

ΜΑΡΙΟΥ Ε. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

**ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΝ ΤΗ ΑΝΩΤΑΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

Γ' ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΠΗΥΞΗΜΕΝΗ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΒΙΚΤΩΡ ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ — ΦΕΙΔΙΟΥ 18 — ΑΘΗΝΑΙ

1967

ΜΑΡΙΟΥ Ε. ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΝ ΤΗ ΑΝΩΤΑΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

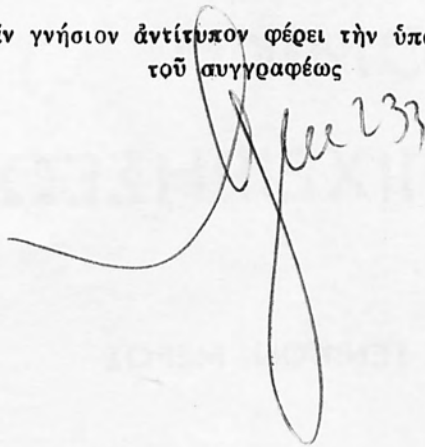
ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

Γ' ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΠΗΥΞΗΜΕΝΗ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΒΙΚΤΩΡ ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ — ΘΕΙΔΙΟΥ 18 — ΑΘΗΝΑΙ

1967

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν
τοῦ συγγραφέως

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'G' followed by the number '133'. The signature is written over the printed text.

ΕΡΓΑΤΕΙΟ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

...Επιλογή της μεθόδου της ... Γενική Οικονομική της ...

...Επιλογή της μεθόδου της ... Γενική Οικονομική της ...

...Επιλογή της μεθόδου της ... Γενική Οικονομική της ...

ΕΡΓΑΤΕΙΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ παρούσα τρίτη ἔκδοσις τοῦ ἐπὶ τῆς « Γενικῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων » ἔργου μας παρέσχεν εἰς ἡμᾶς τὴν εὐκαιρίαν ὅπως προβῶμεν εἰς περαιτέρω βελτιώσεις καὶ συμπληρώσεις ἄνευ οὐσιαστικῆς μεταβολῆς τῆς ὑφισταμένης διαρθρώσεως τῆς ὕλης τούτου.

Αἱ ἐπενεχθεῖσαι βελτιωτικαὶ προσθῆκαι ἐκρίθησαν ἀναγκαῖαι ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν προσαρμογὴν πρὸς τὰς νεωτέρας τάσεις τῆς Διδακτικῆς τοῦ κλάδου τούτου τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις τῆς οἰκονομικῆς πράξεως.

Οὕτω, προσεθέσαμεν τὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν λειτουργιῶν τῆς Ἐπιχειρήσεως καὶ προέβημεν εἰς εὐρυτάτην ἀναμόρφωσιν τῶν ἐπὶ τῆς χρηματοδοτικῆς, τοῦ κόστους καὶ τῆς ἀποτιμητικῆς προβλημάτων. Ἄλλὰ καὶ εἰς ἕτερα σημεῖα ἐπηνέχθησαν μικροτέρας ἐκτάσεως προσθῆκαι καὶ συμπληρώσεις. Ἡ θεωρητικὴ ἀνάπτυξις τῶν καθ' ἕκαστον θεμάτων συμπληροῦται μὲ τὰς ἐφηροσμένας ἀπόψεις βάσει τῶν κειμένων νομοθετικῶν διατάξεων, ὡς καὶ τῆς ἀντιστοίχου ἐρμηνευτικῆς νομολογίας.

Τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον ἀπευθύνεται κυρίως πρὸς τοὺς σπουδαστὰς τῆς Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς Πειραιῶς καὶ σκοπεῖ ὅπως παράσχη εἰς αὐτοὺς εὐληπτον καὶ μεθοδικὸν βοήθημα διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν κατάρτισιν ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων. Οὐχ' ἥττον ὅμως, ὡς ἐκ τοῦ διττοῦ προσανατολισμοῦ του, καθίσταται χρήσιμον καὶ εἰς πάντα ἀσχολούμενον μὲ τὴν ἐπιχειρηματικὴν πράξιν.

ΜΑΡΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Ἀθήναι, Νοέμβριος 1966

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ *

1. Ελληνική.

- ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ Δ., Οικονομική τῶν Ἐκμεταλλεύσεων, τ. Ι, Θεσσαλονίκη 1959.
- ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΔΟΥ ΑΝΤ., Οικονομική τῶν Ἐπιχειρήσεων, Θεσσαλονίκη 1963.
- ΚΟΛΛΙΑ Δ., Γενική Ἰδιωτική Οικονομική, Ἀθήναι 1950.
- ΣΠΑΝΔΑΝΟΠΟΥΛΟΥ Ι., Ἰδιωτική Οικονομική, Ἀθήναι 1952.
- ΣΠΟΥΡΓΙΤΗ Α., Γενική Ἰδιωτική Οικονομική, Ἀθήναι 1932.
- ΤΣΙΜΑΡΑ Μ., Ἀρχαὶ Οικονομικῆς τῶν Ἐκμεταλλεύσεων καὶ Ἐπιχειρήσεων, Ἀθήναι 1957.
- ΦΩΓΙΑ Ν., Οικονομική τῶν Ἐπιχειρήσεων, Ἀθήναι 1951.
- ΧΡΥΣΟΧΟΥ Ι., Ὁργάνωσις τῶν Ἐπιχειρήσεων, Ἀθήναι 1958.

2. Ξένη.

- ANSHEN M., *An Introduction to Business*, New York 1942.
- BARNARD CH., *Organization and management*, Cambridge Mass. 1948.
- BOURGEOIS L., *Economie des entreprises privées*, Paris 1952.
- GAMPION C., *Traité des Entreprises privées*, τ. Ι. ΙΙ, Paris 1945.
- CARLIOZ Z., *Le gouvernement des entreprises*, Paris 1940.
- CASTELLINO GIOVANI, *Lezioni di economia e politica aziendale*. Edizioni Internazionali Sociali 1961.
- CECCHERELLI A., *L'economia aziendale*, Firenze 1948.
- COLBERG M. R., BRADFORD D. C. and ALT M., *Business Economics Principles and Cases*. Revised edition 1957.
- COPPOCK JOSEPH D., *Economics of the Business Firm. Economics of Decision Making in the Business Enterprise*, New York, McGraw-Hill, 1959.
- DEAN J., *Managerial Economics*, New York 1951.
- DEFOSSÉ G., *La gestion financière des Entreprises*, Paris 1957.
- DELLA PENNA FR., *I fondamenti della ragioneria*, Roma 1949.

* Ἐνταῦθα παρατίθεται μόνον ἡ γενικὴ βιβλιογραφία. Ἡ εἰδικὴ βιβλιογραφία μνημονεύεται λεπτομερῶς εἰς τὰ καθ' ἕνα σέλιον κεφάλαια.

- FISCHER G., *Allgemeine Betriebswirtschaftslehre*, Heidelberg 1957.
- FOURGEAUD ANDRÉ, *Principes généraux de l'organisation et de la gestion des Entreprises Aix - ex - Provence*, Paris 1957.
- GSELL E., *Betriebswirtschaftslehre*, τ. I, Zürich 1946.
- GUTENBERG FRICH, *Grundlagen der Betriebswirtschaftslehre*, Berlin 1955.
- HANSON S., *Introduction to Business*, New York 1950.
- HOFFMANN A., *Wirtschaftslehre der Kaufmännische Unternehmung* Leipzig 1932.
- HOOG R., *Economie privée*, Paris 1942.
- LEBRETON JACQUES, *Economie des Entreprises*, deuxième édition, Paris 1961.
- LEFEBURE D'OIDIO A., *L'impresa*, Bari 1950.
- LEHMANN M. R., *Allgemeine Betriebswirtschaftslehre*, Wiesbaden 1956.
- MANÉ R., *Economie privée*, Paris 1951.
- MASI V., *Principi di Scienza delle aziende*, Padova 1946.
- MELLEROWICZ K., *Allgemeine Betriebswirtschaftslehre*, B. I. II. III, Berlin 1959.
- MURAT A., *Economie Privée des Entreprises*, Paris 1951.
- NICKLISCH H., *Die Betriebswirtschaft*, Stuttgart 1932.
- ONIDA P., *Le discipline economico-aziendali*, Milano 1951.
- PANCIERA E., *Nuovi studi di economica aziendale*, Milano 1955.
- PAUWELS CH., *Analyse de l'Exploitation*, Bruxelles 1947.
- PRION W., *Die Lehre vom Wirtschaftsbetrieb*, τ. 3, Berlin 1935.
- SCHNETTLER ALBERT, *Betriebs analyse*, Stuttgart 1958.
- WALTER A., *Einführung die Wirtschaftslehre der Unternehmung*, Zurich 1950.
- ZAPPA G., *Tendenze nuove negli studi di Ragioneria*, Milano 1927.

3. Δεξιά.

- ALFORD and BANGS, *Production Handbook*, New York.
- HANDWÖRTERBUCH, *der Betriebswirtschaftslehre*, Stuttgart.
- HATFIELD H., *Accounting*, New York.
- LANG TH., *Cost accountant's Handbook*, New York.
- LASSER S., *Business Management Handbook*, New York.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

§ 1.— Έννοια τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων.

1. Κατὰ τὴν πλέον σύγχρονον ἐπιστημονικὴν διατύπωσιν, ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομία θεωρεῖται κοινωνικὸν σύμπλεγμα οἰκονομικῶν μονάδων. Αὕτη, ὅθεν, ἐρευνᾶται τόσον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ συνόλου τῆς (συμπλέγματος) ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων τῆς (οἰκονομικῶν μονάδων).

Ἰστορικῶς προεβάδισεν ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομική, ὡς ἔρευνα τοῦ συνόλου τῆς Οἰκονομίας. Ἐσχάτως ὁμως ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἐστράφη μετ' ἰδιαιτέρας ἐντάσεως καὶ πρὸς τὰ ἀπαρτίζοντα τὸ σύνολον ἐπὶ μέρους στοιχεῖα, τὰς *οἰκονομικὰς μονάδας*.

Ἡ Κοινωνικὴ Οἰκονομία ἐθεωρήθη « ὄργανισμός », τὰ δὲ ἀπαρτίζοντα ταύτην στοιχεῖα—αἱ οἰκονομικαὶ μονάδες—ἐχαρκτηρίσθησαν ὡς « κύτταρα » καὶ ἄρα ὡς αὐτοτελῆ μέρη τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου.

2. Πολύμορφοι καὶ ἀπειράριθμοι εἶναι αἱ ἀπαρτίζουσαι τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομίαν οἰκονομικαὶ μονάδες, γενικὸν ὁμως γνώρισμα αὐτῶν εἶναι ὅτι ἅπασαι ἀποτελοῦν αὐτοτελῆ συνδυασμὸν συντελεστῶν παραγωγῆς (φύσεως, ἐργασίας, κεφαλαίου) με σκοπὸν τὴν κάλυψιν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν. Οὕτω, μία Τράπεζα, μία βιομηχανία, ἓν ἐμπορικὸν κατάστημα, ἓν νοσοκομεῖον, εἷς Δῆμος, ἓν θέατρον κτλ., ἀποτελοῦν *οἰκονομικὰς μονάδας*.

Εἰς τὴν σύγχρονον ὁμως οἰκονομικὴν ζωὴν, τῆς ἐλευθέρως κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, ὁ ὄγκος καὶ τὸ σημαντικώτερον τμήμα τῶν οἰκονομικῶν μονάδων εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς σκοποῦσι τὸ κέρδος. Αἱ τοιαῦται οἰκονομικαὶ μονάδες ἀποκαλοῦνται *ἐπιχειρήσεις*.

3. Ἡ ἐπιστήμη, ἣτις ἐρευνᾷ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων τῶν ἐπιδιωκουσῶν τὸ κέρδος, δηλαδή τῶν ἐπιχειρήσεων, καλεῖται *Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων* (Économie d' Entreprises - Economia aziendale¹ - Economics of Enterprises - Wirtschaftslehre der Unternehmung).

Ἡ διαμόρφωσις τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων ὡς ὀλοκληρωμένου² ἐπιστημονικοῦ κλάδου συνετελέσθη τὸ πρῶτον³ ἐν Γερμανίᾳ καὶ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1900 περίπου⁴.

Κατ' ἀρχὰς ἡ προσοχὴ τῆς νεαρᾶς ταύτης ἐπιστήμης ἐστράφη περισσότερον πρὸς τὴν ἐρευναν τῶν ἐκδηλώσεων, αἵτινες ἀπορρέουν ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς πρωτοβουλίας, ἐξ οὗ καὶ τὰ σχετικὰ συγγράμματα ἐλάμβανον τὴν ὀνομασίαν τῆς « *Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς* » (Privatwirtschaftslehre - Business Economics - Économie Privée). Ἀργότερον ὁμως μετετολήσθη τὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τοῦ φορέως πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν, ὡς τὴν κατ' ἐξοχὴν ὀργανωμένην ἰδιοφελῆ οἰκονομικὴν μονάδα τοῦ συγγρόνου συστήματος τῆς Οἰκονομίας.

Οὕτω δὲ δικαιολογεῖται καὶ ἡ ἐπικρατήσασα ὀνομασία τῆς ἐπιστήμης ὡς « *Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων*⁵ ».

1. Ἄν καὶ ὁ ὄρος οὗτος τυγχάνει λίαν εὐχρηστος ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν τούτοις περισσότερον ἀποδίδει τὸν ἀντίστοιχον ἑλληνικὸν « *Οἰκονομικὴ τῶν Ἐκμεταλλεύσεων* », καθ' ὅσον οἱ Ἰταλοὶ συγγραφεῖς διὰ τοῦ ὄρου « *azienda* » ὑπονοοῦν τὴν « *ἐκμετάλλευσιν* », ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ὄρον « *impresa* », οὗτος ἀποδίδει τὸν ὄρον « *ἐπιχειρήσις* ». Ἐν πίσῃ ὁμως περιπτώσει, οἱ ὡς ἄνω ὄροι συχνὰ ἐνολλάσσονται, εἰς σημεῖον ὥστε διὰ τοῦ ὄρου « *economia aziendale* » νὰ ὑποσηθῆται καὶ ἡ « *οἰκονομικὴ τῶν ἐπιχειρήσεων* ».

2. Τὸ αὐθυλόστατον τοῦ κλάδου τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων εὐρίσκει πλείστους ὄσους ὑποστηρικτάς, κυριώτερος τῶν ὁποίων εἶναι ὁ *A. Hoffman*, *Wirtschaftslehre*, Leipzig 1931, σελ. 3 ἐπ.

3. Ἐν τούτοις ἀπορχὴν τῆς ἐπιστήμης μας ὑποστηρίζεται ὅτι συνιστῶσιν αἱ κατὰ τὸν Μεσαίωνα διενεργηθεῖσαι τὸ πρῶτον, κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ, μεμονωμένα ἐρευναι προβλημάτων τινῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, λογιστικοῦ - διαχειριστικοῦ περιεχομένου. Ἀναλυτικῶς βλ. *P. Bariola*, *Storia della ragioneria Italiana*.

4. Βλ. κατωτέρω § 5: Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων.

5. Παρὰ ταῦτα ὑποστηρίζεται ὑπὸ πλείστων συγγραφέων, ἰδίως τῆς γερμανικῆς βιβλιογραφίας, ὅτι ἡ κατάλληλος ὀνομασία τῆς ἐπιστήμης μας θὰ ἔδει νὰ ἦτο, οὐχι Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐκμεταλλεύσεων (ὁ ὄρος ἀποδίδει τὸν γερμανικὸν *Betriebswirtschaftslehre*). Ἡ λέξις ὁμως « *ἐκμετάλλευσις* », τοῦλάχιστον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, δὲν ἀποδίδει ἀκριβῶς τὴν ἐννοίαν τῆς γερμανικῆς « *Betrieb* ».

§ 2.—Θεωρητικάί βάσεις, χαρακτήρ καί μέθοδοι
ἐρεῦνης τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων.

1. Ἡ Οἰκονομική τῶν Ἐπιχειρήσεων εἶναι κατ' ἀρχήν ἐμπειρική ἐπιστήμη¹, στηριζομένη εἰς τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν τῶν πράγματι συμβαινόντων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Δὲν δύναται ν' ἀγνοήσῃ τὴν οἰκονομικὴν πράξιν ἢ ν' ἀπομακρυνθῇ ἐκ ταύτης. Ὀφείλει δὲ νὰ περιγράψῃ τὰς ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς πράξεως κτωμένας γνώσεις. Εἰδικώτερον παρακολουθεῖται ἡ ἐξέλιξις τῶν συμβαινόντων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν μέσῳ περιγραφῆς καὶ συγκεντρώσεως τῶν καθ' ἕκαστα στοιχείων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐν γένει δρᾶσιν τῆς. Ἡ τοιαύτη ὁμως περιγραφή καὶ συγκεντρωσις δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς ἡ κυρία καὶ ἀποκλειστικὴ φροντις τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων. Τὴν οὐσίαν τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων ὀφείλομεν ν' ἀναζητήσωμεν μᾶλλον εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀξιολόγησιν τοῦ διὰ τῆς παρατηρήσεως συγκεντρωμένου ὕλικου. Ἀπαιτεῖται, κατ' ἀρχήν, νὰ ἐκτιμηθῶν αἱ σχέσεις τῶν βασικῶν νόμων, τὰ αἷτια καὶ αἱ ἐπιδράσεις τούτων καὶ ἐπιδιώκεται, ὡς εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην, ἡ διαπίστωσις καὶ κατάκτησις τῆς ἀληθείας. Τὸ καθῆκον τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προσδίδει ὄντως εἰς τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων τὸ γνῶρισμα τῆς ἐμπειρικῆς ἐπιστήμης, ἥτις οὐδόλως πρέπει ν' ἀπομακρύνεται τῆς ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως κτωμένης ἐμπειρίας.

2. Ἐξ ἄλλου, ἡ Οἰκονομική τῶν Ἐπιχειρήσεων εἶναι αἰτιοκρατική ἐπιστήμη καὶ ὡς τοιαύτη δεόν νὰ ὑποδεικνύῃ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὰ αἷτια τὰ δυνάμενα νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν μεγίστην ἀποτελεσματικότητα.

Διὰ νὰ καταστῇ ὁμως δυνατὴ ἡ εἰς τὴν πράξιν ἐφαρμογὴ τῆς αἰτιοκρατικῆς θεωρίας, πρέπει αὕτη νὰ συνδυασθῇ μετὰ τῆς *τελεολογικῆς* μεθόδου, ἥτις ἀποτείνεται οὐχὶ μόνον εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποῖαν πλουτίζει, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βούλησιν αὐτοῦ, ἣν κατευθύνει. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐτέρας ἐπιστήμας, εἰς τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων, ἡ θεωρία αἰτίου - αἰτιατοῦ καὶ ἡ τελεολογικὴ μέθοδος δεόν πάντοτε νὰ συνυπάρχουν. Ὅπως ἡ τελευταία μόνη δὲν ἀρκεῖ διὰ τὸν σχηματισμὸν καθοδηγητικῶν κανόνων διὰ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, οὕτω καὶ ἡ πρώτη μόνη δὲν δύ-

1. Βλ. *G. Fischer*, Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, Heidelberg 1957, σελ. 16 ἐπ.

νεται νὰ ὑποδεικνύη τὴν ὁδὸν διὰ μίαν πρακτικὴν θεμελίωσιν τῆς κτηθείσης ἐμπειρίας.

Οὕτω ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων ἀποκτᾶ ἰδίαν θεωρίαν, πηγάζουσαν ἐκ τῆς πράξεως καὶ ἀναφερομένην εἰς αὐτήν, ἡ δὲ ἀξία τῆς θεωρίας ταύτης ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κατὰ πόσον εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθῆ καὶ ἐρμηνεύσῃ ὀρθῶς τὰ οἰκονομικῶς συμβαίνοντα εἰς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὴν ὀρθὴν χρησιμοποίησιν τῶν εὐρεθέντων κανόνων.

3. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων προκύπτει ὅτι ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων τυγχάνει ἐμπειρικῆ-ρεαλιστικῆ ἐπιστήμη καὶ ὡς τοιαύτη διαπιστώνει τὰς ἐκάστοτε μορφὰς καὶ ποικιλίας τῶν φαινομένων τῶν ἀνακυπτόντων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐπιχειρήσεως, συνάγει ἐκ τούτων κανόνας καὶ δίδει τὰς δυνατὰς λύσεις διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισίν των.

Πέραν ὅμως τούτου ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων πρέπει νὰ θέσῃ ἀξιώματα καὶ αἰτήματα, βάσει τῶν ὁποίων τὰ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει δρῶντα πρόσωπα νὰ συμπεριφέρωνται μὲ τοὺς ἐν γένει συνεργάτας των καὶ τοὺς μετ' αὐτῆς συναλλασσομένους, κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε ὁ ἐπιχειρηματίας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιον ἀφ' ἑτέρου νὰ συμμετέχουν δικαίως εἰς τὰς ἐπιτυγχανομένας ἐκάστοτε οἰκονομικὰς ἀποδόσεις. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων εἶναι κανονιστικὴ ἐπιστήμη (normative).

Ἡ ἐπιχείρησις ὅθεν δὲν πρέπει ν' ἀντιμετωπίζεται μονομερῶς, καὶ δὴ ἐξ ἐπόψεως εἴτε τοῦ ἐπιχειρηματίου, εἴτε τοῦ χρηματοδότου καὶ κεφαλαιούχου, εἴτε τοῦ ἐργάτου καὶ τοῦ ὑπαλλήλου, ἀλλ' εἶναι αὕτη ὑπεύθυνος ἔναντι καὶ τοῦ καταναλωτοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει λειτουργεῖ. Εἶναι ὑπεύθυνος ἐπίσης διὰ τὴν χρησιμοποίησιν ἀναλόγου μέρους τοῦ ἐπιτυγχανομένου κέρδους, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως, διὰ βελτιώσεων τοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τῆς ὁργανώσεώς της, διευκολύνῃ καὶ ἀπλοποιῇ περαιτέρω τὴν διάρθρωσιν τῆς λειτουργίας της καὶ οὕτω προσφέρῃ τὰ παραγόμενα ὑπ' αὐτῆς ἀγαθὰ εἰς μικροτέρας τιμὰς.

Ἐὰν κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἀνάπτυξιν τοῦ τρόπου ἐργασίας τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων ἐτονίσθῃ ὅτι αὕτη εἶναι ἐμπειρικὴ ἐπιστήμη, ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις της ὡς κανονιστικῆς ἐπιστήμης μὲ κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν περιεχόμενον τοποθετεῖ ταύτην εἰς τὸ πεδῖον τῶν κοινωνικῶν καὶ δὴ οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν.

4. Οὕτω ἡ ἐπιστήμη μας, ὡς κοινωνικὴ ἐπιστήμη, χρησιμοποιεῖ τὰς ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἐφαρμοζομένας μεθόδους¹ ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἥτοι τόσον τὴν *ἐπαγωγικὴν* ὅσον καὶ τὴν *ἀπαγωγικὴν* μέθοδον, μηδὲν ἀποκλείουσα καὶ τὸ *πείραμα* ὡς πρόσθετον μέθοδον ἐπαληθεύσεως τῶν πορισμάτων τῶν δύο ὡς ἄνω βασικῶν μεθόδων.

Διὰ τῆς *ἐπαγωγικῆς* μεθόδου διαπιστοῦνται τὰ βασικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τῆς ἐπιχειρήσεως, διὰ δὲ τῆς ἀπομονώσεως τὰ πρὸς παρατήρησιν γεγονότα ἀπαλλάσσονται παντὸς ἐτέρου φαινομένου μὴ ἔχοντος σχέσιν μὲ τὸ ὑπὸ κρίσιν φαινόμενον. Ἡ ἀπομόνωσις ἐν συνεχείᾳ ἐπεκτείνεται εἰς τὴν γενίκευσιν, ἐξ ἧς προκύπτουν οἱ σχετικοὶ κανόνες.

Ἡ *ἐπαγωγικὴ* ὁμως μέθοδος, δέον εἰς τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς *ἀπαγωγικῆς* μεθόδου. Διότι, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἔχη συμπληρωθῇ ἐν ὀρισμένον χρονικὸν διάστημα παρατηρήσεων ἢ ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἔχουν ἐρευνηθῇ ἀρκετὰ ἐπαγωγικά γεγονότα, δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναπτυχθῇ σύστημα ἐπιστήμης δι' ἀπλῆς παραθέσεως ἢ ἀθροίσεως τῶν ἐπὶ μέρους παρατηρήσεων. Ἡ ἐπιστήμη προκύπτει μόνον διὰ συστηματικῆς ἐποικοδομήσεως καὶ συνθέσεως. Διὰ τῆς ἀπαγωγικῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ διὰ τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου κτηθέντος ἐμπειρικοῦ ὕλικου δύναται ν' ἀποκτηθῇ μία βασικὴ καὶ γενικῆς ἰσχύος διαμόρφωσις ἐννοιῶν, ὡς καὶ ἡ περαιτέρω ἐξασφάλισις τῆς συμφωνίας τούτων πρὸς τὰ οἰκονομικῶς ἐν τῇ πράξει συμβαίνοντα. Τότε καὶ μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμόζεται εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν συνειδητῶς καὶ ἀνανεουμένη ἡ ἐμπειρία.

Ἡ ἀπαγωγικὴ μέθοδος προσφέρει τὰς θεμελιώδεις ἐννοίας ἐφ' ὧν ἐδράζεται ἡ σύνθεσις. Ἡ συνθετικὴ αὕτη σκέψις ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἔργον τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων, ἄλλως ἢ ἀπαγωγὴ καθίσταται ἀνεδαφικὴ.

§ 3.—Διαίρεσις τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων.

1. Ὡς ἤδη ἐξετέθη ἄνωτέρω, ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων κατατείνει ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν διαπίστωσιν τῶν γεγονότων, ἅτινα συμβαίνουν εἰς τὴν ζωὴν τῶν πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεων, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς τὴν ἐπὶ μιᾶς ἐκάστης συγκεκριμένης περιπτώσεως ἐφαρμογὴν τῆς ὀρθοτέρας ἐπιχειρηματικῆς πολιτικῆς. Αἱ

1. Τὰ περὶ μεθόδων ἀνήκουν εἰς τὸν εἰδικὸν κλάδον τῆς «Μεθοδολογίας».

συγκεκριμένα περιπτώσεις διαφοροποιούνται ἐκ τοῦ εἶδους, τῆς μορφῆς, τοῦ μεγέθους κλπ. τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ τοιαύτη — κυρίως — ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ἐπιχειρήσεων (ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν, γεωργικῶν, τραπεζικῶν, ἀσφαλιστικῶν κ.ο.κ.) διαφοροποιήσις τῶν συγκεκριμένων περιπτώσεων καὶ συναφῶν προβλημάτων ἐπιβάλλει τὴν ἀντίστοιχον ἐξειδίκευσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν διαίρεσιν τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων εἰς δύο μέρη : τὸ « Γενικόν » καὶ τὸ « Εἰδικόν ».

2. Τὸ « Γενικὸν Μέρος », ὅπερ ἀποτελεῖ τὰς « γενικὰς ἀρχὰς » τῆς ἐπιστήμης μας, ἀσχολεῖται μὲ τὰ γενικὰ θέματα καὶ προβλήματα, ὡς ταῦτα ἐμφανίζονται ὁμοιομόρφως εἰς πάσας, ἐν γένει, τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀσχέτως εἶδους, μορφῆς, μεγέθους κλπ. Εἰς τὸ γενικὸν τοῦτο μέρος τῆς ἐπιστήμης μας διατυπῶνται κανόνες ὁμοιομόρφως ἐφαρμοζόμενοι ἐπὶ τῶν πάσης φύσεως ἐπιχειρήσεων. Ἐάν, ἀντιθέτως, ληφθοῦν ὡς ἀφετηρία τῆς ἐρεύνης τὰ εἰδικὰ προβλήματα τῶν ἐπὶ μέρους οἰκονομικῶν κλάδων, τότε προκύπτει τὸ « Εἰδικὸν Μέρος » τῆς ἐπιστήμης, ὅπερ περιλαμβάνει τόσους ἰδιαιτέρους κλάδους ὅσα εἶναι καὶ τὰ εἶδη τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῶν ἐπιχειρήσεων.

Οὕτω ἔχομεν :

- α) Τὴν Βιομηχανικὴν Οἰκονομικὴν
 - β) Τὴν Ἐμπορικὴν »
 - γ) Τὴν Ἀσφαλιστικὴν »
 - δ) Τὴν Τραπεζικὴν »
 - ε) Τὴν Συγκοινωνιακὴν »
- κ.ο.κ.¹.

Ἡ τοιαύτη διαίρεσις καὶ περαιτέρω ἐξειδίκευσις τῆς ἐπιστήμης μας παρέχει τὴν δυνατότητα τὸ μὲν πληρεστέρας καὶ ρεαλιστικωτέρας ἐρεύνης τῶν προβλημάτων τῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ δὲ ἐπιτυχεστέρας ἀσκήσεως τῆς ἐκάστοτε ἐνδεικνυομένης ἐπιχειρηματικῆς πολιτικῆς.

1. Εἰς τὴν Γερμανίαν ἡ ἐξειδίκευσις τῆς ἐρεύνης προχωρεῖ ἔτι περαιτέρω. Οὕτω ἀνεπτύχθησαν εἰδικώτεροι κλάδοι τῆς Εἰδικῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων. Ἡ Βιομηχανικὴ Οἰκονομικὴ, ἐπὶ παραδείγματι, διασπᾶται συνηθέστατα εἰς Οἰκονομικὴν Βαρείας Βιομηχανίας, εἰς Οἰκονομικὴν Χημικῆς Βιομηχανίας, εἰς Οἰκονομικὴν Μεταλλείων κ.ο.κ. Ἡ Ἐμπορικὴ Οἰκονομικὴ διαχωρίζεται εἰς : Οἰκονομικὴν τοῦ Χονδρικοῦ Ἐμπορίου, Οἰκονομικὴν τοῦ Λιανικοῦ Ἐμπορίου. Ἡ Συγκοινωνιακὴ Οἰκονομικὴ ὑποδιακρίνεται εἰς : Σιδηροδρομικὴν Οἰκονομικὴν, Ναυτιλιακὴν Οἰκονομικὴν, Ἀεροπορικὴν Οἰκονομικὴν κ.ο.κ.

Ἐνταῦθα διατυποῦνται κανόνες ἀφορῶντες τὰς συγκεκριμένου εἶδους ἐπιχειρήσεις καὶ ἐφαρμοζόμενοι ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε ἰδιομόρφως ἐμφανιζομένων ἐν αὐταῖς προβλημάτων.

3. Ὡστε τὰ προβλήματα τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων ἐρευνῶνται, κατ' ἀρχήν, ἀπὸ δύο ἀπόψεων: α) τῆς γενικῆς καὶ β) τῆς ἐκάστοτε εἰδικῆς. Οὕτω, τὸ πρόβλημα τῆς ρευστότητος εἰς τὸ « Γενικὸν Μέρος » τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων θὰ ἐρευνηθῇ ἀπὸ τῆς γενικῆς τοῦ ἀπόψεως, θὰ ἐξετασθῇ, δηλαδή, πῶς τοῦτο τίθεται εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ποῖοι εἶναι οἱ ὁμοιόμορφοι κανόνες, οἱ διέποντες τοῦτο εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς ἐπιχειρήσεις.

Πλὴν ὅμως τῆς γενικῆς ταύτης ἀπόψεως, τὸ πρόβλημα τῆς ρευστότητος ἐμφανίζει ἰδιομορφίας εἰς τοὺς καθ' ἕκαστον κλάδους τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὡς ἐκ τούτου δεόν νὰ ἐρευνηθῇ ἐκ νέου ἀπὸ τῆς ἐκάστοτε ἰδιοτύπου ἐμφανίσεώς του εἰς τὴν Ἐμπορικὴν, Βιομηχανικὴν κλπ. Οἰκονομικὴν.

Ἄλλ' ἡ ἰδιομορφία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ προβλήματος τῆς ρευστότητος ἀποκορυφοῦται εἰς τὴν Τραπεζικὴν Οἰκονομικὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ ἔρευνα τοῦ προβλήματος τούτου τείνει νὰ καλύψῃ τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ περιεχομένου της.

Ὅ,τι ἐλέχθη διὰ τὸ πρόβλημα τῆς ρευστότητος ἰσχύει καὶ ἀληθεύει καὶ διὰ τὰ πλεῖστα τῶν προβλημάτων τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων, ὡς τὸ τοῦ τύπου ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ τοῦ κόστους, τὸ τῆς ὀργανώσεως, τὸ τῆς χρηματοδοτήσεως κλπ.

4. Ἡ παροῦσα ἐργασία ἀναφέρεται εἰς τὸ « Γενικὸν Μέρος » τῆς ἐπιστήμης μας, δηλαδή τὴν « Γενικὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων ».

§ 4.—Περιεχόμενον τῆς Γενικῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων.

1. Εἰς τὴν Γενικὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἐξετάζεται οὐχὶ συγκεκριμένη τις ἐπιχείρησις, ἀλλὰ τὸ εἶδος « ἐπιχείρησις »¹, εἰδικώτερον δὲ ἡ φύσις καὶ τὰ καθήκοντα αὐτῆς.

Ἡ ἔρευνα αὕτη ἀναλύεται εἰς τὰ ἐξῆς βασικὰ μέρη:

1. Βλ. καὶ *G. Fischer*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 26 ἐπ.

α) Τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν ταξινόμησιν τῶν κατηγοριῶν τῶν ἐπιχειρήσεων.

β) Τοὺς συντελεστὰς δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως (φύσιν - ἐργασίαν - κεφάλαιον).

γ) Τὴν περιουσίαν καὶ τὴν κυκλοφορίαν αὐτῆς, καὶ τέλος

δ) Τὸν σύνδεσμον τῆς ἐπιχειρήσεως μετὰ τῆς ἀγορᾶς, ἐξ οὗ προκύπτουν ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ κίνδυνοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἀποτελέσματα.

2. Εἰς τὸ Π ρ ῶ τ ο ν βασικὸν Μέρος τῆς « Γενικῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων », κατ' ἀρχήν, ἀναπτύσσονται ἡ ἔννοια, ἡ ἀποστολή καὶ αἱ κατηγορίαι τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἐπιχείρησις ἀποτελεῖ αὐτοτελῆ ὄργανισμὸν δρῶντα ἐντὸς τῆς γενικῆς Οἰκονομίας καὶ ἐπιφορισμένον μὲ καθήκοντα οἰκονομικὰ καὶ φροντίδας κοινωνικὰς ἔναντι τοῦ προσωπικοῦ της καὶ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ μετ' αὐτῆς συνεργαζομένων.

Ἐνταῦθα, ἐπίσης, ἐκτίθενται ἡ ἔννοια καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπιχειρηματίου, τόσον ἔναντι τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν φορέων τοῦ κεφαλαίου ὅσον καὶ ἔναντι τῶν πάσης φύσεως συνεργατῶν του.

Πλὴν τῶν ἀπλῶν ἐπιχειρηματικῶν μορφῶν δράσεως ἡ σύγχρονος Οἰκονομία ἔχει ἀναπτύξει καὶ ἰδιαιτέρας μορφὰς συγκεντρώσεως, αἵτινες κατατείνουν εἰς εἰδικούς σκοπούς καί, λόγῳ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς οἰκονομικῆς των ἰσχύος, καταλαμβάνουν ἰδιαιτέρας θέσεις ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς. Τὰς συγκεντρωτικὰς ταύτας μορφὰς ἐξετάζομεν ἐπίσης εἰς τὸ παρὸν Μέρος.

3. Εἰς τὸ Δ ε ύ τ ε ρ ο ν Μέρος ἐρευνῶνται οἱ συντελεσταὶ δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως (φύσις - ἐργασία - κεφάλαιον). Ὁ παράγων φύσις ἐνταῦθα ἐξετάζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς, ἥτοι ὡς ὀρθολογικὸς ἐντοπισμὸς (ἐγκατάστασις) τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν ἀγοράν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ ἀπόψεως ἐσωτερικῆς, ἥτοι ὡς ἐσωκεμεταλλευτικῆ διαρρύθμισις τοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως διατιθεμένου χώρου.

Ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία ἐκδηλοῦται μὲ δραστηριότητα *ιδύνουσαν* (ἡγετικὴν), *διευθύνουσαν* καὶ *διεκπεραιουσαν* (ἐκτελεστικὴν). Ἡ *ψυχοτεχνικὴ* καὶ ἡ *ψυχολογία* τῆς ἐργασίας συντελοῦν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς κανονικῆς ἀνθρωπίνης ἀποδόσεως. Ἰδιαιτέρας σημασίας διὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν καὶ κρίσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν εἶναι ἡ ἔρευνα τῶν *ἀνθρωπίνων ἐν τῇ ἐπιχειρήσει σχέσεων*. Ἐνταῦθα προέχει ἡ τόνωσις τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας.

τῶν ἐργαζομένων, ἢ δημιουργία μεταξὺ τούτων τῶν ἀπαραιτήτων προϋποθέσεων συναδελφικότητος, ὡς καὶ ἡ κατάλληλος διοίκησις των.

Ἡ ἐκτελεστικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐργασία ἀποζημιούται διὰ τοῦ *ἡμερομισθίου*. Ἐπομένως πρέπει νὰ ἐκτεθοῦν τὰ διάφορα συστήματα ἀποζημιώσεως μὲ τὰς σχετικὰς ἐπιδράσεις των, τόσον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας του.

4. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὁμως τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν καθηκόντων τῆς καὶ τὴν προμήθειαν τῶν ἀπαραιτήτων εἰς αὐτὴν ὑλικῶν μέσων ἢ ἐπιχειρήσεις ἔχει ἀνάγκην τοῦ *κεφαλαίου*. Ὡς κεφάλαιον νοοῦνται τὰ ἐν γένει χρηματοοικονομικὰ μέσα ἅτινα τίθενται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὰ μέσα ταῦτα χορηγοῦνται εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἢ ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου ἢ ὑπὸ τῶν τρίτων (*πιστωτῶν*).

Οὕτω δημιουργοῦνται αἱ ἔννοιαι τοῦ *ιδίου* καὶ τοῦ *ξένου* κεφαλαίου. Σημασίαν ἐν προκειμένῳ ἔχει ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ὀρθοῦ μεγέθους τοῦ ἀπαιτουμένου κεφαλαίου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθορίζεται ἐκάστοτε ἢ τυχὸν ἀνεπάρκεια ἢ ὑπερεπάρκεια τούτου. Εἰς τὸ αὐτὸ τμήμα ἀποσαφηνίζεται καὶ ἡ ἔννοια τοῦ *ἀναγκαίου* διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κεφαλαίου.

Εἰς τὸ ἴδιον κεφάλαιον ἐξετάζεται ἰδίως τὸ *μετοχικὸν* κεφάλαιον, μὲ τὰς διαφόρους κατηγορίας μετοχῶν, ὡς καὶ τὰ ἐν γένει *ἀποθεματικά* τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ *ξένον* κεφάλαιον διακρίνεται εἰς *βραχυπρόθεσμον* καὶ *μακροπρόθεσμον*. Συνήθεις τρόποι συγκροτήσεως τοῦ μακροπρόθεσμου ξένου κεφαλαίου εἶναι αἱ ὁμολογίαι καὶ τὰ ἐνυπόθηκα δάνεια. Εἰς τὸ βραχυπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον περιλαμβάνονται αἱ διάφοροι μορφαὶ τῶν πιστώσεων τῶν προμηθευτῶν καὶ τῶν τραπεζῶν.

Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κεφαλαίου ἐρεινῶνται αἱ πηγαὶ προελεύσεως αὐτοῦ, ἧτοι ἡ *θεωρία τῆς χρηματοδοτήσεως*. Ἡ ὀρθὴ ἐκλογή καὶ προμήθεια τῆς σκοπιμωτέρας μορφῆς κεφαλαίου καθορίζει καὶ τὸν βαθμὸν τῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ὃ δὲ ἐκάστοτε τρόπος τῆς χρηματοδοτήσεως καθορίζεται διὰ τῆς *πολιτικῆς τῆς χρηματοδοτήσεως*.

5. Ὁ ἐπιχειρηματίας μετατρέπει τὸ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπάρχον κεφάλαιον διὰ τῆς κτήσεως κινητῶν καὶ ἀκινήτων ἀξιῶν. Τὸ σύνολον τῶν τοιούτων ἀξιῶν δίδει τὴν ἔννοιαν τῆς *περιουσίας*, ἧτις ἐρευνᾶται εἰς τὸ Τρίτον Μῆρος. Ἡ περιουσία

ἐνταῦθα ἐξετάζεται τόσον *στατικῶς* ὅσον καὶ *δυναμικῶς*. Ἡ *στατικὴ* ἔρευνα περιλαμβάνει τὴν ἐννοιαν τῆς περιουσίας, ὡς καὶ τὰς ἐν γένει διακρίσεις τῶν περιουσιακῶν στοιχείων, βάσει κυρίως τῆς ὑποστάσεως καὶ τοῦ ἐν γένει λειτουργικοῦ προορισμοῦ των. Ἡ *δυναμικὴ* ἔρευνα, ἐξ ἄλλου, ἀσχολεῖται μὲ τὴν *κυκλοφορίαν* τῆς περιουσίας, δι' ἧς πραγματοποιεῖται ἡ ἐπιχειρηματικὴ ἀπόδοσις. Ἡ περιουσία αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀποτελεῖ ἀδρανῆ μᾶζαν, μόνον δὲ διὰ *κυκλοφορίας* της, τῇ βοήθειᾳ τῆς ἐργασίας, προσδίδει ζῶην καὶ κίνησιν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν.

6. Ἡ οἰκονομικὴ λειτουργία τῆς ἐπιχειρήσεως συνίσταται εἰς μίαν ἄνευ προστριβῶν *κυκλοφορίαν* τῆς περιουσίας αὐτῆς. Ἡ *κυκλοφορία* τῆς περιουσίας πρέπει νὰ εἶναι ἐνηρμοτισμένη κατὰ τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὸν νὰ ἐκπληροῦνται αἱ ἑκάστοτε ὑποχρεώσεις τῆς ἐπιχειρήσεως. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ ἐπιχείρησις δέον νὰ ἔχη πάντοτε ἐξησφαλισμένην μίαν *ἀνάλογον ρευστότητα*. Εὐνοϊκὴ κατάστασις ρευστότητος ἐπιτρέπει τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν συμπτωματικῶν ἐπιδράσεων τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἀπαιτήσεων ἐπιστροφῆς τῶν ξένων κεφαλαίων. Ἡ ρευστότης μετρεῖται δι' ἀριθμοδεικτῶν, οὕτω δὲ ἀποκτῶνται ἀσφαλεῖς βάσεις διὰ μίαν ὀρθὴν *πολιτικὴν ρευστότητος* τῆς ἐπιχειρήσεως.

7. Ἐν ἑκ τῶν βασικῶν προβλημάτων τῆς *κυκλοφορίας* τῆς περιουσίας ἀποτελοῦν αἱ *ἀποσβέσεις*. Ὡς ἀπόσβεσις νοεῖται ἡ ἀξία τῆς τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς φθορᾶς τῶν ἐν γένει παγίων περιουσιακῶν στοιχείων, ἧτις ἐνσωματοῦται τελικῶς εἰς τὸ κόστος τῶν παραγομένων προϊόντων. Πλὴν τῶν *κοστολογικῶν ἀποσβέσεων* πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰς διὰ σκοποῦς ἰσολογισμοῦ (*λογιστικὰς*) ὡς καὶ τὰς *φορολογικὰς ἀποσβέσεις*.

8. Τὰ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν δημιουργούμενα πάσης φύσεως ἔξοδα ταξινομοῦνται βάσει τῶν *φορέων* τοῦ κόστους καὶ τῶν *θέσεων* κόστους καὶ ἀποχωρίζονται τὰ *οὐδέτερα* (ἢ ἀνώμαλα) ἔξοδα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐξυπηρετοῦν τὴν παραγωγήν. Οὕτω, καθίσταται δυνατὸν μέσῳ τῆς κοστολογήσεως νὰ εὑρεθῇ ἡ βάσις διὰ τὴν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει διαμόρφωσιν τῆς τιμῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἔλεγχον αὐτῆς. Ἐκ τούτου προκύπτει ἡ *θεωρία τοῦ κόστους*, ἡ ὁποία ἐξετάζει τὴν φύσιν τοῦ κόστους καὶ τὴν ἐπίδρασιν του ἐπὶ τῆς ζῶης τῆς ἐπιχειρήσεως. Οἱ *δείκται τοῦ κόστους* δὲν εἶναι μόνον ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἀσκήσιν ὀρθῆς τιμολογικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἔλεγχον τῶν χρησιμοποιουμένων ἑκάστοτε μεθόδων καὶ μέ-

σων. Ἐκ παραλλήλου ἐξετάζονται αἱ διάφοροι μέθοδοι κοστολογήσεως, ἡ σχέσις μεταξὺ κόστους καὶ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως, ὡς καὶ τὸ πρότυπον κόστος (standard cost). Τέλος, διὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ κόστους ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ ἀκριβὴς ἀνάλυσις αὐτοῦ.

9. Τὸ κόστος ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν ὀρθῆς πολιτικῆς ἀποτιμῆσεως ἐν τῇ ἐπιχειρήσει. Ἡ ἀποτίμησις ὁμως πρέπει νὰ προσαρμόζεται τελείως πρὸς τὰς ἐπὶ μέρους ἰδιομορφίας τῆς ἐπιχειρήσεως. Τοιοῦτοτρόπως καθίσταται ἀπαραίτητος ἡ θεμελιώδης γνῶσις τῶν δυνατῶν ἀρχῶν ἀποτιμῆσεως. Ἡ ἐλευθέρως ὁμως διαμορφουμένη οἰκονομικὴ ζωὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεσμευθῇ εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ἀντικειμενικῆς ἀξίας. Διὰ τῆς ἀποτιμῆσεως τῶν προϊόντων ὀδηγούμεθα εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς κοστολογήσεως καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν τιμῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, βάσει τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπαραίτητος εὐκαμψία εἰς τὴν κοστολόγησιν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῆς τιμῆς προσφορᾶς. Οὕτω ἡ ζωὴ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐναρμονίζεται πρὸς τὰς ὑφισταμένας ἀπαιτήσεις τῆς ἀγορᾶς.

10. Τὸ Τέταρτον Μέρος τῆς «Γενικῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων» ἀσχολεῖται μὲ τὴν θέσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν τῇ ἀγορᾷ. Ἐν πρώτοις εἶναι ἀναγκαῖον ὅπως καθορισθοῦν αἱ διάφοροι ἀλληλεπιδράσεις μεταξὺ ἐπιχειρήσεως καὶ ἀγορᾶς. Ἡ ἀνάγκη συνδέσμου μεταξὺ ἐπιχειρήσεως καὶ τῶν τελικῶν καταναλωτῶν τῶν προϊόντων αὐτῆς δημιουργεῖ σειρὰν μορφῶν καὶ ὀργάνων ἐμπορίου.

Αἱ ἐπιδράσεις τῆς ἀγορᾶς συνήθως προσδιορίζονται διὰ μιᾶς καταλλήλου ἐρεῦνης τῆς ἀγορᾶς καὶ μιᾶς ἐπισταμένης παρακολούθησεως τῆς τάσεως ταύτης. Ἡ ἔρευνα τῆς ἀγορᾶς, ἀληθὲς ραντὰρ τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶναι τὸ μέσον τῆς διερευνήσεως τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν προτιμήσεων καὶ ἐν γένει τῆς εὐμενοῦς, ἀδιαφόρου ἢ δυσμενοῦς στάσεως τῆς κοινωνικῆς ζητήσεως ἔναντι συγκεκριμένης προσφορᾶς. Ἡ δραστηριότης τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐκδηλοῦται δι' ἀγορῶν καὶ πωλήσεων. Διὰ τῆς πωλήσεως ἐπανεισρέει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ μορφήν ἐσόδου τὸ ἀντίτιμον τῶν πωληθέντων ὁμοῦ μετὰ τοῦ τυχόν προκύψαντος κέρδους. Κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως μεγάλη ἐδόθη προσοχὴ εἰς τὸν τομέα τῆς παραγωγῆς, παραλλήλως ὁμως καὶ ὁ τομεὺς τῆς διαθέσεως ἔτυχε ἰδιαιτέρας μερίμνης καὶ ὀργανώσεως διαμορφωθέντος ἰδίου κλάδου τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων γνωστοῦ διεθνῶς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν τοῦ Marketing.

11. Ἄλλὰ ἢ ἐν γένει δραῖσις τῆς ἐπιχειρήσεως συνδέεται με *κινδύνους* ἀσφαλιζομένους καὶ μὴ. Κίνδυνοί τινες εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογισθοῦν κοστολογικῶς μέσῳ τῶν καταβαλλομένων ἀσφαλιστρῶν, ἕτεροι πάλιν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σταθμισθῶσι μαθηματικῶς, δι' ὃ καὶ καλύπτονται ἐκ τοῦ ἐπιτυγχανομένου ἐκάστοτε κέρδους. Διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν πάσης φύσεως κινδύνων χρησιμεύει ἡ *πολιτικὴ τῶν κινδύνων* τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὑπάρχουν ὁ *μερισμός*, ἡ *πρόληψις* καὶ ἡ *κάλυψις* τοῦ κινδύνου.

Οἱ κίνδυνοι τῆς ἐπιχειρήσεως αὐξάνουν ἐφ' ὅσον δὲν *προγραμματίζεται* ἐγκαιρῶς καὶ καταλλήλως ἢ ὅλη δραστηριότης αὐτῆς, ἀλλὰ αὐτοσχεδιάζεται ἐκάστοτε κατὰ τρόπον ἐμπειρικὸν καὶ ἐνστικτώδη ἐκ μέρους τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Διὰ τοῦ *προγραμματισμοῦ* σχεδιάζεται ἢ κατὰ λειτουργίαν δραστηριότης τῆς ἐπιχειρήσεως, διενεργοῦνται δὲ ὑπολογισμοὶ καλύπτοντες ὠρισμένην περίοδον. Πέραν ὅμως τούτων συγκρίνονται αἱ προβλέψεις πρὸς τὰς ἐκάστοτε πραγματοποιήσεις, ἀναζητοῦνται τὰ αἷτια τὰ προκαλοῦντα τὰς ἀποκλίσεις μεταξὺ προβλέψεων καὶ πραγματοποιήσεων καὶ τέλος ἀναθεωροῦνται αἱ ἀρχικαὶ προβλέψεις βάσει τῆς κτηθείσης πείρας.

12. Ἐὰν ἡ συγκρότησις τῆς ἐπιχειρήσεως διενηργήθη κατὰ τρόπον ὀρθόν, ἔὰν ἡ περιουσία αὐτῆς κυκλοφορῇ ὁμαλῶς καὶ ἀπροσκόπτως, ἔὰν αἱ δυσμενεῖς ἐπιδράσεις τῆς ἀγορᾶς ἔχουν ὑπερνηθῆ, τότε ὁ *κερδοφόρος σκοπὸς* τῆς ἐπιχειρήσεως εὐρίσκειται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πραγματοποιήσεως. Τὸ ἀποτέλεσμα ἐκφράζεται εἰς *κέρδος* ὅταν πρόκειται νὰ μετρηθῇ ἡ αὔξησις τῆς ἀξίας μεταξὺ δύο χρονικῶν σημείων. Ἐὰν τὸ θετικὸν ἀποτέλεσμα συσχετισθῇ πρὸς τὸ τοποθετηθὲν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν κεφάλαιον, τότε ἔχομεν τὴν ἔννοιαν τῆς *ἀποδοτικότητος*. Ἡ ἐπιχείρησις ὅμως δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται μόνον εἰς τὴν ἐπιδίωξιν καὶ τὸν λογισμὸν τοῦ κέρδους, ἀλλὰ δέον, κυρίως, νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν αὔξησιν τῆς *παραγωγικότητος* καὶ *οἰκονομικότητος* τῆς. Αὗται ὑπὸ ὁμαλᾶς συνθήκας λειτουργίας τῆς ἀγορᾶς ἀποτελοῦν ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐπικερδῆ λειτουργίαν αὐτῆς.

13. Ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν συνοπτικῶς τὸ περιεχόμενον ἐρεῦνης τῆς « Γενικῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων ». Εἰς τὰ ἐπόμενα Κεφάλαια προβαίνομεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθ' ἕκαστα ἐννοιῶν, ὡς καὶ εἰς σχετικὴν ἔρευναν τῶν συναφῶν προβλημάτων.

§ 5.— Ἱστορική εξέλιξις τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων.

1. Αἱ ἀρχαὶ τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων συναντῶνται κατὰ τὸν 14^{ον} αἰῶνα εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀπὸ τοῦ *L. Pegolotti* (1335), ἀσχοληθέντος μὲ τὰ ἔθιμα τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν τῆς ἐποχῆς του, τοῦ περιφήμου Φραγκισκανοῦ *L. Paciolo*, θεωρουμένου ὡς πατὴρ τῆς διγραφικῆς λογιστικῆς καὶ συγγραφέως τοῦ ἔργου *Summa di Arithmetica, Geometria* κλπ. (Venezia, 1494), μέχρι τοῦ Γενουηνοῦ ἐμπόρου *G. Peri* καὶ συγγραφέως τοῦ ἔργου *Il Negotiante* (Genova, 1638), ἡ συναφὴς μὲ τὴν ἐπιστήμην μας ἰταλικὴ βιβλιογραφία διέπεται ἀπὸ μίαν προσπάθειαν ἀδρομεροῦς συλλήψεως καὶ ἀτελοῦς ἐπεξεργασίας παντοειδῶν κανόνων ἀναφερομένων εἰς θέματα ἐμπορικά, λογιστικά, ἀκόμη δὲ καὶ μαθηματικά.

Ἀντιθέτως, ἡ ἐπιστήμη μας διαμορφοῦται καὶ ὀλοκληροῦται κυρίως ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος. Τὰ πρῶτα συστηματικὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦσαν τοῦ *J. F. Schär*: « Ἡ Γενικὴ Ἐμπορικὴ Οἰκονομικὴ » (*Allgemeine Handelsbetriebslehre*, Leipzig 1911), τοῦ *H. Nicklisch*: « Ἡ Γενικὴ Ἐμπορικὴ Οἰκονομικὴ ὡς Ἰδιωτικὴ Οἰκονομικὴ τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῆς Βιομηχανίας » (*Allgemeine Kaufmännische Betriebslehre als Privatwirtschaftslehre des Handels und der Industrie*, Stuttgart 1912), τοῦ *Weyermann-Schönitz*: « Αἱ ἀρχαὶ καὶ τὸ σύστημα τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς » (*Grundlegung und Systematik einer Wissenschaftlichen Privatwirtschaftslehre*, Karlsruhe, 1912).

2. Διὰ τῶν βασικῶν ἔργων τῶν ἀνωτέρω συγγραφέων, πλὴν τῆς θεωρητικῆς προωθήσεως τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων, προσεδόθη εἰς τὴν ἔρευναν αὐτῆς ὅλος διάφορος κατεύθυνσις. Ἐθεωρήθη ὅτι διὰ νὰ ἀποβαίη κοινωνικῶς ὠφέλιμος ἡ ἐπιχειρήσις δὲν εἶναι ἀρκετον μόνον ν' ἀποδίδη αὐτῇ κέρδος, ἀλλὰ τὰ παρ' αὐτῆς προσφερόμενα ἔργα νὰ εἶναι χρήσιμα καὶ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὸ κοινωνικὸν σύνολον, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ποσοτήτων ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τιμῶν. Δηλαδή κέντρον ἐρεῦνης τῆς νεωστὶ διαμορφωθείσης ἐπιστημονικῆς θεμελιώσεως τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων δὲν εἶναι ἡ ἀποκλειστικὴ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπιδιώξις μεζονος ἀποδοτικότητος (ἐπίτευξις ἀνωτάτου δυνατοῦ κέρδους) — ἥτις πολλάκις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτυγχάνεται

καὶ δι' ἀντικοινωνικῶν μέσων, ὡς ἡ μείωσις ἢ καὶ ἡ καταστροφὴ τῆς παραγωγῆς — ἀλλὰ ἡ διὰ τῆς ἐσωεκμεταλλευτικῆς τῆς δραστηριότητος ἐπιδίωξις μείζονος οἰκονομικότητος (*Schmalenbach, Niclisch*). Οὕτω ἡ ἔρευνα τῆς ἐπιστήμης μας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐπεξετάθη ἐπὶ πάσης οἰκονομικῆς μονάδος, ἀδιακρίτως φορέως, περιεχομένου δράσεως καὶ σκοποῦ, ἀρκεῖ ἡ δραστηριότης αὐτῆς ν' ἀπέβαινε κοινωνικῶς ὠφέλιμος, ἐξ οὗ καὶ ἐδόθησαν εἰς ταύτην ὀνομασίαι ὡς ἡ τῆς « Ἐπιστήμης τῶν Οἰκονομικῶν μονάδων » ἢ τῆς « Οἰκονομικῆς τῶν Ἐκμεταλλεύσεων ».

3. Ἐσχάτως ὅμως διεμορφώθησαν καὶ νεώτεραι ἀπόψεις ἐπὶ τῶν ὀρίων καὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἀντικειμένου τῆς Ἐπιστήμης μας. Οὕτω, ἀφ' ἐνός μὲν ὑπεστηρίχθη ἡ μονομερῆς ἀποψις τῶν *Leitner*: εἰς *Renaissance der Privatwirtschaftslehre*, Berlin 1931, *Hoffmann* εἰς *Wirtschaftslehre der Unternehmung*, Leipzig 1932, καὶ *Rieger* εἰς *Einführung in die Privatwirtschaftslehre*, Nürnberg, 1928, ὅτι ἡ ἔρευνα ὀφείλει νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, καὶ δὴ εἰς τὴν ἀποδοτικότητα αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνεκύψεν ἡ συνδυάζουσα τὰς ἀνωτέρω μονοπλεύρους ἀπόψεις *Scholl* τῶν *Lehmann-Prion-Fischer*, καθ' οὓς ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων ὀφείλει νὰ ἐρευνᾷ τόσον τὴν πλευρὰν τῆς Ἐπιχειρήσεως (χρηματοοικονομικαὶ συναλλαγαὶ) ὅσον καὶ τῆς Ἐκμεταλλείσεως (τεχνικοπαραγωγικὴ διαδικασίᾳ) καὶ ἄρα ὀφείλει νὰ ἐνδιαφέρεται τὸ μὲν διὰ τὴν αὔξησιν τῆς ἀποδοτικότητος, τὸ δὲ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομικότητος αὐτῆς.

4. Εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας, τόσον ἐν Ἀγγλίᾳ ὅσον καὶ ἐν Η.Π.Α., ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων δὲν προσέλαβε χαρακτηριστικὰ θεωρητικὸν καὶ ὠλοκληρωμένον, ἀλλὰ προσηνατολίσθη πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ραγδαίως ἐξελισσομένης ἐπιχειρηματικῆς πράξεως καὶ περιορίσθη εἰς τὴν κατὰ πλάτος ἀνάπτυξιν μεμονωμένων θεμάτων τοῦ κλάδου μας. Οὕτω ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἔρευνα περιστράφη εἰς τὰ θέματα τοῦ κόστους καὶ τῆς κοστολογήσεως, τῆς ἐλεγκτικῆς καὶ ὀργανωτικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων κ.ο.κ., ἐν Η.Π.Α. δὲ ἡ ἐπιστήμη μας, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν κυρίως τῆς *Business Administration*, ἠσχολήθη κατὰ κύριον λόγον μὲ τὰ θέματα τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων (*Financial Organization*), τὴν ἔρευναν τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς (*Marketing Research*), τὸν προϋπολογιστικὸν ἔλεγχον (*Budgetary Control*), τὴν κοστολόγησιν καὶ τὸ πρότυπον κόστος (*Costing and Standard*

Cost), τὴν ἔρευναν τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων τόσον μεταξὺ τῶν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει συνεργαζομένων ἀτόμων ὅσον καὶ τῶν μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως συναλλασσομένων (Human and Public relations) κ.ο.κ.

5. Τέλος, ἐν Γαλλίᾳ, ἀκόμη καὶ σήμερον, ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων, παρὰ τὴν ἐμφάνισιν ὠρισμένων μεμονωμένων ἔργων, ὡς τοῦ: *G. Campion*, *Traité des Entreprises privées*, *R. Mané*, *Économie privée*, *A. Murat*, *Économie privée des Entreprises*, *L. Bourgeois*, *Économie des Entreprises privées*, δὲν κατώρθωσε ν' ἀποτελέσῃ αὐτοτελῆ οἰκονομικὸν κλάδον καὶ ν' ἀποσπασθῇ ὀλοσχερῶς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

6. Παρ' ἡμῖν τὸ πρῶτον σ ὄ σ τ η μ α Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γενικὴ Ἰδιωτικὴ Οἰκονομική», ἐδημοσιεύθη τὸ ἔτος 1932, ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς Α.Σ.Ο. Ε.Ε. Ἀναστασίου Σπουργίτου. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ θέματα τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων συνεξητάζοντο, ἐν πολλοῖς, μετὰ τῶν θεμάτων τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ἐκτοτε ἐδημοσιεύθησαν εὐάριθμοι μονογραφαὶ ἐπὶ συναφῶν πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις θεμάτων, ἐμφανίζονται δὲ αἱ τάσεις ὀλοκληρώσεως συστημάτων ἅτινα μνημονεύομεν εἰς τὴν παρατιθεμένην Βιβλιογραφίαν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΟΝ ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Ι.—ΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΜΟΝΑΔΕΣ

§ 1.—Έννοια τῶν οἰκονομικῶν μονάδων.

1. Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὴν ἐπιχείρησιν καὶ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἀνακυπτόντων ἐκ τῆς δράσεως αὐτῆς προβλημάτων ἀπαραίτητον εἶναι νὰ ἀναλύσωμεν τὴν ἔννοιαν καὶ τὰς κατηγορίας τῶν οἰκονομικῶν μονάδων.

Οἰκονομικὴ μονάς καλεῖται ὁ συστηματικὸς συνδυασμὸς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς (φύσεως—ἐργασίας—κεφαλαίου), διὰ τοῦ ὁποίου ἀποσκοπεῖται ἡ κάλυψις τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Στοιχεῖα, ὡς ἐκ τούτου, τῆς οἰκονομικῆς μονάδος εἶναι:

α) Οἱ συντελεσταὶ τῆς παραγωγῆς, ἀνεξαρτήτως ποσοστοῦ συμμετοχῆς τῶν.

β) Ὁ συστηματικὸς προσδιορισμὸς αὐτῶν, δηλαδὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς.

γ) Τὸ σκοπούμενον ἀποτέλεσμα τοῦ ὡς ἄνω συστηματικοῦ συνδυασμοῦ, ὅπερ δέον νὰ συνίσταται εἰς τὴν κάλυψιν¹ τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν.

2. Ὡς ἀπλουστάτη μορφή τῆς οἰκονομικῆς μονάδος ἐμφανίζεται ὁ ἄνθρωπος, ὅστις συνδυάζει καταλλήλως τὰς δυνάμεις του μὲ τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του εὐρισκόμενα στοιχειώδη ὑλικά μέσα πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν του.

1. Λέγομεν κάλυψιν, καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἄμεσον ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν, διότι ἡ πρώτη ὑποδηλοῖ μ ο ν ι μ ω τ έ ρ α ν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν καὶ οὐχὶ ἀπλῆν τυχαίαν ἢ συμπτωματικὴν ἐνέργειαν. Ἄρα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος περιέχεται καὶ τὸ στοιχεῖον τῆς διαρκείας τῆς οἰκονομικῆς δράσεως.

Ἐν τούτοις, ἐκ τῆς εὐρυτέρας χρησιμοποίησεως καὶ τῆς οἰκονομικωτέρας ὀργανώσεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς προκύπτουν αἱ οἰκονομικαὶ μονάδες ἀνωτέρου βαθμοῦ (π.χ. μία Τράπεζα, ἐν νοσοκομεῖον, ἐν θέατρον κ.ο.κ.). Ἡ συγκρότησις τῶν ἐν λόγῳ οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν δυνατὸν νὰ προέρχηται εἴτε ἐξ ἰδιωτικῆς, εἴτε ἐκ δημοσίας πρωτοβουλίας, εἴτε καὶ ἐκ τῆς συνεργασίας ἀμφοτέρων τούτων.

Τὰς ὡς ἄνω μονάδας—διὰ τῶν ὁποίων συντελεῖται ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ—καλοῦμεν οἰκονομικὰς· οὐχὶ διότι ἐπιδιώκουν χρηματικὸν ὄφελος ἢ χρηματικὸν κέρδος—καθ' ὅσον μόνον μέρος τούτων, καὶ δὴ αἱ ἐπιχειρήσεις, ἀποβλέπουν εἰς τὸν ὡς ἄνω σκοπὸν—ἀλλὰ διότι κατατείνουν εἰς οἰκονομικὸν κέρδος, δηλαδή, εἰς τὴν ἐφρμογὴν τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς (Wirtschaftsprinzip)¹.

§ 2.—Κατηγορίαι τῶν οἰκονομικῶν μονάδων.

1. Αἱ ἐντὸς τῆς οἰκονομίας δρῶσαι οἰκονομικαὶ μονάδες εἶναι ἀναρίθμητοι. Κυρίως, αὗται διακρίνονται βάσει τῶν κάτωθι κριτηρίων:

α) Τοῦ φορέως των, β) τῆς περιουσιακῆς των διαρθρώσεως, γ) τοῦ μεγέθους των καὶ δ) τοῦ περιεχομένου τῆς δράσεώς των. Οὕτω διακρίνονται:

1.—Ἀναλόγως τοῦ φορέως (ὑποκειμένου)

Εἰς ἰδιωτικὰς, ὅταν φορεὺς αὐτῶν εἶναι πρόσωπον νομικὸν ἢ φυσικὸν ἰδιωτικοῦ δικαίου, π.χ. μία ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις.

Εἰς δημοσίας, ὅταν φορεὺς αὐτῶν εἶναι τὸ κράτος ἢ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως (Δῆμοι καὶ Κοινότητες). Αἱ δημόσιαι οἰκονομικαὶ μονάδες, ὧν φορεὺς εἶναι τὸ Κράτος, διακρίνονται, παρ' ἡμῖν, εἰς ἀποκεντρωμένας δημοσίας ὑπηρεσίας, ὡς π.χ. τὸ Ταμεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων, τὰ Ταχυδρομικὰ Ταμιευτήρια, τὸ Ἐργοστάσιον Ἀεροπλάνων κ.ο.κ., καὶ εἰς αὐτονόμους Ὄργανισμούς, ὡς π.χ. ὁ Ὄργανισμὸς Βάμβακος, ὁ ΟΤΕ, ἡ ΔΕΗ, ὁ ΟΧΟΑ, ὁ ΟΛΠ, ὁ ΕΟΤ, τὸ Ἐθνικὸν Ἰδρυμα Ραδιο-

1. Ἡ οἰκονομικὴ ἀρχὴ ἐπιτυγχάνεται: α) εἴτε ὅταν δι' ὠρισμένων μέσων ἐπιδιώκεται τὸ μεγαλύτερον ἀποτέλεσμα, β) εἴτε ὅταν ὠρισμένον ἀποτέλεσμα ἐπιδιώκεται διὰ τῶν ὀλιγωτέρων θυσῶν καὶ τέλος γ) εἴτε ὅταν διὰ τῶν ὀλιγωτέρων μέσων ἐπιδιώκεται τὸ μεγαλύτερον δυνατὸν ἀποτέλεσμα. Κατὰ κανόνα αἱ οἰκονομικαὶ μονάδες ἐπιδιώκουν τὴν περίπτωσιν (γ).

φωνίας (ΕΙΡ), οί ΣΕΚ κ.ο.κ. Οί έν λόγω Δημόσιοι Όργανισμοί συνιστώνται είτε ως Ν.Π.Δ.Δ., όποτε λειτουργοῦν βάσει τών κανόνων του Δημοσίου Λογιστικού, είτε υπό μορφήν νομικῶν προσώπων ιδιωτικού δικαίου, όποτε εφαρμόζονται κατά τήν λειτουργίαν των οί κανόνες του ιδιωτικού δικαίου και τής ιδιωτικῆς λογιστικῆς. Οί τελευταίοι όργανισμοί εμφανίζονται μεγαλυτέραν ευκινήσιαν εις τήν Διοίκησίν των και ταχυτέραν προσαρμογήν πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἐναλλασσομένας συνθήκας τής ἀγορᾶς.

Εἰς μικτάς, όταν προκύπτουν ἐκ τής συνεργασίας¹ προσώπων ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου.

Εἰς τήν ἐπικρατοῦσαν σήμερον μορφήν τής ἀτομοκρατικῆς φιλελευθέρως οίκονομίας ἡ ιδιωτικῆ οίκονομικῆ μονάς ἀποτελεῖ τήν συνηθευτέραν ἐκδήλωσιν τής οίκονομικῆς δραστηριότητος.

II.— Ἀναλόγως τής περιουσιακῆς των διαρθρώσεως².

Ἀπό στατικῆς ἀπόψεως αἱ οίκονομικαὶ μονάδες διακρίνονται: Εἰς ἐν τᾷ ἰσολογισμῷ ὑπερέχουν κατ' ἀξίαν τὰ ἐν γένει πάγια στοιχεῖα ἐνεργητικῶ (κατὰ κανόνα εἰς βιομηχανίας, μεταλλεία κλπ.)· εἰς ἐν τᾷ ἰσολογισμῷ ὑπερισχύουν κατ' ἀξίαν τὰ κυκλοφοριακὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα (εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις κλπ.)· και εἰς μικτῆς συνθέσεως, ὡσάκεις παρα-

1. Μία μικτῆ οίκονομικῆ μονάς εἶναι δυνατόν νὰ συγκροτηθῆ κατά τοὺς ἑξῆς τρόπους:

Εἶτε διὰ παραλλήλου καταθέσεως κεφαλαίων τόσον ἐκ μέρους προσώπων ιδιωτικού δικαίου ὡσον και ἐκ μέρους προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ και αὐτοῦ τούτου του κράτους. Π.χ. ἐπιχειρήσεις μεταφορῶν εἰς ἣν μέρος του κεφαλαίου ἀναλαμβάνεται ὑπό του Δημοσίου.

Εἶτε διὰ καταθέσεως κεφαλαίων ἐκ μέρους τῶν ιδιωτῶν και ἀσκήσεως ἐποπτείας και ἐλέγχου ἐκ μέρους του Δημοσίου. (Π.χ. ἡ Τράπεζα τής Ἑλλάδος).

Εἶτε, τέλος, διὰ τής ἀπλῆς συμμετοχῆς του κράτους εἰς τὰ ἀποτελέσματα, ἄνευ καταθέσεως οἰωνδῆποτε κεφαλαίων ἢ ἀσκήσεως οἰασδῆποτε ἐποπτείας ἢ ἐλέγχου. Π.χ. ὁ Δήμος Φαλήρου παραχωρεῖ τήν ἐκμετάλλευσιν τῶν λουτρῶν, κατά τοὺς θερινοὺς μῆνας, εἰς ἐπιχειρηματίαν τινά, ἔναντι ἐνός ὠρισμένου ποσοῦ ἢ ἔναντι συμμετοχῆς εἰς τὰ ἀποτελέσματα.

2. Τὰ ποικιλόμορφα προβλήματα, αἵτινα εμφανίζονται εἰς ἐκάστην οίκονομικῆν μονάδα, και δὴ τήν ἐπιχειρήσιν, συνεπεία τής διαφόρου περιουσιακῆς τής διαρθρώσεως, ἔξετάζομεν ἀναλυτικῶς κατωτέρω και ἰδίᾳ εἰς τὸ περί ἀναλύσεως τής περιουσιακῆς μέρους.

τηρείται συγκερασμὸς ἀμφοτέρων τῶν ὡς ἄνω κατηγοριῶν περιουσιακῶν στοιχείων.

Ἐκ τῆς δυναμικῆς ἀπόψεως αἱ οἰκονομικαὶ μονάδες διαχωρίζονται ἀναλόγως τῆς συμμετοχῆς ἐκάστου εἴδους ἐξόδου, κατὰ τὴν ἐν χρονικῇ ἐξελίξει διαμόρφωσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς των.

Οὕτω διακρίνομεν οἰκονομικὰς μονάδας, εἰς ἃς κατὰ τὰς διαδοχικὰς μονάδας χρόνου ἐπικρατεῖ ἐκάστοτε: εἴτε τὸ ποσοστὸν ἐξόδων πρῶτων ὑλῶν (Betriebsstoffintensive) (κατὰ κανόνα βιομηχανίαι τροφίμων, βιομηχανίαι ἐπεξεργασίας πολυτίμων λίθων κ.ο.κ.), εἴτε τὸ ποσοστὸν ἐξόδων ἐργασίας (Betriebsarbeitsintensive) (ὥρολογοποιία, εἴτε τέλος τὸ ποσοστὸν τῶν ἐξόδων κεφαλαίου (Betriebskapitalintensive) (ὕδροηλεκτρικαὶ βιομηχανίαι παραγωγῆς ρεύματος, ψυκτικαὶ βιομηχανίαι, ἔνθα ὑπερέχει τὸ στοιχεῖον τῶν ἀποσβέσεων κ.ο.κ.).

III.—Ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των.

Ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των αἱ οἰκονομικαὶ μονάδες διακρίνονται εἰς μεγάλας, εἰς μεσαίας καὶ εἰς μικράς.

Ἐνταῦθα τὸ κριτήριον τοῦ διαχωρισμοῦ τυγχάνει συμβατικὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀκαθόριστον.

Συνήθως λαμβάνεται ὡς βᾶσις σ τ α τ ι κ ὸ ν κριτήριον, ἥτοι τὸ χρησιμοποιούμενον ἐντὸς τῆς οἰκονομικῆς μονάδος κεφάλαιον ἢ τὸ ἀπασχολούμενον ἐργατικὸν προσωπικὸν εἰς δεδομένην χρονικὴν στιγμὴν. Ἄλλοτε, πάλιν, χρησιμοποιεῖται δ υ ν α μ ι κ ὸ ν κριτήριον, ἥτοι ἡ παραγωγικὴ ἰκανότης κλπ. Ἐν καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου θὰ γίνῃ ἐκτενῶς λόγος κατωτέρω¹, ἐν τούτοις, ἀπὸ τοῦδε δυνάμεθα νὰ τονίσωμεν ὅτι ἀκριβῆ διαχωριστικὰ ὄρια μεταξὺ τῶν διαφόρων μεγεθῶν οἰκονομικῶν μονάδων δὲν ὑφίστανται, ἀλλὰ ταῦτα λαμβάνονται μᾶλλον συμβατικῶς, καὶ τοῦτο διότι ὁ καθορισμὸς οἰκονομικῆς εἰδος μονάδος ὡς μεγάλης, μέσης ἢ μικρᾶς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοπικὰς καὶ χρονικὰς συνθήκας.

IV.—Ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τῆς δράσεώς των.

Ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τῆς δράσεώς των αἱ οἰκονομικαὶ μονάδες διακρίνονται:

1. Βλ. εἰς τὸ περὶ μεγέθους τῶν ἐπιχειρήσεων.

Εἰς *παραγωγικὰς*, ὡσάκις ἀποβλέπουν εἰς τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν ἢ τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν. Π.χ. ἐν ἐργοστάσιον, ἐν ξενοδοχεῖον, καὶ

Εἰς *καταναλωτικὰς*, ὡσάκις ἀποσκοποῦν εἰς τὴν κατανάλωσιν τῶν ἀγαθῶν. Π.χ. ἡ οἰκογένεια.

Αἱ *παραγωγικαὶ* πάλιν οἰκονομικαὶ μονάδες, ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου ἐκάστοτε ὑπ' αὐτῶν σ κ ο π ο ὦ, ὑποδιαιροῦνται :

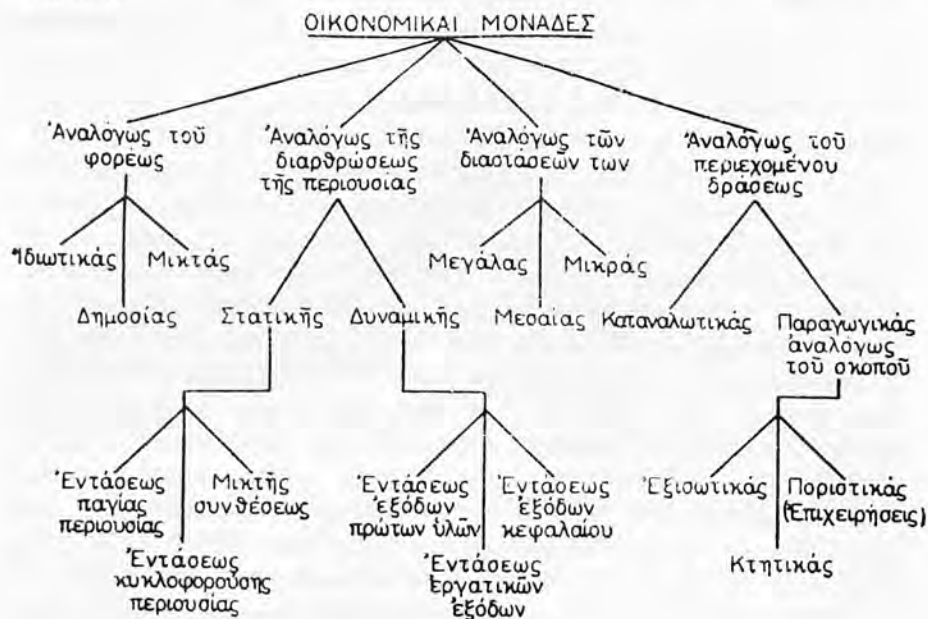
α) Εἰς τὰς *ἐξισωτικὰς* ἢ *ἐξισορροπούσας* *ἐξοδα* καὶ *ἔσοδα* (Kosten Deckungsbetriebe), αἵτινες ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ ἐκπληρώσωσι, διὰ δοθέντων μέσων, εὐρύτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον τὸν προσδιορισμὸν των. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐκείνων μονάδων, αἵτινες διὰ τῶν ἐν γένει ἐσόδων των ἐπιδιώκουν μόνον τὴν ἐξίσωσιν τῶν δαπανῶν ἢ θυσιῶν εἰς ὧς ὑπεβλήθησαν κατὰ τὴν λειτουργίαν των. Αἱ οἰκονομικαὶ μονάδες τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον δημοσίου χαρακτῆρος (νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου) καὶ ἐπιδιώκουν σκοποὺς εὐρύτερους, πολιτιστικούς, κοινωνικούς κλπ., οὐχί, πάντως, καθαρῶς κερδοσκοπικούς. Π.χ. τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον, διὰ τοῦ εἰσιτηρίου τὸ ὁποῖον εἰσπράττει, δὲν ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχη κέρδη καὶ δι' αὐτῶν νὰ αὐξήσῃ τὰ κεφάλαιά του, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ καλύψῃ τὰ ἐξοδά του, διότι τοῦτο ἐπιδιώκει σκοπὸν εὐρέως πολιτιστικὸν καὶ οὐχί στενῶς οἰκονομικόν. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ προκειμένου περὶ κρατικῶν νοσοκομείων, δημοσίων σχολείων κλπ.

β) Εἰς *κτητικὰς* ἢ *προσανεητικὰς* (Zuschussbetriebe), αἵτινες πραγματοποιοῦν πλεόνασμα ἐσόδων (πέραν τῶν ἐξόδων των), ἀλλὰ τὸ πραγματοποιούμενον ὑπ' αὐτῶν πλεόνασμα (κέρδος) διατίθεται, κατ' ἀρχήν, χάριν ἀποτελεσματικωτέρας ἐξυπηρητήσεως τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς διευρύνσεως τῆς δράσεώς των. Π.χ. συνεταιρισμοί, δημοτικὰ θέατρα, σωματεῖα κλπ.

γ) Εἰς *ποριστικὰς* (Erwerbswirtschaftliche Betriebe), αἵτινες προτάσσουν τὴν ἐπιδίωξιν κέρδους. Τὸ ἐπιτυγχανόμενον παρ' αὐτῶν κέρδος περιέρχεται κατ' ἀρχήν εἰς τοὺς φορεῖς των. Κατ' ἐξοχὴν ποριστικαὶ οἰκονομικαὶ μονάδες εἶναι αἱ *ιδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις* παντὸς εἴδους οἰκονομικῆς δράσεως (τραπεζικαί, βιομηχανικαί, ἐμπορικαὶ κλπ.) καὶ πάσης νομικῆς μορφῆς (ἀτομικαὶ ἢ εταιρικαί).

Ἐξ ὅλων τῶν κατηγοριῶν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων ἡ ἔρευνα τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων ἐντοπίζεται εἰς τὰς *ιδιωτικὰς* ἐπιχειρήσεις διὰ τοὺς ἐκτεθέντας ἤδη λόγους.

Κατωτέρω παραθέτομεν σχῆμα, ἐξ οὗ καταφαίνονται αἱ δια-
κρίσεις τῶν οικονομικῶν μονάδων, βάσει τῶν ἐκτεθέντων κρι-
τηρίων.

II.— ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

§ 1. — Κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων
διεμορφώθη ἡ ἐπιχείρησις.

Ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις, ὑπὸ τὴν σύγχρονον αὐτῆς μορφήν, ἐνεφανίσθη ἐν τῇ πλήρει αὐτῆς διαμορφώσει ἀπὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος ὀργανώσεως τῆς Οἰκονομίας¹. Ἐὰν ἤθελέ τις, ὅθεν, νὰ καθορίσῃ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ κοινωνικοοικονομικὸν περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐδημιουργήθη καὶ διεμορφώθη αὕτη, δὲν θὰ ἠδύνατο, ἀσφαλῶς, ν' ἀπομακρυνθῇ ἐκ τοῦ συστήματος ἐκείνου οἰκονομικῆς ὀργανώσεως καὶ νομικῆς τάξεως εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχουν αἱ κάτωθι προϋποθέσεις :

α) Ἡ *συναλλακτικὴ ἀγορά*, εἰς ἣν ἐπικρατοῦν ἐντόνως οἱ θεσμοὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας, τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων,

1. Βλ. *Sombart W.*, *Der moderne Kapitalismus*, I, σελ. 321.

τῆς ἐλευθέρως παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, τῆς ἐλευθέρως συνάψεως τῆς σχέσεως ἐργασίας, καὶ εἰς ἣν πραγματοποιεῖται ἐλευθέρως συναλλακτικὴ ἐπαφή, ἡ δὲ ἀξία τῶν προϊόντων καὶ ὑπηρεσιῶν ἀντικειμενικοποιεῖται διὰ τῆς τιμῆς.

Ἐν τῇ συναλλακτικῇ ἀγορᾷ συναντῶνται εἰς ἐλεύθερον ἀνταγωνισμόν ἢ προσφορὰ καὶ ἡ ζήτησις καὶ καθορίζονται ἐκάστοτε αἱ τιμαὶ τῶν ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν. Ἡ ἀλληλεξάρτησις, ἐξ ἄλλου, τῶν τιμῶν ἀποβαίνει, ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκονομίᾳ, ὅλον ἐν στενωτέρῳ καὶ αἱ τιμαὶ διαμορφοῦνται ταχύτερον καὶ ἀκριβέστερον, συνεπείᾳ τῆς προϊούσης ἀναπτύξεως τῶν μέσων ἐπικοινωνίας καὶ τῆς ἐντονωτέρας λειτουργίας τοῦ αὐτοσίου καὶ τοῦ πιστωτικοῦ χρήματος, ὡς μέσων οἰκονομικῆς κυκλοφορίας.

Ὁ καθορισμὸς τῶν τιμῶν ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεως τῶν πάσης φύσεως οἰκονομικῶν μονάδων, ὅσαι δὲ ἐξ αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ συνυπάρξουν μετὰ τῆς ἀγορᾶς ἐξαφανίζονται.

β) Ἡ ἰδιωφελὴς ἐπικέρδεια, ἀποτελοῦσα τόσον τὴν ἀφετηρίαν ὅσον καὶ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ἐπιχειρηματικῆς προσπάθειας.

§ 2.— Δυσχέρεια περὶ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

α) Οἰκονομικῆς φύσεως.

1. Ἡ ἐννοία τῆς ἐπιχειρήσεως τυγχάνει τόσον σύνθετος καὶ ἐξετάζεται ἀπὸ τόσων ἀπόψεων, ὥστε εὐκόλως ἐξηγεῖται τὸ συγκρουόμενον τῶν περὶ αὐτῆς ὀρισμῶν ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ.

Τὸ κέντρον τῆς ἐννοίας τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως τοποθετεῖται ἐπὶ διαφόρων ἐκάστοτε σημείων.

Ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ταύτης ἄλλοι μὲν προτείνουν τὴν συγκέντρωσιν τῶν παραγωγικῶν μέσων καὶ τὴν τεχνικοπαραγωγικὴν διαρρυθμίσιν αὐτῶν, ἄλλοι τὴν ἀναδοχὴν τοῦ κινδύνου, ἕτεροι τονίζουν τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν ἐργασιῶν, ἄλλοι δὲ πάλιν τὸ ποριστικὸν αὐτῆς κίνητρον. Ἄλλοτε ἐξαίρεται ἡ συναλλακτικὴ ἐπαφή καὶ τὸ πολυσύνθετον τῶν συναλλακτικῶν αὐτῆς σχέσεων ἢ ἡ παραγωγή δι' ἄγνωστον καταναλωτικὸν κοινόν, ἄλλοτε δέ, τέλος, ὑποστηρίζεται ἡ αὐτοτέλεια καὶ τὸ κχωρισμένον αὐτῆς, ὡς οἰκονομικῆς μονάδος.

Τὴν ἐπιχείρησιν ὡς *ὀργάνωσιν* παραγωγικῶν μέσων νοοῦσιν ἐπὶ παραδείγματι οἱ Gino Zappa¹, M. Rotondi² καὶ Pareto³. Ὡς *ὀργάνωσιν μετ' αὐτοτελείας* ἀντιλαμβάνονται τὴν ἐπιχείρησιν ὁ E. James⁴, ὁ Ferrara καὶ ὁ L. Baudin⁵. Ὡς *ὀργάνωσιν μετὰ σκοποῦ διενεργείας συναλλαγῶν καὶ ἐπιτεύξεως κέρδους* δέχεται αὐτὴν ὁ Ferroux⁶.

2. Ὅπως ἰδιαιτέραν σημασίαν καθ' ἡμᾶς ἔχει ὁ ὀρισμὸς τοῦ Sombart. Οὗτος, βαθὺς ἐρευνητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Οἰκονομίας, ὀρίζει τὴν ἐπιχείρησιν « ὡς τὴν κατ' ἐξοχὴν οἰκονομικὴν μονάδα τῆς κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας, εἰς ἣν ἡ οἰκονομικὴ ἐνέργεια καθίσταται ἀνεξάρτητος τῶν προσώπων, αἵτινα δρῶσιν ἐν αὐτῇ, καὶ ὡς ἐκ τούτου αὐτοτελής καὶ ἀπρόσωπος ».

Εἰς τὸν ὀρισμὸν τοῦ ὁ Sombart, εἰσάγων καὶ τὸ *ἱστορικὸν* στοιχεῖον, τονίζει τὴν κεφαλαιοκρατικὴν Οἰκονομίαν ὡς τὴν εὐρυτέραν κοινωνικοοικονομικὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐπι-

1. Gino Zappa, Tendenze nuove negli studi di Ragioneria, Milano 1927, σελ. 30. Κατ' αὐτὸν ἐπιχειρήσεις « εἶναι ὁ συνδυασμὸς ἀνθρωπίνων δυνάμεων καὶ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν πρὸς πραγματοποιήσιν σκοποῦ ».

2. Mario Rotondi, Lezioni di diritto industriale, Padova, 1935, σελ. 60. Οὗτος θεωρεῖ τὴν ἐπιχείρησιν « ὡς τὸ στοιχειῶδες κύτταρον τῆς παραγωγικῆς ὀργανώσεως ».

3. Pareto, Manuale d' Economia Politica, σελ. 274.

4. E. James, Formes d' Entreprises, Paris 1935, σελ. 13. Κατ' αὐτὸν ἡ ἐπιχειρήσεις ἀποτελεῖ « ὀργανισμὸν, ἀποσκοποῦντα, κυρίως, εἰς τὴν παραγωγὴν ὀρισμένων ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἀγορᾶς καὶ ἀνεξαρτήτου χρηματοοικονομικῶς παντὸς ἄλλου ὀργανισμοῦ ».

5. F. Ferrara, La teoria giuridica dell' azienda. L. Baudin, Manuel d' Économie Politique, τόμ. I σελ. 367 ἐπ. Paris 1953.

6. F. Ferroux, Revue d' Économie politique, σελ. 1278. Οὗτος θεωρεῖ τὴν ἐπιχείρησιν ὡς « ὀργάνωσιν παραγωγῆς εἰς τὴν ὁποίαν συνδυάζονται αἱ τιμαὶ τῶν διαφόρων παραγωγικῶν συντελεστῶν, τιθεμένων ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου ἐπὶ τῷ σκοπῷ πωλήσεως τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων ἢ διαθέσεως ὑπηρεσιῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ πρὸς ἀπόκτησιν μεγαλύτερας χρηματικῆς διαφορᾶς μεταξὺ κόστους καὶ τιμῆς πωλήσεως ». Ὁ ὀρισμὸς οὗτος, σαφέστερος τῶν προηγουμένων, ἀφ' ἑνὸς μὲν περιλαμβάνει ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐπιχειρήσεως τὰ στοιχεῖα τῆς ὀργανώσεως, τῆς πραγματοποιήσεως συναλλακτικῶν πράξεων καὶ τῆς πιθανότητος ἐπιτεύξεως κέρδους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τονίζει ὅτι στοιχεῖον ἀπαραίτητον τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ ἀπόδοσις τοῦ κέρδους εἰς τὸν διεξάγοντα τὸ ἐπιχειρηματικὸν λειτουργήμα. Οὕτω ὁ ἀνωτέρω νοεῖ ἰδίως τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ὅσον εἰς τὰς δημοσίας τὸ ἀποτέλεσμα τῆς οἰκονομικῆς δράσεως (κέρδος) δὲν ἀπομένει τελικῶς εἰς τὸ νομικὸν πρόσωπον (τὸ Κράτος), ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται ἐκάστοτε διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ προϋπολογισμοῦ.

7. Εἰς Γ. Χαριτάκη, Παραγωγή καὶ Πορισμός, σελ. 44.

χειρήσεως. Θὰ ἔβαινε πολὺ μακρὰν βαθυτέρα ἀνάλυσις τῶν διαφόρων ἀπόψεων ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐφ' ἧς, ἄλλωστε, τόση κρατεῖ διάστασις ἐν τῇ οἰκονομικῇ ἐπιστήμῃ.

β) *Νομικῆς φύσεως.*

3. Οὐχὶ ὀλιγώτερον ἠμφισβητήθη¹ ἡ ἐννοία τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ.

Εἶναι δὲ φυσικὸν τοῦτο, ἐφ' ὅσον ἐν γένει θεωροῦμεν ὅτι αἱ νομικαὶ μορφαὶ καὶ τὰ σχήματα δικαίου εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἀκριβέστερα, καθ' ὅσον ἀναφέρονται εἰς σαφέστερον καθωρισμένας οὐσιαστικὰς οἰκονομικὰς προϋποθέσεις. Πάντως, καὶ ἀπὸ νομικῆς πλευρᾶς ἀνεπτύχθησαν διάφοροι θεωρίαι πρὸς θεμελίωσιν τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς αὐτοτελοῦς νομικῆς ὀντότητος.

Κυριώτεραι τούτων εἶναι²:

Ἡ θεωρία τῆς νομικῆς προσωπικότητος. Αὕτη ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τοῦ *Empemann*. Οὗτος θεωρεῖ τὴν ἐπιχείρησιν ὡς ἴδιον νομικὸν ὑποκείμενον, ἔχον ἴδιαν ὑπόστασιν, διάφορον τοῦ φορέως τῆς, ἴδιαν δρᾶσιν, ἴδιαν κατοικίαν, ἴδιαν περιουσίαν, ἴδιαν πίστιν κλπ.

Ἡ θεωρία τῆς περιουσιακῆς αὐτοτελείας. Κύριος ἐκπρόσωπος τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ὁ *Bekker*³. Κατ' αὐτόν, ἡ ἐπιχείρησις ἀποτελεῖ αὐτόνομον περιουσίαν. Τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιχειρήσεως, κατὰ τὴν ὡς ἄνω θεωρίαν, δὲν τείνουν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις, ἀλλ' ἀποτελοῦν ἐν σύνολον αὐτοτέλεις, εἰς ὃ εὐρίσκονται ταῦτα ἐν ἀλληλενδέτῳ σχέσει καὶ κατατείνουν εἰς τὴν ἐπιδιώξιν ἐνιαίου σκοποῦ. Ὁ σκοπὸς οὗτος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἀκριβῶς προσδίδει εἰς τὴν περιουσίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ἴδιαν νομικὴν αὐτοτέλειαν. Οὕτω, κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, πᾶν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως κτώμενον ἀντικείμενον ἀνήκει μὲν τελικῶς εἰς τὸν κύριον αὐτῆς (ἐπιχειρηματίαν), μένει ὅμως εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσίν τῆς, ἀποτελοῦν μέρος ταύτης.

Τέλος, ἐν Γερμανίᾳ, διάφοροι θεωρίαι ἔτεινον εἰς τὸν χαρα-

1. Βλ. καὶ *Γ. Σημίτην*, Ἄρχεον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, τόμος 4ος (1937), τεύχος I, σελ. 81. *Μ. Τσιμάραν*, Ἡ ἐπιχείρησις εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ Δικαίου. Δελτίον Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Θεσ/νίκης, Ἰούλιος 1910. *F. Ferrara*, La teoria giuridica dell'azienda. *Antonio Lefebure d'Ovidio*, L'impresa, Bari 1950. *M. Despax*, L'Entreprise et le Droit, Paris 1957. *T. Rava*, La nozione giuridica di impresa, Milano 1949.

2. Βλ. *Antonio Lefebure d'Ovidio*, op. cit.

3. *Bekker*, Rivista del diritto commerciale, IV, σελ. 557 ἔπ.

κτηρισμόν τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς *ὀλόγητος νομικῆς* (universalité juridique), τῆς ὁποίας τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα (δικαιώματα — ὑποχρεώσεις) εὐρίσκονται συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα, κατὰ τὴν μεταβιβάσιν δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως συµμεταβιβάζονται¹ μετ' αὐτῆς καὶ ταῦτα. Οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας παρομοιάζουν τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς τὴν κληρονομίαν.

4. Γεγονὸς τυγχάνει ὅτι αἱ ἀνωτέρω θεωρίαι, ὡς καὶ αἱ ἔξ αὐτῶν ἐκπηγάσασαι ἀπόψεις, δὲν εὐρίσκουν ἔρεισμα ἐπὶ τῶν ἐν ἰσχύϊ κανόνων τοῦ θετικοῦ δικαίου τῶν διαφόρων χωρῶν, ἰδιαιτάτα δὲ παρ' ἡμῶν².

1. Καὶ ὁ ἡμέτερος Α.Κ., ἀρθ. 479 § 1. ἀκολουθεῖ, ὡς φαίνεται, τὴν ὡς ἄνω θεωρίαν, καθορίζων ὅτι «ἐάν διὰ συμβάσεως μετεβιβάσθῃ ἐπιχείρησις, ὁ ἀποκτῶν εὐθύνεται ἔναντι τοῦ δανειστοῦ μέχρι τῆς ἀξίας τῶν μεταβιβαζομένων στοιχείων διὰ τὰ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἀνήκοντα χρετῆ».

2. Ἡ μὴ ἀναγνώρισις τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς ἐνιαίου συνόλου καθιστᾷ δυσχερῆστάτας, ἂν μὴ ἀδυνατούς, τὰς συναλλαγὰς μὲ ἀντικείμενον τὴν ἐπιχείρησιν. Οὕτω, εἰς τὴν πράξιν μεταβιβάζονται ἢ ἐνεχυρίζονται τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν ἐπιχείρησιν καὶ οὐχὶ αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἐπιχείρησις λαμβανομένη ὡς ἐνιαῖον σύνολον. Ὑπὸ τὴν πίεσιν ὁμῶς τῆς πραγματικότητος, εἰς τινὰς χώρας παρατηρεῖται τίσις ἀναγνώσεως τῆς μεταβιβαστικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐν Γαλλίᾳ οἱ νόμοι: α) Sur la propriété commerciale (1926) καὶ β) περί Fonds de Commerce ρυθμίζουν ἐν μέρει τὴν ἐπαγγελματικὴν στέγην καὶ τὴν μεταβίβασιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Πλείονα βλ. *Μ. Τσιμάρα*, Δελτίον Ε.Β.Ε. Θεο/νίκης, ἀριθ. 93. Ἡ αὐτὴ σύγχυσις ἐπικρατεῖ καὶ εἰς τὸν Ἰταλὸν νομοθέτην. Ὁ τελευταῖος μὲ τὸν ὄρον «ἐπιχείρησις», εἰς τὸν νέον Ἄστ. Ἰταλικὸν Κώδικα, ἀποδίδει ποικίλας ἐννοίας, ἐντελῶς διαφόρους, πολλάκις, μεταξὺ των. Οὕτω, εἰς τὰ ἀρθρα 320, 371, 1330 2084 καὶ ἀλλαχοῦ, θεωρεῖ ὡς ἐπιχείρησιν τὴν δραστηριότητα τοῦ ἐπιχειρηματίου. Εἰς τὰ ἀρθρα 2086, 2094, 2095, 2104, 2105, 2109 θεωρεῖ τὴν ἐπιχείρησιν ὡς ὄργανισμὸν ἀποβλέποντα εἰς τὴν παραγωγὴν. Εἰς τὰ ἀρθρα 2085, 2091 θεωρεῖ τὴν ἐπιχείρησιν ὡς ταυτόσημον μὲ τὴν περιουσίαν. Τέλος, ἐν ἀρθρῳ 2082, καθορίζει τὴν ἐπιχείρησιν (impresa) ὡς «una attività economica organizzata al fine della produzione e dello scambio dei beni e dei servizi», τὴν δὲ ἐκμετάλλευσιν (azienda) (ἀρθρ. 2555) ὡς: «il complesso dei beni organizzati dall'imprenditore per l'esercizio dell'impresa».

Ἡ ἑλληνικὴ ἐργατικὴ (Ν. 2112/1920, Ν.Δ. 424/1941, Ν. 118/45 ἤδη καταργηθέντα διὰ τοῦ Ν.Δ. 3198/55 κλπ.), φορολογικὴ καὶ ἀγορανομικὴ νομοθεσία συχνὰ ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ὄρου «ἐπιχείρησις» καὶ ὁμιλεῖ περὶ δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ταύτης, χωρὶς ὁμῶς οὐδαμῶς νὰ καθορίσῃ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Πάντως ἐμμέσως ἀναγνωρίζεται διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἔχει ἰδίαν νομικὴν προσωπικότητα, τελείως διάφορον τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐπιχειρηματίου. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ νόμος 635/1937 καθορίζει ὅτι, ὁ πτωχεύσας δὲν ἀποξενοῦται τῆς διοικήσεως ἀπάσης τῆς περιουσίας, αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον τῆς πτωχευτικῆς (ἐπιχειρηματικῆς) περιουσίας. Ἀναλυτικῶς περὶ τούτου, βλ. *Ν. Πάτραν*. Ἡ πτωχευτικὴ ἀποκατάστασις, Ἀθῆναι 1946, σελ. 24 ἐπ. Ὁμοίως καὶ διὰ τοῦ τελευταίου ἐκδοθέντος Ν.Δ. 3562/1956 «Περὶ ὑπαγωγῆς τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν ὑπὸ

§ 3.—Στοιχεῖα καὶ ὁρισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

1. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα¹ τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι καθ' ἡμᾶς τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ ἐπιχείρησις εἶναι οἰκονομικὴ μονάς, προϋποθέτουσα ὀπωσδήποτε *μόνιμον* καὶ *ἔλλογον* συνδυασμὸν συντελεστῶν παραγωγῆς².

β) Ἡ ἐπιχείρησις εἶναι οἰκονομικῶς *αὐτοτελής* (αὐτοτέλεια

τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν πιστωτῶν καὶ θέσεως αὐτῶν ὑπὸ εἰδικὴν διαχείρισιν» ἀναγνωρίζεται ἐμμέσως ἡ ἐπιχείρησις ὡς θεσμὸς καὶ ἐπιδιώκεται ἢ ἐν τῇ ζωῇ διατήρησις ταύτης. Πρὸς τούτοις, ἡ διὰ τοῦ ἀνωτέρω νόμου συνιστωμένη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ ἀποφασίζουσα ἐκάστοτε περὶ τῆς συνεχίσεως ἢ ἐκκαθαρίσεως τῆς ἐταιρείας, λαμβάνει ὑπ' ὄψιν κυρίως τὴν βιωσιμότητα τῆς ἐταιρείας ὡς ἐπιχειρήσεως. Ἐπίσης, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 217/1950 ἀποφάσεως τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἡ παραχώρησις καταστήματος μετ' ἐπίπλων πρὸς τρίτους με μίσθωμα εἰς ποσοστὰ ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων θεωρεῖται ὡς μίσθωσις συνόλου ἐπιχειρήσεως καὶ οὐχὶ ἐταιρικὴ σχέσις. Καὶ ἐξ αὐτοῦ εἰκάζεται ὅτι τὸ Ἀνώτατον Φορολογικὸν Δικαστήριον ἐμμέσως ἀναγνωρίζει τὴν ἐπιχείρησιν ὡς ὄντοτητα νομικὴν, δυναμένην μάλιστα καὶ νὰ ἐκμισθωθῇ. Ἡ νομολογία τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων (Πρωτ. Ἀθηνῶν 143/1936, 108/1935, Θέμις 1112, 483, καὶ Πρωτ. Σερρών 378/1930), ἐν τῇ προσπάθειά της ὅπως καθορίσῃ σαφέστερον τὴν ἐννοίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀναφερομένων εἰς ταύτην νόμων, κατέληξε νὰ καθορίσῃ τὴν ἐπιχείρησιν ὡς «τὴν ὀργάνωσιν κεφαλαίου καὶ ἐργασίας με σκοπὸν τὴν ἐπιτυχίαν οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος (κέρδους)».

1. Βλ. καὶ *Campion*, *Traité des Entreprises privées*, Paris, σελ. 31. *R. Mané*, *Économie privée*, Paris 1951, σελ. 91 ἐπ., *M. Pauwels*, *Analyse de l'Exploitation*, Paris 1947, σελ. 14, ἀπόδοσις εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ *Μ. Γεωργιάδου*, σελ. 18 ἐπ., *A. Murat*, *Économie privée des Entreprises*, Paris 1951, σελ. 12. *N. Φωτιάδης*, ἐνθ' ἄν. σελ. 90, *Ceccherelli*, *L'economia aziendale*, Firenze, 1948, σελ. 63 ἐπ.

2 Κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρ. 1, 5 § 1, 9, 10 καὶ 17 τοῦ Ν. 2119/52 τὰ δι' αὐτοῦ συσταθέντα «κοινὰ ταμεῖα ἐκμεταλλεύσεως Λεωφορείων» δὲν ἀποτελοῦσιν αὐτοτελεῖς ἐπιχειρήσεις ὑφ' ἣν ἐννοίαν ἀναγνωρίζουσι ταύτας τὸσον ἢ θεωρία ὅσον καὶ ἡ νομολογία τῶν δικαστηρίων, καθ' ὅς χαρακτηρίζεται ὡς ἐπιχείρησις οἰκονομικὴ μονάς διαθέτουσα ὀργάνωσιν καὶ κεφάλαιον, ἐπιδιώκουσα δέ, δι' ὀλικῶν καὶ ἀϋλῶν μέσων, τὴν ἐπίτευξιν οἰκονομικοῦ κερδοσκοπικοῦ ἀποτελέσματος (προβ. *Βασιλείου* Ἐργ. Δικ. σελ. 161, *Διτζεροπούλου*, Ἡ καταγγελία τῆς συμβάσεως ἐργασίας σελ. 14 ἐπ., *Χ. Οἰκονόμου*, Δίκαιον Ἐργ. Ἀτυχημάτων σελ. 246 ἐπ., *Μπαλῆν*, Γεν. Ἀρχαὶ § 184, *Σημίτην*, ἐν Α.Ι.Δ. 1937 σελ. 30 ἐπ., *P. Durand*, Ἡ Ἐκμετάλλευσις καὶ ἐπιχείρησις ἐν Ε.Ε.Δ. 8, 706 ἐπ., Α.Π. 304/1954, Ε.Ε.Δ 18, 434, 637/1953, αὐτ. 16, 34, 407/1940. Θ. ΝΒ'. 31).

λογαριασμών) ¹, διοικητικῶς *αὐθύπαρκτος*, νομικῶς ἔν μέρει *αὐτόνομος* καὶ τέλος, οἰκονομικὴ μονὰς *ποριστικὴ* (ιδιωφελῆς).

Λέγομεν ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις εἶναι αὐτοτελὴς οἰκονομικὴ μονὰς, καθ' ὅσον ἐμφανίζεται ἔχουσα ἰδίαν ζώην, ἰδίαν δρᾶσιν καὶ δύναμιν, ἰδίαν ἐξέλιξιν, ἀσχέτως ² τῶν φορέων αὐτῆς (*complesso economicoaziendale*) καὶ — ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ ἡ ἔκφρασις — παρουσιάζεται ἔχουσα ἰδίαν ἐναλλαγὴν ὕλης, ἐκδηλουμένην εἰς τὴν συνεχῆ κυκλοφορίαν καὶ μεταβολήν, τόσον τῆς περιουσίας τῆς ὅσον καὶ τῶν πηγῶν προελεύσεως ταύτης.

³Ἐπίσης τονίζεται ὅτι ὑπὸ τὸν ὄρον ποριστικὴ (ιδιωφελῆς) οἰκονομικὴ μονὰς νοεῖται ἡ ἐπιδιώκουσα τὸ μείζον δυνατὸν κέρδος ³, ὅπερ ὁμως, συνήθως, θὰ πρέπει νὰ ὑπερβαίῃ τὸ χρηματι-

1. Καὶ κατὰ *Nogaro*, τὴν ἐπιχειρήσιν χαρακτηρίζει μία λογιστικὴ ἐνότης (*unité comptable*). Βλ. *Cours d'Économie politique*, τόμ. I, Paris 1953, σελ. 192.

2. Ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων θεωρεῖ τὴν ἐπιχειρήσιν ὡς ἔχουσαν ἰδίαν καὶ αὐτοτελῆ οἰκονομικὴν ἐνότητα, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν ἡ νομικὴ ἐπιστήμη μέχρι σήμερον ἀπέφυγε νὰ προσδώσῃ εἰς οὕτην ὠλοκληρωμένην νομικὴν αὐθιπαρξίαν. Τούτου ἔνεκα παρατηρεῖται ὅτι ἡ περιουσία τῆς ἐπιχειρήσεως οἰκονομικῶς μὲν διαχωρίζεται ἀπολύτως τῆς προσωπικῆς περιουσίας τοῦ ἐπιχειρηματίου, νομικῶς ὁμως πολλακίς δὲν ἀναγνωρίζεται τοιοῦτος διαχωρισμός. Τὸ κεφάλαιον, λόγου χάριν, τῆς Ἐταιρείας εἶναι ἐντελῶς διάφορον τοῦ κεφαλαίου τῶν καθ' ἕκαστον μετόχων. Βεβαίως ἐνταῦθα καὶ ἡ διαχειριστικὴ αὐτοτέλεια καὶ τὸ κειρωρισμένον τῶν συμφερόντων καὶ ὑπολογισμῶν καθίστανται ἐμφανῆ. Ἀλλά, καὶ ὅπου δὲν ὑφίσταται σαφὴς νομικὴ διαστολὴ περιουσιῶν μεταξὺ ἐπιχειρήσεως καὶ ἐπιχειρηματίου — ὅπως εἴπειν εἰς τὰς προσωπικὰς ἐταιρείας ἢ ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις — καὶ ἐκεῖ θεωρεῖται πάντοτε ὅτι ἡ περιουσία τῆς ἐπιχειρήσεως συγγάνει αὐτοτελῆς καὶ διάφορος τῆς περιουσίας τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἰδίᾳ ἀπὸ λογιστικῆς ἀπόψεως.

3. Παρ' ὅλον ὅτι, ἐξ ἀπόψεως ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, κύριον χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι τὸ κέρδος, ἐν τούτοις ἐν τῇ θεωρίᾳ δὲν συμπίπτουν ἀπολύτως αἱ ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Οὕτω, ἐκ τῆς βασικῆς ταύτης διαπιστώσεως παρεκκλίνουν αἱ ἀντιλήψεις τῆς καλουμένης « Δογματικῆς Σχολῆς ». Κατ' αὐτὴν ὑποστηρίζεται ὅτι σκοπὸς τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ προαγωγή τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος καὶ οὐχὶ ἡ ἐπιδιώξις κέρδους. Ἀντίθετος τελείως εἶναι ἡ ἀποψις τῆς « Ἐμπειρικῆς Σχολῆς » (*Rieger*), καθ' ἣν ἡ ἐπιχείρησις διέπεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ κέρδους. Τέλος μέσην ὁδὸν ἀκολουθεῖ ἡ « Τεχνολογικὴ Σχολή » (*Leitner*), ἣτις ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις, ναὶ μὲν ἐπιδιώκει τὸ κέρδος, ἐν τούτοις ἡ ἐπιδιώξις τούτου πρέπει νὰ συντελεθῆται πάντοτε ἐνὸς πλαισίου τοιούτων, ὥστε νὰ ἀποβαίῃ καὶ κοινωνικῶς ὠφέλιμος.

Συμφωνοῦμεν περισσότερο πρὸς τὴν ἀποψιν τῆς « Ἐμπειρικῆς Σχολῆς », διότι πιστεύομεν ὅτι μοναδικὸν κίνητρον τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι σήμερον τὸ κέρδος. Μόνον δέ, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιδιώξις τοῦ συνολικῆς μείζονος κέρδους ἐξαναγκάζει τὰς ἐπιχειρήσεις νὰ συμπίεσσι τὸ κόστος των, δηλαδὴ ν' ἀποβῶσι καὶ κοινωνικῶς ὠφέλιμοι, ἄγονται αὐταὶ εἰς τοιαύτην ἐνέργειαν. Οὐδέποτε ὁμως πιστεύομεν — ὡς ἄλλωστε τοῦτο καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπεδείχθη — ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις ἐμφороῦνται προθέσεων ἐξυ-

κὸν ποσόν, τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς μίαν ἀπλῆν ἀμοιβὴν ἐξηρη-
τημένης ἐργασίας.

γ) Ἡ ἐπιχείρησις παράγει δι' ἄγνωστον καταναλωτικὸν κοινὸν (ἀγοράν). Δηλαδή, προηγείται κατὰ κανόνα ἡ παραγωγή ἀγαθῶν ἢ ἡ προετοιμασία παροχῆς ὑπηρεσιῶν καὶ ἔπεται ἡ διάθεσις τούτων. Ἀκριβῶς δὲ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀπορρέει καὶ ὁ ἐπιχειρημα-
τικὸς κίνδυνος¹, τὸν ὁποῖον ἀναλαμβάνει ἡ ποριστικὴ οἰκονομικὴ
μονὰς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας της.

δ) Τέλος, ἡ ἐπιχείρησις εἶναι οἰκονομικὴ μονὰς οὐχὶ πρωτογε-
νῆς, ἀλλὰ τοιαύτη διαμορφωθείσα ἰδίως ἐντὸς ὄρισμένου κοινω-
νικοοικονομικοῦ περιβάλλοντος, χαρακτηριζομένου ἐκ τῆς εἰς χρῆμα
ἀποτιμήσεως καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν χρηματοοικονομικῶς ἀσταθμῆ-
των παραγόντων καὶ τῆς ἐν γένει κερδοσκοπίας².

2. Κατὰ ταῦτα — καὶ ἀπὸ καθαρῶς οἰκονομικῆς πλευρᾶς — δί-
δομεν τὸν ἀκόλουθον ὄρισμόν τῆς ἐπιχειρήσεως :

*Ἐπιχείρησις (Impresa, Unternehmung, Entreprise) καλεῖται ἡ
ποριστικὴ οἰκονομικὴ μονὰς, ἡ ἀποτελοῦσα, ἐντὸς τῆς κεφαλαιοκρα-
τικῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἐκ ταύτης κινδύνων, τὴν αὐτοτελῆ καὶ ὑπεύ-
θυνον ὀργάνωσιν παραγωγικῶν συντελεστῶν (φύσεως - ἐργασίας -
κεφαλαίου) καὶ διαχειρίσιν συναλλαγῶν, δι' ὧν τελικῶς ἐπιδιώκει
τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγίστου δυνατοῦ κέρδους. Τὸ κέρδος
τοῦτο, κατὰ κανόνα, δεόν νὰ ὑπερβαίῃ τὴν συνήθη ἀντιστοιχόν
ἀμοιβὴν δι' ἀντιμισθίαν τῆς διοικητικῆς ἢ ἐκτελεστικῆς ἐργασίας³.*

πρητήσεως τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Αἱ δημιουργηθεῖσαι ἄλλωστε, ἐσχάτως, ἐν
Ἑλλάδι ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ μονοπωλιακαὶ καὶ μονοπωλοειδεῖς καταστάσεις ἐπὶ τῷ
σκοπῷ διατηρήσεως μειωμένου ποσοστοῦ παραγωγῆς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξασφαλί-
ζηται σταθερὸν ἀλλὰ καὶ ὑψηλὸν ἐπίπεδον τιμῶν, δικαιοῦνον τὴν ὡς ἄνω ἀποψιν.

1. Ἡ ἔκτασις τοῦ κινδύνου ἐξαρτᾶται : α) ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ ἀρχικοῦ κεφα-
λαίου, β) ἐκ τοῦ μήκους τοῦ παραγωγικοῦ καὶ ποριστικοῦ κυκλώματος, δηλαδή
ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς χρονικῆς διαρκείας ἣτις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ
προϊόντος καὶ τὴν διάθεσιν τούτου ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς χρονικῆς ἀπο-
στάσεως, ἣτις μεσολαβεῖ μεταξὺ τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων καὶ τῆς πραγματικῆς
ἐπαναφορᾶς (εἰσπραξίς ἀντιτίμου) τοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Περαιτέρω
εἰς οἰκείον Κεφάλαιον ἀσχολούμεθα εἰδικῶς περὶ τῶν κινδύνων τῆς ἐπιχειρήσεως

2. Ἡ ἐπικράτης τῆς νοοτροπίας ταύτης ἀποτελεῖ τὴν βάση ἐμφάνσεως τῆς
ἐπιχειρήσεως. Ὁ ἄλλοτε κολασμὸς τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως, ὁ γνωστὸς διὰ τοῦ
ἀφορισμοῦ τοῦ La Bruyère : La plupart des hommes emploient la meilleure
partie de leur vie à rendre l' autre misérable », ἀσφαλῶς δὲν ἔχει πλέον θέσιν
εἰς τὸ σύγχρονον κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα.

3. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς δὲν δύναται νὰ ἰσχυρισθῆ τις ὅτι ἔχει ἐπιχείρησιν, ὅταν
ἢ κατὰ κανόνα εἰσπραττομένη ἀμοιβὴ ἀποτελῇ μίαν ἀπλῆν ἐξυπηρέτησιν (τόκον) τοῦ

Οὕτω πιστεύομεν ὅτι διὰ τοῦ ὑφ' ἡμῶν παρεχομένου ὀρισμοῦ δίδεται συγκεκριμένον κριτήριον, δι' οὗ εἶναι δυνατόν νὰ διαχωρισθῇ ἡ ἐπιχείρησις ἀπὸ μίαν ἄλλην οικονομικὴν μονάδα, καθ' ὅσον τὰ λοιπὰ χαρακτηριστικά, ὡς ἐτονίσαμεν ἀνωτέρω, εἶναι κοινά, ἀφηρημένα καὶ ἐπιφέρουν μᾶλλον σύγχυσιν καὶ συσκότισιν εἰς τὴν πράξιν¹.

§ 4.—Αἱ δύο ἀπόψεις ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξετάζεται ἡ ἐπιχείρησις.

1. Ἡ ἐπιχείρησις ἐρευνᾶται ἀπὸ δύο ἀπόψεων: τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς.

Ἡ μὲν ἐσωτερικὴ—καλουμένη ἐκμετάλλευσις (Exploitation, Betrieb, Azienda)—ἀφορᾷ τὸ σύνολον τῶν τεχνικοπαραγωγικῆς² φύσεως γεγονότων, ἅτινα κατατείνουν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ προϊόντος ἢ τὴν προπαρασκευὴν τῆς παρεχομένης ὑπηρεσίας³, ἡ δὲ ἐξωτερικὴ—καλουμένη συναλλαγὰ ἢ ἐν γένει σχέσεις—περι-

εἰτέρου ὕλικου συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς (δηλαδὴ τοῦ κεφαλαίου), καθ' ὅσον πρόκειται περὶ ἄπλου ἐκτοκισμοῦ χρημάτων, οὕτω δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰσοστηριχθῇ ὅτι ὑπάρχει ἐπιχείρησις, ὅταν ὁ ἐργαζόμενος πραγματοποιῇ ἀμοιβὴν ἴσην μὲ τὴν συνήθη ἀντιμισθίαν τῆς ὑπ' αὐτοῦ παρεχομένης ἐργασίας.

1. Παρ' ἡμῖν τὸ Ν.Δ. 53/1946, ἀρθρ. 11 § 1, ἐπιθυμοῦν ἴσως νὰ λύσῃ τὴν σύγχυσιν τὴν ἐμφανιζομένην εἰς τὴν ἐπιστήμην, ὅσον ἀφορᾷ τὸν διαχωρισμὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, καθώρισεν ὅτι θεωρεῖ ὡς μικροεπιτηδευματίας τοὺς ἀσκούντας οὐχὶ ἀξίαν λόγου ἐπιχειρήσιν καὶ μὴ ἀποκομίζοντας καθαρὰ κέρδη, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ οικονομικοῦ ἐφόρου, πέραν ἐνὸς ὀρισμένου ποσοῦ. Τὸ ἀνωτέρω Ν.Δ. ἐνισχύει τὴν ἀποψιν ἡμῶν ἐπὶ τοῦ προτεινομένου διὰ τοῦ ὀρισμοῦ μας κριτηρίου.

2. Ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν αὐτοῦ σημασίαν ὁ ὅρος «ἐκμετάλλευσις» περιλαμβάνει πᾶσαν ὀργάνωσιν ἣτις ἐπιδιώκει τῇ βοήθειᾳ ὑλικῶν καὶ ἀϋλων μέσων συνεχεῖς τεχνικούς, ἐπιστημονικούς καὶ παραγωγικούς σκοπούς. Ἐπομένως ὁ Ἑλληνικὸς Ἐρευθρὸς Σταυρὸς ἐπιδιώκων συνεχεῖς σκοποὺς τεχνικούς, ἀποβλέποντας εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσου ἱκανοποίησιν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν ἀποτελεῖ «ἐκμετάλλευσιν» (Ἀπόφ. Σ.τ.Ε. 1879/1965 Ε.Ε.Δ. 24, 1226). Βλ. καὶ ὑπ' ἀριθ. 304/1954 ἀπόφασιν Α.Π. (Ε.Ε.Δ. 13, 454), καθ' ἣν, ἀφοῦ δίδεται ὁ ὀρισμὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὡς ἐπιδιωκούσης ὀρισμένον τεχνικὸν ἢ ἐπιστημονικὸν σκοπὸν, ἐκρίθη ὅτι τὸ κοινωφελὲς Ἰδρυμα Φυματιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον Ι. Σισμάνογλου φέρει τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

3. Σκοπὸς ἄρα τῆς ἐκμεταλλεύσεως εἶναι ἡ πραγμάτωσις τοῦ ἐκμεταλλευτικοῦ ἔργου, ὅπερ διαφέρει ἀναλόγως τοῦ εἴδους ταύτης (βιομηχανικὴ, τραπεζικὴ, ἐμπορικὴ κλπ.).

Διὰ τὴν πραγμάτωσιν ὁμως τοῦ ἐκμεταλλευτικοῦ ἔργου συντελοῦν δύο παράγοντες: ἡ ἀνθρώπινη ἐργασία καὶ τὸ κεφάλαιον. Ἐφ' ὅσον τὸ πρόβλημα τῆς ἀξίας ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς ἐκμεταλλευτικοοικονομικῆς σκέψεως καὶ συμπεριφορᾶς, ὁ ἐργαζόμενος ἀπετέλει ἐν ἀντικείμενον ὀργανώσεως ἐντασσόμενον εἰς τὸ ὅλον πλαίσιον τῶν λοιπῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Κατὰ τὴν σύγχρονον ὁμως

λαμβάνει τὸν ἐφοδιασμόν, τὴν διάθεσιν καὶ τὰς χρηματοοικονομικὰς σχέσεις.

Ἡ ἐκμετάλλευσις, ὡς συνιστῶσα μέρος μόνον τῆς συνολικῆς δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀποτελεῖ τι τὸ ὑποτεταγμένον εἰς αὐτήν¹. Ἐν τούτοις, ὡς ἔννοια, ἡ ἐκμετάλλευσις εἶναι εὐρυτέρα τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως. Πράγματι, πᾶσα οἰκονομικὴ μονὰς — ἀποτελοῦσα τὸν μόνιμον συνδυασμὸν συντελεστῶν παραγωγῆς κλπ. — ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως ἐκμετάλλευσιν, πᾶσα ὁμοίως οἰκονομικὴ μονὰς δὲν ἀποτελεῖ ἀντιθέτως καὶ ἐπιχειρήσιν, εἰ μὴ μόνον ἐφ' ὅσον αὕτη διενεργεῖ συναλλαγὰς καὶ δι' αὐτῶν ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐπίτευξιν πλεονάσματος ἀξιῶν (κέρδους)².

Ἄρα δύναμαι νὰ ἔχω ἐκμετάλλευσιν, χωρὶς αὕτη ὑποχρεωτικῶς νὰ εἶναι καὶ ἐπιχείρησις, δὲν δύναμαι ὁμοίως νὰ ἔχω ἐπιχείρησιν ἄνευ ἐκμεταλλεύσεως³; ἔστω καὶ στοιχειώδους, διότι, ὡς ἤδη ἐτονίσσαμεν, ἡ ἐπιχείρησις ὑποχρεωτικῶς ἀναπτύσσει ἀμφίπλευρον δρᾶσιν, τὸ μὲν ἐνδογενῆ ἢ ἐσωτερικὴν (τὴν ἐκμετάλλευσιν), τὸ δὲ ἐξωγενῆ ἢ ἐξωτερικὴν (τὰς συναλλαγὰς).

2. Εἰς ἐκάστην τῶν ὡς ἄνω φάσεων τῆς ἐπιχειρηματικῆς δρα-

ἄποψιν καθ' ἣν κεφάλαιον καὶ ἐργασία ἀμοιβαίως καὶ ἰσοτίμως συμβάλλουν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐκμεταλλευτικοῦ ἔργου ὁ ἐργαζόμενος ἐξετάζεται ὡς ὑποκείμενον καὶ κατέχει ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει μίαν ἐνεργητικὴν καὶ πρωτίστην σημασίας θέσιν

Πράγματι, ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία, εἴτε ἰθύνουσα εἴτε διοικουσα, εἶναι ἀναγκαῖα ὁσάκις πρόκειται τὸ κεφάλαιον νὰ μετατραπῇ εἰς περιουσίαν, διότι ἄνευ αὐτῆς δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ ὀρθὴ διάρθρωσις τῶν καθ' ἕκαστον περιουσιακῶν στοιχείων. Ἄλλὰ καὶ διὰ τὴν κυκλοφορίαν τῆς περιουσίας πρὸς δημιουργίαν τοῦ ἐκμεταλλευτικοῦ ἔργου ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία διὰ δευτέραν φορὰν καθίσταται ἀπαραίτητος. Οὕτω δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι:

$\text{Ἔργον ἐκμεταλλεύσεως} = \text{Περιουσία} + \text{Ἔργασία}$

1. Ἡ ὅλη ἀνάπτυξις καὶ διαρρυθμίσις τοῦ παρόντος ἔργου στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἄνωτέρω ἀπόψεως.

2. Διὰ νὰ καταστήσωμεν σαφεστέραν τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἔναντι τῆς ἐπιχειρήσεως φέρομεν τὸ ἑξῆς παράδειγμα:

Ἔστω ὅτι ἔχω ἓνα ἀγρόκτημα τὸ ὁποῖον καλλιεργῶ οἰκονομικῶς, τὰ δὲ προϊόντα του χρησιμοποιῶ διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν ἐμοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας μου. Ἐνταῦθα, ἀναμφισβητήτως, ἔχω μίαν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν, δὲν ἔχω ὁμοίως καὶ ἐπιχείρησιν, διότι στεροῦμαι συναλλαγῶν. Ἐάν ὁμοίως τὰ ὡς ἄνω προϊόντα μεταφέρω καὶ πωλῶ εἰς τὴν ἀγοράν, τότε ἡ ἐσωτερικὴ τεχνικοπαραγωγικὴ δραστηριότης συμπληροῦται καὶ διὰ συναλλαγῶν, ὅποτε ἔχω ὠλοκληρωμένην τὴν ἔννοιαν τῆς γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως.

3. Τὴν ἐπιχείρησιν ὡς ὑποπερίπτωσιν τῶν ἐκμεταλλεύσεων θεωροῦν οἱ Nicklisch, Mellerowicz, Schmidt, Prion κ.ἄ.

στηριότητα εμφανίζονται ίδια προβλήματα¹, ἅτινα συστηματικῶς κατατάσσονται καὶ ἐρευνῶνται τὸ μὲν ὑπὸ τῆς *Οἰκονομικῆς τῶν Ἐκμεταλλεύσεων*, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς *Οἰκονομικῆς τῶν Συναλλαγῶν*.

Οἱ ἀνωτέρω βασικοὶ κλάδοι τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων ἔχουν ὡς περιεχόμενον ἐρεύνης, ὁ μὲν πρῶτος τὸ σύνολον τῶν προβλημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁ δὲ δεύτερος τὸ σύνολον τῶν θεμάτων τῶν προκυπτόντων ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς δραστηριότητος αὐτῆς (πάσης φύσεως σχέσεις τῆς ἐπιχειρήσεως μετ' ἄλλων οἰκονομικῶν μονάδων καὶ ἀμοιβαῖαι ἐπιδράσεις), ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ ταύτης ἐπιδράσεων τῆς κοινωνικοοικονομικῆς συγκυρίας.

3. Ἐν τῇ Βιβλιογραφίᾳ ὅμως τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων ὑπάρχει ἀρχετὴ διάστασις γνωμῶν² ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως³. Οὕτω ὁ *M. R. Lehmann*, προβαίνων εἰς διαχωρισμὸν μεταξὺ τῆς ἔννοιᾶς τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς κυρίως ἐπιχειρήσεως, διακρίνει τὴν ὑπὸ *ἐύρεια*ν τοῦ ὅρου *ἔννοιαν* καὶ τὴν ὑπὸ *στενήν* τοῦ ὅρου *ἔννοιαν* ἐκμετάλλευσιν.

Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὴν προμήθειαν, τὴν παραγωγικοτεχνικὴν διαδικασίαν καὶ τὴν διάθεσιν, συνδυαζομένη δὲ μετὰ τὴν χρηματοοικονομικὴν λειτουργίαν (στενὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιχειρή-

1. Εἰς μὲν τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀνακύπτουν προβλήματα τεχνικοπαραγωγικῆς φύσεως, εἰς δὲ τὰς συναλλαγὰς ἐμφανίζονται προβλήματα χρηματοοικονομικῆς καὶ ἐμπορικῆς φύσεως.

2. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς καθ' ἑαυτὸν ἐπιστήμας διαφοροτρόπως τοποθετεῖται ἡ φύσις καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἔννοιᾶς τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Οὕτω, διὰ τὴν Τεχνικὴν ἢ Ἐκμετάλλευσιν ἀποτελεῖ ἓν σύνολον μέσων παραγωγῆς. Διὰ τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου ἡ ἐκμετάλλευσιν θεωρεῖται ὡς ἓν νομικὸν πρόσωπον (ἐφ' ὅσον αὕτη προσλαμβάνει μίαν οὐρανὴν μορφήν) ἢ ὡς ἔννοιαν ἐμπραγμάτου δικαίου ἐπὶ θεμάτων ἰδιοκτησίας. Διὰ τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομικὴν ἢ ἐκμετάλλευσιν ἀποτελεῖ τόπον παραγωγῆς ἀγαθῶν πρὸς κάλυψιν ἀναγκῶν. Αἱ διαφοροὶ αὗται ἀντιλήψεις ἐπὶ τῆς ἔννοιᾶς τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀντικατοπτρίζονται καὶ εἰς τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων, ἥτις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐθεώρει ταύτην ὡς τὸν τόπον ἐνθα γίνεται ἡ μετατροπὴ ὑλῶν ἐλάσσονος ἀξίας εἰς προϊόντα μεγαλυτέρας ἀξίας, δηλαδὴ ἀντιμετώπιζε βασικῶς τὸ *π ρ ὀ β λ η μ α τ ῆ ς ἀ ξ ί α ς*, εἶτα δὲ τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοποθετεῖ εἰς τὴν πραγματοποιήσασιν τῆς ἀποδόσεως τῆς συντελουμένης ἐν αὐτῇ ὡς καὶ τὸν ἔλεγχον ταύτης, ὅστις προϋποθέτει ἡδὴ τὸ πρόβλημα τῆς ἀξίας.

3. Καὶ εἰς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ τὴν νομολογίαν δὲν ἔχουν ἑαυτῶν διασαφηνισθῆαι ἔννοιαι ἐπιχειρήσεως καὶ ἐκμετάλλευσιν. Πάντως, κατὰ τὴν κρατήσασαν ἄποψιν, ὡς ἐπιχειρήσεως μὲν νοεῖται πᾶσα ὀργάνωσις κεφαλαίου καὶ ἐργασίας πρὸς ἐπιδίωξιν κέρδους, ἥτοι τὸ χαρακτηριστικὸν ταύτην γνώρισμα συνίσταται εἰς τὴν ἐπιδίωξιν οἰκονομικοῦ κερδοσκοπικοῦ σκοποῦ, ἐνῶ ὡς ἐκμετάλλευσιν θεωρεῖται πᾶσα ὀργανωμένη οἰκονομικὴ μονάς, ἀποσκοποῦσα κυρίως εἰς τὴν ἐπίτευξιν σκοποῦ τεχνι-

σεως) συμπληρώνει την έννοιαν της ποριστικής οικονομικής μονάδος. Ἡ δευτέρα περιλαμβάνει μέρος της προμηθείας, ὀλόκληρον τὴν παραγωγικοτεχνικὴν λειτουργίαν καὶ μέρος της διαθέσεως, συνδυαζομένη δὲ μετὰ τὴν εὐρείαν έννοιαν της ἐπιχειρήσεως—περιλαμβάνουσαν τὰς χρηματοοικονομικὰς σχέσεις καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέρη της προμηθείας καὶ διαθέσεως—ὀλοκληρώνει καὶ πάλιν τὴν έννοιαν της ποριστικής οικονομικῆς μονάδος.

Ἄ Ο G. Fischer' διευρύνει ἔτι περαιτέρω τὴν έννοιαν της ἐκμεταλλεύσεως περιλαμβάνων εἰς ταύτην τόσον τὰς συναλλαγὰς (ἐφοδιασμὸν - διάθεσιν) καὶ τὴν χρηματοοικονομικὴν λειτουργίαν ὅσον καὶ τὴν παραγωγήν, διοίκησιν καὶ ἡγεσίαν. Δηλαδή οὗτος ἀπὸ οικονομικῆς ἀπόψεως ὑποκαθιστᾷ τὴν έννοιαν της ἐπιχειρήσεως διὰ της έννοίας της ἐκμεταλλεύσεως, χρησιμοποιεῖ δὲ τὸν ὄρον « ἐπιχειρήσις » μόνον ὡσάκις πρόκειται νὰ ὑποδειχθοῦν αἱ νομικαὶ σχέσεις μιᾶς ἐκμεταλλεύσεως.

4. Ὁ ἐν τῇ λογιστικῇ διδασκόμενος διαχωρισμὸς τῶν λογαριασμῶν εἰς λογαριασμοὺς προσώπων καὶ λογαριασμοὺς πραγμάτων ἐρμηνεύει ἀρκούντως τὰς δύο βασικὰς ἀπόψεις της ποριστικῆς οικονομικῆς μονάδος.

Οὕτω, οἱ λογαριασμοὶ προσώπων (Χρεῶσαι - Πιστωταὶ - Κεφάλαιον κλπ.) ἐμφανίζουσι τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις καὶ τὰς συναλλαγὰς της ἐπιχειρήσεως, οἱ δὲ λογαριασμοὶ πραγμάτων (πάγια καὶ κυκλοφοροῦντα ἐμπράγματα περιουσιακὰ στοιχεῖα κτλ.) τὴν ἐν τῇ ποριστικῇ οικονομικῇ μονάδι συντελουμένην ἐσωτερικὴν τεχνικοπαραγωγικὴν διαδικασίαν.

κοῦ, ἐπιστημονικοῦ, παραγωγικοῦ (πρὸβλ. Durand Jaussaud, Ἡ ἐκμετάλλευσις καὶ ἡ ἐπιχειρήσις, ἐν ΕΕΔ 8, 706, 969, *Μπαλῆν*, Γεν. Ἀρχ. § 184, *Ἀγαλλόπουλον*, Ἐργ. Δικ. σελ. 65 ἐπ., *Α. Χατζηδάκη* ἐν ΕΕΔ 2, 292, *Μηχαηλίδην Νουάρον* ἐν Ἐργ. Δικ. ὑπ' ἄρθρον 479, ἀριθ. 13, 14, *Γ. Τρίμην*, Ἐργ. Δικ. Α' σελ. 130 ἐπ. ΑΠ ὄλομ. 304/1951, ΕΕΔ 13, 454, Α.Π. 335/1960, ΕΕΔ 19, 1007, 233/1960, ΕΕΔ 20, 644, 3/1958, ΕΕΔ 17, 133, 637/1953, ΕΕΔ 16, 34, 407/1940, Θ. ΝΔ' 31, Πρ. Ἀθ. 14462/1'60, ΕΕΔ 19, 1434, 14011/1957, ΕΕΔ 16, 1210, 11849/1957, ΕΕΔ 16, 932 Γνωμ., *Γ. Τρίμην*, ΕΕΔ 19, 962 Γν. Ν.Σ.Κ. 1275/1957, ΕΕΔ 17, 104, 1036/1959, ΕΕΔ 19, 106). Περαιτέρω ὡς ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας λογίζονται αἱ ἐπιτελοῦσαι δημόσιον σκοπὸν, ὡς ἡ ὕδρευσις, ἡ συγκοινωνία, ὁ φωτισμὸς (Ἡλ. Κυριακοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ. Γ' εἶδ. Μέρος, ἐκδ. 29, σελ. 434 ἐπ., Σ Ε. 1125/1'57, ΕΕΔ 16, 697 Πρωτ. Ἀθηνῶν 7405/1959, ΕΕΔ 18, 131 17887/1958, ΕΕΔ 18, 146, Πρωτοδ. Θεσ/νίκης 706/1959, ΕΕΔ 18, 890), αὗται δὲ συνήθως λειτουργοῦσι κατὰ παραχώρησιν της Δημοσίας Διοικήσεως.

1. Εἰς Allgemeine Betriebswirtschaftslehre. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 47.

§ 5.—'Ο επιχειρηματίας*.

1. 'Επιχειρηματίας είναι τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συγκεντρώνει ἐν τῇ ἐπιχειρήσει τοὺς συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς, συνδυάζει καὶ διαθέτει τούτους καταλλήλως καὶ ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐν λόγῳ συντελεστῶν, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν *τόκων*, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν *μισθῶν*, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν *ἐνοικίων*. Αἱ ἀμοιβαὶ αὗται παρέχονται εἰς τοὺς φορεῖς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἀνεξαρτήτως πραγματοποιουμένων ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως κερδῶν, ἐξ οὗ καὶ οἱ *κίνδυνοι* τοὺς ὁποίους ἀναλαμβάνει ὁ επιχειρηματίας ἐν περιπτώσει ἀνεπαρκείας τούτων.

'Αναλόγως τῆς νομικῆς μορφῆς τῆς ἐπιχειρήσεως, επιχειρηματίας δύναται νὰ εἶναι εἴτε ἐν μεμονωμένον ἄτομον, εἴτε μία ὁμὰς ἀτόμων (ὡς π.χ. ἡ Γενικὴ Συνέλευσις, καὶ δὴ ἡ κατὰ νόμον πλειοψηφία ταύτης, εἰς τὰς 'Ανωνύμους 'Εταιρείας).

2. Συνήθως οἱ διάφοροι συγγραφεῖς ἀποδίδουν εἰς τὸν ἐπιχειρηματιαν- ἄτομον ὠρισμένας ιδιότητες καὶ χαρίσματα (τόλμη, πρωτοβουλίαν, ἀποφασιστικότητα, ἐπιμονήν, ὀξύνοϊαν κ.ο.κ.), θέτουν δὲ ὡς ἐπίκεντρον τῆς ἐννοίας τούτου τὴν ἱκανότητα τῆς παρ' αὐτοῦ ἀσκήσεως τοῦ ὀργανωτικοῦ, διοικητικοῦ, ἐμπορικοῦ κλπ. λειτουργήματος.

'Η τοποθέτησις ὁμῶς αὕτη δὲν δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιχειρηματίου, δεδομένου ὅτι, τόσον τὰ ἀνωτέρω χαρίσματα εἰς ἐξαιρετικὰς μόνον περιπτώσεις συναντῶνται, ὅσον καὶ ἡ ἱκανότης ἀσκήσεως τῶν ἀνωτέρω λειτουργημάτων δὲν τυγχάνει ἀπαραίτητος, ἰδίᾳ σήμερον ὅπου, συνεπείᾳ τοῦ εὐρέως ἀναπτυσσομένου καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἐντὸς τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ λειτουργίαι *ὀργανώσεως*, *διοικήσεως*, *ἐμπορικῆς*, *τεχνικῆς* κλπ. κατανέμονται μεταξὺ περισσοτέρων, καὶ μάλιστα μισθωτῶν, προσώπων, ἅτινα ὅσονδῆποτε καὶ ἂν συγκεντρῶνουν τὰ ἀπαιτούμενα ἀντίστοιχα χαρίσματα, διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἀσκήσιν τοῦ ἀνατιθεμένου εἰς αὐτὰ λειτουργήματος, οὐδόλως δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶν ὡς ἐπιχειρηματίαι.

* *Εἰδικὴ Βιβλιογραφία*.—Περὶ ἐπιχειρηματίου: *M. Clément*, *Le chef d'Entreprise*, Paris 1957. *F. Franceschelli*, *L'impreditore*, Milano 1944. *H. Bowen*, *Social Responsibility of the Businessman*, N. York 1953. *N. Φωτιά*, 'Ο ἐπιχειρηματίας, 'Αθήναι 1936. *E. Haussermann*, *Der Unternehmer*, Stuttgart 1932. *P. Lolly*, *L'education de chef d'entreprise*, Paris 1933. *Germain Martin-Philippe Simon*, *Le chef d'entreprise*, Paris 1946.

Οὕτω, διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐπιχειρηματίου θὰ πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν ἕτερα κριτήρια, βάσει τῶν ὁποίων τὸ ἐν λόγῳ πρόσωπον σαφῶς θὰ διαστέλλεται καὶ διαχωρίζεται παντὸς ἑτέρου δρῶντος ἐν τῇ ἐπιχειρήσει.

Τὰ κριτήρια ταῦτα, ὡς προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω διατυπωθέντος ὁρισμοῦ, δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν :

1) Εἰς τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς ὑπευθύνου λήψεως ἀποφάσεων ἐπὶ τῆς διαθέσεως τῶν εἰς τὴν κυριότητα τῆς ἐπιχειρήσεως περιελθόντων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ

2) Εἰς τὸ ἀκαθόριστον καὶ ἀβέβαιον τῆς ἀμοιβῆς του, ὅπερ εἶναι συνάρτησις τῶν πραγματοποιουμένων ἐκάστοτε ἀποτελεσμάτων.

3. Εἰς τὴν Ἐταιρείαν πρόσωπον ἀρμόδιον διὰ τὴν λῆψιν ὑπευθύνων ἀποφάσεων εἶναι ἡ *Γενικὴ Συνέλευσις*. Ὁ μεμονωμένος μέτοχος οὐδεμίαν πρωτοβουλίαν ἔχει, ἀλλὰ ὑποτάσσεται εἰς τὴν πλειοψηφίαν. Τούτου ἕνεκα, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οὗτος διὰ τῆς ἀναλήψεως μετοχῶν συμβάλλει εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ κεφαλαίου ταύτης, ἐν τούτοις ὡς ἄτομον—καὶ δὴ ἐφ' ὅσον δὲν συγκεντρώνει τὴν πλειοψηφίαν—ἀδυνατεῖ νὰ λάβῃ ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐπιχειρηματίας.

Ἡ πλειοψηφία ὁμῶς τῆς γενικῆς συνελεύσεως (πρόσωπον συλλογικὸν) δὲν δύναται ν' ἀσκήσῃ τὸ ἐπιχειρηματικὸν λειτουργήμα, δι' ὃ καὶ ἀναθέτει τοῦτο εἰς τοὺς διοικητὰς ἢ ἐντεταλμένους συμβούλους. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ἀποτελοῦν τοὺς *οἰκονομικοὺς ἡγέτας* τῆς ἐπιχειρήσεως (*managers*¹, *chefs*) καὶ δροῦν ἐντὸς καθωρισμένων ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως πλαισίων, τυγχάνοντα τρόπον τινὰ ἐντολοδόχοι ταύτης.

1. Ἄν καὶ ὁ *manager* ἐν Ἀμερικῇ θεωρεῖται ὡς « *profit earning mechanism* », ἐν τούτοις ἢ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδίωξις τοῦ κέρδους συντελεῖται ἐν ὧσι ἐξισορροπήσεως ἀντιτιθεμένων πολλὰκις συμφερόντων μεταξὺ μετόχων, ὑπαλλήλων ἐργατῶν, πελατῶν καὶ Κράτους. Ἡ οὕτω πῶς κατευθυνομένη ἐπιχείρησις συμβάλλει εἰς τὴν δημιουργίαν κλίματος ἀνθρωπίνης προόδου καὶ ἔγκαρδιου συνεργασίας. Ἐν Ἀμερικῇ ἐπίσης ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ὁ τέλειος *manager* δὲν ἀποτελεῖ ἐντολέα μόνον τοῦ ἰδιοκτῆτου τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ γενικωτέρου κοινωνικοῦ συμφέροντος. Βλ. ἀναλυτικῶς περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ κρατουσῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων εἰς *Jean-Michel de Lattre, L'Entreprise dans l'Économie Moderne Américaine*, Paris 1953, σελ. 11 ἐπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

§ 1.—'Αναλόγως τοῦ ἀντικειμένου τῆς δράσεώς των.

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου τῆς δράσεώς των, δηλαδή τοῦ κλάδου τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἰς ὃν ἀνήκουν, διακρίνονται εἰς τὰς ἀκολούθους κατηγορίας:¹

1.—Εἰς ἐπιχειρήσεις ἀρχικῆς ἢ πρωτογενοῦς παραγωγῆς (συλλεκτικαὶ ἢ ἐξορυκτικαὶ).

1. Ἐνταῦθα εἰδικώτερον περιλαμβάνονται: αἱ γεωργικαί, μεταλλευτικαί², δασικαί, ἀλιευτικαὶ καὶ ἐν γένει αἱ ἀσχολούμεναι μὲ τὴν ἀπευθείας ἐκ τῆς φύσεως συγκέντρωσιν πρώτων, βοηθητικῶν ἢ δυναμικῶν ὑλῶν, ἢ καὶ ἐτοίμων πρὸς κατανάλωσιν εἰσέτι ἀγαθῶν, ἐπιχειρήσεις.

1. Ὁ C. Clark διακρίνει τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τρεῖς κατηγορίας:

α) Τὰς γεωργικὰς, δασικὰς, ἀλιευτικὰς. β) Τὰς ἐξορυκτικὰς, βιομηχανικὰς, οἰκοδομικὰς. γ) Τὰς ἐμπορικὰς, μεταφορῶν, παροχῆς ὑπηρεσιῶν.

Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις, λέγει ὁ Clark, ἐπιβεβαιοῖ ὅτι τὸ ποσοστὸν τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις α' κατηγορίας βραίνει φθίνον, ἐνῶ εἰς τὰς τῆς δευτέρας κατηγορίας αὐξάνει μέχρις ὀρισμένου σημείου, πέραν τοῦ ὁποίου παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις γ' κατηγορίας. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἐξελισσομένας χώρας. Εἰς τὰς οἰκονομικῶς πλέον προσηγμένας χώρας τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ ἀσχολεῖται μὲ ἐπιχειρήσεις τῆς γ' κατηγορίας. Ἡ ἀπόδοσις δὲ τοῦ τελευταίου τομέως εἶναι μεγαλυτέρα, γεγονός, ὃπερ ὀδηγεῖ εἰς τὴν κατὰ κεφαλὴν αὔξησιν τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος τοῦ πληθυσμοῦ χώρας τινός. Βλ. *R. Mané, Économie Privée, Paris 1951, σελ. 37.*

2. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 215/56 ἀποφ. τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὡς καὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1045, 1163 τοῦ 1955 καὶ 320, 331 τοῦ 1956 ὁμοίων τοῦ Σ.τ.Ε., μεταλλευτικαὶ ἐπιχειρήσεις θεωροῦνται αἱ ἀσχολούμεναι οὐ μόνον μὲ τὴν ἐξόρυξιν τῶν μεταλλευμάτων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀναγκαίαν διακάθαρσιν τούτων ὥστε νὰ καταστῶσι ταῦτα ἐμπορεύσιμα. Ἐάν ὅμως αὗται διαθέτουν κλάδον περαιτέρω ἐπεξεργασίας τῶν ἐξορυχθέντων μεταλλευμάτων, τότε ὡς πρὸς τὸν κλάδον τοῦτον αὗται λογίζονται ὡς βιομηχανικαί.

11.—Είς παραγωγικὰς ἢ ἐπιχειρήσεις μετασχηματισμοῦ (ἢ δευτερογενοῦς παραγωγῆς).

2. Ἐνταῦθα ὑπάγονται αἱ ἐπιχειρήσεις, αἵτινες, εἴτε διὰ τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τοῦ ἐξευγενισμοῦ εἴτε διὰ τῆς κατεργασίας, ἀποβλέπουν εἰς τὴν παραγωγὴν προϊόντων. Τοιαῦται ἐπιχειρήσεις εἶναι αἱ πάσης φύσεως βιομηχαναὶ καὶ βιοτεχνιαὶ¹. Αἱ τελευταῖαι, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, εἰς πλεῖστα σημεῖα διαφέρουν τῶν πρώτων.

Ἡ βιομηχανία, ἣτις εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς ἐξελίξεως, χαρακτηρίζεται ἐκ τῶν κάτωθι στοιχείων²:

α) Τῆς προσαρμογῆς τῆς πρὸς τὰς συγχρόνους ἰδιαζούσας συνθήκας τῆς ἀγορᾶς³.

1. Ἡ νομικὴ ἔννοια τῆς βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας, ὡς καὶ ποιαὶ ἐπιχειρήσεις θὰ ἔδει νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς βιομηχανικαὶ ἢ βιοτεχνικαὶ, διηκρινίσθησαν παρ' ἡμῖν δι' ἀποφάσεων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 47/1939, 296, 540, 1675 καὶ 2143 · 2145/1950 ἀποφάσεών του, τὸ Σ.Ε. καθώρισεν ὅτι βιομηχανικαὶ καὶ βιοτεχνικαὶ ἐπιχειρήσεις εἶναι αἱ διὰ μηχανικῶν ἢ χημικῶν μέσων μεταβάλλουσαι μορφὴν ἀκατεργάστου ὕλης ἢ ἐξευγενίζουσαι αὐτὴν ἐπὶ σκοπῷ παραγωγῆς νέων προϊόντων. Δὲν εἶναι βιομηχανικὴ ἢ βιοτεχνικὴ ἐπιχείρησις ἡ ἀσχολουμένη μὲ τὸν καθαρισμὸν καὶ τὸ σιδέρωμα ἐνδυμασιῶν κατὰ τὰς 296 καὶ 540/1950 ἀποφάσεις τοῦ Σ.Ε. Εἶναι ὅμως ἡ ἀσχολουμένη μὲ τὴν βαφὴν ὑφασμάτων (ἀπόφ. 540/1950). Κατὰ τὴν 1806/1949 ἀπόφασιν τοῦ Σ.Ε. ὁ ἰδιοκτήτης ἀγροκλήματος, ἐνεργῶν βιομηχανικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν προϊόντων, ἀσκεῖ βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν, ἔστω καὶ ἂν αἱ ἐγκαταστάσεις του προορίζονται ἀποκλειστικῶς πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν ἰδίων αὐτοῦ προϊόντων. Ὅμοίως ἐξεδόθησαν καὶ αἱ ὑπ' ἀριθ. 1323/48, 194/42, 33/49, 920/48, δι' ὧν καθορίζεται, οὐχὶ ὅμως πάντοτε βάσει τοῦ αὐτοῦ κριτηρίου, ἡ ἔννοια τῆς βιοτεχνίας. Βλέπε ὁμοίως ὡς καὶ ὑπ' ἀρ. 319/1960 ἀπόφ. Ἀρείου Πάγου (Ε.Ε.Δ. 19, 844).

Ἔναι τινὲς νομοθεσαὶ ἔχουν διὰ θετικῶν διατάξεων ρυθμίσει τὰ θέματα ταῦτα. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ Ἰταλικὸς Ἀστικὸς Κώδιξ, ὅστις διὰ τῶν ἀρθρῶν 2082, 2083, 2195 ἐπιθέτει τὰ κριτήρια μεταξὺ βιομηχανικῆς καὶ λοιπῶν ἐπιχειρήσεων, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀπασχολῆν ἡμᾶς θέμα, ἐπαγόμενος ὅσα ἡ κρατοῦσα θεωρία δέχεται καὶ ὡς ταῦτα ἔξετέθησαν ἀνωτέρω (ἴδε *Barassi*, *Diritto Sind. e Corp.* ἀρ. 83, *Luisa Sanseverino*, *Commentario del Cod. Civ.* ὑπ' ἀριθμ. 2082, 2083, *Giuseppe Ferri* ἴδιον *Commentario* ὑπ' ἀρθρον 2195 ἐπ., *Giorgio de Semo* *Ist. di Dir. Priv.* ἐκδ. 4η §§ 910 - 922.

2. Βλ. *K. Mellerowicz*, *Betriebswirtschaftslehre der Industrie*, Freiburg, 1957, σελ. 6 ἐπ.

3. Ἡ ραγδαία αὔξεις τοῦ πληθυσμοῦ ἐδημιούργησε τὴν σύγχρονον ἀγοράν, χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ὁποίας εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ *τεραστία τοπικὴ ἔκτασις*, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ *ἀνωνομία*. Ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀποτελοῦν καὶ τὰς

β) Τῶν τεχνικῶν καὶ ὀργανωτικῶν μεθόδων ὡς αὕτη χρησιμοποιοῦν¹.

γ) Τῆς φροντίδος περὶ τῆς ἰδιαιτέρας θέσεως τοῦ ἐργαζομένου εἰς τὴν παραγωγὴν².

Διάκρισις μεταξύ Βιομηχανίας καὶ Βιοτεχνίας.

3. Ἵνα καθορίσωμεν ἐπακριβῶς τὴν φύσιν τῆς βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως καθίσταται ἀναγκαῖον ὅπως διακρίνωμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς βιοτεχνικῆς ἐπιχειρήσεως³. Οὕτω ἡ βιομηχανικὴ ἐπιχειρήσις

προϋποθέσεις διὰ τὴν ὑπαρξιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή ἐνδείκνυται μόνον ὁσάκις ἀντιμετωπίζεται παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις ἐπίσης ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας εἶναι ἡ ὑπαρξὶς ὀργανωμένου δικτύου μεταφορῶν ἢ τοπικὴ ἀπομάκρυνσις μεταξύ βιομηχανοῦ - παραγωγῶ καὶ καταναλωτοῦ, ἡ ἀπαραίτητος ὁμοιομορφία πάσης μαζικῆς ἀνάγκης καὶ ἡ παρεμβολὴ τοῦ ἐμπορίου, ὁδηγοῦν εἰς τὴν ἀ ν ω ν υ μ ί α ν τῆς ἀγορᾶς. Μόνον δὲ διὰ τῆς καταλλήλου προσαρμογῆς πρὸς τὸν μέσον ὄρον τῶν ἀναγκῶν τῆς καταναλώσεως καθίσταται δυνατὴ ἡ εὐρύτερα ποσοτικὴ παραγωγή, ἣτις καὶ οἰκονομικῶς δικαιολογεῖ τὴν χρησιμοποίησιν τεχνικῶς ἀποδοτικωτέρων μέσων καὶ μεθόδων. Ἡ ἀΐξησις ὁμως τῆς παραγωγῆς προϋποθέτει τὴν δέσμευσιν καὶ ἐπένδυσιν μεγάλων κεφαλαίων, γεγονότα τὰ ὅποια καθιστοῦν τὴν βιομηχανικὴν ἐπιχειρήσιν λίαν δύσκαμπτον, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἐλαστικότητος, κόστους ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως εὐχεροῦς μετακινήσεως. Τούτων ἕνεκα καθίσταται ἀναπόφευκτος ἡ στενὴ μετὰ τῆς ἀγορᾶς ἐπαφὴ καὶ ἡ προσαρμογὴ τῆς ὅλης δράσεώς της πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἐναλλασσομένας συνθήκας ταύτης

1. Ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή διενεργεῖται κυρίως διὰ τῶν μηχανῶν, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ἐργασία χρησιμοποιεῖται μόνον συμπληρωματικῶς. Εἰς τὴν βιομηχανίαν ὑπάρχει ἡ τάσις πρὸς πλήρη ἐκμηχάνισιν, ἣτις ὁδηγεῖ εἰς: α) ἀ ὕ ξ η σ ι ν τ ῶ ν ἐ π ε ν δ ὕ σ ε ω ν, β) μ ε γ α λ υ τ ἔ ρ α ν ε ἰ δ ῖ κ ε υ σ ι ν καὶ γ) ἀ ὕ τ ο μ α τ ι σ μ ὶ ο ν.

2. Οὕτω ἡ νεωτάτη ἐξέλιξις (αὐτοματοποιήσις, ἠλεκτρονικὴ διεύθυνσις καὶ ἔλεγχος τόσον εἰς τὴν τεχνικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν διοικητικὴν λειτουργίαν) θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐντὸς τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνειδικευτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων, καὶ τὴν ἀντίστοιχον αἰξίαν καὶ πλαισίωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ τεχνικῶς καὶ ἐμπορικῶς εἰδικευμένων συνεργατῶν. Ἡ θέσις τῶν ἐργαζομένων θὰ καταστῇ τελειῶς διάφορος. Ὁ ἀπλοῦς ἐργάτης θὰ μετατραπῇ εἰς συνεργάτην μὲ ἠῦξημένον βαθμὸν εὐθύνης. Οὕτω ἡ βιομηχανικὴ ἐπιχειρήσις θὰ ἀποβάλλῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ τόπου ἀπλῆς ἀνθρωπίνης συνεργασίας καὶ θὰ μετατραπῇ εἰς χῶρον πνευματικοῦ συνεταιρισμοῦ μεταξύ ἐπιχειρηματίου καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ.

3. Ἡ παρ' ἡμῖν Νομισματικὴ Ἐπιτροπὴ, στηριχθεῖσα, πλὴν τῶν ἄλλων, καὶ ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς Ἐπιτροπῆς Δευτερογενοῦς Παραγωγῆς τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ, καθώρισε τοὺς κλάδους τῶν ἐπιχειρήσεων, οἱ ὅποιοι, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, θεωροῦνται Βιομηχανίαί, τοὺς κλάδους οἱ ὅποιοι θεωροῦνται Βιοτεχνίαί καὶ τέλος τοὺς κλάδους τῶν ἐπιχειρήσεων οἱ ὅποιοι θεωροῦνται Βιομηχανίαί ἢ Βιο-

βρασιζεται ἐπὶ τῆς τεχνικῆς καὶ ὀργανωτικῆς προόδου, παράγει δὲ προϊόντα προοριζόμενα διὰ τὴν ἀνώνυμον ἀγοράν. Ἀντιθέτως, ἡ βιοτεχνία, ἡ διαθέτουσα, κατὰ κανόνα, κεφάλαιον περιορισμένον, παράγει προϊόντα διὰ πελάτας προσωπικῶς ὄρισμένους. Εἰς τὴν τελευταίαν κυριαρχεῖ ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία, τυχὸν δὲ ὑπάρχουσαι μηχαναὶ ἀπλῶς ὑποβοηθοῦν τὸ ἔργον ταύτης.

Οἱ πελάται τῆς Βιοτεχνίας, οἵτινες τυπικῶς εἶναι περιορισμένοι, ἀποβλέπουν κυρίως εἰς τὴν ποιότητα καὶ ἀτομικότητα τῶν ὑπ' αὐτῆς παραγομένων εἰδῶν, χαρακτηριστικὰ ἅτινα προσδίδουν εἰς αὐτὴν ἀνταγωνιστικότητα ἔναντι τῆς Βιομηχανίας. Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βιοτέχνου συγκεντροῦνται, συνήθως, τόσον ἡ ιδιότης τοῦ ἐπιχειρηματίου ὅσον καὶ τοῦ κεφαλαιούχου, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ παρέχοντος τὴν ἐκτελεστικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν. Ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ Βιοτεχνίᾳ ἐργαζομένων ἀποτρέπει τὸν λεπτομερῆ καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν τελείαν ἐξειδίκευσιν.

Ἀπὸ κοστολογικῆς πλευρᾶς, λόγῳ ἐλλείψεως μεγάλων ἐπενδύσεων, δὲν παρατηρεῖται αἰσθητὴ ἐπιβάρυνσις διὰ σταθερῶν ἐξόδων, γεγονὸς ὅπερ παρέχει εἰς τὴν Βιοτεχνίαν μεγαλύτεραν ἰκανότητα προσαρμογῆς εἰς τὰς διακυμάνσεις τῆς ἀγορᾶς καὶ ἐλαστικότητα κόστους εἰς περιόδους ὑφέσεως. Ἡ βιοτεχνικὴ ἐπιχειρήσις ἐργάζεται κατὰ δύο τρόπους: εἴτε λαμβάνει ἐκ τῶν πελατῶν τῆς τὰς ἐν γένει ὕλας, δεχομένη καὶ τὰς ὑποδείξεις καὶ ἐπιθυμίας τούτων, εἴτε, πλὴν τῆς ἐργασίας τῆς, προσφέρει καὶ τὰ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παραγγελίας ἀπαραίτητα ὑλικά. Ἡ μορφή αὕτη τῆς Βιοτεχνίας¹ εἶναι καὶ ἡ συχνότερον συναντωμένη σήμερον.

τεχνίαι, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ χρησιμοποιουμένου ὑπ' αὐτῶν προσωπικοῦ καὶ τῆς ἰκποδυνάμεως τῶν μηχανημάτων των. Οὕτω Βιομηχανίαι θεωροῦνται ὁπωσδήποτε αἱ ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς τεχνητῆς μετάξης καὶ ἐρίου, πρώτης κατεργασίας χυτοσιδήρου, σιδήρου καὶ χάλυβος, σιδηροσωλῆνων κλπ. Βιοτεχνίαι δὲ θεωροῦνται αἱ ἐπιχειρήσεις ζαχαροπλαστικῆς, παρασκευῆς λιπῶν, ἀεριοῦχων ποτῶν, δερματίνων εἰδῶν κλπ. Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διάκρισιν βάσει τοῦ χρησιμοποιουμένου προσωπικοῦ καὶ τῆς ἰκποδυνάμεως, παρατηρεῖται ὅτι ὁ ἀριθμὸς προσωπικοῦ καὶ ἰκποδυνάμεως ὁ ἀπαιτούμενος διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν ἐπιχειρήσεως τινος ὡς Βιοτεχνίας ἢ Βιομηχανίας ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ κλάδου εἰς ὃν ἀνήκει ἡ ἐπιχείρησις.

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν τῆς ἐκβιομηχανίσεως συνεχῶς μειοῦται. Παρὰ ταῦτα ἡ Βιομηχανία δὲν ἐξετόπισε τελείως τὴν Βιοτεχνίαν οὔτε κατέστησε ταύτην περιττὴν, ἀντιθέτως μάλιστα ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις ἐδημιούργησε νέους τομείς δραστηριότητος ταύτης, ὡς ἡ βιοτεχνία ἐπισκευῆς, ἐγκαταστάσεων, κ.ο.κ. Τέλος, δύναται γὰρ λεχθῆναι ὅτι ἡ Βιοτεχνία ἀποκτᾷ σήμερον ἰδιαιτέραν σημασίαν, καθ' ὅσον ἀποτελεῖ τὸ φυτώριον καὶ τὸ ἐκπαιδευτήριον τῶν ἐξειδικευμένων ἐργατῶν, οἵτινες ἐπανδρῶνουν τοὺς κλάδους τῆς Βιομηχανίας.

4. Περαιτέρω ή Βιοτεχνία βάσει τοῦ χώρου ἔνθα διενεργεῖται ή δραστηριότης αὐτῆς, τῶν μηχανικῶν μέσων δι' ὧν συντελεῖται ή παραγωγή της, τοῦ τόπου τῆς ἐγκαταστάσεώς της καί τῶν παραγομένων ὑπ' αὐτῆς προϊόντων, διακρίνεται :

α) Εἰς ἐργαστηριακὴν Βιοτεχνίαν, ἐφ' ὅσον ἀσκεῖται εἰς αὐτοτελεῆς κατάστημα, καί εἰς οἰκιακὴν Βιοτεχνίαν (οἰκοτεχνίαν), ἐφ' ὅσον διενεργεῖται ἐν τῷ οἴκῳ.

β) Εἰς μηχανεργαστηριακὴν Βιοτεχνίαν, τὴν ἀσκουμένην διὰ μηχανῶν, καί εἰς χειροτεχνικὴν Βιοτεχνίαν, τὴν διενεργουμένην καθ' ὀλοκληρίαν δι' ἀνθρωπίνης ἐργασίας.

γ) Εἰς ἀστικὴν καί ἀγροτικὴν Βιοτεχνίαν καί

δ) Εἰς Βιοτεχνίαν εἰδῶν διατροφῆς, εἰδῶν τέχνης, παροχῆς ὑπηρεσιῶν, ἐπισκευῶν κ.ο.κ.

5. Ἡ ἐπικρατήσασα τόσον παρ' ἡμῖν ὅσον καί ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ σύγχυσις ἀπόψεων ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν ἀκριβοῦς κριτηρίου¹ δυναμένου νὰ διαχωρίσῃ τὴν ἔννοιαν τῆς βιοτεχνίας ἐκ τῆς Βιομηχανίας, πλὴν τῶν θεωρητικῶν ἔχει καί πρακτικὰς συνεπειάς. Τοῦτο καταφαίνεται ὁσάκις τὸ κράτος προτίθεται ν' ἀσκήσῃ Βιοτεχνικὴν πολιτικὴν, ὁπότε αὐτομάτως τίθεται τὸ πρόβλημα τοῦ διαχωρισμοῦ τῆς Βιοτεχνικῆς μονάδος ἀπὸ τὰς λοιπὰς συγγενεῖς πρὸς ταύτην οἰκονομικὰς μονάδας.

Ἐσχάτως ἀνέκυψε τὸ θέμα τοῦ νομοθετικοῦ καθορισμοῦ τῆς ἐννοίας τῆς Βιοτεχνίας καί ὑπεστηρίχθη ή ἄποψις τῆς καθιερώσεως ἐνὸς ἀμαχίτου κριτηρίου. Ὡς τοιοῦτον κριτήριο ἐπροτάθη ή ἐγγραφή εἰς τὰ μητῶρα τοῦ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου ή εἰς ἄς περιφερείας δὲν λειτουργοῦν ἀμιγῆ Βιοτεχνικὰ Ἐπιμελητήρια ή ἐγγραφή εἰς τὰ Βιοτεχνικὰ τμήματα τῶν Ἐμποροβιομηχανικῶν ή Ἐπαγγελματικῶν Ἐπιμελητηρίων.

Ἡ ἀνωτέρω προσπάθεια καθιερώσεως τυπικοῦ κριτηρίου μαρτυρεῖ τὴν ἀδυναμίαν ἐξευρέσεως οὐσιαστικοῦ διαχωριστικοῦ ὁροσήμου μεταξὺ Βιοτεχνίας καί Βιομηχανίας.

Ἄνωτέρω διεκρίναμεν τὴν ἔννοιαν τῆς Βιομηχανίας ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς Βιοτεχνίας, ἥδη προβαίνομεν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, βάσει τῶν κάτωθι κριτηρίων :

1. Βλ. σχετικῶς : Ἄγγ. Παπαϊωάννου, « Ἐξέλιξις καί προβλήματα τῆς ἑλληνικῆς Βιοτεχνίας », Ἀθῆναι 1957, Ἀνάτοπον περιοδικοῦ « Σπουδαί ». Ἐπίσης Π. Νικολοπούλου, Βιομηχανία · Βιοτεχνία εἰς Δελτίον Ἐμ/κοῦ καί Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Θεσ/νίκης, Ἀπρίλιος 1958.

Διακρίσεις βιομηχανικών επιχειρήσεων

α) Αναλόγως τῆς μορφῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των :

αα) Οἰκιακὴ βιομηχανία.

Αὕτη ὁμοιάζει περισσότερο πρὸς τὴν βιοτεχνίαν. Ἡ παραγωγή διενεργεῖται εἰς μικρὰς ἐκμεταλλεύσεις κειμένας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἐργαζομένου, ἀλλὰ κατευθύνεται πρὸς τὴν *ἀνώνυμον ἀγοράν*. Μεταξὺ παραγωγῆς καὶ ἀγορᾶς κινεῖται εἰς μεσάζων, ὅστις προμηθεύει τὴν « κατ' οἶκον παραγωγήν » μὲ τὰς ἀπαραιτήτους πρώτας ὕλας, ἀναλαμβάνει δὲ τὴν διάθεσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ παραγελθέντων εἰδῶν. Τὰ ἐν τῇ οἰκιακῇ βιομηχανίᾳ χρησιμοποιούμενα μηχανικὰ μέσα — κατὰ κανόνα περιορισμένης ἐκτάσεως — ἀνήκουν εἰς τὸν παρέχοντα τὰς παραγγελίας μεσάζοντα, ἡ δὲ ἐργασία καταβάλλεται ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀναλαμβάνοντος τὴν παραγγελίαν. Χαρακτηριστικὸν ὡς ἐκ τούτου τῆς τοιαύτης μορφῆς ἐκμεταλλεύσεως εἶναι ἡ μεγάλη ἐξάρτησις αὐτῆς ἐκ τοῦ μεσάζοντος ἐπιχειρηματίου, ὅστις καὶ καθορίζει τὸ εἶδος καὶ τὴν ποσότητα τῆς ἐκτελουμένης παραγωγῆς¹.

αβ) Χειροτεχνικὴ βιομηχανία (*Manufacture*).

Ἐνταῦθα, τὸ κύριον καὶ καθορίζον τὴν ἀξίαν τοῦ προϊόντος μέρος τῆς ἐργασίας ἐκτελεῖται διὰ τῆς χειρὸς, γεγονόςς τὸ ὁποῖον προσδίδει εἰς τὰ παραγόμενα εἶδη τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀτομικότητος καὶ τεχνικῆς καταρτίσεως τοῦ χειροτέχνου. Τὸ σύστημα τοῦτο συναντᾶται εἰς ὠρισμένους κλάδους τῆς βιομηχανίας, καὶ δὴ ἐκεῖ ὅπου ἀποδίδεται ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὴν ποιότητα καὶ καλλιτεχνίαν τῆς ἐργασίας. Π. χ. ὑαλικὰ *Josephinenhütten* ἢ *Mirano* κ.ο.κ.

Ἐὰν καὶ ἡ μορφή αὕτη ἐκμεταλλεύσεως παρουσιάζει ἔντασιν μεταβλητῶν δαπανῶν (ἡμερομισθίων), καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔλαστικότητα κόστους, ἐν τούτοις, λόγῳ τῆς μεγάλης ἐξειδικεύσεώς της, εἰς περιόδους μειώσεως τῆς ζήτησεως τῶν προϊόντων της, δὲν δύναται εὐχερῶς νὰ προσαρμοσθῇ καὶ μεταστρέψῃ τὴν παραγωγήν της πρὸς ἕτερα εἶδη. Οἱ ἐργάται της, εἰδικευμένοι καὶ μὲ ἰδιαιτέραν καλλιτεχνικὴν διάθεσιν, εἶναι πολλάκις δυσεύρετοι², κατά-

1. Τοιαύτη μορφή βιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνεπτύχθη κυρίως παρ' ἡμῖν εἰς τὸν κλάδον τῆς ταπητουργίας.

2. Δι' ὃ ὁ ἐπιχειρηματίας εἰς παρομοίας περιπτώσεις δεόν ν' ἀναπτύσῃ ἰδιαιτέμως ἀρμονικὰς σχέσεις συνεργασίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ νὰ φρονεῖξῃ διὰ τὴν κοινω-

γονται δὲ συνήθως ἐξ ὠρισμένων περιοχῶν ἢ ἀνήκουν εἰς ὠρισμένης οἰκογενείας (ὠρολογιοποιῖα).

αγ) *Ἐργοστασιακὴ βιομηχανία.*

Τὸ ἐργοστάσιον ἀποτελεῖ τὴν πλέον συγχρονισμένην μορφήν ἐκμεταλλεύσεως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, εἰς σημεῖον ὥστε σήμερον ἡ ἔννοια τῆς βιομηχανίας, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, νὰ συνδέεται μὲ τοῦτο. Ἐν ἀντιθέσει μὲ τὰς προηγουμένας μορφὰς ἐκμεταλλεύσεως, ἐνταῦθα παρατηρεῖται μεγάλη μηχανοποίησις μεθόδων ἐργασίας καὶ ὡς ἐκ τούτου λίαν ὑψηλαὶ ἐπενδύσεις κεφαλαίων. Ἐπίσης ἀναγκαῖος καθίσταται ὁ εὐρὺς καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, γεγονὸς ὅπερ ἐπιτρέπει τὴν χρησιμοποίησιν ἀνειδικεύτων ἢ ὀλίγον εἰδικευμένων ἐργαζῶν.

Τὸ ἐργοστάσιον παράγει μαζικῶς προϊόντα ὁμοίομορφα καὶ τυποποιημένα, εἰδικαὶ δὲ κατασκευαὶ βάσει συγκεκριμένων παραγωγeliῶν ἀποτελοῦν τὴν ἐξαιρέσιν. Ἡ ἀνάγκη ἐπενδύσεως μεγάλων κεφαλαίων ἐξυπηρετεῖται, κυρίως, μέσῳ ἐπιχειρήσεων κεφαλαιακῆς μορφῆς (ἀνωνύμων ἐταιρειῶν), ἡ δὲ ἔντασις τούτων, συνδυαζομένη μὲ τὴν εὐρυτάτην τεχνικὴν καὶ ἐμπορικὴν διοίκησιν, ὀδηγεῖ εἰς ὑψηλὰς σταθερὰς ἐπιβαρύνσεις, αἵτινες αἰσθητῶς περιορίζουν τὴν ἐλαστικότητα τοῦ κόστους των. Τέλος, ἡ εὐρεία χρησιμοποίησις ἀνειδικεύτων ἢ ὀλίγον εἰδικευμένων ἐργαζῶν δημιουργεῖ τὴν ψυχολογικὴν ἀποξένωσιν τοῦ ἐργαζομένου ἐκ τῆς ἐργασίας, κίνδυνος ὅστις ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅσον αὐξάνει ἡ μηχανοποίησις τῆς παραγωγῆς καὶ ἡ τυποποίησις τῆς ἐργασίας.

β) Ἀναλόγως τῆς βαθμίδος ἣν κατέχουν
εἰς τὴν κοινωνικὴν παραγωγὴν ¹:

βα) *Βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐξευγενισμοῦ.*

Αὗται ἀποσκοποῦν εἰς τὴν προετοιμασίαν διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ τελικοῦ προϊόντος, π.χ. κλωστήρια, ὑψικάμινοι κλπ.

νικὴν ἐξασφάλισιν τούτων (συντάξεις, ἐργατικὰς κατοικίας, οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα κ.ο.κ.). Ἐπίσης συμφέρον ἔχει νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν εἰδίκευσιν καὶ καλλιτεχνικὴν κατάρτισιν των, διευκολύνων τὴν φοίτησιν τούτων εἰς εἰδικὰς πρὸς τοῦτο σχολὰς κ.ο.κ.

1. Αἱ ἀνωτέρω διακρίσεις εἶναι τυπικαί, καθ' ὅσον ἐν τῇ πράξει τόσον λόγοι τεχνικοὶ ὅσον καὶ εὐρύτεροι κοινωνικοοικονομικοὶ ὀδηγοῦν εἰς συμπτύξεις τῶν φάσεων τῆς παραγωγῆς. Οὕτω δύναται νὰ ὑπάρξῃ σύμπτωσις τῆς πρώτης μετὰ τῆς δευτέρας φάσεως, εἰς περίπτωσιν ἐνώσεως κλωστήριου μετὰ ὑφαντηρίου κ.ο.κ.

ββ) Βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις τελικῆς ἐπεξεργασίας.

Αὗται παράγουν προϊόντα τελικῆς καταναλώσεως ἢ περαιτέρω παραγωγικῆς χρησιμοποίησεως (μηχανήματα, ἐργαλεῖα), ἄνευ ἐτέρας ἀλλαγῆς τῆς μορφῆς τούτων, π.χ. ὑφαντήρια, ὑποδηματοποιίας κλπ.

γ) Ἀναλόγως τῆς διαθρώσεως τῆς περιουσίας των:

γα) Βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως παγίων.

γβ) Βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως προμηθειῶν.

γγ) Βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως ἀπαιτήσεων.

Αἱ διακρίσεις αὗται προκύπτουν ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν ἰσολογισμῶν¹.

δ) Ἀναλόγως τῆς διαθρώσεως τοῦ κόστους των:

δα) Βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως κόστους ἐργασίας.

δβ) Βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως κόστους ὕλης.

δγ) Βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως κόστους κεφαλαίου².

Αἱ διακρίσεις αὗται προκύπτουν ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ κόστους.

ε) Ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παραγομένων προϊόντων, τῶν βαθμίδων παραγωγῆς καὶ τοῦ τρόπου παραγωγῆς, εἰδικώτερον:

εα) Βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παραγομένων προϊόντων.

Βιομηχανία μονοπαραγωγῆς.

Βιομηχανία παραγωγῆς πλειόνων προϊόντων.

Ἐκ τῆς διακρίσεως ταύτης ἐξαρτᾶται ἡ μέθοδος κοστολογήσεως. Εἰς τὴν πρᾶξιν ὁμοῦ δὲν συναντῶμεν συχνὰ βιομηχανίας

1. Ὁμιλοῦμεν περὶ ἐντάσεως παγίων, ὅταν τὰ πάγια ὑπερέχουν τῶν κυκλοφορικῶν, περὶ ἐντάσεως προμηθειῶν, ὅταν κατὰ τὴν σύνθεσιν τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας ὑπερτεροῦν αἱ προμήθειαι (συνήθως βιομηχανία ἐντάσεως πρώτων ὑλών), τέλος δὲ περὶ ἐντάσεως ἀπαιτήσεων, ὅταν κατὰ τὴν σύνθεσιν τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας ὑπερτεροῦν αἱ ἀπαιτήσεις. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ βιομηχανιῶν αἰτινες διὰ τὴν διάθεσιν τῶν εἰδῶν των ἀναγκάζονται νὰ χρηματοδοτοῦν εὐρέως τοὺς πελάτας των (π.χ. συνήθως αἱ βιομηχανία παραγωγῆς μηχανημάτων).

2. Δέον νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ βιομηχανία ἐντάσεως κεφαλαίου ἐπενδεδυμένου εἰς πάγια δὲν ἀποτελοῦν ἀναγκαστικῶς καὶ βιομηχανίας ἐντάσεως κόστους κεφαλαίου. Οὕτω π.χ. αἱ μεταλλευτικαὶ βιομηχανία εἶναι μὲν ἐντάσεως παγίας περιουσίας, ἀπὸ ἀπόψεως ὁμοῦ συνθέσεως τοῦ κόστους των ἀποτελοῦν ἐκμεταλλεῦσις ἐντάσεως κόστους ἐργασίας.

ἀσχολουμένας ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν παραγωγὴν ἑνὸς μόνου προΐοντος.

εβ) Βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βαθμίδων παραγωγῆς.

Βιομηχανία μὲ μία ν βαθμίδα (στάδιον) παραγωγῆς.

Βιομηχανία μὲ πλείονας βαθμίδας παραγωγῆς καθ' ἑτοῦ διαρθρώσεως.

Βιομηχανία μὲ πλείονας βαθμίδας παραγωγῆς ὀριζοντίου διαρθρώσεως.

Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουν αἱ βιομηχανία αἰτινες παράγουν ἀπλᾶ προϊόντα εἰς ὀλίγας φάσεις ἐργασίας (Βιομηχανία χάρτου). Εἰς τὴν δευτέραν ἀνήκουν ἐκεῖναι αἰτινες ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των περικλείουν πλείονας διαδεχομένας ἀλλήλας βαθμίδας (στάδια) παραγωγῆς (σπορelaiουργείον καὶ ἐργοστάσιον παραγωγῆς φυτικῶν λιπῶν). Τέλος εἰς τὴν τρίτην ἀνήκουν αἱ βιομηχανία αἰτινες παράγουν ταυτοχρόνως πλείονα προϊόντα ὁμοίων βαθμίδων παραγωγῆς (ταυτόχρονος παραγωγή γραφομηχανῶν, ἀριθμομηχανῶν κλπ.).

εγ) Βάσει τοῦ τρόπου παραγωγῆς:

Βιομηχανία μὲ μαζικὴν παραγωγήν.

Βιομηχανία μὲ παραγωγήν κατὰ σειράς.

Βιομηχανία μὲ παραγωγήν κατὰ παρτίδας.

Βιομηχανία μὲ ἑξατομικευμένην παραγωγήν.

III.—Εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις (ἢ ἐπιχειρήσεις κυκλοφορίας ἀγαθῶν).

* Ἐννοία.

6. Αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις εἶναι ἐκεῖναι αἰτινες, κατ' ἐξοχήν, προβαίνουν εἰς τὴν διανομὴν ἢ διάθεσιν (distribution) τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐν γένει διοχετεύουν ταῦτα εἰς τὴν ἀγοράν.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων ἀνήκουν, ὡς δευτερογενεῖς, καὶ ἐκεῖναι, αἰτινες ὑποβοηθοῦν τὸ ἔργον τούτων, ὅπως αἱ μεσιτικάι, πρακτορειακαί, παροχῆς ἐμπορικῶν πληροφοριῶν κλπ.

Ἀντικείμενον δράσεως τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἡ προμήθεια, διαφύλαξις, συσκευασία καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι διάθεσις τῶν ἀγαθῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἄνευ ἀλλοιώσεως τῆς

ἀρχικῆς μορφῆς ἢ συστάσεως αὐτῶν. Τὰ ἐν γένει ἀγαθὰ ἐμφανίζονται ὑπὸ τὰς ἑξῆς χρησιμότητας :

Τὴν χρησιμότητα τῆς μ ο ρ φ ῆ ς.

Τὴν χρησιμότητα τοῦ χ ώ ρ ο υ.

Τὴν χρησιμότητα τοῦ χ ρ ό ν ο υ.

Τὴν χρησιμότητα τῆς κ τ ή σ ε ω ς.

Καὶ ἐνῶ ἡ παραγωγή προσδίδει τὴν χρησιμότητα τῆς μ ο ρ φ ῆ ς, τὸ ἐμπόριον προσφέρει τὰς ἄλλας χρησιμότητας, ἥτοι τοῦ χ ώ ρ ο υ—δηλαδὴ τοῦ τόπου ἔνθα ὁ ἀγοραστὴς δύναται νὰ προμηθευθῇ τὸ ἀγαθὸν—τοῦ χ ρ ό ν ο υ, καθ' ὃν οὗτος δύναται νὰ προμηθευθῇ τοῦτο, καὶ τῆς κ τ ή σ ε ω ς, δηλαδὴ τὴν δυνατότητα ὅπως προμηθευθῇ τὸ ἀγαθὸν εἰς ἐπαρκεῖς ποσότητας καὶ τιμὰς προσιτάς.

Κατηγορίαι ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων.

7. Αἱ ἐν γένει ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις διακρίνονται βάσει τῶν κάτωθι κυριωτέρων κριτηρίων :

— Τῆς μ ο ν ί μ ο υ ἢ μ ἢ ἐγκαταστάσεώς των.

— Τῶν τ ο π ι κ ῶ ν ὁ ρ ί ω ν ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀναπτύσσου τὴν δραστηριότητά των.

— Τοῦ οἰκονομικοῦ των μ ε γ έ θ ο υ ς.

— Τοῦ μ ε γ έ θ ο υ ς τῶν ὑπ' αὐτῶν π ω λ ο υ μ έ ν ω ν π ο σ ο τ ή τ ω ν.

α) Βάσει τῆς μ ο ν ί μ ο υ ἢ μ ἢ ἐγκαταστάσεως των αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις διακρίνονται εἰς ἐγκατεστημένας καὶ εἰς πλανόδιους. Ἡ διάκρισις αὕτη συναντιᾶται μόνον εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις. Μὲ τὴν ὄλονεν μεγαλυτέραν πύκνωσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν συνεχῆ βελτίωσιν τῶν συγκοινωνιῶν, τὸ κινήτὸν (πλανόδιον) ἐμπόριον ὑποχωρεῖ διαρκῶς ἔναντι τοῦ μονίμως ἐγκατεστημένου.

β) Βάσει τοῦ χ ώ ρ ο υ ἔνθα ἀναπτύσσου τὴν δραστηριότητά των διακρίνονται : εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου. Αἱ τελευταῖαι πάλιν δυνατὸν νὰ εἶναι : εἰσαγωγικαί, ἐξαγωγικαί καὶ διαμετακομιστικαί.

γ) Βάσει τῶν οἰκονομικῶν των διαστάσεων διακρίνονται εἰς μεγάλας, μεσαίας καὶ μικράς.

δ) Βάσει τοῦ μεγέθους τῶν ὑπ' αὐτῶν πωλουμένων ποσοτήτων. Ἐν προκειμένῳ αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις διακρίνονται εἰς ἐπιχειρήσεις *χονδρικοῦ* καὶ *λιανικοῦ* ἐμπορίου¹. Αἱ πρῶται προβαίνουν εἰς πωλήσεις κατὰ μεγάλας ποσότητας², ἐνῶ αἱ δευτέραι πωλοῦν εἰς μικρὰς ποσότητας, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς ὑποδιαιρέσεις τῆς μονάδος μετρήσεως.

Δὲν πρέπει νὰ γίνεται σύγχυσις μεταξὺ ἐπιχειρήσεως *λιανικοῦ* καὶ *μικροῦ* ἐμπορίου, ὅπως ἐπίσης καὶ μεταξὺ *χονδρικοῦ* καὶ *μεγάλου* ἐμπορίου, διότι ἡ διάκρισις *χονδρικὸν* καὶ *λιανικὸν* ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς πωλήσεως, ἐνῶ ἡ διάκρισις *μεγάλου* καὶ *μικροῦ* τὸ μέγεθος τῶν ὑπ' αὐτῶν διατιθεμένων κεφαλαίων. Οὕτω συχνότατα συναντῶμεν ἐπιχειρήσεις μικροῦ ἐμπορίου, ἀλλὰ *χονδρικῆς* πωλήσεως, ὅπως ἐπίσης μεγάλου ἐμπορίου ἀλλὰ *λιανικῆς* πωλήσεως, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὰ Μεγάλα Καταστήματα. Ἐπὶ τῶν τρόπων τῆς συγχρόνου ὀργανώσεως καὶ ἐν γένει δράσεως τοῦ τε *χονδρικοῦ* καὶ τοῦ *λιανικοῦ* ἐμπορίου ἀσχολούμεθα ἀναλυτικῶς εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν περὶ « Ἐρεῦνης καὶ Πολιτικῆς κατακτήσεως τῆς Ἀγορᾶς » (Marketing).

IV.—*Εἰς ἀσφαλιστικὰς ἐπιχειρήσεις.*

Ἔννοια καὶ κατηγορίαι ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

8. Ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις εἶναι αἱ ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ζημιῶν, ἃς ὑφίστανται αἱ ἐν γένει οἰκονομικαὶ μονάδες, συνεπεία τῶν διαφόρων κινδύνων ἐκ τυχαίων περιστατικῶν. Οἱ κίνδυνοι δυνατὸν ν' ἀφοροῦν ἢ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἄτομον (ἀσφαλίσεις ζωῆς) ἢ ν' ἀνάγονται εἰς τὰ πράγματα (ἀσφαλίσεις κατὰ ζημιῶν)³ ἢ ν' ἀφοροῦν δικαιώματα ἢ ὑποχρεώσεις.

Βασικῶς οἱ ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοὶ ἐμφανίζονται εἴτε ὑπὸ τὴν σωματειακὴν μορφήν, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς καθ' αὐτὸ

1. Λίαν ἐνδιαφέρουσαι ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ λιανεμπορίου τυγχάνουν αἱ μελέται τῶν *J. Jeanneney*, *Les commerces de détail en Europe occidentale*, Paris 1954, ὡς καὶ τοῦ *J. Biscayart*, *Vendre*, Paris 1947.

2. Φορολογικῶς ὁ χαρακτηρισμὸς πράξεώς τινος ὡς χονδρεμπορικῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ ἀγοραστοῦ ὅστις δέον νὰ εἶναι ἐπιτηδευματίας.

3. Τὴν διάκρισιν ταύτην ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ἡμέτερος Ἐμπορικὸς Νόμος (ἄρθρ. 189), διαστέλλων τὴν περίπτωσιν ἀποζημιώσεως ἀπωλειῶν ἢ ζημιῶν ἀπὸ τὴν περιπτώσιν πληρωμῆς χρηματικοῦ τινος ποσοῦ κατὰ λόγον τῆς διάρκειας ἢ τῶν συμβεβηκότων τῆς ζωῆς ἐνὸς ἢ πλειόνων προσώπων.

ιδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως¹. Οἱ σωματειακῆς μορφῆς ὄργανισμοὶ διακρίνονται : εἰς ὄργανισμοὺς δημοσίου δικαίου² καὶ εἰς συνεταιρισμοὺς ἀλληλασφαλίσεως³, ἐνῶ αἱ ἰδιωτικαὶ ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις συνιστῶνται, παρ' ἡμῖν, ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας⁴.

Περαιτέρω, αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις διακρίνονται εἰς ἐκείνας αἵτινες περιορίζονται εἰς ἓνα μόνον κλάδον καὶ εἰς ἐκείνας αἵτινες ἐπεκτείνονται εἰς πλείονας κλάδους ἀσφαλίσεως.

9. Αὐτοτελεῖς κλάδοι ἀσφαλίσεως π ρ ο σ ὶ π ω ν εἶναι :

α) Ὁ κλάδος ἀσφαλίσεως ζωῆς. Ἐν προκειμένῳ (ἄρθρ. 189 καὶ 221 Ε.Ν.) ὁ ἀσφαλιστὴς εὐθύς ὡς ἐπέλθῃ ἢ ἀσφαλιστικῆ περιπτώσει ὑποχρεοῦται νὰ πληρώσῃ ὠρισμένον ποσόν, εἴτε ἐφ' ἄπαξ, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν ράντας.

β) Ὁ κλάδος ἀσφαλίσεως ἀτυχημάτων, εἴτε προσωπικῶν, εἴτε ὁμάδος ἀτόμων.

γ) Ὁ κλάδος ἀσφαλίσεως ἀσθενείας.

Ἐπίσης κλάδοι τῆς ἀσφαλίσεως π ρ α γ μ ᾶ τ ω ν εἶναι :

α) Ὁ κλάδος ἀσφαλίσεως πυρός.

β) Ὁ κλάδος ἀσφαλίσεως μεταφορῶν.

γ) Ὁ κλάδος γεωργικῆς ἀσφαλίσεως (ἔναντι χαλάζης, παγετῶν κλπ.).

1. Βλ. ἀναλυτικῶς περὶ τούτων εἰς *Ι. Κουτσογιάννη*, Ἀσφαλιστικά, Ἀθήναι 1951, σελ. 31 ἐπ.

2. Ἐνταῦθα κυρίως περιλαμβάνονται οἱ ὄργανισμοὶ ἀναγκαστικῆς ἀσφαλίσεως. Παρ' ἡμῖν τοιοῦτος ὄργανισμὸς ὑπῆρξεν ὁ (Α.Ο.Κ.Π.) Αὐτόνομος Ὁργανισμὸς Κινδύνων Πολέμου (Α.Ν. 2116/1939) Ἐπίσης διὰ τοῦ Ν. 2161/1939 συνεστήθη τὸ Ἀντασφαλιστικὸν Ἴδρυμα, ὃπερ κατηργήθη διὰ τοῦ Ν.Δ. 403/1941.

3. Ἐνταῦθα ἀσφαλιστὴς καὶ ἠσφαλισμένος εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Οἱ κίνδυνοι ἀναλαμβάνονται μεταξὺ τῶν ἐταίρων ἠσφαλισμένων βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀμοιβαίας συμμετοχῆς. Δυνάμει τοῦ ἀρθρ. 32 τοῦ Ν. 1023/1917 ἀπαγορεύεται ἡ σύστασις συνεταιρισμοῦ ἀλληλασφαλίσεως διὰ τὸν κλάδον ζωῆς. Διὰ τοὺς λοιποὺς κλάδους ἀπαιτεῖται (ἄρθρ. 33) διάταγμα. Τοιοῦτου εἴδους ἀσφαλιστικοὶ ὄργανισμοὶ παρ' ἡμῖν σπανίζουσιν.

4. Διὰ τοῦ Ν. 1023/1917, ἀρθρ. 2, ὁρίζεται ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ ἀσφαλιστικὴ ἐπιχείρησις ἐν Ἑλλάδι ἀσκεῖται μόνον ὑπὸ μορφήν ἀνωνύμου ἐταιρείας. Αἱ ἀντασφαλιστικαὶ ὁμοῦς ἐπιχειρήσεις (ἄρθρ. 30) δὲν θεωροῦνται ἀσφαλιστικαὶ καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑποστηρίζεται ὅτι δύνανται ν' ἀσκοῦνται καὶ ὑπὸ ἐπιχειρήσεων ἐτέρων νομικῶν μορφῶν.

Τέλος, κλάδοι ασφαλίσσεως *δικαιωμάτων και υποχρεώσεων* είναι :

- α) 'Ο κλάδος ασφαλίσσεως αστικής ευθύνης.
- β) 'Ο κλάδος ασφαλίσσεως πιστώσεων.
- γ) 'Ο κλάδος των αντασφαλίσεων.

V.—Είς τραπεζικὰς ἐπιχειρήσεις.

Έννοια και κατηγορία τραπεζικῶν ἐπιχειρήσεων.

10. *Τραπεζικαὶ ἐπιχειρήσεις* εἶναι ἐκεῖναι αἵτινες προβαίνουν εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τὴν διοχέτευσιν ταύτης ἐπὶ κέρδει πρὸς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς Οἰκονομίας.

Ἡ συμβολὴ τῆς τραπεζικῆς διαμεσολαβήσεως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Οἰκονομίας τυγχάνει ἀναμφισβήτητος¹, καθ' ὅσον αὕτη :

α) Συμβάλλει εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως τοῦ χρήματος.

β) Ἀναλαμβάνει τοὺς κινδύνους τοὺς ἀπορρέοντας ἐκ τῆς ἐπενδύσεως τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως.

γ) Μετατρέπει τὴν συγκεντρωθεῖσαν ἀποταμίευσιν εἰς χορηγήσεις τὰς ὁποίας κλιμακώνει τόσον ἀπὸ ἀπόψεως λήξεως ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποσοῦ, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῶν παραγωγικῶν κλάδων.

δ) Ὑποβοηθεῖ τὴν λελογισμένην ἐπέκτασιν τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαφαίνεται ὅτι αἱ ἐργασίαι τῶν τραπεζῶν διακρίνονται εἰς δύο βασικὰς κατηγορίας : εἰς ἐκεῖνας αἵτινες ἀποβλέπουν εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῶν χρηματικῶν μέσων (καλουμένας καὶ *παθητικὰς*) καὶ εἰς ἐκεῖνας αἵτινες ἀποσκοποῦν εἰς τὴν χορηγήσιν τούτων (καλουμένας καὶ *ἐνεργητικὰς*).

11. Βάσει τῶν κυριωτέρων πράξεων δι' ὧν συντελεῖται ἡ συγκέντρωσις τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως αἱ Τράπεζαι διακρίνονται : εἰς *Ἐκδοτικὰς*, *Καταθέσεων*, *Ὁμολογιακὰς*, βάσει δὲ τῶν χαρακτηριστικῶν δι' ὧν πραγματοποιοῦνται αἱ πάσης φύσεως

1. Βλ. ἀναλυτικῶς *Mario Mazzantini*, *Lineamenti di Tecnica Bancaria*, Napoli 1951.

χορηγήσεις : εἰς *Προεξοφλητικὰς*, *Κινητῆς πίστεως* (βραχυπρόθεσμος πίστις), *Ὑποθητικὰς* (μακροπρόθεσμος πίστις).

Ἀναλόγως τοῦ κλάδου τῆς Οἰκονομίας τὸν ὁποῖον προτίθενται νὰ ἐξυπηρετήσουν διακρίνονται : εἰς *Ἐμπορικὰς*, *Βιομηχανικὰς*, *Γεωργικὰς* κ.ο.κ. Αἱ ἐμπορικῆς πίστεως τράπεζαι περαιτέρω ἐξειδικεύονται εἴτε εἰς τὸν κλάδον τοῦ ἐσωτερικοῦ εἴτε εἰς τὸν κλάδον τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ὅπως ἐπίσης αἱ βιομηχανικῆς πίστεως τράπεζαι δύνανται νὰ ἐντοπίζουν τὴν δραστηριότητά των εἰς τὴν πιστωτικὴν ἐξυπηρέτησιν ὀρισμένου κλάδου βιομηχανίας (ἐνεργειακὴ βιομηχανία, μεταλλευτικὴ βιομηχανία κ.ο.κ.).

Τέλος, ἀπὸ ἀπόψεως τοπικῆς ἐκτάσεως τῶν ἐργασιῶν των, αἱ τράπεζαι διακρίνονται εἰς *τοπικὰς*, *ἐθνικὰς* καὶ *διεθνεῖς*, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ φορέως εἰς *δημοσίας*, ἐφ' ὅσον τὸ ὑποκείμενον τούτων εἶναι πρόσωπον δημοσίου δικαίου, καὶ *ιδιωτικὰς*, ἐφ' ὅσον τὸ ὑποκείμενον των εἶναι πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου.

VI.—*Εἰς τὰς μεταφορικὰς ἐπιχειρήσεις.*

*Ἐννοια καὶ κατηγορίαι μεταφορικῶν ἐπιχειρήσεων.

12. Αἱ μεταφορικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀσχολοῦνται μὲ τὴν μεταφορὰν προσώπων ἢ πραγμάτων. Γενικῶς, αἱ ἐπιχειρήσεις μεταφορῶν ἀπαιτοῦν ἀφ' ἐνὸς μὲν μεγάλας ἐπενδύσεις κεφαλαίων εἰς μεταφορικὰ μέσα, ἀφ' ἐτέρου δὲ βαρύνονται μὲ ὑψηλὰ σταθερὰ ἔξοδα λειτουργίας (συντηρήσεως, μισθῶν κλπ.). Διακρίνονται εἰς ἐπιχειρήσεις *χερσαίων*, *θαλασσίων* καὶ *ἐναερίων* μεταφορῶν.

Αἱ *χερσαῖαι μεταφοραί*, ἐνῶ ἄλλοτε ἐξυπηρετοῦντο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς διὰ τῶν *σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων*¹, σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισαν νὰ παρεμβάλλωνται καὶ αἱ *ἐπιχειρήσεις μεταφορᾶς δι' αὐτοκινήτων*, αἵτινες ὄλονεν κατακτοῦν ἔδαφος, τόσον διότι εἶναι ἀπηλλαγμένοι ὑψηλῶν σταθερῶν ἐξόδων λόγῳ μικροτέρων ἐπενδύσεων, γεγονὸς ὅπερ τὰς καθιστᾷ οἰκονομικωτέρας, ὅσον καὶ διότι ἀπαλλάσσουν τοὺς ἐνδιαφερομένους τῶν φροντίδων φορτώσεως καὶ μεταφορῶσεως, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐπιταχύνει αἰσθητικῶς τὰς μεταφορὰς.

Αἱ *θαλασσίαι μεταφοραί* διενεργοῦνται ὑπὸ τῶν *ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων*, αἵτινες ἀφ' ἐνὸς μὲν χαρακτηρίζονται ἐκ τῶν ὑψηλῶν ἐπενδύσεών των, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐκ τῆς ἀβεβαίας καὶ μὴ τακτι-

1 Βλ. *Χρ. Κανελλοπούλου*, *Χερσαῖαι μεταφοραί*.

κῆς ἐκμεταλλεύσεώς των. Πρόκειται δηλαδή περὶ ἐπιχειρήσεων μὲ ἠϋξημένον βαθμὸν κινδύνων καὶ φυσικῶ τῷ λόγῳ ἄκρως ἀνεπτυγμένον κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος.

Τέλος, αἱ ἐναέριοι μεταφοραὶ πραγματοποιοῦνται διὰ τῶν ἀεροπορικῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες ὁμοίως χαρακτηρίζονται ἐκ τῶν μεγάλων εἰς κεφάλαια ἐπενδύσεων, ὡς καὶ τῶν σημαντικῶν σταθερῶν ἐξόδων λειτουργίας των. Ἡ ἀποδοτικότητα τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, πλὴν ὠρισμένων διεθνῶν ἐταιρειῶν, εἶναι συνήθως μικρά¹, δι' ὃ καὶ κατὰ κανόνα ἐπιχορηγοῦνται ὑπὸ τοῦ Κράτους.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐν γένει μεταφορικῶν ἐπιχειρήσεων περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἀσχολούμεναι μὲ τὴν μεταβίβασιν εἰδήσεων.

VII.—*Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις παροχῆς πάσης φύσεως ὑπηρεσιῶν.*

Ἐνταῦθα περιλαμβάνονται αἱ ξενοδοχειακαί, ἰατρικαί, ἐκπαιδευτικαί, δημοσίων θεαμάτων κ.ο.κ.

§ 2.—Ἐναλόγως τῆς νομικῆς των μορφῆς.

Γενικά.

1. *Μορφή ἐπιχειρήσεως* καλεῖται ὁ νομικὸς τύπος² τὸν ὁποῖον αὕτη περιβάλλεται πρὸς διενέργειαν τῶν συναλλαγῶν της. Ἡ ἐκάστοτε προσλαμβανομένη ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως νομικὴ μορφή συνεπάγεται καὶ διάφορον τρόπον ρυθμίσεως τόσο τῶν ἐξωτερικῶν ὅσον καὶ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτῆς σχέσεων.

Πράγματι, ἐ σ ω τ ε ρ ι κ ῶ ς, ἡ νομικὴ μορφή ἐπιδρᾷ κυρίως :

α) Ἐπὶ τοῦ τρόπου ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω, ἐπὶ ἀτομικῆς μορφῆς συναντᾶται συνήθως σύστημα ἀτομικῆς (προσωπικῆς) συγκεντρωτικῆς ὀργανώσεως, ἐνῶ ἐπὶ ἀνωνύμου ἐταιρείας κατὰ κανόνα ἐφαρμόζεται σύστημα τυπικῆς (ἀπροσώπου) ἀποκεντρωτικῆς ὀργανώσεως³.

1. Αἱ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι λειτουργίας ἠνάγκασαν τὴν συγχώνευσιν πλείστων ἀεροπορικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς αὐτῆς ἐθνικότητος. Οὕτω ἡ Air-Afrique, ἡ Air-Bleu, ἡ Aero Maritime, ἡ Air-France-Transatlantique συνεπύχθησαν εἰς μίαν γαλλικὴν ἐταιρείαν, τὴν Air-France. Βλ. *Campion*, ἐνθ' ἄνωκ., σελ. 87.

2. Ὡς πρὸς τὰς νομικὰς μορφὰς τῶν ἐν γένει ἐπιχειρήσεων βλ. *H. Ἀναστασιάδης*, Ἐμπορικὸν Δίκαιον, σελ. 125 ἐπ.

3. Βλ. περὶ ὀργανωτικῶν μορφῶν ἀναλυτικῶς καὶ *N. Φωτιᾶν*, Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων, Ἀθήναι 1951, σελ. 203 ἐπ.

β) Ἐπὶ τοῦ τρόπου διανομῆς κερδῶν ὡς καὶ τῆς κεφαλαιοποιήσεως (ἀποθεματοποιήσεως) τούτων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι προκειμένου περὶ ἀνωνύμων ἐταιρειῶν τόσον αἱ ἀρχαὶ ἀποτιμῆσεως τῶν στοιχείων ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ¹ ὅσον καὶ οἱ κανόνες συγκροτήσεως καὶ χρησιμοποίησεως τῶν ἀποθεματικῶν² τυγχάνουν ἐντελῶς διάφοροι ἐκείνων, οἵτινες ἰσχύουν εἰς τὰς λοιπὰς μορφὰς (ἀτομικὰς ἢ ἐταιρικὰς) ἐπιχειρήσεων.

Ἐξωτερικῶς, τὸ ἐκάστοτε νομικὸν περίβλημα, κατὰ κανόνα, συνεπάγεται :

- α) Διάφορον, ἐνίοτε, φορολογικὴν μεταχειρίσιν (περὶ ἧς κατωτέρω σελ. 61).
- β) Διάφορον πιστοληπτικὴν ἰκανότητα.
- γ) Διάφορον τιμολογικὴν πολιτικὴν κ.ο.κ.

Κατηγορίαι νομικῶν μορφῶν ἐπιχειρήσεων.

2. Τοὺς νομικοὺς τύπους ἐπιχειρήσεων καθορίζει περιοριστικῶς ὁ νομοθέτης ἐκάστης χώρας.

Ὁ Ἕλληνας νομοθέτης διακρίνει βασικῶς τὰς κάτωθι νομικὰς μορφὰς ἐπιχειρήσεων :

- α) Τὴν ἀτομικὴν.
- β) Τὴν ἐταιρικὴν.

Ἡ ἐταιρικὴ³ πάλιν ὑποδιακρίνεται :

βα) Εἰς τὰς προσωπικὰς ἐταιρείας (ἧτοι: ὁμόρρυθμον-ἑτερορρυθμον-συμμετοχικὴν).

ββ) Εἰς τὰς ἐταιρείας κεφαλαίου (παρ' ἡμῖν χαρακτηριστικὴ μέχρι σήμερον ἢ ἀνώνυμος ἐταιρεία, ἐπίσης ἐνταῦθα περιλαμβάνεται

1. Ἄρθρ. 43 Νόμου 2190/1920.

2. Ἴδιαι τοῦ τακτικοῦ. Ἄρθρ. 44 Νόμου 2190/1920.

3. Περὶ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἀπὸ νομικῆς, λογιστικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀπόψεως βλ. ἀναλυτικῶς εἰς *L. Batardon*, ἀπόδοσις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ *M. Γεωργιάδου*, Ἀθῆναι 1958. Ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει ἓν εἶδος ἐταιρείας ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν partnership, ἧτοι συμφωνίας μεταξὺ δύο ἢ πλείονων ἀτόμων. Αὗται ὑποδιακρίνονται εἰς partnerships ὑπὸ τὴν στενὴν τοῦ ὄρου ἔννοιαν, αἵτινες ὁμοιάζουσιν μὲ τὰς παρ' ἡμῖν ὁμορρυθμοὺς ἐταιρείας, καὶ εἰς partnerships ὑπὸ τὴν εὐρειαὶν τοῦ ὄρου ἔννοιαν, αἵτινες πάλιν δυνατὸν νὰ εἶναι Limited (ὁμοιάζουσαι περὶπου μὲ τὰς ἐταιρείας περιορισμένης εὐθύνης), Commandites (ὁμοιάζουσαι μὲ τὰς ἑτερορρυθμοὺς, ἔνθα οἱ ὁμόρρυθμοι καλοῦνται general partners, οἱ δὲ ἑτερορρυθμοὶ silent) καὶ τέλος αἱ Joint stock companies ὧν τὸ κεφάλαιον ἀπαρτίζεται ἀπὸ μεταβιβασίμους τίτλους.

νονται αἱ ἑταιρεῖαι περιορισμένης εὐθύνης, ὡς καὶ αἱ ἑτερόρρυθμοι διὰ μετοχῶν).

βγ) Οἱ *συνεταιρισμοὶ* (ἢ ἄλλως ἑταιρεῖαι μεταβλητοῦ κεφαλαίου) εἰς οὓς τόσον τὸ κεφάλαιον ὅσον καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐταίρων μεταβάλλονται καὶ ἀποβλέπουν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν των.

3. Ὁ σύγχρονος κεφαλαιοκρατισμὸς, ὅστις ἀπαιτεῖ τὴν εὐρεῖαν συγκέντρωσιν κεφαλαίων καὶ τὴν δημιουργίαν οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν τοιαύτης ἐκτάσεως¹, ὥστε νὰ δύνανται ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐφαρμόζουν τὰς καθ' ἡμέραν ἐξελισσομένας μεθόδους τῆς τεχνικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐπιβάλλωσι τὰς θελήσεις των ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐξυπηρετεῖται τεραστίως διὰ τῆς διαδόσεως τῆς μορφῆς τῆς ἀνωτύμου ἑταιρείας².

4. α) Ἡ *ἀτομικὴ μορφή ἐπιχειρήσεως*. Ἡ ἀτομικὴ ἐπιχείρησις ταυτίζεται ἀπολύτως μετὰ τοῦ προσώπου τοῦ ἐπιχειρηματίου, εἶναι δὲ καθαρῶς προσωποπαγῆς. Ἐνταῦθα δὲν συναντᾶται ἡ τυπικὴ (νομικὴ) ἀπροσωποποίησης τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ μορφή αὕτη ἔχει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ πλεονέκτημα ὅτι παρουσιάζει οἰκονομίαν ἐξόδων: ἰδρύσεως, ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως. Ἐπίσης τυγχάνει πλέον τῶν ἄλλων μορφῶν εὐκίνητος καὶ ἐλαστικὴ, καθ' ὅσον παρέχει εἰς τὸν τελείως ἀδέσμευτον καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐπιχειρηματίαν τὴν δυνατότητα τῆς ταχείας λήψεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων. Τέλος, λόγῳ τῆς φύσεώς της, ἐπιτρέπει τὴν καλυτέραν διαφύλαξιν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἀπορρήτου. Ἡ μορφή αὕτη,

1. Διὰ νὰ δώσωμεν μίαν εἰκόνα τῆς σημασίας τῶν συγκεντρωθέντων κεφαλαίων εἰς ἐπιχειρήσεις τοιαύτης μορφῆς ἐνδεικτικῶς παραθέτομεν τοὺς κάτωθι ἀριθμούς: Ἐν Ἀμερικῇ ἡ *Steel Co* διαθέτει ἴδιον κεφάλαιον περίπου 686 ἐκ. δολλαρίων καὶ ξένον κεφάλαιον ἐτέρων 600 ἐκ. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ *Lever Brothers* διαθέτει κεφάλαιον 130 ἐκ. Λ.Α. Ἐν Γερμανίᾳ ἡ *Farbey* εἶχε κεφάλαιον 1.100 ἐκ. R.M. Τέλος ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1920 μέχρι τοῦ ἔτους 1932 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνωτύμων ἑταιρειῶν ἐδιπλασιάσθη (ἀνελθὼν εἰς 48.655), τὸ ἐνεργητικὸν τῶν ἑταιρειῶν τούτων ἐξεῖματό εἰς 535 δισεκ. Γ.Φ. τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποσὸν ὄπερ ἀντεπροσώπευε περίπου τὸ 1/3 τοῦ συνολικοῦ πλοῦτου τῆς χώρας ταύτης. Βλ. *J. Lebreton, Économie Privée des Entreprises, Paris, σελ. 42.*

2. Προϋποθέσεις γενικώτεραι τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀνωτύμιας τῶν ἑταιρειῶν εἶναι:

α) Ὁ βαθμὸς τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. β) Ἡ τάσις καὶ ροπή πρὸς μεγάλην συγκέντρωσιν κεφαλαίων. γ) Τὸ ἐκάστοτε κράτος διίκαιον περὶ ἀνωτύμων ἑταιρειῶν. δ) Ἡ εἰδικωτέρα ὑπὸ τοῦ Κράτους φορολογικὴ μεταχείρισις τῶν ἀνωτύμων ἑταιρειῶν κ.ο.κ.

ἀκριβῶς λόγω τοῦ ὡς ἄνω πλεονεκτημάτος της, ἐνδείκνυται, κυρίως, εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἐνθα ἀπαιτεῖται ἀπόλυτος καὶ ταχεῖα προσαρμογὴ πρὸς τὰς συνεχῶς ἐναλλασσομένας συνθήκας τῆς ἀγορᾶς καὶ διηνεκῶς ἐμφανιζομένας στιγμιαίας εὐκαιρίας κερδοσκοπίας, συνεπεῖα τῶν συνεχῶν διακυμάνσεων τῶν τιμῶν.

Ὡς μειονεκτήματα ἡ ἀτομικὴ μορφή ἐπιχειρήσεως παρουσιάζει: ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν συνήθως μικρὰν περιουσιακὴν ἐπιφάνειαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ βραχυπρόθεσμον καὶ περιορισμένον τῆς πιστωτικῆς της ἰκανότητος, καὶ τοῦτο διότι ἡ διάρκεια τῆς ἐν λόγω ἐπιχειρήσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φυσικῆς ζωῆς καὶ τῆς προσωπικῆς φερεγγυότητος τοῦ φορέως ταύτης. Γενικῶς, ἡ μορφή τῆς ἀτομικῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ πλέον διαδεδομένη εἰς τὴν σύγχρονον Οἰκονομίαν. Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἀτομικὴ ἐπιχείρησις ὑπερτερεῖ δυσαναλόγως ἐν σχέσει πρὸς τὰς λοιπὰς χώρας¹. Οὕτω, βάσει τῆς ἀπογραφῆς τῆς 15 Ν/βρίου 1958, αἱ παρ' ἡμῖν ἐμποροβιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις λειτουργοῦν ὑπὸ τὰς ἀκολούθους νομικὰς μορφάς:

	Ἀριθμὸς ἐπιχειρήσεων	Ποσοτὸν ἐπὶ τοῖς %
Ἀτομικαὶ ἐπιχειρήσεις	89 863	85,6%
Ὁμόρρυθμοὶ ἑταιρεῖαι	9.973	9,5%
Ἐτερόρρυθμοὶ ἑταιρεῖαι . . .	354	0,3%
Περιορισμένης εὐθύνης . . .	117	0,1%
Ἀνώνυμοι ἑταιρεῖαι	435	0,4%
Συνεταιρισμοὶ	492	0,5%
Ἄλλαι κατηγορίαι	3.740	3,6%
	104.974	100,0%

5. β) Ἡ ἐταιρικὴ μορφή ἐπιχειρήσεως. Ἡ μορφή αὕτη ἀπορρέει ἐκ τῆς συνεργασίας περισσοτέρων ἀτόμων. Ἡ σύμπραξις δυνατὸν νὰ ὀφείληται εἴτε εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς προσωπικῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ λειτουργήματος (προσωπικαὶ ἑταιρεῖαι), εἴτε εἰς τὴν φροντίδα τῆς ὑλικῆς συμβολῆς πολυ-

1. Καὶ ἡ Κεντρικὴ Ὑπηρεσία Στατιστικῆς τοῦ Βελγίου, κατόπιν ἀπογραφῆς διενεργηθείσης κατὰ τὸ ἔτος 1937 (Βλ. Vaes, op. cit., σελ 111), κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα διὰ τὰ ἀτομικὰ ἐπιχειρήσεις εἶναι πολυαριθμότεραι τῶν λοιπῶν μορφῶν.

αριθμοτέρων προσώπων (έταιρείαι κεφαλαίου)—και δὴ ὁσάκις τὸ ἐκ μέρους ἑνὸς ἀτόμου εἰσφερόμενον κεφάλαιον εἶναι ἀνεπαρκὲς διὰ τὰ καλύψῃ τὰς ἐπιχειρηματικὰς ἀνάγκας—εἴτε τέλος εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ὡς ἄνω λόγους.

6. Διαφοραί, αἵτινες ὑφίστανται μεταξύ προσωπικῶν εταιρειῶν καὶ ἐταιρειῶν κεφαλαίου, εἶναι :

α) Ὅτι εἰς τὰς ἐταιρείας κεφαλαίου ἡ προσωπικότης τῶν μετόχων καὶ ἡ προσωπικότης τῆς ἐταιρείας εἶναι ἐντελῶς διάφοροι. Οὕτω, οἱ δανεισταὶ τῆς ἐταιρείας δὲν δύνανται νὰ στραφοῦν ἐναντίον τῶν μετόχων, καὶ τὰνάπαλιν.

β) Ὅτι εἰς τὰς ἐταιρείας κεφαλαίου οἱ ἐταῖροι δύνανται νὰ παραχωροῦν ἐλευθέρως τὰς μετοχὰς των διὰ τῆς ἀδεσμεύτου διαπραγματεύσεως τῶν τίτλων των. Ἀντιθέτως, εἰς τὰς προσωπικὰς ἐταιρείας, τὸ προσωποπαγὲς ἀποτελεῖ οὐσιῶδες στοιχεῖον τῆς ἐταιρικῆς συμβάσεως. Τούτου ἕνεκα, οὐδεὶς ἐταῖρος δύνανται νὰ παραχωρήσῃ τὸ μερίδιον συμμετοχῆς του, εἰμὴ μόνον τῇ συγκαταθέσει τῶν λοιπῶν ἐταίρων. Ἐπίσης ὁ θάνατος, ἡ πτώχευσις, ἢ ἡ ἀπομάκρυνσις καθ' οἷονδῆποτε τρόπον ἑνὸς ἐταίρου ὀδηγεῖ συνήθως εἰς τὴν διάλυσιν τῆς προσωπικῆς ἐταιρείας.

γ) Ὅτι εἰς τὰς ἐταιρείας κεφαλαίου οἱ πιστωταὶ ὡς μόνον ἐξασφάλισιν ἔχουν τὸ ἐταιρικὸν (μετοχικὸν) κεφάλαιον. Ἐντεῦθεν καθίσταται δῆλον διατὶ ἡ σταθερότης (fixité), ἀλλὰ καὶ ἡ δημοσιότης τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου, ἐπιβάλλονται ἐκ τοῦ νόμου. Ἀντιθέτως, εἰς τὰς προσωπικὰς ἐταιρείας οἱ τρίτοι στηρίζονται, κατὰ κύριον λόγον, ἐπὶ τῆς φερεγγυότητος καὶ τῆς οικονομικῆς ἰσχύος τῶν φορέων τῆς ἐπιχειρήσεως.

Προσωπικαὶ ἐταιρείαι εἶναι :

Ἡ ὁμόρρυθμος (Société en nom collectif—Società in nome collettivo). Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἐξοχὴν προσωπικὴν ἐταιρείαν. Ἐνταῦθα οἱ ἐταῖροι εὐθύνονται ἀλληλεγγύως καὶ ἀπεριορίστως διὰ τὰ χρεῖα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ ἀπλῆ ἐτερόρρυθμος (Société en commandite simple—Società in accomandita). Αὕτη συνιστᾶται μεταξύ ἑνὸς ἢ πλειόνων, εὐθυνομένων ἀλληλεγγύως, ἀδιαιρέτως καὶ εἰς ὁλόκληρον, καὶ ἑνὸς ἢ πλειόνων, εὐθυνομένων μέχρις ἑνὸς ὠρισμένου ποσοῦ. Οἱ πρῶτοι καλοῦνται ὁμόρρυθμοὶ ἐταῖροι· οἱ δεῦτεροι ὀνομάζονται ἐτερόρρυθμοὶ ἐταῖροι.

Ἡ ἀφανής ἢ συμμετοχική. Αὕτη οὐδεμίαν τυπικότητα ἐμφανίζει, στερεῖται νομικῆς προσωπικότητος, δὲν ἔχει ἰδίαν κατοικίαν, ὅπως ἐπίσης δὲν ὑπόκειται εἰς ὑποχρεώσεις δημοσιότητος. Ἀποτελεῖ ἀπλῆν ἐταιρικὴν σύμβασιν μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων ἐταίρων, ἐξ ὧν ὁ μὲν διαχειριστὴς εὐθύνεται προσωπικῶς καὶ ἀπεριοριστῶς ἔναντι τῶν τρίτων, οἱ δὲ λοιποὶ συμμετοχοὶ θέτουν ἐν κινδύνῳ μόνον τὴν εἰσφορὰν τῶν. Παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀρθρ. 47 ἐπ. τοῦ Ἐμπορικῆς Νόμου ἢ συμμετοχικὴ χαρακτηρίζεται ὡς προσωπικὴ ἐταιρεία.

Ἐταιρεῖαι Κεφαλαίου εἶναι :

Ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία¹. Αὕτη ἀποτελεῖ ἀπρόσωπον τύπον ἐταιρείας. Ἡ νομικὴ αὐτοτέλεια τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας εἶναι σαφής. Ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία εἶναι ἐμπορικὴ ἀνεξαρτήτως σκοποῦ, τὸ δὲ κεφάλαιον αὐτῆς δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερον τῶν δραχμῶν 5.000.000 (Ν. 4237/62) Ἐνταῦθα ἡ συνεργασία τῶν ἀτόμων (μετόχων) δὲν εἶναι προσωπικοῦ, ἀλλὰ κεφαλαιακοῦ χαρακτῆρος.

Ἡ ἐταιρεία περιορισμένης εὐθύνης². Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐταιρειῶν κεφαλαίου δύναται νὰ περιληφθῇ καὶ ἡ ἐταιρεία περιορισμένης εὐθύνης. Αὕτη ὁμοιάζει, ἀλλὰ καὶ διαφέρει τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας. Ὅμοιάζει μὲν, διότι οἱ ἐταῖροι ταύτης εὐθύνονται μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς εἰσφορᾶς τῶν, διαφέρει δέ, διότι τὰ μερίδια συμμετοχῆς τῶν ἐταίρων δὲν δύναται νὰ παρασταθῶσι διὰ μετοχῶν, ἀλλὰ δι' ἐγγράφων ἐκδιδομένων ὑπὸ τῆς ἐταιρείας, ἕτινα ἀποτελοῦν ἀπόδειξιν τοῦ κατόχου περὶ τῆς ἐταιρικῆς του ιδιότη-

1. Ἐν Ἀθήναις αἱ ἀνώνυμοι ἐταιρεῖαι ἀνέρχονται περίπου εἰς 1500, εἰς δὲ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα εἰς 750. Πλείονα περὶ τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας ἀπὸ ἰδιωτικο-νομικῆς καὶ λογιστικῆς ἀπόψεως βλ. *Ε. Τσουτρέλλη*, Ἡ Ἀνώνυμος Ἐταιρεία, Ἀθῆναι 1953.

2. Ὁ θεσμὸς τῶν ἐταιρειῶν περιορισμένης εὐθύνης εἰσήχθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Ν. 3190/1955. Ἐν τούτοις, ὁ Ἑλλην νομοθέτης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1924 εἰς τὸ καταρτισθὲν προσχέδιον τοῦ Ἐμπορικῆς Κώδικος περιελάμβανε διατάξεις περὶ τῆς ἐταιρικῆς ταύτης μορφῆς, αἵτινες ὁμως δὲν ἐφηρμόσθησαν ἕκτοτε λόγῳ σοβαρῶν ἀντιδράσεων. Εἰς τὴν ἔλλειψιν τοῦ θεσμοῦ τούτου παρ' ἡμῖν θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἢ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταεταίαν παρατηρηθεῖσα μετατροπὴ πολλῶν ἐπιχειρήσεων εἰς ἀνώνυμους ἐταιρείας, ὧν τὸ μέγιστον ποσοστὸν τῶν ἐταιρειῶν τούτων ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐπιχειρήσεις μᾶλλον προσωπικοῦ καὶ ἐλάχιστα ἐταιρικῆς χαρακτῆρος. Τοῦτο ἄλλως τε σαφῶς καταφαίνεται ἐκ τοῦ παρατιθεμένου πίνακος, ἐξ οὗ προκύπτει ἡ εἰς μετόχους σύνθεσις τῶν παρ' ἡμῖν λειτουργουσῶν ἀνωνύμων

τος. Τὸ ἔταιρικὸν τοῦτο μερίδιον εἶναι μεταβιβαστὸν διὰ πράξεως ἐν ζωῇ, προτιμωμένων ἐπὶ ἴσοις ὄροις τῶν λοιπῶν ἑταίρων. Ἡ μεταβίβασις τοῦ ἔταιρικοῦ μεριδίου γίνεται μόνον διὰ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, ἐπάγεται δὲ ἀποτελέσματα ἔναντι τῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς καταχωρίσεως εἰς τὸ βιβλίον τῶν ἑταίρων.

Ἡ ἑταιρεία περιορισμένης εὐθύνης εἶναι ἐμπορικὴ ἀνεξαρτήτως σκοποῦ (ἄρθρ. 3), τὸ δὲ κεφάλαιόν της δὲν δύναται νὰ εἶναι κατώτερον τῶν 200.000 δραχ. (ἄρθρ. 4).

Αἱ συνεταιριστικῆς μορφῆς ἐπιχειρήσεις.

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἑταιρικῆς μορφῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς ἣν τόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν συνεταίρων ὅσον καὶ τὸ κεφάλαιόν των δύναται νὰ μεταβληθοῦν. Εἰς τὸν συνεταιρισμὸν δύναται νὰ ἐγγράφονται νέα μέλη ἢ νὰ ἐξέρχονται παλαιὰ ἀποσύροντα τὴν εἰσφορὰν των.

Τὰ μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ δύναται νὰ εὐθύνωνται εἴτε ἀπεριορίστως καὶ ἀλληλεγγύως ἔναντι τῶν δανειστῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ, εἴτε ἀλληλεγγύως, ἀλλὰ μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς εἰσφορᾶς των.

Αἱ συνηθέστεραι μορφαὶ συνεταιρισμῶν εἶναι τῆς περιορισμένης εὐθύνης.

Ὁ συνεταιρισμὸς διοικεῖται ὑπὸ διοικητικοῦ συμβουλίου ἐκλεγομένου ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τούτου, εἰς ἣν ἕκαστον

ἑταίρειῶν. Οὕτω ἐπὶ 1724 ἀνωνύμων ἑταιρειῶν παρουσιάζεται ἡ κάτωθι εἰκὼν:

Ἀριθμὸς Μετόχων (ἀπὸ—ἕως)	Ἀριθμὸς Ἀνων. Ἑταιρειῶν	Ποσοστὸν
1— 5	823	47,74 %
6— 10	516	29,94 %
11— 20	184	10,67 %
21—100	141	8,17 %
101—:00	26	1,50 %
200 καὶ ἄνω	34	1,98 %
Σύνολον	1724	100,00 %

Ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ ἑταιρεῖαι περιορισμένης εὐθύνης ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ πεντηκονταετίας, διακρίνονται δὲ εἰς δύο εἶδη ἑταιρειῶν: Τὰς περιορισμένης εὐθύνης κατὰ μετοχάς (Companies Limited by Shares), εἰς τὰς ὁποίας οἱ ἑταῖροι εὐθύνονται μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς εἰσφορᾶς των, καὶ τὰς περιορισμένης εὐθύνης ἐπὶ ἐγγυήσει (Companies Limited by Guarantee), καθ' ἃς οἱ ἑταῖροι ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωσιν μέχρις ἐνὸς ἀνωτάτου ποσοῦ καθοριζομένου διὰ τοῦ καταστατικοῦ των.

μέλος διαθέτει και μίαν ψήφον. Ὁ σκοπὸς τῶν συνεταιρισμῶν δὲν εἶναι καθαρῶς κερδοσκοπικός, ἀλλὰ ἀποβλέπει εἰς τὴν οἰκονομικωτέραν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του. Συνηθέστερα εἶδη συνεταιρισμῶν εἶναι οἱ καταναλωτικοί, οἱ οἰκοδομικοί, οἱ προμηθευτικοί, οἱ πιστωτικοί κ.ο.κ.

Καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη ἡ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις, κυρίως εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν.

Τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον φορολογικὸν καθεστῶς ἐπὶ τῶν ἐν γένει ἐπιχειρήσεων ἐταιρικῆς μορφῆς.

7. Αἱ χαρακτηριζόμεναι φορολογικῶς ὡς προσωπικαὶ ἐταιρεῖαι ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 3323/55, βάσει τοῦ ὁποῦν φορολογοῦνται οἱ καθ' ἕκαστον ἐταῖροι διὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀποκομιζόμενα εἰσοδήματα. Εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 3843/58 «περὶ φορολογίας νομικῶν προσώπων» ὑπάγονται παρ' ἡμῖν αἱ ἡμεδαπαὶ Ἀνώνυμοι Ἐταιρεῖαι, οἱ συνεταιρισμοὶ καὶ αἱ ὑφ' οἰονδήποτε τύπον ἀλλοδαπαὶ ἐπιχειρήσεις. Εἰδικώτερον, εἰς τὰς ὁμορρυθμοὺς ἐταιρείας τὰ ὑπ' αὐτῶν κτώμενα κέρδη, εἴτε ταῦτα διανέμονται εἴτε ὄχι, φορολογοῦνται ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁμορρυθμῶν ἐταῖρων κατὰ λόγον συμμετοχῆς των εἰς τὰ κέρδη. Εἰς τὰς ἑτερορρυθμοὺς ἐταιρείας ἰσχύει τὸ αὐτὸ καθεστῶς ὡς καὶ ἐπὶ ὁμορρυθμῶν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν ἑτερορρυθμῶν ἐταῖρων κτώμενα κέρδη βαρύνονται μὲ πρόσθετον ποσοστὸν 3%, ὅπερ ὑπολογίζεται πρὸ τῶν ἐκπτώσεων τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ Ν.Δ. 3323/55 (οἰκογενειακὰ βάρη κλπ.). Εἰς τὴν ἀφανῆ ἐταιρείαν φορολογεῖται ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν κερδῶν ὁ ἐμφανῆς ἐταῖρος. Εἰς τὴν ἐταιρείαν περιορισμένης εὐθύνης ἰσχύει τὸ καθεστῶς τῶν ἑτερορρυθμῶν ἐταιρειῶν. Ἐνταῦθα ὡς χρόνος κτήσεως τοῦ εἰσοδήματος λογίζεται ἡ ἡμέρα ἐγκρίσεως τοῦ ἰσολογισμοῦ ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως καὶ οὐχὶ τὸ τέλος τῆς διαχειριστικῆς περιόδου, ὡς ἐπὶ ὁμορρυθμῶν καὶ ἑτερορρυθμῶν ἐταιρειῶν.

8. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1964 καὶ διὰ τοῦ Ν.Δ. 4444 ἐθεσπίσθη ἡ ὑποχρέωσις τῆς ὑποβολῆς δηλώσεως κερδῶν καὶ ὑπὸ τῶν ὡς ἄνω ἐταιρειῶν ὡς νομικῶν προσώπων. Ἡ δηλώσις αὕτη, προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 4 τοῦ ἀνωτέρω Ν.Δ., δὲν συνεπάγεται τὴν καταβολὴν φόρου ἐκ μέρους τῶν ὡς ἄνω ἐταιρειῶν, ἀλλ' ἐπιζη-

τείται διὰ τὴν ὑπὸ τῆς φορολογικῆς Ἀρχῆς ἐπαλήθευσιν τῶν συνολικῶν κερδῶν ἢ ζημιῶν τῆς ἐταιρείας.

Εἰς τὰς Ἀνω νόμους Ἐταιρείας γίνεται διάκρισις μεταξὺ *διανεμομένων καὶ μὴ κερδῶν*. Καὶ τὰ μὲν διανεμόμενα φορολογοῦνται ἐπ' ὀνόματι τῶν δικαιούχων, ἐνῶ τὰ μὴ διανεμόμενα ἐπ' ὀνόματι τῆς Α.Ε.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 11 Ν.Δ. 3843/58 αἱ Ἀνόνημοι Ἐταιρεῖαι ὑποχρεοῦνται ὅπως ὑποβάλλουν δήλωσιν φορολογίας ἐντὸς 4μήνου ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς διαχειριστικῆς περιόδου διὰ τὰ ἐντὸς ταύτης κτηθέντα εἰσοδήματα. Καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ Ε.Π.Ε., χρόνος κτήσεως τοῦ εἰσοδήματος λογίζεται ἡ ἡμερομηνία ἐγκρίσεως τοῦ Ἰσολογισμοῦ ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, τὰ δὲ διανεμόμενα κέρδη εἰς τοὺς μετόχους ἐπιβαρύνονται μὲ ποσοστὸν 3%, ὁμοίως πρὸ τῶν ἐκπτώσεων τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ Ν.Δ. 3323/55.

Εἰς τοὺς συνεταιρισμοὺς (πλὴν τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν) φορολογεῖται ἐπ' ὀνόματι τοῦ συνεταιρισμοῦ τὸ ποσὸν τῶν κερδῶν ὅπερ δὲν διανέμεται, ἀλλὰ κεφαλαιοποιεῖται. Τὰ τυχὸν διανεμόμενα κέρδη φορολογοῦνται ἐπ' ὀνόματι τῶν μελῶν ὡς εἰσόδημα Δ' πηγῆς (ἢτοι ὡς εἰσόδημα ἐξ ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων)¹.

Παράγοντες ἐπιδρῶντες ἐπὶ τῆς καταλλήλου μορφῆς τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἄν καὶ ἡ ἐκλογή τῆς μορφῆς τῆς ἐπιχειρήσεως πολλάκις δὲν εἶναι ἐλευθέρη, διότι περιορίζεται ἀπὸ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν (ὡς φέρε' εἶπειν ἐπὶ τραπεζικῶν, ἀσφαλιστικῶν), ἐν τούτοις, ὡσάκις δὲν ὑπάρχει τοιαύτη δέσμευσις, ἡ τελικὴ πρόκρισις τῆς καταλλήλου μορφῆς ἐπηρεάζεται ἐκ τῶν κάτωθι παραγόντων :

α) Ἐκ τῆς σημασίας καὶ σπουδαιότητος τῶν εἰς κεφάλαια ἀναγκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως.

β) Ἐκ τῆς φύσεως καὶ σημασίας τῆς διοικητικῆς ἐργασίας, ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἀπροσωποποιήσεως τῶν ἰδρυτῶν, ὡς καὶ ἐκ τῆς προθέσεως περιορισμοῦ τῆς εὐθύνης τούτων.

γ) Ἐκ τῶν ἐξόδων ἰδρύσεως καὶ ἐκ τῶν διατυπώσεων², ἃς συνεπάγεται ἡ ἐκάστοτε ἐκλεγομένη μορφή.

1. Πλείονα βλ. Ἰ. Χρυσοκέρη. Ἡ Λογιστικὴ τῶν ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν, Ἀθῆναι 1965, σελ. 6 ἐπ.

2. Τὰ ἔξοδα ἰδρύσεως ἡ δικαιώματα καὶ τέλη δημοσιότητος διαφέρουν ἀναλόγως τῆς ἐκλεγομένης ἐκάστοτε μορφῆς. Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι ἡ μορφή τῆς ἀνω νόμου ἐταιρείας συνεπάγεται κατὰ κανόνα τὰ περισσότερα ἔξοδα ἰδρύσεως.

Εἰς τὴν βιομηχανίαν, φέρ' εἰπεῖν, προκρίνεται κατὰ γενικὸν κανόνα ἢ μορφή τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας, διότι τὸ ἀναγκαιὸν κεφάλαιον εἶναι σχετικῶς μέγα, δεδομένου ὅτι ἀπαιτοῦνται ἀξιόλογοι ἀκίνητοποιήσεις (ἐπενδύσεις). Βεβαίως, τὸ κεφάλαιον τοῦτο δύναται νὰ προέλθῃ εἴτε ἐξ ἰδίων εἴτε ἐκ ξένων πηγῶν, πλὴν ὅμως καὶ ἡ διὰ δανεισμοῦ ἀπόκτησις τοῦ τελευταίου προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν ἐπαρκoῦς ἰδίου κεφαλαίου, ὡς καὶ εὐρυτάτην δημοσιότητα τῶν ἐταιρικῶν ὑποθέσεων. Οἱ λόγοι οὗτοι ὀδηγοῦν, κατ' ἀνάγκην, εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἀνωνύμου μορφῆς.

Εἰς τὰς *τραπέζας* ἢ *ἀσφαλιστικὰς* ἐπιχειρήσεις καὶ ἐκεῖ ἔνθα δὲν εἶναι ἐκ τοῦ νόμου ἀναγκαστικὴ ἢ ἐκλογὴ ὠρισμένης μορφῆς¹, ἐνδείκνυται πάλιν ἡ ἀνωνυμία, καθ' ὅσον ἀπαιτεῖται εὐρυτάτη δημοσιότης ἐπὶ τῆς ἐν γένει διαρθρώσεως τῆς περιουσίας τῶν καὶ τῆς διαφόρου συγκροτήσεως τῶν πηγῶν προελεύσεως τοῦ κεφαλαίου. Ἄν καὶ ἐνταῦθα τὸ ἴδιον κεφάλαιον ὅλως ἰδιάζουσαν ἐκτελεῖ ἀποστολήν, συνισταμένην κυρίως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν καταθετῶν (*τράπεζαι*) καὶ ἠσφαλισμένων (*ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις*), ἐν τούτοις ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνωνύμου μορφῆς καταφαίνεται, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ἐπέκτασις τῆς δραστηριότητος τῶν ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεων καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν ἐπαύξησιν τοῦ ἀρχικῶς χρησιμοποιοηθέντος (ἰδρυτικοῦ) ὑπ' αὐτῶν ἰδίου κεφαλαίου.

Εἰς τὰς *ἐμπορικὰς* ἐπιχειρήσεις, ἀντιθέτως, ἡ μορφή τῆς ἀνωνύμου εἶναι ὀλιγώτερον συνήθης, ἐξαιρέσει τῶν νεωτέρων μεγάλων ἐπιχειρήσεων λιανικῆς πωλήσεως (*grands magasins*).

§ 3. — Ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν.

* Ἔννοια μεγέθους.

1. Ἡ ἔννοια τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιχειρήσεως δὲν ἔχει ἐπαρκῶς ἀποσαφηνισθῆ. Πλεῖσται ὑποστηρίζονται ἀπόψεις, ἐρευνῶσαι κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ πρόβλημα ἀπὸ τῆς στατικῆς τοῦ πλευρᾶς. Οὕτω, ὡς κριτήρια διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ τοιοῦτου μεγέθους χρησιμοποιοῦνται ἐναλλάξ ἢ μονάδες ὑπολογισμοῦ τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας—καὶ δὴ τοῦ συντελεστοῦ φύσεως—ἐὰν πρόκειται περὶ ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἢ μονάδες ὑπολογισμοῦ τῆς βιομηχανικῆς οἰκονομίας—καὶ δὴ τοῦ συντελεστοῦ ἐργασίας—ἐὰν πρόκειται περὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ, τέλος, μονάδες ὑπολογισμοῦ

1. Παρ' ἡμῖν ὑποχρεωτικῶς ἀνώνυμοι ἐταιρεῖται.

τῆς τραπεζικῆς οἰκονομίας—καὶ δὴ τοῦ συντελεστοῦ κεφαλαίου—
ἐὰν πρόκειται περὶ τραπεζικῶν ἢ ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

2. Εἶναι προφανὲς ὅμως ὅτι τὰ ἀνωτέρω κριτήρια, μεμονω-
μένως λαμβανόμενα, τυγχάνουν ἀνεπαρκῆ, καθ' ὅσον μόνον κατὰ
προσέγγισιν δύνανται νὰ ὀρίσωσι τὸ μέγεθος τῶν ἐπιχειρήσεων.
Οὕτω, δὲν δύνανται νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ἀγροτικὴ ἐπιχείρησις 100
στρεμμάτων εἶναι μεγαλυτέρα ἐτέρας 80 στρεμμάτων, διότι καὶ
ὅταν ἀκόμη ἢ σύγκρισις ἐντοπίζεται μεταξὺ ἀπολύτως ὁμοειδῶν
ἐπιχειρήσεων (φέρ' εἶπειν ἐλαιῶνων) καὶ τότε πάλιν μόνον ἡ ἔδα-
φικὴ ἔκτασις δὲν εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ μεγέθους,
ἐφ' ὅσον παραλλήλως δὲν ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν καὶ ἕτεροι παράγοντες.

Ἐπίσης βιομηχανία ἀπασχολοῦσα 100 ἐργάτας δὲν σημαίνει
ὅτι εἶναι ὑποχρεωτικῶς μεγαλυτέρα ἐτέρας, ἀπασχολούσης μόνον
70 ἐργάτας, διότι καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν θὰ ἔδει νὰ
ἔρευnäται ἐν συναρτήσει καὶ πρὸς ἐτέρους συντελεστὰς (ὡς, φέρ'
εἶπειν, μέθοδοι ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως, χρησιμοποιούμενος ἐκά-
στοτε μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς κ.ο.κ.).

Τέλος, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς τραπεζικὰς ἐπιχειρήσεις μόνον ὁ
παράγων «κεφάλαιον» δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐνδεικτικὸς τοῦ μεγέ-
θους τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ τοῦτο διότι μόνον ὁ ὄγκος τοῦ χρησι-
μοποιουμένου κεφαλαίου δὲν προδικάζει ποσῶς, οὔτε τὴν ὀρθο-
λογικὴν χρησιμοποίησίν του, οὔτε τὴν κ υ κ λ ο φ ο ρ ι α κ ῆ ν
ταχύτητά του, ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ μέγα μέρος ἐξαρτᾶται τὸ οἰκο-
νομικὸν μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως.

3. Τινὲς ὑποστηρίζουν ὅτι ἀσφαλέστερον τὸ μέγεθος τῆς ἐπι-
χειρήσεως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξευρεθῆ διὰ τοῦ στατικοῦ συν-
δυασμοῦ τῶν ὡς ἄνω τριῶν κριτηρίων πρὸς τὸν ὄγκον τῆς ἐκά-
στοτε ἐπιτυγχανομένης παραγωγῆς· ἐν τούτοις, νομίζομεν ὅτι καὶ
ἡ λύσις αὕτη δὲν τυγχάνει ἀπολύτως ἱκανοποιητικῆ. Καθ' ἡμᾶς,
ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος ἐξευρέσεως τοῦ μεγέθους τῶν ἐπιχειρήσεων
συνίσταται εἰς τὴν δ υ ν α μ ι κ ῆ ν (λειτουργικὴν) σύγκρισιν τῶν
ἀπασχολουμένων εἰς ταύτας συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ἡ σύγ-
κρισις αὕτη διενεργεῖται οὐχὶ διὰ μετρήσεως τῆς πραγματοποιου-
μένης ἐκάστοτε παραγωγῆς—δυναμένης πολλάκις, εἴτε ἠθελημέ-
νως, εἴτε καὶ ἐξ ὠρισμένων ἐποχικῶν ἢ εὐρύτερων τῆς ἀγορᾶς
ἐπιδράσεων, νὰ περιορίζηται—ἀλλὰ διὰ τῆς διαπιστώσεως τῆς
τεχνικοοικονομικῆς ἰ κ α ν ὄ τ η τ ο ς¹ τῆς ἐπιχειρήσεως.

1. Πράγματι, ἐργοστάσιον τοιμέντων δυνάμενον νὰ παράγῃ 100 τόννους ἡμε-

Ἡ τεχνικοοικονομικὴ ἰκανότης ἢ δυναμικότης (*capacité, Kapazität*) ἐπιχειρήσεως τινος ἔξαρτᾶται¹:

α) Ἐκ τῶν παγίων περιουσιακῶν στοιχείων καὶ τῆς ἰκανότητος ἀποδόσεως τούτων.

β) Ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ ἐργαζομένων ἀνθρώπων καὶ τῆς ἰκανότητος ἀποδόσεως τούτων.

Ἡ δυνατότης καθορισμοῦ τῆς δυναμικότητος ἀφορᾷ μόνον ἐν ὄρισμένον χρονικὸν διάστημα. Ἀναλόγως τοῦ ἐὰν εἰς μίαν ἐπιχείρησιν τὸ ἐπενδυθὲν εἰς πάγια κεφάλαιον ἢ ἢ ἐργασία εἶναι μεγαλυτέρας σημασίας, ἦτοι ἐὰν ἢ ἐπιχειρήσεις εἶναι ἐντάσεως κεφαλαίου ἢ ἐντάσεως ἐργασίας, ὁμιλοῦμεν περὶ δυναμικότητος ἔξαρτωμένης ἐκ τῶν παγίων ἢ δυναμικότητος ἔξαρτωμένης ἐκ τῆς ἐργασίας.

Ἡ δυναμικότης δύναται νὰ εἶναι *τεχνικὴ* καὶ *οἰκονομικὴ*. Ἡ τεχνικὴ δυναμικότης καθορίζεται ἐκ τῆς ἰκανότητος ἀποδόσεως τῶν παγίων καὶ ἐργαζομένων, ἐνῶ ἢ οἰκονομικὴ δυναμικότης καθορίζεται ἐκ τῆς ζήτησεως. Ἡ τελευταία βεβαίως προϋποθέτει μίαν τεχνικὴν δυναμικότητα, ἀλλὰ μόνον ἢ οἰκονομικῶς χρήσιμος δυναμικότης εἶναι εἰς τὴν πρᾶξιν ἀποτελεσματικὴ, διότι οὐδεμία ἐπιχειρήσις παράγει ἐὰν ἢ παραγωγή αὐτῆς δὲν δύναται νὰ διατεθῇ εἰς τὴν ἀγοράν.

Ἡ οἰκονομικὴ ἄρα δυναμικότης ἀντιστοιχεῖ εἰς ὄρισμένον βαθμὸν χρησιμοποίησεως τῆς τεχνικῆς δυναμικότητος. Εἰς τὸ σημεῖον λοιπὸν τομῆς τοῦ βαθμοῦ χρησιμοποίησεως τῆς τεχνικῆς δυναμικότητος πρὸς τὴν οἰκονομικὴν τοιαύτην εὐρίσκεται ἢ *ἀρίστη δυναμικότης*.

Περαιτέρω γίνεται διάκρισις μεταξὺ *δυναμικότητος ἐκμεταλλεύσεως* καὶ *δυναμικότητος παραγωγῆς ὄρισμένου προϊόντος*. Δυναμικότης ἐκμεταλλεύσεως εἶναι ἢ συνολικὴ παραγωγικὴ περιουσία, ἐνῶ ἐὰν περιορίσωμεν τὴν ἐκμετάλλευσιν εἰς ἓν μόνον προϊόν, τότε ἔχομεν τὴν δυναμικότητα ὄρισμένου προϊόντος, δηλαδή τὴν

ρησίως εἶναι ἀσφαλῶς μεγαλύτερον ἐτέρου, ἔχοντος ἰκανότητα παραγωγῆς μόνον 80 τόνων, ἔστω καὶ ἐὰν τὸ δευτερον χρησιμοποιῇ περισσοτέρους ἐργάτας ἢ ἀπασχολῇ μεγαλύτερα κεφάλαια.

Βεβαίως τὸ ὡς ἄνω δυναμικὸν κριτήριον δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ὄρισμένους μόνον κλάδους βιομηχανιῶν, καὶ δὴ παραγουσῶν προϊόντα τυποποιημένα, δὲν εἶναι ὁμῶς εὐκόλως ἐφαρμόσιμον εἰς ἐπιχειρήσεις παροχῆς ὑπηρεσιῶν, ἦτοι παραγωγελιοδοχικὰς, πρακτορειακὰς, μεσιτικὰς, διαφημιστικὰς κλπ. κλπ.

1. Βλ. *K. Mellerowicz, Allgemeine Betriebswirtschaftslehre. II Band, Berlin 1959, σελ. 44 ἐπ.*

ικανότητα αποδόσεως μιᾶς ἐκμεταλλεύσεως εἰς ἓν καὶ μόνον προϊόν. Ἡ δυναμικότης ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἡ δυναμικότης προϊόντος¹ συμπίπτουν εἰς ἐκμεταλλεύσεις ἀσχολουμένας μὲ ἓν καὶ μόνον προϊόν.

Ἡ χρησιμοποίησις τῆς δυναμικότητος ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, ἐκ τῆς ὁποίας καθορίζεται ἐκάστοτε ὁ βαθμὸς χρησιμοποιουμένης δυναμικότητος ἢ βαθμὸς ἀπασχολήσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως². Ἡ οἰκονομικότης τῆς ἐκμεταλλεύσεως εἶναι συνάρτησις τοῦ βαθμοῦ χρησιμοποίησεως τῆς δυναμικότητος. Ἡ ἐπιχειρήσις ὄθεν δέον νὰ χρησιμοποιῆ ἅπαντα τὰ εἰς τὴν διάθεσίν της μέσα διὰ τὴν καλυτέραν ἀξιοποίησιν τῆς ἀεργούσης δυναμικότητός της.

Διακρίσεις τῶν ἐπιχειρήσεων ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των.

4. Αἱ ἐπιχειρήσεις ἀναλόγως τοῦ μεγέθους των διακρίνονται : εἰς *μεγάλας, μέσας καὶ μικράς*. Ἡ διάκρισις αὕτη εἶναι σχετικὴ καὶ ποικίλλει κατὰ τὸ π ο ν καὶ χ ρ ὄ ν ο ν. Οὕτω, ἐπιχειρήσις μικρὰ εἰς τὰς Η.Π.Α. ἴσως θεωρεῖται μεσαία ἢ καὶ μεγάλη ἐν Ἑλλάδι. Ἐπίσης ἐπιχειρήσις, ἥτις πρὸ 100ετίας ἐθεωρεῖτο μεγάλη ἐν Ἑλλάδι, σήμερον πιθανῶς θὰ ἐκλαμβάνηται ὡς μεσαία ἢ καὶ μικρὰ.

Κατωτέρω παραθέτομεν τὰ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα τῆς μικρᾶς καὶ τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως.

α) Ἡ *μικρὰ* ἐπιχειρήσις πλεονεκτεῖ, διότι ἐμφανίζει εὐκόλον διαχείρισιν καὶ διοίκησιν τοῦ προσωπικοῦ, ταχεῖαν προσαρμογὴν πρὸς τὰς μεταβολὰς τοῦ οἰκονομικοῦ περιβάλλοντος, ἐπιεικεστέραν, ἐνίοτε, φορολογίαν, ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὸ καταναλωτικὸν κοινὸν κ.ο.κ.³ Ἐξ ἄλλου, αὕτη μειονεκτεῖ, διότι στερεῖται ὀρθολογικῆς

1. Διὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἐννοίας τῆς δυναμικότητος θὰ ἔδει ἐπίσης νὰ διευκρινήσωμεν τὰς ἐννοίας *πλάτος* καὶ *βάθος προϊόντος*. Ὡς πλάτος προϊόντος νοεῖται ἡ ἱκανότης τῆς ἐπιχειρήσεως νὰ παράγῃ διάφορα παρεμφεῆ ἢ μὴ προϊόντα, παραλλήλως ἢ διαδοχικῶς, ἄνευ οὐσιώδους μεταβολῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεώς της. Ἡ εἰδικευμένη οὕτω ἐπιχειρήσις ἔχει ὄθεν τὸ πλάτος προϊόντος στενόν, ἐνῶ ἡ πολὺπλευρος ἔχει τὸ πλάτος εὐρύ. Τὸ βάθος τοῦ προϊόντος, ὅπερ καταφαίνεται διὰ καθέτου τομῆς τῆς παραγωγῆς, παριστᾷ κατὰ πόσον τὸ προϊόν παράγεται ὀλοσχερῶς δι' ἰδίαν προετοιμασίαν ἢ μέρος τῆς παραγωγῆς τούτου συντελεῖται ὑπὸ ξένων ἐκμεταλλεύσεων.

2. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου θὰ ἐπανεέλθωμεν ὅταν θ' ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους καὶ τῆς ἀπασχολήσεως.

3. Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῶν Η.Π.Α. *R. Anderson*, εἰς ἄρθρον του (βλ. σχετικῶς «Βιομηχανικὴν Ἐπιθεώρησιν», τεύχος 280, Φεβρουάριος 1958), ὑποστη-

οργανώσεως, άρτίου τεχνικοῦ έξοπλισμοῦ, ἔχει δὲ μεγαλυτέραν ἐπιβάρυνσιν τοῦ κόστους, εἴτε διότι προμηθεύεται τὰ ἀναγκαίουντα μέσα εἰς μικρὰς ποσότητας, εἴτε διότι ἀδυνατεῖ νὰ προγραμματίσῃ τὴν παραγωγὴν τῆς, εἴτε, τέλος, διότι στερεῖται ἀξιολόγου συστήματος λογισμοῦ (λογιστικῆς ὁργανώσεως, ἐπιχειρηματικῆς στατιστικῆς, λογισμοῦ κόστους κ.ο.κ.).

β) Ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις πλεονεκτηῖ, διότι προμηθεύεται εἰς μεγάλας ποσότητας ἐκ τῶν πηγῶν των, καὶ ὡς ἐκ τούτου εὐθηνότερον, τὰ διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἀναγκαίουντα μέσα, διότι ἐπιμερίζει τὴν ἐργασίαν καὶ καθιστᾷ ταύτην ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον παραγωγικὴν, διότι ὁργανοῦται κατὰ τρόπον ὀρθολογικὸν καὶ διαθέτει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγχρονισμένον τεχνικὸν ἔξοπλισμὸν καί, τέλος, διότι ἐπιτυγχάνει εὐνοϊκωτέρους ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου καὶ ἐπιβαρύνσεων δανεισμούς. Ἄπαντα τ' ἀνωτέρω πλεονεκτήματα τελικῶς ὁδηγοῦν εἰς τὴν ἐπίτευξιν χαμηλοτέρου κόστους παραγωγῆς.

Ἐξ ἄλλου μειονεκτηῖ, διότι προσαρμόζεται δυσχερῶς πρὸς τὰς ἐναλλαγὰς τοῦ οικονομικοῦ κύκλου, καθ' ὅσον ἡ ἐπέκτασις τῆς δράσεώς τῆς δημιουργεῖ σταθερὰς διοικητικὰς καὶ παραγωγικὰς δαπάνας, αἵτινες ἐπιβαρύνουν τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἐν ὄρα περιστολῆς τῆς παραγωγικῆς τῆς δραστηριότητος. Διότι ἡ διοίκησις ταύτης εἶναι κατὰ κανόνα δυσκίνητος, λόγῳ τῆς εὐρυτάτης κατανομῆς τῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου συντονισμοῦ

ορίζει ὅτι αἱ μικραὶ ἐπιχειρήσεις διαδραματίζουσι σημαίνοντα ρόλον εἰς τὴν σύγχρονον Ἀμερικανικὴν Οἰκονομίαν. Πρὸς τοῦτο ἡ Κυβέρνησις τῶν Η Π. Α. συνέστησε, διὰ νόμου, τὸ 1953 τὴν «Ἐπιτροπὴν Μικρῶν Ἐπιχειρήσεων», ἥτις ἀποκλειστικῶς ἀσχολεῖται μὲ τὴν οικονομικὴν βοήθειαν τούτων. Μέχρι τοῦ ἔτους 1957 ἐγκρίθησαν περισσότερα τῶν 8.000 δάνεια πρὸς μικρὰς ἐπιχειρήσεις συνολικοῦ ποσοῦ ἄνω τῶν 374.000.000 δολλαρίων. Ἐκτὸς τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης καὶ ἕτεραι ἐπιτροπαί, συσταθεῖσαι παρὰ τῷ Ἀμερικανικῷ Ὑπουργεῖῳ Ἐμπορίου, ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐνεργὸν βοήθειαν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ μιᾶς συνεχοῦς μελέτης τῶν προβλημάτων τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων ὁ Πρόεδρος Ἀϊζενχάουερ συνέστησε τὴν 31.5.1956 τὴν «Κυβερνητικὴν Ἐπιτροπὴν» διὰ τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις, ἥτις εἰς σχετικὸν πόρισμά τῆς ὑπέδειξε μεταξὺ ἄλλων: τὴν πλήρη ἀναθεώρησιν τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς ἐπὶ τῶν προμηθειῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν ἐνίσχυσεως τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων, τὴν διευκόλυνσιν πληρωμῆς τῶν μικρῶν προμηθευτῶν, τὴν σύγκλησιν διασκέψεως δια τεχνικὰς ἐρεῦνας πρὸς ὄφελος τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τὴν ἀπλοποίησιν τῶν σχετικῶν στατιστικῶν καὶ λοιπῶν στοιχείων, αἵτινα ζητοῦνται ἀπὸ τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις. Διὰ τῶν ἀνωτέρω μέτρων ἡ Ἀμερικανικὴ Κυβέρνησις προσπαθεῖ νὰ ἐνίσχυσῃ τὴν δράσιν τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων, καθ' ὅσον θεωρεῖ ταύτας οὐ μόνον οἰκονομικῶς ἀλλὰ καὶ κοινωνικῶς ὠφελίμους.

τούτων δι' ἐμπείρου καὶ εἰδικοῦ προσωπικοῦ. Τὸ γεγονός τοῦτο προαπαιτεῖ προσθέτους ὑπηρεσίας καὶ ὀδηγεῖ εἰς ἐπιβαρύνσεις τοῦ κόστους παραγωγῆς. Τέλος, διότι ἡ διάθεσις τῶν προϊόντων της καθίσταται πολλάκις ἐπαχθεστέρα ὡς ἐκ τῆς ἀπαραιτήτου παρεμβολῆς τῶν ἐνδιαμέσων (ἤτοι μεσιτῶν, παραγγελιοδόχων, ἀντιπροσώπων κλπ.).

Ἐπάρχει συνήθως στενὴ ἀλληλεξάρτησις μεταξὺ μεγέθους ἐπιχειρήσεως καὶ ἐπιχειρηματικῆς μορφῆς. Οὕτω, εἰς τὰς μικρὰς ἐπιχειρήσεις ἐπικρατεῖ ἡ ἀτομικὴ μορφή, ἐνῶ εἰς τὰς μεγάλας ὑπερέχει ἡ μορφή τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας ἢ τῶν πάσης φύσεως προσωπικῶν ἐταιρειῶν.

**Ὅρια ἐπιχειρηματικοῦ μεγέθους.*

Εἰς ἕκαστον κλάδον οἰκονομικῆς δραστηριότητος παρατηρεῖται ὅτι τὸ μέγεθος ἐκάστης ἐπιχειρήσεως κυμαίνεται μεταξὺ ἐνὸς κατωτάτου καὶ ἐνὸς ἀνωτάτου ὁρίου.

5. Τὸ κατώτατον ὄριον ἐπιχειρηματικοῦ μεγέθους προσδιορίζεται ἀπὸ παράγοντας:

- 1) Τεχνικούς
- 2) Νομοθετικούς
- 3) Οἰκονομικούς.

Παράγοντες τεχνικοί. Εἰς ἐκάστην ἐπιχείρησιν ἐπὶ παραδείγματι ἀπαιτεῖται καὶ ἐν κατώτατον (minimum) ὄριον τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποίου αὕτη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ λειτουργήσῃ. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, δὲν νοεῖται ἐπιχειρήσεις μεταφορῶν ἄνευ ἐνὸς τοῦλάχιστον ὀχήματος ἢ θεατρικῆς ἐπιχείρησις ἄνευ ἐνὸς minimum θέσεων ἢ βαρεῖα βιομηχανία ἄνευ μιᾶς τοῦλάχιστον ὑψικαμίνου κ.ο.κ.

Παράγοντες νομοθετικοί. Ἡ παρεμβατικὴ πολιτικὴ τοῦ κράτους, ἐφ' ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ὀδηγεῖ πολλάκις τοῦτο καὶ εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ κατωτάτου ὁρίου ἐπιχειρηματικοῦ μεγέθους εἰδῶν τινων ἐπιχειρήσεων, ὧν ἡ λειτουργία κρίνεται ὡς ἐκπληροῦσα ὑψηλὴν τινα οἰκονομικὴν, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὴν ἀπυστολήν. Οὕτω ἀπαγορεύεται ἡ ἰδρυσις τραπέζης, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν προσλάβῃ ὠρισμένον κατώτατον ὄριον μεγέθους. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένου περὶ ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων¹.

1. Καθορίζεται συνήθως νομοθετικῶς ἐλάχιστον ὄριον κεφαλαίου τόσον διὰ τὰς τρηπέζας ὅσον καὶ διὰ τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐπιχειρήσεις.

Παράγοντες οικονομικοί. Ἐπιχειρήσεις τινές, τὸ πρῶτον ἰδρύνονται, ὀφείλουν νὰ προσλάβουν τοιοῦτον μέγεθος, ὥστε νὰ δύνανται ν' ἀντισταθῶσιν ἀποτελεσματικῶς εἰς τὸν ἀνταγωνισμόν τὸν ὁποῖον θὰ ὑποστῶσιν ἀπὸ τὰς ἤδη λειτουργοῦσας ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις. Βεβαίως θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ἐν προκειμένῳ ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν νεοῖδρουμένων ἐπιχειρήσεων προσληφθησόμενον ἐπιχειρηματικὸν μέγεθος ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν προϋπαρχουσῶν ἐπιχειρήσεων.

Τέλος δὲν θὰ πρέπει νὰ παροραθῇ τὸ γεγονός ὅτι ἡ κάτω ὠρισμένου μεγέθους ὑπαρξίς καὶ λειτουργία τῆς ἐπιχειρήσεως καθιστᾷ τὴν δρασίαν ταύτης οἰκονομικῶς ἀσύμφορον.

6. Τὸ ἀνώτατον ὄριον ἐπιχειρηματικοῦ μεγέθους, τελικῶς, ἐπίσης προσδιορίζεται ἀπὸ αἷτια :

- α) Τεχνικά
- β) Οἰκονομικά.

Τεχνικά. Ἐπὶ παραδείγματι, ἕκτασις γεωργικοῦ κλήρου 100 στρεμμάτων, καλλιεργούμενη ἐντατικῶς (μηχανικὴ καλλιέργεια), προσδίδει εἰς τὴν ἐν λόγῳ γεωργικὴν ἐπιχείρησιν τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ μεγέθους. Ἐπίσης τὸ ἀνώτατον ὄριον ἐπιχειρηματικοῦ μεγέθους τροχιοδρομικῆς ἐπιχειρήσεως δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ὅπερ ἐπιτρέπουν τὰ εἰς τὴν διάθεσίν της τεχνικά μέσα κ.ο.κ.

Οἰκονομικά. Ἡ ὑπέρμετρος ἐπέκτασις τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξαναγκάζει ταύτην ὅπως διανοίγῃ νέας ἀγορὰς καὶ ὑποβάλληται εἰς δυσαναλόγους δαπάνας, αἷτινες τὴν ὀδηγοῦν εἰς φθίνουσαν ἀποδοτικότητα (ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου τῆς μὴ ἀναλόγου ἀποδόσεως).

Ἡ τύχη τῶν μικρῶν καὶ μεσαίων ἐπιχειρήσεων ἐν ὄψει τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς.

7. Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω καὶ μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς τίθεται τὸ ἐρώτημα : θὰ δυνηθοῦν νὰ ἐπιζήσουν αἱ μικραὶ καὶ μεσαῖαι ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ συνυπάρξουν μὲ τὰς ὑπαρχούσας καὶ συνεχῶς δημιουργουμένας μεγάλας ἐπιχειρηματικὰς μονάδας, εἰς τὸν οὕτω πῶς διευρυνθέντα χῶρον συναλλαγῶν ;

Ἡ ἀπάντησις ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω προβλήματος δὲν εἶναι ἀπλῆ.

Τὸ κατάλληλον μέγεθος ἐπιχειρήσεων ἐξαρτᾶται τόσον ἀπὸ τὸ κόστος ἰδρύσεως ὅσον καὶ τὸ κόστος λειτουργίας των, τὸ ὁποῖον

πάλιν διαφέρει ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον ἐπιχειρήσεων ἐντὸς τῆς αὐτῆς χώρας.

Κατ' ἀρχὴν, ὑπάρχει ἐν θέμα τεχνικῶν καθορίζον τὸ ἐλάχιστον ὄριον μεγέθους κάτω τοῦ ὁποίου δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν τεχνικῶν προόδων, ἢ ἡ χρησιμοποίησις συγχρόνων μηχανικῶν μέσων ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐπιτεύξεως μαζικῆς παραγωγῆς.

Ἄλλὰ τὸ κατώτατον τοῦτο ὄριον μεγέθους εἰς ἐκάστην χώραν ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἰσχυόντων εἰς τὴν χώραν ταύτην, διότι ὅσον τὸ ὕψος τοῦτο εὐρίσκεται εἰς σαφῶς κατώτερα ἐπίπεδα ἀπὸ ἄλλας χώρας καταβαλλούσας ὑψηλὰς ἀμοιβὰς ἐργασίας, τόσον θὰ ἐξακολουθῆ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διατήρησις ἐπιχειρήσεων μικροτέρων διαστάσεων, ὀλιγώτερον ἐκμηχανισμένων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπασχολουσῶν περισσοτέρους ἐργάτας.

Ἐτερον θέμα καθορίζον τὸ καταλληλότερον μέγεθος εἰς ἕκαστον εἶδος ἐπιχειρήσεων — πέραν τῆς δυνατότητος παρακολουθήσεων τῶν τεχνικῶν προόδων — εἶναι καὶ ἡ ὑπ' αὐτῆς δυνατότητος διεξαγωγῆς τῶν ἀπαραιτήτων τεχνολογικῶν ἐρευνῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐπιχείρησις νὰ διατηρῆ τὴν ἀνταγωνιστικὴν τῆς ἰκανότητα. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης αἱ μικραὶ διαστάσεις μιᾶς ἐπιχειρήσεως δύνανται νὰ ἀποτελέσουν μειονέκτημα. Τέλος, δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζεται καὶ ἡ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ὑπαρξίς δυναμισμοῦ περαιτέρω προόδου καὶ ἀναπτύξεως. Προϋποθέσεις τούτου εἶναι ὅτι τὸ προσδιδόμενον ἢ ὑπάρχον μέγεθος ταύτης καθιστᾶ δυνατὴν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐπιβίωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἔναντι τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ὑπὸ ταύτης διάθεσιν στοιχειωδῶν προϋποθέσεων περαιτέρω διευρύνσεώς της.

8. Πέραν ὅμως τῶν τεχνικῶν παραγόντων οἵτινες προκαθορίζουν τὸ minimum τοῦ μεγέθους τῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τὴν δυνατότητα συνυπάρξεώς των μετὰ τῶν μεγάλων εἰς τὸν εὐρύτερον χῶρον τῆς Ε.Ο.Κ., ὑπάρχει καὶ ὁ οἰκονομικὸς παράγων, ὅστις δύνανται δυσμενῶς νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς τύχης τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων. Οὗτος συνίσταται εἰς τὴν μικρὰν δυνατότητα δανειοδοτήσεώς των ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἣτις ἐξαναγκάζει ταύτας ὅπως ἀποβλέπουν καὶ στηρίζωνται εἰς τὴν αὐτοχρηματοδότησιν, τῆς ὁποίας πάλιν τὸ μέγεθος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποδοτικότητός των. Οὕτω, ὅταν τὰ κέρδη τῶν μικρῶν ἐπιχειρήσεων ἐλαττοῦνται,

περιορίζονται ἢ καὶ παύουν νὰ πραγματοποιοῦνται αἱ ἀπαραίτητοι ἐπενδύσεις. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν λειτουργίαν των κεφάλαια κινήσεως.

Τὸ μειονέκτημα ὁμως τοῦτο τῆς μικρᾶς ἐπιχειρήσεως εἶναι ὀλιγώτερον αἰσθητὸν ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς λόγῳ τῶν ὅλων ἐν ἀξανομένων δυνατήτων χρηματοδοτήσεως, ἀλλὰ τοῦτο ὁμως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δραστηριότητος ἣν ἀναπτύσσει ὁ φορεὺς τῆς μικρᾶς ἐπιχειρηματικῆς μονάδος, ὡς καὶ τῆς ἰκανότητος τούτου ὅπως προβαίνει εἰς συστηματικὸν προγραμματισμὸν τῆς ὄλης δράσεώς της.

9. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐμπορικὸν τομέα ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις μειονεκτεῖ ἔναντι τῆς μεγάλης, ὅσας μάλιστα προτίθεται νὰ διεισδύσῃ εἰς εὐρύτερους χώρους συναλλαγῶν, διότι στερεῖται τῶν μέσων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν μεθόδων μαζικῆς διαθέσεως, ἢ τῆς ταχείας ἐκτελέσεως παραγγελιῶν σημαντικῶν ποσοτήτων, ἢ τέλος τῆς χρησιμοποίησεως εἰς εὐρείαν κλίμακα τῶν ἀπαραιτήτων μέσων δημοσιότητος καὶ ἐν γένει ἐμπορικῆς διεισδύσεως.

Τέλος, εἰς τὸν τομέα τῆς διοικήσεως ἐνῶς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις πλεονεκτεῖ ἔναντι τῆς μικρᾶς λόγῳ δυνατότητος χρησιμοποίησεως ἐξειδικευμένου ἀνωτέρου προσωπικοῦ εἰς τὰς καθ' ἕκαστον λειτουργίας της, ὡς καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν τελειότερων μηχανικῶν συστημάτων λογισμοῦ, ἐν τούτοις λόγῳ τῶν μεγάλων διαστάσεων ἃς αὕτη προσλαμβάνει ταχέως ἀντιμετωπίζει ὑψηλὸν καὶ συνεχῶς αὐξανόμενον διοικητικὸν κόστος συντονισμοῦ, ὡς καὶ γραφειοκρατικὴν ὀργάνωσιν δυσχεραίνουσιν τὴν λήψιν ταχειῶν ἀποφάσεων. Οὕτω ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις δὲν εὐρίσκεται εἰς τόσον μειονεκτικὴν θέσιν ἔναντι τῆς μεγάλης, ὅσον ἀρχικῶς θὰ ὑπέθετέ τις.

10. Πάντα τὰ ἀνωτέρω πείθουν ὅτι ἐὰν ἡ μεγάλη ἐπιχείρησις πλεονεκτῇ εἰς ὀρισμένους τομεῖς τῆς δράσεώς της (τεχνικόν, ἐρευνητικόν, ἐμπορικόν), ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις π ρ ο σ λ α μ β ά ν ο υ σ α τὸ ἄριστον ἐκάστοτε μέγεθος τῆς συγκροτήσεώς της δύναται νὰ συνυπάρξῃ καὶ μάλιστα νὰ ἀνταγωνισθῇ ἀποτελεσματικῶς ταύτην. Παράδειγμα περὶ τοῦ φαινομένου τούτου ἔχομεν τόσον εἰς Η.Π.Α. ὅσον καὶ εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένας εὐρωπαϊκὰς χώρας.

Τοῦτο βεβαίως ἐπαληθεύει ἐφ' ὅσον αἱ μικραὶ ἐπιχειρήσεις λόγῳ ὀρθολογικῆς ὀργανώσεώς των ἐπωφελοῦνται καὶ παρακο-

λουθοῦν τὰς συντελουμένας εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις προόδους, ἐνῶ ταυτοχρόνως διατηροῦν ὑπὲρ αὐτῶν τὸ πλεονέκτημα τῆς εὐελιξίας καὶ τοῦ μειωμένου σταθεροῦ κόστους.

Ἐὰν μάλιστα αἱ μικραὶ ἐπιχειρήσεις ἐπιτύχουν τὴν ἐξειδίκευσίν των καὶ τὸν ἐκ ταύτης διαφορισμὸν τῶν παραγομένων προϊόντων, ἐξασφαλίζουσαι οὕτω καὶ τὴν μαζικὴν παραγωγὴν, ἡ θέσις των ἐν τῇ ἀγορᾷ καθίσταται περισσότερον σταθερά.

Τὰ ἀνωτέρω θέματα δέον νὰ ἐξετάζωνται προκειμένου νὰ κριθῆ ἡ τύχη μιᾶς μικρᾶς ἢ μεσαίας ἐπιχειρήσεως ἐντὸς τοῦ εὐρύτερου χώρου τῶν συναλλαγῶν.

§ 4.—Δημόσιαι καὶ μικταὶ ἐπιχειρήσεις¹.

1. Ὡς ἐλέχθη ἤδη ἀνωτέρω, αἱ οικονομικαὶ μονάδες ταξινομοῦνται, πλὴν ἄλλων κριτηρίων, καὶ βάσει τοῦ φορέως αὐτῶν. Οὕτω, εἰδικώτερον, καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις διακρίνονται βάσει τοῦ αὐτοῦ κριτηρίου εἰς:

α) Ἰδιωτικᾶς.

β) Δημοσίᾶς.

γ) Μικτᾶς.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ὑποδιακρίσεων τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἠσχολήθημεν ἤδη ἀνωτέρω, ἐνταῦθα ὅθεν περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀποστολῆς τῶν πάσης φύσεως δημοσίων ὄσον καὶ τῶν μικτῶν «Ἐπιχειρήσεων».

2. Ἡ παρέμβασις τοῦ συγχρόνου κράτους εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ οικονομικοῦ βίου εἶναι συνήθης.

Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὴ καθίσταται ἡ ὅλον ἐπεκτεινόμενη² ἐπιχειρηματικὴ τούτου δραστηριότης, ἥτις ἐκδηλοῦται δι' ἀμιγῶν δημοσίων ἢ μικτῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὡς δημοσία ἐπιχειρήσεις νοεῖται ἐκεῖνη, τῆς ὁποίας φορεὺς εἶναι εἴτε αὐτὸ τοῦτο τὸ Κράτος, εἴτε τὰ διάφορα νομικὰ πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.

1. Βλ. καὶ *G. Treves*, *Le imprese pubbliche*, Torino. *A. Marcantonio*, *La nazionalizzazione delle imprese*, Milano 1950. *G. Pivato*, *Le imprese di servizi pubblici*, Milano 1950. *I. Καραβίδα*, *Δημοσία Ἐπιχειρήσεις*, Ἀθῆναι 1954. *Χ. Ἀγαλλοπούλου*, *Ἡ τεχνικὴ τῶν ἐθνικοποιήσεων*, Ἀθῆναι 1947. *Ε. Σπηλιωπούλου*, *Ἡ Δημοσία Ἐπιχειρήσεις*, Ἀθῆναι 1963.

2. Ἡ ἀπογραφή Schuman - Pestche (1946) ἀπέδειξεν ὅτι αἱ δημόσιαι καὶ αἱ μικταὶ ἐπιχειρήσεις ἐν Γαλλίᾳ ἀνῆρχοντο τὸ ἔτος 1935 εἰς 11, τὸ ἔτος 1944 εἰς 81 καὶ τὸ ἔτος 1948 εἰς 103.

Πλὴν τῆς γενικῆς κρατικοποιήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ἥτις συναντᾶται ἐπὶ πλήρους ἀνατροπῆς τοῦ κρατοῦντος κοινωνικοῦ καθεστῶτος, ὑφίσταται καὶ ἡ μερική κρατικοποίησις (ἐθνικοποιήσις), ἥτις συντελεῖται ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ἰσχύοντος κοινωνικοῦ συστήματος καὶ συνίσταται εἰς τὴν ὑπαγωγὴν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ κράτους ἐπιχειρήσεων τινων: α) εἴτε διὰ σκοποὺς καθαρῶς ταμιευτικούς, β) εἴτε διὰ λόγους γενικοῦ κοινωνικοῦ ἢ ἐθνικοῦ συμφέροντος, γ) εἴτε τέλος διὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ κόστους παραγωγῆς ἢ τὴν ὑπόδειξιν προτύπων μεθόδων ἐπιτεύξεως τοῦ παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος.

3. Ἡ πρώτη περίπτωση συναντᾶται ὡσάκις τὸ κράτος ἐνδιαφέρεται ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν αὔξησιν τῶν ἐσόδων του. Οὕτω, εἶναι δυνατόν νὰ μονοπωλῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν παραγωγὴν ἢ διάθεσιν εἰδῶν τινων (π.χ. καπνός, οἰνόπνευμα, πυρεῖα κ.ο.κ.). Τὴν τοιαύτην ταμιευτικὴν πρόθεσιν τοῦ Κράτους συνήθως καλύπτει ἢ συνδυάζει μὲ τοὺς κατωτέρω ἐκτιθεμένους σκοποὺς.

Ἡ δευτέρα περίπτωση ἐμφανίζεται: α) Ὅσάκις τὸ κράτος, ἀντικαθιστῶν τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, παρεμβαίνει, ἵνα διασφαλίσῃ εὐρυθμότερον τὴν παραγωγὴν καὶ κατανάλωσιν ὠρισμένων βασικῶν βιοτικῶν εἰδῶν. β) Ὅσάκις ἀποβλέπει εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν (πολεμεφόδια, ἀεροπλάνα κ.ο.κ.). γ) Ὅσάκις συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου (συγκοινωνίαι, μέσα ἐπικοινωνίας κ.ο.κ.). δ) Ὅσάκις ἔρχεται νὰ καλύψῃ κοινὰς ἀνάγκας (ὕδρευσεως, φωτισμοῦ, καθαριότητος, παιδείας κ.ο.κ.).

Τέλος, ἡ τρίτη περίπτωση ἐκδηλοῦται:

α) Ὅσάκις τὸ Κράτος διανοίγει μετὰ τινος πρωτοβουλίας ὁδοὺς ἀξιοποιήσεως τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου (ἐργαστηριακαὶ ἔρευναι, πρότυποι ἐπιχειρήσεις κλπ.).

β) Ὅσάκις διὰ τῆς ἰδρύσεως ὁμοσιδῶν ἐπιχειρήσεων ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀκριβοῦς κόστους¹ προϊόντος τινός πρὸς

1. Ὁ καθηγητὴς Κ. Βαρβαρέσσος εἰς τὴν ἐκθεσίαν του ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος (Ἀθῆναι 1952, σελ. 72) γράφει: «Καὶ εἰς τὰς ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, τὴν κατ' ἐξοχὴν χώραν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ὡσάκις τὸ κράτος ἐπεθύμει νὰ ἐξεύρῃ τὸ πραγματικὸν κόστος προϊόντος τινός, ὅπερ σκοπίμως ἴσαστο εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα, λόγῳ τῆς ὑπὸ τινων ἐπιχειρήσεων μονοπωλήσεως τῆς παραγωγῆς, ἴδρυσεν ὁμοσιδεῖς ἐπιχειρήσεις, διὰ τῶν ὁποίων κατέδειξεν ὅτι ἡ αὔξησις τῆς παραγωγῆς ἐπιτρέπει ὑποβιβασμὸν τοῦ κόστους καὶ τῆς τιμῆς, ὅπερ προκαλεῖ αὔξησιν τῆς καταναλώσεως, δι' ἧς ἐξασφαλίζεται ἡ ἀλόγησις ἱκανοποιη-

περαιτέρω επιβολήν αγορανομικοῦ ἐλέγχου ἢ ἐξακριβωσιν τοῦ βαθμοῦ ἀποδοτικότητος κλάδου τινὸς διὰ λόγους φορολογικούς, προστατευτικούς κλπ.¹

4. Πλὴν τοῦ πρωτοτύπου τρόπου ἰδρύσεως τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων ὑπάρχει καὶ ὁ παράγωγος τρόπος, ὅστις προκύπτει ἐκ τῆς ἐθνικοποιήσεως² (κρατικοποιήσεως) τῶν ἤδη λειτουργουσῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ περίπτωση αὕτη συναντᾶται ὁσάκις εἰς μίαν χώραν ἐπεκτείνεται ἡ σοσιαλιστικὴ ὀργάνωσις τῆς Οἰκονομίας της (Ἄγγλιαν, Γαλλίαν κλπ.).

5. Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ διὰ δημοσίων ἐπιχειρήσεων ἀναπτυσσομένη ὑπὸ τοῦ κράτους οἰκονομικὴ δραστηριότης δέον νὰ διενεργῆται κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ ἀναχαιτίξῃ ἢ παρεμποδίξῃ τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ παροτρύνῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ ταύτην, ὅταν τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖον, ἢ νὰ ἐλέγχῃ καὶ παρακολουθῇ τὴν τυχόν παρεκτροπὴν ταύτης, ὁσάκις διὰ λόγους γενικωτέρου κοινωνικοῦ συμφέροντος τοῦτο κρίνεται ἐπιβεβλημένον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, παρατηρητέον ὅτι ἡ συνύπαρξις δημοσίων μετὰ ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ναὶ μὲν πολλάκις ταμειακῶς ἱκανοποιεῖ τὸ κράτος καὶ συμβάλλει εἰς τὴν εὐρύτεραν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀσθενεστέρων ἰδίᾳ κοινωνικῶν τάξεων, ἐγκυμονεῖ ὁμως πλείστους κινδύνους εἰς βάρος τῶν τελευταίων, ὁσάκις ἡ ἀσκουμένη παρεμβατικὴ πολιτικὴ τυγχάνει ἄκαιρος καὶ ἀμελέτητος, ἐξοντώνουσα ἐνίοτε τὰ κύτταρα τῆς Οἰκονομίας, ἅτινα ὑπὸ τὸ σύγχρονον ἀτομοκρατικὸν σύστημα ἀποτελοῦν τοὺς φυσικοὺς φορεῖς τῆς παραγωγῆς καὶ κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν.

6. Τέλος, νεωτέραν ἐνδιάμεσον μορφήν ὀργανώσεως μεταξὺ ἰδιωτικῆς καὶ δημοσίας ἐπιχειρήσεως ἀποτελεῖ ἡ *μικτὴ*³ ἐπιχείρη-

τικοῦ κέρδους παρὰ τὸν ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς».

1. Ὁ *I. Κοῦλης*, εἰς τὰ «Δημοσιονομικὰ μονοπώλια», Ἀθήναι 1939, σελ. 13 ἐπ., τὰς δημοσίας ἐπιχειρήσεις ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιδιωκομένου σκοποῦ κατατάσσει εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας : α) Τὰς μονοπωλιακὰς, τὰς ἀποσκοπούσας εἰς τὴν πληρεστέραν ἐξυπηρέτησιν τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος. β) Τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς λειτουργούσας κατὰ τὰ πρότυπα τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ὑπὸ καθεστῶς ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ καὶ ἀποβλεπούσας κυρίως εἰς τὴν δημιουργίαν ἐσόδων. γ) Τὰς μονοπωλιακὰς τὰς ἐπιδιωκούσας κυρίως ταμειυτικούς σκοποὺς καὶ δι' ὧν τὸ κράτος ἀσχεῖ ἐμμέσως φορολογικὴν πολιτικὴν καὶ οὐχὶ καθ' αὐτὸ ἐπιχειρηματικὴν δρασίαν.

2. Βλ. καὶ *G. Zappa*, *La nazionalizzazione delle Imprese*, Milano 1946.

3. Βλ. *E. Σπηλιωτοπούλου* : Ἡ Δημοσία ἐπιχείρησις, Ἀθήναι 1963, σελ. 50 ἐπ.

σις (Gemischtwirtschaftliche Unternehmung, entreprise d'économie mixte), εις ἣν συμμετέχουν πρόσωπα ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου δικαίου. Διὰ τῆς μορφῆς ταύτης ἀντιμετωπίζονται, ἐν μέρει, τὰ μειονεκτήματα¹ τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως.

● Ἡ κρατικὴ ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότης ἀλλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν.

7. Εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρεταννίαν, Η.Π.Α., Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότης τοῦ κράτους ἐπέξετάθη εἰς πλείστους τομεῖς, μετὰ δὲ ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον ἐγένετο καὶ ἐθνικοποιήσις ἐπιχειρήσεων ἀνηκουσῶν εἰς βασικοὺς κλάδους τῆς Οἰκονομίας.

Οὕτω ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδρῦθη τὸ *National Coal Board*, ὁπερ περιέλαβε τὰς μὲ τὴν ἐξόρυξιν τοῦ ἄνθρακος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀσχολουμένας ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐπίσης συνεστήθησαν ἡ *British Transport Commission*, ἣτις περιέλαβε τὰς μέχρι τότε ἀσχολουμένας μὲ τοὺς σιδηροδρόμους, διώρυγας κλπ. ἐπιχειρήσεις. Ὅμοίως ὑπάρχουν σήμερον: τὸ *Electricity Council*, τὸ *Central Electricity Generating Board* (εἰς ὃ ἀνήκουν οἱ σταθμοὶ παραγωγῆς καὶ διανομῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας), τὸ *Gas Council*, ἡ *British European Airways*, ἡ *British Broadcasting Corporation*, ἡ *Independent Television Authority* καὶ ἡ *Bank of England*.

Εἰς τὰς **Η.Π.Α.** ὁμοίως ἰδρῦθησαν ὠρισμένα *government corporations* κυρίως διὰ τὴν ἀσφάλισιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἐναντι ζημιῶν (ἡ *Federal Crop Insurance*), διὰ τὴν ἀσφάλισιν τῶν καταθέσεων τῶν τραπεζῶν (ἡ *Federal Deposit Insurance*), ἡ *Public Housing Administration* διὰ τὴν παροχὴν βοήθειας πρὸς κατασκευὴν εὐθηνῶν κατοικιῶν, ἡ *Port of New York Authority* διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς Ν. Ὑόρκης κ.ο.κ. Πάντως εἰς τὰς Η.Π.Α. ἡ ἐνεργὸς ἀνάμιξις τοῦ Κράτους εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος εἶναι λίαν περιορισμένη.

Εἰς τὴν **Γαλλίαν** ἀπὸ τοῦ ἔτους 1936 ἐπέξετάθη ἡ ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότης τοῦ κράτους εἰς πλείστους τομεῖς. Ἐν πρώτοις ἐθνικοποιήθησαν αἱ πολεμικαὶ βιομηχανίαι, ἐν συνεχείᾳ ἰδρῦθη ἡ *Société Nationale des Chemins de Fer (S.N.C.F.)*. Μετὰ τὸν Β'

1. Περί τῶν πλεονεκτημάτων καὶ μειονεκτημάτων τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων βλ. Ἀγγ. Ἀγγελόπουλον, Δημοσιὰ Οἰκονομικῆ, σελ. 160 ἐπ.

Παγκόσμιον πόλεμον ἐθνικοποιήθησαν τὰ μεγαλύτερα πιστωτικά Ἴδρύματα. Πλείσται ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις, αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας, φωταερίου, ἡ βιομηχανία αὐτοκινήτων *Renault*, δημοσιογραφικαὶ τινες ἐπιχειρήσεις (*Société Nationale des Entreprises de Presse*), ἐπιχειρήσεις ἀεροπορικῶν μεταφορῶν κ.ο.κ.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ κρατικὴ ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότης διαρκῶς ἐπεκτείνεται. Αὕτη, μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιον πόλεμον, περιορίζεται περισσότερο εἰς τὸν τραπεζικὸν τομέα, καὶ δὴ εἰς τὴν χρηματοδότησιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ὠρισμένων κλάδων.

Ἐν Γερμανίᾳ, πλὴν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐν γένει μεταφορῶν, ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, τὸ φωταερίον, ἡ ἐξόρυξις τοῦ ἀνθρακος, ἡ χημικὴ βιομηχανία, ἡ χαλυβουργία, τὸ ἀλουμίνιον κλπ. ἀποτελοῦν ἀσχολίας ἐπιχειρηματικοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ κράτους. Ἐν τούτοις ἐσχάτως, καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1958, ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ Ὁμοσπονδιακὴ Κυβέρνησις νὰ παραχωρῇ μέρος τῶν εἰς χεῖρας τῆς μετοχῶν εἰς ἰδιώτας καὶ οὕτω νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπιχειρηματικὴν τῆς δραστηριότητα.

8. Τέλος, *παρ' ἡμῖν*, ἡ πρώτη σοβαρὰ ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἐπιχειρηματικὴ ἀνάμιξις ἦτο ἡ ἐξαγορὰ ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἐταιρίας *Batignolles* τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν τῆς καὶ ἡ σύστασις τῆς ἐταιρίας τῶν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων (σύμβασις κυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ νόμου 162/1914), ἐν συνεχείᾳ δὲ διὰ τῆς προσθήκης καὶ ἐτέρων ἐπὶ μακεδονικοῦ ἐδάφους δικτύων ἰδρύθη ὁ Ὄργανισμὸς «*Σιδηρόδρομοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους*» (ΣΕΚ) διὰ τοῦ νόμου 2144/1920. Ἐν ἔτει 1919 καὶ διὰ τοῦ Ν. 1608 ἰδρύθη τὸ *Ταμεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων*, ὃπερ ἀνέλαβε καὶ τὴν δανειοδότησιν ὠρισμένων κατηγοριῶν προσώπων. Κατὰ τὸ ἔτος 1926 συνεκροτήθη ὁ *Αὐτόνομος Σταφιδικὸς Ὄργανισμὸς* (Α.Σ.Ο.) διὰ τὴν ἐμπορίαν τῆς σταφίδος. Τὸ ἔτος 1929 συνεστήθη ἡ *Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος* (Α.Τ.Ε.), τὸ δὲ ἔτος 1930 ὁ *Ο.Α.Π.* Περὶ τὸ 1940 τὸ Κράτος ἀνέλαβε τοὺς *ΣΠΑΠ*. Τὸ δὲ ἔτος 1937 τὸ Δημόσιον συνέστησε Ὄργανισμὸν Ἐκδόσεως Σχολικῶν Βιβλίων. Τὸ 1949 διὰ τοῦ Ν.Δ. 1049 τὸ Κράτος ἀνέλαβε καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὸν *Ο.Τ.Ε.* τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν τηλεπικοινωνιῶν ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, ἐν συνεχείᾳ δὲ διὰ τῶν Ν. 1468/1950, Α.Ν. 1672/51 καὶ Ν.Δ. 3785/1957 ἰδρύθη ἡ *Δημοσία Ἐπιχειρήσις Ἡλεκτρισμοῦ* (Δ.Ε.Η.), ἣτις ἔχει τὸ ἀποκλειστικὸν προνόμιον παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῆς ἠλεκτρικῆς

ένεργείας εἰς τὴν χώραν. Πέραν τῶν ἀνωτέρω τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἴδρυσεν τὸν Ἑθνικὸν Ὄργανισμὸν Καπνοῦ (διαδεχθέντα τὸν Αὐτόνομον Ὄργανισμὸν Ἑθνικοῦ Καπνοῦ Ν.Δ. 3758/57), τὸν Ἑλληνικὸν Ὄργανισμὸν Τουρισμοῦ (Ε.Ο.Τ.) (νόμος 1624/51), τὸ Ἑθνικὸν Ἰδρυμα Ραδιοφωνίας (Ε.Ι.Ρ.) (ν. 2312/1953), τὸν Ο.Β.Α. (Ν.Δ. 4014/1959), τὴν Ε.Τ.Β.Α. κ.ο.κ.

Παραλλήλως πρὸς τὸ Κράτος καὶ τινες Δήμοι τῆς Ἐπικρατείας ἀνέλαβον ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα, ὡς ἡ Δημοτικὴ Ἐπιχείρησις Παραγωγῆς Φωτάερίου Ἀθηνῶν, ὁ Ροδιακὸς Ὄργανισμὸς Δημοτικῶν Αὐτοκινήτων, ἐκμεταλλεύσεις Ἰαματικῶν τινῶν πηγῶν κ.ο.κ.

Αἱ νομικαὶ μορφαὶ καὶ οἱ φορεῖς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν ὡς ἄνω ἐκδηλωθεισῶν ἐπιχειρηματικῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους πρωτοβουλιῶν εἶναι διάφοροι. Καὶ ἄλλοτε μὲν συγκροτοῦνται κρατικαὶ Ὑπηρεσίαι μὲ ἰδιαιτέραν αὐτοτέλειαν (Ταχυδρομικὰ Ταμιευτήρια), ἄλλοτε συγκροτοῦνται ἰδρύματα διεπόμενα ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦ δημοσίου δικαίου (Σ.Ε.Κ., Ο.Λ.Π., Ὄργανισμὸς Ἐκδόσεως Σχολικῶν Βιβλίων, Ε.Ο.Τ. κλπ.), ἄλλοτε συνιστῶνται Ὄργανισμοὶ διεπόμενοι ὑπὸ τῶν κανόνων τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου (Α.Τ.Ε., Ο.Χ.Ο.Α., ΕΛΚΕΠΑ), τέλος δὲ αἱ ἐπιχειρηματικαὶ αὗται ἐκδηλώσεις προσλαμβάνουν τὴν μορφήν τῆς Ἄνωτύμου Ἐταιρείας (Ο.Τ.Ε. Λιπτόλ. κλπ.)¹.

1. Πλείονα περὶ τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος τοῦ Κράτους εἰς τὰς διαφόρους χώρας βλέπε Ε. Σπηλιωτοπούλου : Ἡ Δημοσία Ἐπιχείρησις, Ἀθήναι, 1963, σελ. 3—38.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

§ 1.—Γενικά.

1. Αἱ ἐπιχειρήσεις ὁδηγοῦνται πολλάκις εἰς συνεργασίαν μετ' ἄλλων—κατὰ κανόνα ὁμοειδῶν—μέ σκοπὸν νὰ διασφαλίσουν τὴν θέσιν των ἐν τῇ ἀγορᾷ.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς συνεργασίας δημιουργοῦνται *συνασπισμοί*, ἐνίοτε τεραστίας οἰκονομικῆς ἰσχύος, οἷτινες κυριαρχοῦν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

Οἱ διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων δημιουργούμενοι εὐρύτεροι οἰκονομικοὶ συνασπισμοὶ ἀποκαλοῦνται, συνήθως, εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων *σύνθετοι ἐπιχειρηματικοὶ τύποι*¹.

2. Τὰ αἷτια τὰ προκαλοῦντα τὸν συνασπισμὸν τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν *ἀμυντικοῦ* χαρακτήρος (κατάπαυσις τοῦ μεταξὺ αὐτῶν ἀναπτυσσομένου καὶ πολλάκις ἀποβαίνοντος ἐξωτερικοῦ ἀνταγωνισμοῦ), ἀφ' ἑτέρου δὲ *ἐπιθετικοῦ* χαρακτήρος (κυριαρχία αὐτῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ διὰ τῆς ἀσκήσεως ἐνιαίας τιμολογικῆς πολιτικῆς).

§ 2.—Ἱστορικὴ ἐξέλιξις.

1. Οἱ συνασπισμοὶ τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι δημιούργημα τῆς νεωτέρας οἰκονομικῆς ζωῆς. Καὶ εἰς τὸν Μεσαίωνα ἐνεφανίζοντο παρεμφεροῦς εἴδους συγκεντρώσεις ἐπιχειρηματιῶν, αἷτινες ὁμως διέφερον τῶν σημερινῶν, καθ' ὅσον ὡς ἀποκλειστικὸν περιεχόμενον εἶχον τὴν ἀνήθικον κερδοσκοπίαν. Τούτου ἕνεκα ἦσαν ἐντελῶς περιορισμένης χρονικῆς διαρκείας.

1. Βλ. καὶ *N. Φωτιᾶ*, *op. cit.* Τυπολογία τῶν ἐπιχειρήσεων, σελ. 126. *G. Fischer*, *Allgemeine Betriebswirtschaftslehre*, Heidelberg 1957, σελ. 61 ἐπ.

2. Ἡ πρώτη μορφή συνασπισμοῦ ἐπιχειρήσεων ἐνεφανίσθη ἐν Γερμανίᾳ, ὑπῆρξε δὲ ἡ τυπικὴ σύμβασις (Kartell) μεταξὺ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων, ἀποβλέψασα, κατὰ τρόπον μᾶλλον ἀτελεῖ, εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων παραγωγῆς καὶ πωλήσεως τῶν συγκεντρωθεισῶν ἐπιχειρήσεων.

Εἰς τὰς Η.Π.Α. ἡ πρώτη συγκέντρωσις ἐγένετο εἰς τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν Pool. Ἡ ὀνομασία αὕτη προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι αἱ συνενώσεις αὗται διετήρουν κοινὸν ταμεῖον διὰ τὴν διενέργειαν τῶν εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν των.

Παραλλήλως, εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐνεφανίσθη καὶ ἡ ἄτυπος συνένωσις ἐπιχειρήσεων, ἣτις ἐβασίζετο εἰς μόνην τὴν καλὴν πίστιν (Friendly Agreement, Gentlemen's Agreement, Συμφωνία Κυρῶν). Ἡ ἀρχικὴ νομικὴ μορφή συγχωνεύσεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἦτο τὸ Trust. Τοῦτο ἀπετέλει θεσμὸν ἄγνωστον εἰς τὸ Ἑλληνο-ρωμαϊκὸν Δίκαιον¹. Κατὰ τὸν θεσμὸν τοῦτον, αἱ ἐπὶ μέρους ἐπιχειρήσεις μετεβιβάζοντο δι' ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα εἰς ἓν πρόσωπον, τὸν διαχειριστὴν τοῦ trust (Trustee), ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνηται ἐνιαία διοικήσις καὶ διαχειρίσις τούτων.

Τὸ ἔτος 1882 συγκροτεῖται εἰς τὰς Η.Π.Α. τὸ trust πετρελαίων, τὸ δὲ 1883 καὶ 1887 τὸ trust σακχάρους κ.ο.κ. Νεώτεραι μορφαὶ συγκεντρώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὰς Η.Π.Α. ἀπὸ τοῦ ἔτους 1890 καὶ ἐφεξῆς εἶναι ἡ Consolidation (ἐνιαία ἐταιρεία), ὁμοιάζουσα πρὸς τὸ trust, καὶ ἡ ἐταιρεία ἐλέγχου-χαρτοφυλακίου (Holding's Company).

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐπιχειρήσεων δὲν παρουσιάζεται ἐξαιρετικῶς διαδεδομένη ὡς εἰς τὰς Η.Π.Α. Εἰς ταύτην χαρακτηριστικὴ μορφή συνασπισμοῦ ὑπῆρξε τὸ Cartel (Syndicat des producteurs).

Τέλος, εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν δὲν συναντῶνται σοβαραὶ συνενώσεις καὶ συγχωνεύσεις ἐπιχειρήσεων². Αἱ ὑπάρχουσαι δημιουργοῦνται συνήθως ἐν ὄρᾳ στενότητος ἀγαθῶν τινῶν καὶ ἀποβλέπουν εἰς τὴν πραγματοποιήσιν μᾶλλον παροδικῆς φύσεως ὠφελειῶν.

1. Εἶναι προῖον τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ γερμανικοῦ δικαίου.

2. Τοῦτο ἴσως ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν πνεύματος ἀλληλεγγύης, πίστεως καὶ συνεταιρισμοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ κυριώτεροι συνασπισμοὶ ἀνεπτύχθησαν εἰς μὲν τὴν Εὐρώπῃ ἐν Γερμανίᾳ, εἰς δὲ τὴν Ἀμερικὴν ἐν Ἠνωμ. Πολιτείαις. Παρατηρεῖται γενικῶς ὅτι εἰς χώρας ἔνθα εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένον τὸ ἀτομιστικὸν πνεῦμα μεταξὺ τῶν κατοίκων δὲν εὐδοκίμοῦν οἱ συνασπισμοὶ τῶν ἐπιχειρήσεων.

§ 3.—Κατηγορίαι συνασπισμῶν ἀναλόγως τῆς παραγωγικῆς διατάξεως τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὁ συνασπισμὸς (ἢ συγκέντρωσις) τῶν ἐπιχειρήσεων προκύπτει ἐκ τῆς συνενώσεως ἢ συγχωνεύσεως πλειόνων τῆς μιᾶς ἐπιχειρήσεων καὶ τελικῶς ἐπιδιώκει χρηματοοικονομικὸν ἀποτέλεσμα (κέρδος). Ἀναλόγως τῆς παραγωγικῆς διατάξεως τῶν συγκεντρουμένων ἐπιχειρήσεων ὁ συνασπισμὸς διακρίνεται :

α) Εἰς *ὁριζόντιον* ἢ *παράλληλον*, ὡσάκις συνενοῦνται ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις, ἤτοι ἐπιχειρήσεις παράγουσαι ὁμοειδῆ προϊόντα.

§

ἀλ
θι

β) Εἰς *κάθειτον*, ὡσάκις πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεων ὀργανικῶς (παραγωγικῶς) συνδεδεμένων μεταξύ των, δηλαδὴ ἀσχολουμένων μὲ ἓν στάδιον παραγωγικῆς διαδικασίας (ἐπεξεργασίας ἢ κατεργασίας) τοῦ αὐτοῦ τελικοῦ προϊόντος. Π.χ. συγκέντρωσις βαμβακουργίας— νηματουργίας — βαφείου — ὑφαντουργείου κλπ.

ς

γ) Τέλος εἰς *συμπληρωματικόν*, ὡσάκις αἱ συγκεντρούμεναι ἐπιχειρήσεις, ἂν καὶ οὐδεμίαν παρουσιάζουν ὁμοιότητα ἢ παραγωγικὴν ἐξάρτησιν, ἐν τούτοις ὑποβοηθοῦν ἢ μία τὸ ἔργον τῆς ἑτέρας. Π.χ. δύναται νὰ συγκεντρωθῇ μία ξενοδοχειακὴ ἐπιχείρησις μὲ μίαν συγκοινωνιακὴν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πελατῶν ἢ καὶ μὲ μίαν ἐπιχείρησιν ψυχαγωγίας. Αἱ δεύτεραι, χωρὶς νὰ εἶναι ὁμοειδεῖς, ἐν τούτοις συμπληροῦν τὸ ἔργον τῆς πρώτης. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένου περὶ συγκεντρώσεως ἑνὸς ἐργοστασίου παραοχῆς ἡλεκτρισμοῦ μετὰ ἐπιχειρήσεως παραοχῆς ἡλεκτρικῆ σκευῆ κ.ο.κ.

§ 4.—Προϋποθέσεις τοῦ ἐπιτυχοῦς συνασπισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων.

Αἱ προϋποθέσεις διὰ τὸν ἐπιτυχεῖ συνασπισμὸν (συγκέντρωσιν) τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι *οὐσιαστικαὶ* καὶ *τυπικαὶ*¹.

1. *Οὐσιαστικαὶ προϋποθέσεις* εἶναι :

α) Ἡ ὑπαρξις διαρκοῦς ὁμοιομορφίας τῶν προϊόντων τῶν συγκεντρουμένων ἐπιχειρήσεων. Δηλαδή, ὅσον περισσότερον ταυτίζονται (εἶναι τυποποιημένα) τὰ προϊόντα τῶν συνασπιζομένων,

1. Βλ. καὶ *Ν. Φωτιά*, ἐνθ' ἄνωγ., σελ. 129. *Ν. Κασκαρέλη*, Συγκέντρωσις Ἐπιχειρήσεων, Ἀθῆναι 1935. *Α. Μυράτ*, *Économie Privée des Entreprises*, σελ. 228.

ἐπὶ τοσοῦτον καθίσταται εὐχερεστέρα ἢ συγκέντρωσις. Ἀντιθέτως, ἐν περιπτώσει ἀνομοιομορφίας τῶν προϊόντων (π.χ. ἀρώματα, κομφοτεχνήματα, εἶδη μόδας κλπ.), ἡ συγκέντρωσις καθίσταται δυσχερής, ἂν μὴ ἀδύνατος¹. Τοῦτο τυγχάνει εὐλογον, διότι μόνον ὁ μεταξὺ τελείως ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων ἀναπτυσσόμενος ἔξοντωτικὸς ἀνταγωνισμὸς δύναται νὰ καταπαύσῃ διὰ τῆς συνενώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἀντιθέτως, ἐὰν πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεων παραγωγῆς εἰδῶν ποικίλων καὶ διαφόρου ποιότητος, ἡ συνένωσις τῶν δὲν ἀσκεῖ ἀνασταλτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, καθ' ὅσον ἡ πελατεία ἐν προκειμένῳ δὲν μετακινεῖται ἀπὸ ἐπιχειρήσεως εἰς ἐπιχείρησιν ἐκ μόνου τοῦ λόγου τῆς διαφοροποιήσεως τῶν τιμῶν, ἀλλὰ ἐκ τῶν προτιμήσεων καὶ ὁρητῶν αὐτῆς πρὸς ὠρισμένας ποικιλίας ἢ ποιότητας προϊόντων.

Γενικῶς, παρατηρητέον ὅτι, ὅσον κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ κόστους τῶν προϊόντων ὑπερέχει ἡ δαπάνη τῆς τυποποιημένης πρώτης ὕλης τόσον καὶ τὰ προϊόντα παρουσιάζουν μεγαλυτέραν ὁμοιομορφίαν ἢ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, δύναται νὰ καταστοῦν ὁμοιόμορφα. Ἀντιθέτως, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν δαπανῶν ὑπερέχει ἡ ἀποζημιώσεις τοῦ συντελεστοῦ « ἐργασία », καὶ δὴ τῆς ἐξειδικευμένης τοιαύτης ἢ τῆς προσωπικῆς ἐμπνεύσεως, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὸ προῖον παρουσιάζει ἀτομικότητα καὶ ἀνομοιομορφίαν. Οὕτω, αἱ ὠρολογιοβιομηχαναὶ δὲν δύναται νὰ συγκεντρωθῶν, διότι τὰ προϊόντα αὐτῶν, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζουν ὁμοιότητα, ἐν τούτοις ποικίλλουν τεραστίως μεταξὺ τῶν, λόγῳ τῆς ἀτομικότητος καὶ ἰδιοτυπίας, ἣν παρουσιάζει ἢ εἰς τὸ προῖον περιλαμβανομένη ἐξειδικευμένη ἐργασία. Ὅμοίως δὲν δύναται νὰ συγκεντρωθῶν διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους αἱ βιομηχαναὶ ἐπιβατικῶν αὐτοκινήτων κ.ο.κ.

β) Ἡ σχετικὴ προσέγγισις κόστους καὶ μεθόδων παραγωγῆς μεταξὺ τῶν συγκεντρουμένων ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων.

Τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον, διότι ἄλλως αἱ ὑπὸ αἰσθητῶς εὐνοϊκωτέρας συνθήκας κόστους ἐργαζόμεναι ἐπιχειρήσεις οὐδὲν συμφέρον ἔχουν ἐκ τῆς συγκεντρώσεως, καθ' ὅσον ἡ εὐνοϊκωτέρα σύνθεσις τοῦ κόστους τῶν παρέχει ἤδη εἰς αὐτὰς τὴν δυνατότητα

1. Αἱ κατὰ τὰ ἔτη τῆς κρίσεως γενομένη ἀπόπειρα συνενώσεως τῶν γαλλικῶν ἐπιχειρήσεων παραγωγῆς λινῶν ὑφασμάτων ἐναυάγησαν οὐκ ὀλίγως, λόγῳ τοῦ μεγάλου διαφορισμοῦ τῶν παραγομένων ὑπ' αὐτῶν προϊόντων. Βλ. *Aftalion*, *La crise de l'industrie linière*, σ. 156. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ μεταξὺ τῶν ὑφαντουργικῶν ἐπιχειρήσεων.

να επιβληθούν εις τὴν ἀγορὰν καὶ μόναι των. Παρ' ὅλα ταῦτα πολλάκις παρατηρεῖται συγκέντρωσις ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων μὲ μεγάλον διαφορισμὸν κόστους. Τοῦτο ὀφείλεται, κυρίως, εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὑπὸ εὐνοϊκωτέρας συνθήκας κόστους ἐργαζομένων ὅπως ἐπιτύχουν καὶ διασφαλίσουν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν καρτελικὴν ράνταν¹.

Θὰ πρέπει ὅμως νὰ τονισθῇ ὅτι πλὴν τῶν ἄλλων, ἡ ἐμφάνισις ἐντὸς τοῦ συνασπισμοῦ μεγάλης καρτελικῆς ράντας—δηλαδὴ μεγάλης διασπορᾶς κόστους—δυσχεραίνει τὴν θέσιν τούτου ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἀσκήσεως τιμολογικῆς πολιτικῆς, διότι αἱ καθοριζόμεναι ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ συνασπισμοῦ τιμαὶ δέον νὰ καλύπτουν καὶ τὸ δυσμενέστερον κόστος τῆς ὀρικῆς ἐπιχειρήσεως. Τοιοῦτοτρόπως αἱ ὀρικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἐξαναγκάζουσαι εἰς καθιέρωσιν ὑψηλῶν τιμῶν, διευκολύνουν τὴν ἐμφάνισιν νέων ἀνταγωνιστριῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες ὑποσκάπτουν τὸν συνασπισμὸν καὶ ἀντιδροῦν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐλευθέραν ἀσκησιν μονοπωλίου. Διὰ ν' ἀποφευχθῇ τὸ τοιοῦτον, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀσκήσεως ὀρθολογικωτέρας τιμολογικῆς πολιτικῆς, καὶ δὴ ὁσάκις τὸ προϊὸν εἶναι μεγάλης ἐλαστικότητος ζητήσεως, ὑποδεικνύεται ἡ πρόσκαιρος ἢ καὶ διαρκεστέρα, ἐπὶ ἀποζημιώσει ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν ἐπιχειρήσεων, ἀκίνητοποίησις ἐνίων ἐξ αὐτῶν, αἵτινες ἐργάζονται ἀντιοικονομικῶς. Ἐπίσης εἶναι δυνατὸν νὰ περιοριζῆται ἡ δρᾶσις τῶν ὀρικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς ὠρισμένας μόνον περιοχὰς ἢ νὰ παρέχεται εἰς ταύτας ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν πρόσθετος οἰκονομικὴ βοήθεια ὑπὸ τύπον βραβείου (prime) παραγωγῆς ἢ ἐξαγωγῆς, κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ κλονίζουν αἱ τελευταῖαι τὴν σταθερότητα τῶν τιμῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ.

γ) Ἡ ἐντὸς τοῦ δοθέντος παραγωγικοῦ κλάδου ἐξασφάλισις πλειοψηφίας τῶν ἀπασχολουμένων κεφαλαίων ὑπὸ τῶν συγκεντρουμένων ἐπιχειρήσεων. Ἡ πλειοψηφία αὕτη δέον νὰ εἶναι οἰκονομικὴ καὶ οὐχὶ ἀριθμητικὴ. Δηλαδὴ, ὁ συνασπισμὸς, διὰ νὰ ἔχῃ πιθανότητα ἐπιτυχίας, θὰ πρέπει νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἐπιχειρήσεως, αἵτινες ἐξασφαλίζουν τὴν πλειονότητα τῶν κεφαλαίων, ἅτινα ἀπασχολοῦνται εἰς τὸν οἰκεῖον κλάδον.

1. Ἡ καρτελικὴ ράντα εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ κόστους τῆς ὀρικῆς ἐπιχειρήσεως (δηλαδὴ, τῆς ὑπὸ οἰκονομικῶς ἐπαχθεστέρας συνθήκας παραγωγῆς ἐργαζομένης ἐπιχειρήσεως, τῆς ὁποίας ὁμοῦς τὰ προϊόντα ἀπορροφοῦνται εἰς τὴν ἀγορὰν) καὶ τῶν ὑπὸ χαμηλότερον κόστος ἐργαζομένων τοιοῦτων. Τὴν διαφορὰν ταύτην καρποῦνται καὶ σταθεροποιοῦν αἱ τελευταῖαι διὰ τοῦ συνασπισμοῦ.

δ) Ἡ ἔλλειψις ἀνταγωνισμοῦ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ¹ ἢ ὑποκαταστάτων τυχὸν προϊόντων, δυναμένων εὐκόλως ν' ἀντικαταστήσουν τὴν χρησιμότητα τοῦ κυρίου προϊόντος ἐν περιπτώσει αὐξήσεως τῆς τιμῆς ἢ τυποποιήσεως τῶν τελευταίων ἐκ μέρους τοῦ συνασπισμοῦ.

ε) Τέλος, ἡ ὑπὲρ ὠρισμένων ἐπιχειρήσεων ἐξασφάλις εὐνοϊκῶν ὄρων συμμετοχῆς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ συνασπισμοῦ, καὶ διὰ εἰς ἃς περιπτώσεις ἡ συγκέντρωσις εἶναι συνεκτικωτέρας μορφῆς (κονσέρν, τράστ). Συνήθως ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ὑπερεκτιμήσεως τῶν προσφερομένων ὑπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων περιουσιακῶν στοιχείων. Ἡ τοιαύτη ὑπερεκτίμησις τοῦ ἐνεργητικοῦ (watering, overcapitalisation) τῶν συμμετεχουσῶν ἐπιχειρήσεων θεωρεῖται εἰς τὰς Η.Π.Α. ὡς τὸ συνηθέστερον καὶ ἐπιτυχέστερον μέσον διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ trust. Οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν τοιαύτην μέθοδον τῆς ὑπερεκτιμήσεως ὡς μέσον ἐπιτυχίας τοῦ συνασπισμοῦ ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ διόγκωσις τῆς ἀξίας τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ τῶν συνασπιζομένων ἐπιχειρήσεων δὲν ἀποτελεῖ ἀπλοῦν λογιστικὸν τέχνασμα, ἀλλὰ τυγχάνει πραγματικῆ καὶ οὐσιαστικῆ. Πράγματι, ἐκ τῆς συνενώσεως τῶν κεφαλαίων τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιχειρήσεων προκύπτει οἰκονομικὴ δύναμις ἠϋξημένης λειτουργικῆς ἀξίας, τὸ μὲν λόγῳ τῆς δημιουργίας νέας, οἰκονομικῆς μονάδος ἰσχυροτέρας καὶ ὡς ἐκ τούτου σταθερωτέρας, τὸ δὲ λόγῳ τῆς ἐφεξῆς ἐπιτεύξεως ὑπὸ ταύτης κερδῶν πελλαπλασιῶν, ἐν σχέσει μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀπέδιδον μέχρι τοῦδε αἱ μεμονωμένως δρῶσαι ἐπιχειρήσεις, συνεπεία τῆς καταπαύσεως τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ.

2. Τυπικαὶ προϋποθέσεις εἶναι:

α) Ἡ σὺ μ β α σ ι ς (προφορικῆ ἢ ἔγγραφος, μετὰ ἢ ἄνευ ποινικῆς ρήτηρας), ὡσάκις πρόκειται νὰ συγκροτηθῇ συνασπισμὸς ἐλαφρᾶς δεσμεύσεως, π.χ. καρτέλ ἢ συμφωνία κυρίων κλπ.

β) Ἡ κ ε φ α λ α ι α κ ῆ δ ἔ σ μ ε υ σ ι ς, ἥτοι ἡ ἀνταλλαγὴ ἰσοπόσου ἀξίας μετοχῶν, ὡσάκις πρόκειται περὶ κονσέρν οἰασθῆποτε παραλλαγῆς.

1. Οὕτω διὰ τῆς ἐπιβολῆς προστατευτικοῦ δασμοῦ δημιουργοῦνται αἱ προϋποθέσεις ἐμφανίσεως ἰσχυρῶν συνασπισμῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, διότι εὐθὺς ὡς παράλυσήν ὁ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνταγωνισμὸς αἱ ἐγχώρια ἐπιχειρήσεις κάθε συμφέρον ἔχουν νὰ συνεννοηθοῦν ὥστε διὰ τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων των νὰ καρπωθοῦν ὁλόκληρον τὸ περιθώριον τὸ δημιουργούμενον ἐκ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ δασμοῦ.

γ) Ἡ συγχώνευσις τῆς ἐπιχειρήσεως μετ' ἄλλων ἢ ἡ ἀπορρόφησις ταύτης ὑπὸ ἐτέρας ἰσχυροτέρας, ὡς εἶναι τὸ τράστ.

§ 5.—Πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα ἐκ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων.

1. Τὰ *πλεονεκτήματα* ἐκ τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι τόσον *ἐπιχειρηματικῆς* (ιδιωτικοοικονομικῆς) ὅσον καὶ *κοινωνικοοικονομικῆς* φύσεως.

Καὶ *ἐπιχειρηματικῆς* μὲν φύσεως εἶναι :

α) Ἡ ἄμεσος καὶ εὐεργετικὴ κατάπαυσις τοῦ ἐξαντλητικοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν συγκεντρουμένων ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων.

β) Ἡ ποιοτικὴ βελτίωσις τῶν ὑπὸ τῶν συγκεντρουμένων ἐπιχειρήσεων παραγομένων προϊόντων (πολλάκις τυποποιήσις καὶ περιορισμὸς τύπων ἢ καὶ κανονικοποιήσις τούτων), λόγῳ ἐφαρμογῆς τῶν μᾶλλον τελειοποιημένων τεχνικῶν μεθόδων.

γ) Ἡ αἰσθητὴ μείωσις τῶν ἐξόδων παραγωγῆς λόγῳ μαζικῆς παραγωγῆς, ἐλαττώσεως τῶν γενικῶν διοικητικῶν ἢ παραγωγικῶν ἐξόδων—συνεπείᾳ προμηθείας ὑλῶν κλπ. εἰς μεγάλας ποσότητας καὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ τόπου παραγωγῆς,—ὡς καὶ περιορισμοῦ τῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων μὲ ἔξοδα διαφημίσεως, ἀντιπροσωπείας, τόκων, συνεπείᾳ πωλήσεως ἐπὶ πιστώσει, καθ' ὅσον λόγῳ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν ἀποφεύγεται ὁ μεταξὺ τῶν ἀνταγωνισμὸς, αἱ δὲ πωλήσεις τῶν πραγματοποιοῦνται τοῦ λοιποῦ συνήθως τοῖς μετρητοῖς.

Κοινωνικοοικονομικῆς δὲ φύσεως εἶναι :

α) Ἡ εὐνοϊκὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν ἐξαγωγῶν συνεπείᾳ τῆς μείωσεως τοῦ κόστους παραγωγῆς.

β) Ἡ γενικωτέρα ἀνακούφισις τῆς καταναλώσεως ἐξ ἐπιβαρύνσεων λόγῳ διαφημίσεων ἢ ἐν γένει ἐξόδων δημοσιότητος ἢ τέλους ἐξόδων μεταφορᾶς, καθ' ὅσον τὰ προϊόντα δὲν ἀποστέλλονται πλέον διὰ λόγους ἀνταγωνισμοῦ εἰς διάφορα κέντρα καταναλώσεως, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπέρχεται κατανομὴ τῶν περιοχῶν ἢ ζωνῶν καταναλώσεως τῶν προϊόντων τῶν.

γ) Ἡ δυνατότης διασφαλίσεως ἀφ' ἐνὸς μὲν διαρκεστέρας τῶν ἐργατῶν ἀπασχολήσεως, ἀφ' ἐτέρου δὲ σταθερωτέρας ἀμοιβῆς τούτων.

2. Ἐπίσης τὰ *μειονεκτήματα* ἐκ τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι φύσεως *ἐπιχειρηματικῆς* καὶ *κοινωνικοοικονομικῆς*¹.

Καὶ ἀπὸ τῆς *ἐπιχειρηματικῆς* μὲν ἀπόψεως παρατηρεῖται πολλὰκις αὐξήσεις τῶν γενικῶν ἐξόδων τῆς διοικήσεως—καὶ δὴ ὁσάκις ὁ συνασπισμὸς ἐπεκτείνεται ὑπερμέτρως—διότι τὰ ὑπὸ τὸ καθεστὼς τοῦ μονοπωλίου πραγματοποιούμενα κέρδη, συνήθως ὑπερογκὰ, εὐχερῶς ὑπερκαλύπτουν πάσας τὰς τυχὸν ἀλογίστους καὶ πολυτελεῖς δαπάνας διοικήσεως, ἀπαμβλύνοντα τὴν προσπάθειαν τῆς συμπίεσεως τούτων.

Ἄπὸ τῆς *κοινωνικοοικονομικῆς* δὲ ἀπόψεως :

α) Ἐπέρχεται ἡ μονοπώλησις τοῦ εἴδους καὶ ἡ κατὰ βούλησιν αὐξήσεις τῆς τιμῆς τούτου εἰς ἃς περιπτώσεις τὸ ἀγαθὸν τυγχάνει μικρᾶς ἐλαστικότητος ζητήσεως. Οὕτω καταργεῖται ὁ αὐτοματισμὸς τῶν τιμῶν, ὅστις θεωρητικῶς συμβάλλει εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως². Τὴν φυσικὴν ἰσορροπίαν τὰ μονοπώλια μετατρέπουν εἰς « ἠθελημένην ἰσορροπίαν ». Τοῦτο ὁμως συνεπάγεται ἐξαιρετικὴν ἐπιδείνωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ὡς καὶ ἐπιμήκυνσιν τῆς περιόδου τῆς κρίσεως καὶ ἀναρρώσεως τῆς Οἰκονομίας.

β) Ἐξοντώνονται συνήθως αἱ μὴ περιληφθεῖσαι εἰς τὸν συνασπισμὸν ἐπιχειρήσεις. Τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ φαινόμενον λίαν

1. Ἀλλὰ καὶ πολιτικῆς φύσεως μειονεκτήματα συνεπάγονται οἱ συνασπισμοὶ τῶν ἐπιχειρήσεων, καθ' ὅσον ἡ αὐξήσις τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἰσχύος καὶ ἡ παρ' αὐτῶν ἀπασχόλησις πολυαρίθμων ἐργατῶν ὀδηγεῖ τούτους εἰς τὸ νὰ ἐκβιάζουσι λύσεις παντοειδεῖς διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων των καὶ νὰ ἐπιτυγχάνουσι παραχωρήσεις πάσης φύσεως ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας.

2. Ἡ ὑπὸ τοῦ Προέδρου Roosevelt συσταθεῖσα εἰδικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ προβλήματος τῶν trust καὶ holdings ἐν Η.Π.Α. διεπίστωσεν ὅτι τὰ 92% τῶν μεταφορικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς χώρας ἀνήκουσι εἰς 45 μόνον ἐπιχειρήσεις. Τὸ 80% τοῦ ὅλου κεφαλαίου τῶν ἐπιχειρήσεων δημοσίας ὠφελείας (τηλέφωνα, ἠλεκτρισμὸς, θέρμανσις) κατεῖχοντο ἀπὸ 40 ἐπιχειρήσεις. Δέκα ἐπὶ τὰ ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρεῖαι ἠλέγχον τὰ 81% περίπου τοῦ ἐνεργητικοῦ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡδη, ὑπολογίζεται ὅτι 250 μεγάλα συγκροτήματα ἐλέγχουσι μέσα παραγωγῆς ἀξίας 39 δις. δολλαρίων, ἤτοι τὸ 86,5% τοῦ συνόλου, ἐνῶ προπολεμικῶς τὰ αὐτὰ μέσα παραγωγῆς ἠλέγχοντο ὑπὸ 75.000 ἐπιχειρήσεων. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα μαρτυροῦν τὴν ἐπελθοῦσαν συγκέντρωσιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς Η.Π.Α. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι 500.000 μικραὶ ἐπιχειρήσεις ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου συνεπεῖς τῆς τοιαύτης συγκεντρωτικῆς τάσεως. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐπέβαλε τὴν λήψιν μέτρων, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ δημιουργίαν νέων μικρῶν ἐπιχειρήσεων. Βλ. σχετικῶς εἰς λίαν ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ Δ. Τσίγκρη, Αἱ ἐταιρεῖαι χαρτοφυλακίου (Holding companies), περιοδικὸν «Λογιστῆς» 1959.

καταστρεπτικὸν δι' ὀλόκληρον τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν, καθ' ὅσον ἡ ἐξαφάνισις τῶν ἐπὶ μέρος οἰκονομικῶν μονάδων σημαίνει καταστροφὴν καὶ θυσίαν ὑλικῶν κεφαλαίων εἰς βάρος τῆς συνολικῆς Οἰκονομίας.

γ) Δημιουργοῦνται ἀντιοικονομικὰ μονοπώλια καὶ οὕτω ἐπέρχεται καταπίεσις τῶν εὐρυτέρων λαϊκῶν μαζῶν, τῶν ἀποζωσῶν κυρίως ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν.

§ 6. — Ἀντιμετώπισις τῶν ἐκ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων μειονεκτημάτων.

Τὰ ἐκ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων προκύπτοντα μειονεκτήματα ἀντιμετωπίζονται :

1) Διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Κράτους¹, ὅπερ θέτει νομοθετικούς φραγμούς, δι' ὧν περιορίζεται ἡ κερδοσκοπικὴ τάσις τῶν συνησπισμένων ἐπιχειρήσεων.

2) Διὰ τῆς δημιουργίας προϋποθέσεων κανονικῆς λειτουργίας τῶν οἰκονομικῶν νόμων, καὶ δὴ τοῦ νόμου τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, τὸν ὁποῖον προσπαθοῦν ν' ἀναστείλουν ἢ νὰ περιορίσουν οἱ συνασπισμοὶ τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐνθαρρύνσεως τῆς ἰδρύσεως νέων ἐπιχειρήσεων ἢ νέων συνασπισμῶν ἐπιχειρήσεων.

1. Εἰς τὰς Η.Π.Α. διὰ τοῦ «Shermann Act» τῆς 2/7/1890 ἐθεωρεῖτο παράνομος καὶ ἀπηγορεύετο κάθε συμφωνία (ὑπὸ τύπον τράστ ἢ ἄλλης μορφῆς) τείνουσα εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς ἐλευθέρου διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου. Τοῦτο ἴσχυσε μέχρι τοῦ 1911. Τὸ 1911 ἐθεωρήθη ὅτι τὸ τράστ δὲν εἶναι πάντοτε καταδικαστέον. Τὴν 16/9/1914 διὰ τῆς «Clayton Act» ἰδρύθη τὸ «Federal Trade Commission», ἐπιφορτισμένον μὲ τὴν ἀσκήσιν διπλοῦ ἐλέγχου, τὸσον νομικοῦ ὅσον καὶ διοικητικοῦ, ἐπὶ τῶν τράστ, ἢ νομιμότης τῶν ὁποίων ἔπαυσε νὰ ἀμφισβητῆται. Τὴν 10/3/1917 τὸ «Wilson Tarif Act» καὶ τὸ «Webb Bill» καθιέρωσαν ὅτι ἡ ἀντιτραστικὴ νομοθεσία δὲν ἐφηρμόζετο ἐπὶ τῶν συνασπισμῶν ἐξαγωγέων. Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ ν. 1870 εἶχεν ἀπαγορεύσει κάθε συνασπισμὸν ἀποβλέποντα εἰς τὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν. Τὸ ἀρθρον 516 τοῦ Συντάγματος τῆς Βαϊμάρης τῆς 2/8/1919 προέβλεψεν ὅτι τὸ Ράιχ ἐν περιπτώσει ἀνάγκης ἠδύνατο νὰ συνασπίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ρυθμίσεως τῆς παραγωγῆς, διανομῆς κλπ. Μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον, διὰ τῆς συμφωνίας τοῦ Πότσδαμ τῆς 3/8/45, ἀπηγορεύθησαν ἐν Γερμανίᾳ αἱ πάσης φύσεως συγκεντρώσεις τῶν ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τὴν μορφήν Καρτέλ, Τράστ, Κονσέρν καὶ λοιπῶν μονοπωλιακῶν ἐνώσεων. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπῆρχε πλήρης ἐλευθερία διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου. Τὸ 1928 ὁ νόμος περὶ ἀνωνύμων ἐταιρειῶν ἐθέσπισεν ἓν εἶδος ἐμμέσου ἐλέγχου ἐπὶ τῶν «Holdings». Τὸ 1943 τὸ Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου προέβη εἰς ἀναθεώρησιν τοῦ σημείου τούτου τοῦ Ν. τοῦ 1928.

§ 7.—Κυριώτεροι τύποι προκύπτοντες ἐκ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων.

1. Οἱ τρόποι συγκεντρώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἀπεριόριστοι. Ἐνῶ ὁ νομοθέτης ἐκάστης χώρας καθορίζει περιοριστικῶς τὰς ἀναγνωριζομένας νομικὰς μορφὰς τῶν ἐπιχειρήσεων, προκειμένου περὶ συγκεντρώσεως ἐπιχειρήσεων ἀφήνει πλήρη ἐλευθερίαν ἐκλογῆς τοῦ καταλλήλου τύπου.

Αἱ συγκεντρώσεις τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι φανεραὶ (τυπικαὶ) καὶ ἀφανεῖς (μυστικά, ἄτυποι).

Αἱ φανεραὶ συγκεντρώσεις ἐξωτερικεύονται δι' ἑνὸς τῶν γνωστῶν τύπων, περὶ ὧν κατωτέρω γίνεται λόγος, ἐνῶ αἱ ἀφανεῖς ἢ μυστικαὶ συγκεντρώσεις ἀποτελοῦν συνασπισμοὺς δημιουργουμένους de facto, καὶ δὴ δσάκις μικρὸς ἀριθμὸς ἐπιχειρήσεων φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἐλέγχῃ τὸ κύριον μέρος τῆς παραγωγῆς ἑνὸς προϊόντος ἢ τὴν παραγωγὴν βασικῶν πρώτων ὑλῶν, ἢ νὰ συγκεντρώσῃ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν¹ τοῦ ἀπασχολουμένου εἰς τὸν

1. Βάσει στοιχείων, ληφθέντων ἐκ τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων ἀπογραφῆς τῶν ἑλληνικῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων (ἔτος 1950) καταφαίνεται σαφῶς ὅτι εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἐπιχειρήσεων ἐπῆλθε μεγάλη συγκέντρωσις ἐργατικῶν χειρῶν, γεγονός ὃπερ ἀποδεικνύει τὴν de facto ἐπελθοῦσαν συγκέντρωσιν, ὡς καὶ τὴν μονοπώλησιν τῆς ἀγορᾶς βιομηχανικῶν τινῶν προϊόντων. Οὕτω :

α) Τὰ 16,68 % τοῦ συνόλου τῶν κλωστοῦφαντουργικῶν ἐπιχειρήσεων (αἱ μέχρι 10 ἀτόμων) ἀπασχολοῦν μόνον τὰ 0,39 % τοῦ συνόλου τῶν μισθωτῶν τῆς κλωστοῦφαντουργίας.

β) Τὰ 41,26 % τοῦ συνόλου τῶν κλωστοῦφαντουργικῶν ἐπιχειρήσεων (αἱ ἀπὸ 11—50 ἀτόμων) ἀπασχολοῦν μόνον τὰ 8,47 % τοῦ συνόλου τῶν μισθωτῶν.

γ) Τὰ 17,05 % τοῦ συνόλου τῆς κλωστοῦφαντουργίας (ἀπὸ 51—100 ἀτόμων) ἀπασχολοῦν μόνον τὰ 10,23 % τοῦ συνόλου τῶν μισθωτῶν.

δ) Τὰ 19,58 % τοῦ συνόλου τῶν κλωστοῦφαντουργικῶν ἐπιχειρήσεων (αἱ ἀπὸ 100—500 ἀτόμων) ἀπασχολοῦν τὰ 34,69 % τοῦ συνόλου τῶν μισθωτῶν.

ε) Τὰ 4,31 % τοῦ συνόλου (αἱ ἀπὸ 501—1000 ἀτόμων) ἀπασχολοῦν τὰ 21,10 % τοῦ συνόλου τῶν μισθωτῶν, καὶ τέλος

στ) Τὸ 1,17 % τοῦ συνόλου (αἱ ἀπὸ 1001 καὶ ἄνω) ἀπασχολοῦν τὰ 25,12 % τοῦ συνόλου τῶν μισθωτῶν.

Προκειμένου περὶ τῆς ἐριουργίας χαρακτηριστικῶς παρατηροῦμεν ὅτι τὰ 94 % τοῦ συνόλου τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπασχολοῦν τὰ 50,49 % τοῦ συνόλου τῶν μισθωτῶν, καὶ μόνον τὰ 6 % τούτων ἀπασχολεῖ τὸ ὑπόλοιπον ἡμῖς (περίπου) τοῦ συνόλου τῶν μισθωτῶν. Ἐπομένως προκύπτει ὅτι, εἰς τὸν κλάδον ἰδίᾳ τῆς ἐριουργίας, ἢ πραγματοποιηθεῖσα συγκέντρωσις μισθωτῶν εἶναι μεγίστη.

Βεβαίως εἶναι δυνατόν ν' ἀντιταχθῇ ὅτι ἡ ἐργατικὴ ἀπασχόλησις ἀποτελεῖ τὰ ἑνὸς μόνον ἐκ τῶν στοιχείων, ἅτινα ἀρροδιορίζουν τὸ μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως, κα

οίκειον κλάδον ἐξειδικευμένου ἐργατικού προσωπικοῦ, ἢ τέλος ἐν συνδυασμῷ ἀπάντων τῶν ἀνωτέρω.

2. Κυριώτεροι τύποι προκύπτοντες ἐκ τοῦ συνασπισμοῦ εἶναι :

1. Τὸ Καρτέλ (*Kartell - Cartel*).

Γενικά.

1. Τὸ καρτέλ ἀποτελεῖ συγκέντρωσιν ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὴν ὀριζόντιον ἢ παράλληλον διάταξιν. Αἱ συνασπιζόμεναι ἐπιχειρήσεις δεσμεύονται μεταξύ των ἐπὶ διαφόρων ὄρων διὰ *συμβάσεως*, διατηροῦν ὁμως ἀκεραίαν τὴν οἰκονομικὴν, διοικητικὴν καὶ νομικὴν των ὑπόστασιν, αὐτοτέλειαν καὶ ἀνεξαρτησίαν¹.

Εἰς τὴν σύμβασιν αἱ ἐπὶ μέρους ἐπιχειρήσεις συνομολογοῦν καὶ ὠρισμένην *ποινικὴν ρήτραν*, ἣτις καταπίπτει εἰς βάρος ἐκείνου ὅστις δὲν θὰ συνεμορφοῦτο πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς συμφωνίας. Εἰδικώτερον, ἡ συμφωνία ἣτις ἀναφέρεται εἰς τὴν σύμβασιν δυνατὸν ν' ἀφορᾷ εἴτε εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ποσότητος παραγωγῆς μιᾶς ἐκάστης τῶν συμβαλλομένων ἐπιχειρήσεων, εἴτε εἰς τὸν καθορισμὸν ἐνιαίας ποιότητος ἢ ὠρισμένης ποικιλίας, εἴτε εἰς τὴν κατανομήν των περιοχῶν καταναλώσεως, εἴτε εἰς τὸν τρόπον καὶ τὰς μεθόδους πωλήσεως, εἴτε, τέλος, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ὠρισμένης τιμολογικῆς πολιτικῆς κ.ο.κ.

Ἡ καθιέρωσις ὁμως εἰς τὸ καρτέλ ἐνιαίας τιμολογικῆς πολιτικῆς δυσχεραίνεται, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ὅσάκις αἱ συγκεντρούμεναι ἐπιχειρήσεις παρουσιάζουν *μεγάλον διαφορισμὸν κόστους*.

Κατηγορίαι καρτέλ.

2. Τὰ καρτέλ διακρίνονται βάσει τῶν κάτωθι κριτηρίων :

αα) *Τῆς τοπικῆς των ἐκτάσεως* : εἰς ἐθνικὰ καὶ εἰς διεθνή.

ὅτι, ἐὰν δὲν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὁ ἕτερος παραγωγικὸς συντελεστής ὡς καὶ ἡ παραγωγικὴ ἰκανότης, δὲν δυνάμεθα τελικῶς νὰ καθορίσωμεν τοῦτο καὶ ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι τὸ γεγονός τῆς συγκεντρώσεως μεγάλου ποσοστοῦ ἐργατῶν εἰς ἐλάχιστας ἐπιχειρήσεις ἐδημιούργησε τὴν συγκέντρωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ ἄρα τὴν μονοπώλησιν τῆς ἀγορᾶς βιομηχανικῶν τινων προϊόντων. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο βεβαίως ἔχει δόσιν ἀληθείας, δι' ὃ καὶ ἡ ὄνω στατιστικὴ ἀνάλυσις ἔχει περισσότερον ἐνδεικτικὸν χαρακτῆρα, καθ' ὅσον στηρίζεται μόνον ἐπὶ τοῦ ἐνὸς στοιχείου, ἤτοι τῆς ἐργατικῆς ἀπασχολήσεως.

1. Βλ. καὶ ὄρισμὸν Perroux εἰς Roland Mané, *Économie privée*, Paris 1951, σελ. 67, ὅστις καθορίζει τὰ cartels ὡς «Groupements d'entreprises qui conservent toute leur indépendance, sauf sur un certain nombre de points limitativement énumérés et spécifiés, dans une convention qu'elles signent dans le but d'acquérir une position de monopole sur le marché».

Και ἔθνικὰ μὲν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συγκροτοῦνται ἐξ ἐπιχειρήσεων τῆς αὐτῆς ἐθνικότητος, διεθνή δὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν ὁμοειδεῖς μὲν ἐπιχειρήσεις, διαφόρου ὁμως ἐθνικότητος.

ββ) *Τοῦ αἰτίου τοῦ προκαλέσαντος τὸν σχηματισμὸν τῶν*: εἰς ἐλεύθερα καὶ εἰς ἀναγκαστικά¹.

Ἐλεύθερα εἶναι ἐκεῖνα ἅτινα προκύπτουν ἐκ τῆς ἐλευθέρως συμφωνίας τῶν συμβαλλομένων ἐπιχειρήσεων, ἀναγκαστικά δὲ

1. Ἡ συγκρότησις ὑποχρεωτικῶν καρτέλ χρονολογεῖται ἀπὸ μακροῦ. Πολὺ πρὸ τοῦ Α' Παγκοσμίου Πολέμου ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἐγκαθιδρῦσαι ὑποχρεωτικὸν καρτέλ μεταξὺ τῶν βιομηχανιῶν ζακχάρως. Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἔκαρτε ἑλοποίησεν ἀναγκαστικῶς τὰς βιομηχανίας θείου, ὁμοίως ἡ Ρουμανικὴ τὰς βιομηχανίας πετρελαιοειδῶν. Τὸ 1910 ἡ Γερμανία ἐγνώρισεν τὸ πρῶτον ἀναγκαστικὸν καρτέλ τῶν βιομηχανιῶν ποτάσης.

Ἡ τάσις δημιουργίας ὑποχρεωτικῶν καρτέλ ὑπῆρξεν ἰδιαιτέρως ζωηρὰ εἰς τὰ ἀπολυταρχικὰ καθεστώτα, ἐνθα τὸ κράτος ἀσκεῖ κατὰ κανόνα μεγαλυτέραν παρέμβασιν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν, φέρ' εἰπεῖν, πολυάριθμοι βιομηχανίαὶ συνεκεντρώθησαν ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1926 καὶ ἐντεῦθεν. Ἐπίσης ἐν Γερμανίᾳ τὸ 1933 διὰ νόμου συνεκεντρώθησαν ἐπιχειρήσεις τινές τῶν Ράιχ τὸ 1936 ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ προβῇ εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν συγκέντρωσιν τῶν βιομηχανιῶν παραγωγῆς ξηροσιτικῶν λεπίδων. Διὰ τῆς προσαρτήσεως τῶν Σουδητικῶν περιφερειῶν ἐπεξετάθη (1939) ἡ ὑποχρεωτικὴ συγκέντρωσις καὶ εἰς τὰς βιομηχανίας ὕλου.

Θὰ ἦτο ὁμοῦ πλάνη νὰ νομισθῇ ὅτι τὰ ὑποχρεωτικά (ἀναγκαστικά) καρτέλ συνδέονται ἀποκλειστικῶς μὲ ὠρισμένα πολιτικά ἢ οἰκονομικά καθεστώτα διότι ἡ παρέμβασις τοῦ κράτους πρὸς δημιουργίαν ἀναγκαστικῶν καρτέλ αὐξάνει ὀλονέν καὶ εἰς τὰς χώρας ἐνθα ἐπικρατοῦν εἰσέτι φιλελεύθεροι ἀρχαί. Οὕτω, ἡ ὀργάνωσις τῆς βιομηχανίας ἐν Ἀγγλίᾳ, ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῦ κράτους, ἤρχισεν ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1926 διὰ τοῦ Mining Industry Act, ὅστις ἠτύνηεν τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀνθρακωρυχείων. Ἔτερα σχετικὰ νομοθετήματα ἦσαν τὸ Coal Mines Act τοῦ 1930, τὸ Coal Act τοῦ 1938, τὸ ὁποῖον ἠύξησε τὴν παρέμβασιν τοῦ κράτους ἐπὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν τιμῶν τοῦ ἀνθρακός κλπ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1940 ἡ συγχώνεσις τῶν ἀνθρακωρυχείων ἐγένετο ὑποχρεωτικὴ, συνεκροτήθη δὲ ἴδιος ὀργανισμὸς ἐλέγχου, τὸ Coal Commission, ὅστις ἦτο ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν συγκεντρωθεισῶν ἐπιχειρήσεων. Τὸ ἔτος 1916 ἡ συγχώνεσις αὕτη ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐθνικοποίησιν τῶν ἐν λόγῳ βιομηχανιῶν.

Ἄλλὰ παρόμοιον μέτρον ἐφηρμόσθη καὶ παρ' ἡμῶν δι' ὠρισμένης κατηγορίας ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὸ παρελθόν. Οὕτω, διὰ τοῦ Α.Ν. 1960/1939 «περὶ ρυθμίσεως τοῦ εἰσαγωγικοῦ καὶ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου» ὀργανώθησαν οἱ εἰσαγωγεῖς ὠρισμένων εἰδῶν διατροφῆς εἰς «Ἐνώσεις» (ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀναγκαστικά καρτέλ), ὠρισμένων ὑπὸ τὴν ἄμεσον καθογήγησιν καὶ ἐποπτείαν τοῦ κράτους ἀνάλαβον τὴν ἐκ οὐτινὲς ὑπὸ τὴν ἄμεσον καθογήγησιν καὶ ἐποπτείαν τοῦ κράτους ἀνάλαβον τὴν ἐκ τοῦ ἔξωτερου προμήθειαν καὶ εἰσαγωγὴν εἰδῶν διατροφῆς. Τὸ ὡς ἄνω μέτρον, ὡς ἀναφέρει ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ Α.Ν., ἐπεβλήθη λόγῳ τοῦ ἀρξάμενου τότε πολέμου καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συμφορῆς πρὸς τὰς τοιαύτας ἀνωμάλους περιστάσεις κερδοσκοπίας εἰς βάρος τῆς καταναλώσεως. Ἄρα τὸ μέτρον τῆς ἀναγκαστικῆς συγχώνεσεως τῶν ἐπιχειρήσεων δὲν εἶναι ἄγνωστον καὶ εἰς τὸν Ἑλληνα νομοθέτην.

ὅσα συγκροτοῦνται ὑποχρεωτικῶς τῇ ἐπιταγῇ τοῦ κράτους, εἴτε πρὸς ἄσκησιν ἐντονωτέρου ἐλέγχου τῆς παραγωγῆς, εἴτε πρὸς προστασίαν ὠρισμένων κλάδων ἐπιχειρήσεων καὶ ἀποτροπὴν τοῦ πολλάκις ἀναπτυσσομένου μεταξὺ τούτων καταστρεπτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, εἴτε πρὸς διενέργειαν ἀποτελεσματικωτέρου ἐλέγχου ἐπὶ τῶν τιμῶν, εἴτε τέλος πρὸς κατάκτησιν ξένων ἀγορῶν, καθ' ὅσον ἡ ὑποχρεωτικὴ συγκέντρωσις τῶν ἐπιχειρήσεων διευκολύνει καὶ προετοιμάζει τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς τοῦ Dumping.

γγ) *Τοῦ περιεχομένου τῆς δράσεώς των*: εἰς καρτέλ π ρ ο σ φ ο ρ ᾱ ς καὶ εἰς καρτέλ ζ η τ ῆ σ ε ω ς.

Τὰ πρῶτα ἀποβλέπουν εἰς τὴν ρύθμισιν τῶν σχέσεων, τῶν ἀφορῶν τὴν προσφορὰν τῶν εἰδῶν τῶν συνασπιζομένων ἐπιχειρήσεων, ἐνῶ τὰ δευτέρα ἀποσκοποῦν τὴν κατάπαυσιν τοῦ μεταξὺ των ἀναπτυσσομένου ἀνταγωνισμοῦ κατὰ τὴν προμήθειαν τῶν πρώτων ὑλῶν ἢ τὴν ἐκμίσθωσιν τῆς ἐργασίας τῶν ἐξειδικευμένων ἐργατῶν, ἰδίᾳ εἰς περιόδους σπάνιους τῶν συντελεστῶν τούτων ἐν τῇ ἀγορᾷ.

Εἰς τὰ καρτέλ π ρ ο σ φ ο ρ ᾱ ς εἰδικώτερον περιλαμβάνονται:¹

α) Τὰ καρτέλ ὄρων διαθέσεως (Konditionenkartelle).

β) Τὰ καρτέλ καθορισμοῦ τιμῶν (τιμορρυθμιστικά) (Preis-kartelle).

γ) Τὰ καρτέλ καθορισμοῦ ποσοστῶν παραγωγῆς (Kontingierungskartelle).

δ) Τὰ καρτέλ καθορισμοῦ ζωνῶν καταναλώσεως (Rayonierungskartelle).

ε) Τὰ καρτέλ ἐξισώσεως κερδῶν (Gewinnverteilungskartelle).

ς) Τὰ καρτέλ ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως (Rationalisierungskartelle) κ.ο.κ.

2. Τὸ Κονσέρν (*Konzern*).

Γενικά.

1. Τὰ κονσέρν ἀποτελοῦν συγκεντρώσεις ἐπιχειρήσεων τόσον κατὰ τὴν ὀριζόντιον ὅσον καὶ κατὰ τὴν κάθετον (κατακόρυφον) διάταξιν. Αἱ συνασπιζόμεναι ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ κονσέρν ἐπιχειρήσεις διατηροῦν μὲν ἀκεραίαν τὴν νομικὴν των ὑπόστασιν, χάνουν ὅμως ἐν μέρει τὴν οἰκονομικὴν των αὐτοτέλειαν καὶ τὴν

1. Βλ. *Κ. Mellerowitz*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 149 τ. I.

διοικητική των αὐθυπαρξίαν. Τὰ κονσέρν ἐνεφανίσθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ πληθωρισμοῦ, ἤτοι μεταξὺ 1921 - 1923.

Ἐνταῦθα ἡ συγκέντρωσις εἶναι συμπαγεστέρα, διότι αἱ συνασπιζόμεναι ἐπιχειρήσεις δεσμεύουν ἀμοιβαίως μέρος τοῦ κεφαλαίου των δι' ἀνταλλαγῆς τῶν μετοχῶν των. Ἀπαραίτητος ἄρα προϋπόθεσις εἶναι ὅπως αἱ συνασπιζόμεναι ἐπιχειρήσεις ἔχωσι τὴν μορφήν τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας.

Κατηγορίαι Κονσέρν.

2. Τὰ κονσέρν διακρίνονται: Εἰς ὀργανικὰ καὶ εἰς ἀνόργανα.

Ἄργανα λέγονται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν ἐπιχειρήσεις ὁμοειδεῖς ἢ ἀνηκούσας εἰς ἀλληλοδιαδόχους βαθμοὺς παραγωγικῆς διαδικασίας.

Ἄνοργανα δὲ (ἢ κονσέρν κεφαλαίων)¹ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν ἐπιχειρήσεις ἀνηκούσας εἰς διαφόρους οικονομικοὺς κλάδους. Τὰ ἀνόργανα κονσέρν, ἄρα, δὲν ἀποβλέπουν εἰς τὴν πραγματοποίησιν ἰδίου αὐτοτελοῦς παραγωγικοῦ προγράμματος, ἀλλ' ἐπιδιώκουν τὴν διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ κεφαλαίου των κυριαρχίαν πρὸς ἀπόκτησιν ὑλικῆς ἰσχύος τοιαύτης, ὥστε νὰ ἐπηρεάζουν ὀλόκληρον τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν τῆς Χώρας.

Κονσέρν ἀνόργανον μεγάλης ἐκτάσεως ἦτο ἐν Γερμανίᾳ τὸ τοῦ *Stinnes*, τὸ ὁποῖον συνεκέντρωσε περὶ τὰς 1535 ἐπιχειρήσεις² διαφόρου εἴδους καὶ μεγέθους καὶ ἀπησχόλει 600.000 ἐργάτας. Ἡ οικονομικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ἰσχύς τοῦ ἐν λόγῳ κονσέρν ὑπῆρξε τεραστία.

Τὰ ἀνόργανα (κεφαλαίων) κονσέρν, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκουν, δυνατὸν νὰ ἐμφανίζωνται:

αα) Ὡς ἐταιρεῖαι ἐπενδύσεως κεφαλαίων (*sociétés de placement - Investments trusts*)³. Αὗται ἐπενδύουν τὸ κεφάλαιόν των

1. Βλ. καὶ *G. Fischer*, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 66.

2. Μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται 18 χαλυβουργικαί, 36 ὑψικάμινι, 300 διαφόρων εἰδῶν (αὐτοκινήτων, ἠλεκτρισμοῦ, συγκοινωνιακαὶ κλπ.), χρησιμοποιεῖται μετὰ κατασκευῆς χαρτομάξης, τυπογραφεία, ὡς καὶ 60 δημοσιογραφικαί. Τὸ τεράστιον τοῦτο οικονομικὸν συγκρότημα ὁ *STINNES* διηύθυνε δι' ἐταιρείας χαρτοφυλακίου. Διὰ τοῦ θανάτου του (1924) ὁ ἀνωτέρω ὀργανισμὸς διελύθη.

3. Βλ. περὶ τούτου ἀξιόλογον μελέτην *R. Argenziano*, *L' investment trust*, Milano 1952. Ἐπίσης *Joubert*, *Les sociétés de placement à long terme*, Paris 1932.

εις τίτλους ἐπιχειρήσεων διαφόρου κλάδου, αἵτινες παρουσιάζουν ποικίλην ἰκανότητα καὶ πιθανότητα κέρδους. Βασικὸς σκοπὸς τῆς ἐν λόγω ἐταιρείας εἶναι ἡ διασφάλις κατ' ἀρχὴν μέσης σταθερᾶς ἀποδοτικότητος τῶν κεφαλαίων τῆς μεγαλυτέρας τοῦ τρέχοντος ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπιτοκίου. Ἐν τούτοις ὁμως, ὁσάκις κατὰ τὴν ἐπένδυσιν κατώρθωσαν νὰ συγκεντρώσουν εἰς χεῖρας των μετοχὰς διαφόρων ἐπιχειρήσεων κατὰ ποσοστὸν ἀνώτερον τοῦ 50 %, τότε αὐτομάτως ἀσκοῦν ἐπ' αὐτῶν συγκεντρωτικὴν ἐπίδρασιν καὶ τοιουτοτρόπως δημιουργεῖται κονσέρν ἀνόργανον, διότι κατὰ τὸ πλεῖστον αἱ ἐπιχειρήσεις ἀνήκουν εἰς διαφόρους παραγωγικοὺς κλάδους.

Αἱ ἐταιρεῖαι ἐπενδύσεων ἀνεπτύχθησαν ἰδίως εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας καὶ ἀποβλέπουν εἰς σκοπὸν τὸ μὲν κοινωνικοοικονομικόν, ἥτοι τὴν συγκέντρωσιν τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως εἰς τοὺς μικροαποταμιευτὰς μέσης ἀποδοτικότητος μεγαλυτέρας τοῦ τρέχοντος ἐπιτοκίου ἐν τῇ ἀγορᾷ, τὸ δὲ εἰς ἰδιωτικοοικονομικόν, ἥτοι τὴν διὰ τῆς χρηματοδοτήσεως ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Οὕτω τὰ Investments trusts ὑπῆρξαν εἰς τὰς Η.Π.Α. ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀναπτύξεως τῶν σιδηροδρόμων, ὡς καὶ μεγάλου ἀριθμοῦ βιομηχανιῶν εἰς τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν. Ἐπὶ τῶν Ἐταιρειῶν Ἐπενδύσεων ἀσχολούμεθα ἀναλυτικῶς ἐν τοῖς ἐπομένοις εἰς τὸ περὶ ὀργάνων τῆς Χρηματοδοτήσεως ἀφιερούμενον τμῆμα τοῦ παρόντος ἔργου.

ββ) Ὡς ἐταιρεῖαι χαρτοφυλακίου (Holding Companies—sociétés de portefeuille). Αὗται ἀποτελοῦν ἐπιχειρήσεις μορφῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας. τῶν ὁποίων τὸ ἐνεργητικὸν ἀπαρτίζεται ἀπὸ μετοχὰς ἄλλων ἐπιχειρήσεων. Δηλαδή, ἐπενδύουν τὸ κεφάλαιόν των εἰς μετοχὰς διαφόρων ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐπιτύχουν τὴν ἄσκησιν ἐλέγχου ἐπὶ τῆς διοικήσεως ἢ τῆς παραγωγῆς των, καὶ τελικῶς καταστήσουν ὑποχείριους τὰς οὕτω πως ἐλεγχομένας ἐπιχειρήσεις¹. Ἐπὶ παραδείγματι, μία Τράπεζα εἶναι δυνατὸν νὰ

1. Φορολογικῶς, αἱ ἐταιρεῖαι χαρτοφυλακίου εἰς πλείστας χώρας (Γαλλίαν, Βέλγιον, Τουρκίαν κ.λ.π.) ὑφίστανται διπλὴν φορολογίαν τῶν κερδῶν των. Παρ' ἡμῖν, διὰ τοῦ Ν.Δ. 3843/1958 «Περὶ φορολογίας εἰσοδήματος νομικῶν προσώπων» δὲν ὑφίσταται θέμα διπλῆς φορολογίας, καθ' ὅσον ἐπιτρέπεται εἰς τὰς ἐταιρεῖας χαρτοφυλακίου ὅπως ἐκπίπτωσιν ἐκ τοῦ φόρου τοῦ ἀναλογούντος εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν κέρδη (εἴτε πρόκειται περὶ διανεμομένων εἴτε μὴ) τὰ ποσὰ φόρου ἅτινα παρεκρατήθησαν κατὰ τὴν ἐξαργύρωσιν μερισμάτων μετοχῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸ χαρτοφυλάκιόν των. Ἀναλυτικῶς περὶ τῆς νομικῆς καὶ φορολογικῆς πλευρᾶς τῶν ἐταιρειῶν χαρτοφυλακίου βλ. Δ. Τσίγκρη, ἐνθ' ἄνωτ.

κρίνη σκόπιμον ὅπως ἐλέγξῃ στενῶς ἐπιχειρήσεις τινάς, εἰς ἃς ἔχει τοποθετήσει κεφάλαια. Ἡ εἶναι δυνατὸν μία ὑφαντουργικὴ ἐπιχειρήσις ν' ἀποκτήσῃ τὰς μετοχὰς μιᾶς ἐταιρείας ἠλεκτροπαραγωγῆς¹ διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἠλεκτρικοῦ ρεύματος μὲ μειωμένον τιμολόγιον.

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἐφ' ὧν ἀσκεῖται ἡ διὰ τοῦ Holding πλειοψηφικὴ ὑπεροχὴ καλοῦνται « θυγατέρες ἐπιχειρήσεις » (filiales) ἢ ὑπὸ « κηδεμονίαν ἐπιχειρήσεις » (sociétés patronnées). Ἐὰν καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρῶνται « θυγατέρες »² μόνον αἱ ἰδρυθεῖσαι ὑπὸ τῆς « μητρὸς ἐπιχειρήσεως » (société mère), ἐν τούτοις εἰς τὴν πράξιν ἐπεκράτησε νὰ θεωρῶνται ὡς τοιαῦται ἅπασαι αἱ ἐπιχειρήσεις, αἱ εὐρισκόμεναι ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῆς ἰθυνοῦσης (μητρὸς). Κατὰ τὸ Ν.Δ. 4237/62 (ἄρθρ. 6) Ἐταιρεία χαρακτηρίζεται ὡς ἐξηρημένη ἄλλης, ὅταν μετοχαὶ ἐκπροσωποῦσαι πλέον τοῦ ἡμίσεος τοῦ καταβεβλημένου κεφαλαίου της ἀνήκουν εἰς τὴν κυριότητα τῆς κυρίας.

Κατὰ κανόνα, ἡ μήτηρ - ἐπιχείρησις, ἵνα ἀσκήσῃ ἡγεσίαν ἐπὶ τῆς θυγατρὸς, ὀφείλει νὰ διατηρῇ τὴν πλειοψηφίαν τῶν μετοχῶν ταύτης. Παρὰ ταῦτα, ὅμως, δὲν εἶναι σπάνιον τὸ φαινόμενον νὰ ὑπάρχῃ μικροτέρα συμμετοχὴ τῆς ἰθυνοῦσης (μητρὸς) εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς ἰθυνομένης, καὶ ἐν τούτοις αὕτη νὰ ἀσκήσῃ πραγματικὴν ἐπιρροὴν δι' ἐτέρων μέσων, ὡς, ἐπὶ παραδείγματι, διὰ τῆς ἀποκτήσεως προνομιούχων μετοχῶν πολλαπλῶν ψήφων (à vote plural) ἢ τῆς παραχωρήσεως ἐκ μέρους τῆς « μητρὸς » μεγάλων πιστώσεων ἐν ὧρα πιστωτικῆς ἀσφυξίας, ἢ τῆς συμφωνίας μακροχρονίου ἀνεφοδιασμοῦ τῆς « θυγατρὸς » διὰ πρώτων, βοηθητικῶν ἢ δυναμικῶν ὑλῶν σπανιζουσῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἢ νὰ ὑφίσταται τοιαύτη διασπορὰ τῶν μετοχῶν εἰς πλείστας χεῖρας, ὥστε τὸ

1. Ὡς τοῦτο ἔπραξε παρ' ἡμῖν μεγάλη ὑφαντουργικὴ ἐπιχείρησις τῆς Ναούσης ἀγοράσασα τὴν πλειοψηφίαν τῶν μετοχῶν τῆς ἐταιρείας « Βέρμιον » Α.Ε.

2. Ἐν τῇ πράξει πολλῶν μιᾶς ἐπιχειρήσεως προτιμᾷ νὰ δημιουργήσῃ μίαν « θυγατέρα », ἀντὶ νὰ ἰδρύσῃ νέον ὑποκατάστημα ἢ νέον κλάδον τῆς ἤδη λειτουργούσης, καὶ τοῦτο ἵνα περιορίσῃ τοὺς κινδύνους της. Διότι εἰς τὴν « θυγατέρα » ἐπιχειρήσιν θέτει εἰς κίνδυνον μόνον τὸ ποσὸν τῆς καταθέσεως, ὅπερ δὲν εἶναι ἀνώτερον τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνολικοῦ της κεφαλαίου, ἐνῶ, ἐὰν ἐξέτεινε τὴν ἤδη λειτουργοῦσαν ἐπιχείρησιν, θὰ ἠδύνατο νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον ὅλον τὸ ὑπ' αὐτῆς ἀπασχολούμενον κεφάλαιον. Περαιτέρω, συνήθως, ἡ θυγάτηρ διεκολύνει τὸ ἔργον τῆς μητρὸς ποικιλοτρόπως. Οὕτω, εἶναι δυνατὸν νὰ περιορίξῃ τὴν δραστηριότητά της εἰς ὠρισμένην περιοχὴν ἢ νὰ διενεργῇ ὠρισμένου εἶδους συναλλαγὰς. Τοιοῦτοι λόγοι ὠδήγησαν τὰ Μεγάλα Καταστήματα (Grands Magasins) ὅπως ἰδρύσωσι θυγατέρας ἐπιχειρήσεις, πωλοῦσας μὲ ἐνιαίας τιμᾶς (prix uniques) ἢ μεγάλας ἐθνικὰς ἐπιχειρήσεις νὰ ὀργανώσωσι θυγατέρας εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

30%, φέρ' εἰπεῖν, τῶν μετοχῶν τῆς θυγατρὸς νὰ δίδῃ πλειοψηφίαν εἰς τὴν μητέρα - ἐπιχείρησιν κ.ο.κ.

Οὕτω διὰ τῆς ὑπὸ τῆς ἰθυνοῦσης (μητρὸς) κτήσεως προνομιούχων μετοχῶν πολλαπλῶν ψήφων τῆς θυγατρὸς εἶναι δυνατόν μὲ μικρὸν κεφάλαιον νὰ ἐξασφαλίσῃ ἡ πρώτη πλειοψηφίαν εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις τῆς δευτέρας. Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ μήτηρ μὲ τὸ αὐτὸ κεφάλαιον δύναται νὰ ἐλέγχῃ περισσοτέρας ἀκόμη ἐπιχειρήσεις, ἐὰν αἱ ὑποτελεῖς τῆς ἀσκοῦν ἤδη ἠγεσίαν ἄλλων μικροτέρων ἐπιχειρήσεων.

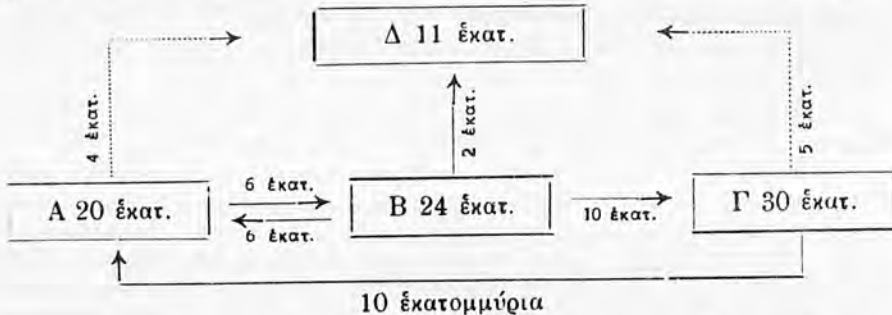
Διὰ νὰ καταστῇ ἔτι σαφέστερον τὸ ἀνωτέρω, παραθέτομεν τὸ κάτωθι παράδειγμα¹:

Ἔστω ὅτι: ἡ Α ἐπιχείρησις ἔχει κεφάλαιον 20 ἐκ.
 ἡ Β » » » 24 »
 ἡ Γ » » » 30 »

Καὶ ὅτι ἡ Α κατέχει μετοχὰς 6 ἐκ. τῆς Β καὶ 10 ἐκ. τῆς Γ
 ἡ Β » » 6 » » Α
 καὶ ἡ Γ » » 10 » » Β

Τέλος ὅτι: ἡ Δ (ἰθύνουσα - μήτηρ) κατέχει:
 τῆς Α μετοχὰς 4 ἐκ.
 τῆς Β » 2 »
 τῆς Γ » 5 »

ἤτοι συνολικῶς διαθέτει ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς 11 ἐκ. μετοχὰς.

— Ἐὰν ἡ Δ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Α, κυριαρχεῖ τῆς Γ καὶ χάρις εἰς τὴν Γ ἠγεῖται τῆς Β.

1. Βλ. *U. Vaes, La Technique du financement des Entreprises etc., Paris 1946, σελ. 470.*

— Ἐὰν ἡ Δ ἐνωθῆ μετὰ τῆς Α, ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῆς Α καὶ χάρις εἰς τὴν Α ἡγεῖται τῆς Γ.

— Ἐὰν ἡ Δ ἐνωθῆ μετὰ τῆς Γ, ἡγεῖται τῆς Β καὶ χάρις εἰς τὴν Β ἡγεῖται τῆς Α.

Βεβαίως αἱ Α, Β, Γ δύνανται, ἐνούμεναι, ν' ἀποτινάξουν τὸν ζυγὸν τῆς Δ. Τὸ ἐνδεχόμενον ὅμως τοῦτο εἶναι σπανιώτατον ἐν τῇ πράξει καὶ ἡ Δ, μὲ ποσὸν 11 ἑκατ., κυριαρχεῖ ἐπὶ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου 74 ἑκατ.

Τὸ ὡς ἄνω παράδειγμα ἔχει μᾶλλον θεωρητικὸν χαρακτήρα, διότι εἶναι λίαν δυσχερὲς εἰς τὴν πράξιν νὰ ἐμφανισθῆ ἐπακριβῶς τοιαύτη συμμετοχὴ τῆς ἰθινοῦσης εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν λοιπῶν, ὥστε νὰ παρατηρηθῆ τελικῶς ἡ κυριαρχία ἐπ' αὐτῶν διὰ τοῦ μικροτέρου δυνατοῦ κεφαλαίου.

3. Αἱ συμφωνίαι κυρίων (*Friendly Agreement* ἢ *Gentlemen's Agreement*).

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ προφορικῆς συμφωνίας μετὰξὺ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων. Αἱ συμφωνίαι αὗται οὐδεμίαν περιλαμβάνουν κύρωσιν, ἀλλ' ἀπλῶς στηρίζονται εἰς τὸν προφορικὸν λόγον τῶν συμβαλλομένων. Ὁ τύπος οὗτος τῆς συνενώσεως συναντᾶται κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ.

4. Τὰ *Rings* καὶ *Corners*.

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ κερδοσκοπικῆς συνενώσεως βραχείας χρονικῆς διαρκείας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς συγκεντρώσεως τοῦ μεγίστου μέρους τῶν ἀποθεμάτων ἀγαθοῦ τινος, τελούντος ἐν ἀνεπαρκείᾳ ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ τῆς ἐν συνεχείᾳ τμηματικῆς πωλήσεως τούτου εἰς ἐξαιρετικῶς ἠύξημένας τιμὰς.

5. Τὰ *Pools*.

Τὰ *pools* ὁμοιάζουν ὀλίγον πρὸς τὰ *cartels*, ἀλλ' ἀποτελοῦν συνενώσεις περισσότερον ἰσχυροτέρας τούτων. Εἰς τὸ *pool* ἑκάστη ἐπὶ μέρους ἐπιχειρήσις διατηρεῖ ἀνεξαρτησίαν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσίν της, ὑφίσταται ὅμως πλήρη ρύθμισιν τῆς παραγωγῆς καὶ διαθέσεως τοῦ προϊόντος της. Ἐπίσης ἡ διανομὴ τῶν κερδῶν διενεργεῖται ἀναλόγως πρὸς τὴν παραγωγικὴν ἰκανότητα μιᾶς ἑκάστης ἐπιχειρήσεως.

Ἡ κυρία ἀδυναμία τῶν *pools*—ὅπως ἄλλως τε συμβαίνει καὶ μὲ τὰ *καρτέλ*—εἶναι ἡ ἀντίθεσις, ἣτις παρουσιάζεται σὺν τῷ

χρόνῳ μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων ἐπιχειρήσεων κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἀποτελεσμάτων, διότι αἱ ἰσχυραὶ καὶ ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας κόστους ἐργαζόμεναι ἐπιχειρήσεις ἔχουν κάθε συμφέρον νὰ ἐξοντώσουν τὰς ἀσθενεῖς, ἵνα τελικῶς μονοπωλήσωσι τὴν ἀγοράν.

Τὰ πρῶτα pools ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰς Η.Π.Α. μεταξὺ τῶν σιδηροδρομικῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὰ pools εἶναι κατὰ κανόνα μικρᾶς διαρκείας.

6. Τὸ Trust.

Τὸ Trust¹ ἀποτελεῖ συγχώνευσιν (fusion) ἐπιχειρήσεων τελοῦσῶν εἴτε εἰς κάθετον, εἴτε εἰς ὀριζόντιον διάταξιν.

Ἡ συγχώνευσις συντελεῖται εἴτε δι' ἀπορροφήσεως τῶν μικροτέρων ὑπὸ μιᾶς μεγαλυτέρας, εἴτε διὰ τῆς διαλύσεως τῶν ἐπὶ μέρους ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς δημιουργίας μιᾶς νέας τοιαύτης.

Κατὰ τὴν συγχώνευσιν διὰ διαλύσεως ἅπασαι αἱ συγκεντρούμεναι ἐπιχειρήσεις χάνουν τόσον τὴν οἰκονομικὴν ὄσον καὶ τὴν νομικὴν τῶν αὐτοτέλειαν καὶ αὐθυπαρξίαν.

Πλεονεκτήματα τοῦ τράστ :

α) Τὸ τράστ ἐπιτρέπει τὴν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς ὑπὸ τὰς πλέον οἰκονομικὰς συνθήκας :

Διότι ἡ πραγματοποιουμένη συγκέντρωσις ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὸ τὴν εἰς μεγάλας ποσότητας προμήθειαν πρῶτων ὑλῶν ἢ ἡμικατεργασμένων ἀγαθῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν ἐξοικονόμησιν μεταφορικῶν ἐξόδων, τὴν ἐπίτευξιν εὐνοϊκωτέρων ὄρων προμηθείας, τὸν περιορισμὸν τῆς εὐρείας διαφημίσεως, τὴν μείωσιν ἢ καὶ κατάργησιν τῆς χορηγήσεως μακροπροθέσμων πιστώσεων κ.τ.τ.

Διότι ἐπέρχεται εὐρύτερος καὶ ὀρθολογικώτερος καταμερισμὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας καὶ παρέχεται ἡ εὐχέρεια τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν² ἐκμεταλλεύσεών τινων ἢ τῆς ἐντάσεως τοῦ ρυθμοῦ παραγωγῆς (at full capacity) ἐτέρων, ὧν αἱ προϋποθέσεις λειτουργίας εἶναι εὐνοϊκώτεροι.

Διότι ἡ πραγματοποιουμένη συγκέντρωσις κεφαλαίων ἐπιτρέπει τὴν εὐρεῖαν χρησιμοποίησιν τῶν τελειότερων μέσων καὶ μεθόδων ὡς καὶ τοῦ μᾶλλον ἐξειδικευμένου προσωπικοῦ.

1. Ἡ λέξις trust εἶναι μὲν ἀγγλική, προέρχεται ὁμως ἐκ τῆς δανικῆς «trost» ἢ «troster», ἣτις σημαίνει ἐμπιστοσύνην.

2. Τὸ Trust τοῦ Whisky ἐν Ἀμερικῇ (Distillers and Cattle Feeders' Trust) συνεκροτήθη διὰ τοῦ κλεισίματος τῶν 68 ἐκ τῶν 80 ἐκμεταλλεύσεων. Ἐπίσης τὸ τράστ ζαχαρώως διέλυσε τὰς 16 ἐκ τῶν 18 ἐκμεταλλεύσεων.

β) Τὸ τράστ ἐπιτυγχάνει εὐνοϊκωτέραν διαμόρφωσιν τιμῶν πωλήσεως :

Διασφαλίζεται ὁ σχηματισμὸς τῶν εὐνοϊκωτέρων διὰ τὰς συνασπισμένους ἐπιχειρήσεις τιμῶν πωλήσεως, καθ' ὅσον ἐξαφανίζεται ὁ ἀνταγωνισμὸς. Οὕτω τὸ τράστ, ἐλέγχον τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς παραγωγῆς εἴδους τινός, εἶναι εἰς θέσιν νὰ καθορίσῃ καὶ τιμὰς ἐπωφελεῖς διὰ τὰ προϊόντα του. Βεβαίως ἡ ἐλευθερία αὕτη τοῦ καθορισμοῦ τιμῶν δὲν εἶναι ἀπεριόριστος, διότι πέραν ὀρισμένου σημείου αὐξήσεως τῶν τιμῶν ἡ κατανάλωσις ἀντιδρᾷ διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ζήτησεως τοῦ ἀγαθοῦ.

γ) Τὸ τράστ συμβάλλει εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν ἐξαγωγῶν :

Ἡ ὁμοιομορφία καὶ ἡ σταθερότης τῶν προϊόντων (τυποποιήσις - κανονικοποιήσις) τοῦ τράστ, ὡς καὶ ἡ εἰς μεγάλας ποσότητας παραγωγή τούτων, διευκολύνουν τὰς ἐξαγωγὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δυσχερέστατα ἐπιτυγχάνουν αἱ σποραδικῶς καὶ μεμονωμένως δρῶσαι ἐπιχειρήσεις. Τὸ τράστ, ἐπιπροσθέτως, λόγῳ τοῦ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀσκουμένου μονοπωλίου, ἔχει τὴν δυνατότητα τῆς μειώσεως τῶν τιμῶν ἐξαγωγῆς πρὸς κατάκτησιν νέων ἀγορῶν καὶ τῆς ἐπιρρίψεως τῶν προσθέτων βαρῶν τούτου εἰς τὸ κόστος τῆς ἐσωτερικῆς καταναλώσεως. Ὁ τοιοῦτος διαφορισμὸς τιμῶν πωλήσεως μεταξὺ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ εἶναι γνωστὸς εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην μὲ τὴν ὀνομασίαν « πολιτικὴ τοῦ Dumping »¹.

Μειονεκτήματα τοῦ Trust :

Τὰ μειονεκτήματα τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν αἱ πάσης φύσεως συγκεντρώσεις, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ἰσχύουν καὶ ἐν προκειμένῳ, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὴν ὀξυτέραν των μορφήν, καθ' ὅσον, ὡς γνωστόν, τὸ trust ἀποτελεῖ συμπαγέστατον συνασπισμόν, ἀσκοῦντα ἀποτελεσματικώτερον τὴν μονοπωλιακὴν του πολιτικὴν.

1. Εἰδικῶς μὲ τὴν ἔννοιαν «dumping» ἠσχολήθη παρ' ἡμῖν ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς τῆς Α.Σ.Ο.Ε.Ε. *Ι. Τουρνάκης*, ἐν τῇ «Ἐσωτερικῇ Ἐμπορικῇ Πολιτικῇ», Ἀθήναι 1936. Ὁμοίως ὅρα καὶ *Δ. Καλιτσουνάκη*, Ἐφημεροσμένην Πολιτικὴν Οἰκονομίαν, σελ. 532 ἐπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

§ 1.—Γενικά περί λειτουργιών.

1. Ἡ ἐπιχείρησις, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, ἀποτελεῖ αὐτοτελῆ οἰκονομικὸν ὀργανισμόν, δυνάμενον νὰ παραλληλισθῆ, ἀπὸ ἀπόψεως ζωῆς καὶ δράσεως, πρὸς τοὺς ζῶντας ἐν γένει ὀργανισμούς. Καὶ ὅπως κάθε βιολογικὸς ὀργανισμὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν σύνολον ὀργάνων, ἐκ τῆς ἀρμονικῆς λειτουργίας τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ ἐν τῇ ζωῇ διατήρησις του, οὕτω καὶ ἡ ἐπιχείρησις, ὡς οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς, ἀναλύεται εἰς διάφορα στοιχεῖα ἔμψυχα καὶ ἄψυχα—καλούμενα ἀπὸ ὀργανωτικῆς πλευρᾶς ὄργανα—ἅτινα δεόν νὰ τελοῦν ἐν ὀρθῇ μεταξὺ τῶν ἀναλογίᾳ καὶ νὰ ἑναρμονίζωνται δεόντως. Ὅπως δὲ πάλιν ἕκαστος ζῶν ὀργανισμὸς ἐμφανίζει ἴδια φυσιογνωμικὰ γνωρίσματα σαφῶς διακρινόμενα ἐτέρου, οὕτω καὶ ἐκάστη ἐπιχείρησις παρουσιάζει ἰδιοτυπίαν καὶ ἰδιομορφίαν ἕναντι ἐτέρας, ἀκόμη καὶ ὁμοειδοῦς, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανικῆς συνθέσεως ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως λειτουργικῆς διαρθρώσεως.

Ἴδου διατί δὲν δύνανται νὰ τεθοῦν τυπικοὶ καὶ ὁμοίομορφοὶ κανόνες ὀργανώσεως ἰσχύοντες ἀδιακρίτως δι' ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ ἐκάστη οἰκονομικὴ μονὰς δεόν νὰ ἐξετάζεται ἐν ὄψει τῆς ἀτομικότητος ἣν αὕτη ἐμφανίζει.

2. Ἡ ὀργάνωσις, ὡς ἐπιστήμη ἄμα καὶ τέχνη ἐπιδιώκει τὸν ὀρθολογισμόν ἀλλὰ καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει συντελουμένων πάσης φύσεως ἐνεργειῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐπιτεύξεως μείζονος ἀποτελεσματικότητος.

Ὡς ἐπιστήμη αὕτη ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐξαγάγῃ ἀρχὰς καὶ κανόνας, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὁποίων θὰ ἐπιτυγχάνεται τὸ optimum τῆς ἀποδόσεως.

Ὡς τέχνη δὲ θέτει εἰς ἐφαρμογὴν τοὺς ὡς ἄνω ἐξαχθέντας κανόνας καὶ ἐλέγχει τὴν ἀποτελεσματικότητά των ἐν τῇ πράξει. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διεύρυνσιν τῆς δράσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν, κατέστη ἀπαραίτητος ὁ λεπτομερὴς καταμερισμὸς τῶν καθ' ἕκαστα ἐνεργειῶν, ὡς καὶ ἡ συστηματοποίησης, ὁ συντονισμὸς καὶ ὁ ἀποτελεσματικὸς ἔλεγχος τούτων. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἐπιχειρηματίου μετεβλήθη ἄρδην, ἡ δὲ ἄμεσος καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπαφὴ τούτου μετὰ τῶν ἐν γένει συνεργατῶν του παρεχώρησε τὴν θέσιν της εἰς τὴν ἕμμεσον διοίκησιν, εἰς ἣν παρεμβάλλονται πρόσωπα ἐκλεγόμενα ὑπὸ τούτου ὡς ἐπὶ κεφαλῆς ὠρισμένου τομέως δράσεως. Οἱ βασικοὶ οὗτοι τομεῖς δράσεως, καλούμενοι *λειτουργίαι τῆς Ἐπιχειρήσεως*, κατευθύνονται, ἐλέγχονται καὶ ἐν γένει παρακολουθοῦνται ὑπὸ τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου τεταγμένων πρὸς τοῦτο ὀργάνων, ἅτινα καὶ καθίστανται ἀπέναντι τούτου ὑπεύθυνα διὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν λαμβανόμενα μέτρα.

Ἡ σύγχρονος ὀργάνωσις τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ὡς ἐκ τούτου ὀργάνωσις «*λειτουργιῶν ἢ ἀρμοδιοτήτων*».

3. Κατωτέρω προβαίνομεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καθ' ἕκαστα βασικῶν λειτουργιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, τονίζοντες τὰ κυριώτερα ὀργανωτικὰ προβλήματα τὰ ἀνακύπτοντα εἰς ἐκάστην ἐκ τούτων.

Ὡς βασικαὶ λειτουργίαι θεωροῦνται :

- Ἡ χρηματοοικονομικὴ λειτουργία.
- Ἡ λειτουργία τοῦ ἐφοδιασμοῦ.
- Ἡ τεχνικοπαραγωγικὴ λειτουργία.
- Ἡ λειτουργία τῆς διαθέσεως.
- Ἡ διοικητικὸ-λογιστικὴ λειτουργία.

§ 2.—Χρηματοοικονομικὴ λειτουργία.

1. Διὰ τὴν ἰδρύσιν καὶ λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως καθίσταται ἀπαραίτητον ὠρισμένον μέγεθος κεφαλαίων. Ἡ φροντίς τῆς ἀνευρέσεως, συγκεντρώσεως, διαχειρίσεως, ἐξυπηρετήσεως καὶ ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ ἐπιστροφῆς τῶν κεφαλαίων τούτων ἀνήκει εἰς τὴν χρηματοοικονομικὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Πρόκειται περὶ βασικῆς λειτουργίας, συγκροτουμένης ἅμα τῇ ἰδρύσει τῆς ἐπιχειρήσεως—καὶ πρὸ πάσης ἄλλης λειτουργίας—ἀποσκοπούσης εἰς τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀπαραιτήτου

κεφαλαίου, ὡς καὶ εἰς τὴν ὀρθολογικὴν ἐπένδυσιν τούτου. Τὸ ὕψος τοῦ κεφαλαίου τοῦ προοριζομένου δι' ἐπενδύσεις εἰς πάγια (ἢ διαρκῆς κεφάλαιον) ἁρμονικῶς δέον νὰ συνδυάζεται καὶ ἑναρμονίζεται, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐπιχειρήσεως, πρὸς τὸ τμήμα τοῦ κεφαλαίου τοῦ προοριζομένου δι' ἐπενδύσεις εἰς κυκλοφορικὰ (ἢ κεφάλαιον κινήσεως), ὥστε νὰ διατηρῆται μόνιμος ἰσορροπία μεταξὺ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν κεφαλαίου.

Ἡ τοιαύτη ὀρθὴ ἀναλογία καὶ ἁρμονικὴ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν κεφαλαίου κρίνεται ἀπαραίτητος, ἵνα μὴ ἐμφανίζονται τὰ φαινόμενα εἴτε τῆς ὑπερμέτρου παγιοποιήσεως τῆς περιουσίας μὲ τὰς γνωστὰς ἐπιπτώσεις ἐπὶ τοῦ κόστους καὶ τῆς οἰκονομικότητος, εἴτε τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ παγίου ἐξοπλισμοῦ κεφαλαίου κινήσεως, ὅπερ ὀδηγεῖ εἰς ἐπαχθεῖς ἐνίοτε δανεισμούς, μὴ δικαιολογουμένους ἐκ τῆς ἀναμενομένης ἀποδοτικότητος.

2. Οὕτω, ἡ χρηματοοικονομικὴ λειτουργία, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, καθορίζει τόσον τὸ ἀπαραίτητον μέγεθος τοῦ κεφαλαίου κινήσεως — ἀναλόγως πρὸς τὸν προϋπολογιζόμενον κύκλον ἐργασιῶν καὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ λαμβανομένων ὑπὸ τῶν προμηθευτῶν καὶ παραχωρουμένων πρὸς τοὺς πελάτας πιστώσεων — ὅσον καὶ τὰς ἀναγκαίαις εἰς πάγια ἐπενδύσεις διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ οὕτω πως ὑπολογισθέντος κύκλου ἐργασιῶν.

Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς μείζονος δυνατῆς ἀποδόσεως τῶν διατιθεμένων ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως κεφαλαίων καθίσταται ἀπαραίτητος ἡ συστηματικὴ ὀργάνωσις τῆς χρηματοοικονομικῆς λειτουργίας, ἥτις, ἐν τῇ ἐπιδιώξει μείζονος ἀποδόσεως τῶν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἐπενδεδυμένων ἐν γένει κεφαλαίων, πολλάκις προβαίνει καὶ εἰς μειώσεις τῶν διατιθεμένων μέσων, ἀρκεῖ αὐταὶ νὰ ὀδηγοῦν εἰς διαρκῆ ἰσορροπία μεταξὺ ζητουμένων καὶ προσφερομένων ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως εἰδῶν. Ταυτοχρόνως ἔργον τῆς χρηματοοικονομικῆς λειτουργίας εἶναι ἡ ἐξέυρεσις τῆς ὀριακῆς ἀποδόσεως ἐκάστου νέου κλιμακίου κεφαλαίου, ὅπερ προστίθεται εἰς τὸ ἤδη ὑπάρχον, ὡς καὶ ἡ πρόκρισις νέας χρηματοδοτήσεως ἐν ὄψει οὐ μόνον τοῦ παράγοντος τῆς μέσῃ ταύτης ἐπιτευχθησομένης μείζονος βαθμοῦ ἀποδοτικότητος, ἀλλὰ καὶ τοῦ συνελεία τῶν δανεισμῶν διαμορφωθησομένου ἐν τῇ ἐπιχειρήσει βαθμοῦ ρευστότητος.

3. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστης χρήσεως τμήμα ἐκ τῶν πραγματοποιουμένων κερδῶν χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπεν-

Δεδυμένων κεφαλαίων, ἕτερον δὲ παραμένει ἐν τῇ ἐπιχειρήσει προσουξάνον τὸ ἤδη ὑπάρχον κεφάλαιον. Ἔργον λοιπὸν τῆς χρηματοοικονομικῆς λειτουργίας εἶναι ὁ καθορισμὸς τοῦ μεριδίου ἐκείνου ἐκ τῶν κερδῶν ὅπερ προορίζεται δι' ἀνταμοιβὴν τῶν ἤδη ἀπασχολουμένων κεφαλαίων ὡς καὶ τοῦ μεριδίου τοῦ προοριζομένου διὰ τὴν ἐξ ἰδίων πηγῶν ἐνίσχυσιν τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου. Ἡ πολιτικὴ διανομὴς ἢ κεφαλαιοποιήσεως τῶν κερδῶν εἶναι λίαν εὐαίσθητος καὶ ἐπηρεάζεται ἐκ πλείστων παραγόντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι : αἱ ἐν γένει συνθήκαι τῆς χρηματογῶρας, ὁ βαθμὸς διεισδύσεως καὶ ἐπιβολῆς τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν τῇ ἀγορᾷ, τὸ ἐπιτόκιον δανεισμοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐπιτυγχανόμενα κέρδη, ὁ κατάλληλος ἐξωραϊσμὸς τοῦ ἰσολογισμοῦ πρὸς ἐπιδιώξιν νέων χρηματοδοτήσεων, ὡς καὶ ἡ ἐν γένει προοπτικὴ τοῦ κλάδου εἰς ὃν ἀνήκει ἡ ἐπιχείρησις. Πάντα τὰ ἀνωτέρω προβλήματα ἐξετάζονται λεπτομερῶς ἐν τοῖς περαιτέρω καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸ μέρος τὸ ἀσχολούμενον μὲ τὸν συντελεστὴν κεφάλαιον καὶ τὴν θεωρίαν τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων.

§ 3.— Ἡ λειτουργία τοῦ ἐφοδιασμοῦ.

1. Ὁ ἐφοδιασμὸς ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς λειτουργίας τῆς παραγωγῆς. Ἡ δραστηριότης τοῦ ἐφοδιασμοῦ ἄρχεται μὲ τὴν ἔρευναν τῆς σκοπιμότητος τῆς προμηθείας τῶν ἐν γένει ἀγαθῶν, συνεχίζεται δὲ μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς ἐξευρέσεως τῶν καταλλήλων προμηθευτῶν.

Αἱ ὑπὸ τῶν προμηθευτῶν ὑποβαλλόμεναι προσφοραὶ παραβάλλονται ὡς πρὸς τὴν ποιότητα, τὰς τιμάς, τοὺς ὄρους πληρωμῆς καὶ τὸν χρόνον παραδόσεως, ἵνα προκριθῇ καὶ ἐπιλεγῇ ἐκεῖνος ὅστις προσφέρει τὸ ἐπιθυμητὸν εἶδος ὑπὸ τὰς εὐνοϊκώτερας συνθήκας.

Ἔργον τῆς λειτουργίας τοῦ ἐφοδιασμοῦ εἶναι ὅπως ἐξετάσῃ ἐπισταμένως ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω λεπτομερείας πρὶν ἢ δοθῇ ἡ παραγγελία, εἶτα δὲ νὰ ἐποπτεύσῃ διὰ τὴν πιστὴν καὶ ἐντὸς τῶν προκαθορισθεισῶν προθεσμιῶν ἐκτέλεσιν ταύτης. Ἡ παρακολούθησις τῶν ἀνωτέρω ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως τῆς ὡς ἄνω λειτουργίας.

Ἡ ὅλη ὀργάνωσις τοῦ ἐφοδιασμοῦ περιλαμβάνει δύο φάσεις :

α) *Τὴν ἐξωτερικὴν ὀργάνωσιν*, ἣτις ἀσχολεῖται μὲ τὰ θέματα τοῦ ἐφοδιασμοῦ εἰς τὰ πλαίσια τῆς ὅλης ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ

β) Τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν, ἣτις ἐξετάζει τὰς ἐν γένει λεπτομερείας διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐφοδιασμοῦ ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως.

2. Διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐφοδιασμοῦ ὑφίστανται κατὰ βάσιν τρεῖς ἀρχαί, ἧτοι: ἡ συγκεντρώσις, ἡ ἀποκεντρώσις καὶ ὁ συνδυασμὸς συγκεντρώσεως καὶ ἀποκεντρώσεως.

Κατὰ τὴν μορφήν τῆς συγκεντρώσεως ἡ κάλυψις τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως διενεργεῖται διὰ μιᾶς καὶ μόνον ὑπηρεσίας, ἣτις καὶ διατηρεῖ σύνδεσμον μὲ τὴν ἀγορὰν καὶ τοὺς ἐν γένει προμηθευτάς. Ἡ μορφή αὕτη τῆς ὀργανώσεως ἔχει μὲν τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἡ ὅλη εὐθύνη τῆς προμηθείας συγκεντροῦται εἰς τὴν ἐν λόγῳ ὑπηρεσίαν, ἣτις ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔχει τὴν δυνατότητα τῆς ὅλης ἐποπτείας ἐπὶ τοῦ τομέως τοῦ ἐφοδιασμοῦ, ὡς καὶ τὴν πραγματοποίησιν εὐνοϊκωτέρων τιμῶν λόγῳ διενεργείας μεγαλύτερων παραγγελιῶν, ἔχει δὲ ὡς μειονέκτημα ὅτι καθίσταται, πολλάκις, δυσχερὴς ἡ ἐπικοινωνία τῆς ἐν λόγῳ ὑπηρεσίας μὲ τὰ ἐνίοτε ἀπομεμακρυσμένα ἀπ' ἀλλήλων τμήματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὡς καὶ ἡ παρακολούθησις ὑπὸ ταύτης τῶν ἀναγκῶν των, ἀναλώσεων καὶ τῶν ἀπομενοντῶν εἰς τὴν διάθεσίν των ἀποθεμάτων.

Κατὰ τὴν ἀποκεντρώσιν αἱ προμήθειαι διενεργοῦνται κεχωρισμένως ἀπὸ ἕκαστον τμῆμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Εἰς ἕκαστον τμῆμα ἡ ἐργαστήριον ὑπάρχει ἰδιαιτέρα ὑπηρεσία προμηθειῶν, ἣτις καὶ ἐφοδιάζει τοῦτο ἐγκαίρως δι' ὕλικῶν. Ἡ μορφή αὕτη τῆς ὀργανώσεως τῆς λειτουργίας ἐφοδιασμοῦ ἐπιβάλλεται ὅταν τὰ καθ' ἕκαστον τμήματα ἢ ἐργαστήρια τῆς ἐκμεταλλεύσεως εἶναι ἀπομεμακρυσμένα ἀλλήλων, ἢ ὅταν τὰ παρ' αὐτῶν παραγόμενα προϊόντα καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ ἀνάγκαι των εἰς ὕλας καὶ ὕλικά διαφέρουν. Ἐν τούτοις, ὡς βασικὸν μειονέκτημα ἡ μορφή αὕτη ἔχει ὅτι ἡ διεύθυνσις τῆς ὅλης ἐκμεταλλεύσεως στερεῖται γενικῆς ἐποπτείας ἐπὶ τῆς καλύψεως τῶν ἀναγκῶν, ὅπως ἐπίσης ὅτι ἐπειδὴ αἱ προμήθειαι γίνονται τμηματικῶς καὶ οὐχὶ εἰς μέγαν ποσότητα ἢ ἐπιχειρήσις δὲν ἐπωφελεῖται τοῦ πλεονεκτήματος τῆς ἐπιτεύξεως εὐνοϊκωτέρων τιμῶν.

Τέλος, ἡ συνδυασμένη μορφή συγκεντρώσεως - ἀποκεντρώσεως πλεονεκτεῖ εἰς τὰς περιπτώσεις ἐνθα ὑπάρχουν πλείονες ἀπομεμακρυσμένα ἀλλήλων ἐκμεταλλεύσεις, αἵτινες ἐν μέρει μὲν ἔχουν ἀνάγκας κοινάς, ἐν μέρει δὲ ἀνάγκας ἰδίας. Κατὰ τὴν μορφήν ταύτην τὸ μὲν κεντρικὸν τμῆμα προμηθειῶν ἐφοδιάζει

τὴν ἐπιχείρησιν μὲ τὰς σπουδαιοτέρας πρώτας ἢ βοηθητικὰς ὕλας, παρακολουθεῖ τὴν ὀρθὴν ἐκτέλεσιν τῶν προμηθειῶν καὶ ἐποπτεύει ἐν γένει τὰς τοπικὰς ὑπηρεσίας προμηθειῶν χαράσσει συνάμα κατευθυντηρίους γραμμάς, τὰς ὁποίας δεόν νὰ τηροῦν ταῦτα, αἱ δὲ τοπικαὶ ὑπηρεσίαι προμηθειῶν περιορίζονται ἀπλῶς εἰς τὸν ἐφοδιασμὸν μὲ εἶδη κατεπειγούσης ἀνάγκης καὶ εἰς μικρὰς ποσότητας.

3. Συμπερασματικῶς — καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξωτερικὴν ὀργάνωσιν τῆς λειτουργίας τοῦ ἐφοδιασμοῦ — δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἐφ' ὅσον πλείονες ἐκμεταλλεύσεις τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως εὐρίσκονται πλησίον ἀλλήλων, τότε εἶναι δυνατὴ ἡ συγκεντρωτικὴ μορφή τῶν προμηθειῶν. Εἰς τὴν ὁμῶς περίπτωσιν μία ἐπιχείρησις ἔχει πλείονας ἐκμεταλλεύσεις εἰς διαφόρους ἀπομεμακρυσμένας περιοχὰς καὶ αὗται ἔχουν διάφορον πρόγραμμα παραγωγῆς, τότε ὡς πλεονεκτικὴ ἐμφανίζεται ἡ ἀποκεντρωτικὴ μορφή, ἥτις ὁμῶς εἰς τὴν πρᾶξιν δὲν συναντᾶται ὡς ἀμιγῆς μορφή, δηλαδὴ ἕκαστον τμῆμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως νὰ προβαίη εἰς τὴν ἀπ' εὐθείας προμήθειαν πάντων τῶν ἀναγκασιούτων αὐτῷ ὑλικῶν. Τέλος, ὡς ἄκις τὰ προγράμματα παραγωγῆς τῶν καθ' ἕκαστα ἀπομεμακρυσμένων τμημάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι συγγενῆ, ἐκλέγεται ἡ συνδεδεασμένη ὀργανωτικὴ μορφή.

4. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις τῆς λειτουργίας τοῦ ἐφοδιασμοῦ δυνατὸν νὰ βασιζέται ἐπὶ τῶν ἀκολούθων ἀρχῶν :

- α) Τῆς ἀρχῆς τῆς λειτουργίας,
- β) τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀντικειμένου καὶ
- γ) τῆς συνδεδεασμένης ἀρχῆς.

Βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς λειτουργίας ἡ ὅλη διαδικασία τοῦ ἐφοδιασμοῦ ἀναλύεται εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἐνεργείας τὰς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν πραγμάτωσιν τούτου, ἡ δὲ σχετικὴ ὑπηρεσία διαρθροῦται εἰς ἐπὶ μέρους τμήματα, ἐπιφορισμένα μὲ ἐν ὀρισμένον στάδιον ἐργασίας τοῦ ἐφοδιασμοῦ. Οὕτω εἶναι δυνατὸν ἢ ὡς ἄνω εἰδικὴ ὑπηρεσία νὰ διακλαδοῦται εἰς μερικώτερα τμήματα, ὡς τῆς ἐπεξεργασίας προσφορῶν, ἐγκρίσεως παραγγελιῶν, παρακολουθήσεως προθεσμῶν, τοῦ ἐλέγχου λογαριασμῶν κ.ο.κ. Ἡ ἀρχὴ αὕτη μειονεκτεῖ, καθ' ὅσον ἕκαστος προϊστάμενος τμήματος εἶναι ἐνημερωμένος μόνον ἐπὶ μιᾶς φάσεως τῆς ὅλης διαδικασίας τῆς παραγγελίας καὶ δὲν ἔχει ἄμεσον γνῶσιν

καὶ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Οὕτω καθίσταται ἀναγκαία συνεχῆς ἐπαφή μεταξύ τῶν τμημάτων, ἥτις, ὡς εὐνόητον, δημιουργεῖ καθυστερήσεις καὶ συνεπάγεται ἀπώλειαν χρόνου.

5. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀντικειμένου σχηματίζονται κύριαι ομάδες ὑλικῶν, αἰτίνες πολλάκις διαιροῦνται εἰς μικροτέρας. Ἡ κυρία ὁμάς ὑπάγεται εἰς ἓνα προϊστάμενον τμήματος, ἡ δὲ μικροτέρα εἰς εἰδικὸν ὑπάλληλον-ἀγοραστήν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς λειτουργίας, καθ' ἣν ἕκαστον τμήμα ἀσκεῖ μίαν ἢ περισσοτέρας λειτουργίας διὰ τὴν προμήθειαν παντὸς εἶδους ὑλικῶν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀντικειμένου, ἕκαστος εἰδικὸς προϊστάμενος τμήματος ἀσκεῖ ὅλας τὰς λειτουργίας τῆς προμηθείας, ἀλλὰ μόνον δι' ἀπολύτως ὠρισμένα ὑλικά ἢ ομάδας ὑλικῶν διὰ τὰς ὁποίας ἔχει περισσοτέρας εἰδικὰς-τεχνικὰς γνώσεις.

6. Τέλος, ἡ συνδεδυασμένη ἀρχὴ—ἥτις συνεχῶς κατακτᾷ ἔδαφος—βασίζεται εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ συμπληροῦται διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς λειτουργίας. Κατ' αὐτήν, αἱ ἀπλαῖ λειτουργίαι, αἰτίνες εἶναι αἱ αὐταὶ δι' ὅλας τὰς ομάδας (ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ παρακολούθησις τῶν ὑποβαλλομένων προσφορῶν, ἡ συλλογὴ στατιστικῶν στοιχείων κλπ.) ἀνεξαρτοποιοῦνται καὶ οὕτω παραλλήλως πρὸς τὰ τμήματα τῶν κυρίων ομάδων ὑλικοῦ ἔχομεν καὶ ἀνεξάρτητα τμήματα προσφορῶν, παρακολουθήσεως προθεσμιῶν, στατιστικῆς προμηθειῶν κ.ο.κ.

7. Τὰ στάδια τῆς διαδικασίας τοῦ ἐφοδιασμοῦ ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

α) Ἡ ἀναγγελία τῆς ἀνάγκης ἐκ μέρους τμημάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Εἰς τὰς ἐκμεταλλεύσεις μὲ μαζικὴν ἢ κατὰ σειρὰς παραγωγὴν, ἡ ἀναγγελία τῆς ἀνάγκης περὶ προμηθείας ὑλικοῦ τινος διενεργεῖται, κατ' ἀρχὴν, ἀπὸ τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀποθήκης, ἐνῶ εἰς τὰς ἐκμεταλλεύσεις μὲ εἰδικὴν παραγωγὴν ἢ παραγωγὴν βάσει μικρῶν σειρῶν τὸ τμήμα τῆς προετοιμασίας τῆς ἐργασίας ἢ τὸ τεχνικὸν τμήμα συγκεντρώνουν, βάσει ἐπὶ μέρους πινάκων, τὰς ἀνάγκας ἑκάστου εἶδους ὑλικοῦ, τὰς ὁποίας καὶ διαβιβάζουν διὰ τῆς ἀποθήκης εἰς τὸ τμήμα τῶν προμηθειῶν. Καὶ ἐὰν μὲν πρόκειται περὶ ὑλικῶν τὰ ὁποῖα προορίζονται διὰ τὴν τρέχουσαν παραγωγὴν ὁ προϊστάμενος ὧν προμηθειῶν δύναται νὰ προβαίῃ εἰς τὴν ταχεῖαν ἀγορὰν τούτων καὶ εἰς ποσότητας ἀναλόγους πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν διαδικα-

σίαν τῆς παραγωγῆς, ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ προμηθείας εἰδῶν εἰς μεγαλυτέρας ποσότητας ἀπαιτεῖται εἰδικὴ ἔγκρισις τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς.

β) Ἡ φροντίς διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀναγκαιοῦντος εἴδους. Ἐὰν μὲν τὸ ἀναγκαιοῦν εἶδος διὰ πρῶτην φορὰν πρόκειται νὰ ἀγορασθῆ, ἢ ἐὰν αἱ τιμαὶ τούτου ἔχουν μεταβληθῆ, ἢ πρὸ μακροῦ χρόνου ἔχει συντελεσθῆ ἢ τελευταία τούτου προμήθεια, ἀπαιτεῖται ὅπως συγκεντρωθῶσιν ἐν γένει πληροφορίαι, μέσφ ὑποβολῆς προσφορῶν ἐκ μέρους τῶν προμηθευτῶν. Ἡ πρόκρισις ὠρισμένης προσφορᾶς δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν εὐνοϊκωτέρων τιμῶν ἐπὶ ὁμοίας ποιότητος εἴδους τινός, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ συντομωτέρου χρόνου τῆς παραδόσεως τούτου, ὡς καὶ τοῦ ἀξιοπίστου τοῦ προμηθευτοῦ. Τὸ ἀρμόδιον τμήμα προμηθειῶν προβαίνει εἰς σχετικὰς ἐξακριβώσεις, εἴτε βάσει στοιχείων τηρουμένων παρ' αὐτῶ, εἴτε διὰ συγκεντρώσεως πληροφοριῶν ἐκ τῆς ἀγορᾶς.

γ) Ἡ παραγγελία τοῦ ὑλικοῦ. Ἐφ' ὅσον ἐξευρεθῆ ὁ κατάλληλος προμηθευτὴς καὶ ἐπέλθῃ συμφωνία μετ' αὐτοῦ καταρτίζεται τὸ ἔγγραφον τῆς παραγγελίας ὅπερ περιλαμβάνει: τὸ ἀντικείμενον τῆς παραγγελίας, τὴν ποσότητα, τὴν τιμὴν κατὰ μονάδα, τὴν προθεσμίαν παραδόσεως, τοὺς ὅρους πληρωμῆς, τὸν τρόπον παραδόσεως κ.ο.κ.

Εἰδικώτερον, ὅσον ἀφορᾷ τὴν παρακολούθησιν τῶν προθεσμιῶν ἐκτελέσεως τῆς παραγγελίας ὑπάρχουν δύο δυνατότητες: εἴτε διὰ τῆς καταρτίσεως εἰδικοῦ ἡμερολογίου προθεσμιῶν, εἴτε διὰ τῆς τηρήσεως ὑπομνηστικῶν καρτελλῶν.

δ) Ἡ παραλαβὴ τοῦ ὑλικοῦ. Κατὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ ὑλικοῦ γίνεται ἡ μέτρησις ἢ ζύγισις, ὡς καὶ ὁ ποιοτικὸς ἔλεγχος αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον τὸ παραλαμβανόμενον ὑλικὸν εἶναι σύμφωνον πρὸς τὸ παραγγελθέν, τὸ εἰδικὸν τμήμα παραλαβῆς πιστοποιεῖ τὴν τοιαύτην συμφωνίαν ἐπὶ τοῦ δελτίου τῆς παραλαβῆς. Οἰαδήποτε διαπιστουμένη διαφορὰ γνωστοποιεῖται πρὸς τὸ τμήμα προμηθειῶν, ἵνα τοῦτο προβῆ εἰς τὰ ἀναγκαῖα διαβήματα.

ε) Ὁ ἔλεγχος λογαριασμοῦ. Ἀρμόδιον διὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ λογαριασμοῦ εἶναι τὸ τμήμα προμηθειῶν. Εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις ὑπάρχουν ἰδιαίτεροι ὑπηρεσίαι ἐλέγχου λογαριασμῶν. Αἱ ὑπηρεσίαι αὗται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπάγονται εἰς τὸ Λογιστήριον. Οἱ οὕτω πως ἐλεγχθέντες λογαριασμοὶ παραδίδονται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ ταμεῖον διὰ τὴν ἐξόφλησιν των.

8. Ἡ ἀποθήκευσις. Ἡ ἀποθήκευσις ἀποτελεῖ ἀπασχόλησιν συναφῆ πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἐφοδιασμοῦ, ἀποβλέπει δὲ εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς διαφυλάξεως τῶν ὑλικῶν καὶ ἐν γένει ἐφοδίων διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον ἐξυπηρέτησιν τῆς παραγωγῆς. Ἐπίσης διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀποθηκεύσεως ἀποσκοπεῖται καὶ ἡ συστηματικὴ ταξινομήσις τῶν ἐν γένει εἰδῶν διὰ τὴν εὐχερῆ ἀνεύρεσιν καὶ παραλαβὴν των. Τέλος, μέσῳ τῆς ἀποθηκεύσεως συγκεντροῦνται ποσότητες ἐν γένει ὑλῶν ἀγορασθεισῶν εἰς εὐνοϊκὰς τιμὰς, εἴτε πρὸς μελλοντικὴν χρησιμοποίησίν των, εἴτε πρὸς ἐξευγενισμόν πρὸ τῆς παραγωγικῆς αὐτῶν ἐπεξεργασίας.

Διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν πρὸς ἀποθήκευσιν ποσοτήτων δεόν νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ ταχύτης κυκλοφορίας τῶν ἀποθεμάτων, ἣτις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ρυθμοῦ τῆς καταναλώσεως, ἐκ τῶν προθεσμιῶν παραδόσεως τῶν ἀποθηκευομένων εἰδῶν ἐκ μέρους τοῦ προμηθευτοῦ, ἐκ τοῦ χώρου τοῦ διατιθεμένου πρὸς ἀποθήκευσιν, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀξίας τῶν πρὸς ἀποθήκευσιν εἰδῶν.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω, τὰ συγκροτούμενα ἀποθέματα διακρίνονται: εἰς σιδηρᾶ, ἅτινα εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν ὀμαλὴν λειτουργίαν τῆς παραγωγῆς, εἰς συνήθη ἢ κανονικὰ, ἅτινα συγκροτοῦνται ἐν ὄψει τῆς ὀμαλῆς λειτουργίας τῆς τε παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως παραγομένων εἰδῶν, καὶ εἰς πρόσθετα ἢ κερδοσκοπικὰ, ἅτινα εἶναι πέραν τῶν κανονικῶν καὶ συγκροτοῦνται ἐν ὄψει ἀνατιμήσεως τοῦ εἴδους.

Τὰ ἐν γένει ἀποθέματα ὑλῶν, ὑλικῶν καὶ προϊόντων ταξινομοῦνται εἰς ὀμάδας, κατονομάζονται, πολλάκις δὲ—καὶ δὴ ὁσάκις ταῦτα εἶναι πολυάριθμα—ἕκαστον εἶδος λαμβάνει κωδικὸν ἀριθμὸν, ὅστις διευκολύνει τὴν ἐξεύρεσιν, τὴν διάκρισιν καὶ τὴν παρακολούθησίν του.

Ἡ ὀργάνωσις τοῦ τμήματος τῆς ἀποθηκεύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως τελεῖ ἐν συναρτήσει πρὸς τὸ τεχνικὸν σχέδιον ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὅσάκις ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦτο ἐπιβάλλεται εἶναι δυνατὸν νὰ ὀργανωθοῦν καὶ ἐπὶ μέρους ἀποθήκαι, αἵτινες ὅμως τελοῦν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς κεντρικῆς ἀποθήκης. Διὰ τὴν ὀμαλὴν λειτουργίαν τῆς ἀποθηκεύσεως χρησιμοποιεῖται εἰδικὸν τεχνικὸν προσωπικόν, τηρεῖται δὲ ἰδιαίτερον λογιστικὸν σύστημα παρακολουθήσεως τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων εἰδῶν. Ἡ ἀποθήκευσις προκαλεῖ εἰδικὸν κόστος, ὅπερ πολλάκις ἐπιδρᾷ

αίσθητῶς καὶ ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ κόστους τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ κατάλληλος ὄθεν ὀργάνωσις τῆς συμβάλλει καὶ εἰς τὴν γενικωτέραν μείωσιν τούτου.

§ 4.— Ἡ τεχνικοπαραγωγικὴ λειτουργία.

1. Αὕτη συναντᾶται εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις μετασχηματισμοῦ τῶν πρώτων ὑλῶν εἰς προϊόντα τελικῆς καταναλώσεως ἢ περαιτέρω ἐπεξεργασίας ἢ κατεργασίας.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς τεχνικοπαραγωγικῆς λειτουργίας δύναται νὰ ἀναφέρεται :

— Εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐν γένει παγίων.

— Εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ παραχθῆσομένου προϊόντος καὶ τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας.

— Εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς παρεχομένης ἐργασίας.

Τὰς ἀνωτέρω φροντίδας τῆς τεχνικοπαραγωγικῆς λειτουργίας ἐξετάζομεν κατωτέρω.

α) Ὀργάνωσις τῶν παγίων.

2. Εἰς τὰς παραγωγικὰς ἐν γένει ἐπιχειρήσεις εἶναι ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὴ ἡ ὑψηλὴ ἔντασις τῶν παγίων, ἅτινα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ κυκλοφοριακὰ τὰ ὁποῖα ἀναλίσκονται κατὰ τὴν παραγωγήν, ἀποτελοῦν ἀγαθὰ χρήσεως.

Μία ἀκριβὴς γνῶσις τῶν παγίων προϋποθέτει βασικῶς τὴν ἀπογραφὴν τούτων. Κατ' αὐτὴν λαμβάνεται μέριμνα διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ παγίου στοιχείου, τὴν ἀναγραφὴν τοῦ κατασκευαστοῦ ἢ προμηθευτοῦ τούτου, ὡς καὶ τοῦ ἔτους ἀνεγέρσεως ἢ κατασκευῆς, τοῦ ἔτους τῆς ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει εἰσόδου ἢ ἐγκαταστάσεώς του, ὡς καὶ τῆς καταστάσεως ἀποδόσεώς του.

Ἐν συνεχείᾳ, τὰ ἐν γένει πάγια στοιχεῖα κατατάσσονται εἰς βασικὰς ομάδας καὶ ἕκαστον ἐξ αὐτῶν παρακολουθεῖται κεχωρισμένως δι' εἰδικῆς καρτέλλας, εἰς ἣν καταχωροῦνται πάσης φύσεως πληροφορίαι ἀναφερόμεναι εἰς ταῦτα. Σκοπὸς τῆς τοιαύτης ἀναλυτικῆς παρακολουθήσεως τῶν παγίων εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ ἐνημέρωσις ἐπὶ τῶν ἐν γένει μεταβολῶν τούτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ καθιέρωσις τρόπου λογισμοῦ των, ὅστις ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ τὴν περαιτέρω κοστολόγησιν τῶν παραγομένων μέσων τούτων προϊόντων.

3. Αἱ ἐπερχόμεναι εἰς τὰ πάγια μεταβολαὶ δυνατὸν νὰ ὀφείλωνται εἰς διαρρυθμίσεις ἢ ἐπεκτάσεις τούτων. Σχετικῶς εἰς τὴν πρᾶξιν χρησιμοποιοῦνται οἱ ὅροι: συμπληρώσεις ἢ βελτιώσεις τῶν παγίων. Διαρρυθμίσεις ἢ ἐπεκτάσεις σημαίνουν πραγματικὴν αὐξήσιν τῆς ἀποδόσεως τῶν παγίων. Τὸ κόστος τῶν ἐν γένει μεταβολῶν δέον νὰ ἐνεργητικοποιῆται καὶ τελικῶς ν' ἀποσβέννεται.

Τὰ πάγια ἐξ ἄλλου δέον νὰ διαχωρίζονται εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητα εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ παραγωγικοῦ της σκοποῦ καὶ εἰς ἐκεῖνα ἅτινα εἶναι πέραν τῶν ἀναγκῶν ταύτης καὶ ὀφείλονται εἰς ἐσφαλμένους ἀρχικούς ὑπολογισμοὺς ἢ μεταγενεστέρας ὑπερμέτρους ἐπεκτάσεις, μὴ δικαιολογουμένας ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐνδείκνυται ἡ ταχεῖα ἀπομάκρυνσις τῶν πλεοναζόντων παγίων στοιχείων, ἵνα ἀποδεσμεύονται κεφάλαια ἅτινα ἀντιοικονομικῶς ἔχουν ἐπενδυθῆ καὶ τὰ ὁποῖα συνεπάγονται προσθέτους ἐπιβαρύνσεις ἐπὶ τοῦ κόστους λόγῳ χρηματοοικονομικῶν βαρῶν, ἀποσβέσεων, συντηρήσεων κλπ.

4. Ἡ συγκρότησις, διάρθρωσις καὶ ἐν γένει ὀργάνωσις τῶν παγίων δέον νὰ διενεργῶνται μετὰ μεγάλης προσοχῆς, τὸ δὲ πρόβλημα τίθεται οὐ μόνον κατὰ τὴν ἴδρυσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μετέπειτα λειτουργίαν τῶν ἐπιχειρήσεων, καθ' ὅσον τυχὸν ὑπερτροφικαὶ ἐγκαταστάσεις πλὴν τῶν ἄλλων ἀποστεροῦν ἢ περιορίζουν τὸ μέγεθος τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τούτων κεφαλαίου κινήσεως, ἀποτελοῦν δὲ τὴν βασικὴν αἰτίαν τῆς ἀπώλειας τῆς χρηματοοικονομικῆς ἰσορροπίας καὶ τὴν ἀπαρχὴν τῆς οἰκονομικῆς καταρρεύσεως.

Ἡ ἐπιλογή καὶ πρόκρισις τῶν ἐν γένει παγίων στοιχείων, ὡς καὶ ἡ κατάλληλος διάταξις τούτων ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἀποτελοῦν θέματα καθαρῶς τεχνικὰ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐκφεύγουν τοῦ περιεχομένου τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων.

Πέραν ὅμως τῶν καθαρῶς τεχνικῶν θεμάτων, ἡ τοποθέτησις καὶ διαρρυθμίσις τῶν παγίων ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὀργανωτικῶς, ἀκολουθεῖ τὴν ὅλην πορείαν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν τήρησιν τῆς βασικῆς ἀρχῆς τῆς συντομιώτερης ὁδοῦ μεταφορᾶς¹.

β) Ἡ ὀργάνωσις τοῦ παραχθῆσομένου προϊόντος καὶ τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας.

5. Ἡ ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις τοῦ προϊόντος κατατείνει ἀφ' ἐνός μὲν εἰς τὴν ἀπλοποίησιν καὶ τὸν ἐκσυγχρονισμόν ὃν

1. Βλ. σχετικῶς εἰς τὸ περὶ τόπου ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων.

τῶν μεθόδων παραγωγῆς τοῦ προϊόντος, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν τυποποίησιν (standardisation) καὶ τὴν κανονικοποίησιν (normalisation) τῶν ὑλῶν καὶ τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων. Οἱ ὄροι τυποποίησις καὶ κανονικοποίησις συνήθως ἐναλλάσσονται εἰς τὴν πρᾶξιν, ἐν τούτοις ἡ μὲν κανονικοποίησις ἀποβλέπει εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν παραγομένων προϊόντων καὶ ἀνταλλακτικῶν τούτων ἀπὸ ἀπόψεως διαστάσεων, ἐνῶ ἡ τυποποίησις καθορίζει τὰ μηχανικά, φυσικά ἢ ἕτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα προϊόντος τινός. Οὕτω ἡ κανονικοποίησις περιορίζει τοὺς ἑτερογενεῖς καὶ πολυαριθμούς τύπους προϊόντων εἰς ἓνα ἢ περισσοτέρους τύπους standards. Κατ' αὐτὴν προηγεῖται ἡ ἐπιλογή τοῦ καταλλήλου τύπου τοῦ ὀρθολογικώτερον ἐξυπηρετοῦντος πολυαριθμοτέρας ἀνάγκας καὶ ἔπεται ἡ ἐνοποίησις διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῶν διαστάσεων τοῦ προκρίθεντος τύπου.

Τὰ ἐκ τῆς κανονικοποιήσεως πλεονεκτήματα συνίστανται διὰ μὲν τὴν ἐπιχείρησιν εἰς τὴν ἀπλοποίησιν τοῦ μηχανικοῦ της ἐξοπλισμοῦ, τὸν περιορισμὸν τῶν ἀποθεμάτων της, τὴν αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας καὶ ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει τὴν μείωσιν τοῦ κόστους της, διὰ δὲ τὸν καταναλωτὴν τόσον εἰς τὴν εὐχέρειαν τῆς ἐξευρέσεως τοῦ ἐτοιμοῦ προϊόντος ἢ τῶν ἀνταλλακτικῶν τούτου ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν αὐτοῦ εἰς χαμηλοτέρας τιμάς.

6. Ἡ ὀργάνωσις τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας ἐξ ἑτέρου περιλαμβάνει :

- α) Τὴν τεχνικὴν καὶ διοικητικὴν προετοιμασίαν τῆς ἐργασίας.
- β) Τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας, ἣτις ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν κατάλληλον μεθόδουσιν ταύτης ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐπιτεύξεως μείζονος ἀποδόσεως καὶ
- γ) Τὸν ἔλεγχον πρὸς ἐπαλήθευσιν μεταξὺ προβλέψεων καὶ ἐπιτεύξεων.

Τὰ ὄργανα τὰ ἐπιφορτισμένα μὲ τὴν τεχνικὴν προετοιμασίαν τῆς ἐργασίας εἶναι :

— Τὸ τμήμα σχεδιάσεως νέων προϊόντων, ἢ νέων διαδικασιῶν παραγωγῆς, ἢ τροποποιήσεως τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν, ὅπερ εὐρίσκεται εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν ἐμπορικὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ

— Τὸ τμήμα τῆς βιομηχανικῆς μελέτης, ὅπερ παραλαμβάνον τὰ ὑπὸ τοῦ προηγουμένου γραφείου προταθέντα

σχέδια προβαίνει εις τὴν διερεύνησιν τούτων ἀπὸ ἀπόψεως δυνατότητος ἐφαρμογῆς των εἰς τὴν συγκεκριμένην βιομηχανίαν, ἐν ᾧφει τοῦ διαμορφωθησομένου κόστους, τοῦ ἀπαιτηθησομένου χρόνου καὶ τῶν ἐν γένει ὑπαρχουσῶν τεχνικῶν δυνατοτήτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω ὄργανα τῆς τεχνικῆς προετοιμασίας τῆς ἐργασίας ἀνατίθεται καὶ ἡ μελέτη τῶν κινήσεων (motion study), ὡς καὶ ἡ μελέτη τοῦ χρόνου (time study) ταύτης¹.

Τὰ δεδομένα τὰ παρεχόμενα ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας τῆς τεχνικῆς προετοιμασίας τῆς ἐργασίας ἐντάσσονται καὶ ἐνσωματοῦνται εἰς τὸ γενικὸν πρόγραμμα βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ἡ διοικητικὴ προετοιμασία ἀσχολεῖται, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸν συντονισμόν τῶν ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει ἀπασχολήσεων, ἐν ᾧφει τρεχουσῶν καὶ ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὸν καθορισμόν τοῦ καταλλήλου χρόνου καθ' ὃν δέον νὰ ἐκπορεύεται ἡ πρὸς τὰ καθ' ἕκαστον τμήματα ἢ ἐργαστήρια τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐντολὴ ἐνάρξεως ὠρισμένου ἔργου ἢ ἀπασχολήσεως.

7. Κυριώτερον σύστημα ὁργανώσεως τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας εἶναι τὸ σύστημα τῆς συνεχοῦς ροῆς (Fließarbeit)², κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ὅλη διαδρομὴ τῆς ἐργασίας διαρθροῦται εἰς στοιχεῖα ἢ τμήματα ἢ πολλάκις βαθμίδας ἐργασίας, αἱ δὲ μεμονωμένοι ἐνέργειαι τῶν ἐργαζομένων ἐναρμονίζονται τοπικῶς καὶ χρονικῶς, ὥστε νὰ ὑφίσταται ἀλληλοδιάδοχος καὶ ἄνευ διακοπῶν ἀπασχόλησις τούτων. Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ συστήματος ἐπιδιώκεται κυρίως ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς ἐργασίας διὰ τοῦ περιορισμοῦ εἰς τὸ ἐλάχιστον τοῦ νεκροῦ ἢ μὴ παραγωγικοῦ χρόνου μεταφορᾶς. Κατὰ τὸ σύστημα τῆς συνεχοῦς ροῆς, συνήθως, ὁ ἐργαζόμενος παραμένει ἀκίνητος εἰς τὴν θέσιν του, τὸ δὲ πρὸς βιομηχανοποιήσιν προϊόν, ἀναλυόμενον εἰς στοιχειώδεις κινήσεις, τοποθετεῖται ἐπὶ αὐτομάτου ταινίας, ἣτις διέρχεται πρὸ αὐτοῦ, ἵνα οὗτος ἐντὸς προκαθορισθέντος χρονικοῦ διαστήματος προσθέσῃ εἰς αὐτὸ τὴν ἐργασίαν του. Ἴνα δὲ μὴ διασπᾶται ἡ χρονικὴ ἰσορροθμία καὶ διακόπτεται ἡ συνέχεια τῆς ἐργασίας, τὸ ὅλον ἔργον ἀναλύεται

1. Περί ὧν εἰς τὸ περὶ ὀρθολογικῆς ὁργανώσεως τῆς ἐργασίας τμήμα.

2. Οἱ Ἀγγλοσάξωνες χρησιμοποιοῦν τὸν ὄρον work without storage, ἢ chain-system, ὅστις ὑποδηλοῖ ὅτι κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς αἱ ὄλαι ἢ τὰ ἡμιτελῆ προϊόντα δὲν ἀναμένουν ἢ δὲν ἀποθεματοποιοῦνται, ἀλλὰ ἀκολουθοῦν μίαν ἄνευ διακοπῆς διαδικασίαν μέχρις ὅτου τὸ προϊόν προσλάβῃ τὴν τελικὴν αὐτοῦ μορφήν.

εἰς κινήσεις ἀπαιτούσας ἴσην ἀπασχόλησιν. Οὐχὶ ὁμοίως σπανίως εἶναι δυνατόν ὅπως τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται καὶ κατ' ἀντίστροφον τρόπον, διηλαδὴ τὸ μὲν ἔργον νὰ εἶναι ἀμετακίνητον, ἕκαστος δὲ ἐργαζόμενος ἢ καὶ ὁμᾶς ἐργαζομένων ἀλληλοδιαδόχως νὰ διέρχεται πρὸ τοῦ ὑπὸ κατασκευὴν προϊόντος ἵνα προβῆ εἰς τὰς ἀπαραιτήτους προσθήκας (ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν προκατεσκευασμένων — *préfabriquées* — κατοικιῶν).

Ἔτερα κυριώτερα συστήματα ὀργανώσεως τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας εἶναι: τὸ σύστημα τοῦ *Taylor*, ὅπερ στηρίζεται εἰς μεθοδικὴν ἀνάλυσιν τῆς ὅλης παρεχομένης ἐργασίας μέχρι τῶν ἀνωτάτων αὐτῆς στοιχείων, ὡς καὶ τὴν ἀπάλειψιν τῶν περιττῶν κινήσεων, εἰς τρόπον ὥστε καὶ τὸ ὅλον ἔργον νὰ ἐπιτελῆται συντομώτερον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐργαζόμενος νὰ ἐξοικονομῇ δυνάμεις, καὶ τὸ σύστημα *Gantt*, κατὰ τὸ ὅποιον δι' εἰδικοῦ διαγράμματος παρακολουθεῖται ὁ ἐργαζόμενος καὶ ἐπισημαίνονται τυχὸν ἀποκλίσεις ἐκ τοῦ προκαθορισθέντος χρόνου, ἀναζητοῦνται δὲ τὰ αἷτια τούτων¹.

γ) *Ἡ ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις τῆς παρεχομένης ἐργασίας.*

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἀσχολούμεθα ἀναλυτικῶς εἰς ἰδιαιτέρον κεφάλαιον τοῦ παρόντος ἔργου καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ « Ἐργασίας ».

§ 5.— Ἡ λειτουργία τῆς διαθέσεως.

1. Ἡ σημασία τῆς ἐν λόγῳ λειτουργίας καθίσταται πρόδηλος. Κατὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν τῆς μαζικῆς παραγωγῆς καὶ λόγῳ τῶν ὁλονὲν τελειοποιουμένων συστημάτων τῆς τεχνικῆς ἢ ἄλλοτε φροντίς τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς παρεχώρησε τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς αὐξήσεως τῆς διαθέσεως. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὁ ἄλλοτε ἀνταγωνισμὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγοραστῶν, ὅστις ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν περιορισμένων δυνατοτήτων τῆς παραγωγῆς, παρεχώρησε τὴν θέσιν του εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν πωλητῶν, λόγῳ τῆς ἀθρόας εἰς ποσότητος ἀλλὰ καὶ εἰς μεγάλας ποικιλίας προσφορᾶς πάσης φύσεως εἰδῶν. Ἴδου διατί, σήμερον, ἡ ἐμπορικὴ λειτουργία κατέλαβε πρωταρχικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν λοιπῶν λειτουργιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰς τὰς Η.Π.Α. μάλιστα διεμορφώθη ἰδιαιτέρος κλάδος τῆς Οἰκονομικῆς

1. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν συστημάτων τούτων ἀνήκει εἰς τὴν Ὀργανωτικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων.

των 'Επιχειρήσεων, καλύπτων, ίσως, τὸ μεγαλύτερον μέρος ταύτης, ὅστις φέρεται μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ « Marketing »¹ καὶ ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐν γένει προβλημάτων τῶν ἀναφυσόμενων εἰς τὸν τομέα τῆς διαθέσεως.

2. Ἡ λειτουργία τῆς διαθέσεως σκοπὸν ἔχει τὴν πώλησιν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέρων ποσοτήτων καὶ ὑπὸ τοὺς εὐνοϊκωτέρους ὁρους διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ μείζονος δυνατοῦ κέρδους. Διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς τοιαύτης ἀποστολῆς ἡ ὑπηρεσία τῶν πωλήσεων δέον νὰ διαγιγνώσκῃ ἐγκαίρως τὰς ἀνάγκας τῶν ἐν γένει καταναλωτῶν καὶ πιθανῶν πελατῶν τῆς, τὰς συνθήκας καὶ δυνατότητας τῶν ἀνταγωνιστριῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τὴν ἐν γένει οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς τε ἀγορᾶς καὶ τῶν μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως συναλλασσομένων.

Μέσα διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ὁ ἀνωτέρω σκοπὸς τῆς λειτουργίας τῆς διαθέσεως εἶναι κατ' ἀρχὴν ἡ « ἔρευνα τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς » (market research) καὶ ἡ ἀσκήσις ἐκάστοτε ἐνδεδειγμένης πολιτικῆς διὰ τὴν κατάκτησιν ταύτης. Ἡ ἐν λόγῳ πολιτικὴ δυνατόν νὰ ἀναφέρεται: εἰς τὸ παραγόμενον προϊόν, εἰς τὴν πρόκρισιν τῶν καταλληλοτέρων ὁδῶν διοχετεύσεώς του εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ καταλληλοτέρου χρόνου πωλήσεως, τὴν τεχνικὴν πωλήσεως, τῶν τρόπων πληρωμῆς, παραδόσεως, συσκευασίας κ.ο.κ. Ἐπίσης ἡ ἐν λόγῳ λειτουργία φροντίζει διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπιτυχέστερου μέσου διεισδύσεως ἐν τῇ ἀγορᾷ, διὰ τῆς καταλλήλου διαφημίσεως, προπαγάνδας ἢ διαφωτίσεως.

Ὡς ἤδη ἐτονίσθη, μὲ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐν γένει πολιτικὴν τῶν πωλήσεων ἀσχολούμεθα διεξοδικῶς εἰς ἰδιαίτερον ἔργον ἡμῶν ὑπὸ τὸν τίτλον « Marketing ».

§ 6. — Ἡ διοικητικο-λογιστικὴ λειτουργία.

1. Αὕτη, κατὰ Fayol, ἀναλύεται εἰς τὰς ἀκολούθους ἐπὶ μέρους ἐνεργείας: α) τὴν πρόβλεψιν, β) τὴν ὀργάνωσιν, γ) τὴν διεύθυνσιν, δ) τὸν συντονισμὸν καὶ ε) τὸν ἔλεγχον.

Ἡ διοικητικὴ λειτουργία δὲν ἔχει ἴδιον τομέα, εἰς ὃν αὕτη ἀναφέρεται, καθ' ὅσον ἡ ἐν γένει δραστηριότης ταύτης ἐπεκτείνεται εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς λειτουργίας.

1. Ἀναλυτικῶς περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐμπορικῆς λειτουργίας τῶν ἐπιχειρήσεων ἀσχολούμεθα εἰς ἰδιαίτερον ἔργον ἡμῶν μὲ τίτλον: Ἡ Πολιτικὴ Ἐρεῦνης καὶ Κατακτίσεως τῆς ἀγορᾶς (Marketing), Ἀθῆναι 1965.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΙΔΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

the first thing I did was to go to the bank and get some money out of the safe. I was a little nervous at first but I soon got over it. I then went to the office and found that everything was in a state of confusion. I tried to get things straightened out but I was not very successful. I then went to the store and bought some food for the family. I was a little out of my head but I managed to do what I had to do.

I then went to the office and found that everything was in a state of confusion. I tried to get things straightened out but I was not very successful. I then went to the store and bought some food for the family. I was a little out of my head but I managed to do what I had to do. I then went to the office and found that everything was in a state of confusion. I tried to get things straightened out but I was not very successful. I then went to the store and bought some food for the family. I was a little out of my head but I managed to do what I had to do.

I then went to the office and found that everything was in a state of confusion. I tried to get things straightened out but I was not very successful. I then went to the store and bought some food for the family. I was a little out of my head but I managed to do what I had to do. I then went to the office and found that everything was in a state of confusion. I tried to get things straightened out but I was not very successful. I then went to the store and bought some food for the family. I was a little out of my head but I managed to do what I had to do.

I then went to the office and found that everything was in a state of confusion. I tried to get things straightened out but I was not very successful. I then went to the store and bought some food for the family. I was a little out of my head but I managed to do what I had to do. I then went to the office and found that everything was in a state of confusion. I tried to get things straightened out but I was not very successful. I then went to the store and bought some food for the family. I was a little out of my head but I managed to do what I had to do.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΤΟΣ Δ΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξις ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπό τό μέγεθος τῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων. Ἡ πραγματοποίησις τούτων προσχρῶει συνήθως εἰς δύο παράγοντας ἦτοι:

α) Εἰς τό ὕψος τῶν διαθεσίμων πρὸς ἐπένδυσιν κεφαλαίων.

β) Εἰς διαφόρους φορολογικὰς καὶ λοιπὰς ἐπιβαρύνσεις πρὸς ὑποβόηθυσιν τῆς ἐν λόγῳ προσπάθειας ἐλήφθησαν καὶ παρ' ἡμῶν διάφορα νομοθετικὰ μέτρα ἀποσκοποῦντα:

α) Εἰς τὴν εἰσορὴν ξένων κεφαλαίων

β) Εἰς τὴν προώθησιν τῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων

γ) Εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς κεφαλαιωγορίας.

Ι) ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΕΩΣ ΞΕΝΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΤΡΩΝ : Ἡ προσπάθεια τῆς προσελκύσεως κεφαλαίων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς Οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας κατοχυροῦται διὰ νόμων ηὔξημένης οἰκονομικῆς ἰσχύος.

Οὕτω τό 1952 κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ προῖσχύσαντος συντάγματος καὶ εἰς τό ἄθρον 112 αὐτοῦ περιλήφθη εἰδικῆ διάταξις, ἣτις προέβλεπε τὴν ἐφ' ἅπαξ ἔκδοσιν νόμου πρὸς προστασίαν τῶν κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ μὴ δυνάμενον νά τροποποιηθῆ δι' ἑτέρου νόμου. Κατ' ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ συντάγματος ἐξεδόθη τό ὑπ' ἀριθμ. 2687/59 Ν.Δ.

περί επενδύσεως και προστασίας κεφαλαίων του εξωτερικού.
 Επίσης και εις τό σύνταγμα του 1968 αριθμ. 23 περιελήφθη
 διάταξις ήτις όχι μόνον ανέφερετο εις τό προϊσχόν καθε-
 στώς αλλά επεκτείνει την πραγματικήν κατοχύρωσιν και εις
 έτέρους εν τῷ μεταξύ θεσπισθέντας νόμους ήτοι τον Α.Ν.
 465/68 περί φορολογίας πλοίων και τον Α.Ν. 89/67 περί έγ-
 καταστάσεως εν Ελλάδι άλλοδαπών επιχειρήσεων.

ΒΑΣΙΚΑ ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ Ν.Δ. 2687/53 ΚΑΙ Α.Ν. 465/68

1ον Έπιστροφή και εξυπηρέτησις τῶν κεφαλαίων του εξωτε-
 ρικού:

- α) Έποχρεούται ή τράπεζα τῆς Ελλάδος εις την παροχήν
 συνάλλαγματος δια τήν επιστροφήν του κεφαλαίου και τήν
 καταβολήν τόκων. και μισθωμάτων όσάκις πρόκειται περί μη-
 χανημάτων. Τό ποσοστόν δέν δύναται νά είναι ανώτερον του
 12,5 επί του εισαχθέντος κεφαλαίου και 10% προκειμένου πε-
 ρί τόκου. Έπό ώρισμένας προϋποθέσεις ή τράπεζα δύναται
 νά χορηγήσῃ συνάλλαγμα εις ποσοστόν μέχρι 20%.
- β) Ό επαναπατρισμός του επενδυθέντος κεφαλαίου δύναται
 νά πραγματοποιηθῇ εντός 10 έτων από τῆς έναρξεως τῆς πα-
 ραγωγικῆς δραστηριότητος τῆς επιχειρήσεως εν Ελλάδι. Είς
 εξααιρετικὰς δέ περιπτώσεις επιτρέπεται ό επανάπατρισμός
 εις μικρότερον χρονικόν διάστημα.

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑΤΑ

- α) Δέν δύναται νά επιβληθῇ αναδρομική φορολογία επί επι-
 χειρήσεων ιδρυομένων δια κεφαλαίων εξωτερικού.
- β) Έξαιρούνται τῆς αναγκαστικῆς απαλλοτριώσεως τά δια τῶν

κεφαλαίων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀποκτώμενα περυσιακὰ στοι-
χεῖα ὡς καὶ τῆς ἐκτάξεως πλήν τῆς περιπτώσεως τῆς ἐμπο-
λέμου καταστάσεως ὅποτε δύναται νά πραγματοποιηθῆ κατό-
πιν προηγουμένης ἀποζημιώσεως.

γ) Ἐπίσης ἀπολαμβάνουν μεταχειρίσεως ἐξ ἴσου εὐνοϊκῆς
πρὸς τὰς λοιπὰς ἐν τῇ χώρᾳ ἐπιχειρήσεις.

δ) Δύναται νά ἐπιτραπῆ εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεις ὅ-
πως χρησιμοποιοῦν ἀλλοδαπὸν προσωπικὸν διὰ τὰς ἀνωτέρω
τεχνικὰς καὶ διοικητικὰς θέσεις, ὅπως ἐπίσης δύνανται
νά τηροῦν τὴν λογιστικὴν των εἰς τὸ νόμισμα εἰς ὃ εἰσῆ-
χθησαν τὰ κεφάλαιά των..

ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΛΕΥΣΙΝ ΠΛΟΙΩΝ

Εἰς τὸ νομοθετικὸν διάταγμα 2687/53 περιελήφθη εἰδι-
κὴ διάταξις (ἄρθρον 13) διὰ τῆς ὁποίας κατὰ παρέκκλισιν
τῶν κειμένων διατάξεων δύνανται νά παρασχεθοῦν αἱ ἀκό-
λουθοι διευκολύνσεις καὶ ἐξασφαλίσεις:

1ον) Ἐλευθέρᾳ πώλησις καὶ ὑποθήκευσις τοῦ πλοίου πρὸς
ἀλλοδαπούς ἄνευ ἀδείας τῆς διοικήσεως, ὡς καὶ ἐλευθέρᾳ
διάθεσις τοῦ ἀντικειμένου τῆς πωλήσεως ἄνευ ὑποχρέω-
σεως εἰσαγωγῆς τοῦ ἀντιστοίχου ποσοῦ συναλλάγματος.

2ον) Ἀναγνώρισις ὡς Ἑλληνικῶν πλοίων ἀνηκόντων εἰς ἄλ-
λοδαπούς.

Ἐξ ἄλλου διὰ τοῦ Α.Ν. 465/68 κατοχυρωθέντος ὁμοίως
διὰ τοῦ νέου συντάγματος ἐπῆλθον αἱ κάτωθι οὐσίῳδεις με-
ταβολαὶ εἰς τὴν φορολογίαν τῶν πλοίων.

α) Ἀπὸ 1-1-68 καὶ ἐφεξῆς ὁ φόρος τῶν πλοίων καθορίζεται
ἐπὶ τῇ βίσει τῆς καθαρᾶς χωρητικότητος καὶ τῆς ἡλικίας τοῦ πλοίου.

β) Ἀπαλλοτριούνται τοῦ φόρου ἢ ἀναγνωρίζεται μειωμένος φόρος

4
είς πλοῖα ταυῖντα ἢ τιθέμενα τό πρῶτον ὑπ' Ἑλληνικήν σημαῖαν.
γ) Καθιεροῦται ἐπίσης πλήρης ἀπαλλαγὴ ἐπὶ μεταβιβάσεως
τοῦ πλοίου ἢ καί μεριδίου τούτου ἔνεκα δωρεᾶς, συστάσε-
ως προικῶς ἢ κληρονομίας.

1ον) ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΙΝ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ

Διὰ τοῦ Α.Ν. 89/67 θεσπίζονται τὰ ἀκόλουθα μέτρα ἄ-
τινα καί κατοχυροῦνται συνταγματικῶς:

1ον) Ἀπαλλαγὴ τοῦ φόρου εἰσοδήματος διὰ τό κτώμενον εἰ-
σόδημα δι' ὄλων τῶν ἐγκειμένων διὰ τῆς ἀδείας ἐγκατα-
στάσεως δραστηριοτήτων.

2ον) Ἀπαλλαγὴ τοῦ φόρου εἰσοδήματος διὰ τῶν ὑπό ξένην ση-
μαίαν πρακτορευομένων ἢ διαχειριζομένων, ὑπό τῶν ἐν Ἑλ-
λάδι ἐπιχειρήσεων πλοίων.

3ον) Ἀπαλλαγὴ τοῦ φόρου εἰσοδήματος τοῦ ἀλλοδαποῦ προσω-
πικοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων διὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν κτωμένας
ἀποδοχάς.

4ον) Ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς καταβολῆς δασμῶν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν
παντός εἴδους προοριζομένου διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν ἐγκα-
ταστασέων των ὡς καί ἀτελής εἰσαγωγὴ ἑνὸς μεταφορικοῦ
μέσου.

5ον) Ἡ μὴ τήρησις εἰς τὴν Ἑλληνικήν γλῶσσαν τῶν βιβλί-
ων τῆς.

6ον) Ἡ ἄνευ λήψεως εἰδικῆς ἀδείας ἐργασία καί παραμονὴ
τοῦ ἀλλοδαποῦ προσωπικοῦ δι' ὅσον χρόνον ἰσχύει ἡ ὑπαγω-
γὴ των εἰς τὸν Α.Ν. 89/67 καί Α.Ν. 378/68.

2ον) ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣ ΠΡΩΘΗΣΙΝ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Σκοπὸς τῶν μέτρων τούτων εἶναι ἡ δημιουργία εὐνοϊκῶν

συνθηκών προς προώθησιν τῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων καί ἐπιτάχυνσιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Τά μέτρα ταῦτα εἶναι:

α.) Φορολογικά: 1ον) ἀφορολόγητος κράτησις διὰ νέας ἐπενδύσεις - διὰ τοῦ Α.Ν. 147/67 καί 607/68 - γίνεται σαφῆς χρονική διάκρισις τῆς ἐν λόγῳ κρατήσεως ἥτοι:

Δι' ἐπενδύσεις πραγματοποιηθείσας τήν 9/10/67 ἰσχύουν τά ἀκόλουθα: "ὑπό τήν προϋπόθεσιν τῆς τηρήσεως εἰλικρινῶν βιβλίων νῦν τῆς β κατηγορίας Κ.Φ.Σ. παρέχεται τό δικαίωμα ἐκπτώσεως 50% ἢ 60% ἢ 90% ἐκ τῶν κερδῶν διὰ παραγωγικᾶς ἐπενδύσεις, ὡς παραγωγικαί ἐπενδύσεις νοοῦνται ἡ ἐγκατάστασις ἐν τῇ χώρᾳ καινοουργῶν μηχανημάτων καί ἐν γένει ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρετιῶν τήν παραγωγὴν".

Διὰ ἐπενδύσεις πραγματοποιηθείσας μετὰ τήν 9/10/67 καί μέχρι τέλος τοῦ 1972 παρέχεται πλήρης ἀπαλλαγὴ ἐκ τοῦ φόρου εἰσοδήματος διὰ τό σύνολον τῶν κερδῶν των ἐφ' ὅσον ταῦτα διατίθενται διὰ τήν αὔξησιν τῶν παγίων ἢ τοῦ κεφαλαίου κινήσεως των. Εἰδικῶς προκειμένου περὶ δημιουργίας ἢ αὐξήσεως τοῦ ἰδίου κεφαλαίου κινήσεως, ἡ ἐν λόγῳ φορολογικὴ ἀπαλλαγὴ τελεῖ ὑπό τήν προϋπόθεσιν ὅτι διενεργεῖται παράλληλος ἐπένδυσις εἰς νέα πάγια στοιχεῖα καί ὅτι αὕτη δέν δύναται νά ὑπερβῆ τό 20% τῶν ἀπαλλασσομένων τοῦ φόρου ἐτησίων κερδῶν.

Τῆς φορολογικῆς ἀπαλλαγῆς ἐξαιροῦνται τῶ κατὰ νόμον ποσόν πρὸς σχηματισμόν τακτικοῦ ἀποθεματικοῦ καί ἡ διανομή μερίσματος ὡς καί αἱ ἀπολήψεις τῶν ἐταίρων. Τά ἐν λόγῳ ἀφορολόγητα ποσά δέν δύναται νά διανεμηθῶν ἢ νά ἀναληφθῶν καθ' οἷονδῆκοτε τρόπον, ἐμφανίζονται εἰς ἰδιαίτερον λογισμὸν κατὰ τήν διάρκειαν τῆς ἰσχύος τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπαγορευμένης τῆς ἐκποιήσεως τῶν κτωμένων παγίων στοιχεί-

ων κατά τόν αὐτόν χρόνον. Ἐν περιπτώσει μὴ τηρήσεως τῶν ἐν λόγῳ προϋποθέσεων αἴρεται ἡ χορηγομένη ἀντίστοιχος ἀπαλλαγὴ.

2ον) Ἀφορολόγητος κράτησις καθαρῶν κερδῶν πρὸς κάλυψιν μελλοντικῶν ζημιῶν:

α) Παρέχεται δικαίωμα συμψηφισμοῦ ζημιῶν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὰς δύο ἐπομένους χρήσεις.

β) Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τυχόν ζημιῶν ἀπὸ τοῦ 1962 καὶ ἐφεξῆς παρέχεται δικαίωμα εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις διενεργείας κρατήσεως μέχρι 25% ἐκ τῶν κερδῶν ἐκάστου διαχειριστικοῦ ἔτους τῶν προερχομένων ἐξ ἐγκαταστάσεων ἐπαρχιακῶν βιομηχανιῶν.

γ) Παρέχεται εἰς τὰς βιομηχανικὰς καὶ μεταλλευτικὰς ἐπιχειρήσεις ἡ δυνατότης συμψηφισμοῦ ζημιῶν διαχειριστικῆς τινὸς χρήσεως εἰς τὰ κέρδη τῶν 5 ἐπομένων συνεχῶν χρήσεων.

3ον) ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ:

Τὸ ἰσχύον καθεστῶς τῶν ἀνωτάτων ὀρίων ἀποσβέσεων καθορίζεται ὑπὸ τῶν ἀκολουθῶν διατάξεων:

α) Διὰ τοῦ ἄρθρου 55 τοῦ Ν.Δ. 4/68 περί Κ.φ.Σ.

β) " " 35 " 3323/55 περί φορολογίας εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων.

γ) Διὰ τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ Ν.Δ. 2176/52 περί μέτρων προστασίας τῆς ἐπαρχιακῆς βιομηχανίας καὶ

δ) Διὰ τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ Α.Ν. 147/67 περί συμπληρώσεως κινήτρων διὰ βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις.

Ὁ τελευταῖος οὗτος νόμος ἀντικατεστάθ, διὰ τοῦ Α.Ν. 607/68.

Βάσει τῶν ἄνωτέρω διατάξεων αἱ ἀποσβέσεις ἐν Ἑλλάδι διακρίνονται. Εἰς τῆς τακτικῆς (συνήθεις ἀποσβέσεις), εἰς τῆς προσθέτους καὶ εἰς τῆς ἡϋξημένας.

Αἱ τακτικαὶ ἀφοροῦν ἀπῶσας τῆς ἐπιχειρήσεις ἄνευ τοπικοῦ τίνος περιορισμοῦ. Αἱ πρόσθεται ἀποσβέσεις παρέχονται ἐκτὸς πάγια κτηθέντα μετὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947 καὶ ἀνέρχονται εἰς 6% διὰ δὲ τὰ κτίσματα 2,5%. Τέλος αἱ ἡϋξημέναι ὑποδιαικρίνονται:

α) Εἰς τῆς προβλεπομένας ἐκ τοῦ νόμου περὶ ἐπαρχιακῶν βιομηχανιῶν καὶ συνίσταται εἰς τὴν κατά 100% αὔξησιν τῶν τακτικῶν καὶ τῶν προσθέτων. Εἰς τῆς εἰς ὀρισμένους παραγωγικοὺς κλάδους ἄνευ τοπικοῦ περιορισμοῦ κτηθέντα πάγια καινουργῆ μετὰ τὸν Ἰανουάριον 1958. Αἱ ἐν λόγῳ ἡϋξημέναι ἀποσβέσεις ἀνέρχονται εἰς 50% τῶν προαναφερθεισῶν τακτικῶν ὡς καὶ ἡϋξημένων τῆς ἐπαρχιακῆς βιομηχανίας.

Αἱ προβλεπόμεναί ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ 607/68 αἴτινες ἀφοροῦν πάγια κτηθέντα μετὰ τὴν 9/10/67 οἱ συντελεσταὶ οὗτοι κατά περίπτωσιν αὐξάνουν τοὺς τακτικούς καὶ προσθέτους συντελεστὰς ἀπὸ 50% ὡς 200% ἀναλόγως τῆς περιοχῆς ἐγκαταστάσεως τὴν ὁποία ὀρίζει ὁ νόμος.

4ον) Λοιπὰ φορολογικὰ εὐεργετήματα:

α) Ἀπαλλάσσονται τῶν τελῶν, χαρτοσήμου, εἰσφορῶν κ.τ.λ. τὰ καταστατικά τῶν Α.Ε. ὡς καὶ πᾶσα πρᾶξις σχετικὴ πρὸς τὴν εὔρεσιν τοῦ κεφαλαίου.

β) Ἐπὶ συγχωνεύσεως ἐπιχειρήσεων παρέχονται διάφοροι φορολογικαὶ ἀπαλλαγαὶ καὶ μειώσεις ἐκ τοῦ φόρου εἰσοδήματος, φόρου μεταβιβάσεως ἀκινήτων καὶ τελῶν χαρτοσήμου (Ν.Δ. 4002/59).

Προϋπόθεσις ἐφαρμογῆς τῆς ἐν λόγῳ ἀπαλλαγῆς εἶναι ἐκ

τῆς συγχωνεύσεως ἢ τῆς μετατροπῆς προερχομένη Α.Ε. νά ἔ-
χη κατά τόν χρόνον τῆς συγχωνεύσεως ὀλοσχερῶς καταβεβλη-
μένον κεφάλαιον οὐχί ~~μετώτερον~~ τῶν 5000.000 δρχ.

Ἐπίσης ἐπί συγχωνεύσεως ἀτομικῆς ἐπιχειρήσεως μετὰ
Α.Ε. αἱ μετοχαί τῆς Α.Ε. αἱ ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τήν ἀξίαν
τοῦ εἰσφερομένου ὑπό ταύτην τῶν ἀτομικῶν ἐπιχειρήσεων κε-
φαλαίου δεόν νά εἶναι ὑποχρεωτικῶς ὀνομαστικά ἐπί 5α ἀ-
πό τῆς συγχωνεύσεως.

γ) Παρέχεται εἰς τὰς βιομηχανικάς καί Βιοτεχνικάς ἐπιχ.
δικαίωμα τῆς ἐπιστροφῆς τῶν δασμῶν καί τῶν λοιπῶν φόρων
τῶν καταβληθέντων κατά τήν εἰσαγωγήν τῶν πρώτων ὑλῶν διά
τά παραχθέντα ὑπ' αὐτῶν προϊόντα καί πωληθέντα εἰς δικαιοῦ-
χους ἀτελοῦς εἰσαγωγῆς, ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (Ν. 4171/61).

5ον) ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΥΕΡΓΕΤΗΜΑΤΑ

α) Παρέχεται εἰς τὰς βιομηχανικάς καί τὰς μεταλλευτικάς
ἐπιχειρήσεις δικαίωμα ὅπως ζητήσουν συμμετοχῆν τοῦ δημοσί-
ου εἰς τήν ἐκ τόκων ἐπιβάρυνσιν ἐκ χορηγήσεως παρά τραπε-
ζικῶν ἰδρυμάτων τῆς ἡμεδαπῆς δανείων πρὸς ἀπόκτησιν νέων
παγίων εἴτε διά τήν ἴδρυσιν νέων ἐπιχειρήσεων εἴτε διά
τήν επέκτασιν καί τόν ἐκσυγχρονισμόν τούτων (Α.Ν. 147/67).

Ἡ συμμετοχή τοῦ δημοσίου δέν δύναται νά ὑπερβῇ τὰς
4 πσοσטיαίας μονάδας τῶν συνομολογουμένων ἐπιτοκίων οὔ-
τε νά εἶναι τοιαύτη ὥστε τό ἀπομένον εἰς βάρος τῆς δανει-
ζομένης ἐπιχειρήσεως, τμήμα τῶν ἐπιτοκίων νά καθίσταται
<30%. Τό μέγεθος τῶν τοιούτων ἐπενδύσεων διά πάγια πρέ-
πει νά εἶναι τοῦλάχιστον 10.000.000 προκειμένου περί ἴ-
δρύσεως καί 5.000.000 προκειμένου περί ἐπεκτάσεως ἢ δέ
ἐπιχειρήσεις νά καλύπτῃ δι' ἰδίων κεφαλαίων τοῦλάχιστον τό
40% τῆς ἀξίας τῶν παγίων.

β) Διά βιομηχανικούς σκοπούς παρέχεται ή εύχέρεια είς βιομηχανικές και βιοτεχνικές έπιχ. τής άπαλλοτριώσεως άκινήτων (Ν.Δ. 4002/59/.

γ) Επίσης παρέχεται ή εύχέρεια τής έξαγωγής συν/τος. διά τήν καταβολήν άλλοδαπών δικαιώματων πνευματικήςς ιδιοκτησίας χρησιμοποιηθείσης έν. Ελλάδα (4071/61).

δ) Επί άξιολόγων παραγωγικών έπενδύσεων προερχομένων έκ κεφαλαίων είτε τοῦ έσωτερικοῦ είτε τοῦ έξωτερικοῦ άνευ τών 60.000.000 είς ὅ ποσόν δέν περιλαμβάνονται τά μετρητά διά κεφαλαίων κινήσεως ή επί έπεκτάσεων τουλάχιστον 20.000.000 ίσχύουν τά κάτωθι εύεργετήματα:

- Άπαλλάσσονται τών δασμών τά είσαγόμενα είδη τά άναγκαία διά τήν έκτέλεσιν μελετών ή έρευνών. Επίσης μειοῦνται τά καταβαλλόμενα τέλη διά τήν λήξιν άδείας οίκοδομήσεως. Επίσης καθιεροῦται παρόμοις τών ὑπό τοῦ κώδικος περί δικηγόρων διατάξεων περί άμοιβῆς τούτων. Τέλος παγιοποιοῦνται οί ίσχύοντες κατά τήν έκδοσιν τής ὑπ. άποφάσεως συντελεσταί φορολογίας άδιανεμήτων κερδών μέχρι τής έξοφλήσεως τών δανείων τών συναφθέντων επί τῆ σκοπῆ τής παραγωγικῆς δράσεως τής έπιχειρήσεως και πάντως ούχι πέραν τών 15 έτών. Επί έπενδύσεων άνω τών 300 έκ. δύναται άντί ὑπουργικῆς άποφάσεως νά συναφθῆ σύμβασις. Η σύμβασις δέν χρήζει νομοθετικῆς κυρώσεως διότι αὔτη συντάσσεται κατ'έξουσιοδότησιν νόμου.

III ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ

Ταῦτα έθεσπίσθησαν διά τοῦ Α.Ν. 147/67 και συνεπληρωθήσαν μεταγενεστέρως διά τοῦ Ν.Δ. 34/68. Τά μέτρα ταῦτα άποβλέπουν είς τήν δημιουργίαν εύνοϊκῶν προϋποθέσεων

πρός ανάπτυξιν ἀξιολόγου κεφαλαιαγοράς. Εἰδικώτερον τὰ μέτρα ἀποβλέπουν:

- α) Εἰς τὴν ἐδραίωσιν κλίματος ἐμπιστοσύνης εἰς τὸν θεσμόν τῆς Α.Ε.
- β) Εἰς τὴν ἐνθάρρυνσιν τῶν Α.Ε. πρὸς εἰσαγωγήν τῶν μετοχῶν των εἰς τὸ χρηματιστήριον καὶ
- γ) Εἰς τὸ νὰ καταστήσουν τὴν μετοχὴ ἐλκυστικὴν καὶ συμφέρουσα εἰς τὸ κοινόν.

Ἡ πραγματοποίησις τούτων ἐπιδιώκεται διὰ τῶν ἑξῆς μέτρων:

1ον) Παρέχεται ὑφ' ὀρισμένης προϋποθέσεως καὶ περιορισμῶν εἰς τὰς Α.Ε. πλήν τῶν κτηματικῶν ἢ δυνατότης ὅπως ἐμφανίσουν εἰς τοὺς Ἴσολογισμοὺς των τὴν πραγματικὴν των καθαρὰν θέσιν διὰ τῆς κεφαλαιοποιήσεως τῆς ἐξ ἀναπροσαρμογῆς προκυψάσης ὑπεραξίας τῶν γηπέδων, ἀκινήτων, καὶ λοιπῶν παγίων ἐξαιρέσει τῶν μηχανημάτων των.

Κίνητρον ἐν προκειμένῳ ἀποτελεῖ ἡ ἐλαχίστη φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις ἣτις ἐπὶ γηπέδων ἀνέρχεται εἰς 1% ἐπὶ κτιρίων καὶ λοιπῶν παγίων εἰς 3%.

Ὁμοίως δύνανται αἱ Α.Ε. νὰ προβοῦν εἰς τὴν κεφαλαιοποίησιν τῶν ἀποθεματικῶν των πλήν τοῦ τακτικοῦ ἀποθεματικοῦ ἄνευ οὐδενὸς φόρου. Ἡ οὕτω πῶς προκύπτουσα αὔξησις τοῦ κεφαλαίου καλύπτεται δι' ἐκδόσεως νέων μετοχῶν διανεμομένων εἰς τοὺς παλαιούς μετόχους.

2ον) Καθορίζεται ὡς ἐλάχιστον μετοχικὸν κεφάλαιον τῶν Α.Ε. ἂν αἱ μετοχαὶ εἶναι εἰσηγμέναι εἰς τὸ χρηματιστήριον τὸ ποσὸν τῶν 10.000.000. Ἐπίσης καθιεροῦται διὰ τὰς Α.Ε. ἡ ὑποχρέωσις ὅπως διανεμῶν ποσοστὸν τοῦλάχιστον 30% ἐκ τῶν κερδῶν των μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν νομίμων ἀποθεματι-

κῶν ἐκτός ἐάν ἰσχυρά πλειοψηφία (τά 3/4 τῶν ψήφων) ἀποφασίζει περὶ τοῦ ἀντιθέτου.

3ον) Πρὸς διασφάλισιν τοῦ κοινοῦ καθιεροῦνται ἀποτελεσματικώτερος ἔλεγχος καὶ ἐποπτεία τῶν Α.Ε. ἰδίως ἐκεῖνων ὧν αἱ μετοχαὶ εἶναι εἰσηγμέναι εἰς τὸ χρηματιστήριον.

4ον) Παρέχεται ἐπίσης ἡ δυνατότης διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου ὅπως χορηγῶσι κατὰ τὴν ἔκδοσιν ὁμολογιακοῦ δανείου πέραν τοῦ τόκου καὶ ὀρισμένον ποσοστὸν ἐπὶ τῶν κερδῶν. Αἱ ἐν λόγῳ, πέραν τῶν τόκων παροχαὶ ὑπάγονται εἰς τὸ εὐνοϊκὸν καθεστῶς τῶν μερισμάτων.

5ον) Καθιεροῦται εἰδικὸν εὐνοϊκὸν φορολογικὸν καθεστῶς, διὰ τὰ μερίσματα ἐκ μετοχῶν κοινῶν ἢ προνομιούχων τόσον τῶν ὑφισταμένων ὅσον καὶ τῶν νεοῖδρυομένων Α.Ε. Εἰδικῶς προκειμένου περὶ μερισμάτων ἐκ μετοχῶν εἰσηγμένων εἰς τὸ χρηματιστήριον τὸ ποσοστὸν τοῦ φόρου ὀρίζεται εἰς 30% ἐνῶ ἐπὶ μὴ εἰσηγμένων εἰς 38%.

Διὰ μετοχὰς εἰσηγμένας εἰς τὸ χρηματιστήριον καθιεροῦται ἀπαλλαγὴ ἐκ τοῦ φόρου μέχρι 15.000 κατὰ μέτοχον διὰ τὰ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐταιρείας εἰσπραττόμενα μερίσματα καὶ οὐχὶ πέραν τῶν 30.000 διὰ τὰ ἐκ πλειόνων ἐταιρειῶν εἰσπραττόμενα.

6ον) Καθιεροῦται ἀπαλλαγὴ ἐκ πάσης ἐπιβαρύνσεως (φόρους, τέλη) προκειμένου περὶ μετατροπῆς ὁμολογιῶν ἢ προνομιούχων μετοχῶν εἰς κοινὰς μετοχὰς.

7ον) Καθιεροῦται ἀπαλλαγὴ ἐκ τελῶν χαρτοσήμου, εἰσφορῶν κ.τ.λ. οἰαδήποτε τροποποιήσις καταστατικοῦ Α.Ε. ἀναφερομένης εἰς αὔξησιν κεφαλαίου, οἰαδήποτε πρῆξις ἐκδόσεως ὁμολογιακοῦ δανείου, ἡ ἔκδοσις προσωρινῶν ὀριστικῶν, καὶ ἰδρυτικῶν τίτλων, ἡ ἐξόφλησις μερισμάτων, ἡ μεταβίβασις μετοχῶν καὶ οὕτω καθεξῆς.

(νά προστεθοῦν στὴν σελίδα 171 Marketing)

ΘΕΩΡΙΑ ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Ὁ σύγχρονος ἀνταγωνισμός ἀναφέρεται εἰς τρεῖς τομεῖς:

- A- Εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν προϊόντων (καινοτομία)
- B- Εἰς τὴν προαγωγήν τῶν πωλήσεων
- Γ- Εἰς τὴν τιμολόγησιν..

Ἡ συνεξάρτησις τῶν τριῶν τούτων τομέων δέον νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῆς τιμολογήσεως..

Κατωτέρω ἐξετάζεται ἡ πολιτικὴ τιμολογήσεως τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ μάλιστα ἐκείνων αἵτινες κατασκευάζουν καὶ πωλοῦν πλεῖονα προϊόντα..

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Ταῦτα ταξινομοῦνται:

- A- Εἰς τὸν καθορισμόν τῆς βασικῆς τιμῆς περιλαμβανομένων καὶ τῶν προσαρμογῶν ταύτης εἰς τὰς κυκλικὰς κυμάνσεις.
- B- Εἰς τὴν τιμολόγησιν σειρᾶς προϊόντων δηλ. τὸν καθορισμόν τῆς σχέσεως τῶν τιμῶν μεταξύ εἰδῶν ἀνηκόντων εἰς μίαν σειρὰν προϊόντων..
- Γ- Εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἐκπτώσεων ἐπὶ τῶν τιμῶν

ΣΚΟΠΟΙ ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Εὐρύτερος σκοπός τῆς τιμολογήσεως εἶναι ἡ ἐπιβίωσις τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰδικώτερον οἱ σκοποὶ τῆς ἐπιχειρήσεως

συνδέονται πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς ἀναπτυξεῶς της δηλ. τό-με-
ρίδιον τῆς συμμετοχῆς της εἰς τὴν ἀγοράν, τὴν ἐξασφάλισιν
τῆς ἀνεξάρτησίαις της-καὶ τὴν ἐπίτευξιν κερδῶν. Οἱ σκοποὶ
οὗτοι δέν καθίστανται δυνατόν νά ἐπιδιωχθῶν -παραλλήλως ὁ-
πότε τὸ κύριον πρόβλημα συνίσταται εἰς τὸν σχεδιασμόν-μα-
κροχρονίων προγραμμάτων. Τά προγράμματα ταῦτα ἐπιβάλλουν
τὴν λήψιν ἀποφάσεων ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς τύπους τῶν προΐ-
όντων καὶ τοὺς τομεῖς τῆς ἀγορᾶς, οἱ ὅποιοι διακρίνονται
κατὰ ἐπίπεδον εἰσοδήματος, κατὰ γεωγραφικὴν θέσιν, κατὰ
δίκτυον διαθέσεως καὶ κατὰ χρόνον ὅστις ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν
διακυμάνσεων τῆς ζήτησεως..

Ἡ πολιτικὴ τῶν τιμῶν ἀποτελεῖ βασικὸν στρατηγικὸν μέ-
σον τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὸ πλαίσιον τῆς γενικῆς ἐπιχει-
ρηματικῆς πολιτικῆς..

ΕΡΕΥΝΑ ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Αὕτη παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς διαρθρώσεως τοῦ ἀν-
ταγωνισμοῦ, τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ κόστους τῆς ἐπιχειρήσεως
ὡς καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς ζήτησεως. Αἱ
ἔρευναι ἐπὶ τῆς τιμολογήσεως δέν εἶναι συνήθεις καὶ προ-
σφάτως διενεργοῦνται, καθ' ὅσον μέχρι τοῦδε ἠσχολοῦντο μέ-
τῃν μέτρησιν καὶ ἑρμηνείαν τῆς συμπεριφορᾶς ὀλοκλήρου
τοῦ συστήματος τῶν τιμῶν ἐξ ἀπόψεως-δημοσίας οἰκονομικῆς
πολιτικῆς καὶ διότι οἱ παράγοντες οἱ ὅποιοι-διέπουν τὰς
ἀποφάσεις εἶναι δυναμικοὶ καὶ πολύπλοκοι. Οἱ πλεῖστοι δέ
ἐξ αὐτῶν δέν εἶναι ἐπιδεκτοὶ ἀκριβοῦς μετρήσεως καὶ προ-
γνώσεως.

Ἡ πολιτικὴ τῆς τιμολογήσεως κατατείνει: α) εἰς τὴν

μέσῳ τῶν τιμῶν μεγιστοποιήσιν τοῦ κέρδους διὰ ὀλόκληρον τήν σειράν τῶν προϊόντων..

β) Αἱ τιμαί θά πρέπει νά προᾶγουν τήν μακροχρόνιον ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιχειρήσεως δηλ. νά ἀποθαρρύνουν τήν εἰσοδον νέων ἀνταγωνιστῶν εἰς τήν ἀγοράν.

γ) Αἱ τιμαί θά πρέπει νά προσαρμόζονται καί νά ἐξατομικεύωνται πρός ἀντιμετώπισιν τῶν ἀνταγωνιστικῶν συνθηκῶν τῶν διαφόρων προϊόντων..

δ) Ἡ πολιτική τῶν τιμῶν νά εἶναι εὐέλικτος διὰ νά ἀνταποκρίνεται εἰς τάς μεταβολάς τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῶν βιομηχανικῶν πελατῶν..

ΕΙΔΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Αἱ διάφοραι ἀνταγωνιστικά καταστάσεις ἀπαιτοῦν ἐντελῶς διάφορον τιμολόγησιν.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου συνάγεται ὅτι διὰ τήν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῆς τιμολογήσεως, ἀπαιτεῖται ἡ πλήρης κατανόησις τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ περιβάλλοντος ἐντὸς τοῦ ὁποίου δρᾷ ἡ ἐπιχείρησις. Εἰς τόν ἀμιγῆ ἢ πλήρη ἀνταγωνισμόν αἱ ἐπιχειρήσεις δέν ἀντιμετωπίζουν προβλήματα τιμολογήσεως, διότι δέν καθορίζουν αὐτονόμως τάς τιμάς τῶν προϊόντων ἀλλά ἀπλῶς πωλοῦν εἰς τάς ἀγοραίας (τρεχούσας) τιμάς..

Ἡ πολιτική τιμολογήσεως ἔχει πρακτικὴν σημασίαν μόνον ὅταν ὑφίσταται σημαντικὸς βαθμὸς ἀτελείας κατὰ τόν ἀνταγωνισμόν κατὰ τόν ὅποιον αἱ ἐπιχειρήσεις διαθέτουν προϊόντα παρά τάς ὑφιστάμενας διαφοράς τιμῶν πρός τὰ προϊόντα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

Αἱ ἀνταγωνιστικαὶ καταστάσεις αἱ ὅποσαι δημιουργοῦν προβλήματα τιμολογήσεως δύνανται νὰ ταξινομηθοῦν ὡς πρὸς τὸ εἶδος τοῦ προϊόντος.

Αἱ σημαντικώτεραι ἀνταγωνιστικαὶ καταστάσεις ἀναφέρονται:

- α) Εἰς προϊόντα διαρκῶν εἰδικῶν χαρακτηριστικῶν.
- β) Εἰς προϊόντα προσκαίρων εἰδικῶν χαρακτηριστικῶν
- γ) Εἰς προϊόντα ἐλαχίστων εἰδικῶν χαρακτηριστικῶν

Αἱ δύο πρῶται καταστάσεις ἐμφανίζονται ὁσάκις τὰ προϊόντα εἶναι διαφοροποιημένα ὡστε νὰ ἀποκλείεται ἡ περίπτωση τῆς ἀμιγροῦς μονοπωλιακῆς ζητήσεως. Ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ μεταξύ διαφοροποιημένων καὶ ὁμοιογενῶν προϊόντων καθορίζεται ἐπὶ τῆ βάσει τῶν διαθεσίμων τῶν καταναλωτῶν. Ἐάν ἓνα προϊόν δύναται νὰ πωληθῆ εἰς τιμὴν ὑψηλοτέραν ἢ χαμηλοτέραν ἄνευ προκλήσεως ἀνατροπῶν εἰς τὰς τιμὰς ἢ τὰς πωλήσεις τῶν ἀνταγωνιστῶν τότε τὸ προϊόν ἔχει εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ ἐξ οἰκονομικῆς ἀπόψεως ἀσχέτως πρὸς τὴν φυσικὴν σύστασιν αὐτοῦ. Ἀναμφιβόλως ἅπασαι αἱ ἐπιχειρήσεις διαθέτουν βαθμὸν τινα μονοπωλιακῆς ἰσχύος ὀφειλομένης εἰς τὴν διάφορον γεωγραφικὴν των θέσιν, ἐντοπισμὸν, ἢ τὰς προσωπικὰς σχέσεις καὶ ἐπαφὰς μὲ τοὺς πελάτας των.

Κατὰ τὴν τρίτην ἀνταγωνιστικὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πολιτικὴ τιμολογήσεως ἔχει πρακτικὴν σημασίαν τὸ προϊόν δέν διαφέρει οὐσιωδῶς ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν ἀνταγωνιστῶν, ἕκαστος δέ ἐξ αὐτῶν παρακολουθεῖ ἐκ τοῦ σῦνεγκυς τὰς κινήσεις τῶν ἑτέρων. Ἐάν ὀλίγοι ἀνταγωνισταὶ ἐλέγχουν τὴν διάθεσιν ἑνὸς σχεδὸν ὁμοιομόρφου προϊόντος αἰ μεταβολαὶ τῶν σχετικῶν τιμῶν προκαλοῦν μεγάλως μετατοπίσεις εἰς τὰ μερίδια συμμετοχῆς εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ ἀνταγω-

νιστική αὕτη κατάστασις καλεῖται ὀλιγοπώλιον ἢ ὁμολογενές ὀλιγοπώλιον.

A- ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ

Εἰδικά χαρακτηριστικά σημαίνουν τὴν ἀπουσίαν παρεμφε-
ρῶν ὑποκαταστάτων. Ἄλλὰ ἡ ὑπαρξίς διαρκῶν χαρακτηριστι-
κῶν εἰς τὰ προϊόντα εἶναι λίαν σπανία περίπτωσις.

Ἡ μακροχρόνιος μονοπωλιακὴ θέσις, ἡ ἀπεριόριστος ἐκ-
μετάλλευσις πηγῆς κερδῶν διεγείρει τοὺς τρίτους εἰς τὴν
ἀναζήτησιν ὑποκαταστάτων καὶ τρόπων ἀπομιμήσεως τοῦ κυρί-
ου προϊόντος. Ἀπεδείχθη ἐπίσης ὅτι ἡ κατοχύρωσις τῶν εὐ-
ρεσιτεχνιῶν ἀποτελεῖ ἀνεπαρκῆ φραγμὸν εἰς τὴν εἴσοδον νέ-
ων ἀνταγωνιστῶν εἰς τὴν ἀγοράν. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου αἱ
ἐπιχειρήσεις προτιμοῦν τὴν δημιουργίαν πλεονεκτημάτων ἔ-
ναντι ἐπιχειρήσεων παρὰ τὴν κατοχύρωσιν των διαδιπλώμα-
τος εὐρεσιτεχνίας.

Οὕτω κατὰ τὴν τιμολόγησιν ἐνός ἄκρως διαφοροποιημένου
προϊόντος τοῦ ὁποίου τὰ εἰδικά χαρακτηριστικά προβλέπεται
ὅτι θὰ εἶναι ἀρκούντως σταθερά ἐκκλινεῖ τις ἐκ τῆς θεωρη-
τικῆς οἰκονομικῆς ἀναλύσεως τοῦ προβλήματος τῆς τιμολογή-
σεως τῶν μονοπωλιακῶν καταστάσεων. Ἐν συνεχείᾳ δέον νά
γίνουσι αἱ οἰκονομετρικαὶ ἐκτιμήσεις αἱ ὅποιαί θὰ προβάλλ-
ουσι εἰς τὸ μέλλον τὴν τιμὴν ἐκείνην ἣτις θὰ ἐξασφαλίσῃ
τὸ μέγιστον συνολικόν κέρδος. Αἱ ἐκτιμήσεις τῆς μελλούσης
βραχυχρονίου συμπεριφορᾶς τοῦ κόστους δύναται νά χρησιμο-
ποιηθοῦν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν πρόγνωσιν τοῦ σχεδίου ζητή-
σεως τῶν προϊόντων τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ νά ἀποτελέσουν
τὴν πρώτην προσέγγισιν διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς τιμῆς ἣτις
θὰ ἀποδώσῃ τὸ μέγιστον κέρδος.

Ἡ προσωρινή αὕτη λύσις τροποποιεῖται ἐν συνεχείᾳ ἐκ τῶν ἐκτιμήσεων τῶν παρουσῶν τιμῶν ἐπὶ τῶν μελλοντικῶν πωλήσεων, ἐκ τῶν ἐκτιμήσεων τῆς ἐπιδράσεως τῶν τιμῶν εἰς τὴν εἴσοδον νέων ἀνταγωνιστῶν καὶ τῶν ἐκτιμήσεων τῶν μακροχρονίων ἐπιδράσεων τῶν τιμῶν ἐπὶ τῶν ὑποκαταστάτων.

B- ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΙΣ ΠΡΟΟΝΤΩΝ ΠΡΟΣΚΑΙΡΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙ-

ΚΩΝ

Κατὰ τὴν προηγουμένην περίπτωσιν ἡ δυνατότης κάμψεως τῆς μονοπωλιακῆς ἰσχύος μιᾶς ἐπιχειρήσεως κατὰ τὸν καθορισμὸν τῶν τιμῶν ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀνταγωνιστῶν ἐθεωρήθη μικρά. Ἡ προσδευτική ὅμως φθορά τῆς ἀνταγωνιστικῆς θέσεως ἑνὸς μονοπωλίου ἀποτελεῖ σπουδαῖον στοιχεῖον τῆς στρατηγικῆς τῆς τιμολογήσεως. Τὰ εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν προϊόντων ὅσον καὶ ἂν ταῦτα προστατεύονται, καταδικάζονται εἰς προσδευτικὴν φθοράν ἐκ τῶν ἀνταγωνιστικῶν προβολῶν.

Ἡ τάσις τοῦ προϊόντος πρὸς ἕναν κύκλον ἀνταγωνιστικῆς φθορᾶς ἀποτελεῖ σχεδὸν γενικὸν κανόνα. Ἡ ἐφεύρεσις ἐμπορευσίμου εἴδους ἀκολουθεῖται συνήθως ὑπὸ νομικῆς προστασίας ὅσον αἱ ἀγοραὶ δὲν ἔχουν διευρυνθῆ καὶ τὸ προϊόν δὲν ἔχει καθιερωθεῖ εἰς εὐρεῖαν κλίμακα. Ἐν συνεχείᾳ ἄφηχεται περίοδος ταχείας ἀξίσεως τῶν πωλήσεων καὶ ἀκολούθως τὸ προϊόν ἀποτελεῖ στόχον ἀνταγωνιστικῶν προβολῶν. Νέοι ἀνταγωνισταὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀγοράν καὶ αἱ καινοτομίαι περιρρίζουν τὴν ἀπόστασιν τῆς διακρίσεως τοῦ κυρίου προϊόντος ἐκ τῶν ὑποκαταστάτων.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κύκλου μεταβάλλονται συνεχῶς

τόσον ἡ ἐλαστικότητα τῆς ζήτησεως ὡς πρὸς τὴν τιμὴν καὶ τὴν πρόαγωγήν τῶν πωλήσεων, ὅσον καὶ τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ διαθέσεως. Αἱ μεταβολαὶ αὗται καθιστοῦν ἀναγκαίως ρ προσαρμογὰς τῆς πολιτικῆς τιμολογήσεως. Ἡ ὀρθὴ τιμολόγησις ἐξαρτᾶται ἐκ τριῶν ἀπόψεων ὠριμότητος τοῦ προϊόντος καὶ αἱ ὁποῖαι ἀπόψεις συνήθως συμπέπτουν χρονικῶς. Ἦτοι:

α.) Τῆς τεχνικῆς ὠριμότητος τοῦ προϊόντος: ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὑφ' ἐνός φθίνοντος ρυθμοῦ βελτιώσεως τοῦ προϊόντος, ἀυξήσεώς τῆς τυποποιήσεώς του καὶ σταθερότητος τῶν τεχνικῶν μεθόδων παραγωγῆς.

β.) Τῆς ὠριμότητος τῆς ἀγορᾶς, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς ἀποδοχῆς τῆς βασικῆς ὑπηρεσίας τοῦ προϊόντος ἐκ μέρους τῶν καταναλωτῶν, ὑπὸ τῆς εὐρέως ἐπικρατοῦσης ἀντιλήψεως ὅτι τὰ προϊόντα τῶν πλείστων βιομηχανιῶν θὰ διατηρήσουν τὴν ποιοτικὴν των σύστασιν καὶ εἰς τὸ μέλλον ὡς καὶ ὑπὸ ἐπαρκoῦς ἐξοικειώσεως τῶν καταναλωτῶν εἰς τὰ προϊόντα ὥστε νὰ δύναται νὰ συγκρίνουν τοὺς διαφόρους τύπους αὐτῶν.

γ.) Τῆς ἀνταγωνιστικῆς ὠριμότητος, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται ὑπὸ ἀυξοῦσης σταθερότητος τῶν μεριδίων ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τῆς διαρθρώσεως τῶν τιμῶν τῶν ἀνταγωνιστῶν.

ΤΑΧΥΤΗΣ ΦΘΟΡΑΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Ὁ ρυθμὸς τοῦ κύκλου φθορᾶς τοῦ προϊόντος ποικίλει εὐρέως μεταξὺ τῶν διαφόρων προϊόντων. Παράγων ὁ ὁποῖος καθορίζει τὸν ρυθμὸν τοῦτο εἶναι 1ον ἡ ἔκτασις ἀναδιοργανώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ περιβάλλοντος πρὸς ἀποτελεσματικὴν χρησιμοποίησιν τῆς καινοτομίας. 2ον) Ἡ ἔκτασις τῶν ἐνπεν-

δύσεων διά ἐγκαταστάσεις καί ἐρεύνας εἰς τὰς τηλεφωνικὰς ἐπικοινωνίας ἢ τὰς ἀεροπορικὰς-μεταφορὰς ἀπαιτεῖ μακρότερον χρόνον προπαρασκευῆς ἐν συγκρίσει πρὸς ἑτέρας μεγάλας καινοτομίας ὡς αἱ κατεφυγμένα τροφαί κ.λ.π.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν τεχνικῶν παραγόντων ὁ ρυθμὸς τῆς φθορᾶς ἐλέγχεται καί ὑπὸ οἰκονομικῶν δυνάμεων αἵτενες δύναται νὰ συναψισθοῦν:

α) Ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἀποδοχῆς τοῦ προϊόντος ὑπὸ τῆς ἀγορᾶς καί

β) Ἐκ τῆς εὐκολίας εἰσόδου τοῦ προϊόντος εἰς τὴν ἀγοράν .:

Ἐπὶ τὸν ὅρον "ἀποδοχὴ ὑπὸ τῆς ἀγορᾶς" νοεῖται ἡ ἔκτασις κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ καταναλωταὶ θεωροῦν τὸ προϊόν ὡς σοβαρὰν διαζευτικὴν δυνατότητα ἐν σχέσει πρὸς ἑτέρους τρόπους ἱκανοποιήσεως τῆς ἰδίας ἀνάγκης. Ἡ ἀποδοχὴ ὑπὸ τῆς ἀγορᾶς ἐξαρτᾶται ἐκ πολιτιστικῶν διαφορῶν καί δύναται νὰ καθυστερίσῃ μέχρις ὅτου ἡ ποιότης καί τὸ κόστος καταστήσῃ τὰ προϊόντα τεχνικῶς χρήσιμα (στιλογράφοι διαρκείας, προπαρασκευασμένα οἰκία).

Ἡ εὐκολία ἀνταγωνιστικῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἀγοράν ἀποτελεῖ κύριον παράγοντα τῆς ταχύτητος φθορᾶς ἐνὸς εἴδους.

Κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον ὁ καὶνότημος δύναται νὰ ἐλέγχῃ σημαντικῶς τὸν βαθμὸν τῆς ἀνταγωνιστικῆς φθορᾶς τοῦ προϊόντος, τόσον διὰ τῆς στρατηγικῆς τῶν τιμῶν, ὅσον διὰ τῆς διαφημίσεως καί βελτιώσεως τοῦ προϊόντος.

Ἡ εὐκολία εἰσόδου ἐπηρεάζεται ἐπίσης καί ὑπὸ τῆς πολιτικῆς τιμῶν ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀνταγωνιστῶν, ἡ ὁποία πολὺν ἔπιβραδύει τὴν διαδικασίαν τῆς ἀνταγωνιστικῆς φθορᾶς τοῦ προϊόντος.

ΣΤΑΔΙΑ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΚΗΣ ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Τά προβλήματα τῆς τιμολογήσεως δημιουργοῦνται ὅταν ἡ ἐπιχείρησις παράγει ἓν προϊόν τό ὁποῖον διαφέρει ριζικῶς τῶν ἤδη ὑδισταμένων προϊόντων καί προστατεύεται προσωρινῶς εἴτε ὑπό μυστικῶν μεθόδων παραγωγῆς, εἴτε ἐκ τῶν περιορισμένων πρώτων ὑλῶν, εἴτε ἐξ ἐτέρων φραγμῶν. Οὕτω ἡ ἐπιχείρησις διαθέτει εὐρύ πεδῖον τιμολογήσεως λόγῳ τῆς ἄκρας διαφοροποιήσεως τῶν προϊόντων αὐτῆς.

Τά κύρια στάδια τῆς διαδικασίας τῆς τιμολογήσεως εἶναι:

- α) Ἡ ἐκτίμησις τῆς ζήτησεως
- β) Ἡ ἀπόφασις περὶ τῶν στήχων τῆς ἀγορᾶς
- γ) Τό σχέδιον τῆς στρατηγικῆς τῆς προαγωγῆς τῶν πωλήσεων.
- δ) Ἡ ἐκλογή τοῦ δικτύου τῆς διαθέσεως.

α) Ἡ ἐκτίμησις τῆς ζήτησεως

Τά πρωτοποριακά προϊόντα ἐμφανίζουν δυσκολώτερα προβλήματα ἐκτιμήσεως τῆς ζήτησεως των ἐν σχέσει πρὸς τὰ προϊόντα ἐνός σταθεροῦ μονοπωλίου διότι κεῖνται πέραν τῆς ἐμπειρίας τοῦ καταναλωτοῦ καί διότι τὰ εἰδικά χαρακτηριστικὰ των γνωρίσματα φθίρονται.

Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νά εὑρεθῇ ἡ τιμή τῆν ὁποίαν θά ἦσαν διατεθειμένοι νά καταβάλλουν οἱ καταναλωταί δι' ἓν προϊόν τό ὁποῖον οὐδέποτε ἐχρησιμοποίηθη παρ' αὐτῶν κατὰ τό παρελθόν.

Τό πρόβλημα ἐκτιμήσεως τῆς ζήτησεως ἐνός προϊόντος δύναται νά διασπασθῇ εἰς τὰ ἐξῆς προβλήματα.

- αα) 'Εάν τό προϊόν θά γίνη άποδεκτόν.
 αβ) Ποῖον ὕψος τιμῆς θά καταστήσῃ τό προϊόν δελεαστικόν εἰς τό κοινόν.
 αγ) Ποῖαι πωλήσεις δέον νά ἀναμένωνται εἰς τά διάφορα ὕψη τῶν τιμῶν.
 αδ) Ποῖας ἀντιδράσεις θά προκαλέσῃ ἡ τιμή εἰς τούς παραγωγούς τῶν ἐκτοπιζομένων ὑποκαστάτων εἰδῶν.

Τό πρῶτον πρόβλημα ἀναφέρεται εἰς τήν διερεῦνησιν τῶν προτιμήσεων καί τήν δυνατότητα τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῶν καταναλωτῶν ὡς καί τήν δυνατότητα τῆς τεχνικῆς κατασκευῆς τοῦ προϊόντος. Δηλαδή ἐκτίμησις τῶν πιθανῶν μελλοντικῶν καταναλωτῶν καί δυνατότης ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν.

Τό δεύτερον πρόβλημα ἀντιμετωπίζεται διά τῆς συγκεντρώσεως πληροφοριῶν ἐκ μέρους ἐπιλέκτων πωλητῶν. Αἱ ἐρωτήσεις πρὸς τούς μελλοντικούς καταναλωτάς ὡς πρὸς τό ποσόν τό ὅποῖον θά ἠδύναντο νά καταβάλλουν διά τό νέον προϊόν δέν δίδει πλήρη εἰκόνα ἐκτιμήσεως τοῦ σχεδίου τῆς ζητήσεως. Δηλ. οὐδεὶς γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων τί εἶναι διατεθιμένος νά καταβάλλῃ διά ἓνα νέον προϊόν. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐν μέρει ἐκ τοῦ μελλοντικοῦ εἰσδήματός ὡς καί ἐκ τῶν μελλοντικῶν διαζευτικῶν εὐκαιριῶν. Κατά τήν διάρκειαν τοῦ ἐδοκίμασε τήν μέθοδον ταύτην βιομήχανος τηλεοράσεων καί ἔλαβε ἀπάντησεις αἰτινες ὁδήγησαν εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα λόγῳ τῶν ἄλλων ἐλλείψεων κατά τήν διάρκειαν τοῦ πολέμου.

Αἱ ἔρευναι τοῦ εἴδους τούτου ἀναφέρονται εἰς βραχυχρονίους προβλέψεις:

Τό τρίτον πρόβλημα ἐκκινεῖ ἐκ τῆς διερευνήσεως τῶν τιμῶν τῶν ὑποκαταστάτων. Ὁ καταναλωτής συνήθως ἐκλέγει

μεταξύ διαφόρων τρόπων ικανοποιήσεως μιᾶς συγκεκριμένης ἀνάγκης.

Ἡ ἀνάλυσις τοῦ κόστους τῶν διαζευτικῶν τούτων δυνατοτήτων ὑποβοηθεῖ τῷ καθορισμῶν τιμῆς τοῦ νέου προϊόντος. Αἱ χημικαὶ βιομηχανίαι γνωρίζουν τὴν ἀνωτάτην τιμὴν τοῦ νέου προϊόντος ἐν σχέσει πρὸς τὸ κόστος τῶν παλαιῶν προϊόντων. Ἡ σύγκρισις ὅμως αὕτη συσκοτίζεται ἐκ τῶν ποιοτικῶν διαφορῶν αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν σπουδαίαν βᾶσιν καθορισμοῦ ἀνωτάτων τιμῶν. Μία βιομηχανία οἰκιακῶν σκευῶν ἐδοκίμασε νέα προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἐπώλησε εἰς ἓνα δεῦγμα τῶν ὑπαλλήλων της μὲ τὴν εὐχέρειαν ὅπως ἐπιστρέφουν ταῦτα.

Τὸ τέταρτον πρόβλημα κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ζητήσεως σχετίζεται πρὸς τὴν δυνατότητα ἀντιποίνων διὰ μειώσεως τῆς τιμῆς ἐκ μέρους τῶν ἐπιχειρήσεων αἱ ὁποῖαι παράγουν ὑποκατάστατα ἀγαθὰ.

β) Ἀποφάσεις περὶ τῶν στόχων τῆς ἀγορᾶς:

Πρὸς λήψιν ἀποφάσεων ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς στόχους τῆς ἀγορᾶς ἀπαιτεῖται ὅπως δοθῇ ἀπάντησις ἐπὶ τῶν κάτωθι ἐρωτημάτων.

1ον) Ποῖον εἶναι τὸ τελικῶς ἐπιδιωκόμενον μερίδιον συμμετοχῆς τοῦ νέου προϊόντος εἰς τὴν ἀγορᾶν.

2ον) Πῶς τὸ μερίδιον τοῦτο προσαρμόζεται εἰς τὴν ὑφισταμένην σειρὰν προϊόντων, τὰς μεθόδους τῆς παραγωγῆς ὡς καὶ τὸ δίκτυον τῆς διαθέσεως.

Τὰ ἐν λόγῳ θέματα σχετίζονται πρὸς τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ διαθέσεως, τὰς ἀνάγκας ἐπεντάσεως ὡς καὶ τοῦ τρόπου ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀνταγωνιστῶν. Σπουδαῖον μέσον ἐ-

πιλύσεως τοῦ ἐν λόγῳ προλήματος εἶναι ἡ προβλεπομένη συμπεριφορὰ τοῦ κόστους παραγωγῆς καὶ διαθέσεως. Αἱ προβλέψεις τοῦ κόστους εἶναι ποικίλαι ἐξαρτώμεναι ἐκ τῶν διαφορῶν ἐπιπέδων τῆς παραγωγῆς, ἐκ τῶν κινδύνων εἰσόδου νέων ἀνταγωνιστῶν ὡς καὶ τῶν μέτρων ἀντιμετωπίσεως τῶν ὑφισταμένων.

Ἰ Τὰ στοιχεῖα ταῦτα καὶ ἡ στρατηγικὴ τῆς προαγωγῆς τῶν πωλήσεων συνθέτουν ἓνα γενικὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον θεωρητικῶς λύεται μαθηματικῶς - ἢ κατὰ προσέγγισιν. Τὸ πλεόν λεπτὸν σημεῖον τοῦ συνολικοῦ τούτου προβλήματος εἶναι ἡ ἀπόφασις ἐν σχέσει πρὸς τὴν στρατηγικὴν τῶν πωλήσεων (τῆς προαγωγῆς). Ἐν προκειμένῳ αἱ διαζευτικαὶ δυνατότητες εἶναι ποικίλαι καὶ παρέχουν διάφορὰ ἀποτελέσματα. Συνεπῶς τὸ ἐπόμενον στάδιον τῆς διαδικασίας τῆς τιμολογήσεως εἶναι τὸ σχέδιον ἢ ἡ στρατηγικὴ τῶν πωλήσεων.

γ) Σχέδιον στρατηγικῆς προαγωγῆς τῶν πωλήσεων

Αἱ ἀρχικαὶ δαπάναι προαγωγῆς τῶν πωλήσεων ἀποτελοῦν ἐπένδυσιν τῆς δυναμένης ν' ἀνακληθῇ πρὸ τῆς δημιουργίας τῆς σχετικῆς ἀγορᾶς διαθέσεως τοῦ προϊόντος. Οἱ βραδύτερον ἐμφανιζόμενοι νέοι ἀνταγωνισταὶ δέν θ' ἀντιμετωπίσουν ταυτὰ προβλήματα. Ἄρα εἰάν ὁ καινοτόμος ἐπιχειρηματίας δέν ἐπιθυμεῖ νὰ εὐεργετήσῃ τοὺς μελλοντικούς ἀνταγωνιστάς τότε πρέπει νὰ υἱοθετήσῃ σχέδιον τιμολογήσεως ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ὁποίου θ' ἀνακλᾷ τὴν ἀρχικὰς δαπάνας πρὸς τῆς ἐξελίξεως τῶν ὑφισταμένων περιθωρίων κερδῶν λόγῳ-ὑπάρξεως ὑψηλῶν περιθωρίων τιμῶν. Οὕτω κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον ὁ ἐπιχειρηματίας δύναται νὰ ἐκλέξῃ μίαν σχετικῶς ὑψηλὴν τιμὴν ἢ ὁποῖα συμβαδίζει μὲ ἐκτεταμένους διαφημίσεις ὡ-

στε νά ἐπανεισπράξη τὰς δαπάνας λόγω προαγωγῆς τῶν πωλήσεων. * Ἀλλοτε πάλιν οἱ φραγμοὶ ἐκ τῆς προστασίας τῶν ἐρασιτεχνικῶν ἢ τῶν μεθόδων παραγωγῆς εἶναι ἀνεπαρκεῖς, οὗτος δύναται νά ὀρίση χαμηλάς τιμὰς καί μικρά περιθώρια πρὸς ἀποθάρρυνσιν νέων ἀνταγωνιστῶν.

δ) Ἐκλογή τοῦ δικτύου διαθέσεως

Τὸ κόστος διαθέσεως προσανατολίζει σχετικῶς .

Τὸ κόστος τοῦτο περιλαμβάνει ἐν μέρει ἀμιγῆ ἔξοδα προαγωγῆς τῶν πωλήσεων καί ἐν μέρει ἔξοδα φυσικῆς διακμάνσεως τοῦ προϊόντος.

Τὰ περιθώρια τὰ ὅποια παρέχει ἡ τιμὴ πωλήσεως δέον νά καλύπτουν τὸυλάχιστον τὰ ἔξοδα ἀποθηκεύσεως, μεταφορᾶς καὶ ἐν γένει τῆς λήξεως ἐκτελέσεως τῶν παραγγελιῶν. Τὸ κόστος τοῦτο ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ κόστος παραγωγῆς θέτει ἐν ὄριον εἰς τὰς παρεχομένας ἐκπτώσεις. Τὸ ἀμιγές κόστος τῆς προαγωγῆς τῶν πωλήσεων ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κόστος τῆς φυσικῆς διακινήσεως τοῦ προϊόντος δέν ἔχει θέσιν συναρτήσεως πρὸς τὸν συνολικὸν ὄγκον τῶν πωλήσεων κατὰ τὴν πρόβλεψιν τοῦ κόστους προαγωγῆς πωλήσεων δέον νά ληφθῇ ἀπόφασις ἐν σχέσει πρὸς τὴν τάσιν καθ' ἣν ἡ προσπάθεια προαγωγῆς τῶν πωλήσεων θ' ἀνατεθῇ.

Τὰ τέλη τοῦ δικτύου θιάθέσεως, ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν δύναται καί συνεπάγεται ὑψηλότερον κόστος ἐάν ἀποφασισθῇ ὅπως παραχωροῦνται εἰς τοὺς διαθέτοντας τὸ προϊόν εὐρέα περιθώρια κέρδους διὰ τὴν προώθησιν τῶν πωλήσεων. Συνεπῶς ὑφίσταται στενὴ ἐξάρτησις μεταξύ τιμολογήσεως ἑνὸς προϊόντος καί τοῦ τρόπου τῆς διοχετεύσεως οὗτου πρὸς τοὺς τελικοὺς καταναλωτάς.

Κεφ. Πολιτική πρωτοποριακής τιμολογήσεως

Ἡ στρατηγική ἀπόφασις κατὰ τὴν τιμολόγησιν ἑνὸς τοῦ προϊόντος συνίσταται εἰς τὴν ἐκλογὴν μεταξύ: -α) μιᾶς πολιτικῆς ὑψηλῶν ἀρχικῶν τιμῶν καὶ β) μιᾶς πολιτικῆς -χαμηλῶν κατ' ἀρχάς τιμῶν αἱ ὁποῖαι ἐνεργοῦν ὡς δυναμικοὶ παράγοντες διεισοδύσεων εἰς μὲν ἀγοράν.

α) Πολιτικὴ ὑψηλῶν τιμῶν

Ἡ πολιτικὴ αὕτη συνοδευομένη ὑπὸ ὑψηλῶν δαπανῶν παραγωγῆς τῶν πωλήσεων εἰς τὰ πρῶτα στάδια τῆς δημιουργίας τῆς ἀγορᾶς ἀπεδείχθη ἐπιτυχῆς διὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα διαφέρουν οὐσιωδῶς ἐκ τῶν παραδεδεγμένων τρόπων παροχῆς μιᾶς ὑπηρεσίας (ἐμπειρικῶς ἀπεδείχθη) ὅτι ἡ τελικὴ τιμὴ, τὴν ὁποῖαν θὰ κατέβαλε ὁ καταναλωτὴς διὰ τὸ προϊόν πρέπει νὰ εἶναι τετραπλασία τοῦ ἐργοστασιακοῦ κόστους (πόσο δηλ. κοστίζει μέσα στὴν ἐκτέλεσιν). Ἡ διαφορὰ οὕτω προσρίζεται νὰ παράσχη ἱκανὰ περιθώρια διὰ τὰς δαπάνας διαθέσεως τοῦ προϊόντος καὶ τὴν κάλυψιν τῶν προβλεπομένων ἐκπτώσεων ἐπὶ λιανικῆς τιμῆς, ὅταν ἐνταθῇ ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν πωλητῶν.

Διάφοροι λόγοι συνηγοροῦν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς πολιτικῆς ταύτης

α) Ἡ ζήτησις εἶναι πλέον ἀνελαστικὴ κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐμφανίσεως τοῦ προϊόντος τοῦτο ἰδιαιτέρως ἰσχύει διὰ τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ.

β) Ἡ διάθεσις ἑνὸς προϊόντος εἰς ὑψηλὴν τιμὴν ἀποτελεῖ δραστηρικὸν τρόπον διασπάσεως τῆς ἀγορᾶς εἰς τμήματα τὰ ὁποῖα διάφέρουν κατὰ τὴν ἐλαστικότητα τῆς ζήτησεως ὡς πρὸς τιμὴν.

Ἡ ἀρχιὴ ὑψηλὴ τιμὴ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ λεγομένου "ἀφροῦ τῆς ζητήσεως ὁ ὅποτος δέν ἐμφανίζει εὐαισθησίαν εἰς τὰς τιμὰς. Ἐπακόλουθοι ἐκπτώσεις ἐπὶ τῶν τιμῶν καθοδηγοῦν πλέον ἐλαστικούς τομεῖς τῆς ἀγορᾶς. π.χ. Ἀρχικῶς ἐκδίδεται εἰς περιωρισμένον ἀριθμόν καὶ ὑψηλὴν τιμὴν ἓνα βιβλίον καὶ ἀκολούθως εἰς ἐκτεταμένον ἀριθμόν εὐθυνῶν ἀντιτύπων.

γ) Ἡ πολιτικὴ τῶν ὑψηλῶν τιμῶν εἶναι ἀσφαλεστέρα. Ὅταν ἡ ἐλαστικότης τῆς ζήτησεως εἶναι ἄγνωστος, τότε αἱ ὑψηλαὶ εἰσαγωγικαὶ τιμαὶ χρησιμεύουν ὡς ἀπαγορευτικαὶ τιμαί, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνιχνεύσεως τῆς ἀγορᾶς δηλ. ἡ ἐπιχειρήσεις δέν θὰ ἐμπορευθῇ τό προῖόν ἐάν αἱ ἀρχικαὶ τιμαὶ δέν καλύπτουν τό πρῶτον ἀρχικόν κόστος τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν πωλήσεων. Ἐάν ἡ ἐπιτυχία τοῦ νέου προῖόντος ἦτο βεβαία τό κόστος τοῦτο θὰ ἐθεωρητο μέρος τῆς δαπάνης ἐπενδύσεως εἰς τό νέον προῖόν.

δ) Πλεῖστα ἐπιχειρήσεις δέν δύνανται νά χρηματοδοτήσουν τὴν διοχέτευσιν τοῦ νέου προῖόντος εἰς τὴν ἀγοράν ἐξ ἑσόδων τὰ ὅποια θὰ εἰσπραχθοῦν μελλοντικῶς.

"Ἄν καὶ αἱ χαμηλαὶ τιμαὶ εἶναι προτιμώτεραι τῶν ὑψηλῶν ἐν τούτοις ἡ ἐπιχειρήσεις δέν δύνανται ἢ δέν ἐπιθυμεῖ νά ὑποθηκεύσῃ τὰ μελλοντικὰ τῆς ἔσοδα πρὸς κάλυψιν τῶν πρῶτων τούτων ἐπενδύσεων. Οὕτω αἱ ἀρχικαὶ τιμαὶ χρηματοδοτοῦν τό κόστος εἰσαγωγῆς ἑνός νέου προῖόντος εἰς τὴν ἀγοράν, ὅταν ἡ ἀβεβαιότης τῶν μελλοντικῶν ἐξελίξεων παρεμποδίζει τὴν χρησιμοποίησιν τῶν συνήθων πηγῶν κεφαλαίου.

β) Πολιτικῆς χαμηλῶν τιμῶν

Αὕτη εἶναι ἀντίθετος πολιτικὴ διενδύσεων εἰς λογι-

κᾶς ἄγορᾶς ἐν προκειμένῳ ἡ τιμὴ μειοῦται μόνον ὅταν ὁ βραχυχρόνιος ἀνταγωνισμὸς ἐπιβάλλει τοῦτο. Ἡ ὀρθόδοξος πολιτικὴ τῶν ὑψηλῶν τιμῶν καὶ μὲν ἐξασφαλίζει ὑψηλά κέρδη κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τοῦ προϊόντος ἀλλὰ δὲν εὐνοεῖ πωλήσεις εὐρείας κλίμακας πρὸς τὸ κοινόν. Ἡ χαμηλὴ τιμὴ υἱοθετεῖται ἐν ὄψει μακροχρονίων παρά βραχυχρονίων κερδῶν καὶ ἀπαιτεῖ ἔρευνα τῆς ἀγορᾶς, πρόγνωσιν καὶ θάρρος. Ἡ ἀπόφασις τιμολογήσεως πρὸς διεύρυνσιν τῆς ἀγορᾶς δύνатаι νὰ ληφθῆ εἰς διαφορὰ χρονικὰ τῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως ἥτοι πρὸ τῆς ἰδρύσεώς της κατὰ τὴν ἴδρυσιν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς λειτουργίας της κ.ο.κ. Ὁρισμένα προϊόντα ἀπέφυγαν τὴν πρόορον φθορὰν των διὰ τῆς τιμολογήσεως των εἰς χαμηλά ἐπίπεδα πρὸς ἀνίχνευσιν νέων ἀγορῶν.

Γνωστὸ παράδειγμα εἶναι αἱ ἐπανεκδόσεις διάφορων βιβλίων διαπρεπῶν συγγραφέων εἰς εὐθυνὰς ἐκδόσεις. Αἱ ἐκδόσεις αὗται εἶχον σὰν ἀποτέλεσμα τὴν οἰκονομικὴν ἐξίφωσιν τῶν συγγραφέων.

Ἡ καμπύλη τῆς ἐξελίξεως τῶν πωλήσεων ἐνὸς ὑψηλῶς τιμολογηθέντος προϊόντος τὸ ἥποῦον σταθεροποιήθη εἰς τὴν ἀγορὰν δύνатаι νὰ ὑποστῆ ὀξείας μεταβολᾶς, ὅταν αἰφνιδίως τὸ προϊόν τιμολογεῖται εἰς χαμηλά ἐπίπεδα ἐπὶ τῷ σικοπῶ κατακτῆσεως νέων ἀγορῶν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχει μία τοιαύτη πολιτικὴ δέον α) νὰ ὑδίσταται μεγάλη ἐλαστικότης τῆς ζήτησεως ὡς πρὸς τὴν τιμὴν δηλ. μεγάλη εὐαισθησίαν τῶν πωλήσεων ὡς πρὸς τὰς αὐξομειώσεις τῶν τιμῶν.

β) Ἡ μείωσις τοῦ κατὰ μονάδα προϊόντος τοῦ κόστους παραγωγῆς λόγῳ μεγαλυτέρου ὄγκου τῶν πωλήσεων νὰ εἶναι ση-

μαντική .

γ) Τό προϊόν νά εἶναι τοιαύτης φύσεως ὥστε νά προσαρμόζε-
ται εύχερῶς εἰς τούς προϋπολογισμούς τῶν καταναλωτῶν. Αἱ
λάμπαι φθιριστοῦ π.χ. ἐνεφάνισε ἐντυπωσιακή ἄνοδον τῶν
πωλήσεων λόγω ἐφαρμογῆς πολιτικῆς χαμηλῶν τιμῶν. Οὕτω τό
1942 ἦτο τό $1/3$ τῆς τιμῆς. Τοῦ 1939 ἐνῶ αἱ συνολικαί πω-
λήσεις των ὑψώθησαν εἰς τό 18 πλάσιον.

δ) Ὑψώσεις τοῦ προστατευτικοῦ δασμοῦ ἔναντι μελλοντικῶν
ἀνταγωνιστῶν.

Ἡ ἐπιτυχία βεβαίως τῆς πολιτικῆς τούτης ἐξαρτᾶται ἐκ
τοῦ κόστους εἰσόδου τῶν νέων ἀνταγωνιστῶν ὡς καί ἐκ τοῦ
προβλεπομένου μεγέθους τῆς ἀγορᾶς του προβλέπεται ὅτι ἡ
συνολική τῶν χαμηλῶν τιμῶν δύναται νά ὀδηγήσῃ εἰς τήν κα-
τάκτησιν μεγαλυτέρου μέρους τῆς ἀγορᾶς.

Κεφ. Τιμολόγησις εἰς τό στάδιον τῆς ὠριμότητος τοῦ προϊ-
όντος

Διὰ τόν καθορισμόν τῆς ἐπιβαλλομένης πολιτικῆς τιμο-
λογήσεως πρέπει νά προσδιορισθῇ καί ἡ φάσις τῆς ὠριμό-
τητος τοῦ προϊόντος ἀλλά ποία εἶναι τὰ συμπτώματα ἀντα-
γωνιστικῆς φθορᾶς τοῦ προϊόντος καί μετατροπῆς τούτου εἰς
ἓνα κοινότυπον ἐμπόρευμα ταῦτα εἶναι: α) ἐξασθένησις τῆς
προτιμῆσεως τοῦ προϊόντος ἐκ μέρους τῶν καταναλωτῶν β) ἡ
σμίκρυνσις τῶν φυσικῶν διαφορῶν τῶν προϊόντων ἧτις ὀφεί-
λεται εἰς τήν δημιουργίαν καί τυποποίησιν καλυτέρων ἐμφα-
νίσεων τοῦ προϊόντος. Τό γεγονός τοῦτο κατεδείχθη κατ'
ἐντυπωσιακόν τρόπον εἰς τήν περίπτωσιν τῶν αὐτοκινήτων
καί εὐρίσκειται ἐν ἐξελίξει εἰς τάς συσκευᾶς τηλεοράσεως.
γ) Ἡ ἔντασις τοῦ ἀνταγωνισμοῦ εἰς τό ἐπίπεδον τοῦ ἐμπο-

ρίου .

δ) Ο κορεσμός της αγοράς υπό τήν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι εἶναι δυνατόν νά προσδιορισθῇ τό μέγεθος τῆς αγοράς. Ὡς κορεσμός τῆς αγοράς τῶν ραδιοφώνων ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε ἕν ραδιόφωνον κατ' οἶκον ἀλλ' ἀργότερον οὗτος ἐπεξετάθη εἰς μίαν συσκευήν κατὰ δωμάτιον.

ε) Ἡ σταθεροποίησης τῶν μεθόδων παραγωγῆς. Οὕτω μία ἐντυπωσιακή καινοτομία ἣτις μειώνει σημαντικῶς τό κόστος δύναται ν' ἀνατρέψῃ μίαν ἐδρεομένην ὀλιπωλιακήν ἀγοράν π.χ. αἱ προκατασκευασμένα οἰκίαι.

Ἡ πρώτη ἐνέργεια τοῦ ἐπιχειρηματίου τοῦ ὁποίου τό εἰδικόν προϊόν ἐμφανίζει σημεῖα φθορᾶς συνίσταται εἰς τήν μείωσιν τῆς πραγματικῆς τιμῆς του, καί τοῦτο ἵνα ἀποφευχθῇ μαζική νέων ἀνταγωνιστῶν εἰς τήν ἀγοράν. Τοῦτο βεβαίως δέν σημαίνει ὅτι ὁ βιομήχανος πρέπει νά κηρύξῃ πόλεμον τιμῶν εἰς τόν κλάδον.

Ὅταν τό προϊόν εἰσέρχεται εἰς προκεχωρημένα ἀνταγωνιστικά στάδια ὠριμότητος δημιουργοῦνται ὀλιγοπωλιακαί σχέσεις καί αἱ μειώσεις τῶν τιμῶν εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυναι ἐφ' ὅσον τό προϊόν ὠριμάζει καί ἐξαφανίζονται τά εἰδικά χαρακτηριστικά του πρέπει νά ληφθῇ μία ἀπόφασις ἀναφορικῶς πρός τήν κλίμακα τῶν ἀνταγωνιστικῶν τιμῶν τῶν ὁποίων τοῦτο θά καταλάβῃ δηλ. πρέπει νά γίνῃ ἐκλογή μεταξύ μιᾶς σχετικῶς χαμηλῆς ἢ ὑψηλῆς τιμῆς.

Ἡ πολιτικῆ χαμηλῶν τιμῶν σημαίνει δι' ἕν προϊόν τά ἐξῆς:

α) Τό προϊόν τό ὁποῖον εἶναι φυσικῶς ὅμοιον πρός τ' ἀνταγωνιστικά πωλεῖται εἰς κατωτέρα ἐπίπεδα τῆς κλίμακας τῶν τιμῶν τοῦ κλάδου.

β) Τά ἀκαθάριστον περιθώριον κέρδους εἶναι συνήθως κατώ-

τερον τῶν ἐτέρων ἐπιχειρήσεων τοῦ κλάδου μολονότι δέν ἰσχύει ἀπαραιτήτως καί διὰ τό καθαρόν περιθώριον τοῦ κέρδους.

Συμπέρασμα

Κατά τήν τιμολόγησιν τῶν προϊόντων προσκαίρων εἰδικῶν χαρακτηριστικῶν ἢ ἐπιχειρήσεις δέον νά μελετᾶ τόν κύκλον τῆς ἀνταγωνιστικῆς φθορᾶς τῶν προϊόντων τούτων ἐπί τῷ σκοπῷ τοῦ καθορισμοῦ τῶν κυριωτέρων αἰτίων ὡς καί τῆς δυνατότητος ἐπιβραδύνσεως ταύτης.

Ἡ τιμολόγησις κατά τό πρῶτον στάδιον τοῦ κύκλου συνεπάγεται δυσχερῆ προβλήματα, ὡς τῆς προγνώσεως τῆς μελλοντικῆς ζητήσεως καί τῆς ἐκτιμῆσεως τῆς σχέσεως τῶν τιμῶν πρὸς τὰς πωλήσεις.

Ἡ πρώτη ἐνέργεια συνίσταται εἰς τήν διαδικασίαν ἐξευρευνήσεως τῶν προτιμήσεων τῶν καταναλωτῶν καί τόν σχεδιασμόν τῶν τεχνικῶν προϋποθέσεων παραγωγῆς τοῦ προϊόντος.

Ἡ δευτέρα ἐνέργεια περιλαμβάνει τήν ἐπί σύμβασιν τοῦ εὔρους τῶν τιμῶν αἱ ὅποσαι καθιστοῦν τό προϊόν οἰκονομικῶς ἐλκυστικόν εἰς τοὺς καταναλωτάς.

Ἡ τρίτη ἐνέργεια ἀναφέρεται εἰς τήν πρόβλεψιν τῶν πιθανῶν πωλήσεων αἱ ὅποσαι θά εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν διαφορῶν διαλεκτικῶν τιμῶν.

Ἐάν αἱ ἀρχικαί αὗται διευκρίνσεις παρέχουν ἐνθαρρυντικὰς στοιχεῖα ἢ ἀμέσως ἐπόμενη ἐνέργεια σχετίζεται πρὸς τήν λύσιν ἀποφάσεων ἐπὶ τῆς στρατηγικῆς τῶν προαγωγῶν τῶν πωλήσεων καί τοῦ δικτύου διαθέσεως τοῦ προϊόντος. Ἡ πολιτικὴ τῶν σχετικῶς ὑψηλῶν τιμῶν ἐνδείκνυται ὅταν ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως τοῦ προϊόντος εἶναι ὡς πρὸς τήν τιμὴν μικρά καί ὡς πρὸς τήν προαγωγήν τῶν πωλήσεων μεγάλην.

Ἡ πολιτικὴ τῶν σχετικῶς χαμηλῶν τιμῶν ἀντιθετῶς κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον καὶ ἐν ὄψει τῆς συμπίεσεως τοῦ κόστους ἐκ τῆς διευρύνσεως τῆς ἀγορᾶς ἐφηρμόσθη μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν.

Αἱ χαμηλαὶ τιμαὶ ἀποβλέπουν εἰς μακροχρόνιον μᾶλλον παρά εἰς βραχυχρόνιον κέρδος καὶ ἀποθαρρύνουν τοὺς πιθανοὺς νέους ἀνταγωνιστάς. -

ΕΙΔΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ἡ εἰδική οἰκονομική τῶν ἐπιχειρήσεων ἀσχολεῖται μέ τά προβλήματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως καί τῶν συναλλαγῶν τά συμφυῆ πρός τάς συγκεκριμένας συνθήκας ὑπό τάς ὁποίας ἐργάζονται καί ἀναπτύσσονται αἱ ἐπιχειρήσεις πάντων τῶν κλάδων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ἀντικείμενον ὄθεν ἐρεύνης τῆς εἰδικῆς οἰκονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἐκάστη συγκεκριμένη ἐπιχειρήσις ὠρισμένου κλάδου, ὠρισμένης μορφῆς καί ὠρισμένου περιεχομένου παραγωγικῆς ἢ ποριστικῆς διαδικασίας, ἐγκατεστημένης ἐν ὠρισμένῳ χώρῳ καί δρῶσα ἐντός δεδομένου πλαισίου οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καί νομοθετικῶν συνθηκῶν. Εἰδικώτερον θά ἐξετασθῆ περαιτέρῳ τό περιεχόμενον ἐρεύνης - ἦτοι τά θεμελιώδη προβλήματα ἐκάστου κλάδου ἀρχῆς γενομένης ἀπό τήν Βιομηχανικήν οἰκονομικήν.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Ἀντικείμενον ἐρεύνης τοῦ κλάδου εἶναι ἡ βιομηχανική ἐκμετάλλευσις διά τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται ἡ ἐκ τῆς φύσεως ἀπόσπασις πρώτων βοηθητικῶν καί δυναμικῶν ὑλῶν ἢ ἡ ἐπεξεργασία καί κατεργασία αὐτῶν τῇ βοήθειά τῆς τεχνικῆς ὡς ὀρθολογικοῦ συστήματος ἐνεργείας. Ὑπό τήν ἔννοιαν ταύτην τήν Βιομηχανικήν οἰκονομικήν ἐνδιαφέρουν τά προβλήματα τῆς συστάσεως ὀργανώσεως καί ἀποτελεσματικότητος τῶν Βιομηχανικῶν ἐκμεταλλεύσεων ἀπό τῆς καθαρῶς οἰκονομικῆς τῶν πλευρᾶς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν Βιομηχανικήν τεχνικήν ἣτις ἀσχολεῖται

ἀποτελεσματικῶς μέ τήν ἀναζητήσις τεχνικῶν λύσεων.

Ὁ στενός ὅμως σύνδεσμος μεταξύ οἰκονομικῆς δράσεως καί τῆς τεχνικῆς ὀργανώσεως ἐπιβάλλει τήν ἀντιμετώπισιν τῶν δαπανῶν οἰκονομικῶν συνεπειῶν παντός ἀναφω-ομένου τεχνικοῦ προβλήματος. Οὕτω ἡ οἰκονομική σκέψις καί ἡ τεχνική δράσις εὐρίσκονται συνυφασμένοι ἐντός τοῦ πεδίου τῆς βιομηχανικῆς οἰκονομικῆς. Ἡ ἔρευνα τῆς βιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως συντελεῖται κυρίως ἀπό τέσσαρων ἀπόψεων.

1. Ἀπό τῆς ἀπόψεως ἐναρμονήσεως αὐτῆς ἐντός τοῦ πλαισίου τοῦ οἰκονομικοῦ συνάλου, ὅποτε ἐρευνᾶτε ἀφ' ἑνός μὲν ἡ χρονική καί τοπική προσαρμογή τῆς βιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως πρὸς τὰς συνθήκας καί τὰς ἀνάγκας τῆς ἀγορᾶς, ἀφ' ἑτέρου δέ ἡ ἐξάρτησις αὐτῆς ἐκ τῶν ἐν ἰσχύει κανόνων δικαίου καί τοῦ ἐπικρατοῦντος οἰκονομικοῦ συστήματος.

2. Ἀπό τῆς ἀπόψεως τῆς ἐσωτερικῆς διαρθρώσεως τῆς βιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἔνθα διακρίνομεν τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν ἐκμεταλλεύσεων βάσει ὠρισμένων κριτηρίων καί προσδιορίζομεν τὰ εἰς ἑκάστην τῶν κατηγοριῶν τούτων κοινά προβλήματα. Ὡς κριτήρια χρησιμεύουν :

α. Ἡ στατική σύνδεσις τῆς περιουσίας ἀναλόγως τῆς ὀποίας διακρίνομεν τὰς βιομηχανικὰς ἐκμ/σεις: Εἰς ἐκεῖνας εἰς τὰς ὀποίας ὑπερτερεῖ ἡ παγία περιουσία, εἰς ἐκεῖνας εἰς ἃς ὑπερτεροῦν τὰ κυκλοφοροῦντα περιουσιακὰ στοιχεῖα καί τέλος εἰς τὰς βιομηχανικὰς μικτῆς συνθέσεως.

β. Τό εἶδος καί ἡ φύσις τῆς βιομηχανικῆς δράσεως βάσει τῶν ὀποίων αἱ βιομηχανικαί κατανέμονται εἰς διαφόρους κλάδους.

γ. Ἡ σύνθεσις τοῦ βιομηχανικοῦ κόστους, δηλαδή ἡ σύνθεσις

τῆς δυναμικῆς κυκλοφορίας τῶν περουμενικῶν στοιχείων ἀναλόγως τῆς ὁποίας διακρίνομεν τὰς βιομηχανίας ὑψηλοῦ ποσοστοῦ ὑλικῶν ἢ ἐντάσεως πρώτων ὑλῶν, τὰς βιομηχανίας ὑψηλοῦ ποσοστοῦ ἡμερομηνιῶν καὶ τέλος τὰς βιομηχανίας ἐντάσεως γενικῶν ἐξόδων.

3. Ἀπὸ ἀπόψεως τῶν διαφορῶν φάσεων τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος ἔνθα ἐξετάζεται ἀφ' ἐνός μὲν ἢ ὀργάνωσις ἀφ' ἑτέρου δέ ἢ λειτουργία τῆς βιομηχανικῆς ἐκμ/σεως. Ἡ ὀργάνωσις περιλαμβάνει τὰ προβλήματα τῆς σκοπιμότητος διατάξεως καὶ τῆς τελειότερας χρησιμοποίησεως τῶν ὑλικῶν παραγωγικῶν μέσων καὶ τῆς ἐργασίας τόσο κατὰ τὴν πρώτην σύστασιν καὶ ἐγκαταστάσιν ὅσον καὶ κατὰ τὰς μετέπειτα ἐπιβαλλομένας μετατροπὰς ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει. Ἐν παραλλήλῳ εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἐκμ/σεως ἀνήκουν ἀφ' ἐνός μὲν τὰ προβλήματα τῆς διασφαλίσεως καὶ προμηθεύσεως τῶν ὑλικῶν μέσων καὶ ἐργατικῶν δυνάμεων τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, καὶ τῆς εἰς τὸ ἐμπόριον διαθέσεως τοῦ προϊόντος, ἀφ' ἑτέρου δέ τὰ προβλήματα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν συναφῶν πρὸς ταύτην συστημάτων ἐλέγχου καὶ ἐποπτείας ὀλοκληροῦ τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

4. Ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ λογισμοῦ ἐν τῇ βιομηχανικῇ ἐκμ/σει.

Λέγοντες λογισμὸν ἐννοοῦμεν τὸ σύστημα διὰ τοῦ ὁποίου ἀπεικονίζεται, παρακολουθεῖται, προσδιορίζεται καὶ ἐλέγχεται ὀλοκληρῶς ἢ ἐν τῇ ἐκμ/σει συντελουμένη βιομηχανικὴ δραστηριότης. Ἐνταῦθα ἄρα ὑπάγεται ἡ βιομηχανικὴ λογιστικὴ, ὁ προσδιορισμὸς τοῦ βιομηχανικοῦ κόστους, ἡ βιομηχανικὴ στατιστικὴ (κόστος, παραγωγῆς πληροφορίας) καὶ ὁ βιομηχανικὸς προϋπολογισμὸς ὅστις περιλαμβάνει τὸ πρόγραμμα παραγωγῆς, τὸν προ-

υπολογισμόν τοῦ κόστους, τὰς προβλέψεις τῆς ποσοτικῆς καὶ χρηματικῆς ἀποτελεσματικότητος ὡς καὶ τὸ προσχέδιον τῆς χρηματοδοτήσεως.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν προηγούμενον κλάδον ὅστις ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν, διάρθρωσιν, καὶ λειτουργίαν τῆς ἐκμ/σεως ἢ ἐμπορικῆς οἰκονομικῆς ἐξετάζει κυρίως

τὰ εἴδη συναλλαγῶν τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τὴν τεχνικὴν τῆς διεξαγωγῆς αὐτῶν. Ἡ ἐμπορικὴ ἐπιχειρήσεις ἢ ὅποια ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρεῦνης εἶναι ἐκεῖνη ἣτις ἀποβλέπει εἰς τὴν ἄνευ ἀλλοιώσεως τῆς μορφῆς ἢ τῆς συστάσεως τῶν προϊόντων διαφύλαξιν, μεταφοράν, συσκευασίαν καὶ ὀρθὴν κατὰ τόπον καὶ χρόνον διάθεσιν τῶν εἰδῶν εἰς τὴν κατανάλωσιν.

Ἡ ἐμπορικὴ οἰκονομικὴ ἀσχολεῖται 1) μὲ τὴν συμβολὴν τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν ἐν γένει ἐξέλιξιν τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς, 2) ἐν συνεχείᾳ ἀσχολεῖται μὲ τὴν κατὰταξι τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων βάσει ὠρισμένων κριτηρίων δεδομένου ὅτι ἡ κατὰταξις αὕτη ἐνέχει σημασίαν ὡς πρὸς τὴν ἀνάλυσιν τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν περιουσιακὴν συγκρότησιν, ὀργάνωσιν, καὶ χρηματικὴν ἐνδυσχυσιν ἐκάστης κατηγορίας ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ἐμπορικὴ οἰκονομικὴ ἀσχολεῖται ἐπίσης μὲ τὰς 1) μορφὰς τῆς ἰδρύσεως τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων 2) τὰ εἴδη καὶ τὴν πρόδλευσιν τοῦ ἀπαροχολουμένου κεφαλαίου 3) τὴν σύνθεσιν

τῶν περιουσιακῶν στοιχείων ὡς 4) καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐμπορικοῦ κόστους. Ἰδιαιτέρως ἀποδίδεται σημασία εἰς τὸν τρόπον τοῦ καθορισμοῦ τῆς τιμῆς τῶν ἐμ/των δεδομένου ὅτι αὕτη δέον νὰ ἐμφανίζῃ τριπλῆν βᾶσιν ὡς πρὸς τὰς διενεργουμένας ἀγορᾶς καὶ προμηθεύας ὅσον καὶ κατὰ τὴν ρύθμισιν τῶν πωλήσεων.

Εἰς τὰς ἐν λόγῳ λειτουργίας συνερευνεῖται καὶ ὁ παράγων τῆς πίστεως τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἐργατικῆς ὅσον καὶ παθητικῆς ἔτι δὲ καὶ ὁ ἐπαγγελματικῶς οὐσιώδης θεσμός τῶν ἐμπορικῶν πληροφοριῶν. Κύριαι λειτουργίαι τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ προμήθεια καὶ διάθεσις. Πρὸς τοῦτο ἐρευνῶνται αἱ συνθήκαι τῆς ἀγορᾶς καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῶν ἀθεμίτων ἐνδοτε ἐκδηλώσεων αὐτοῦ.

Ἡ ἐπιτυχία ὅμως τῆς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως ἐξαρτᾶται τόσον ἐκ τῆς κατὰ τύπου καὶ χρόνον προμηθεύας, ὅσον καὶ τῆς ἀρίστης ὀργανώσεως τοῦ συστήματος τῆς διαθέσεως. Ἡ διάθεσις διενεργεῖται βάσει ὠρισμένων συστημάτων ἔτι δὲ τῇ βοήθειᾳ τρίτων προσώπων ὡς καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἐν γένει μέσων διεισδύσεως καὶ προσελκύσεως τοῦ καταναλωτικοῦ κινήτου καὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐν γένει ψυχολογικῶν κινήτρων ἵνα εὐνοϊκῶς θὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν εἰδῶν. Τέλος ἡ γνώσις τῶν ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων ἀσκουμένων κερδοσκοπιῶς ἐπιρροῶν προϋποθέτει τὴν ἐνδελεχῆ ἀνάλυσιν τῆς ὀργανώσεως, τῆς λειτουργίας καὶ τῆς τεχνικῆς διεξαγωγῆς τῶν συναλλαγῶν τῶν εἰδικῶν καὶ γενικῶν χρηματιστηρίων ἐμ/των.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Ὁ κλάδος οὗτος τοῦ εἰδικοῦ μέρους τῆς Οἰκονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων ἐρευνᾷ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν φύσιν δηλαδή τὴν σύνθεσιν, μορφᾶς καὶ ὀργάνωσιν ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐξωτερικὴν δραστηριότητα δηλ. τὰς συναλλαγὰς τῶν ἐπιχειρήσεων ἐκεῖνων αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἱκανοποίησιν ἀναγκῶν χρήματος κεφαλαίου καὶ πίστεως τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἐν γένει οἰκονομικῶν μονάδων.

Ἡ τραπεζικὴ Οἰκονομικὴ περιγράφει καὶ ἀναλύει πάσας τὰς Τραπεζικὰς λειτουργίας καὶ τὴν κατὰ τμήματα ἐνάσκησιν τῶν λειτουργειῶν τούτων. Ἐπίσης διερευνᾷ τὴν ἐντὸς τῆς τραπεζικῆς ἐπιχειρήσεως συντελουμένην κυκλοφορίαν ἀξιῶν ὡς πρὸς τὴν διαδρομὴν καὶ τὰς μεταβολὰς αὐτῶν καὶ προσδιορίζει τὸ ἐκ τῆς κυκλοφορίας ταύτης ἀποτέλεσμα ἐν ὄψει τῶν ἐκάστοτε κυκλικῶν οἰκονομικῶν κυμάνσεων αἱ ὁποῖαι ἐπιδρῶν τὸσον ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τοῦ χρήματος (βραχυπροθέσμων πιστώσεων) ὅσον καὶ τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίου (μακροπροθέσμων πιστώσεων).

Κατ' ἀκολουθίαν ἡ τραπεζικὴ οἰκονομικὴ ἀσχολεῖται ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐσωτερικὴν τῶν τραπεζικῶν ἐπιχειρήσεων ὀργάνωσιν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς μεταξὺ τούτων ἀναπτυσσομένης σχέσεις ὡς καὶ τὰς σχέσεις μεταξὺ τραπεζῶν καὶ ἄλλων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν καὶ τὰς ἐκπηγαζούσας ἐντεῦθεν ἀμοιβαίας ἐπιδράσεις μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως διακριθῶσιν τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους τῆς ἀναπτύξεως τῶν τραπεζικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ παράσχει γενικὰς ἢ εἰδικὰς κατευθύνσεις τῆς ὀργάνωσεως καὶ τῆς διοικήσεως τῶν τραπεζῶν.

Είδικώτερον ἢ Τραπεζικὴ Οἰκονομικὴ διακρίνει καὶ κατατάσσει τὰς λειτουργίας τῶν τραπεζῶν εἰς δύο κατηγορίας, εἰς ἐνεργητικὰς καὶ παθητικὰς: Αἱ πρῶται ἀφοροῦν τὸ εἶδος, τὴν μορφήν, τὴν διάρκειαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν χορηγουμένων παρ' αὐτῶν πιστώσεων. Αἱ δεύτεραι ἀνάγονται εἰς τὸν τρόπον τῆς συγκεντρώσεως τῶν διαθεσίμων ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως κεφαλαίων ὡς καὶ εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς αὐτοτελοῦς ὑπ' αὐτῶν δημιουργίας πιστωτικῶν μέσων.

Ἀναλόγως δὲ τῶν ἀσκουμένων ὑπὸ τῶν τραπεζικῶν ἐπιχειρήσεων λειτουργειῶν κατατάσσονται αὗται εἰς ἐκδοτικὰς τραπεζίας, καταθέσεων, ὁμολογιακὰς, προεξοφλητικὰς, ἐνεχύρων κινήτης πύστεως, κερδοσκοπικὰς, ὑποθηκικὰς, καὶ τέλος τὰς ἀσκούσας πάσαν τὰς πιστωτικὰς λειτουργίας.

Ἀναλόγως τοῦ φορέως αἱ τράπεζαι διακρίνονται: εἰς ἰδιωτικὰς, δημοσίας, μικτὰς καὶ συνεταιριστικὰς.

Ἐπίσης ἀναλόγως τοῦ κλάδου τῆς οἰκονομίας τὸν ὁποῖον εἰδικώτερον ἐξυπηρετοῦν: εἰς ἐπαγγελματικὰς, γεωργικὰς, ἀστικῆς πύστεως, ἐμπορικῆς, βιομηχανικῆς πύστεως κ.ο.κ.

Τὰ κύρια προβλήματα τῆς τραπεζικῆς δράσεως συνοφίζονται:

α) Εἰς τὸ πρόβλημα τῆς δημοσιότητος τῆς τραπεζικῆς δράσεως
β) Τὸ πρόβλημα τῆς ὀργανώσεως γ) Τὸ πρόβλημα τῆς κατευθύνσεως ἢ πολιτικῆς τῶν τραπεζικῶν ἐπιχειρήσεων.

Α) Τὸ πρόβλημα τῆς δημοσιότητος συνίσταται εἰς τὴν τακτικὴν καὶ ὑποχρεωτικὴν ἐνημέρωσιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐπὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τῆς τραπεζικῆς ἀπὸ ἀπόψεως περιουσίας καὶ κεφαλαίου, βάσει ἐνιαίου τύπου ἰσολογισμοῦ καὶ λεπτομερῶν καταστάσεων, πινάκων καὶ ἐκθέσεων διὰ τῶν ὁποίων κα-

θίσταται έφικτός ό έλεγχος τής προελεύσεως καί τής διαθέσεως τών χρηματικών μέσων. Τό έναίζον τών καταστάσεων καί όμοιομόρφων 'Ισολογισμών συμπληροῦται δι' αναλυτικότητας τοῦ περιεχομένου αὐτῶν ὡς καί τής προσπαθείς τής άποτελεσματικότητας έμφανίσεως καί κατατάξεως τών λογ/σμών ὥστε νά έμφανίζεται τεχνική βελτίωσις τοῦ πραγματικοῦ βαθμοῦ ρευστότητας ὡς καί τής άποτελεσματικότητας τών τραπεζῶν. 'Η πολιτική αὕτη έπεκράτησε νά καλεῖται εἰς τήν άγγλοσαξωνικήν όρολογίαν πολιτική τοῦ " window dressing."

- Β) Τό πρόβλημα τής όργανώσεως τής τραπεζικῆς έμφανίζει ἴδιου τύπου διότι εἶναι συνυφασμένον μέ ὠρισμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τής τραπεζικῆς λειτουργίας μέ τά όποῖα ἡ έσωτερική όργάνωσις όφείλει νά προσαρμόζεται άπολύτως. Ταῦτα εἶναι:
- α) 'Η άπασχόλησις τών τραπεζῶν μέ άφηρημένους άξίους (μέσα πληρωμῶν, πιστωτικά μέσα, χρηματόγραφα πάσης φύσεως κ.τ.π.)
 - β) Τό μέγα πλήθος καί τό πολύμορφον τών πράξεων ὡς καί ἡ άνάγκη τής ταχείας διενεργείας των.
 - γ) 'Η έξ έκάστης πράξεως προσδοκομένων έλάχιστη πρόσόδος τοῦθ' όπερ δημιουργεῖ τήν άνάγκην μεγάλης καί σταθερᾶς κυκλοφορίας.
 - δ) 'Η άνάγκη τής αναλύσεως καί καταμερισμοῦ έκάστης πράξεως εἰς μικρότερας πρός ταυτόχρονον άπασχόλησιν πλειόνων ὑπηρεσιῶν.
 - ε) 'Η άτομικότης τών τραπεζικῶν πράξεων ἥτις άποκλείει οἰανδήποτε πτοπαρασκευήν ἢ τήν έπί άποθέματι προεργασίαν.
 - στ) 'Η ἰδιόζουσα έξάρτησις τών τραπεζῶν έκ τών οἰκονομικῶν κρίσεων καί ἡ άνάγκη τής συνεχοῦς παρακολουθήσεως τών φαινο-

μένων τούτων.

Συνέπεια τῶν ὡς ἄνω ἰδιοτυπιῶν εἶναι ἡ ἀνάγκη ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ὀρθολογικῆς τῶν τραπεζικῶν ἐκμεταλλεύσεων ἰδίᾳ εἰς τὸν τομέα τῆς διοικήσεως αὐτῶν ἀφ' ἑτέρου δέ ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ βάσει ἐπιστημονικῶν στοιχείων ὀργάνωσις τοῦ συστήματος τοῦ τραπεζικοῦ λογιμοῦ ἥτοι τῆς τραπεζικῆς λογιστικῆς τοῦ τραπεζικοῦ κόστους τῆς τραπεζικῆς στατιστικῆς καὶ τοῦ τραπεζικοῦ ἐλέγχου.

Γ. ΤΟ τρίτον πρόβλημα τῆς τραπεζικῆς πολιτικῆς περιλαμβάνει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν μέριμναν τῆς αὐξήσεως τῆς ἀποδοτικότητος ἢ συνδιασμοῦ πρὸς τὴν διαφύλαξιν τοῦ βαθμοῦ ἀσφαλείας ἀφ' ἑτέρου δέ τὴν καταχύρῳσιν τοῦ ἐπιβαλομένου ἐκάστοτε βαθμοῦ χρηματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ρευστότητος ἄνευ τοῦ περιορισμοῦ τῆς μελζοντος ἀποδόσεως ἐπενδύσεων ὡς καὶ τὴν ἐπαύξησιν τοῦ μετὰ τῆς τραπεζικῆς συναλλασσομένου κοινού.

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ =====

Ἀντικείμενον ταύτης εἶναι ἡ ἀσφαλιστικὴ ἐπιχειρήσις ἣτις ὡς περιεχόμενον ἔχει τὴν ἀνάληψιν οἰκονομικῶν κινδύνων βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀμοιβαίας ἢ ὁμαδικῆς συμμετοχῆς τῶν ἐνδιαφερομένων. Ἀναλόγως τοῦ ἐκάστοτε ἀντικειμένου αὐτῆς ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις διακρίνονται εἰς τρεῖς κατηγορίας :

- α) Αὐτὰ ἀναλαμβάνουσαι κινδύνους περυσιακῆς ὑποστάσεως
- β) Αὐτὰ καλύπτουσαι κινδύνους προσωπικῆς ἀκεραιότητος
- γ) Αὐτὰ καλύπτουσαι παντός εἴδους κινδύνους.

Τὰ προβλήματα τῆς ἀσφαλιστικῆς οἰκονομικῆς ἀναφέρονται :

- 1) Εἰς τὴν μορφήν 2) εἰς τὸ κεφάλαιον 3) εἰς τὰς ἐπενδύσεις

τῶν ἀποθεματικῶν καὶ 4) εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

1) Μορφή : Διακρίνομεν τρεῖς κυρίας μορφάς : Τὴν ἐταιρείαν ἀλληλοσφαλίσσεως, τὴν καθαρῶς ποριστικὴν ἀνώνυμον ἐταιρεικὴν μορφήν καὶ τὰ ἀσφαλιστικὰ ἰδρύματα δημασίου ἢ μικτοῦ χαρακτῆρος.

2) Τὸ κεφάλαιον : Αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις ἔχουν ἀνάγκην μεγάλων κεφαλαίων πρὸς τυχόν ἀντιμετώπισιν ἀνωμάλων συσσωρευτικῶν ἀσφαλιστικῶν περιπτώσεων. Ἐξ αὐτῶν τῶν κεφαλαίων μικρὸν μέρος ἐπενδύεται εἰς πάγια ἐνῶ μέγα τμήμα εὐρίζοιται ἐπενδεδυμένον εἰς κυκλοφοριακὰ ἐν εἴδει ἀποθεματικῶν. Ἀεὶ αἱ αἴτινες συγκεντρῶνουν βαθμὸν ρευστότητος ἀσφαλείας καὶ ἀποδοτικότητος εἶναι τὰ κρατικὰ ὁμόλογα εἰς τὰ ὅποια συνήθως ἐπενδύονται τὰ ἀποτελέσματα.

3) Τέλος ἢ ὀργάνωσις τῆς ἐκμεταλλεύσεως συντελεῖται δι' εὐριτάτου καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ὅστις ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ μέγεθος ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τάσιν τῆς ἀσφαλιστικῆς ἐπιχειρήσεως. Πρὸς συγκέντρωσιν πλειόνων κλάδων ἐπὶ τῷ σκοπῷ καλυτέρας κατανομῆς τῶν βαρῶν ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Ἡ ὀργάνωσις ἢ ἐσωτερικὴ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις καὶ ἐπαφάς πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἠσφαλισμένων, διαφωτισμὸν τοῦ κοινοῦ ἀλλὰ καὶ ἐξουδετέρωσιν τῶν μεταξύ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων ἀναπτυσσομένου ὀξυτάτου πολλὰκις ἀνταγωνισμοῦ.

Διὰ τὴν ἐπιτέλειαν τῶν ὡς ἄνω καθηκόντων καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὴν πρόβλεψιν καὶ τὸν ἔλεγχον, ἡ διοικητικὴ λειτουργία στηρίζεται ἐπὶ στατιστικῶν καὶ λογιστικῶν στοιχείων, ἅτινα παρέχονται εἰς ταύτην ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας λογισμοῦ. Ἡ στατιστικὴ ὑπηρεσία τῆς ἐπιχειρήσεως παρακολουθεῖ τὰς ἐν γένει ποσοτικὰς μεταβολὰς ἀξιῶν καὶ ὑλῶν, ἀκολουθοῦσα διαφόρους μεθόδους, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεραι εἶναι : ἡ ἐξαγωγή μέσων ὄρων, δεικτῶν καὶ συσχετιστῶν. Πέραν τούτων ἡ στατιστικὴ τῶν ἐπιχειρήσεων παρακολουθεῖ τὰς ἐν τῷ χρόνῳ ἐξελίξεις τῶν πάσης φύσεως ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν γεγονότων τῶν σχέσιν ἐχόντων μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐρμηνεύουσα τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα ταύτας.

Ἡ στατιστικὴ θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τῆς λογιστικῆς ὑπηρεσίας πλεῖστα δεδομένα ἀναφερόμενα εἰς τὴν παραγωγὴν, τὸ κόστος, τὰς συναλλαγὰς καὶ τὰς ἐν γένει χρηματοοικονομικὰς σχέσεις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς λογιστικῆς παρατηρεῖται μία προωθημένη ἀνάλυσις, ἣτις εἰδικώτερον περιλαμβάνει :

α) Τὴν γενικὴν λογιστικὴν, ἀντικείμενον τῆς ὁποίας εἶναι ἡ παρακολούθησις τῆς χρηματοοικονομικῆς διαχειρίσεως ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ προσδιορισμοῦ καὶ τῆς ἀπεικονίσεως τῶν ἀποτελεσμάτων. β) Τὴν ἀναλυτικὴν λογιστικὴν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἀντικείμενον τῆς ὁποίας εἶναι ὁ προσδιορισμὸς καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως τοῦ κόστους καὶ γ) Τοὺς ἐν γένει προὔπολογισμοὺς καὶ ἀπολογισμοὺς ἀποσκοποῦντας εἰς τὴν καθιέρωσιν συστήματος προβλέψεων εἰς τοὺς καθ' ἕκαστα τομεῖς δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, τὴν διενέργειαν συγκρίσεως, ὡς καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐκάστοτε ἐπιτεύξεων. Ὁ προὔπολογιστικὸς ἔλεγχος (contrôle budgétaire) ἀποτελεῖ ἐν ἑκ τῶν οὐσιωδεστέρων μέσων τῆς διοικητικῆς λειτουργίας εἰς τὰς συγχρόνους ἐπιχειρήσεις.

2. Ἀλλὰ διὰ τὴν διενέργειαν τῶν ὡς ἄνω προβλέψεων καὶ συγκρίσεων πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἐπιτεύξεις τὰ συλλεγόμενα ἀριθμητικὰ δεδομένα συνήθως μετατρέπονται ἀπὸ ἀπολύτους ἀριθμοὺς εἰς ποσοστά, διὰ τῆς συσχετίσεώς των πρὸς ὁμοιόμορφως καὶ παγίως λαμβανομένους ὄρους συγκρίσεως.

Ἡ τοιαύτη σύγκρισις δυνατὸν ν' ἀνατρέχη εἰς παρελθούσας χρονικὰς περιόδους καὶ ν' ἀφορᾷ τὴν ὑπὸ κρίσιν ἐπιχείρησιν, ἢ νὰ διενεργῆται ἐν συσχετίσει πρὸς ἑτέρας ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις. Διὰ τῶν ἐν λόγῳ συσχετίσεων ἐξάγονται οἱ πάσης φύσεως

δεικται ἢ ἀριθμοδεικται (ratios), οἷτινες ἀναλόγως πρὸς τὰ συγκρινόμενα στοιχεῖα καλύπτουν καὶ ὠρισμένον τομέα δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

3. Γενικῶς, οἱ ἐξαγόμενοι ἐκ τῆς λογιστικῆς ἀριθμοδεικται δυνατὸν νὰ προκύπτουν, εἴτε ἐκ στοιχείων λαμβανομένων ἐκ τοῦ « Ἴσολογισμοῦ », εἴτε ἐκ στοιχείων συλλεγομένων ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ « Ἀποτελέσματα Χρήσεως ».

Εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ καθ' ἕκαστον θέματα εἴτε τῆς διαρθρώσεως καὶ κυκλοφορίας τῆς περιουσίας εἴτε τῆς συγκροτήσεως τοῦ κεφαλαίου, εἴτε τέλος τῆς ἀναλύσεως τῆς αποτελεσματικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναπτύξωμεν διεξοδικώτερον τὸν τρόπον τῆς ἐξαγωγῆς ἀλλὰ καὶ τὴν σημασίαν ἐκάστου δείκτου. Ἐν τούτοις κρίνομεν σκόπιμον ἐνταῦθα νὰ θίξωμεν τὰς βασικὰς κατηγορίας τῶν ἐν λόγῳ δεικτῶν, ἵνα ἀπλῶς ἐπισημάνωμεν τὴν ἀποφασιστικὴν συμβολὴν τούτων ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς διοικητικῆς λειτουργίας.

4. Οὕτω, οἱ ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ ἐξαγόμενοι δείκται χρησιμεύουν κυρίως διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς χρηματοοικονομικῆς διαρθρώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς στατικῆς ρευστότητος ταύτης.

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν χρηματοοικονομικὴν διάρθρωσιν συνηθέστατα καταρτίζονται οἱ ἀκόλουθοι δείκται :

α) Ὁ δείκτης τοῦ βαθμοῦ τῆς « χρηματοοικονομικῆς ἀνεξαρτησίας » τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅστις προκύπτει διὰ τῆς σχέσεως μεταξὺ ἰδίων καὶ ξένων κεφαλαίων. Ἦτοι :

ἴδια κεφάλαια

ξένα κεφάλαια

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ δείκτης οὗτος ποικίλλει μεγάλως ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐπιχειρήσεως, κυμαίνεται δὲ εἰς μὲν τὰς τραπεζὰς μεταξὺ 0,05 - 0,10, εἰς δὲ τὰς βιομηχανίας, καὶ δὴ τὰς βαρεῖας βιομηχανίας, μεταξὺ 6 - 7.

β) Ὁ δείκτης τῶν ἐπενδύσεων. Ὁ δείκτης οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς συσχετίσεως τῆς παγίας πρὸς τὴν κυκλοφοροῦσαν περιουσίαν, ἧτοι :

παγία περιουσία

κυκλοφοροῦσα περιουσία

* Ἄν καί, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν ἐν λόγῳ προ-

βλημάτων πρόκειται να επανέλθωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐνταῦθα, περιοριζόμενοι ἀπλῶς εἰς τὴν ἐπεξήγησιν καὶ μόνον τοῦ ὡς ἄνω δείκτου, παρατηροῦμεν ὅτι ὅσον τὸ κεφάλαιον ἐπενδύεται εἰς κυκλοφοριακὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τόσον μεγαλυτέρα καθίσταται ἡ ἐλαστικότης τοῦ κόστους καὶ ἡ ἱκανότης προσαρμογῆς τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας οἰκονομικὰς ὑφέσεις. Ἐπίσης ἐπισημαίνομεν ὅτι ὁ ὡς ἄνω δείκτης ποικίλλει αἰσθητῶς ἀπὸ εἶδους εἰς εἶδος ἐπιχειρήσεως, κυμαινόμενος εἰς μὲν τὰς τραπέζας μεταξὺ 0,10 – 0,30, εἰς δὲ τὰς σιδηροδρομικὰς ἐπιχειρήσεις μεταξὺ 8 – 10.

γ) Ὁ δείκτης τῆς αὐτοχρηματοδοτήσεως.

Ὅστις ἐκφράζει τὴν σχέσιν μεταξὺ :

$$\frac{\text{ἀποθεματικῶν}}{\text{ἀρχικοῦ κεφαλαίου}}$$

καὶ δεικνύει τὴν εὐεξίαν τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

δ) Ὁ δείκτης τῆς διαρθρώσεως τοῦ δανεισμοῦ. Προκύπτει ἐκ τῆς συσχετίσεως μεταξὺ :

$$\frac{\text{βραχυπροθέσμου δανεισμοῦ}}{\text{μακροπροθέσμου δανεισμοῦ}}$$

καὶ δεικνύει τὴν σύνθεσιν τοῦ ξένου κεφαλαίου, ἣτις ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ κλάδου εἰς ὃν ἀνήκει ἡ ἐπιχείρησις, ὡς καὶ τῆς διανομῆς φάσεως τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας καὶ τῆς καταστάσεως τῆς χρηματαγορᾶς. Οὕτω, ἄλλοτε μὲν καθίσταται εὐχερῆς ὁ μακροπρόθεσμος δανεισμός, ἄλλοτε δὲ πάλιν δυσεύρετος ἢ λίαν ἐπαχθής, ὁπότε αἱ ἐπιχειρήσεις προσφεύγουν ἀναγκαστικῶς εἰς βραχυπροθέσμους πιστοληψίας.

Ὅσάκις ὁ ἄνωτέρω δείκτης ἀνέρχεται ὑπερμέτρως, λόγοι χρηματοοικονομικῆς ἀσφαλείας ὀδηγοῦν τὰς ἐπιχειρήσεις – ἐφ' ὅσον τοῦτο καθίσταται δυνατὸν – εἰς τὴν ἐνοποίησιν μέρους τῶν βραχυπροθέσμων χρεῶν των, εἴτε δι' ἐκδόσεως ὁμολογιακῶν δανείων, εἴτε διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν βραχυπροθέσμων ὑποχρεώσεών των εἰς μακροπροθέσμους διὰ τῆς παροχῆς προσθέτων ἐμπραγμάτων ἀσφαλειῶν.

ε) Ὁ δείκτης τῆς στατικῆς ρευστότητος.

Ὅμοίως ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ – καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι οὗτος εἶναι εἰλικρινής – ἐξάγεται ὁ δείκτης τῆς στατικῆς

ταμειακῆς ρευστότητος διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν :

Διαθεσίμων καὶ βραχυπροθέσμων ταχείας ρευστοποιήσεως
ὑποχρεώσεων ὄψεως καὶ βραχυπροθέσμων

5. Ἐξ ἄλλου, ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ « Ἀποτελέσματα χρήσεως » δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν τοὺς ἀκολουθούς βασι-
κοὺς δείκτας, ἦτοι :

α) Τὸν δείκτην ταχύτητος κυκλοφορίας κεφαλαίου καὶ ἐν γένει περιουσιακῶν στοι-
χείων (Turnover ratios).

Διὰ τῆς συσχετίσεως τοῦ κύκλου ἐργασιῶν πρὸς τὰ ἴδια κεφά-
λαια, ἦτοι :

κύκλος ἐργασιῶν
ἴδια κεφάλαια

Κατὰ κανόνα, ὁ δείκτης οὗτος — ὅστις ἐσχάτως εὐρέως χρησι-
μοποιεῖται εἰς Η.Π.Α. — ὅσον εἶναι ὑψηλότερος τόσο μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἀξιοποίησις τοῦ ἐπενδυθέντος ἰδίου κεφαλαίου, καὶ ἐφ' ὅσον βεβαίως τὸ ὑψηλὸν μέγεθος τούτου δὲν ὀφείλεται εἰς ἀσυνέτους πωλήσεις ἐπὶ πιστώσει μὲ ἠῤῥξημένον ἐκ τοῦ λόγου τούτου κίνδυνον ρευστοποιήσεως τοῦ ἐσόδου.

Ἐπίσης διὰ τῆς συσχετίσεως μεταξὺ ἐτησίων πωλήσεων (εἰς τὴν τιμὴν κτήσεώς των) καὶ μέσου ἀποθέματος ἐμπορευμάτων (ὁμοίως εἰς τὴν τιμὴν κτήσεώς των) ἔχομεν τὸν δείκτην ταχύτη-
τος κυκλοφορίας ἐμπορευμάτων. Ἦτοι :

Ἐτήσιαι πωλήσεις εἰς τιμὴν κτήσεως
μέσον ἀπόθεμα εἰς τιμὴν κτήσεως

Ὁ ἐν λόγῳ δείκτης δεικνύει πόσας φορὰς ἐντὸς τῆς ἐτησίας χρήσεως ἀνανεοῦται τὸ ἀπόθεμα τῶν ἐμπορευμάτων. Εἰς τὰς ἐπι-
χειρήσεις μὲ ἀξιολόγους ἐποχικὰς μεταβολὰς τῶν ἀποθεμάτων των προσδιορίζομεν τὸν μέσον ὄρον οὐχὶ διὰ συγκρίσεως τοῦ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς χρήσεως ἀποθέματος, ἀλλὰ διὰ σταθμικοῦ (pondérée) μέσου τριμηνιαίου ἢ καὶ μηνιαίου ὄρου.

Δυνάμεθα ἐπίσης νὰ καταρτίσωμεν καὶ ἐτέρους δείκτας διὰ τῆς συσχετίσεως τοῦ κύκλου ἐργασιῶν πρὸς τοὺς χρεώστας, ἢ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν πρὸς τὰ πάγια κ.ο.κ. Ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν δει-
κνύει τὴν ταχύτητα ρευστοποιήσεως τῶν παρεχομένων πρὸς τοὺς

πελάτας πιστώσεων, ὁ δὲ δεύτερος τὸν βαθμὸν ἀξιοποιήσεως τῶν παγίων. Μέσῳ τοῦ τελευταίου μετρεῖται καὶ τὸ σημεῖον τοῦ ὄγκου τῆς παραγωγῆς ἀπὸ τοῦ ὁποῦ αἱ πωλήσεις καθίστανται ἀποδοτικά. Ἐὰν ὁ δείκτης οὗτος εἶναι ὑψηλός, τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ σταθεραὶ ἐπιβαρύνσεις τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ μονάδα ἔργου εἶναι σχετικῶς ἀσθενεῖς καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ νεκρὸν σημεῖον κυκλοφορίας δέον νὰ ἀναζητηθῆται εἰς χαμηλότερα ἐπίπεδα¹.

β) Τὸν δείκτην ἐξόδων ἐκμεταλλεύσεως (cost ratios).

Πολυάριθμοι δείκται τῆς ὡς ἄνω κατηγορίας δύνανται νὰ καταρτισθοῦν, οἵτινες προκύπτουν ἐκ τῆς συσχετίσεως τοῦ συγκριμένου ἐξόδου πρὸς τὸν κύκλον ἐργασιῶν.

Οὕτω διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ τύπου:

$$\frac{\text{συγκριμὲνον εἶδος ἐξόδου}}{\text{Κύκλος ἐργασιῶν}}$$

δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τὰς ἀκολούθους σχέσεις μεταξὺ:

—	ἐξόδων ἐργασίας	καὶ	κύκλου ἐργασιῶν	
—	» ὕλης	»	»	»
—	» μετασχηματισμοῦ	»	»	»
—	» διοικήσεως	»	»	»
—	» πωλήσεως	»	»	κ.ο.κ.

γ) Τοὺς δείκτας τοὺς ἐξαγομένους ἐκ τῶν συνολικῶν ἀποτελεσμάτων.

Τελικῶς, ἡ ἀξία ἐπιχειρήσεώς τινος ἐξαρτᾶται καὶ καθορίζεται ἐκ τῶν πραγματοποιημένων ὑπὸ ταύτης κερδῶν. Οἱ δείκται οὗτοι δύνανται νὰ προκύπτουν εἴτε ἐκ τῆς συσχετίσεως τῶν συνολικῶν κερδῶν πρὸς τὸν κύκλον ἐργασιῶν, εἴτε ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν ἐν λόγῳ κερδῶν πρὸς τὸ ἀπασχοληθὲν κεφάλαιον. Ἦτοι:

$$\frac{\text{Συνολικὰ κέρδη}}{\text{Κύκλος ἐργασιῶν}}$$

ἢ

$$\frac{\text{Συνολικὰ κέρδη}}{\text{Ἀπασχοληθὲν κεφάλαιον}}$$

1. Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου διεξοδικῶς ἀσχολούμεθα εἰς τὸ οἰκτεῖον κεφάλαιον « Περὶ νεκροῦ σημείου κυκλοφορίας ».

6. Οἱ ἀνωτέρω, ἐνδεικτικῶς, ἐκτεθέντες δεῖκται—ὡς ἤδη ἐτο-
νίσθη—δυνατὸν ν' ἀναφέρωνται εἴτε εἰς στοιχεῖα μιᾶς χρήσεως,
εἴτε εἰς στοιχεῖα προερχόμενα ἐκ τῆς παρακολουθήσεως ἀριθμητι-
κῶν δεδομένων τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ ἐπὶ περισσοτέρων
χρήσεων. Μέσῳ ὁμῶς τῶν στατιστικῶν μεθόδων δυνάμεθα νὰ
συγκεντρώσωμεν στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν γένει δρᾶσιν
ἐτέρων ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων. Διὰ τῆς συσχετίσεως ἀριθμητικῶν
δεδομένων ἐσωτερικῆς ἢ ἐξωτερικῆς πηγῆς προελεύσεως ἀναφερο-
μένων εἰς περισσοτέρας χρονικὰς περιόδους ἢ πολυαριθμοτέρας
ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις ἐξάγονται οἱ π ρ ό τ υ π ο ι δ ε ῖ κ τ α ι
(standards ratios), βάσει τῶν ὁποίων διαπιστοῦται ἡ παρούσα
κατάστασις ἐν σχέσει μὲ τὸ παρελθόν, καθορίζονται δὲ τὰ ἐπιθυ-
μητὰ μεγέθη εἰς τὰ ὁποῖα δεόν νὰ κατατείνῃ ἡ προσπάθεια τῆς
ἐπιχειρήσεως ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν δυνατοτήτων τῆς.

Οὕτω δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν π ρ ο τ Ὑ π ο υ ς δείκτας
ἀναφερομένους εἰς :

- Τὴν ρευστότητα.
- Τὰ ἐν γένει ἔξοδα.
- Τὴν ταχύτητα κυκλοφορίας.
- Τοὺς χρόνους ρευστοποιήσεως τῶν ἐσόδων.
- Τὰ ποσοστὰ παγιοποιήσεως τῆς περιουσίας.
- Τὴν σχέσιν μεταξὺ βραχυπροθέσμου καὶ μακροπροθέσμου
δανεισμοῦ.
- Τὸ καθαρὸν κέρδος ἐν σχέσει πρὸς τὰς πωλήσεις, τὸ κεφάλαιον κ.ο.κ.

7. Γενικῶς ἡ σύγχρονος «Διοίκησις τῶν Ἐπιχειρήσεων» βάσει
τῶν οὕτω πως συλλεγομένων πάσης φύσεως στοιχείων κατατείνει
εἰς τὴν ἐξασφάλισιν μιᾶς *δυναμικῆς ἰσορροπίας* μεταξὺ παραγωγῆς
καὶ καταναλώσεως. Ἄλλὰ διὰ τὴν ἐπίτευξιν μιᾶς τοιαύτης συνε-
χοῦς ἰσορροπίας ἀπαιτοῦνται: Ἰ σ χ υ ρ ᾶ ἢ γ ε σ ῖ α, ἄ ν ε π τ υ -
γ μ ἔ ν α ι κ ο ι ν ω ν ι κ α ἰ σ χ ἔ σ ε ι ς καὶ δ ι α ρ κ ῆ ς ἔ π α γ -
γ ε λ μ α τ ι κ ῆ κ α τ ᾶ ρ τ ι ς ι ς.

Ἡ ἀ π ο σ τ ο λ ῆ τ ῆ ς ἢ γ ε σ ῖ α ς συνίσταται εἰς τὴν
προσπάθειαν ἑναρμονίσεως τῶν συμφερόντων μεταξὺ: *κεφαλαι-
ούχων, μισθωτῶν καὶ πελατῶν*. Ἐπιτυχῆς πολιτικῆ παραγωγῆς
πρὸς αὔξησιν τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, συνεχῆς μέρημα διὰ
τὴν βελτίωσιν τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐν αὐτῇ ἐργαζομένων—καὶ
καθ' ὃ μέτρον βελτιοῦται ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας των—,
τέλος ἀέναος προσπάθεια μειώσεως τοῦ κόστους παραγωγῆς πρὸς

ἀνακούφισιν τῆς καταναλώσεως ἀποτελοῦν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς συγχρόνου διοικήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν μιᾶς δυναμικῆς ἀγορᾶς.

8. Στεναὶ σχέσεις δημιουργοῦνται μεταξύ ὄλων τῶν μελῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, αἵτινες συγκροτοῦν καὶ θεμελιώνουν τὸν θεσμὸν τῶν ἀνθρώπων σχέσεων. Παράλληλως, ἡ παρακολούθησις τῶν διαθέσεων καὶ προτιμήσεων τοῦ κοινού, ἡ ἔγκαιρος καὶ ἀποτελεσματικὴ ἐξυπηρέτησις τούτου, ἡ συκὴ ἐπαφὴ καὶ ἐνημέρωσις του ἐπὶ τῶν σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεων τῆς ἐπιχειρήσεως συνιστοῦν τὸ ἕτερον σκέλος τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, ὅπερ καθιερώθη νὰ ὀνομάζεται «δημοσιαισχέσεις».

Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἀνθρώπων σχέσεων εἶναι ἡ δημιουργία ἑνὸς κοινωνικοῦ κλίματος συνεργασίας μεταξὺ διευθύνσεως καὶ τῶν μισθωτῶν της. Ἐν προκειμένῳ δὲν ἐπιδιώκεται ἡ ἄμυνα ἢ ἡ ἀντεπίθεσις τῶν ἐργοδοτῶν ἐναντι τῶν ὀργανωμένων ἐργατικῶν συμφερόντων, ἀλλ' ἀντιθέτως σκοπεῖται ἡ ἠθικὴ ἐξύψωσις τῶν ἐργαζομένων καὶ ἐν πνεύματι πλήρους κατανοήσεως ἡ ἐξασφάλισις τῆς αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας των. Καὶ ναὶ μὲν βασικὴ διεκδίκησις τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἶναι ἡ αὐξήσις τῶν ἐν γένει ἀμοιβῶν της, ἡ διεκδίκησις ὅμως αὕτη, ἐφ' ὅσον συνδυάζεται μὲ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας, οὐ μόνον δὲν ἀποβαίνει εἰς βᾶρος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' ἀντιθέτως ὀδηγεῖ εἰς τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν τόσον ταύτης ὅσον καὶ τοῦ εὐρυτέρου κοινωνικοῦ συνόλου.

9. Οὕτω κατὰ τὴν σύγχρονον διοίκησιν ἐπικρατεῖ τὸ ἀξίωμα ὅτι οἱ μὲν μισθωτοὶ πρέπει νὰ γνωρίζουν τί σκέπτεται καὶ τί πράττει ἡ ἡγεσία τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ δὲ ἡγεσία δέον νὰ εἶναι πλήρως κατατοπισμένη ἐπὶ τῶν διαθέσεων, τῶν ἀντιδράσεων καὶ τῆς ἐν γένει ψυχικῆς καταστάσεως τῶν ἐν αὐτῇ ἐργαζομένων. Διότι ἡ σύγχρονος ἐπιχείρησις, ἀποτελοῦσα ζῶντα πλοῦτον εἰς ὃν συμμετέχουν ταυτοχρόνως οὐ μόνον μέτοχοι καὶ διευθύνοντες, ἀλλὰ μισθωτοὶ καὶ καταναλωταί, δέον νὰ διοικῆται κατὰ τρόπον διαφανῆ, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιδιώξεων καὶ πραγματοποιήσεων, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τρόπου κατανομῆς τῶν ἐπιτευγμάτων εἰς πάντας οἵτινες πρὸς τοῦτο συνέβαλον.

Ἡ σχέσις ἐργοδότης—ἐργαζόμενος ἀποτελεῖ ἑνωσιν κοινῶν ἀλλὰ καὶ σαφῶς διίσταμένων συμφερόντων. Αἱ ἀνθρώπιναί σχέσεις ἀντιπροσωπεύουν τὰ κοινὰ συμφέροντα μεταξὺ ἐργο-

δότης καὶ μισθωτοῦ. Ἀμφότεροι ὀφείλουν νὰ συνεργάζωνται, ἀφοῦ ἡ συνεργασία αὕτη διεκολύνει τὸ ἔργον τῆς παραγωγῆς, ἐπιφέρει τὴν μείωσιν τοῦ κόστους καὶ ἐξασφαλίζει τὸ μεγαλύτερον κέρδος.

Καὶ ἐνῶ διὰ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, ἐξυπηρετοῦνται κοινὰ συμφέροντα μεταξὺ ἐργοδοτῶν καὶ ἐργαζομένων, διὰ τῶν ἐργατικῶν σχέσεων ἐπιδιώκεται ἡ ἐξομάλυνσις διίσταμένων συμφερόντων μεταξὺ τούτων. Ἐργοδοτοὶ καὶ ἐργάται, ἐπιχειρήσεις καὶ συνδικάτα ἐργαζομένων ἔχουν ἀντίθετα συμφέροντα ὅταν πρόκειται νὰ διανεμῶν κέρδη καὶ μισθοὺς. Ἐν προκειμένῳ ἡ ἐργατικὴ τάξις—κατὰ τὰς συγχρόνους κεφαλαιοκρατικὰς ἀντιλήψεις καὶ ἀπηλλαγμένη πάσης ταξικῆς ἀντιθέσεως—ἀποδέχεται τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθέρως ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ κέρδους μὲ ἀντάλλαγμα τὴν ἐπιδίωξιν ὑψηλῶν μισθῶν.

10. Τὸ τρίτον βασικὸν θεμέλιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐδράζεται ἡ σύγχρονος διοίκησις ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ ἐπαγγελματικὴ μόρφωσις τῶν μελῶν αὐτῆς. Τὰ προσόντα ἐκάστου ἐργαζομένου ἐξετάζονται μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ ἐφαρμόζεται εὐρέως τὸ ἀξίωμα: «ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν». Ὁ διευθύνων τὴν ἐπιχείρησιν μεταξὺ τῶν ἄλλων μελημάτων του φροντίζει νὰ ἐκλέξῃ καὶ προπαρασκευάσῃ τὸν ἀντικαταστάτην του. Οὗτος ἐνημεροῦται ἐγκαίρως καὶ καταλλήλως διὰ τὴν εὐρυθμον καὶ ἀπρόσκοπτον συνέχισιν τῆς διοικήσεως.

Οἱ διοικοῦντες τὰς συγχρόνους ἐπιχειρήσεις δεόν νὰ εἶναι προικισμένοι μὲ ἰσχυρὸν χαρακτῆρα καὶ ὑψηλὸν κοινωνικὸν φρόνημα. Ἡ ἀποστολὴ των δὲν συνίσταται μόνον νὰ λαμβάνουν ἀποφάσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκπαιδεύουν καταλλήλως τοὺς συνεργάτας των. Παραλλήλως ὅμως μεριμνοῦν διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῶν τεχνικῶν καὶ ἐμπορικῶν γνώσεων τῶν ἐργαζομένων, εἴτε διὰ τῆς ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπιμορφώσεώς των, εἴτε διὰ τῆς ἀναθέσεως τῆς τοιαύτης φροντίδος εἰς εἰδικὰς ἐπὶ τούτῳ ἀνωτέρας ἢ ἀνωτάτας ἐπαγγελματικὰς Σχολάς.

11. Τὰ ὡς ἄνω ἐκτεθέντα προβλήματα, τὰ ἐμφανιζόμενα εἰς τὰς καθ' ἕκαστον λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀναπτύσσονται ἀναλυτικῶς ἐν τοῖς περαιτέρω. Ἐνταῦθα ἀπλῶς περιωρίσθημεν εἰς τὸν κατὰ βασικὰς κατηγορίας ἐνεργειῶν διαχωρισμόν τῆς δραστηριότητος τῆς ἀναπτυσσομένης ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΦΥΣΙΣ

§ 1.—Γενικά.

Ἡ φύσις, ὡς συντελεστής παραγωγῆς τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐλαχίστην ἢ οὐδεμίαν¹ ἀσκεῖ ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐν τῇ ἐπιτεύξει τοῦ ποριστικοῦ σκοποῦ των. Εἰς τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων ὁ παράγων οὗτος ἐξετάζεται σχεδὸν μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ χώρου δράσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, δηλαδή ὡς τόπος ἐγκαταστάσεως τούτων. Κατὰ συνέπειαν, ἡ ἔρευνα ἐνταῦθα τυγχάνει περιορισμένη καὶ προσλαμβάνει μονόπλευρον χαρακτῆρα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομικὴν, εἰς ἣν ἡ « φύσις » ἐξετάζεται τὸ μὲν ὡς ὑλικὸς παραγωγικὸς συντελεστής, τὸ δὲ ὡς χώρος, εἰς ὃν ἐγκαθίσταται καὶ διενεργεῖται οἰαδήποτε παραγωγικὴ δραστηριότης. Κατὰ τὴν περαιτέρω διερεύνησιν τοῦ προβλήματος τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων προβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τούτου ἀπὸ διπλῆς ἀπόψεως :

α) Ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς, ἥτοι καθορισμοῦ τοῦ καταλληλοτέρου τόπου διὰ τὴν ἐπιτυχεστέραν διεξαγωγὴν τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀναπτυσσομένων συναλλαγῶν.

β) Ἀπὸ ἀπόψεως ἐσωτερικῆς, ἥτοι ὀρθολογικωτέρας διαρρυθμίσεως τοῦ ἐσωκεμεταλλευτικοῦ χώρου καὶ τῶν ἐν γένει μέσων πρὸς ἐξοικονόμησιν χρόνου καὶ ὑλικῶν θυσιῶν.

Μόνον ἡ ἀμφίπλευρος ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως δύναται νὰ ὀδηγήσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς μελζονος οἰκονομικότητός των.

1. Ἐξαιρέσεις προκειμένου περὶ γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων.

§ 2.— Ὁ τόπος ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων
ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς *.

1. Ὡς ἄνωτέρω ἐτονίσθη, ἡ ἐπιχείρησις ἀποτελεῖ τὸν μόνιμον συνδυασμὸν ἀνθρωπίνης ἐνεργείας καὶ ὑλικῶν μέσων πρὸς ἐπίτευξιν κέρδους.

Διὰ τὴν ἐπιτύχη ὁμοῦς ἡ ἐπιχείρησις τὸν ὡς ἄνω σκοπὸν δέον νὰ ἐκλέξη τὸν καταλληλότερον τόπον ἐγκαταστάσεώς της. Ἐπειδὴ δὲ ἡ λειτουργία τῆς ἐπιχειρήσεως προαπαιτεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν οἰκονομικωτέραν χρησιμοποίησιν πρῶτων ὑλῶν καὶ ἐργατικῶν χειρῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων αὐτῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐπόμενον εἶναι ὅτι κύριοι παράγοντες καὶ βάσει τῶν ὁποίων τελικῶς προκρίνεται ὁ τόπος τῆς ἐγκαταστάσεώς της εἶναι :

- α) Ὁ τῶν πρῶτων ὑλῶν.
- β) Ὁ τῶν ἐργατικῶν χειρῶν.
- γ) Ὁ τῶν κέντρων καταναλώσεως.

Ἐκαστος τῶν ὡς ἄνω παραγόντων ἔλκει, μὲ διάφορον ἐκαστοτε ἔντασιν, τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς τελικὴν αὐτῆς ἐγκατάστασιν.

2. Ἰδιωτικοοικονομικὴ θεωρία δυναμένη, κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, νὰ ἐξηγήσῃ καὶ καθορίσῃ τὸν ἐνδεδειγμένον τόπον ἐγκαταστάσεως ἐπιχειρήσεώς τινος δὲν ὑφίσταται, διότι ἐν τῇ πράξει ἐμφανίζονται πολυάριθμοι παράγοντες, λίαν μεταβαλλόμενοι, ἀστάθμητοι καὶ ἐν πολλοῖς ἐκτὸς ὀρθολογικῆς σκέψεως, οἵτινες ἐπιδροῦν εἰς τὴν τελικὴν πρόκρισιν τοῦ ἐντοπισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ γνωστὴ κοινωνικοοικονομικὴ θεωρία περὶ τόπου ἐγκαταστάσεως, ὡς λίαν ἀφηρημένη εὐρίσκεται μακρὰν τῆς πραγματικότητος.

Ἀρχὰς τῆς ὡς ἄνω κοινωνικοοικονομικῆς θεωρίας περὶ τόπου ἐγκαταστάσεως εὐρίσκομεν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Thünen : « Der isolierte Staat » (1826), ἐνθα τὸ ἐν λόγῳ πρόβλημα ἐρευνᾶται ἀπὸ γεωργοοικονομικῆς ἀπόψεως. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Alfred Weber διετύπωσεν ἰδίαν θεωρίαν περὶ τόπου ἐγκαταστάσεως τῶν βιομηχανιῶν.

* *Εἰδικὴ Βιβλιογραφία.*— *Dechesne Laurent*, La localisation des diverses productions, Bruxelles 1945.— *Hoover Edgar*, The location of Economic Activity, N. York · London 1948. *Mellerowicz K.*, Betriebswirtschaftslehre der Industrie, Freiburg 1957, σελ. 194 ἐπ.

3. Ὁ Alfred Weber προβαίνει εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ τύπου ἐγκαταστάσεως κατὰ τρόπον μαθηματικόν. Οὕτω, κατ' αὐτόν, ὡς τύπος ἐγκαταστάσεως τῆς παραγωγῆς ἐπιχειρήσεως δέον νὰ προκρίνηται ἐκεῖνος εἰς ὃν ἐπέρχεται ἡ ἀνωτάτη δυνατὴ ἐξοικονόμησις κόστους μεταφορᾶς τῶν πρώτων ὑλῶν, ὡς καὶ κόστους μεταφορᾶς τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων εἰς τοὺς τύπους τῆς καταναλώσεως. Οἱ ἐπιλεγησόμενοι ὁμοῦς τύποι ἐγκαταστάσεως—κατὰ τὸν Weber—δέον νὰ συνεξετάζονται καὶ ἐν συνδυασμῶι πρὸς τὸ ἐν αὐτοῖς διαμορφούμενον ἐκάστοτε κόστος ἐργασίας. Οὕτω, κατὰ τὸν Weber, ἡ ἀρίστη ἐγκατάστασις θὰ ἠδύνατο νὰ καθορισθῇ δι' ἐνὸς ὑπολογισμοῦ παραγόντων, ἧτοι πλεονεκτημάτων αὐστηρῶς καθώρισμένων, ἅτινα ἐμφανίζονται εἰς τινὰ οἰκονομικὴν δραστηριότητα ὁσάκις αὕτη συντελεῖται εἰς ὠρισμένον τρόπον.

Ὁ Weber διακρίνει τοὺς ἐν λόγῳ παράγοντας εἰς: γενικοὺς (πλεονεκτήματα τοῦ τύπου ἐν γένει), εἰς εἰδικοὺς (πλεονεκτήματα τοῦ τύπου ὅσον ἀφορᾷ συγκεκριμένον κλάδον βιομηχανίας) καὶ εἰς τοπικοὺς, ἧτοι διαμορφωθέντας λόγῳ συγκεντρώσεως ἐπιχειρήσεων εἰς ὠρισμένον χώρον.

4. Γενικοὶ παράγοντες εἶναι οἱ σχέσιν ἔχοντες μὲ τὸ κόστος μεταφορᾶς καὶ τὸ κόστος ἐργασίας. Τὸ κόστος μεταφορᾶς δημιουργεῖται κατὰ τὴν μετακίνησιν τῆς πρώτης ὕλης πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὡς καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐτοιμοῦ προϊόντος ἐκ τοῦ τύπου τῆς ἐκμεταλλεύσεως εἰς τὸν τρόπον τῆς καταναλώσεως. Ἐφ' ὅσον τὸ κόστος μεταφορᾶς εἶναι χαμηλόν—καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι αἱ πρῶται ὕλαι ἀπανταχοῦ ἀνευρίσκονται—πᾶσα βιομηχανικὴ παραγωγή δέον νὰ ἔχη τὴν τάσιν ὅπως προσανατολίζεται πρὸς τὰ καταναλωτικὰ κέντρα. Ἐν ἢ ὁμοῦς περιπτώσει αἱ πρῶται ὕλαι εἶναι τοπικῶς δεσμευμέναι, τότε ὡς τύπος ἐγκαταστάσεως δύναται νὰ ἐπιλεγῇ εἴτε ὁ τύπος τῶν πρώτων ὑλῶν, εἴτε ὁ τύπος τῶν καταναλωτικῶν κέντρων. Ἡ τελικὴ πρόκρισις μεταξὺ τῶν τύπων τούτων θὰ ἐξαρτηθῇ τόσον ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ κόστους μεταφορᾶς ὕλης καὶ ἐτοιμοῦ προϊόντος ὅσον—κυρίως—ἐκ τοῦ ποσοστοῦ συμμετοχῆς τῆς πρώτης ὕλης εἰς τὸ παραγόμενον προϊόν. Τούτου ἕνεκεν, καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου, θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ κατὰ πόσον αἱ ἐξ ὠρισμένου τύπου προερχόμεναι πρῶται ὕλαι ἐνσωματοῦνται ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει εἰς τὸ ἐτοιμον προϊόν, δηλαδὴ νὰ προσδιορισθῇ τὸ ποσοστὸν ἀπωλείας τοῦ βάρους

τούτων κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ἢ κατεργασίαν των. Καὶ ἐφ' ὅσον αἱ πρῶται ὕλαι ἐνσωματοῦνται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ ἔτοιμον προῖδν αἱ παράγουσαι τοῦτο ἐπιχειρήσεις δὲν ἔχουν ἰδιαίτερον λόγον νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τοὺς τόπους τῆς προελεύσεώς των, καθ' ὅσον τὸ αὐτὸ κόστος μεταφορᾶς δημιουργεῖται, εἴτε μεταφέρονται αὐταὶ εἰς τοὺς τόπους τῆς ἐπεξεργασίας των εἴτε ἀποστέλλονται τὰ ἔτοιμα προϊόντα εἰς τοὺς τόπους τῆς καταναλώσεως. Ἀντιθέτως, ὡσάκις αἱ πρῶται ὕλαι κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν των ὑφίστανται πλήρη ἀπώλειαν τοῦ βάρους των, αἱ παράγουσαι ἐπιχειρήσεις δέον ὅπως ἐγκαθίστανται εἰς τὸν τόπον τῆς προελεύσεως τούτων, ἵνα μὴ δημιουργῆται περιττὸν κόστος μεταφορᾶς. Τέλος, εἰς τὴν περίπτωσιν μερικῆς ἀπωλείας τοῦ βάρους τῶν ὑλῶν ὁ σύνδεσμος τῶν παραγουσῶν ἐπιχειρήσεων μὲ τοὺς τόπους προελεύσεώς των εἶναι τόσον μεγαλύτερος ὅσον μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἀπώλεια τοῦ βάρους τῆς ὕλης κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν της. Εἰς τὴν προκειμένην ἄρα περίπτωσιν τὸ ὄλον πρόβλημα ἐγκαταστάσεως καταλήγει νὰ εἶναι πρόβλημα μεταφορικῶν ἐξόδων.

5. Ἡ θεωρία τοῦ Weber βασίζεται ἐπὶ τῶν ἐξῆς προϋποθέσεων :

α) Ὅτι αἱ τιμαὶ εἶναι δεδομένοι καὶ παραμένουν παντοῦ αἱ αὐταί.

β) Ὅτι αἱ περιοχαὶ πρώτων ὑλῶν καὶ οἱ τόποι καταναλώσεων εἶναι δεδομένοι καὶ ὅτι αἱ ζητούμεναι ποσότητες παραμένουν σταθεραί.

γ) Ὅτι τὸ κόστος μεταφορᾶς μεταβάλλεται ἀναλογικῶς πρὸς τὴν ἀπόστασιν, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ τεχνικὴ παραμένει ἀμετάβλητος.

Πάντα ὅμως τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν προϋποθέσεις αἵτινες οὐδέποτε εἰς τὴν πραγματικότητα ἀληθεύουν ἀπολύτως.

• **Τὸ πρόβλημα τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως ἐξεταζόμενον ἀπὸ ἀπόψεως Ἐπιχειρήσεως.**

6. Ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων προβαίνει εἰς σπύτηρὰν κριτικὴν τῆς θεωρίας τοῦ Weber, ὅχι τόσον διότι αὕτη στερεῖται λογικῆς βάσεως, ἀλλὰ, κυρίως, διότι εἰς τὴν πρᾶξιν δυσχερῶς δύναται αὕτη νὰ ἐφαρμοσθῆ, δεδομένου ὅτι αἱ προαναφερθεῖσαι συγκρίσεις κόστους—αἵτινες κυρίως ἐνδιαφέρουν τὸν ἐπιχειρηματὴν—δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῶν, δεδομένου ὅτι τόσον αἱ τιμαὶ τῶν πρώτων ὑλῶν δὲν παραμένουν ἑσαεὶ αἱ αὐταὶ εἰς τοὺς τόπους τῆς προελεύσεώς των ὅσον καὶ αἱ ζητούμεναι ποσότητες μεταβάλλονται εἰς τὰ διάφορα καταναλωτικὰ κέντρα. Ἐξ

ἄλλου, δὲν ἀληθεύει ὅτι τὸ κόστος μεταφορᾶς μεταβάλλεται ἀναλόγως τῆς, κατὰ νοητὴν γραμμὴν μετρομένης, ἀποστάσεως, διότι πολλάκις λόγω τοῦ κλιμακωτοῦ τιμολογίου τῶν μεταφορικῶν οὔτε καὶ πρὸς τὴν οὐσιαστικὴν ἀπόστασιν τοῦτο ἔχει σχέσιν. Ἄλλὰ καὶ ἡ Τεχνικὴ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀμετάβλητος.

7. Ἡ θεωρία περὶ τόπου ἐγκαταστάσεως τοῦ Weber δύναται νὰ ἐξηγήσῃ μόνον ἐκ τῶν ὑστέρων τοὺς λόγους τῆς ἐγκαταστάσεως βιομηχανιῶν τινῶν εἰς ὠρισμένους τόπους. Ἀπὸ ἀπόψεως ὁμως Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων δὲν ἐνδιαφέρει ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξήγησις τοῦ τοπικοῦ προσανατολισμοῦ ὠρισμένων ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ ἡ ἀνάλυσις τῶν παραγόντων οἵτινες προσδιορίζουν τὸν τόπον τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ οἵτινες εἶναι: τὸ κόστος μεταφορᾶς, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀπόστασιν ἐξευρέσεως τῶν πρώτων ὑλῶν, ὡς καὶ τὴν ἀπόστασιν τῶν ἀγορῶν διαθέσεως τῶν προϊόντων. Περαιτέρω δέον νὰ διενεργῆται ἔρευνα ἐπὶ τῆς ἀμοιβῆς τῶν κοινῶν καὶ εἰδικευμένων ἐργατῶν, βάσει δὲ τῶν στοιχείων τούτων νὰ θεμελιουῖται τὸ συγκριτικὸν κόστος τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεώς της εἰς ὠρισμένην περιοχὴν. Μόνον οὕτω ὁ ἐπιχειρηματίας δέον νὰ προσδιορίσῃ τὰς ζητούμενας ποσότητας ὑλῶν, ὡς καὶ τὰς τιμὰς προσφορᾶς τῶν προϊόντων του, χωρὶς νὰ παραλείπῃ νὰ παρακολουθῇ τὰς τυχόν μεταβολὰς τὰς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστοῦν οἱ ἐν λόγω παράγοντες μετὴν πάροδον τοῦ χρόνου.

8. Ἄλλὰ ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω παραγόντων θὰ πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν καὶ ὠρισμένοι ἐξωοικονομικοὶ παράγοντες, οἵτινες πολλάκις ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς ἐκλογῆς ἢ τῆς ἐν συνεχείᾳ παραμονῆς τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς ὠρισμένους τόπους. Ὡς τοιοῦτοι ἐξωοικονομικοὶ παράγοντες θεωροῦνται: ἡ μείζων ἀσφάλεια, ἡ παράδοσις καὶ ἡ συνήθεια, ὡς καὶ ἡ ἀδράνεια περὶ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως.

Εἰδικώτερον:

α) Πολλάκις ἡ ἐπιχειρήσις διὰ λόγους μείζονος ἀσφαλείας καὶ σταθερότητος εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιλέγῃ τόπους οἵτινες δὲν ἐνδείκνυνται βάσει αὐστηρῶν οἰκονομικῶν κριτηρίων.

β) Ἐνίοτε ὠρισμένοι τόποι ἔχουν συνδεθῆ μετὴν παραγωγὴν ὠρισμένου προϊόντος, παρὰ δὲ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ τόποι οὗτοι τυγχάνουν δυσμενέστεροι ἀπὸ ἀπόψεως κόστους, ἐν τούτοις τὸ κατα-

τού ναλωτικὸν κοινὸν εὐχαρίστως δέχεται νὰ καταβάλῃ ἠϋξημένας αἰ τιμὰς ἐφ' ὅσον τὰ παραγόμενα εἶδη εἶναι ὠρισμένου τόπου προε- πρ' λεύσεως, ὅστις λόγῳ μακρᾶς παραδόσεως ἀποτελεῖ ἐγγύησιν περὶ τῆς ἀνωτέρας ποιότητός των (Tradizionale Standortfaktoren). Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας τὸ παραγόμενον προῖον κατοχυροῦ- ται καὶ συνοδεύεται διὰ πιστοποιητικοῦ προελεύσεως (certificat d' origine).

γ) Τέλος, ἡ ἀδράνεια περὶ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ τόπου τῆς ἐγκα- ταστάσεως ἐπιδρᾷ, καθ' ὅσον οὐδέποτε μία ἐπιχειρήσις ἤδη ἐγκα- τεστημένη εἰς ὠρισμένην ἀγορὰν θὰ ἀποφασίσῃ ὅπως μετακινήθῃ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὁ ἀρχικὸς τόπος ἐγκαταστάσεώς της ἔπαυσε νὰ εἶναι ὀρθολογικός. Εἰς ἣν μάλιστα περίπτωσιν ἡ ἐπιχειρήσις εἶναι ἐντάσεως παγίας περιουσίας, ὁ β α θ μ ὁ ς ἀ δ ρ α ν εῖ α ς ταύ- της καθίσταται μεγαλύτερος, καθ' ὅσον οἰαδήποτε μετακινήσις της θὰ ἠδύνατο πλὴν τῶν ἄλλων νὰ ὀδηγήσῃ καὶ εἰς διασάλευσιν τῆς οἰκονομικῆς της ἰσορροπίας.

9. Ὁ ἐκ τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως λογισμὸς τοῦ κόστους δυσχεραίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι μὲ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χρόνου ἐπέρχον- ται μεταβολαὶ τῶν τιμῶν, τῶν συνθηκῶν τῆς ζητήσεως, ὡς καὶ τοῦ τιμολογίου τῶν ἐξόδων μεταφορᾶς. Τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλείπεται ὁ τοιοῦτος λογισμὸς, ἀλλὰ ὅτι θὰ πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ μελλοντικὴ ἐξέλιξις. Μόνον δὲ ἐφ' ὅσον ἡ ἐπὶ τοῦ κόστους ἐπερχομένη μείωσις εἶναι σημαντικὴ δύναται νὰ ἐξετασθῇ ἡ περίπτωσις τῆς ἀλλαγῆς τοῦ τόπου τῆς ἐγκαταστάσεως.

Κατὰ τὴν ἴδρυσιν ἰδίᾳ νέων βιομηχανιῶν ἡ κοινωνικοοικονο- μικὴ θεωρία περὶ τόπου ἐγκαταστάσεως ἐλάχιστα ἐπαληθεύει, καθ' ὅσον οὐχὶ σπανίως ὁ ἐντοπισμὸς διενεργεῖται ἄνευ οὐδεμιᾶς οἰκονομικῆς σκέψεως. Ὁ τόπος γεννήσεως, φέρ' εἰπεῖν, τοῦ ἐπιχει- ρηματίου, δι' ἐγῶϊστικὸς καθαροῦς λόγους, δύναται νὰ ἐπιλεγῇ πρὸς ἐγκατάστασιν βιομηχανίας τινός, ἔστω καὶ ἂν οὗτος οἰκονο- μικῶς ἀντενδείκνυται. Ἄλλοτε πάλιν, μία νέα ἐφεύρεσις ἢ μία βελτίωσις τῶν μεταφορικῶν μέσων¹ εἶναι δυνατόν νὰ δημιουρ- γοῦν νέα δεδομένα τόπου ἐγκαταστάσεως.

1. Σήμερον, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ἐκ μέρους τῶν ἐργατῶν ἀπόκτησις στοιχειω- δῶν μηχανικῶν μέσων μεταφορᾶς (μοτοποδηλάτου) μετέβαλε τὰς κατὰ τὸ παρελθὸν συνθήκας μετακινήσεώς των. Ἐπίσης ἡ ἐκ μέρους τῆς ἐπιχειρήσεως δυνατότης ἀνοι- κοδομήσεως ἐργατικῶν κατοικιῶν πλησίον τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως τῆς ἐκμεταλλεύ-

10. Ὁ ἐπιχειρηματίας ἐν πάσῃ περιπτώσει ὀφείλει, κατὰ τοὺς περὶ τόπου ἐγκαταστάσεως συλλογισμούς του, νὰ εὐρίσκειται πλησίον τῆς πραγματικότητος καὶ νὰ μὴ λησμονῇ:

α) Ὅτι ὑπολογισμοὶ μακρῶς προοπτικῆς δὲν εἶναι δυνατοί, δεδομένου ὅτι αἱ συνεχῶς ἐναλλασσόμεναι συνθήκαι τῆς Οἰκονομίας δυνατὸν νὰ μεταβάλλουν τὰς ἀρχικῶς οἰκονομικῶς ὀρθολογικὰς προϋποθέσεις ἐγκαταστάσεως.

β) Ὅτι ὑπάρχουν παράγοντες οἵτινες δὲν ἐκφράζονται εἰς χρηματικὴν δαπάνην ἢ ἔσοδον, ὡς π.χ. οἱ παράγοντες ἀσφαλείας ἢ οἱ κατὰ παράδοσιν παράγοντες κ.ο.κ.

γ) Ὅτι πολλάκις κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως ἐπιδρῶν παράγοντες μὴ ἀπολύτως ὀρθολογικοὶ¹.

δ) Τέλος, ὅτι συνεπεία τοῦ ὀλοὲν αὐξανομένου σήμερον κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ² καὶ τῆς ἐλλείψεως ἀποκεντρώσεως τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν εἰς πλείστας χώρας—ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῶν—ἐμφανίζεται ἐκτεταμένη συγκέντρωσις τῶν ἐμποροβιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς κέντρα ἔνθα εὐρίσκονται ἐγκατεστημένοι αἱ πάσης φύσεως διοικητικαὶ ἀρχαί.

● **Τὸ πρόβλημα τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως εἰς τοὺς κατ' ἴδιαν κλάδους τῶν ἐπιχειρήσεων.**

Τὸ πρόβλημα τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως εἰς τοὺς κατ' ἴδιαν κλάδους τῶν ἐπιχειρήσεων παρουσιάζει ἰδιομορφίας.

σεῶς τῆς δημιουργεῖ προϋποθέσεις εὐχερεστεράς ἐξευρέσεως ἀλλὰ καὶ μονιματέρας διαμονῆς τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν περιοχὴν ἔνθα ἡ ἔδρα ταύτης.

1. Αἱ κινηματογραφικαί, φέρ' εἰπεῖν, βιομηχαναὶ ἐπιλέγουν τὴν ἐγκατάστασιν των εἰς τόπους οἵτινες εὐνοοῦνται λόγῳ εἰδικῶν κλιματολογικῶν, συνθηκῶν ἀνεξαρτήτως ἐὰν οἱ τόποι οὗτοι ἐνδείκνυνται ἀπὸ ἀπόψεως συγκεντρώσεως τῶν λοιπῶν ὀρθολογικῶν παραγόντων.

Οὗτω ὁ φωτεινὸς οὐρανὸς καὶ ἡ ἐν γένει μορφολογία τοῦ ἐδάφους ὑπῆρξαν αἱ κύρια αἰτίαι τῆς ἀναπτύξεως τῆς κινηματογραφικῆς βιομηχανίας εἰς Hollywood, Ρώμην, καὶ τελευταίως εἰς Ἀθήνας.

2. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκάστοτε κειμένη νομοθεσία ἐπηρεάζει τὸν ἐντοπισμὸν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἄλλοτε μὲν εὐνοοῦσα τὴν ἐγκατάστασιν εἰς ὠρισμένας περιοχάς (βλέπε Ν.Δ. 2176/1952 «Περὶ μέτρων προστασίας τῶν ἐπαρχιακῶν βιομηχανιῶν» δι' οὗ παρεσχέθησαν εἰς ταύτας πλεονεκτήματα φορολογικά—ἦτοι ἠδξήμενοι συντελεσταὶ ἀποσβέσεων—, δασμολογικά—ὡς ὁ περιορισμὸς τῶν δασμῶν κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῶν μηχανημάτων—καὶ πιστωτικά), ἄλλοτε δὲ ἀπαγορεύουσα τὴν εἰς ὠρισμένην περιοχὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἐπιχειρήσεων (τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἢ παραθερισμοῦ κλπ.), ἢ ἐπιβάλλουσα διασπορὰν τούτων διὰ λόγους ἀσφαλείας ἐναντι τῆς ἀπὸ ἀέρος προσβολῆς ἐν περιπτώσει πολέμου.

α) Εἰς τὰς γεωργικὰς¹, φέρ' εἰπεῖν, ἐπιχειρήσεις προφανῆς τυγχάνει ὁ προσανατολισμὸς τῶν πρὸς τοὺς τόπους ἔνθα αἱ ἔδαφολογικαί, κλιματολογικαί, μετεωρολογικαί καὶ συγκοινωνιακαὶ συνθῆκαι εὐνοϊκῶς ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τῶν ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεων. Οὕτω ἡ ἐγκατάστασις γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων ἀσχολουμένων, φέρ' εἰπεῖν, μὲ τὴν ὀρυζοκαλλιέργειαν ὅπως ἰδιαιτέρως εὐνοεῖται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσσηνίας, ἢ τῆς καπνοκαλλιέργειας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἁν. Μακεδονίας κ.ο.κ.

β) Εἰς τὰς μεταλλευτικὰς ἐπιχειρήσεις φυσικὸς τόπος ἐγκαταστάσεως εἶναι κατὰ κανόνα ὁ τόπος ὅπου ὑπάρχουν τὰ κοιτάσματα τῶν ὀρυκτῶν. Μεταξὺ πλειόνων περιοχῶν διαθετούσων κοιτάσματα τῶν αὐτῶν ἢ παρεμφερῶν ὀρυκτῶν, ὁ τελικὸς τόπος ἐγκαταστάσεως τῶν μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπιλέγεται καὶ τελικῶς προκρίνεται λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν: τῆς ποιότητος τοῦ κοιτάσματος, τοῦ κόστους ἐξορύξεως τούτου, τῆς θέσεως τοῦ μεταλλείου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ὑπάρχον συγκοινωνιακὸν δίκτυον καὶ τὸ διαμορφούμενον κόστος μεταφορᾶς.

γ) Εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, ὡς ἀναλυτικώτερον ἐτονίσθη ἀνωτέρω, ἀποφασιστικῶς ἐπιδροῦν διὰ τὴν τελικὴν ἐκλογὴν τοῦ τόπου τῆς ἐγκαταστάσεώς τῶν: οἱ τόποι προελεύσεως τῶν πρώτων ὑλῶν, ὅταν αὐταὶ εἴτε εἶναι μεγάλου ὄγκου καὶ μικρᾶς ἀξίας (π.χ. ἡ ἀββεστοποιεῖα πλησίον τοῦ χώρου ἔνθα ὑφίσταται ἀββεστόλιθος), εἴτε κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ἢ κατεργασίαν αὐτῶν χάνουν μέγα μέρος τοῦ ὄγκου τῶν (πυρηνελαιουργεῖα πλησίον τόπου συγκεντρώσεως ἐλαιοπυρήνων). Εἰς ἀμφοτέραις τὰς περιπτώσεις τὸ ἀσύμφορον κόστος μεταφορᾶς τῶν πρώτων ὑλῶν ἐξαναγκάζει τὰς βιομηχανίας τὰς χρησιμοποιούσας ταύτας ὅπως προσανατολίζονται πλησίον τῶν τόπων ἔνθα εὐρίσκονται αὐταί. Ἔτερος παράγων ὅστις ἐπηρεάζει τὴν τελικὴν ἐγκατάστασιν τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ὁ παράγων τῶν ἐργατικῶν χειρῶν. Αἱ βιομηχανίαι, ὅσας μάλιστα εἶναι ἐντάσεως ἐργατικῶν ἐξόδων, ἀναζητοῦν τόπους ἐγκαταστάσεως πλησίον ἐργατικῶν ἀγορῶν. Συνήθως μάλιστα ὁ παράγων οὗτος συνεκτιμᾶται καὶ μὲ τὰ κοινωνικοασφαλιστικὰ βάρη (Ι.Κ.Α. κλπ.) ἅτινα πολλάκις διαφέρουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον συνεπεία τῆς ἀσκουμένης ἀποκεντρωτικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους. Ἐπίσης τὸ

1. Βλ. καὶ *Α. Δαμασκηνίδου*, «Ἐγχειρίδιον Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας», Θεσσαλονίκη 1956, σελ. 28—29 καὶ 235, ὡς καὶ «Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων» τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, Θεσσαλονίκη 1963, σελ. 61 ἐπ.

υπάρχον συγκοινωνιακόν δίκτυον, ἢ ἀγορὰ καταναλώσεως, ἐνδεχομένως αἱ ἰδιόμορφοι κλιματολογικαὶ συνθήκαι (ὕψρον κλίμα ἐπὶ βραμβακουργίας κ.ο.κ.) καὶ αἱ ὑπάρχουσαι πηγαὶ ἐνεργείας ἀποφασιστικῶς ἐπηρεάζουν διὰ τὴν τελικὴν ἐκλογὴν τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως τῶν βιομηχανιῶν.

Τέλος, ὡς ἤδη ἐτονίσθη ἀνωτέρω, δὲν δύναται νὰ παραγνωρισθῇ καὶ ἡ ἀσκουμένη ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Κράτους βιομηχανικὴ πολιτικὴ, ἣτις προκειμένου περὶ ἀποκεντρώσεως τῆς βιομηχανίας θεσπίζει εὐεργετικὰ μέτρα, φορολογικῆς (ὕψηλόν ποσοστὸν ἀποσβέσεων ἐπαρχιακῶν βιομηχανιῶν), κοινωνικοασφαλιστικῆς, χρηματοδοτικῆς μεταχειρίσεως διὰ τὰς παραγωγικὰς ἐκεῖνας ἐπιχειρήσεις αἵτινες ἐγκαθίστανται εἰς ὠρισμένας περιοχάς.

Ἄπαντες οἱ ἀνωτέρω παράγοντες δέον νὰ συνεκτιμῶνται προκειμένου νεοϊδρυομένη βιομηχανία νὰ ἐπιλέξῃ τὸν τόπον τῆς ἐγκαταστάσεώς της.

δ) Εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἡ ἐκλογὴ τοῦ τόπου τῆς ἐγκαταστάσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ ἐμπορεύματος, τῆς μορφῆς τῶν συναλλαγῶν, ὡς καὶ τῆς κατηγορίας τῆς πελατείας πρὸς ἣν ἀπευθύνεται ἡ ἐπιχείρησις.

Κατὰ γενικὸν κανόνα, τὸ μὲν λιανικὸν ἐμπόριον ἐγκαθίσταται πλησίον τῶν καταναλωτικῶν κέντρων, τὸ δὲ χονδρικὸν ἐπιλέγει συγκοινωνιακοὺς κόμβους ἢ τόπους ἐνθα εὕρισκονται ἐγκατεστημένα τραπεζικὰ ἰδρύματα ἢ μεγάλας ἐμπορικὰς πόλεις, αἵτινες διευκολύνουν τὴν ἐπαφὴν τὸ μὲν μεταξύ προμηθευτῶν, τὸ δὲ μεταξύ τῶν ἐν γένει πελατῶν. Βεβαίως δὲν εἶναι σπάνιον νὰ συναντήσωμεν ἐπιχειρήσεις χονδρικοῦ ἐμπορίου ἐγκατεστημένας εἰς τόπους μὴ συγκεντροῦντας τὰς ὡς ἄνω προϋποθέσεις. Αἱ ἐπιχειρήσεις ὅμως αὗται συνήθως πωλοῦν βάσει καταλόγου προϊόντα τυποποιημένα ἢ κανονικοποιημένα, ἢ χρησιμοποιοῦν εὐρύτατον καὶ καλῶς ὀργανωμένον δίκτυον δημοσιότητος, συνδυάζουν δὲ τὴν ἐμπορικὴν τῶν δραστηριότητα μὲ παράλληλον ἰδίαν βιομηχανικὴν ἀπασχόλησιν ἢ μὲ γειννίασιν πρὸς μεγάλας βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐξ ὧν προμηθεύονται προϊόντα ἢ ὕλας.

Εἰς τὸ λιανικὸν ἐμπόριον πολλάκις, ὑπάρχουν καὶ ἕτεροί τινες παράγοντες, οἵτινες δύνανται νὰ ἐπιδράσουν εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ εἰδικωτέρου τόπου ἐγκαταστάσεως ἐντὸς τῆς καταναλωτικῆς ἀγορᾶς. Συμβαίνει, φέυ' εἰπεῖν, ἡ κυκλοφορία τῶν περζῶν νὰ διενεργῆται, λόγφ εἴτε συνηθείας εἴτε κλιματολογικῶν

επιδράσεων¹, ἐξ ὠρισμένης πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ. Ὁ παράγων οὗτος εἶναι μεγάλης σημασίας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐπίσης εἰς μερικὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ πλῆθος ἔχει τὴν συνήθειαν τοῦ «Corso», δηλαδή νὰ περιπατῆ εἰς ὠρισμένην ὁδὸν ἢ πεζοδρόμιον εἰς ὠρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας. Εἶναι δὲ φυσικὸν αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἐγκατεστημέναι εἰς τὰς πολυσυχνάστους ταύτας ὁδοὺς νὰ ἐπιτυγχάνουν ἠύξημένον ἀριθμὸν πωλήσεων.

Ἄλλὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων λιανικοῦ ἐμπορίου εἰς τὰ πυκνῶς κατοικημένα κέντρα πρέπει νὰ ἐρευνηθῆται καὶ ἐν ὄψει τῆς δυνατῆς ἀποδόσεως τούτων κατὰ μονάδα καταλαμβανομένης ἐκτάσεως. Δηλαδή ἡ ἱεραρχία ἢ ἡ προτεραιότης ἐγκαταστάσεως εἰς τοὺς κεντρικοὺς τόπους ἀνήκει εἰς ἐκείνας τὰς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες ἐξασφαλίζουν μεγάλα περιθώρια κερδῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου δύνανται νὰ ἐπωμισθῶν τὰς ὑψηλάς, λόγῳ τῆς ἠύξημένης εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἀστικῆς ἐγγείου προσόδου, ἐπιβαρύνσεις. Οὕτω, εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως συναντῶνται ἐπιχειρήσεις εἰδῶν πολυτελείας, κοσμημάτων κλπ., αὐτόματα bars, ἐστιατόρια μὲ ἐνιαίαν τιμὴν, θέατρα κ.ο.κ. Αἱ τελευταῖαι ἐπιχειρήσεις, ἂν καὶ δὲν πραγματοποιοῦν ὑψηλοὺς συντελεστὰς κέρδους ὡς αἱ πρῶται, ἐντοπίζονται εἰς παρομοίους χώρους, διότι οὕτω ἐπιτυγχάνουν μεγαλύτεραν ταχύτητα κυκλοφορίας τοῦ κεφαλαίου των, ἥτις ἀντισταθμίζει τὸ μικρὸν κατὰ μονάδα προϊόντος ποσοστὸν κέρδους.

ε) Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις παροχῆς ὑπηρεσιῶν παρατηρεῖται ἐντοπισμὸς αὐτῶν εἰς κατοικημένα κέντρα. Μεταξὺ ὧν τῶν κατοικημένων περιοχῶν ὑφίσταται πλήρης διαφορισμὸς (τουριστικαὶ ζῶναι, βιομηχανικαὶ ζῶναι κ.ο.κ.), ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἡ διάφορος ἐπιβαρύνσις δι' ἀστικῆς ἐγγείου προσόδου. Τούτου ἕνεκα εἰς πολυσύχναστα κέντρα δύνανται ν' ἀντεπεξέλθουν ἐπιχειρήσεις παροχῆς ὑπηρεσιῶν μὲ ὑψηλὰ κέρδη. Π.χ. γραφεῖα ταξιδιῶν, τράπεζαι, ξενοδοχεῖα, οἰκοδομικαὶ ἐπιχειρήσεις κ.ο.κ.

1. Π.χ. κατὰ τὸ θέρος ἡ πλευρὰ τῆς ὁδοῦ ἢ ὁποῖα ὑφίσταται τὴν καυστικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλίου εἶναι ἀπρόσιτος εἰς τοὺς διαβάτας. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιχειρήσεις θερινῶν εἰδῶν εἶναι ἐγκατεστημέναι εἰς τὴν πλευρὰν ταύτην, ἐπόμενον εἶναι ὅτι τὰ ἐκτιθέμενα εἰς τὰς προθήκας των εἶδη μένουσιν ἀπαράτηρα.

§ 3.—Ὁ τόπος ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ ἀπόψεως ἐσωτερικῆς.

1. Πλὴν τοῦ *ἐξωτερικοῦ* ὑφίσταται καὶ *ἐσωκεμεταλλευτικὸν* πρόβλημα ἐγκαταστάσεως¹ (*Innerbetriebliche Standort*), δηλαδή ὀρθολογικῆς διευθετήσεως ἀπὸ ἀπόψεως χώρου τῶν καθ' ἕκαστα τμημάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐκαστον τμήμα δέον νὰ καταλαμβάνῃ ὀρισμένην θέσιν ἀναλόγως πρὸς τὴν φύσιν τῆς ἐν αὐτῷ συντελουμένης ἐργασίας, ὡς καὶ τὸν σύνδεσμον τούτου πρὸς ἕτερα τμήματα. Παράγοντες, ὅθεν, *τεχνικοί, ὀργανωτικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ* προσδιορίζουν τὴν ὀρθὴν ἐγκατάστασιν ἐκάστου τμήματος τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Οἱ *τεχνικοὶ καὶ ὀργανωτικοὶ* ὁμῶς παράγοντες ἐσωτερικῆς ἐγκαταστάσεως κυριαρχοῦνται τελικῶς ἐκ τοῦ *οἰκονομικοῦ κριτηρίου*, ὅπερ συνίσταται εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐκάστοτε ἐπιβαρύνσεων ἃς ὑφίσταται τὸ κόστος παραγωγῆς.

Πολλάκις—ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ προκειμένου περὶ ἐπιλογῆς τοῦ τόπου τῆς ἐξωτερικῆς ἐγκαταστάσεως βάσει οὐχὶ ὀρθολογικῶν, ἀλλὰ παραδεδομένων παραγόντων—εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρηθῇ ἀπομάκρυνσις ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ προσανατολισμοῦ ἐσωτερικῆς ἐγκαταστάσεως, καὶ δὴ ὁσάκις ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει εἴτε ὑφίσταται *ἀνταγωνισμὸς πλειόνων τμημάτων*, εἴτε *ἀνταγωνισμὸς διαφόρων παραγόντων ἐγκαταστάσεως*.

2. Διὰ λόγους καθαρῶς *τεχνικοὺς καὶ ὀργανωτικοὺς* ἐπὶ πολυορόφου οἰκοδομῆς, βασικῶς διακρίνομεν δύο μορφὰς διευθετήσεως τῶν τμημάτων παραγωγῆς :

α) Τὴν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω διευθέτησιν τῶν τμημάτων τῆς παραγωγῆς καὶ

β) Τὴν κατ' ἀντίστροφον τρόπον διευθέτησιν τούτων.

Ἡ παραγωγικὴ διευθέτησις ἐκ τοῦ ἀνωτάτου πρὸς τὸν κατώτατον ὄροφον ἀκολουθεῖται ὁσάκις τὸ προϊόν σὺν τῇ προόδῳ τῆς διαδικασίας προσλαμβάνει βάρος διαρκῶς αὐξανόμενον. Οὕτω ἡ παραγωγή ἐλαφρῶν μερῶν τοῦ προϊόντος διενεργεῖται εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὀρόφους, ἢ κατασκευὴ βαρυτέρων ἐξαρτημάτων εἰς τοὺς μεσαίους ὀρόφους καὶ ἡ συναρμολόγησις εἰς τοὺς κατωτέρους ἢ τὸ ἰσόγειον. Ἐξ ἄλλου ἀκολουθεῖται ὁ ἀντίστροφος τρόπος

1. Βλ. ἀναλυτικῶς *K. Mellerowicz, Betriebswirtschaftslehre der Industrie, Freiburg 1957, σελ. 194* ἔπ.

διευθετήσεως τῶν παραγωγικῶν τμημάτων, ὁσάκις σὺν τῇ προόδῳ τῆς ἐπεξεργασίας ἢ κατεργασίας τὸ ὑπὸ κατασκευὴν προϊόν καθίσταται καὶ ὀλοὸν ἐλαφρότερον, εἰς δὲ τὰ πρῶτα στάδια τῆς παραγωγικῆς τοῦ ὠριμότητος χρησιμοποιοῦνται ὀγκώδη καὶ βαρύτερα μηχανήματα.

Αἱ περιγραφεῖσαι ὁμῶς κάθετοι μορφαὶ διευθετήσεως τῶν τμημάτων παραγωγῆς εἰς τὴν πρᾶξιν δὲν ἐφαρμόζονται κατὰ τρόπον ἀμιγῆ, ἀλλὰ συνήθως συναντᾶται συνδυασμὸς ἀμφοτέρων τῶν μορφῶν, ἥτοι μέρος τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας νὰ ἀκολουθῆ ὠρισμένην κατεύθυνσιν καὶ ἕτερον μέρος ἀντίστροφον κατεύθυνσιν. Παρεκκλίσεις ἐκ τῆς μιᾶς ἢ ἐτέρας σειρᾶς διευθετήσεως συναντῶμεν ὁσάκις ὠρισμένα παραγωγικὰ τμήματα συνεπάγονται κινδύνους πυρκαϊῶν¹ ἢ ἐκρήξεων.

Ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀποθηκῶν δέον νὰ προσανατολίζεται εἰς τὰ συνδετικὰ σημεῖα μεταξὺ παραγωγῆς τῶν καθ' ἕκαστον μερῶν καὶ τῆς συναρμολογήσεως τούτων. Αἱ ἀποθήκαι ἐργαλείων δέον νὰ τοποθετοῦνται, εἰ δυνατόν, εἰς τὸ κέντρον ὄλων τῶν τμημάτων παραγωγῆς, χωρὶς ὁμῶς τοῦτο νὰ ἀποβαίῃ εἰς βάρος τῆς ἀπροσκόπτου πορείας ταύτης. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ τμήματα εἰδικῆς παραγωγῆς.

Τὰ τμήματα ἐρευνῶν, λόγῳ τῆς συντελουμένης εἰς ταῦτα ἐργασίας, ἀπαιτοῦν ἡσυχίαν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ταῦτα δὲν γίνεται, συνήθως, χρῆσις ὑλικῶν διὰ τὴν ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐγκατάστασιν τῶν δὲν γεννῶνται προβλήματα ἐσωτερικῶν μεταφορῶν. Ἀντιθέτως, τὸ τμήμα τοῦτο δέον νὰ εὑρίσκηται πλησίον τοῦ γραφείου κατασκευῆς, ὡς καὶ τῆς τεχνικῆς διεύθυνσεως. Ἐπίσης τὸ γραφεῖον κατασκευῆς διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους δέον νὰ εὑρίσκηται μακρὰν τῶν θορυβωδῶν τμημάτων. Τὸ γραφεῖον τοῦτο, διὰ λόγους φωτισμοῦ καὶ ἡσυχίας, δέον νὰ ἐγκαθίσταται εἰς τὸν τελευταῖον ὄροφον τῆς οἰκοδομῆς, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκεται ἡ γειννίασις τούτου μὲ τὸ τμήμα προετοιμασίας τῆς ἐργασίας, τὴν διεύθυνσιν παραγωγῆς, κανονικοποιήσεως καὶ σχεδίου.

Τὰ τμήματα προμηθειῶν καὶ πωλήσεων, λόγῳ τῆς μεγάλης μετὰ τοῦ κοινοῦ ἐπικοινωνίας τῶν δέον νὰ διαχωρίζωνται ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν τμημάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ νὰ εὑρίσκωνται πλησίον τῆς εἰσόδου. Ἐγγὺς δὲ τῶν τμημάτων τούτων ἐγκαθί-

1. Οἱ εἰδικοί τεχνικοί ὑπολογίζουν ὅτι τμήμα ἐπεξεργαζόμενον εὐφλεκτα ὑλικά δέον νὰ εὑρίσκηται εἰς ἀπόστασιν 80—200 μέτρων ἀπὸ τῶν λοιπῶν τμημάτων.

στανται : ἡ ἀποθήκη ἐτοιμῶν προϊόντων, τὸ τμήμα συσκευασίας, διαφημίσεως, λογιστηρίου καὶ ἡ διεύθυνσις παραγωγῆς.

Ὁμοίως καὶ τὰ τμήματα προσωπικοῦ, ἡμερομισθίων καὶ Ταμείου, λόγῳ τῆς συχνῆς μετὰ τοῦ κοινοῦ ἐπαφῆς των, δεόν νὰ ἐγκαθίστανται πλησίον τῆς εἰσόδου καὶ νὰ εὐρίσκονται ἀποκεχωρισμένα ἀπὸ τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

3. Ἄν καὶ αἱ συνθῆκαι λειτουργίας εἰς τὰς καθ' ἕκαστον ἐπιχειρήσεις εἶναι διάφοροι, ὥστε νὰ καθίσταται δυσχερὴς ἡ ἔξαγωγή κανόνων γενικῆς ἰσχύος, ἐν τούτοις κατωτέρω δύνανται νὰ ἐκτεθοῦν ἐνδεικτικῶς ὠρισμένοι γενικαὶ ἀρχαὶ ἐσωεκμεταλλευτικῆς ἐγκαταστάσεως. Αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶναι :

α) *Ἡ ἀρχὴ τῆς σχετικῶς συντομωτέρας ὁδοῦ μεταφορᾶς καὶ κυκλοφορίας.*

Ὡς εἶδομεν, κυρία φροντίς τῆς ὀρθῆς ἐσωεκμεταλλευτικῆς ἐγκαταστάσεως εἶναι ἡ μείωσις τοῦ κόστους ἐσωτερικῆς μεταφορᾶς. Ὅσον αὐξάνουν αἱ διαδρομαὶ ἢ ἀνέρχεται τὸ βάρος τῶν κινουμένων ἀγαθῶν τόσον ἐπιβαρύνεται καὶ τὸ κόστος τοῦτο. Διὰ τοῦτο τὸ βάρος πρέπει νὰ εὐρίσκειται εἰς ἀντιστρόφως ἀνάλογον σχέσιν πρὸς τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως τῆς μεταφορᾶς.

Ὁ κανὼν ὁμοῦ οὗτος ἔχει σχετικὴν σημασίαν, καθ' ὅσον τὸ ἀπόλυτον μῆκος μιᾶς ἀποστάσεως δὲν εἶναι ἀποφασιστικὸν ἀλλ' ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν κατάστασιν καὶ τὴν ποιότητα τῆς ἀποστάσεως καὶ ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ φορτίου. Οὕτω μία κεκλιμένη ἀπόστασις τὴν ὁποίαν ἐπωφελεῖται ἡ βαρύτες τῶν ἐφοδίων εἶναι σχετικῶς συντομωτέρα μιᾶς μικροτέρας μὲν εἰς μῆκος ἀλλ' ἐπιπέδου ἢ καὶ ἀνοδικῆς. Ἐκτὸς τοῦ βάρους δεόν νὰ ἐξετάζεται καὶ ὁ ὄγκος τῶν πρὸς μεταφορὰν ἐφοδίων, ὡς καὶ ἡ εὐαισθησία τούτων κατὰ τὴν μεταφορὰν. Οὕτω κριτήριον «συντομίας» ἐν προκειμένῳ δὲν ἀποτελεῖ τὸ μῆκος ἀλλὰ τὸ κατὰ μονάδα βάρους κόστος.

Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ δὲν ἰσχύει μόνον διὰ τὰς μεταφορὰς, ἰσχύει ἐπίσης καὶ διὰ τὰς ὁδοὺς κυκλοφορίας (ἐπικοινωνίας) μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους τμημάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐνταῦθα ἀποφασιστικῆς σημασίας εἶναι ἡ ἔντασις τῆς κυκλοφορίας.

β) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς φυσικῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους.*

Δεόν νὰ διευθετῶνται τὰ τμήματα κατὰ τρόπον ὥστε ἡ φυσικὴ κατωφέρεια τοῦ ἐδάφους νὰ χρησιμοποιηθῆται ἐντατικώτερον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐπικοινωνίαν.

γ) *Ἡ ἀρχὴ τῆς κεντρικῆς διευθετήσεως τμημάτων μεγάλης ἐπικοινωνίας.*

Ὅσον πλέον ἀπομεμακρυσμένον εἶναι ἓν τμήμα τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐκ τοῦ κεντρικοῦ σημείου τόσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν ἀποστάσεών του ἐκ τῶν ὑπολοίπων μερῶν τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐκ τούτου ἐπεται ὅτι τμήματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως μὲ ἐντατικὴν ἐπικοινωνίαν δεόν νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὸ κέντρον τοῦ χώρου.

δ) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀλληλουχίας.*

Κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην τὰ ἐπὶ μέρους τμήματα, ἐργαστήρια, θέσεις ἐργασίας πρέπει νὰ διευθετηθοῦν ἀπὸ ἀπόψεως χώρου ἀναλόγως τῆς διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως καθοριζομένης μεταξύ των σειρᾶς, ὥστε νὰ ἐπέρχεται συντόμευσις τῶν ὁδῶν μεταφορᾶς καὶ ἐπικοινωνίας καὶ ἐπιτάχυνσις τῆς πορείας τῆς ἐργασίας. Ἡ σημασία τῆς ἀρχῆς ταύτης καταφαίνεται ἔτι ἐντονώτερον ἐπὶ αὐξήσεως τοῦ μεγέθους τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

ε) *Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀποτελεσματικωτέρου ἐλέγχου.*

Κατ' αὐτὴν τὰ ἔχοντα περισσοτέραν ἀνάγκην ἐλέγχου μέρη τῆς ἐκμεταλλεύσεως δεόν νὰ εὐρίσκωνται πλησίον τῶν τμημάτων ἐλέγχου.

ς) *Ἡ ἀρχὴ τοῦ διαχωρισμοῦ τοῦ χώρου παραγωγῆς καὶ τοῦ χώρου συναλλαγῶν.*

Ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ταύτης συνηγοροῦν πλεῖστοι λόγοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτερος εἶναι: ἡ ὑπὸ τῶν ξένων ἐπισκεπτῶν πρόκλησις ἀνωμαλίας εἰς τὰ τμήματα παραγωγῆς, ἡ αὐξήσις τοῦ κινδύνου τῶν κλοπῶν, ἡ αὐξήσις τοῦ κινδύνου ἐξ ἀτυχημάτων κ.ο.κ. Διὰ τοῦτο τὰ τμήματα τὰ ἀναπτύσσοντα ἐπαφᾶς μετὰ τῶν τρίτων (ἀγορῶν, πωλήσεων, παραλαβῶν, ταμείου κλπ.) ἐνδείκνυται ὅπως τοποθετοῦνται πλησίον τῆς εἰσόδου καὶ αὐστηρῶς ἀπομονοῦνται τοῦ λοιποῦ χώρου τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

ζ) *Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν χώρων ἐργασίας ἐκ τῶν χώρων ἀναψυχῆς.*

Χῶροι ψυχαγωγίας (καντίναι, χῶροι παραμονῆς, διαλέξεων κλπ.) εἰς τὸ κέντρον τῆς κυρίας ἐκμεταλλεύσεως διακόπτουν τὸν κανονικὸν ροῦν τῆς ἐργασίας καὶ ἐν γένει ἀποσποῦν τὸν ἐργαζόμενον. Ἐξ ἄλλου καὶ οἱ ἐργαζόμενοι μόνον ὅταν κατὰ τὸν ἐλεύθε-

ρον αὐτῶν χρόνον ἀλλάσσουν περιβάλλον καὶ ἀπομακρύνονται ὀλίγον ἐκ τοῦ χώρου τῆς κυρίας ἀπασχολήσεώς των ἀναλαμβάνουν ἐκ τοῦ καμάτου τῆς ἐργασίας.

η) *Ἡ ἀρχὴ τῆς διευθετήσεως τῶν τμημάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀναλόγως ὁμοίων συνθηκῶν ἐργασίας.*

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀποσκοπεῖ εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τῶν ἀμοιβαίων ἐνοχλήσεων μεταξὺ τῶν τμημάτων. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, τμήματα θορυβώδη πρέπει κατὰ τὸ δυνατόν νὰ συγκεντροῦνται τοπικῶς, διότι παρεμποδίζουν τὴν λειτουργίαν ἐτέρων τμημάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει προκειμένου περὶ τμημάτων τὰ ὅποια δημιουργοῦν καπνόν, ἀτμὸν κ.ο.κ.

θ) *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπομονώσεως τῶν πηγῶν κινδύνου.*

Τέλος, τμήματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὑποκείμενα εἰς κίνδυνον ἀναφλέξεως ἢ ἐκρήξεως δεόν ν' ἀπομονοῦνται τῶν λοιπῶν τμημάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ι.—ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

§ 1.—Γενικά.

1. Ὁ συντελεστής «*ἐργασία*» ἐρευνᾶται ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς ἰδιωτικοοικονομικῆς ἀπόψεως. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐν τῇ Οἰκονομικῇ τῶν Ἐπιχειρήσεων, ἀφοῦ ἐρευνηθῶσιν ἡ ἔννοια καὶ αἱ κατηγορίαι τῆς—ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως παρεχομένης—ἐργασίας, θὰ ἐξετασθῇ τὸ βασικὸν πρόβλημα τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως ταύτης.

Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο πρόβλημα θὰ περιληφθῶσιν: α) ἡ μελέτη τῶν ὄρων δι' ὧν ἐξασφαλίζεται ἡ προσφορωτέρα διεξαγωγή καὶ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας, β) ὁ τρόπος τῆς καταλληλοτέρας ἐκλογῆς καὶ ἐξειδικεύσεως τῶν ἐργαζομένων, γ) ἡ ἐκλογή καὶ ἐφαρμογή τοῦ προσφορωτέρου συστήματος ἀποζημιώσεως, ὡς καὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ δικαιότερου μισθοῦ, δ) ἡ δημιουργία προϋποθέσεων ἀρμονικῆς συνεργασίας, μεταξὺ ἐργαζομένων καὶ ἐργοδοτῶν, ὡς καὶ ε) ἡ προστασία ταύτης.

§ 2.—Ὅρισμός.

1. Ἐργασία ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια, ἣτις, ὡς ἐνσυνείδητος ἐκδήλωσις πνευματικῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων, ἀποβλέπει εἰς ὠρισμένον ἐξωτερικὸν (δηλαδή, ἐκτὸς αὐτῆς κείμενον) οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα.

Συμφώνως πρὸς τὸν ὡς ἄνω ὄρισμόν, ἡ ἐργασία διακρίνεται ἀπὸ τὴν παιδιάν, τὴν διασκέδασιν ἢ τὴν ἐρασιτεχνικὴν¹ καταβο-

1. Π.χ. ὁ ἀθλητῆς ἐπαγγελματίας καταβάλλει ἐνέργειαν οὐσιαστικῶς οἰκονομικὴν ἐργασίαν, διότι ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀπόκτησιν διὰ ταύτης χρηματικῶν μέσων πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν του. Ἀντιθέτως, ὁ ἀθλητῆς-ἐρασιτέχνης, καταβάλλων καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι παρέχει οἰκονομικὴν ἐργα-

λήν ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, διότι εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας δὲν ὑπάρχει ὁ σκοπὸς τοῦ οἰκονομικοῦ ἀποτελέσματος, δηλαδή ἡ κάλυψις τῶν οἰκονομικῶν τοῦ ἐργαζομένου ἀναγκῶν.

2. Συνήθως τονίζεται ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἐνέργεια ἀφ' ἐνὸς μὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐλευθέρη, ἀφ' ἑτέρου δὲ ν' ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς ἐννόμου τάξεως. Οὕτω, θεωρεῖται ὅτι ἡ δουλεία ἢ ἡ δουλοπαροικία, ὡς συστήματα ἀναγκαστικῆς προσφορᾶς τῆς ἐργασίας, εἶναι ἐκτὸς τῆς ἐννοίας τῆς οἰκονομικῆς ἐργασίας. Ἐπίσης ἐκτὸς τῆς ἐννοίας τῆς οἰκονομικῆς ἐργασίας θεωρεῖται πᾶσα ἀνθρωπίνη ἐνέργεια ἐξερχομένη τῶν πλαισίων τῶν κοινωνικῶν ἐπιδιώξεων ἢ μὴ ἀναγνωριζομένη ὑπὸ τῆς ἐννόμου τάξεως. Ὁ λαθρέμπορος, φέρ' εἰπεῖν, ἢ ὁ χαρτοκλέπτης, ἢ ὁ κλέπτης, ἀποβλέπουν μὲν διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν καταβαλλομένης ἐνεργείας εἰς τὴν ἀπόκτησιν μέσων πρὸς κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν των, πλὴν ὁμως ἡ ἐνέργεια τούτων δὲν θεωρεῖται οἰκονομική, διότι τυγχάνει ἀντικοινωνική καὶ παράνομος.

Μετὰ τὰς ὡς ἄνω προσθέτους προϋποθέσεις, ἡ οἰκονομικὴ ἐργασία ἀποτελεῖ αὐτοτελὲς κοινωνικὸν λειτουργήμα, διότι παράλληλα πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐργαζομένου ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀνύψωσιν καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἢ εὐρύτερου πολιτικοῦ ἐπιπέδου λαοῦ τινος.

3. Ὡς ἐκ τούτου, αἱ ἰσχύσασαι μέχρι σήμερον ἀντιλήψεις τῆς Φιλελευθέρης Σχολῆς, καθ' ἃς ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ διαμορφοῦται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐτῶν κανόνων τῶν ἰσχυόντων προκειμένου περὶ τῶν λοιπῶν ὑλικῶν συντελεστῶν παραγωγῆς, δεόν νὰ ἐγκαταλειφθοῦν ὡς ἐπιστημονικῶς ἀστήρικτοι, δεδομένου ὅτι ὁ ἔμπυχος παραγωγικὸς συντελεστής ἀποτελεῖ κοινωνικὸν λειτουργήμα καὶ παρουσιάζει ἰδιομορφίας ἔναντι τῶν ἑτέρων ὑλικῶν συντελεστῶν. Τούτων αἱ τιμαὶ διαμορφοῦνται ἀναλόγως τῶν προσφερομένων καὶ ζητουμένων ποσοτήτων, διότι ἡ φύσις αὐτῶν ἐπιτρέπει εἰς τὸν κάτοχόν των νὰ ἀντιδρῶ ἐκάστοτε, εἴτε διὰ τῆς ἐλευθέρης ἀυξήσεως τῆς παραγωγῆς, εἴτε διὰ τοῦ περιορισμοῦ ἢ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀποθεμάτων, εἴτε διὰ τῆς ἐναποθηκεύσεως καὶ ἐγκαίρου διαθέσεως, εἴτε τέλος διὰ τῆς μεταφορᾶς εἰς τόπους εὐνοϊκωτέρας ζητήσεως. Ὅλως ὁμως ἀντιθέτως, προκειμένου περὶ τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας, δὲν δύνανται νὰ ἰσχύσουν οἱ

οἶσιν, καθ' ὅσον μέσῳ ταύτης δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν κάλυψιν τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν του κ.ο.κ. Βλ. καὶ Ν. Φωτιά, "Ἡ Ἔργασία", Ἀθήναι 1952, σελ. 15 ἐπ.

αὐτοὶ ὡς ἄνω κανόνες διαμορφώσεώς της, διότι ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία δὲν εἶναι δεκτικὴ οὔτε ἐναποθηκεύσεως, οὔτε εὐκόλου μεταφορᾶς, οὔτε τέλος ποσοτικῆς κατὰ βούλησιν αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως.

§ 3.—Κατηγορίαι ἐργασίας καταβαλλομένης ἐν τῇ ἐπιχειρήσει.

1. Ἡ καταβαλλομένη ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως ἐργασία διακρίνεται βασικῶς :

α) Εἰς *σωματικὴν* καὶ

β) Εἰς *πνευματικὴν*.

Τονίζεται ὁμως ὅτι ἀμιγῆς σωματικὴ ἢ ἀμιγῆς πνευματικὴ ἐργασία δὲν ὑφίσταται, ἀλλ' ὅτι ὀλόκληρος ἡ ἐργασία χαρακτηρίζεται ὡς σωματικὴ ἢ ὡς πνευματικὴ, ἐκ τοῦ ποσοστοῦ συμμετοχῆς ἑκατέρας τῶν ὡς ἄνω κατηγοριῶν. Ὁ ἑσκαφεύς, φέρ' εἰπεῖν, καταβάλλει, κατὰ κύριον λόγον, σωματικὴν ἐργασίαν, τοῦτο ὁμως δὲν σημαίνει ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη δὲν περιέχει καὶ ποσοστὸν πνευματικῆς συμβολῆς. Ἐκ τοῦ γεγονότος ὁμως ὅτι ὑπερέχει ἡ σωματικὴ ἐνέργεια ὀλόκληρος ἡ ἐργασία τούτου χαρακτηρίζεται ὡς σωματικὴ. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει προκειμένου περὶ ἐργασίας τοῦ γραφέως.

Ἐπίσης ἡ ἐργασία διακρίνεται :

α) Εἰς *ἰθύνουσαν* ἢ *ἡγετικὴν*,

β) Εἰς *διοικητικὴν*.

γ) Εἰς *ἐκτελεστικὴν*.

Ἡ πρώτη καταβάλλεται ἐκ μέρους τοῦ ἐπιχειρηματίου. Εἶναι ἀνωτέρα πνευματικὴ ἐργασία, ἣτις ἀφ' ἐνὸς μὲν εἶναι *ἀνεξέλεγκτος* καὶ χαράσσει τὰς κατευθύνσεις δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τυγχάνει καὶ *ὑπεύθυνος*, διότι ἐπωμίζεται τοὺς κινδύνους οἵτινες ἀπορρέουν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐλευθέρως καὶ ἀνεξελέγκτου δράσεως καὶ διαθέσεως τῶν εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν ἀνηκόντων συντελεστικῶν τῆς παραγωγῆς. Τὴν ἐργασίαν ταύτην δυνατὸν νὰ παρέχη αὐτοπροσώπως ὁ ἐπιχειρηματίας ἢ ν' ἀναθέτῃ εἰς ἕτερον πρόσωπον, ἐντὸς καθωρισμένων πλαισίων δράσεως¹ ὅσάκις ὁ ἐπι-

1. Οὕτω εἰς τὴν Ἀνώνυμον Ἑταιρείαν ἀνατίθεται εἰς τὸν διευθύνοντα σύμβουλον, ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ μισθὸν ἀνεξαρτήτως ἐὰν οὗτος εἶναι ἰσοφαλισμένος εἰς τὸ ΙΚΑ. Βλ. ὑπ' ἀριθ. 260/1958 καὶ 340/1958 ἀποφάσεις τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὡς καὶ σχετικὸν ἀρθρον τοῦ Γ. Νέζη. Οἱ μισθοὶ τῶν διευθυνόντων συμβούλων ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, «Ναυτεμπορικὴ», 17/3/1957.

χειρηματίας είναι πρόσωπον συλλογικόν. (Π.χ. ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἀν. Ἐταιρειῶν). Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσην, πρόκειται περὶ τῆς λεγομένης *δοτῆς* ἰθυνοῦσης ἐργασίας.

Ἡ δευτέρα παρέχεται κατὰ κανόνα ἐκ μέρους τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως (διευθυντῶν, τμηματαρχῶν κλπ.). Εἶναι καὶ αὕτη ἐργασία πνευματικοῦ περιεχομένου καὶ ἀποβλέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐποπτεῖαν τῆς καθ' αὐτὸ ἐκτελεστικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τῆς ἰθυνοῦσης ἐργασίας.

Ἡ τρίτη προσφέρεται ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἢ τῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων¹. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι, κατὰ κανόνα, φύσεως σωματικῆς, ἀμειβεται κατὰ μικρότερα χρονικὰ διαστήματα (καθ' ὥραν, καθ' ἡμέραν, ἢ τὸ πολὺ καθ' ἑβδομάδα), ἐμφανίζεται δὲ εἴτε ὡς *εἰδική*, εἴτε ὡς *ἐξειδικευμένη*, εἴτε τέλος ὡς *ἀνειδίκευτος*.

Παρατηρητέον ὅτι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἰθυνοῦσης ἐργασίας συνί-

1. Γενικῶς, ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψις ὅτι πᾶς ὁ διὰ μισθοῦ ἀμειβόμενος θεωρεῖται ὑπάλληλος καὶ πᾶς ὁ δι' ἡμερομισθίου ἐργατοτεχνίτης. Ὁ τρόπος ἀποζημιώσεως οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἐργαζομένου ὡς ἐργάτου ἢ ὑπαλλήλου, ἀλλὰ ἡ συγκεκριμένη φύσις τῆς ὑπ' αὐτοῦ προσφερομένης ἐργασίας. Δὲν ἔχει ἐπίσης σημασίαν ἐὰν ὁ μισθωτὸς εἶχεν ἀρχικῶς προσληθῆ ὡς ἐργάτης. διὰ τὴν χαρακτηρισθῆ ὑπάλληλος, ἀρκεῖ κατὰ τὸν ὑπὸ κρίσιν χρόνον νὰ παρέχῃ ἐργασίαν ὑπαλλήλου. Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 575/1960 ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας τοῦ Ἀρείου Πάγου, προκειμένου νὰ καθορισθῆ ἡ ἀποζημιώσις ὑπαλλήλου, λόγῳ καταγγελίας τῆς συμβάσεως, λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον ὁ χρόνος καθ' ὃν οὗτος προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του ὡς ὑπάλληλος, ἀλλὰ καὶ ἡ τυχὸν προτέρα αὐτοῦ ὑπηρεσία ὡς ἐργάτου, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ὑπῆρξε συνεχῆς πρὸς τὴν τοῦ ὑπαλλήλου παρὰ τῷ αὐτῷ ἐργοδότη.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ ν. δ. 2655/1958: «Ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος θεωρεῖται πᾶν πρόσωπον ὅπερ κατὰ κύριον ἐπάγγελμα ἀσχολεῖται ἐπ' ἀντιμισθίᾳ, ἀνεξαρτήτως τρόπου πληρωμῆς, εἰς ὑπηρεσίαν ἰδιωτικοῦ καταστήματος, γραφείου ἢ ἐν γένει ἐπιχειρήσεως ἢ οἰασδήποτε ἐργασίας καὶ παρέχον ἐργασίαν ἀποκλειστικῶς ἢ κατὰ κύριον λόγον μὴ σωματικῆν. Δὲν θεωροῦνται ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι οἱ ὑπηρετοὶ πάσης κατηγορίας, καθὼς καὶ πᾶν ἐν γένει πρόσωπον τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ παραγωγῇ ἀμέσως ὡς βιομηχανικός, βιοτεχνικός, μεταλλευτικός ἢ γεωργικός ἐργάτης ἢ ὡς βοηθὸς ἢ μαθητευόμενος τῶν ἐν λόγω κατηγοριῶν ἢ παρέχει ὑπηρετικὸς ἐν γένει ὑπηρεσίας». Ἐπειδὴ ὁ ἐν λόγω ὄρισμός τυγχάνει γενικός, ἐν τῇ πράξει ἀνακύπτουν πλείστα ὅσα ἀμφισβητήσεις κατὰ πόσον ἢ παρεχομένη ἐργασία εἶναι σωματικὴ ἢ πνευματικὴ, εἰς ἐκάστην δὲ συγκεκριμένην περίπτωσιν ἀποφαινεται ὁ δικαστής.

Τέλος, δεόν νὰ τονισθῆ ὅτι ἡ ἰδιότης τοῦ ὑπαλλήλου ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ ἐργάτου συνεπάγεται ὠρισμένα ἐκ τοῦ νόμου πλεονεκτήματα, ἐξ ὧν σημαντικώτερα εἶναι: ἡ μεγαλύτερος διαρκείας ἀδεια μετ' ἀποδοχῶν, αἱ ὀλιγώτεροι δι' ὠρισμένας κατηγορίας ὑπαλλήλων ὥραι ἐργασίας, αἱ ὑψηλότεραι, κατὰ κανόνα, ὑποδοχαί, διάφορα ἐπιδόματα καὶ ἡ ἀποζημιώσις λόγῳ καταγγελίας τῆς συμβάσεως.

σταται εις τὸ ἐπιτυγχανόμενον κέρδος. Ἡ ἀμοιβὴ αὕτη οὐδ' ὀλως ἀποτελεῖ στοιχεῖον τοῦ κόστους, ἀλλ' ἀντιθέτως προκύπτει ἐκ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ ἐπιτυγχανομένης ἐν τῇ ἀγορᾷ τιμῆς καὶ τοῦ κόστους ἀγαθοῦ τινος¹.

1. Τὸ θέμα τοῦτο ἀντιμετωπίζεται συνηθέστατα εἰς τὴν πρᾶξιν. Τὸ ἔτος 1954 μᾶς ἐτέθη τὸ ἐρώτημα : «ἐάν καὶ κατὰ πόσον ἡ δυνάμει Καταστατικοῦ Ὁμορρύθμου Ἑταιρείας ὀρισθεῖσα εἰς ὁμορρύθμους ἑταίρους μηνιαία ἰσχυρῶς ἐκ δρχ. 5000, ὡς Διευθυντῶν - Διαχειριστῶν ταύτης, ἀποτελεῖ ἀμοιβὴν μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὡς τοιαύτη δύναται νὰ βαρύνῃ τὸ κόστος τῶν παραγομένων προϊόντων». Τὸ σχετικὸν πόρισμα τῆς γνωματευσθῆς μας κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν κατωτέρω λόγφ τοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον παρουσιάζει, ἰδίᾳ εἰς τὴν πρᾶξιν.

«*Ἀπομὲν Κοστολογικῆ (Ἑργονομικῆ).* Ὁ ἐπιχειρηματίας κατὰ κανόνα παρέχει αὐτοπροσώπως τὴν ἰθύνουσαν (ἢ ἐπιχειρηματικὴν) ἐργασίαν. Ἡ ἐργασία αὕτη ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἔχει, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἀνεξέλεγκτον τῆς δράσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ὑπεύθυνον τῆς διαθέσεως τῶν ὀλικῶν μέσων τῆς Ἑπιχειρήσεως.

Ὁὐχ σπανίως ὁμοίως, ὁ αὐτὸς ἐπιχειρηματίας προσφέρει εἰς τὴν Ἑπιχείρησιν (ἰδίως δασκικὴς πρόκειται περὶ μικρᾶς ἡμεραίας) καὶ ἐργασίαν διοικητικὴν - ὀργανωτικὴν (εἴτε φύσεως ἐμπορικῆς, εἴτε φύσεως καθαρῶς τεχνικῆς), ἀκόμη δὲ καὶ ἐκτελεστικὴν (χειρωνακτικὴν). Καὶ ἡ μὲν ἰθύνουσα ὡς ἀμοιβὴν λαμβάνει τὸ κέρδος, αἱ δὲ ἕτεροι κατηγοροῦνται ἐργασίας δικαιούνται τοῦ λεγομένου «ἐπιχειρηματικοῦ μισθοῦ», ὅστις ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀποτελεῖ τὴν ἀντίστοιχον ἀμοιβὴν τῆν ὁποῖαν θὰ ἐλάμβανεν οἰσοδῆποτε τρίτος παρέχων παρεμφερῆ ἐργασίαν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν.

Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἡ ἀποψὶς αὕτη εἶναι καὶ ἡ κρατούσα.

Ἐδικῶς ἐπὶ Ὁμορρύθμου Ἑταιρείας. Προκειμένου περὶ Ὁμορρύθμου Ἑταιρείας τὸ ὡς ἄνω θέμα παρουσιάζει τὰς ἐξῆς ἰδιομορφίας :

α) Πολλάκις εἰς τὸ Καταστατικὸν ὀρίζεται διὰ αἱ συνεισφοραὶ ἐνίων ἐκ τῶν ὁμορρυθμῶν ἑταίρων δυνατόν νὰ συνίστανται εἰς τὴν παροχὴν τῆς προσωπικῆς τῶν ἐργασίας. Ἐν τῇ αὐτῇ περιπτώσει οὐδόλως θὰ ἐδικαιολογεῖτο ἰδιαιτέρας μισθὸς διὰ τὴν ἐκ μέρους τούτων προσφερομένην προσωπικὴν ἐργασίαν, καθ' ὅσον ἐνιαῦθα πρόκειται περὶ ἐκπληρώσεως δρου τῆς ἐταιρικῆς συμβάσεως ἀποσκοπούσης εἰς τὸ κέρδος καὶ οὐχὶ συμβάσεως ἐργασίας κατατεινούσης εἰς τὴν ἐξασφάλισιν μισθοῦ.

β) Ἀποκλειομένης τῆς ὡς ἄνω περιπτώσεως καὶ ἐφ' ὅσον ἅπαντες οἱ ὁμορρυθμοὶ ἑταῖροι συνεισφέρουν ὀλικὰς ἀξίας, τίθεται τὸ ἐρώτημα : μήπως ἡ ἐκ μέρους τούτων παροχὴ ἐργασίας ὡς «Διευθυντῶν - Διαχειριστῶν» δικαιολογεῖ τὴν ἀναγνώρισιν ἰδιαιτέρου μισθοῦ, εἴτε τοῦτο προβλέπεται ἐκ τοῦ Καταστατικοῦ εἴτε μή;

Ἴνα ἀπαντήσωμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θὰ πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἰδιομορφίαν τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει ἡ ὁμορρυθμὸς ἑταιρεία ἐν σχέσει πρὸς τὰς λοιπὰς μορφὰς Ἑταιρειῶν, ἧτις, κατὰ τὴν γνώμην μας, συνίστανται οὐ μόνον εἰς τὸ π ρ ο σ ω π ι κ ὸ ν, ἀλλὰ καὶ τὸ π ρ ο σ ω π ο π α γ ε ς ταύτης, ὅπερ ὁπωσδήποτε προϋποθέτει τὴν προσωπικὴν ἀνάμειξιν ὁμορρυθμῶν ἑταίρων εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑταιρείας. Ἐξ ἄλλου τυγχάνει γνωστῶν διὰ οἱ συναλλασσόμενοι μετὰ τῆς ὁμορρυθμῶν Ἑταιρείας τρίτοι γνωρίζουσι μόνον τὰ πρόσωπα τῶν ὁμορρυθμῶν ἑταίρων, εἰς δὲ τὴν ἀξιοπιστίαν καὶ ἰκανότητά τούτων στηρίζουν τὴν παρεχομένην ὑπ' αὐτῶν πίστιν. Ἴδου διατὶ νομιζόμεν διὰ τυγχάνει ὑποχρεωτικὴ ἡ ἀνάμειξις τῶν ὁμορρυθμῶν ἑταίρων εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας, διότι ἄλλως δὲν θὰ συνετελεῖτο ἡ ἀποστολὴ ταύτης.

Πέραν ὁμοίως τούτου καὶ οἱ ὁμορρυθμοὶ ἑταῖροι, λόγφ τοῦ μεγέθους τῆς ἐπωμιζομένης ὀπ' αὐτῶν εὐθύνης—ἐξικνουμένης καὶ πέραν τῆς ἐταιρικῆς τῶν εἰσφορᾶς—ἔχουν καθὲ λόγον νὰ διαχειρίζονται προσωπικῶς τὰ ἐκάστοτε συμφέροντά των. Πῶς λοιπὸν θὰ ἐδικαιολογεῖτο ἰδιαιτέρα ἀποζημιώσεις (μισθὸς) διὰ τὴν συμφῆ πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν μορφήν τῆς Ὁμορρύθμου Ἑταιρείας, ἀλλὰ καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἑταίρων προσφερομένην ἐργασίαν Διευθυντοῦ - Διαχειριστοῦ ; Ἡ κατηγορία αὕτη τῆς ἐργασίας μόνον ὡς Ἰ θ ὄ ν ο υ σ α θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ καὶ ὡς τοιαύτη νὰ τύχῃ ἀνταμοιβῆς μῶσφ τοῦ ἐπιτυγχανομένου ἐκάστοτε κέρδους.

Ἄλλὰ ἐπι περαιτέρω, ἐάν παραδεχθῶμεν πρὸς σιγμὴν διὰ οἱ ὁμορρυθμοὶ ἑταῖροι δύναται νὰ δικαιούνται πλὴν τοῦ κέρδους των καὶ ἰδιαιτέρας ἀποζημιώσεως διὰ τὴν ὀπ'

Ἡ ἀμοιβὴ τῆς διοικητικῆς ἐργασίας ἀποτελεῖ ἔμμεσον στοιχεῖον τοῦ κόστους (γενικὸν ἔξοδον) καὶ ἐπιβαρύνει τὸ παραγόμενον προϊόν, βάσει ὠρισμένου συντελεστοῦ.

Τέλος, ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐργασίας περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ἀμέσων στοιχείων τοῦ κόστους, δηλαδὴ ἐπιβαρύνει ἀπ' εὐθείας ἐκάστην μονάδα παραγομένου προϊόντος.

§ 4.—Συνθήκαι ἐργασίας καὶ ἀμοιβὴ αὐτῆς εἰς τὰς κυριωτέρας χώρας τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς.

1. Γαλλία. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1936 ἰσχύει ἐν Γαλλίᾳ ἡ 40ωρος ἑβδομάς τόσο ἐν τὰς βιομηχανικὰς ὡσον καὶ τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐν τούτοις, ἡ μέση ἑβδομαδιαία ἐργασία τῶν ἐργατῶν ἀνέρχεται εἰς 46 ὥρας, τῶν δὲ ὑπαλλήλων εἰς 44,5. Ἡ πέραν τῶν 40 ὥρῶν ἑβδομαδιαία ἐργασία θεωρεῖται ὡς πρόσθετος καὶ ἀμείβεται μὲ ἠδύνημένον συντελεστὴν κατὰ 25 % διὰ τὰς ἐπὶ πλέον ὥρας τῶν 40 καὶ μέχρι τῶν 48, μὲ ἠδύνημένον δὲ συντελεστὴν κατὰ 50 % διὰ τὰς πέραν τῶν 48 ὥρας ἑβδομαδιαίας ἐργασίας. Ὅταν τὸ σύνθηες ὥρᾶριον ἐργασίας εἶναι νυκτερινόν (ἦτοι 22 μ.μ.—6 π.μ.) κατὰ κανόνα δὲν ὑπάρχουν προσαυξήσεις ἡμερομισθίων. Ἀντιθέτως, ἐάν ἡ σύνθηες ἐργασία δὲν εἶναι νυκτερινή ἀλλ' ἐκτάκτως ὁ ἐργαζόμενος παρέχει ταύτην κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας, προβλέπεται πρόσθετος ἀμοιβὴ κατὰ 15 %, ἥτις προσ-

αὐτῶν προσφερομένην διαχειριστικὴν ἐργασίαν (ἦτοι τοῦ ἐνὸς συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς), θὰ ἔδει ἐξ ἴσου νὰ εἰσχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀποψιν διὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρισθῇ εἰς αὐτοὺς πλὴν τοῦ κέρδους καὶ τὸ δικαίωμα ἀναλήψεως τὸ κοῦ διὰ τὸ ὅπ' αὐτῶν προσφερόμενον πρὸς τὴν ἑταιρείαν κεφάλαιον (ἦτοι τοῦ ἐτέρου συντελεστοῦ τῆς παραγωγῆς), πρᾶγμα ἀποπονί

γ) ἴσως ἄλλως ἔχει τὸ ζήτημα, ἐάν πρόκειται περὶ ἐργασίας φύσεως τεχνικῆς, τῆς ὁποίας πάλιν ἡ ὑποχρέωσις παροχῆς τῆς δὲν προκύπτει ἐκ διατάξεως τοῦ Καταστατικοῦ. Ὑπὸ τὸν ὄρον «τεχνικὴν ἐργασίαν» δὲν νοοῦμεν μόνον τὴν στενῶς νοουμένην τεχνικὴν ἐργασίαν (χημικῶν, μηχανολόγου, ἠλεκτρολόγου, ὕφαντουργοῦ κλπ.) ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνικο-οικονομικὴν τοιαύτην (ὡς π.χ. εἰδικὸν κοστολόγου, εἰδικὸν ἐκτιμητοῦ, λογιστοῦ κλπ.). Ἐν προκειμένῳ ἐφ' ὅσον ὁμόρρυθμος ἑταῖρος ἀπασχολεῖται αὐτοπροσώπως προσφέρων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὰς τεχνικὰς αὐτοῦ γνώσεις θὰ ἠδύνατο νὰ τοῦ ἀναγνωρισθῇ ἰδιαιτέρᾳ ἀποζημίωσις (μισθός), τῆς ὁποίας ὅμως τὸ μέγεθος οὐδέποτε θὰ ὑπερέβαινε τὸ ὕψος τῆς ἀντιστοίχου ἀμοιβῆς τῆς καταβαλλομένης εἰς πάντα τρίτον προσφέροντα εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐργασίαν τῆς αὐτῆς φύσεως.

Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο καταλήγομεν διότι νομιζόμεν διὸ ἐκ μέρους τοῦ ὁμορρύθμου ἑταίρου δὲν ὀφίσταται ὑποχρέωσις παροχῆς τεχνικῆς φύσεως ἐργασίας (ἐφ' ὅσον, ὡς ἀνωτέρω ἔτονίσθη, δὲν προκύπτει ἐκ τοῦ Καταστατικοῦ), ἐνῶ ἀντιθέτως, προκειμένου περὶ ἐργασίας Διευθυντοῦ - Διαχειριστοῦ, νομιζόμεν διὸ αὕτη τυγχάνει συμφυῆς καὶ συνυφασμένη πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν μορφήν τῆς ὁμορρύθμου ἑταιρείας.

Τὴν ὡς ἄνω ἀποψιν ἀσπάζεται καὶ ἡ παγία Νομολογία τοῦ «Συμβουλίου Κόστους» τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου, καθ' ἣν προκειμένου περὶ ὀποχρωτικῶν κοστολογουμένων εἰδῶν ἀναγνωρίζεται ὡς στοιχεῖον τοῦ κόστους ἡ ἀμοιβὴ τῆς τεχνικῆς ἢ ἐκτελεστικῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἐφ' ὅσον οὗτος ἀποδεδειγμένως παρέχει ταύτην προσωπικῶς εἰς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἐφ' ὅσον δὲν χρησιμοποιεῖται παραλλήλως καὶ πέραν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως ἕτερον πρόσωπον.

Φορολογικῶς, ὁ μισθὸς τοῦ ἐπιχειρηματίου ἀτόμου, ἢ ὁμορρύθμου ἑταίρου, δὲν ἀναγνωρίζεται πρὸς ἔκπτωσην ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τῆς ἐπιχειρήσεως (Ὑπ. Οἰκ. ἐγκρ. 129]55), ἀποφάσεις Ἐλεγκτ. Συμβ. 389, 267]1952. Σχετικῶς βλ. καὶ ἀπόφασιν Συμβ. Ἐπικρ. 5]195.8. Μόνον ἐάν αἱ πρόσθετοι ὀφρεῖσαι αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τῶν ἑταίρων ὑπάγονται πρὸς φορολογίαν εἰς τὴν 5' κατηγορίαν (μισθωτῶν ὀφρεσιῶν) συνιστοῦν δαπάνην ἐκπεστέαν ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων. Βλ. καὶ Ν. Τόση, Ἡ φορολογία τοῦ εἰσοδήματος, Ἀθήναι 1957, σ. 192.

αυξάνει τήν ἐπὶ πλέον ἀποζημιώσιν ἢν λαμβάνει λόγῳ τοῦ ὅτι ὑπερέβη τὰς 40 ὥρας ἑβδομαδιαίας ἐργασίας. Αἱ ἡμέραι ὑποχρεωτικῆς ἀργίας ἀνέρχονται εἰς 10 ἐτησίως. Αἱ ἐτήσια κανονικὰ ἀδεια ἀνέρχονται ἀπὸ 18-24 ἐργασίμους ἡμέρας καὶ κλιμακοῦνται ἀναλόγως τῶν ἐτῶν ὑπηρεσίας. Ἐπίσης προβλέπονται καὶ πρόσθετοι ἀδειαὶ λόγῳ ἐκτάκτων οἰκογενειακῶν γεγονότων τοῦ ἐργαζομένου (γάμου τοῦ ἰδίου ἢ τοῦ τέκνου του, ἢ θανάτου συζύγου, τέκνου ἢ γονέως). Αἱ λόγῳ ἀδειῶν ἐπιβαρύνσεις ἐπὶ τῶν ἡμερομισθίων ἀνέρχονται περίπου εἰς 6%. Ὁ Γάλλος νομοθέτης δὲν ἀναγνωρίζει ὑποχρεωτικὴν καταβολὴν ὑπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων 13ου μισθοῦ. Ἡ καταβολὴ αὕτη εἶναι προαιρετικὴ. Ἐν τούτοις πλείστα ἐπιχειρήσεις συνηθίζουν νὰ χορηγοῦν εἰς μὲν τοὺς ὑπαλλήλους των 13ον μισθόν, εἰς δὲ τοὺς ἐργάτας των ἀντίστοιχα ἡμερομισθία, εἴτε κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους, εἴτε κατὰ μῆνα Ἰούλιον ὡς δῶρον διακοπῶν.

Αἱ εἰς βῆρος τοῦ ἐργοδότη (ἐπιχειρήσεως) κοινωνικαὶ ἐπιβαρύνσεις ἀνέρχονται εἰς 52,30% ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταβαλλομένων μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, χωρὶς νὰ περιληφθῇ εἰς τοῦτο τὸ ποσοστὸν τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸν 13ον μισθόν, ὅστις, ὡς ἐτυμίσθη, δὲν τυγχάνει ὑποχρεωτικός. Αἱ εἰς βῆρος τοῦ ἐργαζομένου κρατήσεις, διὰ κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις, ἀνεργίαν καὶ σύνταξιν ἀνέρχονται εἰς 7,5% ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν του. Ἐν Γαλλίᾳ ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τοῦ τιμαριθμικοῦ μισθοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καταρτίζεται εἰδικὸς τιμὰριθμος κόστους ζωῆς ἐργατικῆς τάξεως περιλαμβανῶν 179 εἶδη, βάσει δὲ τῆς ἐξελίξεως τῶν τιμῶν τῶν ἐν αὐτῷ περιλαμβανομένων εἰδῶν ἀναπροσαρμολοῦνται περιοδικῶς αἱ ἐν γένει ἀμοιβαὶ ἐργασίας.

2. Βέλγιον. Εἰς τὴν χώραν ταύτην ἰσχύει ἡ 48ωρος ἑβδομάς. Βάσει ὅμως συμφωνιῶν μὲ τὰ ἐργατικά συνδικάτα ἡ 48ωρος ἑβδομάς ἐμειώθη εἰς 45ωρον εἰς τὸν κλάδον ἰδίᾳ τῆς μεταλλουργικῆς βιομηχανίας. Διὰ τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ ἐργαζομένου πέραν τῶν 48 ὥρων ἑβδομαδιαίως ἀπαιτεῖται εἰδικὴ ἀδεια. Ἄν καὶ κατ' ἀρχὴν θεωρεῖται ὡς πρόσθετος καὶ ἀποζημιούται ἐπὶ πλέον μόνον ἢ πέραν τῶν 48 ὥρων ἐργασία, ἐν τούτοις εἰς τὴν πρᾶξιν ἐπεκράτησε ὅπως ἡ 46η, 47η καὶ 48η ὥρα λαμβάνη προσαύξησιν 12,50%. Ἡ 49η καὶ 50ῆ ὥρα λαμβάνουν προσαύξησιν 25%, αἱ δὲ πέραν τῆς 50ῆς 50%.

Αἱ ἡμέραι ὑποχρεωτικῆς ἀργίας ἀνέρχονται ἐτησίως εἰς 10.

Ὁ ἐργαζόμενος κατὰ μέσον ὄρον λαμβάνει ἐτησίαν ἀδειαν 12 ἐργασίμων ἡμερῶν. Αἱ λόγῳ ἀδειῶν ἐπιβαρύνσεις τῶν ἡμερομισθίων ἀνέρχονται εἰς 6,50%. Καὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην δὲν ὑφίσταται ὑποχρεωτικὴ καταβολὴ 13ου μισθοῦ. Αἱ εἰς βῆρος τοῦ ἐργοδότη (ἐπιχειρήσεως) κοινωνικαὶ ἐπιβαρύνσεις ἀνέρχονται εἰς 33,20% ἐπὶ τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, αἱ εἰς βῆρος δὲ τοῦ ἐργαζομένου κρατήσεις δι' ἀσφάλειαν ἀσθενείας ἀνικανότητος, ἀνεργίας καὶ γήρατος, εἰς 9%.

3. Δυτικὴ Γερμανία. Βάσει νόμου ἡ διάρκεια τῆς ἐργασίας, εἰς τὴν ἐν λόγω χώραν, κυμαίνεται μετεξὺ 40-48 ὥρων. Τὸ πλείστον ὅμως τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ βιομηχανικῶν κλάδων ἔχουν υιοθετήσει τὴν 44ωρον ἢ 45ωρον ἑβδομάδα. Αἱ πρόσθετοι ὥραι ἐργασίας αἱ πέραν τοῦ νόμου προβλεπόμεναι λαμβάνουν προσαύξησιν περίπου 25%. Αἱ ἀποζημιούμεναι ἡμέραι ὑποχρεωτικῆς ἀργίας ἀνέρχονται εἰς 12 ἐτησίως. Ἡ ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου ἐπιβαρύνσεις τῶν ἡμερομισθίων κυμαίνεται εἰς 4,5%. Αἱ ἐτήσια κανονικὰ ἀδεια κλιμακοῦνται ἀπὸ 12-21 ἐργασίμους ἡμέρας, ἡ δὲ ἐπιβαρύνσεις τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων ἐκ τοῦ λόγου τούτου εἶναι περίπου 6%. Καὶ ἐνταῦθα δὲν ὑφίσταται νόμιμος ὑποχρέωσις διὰ καταβολὴν 13ου μισθοῦ, ἐν τούτοις ἐπεκράτησε νὰ χορηγοῦν σχεδὸν ἅπασαι αἱ ἐπιχειρήσεις δῶρον κατὰ τὰ Χριστούγεννα. Αἱ εἰς βῆρος τοῦ ἐργοδότη (ἐπιχειρήσεως) κοινωνικαὶ ἐπιβαρύνσεις

άνερχονται εις 30,10 % επί τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταβαλλομένων μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, αἱ δὲ εις βάρος τοῦ ἐργαζομένου κρατήσεις, δι' ἀσφάλειαν ἀνεργίας, ἀνικανότητος καὶ ἀσθενείας, εις 12 %.

4. Ἰταλία. Ἡ διάρκεια τῆς ἐργασίας εις τὴν χώραν ταύτην εἶναι 48ωροσ ἑβδομαδιαίως. Μόνον εις τὸν κλάδον τῆς σιδηρουργίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1958 ἰσχύει ἡ ἑβδομάς τῶν 46,5 ὥρῶν. Ἡ πρόσθετος ἐργασία ἐπιτρέπεται ἐκτάκτως καὶ προσκαίρως.

Ἡ προσαύξησης διὰ προσθέτους ὥρας ἐργασίας κυμαίνεται μεταξύ 25 καὶ 75 % ἀναλόγως ἐάν ἡ ἐργασία παρέχεται κατὰ τὴν ἡμέραν ἢ τὴν νύκτα, ἢ κατὰ τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας. Αἱ ἀποζημιούμεναι ἡμέραι ὑποχρεωτικῆς ἀργίας ἀνέρχονται εις 17 ἑτησίως, ἡ δὲ ἐπιβάρυνσις ἐκ τοῦ λόγου τούτου εἶναι περίπου 6,5 %. Αἱ ἐτήσια ἀδειαι κυμαίνονται μεταξύ 12 καὶ 18 ἐργασιμῶν ἡμερῶν ἀναλόγως τῶν ἐτῶν ἐργασίας, ἐπιβαρύνουσαι τὸ ἡμερομισθιον κατὰ 5—6 %. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ 13ος μισθὸς καταβάλλεται ὑποχρεωτικῶς εις τοὺς ὑπαλλήλους καὶ ἐργάτας.

Αἱ εις βάρος τοῦ ἐργοδότη (ἐπιχειρήσεως) κοινωνικαὶ ἐπιβαρύνσεις ἀνέρχονται εις 77,25 % ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταβαλλομένων μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, αἱ δὲ εις βάρος τῶν ἐργαζομένων κρατήσεις ἐκ τῶν ἀποδοχῶν των, δι' ἀσφάλειαν κατοικίας, ἀσθενείας, γῆρατος καὶ ἀνικανότητος εἶναι περίπου 6 %.

5. Ἑλλάς. Παρ' ἡμῖν τὸ νόμιμον ἑβδομαδιαῖον ὠράριον ἐργασίας ἀνέρχεται εις 48 ὥρας. Αἱ πρόσθετοι 12 ὥραι ἐργασίας λαμβάνουν ἠϋξημένην ἀποζημίωσιν κατὰ 25 % (Ν. 2269/1920), αἱ δὲ ἐπόμεναι τούτων 50 %. Κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς ἡ προσαύξησης ἀνέρχεται εις 75 % (Ν. 3755/57). Ὁ μέσος ὁρος τῶν ἐτησίων κανονικῶν ἀδειῶν εἶναι 15 ἡμέραι.

Ἐν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως τὸ παρ' ἡμῖν κρατοῦν ἑβδομαδιαῖον ὠράριον ἐργασίας ὡς καὶ τὸ καθεστῶς τῶν ἀδειῶν φαίνεται ὅτι εὐνοεῖ τὰς ἑλληνικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐν τούτοις εις τὴν πραγματικότητα ἡ κατάστασις εἶναι τελείως διάφορος : α) διότι οἱ Ἕλληνες ἐργάται δικαιοῦνται ἐκ τοῦ νόμου ἐτησίως 20 ἡμερῶν ἀδείας ἐν περιπτώσει ἀσθενείας των, καὶ β) διότι ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ἐργαζόμενοι δικαιοῦνται ἐτησίου δώρου, λόγῳ Χριστουγέννων καὶ Πάσχα, ἀνερχομένου εις 40—45 ἡμερομισθια, ὡς καὶ πρόσθετον δῶρον λόγῳ θερινῶν διακοπῶν. Ἡ ἐκ μόνου τοῦ λόγου τούτου προσαύξησης τῶν ἡμερομισθίων ἀνέρχεται περίπου εις 25 %.

Αἱ εις βάρος τοῦ ἐργοδότη ἐν γένει κοινωνικαὶ ἐπιβαρύνσεις καὶ πρόσθετοι ἀμοιβαὶ κυμαίνονται παρ' ἡμῖν εις 70—75 % ἐπὶ τῶν καταβαλλομένων ἡμερομισθίων. Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ὁ κατὰ τὰ πρώτα ἔτη τῆς συνδέσεώς μας μετὰ τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς θεωρηθεὶς εὐνοϊκὸς παράγων τοῦ παρ' ἡμῖν χαμηλοῦ κόστους ἐργασίας, ὅστις ἀπετέλει καὶ σοβαρὸν ἀντιστάθμισμα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἐτέρων δυσμενῶν ὀργανικῶν ἀδυναμιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας, ὀλίγον κατ' ὀλίγον τείνει νὰ ἐκλείψῃ, ἀφ' ἐνὸς λόγῳ τῆς ἀθρόας μεταναστεύσεως τῶν ἐλλήνων ἐργατῶν—καὶ τὴν ἐκ τοῦ λόγου τούτου παρατηρηθεῖσαν αὐξησην τῶν ἀμοιβῶν ἐργασίας—ὡν τὸ ἐπίπεδον ἐγγίζει τὰς ἀμοιβὰς τὰς καταβαλλομένας εις τὰς χώρας τῆς Κ.Ε.Α.,—ἀφ' ἐτέρου δὲ λόγῳ τῶν ὑπερόγκων εις βάρος τῶν ἐπιχειρήσεων κοινωνικῶν ἐπιβαρύνσεων ἐπὶ τῶν καταβαλλομένων ἡμερομισθίων, γεγονότα ἄτινα συνδραζόμενα καὶ πρὸς τὴν μειωμένην παραγωγικότητα τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐργαζομένου ἐργάτου ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀπόδοσιν ἐργασίας τοῦ εις τὰς χώρας τῆς Κ.Ε.Α. συναδέλφου του, συνεπάγονται τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ ὡς ἄνω εὐνοϊκοῦ παράγοντος.

II.—ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

§ 1.—Γενικά.

Ἔργον τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας (Ο. Ο. Ε.) εἶναι ἡ ἀρίστη ἐφαρμογὴ τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς, εἰς τὸν τομέα τῆς ἐργασίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς μικροτέρας θυσίας ἢ μείζων ἀπόδοσις ταύτης.

Ἡ Ο.Ο.Ε. ἐπιδιώκει τὸν ὡς ἄνω σκοπὸν τῆς :

- α) Διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως προσφορωτέρων ὄρων διεξαγωγῆς τῆς ἐργασίας.
- β) Διὰ τῆς καταλλήλου ἐκλογῆς καὶ ἐξειδικεύσεως τοῦ προσωπικοῦ.
- γ) Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προσφορωτέρου συστήματος ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας καὶ προσδιορισμοῦ τοῦ δικαίου μεγέθους ταύτης.
- δ) Διὰ τῆς δημιουργίας προϋποθέσεων ἀρμονικῆς σπινεργασίας μεταξὺ ἐργαζομένων καὶ ἐργοδοτῶν.

§ 2.—Τρόποι ἐπιτεύξεως τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας.

1.—Διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως προσφορωτέρων ὄρων διεξαγωγῆς τῆς ἐργασίας.

1. Αὕτη προϋποθέτει τὴν ἀντιμετώπισιν καὶ ἐπίλυσιν ἀπάντων τῶν προβλημάτων, τῶν ἀπορρεόντων ἐκ τῆς παροχῆς τῆς ἐργασίας καὶ ἀναφερομένων τόσον εἰς τὴν φυσιολογίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν ψυχολογίαν ταύτης¹.

Κυριώτερα ἐκ τούτων εἶναι :

α) Ἡ ἔρευνα τῶν φυσικῶν ιδιοτήτων τοῦ ἐργαζομένου, ἥτοι ἡ ἐξέτασις τῆς σωματικῆς καὶ μυϊκῆς διαπλάσεως τούτου, ὡς καὶ τοῦ νευρικοῦ τοῦ συστήματος.

β) Ὁ προσδιορισμὸς τῆς καταλλήλου διαρκείας τῆς ἐργασίας, γεγονός ὃπερ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐργαζομένου. Τὸ θέμα τοῦτο ἀψηχόλησε καὶ τοὺς νομοθέτας τῶν διαφόρων χωρῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ὑπὲρ τοῦ ἐργαζομένου ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερος μετεργασιακὸς ἐλεύθερος χρόνος². Κατὰ τὴν τελευταίαν 30ετίαν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν κοινωνιστικωτέρων ἀρ-

1. Βλ. *Fr. Baumgarten*, *Psychologie et facteur humain dans l'entreprise*, Neuchâtel 1948.

2. Βλ. *G. Fischer*, ἐνθ. ἀν., σελ. 146, καὶ *N. Φωτιάδ*, ἐνθ. ἀν., σελ. 86 ἐπ.

χών, παρατηρήθη μία προοδευτική ελάττωσις τῆς διάρκειας τῆς ἐργασίας, ἣτις ὁμως ἐξουδετερώθη διὰ τῆς ηὔξημένης ἀποδόσεως τῶν ἐργαζομένων¹.

γ) Ἡ φροντίς διὰ τὴν *διατροφήν* τοῦ ἐργαζομένου, ἣτις, ὡς εἶναι φυσικόν, ἀξιόλογον ἐπίσης ἀσκεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας². Αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις συνήθως φροντίζουν

1. Ἐσχάτως καὶ ἐν ὄψει τῶν συνθηκῶν αἰτινες θὰ δημιουργηθοῦν ἐκ τῆς λειπουργίας τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς, τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας ἐμελέτησε τὸ θέμα τῆς διάρκειας τῆς ἐργασίας, εἰς εἰδικὴν δὲ ἐνδιαφερούσαν ἐκθεσίαν του τονίζει τὰ ἀκόλουθα :

Εἰς πλείστας χώρας ἰσχύει ἡ ὄσως ἡμερησία ἐργασία (Δυτικὴ Γερμανία, Αὐστρία, Ἰσπανία, Βραζιλία, Η.Π.Α., Μεξικόν, Σοβιετικὴ Ἑνωσις), εἰς ἐτέρας ἡ 48ωρος ἑβδομάς (Ἑλβετία, Τουρκία). Τέλος εἰς ὠρισμένα κράτη ὡς βάσις λαμβάνεται ὁ συνδυασμὸς τῆς ἡμερησίας μετὰ τῆς ἑβδομαδιαίας διάρκειας. Ἐν προκειμένῳ συνηθέστερα ὄρια εἶναι : ἡ ὄσως ἡμερησία καὶ 48ωρος ἑβδομαδιαία ἐργασία (Ἑλλάς, Βέλγιον, Ἰταλία, Ἰαπωνία, Τσεχοσλοβακία), ἢ ἡ ὄσως ἡμερησία καὶ 46ωρος ἑβδομαδιαία ἐργασία (Πολωνία) ἢ κατ' ἐξαιρέσειν ἡ ὄσως ἡμερησία καὶ 40ωρος ἑβδομαδιαία ἐργασία (Γαλλία, Νέα Ζηλανδία).

Εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν χωρῶν εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὴν παροχὴν τῆς νυκτερινῆς ἐργασίας, ἣτις συνήθως περιορίζεται εἰς 6 ἢ 7 ὥρας. Ἐν συνεχείᾳ ἡ ἐκθεσις τοῦ Δ.Γ.Ε. τονίζει ὅτι γενικῶς ὑφίσταται τάσις καθιερώσεως τῆς ἀπογευματινῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου. Εἰς τὰς χώρας μὲ ἑβδομαδιαῖον ὠράριον 44—46 ὡρῶν ἡ ἀπογευματινὴ ἀργία τοῦ Σαββάτου ἀποτελεῖ τὸν κανόνα, εἰς δὲ τὰς χώρας ὅπου ἡ ἑβδομαδιαία ἐργασία ἀνέρχεται εἰς 40 ὥρας, ἔχει καθιερωθῆ ἡ ἑβδομάς τῶν 5 ἐργασίμων ἡμερῶν. Ἀλλὰ ἡ 5θήμερος ἑβδομάς τείνει νὰ καθιερωθῆ καὶ εἰς χώρας ὅπου τὸ ἑβδομαδιαῖον ὠράριον ἐργασίας ὑπερβαίνει τὰς 40 ὥρας (Καναδῶς, Ἠνωμένον Βασίλειον, Σουηδία, Αὐστρία).

Ἡ συμπληρωματικὴ ἐργασία (ὑπερωρία) ρυθμίζεται ὑπὸ τῶν κατὰ χώρας νομοθεσιῶν. Αὗται προβλέπουσιν μέγιστον ὄριον ἡμερησίων ὑπερωριῶν μέχρι 2 ὡρῶν, ἑβδομαδιαίων δὲ μέχρι 10. Κατ' ἐξαιρέσειν, εἰς Γαλλίαν καὶ Τσεχοσλοβακίαν ἐπιτρέπονται ὑπερωρία 20 ὡρῶν ἑβδομαδιαίως. Εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἑνωσίαν αἱ ὑπερωρία δύνανται νὰ φθάσουν εἰς 120 ὥρας ἐτησίως, εἰς δὲ τὴν Νορβηγίαν καὶ τὴν Σουηδίαν εἰς 240.

Ὁ διακανονισμὸς τῆς ηὔξημένης ἀμοιβῆς τῶν ὑπερωριῶν προβλέπεται ὑπὸ τῆς νομοθεσίας ἐκάστης χώρας, ἀνέρχεται δὲ περίπου εἰς τὸ 25 % τῆς βασικῆς ἀποζημιώσεως. Τέλος, ἡ ἐκθεσις τοῦ Δ.Γ.Ε. ἐξετάζει τοὺς λόγους τῆς μειώσεως τῆς διάρκειας τῆς ἐργασίας, ὡς καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ κόστους συνεκείας ἄς τυχὸν θὰ προεκάλοι ὁ περιορισμὸς τῶν ὡρῶν ἀπασχολήσεως τῶν ἐργαζομένων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα τῶν ὑπερωριῶν προβλέπει παρ' ἡμῖν τὸ ἄρθρον 659 τοῦ Α.Κ., τὸ ὁποῖον ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις (ἴτοι ἐὰν εἶναι εἰς θέσειν ἢ ἐὰν ἡ ἀρνησις προσκρούη εἰς τὴν καλὴν πίστιν) ὑποχρεοῖ τὸν μισθωτὸν ὅπως ἐργασθῆ ὑπερωριακῶς.

2. Ὑπελογίσθη ὅτι προκειμένου περὶ καθιστικῆς ἀλλ' οὐχὶ μυϊκῆς ἐργασίας ἀπαιτοῦνται ἡμερησίως, κατ' ἄτομον, 2200—2400 θερμίδες, ἐφ' ὅσον δὲ πρόκειται περὶ μυϊκῆς 2600—2800. Ἐπὶ μυϊκῆς ἐλαφρῆς 3000, ἐπὶ μυϊκῆς βαρείας (μεταλλουργ-

νά διαθέτουν εἰς τὸν ἐργαζόμενον θρεπτικὸν συσσίτιον εἰς χαμηλὰς τιμὰς, ὅπως ἐπίσης νὰ ἐξασφαλίζουν χώρους ὑγιεινοὺς διὰ τὴν συνεστίασιν τῶν ἐργαζομένων.

δ) Ἡ ἐξεύρεσις τοῦ *κανονικοῦ ρυθμοῦ*¹ τῆς ἐργασίας, εἰς τρόπον ὥστε, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐκάστοτε φύσιν αὐτῆς, νὰ παρέχεται εἰς τὸν ἐργαζόμενον ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀναλωθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργείας.

Ὁ ρυθμὸς οὗτος δέον νὰ ποικίλλῃ ἀναλόγως τῆς ἐκάστοτε θερμοκρασίας καὶ ὑγρασίας τοῦ περιβάλλοντος².

Θεωρεῖται ὡς κανονικὴ ἡ θερμοκρασία τῶν 22° εἰς κλίματα ξηρὰ καὶ ἡ τῶν 20° εἰς κλίματα ὑγρά. Ἐπίσης ὁ *ἀερισμὸς*³ τοῦ

γοί, ξυλουργοί) 3100—3600. Ἐπὶ βαρυτέρας μυϊκῆς (μεταλλωρύχοι) 4000—4200 καὶ τέλος ἐπὶ μυϊκῆς βαρυτάτης (ἐκφορτωταὶ λιμένων, λεμβοῦχοι κλπ.) 5.000. Βλ. ἀναλυτικῶς *V. Zignolli, La produttività e la nuova tecnica della produzione, Milano-1955, σελ. 129.*

1. Ρυθμὸς καλεῖται τὸ χρονικὸν διάστημα ὅπερ μεσολαβεῖ μεταξὺ δύο κινήσεων ἐργασίας.

2. Ἡ αὔξησις τοῦ βαθμοῦ ὑγρασίας τῆς ἀτμοσφαιρας ἐπιδεινώνει τὰς ἐκ τῆς αὔξεως τῆς θερμοκρασίας δυσχερέτους συνεπείας καὶ δυσμενῶς ἐπηρεάζει τὸν βαθμὸν τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐργαζομένου. Κατὰ παρατηρήσεις διενεργηθείσας εἰς μεταλλεῖα ἐν Η.Π.Α. διεπιστώθησαν αἱ κάτωθι μεταβολαὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν ἐργαζομένων ἐπὶ μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας καὶ ὑγρασίας τοῦ περιβάλλοντος. Θεωρηθείσης ἴσης μὲ 100 τῆς ὑπὸ θερμοκρασίαν 37° καὶ ὑγρασίαν 60 ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας, αὕτη παρουσίασε τὰς κάτωθι αὐξομειώσεις ἐπὶ μεταβολῆς τῶν ὄρων τοῦ περιβάλλοντος. Οὕτω ἐπὶ :

Θερμοκρασίας	Ἐν ὑγρασίας ἀέρος	Παραγωγή
37	60	100
49	60	27
37	100	37
32	60	135
37	30	148

Ἄλλὰ καὶ ἡ ταχύτης τοῦ ἀέρος ἐπιδρᾷ πέραν τῆς ὑγρασίας καὶ θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος. Κατόπιν ἐπίσης ἐρευνῶν διεπιστώθη διὲ θερμοκρασία 17,8° μὲ ἀπνοίαν καὶ βαθμὸν ὑγρασίας 100 ἰσοδυναμεῖ μὲ θερμοκρασίαν 28,7°. Βλ. *G. de Leener, Traité de principes généraux de l'organisation, Bruxelles 1952, σελ. 314, 315, καὶ V. Zignolli, La produttività e la nuova tecnica della produzione, Milano 1955, σελ. 114 ἐπ.*

3. Εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ διατάγματος τῆς 10/7/1913 καθωρίσθησαν 7 μ³ ἀέρος δι' ἕκαστον ἐργαζόμενον καὶ δι' ὄρου ἐργασίας, 10 δὲ μ⁴ διὰ καταστήματα ἡγεγραφεῖα, αἵτινα δέχονται πελατεῖαν καὶ συνολλιάσσονται μετὰ τοῦ κοινοῦ. Ἐπίσης προβλέπεται εἰδικὸς ἀερισμὸς εἰς βιομηχανίας τινὰς ἔνθα αἱ ἀναθυμιάσεις τῶν ἀερίων προσβάλλουν τὴν ὑγίαν τῶν ἐργαζομένων.

χώρου ἔνθα παρέχεται ἡ ἐργασία δέον ν' ἀποτελῆ μίαν ἀπὸ τὰς βασικὰς φροντίδας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὅσάκις ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται πέραν τῶν ὡς ἄνω βαθμῶν, ἡ ἐπιχειρήσις ὀφείλει νὰ παρεμβάλλῃ περισσότερα διαλειμματα, ὡς ἐπίσης καὶ νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν κατάλληλον ἐνδυμασίαν τῶν ἐργαζομένων, οὕτως ὥστε νὰ μὴ παρακωλύεται συνεπείᾳ ταύτης ὁ ρυθμὸς τῆς ἐργασίας.

Σήμερον, τὸ πρόβλημα τοῦ καταλλήλου κλιματισμοῦ τῶν χώρων ἐργασίας ἀντιμετωπίζεται ἐπιτυχῶς ὑπὸ τῆς τεχνικῆς. Σχετικὴ ἔρευνα εἰς τὰς Η.Π.Α. ἀπέδειξεν ὅτι δεδομένον ἔργον συνετελέσθη μὲ πῶσιν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας κατὰ 15% ἐπὶ αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας ἀπὸ 20° εἰς 24° καὶ μὲ μείωσιν κατὰ 28% ἐπὶ αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας ἀπὸ 20° εἰς 30°.

ε) Ἡ καθιέρωσις ἐπαρκοῦς φωτισμοῦ, ὡς καὶ καταλλήλου χρωματισμοῦ τούτου, οὕτως ὥστε νὰ ἐντεινῆται ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας².

ς) Ἡ ἐξάλειψις τῶν θορύβων καὶ κραδασμῶν, οἵτινες ἀσκοῦν δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος τῶν ἐργαζομένων καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδόσεώς των. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη εἶναι ἔτι περισσότερον αἰσθητῆ, ὅσάκις οἱ θόρυβοι καὶ οἱ κραδασμοὶ δὲν εἶναι μόνιμοι, ἀλλὰ ἐναλλασσόμενοι καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐπαναλαμβανόμενοι³.

1. Εἰδικῶς περὶ τοῦ τρόπου ἐνδυμασίας τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς βιομηχανίας βλ. V. Zignolli, ἔνθ' ἀν., σελ. 127.

2. Ἐν Ἀμερικῇ διεπιστώθη κατόπιν ἐρευνῶν καὶ πλείστον ἐφαρμογῶν ὅτι τὰ διάφορα χρώματα διαφορετικῆν ἀσκοῦν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς δραστηριότητος τῶν ἀτόμων. Οὕτω τὸ ἰώδες δημιουργεῖ θλιβερὰν διάθεσιν, τὸ κίτρινον καὶ πορτοκαλόχρουν εὐχάριστον, τὸ κυανοῦν καὶ πράσινον ἀναπαύουν τοὺς ὀφθαλμούς, ἐνῶ τὸ κόκκινον διεγείρει. Ἐτέρα ἔρευνα εἰς Η.Π.Α. ἀπέδειξεν ὅτι τὸ 50% τῶν δυστυχημάτων ἐργασίας ὀφείλοντο, εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, εἰς τὸν πλημμελῆ φωτισμόν.

Οἱ Γερμανοὶ εἰς σχετικὸν πείραμα ἀπέδειξαν ὅτι μὲ ἐπιβάρυνσιν διὰ φωτισμόν τὴν πρὸς ποσοστὸν 0,75 — 2% ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῶν καταβαλλομένων ἡμερομισθίων ἐπετεύχθη βελτίωσις τῆς παραγωγῆς ἀπὸ 8,5 — 26%.

3. Ἡ καταπολέμησις τοῦ θορύβου ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως δύναται νὰ γίνῃ: εἴτε διὰ τῆς ἐξουδετερώσεως τούτου εἰς τὴν πηγὴν του (κατασκευὴ ἀθορύβων μηχανμάτων), εἴτε διὰ εἰδικῆς ἐπενδύσεως τῶν ἐσωτερικῶν χωρισμάτων, εἴτε διὰ τῆς προσπαθείας ἀπομονώσεως τοῦ ἤχου, εἴτε τέλος διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων ἀτομικῶν μέσων προστασίας κατὰ τοῦ θορύβου (ἄτοσπιδες).

II. — Διὰ τῆς καταλλήλου ἐκλογῆς καὶ ἐξειδικεύσεως
τοῦ προσωπικοῦ

● Ἐκλογή τοῦ προσωπικοῦ (ἔλεγχος ἐπαγγελματικῆς
καταλληλότητος).

1. Ἡ ἐξακριβωσις τῶν ἐμφύτων ἢ ἐπικτητῶν ἱκανοτήτων τῶν ἐργαζομένων, ἀφ' ἑνός, καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν ἀπαιτήσεων ἐκάστου εἶδους ἐργασίας, ἀφ' ἑτέρου, ἀποτελοῦν τὴν βασικὴν φροντίδα ἐκάστης ἐπιχειρήσεως, ἣτις διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ καταλλήλου προσώπου εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν ἐπιδιώκει τὴν ἐπίτευξιν τῆς μείζονος ἐργασιακῆς ἀποδόσεως.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει μέγας διαφορισμὸς¹ ἀπὸ ἀπόψεως τόσον *φυσιολογικῆς* ὥσταν καὶ *ψυχολογικῆς*. Ὁ διαφορισμὸς οὗτος πηγάζει ἐκ διαφόρων αἰτιῶν, ἔχει δὲ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐμφάνισιν εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν ἐργαζομένων καὶ διαφόρων ἱκανοτήτων. Ὡς δὲ εἰς ἕκαστος ἐργαζόμενος ἐμφανίζει διαφόρους *ικανότητας*, οὕτω ἀντιστοίχως καὶ ἕκαστον εἶδος ἐργασίας παρουσιάζει *ἰδιαιτέρας ἀπαιτήσεις*. Καὶ ἡ μὲν ἔρευνα τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἐργαζομένου ὡς ἐμψύχου παράγοντος συντελεῖται διὰ τῆς *ψυχοτεχνικῆς*, ἡ δὲ μελέτη τῶν ἀπαιτήσεων ἐκάστου εἶδους

1. Ἡ ἔρευνα τῶν αἰτιῶν τοῦ διαφορισμοῦ τούτου ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον προσοχῆς καὶ κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα. (Βλ. «Χαρακτήρας» Θεοφράστου). Πλήρης ὁμως ἐξήγησις τοῦ διαφορισμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων ἱκανοτήτων ἐδόθη διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Οὕτω ἀφ' ἑνός μὲν διὰ τῆς *θεωρίας τῆς κληρονομικότητος* καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς *φυλετικῆς ὑγιεινῆς* ἐξηγήθησαν τὰ αἷτια τὰ προκαλοῦντα τὸν ἐν λόγῳ διαφορισμόν, ἀκόμη καὶ μεταξὺ συγγενῶν πρώτου βαθμοῦ. Ὁ τρόπος τῆς διαίτης, ἡ καλὴ κατοικία καὶ ἔνδυμασία, αἱ ἐν γένει συνθήκαι διαβιώσεως καὶ μορφώσεως, τέλος δὲ ἡ συγκατοίκησις μετ' ἄλλων ἀδελφῶν ἀποτελοῦν παράγοντας οἵτινες ἐπιδρῶν ἐπὶ τῆς διαφοροῦ ψυχοσυνθέσεως τῶν κατιόντων καὶ προσδίδουν εἰς τούτους ἰδιότητες καὶ χαρίσματα τελείως ποικιλλόντα. Αἱ ἱκανότητες, αἱ τάσεις, τὰ συναισθήματα καὶ αἱ κλίσεις ἀσκοῦν τεραστίαν ἐπίδρασιν διὰ τὴν ἀσκήσιν ὀρισμένου ἐπαγγέλματος. Ὁ *Watts* εἰς τὸ *Die Psychologischen Probleme der Industrie*, μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ τοῦ *H. Grote*, *Les problèmes psychologiques de l'Industrie*, Berlin 1922, σελ. 60·61, παρατηρεῖ ὅτι τὰ διάφορα συναισθήματα, ἅτινα ἐπιδρῶν ἐπὶ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, διαμορφώθησαν κατόπιν μακρῆς ἐξελιξέως ὡς καὶ ἐκ τῆς διασταυρώσεως πλείστων ὧσων ἐπαγγελματικῶν ἀπασχολήσεων. Οὕτω, ὁ ἄλλοτε ἀσχολούμενος μὲ τὴν θήραν ἔδωκε τὴν θέσιν του εἰς τὸν σύγχρονον πειρατὴν, στρατιωτικὸν κλπ. Ὅπως ἐπίσης ἡ διασταύρωσις τοῦ ριφοκινδύνου τύπου τοῦ κυνηγοῦ μετὰ τοῦ συντηρητικοῦ τύπου τοῦ ποιμένος προητοίμασαν τὰ συναισθήματα τὰ συναντιόμενα εἰς τοὺς τύπους τῶν δικαστικῶν, ἱεροποιῶν κλπ.

Ὁ *Freud* ἐξ ἄλλου τονίζει ὅτι τὸ σεξουαλικὸν ἔνστικτον ἐπιδρῶν, ἂν ὄχι ἀμέσως, ἀσφαλῶς ὁμως ἐμμέσως εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος.

ἐργασίας, λαμβανομένης ἀπροσώπως, ἤτοι ἀσχέτως τοῦ ἐργαζομένου, πραγματοποιεῖται διὰ τῆς *ψυχολογίας* τῆς ἐργασίας¹.

2. Παραλλήλως πρὸς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἱκανοτήτων ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν ἐργαζομένων, ἡ ψυχοτεχνικὴ τῆς ἐργασίας προβαίνει εἰς τὴν *ἀνάλυσιν* τῆς ἐργασίας, ὡς καὶ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν προβλημάτων ἅτινα ἐμφανίζονται κατὰ τὴν *ἐκτέλεσιν* ταύτης, ἤτοι τὴν *ἄσκησιν*, τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ρυθμοῦ, τὴν παρακολούθησιν τῆς κοπώσεως, τὴν πρόληψιν τῶν ἀτυχημάτων.

Ἡ *ἀνάλυσις* τῆς ἐργασίας ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον καὶ λεπτότερον ἀντικείμενον τῆς ψυχοτεχνικῆς². Αὕτη περιλαμβάνει:

Τὴν τεχνολογικὴν παρατήρησιν τῆς ἐργασίας. Διὰ ταύτης ἐξευρίσκονται αἱ ἰδιομορφαὶ τῆς ἐργασίας, ἤτοι αἱ εἰδικαὶ δυσχέρειαι ἃς παρουσιάζει αὕτη κατὰ τὴν ἐκτέλεσίν της, διενεργοῦνται δὲ εἰδικαὶ τεχνολογικαὶ παρατηρήσεις ἐφ' ὄλων τῶν σημείων ταύτης.

Τὴν παρακολούθησιν τοῦ ἐργαζομένου κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν αἰτίων τῆς ἐπιδεικνυομένης ὑπ' αὐτοῦ συμπεριφορᾶς.

Τὴν μελέτην τῶν ὄρων ἐργασίας, ἧτις περιλαμβάνει ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τῆς ἐργασίας, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὰς ἐν γένει ἐσωτερικὰς ὡς πρὸς τὸν ἐργαζόμενον φυσιολογικὰς ἢ ψυχολογικὰς ἀντιδράσεις.

Κυριώτερα προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀνακύπτουν κατὰ τὴν *ἐκτέλεσιν* τῆς ἐργασίας εἶναι:

α) Ἡ *ἄσκησις*, ἤτοι ἡ ὁμοιόμορφος καὶ συνεχὴς ἐπανάληψις, ἧτις κατατείνει ἀπὸ τῆς πλευρᾶς μὲν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς δὲ τοῦ ἐργαζομένου εἰς τὴν ἀποφυγὴν ἧ, ὅσον τὸ δυνατόν, μείωσιν τῆς κοπώσεως.

1. Οἱ Γάλλοι ὀμιλοῦν περὶ *orientation professionnelle*, οἱ Γερμανοὶ περὶ *Berufsberatung* καὶ οἱ Ἄγγλοι περὶ *vocational guidance* καὶ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἱκανοτήτων τῶν ἐργαζομένων διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῶν εἰς τὸ κατάλληλον ἐπάγγελμα, ἐνῶ ἀντιθέτως χρησιμοποιοῦν τοὺς ὄρους *sélection professionnelle*, ἢ *Personenauslese* ἢ *vocational selection* καὶ ἐννοοῦν τὴν ἔρευναν τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐργασίας, ἵνα ἐν συνεχείᾳ ἀνεύρουν τὸ ἀρμόζον διὰ τὴν θέσιν πρόσωπον.

2. Ὅρα καὶ εἰδικὴν μελέτην *Κλ. Μπανταλούκα*, *Ψυχοτεχνικὴ καὶ Οἰκονομία*. Ἀθῆναι 1942, σελ. 47 ἐπ. Ὁμοίως *G. Fischer*, *op. cit.*, σελ. 65 - 66, καὶ *Ν. Φωτιάδ*, ἐνθ' ἀν., σελ. 60 ἐπ.

β) Ἡ κόπωσης, ἥτις δυνατὸν νὰ ὀφείληται εἰς αἷτια ὑποκειμενικὰ (σωματικὴν¹, πνευματικὴν ἢ ψυχικὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ ἐργαζομένου) ἢ εἰς αἷτια ἀντικειμενικὰ (ἐπιδράσεις περιβάλλοντος).

Μεταξὺ τῶν ὑποκειμενικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν αἰτίων κοπώσεως ὑπάρχει ἀλληλεπίδρασις. Ἡ ψυχολογικὴ-ὑποκειμενικὴ κόπωσης ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἰκανότητος ἐργασίας, ἐφ' ὅσον δὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο συνεχίζεται ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐμφανίσεως τῆς φυσικῆς ἢ ἀντικειμενικῆς φύσεως κοπώσεως. Τὰ αἷτια τὰ προκαλοῦντα τὴν κόπωσιν εἶναι πολυάριθμα, γενικῶς ὁμως ἔχει ἀναγνωρισθῆ ὅτι, ἀνεξαρτήτως ψυχολογικῶν ἀφορμῶν, ὁ τύπος τῆς μυϊκῆς ἐνεργείας καὶ αἱ ἐν γένει συνηθῆκαι τοῦ περιβάλλοντος εἶναι μεγίστης σημασίας διὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς κοπώσεως, ἰδίᾳ διὰ τοὺς ἐργαζομένους εἰς τὴν βιομηχανίαν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μυϊκὴν ἐνέργειαν παρατηρητέον ὅτι σήμερον διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ αὐτοματισμοῦ καὶ τῶν νεωτέρων συστημάτων μηχανικῆς διακινήσεως τῶν ὑλικῶν ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως αἰσθητῶς ἐμειώθη ἡ κόπωσης τῶν ἐργαζομένων.

Ἡ κόπωσης βαίνει δυσαναλόγως ἀύξανομένη, ἐφ' ὅσον ἡ ἐργασία παρατείνεται. Δι' ὃ καὶ ἡ ψυχοτεχνικὴ διὰ τῆς καταλλήλου ἀναλύσεως τῆς ἐργασίας, ἢ διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐπισπεύσεως ταύτης, ὁσάκις ἡ χρονικὴ διάρκεια κατεξαντλεῖ τὸν ἐργαζόμενον, ἢ, τέλος, διὰ τῆς καταλλήλου παρεμβολῆς διαλειμμάτων² ἢ χρησι-

1. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν προκαλουμένην μυϊκὴν κόπωσιν οἱ φυσιολόγοι τῆς ἐργασίας ἐξήγαγον ὀρισμένα βασικὰ συμπεράσματα, ἅτινα συνοψίζονται ὡς ἀκολούθως : α) Ἡ ἀσκησις τῶν μικροτέρων μυῶν τοῦ ἀνθρώπου τυγχάνει εὐχερεστέρα. β) Δέον ν' ἀποφεύγεται ὅσον τὸ δυνατὸν ἡ χρησιμοποίησις τῶν μεγαλυτέρων μυῶν καθ' ὅσον προκαλεῖται ἠδύνη κόπωσης. γ) Ἡ συνεχὴς κίνησις περιορίζει τὴν κόπωσιν ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ ρυθμὸς τῆς ἐργασίας τυγχάνει κανονικός. δ) Ὅσον ταχύτερον στέλλεται ὁ μῦς τόσον βραδύτερον προκαλεῖται ἡ κόπωσης.

2. Εἰδικαί ἐρευναι ἀπέδειξαν ὅτι διὰ τῶν διαλειμμάτων περιορίζεται ἡ καὶ ἀποβάλλεται ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄργανισμοῦ ἡ τοξικότης ἥτις προκαλεῖται συνεπείᾳ τῆς κοπώσεως. Ἡ διάρκεια τῶν διαλειμμάτων ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ εἶδους ἐργασίας, ὡς καὶ τοῦ φύλου τῶν ἐργαζομένων, Ὁ Walther παρετήρησεν ὅτι ἓνα μικρὸν διάλειμμα 2·3' ἀνά ἡμίωρον ἐργασίας εἰς ἐργοστάσιον κατασκευῆς χαρτίνων σάκκων εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν αὐξήσιν τῆς ἀποδόσεως ἀπὸ 6000 εἰς 8000 τεμάχια ἡμερησίως.

Ἄλλὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἐργαζομένων κατὰ τὸ μεσολαβοῦν διάλειμμα ἐπηρεάζει τὴν ἐν συνεχείᾳ ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας τούτων. Πλείστοι τρόποι ἀποτελεσματικῆς χρησιμοποίησεως τοῦ διαλείμματος ἐξητάσθησαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ εἰδικοί εἰς τὰ θέματα ταῦτα Ogdon καὶ Wyatt ὑποδεικνύουν τὴν πλήρη ἀναπαυσιν τοῦ ἐργαζομένου (κατάκλισιν). Ἄτεροι τρόποι ἀναπαύσεως, ὡς ἡ παρεμβολή

μοποιήσεως μεθόδων ψυχαγωγίας τῶν ἐργαζομένων¹, ἀποβλέπει εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν ἀναστολὴν ἐπελεύσεως τῶν δυσαρέστων, διὰ τὸν ἐργαζόμενον καὶ τὴν ἐπιχείρησιν, συνεπειῶν, αἵτινες προκύπτουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παροχῆς τῆς ἐργασίας.

γ) Ὁ ρυθμὸς, δηλαδή ἡ κανονικὴ κίνησις τῶν ὑλικῶν μέσων καὶ καθ' ἣν τὰ παρεμβαλλόμενα μεσοδιαστήματα τυγχάνουν χρονικῶς ἰσομεγέθη. Ὁ ρυθμὸς κατὰ τὴν παροχὴν τῆς ἐργασίας διαπιστοῦται: εἴτε κινητικῶς, εἴτε ὀπτικῶς, εἴτε ἀκουστικῶς. Διὰ τοῦ προσήκοντος ρυθμοῦ ἐπιτυγχάνεται ὀρθολογισμὸς τῶν κινήσεων², ἔξοικονόμησις καταναλισκομένης ἐνεργείας, διευκολύνεται δὲ οὕτω ἡ αὐτοματοποιήσις τῆς ἐργασίας. Ὁ ρυθμὸς ὁμῶς πρέπει νὰ προσαρμόζεται τόσον πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας ὅσον καὶ πρὸς τὰς ἰκανότητας τῶν ἐργαζομένων³.

δ) Τὰ ἀτυχήματα. Τέλος, ἡ ψυχοτεχνικὴ ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὴν μελέτην τῶν αἰτίων τῶν προκαλούντων τ' ἀτυχήματα.

Ὁ διὰ τῶν *Tests* ἔλεγχος τῆς ἐπαγγελματικῆς καταλληλότητος

Ἔγνοια καὶ κατηγορίαι τῶν Tests

3. Αἱ μέθοδοι αἱ χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ἰκανοτήτων τῶν ἐργαζομένων διακρίνονται :

μουσικῆς ἢ ἡ διὰ περιπάτων ψυχαγωγία ἢ ἡ ἐλευθέρα χρησιμοποίησις τοῦ χρόνου, τυγχάνουν μικροτέρας ἀποτελεσματικότητος.

Γενικῶς δέον ν' ἀποφεύγονται μεγάλα διαλείμματα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμερησίας παροχῆς τῆς ἐργασίας, διότι ταῦτα συνεπάγονται τὴν μείωσιν τῆς συνολικῆς ἀποδόσεως ταύτης. Ἴδου διατὶ ἐν Ἀμερικῇ ἐπεκράτησεν ἡ ἡμίωρος μόνον διακοπὴ τῆς ἐργασίας διὰ τὴν λήψιν ἐλαφρᾶς μεσημβρινῆς τροφῆς καὶ ἡ μετάθεσις τοῦ βασικοῦ γεύματος κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας.

1. Ἡ μουσικὴ ἀπετέλεσεν ἐν ἑκ τῶν μέσων δι' ὧν καταπολεμεῖται ἡ μονοτονία τῆς συνεχοῦς ἐργασίας. Ἐθεωρήθη ὡς ἐν «ψυχικὸν τονωτικόν», ὃπερ δημιουργεῖ μίαν εὐχάριστον διάθεσιν. Οἱ εἰδικοί κατέληξαν ὅτι ἡ εἰς κάθε βάρδιαν ἐργασίας παρεμβολὴ δύο ἢ τριῶν μουσικῶν ἐκπομπῶν, τῶν 10 ἢ 15' λεπτῶν ἐκάστης, εἶναι ἀρκεταί. Βλ. εἰδικῶς *B. Benson*, *Music and Sound Systems in Industry*, N. York 1945, καὶ *B. Libelman*, *Therapeutic and industrial uses of music*, Columbia University Press, 1948.

2. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ὀρθολογισμὸν τῶν κινήσεων ὁ *M. Allain* (εἰς *Hommes et Techniques*, Ἰούλιος 1946), παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «Αἱ κινήσεις δέον νὰ περιορίζωνται εἰς τὸ ἐλάχιστον ἐν τῷ χρόνῳ καὶ τῷ χρόνῳ. Δέον νὰ εἶναι ρυθμικαὶ καὶ νὰ συνιστοῦν ἐν ὅλῳ ἀρμονικόν. Ὅσάκις τοῦτο καθίσταται δυνατόν, ἐπιβάλλεται ἡ ταυτόχρονος καὶ σύμμετρος χρησιμοποίησις ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ἢ καὶ περισσοτέρων ἐργατῶν. Αἱ κινήσεις δέον νὰ εἶναι φυσικαί, συνεχεῖς καὶ τυποποιημέναι».

3. Ὁ εἰς ἕκαστον ἐργαζόμενον προσήκων ρυθμὸς ἐργασίας δύναται νὰ ἐξευρεθῇ διὰ παρακολουθήσεως τῆς παρ' αὐτοῦ παραχθείσης ποσότητος μὴ ἐλαττωματικῶν προϊόντων.

α) Εἰς ἐμπειρικάς.

β) Εἰς ἐπιστημονικάς.

Αἱ π ρ ῶ τ α ἰ ἐφαρμόζονται εἰς μικρὰς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις, αἵτινες δὲν διαθέτουν μόνιμον, εἰδικὸν ἐπὶ τῶν ψυχοτεχνικῶν ἐρευνῶν, προσωπικὸν καὶ συνίστανται εἰς τὴν παρακολούθησιν τοῦ ἐργαζομένου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παροχῆς τῆς ἐργασίας του, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξακριβωθοῦν οἱ ἐκ τῆς ἐργασίας προκαλούμενοι εἰς αὐτὸν ἐρεθισμοί, ὡς καὶ ὁ τρόπος ἀντιδράσεως τούτου εἰς αὐτούς.

Αἱ δ ε ὑ τ ε ρ α ἰ προϋποθέτουν τὸν ἐξοπλισμὸν τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ καταλλήλων συσκευῶν καὶ μέσων, ὡς καὶ δι' εἰδικοῦ τεχνικοῦ προσωπικοῦ, μέσῳ τῶν ὁποίων ἐλέγχονται μετ' ἀκριβείας τὰ δεδομένα τῆς ἀναλύσεως τῆς ἐργασίας.

4. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῶν πνευματικῶν ἱκανότητων σήμερον διενεργεῖται, κυρίως, διὰ τῆς μεθόδου τῶν «δοκιμασιῶν» (tests). Τὰ tests διακρίνονται¹:

α) Ἐπιπέδῳ τοῦ εἶδους των: εἰς β ω β ἄ, κυρίως δι' ἀναλφαβήτους, ἅτινα χρησιμεύουν διὰ τὴν ἔρευναν τῆς καταλληλότητος τῶν κινήσεων τοῦ ἐξεταζομένου, εἰς π ρ ο φ ο ρ ι κ ἄ, εἰς γ ρ α π τ ἄ καὶ τέλος εἰς διενεργούμενα μέσῳ εἰδικῶν σ υ σ κ ε υ ῶ ν².

β) Ἐπιπέδῳ τῆς φύσεως τῆς ἀναμενομένης ἀπαντήσεως:

Εἰς π ρ ο κ α θ ω ρ ι σ μ ἔ ν η ς ἀπαντήσεως ἢ κινήσεως, ὅταν ὁ ἐξεταζόμενος ὀφείλῃ ν' ἀπαντήσῃ μονολεκτικῶς ἢ νὰ προβῇ εἰς ὀρισμένην κίνησιν.

Εἰς ἔ λ ε υ θ ἔ ρ α ς ἀπαντήσεως, ὅταν τῷ δίδεται ἡ εὐχέρεια νὰ προβῇ εἰς οἵανδήποτε ἐπεξηγηματικὴν ἀπάντησιν, ἐξ ἧς ὁ ἐξετάζων συνάγει συμπεράσματα.

Εἰς σ υ γ κ ρ ι τ ι κ ῆ ς ἀπαντήσεως, ὅταν μεταξὺ περισσοτέρων συλλογισμῶν ὁ ἐξεταζόμενος ὑπογραμμίσῃ τὸν ἀκριβέστερον. Ἐπὶ παραδείγματι τῷ τίθεται ὁ ἐξῆς συλλογισμὸς: «Τὸ βόλτ εἶναι μέ-

1. Βλ. F. Baumgarten, Les examens d'aptitude professionnelle, Paris 1931, σελ. 124.

2. Αὐταὶ ἐπιτρέπουν τὴν μέτρησιν τῆς ταχύτητος, τῆς ἀκριβείας, τῆς ἀντοχῆς τοῦ ὑποκειμένου, τῆς ταχύτητος ἀντιδράσεως κ. ο. κ. Οὕτω, συνήθης τρόπος «test» τῆς κατηγορίας ταύτης εἰς ὑποψηφίους ὁδηγοὺς λεωφορείων αὐτοκινήτων εἶναι ἐκεῖνος καθ' ὃν προβάλλεται κινηματογραφικὴ ταινία τῆς κυκλοφορίας πολυσυχνάστου ὁδοῦ, ὁ δὲ ἐξεταζόμενος, ἐφωδιασμένος μὲ εἰδικὰς συσκευὰς ὁδηγήσεως, ὀφείλει νὰ ἐνεργήσῃ καταλλήλως. Αἱ ἀντιδράσεις, αἱ προκαλούμεναι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ «test», καταγράφονται πρὸς ἐξαγωγήν συμπεράσματος.

τρον τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τῶν ρευμάτων τοῦ ἀέρος, τῶν ὑδατοπτώσεων, τῆς πτώσεως τῆς χιόνος κ.ο.κ.» καὶ καλεῖται νὰ σημειώσῃ τὴν ἀκριβεστέραν πρότασιν.

γ) Ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ :

Εἰς εἰδικὰ ἢ μεμονωμένα, ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἐξακριβωσιν μιᾶς ὀρισμένης ἰκανότητος τοῦ ἐξεταζομένου, ὡς, φέρ' εἰπεῖν, τῆς μνήμης ἢ τῆς προσοχῆς κ.ο.κ., καὶ εἰς γενικά, ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν ἀνεύρεσιν οἰασδῆποτε πνευματικῆς ἰκανότητος τοῦ ὑπὸ κρίσιν.

Συστοιχία τῶν «tests».

5. Ἡ ἐξέτασις ἀτόμου τινὸς συνεπάγεται σειρὰν ἢ συστοιχίαν πλειόνων «tests», ἐκλεγομένων ἐκάστοτε συμφώνως πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. Οὕτω ἐνδεικτικῶς παραθέτομεν¹ σειρὰν ἐκ 18 tests, μέσφ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ ἐξακριβωσις τῆς νοητικῆς καταστάσεως τοῦ ἐξεταζομένου :

Προσοχή : 1 ἐπίπεδον, 2 ἔναρξις.

Μνήμη : 3 μνήμη γεωμετρικῶν σχημάτων, 4 συγκεκριμένη μνήμη καὶ παρατήρησις, 5 μνήμη λέξεων, 6 λογικὴ μνήμη ταχύτης ἐκμαθήσεως, 7 ἀρχικὴ μνήμη, 8 τελικὴ μνήμη.

Φαντασία : 9.

Ἀντίληψις : 10 κατανοήσεως, 11 κριτικῆς, 12 ἐφευρετικότητος, (Ταλέντο) 13 λογικῆς, 14 προφορικοῦ λόγου, 15 γενικὴ, 16 ἀριθμητικὴ, 17 μηχανικὴ.

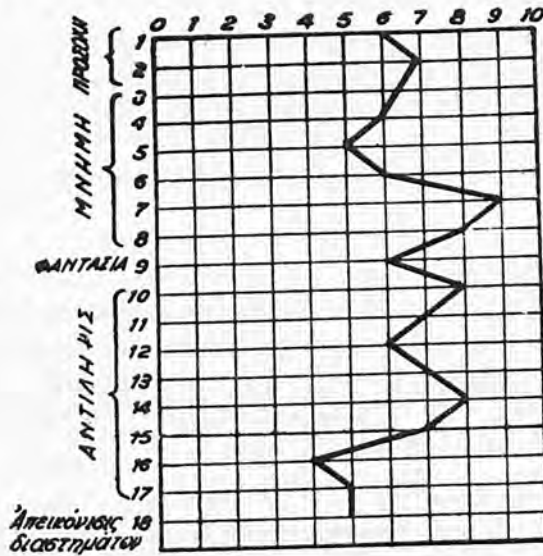
Ἀπεικόνισις διαστημάτων : 18.

6. Ἡ ἐκτίμησις τοῦ συνόλου τῶν συγκεντρουμένων βαθμῶν εἰς τὰ ἀνωτέρω «tests» ἐπιτυγχάνεται εὐχερέστερον διὰ μιᾶς γραφικῆς ἀπεικονίσεως καλουμένης μεθόδου τῶν κατατομῶν (Méthode des profils)². Κατ' αὐτήν, ἐπὶ ἰσαπεχουσῶν εὐθειῶν, καθέτων ἐπὶ ἄξονά τινα κατακόρυφον (βλ. σχ. σελ. 156), λαμβάνομεν μῆκη ἀνάλογα πρὸς τοὺς ἀριθμούς, οἱ ὅποιοι μετροῦν ἢ συνοψίζουν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν σχετικῶν «tests» τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Αἱ εὐθεῖαι αἱ ὁποῖαι ἐνώνουν τὰ σημεῖα ταῦτα σχη-

1. Βλ. Orga, Ἀπρίλιος 1934, σελ. 151. εἰς Michel Huber, Statistiques d' Entreprises» Paris 1948, σελ. 98 ἐπ.

2. Βλ. M. Uber, op. cit., σελ. 98 ἐπ.

ματίζουν πολυγωνικήν γραμμήν, τήν «*ψυχοτεχνικήν κατατομήν*» τοῦ ἐν λόγῳ προσώπου.

Ἡ ἀναπαράστασις αὕτη ἐχρησιμοποιήθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1906 εἰς τὴν ἀνθρωπολογίαν, ἐφηρμόσθη δὲ εἰς τὰς νοητικὰς μετρήσεις τὸ ἔτος 1910 ὑπὸ τοῦ Ρώσου ψυχιάτρου Ροσσολίνο, ὁ ὁποῖος ἐχρησιμοποιεῖ δι' ἕκαστον «*test*» κλίμακα ἀπὸ 0 ἕως 10.

* Ἡ ἀξιολόγησις τῶν πορισμάτων τῶν «*tests*».

7. Ἡ συναγωγή ἀκριβῶν συμπερασμάτων ἐκ τῶν διενεργουμένων «*tests*» ἀποτελεῖ θέμα λεπτόν, καθ' ὅσον ἀπαιτεῖ ὅπως ὁ διενεργῶν τὴν ἐξέτασιν ἀφ' ἑνὸς μὲν κατέχη εἰδικὰς γνώσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι προικισμένος μὲ λίαν ἀνεπτυγμένην διαίσθησιν.

Ἡ δυσκολία εἰς κάθε «*test*» συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐξακριβωθῇ κατὰ πόσον αἱ δοθεῖσαι ἐκ μέρους τοῦ ἐξεταζομένου ἀπαντήσεις ὑπῆρξαν συμπτωματικαὶ ἢ πραγματικά. Ἀλλὰ ἡ τοιαύτη διαπίστωσις τυγχάνει δυσχερῆς, καθ' ὅσον ὁ συναισθηματικὸς καὶ ψυχικὸς κόσμος τοῦ ἐξεταζομένου ὑφίσταται συνεχῶς διακυμάνσεις καὶ μεταλλαγὰς, συνέπεια τῶν ὁποίων εἶναι ὅτι οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν «*tests*», ἅτινα ὡς ἐκ τούτου μόνον *σχετικὴν* ἀξίαν ἔχουν.

8. Διὰ τὴν καθίσταται ἀσφαλέστερον τὸ «test» θὰ πρέπει τοῦτο νὰ ἐξετάζη ἐκάστοτε μίαν καὶ μόνην ἰκανότητα. Ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ παρέχη τὴν δυνατότητα διαφορισμοῦ τῶν ἐξεταζομένων καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ μὴ εἶναι οὔτε πολὺ εὐκόλον, ἀλλ' οὔτε δυσκολώτατον.

Πάντως ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα μελέτη διὰ τὸν ἔλεγχον τῶν πορισμάτων ἐκάστου εἴδους test¹, ἥτις εἰδικώτερον συνίσταται εἰς τὸν ἀριθμητικὸν καθορισμὸν τοῦ κανονικοῦ «δείγματος»², ἐφ' οὗ δέον νὰ στηριχθῇ τὸ «test», καὶ εἰς τὸν κατὰ κατηγορίας προσδιορισμὸν τῶν προσώπων, ἐφ' ὧν θὰ διενεργηθῇ τοῦτο, διότι τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ διαφέρουν εὐρύτατα ἀναλόγως ἡλικίας, μορφώσεως, περιβάλλοντος κλπ. τοῦ ἐξεταζομένου.

Χαρακτηριστικὰ τινὰ παραδείγματα τοῦ τρόπου
διεξαγωγῆς τῶν Tests³

¹ *Ἐξέτασις τῆς προσοχῆς.* Δίδεται, φέρ' εἰπεῖν, εἰς τὸν ἐξεταζόμενον ἔντυπὸν τι, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ὑπογραμμίσῃ ἐντὸς ὠρισμένου χρόνου ἅπαντα τὰ ἐν τῇ σελίδι ὑπάρχοντα τοῦ αὐτοῦ εἴδους γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, π.χ. τὰ α ἢ τὰ ω. Ἐν συνεχείᾳ ἐλέγχονται αἱ παραλείψεις καὶ ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς προσοχῆς τοῦ ὑποστάντος τὴν δοκιμασίαν.

² *Ἐξέτασις τῆς εὐφυΐας.* Τίθενται ὠρισμένα ἐρωτήματα εἰς τοὺς ἐξεταζομένους, οἵτινες ἐντὸς ὠρισμένου χρόνου ὑποχρεοῦνται ν' ἀπαντήσωσιν ὀρθῶς. Τὰ θέματα ταῦτα ὀρίζονται προοδευτικῶς, ἐκ τῶν εὐκολωτέρων πρὸς τὰ δυσκολώτερα. Πρὸς κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω, παραθέτομεν ὠρισμένα παραδείγματα ἐρωτημάτων:

Ἥτοι: ἐκ τῶν κάτωθι λέξεων νὰ ὑπογραμμισθῇ ἡ ἀναπροσάρμοστος, δηλαδή ἡ μὴ σχετιζομένη πρὸς πάσας τὰς λοιπὰς. Π.χ. *λέμβος, λίθος, ξύλον, πλοῖον.* Πλὴν τοῦ λίθου πάντα τὰ λοιπὰ ἐπιπλέουν ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Ἄρα ὑπογραμμίζεται ἡ λέξις *λίθος.*

Ἡ εἰς τὴν κατωτέρω σειρὰν ἀριθμῶν νὰ γραφῶσιν ἐν τῇ θέσει τῶν ἀποσιωπητικῶν οἱ ἀκολουθοῦντες δύο ἀριθμοὶ 4, 8, 12, 16, 20 (οὗτοι εἶναι οἱ 24, 28).

Ἡ δίδονται αἱ κάτωθι λέξεις, αἵτινες, λόγῳ θέσεως, δὲν σχηματίζουν λογικὴν τῶν πρότασιν. Ζητεῖται ὅπως τεθῶσιν εἰς λογι-

1. Οἱ Γάλλοι λέγουσιν: «on doit tester le test».

2. Ἐν Ἀμερικῇ ὁ ἀριθμὸς τοῦ δείγματος εἶναι τοῦλάχιστον 100 πρόσωπα.

3. Ὅρα *Κλ. Μπανταλούμαν*, ἐνθ' ἀν. σελ. 99 κ. ἐ., παραπέμποντα εἰς εἰδικὴν ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφίαν, καὶ *Solier et Drabs*, *La Psychotechnique*, 1933, σελ. 85.

κὴν σειράν, π.χ. «Ὁμιλήση γὰρ δὲν ἵππος δύναται ὄ». Ἐξ αὐτῶν σχηματίζεται ἡ πρότασις: ὁ ἵππος δὲν δύναται γὰρ ὀμιλήση.

Ἐξέτασις τῆς μνήμης. Τοποθετεῖται πρὸ τοῦ ἐξεταζομένου εἰκὼν περιλαμβάνουσα ὁμάδα προσώπων. Ἐν συνεχείᾳ ἀφαιρεῖται ἢ ἐν λόγῳ εἰκὼν καὶ ἐπιδεικνύεται ἕτερα, εἰς ἣν ὠρισμένα πρόσωπα ἔχουν ἀντικατασταθῆ δι' ἄλλων. Ἀναλόγως τῆς μνημονικῆς ἰκανότητος τοῦ ὑποψηφίου οὗτος ἀναγνωρίζει καὶ συγκρατεῖ μεγαλύτερον ἢ μικρότερον ἀριθμὸν προσώπων ἐκ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας εἰκόνας.

Ἐξέτασις κοπώσεως. Μετρεῖται συνήθως ἡ ποσότης τοῦ ἐκπνεομένου διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος τόσον εἰς στάσιν ἡρεμίας ὅσον καὶ ἐν ὥρᾳ ἐργασίας. Ἡ ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης προκύπτουσα διαφορὰ παρέχει στοιχεῖα διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς κοπώσεως τοῦ ἐξεταζομένου. Ἐκτὸς ὁμως τοῦ ἀνωτέρω τρόπου, συνεπεῖα τῆς κοπώσεως παρατηροῦνται καὶ ἕτεροι μεταλλάγαι ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας, διαπιστούμεναι ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ σφυγμοῦ. Πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς κοπώσεως χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰδικαὶ συσκευαί.

Μέσα ρυθμίσεως ἐργασίας

Τὰ βάσει τοῦ ἐλέγχου τῆς ἐπαγγελματικῆς καταλληλότητος προκύψαντα πορίσματα ἐπὶ τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν ἰκανότητων τῶν ἐργαζομένων ἀξιοποιοῦνται καταλλήλως ἐκ μέρους τῆς Ἐπιχειρήσεως, ἣτις ἐν ὄψει τούτων καθορίζει τὸ εἶδος, τὴν ἔντασιν καὶ τὸν ρυθμὸν τῆς ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει παρεχομένης ἐργασίας. Οὕτω καταρτίζεται ὁ κανονισμὸς τῆς ἐργασίας, ὅστις καθορίζει τὰς ἐφαρμοστέας μεθόδους καὶ τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν μεγιστοποίησιν τῆς ἀποδόσεως τῆς παρεχομένης ἐργασίας. Εἰδικώτερον, ὁ κανονισμὸς τῆς ἐργασίας περιλαμβάνει ἀρχὰς τὰς ὁποίας δεόν νὰ τηρῆ ὁ ἐργαζόμενος ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ἐργασίας του, ὡς καὶ τὰ ἐν γένει ὑλικά καὶ μηχανικά μέσα τὰ ὁποῖα ἡ ἐκμετάλλευσις θέτει εἰς τὴν διάθεσιν του διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἀνατεθέντος εἰς τοῦτον ἔργου. Βοηθητικὰ ρυθμιστικὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων συγκεκριμενοποιεῖται ἢ ἀνωτέρω ἐπιδίωξις εἶναι: α) Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐργασίας, ὅπερ παρέχει προσωπικὰς ἐντολὰς καὶ ὑποδείξεις πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν ἐργαζομένων καθορίζουσας τοὺς τρόπους ἐνεργείας, τούτου καὶ β) Αἱ πάσης φύσεως ἐγκύκλιοι ἐργασίας αἵτινες περιλαμβάνουν ὠρισμένας λεπτομερείας ἀφορώσας τὴν παροχὴν τῆς ἐργασίας ἢ τροποποιούσας εἰς τινὰ σημεῖα τὸν

κανονισμόν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὅστις θέτει τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς ὀργανώσεως ταύτης.

• **Ἐξειδίκευσις τοῦ προσωπικοῦ (ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις - training education).**

Ἡ ἐξειδίκευσις ἢ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις τοῦ προσωπικοῦ, ἣτις συντελεῖται εἴτε ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως «Training within Industry»¹ δι' εἰδικῆς μετεκπαιδεύσεως παρεχομένης ὑπὸ ἀνωτέρων στελεχῶν αὐτῆς, εἴτε ἀνατίθεται εἰς ἐτέρους ἐκπαιδευτικούς ὀργανισμούς, ἀποβλέπει εἰς τὴν πληρεστέραν κατάρτισιν καὶ τελειοποίησιν τῶν ἐν αὐτῇ πάσης φύσεως ἐργαζομένων. Διὰ ταύτης ἐπιδιώκεται οὐ μόνον ἡ τεχνικο-οικονομικὴ ἐπαγγελματικὴ προαγωγή τῶν μεμονωμένων ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ ἡ συλλογικὴ ἐξύψωσις μιᾶς ὁμάδος ἐργαζομένων, ὡς καὶ ὁ συντονισμὸς τῶν ἐπὶ μέρους ὁμάδων ἐργασίας.

Ἐν Ἀμερικῇ, ἔνθα ἐπιδιώκεται ἡ κατάρτισις ἀτόμων μὲ ἔντονον ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν καὶ πρακτικῶς χρησίμων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Οἰκονομίας, καταβάλλεται ἰδιαιτέρα φροντίς² καὶ ὑφίσταται στενὴ συνεργασία μεταξὺ τῶν πάσης φύσεως ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ τῶν βιομηχανικῶν ἰδίᾳ, ἐπιχειρήσεων³.

1. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐφηρμόσθη εὐρύτατα καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1944 συστάσει τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας. Ἐπίσης εἰσήχθη εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου Ἐργασίας. Ἐκτοτε τὴν υλοθέτησε τὸ I. F. P. C. (Institut Français pour la formation des Cadres), εἰς δὲ τὴν Ἰταλίαν τὸ E.N.A.L.C. (Ente Nazionale addestramento lavoratori del commercio). Ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς δημιουργίας καὶ μετεκπαιδεύσεως στελεχῶν ἰδίᾳ εἰς τὸν τομέα τῆς διαθέσεως τῶν ἀγαθῶν ἠσχολήθη τὸ κατὰ τὸν Μάϊον 1959 Διεθνὲς Συνέδριον ἐν Bellagio (Ἰταλίας). Ἀξία δὲ ἰδιαιτέρας μνείας τυγχάνει ἡ γενικὴ εἰσήγησις τοῦ M. G. Magnus - Hannaford, Sur l'enseignement de la Distribution, δημοσιευθεῖσα εἰς εἰδικὸν τεῦχος ὑπὸ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος κατὰ μῆνα Μάρτιον 1959.

2. Ἡ General Electric Company μετεκπαιδεύει συστηματικῶς ἐτησίως ἕνα μέρος ἐκ τῶν 250.000 ἐν αὐτῇ ἐργαζομένων. Ἡ International Harvester ἔχει πρόγραμμα διδασκαλίας διὰ τὴν τελειοποίησιν τῶν ἐργαζομένων, τοῦ ὁποίου ἡ διάρκεια ἀνέρχεται εἰς 80 ὥρας. Τοῦτ' αὐτὸ πράττουν ἡ General Motors, ὡς καὶ ἡ Ford, ἣτις εἰς εἰδικὸν Πανεπιστήμιον καταρτίζει ἐντὸς τετραετίας τὰ μελλοντικὰ διοικητικὰ καὶ τεχνικὰ αὐτῆς στελέχη, ὡς καὶ ἄλλαι ἐπιχειρήσεις.

3. Μέγας ἀριθμὸς ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων διαθέτουν εἰδικὰ τμήματα, εἰς τὰ ὅποια δέχονται ἀποκλειστικῶς ἄτομα τὰ ὅποια ἔχουν ἤδη μίαν μακρὰν πρακτικὴν πείραν εἰς ἐπιχειρήσεις. Οὕτω, ἡ Graduate School of Business Administration τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Harvard παρέχει εἰδικὴν διετῆ ἐκπαίδευσιν προσανατολισμένην πρὸς τὸν ἐμπορικὸν τομέα. Ἡ διδασκαλία διενεργεῖται βάσει τῆς μεθόδου τῶν συγκεκριμένων περιπτώσεων (case system), διὰ τοῦ ὁποίου κυρίως ὑποδεικνύεται ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι. Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ τὸ Advanced Mana-

Τὰ ἐπιλεγόμενα πρὸς μετεκπαίδευσιν ἄτομα προετοιμάζονται διὰ τὴν διαδοχὴν εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς.

*III.— Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προσφορωτέρου
συστήματος ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας*

Γενικά περί μισθοῦ.

1. Ἡ εἰς τὸν ἐργαζόμενον καταβαλλομένη ἀμοιβὴ διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ παρεχομένην ἐργασίαν ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως καλεῖται *μισθός*.

Οὗτος δυνατὸν νὰ καλύπτῃ ἀπασχόλησιν μεγαλυτέρας χρονικῆς διάρκειας (μῆνα, ἐξάμηνον ἢ καὶ ἔτος) ἢ ν' ἀνταμειβῇ τὸν ἐργαζόμενον δι' ἐνέργειαν καταβαλλομένην ἐντὸς βραχυτέρου χρονικοῦ διαστήματος (ἡμέραν ἢ καὶ ὥραν). Εἰς τὴν τελευταίαν περιπτώσιν ὁ μισθὸς φέρεται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *ἡμερομίσθιον* ἢ *ὥρομίσθιον*.

Ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας δυνατὸν νὰ καταβάλληται εἴτε εἰς *χρῆμα*, εἴτε εἰς *εἶδος*¹, εἴτε καὶ εἰς ἀμφοτέρω. Εἰς τὴν σύγχρονον ἐγγρέματον συναλλακτικὴν οἰκονομίαν, ἡ συνθηθετέρα μορφή εἶναι ἡ *χρηματικὴ ἀνταμοιβή*. Ἐξαιρετικῶς ὁμως, εἰς περιόδον νομισματικῆς ὑποτιμῆσεως (πληθωρισμοῦ), δυνατὸν νὰ ἐφαρμόζηται σύστημα ἀμοιβῆς εἰς εἶδος, καὶ τοῦτο διότι εἰς παρομοίας περιπτώσεις μόνον οὕτω ὁ ἐργαζόμενος ἐξασφαλίζει σταθερὰν ἀγοραστικὴν ἰκανότητα.

2. Ἡ ἐξεύρεσις τοῦ καταλληλοτέρου συστήματος ἀμοιβῆς, εἰς

gement Program τοῦ Harvard δι' ἄτομα ἐπίσης τῆς πράξεως μεγαλυτέρας ἡλικίας (35 - 55 ἐτῶν), διάρκειας 3 μηνῶν. Ἐνταῦθα διδάσκονται: πολιτικὴν ἐπιχειρήσεων (Business Policy), Διοικητικὴν πρακτικὴν (Administrative Practice), κόστος καὶ χρηματοοικονομικὴν διοίκησιν (Cost and financial Administration), ἐρευνᾶν τῆς ἀγορᾶς (Marketing) καὶ προβλήματα σχέσεων ἐργασίας (Problems in Labour Relations).

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1943 τὸ αὐτὸ Πανεπιστήμιον ἴδρυσε εἰδικὸν τμήμα μετεκπαίδευσεως τῶν συνδικαλιστῶν (Trade Union program). Εἰς τοῦτο διδάσκονται μαθήματα ἀναγόμενα εἰς τὸ Ἔργατικὸν Δίκαιον, τὰς σχέσεις ἐργασίας, τὴν ἱστορίαν τῆς ἀμερικανικῆς ἐργατικῆς κινήσεως, τὴν λογιστικὴν καὶ ἀνάλυσιν οἰκονομικῶν καταστάσεων, τὰς συλλογικὰς συμβάσεις ἐργασίας κ.ο.κ.

Πλείονα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου βλ. *J. M. de Lattre, L'Entreprise dans l'Économie Moderne Américaine*, Paris 1953, σελ. 47 ἐκ.

1. Ὁ Ν. 362/1945 ἀπηγόρευσε τὸν μισθὸν εἰς εἶδος. Κατόπιν διεθνοῦς συμβάσεως κυρωθείσης ὑπὸ τοῦ Ν. 3248/1955 δύνανται αἱ ἐθνικαὶ νομοθεσίαι νὰ ἐπιτρέπουν τὴν ἀποζημίωσιν εἰς εἶδος, ἀρκεῖ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ μισθοῦ νὰ συνάγεται ἐκ τῆς συμβάσεως ἐργασίας.

Ἐκαστον εἶδος ἐπιχειρήσεως, ἀποτελεῖ θέμα ἐξαιρετικῶς λεπτόν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὰς ἐν γένει *οργανωτικὰς* φροντίδας τῆς διοικήσεώς της, διότι ὁ ἐκάστοτε καταβαλλόμενος μισθός, πλὴν τῶν ἄλλων, ἀποτελεῖ τὸ μέσον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ εἰς τὴν εὐρυθμον καὶ ἀρμονικὴν συνεργασίαν μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν, συντείνει δὲ εἰς τὴν αὐξήσιν ἢ μείωσιν τῆς παραγωγικῆς ἀποδόσεως τῶν ἐργαζομένων.

Τοῦτου ἕνεκα καὶ δι' οὓς λόγους ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐτονίσθη, τόσον εἰς τὴν θεωρίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν πράξιν, ἐγκατελείφθησαν αἱ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐπικρατήσασαι ἀρχαὶ τῆς Κλασσικῆς Σχολῆς, καθ' ἃς ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας καθορίζεται ἐκάστοτε ἀναλόγως τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεώς της—ὡς αἱ τιμαὶ τῶν λοιπῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν—ἐπεβλήθη δὲ ἡ ἀποψις ὅτι κατὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ὕψους τοῦ μισθοῦ δὲν πρέπει νὰ ἐπικρατοῦν ἀντιλήψεις στενῶς οἰκονομικαί, ἀλλὰ εὐρύτεραι κοινωνικῆς δικαιοσύνης¹. Βεβαίως, ἡ ἐπικράτησις τοιούτων ἀπόψεων ὑπῆρξε προῖόν ἀσκηθείσης πίεσεως καὶ ἐκ μέρους τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων.

Σύγχρονοι ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας.

3. Αἱ ἀρχαὶ αἵτινες σήμερον ἐπικρατοῦν ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθορισμοῦ τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας συνοψίζονται ὡς ἀκολούθως:

α) Συνεχῆς βελτίωσις τῆς καταβαλλομένης ἀμοιβῆς² διὰ προσθέτων παροχῶν ἢ ἄλλων εὐεργετημάτων (κατασκευὴ ὑγιεινῶν κατοικιῶν, εὐκολία προμηθείας καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, ταμεῖα βοηθείας κλπ.). Εἰς τὰς Η.Π.Α. διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ συγκροτοῦνται, ἐκ μέρους τῶν μεγάλων ἰδίᾳ ἐπιχειρήσεων, εἰδικὰ ἀποθεματικὰ κατὰ τὰς περιόδους οἰκονομικῆς εὐεξίας,

1. Βλ. καὶ εἰς περιοδικὸν «*Études et Conjoncture*» N° 2, ἔτος 1952: *Les méthodes de fixation des salaires et la politique des salaires dans le monde.*

2. Εἰς τὴν Οἰκονομίαν τοῦ 20οῦ αἰῶνος προέχουσαν θέσιν κατέχει ἡ φροντίς βελτιώσεως τοῦ ἡμερομισθίου. Ἡ Οἰκονομία τοῦ 19οῦ αἰῶνος ἐχαρακτηρίζετο ἐκ τῆς φροντίδος αὐξήσεως τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους, ἐνῶ ἡ Οἰκονομία τοῦ 18οῦ αἰῶνος ἐκυριαρχεῖτο ἐκ τῆς προσπάθειας αὐξήσεως τῆς ἐγγείου προσόδου.

Τὸ δικαίωμα ἐργασίας ἐφθασε σήμερον εἰς ἀποφασιστικὸν σημεῖον. Τὸ κεφάλαιον τείνει νὰ μὴ ἀποτελῇ πλέον τὸν βασικὸν συντελεστὴν τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ στοιχεῖον ἐξηρημένον ἐκ τῆς ἐργασίας. Βλ. *M. Fourastié, Les nouveaux aspects de la pensée économique* εἰς *Annales d' Histoire Économique et Sociale* (Ἰαν. - Μάρτιος 1949). Βλ. Ὁμοίως εἰς *François Perroux, Les caractères contemporains du salaire*, Paris 1946.

ἄτινα χρησιμοποιοῦνται πρὸς βελτίωσιν τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἐργαζομένων κατὰ τὰς περιόδους τῶν κρίσεων¹.

Ἐπίσης τὰ οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα ἀποτελοῦν συμπλήρωμα τοῦ βασικοῦ μισθοῦ καὶ συνίστανται εἰς τὴν καταβολὴν προσθέτου πινὸς ποσοστοῦ εἰς ἐκείνους οἵτινες ἔχουν οἰκογενειακὰ βάρη. Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ προσαρμογὴ τῆς ἀντιμισθίας πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου ἔχει ὄχι μόνον κοινωνικὴν, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικὴν βᾶσιν, διότι ἡ στέρησις τῶν ἀναγκασιούτων μέσων συνεπάγεται ἀφ' ἑνὸς μὲν κλονισμόν τῆς ὑγείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ψυχικὴν κατάπτωσιν, γεγονότα ἄτινα τελικῶς ὀδηγοῦν εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἀποδόσεως τῶν ἐργαζομένων.

β) Ἐξασφάλισις σταθερᾶς ἀγοραστικῆς δυνάμεως εἰς τοὺς ἐργαζομένους (τιμαριθμικὸς μισθός).

γ) Γενίκευσις σχεδὸν τοῦ συστήματος ἀμοιβῆς κατὰ χρόνον, συνοδευομένης διὰ βραβείων (primes) ἢ καὶ δικαιώματος συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη, καὶ ἐγκατάλειψις τοῦ συστήματος ἀποζημιώσεως κατ' ἀπόδοσιν (ἢ κατὰ τεμάχια), ὅπερ παρουσιάζει τὸ μειονέκτημα, ὅτι κατεξαντλεῖ τὸν ἐργαζόμενον καὶ θέτει αὐτὸν εἰς ἓνα συνεχῆ, συνεπιὰ τοῦ ἀβεβαίου καὶ ἀσταθοῦς μεγέθους τῆς ἡμερησίας ἀποζημιώσεως, ἐκνευρισμόν, ἐπιτεινόμενον ἐκ τοῦ διαρκοῦς ὑποβιβασμοῦ ἐκ μέρους τοῦ ἐργοδότη τῆς τιμῆς μονάδος βάσεως.

● Ὁ χρόνος, βασικὸν στοιχεῖον διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀμοιβῆς ἐργασίας

4. Διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἀντιμισθίας, ἀνεξαρτήτως συστήματος, ἀπαραίτητον τυγχάνει νὰ γνωρίζωμεν τὸν χρόνον καὶ τὰς κινήσεις αἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν παραγωγὴν ὠρισμένου προϊόντος ἢ διὰ τὴν παροχὴν ὠρισμένης ὑπηρεσίας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διεθνῶς καθιερώθησαν αἱ μελέται χρόνου καὶ κινήσεων, περὶ ὧν γίνεται λόγος εὐθὺς ἀμέσως. Παραλλήλως ὁμως μὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ διαπίστωσις τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου καὶ τῶν ἀπα-

1. Ἐν Ἀμερικῇ ἐπικρατοῦν νέαι οἰκονομικαὶ ἀντιλήψεις. Ὑποστηρίζεται, διηλονότι, ὅτι τὸ συμφέρον τῆς ἐπιχειρήσεως συνίσταται εἰς τὴν ὅσον ἐὸ δυνατόν γενναιοτέραν μισθοδοσίαν τῶν ἐργατῶν, διότι οὕτοι ἀποκτοῦν μεγαλυτέραν ἀγοραστικὴν δύναμιν καὶ οὕτω οἱ ἴδιοι οἱ ἐργαζόμενοι καθίστανται καταναλωταὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν παραγομένων προϊόντων. Ὁ Ford παρατηρεῖ ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας ὀφείλει νὰ ἔχῃ συνεχῶς πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀρχήν, ὅτι οἱ ἐπ' αὐτὸν ἐργαζόμενοι εἶναι συν-ἐταιροὶ του καὶ πρέπει νὰ μετέχωσιν εἰς τὰ κέρδη δι' ὑψηλῶν ἡμερομισθίων.

Παρ' ἡμῖν, ὁ γενικὸς μέσος ὄρος ἡμερομισθίων—βάσει στοιχείων τοῦ I.K.A.—ἀπὸ 71,60 δραχ. κατὰ Ἰούνιον 1963 ἀνῆλθε εἰς 82,20 τὸν αὐτὸν μῆνα τοῦ 1965.

ραιτήτων κινήσεων ἐκάστου ἔργου εἶναι κατ' ἐξοχὴν θέμα ὀργανωτικόν. Διότι, ἐὰν δὲν γνωρίζωμεν τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον καὶ τὰς κινήσεις διὰ τὴν περαιοσιν ἐκάστης φάσεως τῆς ἐργασίας, δὲν καθίσταται δυνατὸς ὁ λελογισμένος καταμερισμὸς ταύτης, οὐδὲ ἡ κλιμάκωσις τῆς κατὰ στάδια, βαθμίδας κλπ., εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἑναρμονίζηται ἡ παραγωγικὴ διαδικασία διὰ τῆς ταυτοχρόνου ἀπασχολήσεως τοῦ ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει ἐργαζομένου προσωπικοῦ.

Ὅσον ὁμως ἡ μέτρησις τοῦ χρόνου τῆς μηχανικῆς ἐργασίας εἶναι εὐχερῆς, διότι παρουσιάζει ὁμοιομορφίαν καὶ σταθερότητα κατὰ τὴν παροχὴν τῆς, τόσον ἡ μέτρησις τοῦ χρόνου τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας καθίσταται δυσχερῆς, διότι ἕκαστος ἐργαζόμενος, ἀναλόγως τῆς ἰκανότητος ἢ ἐργατικότητός του, παρέχει τὸ ἔργον του ἄλλοτε ταχύτερον καὶ ἄλλοτε βραδύτερον.

5. Ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας συνήθως μετρεῖται διὰ τῆς μεθόδου τοῦ «μέσον χρόνου». Αὕτη συνίσταται εἰς τὴν μέτρησιν τοῦ χρόνου ἀριθμοῦ τινος μέσων ἢ κοινῶν ἐργατῶν καὶ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ μέσου ὄρου. Ἐπίσης, δυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν μεγαλύτεραν ἀκρίβειαν, ἐὰν καθορίσωμεν τὸν μέσον ὄρον τοῦ μέσου ὄρου. Δηλαδή ἀφοῦ ἐξεύρωμεν τὸν μέσον ὄρον κατὰ διαφόρους στιγμὰς (φέρ' εἰπεῖν πρῶταν, μεσημβρίαν, ἑσπέραν), ἐν συνεχείᾳ νὰ προσδιορίσωμεν τὸν γενικὸν μέσον ὄρον μεταξὺ τῶν καθορισθέντων μερικῶν μέσων ὄρων.

Παράδειγμα.— 5 κοινοὶ ἐργάται ἐξεταζόμενοι κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐργασίας των παρέχουν τὸ ἔργον ἐντὸς τῶν ἀκολουθῶν χρόνων :

Α	Β	Γ	Δ	Ε
2 ὥρας	3	2,5	3,5	2,25

Ὁ μέσος χρόνος εἶναι $13,25 : 5 = 2,65$ ὥρας.

Ἐὰν ἡ αὐτὴ μέτρησις γίνῃ καὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ τὴν ἑσπέραν καὶ ἐξακριβωθῶσιν οἱ ἀντίστοιχοι χρόνοι, 2,80 ὥραι καὶ 3,10 ὥραι, τότε δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὸν γενικὸν μέσον ὄρον τῶν ὡς ἄνω ἐπιτευχθέντων χρόνων, ἥτοι :

$$\frac{2,65 + 2,80 + 3,10}{3} = 2,85 \text{ ὥραι}$$

• **Αἱ μελέται χρόνου καὶ κινήσεων (time and motion studies).** Κατὰ τὰς ἐν λόγῳ μελέτας ἐξετάζεται ἡ ἐργασία ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀπόψεως τῆς κινήσεως.

αίαν, ημερησίαν ή τὸ πολὺ ἑβδομαδιαίαν ἀπασχόλησιν. Ὁ τρόπος οὗτος ἀντιμισθίας εἶναι σήμερον ὁ πλέον διαδεδομένος. Πλεονεκτεῖ δέ, διότι δὲν κατεξαντλεῖ τὸν ἐργαζόμενον, ἐξασφαλίζει εἰς αὐτὸν ὠρισμένον σταθερὸν εἰσόδημα, ἐφ' οὗ οὗτος στηριζόμενος δύναται νὰ ρυθμίξῃ τὸν τρόπον καλύψεως τῶν ἀναγκῶν του, τέλος δὲ ἀποτελεῖ μέσον σταθερὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ στηριχθῶσιν αἱ ἐκάστοτε καταρτιζόμεναι συλλογικαὶ συμβάσεις ἐργασίας.

Ἐξ ἄλλου, τὸ σύστημα τοῦτο μειονεκτεῖ: διότι ἅπαντες οἱ ἐργαζόμενοι, ἀνεξαρτήτως ἀποδόσεώς των, ἕξομοιοῦνται μεταξύ των καὶ λαμβάνουν τὴν αὐτὴν ἀμοιβήν, διότι ἐὰν δὲν συνοδεύεται μὲ συστηματικὴν παρακολούθησιν τῶν ἐργαζομένων ἄγει εἰς τὴν μείωσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας, τέλος διότι συνεπάγεται δυσχερείαν καὶ ἀβεβαιότητα ἐν τῇ κοστολογίῃ, καθ' ὅσον, ἐνῶ ἡ ἐπιβάρυνσις τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ πάσης φύσεως ἀμοιβᾶς ἐργασίας παραμένει σταθερά, ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας ποικίλλει τόσον μεταξύ ἐργαζομένων ὅσον καὶ μεταξύ διαφόρων χρονικῶν περιόδων.

8. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τούτου ἐνδείκνυται:

α) Ὅσακις ἡ φύσις ἢ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ἐνδεχομένη ἐπιτάχυνσις τοῦ ρυθμοῦ ταύτης θὰ ὠδήγει εἰς σωματικὴν ἢ πνευματικὴν βλάβην τοῦ ἐργαζομένου ἢ καὶ εἰς ὑλικὴν ζημίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἀποδίδει σημασίαν εἰς τὴν ποιότητα καὶ οὐχὶ τὴν ποσότητα τῶν παραγομένων εἰδῶν (π.χ. ὠρολογιοποιτὰ, βιομηχανία κατασκευῆς λεπτεπιλέπτων ὀπτικῶν ὀργάνων, λύσις καὶ ἀρμολόγησις μηχανῶν πάσης φύσεως κ.ο.κ.).

β) Ὅσακις τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας δὲν εἶναι τυποποιημένον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται εὐχερῆς ἡ μέτρησις αὐτοῦ. Π.χ. εἰς ἐπιχειρήσιν ἐπισκευῆς αὐτοκινήτων, ἢ ἠλεκτρικῶν, ἢ ὑδραυλικῶν κλπ. ἐγκαταστάσεων κ.ο.κ., τὸ ἀποτέλεσμα παρουσιάζει ἀνομοιομορφίαν, ὡς ἐκ τούτου τὸ σύστημα ἀμοιβῆς κατὰ χρόνον εἶναι τὸ ἐνδεικνυόμενον.

γ) Ὅσακις ἐξ ὑπαιτιότητος τοῦ ἐργοδότη καὶ οὐχὶ τοῦ ἐργαζομένου ἡ ἐργασία δὲν παρουσιάζει ὀργανικὴν συνέχειαν, ἀλλὰ διακόπτεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παροχῆς της. Π.χ. εἰς βιομηχανίαν, ὅπου, λόγῳ εἴτε ἐλλείψεως παραγγελιῶν, εἴτε πρώτων ὑλῶν, εἴτε ἄλλων τεχνικῶν δυσχερειῶν, ὁ ἐργαζόμενος ὑποαπασχολεῖται.

9. Παραλλαγήν τοῦ συστήματος ἀμοιβῆς κατὰ χρόνον ἀποτελεῖ ἡ μέθοδος τῶν *παγίων συντελεστῶν*.

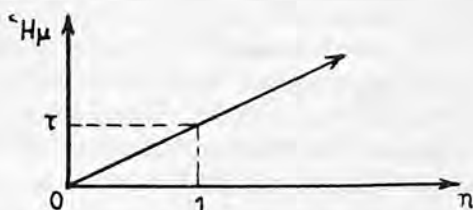
Καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀποζημίωσις καταβάλλεται μὲ βάσιν τὴν χρονικὴν ἀπασχόλησιν τοῦ ἐργαζομένου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ αὐτῆ νὰ ὑπολογίζηται βάσει ἀπλοῦ ὥρομισθίου ὑπολογίζεται βάσει πολλαπλασίου τοιούτου.

Τοῦτο δὲ διότι, εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὁ μὲν ἐργαζόμενος φέρει τὸν κίνδυνον τῆς μὴ ἀπασχολήσεώς του (ὄραι ἀναμονῆς), ἡ δὲ ἐπιχειρήσις καταβάλλει ὥρομισθία πραγματικῆς ἀπασχολήσεως ἐξασφαλίζουσα μόνον ἓνα minimum—ὅπωςδήποτε—ἀμειβομένων ὥρων.

Τὸ ἀνωτέρω σύστημα ἀπαντᾶται κυρίως εἰς ἐπιχειρήσεις αἰτινες λόγῳ τῆς φύσεως τῶν ἐργασιῶν των παρουσιάζουν λίαν μεταβαλλομένην ἔντασιν ἀπασχολήσεως.

B) *Σύστημα ἀμοιβῆς κατ' ἀπόδοσιν (Remunerazione a cottimo, aux pièces, piecework)*.

10. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἀμοιβῆς, ἡ ἀντιμισθία καθορίζεται ἀναλόγως τῆς ἐπιτευχθείσης ἀποδόσεως ἐργασίας καὶ ἀνεξαρτήτως χρόνου ἀπασχολήσεως τοῦ ἐργαζομένου. Ἀναλόγως δὲ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας ἢ τοῦ εἴδους τοῦ ἐκτελουμένου ἔργου, τὸ ἀποτέλεσμα προσμετρεῖται κατὰ τεμάχιον, κατὰ μονάδας μήκους, ὄγκου, βάρους, ἢ καθ' οἷονδήποτε ἄλλον τρόπον. Γραφικῶς: παρίσταται ὡς ἀκολούθως:

Ἐνθα: Ἡμερομίσθιον = τεμάχια × τιμὴ μονάδος

Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι παλαιότερον τοῦ πρώτου, ἐφηρμοσθῆ δὲ ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐνεφανίσθη ἡ οἰκοτεχνία. Καὶ σήμερον τὸ σύστημα τοῦτο τυγχάνει εὐρείας ἐφαρμογῆς εἰς τὰς βιοτεχνίας, ἰδιαιτέρως δέ, εἰς ἃς περιπτώσεις ἢ ἐκτέλεισις τῆς ἐργασίας διενεργεῖται κατ' οἶκον. Διότι μόνον ἐφ' ὅσον ὁ ἐργαζόμενος εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐποπτεῖαν τοῦ ἐργοδότη δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ σύστημα ἀμοιβῆς κατὰ χρόνον.

“Αν και ἐκ πρώτης ὄψεως εἰς τὸ σύστημα ἀμοιβῆς κατ’ ἀπόδοσιν φαίνεται ὅτι δὲν λαμβάνεται ὑπ’ ὄψιν ὁ χρόνος ὁ ἀπαιτηθεὶς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας, ἐν τούτοις ὁ ἀναγκαιῶν χρόνος ὑπολογίζεται ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη, ἀφ’ ἐνὸς μὲν διὰ τὸν κατὰ μονάδα παραγωγῆς καθορισμὸν τοῦ συντελεστοῦ ἀμοιβῆς, ἀφ’ ἑτέρου δὲ διὰ τὴν κατάλληλον ὀργάνωσιν τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, δεδομένου ὅτι ἡ πέραν τοῦ κεκανονισμένου χρόνου ἐκτέλεσις τῆς ἐργασίας δημιουργεῖ προσθέτους δαπάνας γενικῶν ἐξόδων, μεγαλυτέραν φθορὰν ἐργαλείων καὶ μηχανημάτων κ.ο.κ.

Εἰς τὸν ἐργοδότην τὸ σύστημα ἀμοιβῆς κατ’ ἀπόδοσιν παρέχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι δὲν ἀπαιτεῖ σύντινον παρακολούθησιν τῆς παρεχομένης ἐργασίας, ἐφ’ ὅσον ὁ ἐργάτης ἀμειβεται δι’ ὅ,τι οὗτος ἐκτελεῖ. Ὡς ἐκ τούτου ἐνταῦθα ἡ προσοχὴ τοῦ ἐργοδότη στρέφεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ ποιοτικοῦ κυρίως ἀποτελέσματος τῆς ἐργασίας. Τὸ σύστημα τοῦτο μειονεκτεῖ κατὰ τὸ ὅτι προκαλεῖ ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῶν ἐργατῶν, οἵτινες, ἐν τῇ προσπάθειά των ὅπως ἐξασφαλίσωσι μείζονα ἀμοιβήν, ἐπιταχύνουν τὸν ρυθμὸν τῆς ἐργασίας, πολλάκις καὶ πέραν τοῦ ἐπιτρεπομένου ὁρίου, καὶ οὕτω καθίστανται πρόξενοι ζημιῶν ἢ ὑλικῶν φθορῶν διὰ τὴν ἐπιχείρησιν. Πέραν ὅμως τούτου, ὁ ἀνταγωνισμὸς καὶ ἡ ἀμιλλα τῶν ἐργαζομένων κατεξαντλοῦν τούτους ἢ ἐνίοτε ἀποτελοῦν τὴν αἰτίαν τῶν ἐργατικῶν ἀτυχημάτων.

Τὰ ἐργατικὰ σωματεῖα ἀντιτίθενται κατὰ τοῦ ὡς ἄνω συστήματος ἀμοιβῆς, τόσον διότι ἡ ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων ἀναπτυσσομένη ἀμιλλα χαλαρώνει τὴν μεταξὺ τῶν ἐργατῶν ἀπαραίτητον ἀλληλεγγύην ὅσον καὶ διότι καθίσταται δυσχερὴς ἡ ἐξεύρεσις καὶ παρακολούθησις τοῦ τρόπου καθ’ ὃν προσδιορίζεται ἐκάστοτε ἡ βίασις τῆς ἀποζημιώσεως. Πέραν ὅμως αὐτῶν ὑποστηρίζουν ὅτι τοῦτο συμβάλλει εἰς τὴν ὑπερπαραγωγὴν ἀγαθῶν καὶ ὁδηγεῖ εἰς κρίσιν ἐργασίας καὶ ἐπομένως εἰς ἀνεργίαν.

Γ) *Πρόσθετος ἀποζημίωσις διὰ βραβείων (primes, salario con premio).*

Γενικά.

11. Ἡ πρόσθετος ἀποζημίωσις διὰ βραβείων ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ νεώτερα συστήματα ἀνταμοιβῆς. Ἐνταῦθα ἡ ἀμοιβὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ *βασικόν* ἡμερομίσθιον (δηλαδή, ἀμοιβὴν κατὰ χρόνον)

1. Ἡ ἀμοιβὴ κατ’ ἀπόδοσιν λόγῳ τῆς προκαλουμένης ἐξανηλεκτικῆς προσπάθειας τοῦ ἐργάτου ἀπεκλήθη «φονικὴ ἀμοιβή». Βλ. *Ξ. Ζολώτα*, Θεωρητικὴ Οἰκονομία, σ. 268

καὶ ἐπὶ πλέον καταβάλλεται εἰς τὸν ἐργαζόμενον μία πρόσθετος ἀποζημίωσις, ἐφ' ὅσον ὁ τελευταῖος ἀποδώσῃ ἔργον μεγαλύτερον τοῦ καθορισθέντος ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου. Τὸ σύστημα τοῦτο ἱκανοποιεῖ τόσον τὸν ἐργαζόμενον ὅσον καὶ τὸν ἐργοδότην, διότι ὁ μὲν πρῶτος ἐνδιαφέρεται νὰ ἐξασφαλίσῃ ἕνα *minimum* σταθεροῦ ἡμερομισθίου, ἐπὶ πλέον δέ, νὰ δύναται νὰ βελτιώσῃ τὰς ἀποδοχὰς του ἐντείνων κατὰ βούλησιν τὸν ρυθμὸν τῆς ἐργασίας του πέραν τῆς καθορισθείσης μέσης ἢ κανονικῆς (norme) ἀποδόσεως, ὁ δὲ δεύτερος ἐξυπηρετεῖται, διότι δὲν ἐκτίθεται εἰς κινδύνους, λόγῳ καταβολῆς ὑπερόγκων ἡμερομισθίων (ὡς εἰς τὴν περιπτώσιν ἀμοιβῆς κατὰ χρόνον). Ἡ τυχὸν δὲ συνεπεία τῶν βραβείων ἐπιβάρυνσις, ὁδηγοῦσα εἰς αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς, ἐπιφέρει τελικῶς μείωσιν τοῦ κόστους τῆς ἐπιχειρήσεως.

12. Τὰ βραβεῖα παραγωγῆς δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Συναντῶνται συνήθως εἰς τὰς περιπτώσεις πληθοπαραγωγῆς ὁμοιοτύπων προϊόντων. Εἰς ἑτέρους κλάδους ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος (τραπέζας, ἀσφαλείας, ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις) δὲν καθίσταται δυνατὸς ὁ ὑπολογισμὸς βραβείου, καθ' ὅσον ἡ παροχὴ ὑπηρεσιῶν δὲν εἶναι τυποποιημένη.

13. Ἐκτὸς ὅμως τῆς περιπτώσεως ἐκείνης, καθ' ἣν τὰ βραβεῖα χορηγοῦνται διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν χρόνου ἐν τῇ παραγωγῇ, εἶναι δυνατὸν νὰ χορηγῶνται βραβεῖα καὶ ὡσάκις ἐπέρχεται ἐξοικονόμησις πρώτης ὕλης, κινητηρίων δυνάμεων κλπ. Ἐπὶ παραδείγματι, εἰς τοὺς σιδηροδρομικοὺς χορηγεῖται βραβεῖον εἰς τὸν ὁδηγὸν ἢ θερμαστήν, ὡσάκις ἀνευ καθυστερήσεως ἐπιτύχουν ἐξοικονόμησιν κινητηρίου δυνάμεως. Βεβαίως, εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας θὰ πρέπει νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ κατάστασις εἰς ἣν εὐρίσκεται ἕκαστον μηχανήμα.

Ἐπὶ τούτοις ἔτι καὶ βραβεῖα τὰ ὁποῖα χορηγοῦνται εἰς τοὺς ἐργάτας διὰ τὴν καλὴν συντήρησιν τῶν μηχανῶν ἢ τῶν ἐργαλείων, ὡς ἐπίσης καὶ βραβεῖα ἅτινα παρέχονται διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων προτεινομένας ἐφευρέσεις¹ ἢ τελειοποιήσεις, ἢ ἐν γένει βελτιώσεις τοῦ μέχρι τοῦδε ἀκολουθουμένου συστήματος παραγωγικῆς διαδικασίας.

Ἐν τοῖς περαιτέρω ἐκτίθενται τὰ κυριώτερα συστήματα προσ-

1. Les «boîtes aux idées», ἐνθα ἕκαστος ἐργαζόμενος ἐναποθέτει ἐγγράφως τὰς ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένας ὁργανωτικὰς διαρρυθμίσεις.

θέτου άμοιβής δια βραβείων. Χαρακτηριστικόν τῶν συστημάτων τούτων εἶναι ὅτι ἕκαστον ἐξ αὐτῶν, κατὰ διάφορον τρόπον, ἀμείβει ἑκάστην πρόσθετον μονάδα ἐργασίας πέραν τῆς κανονικῆς.

Συστήματα προσθέτου άμοιβής δια βραβείων.

α) *Τὸ σύστημα Halsey*¹.

14. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ἐὰν ὁ ἐργαζόμενος ἐξοικονομησῇ χρόνον ἢ ἐὰν ἀποδώσῃ ἔργον μείζον τοῦ κανονικοῦ, ἐντὸς τοῦ καθορισθέντος χρόνου, δικαιούται βραβείου ἴσου, συνήθως, πρὸς τὰ 50% τοῦ ἐξοικονομηθέντος χρόνου. Τὸ ὑπόλοιπον 50% τοῦ βραβείου περιέρχεται εἰς τὸν ἐργοδότην, καθ' ὅσον ἢ ἐπὶ πλεόν τῆς κανονικῆς ἐπιτευχθεῖσα παραγωγή δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς ὑπερέντασιν τῆς προσπαθείας τοῦ ἐργάτου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν συμβολὴν τοῦ ἐργοδότη, ὅστις, διὰ τῆς καταλλήλου ὀργανώσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεώς του ἢ τῆς ἀνανεώσεως τοῦ τεχνικοῦ αὐτῆς ἐξοπλισμοῦ, συντελεῖ καὶ οὗτος εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος. Ὁ τύπος τοῦ Halsey εἶναι:

$$S = \Phi t + K [N - \Phi] t = [\Phi + K(N - \Phi)] t$$

* Ἐνθα Φ = ὁ πραγματικῶς ἀπαιτηθεὶς χρόνος ἐργασίας

t = τὸ ὥρομισθιον τοῦ ἐργάτου

K = ἡ ἀναλογία τοῦ βραβείου (30%, 50% κ.ο.κ.)

N = ὁ χρόνος βάσεως

S = ἡ ὀλικὴ άμοιβή.

* Ἐστω ὅτι τεμάχιόν τι προϊόντος προὔπολογίζεται ὅτι θὰ κατασκευασθῇ ἐντὸς 20 ὥρῶν καὶ τοῦτο κατασκευάζεται ἐντὸς 16 ὥρῶν ὑπὸ ἐργάτου ἀποζημιουμένου πρὸς 6 δρχ. ὠριαίως. Ζητεῖται ἡ ὀλικὴ άμοιβὴ τούτου, ἐὰν τὸ $K = 50\%$.

$$S = \left[16 + \frac{1}{2} (20 - 16) \right] 6 = 108$$

ἢ δὲ ὠριαία ἀποζημίωσις του ἀνέρχεται εἰς $108 : 16 = 6,75$.

β) *Τὸ σύστημα Rowan*.

15. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ πρόσθετος άμοιβὴ (βραβεῖον)

1. Συγγραφεὶς ἴνες ὀμιλοῦν περὶ συστήματος «Towne · Halsey», διότι τὸ 1885 ὁ Towne ἐπένοησε διὰ τὸ ἐργοστάσιόν του (βιομηχανία κλείθρων Yale) παρεμφερὲς σύστημα παροχῆς βραβείου, τὸ ὅποιον συνεχεῖα ἐτελειοποίησεν ὁ Halsey.

τοῦ ἐργαζομένου εἶναι ἀνάλογος τοῦ ἐξοικονομηθέντος χρόνου καὶ οὐχὶ σταθερὰ ὡς εἰς τὸ προηγούμενον σύστημα.

Οὕτω ἐὰν τὸ ὠρομίσθιον ἀνέρχεται εἰς δρχ. 6, ὁ χρόνος βάσεως εἰς 20 ὥρας καὶ ὁ πραγματικῶς ἀπαιτηθεὶς εἰς 16 ὥρας, (ἦτοι ἐπῆλθε ἐξοικονόμησις 4 ὥρῶν) ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ βραβεῖον ἔσεται :

$$6 \times \frac{4}{20} = \frac{24}{20} = 1,20 \text{ δρχ.}$$

τὸ δὲ ὠρομίσθιον ἀναβιβάζεται εἰς δρχ. $6 + 1,20 = 7,20$, ὅπερ πολλαπλασιαζόμενον ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὥρῶν ἀπασχολήσεως (ἦτοι 16) μᾶς δίδει τὸ σύνολον τῆς ἀποζημιώσεως, ἀνερχομένης εἰς $16 \times 7,20 = 115,20$ δρχ.

γ) *Τὸ σύστημα York.*

16. Ἐνῶ ὁ Halsey διὰ τὴν παροχὴν βραβεῖου λαμβάνει ὡς βᾶσιν τὸν ὑφ' ἐκάστου ἐργάτου πραγματοποιηθέντα χρόνον, ἢ μέσον τινὰ χρόνον ἐπιτευχθέντα κατὰ τὸ παρελθόν, ὁ York ὡς βασικὸν χρόνον θεωρεῖ τὸν δέοντα νὰ πραγματοποιηθῆ μελλοντικῶς (standard) καὶ οὐχὶ τὸν κατὰ τὸ παρελθὸν πραγματοποιηθέντα. Οὕτω ἢ διὰ βραβεῖου προσηυξημένη ὠριαία βασικὴ ἀποζημίωσις ἐκάστου ἐργάτου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐξοικονομηθέντος χρόνου. Ἐστω ὅτι ἔργον τι παρήγετο ἐντὸς 10 ὥρῶν (πρὸς 6 δρχ. ὠριαίως), ὑπολογίζεται δὲ ὅτι δύναται νὰ παραχθῆ ἐντὸς 5 ὥρῶν. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας οἱ ἐργάται Α, Β, Γ ἐπιτυχάνουν ἀντιστοίχους χρόνους 7, 8, 9 ὥρῶν. Τὸ ὠρομίσθιόν των ἔσεται :

$$A : (6 \times 5) + \left(6 \times 7 \times \frac{10-5}{10} \right) = 30 + 21 = 51$$

(καὶ τὸ ὠρομίσθιον $51 : 7 = 7,42$).

$$B : (6 \times 5) + \left(6 \times 8 \times \frac{10-5}{10} \right) = 30 + 24 = 54$$

(καὶ τὸ ὠρομίσθιον $54 : 8 = 6,75$).

$$C : (6 \times 5) + \left(6 \times 9 \times \frac{10-5}{10} \right) = 30 + 27 = 57$$

(καὶ τὸ ὠρομίσθιον $57 : 9 = 6,33$).

δ) *Τὸ σύστημα Taylor ἢ διαφορική κατὰ τεμάχιον ἀμοιβῆς (salaire différentiel aux pièces—differential piece rate system).*

17. Τὸ σύστημα Taylor κατατείνει εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐργαζομένου. Πρὸς τοῦτο καθορίζει τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἐντὸς δεδομένου χρόνου ἀπὸ τὸν τέλειον ἐργάτην καὶ ἐν συνεχείᾳ καθιερώνει δύο συντελεστάς ἀμοιβῆς κατὰ τεμάχιον. Ὁ εἰς συντελεστής, ἠϋξημένος κατὰ 20 - 40 %, ἀφορᾷ ἐργάτας ἐπιτυγχάνοντας ἢ καὶ ὑπερβαίνοντας τὴν καθορισθεῖσαν μέσην κανονικὴν ἀπόδοσιν καὶ ὁ ἕτερος ἀνευ προσαυξήσεως ἀφορᾷ ἐργάτας μὲ ἀπόδοσιν κατωτέραν τῆς μέσης τοιαύτης. Ὁ Taylor δὲν ἀναγνωρίζει καταβολὴν ἐλαχίστου ἡμερομισθίου, ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀποζημιώσεως τοῦ ἐργαζομένου ἐξαρτᾷ ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἀποδόσεώς του.

Ἐποθέσωμεν ὅτι ἡ κατὰ τεμάχιον ἀποζημίωσις ἀνέρχεται εἰς 3 δρχ. ἐφ' ὅσον ἡ ἡμερησία παραγωγικὴ ἀπόδοσις εἶναι ἴση ἢ κατωτέρα τῶν 20 μονάδων καὶ ὅτι ἐν περιπτώσει ὑπερβάσεως ταύτης παρέχεται βραβεῖον ἴσον πρὸς 33 %. Ἐνῶ ὁ ἐργάτης ὁ ὁποῖος ὑπελείφθη τοῦ ὀρίου ἀποδόσεως τῶν 20 μονάδων θὰ λάβῃ ὡς ἀποζημίωσιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπ' αὐτοῦ παραχθέντων τεμαχίων ἐπὶ τὴν ἀμοιβὴν κατὰ τεμάχιον, ὁ ἐργάτης ὁ ὁποῖος ὑπερέβη τὸ καθορισθὲν ὄριον ἀποδόσεως (παρήγαγεν ἔστω 25 τεμάχια) θὰ ἀμειφθῆ ὡς ἀκολούθως :

$$25 \times 3 \times 1,33 = 99,75$$

ἡ δὲ ἀμοιβή του κατὰ τεμάχιον θὰ ἀνέλθῃ εἰς 4 δραχμὰς περίπου.

Τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐφαρμόζεται κυρίως εἰς περιπτώσεις μεγάλης αὐξήσεως τῶν παραγγελιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐξωθεῖ τοὺς ἱκανοὺς ἐργάτας εἰς ἐξαντλητικὴν ἀπόδοσιν, ἐνῶ ἀποθαρρύνει εὐκόλως τοὺς ὀλιγώτερον ἐξησκημένους. Τούτου ἕνεκα ἐπεκρίθη ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων, διότι ἀποκλείει τοὺς μέσους ἐργάτας καὶ ἐν γένει συνεπάγεται τὴν σοβαρὰν καταπόνησιν τοῦ ἐργατικοῦ προσωπικοῦ.

ε) *Τὰ συστήματα Gantt καὶ Emerson.*

18. Ὁ Gantt, συνεργάτης τοῦ Taylor, ἔτελειοποίησε τὸ σύστημα τούτου κατὰ τρόπον εὐνοϊκώτερον, ἰδίᾳ διὰ τὸν ἔχοντα ὑψηλὴν ἀπόδοσιν ἐργάτην.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ἀντὶ τοῦ καθορισμοῦ δύο διαφόρων συντελεστῶν κατὰ τεμάχιον—ὡς ὀρίζει ὁ Taylor—ὀρίζονται δύο διάφοροι συντελεσταὶ ἀμοιβῆς κατὰ χρόνον. Ὁ εἰς ἐφαρμόζεται εἰς ἄς περιπτώσεις ὁ ἐργάτης ἀποδώσει, ἐντὸς τοῦ καθορισθέντος χρόνου, ἔργον κατώτερον τοῦ κανονικοῦ, ὁ δὲ ἕτερος—προσηυξη-

μένος κατά ποσοστόν 10-30 %—χρησιμοποιείται διά τῶν προσδιορισμῶν τῆς ἀποζημιώσεως τῶν εργατῶν ἐκείνων οἵτινες κατώρθωσαν νὰ ὑπερβῶν τὸ κανονικὸν ὄριον τῆς ποσοτικῆς ἀποδόσεως.

Τὸ σύστημα τοῦ Gantt τυγχάνει ἐλαστικώτερον τοῦ προηγουμένου, καθ' ὅσον ἀναγνωρίζει εἰς τὸν ἐργαζόμενον—ἀνεξαρτήτως ἀποδόσεως—ἐν ἐλάχιστον ὄριον ἡμερησίας ἀμοιβῆς καὶ δὲν ἐξωθεῖ τοῦτον παρὰ μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου καθ' ὃ θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιτύχη τὴν καθορισθεῖσαν κανονικὴν ἀπόδοσιν. Ἡ κανονικὴ δμως αὕτη ἀπόδοσις ὀρίζεται, συνήθως, ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα.

Ὁ Emerson, περισσότερον ἐλαστικὸς τοῦ Gantt, παρέχει βραβεῖον εἰς τὸν ἐργάτην, ὄχι μόνον ὅταν οὔτος ἐπιτύχη νὰ ὑπερβῆ τὴν μέσσην κανονικὴν ἀπόδοσιν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀκόμη οὔτος ὑπολειφθῆ ταύτης. Οὕτω κατ' αὐτόν:

Ἐπὶ βαθμῶ ἀποδόσεως	Ἀναγνωρίζεται βραβεῖον
66 $\frac{2}{3}$ %	0,01 % τοῦ ὥρομισθίου
68 %	0,04 % »
90 %	9,91 % »
100 %	20 % »
125 %	50 % »
166 $\frac{2}{3}$ %	100 % »

Ἐπὶ παραδείγματι, ἐργάτης πληρώνεται πρὸς 15 ὄρχ. ὡριαίως καὶ ἐντὸς 3 ὡρῶν πραγματοποιεῖ ἔργον τοῦ ὁποίου ὁ κανονικὸς χρόνος εἶναι 4 ὄραι. Οὕτως θὰ λάβῃ :

$$\begin{aligned}
 & 3 \text{ ὄραι} \times 15 = 45 \\
 & \text{βραβεῖον } 20 \% = 9 \\
 & \text{ἐξοικονομηθεὶς χρόνος } (4 - 3 - 1) = 15 \\
 & \hline
 & 69
 \end{aligned}$$

Οὕτω τὸ ὥρομισθίον του θὰ ἀνέλθῃ εἰς $69 : 3 = 23$.

ς) Σύστημα Bedeaux.

19. Ἐνταῦθα ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας καθορίζεται δι' εἰδικῶν μονάδων ἔργου, αἵτινες ὀνομάζονται μονάδες «Bedeaux» ἢ ἐν συντομίᾳ μονάδες «Bx»¹. Ἡ μονὰς «Bx» ἀντιπροσωπεύει τὴν

1. Σχετικῶς μὲ τὸν τρόπον ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος «Bedeaux» βλ. Ph. Laloux, *Le système Bedeaux de calcul de salaires*, 1951, Landauer, *Les principes de la méthode Bedeaux*, ἐν Bulletin du Comité National Belge de l'Organisation Scientifique, Ἀπρίλιος 1932, καὶ L. Jacques, *Le rendement de la main-*

έντος ενός πρώτου λεπτοῦ τῆς ὥρας ἐπιτευχθεῖσαν κανονικὴν ἀπόδοσιν ἐργασίας, περιλαμβανομένης καὶ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ ἐργαζομένου.

Ἐργάτης παράγων ἐντὸς μιᾶς ὥρας ἔργον μέχρι 60 μονάδων «Bx» λαμβάνει ἀπλῶς τὸ ὥρομισθίον του, ἐν ἧ ὅμως περιπτώσει ὑπερβῆ τὸ ἀνωτέρω ὄριον λαμβάνει πρόσθετον ἀμοιβὴν (βραβεῖον), τὸ μέγεθος τῆς ὁποίας ἀνέρχεται εἰς τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἀντιστοιχοῦσης εἰς τὰς ἐπὶ πλέον παραχθείσας μονάδας. Ὁ προσδιορισμὸς ὅμως τῶν μονάδων «Bx» ἀποτελεῖ θέμα δυσχερὲς καὶ λεπτὸν καὶ ἐξαρτᾶται τόσον ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τῶν συνθηκῶν ὡς παρέχεται ἢ ἐργασία ὅσον καὶ ἐκ τοῦ καθορισμοῦ τῆς κανονικῆς ταχύτητος ταύτης. Ἐπίσης εἰς τὰς μονάδας «Bx» δέον νὰ περιλαμβάνεται καὶ ὁ ἀπαραίτητος χρόνος ἀναπαύσεως τοῦ ἐργαζομένου, ὅστις πάλιν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ κοπώσεως τὸν ὁποῖον προκαλεῖ ἡ ἐκάστοτε ἐργασία. Οὕτω, ἐφ' ὅσον μελετηθῶσι δεόντως αἱ ἀνωτέρω προϋποθέσεις παροχῆς τῆς ἐργασίας καὶ προσδιορισθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐντὸς 60' παραχθέντων τεμαχίων, ἐξευρίσκειται ἐν συνεχείᾳ ὁ εἰς ἕκαστον τεμάχιον ἢ παραχθὲν ἔργον ἀντιστοιχῶν ἀριθμὸς μονάδων «Bx». Ἐὰν ἐπὶ παραδείγματι, ἐντὸς μιᾶς ὥρας δέον νὰ παράγονται 20 τεμάχια προϊόντος τινὸς (τυποποιημένου), εἰς ἕκαστον τεμάχιον ἀντιστοιχοῦν 3 «Bx». Ὅθεν ἐργαζόμενος ὅστις ἐπέτυχε παραγωγὴν 30 τεμαχίων ἀπέδωσε (30×3) 90 «Bx», ἤτοι 30 «Bx» πέραν τῶν κανονικῶν. Διὰ τὰς ἐπὶ πλέον αὐτὰς μονάδας θὰ δικαιωθῆ τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἀντιστοιχοῦσης εἰς ταύτας¹ (ἔστω ἀμοιβὴ κατὰ μονάδα 0,50 δρχ.), ἤτοι: $(30 \times 0,50) \times 0,75 = 11,25$ δρχ., ἣτις καὶ θὰ προστεθῆ εἰς τὸ βασικόν του ἡμερομισθίον.

Τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐφηρμόσθη κυρίως εἰς Βόρειον Γαλλίαν, Βέλγιον καὶ Η.Π.Α., προσιδιάζει ἰδίως εἰς ἐπιχειρήσεις μὲ εὐρυτάτην ποικιλίαν παραγομένων εἰδῶν.

Εἰδικὰ συστήματα ἀμοιβῆς.

Γενικά.

20. Αἱ εἰδικαὶ ἀμοιβαὶ ἢ τὰ εἰδικὰ συστήματα ἀποζημιώσεως τῆς ἐργασίας ἐφαρμόζονται εἴτε ὡς συμπληρωματικὰ ἐνδὸς τῶν ἐκ-

¹ oeuvre et l'organisation technique de travail dans ses détails, εἰς δημοσίευμα τῆς Association des ingenieurs de la Faculté Polytechnique τῆς Mons 1940-41

1. Τὸ ἕτερον $\frac{1}{4}$ περιέρχεται εἰς τὰ ἀνώτερα ἐργατικά στελέχη τῆς ἐκμεταλλεύσεως (ἐπόπτας, ἀρχιεργάτας κλπ.).

τεθέντων ἀνωτέρω βασικῶν συστημάτων, εἴτε καὶ ὡς αὐτοτελῆ, ὡσάκις τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας ἐν τῇ ἐπιχειρήσει παρουσιάζει ἰδιομορφίαν, ἢ αἱ νομισματικαὶ συνθήκαι τῆς χώρας εἶναι τοιαῦται ὥστε νὰ μὴ εὐνοῖται ἡ ἐφαρμογὴ ἑνὸς τῶν βασικῶν συστημάτων ἀμοιβῆς.

Κυριώτερα ἐκ τῶν εἰδικῶν συστημάτων ἀποζημιώσεως εἶναι :

Α) Ὁ τιμαριθμικὸς μισθὸς ἢ κινητῆς κλίμακος.

21. Κατ' αὐτὸν ὁ βασικὸς μισθὸς αὐτομάτως αὐξομειοῦται μετὰ οἰανδήποτε αὐξομειώσιν τοῦ εἰδικοῦ τιμαριθμοῦ τοῦ κόστους ζωῆς ἀντιπροσωπευτικῆς τινος ἐργατικῆς οἰκογενείας. Εἰς τὴν προᾶξιν πολλάκις ἐφηροδόσθη τὸ σύστημα τοῦτο¹.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τούτου ἐνδείκνυται εἰς περιόδους τιμαριθμικῶν μεταβολῶν. Ἐν τούτοις ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν περιπτώσει τιμαριθμικῆς πτώσεως δέον μετὰ μεγάλης προσοχῆς νὰ γίνεται ἡ ἐπὶ ἔλαττον ἀναπροσαρμογὴ τῶν μισθῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἀδικῇ τοὺς ἐργαζομένους. Δηλαδή, ἐν προκειμένῳ ἀσφαλέστερον εἶναι νὰ λαμβάνηται σειρὰ τιμαριθμικῶν δεικτῶν καὶ οὐχὶ εἰς μεμονωμένους, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐλέγχηται κατὰ πόσον ἡ πτώσις τοῦ τιμαριθμοῦ εἶναι πραγματικὴ ἢ μήπως ὀφείλεται εἰς παροδικὰ ἢ συμπτωματικὰ γεγονότα.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπικρίνεται τόσον ἀπὸ τοὺς ἐπιχειρηματίας —καθ' ὅσον πλὴν τῶν ἄλλων δυσχεραίνει τὴν τήρησιν τῆς λογιστικῆς καὶ τὴν ἀκριβῆ κοστολόγησιν λόγῳ τῆς συνεχοῦς μεταβολῆς τῶν ἡμερομισθίων—ὅσον καὶ ἀπὸ τινος οἰκονομολόγου, οἷτινες ὑποστηρίζουν ὅτι ἀφ' ἑνὸς ἐπιταχύνει τὰς μεταβολὰς τῶν τιμῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου καθιστᾷ τὰ ἡμερομισθία εὐμετάβλητα, ἐπὶ πτώσεως δὲ τῶν τιμῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀποβαίνει εἰς βάρος τῶν ἐργαζομένων.

1. Εἰς τὴν ἰταλικὴν βιομηχανίαν ἐφαρμόζεται καὶ σήμερον τὸ ἀνωτέρω σύστημα τῆς κινητῆς κλίμακος. Τὸ ἡμερομισθίον τοῦ ἐργαζομένου ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑνὸς ποσὸν σταθερὸν καὶ ἑνὸς ἐπὶ πλέον ἐπίδομα αὐξομειούμενον ἀναλόγῳ πρὸς τὰς μεταβολὰς τοῦ τιμαριθμοῦ κόστους ζωῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς Ἡ.Π.Α. συναντᾶται ἡ ἐφαρμογὴ παρομοίου συστήματος. Οὕτω ἡ *General Motors*, ἐκτὸς τῆς κατ' ἔτος παρεχομένης ὠριαίας αὐξήσεως τῶν 4 σέντς διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐργατῶν εἰς τὰ πραγματοποιούμενα ὑπ' αὐτῆς κέρδη, λόγῳ τεχνικῆς προόδου συνεφώνησεν ὅπως παραχωρῇ εἰς τοὺς ἐργάτας τῆς ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀνοδὸν τοῦ τιμαριθμοῦ ἀξίωσιν, ἐν περιπτώσει δὲ πτώσεως τοῦτου ὅπως ἡ μείωσις τοῦ ὡρομισθίου μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ 3 σέντς. Βλ. *R. Mané*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 169.

Β) 'Ο αναλογικός μισθός¹.

22. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας καθορίζεται ἀναλόγως τῆς παραγωγῆς ἢ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω, ἐξευρίσκεται εἰς βασικὸς συντελεστής, ὅστις ἐφαρμόζεται μελλοντικῶς πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς καταβλητέας ἀμοιβῆς.

'Ο συντελεστής οὗτος καθορίζεται ὡς ἑξῆς :

$$\text{Συντελεστής} = \frac{\text{Σύνολον ἡμερομισθίων καταβληθέντων κατὰ τὰ } x \text{ τελευταῖα ἔτη}}{\text{μέσος ὄρος κύκλου ἐργασιῶν τῶν } x \text{ τελευταίων ἐτῶν}}$$

'Εὰν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ συντελεστής οὗτος ἀνῆλθεν εἰς 30% (δηλαδὴ τὰ καταβληθέντα ἡμερομισθία ἀνῆλθον εἰς τὰ 30% τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῆς ὑπὸ κρίσιν περιόδου), μελλοντικῶς δὲ ἡ ἐπιχειρήσις ἔχει 5.000.000 κύκλον ἐργασιῶν, ὁ ἐργοδότης ὀφείλει νὰ παραχωρῇ εἰς τοὺς ἐργαζομένους ὑπὸ μορφήν ἡμερομισθίων τὰ 30% τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῆς, δηλαδὴ: $5.000.000 \times 0,30 = 1.500.000$.

Γ) 'Η συμμετοχὴ εἰς τὰ κέρδη.

23. Τὸ σύστημα ἀμοιβῆς διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν νεωτέρων συστημάτων ἀντιμισθίας. 'Η ἀποζημίωσις διὰ συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη δύναται ν' ἀποτελῇ εἴτε τὴν ἀποκλειστικὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἐργαζομένου (ὅπως εἰς placiers κλπ.), εἴτε τὴν συμπληρωματικὴν ἢ πρόσθετον ἀμοιβὴν τῆς καταβαλλομένης ὑπὸ τούτου ἐργασίας.

Οὕτω, κατὰ τὸ κλεισιμον τοῦ ἐτησίου ἰσολογισμοῦ παρέχεται, συνήθως, εἰς τοὺς ἐργαζομένους ἓν ποσοστὸν ἐκ τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χρήσεως πραγματοποιηθέντων καθαρῶν κερδῶν.

Τὸ καθαρὸν τοῦτο ποσὸν τῶν κερδῶν ἐξευρίσκεται διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἐκ τῶν συνολικῶς πραγματοποιηθέντων ἀκαθαρίστων κερδῶν οὐ μόνον τῶν ἐξόδων τῆς ἐπιχειρήσεως, ἤτοι ἀποσβέσεων, τόκων κλπ., ἀλλὰ καὶ τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀναλογοῦντος εἰς τὸ κατ' ἔτος συγκροτούμενον τακτικὸν ἀποθεματικόν.

1. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ *M. Schneller*. Τὸ ἔτος 1918 ἄνω τῶν 1100 ἐπιχειρήσεις ἐν Γαλλίᾳ, ἀριθμοῦσαι 115.000 μισθωτῶν, ἐφήρμοζον τὸν ἀναλογικὸν μισθόν. Αἱ ἐργατικαὶ ὁμοῦς ὀργανώσεις ἀντιτίθενται κατὰ τοῦ ὡς ἄνω συστήματος, παθ' ὅσον τοῦτο—ὡς ἰσχυρίζονται—αὐξάνει μὲν τὴν παραγωγὴν καὶ ἀμβλύνει, τρόπον τινά, τὰς ταξικὰς διαφορὰς, δὲν ἐπιλύει ὁμοῦς ριζικῶς τὸ ἐργατικὸν πρόβλημα καὶ στερεῖ τοὺς ἐργαζομένους τοῦ δικαιώματος τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς ἐπιχειρήσεως. 'Επίσης τὸ συνδικάτον αὐτοκινήτων ἐν Ἀμερικῇ ἐπέτυχεν τὸ 1951 τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀνωτέρου συστήματος κινητῆς κλίμακος, τὰ δὲ ἡμερομισθία ἀναθεωροῦνται ἀνά τρίμηνον.

Διὰ τῆς τοιαύτης συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη ἐπιζητεῖται ἡ αὔξησις τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ἐργαζομένων ὑπὲρ τῆς ἐπιχειρήσεως.

24. Πρῶτος εἰσήγαγε τὸ σύστημα τοῦτο ὁ Γάλλος ἐπιχειρηματίας Jean Leclair (1842). Ἐπὶ τοῦ συστήματος τούτου ἐστηρίχθησαν μεγάλαι ἐλπίδες, ἐθεωρήθη δὲ ὅτι διὰ τῆς γενικωτέρας αὐτοῦ ἐφαρμογῆς θὰ ἐλύετο ὁλόκληρον τὸ κοινωνικὸν ζήτημα, ὅπερ κατὰ βάσιν στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀντιτιθεμένων διαφορῶν μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν. Οἱ σοσιαλισταί, παραδόξως, ἀποτελοῦν τοὺς ἐπικριτὰς τοῦ συστήματος τούτου, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἰκονομικῶς ἐξυπηρετεῖται ὁ ἐργαζόμενος. Ἡ ἐπικρισις τῶν ὀφείλεται, ὡς λέγουσιν, εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ πρόσθετοι παροχαὶ ἀποτελοῦν «ριπτόμενα ψυχία πρὸς διχασμὸν τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως οἱ κεφαλαιοκράται ἀποτρέψουν τὴν ἐξέγερσιν τῶν ἐργατῶν». Τὸ βαθύτερον ὅμως νόημα τῆς ἐπικρίσεως ταύτης εἶναι ὅτι διὰ τοῦ ὡς ἄνω συστήματος οἱ ἐργάται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγκαταλείπουν τὴν ἐργατικὴν τῶν συνειδήσιν καὶ παύουσιν νὰ ὑπακούουν τυφλῶς εἰς τὰς συνδικαλιστικὰς τῶν ὀργανώσεις, γεγονὸς ὅπερ ὀδηγεῖ εἰς τὴν χαλάρωσιν τοῦ ἐργατικοῦ ἀγῶνος.

25. Ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας διὰ συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο παραλλαγὰς :

1) Δυνατὸν νὰ στηρίζηται καὶ νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ κεφαλαίου.

2) Δυνατὸν νὰ στηρίζηται καὶ νὰ εἶναι σχετικὴ πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας.

Κατὰ τὴν πρῶτην παραλλαγὴν, οἱ ἐργαζόμενοι λαμβάνουσιν ἓν ποσοστὸν ἐκ τῶν συνολικῶς πραγματοποιηθέντων καθαρῶν κερδῶν κατὰ τὸ τέλος τῆς χρήσεως.

Ὁ συντελεστὴς τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ ἀποτελέσματα καθορίζεται ἐκ τῶν προτέρων, ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐξευρέσεως τῶν κερδῶν (δηλαδή, κυρίως αἱ μέθοδοι ἀποτιμῆσεως, ἃς θὰ ἐφαρμόσωμεν διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας τῶν ἐπὶ μέρους περιουσιακῶν στοιχείων). Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως ὁ ἐργοδότης ἐξευρίσκει πάντοτε τὸν τρόπον ν' ἀλλοιώνη τ' ἀποτελέσματα εἰς βῆρος τῶν ἐργαζομένων, εἴτε διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ ζημιῶν ἢ ἐξόδων μεγαλυτέρων τῶν πραγματοποιηθέντων, εἴτε διὰ τῆς διενεργείας ἀποσβέσεων πέραν τῶν κανονικῶν, εἴτε, τέλος, διὰ τῆς ἀποτιμῆσεως τῶν περιουσιακῶν στοιχείων εἰς τιμὰς κατωτέρας τῶν πραγματικῶν.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους οἱ ἐργαζόμενοι ἀντετάχθησαν πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο καὶ ἐπρότειναν τὴν δευτέραν παραλλαγήν, ἥτοι τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὰ κέρδη ἀναλόγως τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας των.

Κατὰ τὴν δευτέραν παραλλαγήν οἱ ἐργαζόμενοι δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ συνολικῶς πραγματοποιηθέντα εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως καθαρὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰ κέρδη τὰ προκύψαντα συνεπείᾳ τῆς παρασχεθείσης ὑπ' αὐτῶν ἐργασίας. Δηλαδή, ἐξευρίσκεται τὸ τί ἐκέρδισεν ἢ ἐπιχείρησις ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων τῆς καὶ βάσει τῶν κερδῶν τούτων ἀναγνωρίζεται εἰς τοὺς ἐργαζομένους ὀρισμένον ποσοστὸν συμμετοχῆς. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τούτου συναντᾶται συνήθως εἰς τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα, ἔνθα ἕκαστος ὑπάλληλος, ἀναλόγως τῶν πωλήσεων ἃς πραγματοποιοῖ (τζίρου), λαμβάνει ποσοστὸν τι ἐκ τῶν ἐπιτευχθέντων κερδῶν. Ἐπίσης εἰς τὰ ἐστιατόρια ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τοῦτο, διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ποσοστοῦ τοῦ φιλοδωρήματος εἰς τὸν τελικὸν λογαριασμόν. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς *placiers* κ.ο.κ.

Κατὰ τὴν πρώτην παραλλαγήν, ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων εἰς τὰ κέρδη διενεργεῖται διὰ τῆς παραχωρήσεως εἰς τοὺς ἐργαζομένους *μετοχῶν ἐργασίας*. Κατὰ τὴν δευτέραν παραλλαγήν, διὰ τῆς χορηγήσεως προσθέτων ἀμοιβῶν ὑπὸ τύπον 13ου μισθοῦ, ἢ ἐκτάκτων ἐνισχύσεων, ἢ ἐπιδομάτων κ.ο.κ.

Αἱ μετοχαὶ ἐργασίας ἀποτελοῦν συλλογικὴν περιουσίαν τοῦ προσωπικοῦ, ὃπερ μέσῳ τούτων ὑποδεικνύει ἀντιπροσώπους, οἵτινες συμμετέχουν εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς ἐταιρείας. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐφηρμόσθη τὸ λεγόμενον σύστημα τῆς *Co-partnership*, παρεμφερὲς τῷ ἀνωτέρω. Ἐνταῦθα ὁμως δὲν πρόκειται περὶ μετοχῶν ἐργασίας, ἀλλὰ περὶ κοινῶν μετοχῶν κεφαλαίου, αἵτινες ἀποκτῶνται κατόπιν ὑποχρεωτικῆς ἀποταμιεύσεως χορηγηθέντων δώρων ἢ βραβείων, ἢ ὑπὸ οἵανδήποτε ἄλλην μορφήν χορηγηθειῶν προσθέτων ἀμοιβῶν.

Καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις Λαϊκὴ Τράπεζα τὸ ἔτος 1919 παρεχώρησε τοιαύτας μετοχὰς εἰς τὸ προσωπικόν της, ἐκ τῶν μερισμάτων δὲ τούτων συνεκροτήθη κεφάλαιόν τι, ὃπερ τελικῶς (1923) συνεχωνεύθη μὲ τὸ κοινὸν μετοχικὸν κεφάλαιον τῆς Τραπεζῆς.

Δ) 'Ο κοινωνικός μισθός.

26. Τὸ σύστημα τοῦτο στηρίζεται εἰς κριτήρια κοινωνικοπολιτικά¹ καὶ οὐχὶ καθαρῶς οικονομικά. Ἐνταῦθα ἡ ἀποζημίωσις τῶν ἐργαζομένων καθορίζεται κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ δύναται νὰ καλύπτῃ τόσον τὰ ἀτομικά ὅσον καὶ τὰ οἰκογενειακὰ βάρη τούτων. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χορηγοῦνται εἰς τὸν ἐργαζόμενον πρόσθετα ἐπιδόματα οἰκογενειακῶν βαρῶν, ἐπιδόματα πολυτετοῦς ὑπηρεσίας, ἐπιδόματα πόλεως κ.ο.κ.²

IV.— Διὰ τῆς δημιουργίας προϋποθέσεων
ἀρμονικῆς καὶ ἐγκαρδίου συνεργασίας μεταξὺ ἐργαζομένων
καὶ ἐργοδοτῶν (*Human relations*).

Ἡ δημιουργία κλίματος εὐχαιρινούσ συνεργασίας μεταξὺ ἐργαζομένων καὶ ἐργοδοτῶν ἀποτελεῖ βασικὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν πάσης ἐπιχειρήσεως³. Αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ νοοτροπία τοῦ παρελθόντος, καθ' ἃς τὰ συμφέροντα τοῦ κεφαλαίου ἐξησφαλίζοντο, δῆθεν, ἀποτελεσματικώτερον διὰ τῆς μισθολογικῆς καταπίεσεως τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἐγκατελείφθησαν ὡς μὴ συνάδοντα πρὸς τὰς συγχρόνους ἀντιλήψεις αὐτοῦ τούτου τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ συστήματος.

Στενὴ ἐπαφὴ σήμερον δημιουργεῖται εἰς τὰς κεφαλαιοκρατικῶς ἀνεπτυγμένας χώρας μεταξὺ ἡγεσίας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐργαζομένων, ἐκδηλουμένη εἴτε εἰς τὴν ὑπόδειξιν ἕκ μέρους τῶν τελευταίων βελτιώσεων τῶν μεθόδων ἐργασίας, εἴτε εἰς τὴν δημιουργίαν συμβουλίων ἐργασίας (*Works Councils*), εἴτε τέλος εἰς

1. Ὁ κοινωνικός μισθός ἀποτελεῖ προσπάθειαν ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ Proudhon: «De chacun selon son travail, à chacun selon ses besoins». Πρὸς παροχὴν τῶν τοιοῦτων προσθέτων ἀμοιβῶν διενεργοῦνται κρατήσεις ἐκ τοῦ ἡμερομισθίου τοῦ ἐργαζομένου, αἵτινες συμπληροῦνται δι' εἰσφορῶν ἐκ μέρους τῶν ἐπιχειρήσεων. Αἱ τοιαῦται ἐπιβαρύνσεις ὠνομάσθησαν κοινωνικαὶ (charges sociales).

2. Εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐνθα κατ' ἐξοχὴν ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τοῦτο, ἐπιώρασιας βασικῆς ἀποζημιώσεως 94,92 frs, ἰσχύουν αἱ κάτωθι εἰσφοραὶ, ἀνερχόμενα εἰς 44,7% ἐπὶ ταύτης. Αὗται ἀναλύονται εἰς ἀσφάλειαν ἀτυχήματος 54%, ἐπίδομα κατοικίας 15,01%, κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις 9,4%, ἐπίδομα ἀδείας 6,5%, ἐπίδομα συγκοινωνίας 2,88%, φόρον ἐπὶ ἡμερομισθίου 8%, ἀργίαν 1ης Μαΐου 0,10%. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ποσῶν ἄλλα καταβάλλονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν ἐργαζόμενον, ἄλλα εἰς διάφορα ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐργαζομένου. Βλ. *Mané*, σελ. 193.

3. Βλ. ἀναλυτικῶς Πρακτικὰ Συνεδρίου Ρώμης 1956 ἐπὶ τῶν *Relations Humaines dans l' Industrie*. Ἐκδόσις Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου παραγωγικότητος, Proget 812.

τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν διοίκησιν¹. Οὕτω, παρέρχεται εἰς τὸν ἐργαζόμενον ἡ εὐχέρεια, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν προτείνῃ καὶ εἰσηγητῆται, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅπως παρακολουθῇ καὶ ἐλέγῃ τὴν

1. Ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ἐπιχειρήσεως (Employee Representation) ἀποτελεῖ ἐπινόησιν τοῦ John Rockefeller καὶ τοῦ W. Mac Kenzie, Ὑπουργοῦ Ἐργασίας τοῦ Καναδά. Ἡ «Colorado Fuel and Iron Company» ἦτο ἡ ἑταιρεία ἣτις τὸ πρῶτον ἐφήρμοσε τὴν ἀρχὴν ταύτην μετὰ τὴν μεγάλην ἀπεργίαν τοῦ 1915. Κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν Η.Π.Α. εἰς τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον πλείστα ἀμερικανικαὶ ἐπιχειρήσεις υἰοθέτησαν τὸ ἀνωτέρω σύστημα ἐκπροσωπήσεως τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν διοίκησιν, τὸ ὁποῖον ὅμως ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐγκαταλείπουν κατὰ τὴν περιόδον τῆς μεγάλης οικονομικῆς κρίσεως τοῦ 1920—1923. Ἐν τούτοις εἰς τὴν χώραν ἦτις ἀπειτέλεσε τὴν κοιτίδα τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς δημοκρατίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀγνοηθῇ ἐπὶ μακρὸν ἡ ἐφαρμογὴ δημοκρατικῶν ἀρχῶν καὶ εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα. Οὕτω, καθιερώθη ἐκ νέου ἡ ἐκπροσώπησις τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰς ἀμερικανικὰς ἐπιχειρήσεις, ἣτις ὅμως ἐξεδηλώθη κατὰ δύο τρόπους. Ὁ πρῶτος τρόπος, κατὰ πρότασιν τοῦ John Leitch, ἐβασίσθη εἰς τὸ πρότυπον τῆς ὀργανώσεως τοῦ πολιτεύματος τῶν Η.Π.Α. (ἦτοι: αἱ κατώτεραι κατηγορίαι τῶν ἐργαζομένων ἀπετέλουν «Βουλὴν», οἱ ἀρχιτεχνῖται τὴν «Γερουσίαν» καὶ οἱ ἀνώτεροι λειτουργοὶ τὴν «Κυβέρνησιν»). Τὸ δεύτερον σύστημα, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα σύστημα Rockefeller, εἶναι τὸ «Works Council», κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ συνόλου τῶν ἐργαζομένων ἔχουν τὸ δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς εἰς συζητήσεις μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς ἐπιχειρήσεως. Κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν του ὅμως τὸ ἐν λόγω σύστημα ἄλλοτε μὲν παρῆχε τυπικὰ μόνον δικαιώματα εἰς τοὺς ἐργαζομένους, ἄλλοτε δὲ εἶδεν εἰς αὐτοὺς οὐσιαστικὰ δικαιώματα συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ἰδρῦθησαν Ἐπιτροπαὶ Ἐργαζομένων, αἵτινες ἐνημεροῦντο ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν ὑποθέσεων τῆς ἐπιχειρήσεως.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου ἡ ἰδέα τῶν ἐπαγγελματικῶν ἐν γένει ὀργανώσεων ἀνεπτύχθη ραγδαίως. Οἱ ἐργαζόμενοι ἐκλήθησαν εἰς ἀμειωτέραν συνεργασίαν μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τοῦ κεφαλαίου Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1942 ὁ Πρόεδρος Ρουζβελτ εἰσηγήθη τὴν καθιέρωσιν τῶν μικτῶν Ἐπιτροπῶν, γνωστῶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Labor Management Committees». Αἱ Ἐπιτροπαὶ αἰεὶ σκοπὸν εἶχον νὰ ὑποβοηθήσουν διὰ τὴν ἐντασιν τῆς παραγωγῆς πολεμικῶν εἰδῶν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἰσῆς μεταχειρίσεως τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1945 εἶχον συσταθῆ 5.000 περίπου τοιαῦται ἐπιτροπαί, αἵτινες ἐξεπροσώπουν περὶ τὰ 8 ἑκατ. ἐργαζομένων. Παρόμοιον περιπίου σύστημα ἐφηρμόσθη καὶ εἰς Ἑλβετίαν.

Ἐτερον μέτρον ἀποβλέπον εἰς τὴν σύμφιξιν τῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἐργαζομένων εἶναι ἡ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων μετ' αὐτῶν. Ἡ «Hamilton Manufacturing Company» συνεκρότησε συμβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς, αἵτινες ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐκπροσώπων τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπέλυσαν πλείστα προβλήματα ἐμφανιζόμενα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐργασίας.

Οὐχὶ σπανίως αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνοπτύξεως σχέσεων ἀρμονικῶν μετὰ τῶν ἐργαζομένων, ὡς καὶ τῆς ἐλευθέρως ἀναπτύξεως ἀπόψεων ἐπὶ θεμάτων σχεῖν ἐχόντων μὲ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκδίδουν π ε ρ ι ο δ ι κ ἄ ε ν τ υ π α, εἰς ἃ, μετὰ τῶν ἄλλων, καταχωροῦνται αἱ ἐλεύθεραι γνώμαι τῶν ἐργαζομένων ἐπὶ πάσης φύσεως ἐπιχειρησιακῶν θεμάτων.

πολιτικήν τῶν συναλλαγῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸν ἐπιτυγχανόμενον ἐκάστοτε βαθμὸν παραγωγικῆς ἀπασχολήσεώς της, τὸ κόστος παραγωγῆς, τὸν κύκλον ἐργασιῶν κ.ο.κ., ὡς καὶ τὰ ἐπιτυγχανόμενα ἐκ τῆς ἐν γένει δράσεως ἀποτελέσματα. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἐργαζόμενοι ἐνημεροῦνται ἀπολύτως, τόσοσὺν διὰ τὰ παρόντα ὅσον καὶ διὰ τὰ μέλλοντα προβλήματα τῆς ἐπιχειρήσεως, γνωρίζουν τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῆς διοικήσεως καὶ ἐκδηλώνουν τὰς τυχὸν ἀντιρρήσεις των, καθίστανται δὲ οὕτω συνυπεύθυνοι διὰ τὰ λαμβανόμενα μέτρα. Οἱ ἐργάται πείθονται ἐν γένει ὅτι τὸ συμφέρον των συνίσταται εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος, ἣτις καὶ μόνον δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ εἰσοδήματός των.

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν, κατ' ἐξοχὴν χώραν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, αἱ σχέσεις μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν (Labor relations) ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐξελίσσονται κατὰ τὸν πλέον ἁρμονικὸν τρόπον¹.

Ἡ ἐργατικὴ τάξις ἀποδέχεται ἄνευ προστριβῶν καὶ ἀντιθέσεων² τὸ ἀξίωμα τῆς ἐλευθέρου ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ κέρδους, ἐνῶ ἡ τάξις τῶν ἐπιχειρηματιῶν φροντίζει διὰ τὴν πάσῃ θυσίᾳ ἱκανοποίησιν τῆς πρωτίστης ἐργατικῆς διεκδικήσεως, ἣτις συνοψίζεται εἰς τὴν ἐπιδιώξιν ὅσον τὸ δυνατόν « ὑψηλοτέρων ἡμερομισθίων ». Ἡ ἀμερικανικὴ βιομηχανικὴ κοινωνιολογία ἔχει πλέον σταθερῶς προσανατολισθῆ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐργατικοῦ εἰσοδήματος³.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἀνωτέρω σκοπῶν, ἐντὸς τῶν ἀμερικανικῶν ἐπιχειρήσεων, ὀργανοῦνται καὶ λειτουργοῦν εἰδικαί πρὸς τοῦτο ὑπηρεσίαι « ἀνθρώπινων σχέσεων » (Human

1. Βλ. ἀναλυτικῶς εἰς *J. M. de Lattre, L' Entreprise dans l' Économie moderne Américaine*, σελ. 24 ἑπ., *André de Gall, Psycho-sociologie des Entreprises*, Paris 1958, σελ 20 ἑπ.

2. Αἱ μεταξὺ διοικήσεως ἐπιχειρήσεως καὶ ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων δημιουργοῦμεναι, πολλάκις, ἀντιθέσεις ἐπιλύονται πάντοτε ἐντὸς τῶν νομίμων πλαισίων. Αἱ ἐργατικαὶ ἐπιδιώξεις οὐδέποτε προσλαμβάνουν ἐπαναστατικὸν χαρακῆρα. Τὰ συνδικαῖα τῶν ἐργαζομένων (Unions) διαπραγματεύονται τὰ θέματά των μὲ τούτους ἐκπροσώπους τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ ἴσοις ὅροις. Ὁ ἀμερικανικὸς συνδικαλισμὸς εἶναι ὀργανωμένος κατὰ τρόπον ὁμοσπονδιακόν. Ὑπάρχουν τοπικά συνδικαῖα ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ Ἐθνικὴ Συνομοσπονδία (National Union) ἀφ' ἑτέρου, ἣτις ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐπίλυσιν γενικωτέρων προβλημάτων τιθεμένων ἐπὶ ἐθνικοῦ ἐπιπέδου.

3. Ἡ πολιτικὴ τῆς Ν.Α.Μ. (National Association of Manufacturers) κατατείνει : α) Εἰς τὴν παροχὴν ὑψηλῶν ἡμερομισθίων, ἀρκεῖ ταῦτα νὰ στηρίζωνται εἰς νηύξημένην παραγωγικότητα. β) Εἰς τὴν ἐπίδειξιν κατανοήσεως πρὸς τοὺς ἐργαζομένους, ὡς καὶ τὴν νόμιμον καὶ φιλικὴν μεταχείρισιν τούτων. γ) Εἰς τὴν ἐξασφάλισιν συνεχοῦς ἐργατικῆς ἀπασχολήσεως.

relations), αἵτινες ὡς ἀποστολὴν ἔχουν νὰ διαφωτίζουν τοὺς ἐργαζομένους ἐπὶ παντὸς θέματος ἀναγομένου εἰς τὴν αὕξησιν τῆς παραγωγῆς, ν' ἀκούουν καὶ νὰ ἐξετάζουν τὰς προτάσεις καὶ τὰ παράπονα τούτων καὶ ἐν γένει νὰ ἐνημερώνουν τοὺς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἀπασχολουμένους ὡς πρὸς τοὺς ἐπιδιωκομένους ἐκάστοτε σκοποὺς καὶ τὴν ἐφαρμοζομένην πρὸς τοῦτο ἐπιχειρηματικὴν πολιτικὴν. Δηλαδή αἱ ὑπηρεσίαι αὗται, αἵτινες παρέχουν πᾶν αἰτούμενον στοιχεῖον¹, ἐπεξηγοῦν εἰς κάθε μέλος τοῦ προσωπικοῦ πᾶν ὅ,τι ὀφείλει νὰ πράξῃ, ὡς καὶ τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὁποῖα θὰ προκύψουν οὕτω τόσον δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ὅσον καὶ γενικώτερον διὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

V. Προστασία τῆς Ἐργασίας.

Ὡς ἤδη ἐλέχθη, αἱ ἐκτεθεῖσαι βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ὁρθολογικῆς Ὁργανώσεως τῆς Ἐργασίας κατατείνουν εἰς τὴν συστηματικώτερον ἐφαρμογὴν τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς εἰς τὸν τομέα τῆς ἐργασίας.

Ἄν καὶ σήμερον κατέστη πλέον συνειδησις εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἢ οἰκειοθελῆς καθιέρωσις ὄρων ἀνευτέρων κατὰ τὴν παροχὴν τῆς ἐργασίας πρὸς ἐξασφάλισιν μείζονος ἀποδόσεως ταύτης, ὡς καὶ ἡ ἀνάπτυξις ἐγκαρδίων σχέσεων μεταξὺ ἐργαζομένων καὶ ἐργοδοτῶν, ἐγκαταλειφθέντων τῶν παλαιῶν συστημάτων καταπίεσεως τῶν ἐργαζομένων, ἐν τούτοις, μὲ τὴν συνεχῆ βιομηχανικὴν πρόοδον τῶν οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένων χωρῶν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ὀλονὲν συστηματικώτερον συνδικαλιστικῶς ὀργανουμένων ἐργατικῶν μαζῶν, καθιερώθη διεθνῶς σύστημα προστασίας τῶν ἐργαζομένων, ἀποτελέσαν μάλιστα ἰδιαίτερον κλάδον δικαίου—τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον—τοῦ ὁποῦ οἱ κανόνες εἶναι ὑποχρεωτικοῦ περιεχομένου, ἢ δὲ παραβίασις τούτων πλὴν τῶν ἀστικῶν συνεπάγεται καὶ ποινικὰς διὰ τὸν παραβάτην εὐθύνας.

Αἱ διατάξεις τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου εἰς πλείστας χώρας εἶναι κατωχυρωμένοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Συντάγματός των,

1. Κατὰ τὴν δρᾶσιν τῆς Ἀμερικανικῆς ἐπιχειρήσεως τὰ πάντα προσλαμβάνουν εὐρυτάτην δημοσιότητα. Αἱ ὑποβαλλόμεναι εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις ἐκθέσεις εἶναι εἰλικρινεῖς καὶ λεπτομερέσταται ἐφ' ὅλων τῶν θεμάτων (κύκλος ἐργασιῶν, κόστος, μικτὸν καὶ καθαρὸν κέρδος, συγκριτικαὶ καταστάσεις κατὰ χρόνον, κατὰ ἐπιχειρήσεις ὁμοειδεῖς, μισθὸς μελῶν διοικήσεως κ.ο.κ.). Ἡ τοιαύτη εὐρυτάτη ἀνάλυσις, σαφήνεια καὶ εἰλικρίνεια τῶν παρεχομένων στοιχείων διευκολύνει μεγάλως «τὸ πνεῦμα τῆς συνεργασίας» μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν.

υπάρχουν δὲ κατευθυντήριοι γραμμαὶ καθορίζουσαι τὰς ἐκ τῆς ἐργασίας προκύπτουσας σχέσεις.

Τὸ Σύνταγμα τῶν Ἑλλήνων, πλὴν τοῦ ἄρθρου 11 ὅπερ ἀπαγορεύει τὴν ἀπεργίαν εἰς τοὺς δημοσίους υπαλλήλους καὶ υπαλλήλους Ν.Π.Δ.Δ., ὡς καὶ τῶν γενικῆς φύσεως διατάξεων περὶ ἰσότητος, προσωπικῆς ἐλευθερίας, δικαιώματος συνεταιρίζεσθαι κλπ. οὐδεμίαν ἐτέραν ποιεῖται μνεῖαν ἐπὶ θεμάτων ἐργασίας καὶ τῶν ὄρων παροχῆς ταύτης¹.

Παρὰ ταῦτα καὶ ἡ Ἑλλάς ὑπογράψασα τὴν παγκόσμιον Διακήρυξιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων (10-12-48) ἐδέχθη ὠρισμένας διεθνῶς ἀνεγνωρισμένας ἀρχάς², αἵτινες καὶ περιελήφθησαν εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἐκδιδομένους ἐργατικὸς νόμους.

Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ συγχρόνου Ἐργατικοῦ Δικαίου δύνανται νὰ καταταχθῶν εἰς τὰς ἀκολουθούσας κατηγορίας :

1. *Ἀρχαὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν παροχὴν τῆς ἐργασίας καὶ τὰς ἐκ ταύτης δημιουργουμένας σχέσεις.*

Ἐνταῦθα κατ' ἀρχὴν προστατεύεται ἡ ἐργασία ἀπὸ ἀπόψεως ἐλευθέρως παροχῆς τῆς. Διὰ τῆς ἀπὸ 28/6/1930 διεθνοῦς συμβάσεως, κυρωθείσης ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ ν. 2079/1952, ὁ ἐργαζόμενος δικαιούται νὰ ἐργάζεται ὅταν, ὅσον καὶ ὅπως οὗτος θέλει, ἀρκεῖ τοῦτο νὰ μὴ ἀντίκειται πρὸς τὸν νόμον.

Ὅμοίως εἰς τὰς ὡς ἄνω ἀρχὰς περιλαμβάνεται καὶ ὁ τρόπος λύσεως τῆς συμβάσεως ἐργασίας, ἥτις δύνανται νὰ ἐπέλθῃ εἴτε αὐτομάτως (διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐργαζομένου) εἴτε διὰ τῆς ἐκπνοῆς τοῦ χρόνου δι' ὃν συνωμολογήθη ἡ σύμβασις ἐργασίας εἴτε καὶ διὰ καταγγελίας τῆς συμβάσεως. Παρ' ἡμῖν, βασικὸς νόμος περὶ ὑποχρεωτικῆς καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐργασίας ἰδιωτικῶν υπαλλήλων εἶναι ὁ Ν. 2112/1920, ὅστις διὰ τοῦ ἀπὸ 16/18.7.1920 Β.Δ. ἐπεξετάθη εἰς τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς τεχνίτας, εἴτα δὲ συνεπληρώθη διὰ τῶν Ν. 4558/30 καὶ 547/37. Νομο-

1. Βλ. εἰδικῶς «Ἐργατικὸν Δίκαιον», Παραδόσεις Γ. Κασσιμάτη, Ἀθήναι 1966 σελ. 21 ἐπ.

2. Ὡς ἡ τοῦ ἄρθρου 23 τῆς Διακηρύξεως καθ' ἣν: «ἐκαστον ἄτομον ἔχει τὸ δικαίωμα πρὸς ἐργασίαν ὑπὸ ὄρους δικαίους, μὲ ἱκανοποιητικὴν ἀμοιβήν, ἀνευ διακρίσεων, ἐπιτρέπουσαν εἰς αὐτὸ καὶ τὴν οἰκογένειάν του ζωὴν σύμφωνα πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν».

Ἐπίσης ἡ τοῦ ἄρθρου 24 καθ' ἣν: «ἐκαστος ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς λογικὸν περιορισμὸν τῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας του καὶ εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ἀναψυχήν». Βλ. Γ. Κασσιμάτη, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 23.

θετήματα ἄτινα ἐπροστάτευσαν περαιτέρω τὴν καταγγελίαν τῆς συμβάσεως ὑπῆρξαν ὁ Α.Ν. 2000/39 «Περὶ μέτρων καταπολεμήσεως τῆς ἀνεργίας», τροποποιηθεὶς καὶ συμπληρωθεὶς ὑπὸ τοῦ Α.Ν. 2351/1940¹, δι' οὗ καθιερώθη ἡ ἐκ περιτροπῆς ἐργασία, καὶ τὸ Ν.Δ. 424/1941 ὅπερ ἐν τῇ οὐσίᾳ κατήργησε τὸ δικαίωμα ἀπολύσεως τῶν μισθωτῶν, πλὴν τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν διεπιστοῦτο ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς (ἄρθρ. 9 Ν.Δ. 424/41) πλήρης ἀδυναμία συνεχίσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως².

Διὰ τὴν καταγγελίαν τῆς συμβάσεως σήμερον ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ὅσον καὶ εἰδικοί νόμοι, ὧν βασικὸς εἶναι ὁ 2112/1920. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐὰν ἡ σύμβασις ἐργασίας εἶναι ὠρισμένου ἢ ἀορίστου χρόνου. Ἐφ' ὅσον ἡ σύμβασις εἶναι ὠρισμένου χρόνου δύναται κατὰ τὸ ἄρθρον 672 τοῦ Α.Κ. νὰ καταγγελθῇ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τούτου ἐφ' ὅσον ὑπάρχει σπουδαῖος λόγος. Ὁ σπουδαῖος λόγος εἶναι ζήτημα πραγματικὸν καὶ κρίνεται ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ.

Ἐφ' ὅσον ἡ σύμβασις εἶναι ἀορίστου χρόνου ἐφαρμόζεται ὁ Ν. 2112 τροποποιηθεὶς διὰ τῶν μεταγενεστέρων 4558/1930 καὶ 3198/1955, δι' ὧν καθωρίσθη ὅτι καὶ ἐν περιπτώσει ἀκόμη καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐντὸς τῶν νομίμων προθεσμιῶν ὁ ἐργοδότης ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸν ἐργαζόμενον τὸ ἥμισυ τῆς ἀποζημιώσεως τῆς ἀντιστοιχούσης εἰς τὸν χρόνον ὃν ὤφειλε νὰ ἀποζημιώσῃ τοῦτον ἐὰν δὲν ἐτήρει τὴν προμήνυσιν (Ν. 3198/55).

Τέλος, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὡς ἄνω βασικῶν ἀρχῶν τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου περιλαμβάνεται καὶ ἡ *π ρ ο σ τ α σ ῖ α τ ῶ ν ἀ π ο δ ο χ ῶ ν τ ῶ ν ἐ ρ γ α ζ ο μέ ν ω ν*, βάσει τῶν ὁποίων ἀφ' ἐνὸς μὲν καθορίζονται τὰ κατώτατα ὄρια τούτων ἀναλόγως εἰδικεύσεως, φύλου κλπ., ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ τρόπος τῆς καταβολῆς τῶν ἀποδοχῶν.

Παρ' ἡμῖν, βάσει τοῦ Ν. 3248/1955, ὁ μισθὸς δέον νὰ καταβάλλεται κατὰ κανονικὰ χρονικὰ διαστήματα, τυχὸν δὲ καθυστέρησις καταβολῆς μισθοῦ συνιστᾷ καὶ ποινικὸν ἀδίκημα.

2. *Ἀρχαὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν προληπτικὴν καὶ κατασταλτικὴν πρόνοιαν τῶν ἐργαζομένων.*

Εἰς τὴν βασικὴν ταύτην κατηγορίαν τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐργατικοῦ

1. Βλ. *Ἰ. Ζάργα* : Ἀνεργία καὶ ἐκ περιτροπῆς ἐργασία, Ἀθῆναι 1940.

2. Βλ. ἀναλυτικῶς *Α. Διτζεροπούλου* : Ἡ καταγγελία τῆς συμβάσεως ἐργασίας μετὰ τὸ Ν.Δ. 424/941, Ἀθῆναι 1942.

3. Τὰ κατώτατα ταῦτα ὄρια καθορίζονται σήμερον βάσει τοῦ Ν. 3239/1955 δι' οὗ καθορίζεται σύστημα ἐλεγχομένης συλλογικῆς συμβάσεως.

δικαίου περιλαμβάνονται τὰ νομοθετήματα ἐκεῖνα ἅτινα εἴτε προληπτικῶς εἴτε κατασταλτικῶς προστατεύουν τὸν ἐργαζόμενον ἔναντι πάσης φύσεως κινδύνων οἵτινες εἶναι δυνατὸν νὰ πλήξουν τὴν σωματικὴν ἢ πνευματικὴν αὐτοῦ ἀκεραιότητα, ὡς καὶ κινδύνων φύσεως οἰκονομικῆς λόγῳ ἀνεργίας ἢ ὑποαπασχολήσεως. Εἰδικώτερον, εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐργατικὴν νομοθεσίαν—ὅσον ἀφορᾷ τὴν προληπτικὴν πρόνοιαν—συναντῶμεν τὰ ἀκόλουθα νομοθετήματα :

α) Τὸ Ν. Δ. 21.9.1925, συμπληρωθὲν διὰ τοῦ Ν. Δ. τῆς 3/4.9.1926 κυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Ν. 3502/1928 καὶ τέλος τὸν Α. Ν. 547/1937, δι' ὧν καθορίζονται τὰ χρονικὰ ὅρια ἐργασίας καὶ οὕτω προστατεύεται ὁ ἐργαζόμενος ἀπὸ ἀπόψεως διαρκείας ταύτης. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην περιλαμβάνεται καὶ ὁ βασικὸς Νόμος Γ.Υ.Ν.Ε./1909 περὶ «Κυριακῆς ἀργίας καὶ ἑορτῶν».

β) Πέραν τῆς ὡς ἄνω προληπτικῆς προστασίας ὑπάρχει καὶ ἡ κωδικοποιήσις προγενεστέρων νόμων διὰ τοῦ ἀπὸ 14/22.3.1934 Δ., ἣτις προβλέπει περὶ τῶν «ὄρων ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων τῶν ἐν γένει βιομηχανιῶν». Τὰ ἀρθρα ἐπίσης 662 καὶ 663 τοῦ Α. Κ. μεριμνοῦν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἐργαζομένου ἐν τῇ παροχῇ τῆς ἐργασίας του.

γ) Τέλος, εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην περιλαμβάνονται οἱ Νόμοι: ΔΚΘ/1912 «περὶ ἐργασίας γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων», 2272/1920 «περὶ νυκτερινῆς ἐργασίας τῶν ἀνηλίκων» καὶ τέλος ὁ 4211/1929 «περὶ νυκτερινῆς ἐργασίας γυναικῶν ὡς καὶ ἀπασχολήσεως αὐτῶν πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετόν».

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατασταλτικὴν πρόνοιαν, ἥτοι τὴν μέριμναν ὑπὲρ τοῦ ἐργαζομένου ἐφ' ὅσον οὗτος πληγῆ ἐκ τῶν πάσης φύσεως κινδύνων προερχομένων ἐκ τῆς ἐργασίας, παραθέτομεν νομοθετήματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐργατικῆς Νομοθεσίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι :

α) Ὁ βασικὸς νόμος 551/1914 ὡς καὶ οἱ νεώτεροι 2078 καὶ 2080/1952 περὶ ἐργατικῶν ἀτυχημάτων ὡς καὶ ἀποζημιώσεως τῶν ἀτυχημάτων ἐργασίας καὶ ἐπαγγελματικῶν ἀσθενειῶν.

β) Ἡ προστασία τῶν ἐφέδρων καὶ παλαιῶν πολεμιστῶν, ὡς καὶ τῶν ἀναπήρων πολέμου.

γ) Τέλος, ἡ προστασία κατὰ ἀσθενείας, γήρατος, θανάτου, ὡς καὶ ἔναντι τῆς ἀνεργίας τῆς δημιουργουμένης λόγῳ ἐξελίξεως τῆς τεχνικῆς.

3. Ἀρχαὶ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἐργαζομένων καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας των.

Πέραν τῆς προστασίας τῆς θεσπισθείσης καὶ ἀναφερομένης εἰς τὸν χρόνον τῆς καθ' αὐτὸ ἐργασιακῆς παροχῆς, εἰς πλείστας χώρας, ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῖν, ἰδρύνονται εἰδικοὶ κρατικοὶ ὀργανισμοί, οἵτινες μεριμνοῦν διὰ τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν προαγωγὴν τῶν ἐργαζομένων, ὡς καὶ τὴν παροχὴν εἰς τούτους πάσης οικονομικῆς διευκολύνσεως διὰ τὴν ἀπόκτησιν εὐθηνῆς κατοικίας, μέσων διατροφῆς ἢ συμμετοχῆς τούτων εἰς ἐκδηλώσεις ψυχαγωγίας. Ἐν Ἑλλάδι, τὴν τοιαύτην προστασίαν ἔχει ἀναλάβει κυρίως ἡ «Ἐργατικὴ Ἑστία»

Ἴσως δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παραλείψωμεν ὅτι ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω ἀρχῶν οὐσιαστικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, πρὸς ἀποτελεσματικωτέραν προστασίαν τοῦ ἐργαζομένου συμπληροῦται ἡ ἐργατικὴ νομοθεσία καὶ μὲ ἀρχὰς δικονομικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, ἐξασφαλιζούσας τόσον τὴν ταχεῖαν ἐκδίκασιν τῶν ἐργατικῶν υποθέσεων ὅσον καὶ τὴν παροχὴν προνομίων καὶ ἀτελειῶν.

Αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι ἀρχαὶ καταδεικνύουν τὰς συγχρόνους τάσεις ἐπὶ τοῦ τρόπου ἀντιμετωπίσεως τῶν σχέσεων ἐργασίας ὡς καὶ τῆς ὅλον ἐπεκτεινομένης κοινωνικῆς καὶ ἐργατικῆς πολιτικῆς, βάσει τῆς ὁποίας κατέρρευσε τὸ παλαιὸν καθεστῶς τῆς ἀνεξέλεγκτου καταπίεσεως τῶν ἐργαζομένων καὶ καθιερώθη εἰς ὅλας τὰς ὀρθολογικῶς ὀργανωμένας κεφαλαιοκρατικῶς χώρας πλήρης ἰσοτιμία καὶ ἐγκάρδιος συνεργασία τοῦ συντελεστοῦ «κεφάλαιον» πρὸς τὸν συντελεστὴν «ἐργασία» τόσον πρὸς τὸ συμφέρον τῶν φορέων αὐτῶν ὅσον καὶ πρὸς ὄφελος ὀλοκλήρου τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

§ 1.— Ἡ σημασία τοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ συγχρόνῳ Οἰκονομίᾳ.

1. Μὲ τὴν προϊούσαν εἰδίκευσιν καὶ τὴν μετ' αὐτῆς συνδεομένην μηχανοποίησιν ὁ παραγωγικὸς συντελεστὴς « Κεφάλαιον » ἀποκτᾷ ἤδη ὅλον ἐν μεγαλυτέραν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα ἔναντι τοῦ συντελεστοῦ « Ἔργασία ».

Ἡ ἐποχή μας, ἐποχὴ ραγδαίας τεχνικῆς ἀναπτύξεως, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἔχει τὴν αὐξανουσαν ἀνάγκην χρησιμοποίησεως κεφαλαίων. Ἡ εἰς τὸ λίαν προσεχὲς μέλλον εὐρεία χρησιμοποίησις νέων ἐνεργειακῶν δυνάμεων διὰ σκοποὺς παραγωγικοῦς, ὡς καὶ ἡ συνεχῆς διάδοσις τοῦ αὐτοματισμοῦ, φυσικὸν εἶναι νὰ ὀδηγοῦν εἰς ἐκτεταμένας ἐπενδύσεις, αἵτινες καθίστανται δυνατὰ μόνον διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τεραστίων κεφαλαίων¹.

2. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἐμπορικὸς τομεὺς, ἵνα ἀνταποκριθῇ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν βάσει ἠϋξημένων πλέον δυνατοτήτων παραγομένων κατὰ μάζας ἀγαθῶν, θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἐφαρμόσῃ νέας μεθόδους καὶ συστήματα πωλήσεων, νὰ χρησιμοποίησῃ ἐπιτυχέστερα μέσα διεισδύσεως εἰς τὴν ἀγοράν, πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν, καὶ νὰ παράσῃ πάσας τὰς ἀπαραίτητους πιστωτικὰς διευκολύνσεις εἰς τοὺς ἐν γένει ἐνδιαμέσους διὰ τὴν αὐξήσιν καὶ προώθησιν τῶν μέχρι σήμερον πωλήσεων τῶν.

1. Ἄρκει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὰς Η.Π.Α., ἐνῶ μέχρι σήμερον τὸ κατὰ ἐργασζόμενον ἀντιστοιχοῦν κεφάλαιον ἀνήρχετο κατὰ μέσον ὄρον εἰς 11.000 \$, μετὰ τὴν ἐντεινομένην αὐτοματοποίησιν καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἠλεκτρονικῶν συστημάτων ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀνέλθῃ λίαν προσεχῶς εἰς 100.000 \$ κατὰ ἐργαζόμενον. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἐμφανίζεται παρομοία περὶπου κατάστασις, τὸ δὲ κατὰ ἐργαζόμενον ἀντιστοιχοῦν κεφάλαιον ἐδιπλασιάσθη τὴν τελευταίαν 25ετίαν παρὰ τὰς ἀνασταλασίας, ἐπενδύσεις καὶ τὰς ἐπελθούσας καταστροφὰς συνεπείᾳ τῶν πολεμικῶν καὶ μεταπολεμικῶν γεγονότων.

Πάντα ταῦτα ἀναμφιβόλως δὲν δύνανται νὰ ἐπιτευχθοῦν εἰμὴ μόνον διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ἀφθόνων κεφαλαίων καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς διαθέσεως¹.

3. Οὕτω συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη θὰ τεθοῦν ἐνώπιον ἡμῶν τεράστια προβλήματα χρηματοοικονομικῆς ὑφῆς, σαφῶς δὲ εἰκάζεται ὅτι εἰς τὸ λίαν ἐγγὺς μέλλον αἱ ἀνάγκαι χρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων θὰ ὑπερβοῦν οὐ μόνον τὰς δυνατότητας τῶν φορέων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἐν γένει κεφαλαιαγορᾶς, ἥτις θὰ κληθῆ ὅπως ἀνταποκριθῆ χρονικῶς καὶ ποσοτικῶς εἰς τοιαύτας συσσωρευμένας ἀπαιτήσεις.

Κατὰ συνέπειαν, αἱ ἐπιχειρήσεις θὰ ἀναγκασθοῦν ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ ἐφαρμόσουν πλῆρες σύστημα *χρηματοοικονομικοῦ λογισμοῦ*, διὰ τὸν ἀποτελεσματικὸν ἔλεγχον πάσης ἐπενδύσεως κεφαλαίων, καὶ νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἐκ βάθρων ἀλλαγὴν καὶ ἀναθεώρησιν τῆς μέχρι σήμερον ὑπ' αὐτῶν ἀσκηθείσης ἐμπειρικῆς πολιτικῆς χρηματοδοτήσεως, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστημονικῆς διοικήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων².

Πέραν ὅμως τούτων ἡ ἐπιτυχῆς πολιτικῆ χρηματοδοτήσεως ὀδηγεῖ καὶ εἰς τὴν ἐπίτευξιν *μείζονος οἰκονομικότητος* ἐν τῇ ἐπιχειρήσει, ὅχι μόνον διότι ὑποβοηθεῖ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς εὐθινοτέρας μορφῆς χρηματοδοτήσεως—καὶ ὡς ἐκ τούτου μειώνει τὸ χρηματοοικονομικὸν κόστος,—ἀλλὰ καὶ διότι ἐλέγχει ὅλας τὰς ἐπενδύσεις καὶ ἐμποδίζει τὴν πραγματοποίησιν τῶν μὴ ἀποδοτικῶν τοιούτων.

§ 2.—Ἔννοια καὶ κατηγορίαι τοῦ κεφαλαίου.

Ἔννοια τοῦ κεφαλαίου

1. Εἰς τὴν ἰδιωτικοοικονομικὴν ὀρολογίαν ἡ λέξις *Κεφαλαίον* φέρεται ὑπὸ διαφόρους ἐννοίας, αἷτινες δὲν συμπίπτουν ἀπολύτως μεταξὺ τῶν³.

1. Οὕτω καθίσταται προφανὲς ὅτι ἅπαντα τὰ γεγονότα τῆς ἐπιχειρήσεως ἔχουν τελικῶς χρηματοοικονομικὰς συνεπείας. Διότι οὔτε ἐπένδυσίς δύναται νὰ διενεργηθῆ οὔτε ἀγαθόν τι ν' ἀποκτηθῆ ἢ ἀποθηκευθῆ, ἀλλ' οὔτε ὀρθὴ πολιτικὴ παραγωγῆς, διαθέσεως ἢ ἀκόμη καὶ διανομῆς μερισμάτων ν' ἀσκηθῆ, ἀνευ ταυτοχρόνου ἀντιμετώπισεως τῶν χρηματοοικονομικῶν συνεπειῶν τῶν ἐν λόγῳ πράξεων.

2. Περὶ τῆς θεωρίας καὶ πράξεως τῆς χρηματοδοτήσεως ἀσχολούμεθα ἀναλυτικῶς ἐν τοῖς ἐπομένοις.

3. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Κοινωνικῇ Οἰκονομικῇ ὑφίσταται διάστασις ὡς πρὸς τὴν

Πράγματι, άλλοτε μὲν τοῦτο ὀρίζεται «ὡς χρηματικὸν ποσὸν ἀποβλέπον εἰς τὴν δημιουργίαν ἐσόδου»¹, άλλοτε ὡς ἡ «εἰς χρῆμα ἐκφραζομένη περιουσία»², χαρακτηρίζεται δὲ ἐν γένει ὡς «χρηματικὸν μέγεθος ἀπαραίτητον διὰ τὸν ἐπιχειρηματικὸν λογισμόν»³.

Οὕτω νοούμενον τὸ κεφάλαιον, ὡς «χρηματικὸν ποσὸν βάσει τοῦ ὁποίου δύναται ἡ ἐπιχείρησις νὰ προσπορίζηται ὠρισμένας ἀξίας»⁴, θεωρεῖται ὑποχρέωσις ταύτης πρὸς τοὺς εἰσφέροντας τοῦτο, εἰς οὓς καὶ παρέχει δικαιώματα ἐπὶ τῆς περιουσίας καὶ τῶν ἐκ τῆς κυκλοφορίας ταύτης προκυπτόντων κερδῶν⁵.

2. Προκύπτει ὁθεν ὅτι ἐν τῇ Οἰκονομικῇ τῶν Ἐπιχειρήσεων ἡ ἔννοια τοῦ κεφαλαίου συνδέεται μὲ τρεῖς βασικὰς ἀπόψεις⁶, ἧτοι :

α) Ἐκεῖνας αἵτινες χαρακτηρίζουν τοῦτο ὡς σύνολον χρηματικῶν ἀξιῶν ἀποσκοποῦσων εἰς τὴν ἐπίτευξιν πορισμοῦ.

β) Ἐκεῖνας αἵτινες τονίζουν ὅτι ἀποτελεῖ ἀφηρημένον σύνολον ἀξιῶν τῆς περιουσίας ὡς τινος μάζης ἀγαθῶν, καὶ τέλος

γ) Ἐκεῖνας αἵτινες δέχονται ὅτι συνιστᾷ σύνολον ὑποχρεώσεων τῆς ἐπιχειρήσεως.

Γενικῶς δύναται νὰ λεχθῆι ὅτι «κεφάλαιον» καλεῖται ἡ εἰς χρῆμα ἐκδηλουμένη ἀγοραστικὴ δύναμις—καὶ οὕτω ἡ ἀφηρημένη οἰκονομικὴ δύναμις—τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιχείρησις διαθέτει ἐν δεδο-

ἔννοιαν τοῦ κεφαλαίου. Οὕτω ἡ Οἰκονομικὴ Θεωρία διὰ τοῦ ὄρου κεφάλαιον ἐχαρακτηρίζει τὰ «παρηγμένα παραγωγικὰ μέσα», δηλαδὴ ἐτοποθέτει τοῦτο κυρίως ἐπὶ τὸ τεχνολογικῆς βίαιος. Ἡ ἀποψὶς ὁμοῦς αὕτη συνεχῶς ἐκτοπίζεται παραχωροῦσα τὴν θέσιν τῆς εἰς τὰ οἰκονομικὰ καὶ οὐχὶ τὰ τεχνικὰ κριτήρια, εἰς τρόπον ὅστε σήμερον ὡς κεφάλαιον νὰ θεωρῆται ἡ ποριστικὴ περιουσία (Erwerbsvermogen), δηλαδὴ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς περιουσίας ὅπερ προορίζεται διὰ τὴν ἀπόκτησιν εἰσοδήματος.

1. Βλέπε *W. Le Coultre*: Beiträge zur Betriebswirtschaftlichen Lehre vom Kapital «in Zeitschrift für Betriebswirtschaft» 1927, σελ. 342.

2. Βλέπε *W. Prion*: Die Lehre vom Wirtschaftsbetrieb; 1935 Bd. II, σελ. 88.

3. Βλέπε *F. Leitner*: Privatwirtschaftslehre der Unternehmung, 1919, σ. 34.

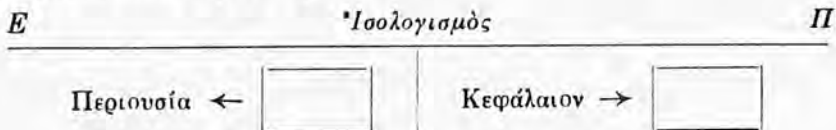
4. Βλέπε *H. Nicklisch*: Die Betriebswirtschaft, 1932, σελ. 84.

5. Βλέπε *K. Rössle*: Allgemeine Betriebswirtschaftslehre καὶ *W. Kalveram*: Der Kapitalbegriff in der Betriebswirtschaftslehre in Bankwissenschaft, 1932/33 Bd. II, σελ. 612. *A. Walther*: Einführung in die Wirtschaftslehre der Unternehmung, Zürich 1947 Bd. I, σελ. 7.

6. Βλέπε *L. Beckmann*: Die Betriebswirtschaftliche Finanzierung, Stuttgart 1956, σελ. 13 ἐπ.

μένη στιγμή. Ἡ ἀφηρημένη αὐτή ἀγοραστική δύναμις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν συνολικὴν ἀξίαν τῶν ὑπ' αὐτῆς κατεχομένων ὑλικῶν καὶ ἀύλων συγκεκριμένων περιουσιακῶν στοιχείων.

3. Κεφάλαιον καὶ περιουσία¹ ἀποτελοῦν δύο ὄψεις τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Καὶ τὸ μὲν κεφάλαιον ἀποτελεῖ τὸ σύνολον τῆς εἰς χρῆμα ἐκφραζομένης περιουσίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ δὲ περιουσία ἀποτελεῖ τὸ σύνολον τῶν συγκεκριμένων ἀγαθῶν, εἰς ἃ ἔχει ἐπενδυθῆ τὸ κεφάλαιον². Ἡ ἀντιπαράθεσις δὲ περιουσίας καὶ κεφαλαίου ἐμφανίζεται εἰς τὸν ἰσολογισμόν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἔνθα εἰκονίζονται, ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ μορφαὶ ἐπενδύσεως (περιουσία - ἐνεργητικόν), ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ πηγαὶ προελεύσεως (κεφάλαιον - παθητικόν).

Κυριώτεραι διακρίσεις τοῦ κεφαλαίου

4. Ἀναλόγως τῆς *πηγῆς προελεύσεώς του* τὸ κεφάλαιον διακρίνεται εἰς: ἴδιον (ἰδία χρηματοδότησις), ξένον (ξένη χρηματοδότησις) καὶ αὐτογενές (αὐτοχρηματοδότησις), ἥτοι τὸ δημιουργούμενον ἐκ τῆς κεφαλαιοποιήσεως τῶν ἀδιανεμήτων κερδῶν.

Τὸ ἴδιον κεφάλαιον τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ κανόνα³ δι' ἀπεριόριστον χρονικὸν διάστημα, οὐδεμίαν δὲ ἀπαιτεῖ φροντίδα διατηρήσεως βαθμοῦ τινος ρευστότητος. Εἶναι ἐκείνο τὸ ὁποῖον κατὰ πρῶτον λόγον φέρει τὸν κίνδυνον τῆς ζημίας, ἔνεκα δὲ τούτου πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ κατοχύρωσιν ἐνισχύεται εἴτε διὰ τῶν ἐκ τοῦ νόμου προβλεπομένων, εἴτε

1. Περὶ ἧς ἀναλυτικῶς γίνεται λόγος κατωτέρω.

2. Νομικῶς ὁμοῦς ὑπὸ μὲν τὸν ὄρον περιουσία νοεῖται ἡ «μᾶζα» ἢ τὸ «σύνολον» δικαιωμάτων [ἐνοχικῶν (ἀπαιτήσεις) ἢ ἐμπραγμάτων (κυριότης ἐπὶ ἀγαθῶν ἢ ἕτερα ἐμπράγματα δικαιώματα ἐπὶ τούτων)] καὶ ὑποχρεώσεων, ὑπὸ δὲ τὸν ὄρον κεφάλαιον ἢ διαφορὰ μεταξὺ δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, ἧς καὶ ὀνομάζεται *καθαρὰ περιουσία*.

3. Ἐνίοτε συναντῶμεν καὶ μεσοπρόθεσμον ἴδιον κεφάλαιον ὑπὸ τὴν μορφήν προσωρινῶν συμμετοχῶν ἢ εἰσφορὰν ἰδίου κεφαλαίου ἐπὶ τῷ σκοπῷ χρηματικῆς ἐξυγιάνσεως, συνδεομένης μὲ μετατροπὴν τῆς νομικῆς μορφῆς τῆς ἐπιχειρήσεως.

διὰ τῶν προαιρετικῶς συγκροτουμένων ἀποθεματικῶν (αὐτογενῆς κεφάλαιον - αὐτοχρηματοδότησις). Ἄν καὶ τὸ ἴδιον κεφάλαιον δὲν συνεπάγεται σταθερὰς καὶ ὑποχρεωτικὰς ἐπιβαρύνσεις, ἐν τούτοις εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι τὸ ἀκριβώτερον χρησιμοποιοῦμενον ἐν τῇ ἐπιχειρήσει λόγῳ τῆς παρεμβαλλομένης καὶ δὴ προοδευτικῆς φορολογίας τῶν καθαρῶν κερδῶν¹.

Τὸ ξένο κεφάλαιον προέρχεται ἐκ τοῦ πάσης φύσεως δανεισμοῦ, συμπληροῦ τὸ ἴδιον κεφάλαιον, συνεπάγεται ὁμῶς βάρη καὶ ὑποχρεώσεις ἐπιστροφῆς².

Βάσει κατατάξεως προτεινομένης ὑπὸ ἐτέρων συγγραφέων³ τὰ ἐν γένει χρησιμοποιούμενα κεφάλαια δύνανται νὰ προκύπτουν:

α) *Ἐῖτε ἐξ ἐσωτερικῆς χρηματοδοτήσεως*, περιλαμβανούσης τὸ εἰς τὰς ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις κατατεθὲν ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου κεφάλαιον, ὡς καὶ τὴν αὐτοχρηματοδότησιν.

β) *Ἐῖτε ἐξ ἐξωτερικῆς χρηματοδοτήσεως*, περιλαμβανούσης τὸ εἰς τὰς ἀνωνύμους ἐταιρείας σχηματιζόμενον ἐξ εἰσφορῶν τῶν μετόχων μετοχικὸν κεφάλαιον, ὡς καὶ τὸ σύνολον τῆς ξένης χρηματοδοτήσεως.

5. Ἀναλόγως τοῦ χρόνου παραμονῆς του εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὸ κεφάλαιον διακρίνεται:

α) Εἰς μακροπρόθεσμον, ὅπερ περιλαμβάνει:

— τὸ ἴδιον κεφάλαιον

— τὸ μακροπρόθεσμον ξένο κεφάλαιον (ὁμολογία, ὑποθηκικὰ δάνεια κλπ.).

1. Πράγματι, ἐνῶ οἱ τόκοι τοῦ ξένου κεφαλαίου ἐκπίπτουν ἐκ τῶν ἀκαθάρτων κερδῶν, οἱ τόκοι τοῦ ἰδίου κεφαλαίου οὐ μόνον δὲν ἀναγνωρίζονται φορολογικῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ τυχὸν ἐπιτυχανόμενον ἀποτέλεσμα φορολογεῖται ἀναλόγως τοῦ μεγέθους του βάσει κλίμακος. Οὕτω διὰ νὰ καταστή, φέρον εἰπεῖν, δυνατὴ ἡ χορήγησις μερίσματος 8% πρέπει ἡ ἐπιχείρησις—ἂν ὁ συντελεστὴς εἶναι 50%—νὰ ἐπιτύχη πρὸ φορολογίας καθαρὸν κέρδος 16%, χωρὶς νὰ ὑπολογισθῇ καὶ ὁ φόρος ἐπὶ τῶν εἰσπραττομένων μερισμάτων.

2. Ὅριστὰ καὶ περιπτώσεις μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου—ἀπὸ ἰδιωτικοοικονομικῆς ἀπόψεως—εἶναι αἱ μακροπρόθεστοι πιστώσεις αἰτίνες παρέχουν τὸ δικαίωμα ἀνεμλοδίστου χρονικῆς ἐπενδύσεως, ἢ μέρος τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου (προνομιούχοι μετοχαί), εἰς τὸ ὁποῖον ἐξασφαλίζεται τόκος χορηγούμενος εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως ἔστω καὶ ἐν ἑλλείψει κερδῶν.

3. Βλέπε Κ. Mellerowicz: Betriebswirtschaftslehre der Industrie, Freiburg 1957, σελ. 58 ἐπ.

β) Εἰς βραχυπρόθεσμον, ὅπερ περιλαμβάνει :

— τὰς ἐν γένει πιστώσεις τῶν προμηθευτῶν καὶ

— τὰς ἐν γένει πιστώσεις τῆς ἀγορᾶς χρημάτων

6. Ἀναλόγως τῆς χρησιμοποίησός του ἐν τῇ ἐπιχειρήσει. Τμῆμα τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως χρησιμοποιεῖται κατὰ τρόπον μονιμώτερον, ἐπενδύμενον εἰς στοιχεῖα τοῦ παγίου ἐνεργητικοῦ, ἢ τοῦ κυκλοφοροῦντος μὲν τοιοῦτου, ὅπερ ὁμως, λόγῳ εἰδικοῦ λειτουργικοῦ προορισμοῦ, ἀκίνητοποιεῖται ἐν τῇ ἐπιχειρήσει (σιδηρᾶ ἀποθέματα) καὶ χαρακτηρίζεται ὡς «διαρκὲς κεφάλαιον» (capital permanent), ἕτερον δὲ τμῆμα τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου προορίζεται διὰ τὴν κάλυψιν τῶν εἰς κυκλοφοροῦντα στοιχεῖα τρεχοῦσῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐπικρατῆσαν δὲ ἐν τῇ πράξει μὲ τὴν ὀνομασίαν «κεφάλαιον κινήσεως» (Fonds de Roulement).

Καὶ τὰ μὲν διαρκῆ κεφάλαια δέον νὰ ἐξευρίσκωνται διὰ μακροπρόθεσμου χρηματοδοτήσεως, ἰδίας ἢ ξένης, τὰ δὲ κεφάλαια κινήσεως, ἂν καὶ ταῦτα βασικῶς δέον νὰ στηρίζωνται εἰς κεφάλαιον μακρᾶς διάρκειας, ἐν τούτοις δύνανται νὰ συμπληροῦνται καὶ ἐκ βραχυπρόθεσμου χρηματοδοτήσεως¹.

Τὸ κεφάλαιον κινήσεως ἀποτελεῖ ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ χρηματικὸν ἐκεῖνο μέγεθος ὅπερ ἐπενδύεται εἰς κυκλοφορούσας ἀξίας, ἀπαραιτήτους διὰ τὴν εὐρυθμὸν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀποβλέπει δὲ εἰς τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τοῦ διὰ τοῦ διαρκοῦς κεφαλαίου ἐξευρεθέντος παγίου ἐνεργητικοῦ, πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἀνωτάτης δυνατῆς ἀποδοτικότητος.

Τὸ μέγεθος τοῦ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἀνήκοντος κεφαλαίου κινήσεως ἄρα ἐξευρίσκειται ἐὰν ἐκ τῆς ἀξίας τοῦ κυκλοφοροῦντος ἐνεργητικοῦ ἀφαιρέσωμεν τὸ ποσὸν τῶν βραχυπρόθεσμων ὑποχρεώσεων ταύτης, εἰδικώτερον δὲ ἐὰν ἐκ τῶν διαθέσιμων καὶ πραγματοποιησίμων στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐκπεσθοῦν αἱ βραχύχρονοι ὑποχρεώσεις.

§ 3.—Τὸ ἴδιον κεφάλαιον καὶ οἱ τρόποι συγκροτήσεως τούτου

1. Τὸ ἴδιον κεφάλαιον (capital propre, Eigen Kapital, capitale proprio), ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ἐφ' ἧς στηρίζεται,

1. Ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται ὀρθὴ σχέση κατὰ τὴν συγκροτήσιν τοῦ κεφαλαίου κινήσεως ἡ ἀναλογία $\frac{2}{3}$ ἴδιον κεφάλαιον καὶ $\frac{1}{3}$ ξένον βραχυπρόθεσμον. Βλέπε Ἐκθεσὶν Πεπραγμένων Συνεδρίου τῆς Compagnie National des experts comptables (Lyon 1957).

ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ δραστηριότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ πιστωτικῆς ἐπιφάνειας ταύτης. Ἐπὶ πλέον τὸ ἴδιον κεφάλαιον φέρει καὶ τὴν *εὐθύνην* διὰ τοὺς κινδύνους οἵτινες ἀπορρέουν ἐκ τῆς ἐν γένει αὐτοτελοῦς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως.

Τὸ ἴδιον κεφάλαιον δὲν ἐμφανίζεται ὑπὸ ἓνα καὶ μόνον λογι-
στικὸν τίτλον (λογαριασμόν), ἀλλὰ ὑπὸ πλείονας τοιούτους, ἀνα-
λόγως τοῦ τε χρονικοῦ σημείου τῆς δημιουργίας του καὶ τῆς ἐκά-
στοτε μορφῆς τῆς ἐπιχειρήσεως.

Οὕτω, ἀναλόγως τοῦ χρονικοῦ σημείου τῆς δημιουργίας του, τοῦτο δυνατόν νὰ εἶναι εἴτε *ιδρυτικόν*, εἴτε *ἐπιγενόμενον*. Τὸ ἐπι-
γενόμενον κεφάλαιον, ἐὰν μὲν προέρχεται ἐκ νέων εἰσφορῶν, συνι-
στᾷ *συμπληρωματικὴν αὐξήσειν* τοῦ ιδρυτικοῦ κεφαλαίου, ἐὰν δὲ δημιουργῆται ἐξ ἀποταμιεύσεως τῶν καθαρῶν κερδῶν τῆς ἐπιχει-
ρήσεως συνιστᾷ τὸ *ἀποθεματικόν ἢ αὐτογενές*¹ ἴδιον κεφάλαιον.

Ἀναλόγως τῆς νομικῆς μορφῆς τῆς ἐπιχειρήσεως τὸ ιδρυτικὸν ἐξ ἄλλου κεφάλαιον δυνατόν νὰ ἀποκαλῆται εἴτε (*ἀπλῶς*) κεφάλαιον, εἴτε *ἐταιρικόν* κεφάλαιον, εἴτε, εἰδικώτερον, *μετοχικόν* κεφάλαιον.

Α'. ΤΟ ΙΔΡΥΤΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

Ἔννοια.

2. Τὸ ιδρυτικὸν κεφάλαιον εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ εἰσφέρεται ἢ καλύπτεται² κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, δύναται δὲ νὰ καταβληθῇ εἴτε εἰς εἶδος³ (πάντοτε ὀλοσχερῶς, προκειμένου περὶ

1. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο τινὲς χαρακτηριστικῶς ἀποκαλοῦν «αὐτοκεφάλαιον» τῆς ἐπιχειρήσεως.

2. Ἐπὶ ἐταιρικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ *κάλυψις* διαφέρει τῆς *καταβολῆς* τοῦ κεφαλαίου.

3. Προκειμένου περὶ ἐπιχειρήσεων μορφῆς ἀνωνύμων ἐταιρειῶν καὶ ἐν ἣ περι-
πτώσει τὸ μετοχικὸν κεφάλαιόν των καλύπτεται δι' εἰσφορῶν εἰς εἶδος, προβλέπεται
ὑπὸ τοῦ νόμου (ἄρθρ. 9 Ν. 2190/1920) ἢ ἐξακριβῶσις τῆς ἀξίας τῶν εἰς εἶδος ἐται-
ρικῶν εἰσφορῶν ὑπὸ ἐιδικῆς πρὸς τοῦτο ἐπιτροπῆς. Εἰς τὴν πρᾶξιν παρετηρήσαμεν
ὅτι εἰς σχετικὰς ἀποτιμήσεις, μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῶν ιδρυτῶν Α.Ε. εἰσφερομένων
εἰδῶν περιλαμβάνονται καὶ γίνονται δεκτὰ ὑπὸ τῶν ἐκτιμητικῶν ἐπιτροπῶν ἔξοδα
δημιουργοῦμενα κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀνωνύμου Ἐταιρείας περίοδον.
Καὶ ἐρωτᾶται: Δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εἰς εἶδος εἰσφορά, κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ νό-
μου περὶ ἀνωνύμων Ἐταιρειῶν καὶ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἀρθροῦ 9, ἢ ὑπὸ τῶν
ιδρυτῶν εἰσφορά καὶ ἢ ὑπὸ τῶν ἐκτιμητικῶν ἐπιτροπῶν ἀποδοχὴ πρὸς ἀποτίμησιν
τοιούτων ἐξόδων;

⁴Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἀληθὴς ἔννοια τῆς ὀπὸ τοῦ ἀρθροῦ 9 τοῦ
Ν. 2190 προβλεπομένης ἀποτιμήσεως εἶναι ὁ προσδιορισμὸς τῆς πραγματικῆς ἀξίας μόνον τῶν
προσφερομένων εἰδῶν (δηλαδή, τῶν περιουσιακῶν στοιχείων) καὶ οὐχὶ τῶν πάσης φύ-
σεως ἐξόδων, ἅτινα δὲν συνιστοῦν στοιχεῖα τοῦ πραγματικοῦ ἀλλὰ μόνον τοῦ πλασματικοῦ
ἐνεργητικοῦ. Ἐὰν πρὸς στιγμὴν δεχθῶμεν τὸ ἀντίθετον θὰ εὐρεθῶμεν πρὸ τοῦ ἀτόπου τῆς

Α.Ε.), εἴτε εἰς χρῆμα (ὀλοσχερῶς ἢ τμηματικῶς)¹. Ἡ εἰσφορὰ τῶν ἐταίρων δύναται τέλος νὰ εἶναι καὶ προσφορὰ τεχνικῆς ἐργασίας². Τοῦτο, ὡς ἀνωτέρω ἐτονίσθη, συναντᾶται ὑπὸ διάφορον ὀνομασίαν, ἀναλόγως τῆς ἐκάστοτε νομικῆς μορφῆς τῆς ἐπιχειρή-

μεταβίβασως εἰς τὴν νέαν ἔταιρείαν ἐξόδω πάσης φύσεως καὶ ἀμφιβόλου πολλακῆς σκοπιμότητος, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐξ ὀπαρχῆς μείωσιν τοῦ κεφαλαίου ταύτης, γεγονός τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς ἠθέλησε νὰ ἀποφύγῃ ὁ νομοθέτης διὰ τῆς θεσπίσεως τῆς ἀνωτέρω διατάξεως.

Καὶ ἐάν μὲν τὰ διενεργηθέντα ἐξοδα πρὸ τῆς λήξεως κατέληξαν εἰς τὴν δημιουργίαν συγκεκριμένου περιουσιακοῦ στοιχείου, ὅπερ καὶ προσφέρεται διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ κεφαλαίου, ἐν τιαυτῇ περιπτώσει ἀσφαλῶς τὸ συγκεκριμένον τοῦτο στοιχεῖον θὰ εἶδει νὰ ἀποτιμηθῇ, οὐδέποτε ὅμως τὰ καταβληθέντα πάσης φύσεως ἐξοδα, τὰ ὁποῖα ἀπλῶς συνέβαλον εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦτου. Ἐάν πάλιν τὰ ἐξοδα Ἰδρύσεως (πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων, ὡς συμβολαιογραφικά, χαρτὸσημα κλπ.) εἰς οὐδὲν περιουσιακὸν στοιχεῖον κατέληξαν, ἐν τιαυτῇ περιπτώσει ταῦτα συνιστοῦν ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα (ζημίαν), ὅπερ ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβιβασθῇ εἰς τὴν Ἰδρυθησομένην ἔταιρείαν, καθ' ὅσον ἐν τιαυτῇ περιπτώσει ἐδρικόκεθα ἐν τῇ οὐσίᾳ πρὸ μείωσεως τοῦ κεφαλαίου ἅμα τῇ Ἰδρῶσει τῆς.

Οἱ τρίτοι μάλιστα στηριζόμενοι εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους διενεργουμένην ἐκτίμησιν ἐφυσχάζουν καὶ εὐλόγως δημιουργεῖται εἰς τούτους ἢ πλάνη διὰ τὸ κεφάλαιον κατὰ τὴν Ἰδρῶσιν εἶναι τὸ εἰκονιζόμενον, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι κατώτερον.

Εἰς ἐπιρρωσιν τῶν ἀνωτέρω ἀπόψεών μας ἀναφέρω διὰ καὶ ὁ ἀείμνητος Καθηγητῆς Η. Ἀναστασιάδης, σελ. 213 ὅπου. Β τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ἔγραφε τὰ ἑξῆς :

«Ἀντικείμενον τῶν εἰς εἶδος εἰσφορῶν δύναται νὰ εἶναι πᾶν ὅτι ἀποτελεῖ ἐνεργητικὸν τοῦ

ἔμπορικοῦ ἰσολογισμοῦ». Καὶ ἐνεργητικὸν τοῦ ἔμπορικοῦ ἰσολογισμοῦ, κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς καὶ Λογιστικῆς, ἀποτελοῦν τὰ πάσης φύσεως περιουσιακὰ στοιχεῖα, οὐχὶ καὶ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἀναγραφόμενα πολλακῶς εἰς τὸ σκέλος τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀποτελοῦν τοὺς καλουμένους ἀντιθέτους λογαριασμοὺς τοῦ λογαριασμοῦ «Μετοχικὸν Κεφάλαιον» καὶ σκοπὸν ἔχουν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀριθμητικὴν (λογιστικὴν) ἐξίσωσιν τοῦ ἰσολογισμοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν εἰς τὰς ἀνωθύνους ἔταιρείας ἀπαραίτητον λογιστικὴν ἀκεραιότητα τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου (fixité du capital).

Ἄλλ' ὁ ἀείμνητος Καθηγητῆς διὰ νὰ ἐπισημῶν τὴν σοβαρότητα τῆς ἐν λόγῳ ἐκτιμῆσεως, ὡς καὶ τὴν ἐκ ταύτης δυναμένην νὰ ἐπέλθῃ νοθείαν, ἐν τῷ κεφαλαίῳ (σελ. 213) προσέθετε : «Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν μετοχῶν ἀπετέλεσε τὸ κέντρον περὶ ὃ ἐστράφη ἡ προσοχὴ ἀπατεῶν Ἰδρυτῶν πολλῶν ἀνωθύνων ἔταιρειῶν, Πλειστάκις ἐν τῷ παρελθόντι εἰσέφεροντο διὰ φορὰ ἀντικείμενα τιαυτῆς φύσεως, ἀποτιμώμενα εἰς ὑπερβολικὴν τιμὴν, ὅπως οὕτως ἐξογκωθῆ τὸ ἔταιρικὸν κεφάλαιον, συγχρόνως δὲ ἐκαλεῖτο τὸ κοινόν, ἵνα διὰ χρηματικῶν εἰσφορῶν ἀγορασθῇ μετοχὰς καὶ ἐνισχύσῃ τὸ ἔταιρικὸν κεφάλαιον, ἀφοῦ δὲ οἱ Ἰδρυταὶ ἔθετον εἰς χεῖρας τὰ χρήματα τοῦ κοινοῦ δὲν ἐδίσταζαν ἀναιδῶς νὰ παρουσιάσωσι μετὰ τινα χρόνον τὴν ἔταιρείαν ἐν οἰκονομικῇ δυσχερείᾳ, ὅτε πλέον ἀπεκαλύπτετο ὀλίγον βραδέως ὅτι οἱ Ἰδρυταὶ οὗτοι δὲν εἶχον εἰσφέρει εἰμὴ πομπώδεις ἀριθμοὺς». Καὶ συνεχίζει : «Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν εἰσφορῶν πρὸς αὐτὰ καταφεύγει ἢ ἀθέμιτος σύστασις τῶν ἔταιρειῶν ἀποτελεῖ καὶ σήμερον τὸ δυσχερέστερον σημεῖον τῆς νομοθετικῆς ρυθμίσεως τῶν ἀνωθύνων ἔταιρειῶν».

Πέραν ὅμως τῶν ἀνωτέρω καὶ ἐκ τοῦ ἀρθρ. 43 τοῦ Ν. 2190 προκύπτει διὰ τὸ ἰσολογισμὸς δέον νὰ εἶναι συντεταγμένος μετ' ἀπολύτου σαφηνείας εἰς τρόπον ὅτε νὰ δύναται νὰ ἐξαγῆται ἐξ αὐτοῦ ἐκόλως καὶ ἀσφαλῶς ἡ ἀληθῆς οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς ἔταιρείας. Καὶ ἐρωτᾶται : εἶναι ἀληθῆς ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση ὅταν τὸ πραγματικὸν κεφάλαιον ἀφίσταται τοῦ ὀνομαστικοῦ τοιοῦτου, ἅμα τῇ Ἰδρῶσει τῆς ; Ἄρα θὰ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν διὰ τὸ ἀρθρ. 43 ἀντιπροταίετα πρὸς τὸ ἀρθρ. 9, π ρ ᾱ γ μ α ῥ τ ο π ο ν.

Τὰ ἀνωτέρω μᾶς ὁδηγοῦν εἰς τὴν σκέψιν διὰ τὸσον ἀπὸ ἀπόψεως νόμου ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς θεωρίας τὰ ἐξοδα τὰ διενεργούμενα πρὸ τῆς Ἰδρύσεως οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀποτιμῶνται καὶ νὰ ἀποτελοῦν ἀντικείμενον εἰσφορᾶς εἰς εἶδος πλὴν τῆς ἐκτεθείσης περιπτώσεως, δηλ. τῆς δημιουργίας περιουσιακοῦ στοιχείου.

1. Ὅποτε καταβάλλεται ἀμέσως τὸ 1/4 τῆς ἀξίας ἐκάστης μετοχῆς, τὸ δὲ ὑπόλοιπον τῆς ἀξίας δύναται νὰ ἐξοφληθῇ ἐντός δεκαετίας.

2. Προκειμένου ὅμως περὶ ὁμορρυθμῶν ἔταιρειῶν δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον εἰσφορᾶς ἡ διαχειριστικὴ ἐργασία.

σεως. Οὕτω εἰς τὴν ἀτομικὴν ἐπιχείρησιν τὸ ἰδρυτικὸν κεφάλαιον —καὶ μόνον τοῦτο—καλεῖται (ἀπλῶς) *κεφάλαιον*. Εἰς τὰς προσωπικὰς ἐταιρείας τοῦτο ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὰ μερίδια τῶν συνεταιρῶν καὶ ἐμφανίζεται εἴτε εἰς περισσοτέρους λογαριασμοὺς κεφαλαίου, φέροντας τὸ ὄνομα ἐνὸς ἐκάστου συνεταιροῦ, εἴτε εἰς ἑνιαῖον λογαριασμὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «*ἐταιρικὸν κεφάλαιον*». Τέλος εἰς τὴν ἀνώνυμον ἐταιρείαν τὸ ἰδρυτικὸν κεφάλαιον φέρεται ὑπὸ τὴν εἰδικωτέραν ὀνομασίαν *μετοχικὸν κεφάλαιον*.

3. Ἡ ὅλως ἰδιαιτέρα σημασία τῆς μορφῆς τῆς ἀνώνυμου ἐταιρείας, τῆς συνιστώσης, ὑπὸ τὸ κρατοῦν κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, τὴν κατ' ἐξοχὴν—κεφαλαιακῆς βάσεως—ἐπιχείρησιν, καθιστᾷ ἀπαραίτητον τὴν ἀπὸ ἰδιωτικοοικονομικῆς κυρίως ἀπόψεως—ἔστω καὶ συνοπτικῶς¹—ἐξέτασιν τῆς φύσεως, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν κατηγοριῶν τῶν μετοχῶν, δι' ὧν, ὡς γνωστόν, συγκροτεῖται τὸ *μετοχικὸν* (ἰδρυτικὸν) κεφάλαιον ταύτης.

Τρόπος σχηματισμοῦ τοῦ ἰδρυτικοῦ (μετοχικοῦ) κεφαλαίου
εἰς τὴν Ἀνώνυμον Ἐταιρείαν.

4. Βάσει τοῦ Β.Δ. 174/1963 περὶ κωδικοποιήσεως τῶν διατάξεων τοῦ ν. 2190/1920 τὸ κεφάλαιον τῆς Α.Ε. δύναται ν' ἀναλαμβάνεται εἴτε ὑπὸ δύο τοῦλάχιστον ἰδρυτῶν, εἴτε ὑπὸ τοῦ κοινοῦ διὰ δημοσίας ἐγγραφῆς. Καὶ ἂν μὲν τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον ἀναλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν, τὸ κατώτατον ὄριον τούτου δέον ν' ἀνέρχεται εἰς 5.000.000 καὶ νὰ εἶναι ὀλοσχερῶς καταβεβλημένον κατὰ τὴν σύστασιν τῆς ἐταιρείας, ἐὰν δὲ τὸ κεφάλαιον καλύπτεται διὰ δημοσίας ἐγγραφῆς τοῦ κοινοῦ τὸ μέγεθος τούτου δέον ν' ἀνέρχεται εἰς 10.000.000, δύναται δὲ νὰ καταβληθῇ εἴτε μερικῶς εἴτε καὶ ὀλικῶς. Ἐπίσης κατὰ τὰς παραγράφους 3 καὶ 4 τοῦ ἀρθροῦ 8 τοῦ ὡς ἄνω Β.Δ. αἱ ὑφιστάμεναι Α.Ε. αἱ ἔχουσαι μετοχικὸν κεφάλαιον κατώτερον τῶν 5.000.000 ὑποχρεοῦνται ὅπως ἐντὸς 15ετίας συμπληρώσωσι τοῦτο μέχρι τοῦ ὡς ἄνω ποσοῦ, ἄλλως δέον νὰ προσλάβουν ἑτέραν νομικὴν μορφήν.

Ὅμοιως ἐὰν τὸ κεφάλαιον τῆς Α.Ε. καλυφθῇ διὰ δημοσίας ἐγγραφῆς, ἡ ἐταιρεία ὑποχρεοῦται ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς συστάσεώς της ὅπως ζητήσῃ νὰ εἰσαχθῶσι αἱ μετοχαί της εἰς τὸ Χρηματιστήριον Ἀξιῶν. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν αἱ μετοχαί της εἰσαχθῶν εἰς τὸ Χρηματιστήριον, αὕτη ὑπόκειται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸν κατ' ἔτος ἔλεγχον τῶν ὀρκωτῶν Λογιστῶν.

1. Εὐρύτερα ἀνάπτυξις ἀνήκει εἰς τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον.

5. Τὸ ἰδρυτικὸν (μετοχικὸν) κεφάλαιον τῆς Ἀνωμένου Ἐταιρείας διαιρεῖται εἰς ἴσα, κατ' ἀρχήν, μερίδια, τὰ ὁποῖα καλοῦνται μετοχαί¹ (actions). Βάσει τοῦ Ν.Δ. 4237/62 ἡ ὀνομαστικὴ ἀξία τῆς μετοχῆς δέον νὰ εἶναι τοῦλάχιστον 100 δραχ. καὶ οὐχὶ ἀνωτέρα τῶν 30.000 δραχμῶν.

Αἱ μετοχαί² διακρίνονται : εἰς ἀνωμούς (ἢ εἰς τὸν κομιστήν),

1. Ὑπὸ τὸν ὄρον μετοχὴ νοεῖται : α) Τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῆς ὑποδιαίρεσεως τοῦ ἑταιρικοῦ (μετοχικοῦ) κεφαλαίου. β) Τὸ ἔγγραφον τὸ ἐκδιδόμενον εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐλαχίστης πρὸς τὴν Α.Ε. εἰσφορᾶς (δηλαδὴ τὸ ἀποδεικτικὸν καταβολῆς τοῦ ἑταιρικοῦ κεφαλαίου). γ) Τὸ ἐκ τῆς ἑταιρικής συμβάσεως δικαίωμα τοῦ μετόχου ἐπὶ τοῦ ἑταιρικοῦ κεφαλαίου. Νομικῶς, ἐκ τῆς μετοχῆς πηγάζουν δύο βασικαὶ κατηγορίαι δικαιωμάτων : ἓνα ἐνοχικὸν (ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν κερδῶν) καὶ ἓνα ἐμπράγματον, συνιστάμενον εἰς τὴν κυριότητα ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ τίτλου. Ἐπὶ οἱ κ ο μ ι κ ῆ ς ἀπόψεως ὁ μέτοχος ἔχει τὰ κάτωθι δικαιώματα : α) Συμμετέχει εἰς τὴν διανομὴν τῶν κερδῶν. Τὸ μέροςμα δὲν εἶναι τὸ σταθερὸν, ἀλλὰ κυμαίνεται ἀναλόγως τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. β) Συμμετέχει εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις καὶ διὰ τῆς ψήφου του ἀναδεικνύει τὴν ἐκάστοτε διοίκησιν. Διὰ τοῦ Καταστατικοῦ τῆς Α.Ε. ὀρίζεται ὁ ἀπαιτούμενος δι' ἐκάστην ψήφον ἀριθμὸς μετοχῶν, αἵτινες ὁμως δὲν δύνανται νὰ ὑπερβαίνουν κατ' ὀνομαστικὴν ἀξίαν τὸ ποσοῦν τῶν δραχμῶν 10.000 (Β.Δ. 28/3/57) γ) Συμμετέχει κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν ἀποθεματικῶν, ἐν περιπτώσει διαλύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. δ) Ἔχει δικαίωμα προτιμήσεως εἰς τὴν ἔγγραφὴν ἐπὶ ἐκδόσεως νέων μετοχῶν, ἐφ' ὅσον ἀποφασισθῇ αὐξήσις τοῦ κεφαλαίου.

Ἐκ παραλλήλου ὁμως ὁ μέτοχος ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλῃ τὴν ἀξίαν τῆς μετοχῆς, εἴτε ἐφ' ἅπαξ, εἴτε καὶ τμηματικῶς, τοῦτο δὲ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ Καταστατικοῦ. Ἡ μετοχὴ ἔχει μίαν τιμὴν, ὀνομαστικὴν (valeur nominale), μίαν τιμὴν ἐκδόσεως (prix d' émission) καὶ μίαν ἐσωτερικὴν τιμὴν (valeur intrinsèque), ἣτις προκύπτει ἐκ τῆς διαίρεσεως τοῦ πραγματικοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς Α.Ε. διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μετοχῶν.

2. Εἰς τὰς Ἀνωμούς Ἐταιρείας κυκλοφοροῦν καὶ οἱ « ἰδρυτικοὶ τίτλοι » ἢ τίτλοι προσόδου. Οἱ ἰδρυτικοὶ τίτλοι εἶναι ἄνευ ὀνομαστικῆς ἀξίας, παρέχουν δὲ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Καταστατικοῦ. Ἀλλοχοῦ (Γαλλίαν, Γερμανίαν) οἱ ἐν λόγῳ τίτλοι παρέχουν δικαίωμα συμμετοχῆς καὶ εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἀποθεματικῶν κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν, πλήν τοῦ τακτικοῦ καὶ τοῦ ἐκ τῆς ἐκδόσεως μετοχῶν εἰς τιμὴν ὑπὲρ τὸ ἄρτιον. Οἱ ἰδρυτικοὶ τίτλοι χορηγοῦνται εἰς τοὺς ἰδρυτὰς τῆς Α.Ε. διὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν παρεχομένας κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς ἑταιρείας ὑπηρεσίας, ὁπότε καὶ καλοῦνται κοινοί, ὡς καὶ τοὺς προσφέροντας πρὸς τὴν Α.Ε. περιουσιακὰ στοιχεῖα πρὸς παροδικὴν χρῆσιν, ὁπότε καὶ χαρακτηρίζονται ὡς ἐξαίρετικοί. Οἱ κοινοὶ δὲν δύνανται νὰ μεταρποῦν εἰς μετοχὰς ὡς μὴ ἐκπροσωποῦντες ὕλικὸς εἰσφορὰς ἐν ἀντιθέσει μὲ τοὺς ἐξαιρετικούς. Οἱ κοινοὶ δύνανται νὰ μετέχουν τῶν κερδῶν τῆς Α.Ε. μέχρι τοῦ 1/10 τούτων, ἐνῶ διὰ τοὺς ἐξαιρετικούς ἰσχύει ἰδιαίτερα συμφωνία, δύνανται δὲ ἀκόμη νὰ καταστοῦν καὶ προνομιοῦχοι ἐν τῇ ἀπολήψει τοῦ καθορισθέντος εἰς τούτους μερίσματος. Τέλος ἡ διάρκεια τῶν μὲν κοινῶν εἶναι ἀπεριόριστος, τῶν δὲ ἐξαιρετικῶν

εις ὀνομαστικὰς καὶ εἰς διαταγὴν. Αἱ μετοχαὶ δυνατὸν νὰ ἐμφανίζονται εἴτε ὡς κοιναί, εἴτε ὡς προνομοῦχοι.

Ἐάνυτοι¹ ἢ εἰς τὸν κομιστὴν (au porteur) μετοχαὶ ἐκδίδονται ἐφ' ὅσον ἡ ἀξία τῆς μετοχῆς ἔχει ὀλοσχερῶς καταβληθῆ. Αὐταὶ μεταβιβάζονται δι' ἀπλῆς παραδόσεως.

Ἐνομαστικαί² (nominatives) παραμένουν αἱ μετοχαὶ μέχρις ὀλοσχεροῦς ἐξοφλήσεώς των (ἄρθρ. 12 § 2 Ν. 2190). Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν χορηγοῦνται προσωρινῶς εἰς τοὺς μετόχους

δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τὸν χρόνον χρησιμοποίησεως τοῦ προσφεθέντος στοιχείου. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον ἐξαγορᾶς τῶν κοινῶν ἰδρυτικῶν τίτλων ὀρίζει τὸ ἄρθρ. 15 § 4.

1. Παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Α.Ν. 1527/1950 κυρωθέντος διὰ τοῦ Ν. 1644/51 κατηγογήθη τὸ ἄρθρ. 35 τοῦ Ἐμπορικοῦ Νόμου, ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη σχετικὴ διάταξις, καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἐκδοσις μετοχῶν εἰς τὸν κομιστὴν. Διὰ τοῦ Ν.Δ. 3330/1955 κατηγογήθη ὁ Ν. 1644/51, αἱ δὲ ὀνομαστικοποιηθεῖσαι μετοχαὶ τῶν ἐταιρειῶν κατέστησαν αὐτοδικαίως ἀνώνυμοι, ἐκτὸς ἐάν δι' ἀποφάσεως τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν μετόχων ἤθελεν ἀποφασισθῆ ἡ διατήρησις τῶν τίτλων ὀνομαστικῶν.

Εἰδικῶς διὰ τὰς Τραπεζικὰς, Ἀσφαλιστικὰς, Σιδηροδρομικὰς καὶ Ἀεροπορικὰς Α.Ε., ὡς καὶ τὰς ἀσκούσας ἐπιχειρήσιν παραγωγῆς φωταερίου, παραγωγῆς καὶ διανομῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ὑδρεύσεως, τηλεπικοινωνιῶν, ραδιοφωνίας καὶ κατασκευῆς παντὸς εἶδους πολεμικοῦ ὕλικου καὶ ἀποχετεύσεως πῶλεων ὀρίζεται ὅτι αἱ μετοχαὶ αὐτῶν θὰ εἶναι ὀνομαστικαί (Ν.Δ. 3330/1955 ἄρθρ. 3).

Συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ δευτέρου ἐδαφίου τῆς παρ. 4 τοῦ ἄρθρ. 15 τοῦ Κώδικος Τελῶν Χαρτοσήμου δὲν ὀφείλεται οἰονδήποτε τέλος, ἐν περιπτώσει ἀντικαταστάσεως τῶν μετοχῶν λόγω φθορᾶς ἢ ἀπωλείας αὐτῶν, εἰς πᾶσαν δὲ ἄλλην περίπτωσιν ἐκδόσεως νέου τίτλου ὀφείλεται τέλος 1,5 %. Συνεπῶς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν παλαιῶν ὀνομαστικῶν μετοχῶν δι' ἀνώνυμων ὀφείλεται τὸ ὡς ἂν τέλος 1,5 %, ὡς ἐδέχθη καὶ ἡ διοικήσις (Ἔπ. Οἰκ. Ν. 4661/65 μετὰ σύμφωνον γνώμην ὑπ' ἀριθ. 440/65 τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους), ἀφοῦ ἡ τοιαύτη ἀντικατάστασις δὲν ἔμπιπτει εἰς τὰς ἀνωτέρω περιοριστικὰς ἀναφερομένας ἐξαιρέσεις.

Ἡ διὰ τῆς διατάξεως τῆς παρ. 8 τοῦ ἄρθρ. 4 τοῦ Ν.Δ. 4002/59 προβλεπομένη μείωσις (εἰς τὸ ἥμισυ) τῶν κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις ὀφειλομένων τελῶν χαρτοσήμου, ἀφορᾷ τὸς ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἰσχύος τοῦ Ν.Δ. 4002/1959 συνιστωμένας τὸ πρῶτον βιομηχανικὰς ἢ βιοτεχνικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ μόνον διὰ τὰς κατὰ τὴν σύστασιν των πράξεις (σύνταξις καὶ δημοσίευσις Καταστατικοῦ) καὶ τὴν συνακόλουθον ταύταις ἐκδοσιν μετοχικῶν τίτλων, παρεχομένη ἐφ' ἅπαξ καὶ μὴ καλύπτουσα πᾶσας τὰς μεταγενεστέρως τῆς συστάσεως πράξεις καὶ μεταβολὰς ἐπὶ τῶν συσταθειῶν ἐπιχειρήσεων (π.χ. ἀΐξησιν ἐταιρικοῦ κεφαλαίου, ἀντικατάστασιν μετοχῶν κλπ.).

2. Ἡ συμβατικὴ μεταβίβασις τῶν ὀνομαστικῶν μετοχῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Ν.Δ. 3330/1955 διενεργεῖται ὡς ἀκολούθως (ἄρθρον 5):

α) Ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτεύουσας ἐνώπιον χρηματιστοῦ βεβαιούντος τὸ γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ὀπισθογράφου πωλητοῦ, ἐπικυρουμένης τῆς ὀπισθογραφῆσεως ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου Ἐκκαθαρίσεως τοῦ Χρηματιστηρίου Ἀθηνῶν διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς σφραγίδος καὶ τοῦ χρονολογικοῦ σημάντρου τοῦ Γραφείου καὶ συμπληρουμένης διὰ τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ ἀγοραστοῦ, καταχωρῆ-

προσωρινοὶ τίτλοι (certificats provisoires). Ἐξαιρετικῶς, εἶναι δυνατὸν νὰ παραμένωσιν ὀνομαστικαὶ αἱ μετοχαὶ καὶ μετὰ τὴν πλήρη ἐξόφλησίν των, ἐφ' ὅσον ἡ Α.Ε. προσλαμβάνει οἰκογενειακὸν χαρακτῆρα, ἢ ἐφ' ὅσον ἡ Πολιτεία ἐπιθυμεῖ νὰ γνωρίζῃ εἰς χεῖρας ποίων εὐρίσκονται αἱ μετοχαὶ, εἴτε διὰ λόγους φορολογικούς, εἴτε διὰ λόγους καθαρῶς ἐθνικούς. Π.χ. αἱ μετοχαὶ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος παρέμενον εἰσέτι ὀνομαστικαί, ἂν καὶ εἶχον ὀλοσχερῶς ἐξοφληθῆ, καὶ τοῦτο διὰ νὰ εἶναι γνωστὸν εἰς χεῖρας ποίων εὐρίσκοντο αἱ μετοχαὶ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου Ἰδρύματος. Διὰ τοῦ Ν.Δ. 4237/62 ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις δεσμευμένων ὀνομαστικῶν μετοχῶν, τῶν ὁποίων ἡ μεταβίβασις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἐταιρείας. Τὴν ἔγκρισιν παρέχει τὸ Δ.Σ. ἢ ἡ Γενικὴ Συνέλευσις.

Εἰς διαταγὴν. Αὗται μεταβιβάζονται δι' ἀπλῆς ὀπισθογραφῆσεως ἢ προσαπαιτεῖται, πολλακίς, καὶ ταυτόχρονος δῆλωσις παρὰ τῆ Ἐταιρείᾳ. Τοιοῦτου εἶδους μετοχὰς συναντῶμεν εἰς πλείστας ξένας χώρας. Παρ' ἡμῖν δὲν προβλέπεται ἡ ἔκδοσις μετοχῶν εἰς διαταγὴν.

Κοινὰ μετοχαὶ εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες παρέχουν εἰς τοὺς μετόχους τὰ ὡς ἄνω προαναφερθέντα δικαιώματα.

Προνομιοῦχοι μετοχαὶ ἢ μετοχαὶ προτιμῆσεως εἶναι ἐκεῖναι, εἰς αἷς ἀναγνωρίζονται ὠρισμένα πλεονεκτήματα καὶ ἐπηρευημένα δικαιώματα ἔναντι τῶν κοινῶν μετοχῶν.

σεως δὲ ἐν εἰδικῷ βιβλίῳ.

Ἐντὸς 10 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ὡς ἄνω χρονολογικῆς σημείωσης τὸ Γραφεῖον Ἐκκαθαρίσεως τοῦ Χρηματιστηρίου ὑποχρεοῦται ὅπως ἀποστείλῃ εἰς τὰς ἐκδοτριας ἑταιρείας κατάστασιν ἐμφαίνουσαν τὸς γενομένους μεταβιβάσεις μετὰ μνείας ἀπαραιτήτως τοῦ ὀνοματεπωνύμου, ἐπαγγέλματος, διευθύνσεως καὶ ἐθνικότητος τοῦ πωλητοῦ καὶ ἀγοραστοῦ, ὡς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μετοχῶν καὶ τὴν χρονολογίαν τῆς μεταβιβάσεως. Βάσει τῶν καταστάσεων τούτων ἡ ἑταιρεία σημειοῖ ἐν τῷ βιβλίῳ μετόχων τὰς γενομένας μεταβιβάσεις.

β) Ἐκτὸς τῆς περιφέρειας τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης, ἐνώπιον συμβολαιογράφου, διὰ τῆς συντάξεως συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, εἰς ὃ ἀναγράφονται ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα ἀγοραστοῦ καὶ πωλητοῦ. Ἐναντι τῆς ἑταιρείας θεωρεῖται ὡς μέτοχος ὁ ἐν τῷ βιβλίῳ ὀνομαστικῶν μετόχων ἐγγεγραμμένος ὡς τοιοῦτος.

Ὡς πρὸς τὰς μὴ εισηγμένας εἰς τὸ Χρηματιστήριον ὀνομαστικὰς μετοχὰς ἐφαρμόζεται ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρ. 8β, τοῦ Ν. 2110, βάσει τοῦ ὁποίου ἡ μεταβίβασις γίνεται δι' ἐγγραφῆς εἰς εἰδικὸν βιβλίον τῆς ἑταιρείας, χρονολογουμένης καὶ ὑπογραφομένης τῆς μεταβιβάσεως ἐκ μέρους τοῦ μεταβιβάζοντος πρὸς ὃν ἡ μεταβίβασις, μεθ' ὃ ἐκδίδεται νέος τίτλος. Ἐναντι τῆς Ἐταιρείας θεωρεῖται ὡς μέτοχος ὁ ἐν τῷ ἀνωτέρω βιβλίῳ ἐγγεγραμμένος.

Ἡ ἔκδοσις προνομιούχων μετοχῶν γίνεται, συνήθως, παρ' ἐταιρειῶν ὧν ἡ ἔν γένει οἰκονομικὴ κατάστασις δὲν εἶναι ἀνθηρά¹. Μόνον δὲ διὰ τοιούτων παραχωρήσεων δύνανται αἱ ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεις νὰ προσελκύσωσι νέα κεφάλαια. Ἡ παραχώρησις ὁμως προνομίων ὑπὲρ τῶν νεοεκδιδομένων μετοχῶν δύναται ν' ἀποβῇ ἄκρως ἐπικίνδυνος διὰ τὰς κοινὰς μετοχάς. Ἐπίσης ἡ ἔκδοσις προνομιούχων μετοχῶν ἀποτελεῖ σοβαρὸν κώλυμα διὰ πᾶσαν μεταγενεστέραν αὔξησιν τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐταιρείας.

Πολλάκις, εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν, παρατηρεῖται ἡ ταυτόχρονος ὑπαρξις προνομιούχων μετοχῶν διαφόρων κατηγοριῶν. Διὰ τοῦ Ν.Δ. 4237/62 δύνανται νὰ ἐκδοθοῦν μετοχαὶ προνομιοῦχοι καὶ ἄνευ δικαιώματος ψήφου, ὅποτε πλὴν τῶν ἀνωτέρω προνομίων ἐπιτρέπεται ὁ καθορισμὸς ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δικαιώματος ἀναλήψεως τόκου, ἔστω καὶ ἐν ἀνυπαρξίᾳ κερδῶν. Τὰ δικαιώματα μιᾶς ἐκάστης κατηγορίας μετοχῶν καθορίζονται διὰ τοῦ Καταστατικοῦ.

Τὰ κυριώτερα δικαιώματα τὰ παραχωρούμενα εἰς τὰς προνομιούχους μετοχάς εἶναι ²:

α) *Τὸ κατὰ προτεραιότητα μέροςμα* (dividende prioritaire). Διὰ τοῦ Ν.Δ. 4237/62 ὁρίζεται ὅτι τὸ πρῶτον μέροςμα δεόν νὰ εἶναι τοῦλάχιστον 6%. Ἐν προκειμένῳ, ἡ ἐπιχείρησις ἀφαιρεῖ κατὰ πρῶτον ἐκ τῶν κερδῶν τῆς τὸ ἀναγκαίου ποσὸν διὰ τὴν χορήγησιν εἰς τοὺς προνομιούχους μετόχους τοῦ πρώτου μερίσματος ³ —καθοριζομένου διὰ τοῦ Καταστατικοῦ—μετὰ ταῦτα δέ, καὶ μόνον ἐφ' ὅσον ἀπομένουν περιθώρια κερδῶν, διανέμεται ἰσόποσον μέροςμα εἰς τὰς κοινὰς μετοχάς. Τέλος, τὸ τυχὸν ὑπόλοιπον παρέχεται εἰς τοὺς προνομιούχους καὶ κοινούς ὁμοῦ, ἢ ἐξ ἴσου ἢ κατ' ἄλλην ἀναλογίαν, ἐφ' ὅσον ἔχει καθορισθῆ τοιαύτη διὰ τοῦ καταστατικοῦ.

β) *Τὸ κατὰ προτεραιότητα καὶ ἐπληρωμένον μέροςμα* (dividende prioritaire et plus élevé). Πολλάκις τὸ Καταστατικὸν δύναται νὰ

1. Ἀντιθέτως, εἰς αἷς περιπτώσεις ἡ ἐπιχείρησις ἐμφανίζει ἠύξημένην οἰκονομικὴν ἰσχύν καὶ ἀποδοτικότητα καὶ προτίθεται ν' αὔξησῃ τὸ κεφάλαιόν τῆς, δι' ἐκδόσεως νέας σειρᾶς μετοχῶν, αἱ μετοχαὶ αὐταὶ ἐκδίδονται εἰς τιμὴν ὑπὲρ τὸ ἄριστον.

2. Βλέπε καὶ *Gaston Défossé, La gestion financière des Entreprises*, Paris 1957, σελ. 220 ἐπ.

3. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὅρου « μέροςμα » (ἄρθρ. 14 παρ. 1 καὶ ἄρθρ. 15 παρ. 1 Ν. 1640) περιλαμβάνονται καὶ τὰ προμερίσματα, φορολογοῦνται δὲ εὐθύς ὡς τεθῶσι ταῦτα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μετόχων.

καθορίζη ὅτι θὰ διανέμεται εἰς τοὺς προνομιούχους μετόχους μέροςμα πολλαπλάσιον τῶν κοινῶν.

γ) Τὸ συσσωρευτικὸν μέροςμα (dividende cumulatif). Δυνάμει ἐδικτῆς ρήτρας τοῦ Καταστατικοῦ δύναται νὰ χορηγηθῆ εἰς τοὺς προνομιούχους μέροςμα ἀναδρομικῶς καὶ δι' ἄς χρήσεις δὲν ἐχορηγήθη¹ τοιοῦτον, ἔλλείψει κερδῶν.

δ) Ἡ προτεραιότης κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ κεφαλαίου ἢ τὴν ἐξόφλησιν τῆς μετοχῆς εἰς τιμὴν μεγαλυτέραν τῆς ὀνομαστικῆς.

ε) Ἡ παροχὴ πολλαπλῶν ψήφων εἰς τοὺς κατόχους τῶν τοιούτων μετοχῶν (à vote plural)². Πολλάκις αἱ τοιοῦτου εἶδους μετοχαὶ οὐδενὸς ἑτέρου ἀπολαμβάνουν προνομίου. Εἰς πλείστας, μάλιστα, περιπτώσεις τὸ μέροςμά των εἶναι ἐντελῶς περιορισμένον καὶ συνίσταται εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ἐνὸς σταθεροῦ ποσοστοῦ, ἐν εἶδει τόκου.

Τὸ προνόμιον πολλαπλῶν ψήφων δύναται ν' ἀφορᾷ εἴτε μίαν ὀρισμένην κατηγορίαν συνελεύσεως, εἴτε περισσοτέρων εἰδῶν συνελεύσεις. Χάρις εἰς τὰς μετοχὰς πολλαπλῶν ψήφων ἐξασφαλίζεται κατὰ τρόπον σταθερὸν ἢ πλειοψηφία τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐλέγχονται πολλάκις περισσότεραι ἐπιχειρήσεις διὰ λίαν περιορισμένων³ κεφαλαίων.

Οἱ πολέμιοι τῶν μετοχῶν πολλαπλῶν ψήφων διατείνονται ὅτι τὸ προνόμιον τοῦτο ἀφαιρεῖ de facto τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς γενικῆς συνελεύσεως καὶ οὕτω εὐρίσκειται εἰς

1. Αἱ καθυστερούμεναι δόσεις τοῦ μερίσματος, κατὰ κανόνα, καταβάλλοντα ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τῆς παλαιότερας. Δηλαδή, ἐὰν δὲν ἐχορηγήθησαν μερίσματα διὰ τὰ ἔτη ἀπὸ 1948—1951, θ' ἀρχίσῃ ἡ καταβολὴ διὰ τὸ ἔτος 1948 κ.ο.κ. Ἐρωτᾶται ὁμως, βάσει ποίας μερισματοποδείξεως (coupons) ἐξοφλοῦνται τὰ καθυστερούμενα;

Ἐάν μὲν αἱ μερισματοποδείξεις εἶναι ἀπλῶς ἠριθμημένα καὶ δὲν φέρουν ἡμερομηνίαν, τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐκόλον, καθ' ὅσον τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀναγγέλλει τὸν ἀριθμὸν τῆς ἐξοφλητέας μερισματοποδείξεως τοῦ ἀντιστοιχοῦντος μερίσματος. Ἐὰν ὁμως τὰ coupons εἶναι χρονολογημένα, ἢ πληρωμῆ τῶν μερισμάτων εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς λογιστικὰς δυσχερείας. Εὐκολώτερον, νομίζομεν, εἶναι νὰ πληρῶνται ὅλαι αἱ καθυστερημένα δόσεις μὲ τὴν παροῦσαν μερισματοπόδειξιν καὶ ν' ἀχρηστεύονται αἱ προηγούμεναι τοιαῦται.

2. Συνήθως ὅταν ἰδρύεται ἀνώνυμος ἐταιρεία διὰ συνεργασίας προσώπων διαφόρου κεφαλαιακῆς συμμετοχῆς, καὶ ἐφ' ὅσον συμφωνεῖται ἢ ἐξασφάλις ἰσοτιμίας εἰς τὴν διοίκησιν, τότε εἶναι δυνατόν εἰς μὲν τοὺς καταθέτοντας ὀλιγώτερα κεφάλαια νὰ χορηγηθοῦν προνομιούχοι μετοχαὶ πολλαπλῶν ψήφων (à vote plural), εἰς δὲ τοὺς συναφέροντας πύξημένα κεφάλαια νὰ χορηγηθοῦν προνομιούχοι μετοχαὶ μερίσματος ἢ προτεραιότητος κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κεφαλαίου.

3. Βλέπε ἀνωτέρω «Holdings».

ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ὅλον πνεῦμα τοῦ νόμου περὶ Ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν.

5. Γενικῶς, ἡ ὑπαρξίς ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως προνομιούχων μετοχῶν συνεπάγεται διὰ τὴν ἐπιχείρησιν σοβαρὰ μειονεκτήματα, λόγῳ τῶν προστριβῶν αἰτινες ἐμφανίζονται μεταξὺ τῶν δύο διαφορῶν κατηγοριῶν μετόχων. Οὕτω, ἐὰν τὸ προνόμιον ἀφορᾷ τὸ μέρισμα καὶ δὲν εἶναι συσσωρευτικόν, οἱ προνομιοῦχοι ἔχουν κάθε συμφέρον νὰ ἐπιμείνουν νὰ μεταφερθοῦν τὰ κέρδη εἰς τὴν νέαν χρῆσιν, ἵνα οὕτω διασφαλίσουν μελλοντικὸν ἠϋξημένον μέρισμα. Ἀντιθέτως, ἐὰν τὰ κέρδη τῆς χρήσεως ἐπιτρέπουν τὴν ἐξυπηρέτησιν μόνον τοῦ πρώτου μερίσματος τοῦ ὀφειλομένου εἰς τοὺς προνομιοῦχους, οἱ κοινοὶ μέτοχοι εἶναι διατεθειμένοι νὰ ψηφίσουν τὴν μεταφορὰν τῶν κερδῶν εἰς νέον, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι τὰ κέρδη τῶν δύο χρήσεων θὰ ἐπαρκέσουν διὰ τὴν χορήγησιν μερίσματος εἰς ὅλας τὰς κατηγορίας τῶν μετοχῶν.

Πρὸς τῆς καταστάσεως ταύτης εὐρισκόμενος ὁ Ἕλλην νομοθέτης ἠθέλησε νὰ θέσῃ περιορισμὸν¹ εἰς τὸ μέγεθος τοῦ παραχωρουμένου προνομίου.

Β'. ΤΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ * ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ
(*Reserve, Rücklagen, Riserva*)

Ἔννοια.

6. Τὸ ἀποθεματικόν, ὡς ἤδη ἐλέχθη, συνιστᾷ αὐτογενὲς ἴδιον

1. Οὕτω, κατὰ τὸν Ν. 2190/1920 (ἄρθρ. Β), τὰ προνόμια περιορίζονται ὡς ἑξῆς :
α) Εἰς τὴν λήψιν μερίσματος πρὸ τῶν κοινῶν μετοχῶν. Τὸ μέρισμα ὅμως τοῦτο δὲν δύναται νὰ εἶναι μείζον τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 45 τοῦ νόμου πρώτου μερίσματος 4%^ο, ἢ τοῦ ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ. Ὑπάρχει, ἐπίσης, καὶ προνόμιον καταβολῆς μερίσματος διὰ καθυστερημένας χρήσεις, καθ' ἃς δὲν διενεμήθησαν κέρδη. (Βλ. καὶ Ν. 5294/1932). β) Εἰς τὴν εἰσπραξίν τοῦ καταβληθέντος κεφαλαίου κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν πρὸ τῶν κοινῶν μετοχῶν. Προνόμιον πολλαπλῶν ψήφων δὲν προκύπτει ἐκ τῆς ἑλληνικῆς νομοθεσίας, καθ' ὅσον αὕτη καθορίζει περιοριστικῶς, ὡς ἀνωτέρω, τὴν ἔκτασιν τῶν δυναμένων νὰ χορηγηθῶσιν εἰς τὰς μετοχὰς προσθέτων δικαιωμάτων. Ἐσχάτως ὅμως ἐπροτάθη ὅπως ἐπιτραπῇ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἔκδοσις προνομιοῦχων μετοχῶν πολλαπλῶν ψήφων, καὶ τοῦτο ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἀλλοδαπῶν μετόχων ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἑταιρειῶν. Εἰς Γερμανίαν μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον ἐγένετο εὐρυτάτη χρῆσις προνομιοῦχων μετοχῶν πολλαπλῶν ψήφων, ἵνα ἀπομακρυνθῶσιν οἱ ἀλλοδαποὶ ἐκ τῶν γερμανικῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν.

* Κυριώτερα ἔργα ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς καὶ ξένης, ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, βιβλιογραφίας εἶναι : Ν. Φωτειᾶ, Τὰ ἀποθεματικά τῶν ἐπιχειρήσεων. εἰς Συντελεστὰς Δρα. σεως, Ἀθῆναι 1943. Α. Νέζου, Ἀποθεματικά, Ἀθῆναι 1933. Γ. Σπανδαγοπούλου, Τὰ Ἀποθεματικά, Ἀθῆναι 1940. Γ. Χρυσοκέρη, Εἰς Λογιστικὴν Ἑταιρειῶν, Ἀθῆναι 1965. Amiaud, Traité théorique et pratique des comptes de réserves dans les

κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως, δημιουργούμενον ἐξ ἀποταμιεύσεως κερδῶν¹—καὶ μόνον²—ταύτης.

Τὰ ἐν λόγῳ κέρδη εἶναι, συνηθέστατα, τὰ προερχόμενα ἐκ θετικῆς, κατ' ἀρχήν, δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἅτινα μὴ διανεμόμενα (ὀλικῶς ἢ μερικῶς) συσσωρεύονται καὶ διατηροῦνται εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς. Διὰ τὸν λογιστικὸν ὁμως προσδιορισμὸν τῶν ἐν γένει κ α θ α ρ ῶ ν κ ε ρ δ ῶ ν δέον νὰ μὴ ἀγνοῆται ἡ ἐκάστοτε κειμένη φορολογικὴ νομοθεσία, ἥτις καὶ θέτει τοὺς κανόνας τοῦ προσδιορισμοῦ των³.

sociétés par actions, Paris 1930. *Batardon*, L'inventaire et le bilan, Paris 1950. *De Minico*, Le riserve nelle imprese, Napoli 1927. *Dicksee*, Depreciation Reserves and Reserves funds, 1926. *Grillo*, Le riserve nell'economia d'azienda e nel diritto tributario, Milano 1950. *Hoffmann*, Wirtschaftslehre, Leipzig 1932. *Marano*, Le riserve occulte nelle società per azioni, in Riv. it. Rag. 1941. *Palumbo*, Le riserve nell'aziende di produzione, Palermo 1936. *A. Riera*, La dinamica delle riserve nell'Economia aziendale, Milano 1952. *Rocchi*, I fondi di riserva a gli «utili» tassati, in Riv. it. Rag. 1950.

1. Ἡ τυχὸν νέα εἰσφορά κεφαλαίου δὲν συνιστᾷ ἀποθεματικὸν κεφάλαιον ἀλλὰ αὐξησιν τοῦ ἰδρυτικοῦ. Ἐπίσης ἡ τυχὸν ἐκ νομισματικῆς ἀναπροσαρμογῆς αὐξησης τοῦ ἰδρυτικοῦ κεφαλαίου εἶναι ἀπλὴ ἀριθμητικὴ διόρθωσις τούτου καὶ οὐδ' ὀλως συνιστᾷ πραγματικὸν ἀποθεματικόν.

2. Ὅρα συναφῶς καὶ ὁρισμὸν τοῦ Γαλλικοῦ Λογιστικοῦ Σχεδίου τοῦ 1946, καθ' ὃ: «les réserves sont constituées par tout les *bénéfices* conservés à la disposition de l'entreprise et ne faisant pas partie du capital. Il s'ensuit que l'on peut comprendre dans les réserves les primes d'émission d'actions». Ἐπίσης ὁ *Quesnot* εἰς τὸ ἔργον του Administration financière, éd. 1933, σελ. 15, ὀρίζει τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἀποθεματικῶν, ὡς: «Les comptes de réserves sont des comptes créditeurs exprimant le montant de *bénéfices* nets retenus pour un temps dans l'actif en accroissement du fonds social». Ὁμοίως ὁ *M. Pauwels*, εἰς τὸ Analyse de l'exploitation, 3 éd. σελ. 248, ὑποστηρίζει ὅτι τὰ ἀποθεματικά ἀποτελοῦν «retenue d'une partie des revenus de l'entreprise». Καὶ οἱ Ἀγγλοσάξωνες ὑποστηρίζουν ὅτι τὰ καθ'αυτὸ ἀποθεματικά σχηματίζονται ἐκ κερδῶν, χρησιμοποιοῦν δὲ τὴν ἐξῆς ὀρολογίαν: α) τὰ *Surplus reserves*, ἥτοι τὰ ἐκ κερδῶν συγκροτούμενα (κυρίως ἀποθεματικά), β) τὰ *liabilities reserves*, ἥτοι τὰ ἐμφανίζοντα αὐξήσεις τῶν παθητικῶν στοιχείων, εἴτε παρούσας, εἴτε κατὰ προῦπολογισμὸν τοιαύτας, καὶ τέλος γ) τὰ *Valuation reserves*, ἥτοι τὰ δεικνύοντα παρούσας ἢ προβλεπομένας μειώσεις τῆς ἀξίας ἐνὸς ἐνεργητικοῦ στοιχείου. Αἱ δύο τελευταῖαι κατηγορίαι δὲν ἀποτελοῦν ἀποθεματικά ἐν τῇ κυριολεξίᾳ τοῦ ὄρου. Ἐπίσης οἱ Ἀγγλοσάξωνες χρησιμοποιοῦν καὶ τὸν ὄρον *fund*, παραλλήλως πρὸς τὸν ὄρον *reserve*. Ὁ ὄρος *fund* ὁμως σημαίνει δεσμευμένα μετρητὰ ἢ χρεώγραφα πρὸς ἀντιμετώπισιν καθωρισμένου ἐκ τῶν προτέρων σκοποῦ, ὡς, φέρ' εἰπεῖν, τὸ *plant extension fund*, *bond sinking fund* (πρὸς ἐξόφλησιν ὁμολογιῶν) κλπ.

3. Οὕτω, παρ' ἡμῖν, βάσει τοῦ Ν. Δ. 3843/1958 ἀρθρ. 8 § 1, ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων (ὡς ταῦτα καθορίζονται ἐν τῇ § 2) ἐκπίπτουνται ἅπασαι αἱ συναφεῖς διὰ τὴν ἀπόκτησιν τούτων δαπάναι. Ἐν συννεχείᾳ ἀφαιροῦνται τὰ ἀκαθάριστα ἐκεῖνα

7. Ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ ἀποθεματικὸν κεφάλαιον δύναται νὰ δημιουργηθῆται καὶ δι' ἐπιγενομένης εἰσφορᾶς νέου κεφαλαίου, ὅπερ λογιστικῶς διαχωρίζεται τοῦ ἰδρυτικῶς τοιούτου. Τὸ ἀποθεματικὸν τοῦτο χαρακτηρίζεται ὡς «ἀποθεματικὸν κεφαλαίου», ἀντιδιασελλόμενον πρὸς τὸ «ἀποθεματικὸν κερδῶν». Ὡς χαρακτηριστικὴ δὲ περίπτωσις ἀναφέρεται ἡ ἐπὶ αὐξήσεως τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν προκύπτουσα, ἐνίστε, διαφορὰ ἐκ τῆς ὑπὲρ τὸ ἄρτιον ἐκδόσεως τῶν μετοχῶν (ἄρθρ. 14 § 3 Ν. 2190).

Φρονοῦμεν ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ κατὰ τὴν ἔκδοσιν (πώλησιν) τῶν νέων μετοχῶν πραγματικῶς εἰσπραχθέντος ἀντιτίμου καὶ τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας τούτων συνιστᾷ διὰ τὴν Α.Ε. πραγματοποιηθὲν καὶ ἀναγκαστικῶς ἀμέσως ἀποθεματοποιηθὲν κέρδος ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν νέων μετοχῶν τῆς.

Τὸ μέγεθος τοῦ κέρδους τούτου εἶναι τοσοῦτον, ὥστε τοῦλάχιστον νὰ διατηρηθῆται ἀνέλαφος ἡ ἀκεραιότης τοῦ—πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν νέων μετοχῶν—ἀναλογούντος εἰς ἕκαστον παλαιὸν μέτοχον ἐπὶ τῶν προϋπαρχόντων ἀποθεματικῶν μεριδίου. Ἐτι ὅμως σαφέστερον καθίσταται τοῦτο, ὡς ἂν διαφορὰ τῆς ὑπὲρ τὸ ἄρτιον ἐκδόσεως τῶν μετοχῶν ἐμφανίζεται οὐχὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς αὐξήσεως τοῦ μετοχικοῦ (ἰδρυτικοῦ) κεφαλαίου,

εἰσοδήματα ἅτινα ἀπαλλάσσονται, βάσει ἐιδικοῦ νόμου, ἐκ τῆς φορολογίας (π.χ. τόκοι ἐξ ὁμολογιῶν, τόκοι ἐκ καταθέσεων παρὰ ταμιευτηρίοις κλπ.) μειωμένα βεβαίως κατὰ τὰς ἀντιστοιχοῦσας εἰς ταῦτα δαπάνας, ὡς καὶ αἱ δαπάναι ἐκεῖναι αἵτινες δὲν ἀναγνωρίζονται φορολογικῶς (π.χ. δωρεαί, ἀποσβέσεις πέραν τῶν νομίμων, ἐν γένει πρόστιμα κλπ.). Τέλος, διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν πρὸς φορολογίαν κερδῶν δεόν νὰ ἀφαιροῦνται ἐκ τῶν οὕτω πως ἀπομεινάντων ἀκαθαρίστων ἐσόδων: α) αἱ ζημίαι τῶν 2 προηγουμένων ἐτῶν, β) ἡ ἀφορολόγητος κράτησις 25·40% τοῦ Ν.Δ. 942/1949 καὶ 2176/1952, ἡτις ὑπολογίζεται ἐφ' ὅλων τῶν καθαρῶν κερδῶν, διανεμομένων καὶ μὴ, καὶ ἡτις κράτησις ἀποβλέπει εἰς τὴν κάλυψιν μελλοντικῶν ζημιῶν τῶν ἐν ἐπαρχίᾳ ἐγκατεστημένων βιομηχανικῶν, βιοτεχνικῶν, ξενοδοχειακῶν ἢ μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐφ' ὅσον τὰ κέρδη τούτων προέρχονται ἐξ ἐπαρχιακῶν ἐγκαταστάσεων, τηροῦν ἐιδικὴν βιβλία 4ης κατηγορίας Κ Φ Σ. καὶ ἡ ἐν λόγῳ κράτησις ἐμφανίζεται εἰς ἰδιαιτέρον λογαριασμὸν. γ) Τὸ ἀφορολόγητον ποσοῦν 40·80% τοῦ Ν.Δ. 9213/55 εἰς ἰδιαιτέρον λογαριασμὸν. δ) Τὸ ἀφορολόγητον ἀποθεματικὸν 50% (διὰ τὰς ἐγκατεστημένας εἰς τὸ κέντρον) καὶ 60% (εἰς τὰς ἐπαρχίας) διὰ καινουργεῖς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις, ὅπερ ποσοῦν ὑπολογίζεται οὐχὶ ἐπὶ τῶν συνολικῶν ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν διανεμομένων κερδῶν. ε) Τὰ διανεμόμενα κέρδη ἅτινα δὲν ἀποτελοῦν εἰσοδήματα τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Α.Ε., ὡς καὶ ς) ἡ ὑπολογιζομένη εἰσφορά Ο.Γ.Α. ἐπὶ τοῦ φόρου εἰσοδήματος τῆς Α.Ε.

1. Ν. Φωτιάς, Συντελεσταὶ δράσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, σελ. 130.

ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀρχικὸν σχηματισμὸν τούτου. Εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν καταφαίνεται σαφῶς ὅτι ἡ προκύπτουσα τυχὸν διαφορὰ δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ κέρδος πραγματοποιηθὲν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως (τῆς ἀνωλύμου ἐταιρείας εἰς βάρος τῶν καλυπτόντων το κεφάλαιον ταύτης), οὐχὶ βεβαίως ἐκ τῆς θετικῆς αὐτῆς δράσεως (ὀργανικὸν κέρδος)—καθ' ὅσον αὕτη δὲν ἤρχισεν ἀκόμη λειτουργοῦσα—ἀλλὰ ἐκ τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς συγκυρίας (συμπωματικὸν κέρδος). Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει καὶ ἐνταῦθα τὸ συγκροτούμενον ἀποθεματικὸν πηγὴν προελεύσεως ἔχει τὰ κέρδη, ἅτινα ἡ ἐπιχείρησις πραγματοποιοῦει διὰ τῆς ἐκδόσεως μετοχῶν εἰς τιμὴν ὑπὲρ τὸ ἄρτιον¹.

Ἴδου διατί νομίζομεν ὅτι μοναδικὴ πηγὴ δημιουργίας ἀποθεματικῶν τυγχάνουν τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τέλος, ὡς πρὸς τὴν διατυπωμένην ἄποψιν ὅτι οἱ, κατὰ τὴν περίπτωσιν τῶν εἰσφορῶν εἰς εἶδος, χορηγούμενοι ἰδρυτικοὶ τίτλοι καὶ δὴ τὸ δι' αὐτῶν εἰσκομιζόμενον κεφάλαιον συνιστᾷ ἀποθεματικόν, ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι τοῦτο (λογιστικῶς) ἐμφανιζόμενον προσωρινῶς εἰς λογαριασμοὺς τάξεως εἶναι ξένον κεφάλαιον—ἐφ' ὅσον ἄλλωστε εἰς τοὺς κατόχους τῶν ἰδρυτικῶν τίτλων δὲν χορηγοῦνται μετοχαὶ—καὶ οὐχὶ ἴδιον τοιοῦτον, ἄρα δὲ οὔτε καὶ ἀποθεματικόν.

8. Ἡ ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀναπτυχθεῖσα ἰδιωτικοοικονομικὴ ἄποψις τοῦ ὅρου «ἀποθεματικά» οὐδόλως θὰ πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὰς ὑπὸ τῆς φορολογικῆς ἡμῶν νομοθεσίας (Κ.Φ.Κ.Π.) ἢ τῆς ἀναλογιστικῆς ἐπιστήμης διατυπωμένας προσθέτους ἐπὶ τοῦ ὅρου «ἀποθεματικὸν» ἐννοίας².

1. Καὶ τὸ Γαλλικὸν Λογιστικὸν Σχέδιον (1947) θεωρεῖ τὴν διαφορὰν ταύτην ὡς κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω τονίζον ὅτι τὰ ἀποθεματικά σχηματίζονται μόνον ἐκ κερδῶν, χαρακτηριστικῶς συμπληρῶναι τὸν ὄρισμόν των ὡς ἐξῆς: «... Il s'ensuit que l'on peut comprendre dans les réserves les primes d'émission d'actions».

2. Τὰ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας φορολογικῆς νομοθεσίας καλούμενα «ἀποθεματικά» ἀφίστανται οὐδιωδῶς τῆς ἀπὸ ἰδιωτικοοικονομικῆς ἀπόψεως ἐκτεθείσης ἐννοίας τούτων. Οὕτω, τὸ κατὰ τὰς διατάξεις τῆς § 2 ἐδάφ. ζ' τοῦ ἀρθροῦ 19 τοῦ νόμου 1640 (Κ.Φ.Κ.Π.) ἀναγνωριζόμενον ἀποθεματικὸν «δι' ὑφισταμένην καὶ μὴπω πραγματοποιηθεῖσαν ὑποτίμησιν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ» δὲν ἀποτελεῖ ἀποθεματικὸν ἀλλὰ «πρόβλεψιν», ἥτοι μελλοντικὴν καὶ προβλεπομένην ζημίαν. Βλ. καὶ Ν. Τότσην καὶ Δ. Γεωργιλῆν, Ἡ φορολογία τῶν καθαρῶν κερδῶν τῶν Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ἐπιχειρήσεων, Ἀθῆναι 1951.

Ἐπίσης, τὰ καλούμενα «μαθηματικά ἀποθεματικά» (τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων ζωῆς), ἀποτελοῦντα στοιχεῖα τοῦ κυρίως παθητικοῦ (ξένου κεφαλαίου), καὶ δὴ μαθηματικῶς ἐξηκριβωμένα πρὸς τοὺς ἠσφαλισμένους χρεῖ, δὲν συνιστοῦν ἀποθε-

Κυρία ἀποστολή καὶ τρόπος ἐπενδύσεως τῶν ἀποθεματικῶν.

9. Ἡ σημασία τῶν ἀποθεματικῶν κατέστη πρόδηλος ἀφ' ἧς ἐπεξετάθη ὁ θεσμὸς τῆς ἀνωλύμου ἐταιρείας, εἰς ἣν, ὡς γνωστὸν, τὸ μετοχικὸν καὶ μόνον κεφάλαιον αὐτῆς συνιστᾷ τὴν ἐγγύησιν τῶν δανειστῶν τῆς.

Ὡς ἐκ τούτου, εἰς τὰς ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις ἢ καὶ τινὰς κατηγορίας προσωπικῶν ἐταιρειῶν, ἐνθα ὁ ἐπιχειρηματίας εὐθύνεται ἀπέναντι τῶν τρίτων δι' ὀλοκλήρου τῆς ἀτομικῆς του περιουσίας, ἢ συγκρότησις τῶν ἀποθεματικῶν—καὶ δὴ τῶν φανερῶν—εἶναι ἄνευ ἰδιαιτέρας σημασίας.

10. Τὰ ἀποθεματικὰ ἀποβλέπουν κυρίως:

α) Εἰς τὴν ἐξασφάλισιν καὶ κατοχύρωσιν τῆς σταθερότητος καὶ ἀκεραιότητος τοῦ ἰδρυτικοῦ κεφαλαίου, ἰδίᾳ ἔναντι περιπτώσεων ζημιῶν ἐξαιρετικῆς φύσεως.

β) Εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῆς οἰκονομικῆς ἰσχύος καὶ τῆς πιστοληπτικῆς ἰκανότητος τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν ἀποτροπὴν ἀπὸ τὸν ξένον δανεισμόν, ὅστις συνεπάγεται τόκους, προμηθείας καὶ λοιπὰς ἐπιβαρύνσεις.

11. Ὁ τρόπος ἐπενδύσεως τῶν ἐν γένει ἀποθεματικῶν τυγχάνει προαιρετικὸς καὶ οὐδεμία—κατὰ κανόνα—ὑφίσταται δέσμευσις ἐκ μέρους τῆς νομοθεσίας, ἐξαιρέσει εἰδῶν τινῶν ἐπιχειρήσεων.

Οὕτω, παρ' ἡμῖν, τὸ ἄρθρ. 17 τοῦ νόμου 1023 ρυθμίζει τὸν τρόπον ἐπενδύσεως τοῦ τακτικοῦ ἀποθεματικοῦ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

Γενικῶς ὅμως καὶ ὁσάκις αἱ ἐπιχειρήσεις εἶναι ἐλεύθεραι ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐπενδύσεως τῶν ἀποθεματικῶν τῶν κεφαλαίων, ὀφείλουσιν νὰ τοποθετηθῶν ταῦτα κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζωσι:

α) Ἐξασφάλισιν ἐπενδύσεως¹.

ματικά ἐν τῇ κυριολεξίᾳ τοῦ ὅρου, καθ' ὅσον δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἰδίου αὐτογενοῦς κεφαλαίου, ἀλλὰ περὶ ὑποχρεώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ προκειμένου περὶ τῶν ἀποθεματικῶν «διὰ μὴ λήξαντας κινδύνους», «διὰ μὴ δεδουλευμένα ἀσφάλιστρα», ὡς καὶ τὰ «ἀποθεματικὰ τῶν ἐκκρεμῶν ζημιῶν». Ἄτινα καὶ φορολογικῶς ἐξομοιοῦνται πρὸς τὰ «ἀποθεματικὰ δι' ὑφισταμένην καὶ μὴ πραγματοποιηθεῖσαν ὑποτίμησιν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ». Βλ. συναφῶς *I. Χρυσοκέρην*, ἐνθ' ἄν., σελ. 220, *IV. Τότση*, Ἡ φορολογία τοῦ εἰσοδήματος, τ. II, Ἀθῆναι 1957, σελ. 280 ἐπ.

1. Αὕτη θεωρεῖται ἀπὸ δύο ἀπόψεων, καὶ δὴ: α) ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐπαυκότησεως τοῦ ὀνομαστικῶς ἰσοπέσου τοῦ δανείου (κεφάλαιον + τόκοι), καὶ β) ἀπὸ

β) Εύκολον ρευστοποίησιν.

γ) Ηύξημένον βαθμὸν ἀποδοτικότητος.

Περιοριστικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συγκεντρώνουν, σχετικῶς, τὰς ὡς ἄνω ιδιότητας, ὑπὸ ὁμαλὰς συνθήκας οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ *κρατικὰ χρεώγραφα*. Ἀντιθέτως, ἡ ἐπένδυσις τῶν ἀποθεματικῶν εἰς ἀκίνητα παρουσιάζει μὲν μεγαλυτέραν ἀσφάλειαν, μειονεκτεῖ ὁμως διότι ταῦτα δὲν συγκεντρώνουν ἀνάλογον ἀποδοτικότητα καὶ εὐκολίαν ρευστοποιήσεως.

Διακρίσεις τῶν ἀποθεματικῶν.

12. Τὰ ἀποθεματικά, ἀναλόγως τῆς ἀπόψεως ἐξ ἧς ἐρευνῶνται, διακρίνονται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξῆς κριτηρίων:

Τῆς ἐμφανίσεως ἢ μὴ τούτων εἰς τὸν ἰσολογισμόν, εἰς *φανερὰ* καὶ *ἀφανῆ*.

Τοῦ χρόνου τῆς συγκροτήσεώς των, εἰς *τακτικά* καὶ *ἔκτακτα*.

Τοῦ αἰτίου τὸ ὁποῖον προεκάλεσε τὸν σχηματισμόν των, εἰς *προαιρετικά* καὶ εἰς *ἀναγκαστικά* (ἢ ἐκ νομικῆς ἐπιταγῆς).

Τοῦ ἀντικειμένου εἰς οὗ τὴν κάλυψιν ἀποβλέπουν, εἰς *ζημιῶν* καὶ *ἐξόδων*.

Τῆς ὑποστάσεώς των, εἰς *γνήσια* καὶ *καταχρηστικά*.

Φανερὰ - Ἀφανῆ ἀποθεματικά

13. α) *Φανερὰ* ἀποθεματικά καλοῦνται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται εἰς ἰδιαίτερον λογαριασμόν τοῦ συνολικοῦ παθητικοῦ, ἐν τῷ ἰσολογισμῷ.

β) *Ἀφανῆ* καλοῦνται τὰ ἀποθεματικά ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἢ οὐδὲ ὡς ἐμφανίζονται εἰς τὸν ἰσολογισμόν τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ ὑφίστανται μὲν εἰς τοῦτον, ἀλλὰ κεκαλυμμένα ὑπὸ διάφορον—τοῦ ἀποθεματικοῦ—τίτλον.

Τὰ *ἀφανῆ* ἀποθεματικά σχηματίζονται κατὰ τοὺς ἐξῆς τρόπους:
Διὰ τῆς ὑποτιμῆσεως στοιχείου ἢ στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ.

τῆς ἀπόψεως τῆς διατηρήσεως τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τούτου. Τὰ ἀνωτέρω θὰ διησαφελίζοντο ἐὰν εἰσήγετο ὁ θεσμὸς δανεισμοῦ ἐπὶ τιμαριθμικῇ ρήτηρ.

1. Λόγοι δημιουργίας τῶν *ἀφανῶν* ἀποθεματικῶν συνήθως εἶναι ἡ ὑπερβολικὴ πρόνοια καὶ συντηρητικότης τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἡ κατοχύρωσις τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων τῶν συνεταίρων τῆς ἐπιχειρήσεως, αἱ πλάναι περὶ τὴν λογιστικὴν ὀρολογίαν (χαρακτηρισμός, φέρ' εἰπεῖν, τῶν ἀποθεματικῶν ὡς ἀποσβέσεων) κ.ο.κ.

Δι' ὀλικῆς παραλείψεως ἀναγραφῆς ἐν τῷ ἰσολογισμῷ στοιχείου ἢ στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ. Ὁ τρόπος οὗτος ἀποτελεῖ επέκτασιν τοῦ προηγουμένου καὶ ὀδηγεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν κεκρυμμένων¹ ἀποθεματικῶν.

Διὰ τῆς ὑπερεκτιμήσεως στοιχείου ἢ στοιχείων τοῦ παθητικοῦ, ὡς, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ τεχνητῶς ὑψηλὴ ἀποτίμησις χρέους εἰς ξένον νόμισμα.

Διὰ τῆς ἐμφανίσεως ψευδῶν στοιχείων ἐν τῷ παθητικῷ.

Τὰ ἀφανῆ ἀποθεματικά δύνανται πάλιν νὰ διακριθῶσιν:

βα) Εἰς ἐξακριβώσιμα, ἥτοι ἐκεῖνα ὧν ἡ μὲν ὑπαρξίς διαπιστοῦται δι' ἀπλῆς ἐξετάσεως τοῦ ἰσολογισμοῦ, τὸ δὲ ἄγνωστον μέγεθος τούτων ἐπιδιώκεται νὰ ἐξακριβωθῇ.

ββ) Εἰς μὴ ἐξακριβώσιμα, ὧν οὔτε ἡ ὑπαρξίς διαπιστοῦται ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ μέγεθος δύναται νὰ καθορισθῇ.

Περίπτωσιν ἐξακριβώσιμου ἀφανοῦς ἀποθεματικοῦ ἔχομεν ὁσάκις εἰς τὸν ἰσολογισμὸν ἐπιχειρήσεώς τινος ἐμφανίζεται, λόγου χάριν, ὁ λογαριασμὸς « Ἀκίνητα » μὲ 1 δρχ., συνπερία διενεργηθεισῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ὑψηλῶν ἀποσβέσεων. Ἐν προκειμένῳ εὐκόλως δύναται νὰ διαπιστωθῇ ὅτι ὑπὸ τὸ στοιχεῖον τοῦτο τοῦ ἐνεργητικοῦ κρύπτεται ἀποθεματικόν, ἀγνώστου μεγέθους.

Περίπτωσιν δὲ μὴ ἐξακριβώσιμου ἀφανοῦς ἀποθεματικοῦ ἔχομεν ὁσάκις ἐπιχειρήσεις τις ἀναγράφει εἰς τὸν ἰσολογισμὸν τῆς ἀξίαν ἐμπορευμάτων ἐκ δραχμῶν 4.500.000, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα ταῦτα ἀποτιμῶνται εἰς δρχ. 5.500.000. Ἐνταῦθα δημιουργεῖται ἀφανὲς μὴ ἐξακριβώσιμον ἀποθεματικὸν ἐκ δρχ. 1.000.000, τὸ ὅποιον οὐδεὶς δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ διὰ μόνης τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἰσολογισμοῦ καὶ πολὺ περισσότερον νὰ καθορίσῃ τὸ μέγεθος αὐτοῦ. Τὸ μέγεθος τοῦ ἀποθεματικοῦ τούτου ἐξευρίσκειται μόνον δι' ἐξωτερικῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀποτιμῆσεως τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ. Τοιαῦτα μὴ ἐξακριβώσιμα ἀφανῆ ἀποθεματικά δημιουργεῖ καὶ ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, ὅστις, ἂν καὶ κατ' ἀρχὴν εἶναι κεκρυγμένος κατὰ τῶν ἀφανῶν ἀποθεμα-

1. Ταῦτα χαρακτηρίζονται ὡς παράνομα, καθ' ὅσον ἡ δημιουργία των δι' ἀποσιωπήσεως ὀλοκλήρου κατηγορίας περιουσιακῶν στοιχείων κατὰ κανόνα ἐνέχει δόλον. Τὰ τοιαῦτα ἀποθεματικά δημιουργοῦνται ἐν παρὰ μόνον αἰς πτωχεύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁπότε, ὁσάκις αὕτη κινεῖται ἐκ δόλου, ἐφρόντισεν ἤδη ν' ἀποκρύψῃ τὰ περιουσιακά της στοιχεῖα καὶ οὕτω νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ὀλοσχερῆ ἱκανοποίησιν τῶν δανειστῶν της.

τικῶν, ἐν τούτοις, ἐν ἄρθρῳ 43 § 2 τοῦ Ν. 2190/1920, καθορίζων τὸν τρόπον ἀποτιμῆσεως τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῆς Ἐπιχειρήσεως Ἐταιρείας, εἰς τὴν συνολικῶς μικροτέραν τιμὴν μεταξὺ τρεχούσης καὶ τιμῆς κτήσεως, προκαλεῖ οὕτω τὴν γένεσιν τοιούτων ἀποθεματικῶν, καὶ δὴ εἰς ἅς περιπτώσεις ἡ τρέχουσα τιμὴ εἴδους τινὸς εἶναι μεγαλυτέρα τῆς τιμῆς κτήσεως.

Τακτικά - ἔκτακτα ὀποθεματικά.

14. Τακτικὰ ἀποθεματικὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται διὰ *περιοδικῶν* κρατήσεων, ἐνῶ *ἔκτακτα* ἀποθεματικὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σχηματίζονται δι' ἐφ' ἅπαξ ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει μὴ *περιοδικῆς* κρατήσεως, πρὸς ἀντιμετώπισιν ὠρισμένου ἐξόδου ἢ ὠρισμένης ζημίας.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἐλληνικὴν νομοθεσίαν (Ν. 2190/1920 ἄρθρ. 44), ὑφίσταται μία καὶ μοναδικὴ κατηγορία τακτικοῦ ἀποθεματικοῦ. Τὸ ἄρθρον τοῦτο καθορίζει ὅτι: «ἐτησίως ἀφαιρεῖται τὸ $\frac{1}{20}$ τοῦλάχιστον ἐκ τῶν καθαρῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως (μορφῆς Ἐπιχειρήσεως), πρὸς σχηματισμὸν τακτικοῦ ἀποθεματικοῦ. Ἡ πρὸς σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ ἀφαιρέσις παύει οὕσα ὑποχρεωτικὴ ἄμα ὡς τοῦτο φθάσῃ τοῦλάχιστον τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου».

Τὸ τακτικὸν ἀποθεματικὸν χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικῶς πρὸς ἐξίσωσιν τοῦ τυχόν χρεωστικοῦ ὑπολοίπου τοῦ λογαριασμοῦ κερδῶν καὶ ζημιῶν. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω διατάξεως τοῦ νόμου προκύπτει ὅτι τὸ τακτικὸν ἀποθεματικὸν σχηματίζεται ἐκ τῶν καθαρῶν κερδῶν, καὶ δὴ διὰ κρατήσεως τοῦ $\frac{1}{20}$ ἐκ τούτων καὶ ὅτι ὅταν τὸ ἀποθεματικὸν φθάσῃ τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου²

1. Ἡδη δὲ κατὰ τὸν Κ.Φ.Σ. οὐχὶ ἡ «συνολικῶς» ἀλλὰ ἡ «μεμονωμένως» καὶ κατ' εἶδος ἐμπορεύματος (cost or market, whichever is lower) τοῦτ' αὐτὸ πράττει καὶ ὁ Γάλλος νομοθέτης διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 9.12.48 ἄρθρ. 10.

2. Εἰς τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐπιχειρήσεις, δυνάμει τοῦ ἄρθρου 17 τοῦ Ν. 1023, τὸ τακτικὸν ἀποθεματικὸν φθάνει ὑποχρεωτικῶς τὸ ἰσόποσον τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου.

Εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅσον εἰς τὰς ἀνωνόμους ἐταιρείας (Ν. 24/7/1867 ἄρθρ. 36) ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐταιρείας περιορισμένης εὐθύνης (Ν. 7/3/1925 ἄρθρ. 25), ἡ κράτησις διὰ τὴν συγκρότησιν τακτικοῦ ἀποθεματικοῦ εἶναι ὑποχρεωτικὴ μέχρι τοῦ ποσοῦ τοῦ $\frac{1}{10}$ τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου. Ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τῶν Ν.Δ. 1511 τῆς 7.9.26, 1830 τῆς 6.11.26, τοῦ Β.Δ. τῆς 12.3.36 ἀντικαταστάθεντος διὰ τοῦ Β.Δ. τῆς 17.7.37 καὶ τούτου τροποποιηθέντος διὰ τῶν ν. 141 καὶ 636 τῆς 7.4.38 καθορίζονται ὅτι τὸ ἐνόμιμον (τακτικὸν) ἀποθεματικόν, εἰς τὰς ἱραπεδικὰς ἐπιχειρήσεις καταθέσεων, συγκροτεῖται διὰ κρατήσεως οὐχὶ κατωτέρας τῶν 10% τῶν ἐτησίων κερδῶν καὶ μέχρις ὅτου τὸ ἐν λόγῳ ἀποθεματικὸν ἀνέλθῃ εἰς τὰ 40% τοῦ ἐταιρικοῦ κεφαλαίου.

παύει ή κράτησις νά είναι ύποχρεωτική και καθίσταται προαιρετική διά τόν έπιχειρηματιάν¹. Πάντως τά είς τό τακτικόν άποθεματικόν περιληφθέντα επί πλέον του $\frac{1}{3}$ ποσά δεσμεύονται και δέν δύνανται νά χρησιμοποιηθώσι δι' άλλην αίτιαν, εί μή μόνον δι' όν σκοπόν χρησιμοποιούνται τά τακτικά άποθεματικά², ήτοι πρός άντιμετώπισιν γενικών ζημιών έμφανιζομένων είς τό τέλος τής χρήσεως.

Έκ τών άνωτέρω προκύπτει ότι τό τακτικόν άποθεματικόν χρησιμεύει πρός κάλυψιν γενικής ζημίας έμφανιζομένης είς τό τέλος τής χρήσεως. Επίσης πρέπει νά τονισθῆ ότι τό τακτικόν άποθεματικόν δέν δύναται νά χρησιμοποιηθῆ κατά τήν διάρκειαν τής χρήσεως, αλλά μόνον είς τό τέλος ταύτης, και δη πρός έξίσωσιν του τυχόν χρεωστικού ύπολοίπου του λογαριασμού κερδών και ζημιών.

15. Έκτακτα άποθεματικά είναι εκείνα τά όποια σχηματίζονται πρός άντιμετώπισιν οίουδήποτε σκοπού (είτε έξόδου, είτε ζημίας). Τά έκτακτα άποθεματικά δέν τά χαρακτηρίζει τό στοιχείον τής περιοδικότητος των κρατήσεων εκ των κερδών, ώς τουτο συμβάλνει προκειμένου περι του τακτικού άποθεματικού. Επίσης τό μέγεθος τούτων δέν καθορίζεται έξ οίασδήποτε διατάξεως του νόμου.

Ένδεικτικώς αναφέρομεν τās κάτωθι συνήθεις λογιστικής κατηγορίας εκτάκτων άποθεματικών :

α) Τό άποθεματικόν πρός ένίσχυσιν ή διατήρησιν σταθερού επιπέδου μερισμάτων.

β) Τό άποθεματικόν πρός έξαγοράν ιδρυτικών τίτλων.

γ) Τό άποθεματικόν πρός άπόσβεσιν δανείων.

δ) Τό άποθεματικόν πρός ανανέωσιν των έγκαταστάσεων³.

ε) Τό άποθεματικόν πρός άντιμετώπισιν ύποτιμήσεως έμπορευμάτων, χρεωγράφων κ.ο.κ.

1. Δέν άναγνωρίζεται φορολογικώς κράτησις εκ των κερδών πρός σχηματισμόν τακτικού άποθεματικού πέραν του $\frac{1}{3}$ του μετοχικού κεφαλαίου. Βλ. σχετικώς ύπ' αριθ. 130/1958 άπόφασιν Έλεγκτικού Συνεδρίου.

2. Τήν άποψιν ταύτην ύποστηρίζει και ό Ν. Φωτειάς, Συντελεσταί δράσεως των έπιχειρήσεων, σελ. 145.

3. Παρ' ήμιν, δυνάμει του Ν. 8213/55 (άρθ. 1), δικαιούνται νά εκπίπτουν ποσοστόν μέχρι 40% επί των καθαρών αυτών κερδών, διά τόν σχηματισμόν «ειδικού άποθεματικού» πρός επέκτασιν ή βελτίωσιν των έγκαταστάσεών των αί βιομηχανίας

Τὰ ἔκτακτα ἀποθεματικά σχηματίζονται, συνήθως, ἐκ τῶν καθαρῶν κερδῶν τῆς χρήσεως. Δὲν ἀποκλείεται ὁμως τὸ Καταστατικὸν τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας νὰ ὀρίξῃ καὶ ἑτέρας πηγὰς προελεύσεως τῶν τοιούτων ἀποθεματικῶν. Οὕτω, πᾶσα πρόσοδος τῆς ἐταιρείας ἐκ παραγραφῆς τῶν μερισμάτων, τοκομεριδίων καὶ λοιπῶν δικαιωμάτων τῶν μετ' αὐτῆς συναλλασσομένων δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῆται πρὸς δημιουργίαν ἀπ' εὐθείας ἐκτάκτου ἀποθεματικοῦ. Ἄλλὰ καὶ ὁ νομοθέτης διὰ τοῦ ἄρθρου 14 ἐδ. 3 τοῦ ν. 2190/1920, ὡς τοῦτο ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἄρθρ. 3 τοῦ ν. 5076, δημιουργεῖ ἐμμέσως ἔκτακτον ἀποθεματικὸν ἐκ τῆς ὑπὲρ τὸ ἄρτιον ἐκδόσεως μετοχῶν, καθορίζων ὅτι: «ἢ ὑπὲρ τὸ ἄρτιον προκύπτουσα διαφορὰ δὲν δύναται νὰ διατεθῆ πρὸς πληρωμὴν μερισμάτων ἢ ποσοστῶν». Ἐνταῦθα παρατηρητέον ὅτι διὰ τὸ ἐν λόγῳ ἔκτακτον ἀποθεματικὸν ὑφίστανται, κατ' ἐξαιρέσιν, περιορισμοὶ τινες χρησιμοποιήσεώς του.

Προαιρετικά-ἀναγκαστικά (ἢ ἐκ νομικῆς ἐπιταγῆς) ἀποθεματικά

16. Προαιρετικά ἢ ἐκούσια ἀποθεματικά εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔλευθέρως συνιστῶνται ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως, εἴτε κατόπιν διατάξεως τοῦ Καταστατικοῦ (réserves statutaires), εἴτε κατόπιν ἀποφάσεως τῆς γενικῆς συνελεύσεως.

Ἡ ἐπιχείρησις δύναται ἔλευθέρως νὰ μεταβάλλῃ τὸν προορισμὸν τῶν προαιρετικῶν ἀποθεματικῶν. Ἡ διάφορος χρησιμοποίησις τῶν οὕτω πως σχηματισθέντων ἀποθεματικῶν οὐδόλως θίγει τοὺς δανειστὰς τῆς ἐταιρείας, καθ' ὅσον πρόκειται περὶ ἑσωτερικῆς ὑποθέσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

17. Ἀναγκαστικά ἀποθεματικά εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σχηματίζονται κατόπιν ἐπιταγῆς τοῦ νομοθέτου¹.

αἱ ἐγκατεστημένοι ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Νομοῦ Ἀττικῆς. Τὸ μέτρον τοῦτο ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀποσυμφόρησιν τοῦ Κέντρου καὶ τὴν προστασίαν τῆς ἐπαρχιακῆς βιομηχανίας, ἣτις γενικώτερον προβλέπεται διὰ τοῦ Ν.Δ. 2176/52. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐπαρχιακῶν βιομηχανιῶν ὑπάγονται καὶ αἱ βιομηχανίαι περιοχῶν Αἰγίνης, Κυθήρων, Τροιζηνίας, Ὑδρας, Λαυρίου καὶ Σπετσῶν.

1. Κατὰ χώρας κατεβλήθη προσπάθεια ρυθμίσεως τῶν ἀποθεματικῶν τῶν ἐπιχειρήσεων. Οὕτω ἐν Γαλλίᾳ διὰ τῆς ὑπουργικῆς ἐγκυκλίου τῆς 11.7.1818, ἐν Βελγίῳ διὰ παρομοίας τῆς 18.5.1873, ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ τῆς κώδικος τοῦ 1882, ἐν Γερμανίᾳ διὰ τοῦ νόμου τῆς 18.7.1884. Σχεδὸν εἰς ἀπάσας τὰς χώρας προβλέπεται ἐκ τοῦ νόμου ἢ συγκρότησις ἐνὸς ἀποθεματικοῦ. Μόνον ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ συγκρότησις τῶν ἀποθεματικῶν ἐπαφίεται ἔλευθέρως εἰς τοὺς διαχειριστὰς τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας. Βλ. συναφῶς, *Amiaud, Traité théorique et pratique des comptes de réserves*

Ὁ ἡμέτερος νομοθέτης (Ν. 2190/1920) ἐπιβάλλει τὴν δημιουργίαν τῶν κάτωθι ἀποθεματικῶν :

α) Τοῦ τακτικοῦ ἀποθεματικοῦ, ἥτοι τοῦ δυνάμει τοῦ ἄρθρου 44 τοῦ ν. 2190 συνιστωμένου. Περὶ τοῦτου ἐγένετο ἤδη λόγος ἀνωτέρω.

β) Τοῦ ἀποθεματικοῦ ἐκ τῆς ὑπὲρ τὸ ἄρτιον ἐκδόσεως μετοχῶν. Τοῦτο σχηματίζεται δυνάμει τοῦ ἄρθρου 14 ἐδ. 3 τοῦ Ν. 2190 ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Ν. 5076.

γ) Τοῦ ἀποθεματικοῦ τοῦ προκύπτοντος ἐκ τῆς ἀποτίμησεως τῶν ἐμπορευμάτων τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας εἰς τὴν μικροτέραν τιμὴν μεταξὺ τρεχούσης καὶ τιμῆς κτήσεως (ἄρθρ. 43 § 2 τοῦ Ν. 2190 καὶ Κ.Φ.Σ.) καὶ ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν ἀποτίμησιν ἢ τρέχουσα τιμὴ εἶναι μεγαλύτερα τῆς τιμῆς κτήσεως. Τὸ οὕτω πως σχηματιζόμενον ἀποθεματικὸν δὲν εἶναι φανερόν, καθ' ὅσον δὲν παρατίθεται ἐμφανῶς εἰς τὸν ἰσολογισμόν, ἀλλὰ ἀφανές καὶ μὴ ἐξακριβώσιμον, διότι εὐρίσκεται διάχυτον μεταξὺ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν τῶν περιουσιακῶν στοιχείων.

δ) Τὰ βάσει φορολογικῶν διατάξεων προκύπτοντα ἀποθεματικά, ὡς εἶναι: τὸ εἰδικὸν ἀποθεματικὸν ἐξ ἀναπροσαρμογῆς τῶν ἰσολογισμῶν¹, ὅπερ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἀποτελεῖ ἀποκάλυψιν ἤδη ὑπαρχόντων καὶ ἐν λανθανούσῃ καταστάσει τελούντων ἀποθεματικῶν, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἀφορολόγητα ἀποθεματικά τὰ προβλεπόμενα ἐκ τῆς κειμένης ἡμῶν νομοθεσίας, ὡς εἶναι ἡ ἀφορολόγητος κράτησις 25% ἕως 40% τοῦ Ν.Δ. 942/49 καὶ 2176/52 πρὸς κάλυψιν ζημιῶν (ἐφ' ὅσον ἢ ἐπιχειρήσεις εἶναι ἐπαρχιακῆ, βιομηχανικῆ, μεταλλευτικῆ ἢ ξενοδοχειακῆ, τηρεῖ δὲ εἰλικρινῆ βιβλία 4^ας κατηγορίας), τὸ ἀφορολόγητον ποσὸν 40% ἕως 80% τοῦ Ν.Δ. 3213/55 διὰ νέας ἐγκαταστάσεις (ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐπαρχιακῶν βιομηχανιῶν αἵτινες ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις ἐκπίπτουν τὸ ἀνωτέρω ποσοστὸν ἐκ τῶν κερδῶν των πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ἐγκαταστάσεών των) καὶ τὸ ἀφορολόγητον ἀποθεματικὸν 50% τοῦ Ν.Δ. 4002/59 διὰ καινουργεῖς παραγωγικὰς ἐγκαταστάσεις.

dans les sociétés par actions, Paris 1920, σελ. 107. De Gregorio, I bilanci delle società anonime nella loro disciplina giuridica, Milano 1938, σελ. 489, καὶ De Gobbis, Il bilancio delle società anonime, 1931, σελ. 95 ἔπ.

1. Τρεῖς τοιαῦται νομοθετημένα ἀναπροσαρμογαὶ ἰσολογισμῶν ἐγένοντο μεταπολεμικῶς παρ' ἡμῖν, ἥτοι τὸ 1946, 1948, 1956.

Ἄποθεματικά Ζημιῶν - Ἐξόδων

18. Τὰ πρῶτα συγκροτοῦνται πρὸς ἀντιμετώπισιν ζημιῶν, ἐνῶ τὰ δεύτερα συνιστῶνται πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐξόδων. Παράδειγμα ἀποθεματικοῦ ζημιῶν εἶναι τὸ ἀποθεματικὸν ἐπισφαλῶν ἀπαιτήσεων¹ ἢ τὸ ἀποθεματικὸν πρὸς ἀντιμετώπισιν μελλοντικῆς ὑποτιμήσεως ἐμπορευμάτων, χρεωγράφων κ.ο.κ., ἐνῶ ἀποθεματικοῦ ἐξόδων εἶναι τὸ «ἀποθεματικὸν ποικίλων ἐξόδων ἐγκαταστάσεως ἢ ἐπεκτάσεως». Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ὡς ἄνω κατηγορίας ἀποθεματικῶν εἶναι ὅτι τὰ μὲν ἀποθεματικά ζημιῶν χρησιμοποιούμενα καλύπτουν δημιουργηθὲν κενὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐξαφανίζονται, τὰ δὲ ἐξόδων χρησιμοποιούμενα μετατρέπονται ἀπλῶς εἰς ἕτερα περιουσιακὰ στοιχεῖα. Οὕτω τὸ ἀποθεματικὸν ποικίλων ἐξόδων ἐπεκτάσεως χρησιμοποιούμενον μετατρέπεται εἰς μηχανήματα, ἐγκαταστάσεις κ.ο.κ.

Γνήσια ἢ ἀληθῆ - Καταχρηστικά ἢ ψευδῆ ἀποθεματικά

19. *Γνήσια ἢ ἀληθῆ* εἶναι τὰ ἀποθεματικά ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα σχηματίζονται διὰ παρακρατήσεως ἐκ τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐμφανίζεται ἐν τῷ ἰσολογισμῷ λογαριασμός μὲ τίτλον ἀποθεματικοῦ, δημιουργηθεὶς οὐχὶ ἐκ τῶν καθαρῶν κερδῶν ἢ διὰ δανεισμοῦ, τότε ὀμιλοῦμεν περὶ *ψευδῶν ἢ καταχρηστικῶν ἀποθεματικῶν*².

§ 4.—Τὸ ξένον ἢ πιστωτικὸν κεφάλαιον καὶ οἱ τρόποι συγκροτήσεως τούτου.

Α'. ΠΡΟΫΠΘΕΣΙΣ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΞΕΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ, ἢ ΠΙΣΤΙΣ

Ἔννοια τῆς πίστεως.

1. Εἶναι γνωστὰ αἱ δυσχέρειαι ἃς συνεπάγεται τόσον ἡ φυσικὴ ὅσον καὶ ἡ χρηματικὴ Οἰκονομία, καθ' ὅσον ἀμφότεραι θεμελιοῦνται ἐπὶ τῆς ταυτοχρόνου ἐκπληρώσεως τῶν ἀμοιβαίων ὑποχρεώσεων τῶν συναλλασσομένων. Τοῦτο, ὡς εἰκός, ἀποτελεῖ οὐσιῶδες κώλυμα διὰ τὴν ἐλευθέραν διεξαγωγὴν, διεύρυνσιν καὶ ἐπέκτασιν τῶν συναλλαγῶν.

1. Ἡ ἡμετέρα φορολογικὴ νομοθεσία χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρον «ἀπόσβεσις ἐπισφαλῶν ἀπαιτήσεων». Φρονοῦμεν δὲ ὅ ὄρος «ἀπόσβεσις» εἶναι ἀτυχές, καθόσον πρόκειται περὶ ἀποθεματικοῦ.

2. Τὰ μαθηματικά ἀποθεματικά τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων ἀνήκουν εἰς τὴν ὡς ἄνω κατηγορίαν.

Ἀντιθέτως, διὰ τῆς παρεμβολῆς τοῦ θεσμοῦ τῆς πίστεως ἡ παροχὴ μὲν διενεργεῖται, ἡ ἀντιπαροχὴ δὲ ἀναβάλλεται διὰ τὸ μέλλον. Ὁ παρέχων τὴν πίστωσιν (πιστοδότης), ἂν καὶ φαινομενικῶς ἀποξενοῦται ὠρισμένων περιουσιακῶν στοιχείων, ἐν τούτοις ἀποκτᾷ ἀπαιτήσιν ἀντιστοίχου οἰκονομικῆς ἀξίας. Τοιοῦτοτρόπως ἡ περιουσιακὴ αὐτοῦ κατάστασις οὐδόλως μεταβάλλεται. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει διὰ τὸν ὀφειλέτην (πιστολήπτην), ὅστις ναὶ μὲν ἀποκτᾷ τὴν κυριότητα ὠρισμένων περιουσιακῶν στοιχείων, ἐν τούτοις ὁμως ἀναλαμβάνει ἀντίστοιχον ὑποχρέωσιν ἐπιστροφῆς κεφαλαίου ἴσης οἰκονομικῆς ἀξίας.

Οὕτω, διαπιστοῦται ὅτι τὰς πιστωτικὰς συναλλαγὰς χαρακτηρίζουν: ¹

α) Ἄφ' ἐνὸς μὲν ὁ ἔτεροχρονισμός.

β) Ἄφ' ἑτέρου δὲ ἡ οἰκονομικὴ ἰσοδυναμία καὶ οὐχὶ ἡ ἀριθμητικὴ ἰσότης παροχῆς καὶ ἀντιπαροχῆς.

Ἡ ἰσοδυναμία τῶν πιστωτικῶν συναλλαγῶν ἔγκειται εἰς τὴν παρεμβολὴν τοῦ προσθέτου χρηματικοῦ ἀνταλλάγματος (τοῦ τόκου), ὅστις ἐπιφέρει τὴν οἰκονομικὴν ἐξίσωσιν μεταξὺ τοῦ διδομένου καὶ τοῦ λαμβανομένου.

Βάσις ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ πιστωτικὴ συναλλαγή.

2. Βασικὴ προϋπόθεσις τῆς λειτουργίας τῆς πίστεως εἶναι ἡ ἐμπιστοσύνη τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ πιστοδότης ὅτι, μετὰ ὠρισμένον συμπεφωνημένον χρονικὸν διάστημα, θὰ *δυνήθῃ* καὶ θὰ *θελήσῃ* ὁ πιστολήπτης νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ δανεισθὲν ποσὸν μετὰ τῶν τόκων.

Ἡ τοιαύτη ὁμως ἐμπιστοσύνη θεμελιούται καὶ ἀναπτύσσεται εἰς τὸν δανειστήν, τόσον διὰ τῆς ἐρεῦνης τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ὑποστάσεως τοῦ ὀφειλέτου ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἐν γένει νομισματικῶν, οἰκονομικῶν κλπ. συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς. "Ἐπι ὁμως περαιτέρω καὶ ἡ αὐστηρότης τῆς ἐκάστοτε ἰσχυροῦσης νομοθεσίας",

1. Εἰδικότερον, διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν πράξειώς τιнос ὡς πιστωτικῆς συναλλαγῆς ἀπαιτοῦνται: α) Ἡ μελλοντικὴ καὶ οὐχὶ ἄμεσος τοῦ πιστολήπτου ἀντιπαροχὴ. β) Ἡ περὶ τῆς μελλοντικῆς ταύτης ἀντιπαροχῆς ἐμπιστοσύνη τοῦ πιστοδότου. γ) Ἡ παροχὴ οὐχὶ συγκεκριμένων οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἐπὶ ἀντιπαροχῇ αὐτῶν τούτων τῶν ἰδίων—ὅποτε πρόκειται περὶ ὁμαλῆς παρακαταθήκης—ἀλλὰ ἀφηρημένης ἀγοραστικῆς δυνάμεως, ἐκδηλουμένης ὑφ' οἰανδήποτε μορφῆν καὶ ἀπορροῦσης ἐξ οἰασδήποτε πηγῆς δ) Ἡ κατὰ πλήρη κυριότητα παραχώρησις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως, καὶ ε) Ἡ ἐπὶ συμπεφωνημένῃ ἀποζημιώσει (τόκῳ) μεταβίβασις τῆς ἀγοραστικῆς ταύτης δυνάμεως.

2. Χρεωστάσιον, νομοθεσία γραμματίων καὶ ἐπιταγῶν, αὐστηρότης ἢ μὴ τοῦ πτωχευτικοῦ δικαίου κλπ.

μέσῳ τῆς ὁποίας διασφαλίζεται ἡ λυσιτελεστέρα εἰσπραξις τῶν χρεῶν, ἀποτελεῖ ἕτερον ἐποικοδομητικὸν τοῦ θεσμοῦ τῆς πίστewς στοιχεῖον.

Ἡ προληπτικὴ ὁμῶς ἔρευνα τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς καταστάσεως τοῦ πιστολήπτου, περιλαμβανομένη εἰδικώτερον μεταξὺ τῶν θεμάτων τῆς οικονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων, διενεργεῖται, ὡς γνωστόν, μέσῳ τῶν ἐμπορικῶν πληροφοριῶν.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς οικονομικῆς ζωῆς—ἣτις ἐπάγεται τὴν ἀπροσωποποίησιν τῶν ἐπιχειρήσεων, τὴν ἀριθμητικὴν αὐξήσιν τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ τὴν τοπικὴν ἀπομάκρυσιν τῶν συναλλασσομένων—ἐπέβαλε τὴν συστηματικὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐμπορικῶν πληροφοριῶν.

3. Αἱ μέθοδοι συγκεντρώσεως τῶν πληροφοριῶν ὑπέστησαν πλείστας παραλλαγάς. Αἱ κυριώτεραι τούτων εἶναι:

α) Ἡ αὐτομία. Αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν προσωπικὴν ἐκ μέρους τοῦ δανειστοῦ ἐξακριβῶσιν τῆς ἐν γένει οικονομικῆς καταστάσεως καὶ φερεγγυότητος τοῦ πιστολήπτου. Τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶναι πάντοτε ἐφικτόν, ἰδίᾳ ὁσάκις ὁ πιστολήπτης εἶναι ἐγκατεστημένος μακρὰν τοῦ πιστοδότου.

β) Αἱ τραπεζικαὶ πληροφορίες. Ἡ μέθοδος αὕτη τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθη ἐν Ἀγγλίᾳ, διὰ τῆς ἰδρύσεως παρ' ἐκάστην τραπεζὴν ἰδιαίτερας ὑπηρεσίας συλλεγούσης πληροφορίας.

Αἱ ἐν λόγῳ πληροφορίες ἐχρησιμοποιοῦντο τὸ μὲν ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν τραπεζῶν, τὸ δὲ παρείχοντο ἐπ' ἀμοιβῆ, συνήθως, εἰς τοὺς πελάτας αὐτῶν.

Ἀλλὰ καὶ τὸ σύστημα τοῦτο καθίσταται ἐνίοτε ἀνεπαρκές, λόγῳ εἰδικῶν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων τῶν κανονισμῶν τῶν τραπεζῶν περὶ παροχῆς πληροφοριῶν ἢ παροχῆς τούτων μέχρις ὀρισμένου σημείου, ὥστε νὰ μὴ θίγεται τὸ τραπεζικὸν ἀπόρρητον.

γ) Ὁργανωμένα γραφεῖα πληροφοριῶν. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν προαναφερθέντων μειονεκτημάτων, ἡ οικονομικὴ ζωὴ κατέφυγεν εἰς τὴν ἰδρύσιν καὶ ὀργάνωσιν ἐπιχειρήσεων, ὧν περιεχόμενον δράσεως εἶναι ἡ συγκέντρωσις καὶ ἡ ἐπὶ κέρδει παροχὴ τῶν πληροφοριῶν.

Πρὸς ταχυτέραν παροχὴν τῶν πληροφοριῶν ἐπενοήθησαν δύο συστήματα:

α) Τὸ ἀγγλικόν.

β) Τὸ γερμανικόν.

Κατὰ τὸ πρῶτον συντάσσεται ὀγκῶδες μητρώον ἐμπορικῆς φερεγγυότητος, καλούμενόν *Reference Book*, εἰς τὸ ὁποῖον κατατάσσονται οἱ ἐπιχειρηματῆαι κατὰ κατηγορίας ἀξιοπιστίας. Τοῦτο ἐκδίδεται συνήθως κατὰ τρίμηνον, παρουσιάζει ὁμως τὸ μειονέκτημα τῆς εὐρείας δημοσιότητος, δεδομένου ὅτι δὲν περιορίζεται μόνον μεταξὺ τῶν συνδρομητῶν, ἀλλὰ παρέχεται καὶ εἰς ἕτερα πρόσωπα.

Κατὰ τὸ δεύτερον, παρέχονται πληροφορίαι κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου συνδρομητοῦ. Ἐν προκειμένῳ αἱ συλλεγόμεναι πληροφορίαι ταξινομοῦνται καθ' ὕλην, ἢ ἀλφαβητικῶς, ἢ κατὰ κλάδους ἐπιχειρήσεων, ἢ βάσει τοπικῶν κριτηρίων κ.ο.κ. Αἱ παρεχόμεναι διὰ τοῦ συστήματος τούτου πληροφορίαι ἀφοροῦν τὴν ἴδρυσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὴν πορείαν καὶ τὰς οικονομικὰς τῆς δυσχερείας, τὰς ζημίας, τὸν κύκλον ἐργασιῶν τῆς, τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐπιχειρηματίου κ.ο.κ.

Εἶδη πιστωτικῶν συναλλαγῶν καὶ πιστωτικὰ μέσα.

4. Αἱ πιστωτικαὶ συναλλαγαὶ διακρίνονται :

Εἰς *δανειακὰς*, ὅταν μεταβιβάζεται ἐπὶ ἐπιστροφῇ χρηματικὸν ποσόν, μὲ χαρακτηριστικὴν μορφήν τῆς τοιαύτης πιστωτικῆς συναλλαγῆς τὸ (χρηματικὸν) δάνειον, καὶ εἰς *ἐμπορευματικὰς*, ὅταν περιεχόμενον τῆς πιστωτικῆς συναλλαγῆς δὲν εἶναι αὐτούσιον χρῆμα, ἢ ὑποκατάστατα τούτου, ἀλλὰ διάφορα ἀγαθὰ (π.χ. ἢ ἀγοραπωλησίαι ἐμπορευμάτων ἐπὶ πιστώσει).

5. Ὡς πιστωτικὰ μέσα νοοῦνται τὰ ὑποκατάστατα τοῦ αὐτουσίου χρήματος, ἐν τῇ λειτουργίᾳ τούτου ὡς μέσῳ πληρωμῆς. Τὰ μέσα ταῦτα κατέστησαν σήμερον ἀπαραίτητα, κυρίως λόγῳ τῆς τεραστίας ἀναπτύξεως τῶν συναλλαγῶν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὰ πιστωτικὰ μέσα προκύπτουν :

α) Ἐξ ὑποκαταστάσεως τοῦ αὐτουσίου μεταλλικοῦ χρήματος. Ἐντεῦθεν προέκυψαν τὰ τραπεζογραμμάτια, αἱ ἐπιταγαί, οἱ συμψηφισμοί, οἱ γῦροι.

β) Ἐξ ἀμιγῶν ἢ μικτῶν πιστωτικῶν συναλλαγῶν, ὡς εἶναι ἐπὶ παραδείγματι αἱ συναλλαγματικαί, γραμμάτια, ἐνεχυρόγραφα κλπ.

γ) Ἐξ ἐμπραγμάτων ἢ ἐνοχικῶν σχέσεων, ὡς αἱ φορτωτικά, αἱ μερισματαποδείξεις, τὰ τοκομερίδια κλπ.

Β'. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΤΟΥ ΞΕΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Έννοια πιστωτικού (ξένου) κεφαλαίου.

6. Το πιστωτικόν κεφάλαιον τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι τὸ ἐκ δανεισμοῦ συγκροτούμενον, ὅπερ ὀλοκληρῶνει καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἰδίου κεφαλαίου αὐτῆς. Πᾶσα, σχεδόν, ἐπιχείρησις χρησιμοποιεῖ ξένον κεφάλαιον. Ἐὰν δὲ κατορθώσῃ νὰ προσπορίζηται τοῦτο ὑπὸ ὄρους εὐνοϊκούς, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προσαυξάνει τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ ἰδίου αὐτῆς κεφαλαίου.

Ἡ ἐκλογή τῶν πηγῶν δανεισμοῦ, τοῦ τρόπου καὶ χρόνου χρησιμοποίησεως τῶν ξένων κεφαλαίων, τῶν προσφερομένων ἐξασφαλίσεων, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ ἰσχύοντος, ἐκάστοτε, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπιτοκίου.

Κατηγορίαι τοῦ ξένου κεφαλαίου.

7. Το ξένον κεφάλαιον διακρίνεται εἰς διαφόρους κατηγορίας ἀναλόγως τῶν κάτωθι κριτηρίων, ἧτοι :

I. — Ἀναλόγως τοῦ παρεχομένου εἴδους :

α) Εἰς *χρηματικόν*, ὅταν παρέχεται εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ τὴν μορφήν χρήματος, π.χ. τὸ χρηματικὸν δάνειον.

β) Εἰς *ἐμπορευματικόν*, ὅταν παρέχεται ὑπὸ μορφήν ἐμπορευμάτων, π.χ. ἀγορὰ ἐμπορευμάτων ἐπὶ πιστώσει.

γ) Εἰς *ἐγγυητικόν*, ὅταν συνίσταται εἰς παρασχεθείσας ἐγγυήσεις ἐκ μέρους ἄλλης οἰκονομικῆς μονάδος (κατὰ κανόνα τραπεζῆς), εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν ἐγγυητικῆς ἐπιστολῆς, εἴτε τριτεγγυήσεως συναλλαγματικῆς κ.ο.κ.

II. — Ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τῆς χρησιμοποίησεώς του :

α) Εἰς *παραγωγικόν*.

β) Εἰς *καταναλωτικόν*.

Οἰκονομικῶς τυγχάνει δεδικαιολογημένος ὁ δανεισμὸς μόνον ἐφ' ὅσον τὸ ἐξ αὐτοῦ ποσὸν ἤθελε χρησιμοποιηθῆ παραγωγικῶς. Αἱ παραγωγικαὶ πιστώσεις, λόγῳ τῆς συμβολῆς των εἰς τὴν δημιουργίαν νέου κεφαλαίου, διευκολύνουν τὴν ἐπιστροφὴν τῶν δανεισθέντων καὶ ἐξασφαλίζουν, τρόπον τινά, τὸν τε δανειστήν καὶ τὸν ὀφειλέτην. Τὸ αὐτὸ ὁμῶς δὲν συμβαίνει καὶ ἐπὶ καταναλωτικῶν πιστώσεων καθ' ὅσον αὗται ἐπενδύονται εἰς ἀγαθὰ,

ἄτινα σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου χρησιμοποιούμενα ἔξαφανίζονται.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω λόγου ἐξηγεῖται καὶ ὁ ἀπορρέων κίνδυνος δι' ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους κατὰ τὴν σύναψιν τῆς τούτης—καταναλωτικοῦ χαρακτήρος—δανειακῆς σχέσεως.

III.—*Ἀναλόγως τῆς νομικῆς ἐξασφαλίσεως :*

α) Εἰς ἀκάλυπτον καὶ

β) Εἰς κεκαλυμμένον δι' ἐγγυήσεως ἢ δι' ἐμπραγμάτων ἀσφαλείας (ἐνεχύρου ἢ ὑποθήκης).

Εἷς τινὰς χώρας—ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ—δύναται νὰ ὑποθηκευθῇ καὶ ὀλόκληρος ἡ ἐπιχείρησις, ὡς ἐνιαῖον σύνολον (fonds de commerce).

IV.—*Ἀναλόγως τῆς χρονικῆς διαρκείας χρησιμοποίησις του ἐν τῇ ἐπιχειρήσει :*

α) Εἰς τὸ ἄνευ τακτικῆς προθεσμίας ἢ ἀπρόθεσμον ἢ ὄψεως καὶ

β) Εἰς τὸ προθεσμιακόν.

Τὸ προθεσμιακὸν πάλιν δύναται νὰ εἶναι :

βα) Εἶτε βραχυπρόθεσμον.

ββ) Εἶτε μεσοπρόθεσμον.

βγ) Εἶτε μακροπρόθεσμον.

Μεταξὺ βραχυπροθέσμου, μεσοπροθέσμου καὶ μακροπροθέσμου ξένου κεφαλαίου δὲν ὑφίσταται χρονικῶς σαφῆς διαχωριστικὴ γραμμὴ, καθ' ὅσον αὕτη ἐξαρτᾶται ἐν πολλοῖς ἐκ τοῦ κλάδου τῆς Οἰκονομίας εἰς ὃν ἀνήκει ἢ ἀπασχολοῦσα τὸ ξένον κεφάλαιον ἐπιχειρήσις, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐν γένει νομισματικῆς καταστάσεως τῆς ἀγορᾶς. Οὕτω, εἰς τὴν γεωργίαν βραχυπρόθεσμον θεωρεῖται τὸ μέχρις 1 ἔτους λήξεως, ἐνῶ εἰς τὸ ἐμπόριον τὸ βραχυπρόθεσμον ὑπὸ ὁμαλὰς οἰκονομικὰς συνθήκας εἶναι μέχρις 90 ἡμερῶν. Ἐπίσης ὁ βραχυπρόθεσμος δανεισμὸς συντέμνεται χρονικῶς εἰς περιόδους νομισματικῆς ἀσταθείας ἢ ἐξ οἴουδῆποτε λόγου κλονισμοῦ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κοινοῦ εἰς τὰς πιστωτικὰς συναλλαγὰς.

Συνήθως βραχυπρόθεσμος δανεισμὸς χαρακτηρίζεται ὁ ἔχων διάρκειαν 3-9 μηνῶν, μεσοπρόθεσμος ὁ λήγων μεταξὺ 1-2 ἐτῶν καὶ μακροπρόθεσμος ὁ ἐξοφλούμενος μετὰ πάροδον 2 ἐτῶν.

Ἡ διάκρισις αὕτη τοῦ ξένου κεφαλαίου σχέσιν ἔχει μὲ τὸν τρόπον ἐπενδύσεώς του.

Οὕτω, τὸ ἄνευ τακτῆς προθέσεως (ὄψεως) ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸ βραχυπρόθεσμον καὶ μεσοπρόθεσμον ἀφ' ἑτέρου, ἐπενδύονται εἰς κυκλοφοριακὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα ἢ χρησιμοποιοῦνται προσκαίρως διὰ τὴν ἀντιμέτωπιν ληξιπροθέσμων ὀφειλῶν¹.

Τὸ μακροπρόθεσμον κεφάλαιον χρησιμοποιεῖται, κατὰ κανόνα, δι' ἐπενδύσεις εἰς πάγια περιουσιακὰ στοιχεῖα (κτίρια, ἐγκαταστάσεις, μηχανικούς ἐξοπλισμούς κλπ.), διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας ἢ διὰ τὴν, κατὰ τρόπον μονιμώτερόν πως, ἀντιμέτωπιν τῶν βραχυπροθέσμων ὑποχρεώσεων. Ἀπὸ οικονομικῆς ἀπόψεως, τὸ μακροπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ ἴδιον κεφάλαιον, διότι παραμένει εἰς χεῖρας τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ ὡς ἐκ τούτου δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καθ' οἷονδῆποτε τρόπον.

Τὸ μακροπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον προέρχεται ἐκ τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίου καὶ χαρακτηρίζεται:

- Ἐκ τῆς *μεγαλυτέρας χρονικῆς διαρκείας παραμονῆς* του εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ἐξαρτωμένης τόσον ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ὀφειλέτου ὅσον καὶ ἐκ τῆς προβλεπομένης χρησιμοποίησός του.

- Ἐκ τῆς *βραδείας ἀπελευθερώσεώς* του ἐκ τῆς περιουσιακῆς κυκλοφορίας τῆς ὀφειλέτιδος ἐπιχειρήσεως, δεδομένου ὅτι αὕτη πραγματοποιεῖται καθ' ὃ μέτρον τμήματα τῆς παγίας περιουσίας ὑπὸ μορφήν ἀποσβέσεων ὑπεισέρχονται εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐτοιμοῦ προϊόντος καὶ ἐπανεισρέουν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὡς ἔσοδον ἐκ τῆς πωλήσεως τούτου.

- Ἐκ τοῦ *ἀναπτυσσομένου μονιμωτέρου καὶ στενωτέρου συνδέσμου* μεταξὺ ὀφειλέτου καὶ πιστωτοῦ. Πράγματι αἱ ἐκ τῆς «ἀγορᾶς κεφαλαίου» λαμβανόμεναι μακροπρόθεσμοι πιστώσεις δυσχερῶς μεταβιβάζονται καὶ ἀποτελοῦν οἷονεὶ συμμετοχὴν εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς δανειζομένης, ὑπὸ μορφήν πιστώσεων.

Ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τούτων γνωρισμάτων τῶν πιστώσεων τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίου καθίσταται ἔκδηλος καὶ ἡ ἀποστολὴ τούτων, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν χρηματοδότησιν τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν παγίων μακρᾶς ζωῆς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς βραχυπροθέσμους πιστώσεις τῆς «ἀγορᾶς χρήματος», αἵτινες

1. Παραφερῆς διάκρισις πρὸς τὴν ἀνωτέρω εἶναι καὶ ἡ τοῦ Macleod (The theory and practice of Banking, τόμ. 22, σελ. 302), ὅστις διακρίνει τὰς πιστώσεις εἰς κυκλοφοριακὰς καὶ εἰς διευρύνσεως ἢ ἐπεκτάσεως. Αἱ πρῶται ἐξασφαλίζονται, κατὰ κανόνα, διὰ προεξοφλήσεως ἐμπορικῶν γραμματίων, αἱ δευτέραι ἀποκτῶνται δι' ἐκδόσεως ὁμολογιῶν ἢ συνάψεως μακροπροθέσμου δανείου.

προορίζονται να καλύψουν τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐν γένει εὐρύθμου κυκλοφορίας¹. Οὕτω ἀπὸ ἀπόψεως χρησιμοποίησεως του δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι τὸ μακροπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον ἐξομοιοῦται πρὸς τὸ ἴδιον κεφάλαιον.

Τὸ βραχυπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον, ἀποτελεῖται :

— Ἐκ τῶν πιστώσεων τῶν προμηθευτῶν.

— Ἐκ τῶν πιστώσεων τῆς ἀγορᾶς χρήματος.

Αἱ πιστώσεις τῶν προμηθευτῶν, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι εἶναι ἄτοκοι, ἐν τούτοις ἐν τῇ πραγματικότητι περιλαμβάνουν τόκον, ὅστις περιέχεται ἐντὸς τῆς τιμῆς ἀγορᾶς. Διὰ τὴν ἐξωθῆται δὲ ὁ ἀγοραστὴς πρὸς ἄμεσον πληρωμὴν, ὁ προμηθευτὴς συνήθως χορηγεῖ εἰς αὐτὸν σχετικὴν ἔκπτωσιν ἐπὶ καταβολῇ τοῖς μεριητοῖς.

Αἱ πιστώσεις τῆς ἀγορᾶς χρήματος χαρακτηρίζονται :

• Ἐκ τοῦ βραχυπροθέσμου τῆς διαρκείας των.

• Ἐκ τῆς χορηγήσεώς των δι' ἐκτέλειαν ὠρισμένου σκοποῦ (ἤτοι ὠρισμένης ἀγορᾶς ἢ ὠρισμένης περιουσιακῆς πράξεως ἢ ὠρισμένης παραγωγῆς), μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὁποίου καὶ ἐπιστρέφονται καὶ

• Ἐκ τῆς χαλαρᾶς σχέσεως μεταξὺ πιστωτοῦ καὶ ὀφειλέτου. Ἐνταῦθα ὁ δανειστὴς ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἀπόληψιν τοῦ τόκου, ἀδιαφορῶν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν κερδῶν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἀπὸ ἀπόψεως χρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων αἱ ἄνωτέρω διακρίσεις εἶναι οὐσιώδους σημασίας, καθ' ὅσον οὐ μόνον ἀφοροῦν τὴν ρευστότητα τῆς ἐπιχειρήσεως—δεδομένου ὅτι αἱ βραχυπρόθεσμοι πιστώσεις ἀπαιτοῦν ἀνάλογον ρευστὸν ἢ ταχέως ρευστοποιήσιμον ἐνεργητικὸν—ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποδοτικότητα ταύτης, καθ' ὅσον ἡ διάφορος χρονικὴ δέσμευσις των συνεπάγεται διάφορον παραγωγικὴν ἐπένδυσιν καὶ διάφορον ἐπιβάρυνσιν.

Τρόποι συστάσεως τοῦ βραχυπροθέσμου καὶ μακροπροθέσμου ξένου κεφαλαίου.

1. Τὸ βραχυπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον εἰσρέει συνήθως εἰς τὴν ἐπιχείρησιν κατὰ τοὺς ἑξῆς τρόπους :

1. Βλέπε Hoffmann: Wirtschaftslehre. Leipzig, σελ. 420 ἐπ. Gerstenberg: Financial Organisation and Management, σελ. 168 ἐπ. Couchman Ch: The balance sheet, σελ. 15 ἐπ. Fischer G.: Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, σελ. 221 ἐπ. P. Andrews: Manufacturing Business, σελ. 236 ἐπ.

8. α) Ὑπὸ τύπον ἐμπορευματικῶν ἢ ἐμπορικῶν πιστώσεων.

Αὗται παρέχονται ὑπὸ τοῦ πωλητοῦ πρὸς τὸν ἀγοραστὴν καὶ εἶναι, κατὰ κανόνα, ἀκάλυπτοι.

Ἐν προκειμένῳ, διὰ νὰ ὑπάρξῃ δανεισμός (παροχὴ πίστεως) τῆς κατηγορίας ταύτης, πρέπει ὁ χρόνος ἐξοφλήσεως νὰ ὑπερβαίῃ τὸ ἀναγκαῖον χρονικὸν διάστημα, διὰ τὴν ποιοτικὴν ἢ ποσοτικὴν ἐπαλήθευσιν τοῦ παραλαμβανομένου ἐμπορεύματος. Δηλαδή, ἐὰν ἀναβάλλεται ἢ ἐξόφλησις τῆς ἀξίας τῶν ἐμπορευμάτων ἐπὶ τίνα χρόνον, μέχρις οὗ γίνεται ὁ ἔλεγχος τῶν παραδιδομένων ἐμπορευμάτων, δὲν ὑπάρχει βραχυπρόθεσμος πίστις.

Ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐμπορικῆς πιστωτικῆς συναλλαγῆς μεταξὺ τῶν διαφόρων σταδίων παραγωγικῆς διαδικασίας ἢ διαθέσεως τῶν ἀγαθῶν (ἦτοι: παραγωγοῦ πρώτων ὑλῶν πρὸς παραγωγὸν ἐτοιμῶν προϊόντων, τοῦ τελευταίου πρὸς χονδρέμπορον καὶ τούτου πρὸς λιανοπωλητὴν) ἔχει σκοπὸν τὴν ἔντασιν τοῦ ρυθμοῦ κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ἐπιχείρησις, ἐπιτυχάνουσα δανεισμόν τῆς κατηγορίας ταύτης, αὐξάνει τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν τῆς, χωρὶς πρὸς τοῦτο ν' ἀναγκασθῇ νὰ δεσμεύσῃ κεφάλαιον μεγαλύτερον.

Τὸ ὡς ἄνω πλεονέκτημα τῶν ἐμπορικῶν πιστώσεων δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἄμοιρον μειονεκτημάτων, διότι παροδικὴ κρίσις εἶναι δυνατὸν νὰ παρεμποδίσῃ κατηγορίαν τινὰ ἀγοραστῶν ὅπως ἀνταποκριθῶν ἐγκαίρως εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των, γεγονός ὅπερ συνεπάγεται τὴν ἀκίνητοποίησιν ὀλοκλήρου τοῦ παραγωγικοῦ μηχανοῦ.

9. β) Ὑπὸ τύπον τραπεζικῶν πιστώσεων.

Ὅσακις τὰ βάρη τοῦ τραπεζικοῦ δανεισμοῦ εἶναι μικρότερα τῆς ἐπιτυχανομένης ἐκπτώσεως συνεπεῖα διενεργείας συναλλαγῆς τοῖς μετρητοῖς, τότε αἱ ἐν λόγῳ πιστώσεις εἶναι οἰκονομικώτεροι τῶν ἐμπορικῶν πιστώσεων. Εἶναι ἐπωφελέστερον, φέρ' εἰπεῖν, νὰ ὑποβληθῇ τις εἰς πληρωμὴν τραπεζικοῦ τόκου 5% ἐτησίως, ἵνα δανεισθῇ καὶ πραγματοποιήσῃ συναλλαγὴν τοῖς μετρητοῖς, ἐξ ἧς θὰ ἐπιτύχῃ ἔκπτωσιν 1%, καθ' ὅσον ἐὰν τὸ ἀγοραζόμενον ἐμπόρευμα ρευστοποιηθῇ ἅπαξ τοῦ μηνός, τὸ ἐκ τῆς ἐκπτώσεως συνολικὸν κέρδος θ' ἀνέλθῃ εἰς $1\% \times 12 = 12\%$.

Αἱ τραπεζικαὶ πιστώσεις παρέχονται:

βα) Διὰ τρεχουμένων λογαριασμῶν.

Ἐν προκειμένῳ ἡ Τράπεζα χορηγεῖ εἰς τὸν πιστοῦχον τῆς δά-

νειον ποσοῦ τινος, μὲ τὴν εὐχέρειαν ὅπως οὕτως ἀναλάβῃ τοῦτο, εἴτε ἐφ' ἀπαξ, εἴτε καὶ τμηματικῶς. Διὰ τοῦ ἐγκρινομένου ποσοῦ δανείου πιστοῦται ὁ προσωπικὸς λογαριασμὸς τοῦ πελάτου. Ἐν συνεχείᾳ ὁ πιστοῦχος κινεῖ τὸν τρεχούμενον λογαριασμόν, ἐκδίδων ἐπιταγὰς ἢ συναλλαγματικὰς εἰς βάρους τῆς Τράπεζης. Ὁ πιστοῦχος παραλλήλως πρὸς τὰς ἀναλήψεις δυνατὸν νὰ διενεργῇ καὶ καταθέσεις, δι' ὧν πιστοῦται ὁ λογαριασμὸς του. Ὁ τόκος, ἐπὶ τρεχούμενον λογαριασμοῦ, ὑπολογίζεται ἐκάστοτε ἐπὶ τοῦ ὑπολοίπου. Τὸ ἐπιτόκιον τῆς χρεώσεως εἶναι, συνήθως, ἀνώτερον τοῦ ἐπιτοκίου τῆς πιστώσεως.

Ὡς κατάθεσις τοῦ πελάτου θεωρεῖται, πλὴν τῶν μετρητῶν, καὶ τὸ προῖδον τῶν μεταβιβαζομένων εἰς τὴν Τράπεζαν συναλλαγματικῶν ἢ ἄλλων ἀξιῶν.

ββ) Διὰ προεξοφλητικῆς πίστεως.

Ἐν προκειμένῳ ὁ ἔμπορος δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὴν Τράπεζαν νέα κεφάλαια, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐπιδιώκει τὴν ρευστοποίησιν δεσμευθέντων κεφαλαίων πρὸς πελάτας του¹. Δηλαδή ἡ πίστις προεξοφλήσεως εἰς τὴν πραγματικότητά δὲν εἶναι παρὰ μία μεταβίβασις εἰς τὴν Τράπεζαν, ἔναντι ὠρισμένων θυσιῶν, τοῦ δικαιώματος εἰσπράξεως χορηγηθείσης ἤδη ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τοὺς πελάτας τῆς πίστεως.

Ἡ Τράπεζα πολλάκις ἐκτελεῖ χρέη ἐνδιαμέσου, δσάκις ἀναγκάζεται ν' ἀναπροεξοφλῇ τὰ γραμμάτια ἢ τὰς συναλλαγματικὰς ταύτας (δηλαδή, τὸ χαρτοφυλάκιόν της) εἰς τὴν Ἐκδοτικὴν Τράπεζαν.

Ἐνδέχεται ὁμως—καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ νέαν μορφήν πίστεως— ὁ ἔμπορος νὰ μὴ ζητῇ τὸν βραχυπρόθεσμον δανεισμόν διὰ τὴν χρηματοδότησιν τῶν πωλήσεών του, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ ἐπιζητῇ ἀπὸ τὴν Τράπεζαν τὴν χρηματοδότησιν τῶν ἀγορῶν του. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἡ Τράπεζα ὑπόσχεται νὰ πληρώσῃ ἢ ν' ἀποδεχθῇ συναλλαγματικὴν τοῦ προμηθευτοῦ τοῦ ἐμπόρου. Οὕτω ὁ προμηθευτής, κατὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐμπορευμάτων, σύρει συναλλαγματικὴν κατὰ τοῦ πελάτου του, ἣν καὶ προεξοφλεῖ ἀμέσως εἰς τὴν Τράπεζαν.

1. Ὑπάρχουν καὶ αἱ συναλλαγματικαὶ εὐκολίας (de complaisance), αἵτινες δὲν βασίζονται εἰς πραγματικὴν ἐμπορικὴν συναλλαγὴν, ἀλλὰ συνίστανται εἰς τὴν μεταξὺ δύο ἐμπόρων ἀνταλλαγὴν ὑπογραφῶν πρὸς διευκόλυνσιν τῆς χρηματοδότησεώς των. Τοῦτο εἰδικώτερον καλεῖται «διασταυρούμενον τράβηγμα».

βγ) Δι' ἀνοίγματος ἀπλῆς πιστώσεως.

Διὰ νὰ τύχη πρόσωπόν τι τοιαύτης πιστώσεως, θὰ πρέπει ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἰδιότητα τοῦ πιστοῦ χου τῆς Τραπεζῆς, δηλαδή, νὰ ἐγγραφῇ εἰς τοὺς πιστωτικούς αὐτῆς καταλόγους.

βδ) Δι' ἀνοίγματος ἐνεγγύου πιστώσεως (*crédit documentaire, Commercial documentary credit*).

Ἡ κατηγορία αὕτη τοῦ βραχυπροθέσου δανεισμοῦ διευκολύνει τὴν διεξαγωγὴν τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου.

Πρακτικῶς, ἡ ἐνέγγυος πίστωση ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἀλλοδαπὸν ἐξαγωγέα οὐ μόνον ἀπέναντι τῆς ἀφραεγγυότητος ἢ τῆς κακῆς πίστεως τοῦ ἡμεδαποῦ ἀγοραστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔναντι τῶν ἀνωμάλων οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, λόγῳ πολεμικῶν γεγονότων, οἰκονομικῆς κρίσεως, συναλλαγματικῶν περιορισμῶν κ.ο.κ., ταυτοχρόνως δὲ διευκολύνει τὸν εἰσαγωγέα διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἀντιτίμου τοῦ παρ' αὐτοῦ ἀγορασθέντος ἐμπορεύματος διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τραπεζικῆς πιστώσεως¹.

1. Ὁ μηχανισμὸς τῆς λειτουργίας τῆς ἐνεγγύου πιστώσεως ἔχει ὡς ἑξῆς : Ὁ Ἕλληνας ἐμπορὸς Α ἀγοράζει, φερ' εἰπεῖν, ἐμπορεύματα ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν οἶκον Β. Ὁ ἀγοραστὴς δὲν ἐπιθυμεῖ ἢ δὲν δύναται νὰ προσεμβάσῃ τὸ ἀντίτιμον τῆς ἀξίας τῶν ἐμπορευμάτων πρὸ τῆς παραλαβῆς αὐτῶν. Ὁ πωλητὴς ἀφ' ἑτέρου δὲν δέχεται νὰ φορτώσῃ τὰ ἐμπορεύματα καὶ νὰ στείλῃ τὰ φορτωτικά πρὸς εἰσπραξιν μέσῳ μιᾶς Τραπεζῆς, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐξασφαλισθῇ ὅτι θὰ πληρωθοῦν ταῦτα καὶ δὲν θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς ἀποστολῆς των.

Πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξασφαλίσεως ἀμφοτέρων λαμβάνει χώραν ἡ ἑξῆς διαδικασία :

Ὁ ἀγοραστὴς δίδει ἐντολὴν ἀ ν έ κ κ λ η τ ο ν ἢ ἀ ν α κ λ η τ ῆ ν εἰς Τράπεζαν τῆς πόλεώς του, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν αὕτη ὑπόσχεται ἀνεκκλήτως ἢ με δικαίωμα ἀνακλήσεως, εἰς τὸν πωλητὴν ὅτι, ὅταν θὰ τῆς παρουσιάσῃ τὰ φορτωτικά ἔγγραφα ὠρισμένων ἐμπορευμάτων ἐντὸς τακτῆς προθεσμίας, νὰ πληρώσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Ἡ πρᾶξις αὕτη εἶναι ἡ ἐνέγγυος πίστωση, διέπεται δὲ καὶ κατοχυροῦται ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τῶν ἀρθρῶν 25-34 τοῦ Ν Δ. τῆς 17 Ἰουλίου 1923 « Περὶ εἰδικῶν διατάξεων ἐπὶ Ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν ». Αἱ λεπτομέρειαι τῆς πιστώσεως ἔχουν ὡς ἀκολούθως :

Ὁ ἀγοραστὴς τοῦ ἐμπορεύματος, δίδων τὴν σχετικὴν ἐντολὴν εἰς τὴν Τράπεζάν του, δὲν προκαταβάλλει τὴν ἀξίαν τοῦ ἐμπορεύματος, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τραπεζικὴν πίστωσιν.

Πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς Τραπεζῆς παρέχει εἰς αὐτὴν ἐνέχυρον, ἀφ' ἐνός αὐτὸ τοῦτο τὸ σχετικὸν μετὰ τὴν ἐνέγγυον πίστωσιν ἐμπόρευμα καὶ ἐπὶ πλέον ἐγγύησιν ἵνα χρησιμοποίησῃ ὡς περιθώριον, εἴτε εἰς μετρητά, εἴτε εἰς χρεώγραφα, ἀκίνητα ἢ ἄλλο τι. Τὸ περιθώριον τοῦτο ποικίλλει εἰς ποσοστὸν τι ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῆς πιστώσεως, ἀναλόγως τοῦ ἐμπορεύματος, καὶ τῆς πιστώσεως τοῦ πελάτου, σκοπὸν δὲ ἔχει ὅπως ἡ Τράπεζα εἶναι πλήρως κεκαλυμμένη διὰ τὴν περιπτώσιν τῆς καθ' οἷονδήποτε λόγον μειώσεως τῆς ἀξίας τοῦ ἐμπορεύματος, ὅπερ ἀποτελεῖ ἐνέχυρον Ἀφ' ἑτέρου τὸ ἐμπόρευμα δέον νὰ εἶναι τοιαύτης φύσεως ὥστε νὰ μὴ φθείρῃται ταχέως καὶ νὰ δύναται νὰ πωληθῇ

Οὕτω, ὁ πωλητὴς διὰ τοῦ ἀνοίγματος ἐνεγγύου πιστώσεως ἐξασφαλίζεται ἔναντι πλείστων κινδύνων.

εὐκόλως. Μεταξὺ Τραπεζῆς καὶ ἀγοραστοῦ ἐμπορευμάτων συνάπτεται σύμβαισις, εἰς ἣν καθορίζονται αἱ λεπτομέρειαι τῆς ἐκτελέσεως τῆς πιστώσεως. Ἡ διδομένη πρὸς τὴν Τράπεζαν ἐντολὴ δύναται νὰ εἶναι ἀνακλητὴ (revocable) ἢ ἀνέκλητος (irrevocable). Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὑπάρχει σύμβαισις μόνον μεταξὺ Τραπεζῆς καὶ ἀγοραστοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ πωλητοῦ δικαιούχου τῆς πιστώσεως. Ἀντιθέτως εἰς τὴν ἀνέκλητον πίστωσιν συνάπτεται σύμβαισις ἀφ' ἑνὸς μεταξὺ τῆς Τραπεζῆς καὶ τοῦ ἐντολέως (ἀγοραστοῦ), ἀφ' ἑτέρου μεταξὺ τῆς Τραπεζῆς καὶ τοῦ δικαιούχου τῆς πιστώσεως (πωλητοῦ). Οὕτω δυνάμει τῆς ἐν λόγῳ συμβάσεως ἡ Τράπεζα καθίσταται ἄμεσος καὶ ἀμετάκλητος ὀφειλέτης τοῦ πωλητοῦ, ὑπὸ τοὺς ὄρους ἐννοεῖται τῆς πιστώσεως, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἀγοραστὴς ἀρνήται νὰ παραλάβῃ τὸ ἐμπόρευμα ἢ πτωχεύσῃ ἢ ἀποθάνῃ. Κατὰ τὸ διάστημα καθ' ὃ διαρκεῖ ἡ πίστωσις δὲν δύναται αὐτὴ ν' ἀνακληθῆ ἢ τροποποιηθῆ οὔτε παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, οὔτε παρὰ τῆς Τραπεζῆς. Μόνον τῇ συγκαταθέσει καὶ τῶν τριῶν συμβαλλομένων μερῶν δύναται ν' ἀνακληθῆ ἢ τροποποιηθῆ ὡς πρὸς τὴν ἀρχικῶς καθορισθεῖσαν διάρκειάν της.

Ὁ ἐντολέυς δύναται νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν πίστωσιν ὡς μεταβίβασιμον (transferable). Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἐντολῇ τοῦ δικαιούχου ἢ πίστωσις δύναται νὰ μεταφερθῆ ὑπὲρ ἄλλου ἢ ἄλλων δικαιούχων, εἴτε ἐν τῷ συνόλῳ τῆς εἰσε καὶ διὰ τμήμα ταύτης, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς βεβαίως ἀρχικοὺς ὄρους τῆς συνάψεως τῆς συμβάσεως. Ἡ τοιαύτη μεταβίβασις δύναται ἀπαξ καὶ μόνον νὰ λάβῃ χώραν. Ἐπίσης δύναται ἡ ἐνεγγύος πίστωσις, τῇ ὑποδείξει τοῦ ἐντολέως, νὰ ἐκτελῆται παρὰ τῆς Τραπεζῆς καὶ τμηματικῶς, ὁσάκις ἡ παράδοσις τῶν ἐμπορευμάτων ἐκ μέρους τοῦ πωλητοῦ γίνεται διὰ περισσοτέρων τῆς μιᾶς ἀποστολῶν.

Κατὰ τὸ ἀνοίγμα τῆς ἐνεγγύου πιστώσεως, ἥτις κατὰ κανόνα εἶναι ἀνέκλητος καὶ βεβαιωμένη (irrevocable confirmé), ἡ Τράπεζα ἀποστέλλει πιστωτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν δικαιούχον (πωλητὴν), δι' ἧς ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν ἀνεκκλήτως, ὅπως πληρώσῃ τὴν τραβηκτικὴν τὴν συνοδευομένην ὑπὸ φορτωτικῶν ἐγγράφων καὶ ὑπὸ τοὺς ὄρους οὓς καθώρισεν ὁ ἐντολέυς αὐτῆς.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ δέον νὰ γίνῃ διακρίσις μεταξὺ τῶν ὄρων Irrevocable καὶ Confirmé. Ὁ ὄρος irrevocable ἀποτελεῖ ἰδιότητα προσδιορισμένην πρὸς τὴν πίστωσιν κατόπιν ἐντολῆς τοῦ ἀγοραστοῦ (ἐντολέως), ἐνῶ ὁ ὄρος confirmé ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῆς Τραπεζῆς, ὅπως ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν δικαιούχον ὅτι θέλη πληρώσει. Ἄρα δὲν εἶναι ἀρκετὸν ὁ ἀγοραστὴς ν' ἀνοίξῃ πίστωσιν irrevocable, ἀλλὰ θὰ πρέπει καὶ ἡ Τράπεζα νὰ προβῇ εἰς τὴν σχετικὴν πρὸς τὸν πωλητὴν ἀνακοίνωσιν διὰ νὰ καταστή ἡ ἐν λόγῳ πίστωσις ὡς confirmé irrevocable.

Ὁ ἐντολέυς καλούμενος ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς ὀφείλει νὰ ἐξοφλήσῃ πᾶν χρῆος τοῦ πρὸς αὐτὴν καὶ νὰ παραλάβῃ τὰ σχετικὰ φορτωτικὰ ἔγγραφα. Ἐὰν οὗτος ἀμελήσῃ νὰ πράξῃ τοῦτο καὶ τὸ ἐμπόρευμα ἔχει ἀφιχθῆ, ἡ Τράπεζα προβαίνει εἰς τὴν ἀποθήκευσιν καὶ ἀσφάλισιν τούτου, δαπάναις τοῦ ἀγοραστοῦ, μετὰ πάροδον δὲ ὠρισμένου χρόνου, ἐὰν δὲν συντελεσθῇ ἡ ἐξόφλησις ἐκ μέρους τοῦ ἐντολέως τῆς πιστώσεως, ἡ Τράπεζα δυνάμει τοῦ ἀρθρ. 31 τοῦ Ν.Δ. τῆς 17.7.23, δικαιούται ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἐκποίησην τοῦ ἐνεχύρου.

Ἐνίοτε Τράπεζαί τινες πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ πελάτου τωγ, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ προσώπου μεγάλης ἐμπιστοσύνης, παραδίδουν εἰς αὐτὸν τὰ φορτωτικὰ ἔγγραφα

II. Τὸ μακροπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ τὰς ἐξῆς μορφάς :

10. α) Ὑπὸ τὴν μορφήν ὁμολογιακοῦ δανείου.

Τὸ ὁμολογιακὸν δάνειον ἐπιτρέπει τὴν συγκέντρωσιν τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως καὶ τὴν ἄμεσον ἀπόκτησιν μεγάλων κεφαλαίων, μακρῶς κατὰ τὸ πλεῖστον λήξεως. Τοιαῦτα δάνεια, ὡς ἐκ τούτου, δύνανται νὰ συνάψουν μόνον αἱ ἀνώνυμοι ἐταιρεῖαι, οὐχὶ δὲ αἱ προσωπικαὶ τοιαῦται ἢ αἱ ἀτομικαὶ ἐπιχειρήσεις. Τὰ ἐν λόγῳ δάνεια ἔχουν ὡς πλεονέκτημα ὅτι δύνανται νὰ ἐξοφληθοῦν τμηματικῶς (τοκοχρεωλυτικῶς) καὶ κατὰ κανόνα συνάπτονται ἄνευ προσθέτων ἐγγυήσεων.

Τὴν ἐκδοσιν καὶ κυκλοφορίαν τῶν ὁμολογιῶν εἰς τοιοῦτου εἶδους δάνεια, συνήθως, αἱ ἐπιχειρήσεις ἀναθέτουν εἰς εἰδικὰς τραπεζάς, τὰς καλουμένας «κινητῆς πίστεως», αἵτινες, ἐναντι ἀμοιβῆς, ἐπιμελοῦνται τὰ τῆς ἐγγραφῆς εἰς τὸ ὁμολογιακὸν δάνειον.

Τὸ ὁμολογιακὸν δάνειον χρησιμεύει διὰ μακροχρονίους ἐπενδύσεις. Βεβαίως, θὰ ἠδύνατο ἢ ἐπιχειρήσεις ν' αὐξήσῃ τὸ κεφάλαιόν τῆς δι' ἐκδόσεως νέας σειρᾶς μετοχῶν, τοῦτο, ὅμως, δὲν εἶναι πάντοτε οἰκονομικῶς σκόπιμον, διότι πολλάκις εἶναι προτιμότερον ἢ ἐπιχειρήσεις ν' ἀναλαμβάνῃ σταθερὰν ἐπιβάρυνσιν (τόκοι δανείου) ἐπὶ τινὰ χρόνον, παρὰ νὰ ἐγκαθιστᾷ νέους μετόχους, οἵτινες ἀποκτοῦν δικαίωμα μονίμου συμμετοχῆς εἰς τὰ προβλεπόμενα ἠϋξημένα κέρδη τῆς.

Ἄλλὰ ἡ ἐκδοσις ὁμολογιακῶν δανείων δὲν διενεργεῖται μόνον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὡς ἄνω ἀναγκῶν. Δύναται ν' ἀποβλέπη καὶ εἰς ἑτέρους σκοπούς, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν μείωσιν τῶν φορολογητέων κερδῶν, λόγῳ συναφῶν ἐκ τόκων ἐπιβαρύνσεων¹. Ἐπίσης, εἶναι δυνατὴ ἢ ἐκδοσις ὁμολογιακοῦ δανείου ἐπὶ τῷ σκοπῷ μετατροπῆς χρέους βραχυπροθέσμου ἢ μεσοπροθέσμου εἰς μακροπρόθεσμον.

11. Αἱ ὁμολογίαι διακρίνονται εἰς κοινὰς καὶ προνομιούχους.

Προνομιούχοι ὁμολογίαι συνήθως εἶναι :

καὶ τοὺς λοιποὺς τίτλους, ἵνα οὗτος προβῇ εἰς τὴν πώλησιν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξοφλήσῃ τὸ πρὸς τὴν Τράπεζαν χρέος του. Ἡ πρῶξις αὕτη λέγεται παράδοσις in trust, δι' ἣν ἡ Τράπεζα εἰσπράττει εἰδικὴν προμήθειαν. Ἐν πάσῃ ὁμοίᾳ περιπτώσει ἢ Τράπεζα διὰ τῆς παραδόσεως εἰς τὸν πελάτην τῆς τῶν φορτωτικῶν ἐγγράφων χάνει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐνεχύρου, ὅπερ εἶχε κατὰ τὸ ἀνοίγμα τῆς ἐνεγγύου πιστώσεως.

1. Βλ. κατωτέρω ἐκτενῶς «Τὸ πρόβλημα τῆς χρηματοδοτήσεως».

— *Αί μετατρέψιμοι (obligations convertibles)*¹.

— *Αί παρέχουσαι, πλὴν τοῦ τόκου, δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη, βάσει συντελεστοῦ τινος (obligations participantes)*.

Τὸ μετατρέψιμον τῶν ὁμολογιῶν εἰς μετοχὰς ἀποτελεῖ προνόμιον, ὅπερ χορηγεῖται εἰς τοὺς ὁμολογιούχους κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ δανείου. Ταυτοχρόνως, ὁμως, καθορίζονται, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ χρόνος ἐντὸς τοῦ ὁποίου δεόν νὰ διενεργηθῇ ἡ μετατροπὴ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ τιμὴ εἰς ἣν θὰ γίνῃ αὕτη, δηλαδὴ εἰς τὸ ἄριον ἢ εἰς τιμὴν ὑπὸ τὸ ἄριον. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν ἀνταλλάσσεται ἡ ὁμολογία διὰ μετοχῆς ἴσης ὀνομαστικῆς ἀξίας, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ὁ ὁμολογιούχος συμπληρῶνει τὴν διαφορὰν.

Ἐπίσης τὸ τυχὸν δικαίωμα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ὁμολογιούχου εἰς τὰ κέρδη ἢ ἀποθεματικά τῆς ἐπιχειρήσεως προσδίδει εἰς τὰς ὁμολογίας χαρακτηριστικά τινα τῶν μετοχῶν καὶ καθιστᾷ ταύτας, τρόπον τινά, *οἶον* μετοχὰς.

12. β) Ὑπὸ τὴν μορφήν ὑποθηκικοῦ δανείου.

Ἐνταῦθα, ὁ μακροπρόθεσμος δανεισμός ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς ὑποθηκεύσεως ἐν γένει ἀκινήτων τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ ἀκίνητα δὲν διατηροῦν σταθερὰν τὴν ἀξίαν των, διὰ τοῦτο προβλέπεται ἡ ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου παραχώρησις περιθωρίου τινὸς ὑπὲρ τοῦ δανειστοῦ.

Χρόνος καὶ τρόποι ἐπενδύσεως τοῦ ξένου κεφαλαίου.

13. Ἐξ ἴσου δυσχερῆς τυγχάνει καὶ ὁ καθορισμός τοῦ χρόνου χρησιμοποίησεως τοῦ ξένου κεφαλαίου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Ὁ χρόνος οὗτος βεβαίως ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς προβλεπομένης ἐπενδύσεως τοῦ ξένου κεφαλαίου εἰς περιουσιακὰ στοιχεῖα.

Οὕτω, ἡ εἰς πάγια στοιχεῖα ἐπένδυσις τοῦ ξένου κεφαλαίου ἀπαιτεῖ ὅπως τοῦτο εἶναι *μακροπρόθεσμον* λόγῳ τοῦ βραδυτάτου ρυθμοῦ τῆς κυκλοφορίας του.

Ἀντιθέτως, ἡ εἰς κυκλοφοριακὰ στοιχεῖα ἐπένδυσις τοῦ ξένου κεφαλαίου ἐπιτρέπει τὴν *βραχυπρόθεσμον* χρησιμοποίησίν του, λόγῳ τῆς ἐντατικωτέρας κυκλοφορίας του.

Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα² ἐκτίθεται ὁ τρόπος ἐπενδύσεως

1. Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4287/69 Ν.Δ. ἐπιτρέπεται ὅπως χορηγηθῇ εἰς τοὺς ὁμολογιούχους δικαίωμα μετατροπῆς τῶν ὁμολογιῶν των εἰς μετοχὰς. Ἐν τῇ ἀποφάσει περὶ μετατροπῆς δεόν νὰ ὀρίζεται ἡ τιμὴ μετατροπῆς, ὡς καὶ ὁ χρόνος μετατροπῆς.

2. Βλ. *Donzallaz, Méthode d'analyse des Entreprises, Lausanne, 1955, σ. 86.*

τῶν κονδυλίων τοῦ Παθητικοῦ εἰς ἀντίστοιχα στοιχεῖα τοῦ Ἐνεργητικοῦ. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι τὰ βραχυπρόθεσμα καὶ μακροπρόθεσμα χρέη καλύπτονται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὰ διαθέσιμα καὶ τὰ βραχυπρόθεσμος ρευστοποιούμενα.

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ		Τρόποι ἐπενδύσεως ξένου κεφαλαίου		*Απόκλισις (écart) μεταξὺ *Ἐνεργητικοῦ καὶ Παθητικοῦ
Ἐπιταγαὶ ἢ καταθέσεις ὄψεως	130.000	1. Ταμείον		
		Ἐπιταγαὶ ἢ καταθέσεις ὄψεως	60.000	
			— 130.000	
		Εἰς μεταφορὰν ὑπόλοιπον	— 70.000	— 70.000
Ἐπιταγαὶ ἢ καταθέσεις ὄψεως	130.000	2. Χρεῶσται		
		Μέχρι 3 μηνῶν	90.000	
Ἐπιταγαὶ ἢ καταθέσεις ὄψεως	130.000	3. Χρεῶσται		
		Πέραν 3 μηνῶν ἐμ/τα καὶ προϊόντα	190.000	
			— 80.000	
Ἐπιταγαὶ ἢ καταθέσεις ὄψεως	130.000		110.000	+ 110.000
		4. Παγία περιουσία	90.000	
Μετοχικὸν κεφάλαιον	180.000		200.000	
			— 180.000	
			20.000	+ 20.000

Ἐν τῇ θεωρίᾳ ἀπετέλεσεν ἀρχὴν, ὅτι αἱ ὑποχρεώσεις ἐπιχειρήσεως τινος δέον νὰ εἶναι ἀνάλογοι, τόσον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ποσοῦ ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ χρόνου, πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτης¹. Δηλαδή νὰ ὑφίσταται χρονικὴ σύμπτωση τῶν λήξεων τοῦ ξένου κεφαλαίου καὶ τοῦ χρόνου ρευστοποιήσεως τῶν, εἰς ἃς ἔχει ἐπενδυθῆ τοῦτο, περιουσιακῶν στοιχείων.

Ὅπως δὴποτε δμως ἀποφασιστικὸν παράγοντα τοῦ «βαθμοῦ δανειακῆς ἐπιβαρύνσεως», εἴτε ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ποσοτικῆς, εἴτε ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ποιοτικῆς—ἦτοι σχέσεως μεταξὺ μακρο-

1. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, βλ. ἀναλυτικῶς κατωτέρω εἰς τὸ περὶ «ρευστότητος» τῶν ἐπιχειρήσεων.

προθέσμων και βραχυπροθέσμων—αποτελεί ή συσχετίσις, αφ' ενός μὲν τοῦ ἐπιτυγχανομένου βαθμοῦ ἀποδοτικότητος (κέρδους), αφ' ἑτέρου δὲ τῆς συνολικῆς ἐκ τᾶκων ἐπιβαρύνσεως, ἣν συνεπάγεται διὰ τὴν ἐπιχειρησιν ἢ χρησιμοποίησις τοῦ ξένου κεφαλαίου.

Οἱ ἀκόλουθοι πίνακες¹ ἐπεξηγοῦν τ' ἀνωτέρω :

Πίναξ 1

Συνολικὸν κεφάλαιον 1.000.000		Τόκοι ξένου κεφαλαίου	Ἀποδοτικότης ἰδίου κεφαλαίου ὁπολογιζομένη ἐπὶ κέρδους			
Ἴδιον	Ξένον		70.000		40.000	
			Ποσὸν	τοῖς %	Ποσὸν	τοῖς %
1.000 000	—	—	70.000	7	40.000	4
900.000	100.000	5.500	64 500	7,2	34 500	3,8
800 000	200.000	11.000	59 000	7,4	29 000	3,6
700 000	300 000	16 500	53.500	7,6	23.500	3,4
600.000	400 000	22.000	48.000	8,0	18.000	3,0
500.000	500.000	27.500	42.500	8,5	12.500	2,5
400.000	600.000	33 000	37.000	9,3	7.000	1,7
300.000	700.000	38.500	31.500	10,5	1 500	0,5
200.000	800 000	44.000	26.000	13,0	— 4.000	— 2
100.000	900.000	49.500	20 500	20,5	— 9.500	— 9,5

Οὕτω θεωρεῖται ὅτι τὸ συνολικὸν κεφάλαιον (δηλαδὴ ἴδιον καὶ ξένον) ἐπιχειρήσεως τινος ἐξ 1.000.000 παραμένει σταθερὸν καὶ ὅτι οἱ τόκοι τοῦ ξένου κεφαλαίου εἶναι $5\frac{1}{2}\%$, ἢ δὲ ἀποδοτικότης τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι : α) 7% καὶ β) 4% . Ἀναλόγως τῆς ἐκάστοτε συνθέσεως τοῦ κεφαλαίου (σχέσεως ἰδίου καὶ ξένου) διάφορος τυγχάνει ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐπιβαρύνσεων τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ξένου κεφαλαίου, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ αὐξομειώσεις τοῦ βαθμοῦ ἀποδοτικότητος τοῦ ἰδίου κεφαλαίου αὐτῆς.

Εἰς τὸν ἐπόμενον πίνακα, ὑποθέτομεν ὅτι τὸ συνολικὸν κεφάλαιον εἶναι μεταβλητὸν καὶ ὅτι τὸ ἴδιον παραμένει σταθερὸν εἰς τὸ ποσὸν τοῦ 1.000.000. Ἐπίσης δὲ ὅτι ἡ ἀποδοτικότης τοῦ ἰδίου κεφαλαίου εἶναι αφ' ενός μὲν 7% , αφ' ἑτέρου δὲ 4% . Τέλος δὲ, ὅτι αἱ ἐπιβαρύνσεις τοῦ ξένου κεφαλαίου ἀνέρχονται εἰς $5\frac{1}{2}\%$.

2. Vaes, op. cit., σελ. 69.

Πίναξ 2

Συνολικόν κεφάλαιον μεταβλητόν		Τόκοι ξένου κεφαλαίου	*Αποδοτικότητα ίδιου κεφαλαίου όπολογιζομένη επί αποδόσεως συνολικού κεφαλαίου			
Ίδιον	Ξένον		7 %		4 %	
			Σύνολον	τοίς %	Σύνολον	τοίς %
1.000.000	—	—	70 000	7	40 000	4
1.000 000	500 000	27.500	77.500	7,75	32 500	3,25
1.000 000	1.000.000	55.000	85 000	8,50	25 000	2,50
1.000.000	2.000.000	110 000	100 000	10	10.000	1
1.000.000	3 000 000	165 000	115.000	11,5	— 5.000	-0,5
1.000.000	4.000.000	220.000	130.000	13	— 20.000	-2
1 000.000	5 000.000	275.000	145 000	14,5	— 35 000	-3,5

Ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν ὅτι ἕκαστος τῶν ὡς ἄνω τρόπων δανεισμοῦ (βραχυπρόθεσμος - μακροπρόθεσμος) συνεπάγεται καὶ διάφορον ἐπιβάρυνσιν διὰ τὴν ἐπιχείρησιν. Οὕτω, δύο ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις κατέχουσαι στατικῶς τὸ αὐτὸ μέγεθος περιουσιακῶν στοιχείων καὶ πραγματοποιοῦσαι τὴν αὐτὴν δυναμικὴν κυκλοφορίαν, θὰ παρουσιάζουν διάφορον κόστος, ἐὰν ὁ τρόπος τῆς χρηματοδοτήσεώς των, συνεπεία τῆς διαφόρου διαρθρώσεως τῆς περιουσίας των, δὲν εἶναι ὁ αὐτός.

Ἐκ τῆς ἀκολουθούτου παραστάσεως ἐπεξηγοῦνται τ' ἄνωτέρω :

Πίναξ 3

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ Α.				ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ Β.			
Διάρθρωσις περιουσίας	Τρόπος χρηματοδοτήσεως	*Επιτόκιον	Τόκος	Διάρθρωσις περιουσίας	Τρόπος χρηματοδοτήσεως	*Επιτόκιον	Τόκος
Παγία Περιουσία 70%	Μακροπρόθεσμος	10%	70	Παγία περιουσία 10%	Μακροπρόθεσμος	10%	10
Κυκλοφ. περιουσία 30%	Βραχυπρόθεσμος	8%	24	Κυκλοφ. περιουσία 90%	Βραχυπρόθεσμος	8%	72
	Ἐπιβαρύνσεις κόστους		94		Ἐπιβαρύνσεις κόστους		82

§ 5.—Θεωρία τῆς χρηματοδότησεως*.

I.—Ἔννοια τῆς χρηματοδότησεως

1. Ἀνωτέρω ἐξητάσαμεν τὴν ἔννοιαν καὶ τὰς διακρίσεις τοῦ κεφαλαίου. Ἡ κάλυψις τῆς εἰς κεφάλαιον ἀνάγκης τῆς ἐπιχειρήσεως συντελεῖται διὰ τῆς χρηματοδότησεως.

Ἐπὸ τὸν ὄρον χρηματοδότησις συνήθως νοεῖται ἡ παθητικὴ αὐτῆς ἄποψις, ἢτοι ἡ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπόκτησις χρήματος καὶ κεφαλαίου. Ἐν τούτοις ἡ ἔννοια τῆς χρηματοδότησεως¹

* *Εἰδικὴ βιβλιογραφία.*—*A.F.A.P.*, Le recours au Crédit pour le Financement des Entreprises, Paris 1956. *A.M.A.*, Les rapports financiers dans les entreprises, Paris 1960. *Argenziano Ric.*, Il finanziamento delle Imprese Industriali, Milano 1959. *Beckmann L.*, Die Betriebswirtschaftliche Finanzierung, München 1956. *Bonneville J.*, Organizing and Financing Business, N. York 1959. *Castellino G.*, Il Capitale d'Impresa, Torino 1951. *Corbin C.*, Financement, autofinancement et administration des Grandes entreprises, Paris 1954. *Défossé G.*, La Gestion Financière des Entreprises, Paris 1948. *Degand J.*, Le financement de la décentralisation Industrielle, Paris 1960. *Depallens G.*, Théorie et pratique de la Gestion Financière de l'Entreprise, Paris 1960. *Fischer G.*, Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, Heidelberg 1957. *Forster K. H.*, Finanzierung durch Abschreibung, Stuttgart 1953. *Gerstenberg W.*, Financial Organisation and management of Business, N. York 1951. *Gohlet M.*, Les techniques du financement par actions et obligations aux Etats-Unis d'Amérique, Paris 1959. *Grange M.*, L'autofinancement des Entreprises, Paris 1943. *Hagst R.*, Selbstfinanzierung des Betriebes, Stuttgart 1952. *Howard & Upton.* Introduction to business finance, N. York 1953. *Leitner F.*, Finanzierung der Unternehmung, Berlin 1927. *Lücke W.*, Finanzplanung und Finanzkontrolle, Wiesbaden 1962. *Malissen M.*, L'autofinancement des Sociétés, Paris 1953. *Τοῦ ἰδίου*, Investissement et Financement, Paris 1957. *Maurin R.*, Les financements des Exportations, Freiburg 1957. *Moisson M.*, Gestion Financière, Paris 1961. *Onida P.*, Le dimensioni del Capitale d'impresa, Milano 1951. *Παρασκευοπούλου Ἰωάν.*, Ἡ Οἰκονομικὴ Πίστις, Ἀθῆναι 1936. *Paish F.*, Business Finance London 1961. *Penglaou Ch.*, Le financement des Entreprises dans l'après-guerre, Paris 1945. *Polak N.*, La circulation du capital dans l'Entreprise etc., Paris 1935. *Riera A.*, La dinamica delle riserve nell'Economia aziendale, Milano 1952. *Sellien H.*, Finanzierung und Finanzplanung, Wiesbaden 1952. *Sereni A.*, Le società per azioni negli Stati Uniti, Milano 1951. *Simon Ph.*, Le financement des Entreprises, Paris 1960. *Τσουτρελλῆ Εὐφ.*, Τεχνικὴ καὶ Οἰκονομικὴ τῶν Τραπεζικῶν Ἐργασιῶν, Ἀθῆναι 1961. *Vaes U.*, La technique du financement des Entreprises, Paris 1946. *Wessel Rob.*, Principes of Financial Analysis, N. York 1961. *Zunino G.*, Il finanziamento dell'Impresa Manifatturiera, Milano 1940.

1. Ὁ ὅρος χρηματοδότησις δὲν ἀποδίδει τὰς δύο ἀπόψεις τῆς ἔννοιας (ἐνεργη-

τυγχάνει εύρύτερα και περιλαμβάνει οὐ μόνον τὴν ἐξεύρεσιν καὶ τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ἐν γένει χρηματικῶν μέσων, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως χορήγησιν πάσης φύσεως πιστώσεων (ἐνεργητικῆ ἄποψις). Καὶ ναὶ μὲν ἡ παθητικὴ ἄποψις τῆς χρηματοδοτήσεως εἶναι ἐκείνη ἣτις κυρίως ἐνδιαφέρει ἀπάσας ἐν γένει τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ δημιουργεῖ τὰ πλέον ἐπιτακτικὰ προβλήματα εἰς τὸν τομέα τῆς χρηματοοικονομικῆς λειτουργίας τούτων, ἐν τούτοις καὶ ἡ ἐνεργητικὴ πλευρὰ τῆς χρηματοδοτήσεως—ἂν καὶ μικροτέρας ἐν γένει σημασίας τῆς πρώτης, δεδομένου ὅτι εἰς τὰς ἐμποροβιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις περιορίζεται οὐνὴθως εἰς τὰς ἐπὶ πιστώσει πωλήσεις¹—δὲν στερεῖται γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ἀλλ' ἀντιθέτως μάλιστα εἰς τὰς Τραπεζάς, λόγω τῆς φύσεως τῶν ἐργασιῶν των, εἶναι τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος.

τικῆς· παθητικῆς). ἴσως θὰ ἦτο προτιμότερος ὁ ὅρος «χρηματοδοσοληψία».

1. Ἡ χρηματοδοτήσις τῶν πωλήσεων ἀποβλέπει εἰς τὴν λήψιν ἐκτάκτων μέτρων πρὸς ἐπέκτασιν τῶν πωλήσεων. Πρόκειται περὶ ἐνεργητικῆς χρηματοδοτήσεως συνισταμένης εἰς τὴν παραχώρησιν μακροτέρων προθεσμιῶν πληρωμῆς ἢ τὴν δυνατότητα πληρωμῆς κατὰ δόσεις. Ἐν προκειμένῳ ἐπιδιώκεται ὁ συνδυασμὸς τῶν ὄρων πληρωμῆς τοῦ πωλητοῦ μὲ τὴν δυνατότητα πληρωμῆς—δηλαδὴ τὸν δυνατόν ρυθμὸν πληρωμῆς—τοῦ ἀγοραστοῦ. Πρὸς τοῦτο δύναται ἡ ἴδια ἐπιχείρησις νὰ χορηγῇ εἰς τὸν πελάτην τῆς πίστωσιν τοῦ εἶδους τούτου, ἢ δύναται νὰ παρεμβάλλεται ἀνεξάρτητος ἐπιχείρησις ἀναλαμβάνουσα τὴν χρηματοδοτήσιν. Ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως γίνεται λόγος περὶ ἀμέσου ἢ ἐμμέσου χρηματοδοτήσεως πωλήσεων.

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς χρηματοδοτήσεως ἐξυπηρετεῖ τὰς μικρὰς καὶ μεσαίας ἐπιχειρήσεις, αἵτινες ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἦσαν ἀνίσχυροὶ νὰ προμηθευθῶν μέσα πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ μηχανικοῦ των ἐξοπλισμοῦ, ἰδίᾳ ὁσάκις οὗτος εἶναι μεγάλῃς ἀξίας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν κεφαλαιακὴν των ἰκανότητα.

Πρὸς τοῦτο πλείσται βιομηχανίαι χρησιμοποιοῦν ἰδιαιτέρας ἐταιρείας χρηματοδοτήσεως νομικῶς ἀνεξαρτήτους, αἵτινες χρηματοδοτοῦν ταύτας μὲ τὴν συνολικὴν ἀξίαν τῶν πωλήσεών των, εἶτα δὲ φροντίζουν διὰ τὴν εἰσπραξίν των κατὰ τῶν πελατῶν των ἀπαιτήσεων.

*Ἐκ τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν πωλήσεων δὲν ἐπωφελοῦνται τῶν ἀμέσων πλεονεκτημάτων αὐτῆς μόνον οἱ παραγωγοὶ καὶ καταναλωταί, ἀλλὰ καὶ ἕτεροὶ τινες ὀργανισμοὶ ἢ ἐπιχειρήσεις κατὰ τρόπον ἕμμεσον. Οὕτω διὰ τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν πωλήσεων τῶν ἠλεκτρικῶν σκευῶν ἢ σκευῶν φωταερίου ἀμέσως μὲν ἴσως ἐπωφελοῦνται αἱ ἐπιχειρήσεις αἱ πωλοῦσαι ταῦτα, ἐμμέσως δὲ αἱ ἐπιχειρήσεις παροχῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἢ φωταερίου.

Ἡ χρηματοδοτήσις τῶν πωλήσεων ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ χορηγοῦντος ταύτην εἶναι πλήρως κινδύνων καὶ δαπανηρά, λόγω τῆς ἀνάγκης λογιστικῆς παρακολουθήσεως, ἐλέγχου καὶ φροντίδος τμηματικῆς εἰσπράξεως τῶν παρασχεθεισῶν πιστώσεων. Οἱ ἠύξημένοι κίνδυνοὶ καὶ αἱ πρόσθετοι δαπάναι δημιουργοῦν ἐν πρόσθετον κόστος, πολλὰκις λίαν αἰσθητόν, ἰσόποσον τοῦ ὁποίου χορηγεῖται ὡς ἔκπτωσις εἰς τοὺς ἀγοράζοντας τοὺς μετρητοὺς. Φυσικὰ ἡ ὑπερβολικὴ χρηματοδότησις τοῦ εἶδους τούτου

2. Συνεπώς, τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας τῆς χρηματοδοτήσεως εἶναι εὐρύτερον καὶ περιλαμβάνει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀπόκτησιν χρήματος καὶ κεφαλαίου πρὸς κάλυψιν τῶν τακτικῶν ἢ ἐκτάκτων ἀναγκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τρόπον διαρκῆ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀντίστοιχον χορήγησιν πιστώσεων, ἰδίᾳ εἰς τὸν τομέα τῆς ἐμπορικῆς διαθέσεως.

II.—Διακρίσεις τῆς χρηματοδοτήσεως

1. Ἡ παθητικὴ χρηματοδότησις (ἢ χρηματοληψία), ἣτις, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, πρωτίστως ἀπασχολεῖ τὰς ἐπιχειρήσεις, διακρίνεται κυρίως βάσει τῶν κάτωθι κριτηρίων¹:

εἶναι ἄκρως ἐπικίνδυνος, τοσοῦτον μᾶλλον ὅταν αὕτη κατευθύνεται πρὸς μικροῦς ἢ μεσαίους εἰσοδηματίας, ὅτινες φυσικὸν εἶναι νὰ μὴ δύνανται ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἀναλαμβανομένας ὑποχρεώσεις (π.χ. εἰς τὴν ζυθοποιίαν, ἀλευροβιομηχανίαν κλπ.).

Ἐκ διεξαχθείσης ἐρεῦνης ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Ἐπιμελητηρίου ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν πηγῶν χρηματοδοτήσεως τῶν πωλήσεων εἰς 11 χώρας (διὰ τοῦ συστήματος τῶν δόσεων) προέκυψεν ὅτι εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν περιπτώσεων τὴν χρηματοδότησιν ταύτην ὑποβοηθοῦν αἱ Τραπεζαὶ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν διαθεσίμων καὶ μόνον ποσοστὸν 10% (Γερμανία, Νορβηγία, Η.Π.Α.) μέχρι 50% (Μεγάλη Βρετανία) αἱ ἐπιχειρήσεις ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν κεφαλαίων. Κατ' ἐξαιρέσιν, ἡ Ἰαπωνία εἶναι ἡ μόνη χώρα ἐνθα αἱ πωλήσεις αὐταὶ χρηματοδοτοῦνται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν πωλητῶν.

Ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν ἐρευναν ἐξητάσθησαν καὶ οἱ τυχόν κίνδυνοι ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ μέτρου τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν πωλήσεων. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου αἱ πλεῖστοι χώραι ἀπήντησαν ὅτι τυχόν κίνδυνοι πληθωρισμοῦ συνεπείρ τῶν πωλήσεων διὰ δόσεων θεωροῦνται μᾶλλον θεωρητικοί, ἐφ' ὅσον αἱ ὑπὸ τῶν Τραπεζῶν χορηγούμεναι πιστώσεις διὰ τοιαύτας χρηματοδοτήσεις εἶναι μηδαιμιναὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὄγκον τῶν πωλήσεων. Ἀντιθέτως μάλιστα αἱ χώραι αὐταὶ πιστεύουν ὅτι αἱ πωλήσεις μὲ δόσεις ἀσκοῦν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ζητήσεως, ὡς χαρακτηριστικὸν δὲ παράδειγμα φέρουν τὰς Η.Π.Α., ἐνθα αἱ πωλήσεις ἐπὶ πιστώσει κατὰ τὴν περίοδον 1954 - 55 συνέβαλον εἰς τὴν τόνωσιν τῆς ζητήσεως τῶν αὐτοκινήτων, ἣς ἤρχισε νὰ κάμπτεται τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἐκ στατιστικῆς παρακολουθήσεως διεπιστώθη (βλ. Vendre, Δεκέμβριος 1961, σελ. 97) ὅτι τὰ διαρκῆ ἀγαθὰ οἰκιακῆς χρήσεως ἀγοράζονται ἐπὶ πιστώσει ὑπὸ τῶν καταναλωτῶν κατὰ τὰ ἑξῆς ποσοστά :

Χ ὤ ρ α ι	Συσκευαὶ τηλεοράσεως	Πλυντήρια ἠλεκτρικά	Ψυγεῖα	Αὐτοκίνητα
Η. Π. Α.	90 %	93 %	98 %	59 %
Ἄγγλία	75 %	37 %	20 %	28 %
Δυτικὴ Γερμανία	91 %	25 %	32 %	26 %
Γαλλία	13,7 %	24 %	26 %	30 %

1. Βλέπε Beckmann L., ἐνθ' ἄν., σ. 27 ἐπ. Mellerowicz K., ἐνθ' ἄν., σ. 53.

- Τῶν πηγῶν προελεύσεώς της.
- Τῆς ἐπαρκείας τοῦ μεγέθους της.
- Τῶν ἀφορμῶν αἵτινες προκαλοῦν ταύτην.

● Ἀπὸ ἀπόψεως πηγῶν προελεύσεως ἢ χρηματοδότησις δυνατὸν νὰ εἶναι :

- Εἴτε φύσεως ἐσωτερικῆς (ἰδία χρηματοδότησις).
- Εἴτε φύσεως ἐξωτερικῆς (ξένη χρηματοδότησις).

Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΙΣ

Αὕτη προκύπτει, εἴτε δι' ἀρχικῆς καταθέσεως ἢ αὐξήσεως τοῦ ἰδίου κεφαλαίου, εἴτε διὰ τῆς αὐτοχρηματοδοτήσεως, ἥτοι τῆς κεφαλαιοποιήσεως τῶν κερδῶν, ἢ δὲ ἐξωτερικῆ προέρχεται ἐκ ξένου κεφαλαίου, λήξεως ἄλλοτε μὲν βραχυπροθέσμου, ἄλλοτε δὲ μακροπροθέσμου.

Ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐξητάσθη ἡ ἀποστολὴ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου καταβαλλομένου κεφαλαίου¹ ὡς μέσου ἰδίας χρηματοδοτήσεως, ἥδη διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐσωτερικῆς χρηματοδοτήσεως ἀναλύομεν κατωτέρω καὶ τὴν ἔννοιαν ὡς καὶ τὰς κατηγορίας τῆς αὐτοχρηματοδοτήσεως (autofinancement, Selbstfinanzierung).

2. Ἡ αὐτοχρηματοδότησις κατ' ἀρχὴν διακρίνεται :

- Εἰς γνησίαν καὶ
- Εἰς μὴ γνησίαν.

Γνησία αὐτοχρηματοδότησις εἶναι ἐκείνη ἣτις ὀδηγεῖ εἰς τὴν συγκρότησιν ἰδίου κεφαλαίου διὰ τῆς μὴ διανομῆς ἀλλὰ κεφαλαιοποιήσεως τῶν πραγματοποιηθέντων ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως κερδῶν (σχηματισμὸς ἀποθεματικῶν). Κατ' ἀρχὴν, καὶ ἐφ' ὅσον ἡ αὐτοχρηματοδότησις διενεργεῖται λελογισμένως καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας ἐπεκτάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως,

1. Ἡ ἴδρισις ἐπιχειρήσεων ἄνευ χρησιμοποίησεως ἰκανοῦ ποσοστοῦ ἰδίου κεφαλαίου δέον ν' ἀποτρέπεται, οὐ μόνον διὰ λόγους οικονομικοὺς ἀλλὰ καὶ γενικώτερον κοινωνικοὺς. Πράγματι, τὸ διὰ μόχθου καὶ ἀποταμιεύσεως σχηματιζόμενον ἴδιον κεφάλαιον τυγχάνει πλέον προοεκτικῆς διαχειρίσεως, ἀπὸ τὰς σχετικῶς εὐκόλως χορηγούμενας ὑπὸ τῶν Τραπεζῶν πιστώσεις. Εἰς ἣν περίπτωσιν μάλιστα ἡ κειμένη οὐσιαστικὴ ἢ δικονομικὴ νομοθεσία ἢ ἀναφερομένη εἰς τὰς πιστωτικὰς συναλλαγὰς καὶ τὰ ἐν γένει πιστωτικὰ μέσα τυγχάνει χαλαρὰ ἀπὸ ἀπόψεως κυρώσεων ἢ διαδικασίας ἐπιβολῆς τούτων, οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς ἐπιπολαίας ἢ ἐντόνως κερδοσκοπικῆς ἢ καὶ ἐνίοτε δολίας—λόγῳ ἐξυπαρχῆς γνώσεως τῆς ἀδυναμίας ἐπιστροφῆς του—προμηθείας ξένου κεφαλαίου αὐξάνουν ὑπερμέτρως, μὲ ἀποτελέσματα οὐ μόνον οικονομικὰ ἀλλὰ καὶ εὐρύτερον κοινωνικά.

εὐνοϊκῶς ἐπιδρῶ τόσον ἐπὶ τῆς ρευστότητος ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος ταύτης. Ἐφ' ὅσον ὁμως προκαλεῖ τὴν ὑπέρμετρον συσσώρευσιν κεφαλαίων καὶ ὀδηγεῖ εἰς ἐπενδύσεις δυναμένας νὰ προκαλέσουν παραγωγὴν προϊόντων εἰς ποσότητας δυσαναλόγου τῆς ἀπορροφητικῆς ἰκανότητος τῆς ἀγορᾶς, ἀναμφιβόλως συνεπάγεται ἀντίθετα ἀποτελέσματα¹.

Ἰσχυρότατα κίνητρα πρὸς αὐτοχρηματοδότησιν ἐμφανίζονται εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς περιόδους ἀνόδου τῆς Οἰκονομίας, ὅποτε παρουσιάζονται καὶ οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς τυχόν ὑπερβολικῆς αὐξήσεως τῆς δυναμικότητος των. Πάντως βασικὴ προϋπόθεσις ἐπιτυχοῦς αὐτοχρηματοδοτήσεως εἶναι ἡ διαρκῆς καὶ οὐχὶ ἡ παροδικὴ ἀπασχόλησις τοῦ οὕτω πως δημιουργουμένου ἐξοπλισμοῦ καὶ γενικῶς ἡ ἀποφυγὴ ὑπερχρηματοδοτήσεως², ἣτις διευρύνει τὸ χάσμα μεταξὺ πραγματικοῦ καὶ ἐν τῷ ἰσολογισμῷ ἐμφανιζομένου (ὀνομαστικοῦ) κεφαλαίου.

Οὕτω, θεωρητικῶς, θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆι ὅτι τὰ ὄρια τῆς γνησίας αὐτοχρηματοδοτήσεως εὐρίσκονται εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἔνθα τὸ ποσοστὸν τοῦ πραγματικοῦ μερίσματος—ἦτοι τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ πρᾶγματι ἀπασχολούμενον καὶ οὐχὶ τὸ ὀνομαστι-

1. Πράγματι, ἐφ' ὅσον ἡ αὐτοχρηματοδοτήσις διενεργεῖται εἰς μεγάλην ἔκτασιν εἶναι ἀντίθετος πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν καὶ ἀποστολὴν τῆς ἀνωνόμου ἐταιρείας τῆς ὁποίας σκοπὸς κατ' ἀρχὴν εἶναι ἡ διανομὴ κερδῶν. Ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηρηχθῆι ὅτι διὰ τῆς δημιουργίας ἀποθεματικῶν αὐξάνει ἡ τρέχουσα τιμὴ τῶν μετοχῶν καὶ κατὰ συνέπειαν δύνανται τις νὰ πωλήσῃ τὴν μετοχὴν του καὶ νὰ καρπωθῆι τὴν διαφορὰν μεταξὺ τρεχοῦσης καὶ ὀνομαστικῆς, ὅποτε ἐμμέσως εἰσπράττει τὰ καθυστερούμενα μερίσματα. Ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος οὗτος ἐκφεύγει τοῦ κανονικοῦ, καθ' ὅσον ἐξαναγκάζει τὸν μέτοχον νὰ ἀποξενωθῆι τῶν μετοχῶν του ἵνα ἀποκτήσῃ μερίσμα.

Πέραν ὁμως τῆς στενῆς ἐπιχειρηματικῆς ἀπόψεως ἔπάρχει καὶ ἡ εὐρύτερα κοινωνικοοικονομικὴ τοιαύτη, καθ' ἣν ἡ ὑπέρμετρος αὐτοχρηματοδοτήσις δημιουργεῖ ὑποχρεωτικὴν παραγωγικὴν ἐπένδυσιν τῆς συγκροτοῦσης τὰ ἀποθεματικὰ ἐπιχειρήσεως, ἀποστερεῖ δὲ τοὺς μετόχους ἀπὸ τοῦ δικαιώματος εἴτε τῆς εἰς καταναλωτικὰ ἀγαθὰ ἐπενδύσεως, εἴτε τῆς ἐλευθέρως μετακινήσεως καὶ τοποθετήσεως τῶν κερδῶν των εἰς ἑτέρους παραγωγικοὺς κλάδους, τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα θὰ ἐχρειάζετο ἴσως περισσότερο τὸ κοινωνικὸν σύνολον. Ἐπίσης ἡ συγκροτήσις τεραστίων ἀποθεματικῶν ὑπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων κλάδου τινὸς καὶ ἡ παραγωγικὴ τούτων ἐπένδυσιν δύναται ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὑπερτροφίαν τοῦ κλάδου τούτου, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μερικωτέραν ἢ καὶ γενικωτέραν κρίσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ παράσῃ τὴν εὐχέρειαν ἐμφάνσεως μεγάλων οἰκονομικῶν συγκροτημάτων μὲ τεραστίαν ἰσχύϊν, ἅτινα, πολ- λάκις, ἀποβαίνουν πιεστικά τόσον διὰ τὸ καταναλωτικὸν κοινὸν ὅσον καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ Κράτος.

2. Τυχόν ὑπερβολικὴ αὐτοχρηματοδοτήσις δύναται νὰ μειωθῆι δι' ἐκτάκτων διανομῶν κερδῶν, εἰς τινὰς δὲ περιπτώσεις καὶ διὰ τῆς δωρεᾶν παροχῆς μετοχῶν.

κὸν κεφάλαιον—ἰσοῦται τοῦλάχιστον πρὸς τὸ τρέχον ἐπιτόκιον ἐκτοκισμοῦ.

3. Πέραν τῆς γνησίας αὐτοχρηματοδοτήσεως ἐκ πραγματοποιηθέντων κερδῶν ὑπάρχουν καὶ ἕτεροι δυνατότητες χρηματοδοτήσεως ἐκ τῶν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν εἰσερχομένων καὶ προσωρινῶς ἀπελευθερουμένων διαθέσιμων μέσων, ἀρκεῖ ἡ ροὴ τῶν πληρωμῶν νὰ κατευθύνεται κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε ἐκ τῶν εἰσπράξεων νὰ προκύπτῃ τὸ μέγιστον δυνατὸν ὑπόλοιπον εἰς ἐλεύθερα διαθέσιμα μέσα. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς μὴ γνησίας αὐτοχρηματοδοτήσεως, εἰς ἣν περιλαμβάνονται ἅπασαι αἱ δυνατότητες χρηματοδοτήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ μέσων ἐξοικονομουμένων ἐξ ἰδίων πηγῶν, χωρὶς ταῦτα νὰ ἀποτελοῦν κέρδη. Τὰ μέσα ταῦτα προκύπτουν¹:

— Εἴτε ἐξ ἐκποιήσεως περιουσιακῶν στοιχείων.

— Εἴτε ἐκ χρησιμοποίησεως τῶν ἐξ ἀποσβέσεων ποσῶν.

— Εἴτε ἐκ παρεχομένων ὑπὸ τοῦ κράτους φορολογικῶν διευκολύνσεων.

• Ἡ ἐκποίησης περιουσιακῶν στοιχείων πρὸς ἐξεύρεσιν ρευστῶν μέσων δέον νὰ διενεργῆται μόνον ὡσάκις δὲν ὑπάρχουν ἕτεροι δυνατότητες, καὶ ἐφ' ὅσον τὰ μηχανήματα, τὰ συγκροτήματα ἐγκαταστάσεων, ἢ καὶ ὀλόκληρα τμήματα τῆς ἐκμεταλλεύσεως, κατέστησαν ἀχρηστα, διότι ἔπαυσαν νὰ ἐργάζονται οἰκονομικῶς. Αἱ ἐπιχειρήσεις ὁμως, εἴτε ἐκ λόγων παραδόσεως, εἴτε διότι δὲν εἶναι πάντοτε εἰς θέσιν νὰ διαπιστώσουν ἐγκαίρως τὴν ἀντιοικονομικὴν λειτουργίαν των, δυσχερῶς ἀποχωρίζονται τούτων.

• Ἡ ἐξ ἀποσβέσεως χρηματοδότησις.— Ἡ δυνατότης χρησιμοποίησεως τῶν ἐξ ἀποσβέσεων ποσῶν ἀποτελεῖ οὐσιῶδες μέσον προμηθείας κεφαλαίων².

Πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς μέσῃ τῶν ἀποσβέσεων γνησίας αὐτοχρηματοδοτήσεως—ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν, συνεπείᾳ ἐξαντλήσεως τοῦ ἐπιτρεπομένου ἀνωτάτου ὀρίου κρατήσεων, ἐν μηχανικὸν συγκρότημα ἀπεσβέσθη ὀλοσχερῶς, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τοῦτο ἐξακολουθεῖ νὰ λειτουργῇ κανονικῶς—ὑπάρχουν καὶ τὰ κανονικὰ ποσὰ τῶν ἀποσβέσεων, ἅτινα ἀναμφισβητήτως ἀποτελοῦν πηγὰς ἐφοδιασμοῦ κεφαλαίου³.

1 Βλέπε καὶ *Mellerowicz K.*, ἐνθ' ἄνωκ., σελ. 76.

2 Βλέπε καὶ *P. Toussaint*, *L'amortissement industriel*, Paris 1953, σ. 23.

3 Ἡ Ἑλλάς εὐνοεῖται ὑπὸ τοῦ ἰσχύοντος συστήματος ἀποσβέσεων, διὰ τοῦ

Οἱ ὑπὸ τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας ἐκάστης χώρας θεσπιζόμενοι συντελεσταὶ ἀποσβέσεων ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ ἔμμεσον κρατικὸν παρεμβατισμὸν καὶ ἄσκησιν οἰκονομικῆς πολιτικῆς εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπενδύσεων, τῆς διανομῆς μερισμάτων, ὡς καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Συνήθως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καθορίζονται συντελεσταὶ ἀποσβέσεων ἀνώτεροι τῆς πράγματι ἐπερχομένης μειώσεως τῆς ἀξίας τῶν ἀποσβεννυμένων στοιχείων ἢ υἱοθετεῖται ἡ λεγομένη ἐπιταχυνόμενη ἀπόσβεσις (amortissement accéléré).

• *Αἱ φορολογικαὶ διευκολύνσεις.*— Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῶν διαφόρων φορολογικῶν διευκολύνσεων, αἵτινες ὀδηγοῦν εἰς ἀναστολὴν καὶ οὐχὶ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς φορολογίας τῶν κερδῶν. Πολλάκις τὸ κράτος, ἵνα ἐνθαρρύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, φορολογικῶς δίδει τὴν δυνατότητα τῆς προσωρινῆς χρησιμοποίησεως τῶν κερδῶν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσίν των. Τοιοῦτοτρόπως, προσκαιρῶς σχηματίζονται ὑψηλὰ ἀποθεματικὰ καὶ σημαντικῶς ἀνακουφίζονται αἱ ἐπιχειρήσεις ἀπὸ ἀπόψεως ρευστότητος. Τοιαῦται δυνατότητες ἐσωτερικῆς χρηματοδοτήσεως παρεσχέθησαν μεταπολεμικῶς εἰς πλείστας χώρας¹ διὰ τῆς θεσπίσεως εἰδικῶν φορολογικῶν

ὁποίου καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀπόσβεσις τῶν ἐπενδύσεων εἰς ρυθμὸν ταχύτερον τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς. Ἡ προνομιακὴ αὕτη κατάστασις εἶναι ἔτι σημαντικώτερα εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐπαρχιακῶν βιομηχανιῶν. Ἄν καὶ αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἐπωφελοῦνται τοῦ προνομίου τούτου εἰς μεγάλην κλίμακα λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἀντιμετωπίζουν μεγάλας ἐπεκτάσεις καὶ ἔκσυγ. χρονισμούς, ἐν τούτοις ἡ θέσις τούτων καθίσταται ἀναμφισβητήτως πλεονεκτικωτέρα τῶν ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων τῶν χωρῶν τῆς Κ. Ε. Α. Πέραν τῶν ἀνωτέρω, τὸ ἑλληνικὸν φορολογικὸν σύστημα προβλέπει καὶ ἄλλας ἀπαλλαγὰς εὐνοούσας ἐμμέους τὴν χρηματοδοτήσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαντικώτερα εἶναι ἡ θεσπίσθαις διὰ τοῦ Ν.Δ. 4002/1959, συμφώνως τῷ ὁποίῳ τὸ 50% τῶν καθαρῶν κερδῶν ἀπαλλάσσεται τοῦ φόρου μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν πραγματοποιηθειῶν ἐπενδύσεων κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον μεταξὺ 1.10.59 καὶ 31.12.64.

1. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν φορολογικὰς τινὰς διευκολύνσεις ἰσχυρούσας εἰς χώρας τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς πρὸς τὸν σκοπὸν ἐμμέσου χρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων.

Οὕτω, ἐν Γαλλίᾳ, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς παραγωγικῆς ἱκανότητος τῶν ἐπιχειρήσεων, καθιερώθη σύστημα οἰονεὶ τιμῆς ἀντικαταστάσεως εἰς τὸν φορολογικὸν τομέα διὰ τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις τὰς μετασχηματιζούσας πρώτας ὕλας ὧν αἱ τιμαὶ λόγῳ τῆς φύσεώς των ὑφίστανται συνεχεῖς διακυμάνσεις εἰς τὴν διεθνή ἀγορὰν (ὡς μεταλλεύματα, καουτσούκ, ἀκάθαρτον πετρέλαιον, ἐλαιώδεις σπόροι κ.ο.κ.). Ἐν προκειμένῳ ἐπιτρέπεται ἡ δημιουργία «προβλέψεως», διὰ τὴν περίπτωσιν αὐξήσεως τῶν τιμῶν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ ἀνοδος τῆς τιμῆς θὰ ὑπερβῇ τὸ 10% ἐντὸς τῆς διετίας. Εἰς τινὰς ἑξορυκτικὰς ἐπιχειρήσεις (μεταλλεῖα, πετρελαιοπηγαί) ἐπιτρέπεται

διατάξεων. Γενικῶς, καὶ ἀπὸ φορολογικῆς ἀπόψεως δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ αὐτοχρηματοδότησις τῶν ἐπιχειρήσεων ἐξαρτᾶται ἐκ τριῶν βασικῶν παραγόντων, ἤτοι:

— Ἐκ τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν κερδῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, ὅστις ἐπηρεάζει τὸ μέγεθος τῶν πρὸς ἀποθεματοποίησιν χρηματικῶν μέσων καὶ κατὰ συνέπειαν τῶν πηγῶν χρηματοδοτήσεως.

— Ἐκ τῆς διαφόρου φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν διανεμομένων καὶ ἀποθεματοποιουμένων κερδῶν.

— Ἐκ τῆς κλιμακώσεως τοῦ φόρου εἰσοδήματος τῶν φυσικῶν προσώπων, καθ' ὅσον πολλάκις οἱ διευθύνοντες τὰς ἐπιχειρήσεις ἔχουν συμφέρον νὰ μὴ προβαίνουν εἰς διανομὰς κερδῶν, ἵνα ἐπω-

ἡ συγκρότησις εἰδικῶν ἀποθεματικῶν δι' ἀντιμετώπιον τυχόν ἐξαντλήσεως τῶν πηγῶν ἐκμεταλλεύσεώς των.

*Ἐπίσης ἐν Γαλλίᾳ, διὰ τὴν ἐνθάρρυνσιν τῶν αὐξήσεων τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου, βάσει νόμου τοῦ 1957, καθορίζεται ὅτι αἱ γαλλικαὶ ἀνώνυμοι ἐταιρεῖαι, αἵτινες τὸ πρῶτον ἰδρύονται ἢ αὐξάνουν τὰ κεφάλαιά των διὰ χρηματικῶν καταβολῶν ἐντὸς τῆς περιόδου ἀπὸ 26.6.57 μέχρι 31.12.61 ἔχουν δικαίωμα νὰ ἐκπίπτουν ἐκ τῶν φορολογητέων κερδῶν τὸν ἅπαντα τὸ ποσὰ τ' ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὰ μερίσματα τῶν νέων μετοχῶν των. Ἡ ἔκπτωσις ὁμοῦ αὕτη δὲν δύναται νὰ ὑπερβῆ τὸ 5% τοῦ καταβληθέντος κεφαλαίου καὶ ἰσχύει διὰ 7 συνεχεῖς ἐτησίας χρήσεις. Ἐπίσης τὰ κέρδη τὰ ἐπενδύομενα εἰς νέας ἐγκαταστάσεις εἰς γαλλικὰς ἀποικίας ἀπαλλάσσονται ὀλοσχερῶς τοῦ φόρου (Ν. 13.2.54). Τέλος, προβλέπεται συμψηφισμὸς κερδῶν καὶ ζημιῶν διὰ μίαν δετίαν ἀνεξαρτήτως μορφῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰς τὴν Νότιον Ἰταλίαν, βάσει σχεδίου ἀποσκοποῦντος τὴν ἐκβιομηχάνισιν τῆς περιοχῆς ταύτης, τὰ βιομηχανικὰ κέρδη ἀπαλλάσσονται τοῦ φόρου ἐπὶ μίαν δετίαν. Ἐπὶ ἐπεκτάσεων ἀπαλλάσσονται τὰ πραγματοποιηθέντα μετὰ τὴν ἐπέκτασιν κέρδη (Ν. 634/1957 ἄρθρον 29). Ἐπίσης ἀπαλλάσσονται τοῦ φόρου εἰσοδήματος, μέχρι 50%, τὰ ἐπενδύομενα ἐκ νέου κέρδη τοῦ ἰσολογισμοῦ. Καὶ ἐνταῦθα ἰσχύει συμψηφισμὸς μεσοξῦ κερδῶν καὶ ζημιῶν διὰ μίαν δετίαν. Παρεμφερεῖς φορολογικαὶ διευκολύνσεις ἰσχύουν καὶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς ΚΕΑ.

Παρ' ἡμῖν ὑφίσταται, δυστυχῶς, μία ἀσυνέπεια τοῦ ὄλου φορολογικοῦ μας συστήματος. Διότι ἐνῶ πράγματι παρέχονται ἀπαλλαγαὶ ἐκ τελῶν χαρτοσήμου καὶ τοῦ φόρου διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Καταστατικοῦ καὶ τὴν εἰς ἀγαθὰ εἰσφορᾶν ἐν περιπτώσει μετατροπῆς προσωπικῆς ἐταιρείας εἰς ἀνώνυμον, ὡς καὶ ἐπὶ συγχωνεύσεως δύο ἐταιρειῶν, ἐνῶ ὑφίσταται ἡ προνομιακὴ μεταχειρίσις τῶν ἐπαρχιακῶν βιομηχανιῶν ὡς πρὸς τὸ θέμα τῶν ἀποσβέσεων, ἣτις ἐβελτιώθη ἔτι περαιτέρω διὰ τοῦ ἀνωτέρω ἐκτεθέντος Ν.Δ. 4002/1959, ἐνῶ δὲν φορολογοῦνται παρ' ἡμῖν (ὡς πρὸς αὐτὰς ταύτας τὰς ἐταιρείας) τὰ διανεμόμενα κέρδη—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συνατᾶται εἰς τὰς λοιπὰς χώρας τῆς ΚΕΑ—ἐνῶ τέλος ὑπάρχουν τὰ σχετικὰ Ν.Δ. 2673/53 καὶ 4171/61 περὶ ἐπενδύσεως καὶ προστασίας τῶν εἰσαχθέντων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κεφαλαίων, ἐν τούτοις ἐξ ἐσχάτως διενεργηθείσης μελέτης ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων (βλέπε Δελτίον 15.12.62) διεπιστώθη ὅτι τὸ 1/3 τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐνὸς ἐργοστασίου ἀντιπροσωπεύει φόρους, τέλη καὶ εἰσφορὰς ΙΚΑ, αἵτινες ἐπιβαρύνουν τὰς ἐλληνικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἀποτελοῦν σοβαρὸν ἀνασχετικὸν παράγοντα δι' ἐπενδύσεως εἰς βιομηχανικοὺς κλάδους.

φελοῖνται τῆς ὑπεραξίας τῶν μετοχῶν καὶ ἀποφεύγουν ὑψηλὰ φορολογικὰ βάρη ἐπὶ τοῦ διανεμομένου μερίσματος καὶ γενικῶς τερον ἐπὶ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν φορολογίας.

Ἡ φορολογία ἐπὶ τῶν κερδῶν τῶν ἐπιχειρήσεων ἀποτελεῖ πράγματι οὐσιώδη παράγοντα αὐτοχρηματοδοτήσεως, ἰδίᾳ διὰ τὰς μικρὰς ἢ τὸ πρῶτον ἰδρυομένας ποριστικὰς μονάδας, διότι αὐταὶ ἀντιμετωπίζουν μεγαλυτέρας δυσχερείας ἐξευρέσεως τῶν ἀναγκαιούτων αὐταῖς κεφαλαίων ἐκ τῆς ἐν γένει χρηματαγορᾶς.

4. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ἐν τῇ προσπάθειᾳ τῆς ἐνισχύσεως τῶν μικρῶν καὶ μεσαίων, ἰδίᾳ, μονάδων, εἰς πλείστας χώρας τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς¹ (Βέλγιον, Ἰταλία, Λουξεμβούργον) ἐθεσπίσθησαν κανόνες προοδευτικῆς φορολογίας τῶν κερδῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, τὰ δὲ ποσοστὰ τοῦ φόρου κλιμακοῦνται ἀναλόγως πρὸς τὸ μέγεθος τῶν ἐπιχειρηματικῶν κερδῶν.

Ἀντιθέτως εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ φορολογία ἐπὶ τῶν κερδῶν τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν εἶναι βαρεῖα, ἀνέρχεται δὲ εἰς ποσοστὸν 50 % ἀσχέτως μεγέθους τούτων καὶ ἀνεξαρτήτως ἐὰν ταῦτα διανέμονται ἢ παραμένουν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει. Πέραν μάλιστα τοῦ ἀνωτέρω ὑψηλοῦ συντελεστοῦ κατὰ τὴν διανομὴν τῶν κερδῶν παρακρατεῖται φόρος 24 %, τὸν ὅποιον ὁ μέτοχος κατὰ τὴν φορολογικὴν του δήλωσιν δὲν ἐκπίπτει ὀλοσχερῶς ἀλλὰ μόνον διὰ ποσοστὸν 18 %. Τὸ ἕτερον ποσοστὸν 6 %, ὅπερ δὲν ἐκπίπτεται, προσαυξάνει ἐμμέσως τὸν συντελεστὴν 50 % τῶν φορολογητέων κερδῶν τῶν Α.Ε.

Καὶ ἐν Γερμανίᾳ τὰ κέρδη ἐπιχειρήσεων μορφῆς Ἀνωνύμου Ἑταιρείας φορολογοῦνται, εἴτε διανεμονται εἴτε μὴ, μὲ ποσοστὸν 51 % (εἰς δὲ τὰς λοιπὰς ἑταιρικός μορφᾶς μὲ συντελεστὴν 49 %). Τὸ μέτρον τοῦτο ἐθεσπίσθη εἰς τὴν ἐν λόγῳ χώραν ἵνα διευκολύνεται ἡ παροχὴ μερισμάτων εἰς τοὺς μετόχους, διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου προσδοκᾶται ἡ ἐνθάρρυνσις τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως πρὸς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις. Διότι τυχὸν ἐπὶ ἑλαττον φορολογία τῶν μὴ διανεμομένων κερδῶν ναὶ μὲν θὰ ἠῤῥξανε τὴν δυνατότητα αὐτοχρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν κερδῶν, πλην ὁμως θὰ ἐξηφάνιζε τὸ ἐνδιαφέρον ἐκείνων οἵτινες θ' ἦσαν διατεθειμένοι νὰ προβοῦν εἰς ἀγορὰς μετοχῶν, λόγῳ μὴ διανομῆς μερισμάτων.

Τοιουτοτρόπως οἱ Γερμανοὶ ἀποβλέπουν περισσότερο ἐν τὴν χρηματοδοτήσιν τῶν ἐπιχειρήσεων μέσῳ τῆς ὁμαλῆς καὶ κανονικῆς κυκλοφορίας τῶν μετοχῶν παρά εἰς τὴν δι' ἀπαλλαγῆς ἢ μειώσεως τοῦ φόρου τῶν ἀδιανεμήτων κερδῶν δημιουργίαν εὐνείκων προϋποθέσεων αὐτοχρηματοδοτήσεως.

5. Ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν φορολογικῶν διευκολύνσεων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων συνεχῶς λαμβάνεται μέριμνα καὶ θεσπίζονται διατάξεις εὐνοοῦσαι τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὸν τομέα τοῦτον.

Πλὴν τοῦ ἀνωτέρω ἀναφερθέντος νόμου 4002/1959 καὶ τοῦ προϋπάρχοντος Ν.Δ. 2176/1952 περὶ « ἀποσβέσεων ἐπαρχιακῶν βιομηχανιῶν » ἐσχάτως ἐξεδόθησαν :

α) Τὸ Ν.Δ. 3765/1957, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ ἀνώτατα ὄρια ἀποσβέσεων (τακτι-

1. Βλέπε ἀναλυτικῶς *L. Reboud, Systèmes fiscaux et Marché Commun*, Paris 1961, σελ. 231 ἐπ.

κῶν και προσθέτων) ¹ εἰς τὰς παραγωγικὰς ἐπιχειρήσεις αὐξάνονται κατὰ 50% ἐφ' ὅσον αὐταὶ προβαίνουν εἰς τὴν δημιουργίαν καινουργῶν ἐγκαταστάσεων ἢ ἀγορὰν νέων μηχανημάτων κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ 1/1/58—31.12.62 καὶ ἀνεξαρτήτως τόπου ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων. Ὅμοίως τὸ αὐτὸ Ν.Δ. (ἄρθρ. 9 παρ. 1) ὀρίζει ὅτι ἡ προκύπτουσα ὑπεραξία ἐκ τῆς πωλήσεως μηχανημάτων ἢ βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων δὲν ὑπόκειται εἰς φόρον εἰσοδήματος ἐφ' ὅσον ἤθελε χρησιμοποιηθῆ ὡς πρόσθετος ἀπόσβεσις ἐτέρων μηχανημάτων και ἐν γένει βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων.

Διὰ τοῦ ἀνωτέρω μέτρου δὲν ἀπαλλάσσεται φορολογικῶς ἡ ὑπεραξία, ἡ προκύπτουσα ἐκ τῆς πωλήσεως μηχανημάτων ἢ βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀλλ' ἀπλῶς γίνεται χρονικὴ μετὰθεσις ταύτης ἵνα παρασχεθοῦν τὰ μέσα διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων. Δηλαδή ἐνταῦθα πρόκειται περὶ χρονικῆς μετατοπίσεως τῆς φορολογίας εἰς τὸ μέλλον.

β) Τὸ Ν.Δ. 4256/1962 περὶ « Ἰδρύσεως και ἐπεκτάσεως βιομηχανικῶν και βιοτεχνικῶν » δι' οὗ παρέχονται ὠρισμένοι φορολογικαὶ διευκολύνσεις εἰς τὰς νεοϊδρυομένας ἢ ἐπεκτεινομένας ἐπιχειρήσεις. Αὐταὶ συνοψίζονται εἰς τὰ ἀκόλουθα :

— Ἐπέκτασις διευκολύνσεως περὶ ἀναβολῆς φορολογίας ὑπεραξίας προσφερομένων εἰδῶν (Ν.Δ. 3765/57) και προκειμένου περὶ συγχωνεύσεως βιομηχανικῶν ἢ βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων οἰασδήποτε νομικῆς (εἴτε ἀτομικῶν εἴτε ἑταιρικῶν) πρὸς δημιουργίαν νέας ἐπιχειρήσεως ὑπὸ μορφήν ἀνωλύμου ἑταιρείας ἢ ἑταιρείας περιωρισμένης εὐθύνης ἢ και προσωπικῆς ἑταιρείας, ἐφ' ὅσον αἱ συγχωνευόμενα ἐπιχειρήσεις ὑφίστανται κατὰ τὴν 19/10/62 (ἡμερομηνία ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Ν.Δ. 4256/62).

— Μεταφορὰ εὐεργετήματος Ν.Δ. 4002/1959 εἰς νεοϊδρυομένην ἀνωλύμον ἑταιρείαν ἢ ἑταιρείαν περιωρισμένης εὐθύνης προερχομένην ἐκ συγχωνεύσεως ἢ μετατροπῆς βιομηχανικῶν ἢ βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων.

— Ἀπαλλαγὴ τοῦ φόρου μεταβιβάσεως τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 12 τοῦ Ν.Δ. 3765/57, και ἐπὶ συγχωνεύσεως βιομηχανικῶν ἢ βιοτεχνικῶν οἰασδήποτε νομικῆς μορφῆς ἐφ' ὅσον ἡ Ἰδρυθησομένη ἐπιχειρήσις λάβει τὴν ἑταιρικὴν μορφήν τῆς ἀνωλύμου, προσωπικῆς, ἢ και περιωρισμένης εὐθύνης.

— Ἀπαλλαγὴ ἐκ τελῶν Χαρτοσήμου κατὰ τὰς μεταβιβάσεις ἐν περιπτώσει συγχωνεύσεως.

— Ἀπαλλαγὴ ἐκ τοῦ Φ.Κ.Ε. τῶν προϊόντων τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας ἀτινα διατίθενται εἰς δικαιούχους ἀτελείας.

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΙΣ

Αὕτη πραγματοποιεῖται διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς τὰς διαφόρους κατηγορίας τοῦ ξένου κεφαλαίου περὶ ὧν ἡσχολήθημεν ἐν τοῖς προηγουμένοις.

6. Ἐνῶ ἡ ἐσωτερικὴ χρηματοδότησις δύναται συνήθως νὰ διενεργηθῆται ἀπεριορίστως, ἡ ἐξωτερικὴ ἀντιθέτως

1. Ὡς πρόσθετοι ἀποσβέσεις νοοῦνται, κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν μας, αἱ δυνάμει τοῦ Α.Ν. 912/49 (ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Ν.Δ. 2901/54) ἐπὶ πλέον τῶν τακτικῶν, 2,5% διὰ τὰ κτίσματα και 6% διὰ τὰ μηχανήματα, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν ἀπὸ 22.10.47 και ἐφεξῆς ἐνεργηθειῶν σχετικῶν δαπανῶν. Πρόσθετοι ἀποσβέσεις δὲν ἐνεργοῦνται ἐπὶ τῶν ἐπιπλῶν και σκευῶν. Βλ. ἀπόφασιν Ἐλεγκτικοῦ Συνοδίου 216/59.

προσχρούει εις ώρισμένα όρια, έπιβαλλόμενα είτε έξωθεν, είτε και έσωθεν.

Όρια έπιβαλλόμενα έξωθεν είναι ού μόνον ή εξέλιξις τής Οικονομίας και ή εκ ταύτης προσδοκωμένη διάθεσις τών προϊόντων τής έπιχειρήσεως, αλλά και ή διαμορφωμένη εκάστοτε έν τή άγορά χρήματος και κεφαλαίου γενικωτέρα ή ειδικωτέρα ψυχολογία τών έν γένει κεφαλαιούχων. Διά τήν έδραίωσιν εύνοϊκού πιστωτικοϋ κλίματος ή ψυχολογία αύτη άποφασιστικώς έπηρεάζεται εκ τών υπό τής έπιχειρήσεως παρεχομένων έν γένει ασφαλειών, ένφ ή εκτίμησις τής άναμενομένης μελλοντικής προσόδου δευτερευόντως μόνον έρευνάται.

Όμοίως όρια έπιβαλλόμενα έξωθεν είναι και αί ύφιστάμεναι διά τήν υπό χρηματοδότησιν έπιχειρήσιν ειδικαί συνθήκαι άνταγωνισμοϋ εις τήν διεθνή άγοράν. Τοϋτο βεβαίως άφορᾷ τās έξαγωγικās έπιχειρήσεις αίτινες συναντοϋν όξύτατον άνταγωνισμόν εκ μέρους όμοειδών έπιχειρήσεων τής άλλοδαπής, λόγω παροχής υπό τοιούτων μεγάλων διευκολύνσεων πληρωμής εις τούς πελάτας των.

Τυχόν ξένη χρηματοδότησις πρὸς άντιμετώπισιν τοιούτου άνταγωνισμοϋ θά απέβαινε λίαν επικίνδυνος¹, ιδίᾳ μάλιστα εάν αί συνθήκαι τής έσωτερικῆς χρηματαγορᾷς τυγχάνουν δυσμενέστεραι τής άλλοδαπῆς τοιαύτης.

Πλήν όμως τών έξωθεν έπιβαλλομένων όριων ύπάρχουν και όρια έπιβαλλόμενα έξ αύτῆς ταύτης τής έσωτερικῆς πλευρᾷς τής έπιχειρήσεως. Οϋτω ή παγία περιουσία δέον νά χρηματοδοτηται κυρίως με ίδιον κεφάλαιον και νά ύπάρχη λελογισμένη σχέσις μεταξύ ιδίου και ξένου κεφαλαίου. Η σχέσις όμως αύτη φυσικά δέν δύναται νά καθορισθῆ έπακριβῶς και δι' όλας τās περιπτώσεις, καθ' όσον ποικίλλει κατά κλάδους έπιχειρήσεων.

Κανόνες ισχύοντες γενικῶς ή έστω και κατά κλάδους έπιχειρήσεων, βάσει τών όποίων νά προσδιορίζεται ή όριακή σχέσις μεταξύ ιδίου και ξένου κεφαλαίου, δέν ύφίστανται, διότι εκάστη έπιχειρήσις παρουσιάζει ιδίαν άτομικότητα και πρέπει νά κρίνεται ιδιαιτέρως όσον άφορᾷ τήν διάρθρωσιν τής χρηματοδοτήσεώς της, ήτις έν πολλοῖς έξαρτάται εκ τών ίκανότητων και τής προσω-

1. Εις τās περιπτώσεις ταύτας πρὸς κατάκτησιν ή διατήρησιν τής ξένης άγορᾷς θά ήδύνατο ίσως νά υιοθετηθῆ πολιτική πωλήσεως βάσει διαφορικοϋ κόστους ή έστω και άσκησις έμμέσων ντάμπινγκ. Τοιαύτη όμως πολιτική έξαρτάται και εκ τών περιθωρίων τοϋ δασμολογίου τής εισαγωγῆς ξένης χώρας.

πικρότητας του επιχειρηματίου. Πάντως θεωρητικῶς τὰ ὅρια τῆς ξένης χρηματοδοτήσεως κείνται εἰς τὸ σημεῖον ἐκείνο εἰς ὃ συνδυάζονται: ἡ ρευστότης, ἡ ἀσφάλεια καὶ ἡ ἀποδοτικότητα.

7. Οὕτω, καὶ ἐφόσον εἰδικώτεροι λόγοι δὲν ἀπαιτοῦν ἰδιαιτέραν ρύθμισιν, κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ὕψους τῆς ξένης χρηματοδοτήσεως, ἰσχύουν αἱ κάτωθι ἀρχαί¹:

α) Ἡ ξένη χρηματοδότησις δέον ν' ἀποφασίζεται καὶ νὰ χρησιμοποιηθῆται μετὰ μεγάλης περισκέψεως.

β) Πρέπει νὰ διατηρῆται παρὰ τῆς ἐπιχειρήσεως διαρκῆς ἱκανότης πληρωμῆς καὶ δὴ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ τόκου καὶ τοῦ χρεωλυσίου.

γ) Αἱ πωλήσεις δέον νὰ προγραμματίζωνται βάσει μειωμένου καὶ οὐχὶ κανονικοῦ κύκλου ἐργασιῶν, ὥστε, ἐν περιπτώσει περιορισμοῦ τῆς καταναλώσεως καὶ τῆς συνεπείᾳ τούτου μειώσεως τῆς ἀπασχολήσεως, νὰ περιορίζωνται οἱ κίνδυνοι τόσον τῆς ρευστότητας (ἰδίᾳ ἐπὶ βραχυπρόθεσμου δανείου) ὅσον καὶ τῆς ἀποδοτικότητος (λόγῳ τοῦ ἐκ τῶν τόκων δημιουργουμένου σταθεροῦ κόστους).

Πρὸς ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀνωτέρω προβλήματος καὶ διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἐλαχίστου κύκλου ἐργασιῶν ὡς ὅριου διὰ τὴν ἀνάληψιν πιστώσεως ἐπιβάλλεται ἡ λεπτομερῆς ἔρευνα τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς (marketing research)².

δ) Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἐξασφαλίζεται ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἐλαχίστης καταναλώσεως (κύκλου ἐργασιῶν), ὁ βραχυπρόθεσμος δανεισμὸς δὲν συνεπάγεται κινδύνους, ἀλλὰ δύναται, μάλιστα κατ' ἐξαιρέσιν τοῦ κανόνος, νὰ καλύψῃ, μέχρις ἐνὸς σημείου, καὶ ἀνάγκας χρηματοδοτήσεως παγίων ἐπενδύσεων.

ε) Ἐπὶ ἐπεκτάσεως τῶν ἐπενδύσεων, ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἀναγκαιοῦντος κεφαλαίου δὲν πρέπει νὰ περιορισθῆ μόνον εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις, διότι ἡ ἀνάγκη χρηματικῶν μέσων ἐπιτείνεται καὶ ἐκ τοῦ λόγου αὐξήσεως τῶν ἡμερομισθίων, τῶν ἀποθεμάτων, ὡς καὶ τοῦ ὕψους τῶν πρὸς τοὺς πελάτας πιστώσεων.

Ἡ χρηματοδότησις τῶν ἀνωτέρω δέον νὰ εἶναι ἐξασφαλι-

1. Βλέπε *Mellerowicz K.*, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 81 ἐπ. *Defossé G.*, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 61 ἐπ. καὶ *Schmaltz K.*, εἰς *Bilanz und Betriebsanalyse*, Stuttgart 1931, σελ. 209.

2. Λεπτομερῶς περὶ τοῦ τρόπου διενεργείας τῆς ἐρεῦνης τῆς ἀγορᾶς βλέπε *Μ. Γεωργιάδη*, "Ἐρευνα καὶ πολιτικὴ κατακτιήσεως τῆς Ἀγορᾶς (Marketing)", Ἀθῆναι 1965.

σμένη, πρὸς εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς τε παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως.

Παρουσιασθησομένη τυχὸν διαφορὰ μεταξὺ ἀναμενομένης αὐξήσεως τῶν πωλήσεων καὶ ἀνάγκης κεφαλαίου πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνωτέρω ἠύξημένων ἀπαιτήσεων δέον νὰ καλυφθῇ δι' ἰδίας χρηματοδοτήσεως.

ς) Ἀπαιτεῖται ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις τῶν ἀποθεμάτων πρὸς περιορισμὸν τῶν πληρωμῶν. Πράγματι, διὰ τῆς λελογισμένης μειώσεως τῶν πάσης φύσεως ἀποθεμάτων ἀποφεύγεται ἡ ὑπερμετρος δέσμευσις κεφαλαίου καὶ οὕτω ἀπελευθεροῦνται διαθέσιμα μέσα.

ζ) Τέλος πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι, πλὴν τῶν προβλημάτων ρευστότητος καὶ τῶν κινδύνων τῶν προκαλουμένων ἐκ τῆς ξένης χρηματοδοτήσεως, δημιουργοῦνται καὶ προβλήματα κοστολογήσεως, ἥτοι ἀκριβοῦς λογισμοῦ τῶν ἐξόδων χρηματοδοτήσεως, ὡς καὶ ἀναλύσεως τὸσον τῶν ἐν γένει ἐπιβαρύνσεων ὅσον καὶ τῆς ἐπιτυχανομένης ἀποδοτικότητος, εἰς τοὺς διάφορους βαθμοὺς τῆς ἀπασχολήσεως.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν καταδεικνύεται ὅτι διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῆς ξένης χρηματοδοτήσεως δὲν ἀρκεῖ ἀπλῆ ἀνάλυσις τοῦ ἰσολογισμοῦ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται κατάρτισις λεπτομεροῦς χρηματοοικονομικοῦ σχεδίου, διὰ τοῦ ὁποίου παρακολουθοῦνται τὸ ὅλον ρεῦμα καὶ αἱ προθεσμίαι τῶν πληρωμῶν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς πωλήσεις καὶ τὴν διακύμανσιν τῆς ἀπασχολήσεως.

● Ἀπὸ ἀπόψεως ἐπαρκείας τοῦ ἀναγκαιοῦντος κεφαλαίου ἡ χρηματοδότησις διακρίνεται¹ :

- Εἰς ὀμαλὴν ἢ κανονικὴν χρηματοδότησιν.
- Εἰς ὑποχρηματοδότησιν.
- Εἰς ὑπερχρηματοδότησιν.

● Ὅμαλὴ ἢ κανονικὴ χρηματοδότησις εἶναι ἐκείνη καθ' ἣν ὑφίσταται ἐπάρκεια κεφαλαίων. Βασικῶς δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἐπιχειρήσις τις ὀμαλῶς χρηματοδοτεῖται ὅταν τὸσον αἱ διαρκεῖς ὅσον καὶ αἱ τρέχουσαι εἰς κεφάλαιον ἀνάγκαι τῆς εἶναι οὕτω πως διηρθρωμένοι, ὥστε νὰ μὴ ἐμφανίζονται χρηματοοικονομικὰ ἐμπόδια κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς. Ἐπομένως ἡ ὀμαλὴ ἢ κανονικὴ χρημα-

1. Βλέπε Beckmann, Die Betriebswirtschaftliche Finanzierung, Stuttgart 1956, σελ. 27 ἑπ.

τοδότησις δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται φαινόμενον στατικόν, ἀλλὰ δυναμικόν, δεδομένου ὅτι δέον ν' ἀποτελῆ διαρκῆ φροντίδα ἐπιτυχοῦς προμηθείας καὶ διαθέσεως τοῦ ἀπαραιτήτου κεφαλαίου ἐν ὄψει γεγονότων καὶ ἐπιδράσεων φύσεως ἐπιχειρηματικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξωεπιχειρηματικῆς.

• Ὑποχρηματοδότησις εἶναι ἡ περίπτωση κατ' ἣν ἡ ἐπιχείρησις διαθέτει χρηματικά ἐν γένει μέσα ὀλιγώτερα ἐκείνων ἅτινα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ὁμαλὴν καὶ ἀπρόσκοπον λειτουργίαν της, γεγονὸς ὅπερ ἐξαναγκάζει ταύτην νὰ καταφεύγῃ εἰς συνεχεῖς δανεισμοὺς ἢ ἀνανεώσεις, πολλάκις λίαν ἐπαχθεῖς, τῶν ὀφειλῶν της, ἵνα δυνηθῇ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ληξιπροθέσμους ὑποχρεώσεις της καὶ οὕτω διατηρήσῃ τὸν ἀναγκαῖον βαθμὸν ρευστότητός της. Ἡ μόνιμος ἔλλειψις ρευστότητος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἀποτελεῖ δεῖγμα χρονίας ὑποχρηματοδοτήσεως, ἐφ' ὅσον δὲ καθίσταται ἐκ τῶν πραγμάτων ἀδύνατος ἡ θεραπεία ταύτης, μοιραίως ἢ οἰκονομικῇ μονὰς τελεῖ ὑπὸ λανθάνουσαν διάλυσιν.

8. Ἡ ὑποχρηματοδότησις, ὁσάκις ἐκδηλοῦται εἰς τὰ πλαίσια τῆς κυκλοφοροῦσης περιουσίας, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἔχει, πλὴν τῆς ἀδυναμίας διατηρήσεως ἐπαρκοῦς ρευστότητος, καὶ τὴν ἀνικανότητα ταύτης, ὅπως ἐξασφαλίσῃ κανονικὴν καὶ εὐρυθμὸν παραγωγικὴν ἀπασχόλησιν λόγῳ ἀδυναμίας ἐγκαίρου προμηθείας πρώτων ἢ βοηθητικῶν ὑλῶν ἢ τῆς συγκροτήσεως τῶν ἀπαραιτήτων ἐκ τούτων ἀποθεμάτων. Ἀλλὰ καὶ τὸν τομέα τῆς διαθέσεως πλήττει ἡ ὑποχρηματοδότησις, τὸ μὲν διότι καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν δημιουργίαν τῶν ἀναγκαίων ἀποθεμάτων ἐτοιμῶν προϊόντων, τὸ δὲ διότι ἀποτρέπει τὴν πρὸς τοὺς πελάτας χορήγησιν τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν προώθησιν τῶν πωλήσεων πιστώσεων.

Ἡ εἰς τὸν τομέα τῆς παγίας περιουσίας ἐκδήλωσις τῆς ὑποχρηματοδοτήσεως συνεπάγεται τὴν ἔλλιπῆ πραγματοποίησιν τῶν ἀναγκαίων εἰς ἐγκαταστάσεις καὶ ἐν γένει μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν ἐπενδύσεων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐντατικὴν ἀπασχόλησιν τούτων ἵνα δύνανται ν' ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸ ἐκάστοτε τιθέμενον πρόγραμμα παραγωγῆς. Ἀλλὰ ἡ τυχὸν ὑπερφόρτωσις τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, πλὴν τῆς ἀνάγκης χρησιμοποίησεως καὶ νυκτερινῆς ἐργασίας—ἣτις εἰς πλείστας περιπτώσεις ὀδηγεῖ εἰς ἠϋξημένον κόστος παραγωγῆς οὐ μόνον λόγῳ προσθέτων ἀμοιβῶν ἀλλὰ καὶ λόγῳ μειωμένης ποσοτικῆς ἢ ποιοτικῆς ἀποδόσεως—

συνεπάγεται συχνότερας βλάβας, ή διακοπάς, προσθέτους έπισκευάς, άντικαταστάσεις και συντηρήσεις και ώς έκ τούτου ύπερμετρον αύξησιν τοϋ σχετικου τεχνικοπαραγωγικου κόστους.

Τούτου ένεκα και έπειδή ή ύποχρηματοδότησις εις τόν τομέα τής παγίας περιουσίας έκδηλοϋται κατά τρόπον έντονώτερον και καθίσταται έπαχθεστέρα εκείνης ήτις άναφέρεται εις τήν κυκλοφοροϋσαν περιουσίαν, αί έπιχειρήσεις δέον ταχέως νά διαγιγνώσκουν και έγκαίρως ν' άντιμετωπίζουν ταύτην.

9. Έ ύποχρηματοδότησις εις τόν τομέα τών παγίων άντιμετωπίζεται έν μέρει μέν όργανωτικώς, έν μέρει δέ χρηματοοικονομικώς.

Έ προς άμφοτέρους τούς τομείς τής περιουσίας (παγίας-κυκλοφορούσης) έκδηλουμένη ύποχρηματοδότησις δύναται νά θεωρηθής :

— Διά τής προχρηματοδοτήσεως.

— Διά τής χρηματοδοτήσεως μέσω προκαταβολών, ή τέλος

— Διά τής μισθώσεως κινητών ή παγίων ξένης ιδιοκτησίας.

Αί δύο πρώται περιπτώσεις από άπόψεως χρόνου περιλαμβάνονται μεταξύ τής βραχυπροθέσμου χρηματοδοτήσεως, ένϿ ή τελευταία είναι συνήθως μακροπροθέσμου φύσεως.

10. α) Ός προχρηματοδότησιν (préfinancement) νοοϋμεν τήν άνάληψιν βραχυπροθέσμου ξένου κεφαλαίου διά τήν προσωρινήν κάλυψιν μακροπροθέσμων άναγκών και μέχρι τής έξοφλήσεώς του δι' ίδίου ή μακροπροθέσμου ξένου κεφαλαίου. Συχνά εις τήν πράξιν τó φαινόμενον τούτο χαρακτηρίζεται ώς *ένδιάμεσος ή γεφρωτική χρηματοδότησις*.

Εις τήν σύγχρονον βιομηχανικήν οίκονομίαν ή χρηματοδότησις τοϋ άρχικου έξοπλισμου πραγματοποιείται, κατά κανόνα, οϋχι δι' όριστικής άνάληψεως τοϋ συνολικώς άπαιτουμένου κεφαλαίου, αλλά διά προχρηματοδοτήσεως. Οϋτω προϊούσης τής άνεγέρσεως των έγκαταστάσεων αί άναλαβοϋσαι τήν χρηματοδότησιν Τράπεζαι έξοφλοϋν τά εις αύτάς άποστελλόμενα τιμολόγια των έργολάβων οίκοδομών, των προμηθευτών μηχανημάτων κ.ο.κ., μέχρι τοϋ ύψους τής καθορισθείσης ένδιαμέσου πιστώσεως. Αμα τϿ πέρατι των έργασιών έξοφλείται ή πίστωσις, είτε διά καταθέσεων των έταίρων, είτε, σπανιώτερον, δι' ένυποθήκου δανείου.

Ἡ προχρηματοδότησις ἐπίσης συναντᾶται καὶ εἰς τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον¹.

Πολλάκις ἡ προχρηματοδότησις ἐπιβάλλεται καὶ λόγῳ προσωρινῶν δυσμενῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίου (μακροπροθέσμου δανεισμοῦ). Δηλαδή ἐν προκειμένῳ καὶ λόγῳ τῆς καταστάσεως τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίου κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντιμετωπίζονται αἱ ἀνάγκαι διὰ βραχυπροθέσμων πιστώσεων, εἶτα δέ, ὑπὸ εὐμενεστέ-

1. Ἐν Γαλλίᾳ, διὰ τὴν προώθησιν τῶν ἐξαγωγῶν, μεταξὺ τῶν ἄλλων διοικητικῆς φύσεως διευκολύνσεων, παρέχεται εἰς τοὺς ἐξαγωγεῖς καὶ προχρηματοδότησις διὰ τὴν προμήθειαν πρώτων ὑλῶν, τὴν βιομηχανοποίησιν τούτων καὶ τὴν συγκρότησιν τῶν ἀπαραιτήτων ἀποθεμάτων διὰ τὴν ταχείαν ἐκτέλεσιν ἐνδεχομένων παραγγελιῶν. Ἡ τοιαύτη προχρηματοδότησις χορηγεῖται: α) Εἴτε ἀνευ προηγουμένου κλεισίματος παραγγελιῶν, τοῦ μεγέθους ταύτης ἐξαρτωμένου ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς τραπεζῆς ἐκτιμώμενης ἰκανότητος ἐξαγωγέως, εἴτε β) κατόπιν κλεισίματος παραγγελίας, ὅποτε καὶ χρηματοδοτεῖται μὲ ποσοστὸν 50—70% ἐπὶ τῆς ἀξίας ταύτης. Βλέπε *Maurin R., Les financements des Exportations*, Paris 1960. Καὶ παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ ἐτους 1959 ἢ Νομισματικῆ Ἐπιτροπῆ, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἐξαγωγῶν, παρέσχε σημαντικὰς χρηματοοικονομικὰς διευκολύνσεις πρὸς τὰς ἐξαγωγικὰς ἐπιχειρήσεις. Οὕτω κατ' ἀρχὴν ἐθεσπίσθη ὅτι τὸ ἀνώτατον ὄριον ἐπιτοκίου τῆς παρεχομένης πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου χρηματοδοτήσεως ἐκ μέρους τῶν Τραπεζῶν ἀνέρχεται εἰς 6%, πλέον προμηθείας 1% ἐτησίως. Ἐπίσης οἱ ἐξαγωγεῖς προκειμένου νὰ χρηματοδοτηθῶν ἀπαλλάσσονται τῆς ὑποχρεώσεως προσκομίσεως εἰς τὰς Τραπεζὰς πιστοποιητικῶν φορολογικῆς καὶ ἀσφαλιστικῆς ἐνημερότητος. Εἰδικώτερον ἡ χρηματοδότησις τῶν ἑλληνικῶν ἐξαγωγικῶν ἐπιχειρήσεων διενεργεῖται διὰ τῶν ἀκολουθῶν τρόπων:

α) Διὰ προχρηματοδοτήσεως τῶν ἐμπορικῶν ἢ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν συγκέντρωσιν, συσκευασίαν ἢ παραγωγικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν πρὸς ἐξαγωγήν εἰδῶν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι αἱ ἐξαγωγικαὶ ἐπιχειρήσεις προσεκόμεσων στοιχείων, ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ἡ πραγματοποίησις τῆς ἐξαγωγῆς καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐξαγωγή καὶ ἡ ἐξόφλησις τῆς προχρηματοδοτήσεως διενεργοῦνται ἐντὸς τῶν τασσομένων ἐκάστοτε προθεσμιῶν.

β) Διὰ τῆς χρηματοδοτήσεως ἐπὶ φορτωτικῶν ἐγγράφων ἐνεργηθειῶν ἐξαγωγῶν, παραδιδομένων εἰς τὴν Τράπεζαν πρὸς εἰσπραξίαν.

γ) Διὰ τῆς χρηματοδοτήσεως ἀνοιγομένων ὑπὲρ ἑλληνικῶν ἐξαγωγικῶν ἐπιχειρήσεων ἐνεγγύων πιστώσεων καὶ διὰ χρονικὸν διάστημα ἴσον πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἐνεγγύου πιστώσεως.

Δύναται ἐπίσης, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς ὑποεπιτροπῆς πιστώσεων τῆς Ν.Ε., νὰ διενεργηθῇ χρηματοδοτήσις ἐξαγωγῶν μὲ προθεσμιακὸν διακανονισμὸν ἀνώτερον τῶν 6 μηνῶν ἢ καὶ δι' ἐξαγωγήν ἐπὶ παρακαταθήκῃ.

Τέλος, ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις τῆς ὑπ' ὀριθ. 1189/60 ἀποφάσεως τῆς Ν.Ε. ἐπιτρέπεται ἡ χορηγήσις μεσοπροθέσμων τραπεζικῶν δαιείων εἰς τὰς ἐξαγωγικὰς ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἀνανέωσιν τῶν ἐν γένει ἐγκαταστάσεών των. Τὸ πρὸν τοῦ δαιείου δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ 70% τῆς προβλεπομένης πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου δαπάνης. Ἡ διάρκεια τούτου εἶναι μέχρι 7 ἐτῶν, τὸ δὲ ἐπιτόκιον ἀνέρχεται εἰς 7% πλέον προμηθείας 1% ἐτησίως.

ρας πλέον συνθήκας, έπακολουθει ή έκδοσις όμολογιακού δανείου¹.

11. Συμβάσεις μεγάλης αξίας, αίτινες συνεπάγονται μακροχρόνιον εκτέλεσιν έργου (ναυπήγησιν πλοίων, κατασκευήν μεγάλων μηχανημάτων κ.ο.κ.), ώδήγησαν εις έν ιδιαίτερον είδος χρηματοδοτήσεως, γνωστόν υπό την όνομασίαν δια προκαταβολών χρηματοδότησις². Ούτω κατά την περιγραφήν τών όρων πληρωμής συμφωνείται όπως τό $\frac{1}{3}$, φέρ' ειπείν, τής αξίας τής συμβάσεως καταβάλλεται κατά την παραγγελίαν, τό δεύτερον τρίτον κατά την παράδοσιν του άντικειμένου και τό τελευταίον τρίτον μετά πάροδον ώρισμένου χρονικού διαστήματος. Ένίοτε συμβαίνει ή παραγγελία και ή προκαταβολή νά λαμβάνουν χώραν πολύ πρό τής έναρξεως τής παραγωγής και τούτο ίνα ό παραγέλλων επιτύχη καλλιτέραν σειράν προτεραιότητας. Η τοιαύτη όμως προκαταβολική χρηματοδότησις συχνά δυνατόν νά έχη δυσμενείς συνεπίαις, είτε διότι οι προκαταβάλλοντες προσπαθούν νά καταστήσουν ύποτελεις ώρισμένας βεβαρημένας δια χρεών επιχειρήσεις, είτε διότι ό αναλαμβάνων την παραγγελίαν άσκει κερδοσκοπίαν δια τό μη εισέτι αναγκαιούν εις αύτόν μέρος τής προκαταβολής. Κατά κανόνα όμως δύναται νά λεχθῆ ότι ή χρηματοδότησις δια προκαταβολών είναι άπαραίτητος, καθ' όσον μόνον μέσω ταύτης είναι δυνατόν νά παραχθούν άγαθά ή νά εκτελεσθούν έργα μεγάλης αξίας, άτινα φυσικόν είναι ν' άπορροφούν τεράστια κεφάλαια.

Έπειδή εις προκαταβολάς εναντι παραγγελιών δύναται νά προβούν μόνον επιχειρήσεις διαθέτουςαι έπαρκή κεφάλαια, τό είδος τούτο τής χρηματοδοτήσεως πλήττει τās μεσαίας και μικράς επιχειρήσεις, αίτινες άδυνατούν ν' άνταποκριθούν εις τοιαύτας άπαιτήσεις τών προμηθευτών των, και ως εκ τούτου δέν προτιμώνται εις εκτελέσεις έργων ή δέν δύναται νά επιτύχουν εύνοϊκάς τιμάς.

12. β) Αί έν γένει δυσχέρειαι αίτινες ανακύπτουν κατά τās χρηματοδοτήσεις τών επιχειρήσεων δύναται ένίοτε νά παρακαμφθούν ή και όλοσχερώς νά άρθούν δια τής μισθώσεως τών μέσων παραγωγής είτε πρόκειται περι κινητών είτε περι άκινήτων ή

1. Προκειμένου περι έφοδιασμού κεφαλαίου ή πείρα απέδειξεν ότι από ψυχολογικής άπόψεως ή ά ν ο ι ξ ι ς θεωρείται πάντοτε ή εύνοϊκώτερα έποχή του έτους δια την έκδοσιν όμολογιακού δανείου παρά τό φθινόπωρον.

2. Βλέπε Beckmann, ένθ' άνωτ., σελ. 48 έπ.

ἀκόμη και ὀλοκλήρου ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ ἐκμίσθωσις εἰδῶν παγίου ἐξοπλισμοῦ, ἣτις ἄλλοτε σποραδικῶς συνετελεῖτο ἐκ μέρους τῶν οἰκείων κατασκευαστῶν τῶν ἐν λόγῳ εἰδῶν, ἤδη πρὸ 15ετίας ἐπεξετάθη εἰς Η.Π.Α., ἀναπτυχθεῖσης πρὸς τοῦτο εἰδικῆς τεχνικῆς γνωστῆς μὲ τὴν ὄνομασίαν τοῦ «Leasing». Κατ' αὐτὴν ἐκμισθοῦνται μακροχρονίως ἐκ μέρους εἰδικῶν ἐταιρειῶν πάσης μορφῆς πάγια στοιχεῖα ἐξοπλισμοῦ, ἅτινα αἱ ἐν λόγῳ ἐταιρεῖαι ἀγοράζουν τῇ ὑποδείξει και κατόπιν ἀναλήψεως σχετικῆς ὑποχρέωσης ἐκ μέρους τοῦ ἐνοικιαστοῦ, εἶτα δὲ θέτουσι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦτου ἔναντι συμφωνηθέντος ἐνοικίου¹.

Και ἐνταῦθα πρόκειται περὶ μιᾶς ἐμμέσου χρηματοδοτήσεως, καθ' ἣν ὁ κύριος τῶν παραγωγικῶν μέσων, ἐπιθυμῶν νὰ διατηρήσῃ τὴν κυριότητα ἐπ' αὐτῶν, παραχωρεῖ μόνον τὴν χρῆσιν τούτων ἔναντι μισθώματος. Εἶναι εὐνόητον ὅτι εἰς περιόδους στενότητος κεφαλαίων ἐν τῇ χρηματαγορᾷ εἶναι συνήθεις αἱ τοιαῦται πράξεις μισθώσεως. Ὁ μισθωτὴς χρησιμοποιεῖ τὰ παραγωγικὰ μέσα συνήθως εἰς ἴδιον αὐτοῦ χῶρον ἔναντι ὠρισμένον μισθώματος, τοῦ ὁποῖου τὸ μέγεθος εἶναι τοιοῦτον ὥστε νὰ καλύπτῃ τὴν ἀξίαν φθορᾶς των (ἀπόσβεσιν), τοὺς τόκους τοῦ εἰς αὐτὰ ἐπενδυθέντος κεφαλαίου, τὸ ἀσφάλιστρον τῶν πάσης φύσεως κινδύνων, τὸ ποσὸν καθαρῶν κέρδους ὡς και τοῦ σχετικοῦ ἐπ' αὐτοῦ φόρου. Ὅσακις πρόκειται περὶ μισθώσεως ὀλοκλήρου ἐκμεταλλεύσεως, τὸ μίσθωμά περιλαμβάνει περίπου τὰ αὐτὰ ὡς και ἀνωτέρω στοιχεῖα, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ συμβόλαιον τῆς μισθώσεως τῶν ἀκινήτων δυνατὸν νὰ περιέχῃ ρήτραν ὀρίζουσαν ὅτι τὸ μίσθωμα μεταβάλλεται ἀναλόγως πρὸς τὸν ἐκάστοτε βαθμὸν ἀπασχολήσεως τῶν μισθωθεισῶν ἐγκαταστάσεων ἢ τὰς διακυμάνσεις τοῦ κύκλου ἐργασιῶν. Ἐνίοτε μάλιστα προβλέπεται ἐν τῇ μισθωτικῇ συμβάσει και δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη τοῦ ἐκμισθοῦντος τὰ παραγωγικὰ μέσα.

Ἡ μίσθωσις κινήτων και ἀκινήτων δύναται νὰ ὀδηγήσῃ και εἰς σχηματισμὸν κοινοπραξίας ὅταν μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου δύνανται νὰ ἐξευρεθοῦν τὰ μέσα παραγωγῆς.

• Ὑπερχρηματοδότησις ἀντιθέτως ἐμφανίζεται ὀσακις ἢ ἐπιχείρησις διαθέτει χρηματικὰ μέσα και ἐν γένει κεφάλαια περισσότερα τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὴν ὀμαλὴν ταύτης λειτουργ-

1. Πλὴν τῶν Η.Π.Α. ἐνθα οἱ Leasing ἐγνώρισαν ἀξιοσημείωτον ἐπιτυχίαν, ἰδρῶθησαν περιοδικῶς εἰς τὴν Μεγ. Βρεταννίαν ἢ «Mercantile Credit Co» (1960), εἰς τὸ Βέλγιον ἢ Locabel A. E., εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ Locafrance (1962) κ.ο.κ.

γίαν. Καί εἰς τὸν τομέα μὲν τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας ἡ ὑπερχρηματοδότησις δύναται νὰ προκληθῆ, εἴτε π ρ ο σ ω ρ ι ν ῶ ς συνεπείᾳ ἐσόδων προερχομένων ἐξ εἰσπραττομένων μέσφ τῶν τιμῶν πωλήσεως ἀποσβέσεων, εἴτε χ ρ ο ν ῖ ω ς, λόγφ μειώσεως τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς τὸν τομέα δὲ τῆς παγίας περιουσίας ἡ ὑπερχρηματοδότησις ἐκδηλοῦται ὁσάκις ἡ δυναμικότης τῆς παραγωγῆς τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τῶν ἐν γένει παγίων λόγφ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς εἶναι μονίμως ἀνωτέρα τῆς ἀπασχολήσεώς των.

Οὕτω, ἐφ' ὅσον δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ διαρκὴς καὶ πλήρης ἀπασχόλησις τοῦ παγίου ἐξοπλισμοῦ, ἡ ἐπιχείρησις εὐρίσκεται πρὸ ἀδυναμίας εἰσπράξεως τοῦ ἐπενδυθέντος εἰς τοῦτο κεφαλαίου, μέσφ τῶν ἐτησίων ἀποσβέσεων. Τέλος, ἡ ὑπερχρηματοδότησις δυνατὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν προμήθειαν ἢ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐν γένει ἐξοπλισμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τιμὰς κτήσεως ἢ κόστους κατὰ πολὺ ὑψηλοτέρας τῶν ἀντιστοίχων ὁμοειδῶν παγίων στοιχείων τῶν ἀνταγωνιστριῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ περίπτωση αὕτη τῆς ὑπερχρηματοδοτήσεως ὁμοιάζει μὲ ἐκείνην τῆς ἀποκτήσεως μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ ὑπερτέρου τοῦ ἀναγκαιοῦντος καὶ ὀφείλεται ἐπίσης ἐν πολλοῖς εἰς σφάλματα ὀργανωτικῆς φύσεως.

Συνοψίζοντες καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ὑπερχρηματοδότησις ἀποτελεῖ ἐν εἶδος ἀ ρ α ῖ ῶ ς ε ω ς τοῦ κεφαλαίου (Kapitalverwässerung, Annacquamento del Capitale¹), ὡς συνέπειαν δὲ ἔχει τὴν μείωσιν τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐνῶ ὁσάκις μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγότερον κεφάλαιον ἐπιδιώκεται ἡ ἐπίτευξις μείζονος βαθμοῦ ἀποδοτικότητος εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ φαινομένου τῆς συμπυκνώσεως ἢ συμπίεσεως τοῦ κεφαλαίου (Kapitalkomprimierung). Ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς κυκλοφορίας τοῦ κεφαλαίου ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἔτι μεγαλυτέραν συμπύκνωσιν ἢ συμπίεσιν τοῦ μεγέθους τούτου.

● Ἀπὸ ἀπόψεως ἀφορμῶν χρηματοδοτήσεως.

Αἱ ἀφορμαὶ αἱ προκαλοῦσαι τὴν χρηματοδότησιν δυνατὸν νὰ εἶναι:

— Εἴτε τ α κ τ ι κ α ῖ.

— Εἴτε ἔ κ τ α κ τ ο ι.

1. Βλέπε *Vicenzo Mazi*, *Analisi di bilancio delle imprese*, Bologna 1953, σελ. 84.

13. α) *Τακτικά αφορμαί* χρηματοδοτήσεως εἶναι αἱ καθημερινὰ ἀνάγκαι χρήματος, τόσον διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν παλαιότερων βραχυπροθέσμων ὑποχρεώσεων ὅσον καὶ διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν εἰς κεφάλαιον κινήσεως. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς λεγομένης *τρεχούσης χρηματοδοτήσεως*, δι' ἧς ἡ ἐπιχειρήσις καλύπτει τὰ τυχὸν ἐμφανιζόμενα ἑλλείμματα μεταξὺ ἐξόδων καὶ ἐσόδων.

Ἐνδείκνυται νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ ἐκ μέρους τῆς ἐπιχειρήσεως κάλυψις ἀπάντων τῶν δημιουργουμένων ἐξόδων ἐξ ἰδίων αὐτῆς μέσον ἀποτελεῖ συνήθως σπανίαν περίπτωσιν. Κατὰ κανόνα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀνωτέρω καταβολῶν γίνεται προσφυγὴ εἰς ξένον κεφάλαιον βραχυπροθέσμου φύσεως, κυριώτεροι μορφαὶ τοῦ ὁποίου εἶναι : αἱ πιστώσεις ἐκ τῶν προμηθευτῶν, αἱ προκαταβολαὶ τῶν πελατῶν, τὰ μὴ διατεθέντα μερίσματα, ὡς καὶ αἱ πάσης φύσεως τραπεζικαὶ πιστώσεις.

14. β) *Ἐκτακτοὶ αφορμαί* χρηματοδοτήσεως—μακροχρονίου κατὰ κανόνα φύσεως—εἶναι¹ αἱ προκύπτουσαι εἰς περιπτώσεις :

— Ἰδρύσεως καὶ μετατροπῆς.

— Ἐπεκτάσεως.

— Ἐξυγιάνσεως.

β) *Ἰδρύσεις καὶ μετατροπῆ*. Κατὰ τὴν ἴδρυσιν, πλὴν τῶν ὀργανωτικῶν τίθενται καὶ προβλήματα φύσεως χρηματοοικονομικῆς, συνιστάμενα εἰς τὴν κατάλληλον ἐπιλογὴν τῶν πηγῶν κεφαλαίου, τὴν ἐνδεδειγμένην τούτων ἐπένδυσιν εἰς παραγωγικὰ μέσα, ὡς καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἀναγκαιούσιντος κεφαλαίου κινήσεως. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν περιπτώσει μετατροπῆς, ἥτις, ἂν καὶ βασικῶς ἀποτελεῖ πρᾶξιν νομικῆς φύσεως, ἐν τούτοις συνδέεται στενῶτατα καὶ δημιουργεῖ χρηματοοικονομικὰ προβλήματα.

Εἰς τὴν καθ' αὐτὸ μετατροπὴν παρέλκει ἡ ἀνάγκη τῆς διαλύσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως. Ἐὰν ὅμως προηγήται ἡ ἐν λόγῳ διαδικασία, τότε ἐν τῇ οὐσίᾳ πρόκειται περὶ ἐπανιδρύσεως.

Ἄν καὶ ἡ μετατροπὴ συντελεῖται κατ' ἀρχὴν ἐκουσίως καὶ ἀποβλέπει εἴτε εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ μεγέθους κεφαλαίου εἴτε εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ ἐκ τῆς διαθέσεώς του κινδύνου, ἐν τούτοις δύναται νὰ ἐπιβάλλεται καὶ νομοθετικῶς διὰ λόγους δημιουργίας μεγαλυτέρων οἰκονομικῶν μονάδων².

1. Βλέπε ἀναλυτικῶς Beckmann, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 99 ἐπ.

2. Οὕτω παρ' ἡμῖν, δυνάμει τοῦ Ν. 3190/55 ὠρίσθη ὅτι αἱ ἀνώνυμοι εἰταιρεῖαι ὧν τὸ κεφάλαιον εἶναι κατώτερον τοῦ 1 ἐκατ. δραχμῶν δεόν νὰ μετατραποῦν εἰς εἰταιρεῖας περιορισμένης εὐθύνης.

15. Γενικῶς, τὰ αἷτια τὰ ὀδηγοῦντα εἰς μετατροπὴν τῆς νομικῆς μορφῆς τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ποικίλα, κυριώτερα δὲ τούτων εἶναι :

Ἡ διὰ τῆς ἀξίσεως τοῦ κεφαλαίου δημοιοργία μεγαλυτέρων μονάδων. Πράγματι, διὰ τῆς μετατροπῆς ἀτομικῆς ἐπιχειρήσεως ἢ προσωπικῆς ἐταιρείας εἰς ἀνώνυμον τοιαύτην εὐχερέστερον δυνάμεθα νὰ ἐξεύρωμεν κεφάλαιον, διότι διὰ τῆς ἐκδόσεως μετοχῶν ἀποτείνομεθα εἰς πολυάριθμον κοινὸν καὶ εἰς μικρὰς εἰσφορὰς.

Ἡ δυνατότης περιορισμοῦ τοῦ κινδύνου. Ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία ὅλως ἰδιαιτέρως εὐνοεῖται ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης, δεδομένου ὅτι ὁ μέτοχος, πλὴν τοῦ ὅτι εὐθύνεται μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς μετοχῆς του, δύναται ἐπὶ πλέον ν' ἀποφύγη ἀπειλουμένους κινδύνους καὶ διὰ τὸ ποσὸν τοῦτο, διὰ τῆς ἐγκαίρου πωλήσεως ταύτης.

Ἡ ἐξασφάλιςς εὐρυτέρας πιστωτικῆς βάσεως. Εἰς τὴν ὁμοιορυθμον, φέρ' εἰπεῖν ἐταιρείαν—ἐφ' ὅσον μάλιστα πρόκειται περὶ συνεταίρων μεγάλης οἰκονομικῆς ἰσχύος—ἐξασφαλίζεται εὐρυτέρα πιστωτικὴ ἐπιφάνεια, λόγῳ τῆς ἀπεριορίστου εὐθύνης των, παρὰ εἰς τὴν ἐταιρείαν περιορισμένης εὐθύνης, ἔνθα οἱ ἐταῖροι εὐθύνονται μόνον μέχρι τοῦ ποσοῦ τῆς ἐταιρικῆς των μερίδος.

Ἡ ἀπόλαυσις φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν, αἷτινες εἴτε παρέχονται εὐθέως ἐκ μέρους τοῦ νομοθέτου πρὸς διευκόλυνσιν συγκροτήσεως μεγαλυτέρων μονάδων, εἴτε προκύπτουν ἐμμέσως ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐρεῦνης τῆς κειμένης φορολογικῆς νομοθεσίας τῶν καθ' ἕκαστα νομικῶν ἐπιχειρηματικῶν μορφῶν.

16. Εἰς πλείστας περιπτώσεις ἡ μετατροπὴ συνδυάζεται μετὰ τὴν ὀργανωτικὴν καὶ οἰκονομικὴν σταθεροποίησιν (αὔξισιν κεφαλαίου) τῆς οὕτω προκυπτούσης νέας μορφῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω συχνὰ ἐταιρεῖαι περιορισμένης εὐθύνης κατ' ἀρχὴν μετατρέπονται εἰς ἀνώνυμους ἐταιρείας, ἐν συνεχείᾳ δὲ προβαίνουν εἰς τὴν αὔξισιν τοῦ κεφαλαίου των δι' ἐκδόσεως νέας σειρᾶς μετοχῶν.

Ἀπὸ ἀπόψεως χρηματοοικονομικῆς ἡ ὅλη τεχνικὴ τῆς μετατροπῆς ἐγκεῖται εἰς τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τοῦ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πραγματικοῦ κεφαλαίου, περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἀύλων, ἵνα ἀποκαλυφθοῦν τυχὸν ὑπάρχοντα λανθάνοντα ἀποθεματικά ἢ ὑπερεκτιμηθέντα ἤδη περιουσιακὰ στοιχεῖα, καὶ καθορισθοῦν τόσον ἡ συμμετοχὴ τῶν νεοεισερχομένων ὅσον καὶ τὰ δικαιώματα τῶν ἀποχωρούντων.

ββ) *Ἐπέκτασις*. Καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπαιτεῖ τὴν ἔκτακτον διάθεσιν κεφαλαίου. Ἡ ἐπέκτασις αὕτη δυνατὸν ν' ἀναφέρεται καὶ ν' ἀντανακλᾷ εἴτε εἰς τὸν τομέα τῆς κυκλοφοροῦσης, εἴτε εἰς τὸν τομέα τῆς παγίας περιουσίας, εἴτε καὶ εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τομεῖς.

Ἐὰν ἡ ἐπέκτασις ἀφορᾷ τὴν κυκλοφοροῦσαν περιουσίαν, τοῦτο σημαίνει αὕξησιν τῶν ἀποθεμάτων πρώτων καὶ βοηθητικῶν ὑλῶν διὰ τὴν διεύρυνσιν τῆς παραγωγῆς ἢ χορήγησιν ἠϋξημένων πρὸς τοὺς πελάτας πιστώσεων (ἐνεργητικὴ χρηματοδότησις) διὰ τὴν αὕξησιν τοῦ κύκλου ἐργασιῶν.

Ἐὰν ἡ ἐπέκτασις ἀφορᾷ τὴν παγίαν περιουσίαν, τότε εὐρισκόμεθα πρὸ ὀργανωτικῆς προσπαθείας ἀποβλεπούσης εἰς τὴν αὕξησιν τοῦ μεγέθους τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τοῦ ἐν γένει μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Ἡ πηγὴ κεφαλαίου εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην εἶναι τελείως διάφορος τῆς πρώτης.

17. Ἀπὸ ἀπόψεως λογισμοῦ ἡ χρηματοδότησις πρὸς ἐπέκτασιν τῆς παγίας περιουσίας θέτει ὑπὸ ἔρευναν δύο βασικὰ προβλήματα: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐὰν ἡ ἐν λόγῳ ἐπέκτασις θὰ ὀδηγήσῃ οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἀπόλυτον ἀλλὰ καὶ τὴν σχετικὴν (ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον) αὕξησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐὰν τὰ ἐκ τοῦ δανεισμοῦ δημιουργούμενα νέα χρηματοοικονομικὰ βάρη θὰ δύνανται νὰ κοστολογηθοῦν καὶ νὰ καλυφθοῦν ἀπὸ τὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ τρεχούσας τιμὰς.

Ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν προβλημάτων τῆς ἐν λόγῳ χρηματοδοτήσεως δέον νὰ ἐρευνηθῇ καὶ τὸ ἐὰν ἡ ἐπέκτασις τῶν παγίων πρόκειται νὰ συντελεσθῇ ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ἢ ἐντὸς μακρᾶς χρονικῆς περιόδου. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν καθίσταται ἀναγκαία ἡ προσφυγὴ εἰς ἐξωτερικὴν χρηματοδότησιν (ἐκδοσις νέων μετοχῶν ἢ ὁμολογιῶν), ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν τὸ ἀναγκαιοῦν πρὸς τοῦτο κεφάλαιον δύναται νὰ ἐξευρεθῇ καὶ δι' ἐσωτερικῆς χρηματοδοτήσεως, ἥτοι ἀποταμιεύσεως τῶν κερδῶν (αὐτοχρηματοδοτήσεως).

Ἄν καὶ ἡ ἀνωτέρω αὕησις τοῦ κεφαλαίου προκαλεῖται λόγῳ ἀνάγκης ἐπεκτάσεως τῆς τεχνικοπαραγωγικῆς ὀργανώσεως (ἐκμεταλλεύσεως) τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐν τοῦτοις ἐνίοτε εἶναι δυνατὴ ἢ αὕησις τοῦ κεφαλαίου πρὸς ἐπέκτασιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἄνευ ἀντιστοίχου καὶ ἀμέσου ἐπεκτάσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεώς της.

Τοῦτο συναντᾶται κυρίως ὁσάκις δι' αὕξεως τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας ἐπιδιώκεται ἡ συμμετοχὴ εἰς

ἄλλας ἐπιχειρήσεις ἢ ἡ ἴδρυσις *θ υ γ α τ έ ρ ω ν* ἐπιχειρήσεων.

βγ) *Ἐξυγιάνσις*. Ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν τοῦ ὄρου ἔννοιαν ἡ ἐξυγιάνσις περιλαμβάνει πᾶν μέτρον ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὀμαλῆς λειτουργίας ἐπιχειρήσεώς τινος¹. Τὰ μέτρα ταῦτα δυνατὸν νὰ εἶναι τόσον φύσεως *τεχνικῆς* (τεχνικὴ ἐξυγιάνσις) ὅσον καὶ φύσεως *χρηματικῆς* (χρηματικὴ ἐξυγιάνσις).

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς χρηματοδοτήσεως ἐξετάζονται τὰ μέτρα τὰ ὁσέσιν ἔχοντα μὲ τὴν χρηματικὴν ἐξυγιάνσιν, ἥτοι τὴν ἀποκατάστασιν τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας² ἢ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς χρηματοδοτήσεως εἰς τὰ κανονικὰ αὐτῆς ἐπίπεδα.

18. Οὕτω ἡ χρηματικὴ ἐξυγιάνσις ἐπιδιώκει τὴν ἐπαναφορὰν τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῆς περιουσίας εἰς τὸ μέγεθος τοῦ ἐν τῷ ἰσολογισμῷ ἀπεικονιζομένου ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου³. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου συνήθως προτείνεται :

— Εἴτε ἡ μείωσις τοῦ μετοχικοῦ (ὀνομαστικοῦ) κεφαλαίου.

— Εἴτε ἡ ἀψίξις τούτου.

— Εἴτε ἡ ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπομάκρυνσις περιουσιακῶν στοιχείων.

Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἐξισοῦται λογιστικῶς ἡ ἐν τῷ ἐνεργητικῷ ἀναγραφομένη ζημίαι διὰ τῆς μείωσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ ἐφ' ὅσον βεβαίως τὸ ἀντίστοιχον πρὸς τὴν μείωσιν ποσὸν δὲν περιέρχεται εἰς τοὺς μετόχους⁴. Ἡ λογιστικὴ μείωσις τοῦ μετοχι-

1. Περὶ ἐξυγιάνσεως βλέπε κατωτέρω διεξοδικώτερον εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ κινδύνων.

2. Ἀλλὰ πλὴν τῆς συσσωρεύσεως ζημιῶν ἡ χρηματοοικονομικὴ ἰσορροπία δύναται νὰ διαταραχθῇ καὶ ἐξ ἄλλων αἰτίων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι : ἡ ποσοτικὴ ἢ χρονικὴ δυσαναλογία μεταξὺ λαμβανομένων καὶ χορηγουμένων πιστώσεων, ἢ ἡ συνεχῆς ἀνανέωσις (πάγωμα) βραχυπροθέσμως χορηγηθεισῶν πιστώσεων, ἢ ἡ ἀδυναμία μετατροπῆς εἰς μακροπρόθεσμον δανεισμὸν πιστώσεων βραχυπροθέσμως ληφθεισῶν (μεταβατικῆς φύσεως), ἢ τέλος ὅταν συνεπείᾳ δυσμενῶν συνθηκῶν τῆς «ἀγορᾶς χρήματος» δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ βραχυπρόθεσμος δανεισμὸς ὑπὸ τὴν μορφήν τραπεζικῶν προεξοφλήσεων. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐνδείκνυται ἡ ἄμεσος χρηματικὴ ἐξυγιάνσις, ἣτις συνήθως ἐπιτυγχάνεται εἴτε διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν πιστωτικῶν προθεσμιῶν εἴτε—περίπτωσις σχετικῶς σπανία—διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν ἐν γένει δανειστικῶν εἰς μετόχους ἢ ἐτέρους.

3. Κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰς ἀνωνύμους ἐταιρείας, ἐνθα τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον ἀποτελεῖ μέγεθος σταθερόν.

4. Κατὰ κανόνα ὁμῶς διὰ τῆς ἐξυγιάνσεως δὲν ἐπιδιώκεται μόνον ἡ ἐξάλειψις τῆς ἐν τῷ ἰσολογισμῷ εἰκονιζομένης ζημίας, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ τῆς δημιουργίας θετικοῦ ὑπέδ' αὐτῆς περιθωρίου. Οὕτω, ἐάν ἐπὶ παραδείγματι τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον ἀνέμχεται εἰς 80, ἡ δὲ ζημία

κοῦ κεφαλαίου ἐπιτυγχάνεται ἢ διὰ μειώσεως τῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν¹—μέχρι τοῦ κατωτάτου ἐπιτρεπομένου ὑπὸ τοῦ νόμου ὄριου ὀνομαστικῆς ἀξίας τούτων—ἢ δι' ἀριθμητικοῦ περιορισμοῦ τῶν κυκλοφορουσῶν μετοχῶν (φέρ' εἰπεῖν δι' ἀνταλλαγῆς 2 παλαιῶν μετοχῶν πρὸς 1 νέαν), ἢ δι' ἐκουσίας παραιτήσεως ἑκάστου μετόχου ἐξ ἀριθμοῦ τινος τῶν μετοχῶν του².

Ἐπίσης εἶναι δυνατὴ ἡ ἀποφυγὴ τῆς μειώσεως τοῦ κεφαλαίου διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τυχόν φανερῶν ἢ λανθάνοντων ἀποθεματικῶν³. Ἐνταῦθα⁴ βεβαίως πρόκειται περὶ οἰονεὶ χρηματικῆς ἐξυγίανσεως, δεδομένου ὅτι ἡ ἐμφανιζομένη λογιστικῶς ζημία προέκυψε, φέρ' εἰπεῖν, λόγῳ ἐπιταχυνθέντος ρυθμοῦ ἀποσβέσεων ἢ τυχόν ἀποκρύψεως κερδῶν. Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐν τῷ ἰσολογισμῷ ἰσορροπίας συνήθως διενεργεῖται ἀναπροσαρμογὴ τῆς ἀξίας τῶν παγίων.

Κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ ζημία εἶναι πραγματικὴ καὶ οὐχὶ λογιστικὴ—ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν ὑπερμέτρων ἀποσβέσεων—ἡ οἰκονομικὴ ἰσορροπία ἀποκαθίσταται δι' εἰσορῆς νέων χρηματικῶν μέσων⁵. Ἡ περίπτωσις αὕτη συνιστᾷ τὴν γνησίαν χρηματικὴν ἐξυγίανσιν, ἥτις διὰ τὴν πραγματοποιηθῆ προϋποθέτει μικρὸν ἀριθμὸν μετόχων, ὡς καὶ σύμφωνον γνώμην αὐτῶν περὶ αὐξήσεως τῶν εἰσφορῶν των.

Τέλος κατὰ τὴν τρίτην περίπτωσιν, ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται αὕτη ὀλίγον παράδοξος, ἡ προκύπτουσα ζημία εἶναι ἀποτελεσματικῶς ὑπερβολικῆς εἰσορῆς κεφαλαίου ἐπενδυθέντος εἴτε εἰς πά-

εἰς 9, τὸ νέον κεφάλαιον δὲν προσδιορίζεται εἰς 21, ἀλλὰ εἰς πολὺ μικρότερον μέγεθος (ἔστω 18 ἢ 15), τὸ δὲ θετικὸν περιθώριον (κέρδος ἐξυγίανσεως) χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν διενέργειαν ἐνισχυμένων ἀποσβέσεων ἢ τὸν σχηματισμὸν λανθάνοντων ἀποθεματικῶν κ.ο.κ.

1. Γίνεται σφράγισις τούτων δι' ἀναγραφῆς τῆς μειωμένης νέας ἀξίας των.

2. Ἡ περίπτωσις αὕτη ἐμφανίζεται εἰς Ἄωνόμους Ἑταιρείας οἰκογενειακῆς μορφῆς. Ἐν προκειμένῳ ἡ παραίτησις αὕτη τεχνικῶς καθίσταται εὐχερῆς, δεδομένου ὅτι πολλάκις αἱ μετοχαὶ οὐδὲ κἄν εἶναι ἐκτυπωμένοι.

3. Ἡ κεφαλαιοποίησις τῶν ἀποθεματικῶν κατὰ τὸ ἀρθρ. 26 § 1 τοῦ Ν. Δ. 3828/55 θεωρεῖται ὡς διανομὴ κερδῶν καὶ δὴ εἰσόδημα ἐκ κινητῶν ἀξιών.

4. Βλέπε *Beckmann*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 165, *Tondory H.* καὶ *E. Gsell*, *Finanzierungen*, 1948, σελ. 300.

5. Ἐν προκειμένῳ διενεργεῖται ἀρχικῶς μὲν μείωσις τοῦ κεφαλαίου κατὰ τὸ ποσὸν τῆς συσσωρευθείσης ζημίας, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐπακολουθεῖ αὐξήσις τοῦ κεφαλαίου. Εἰς τὴν πρᾶξιν χαρακτηριστικῶς ἡ μέθοδος αὕτη ἀπεκλήθη « μέθοδος ἀκκορ-ντεὸν » (*procedé de l'accordéon*).

για εἴτε εἰς κυκλοφοριακὰ εἴτε καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς κατηγορίας περιουσιακῶν στοιχείων. Οὕτω, ἢ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἀδράνεια τῶν παγίων ἐπιβαρύνει τὸ κόστος τῶν παραγομένων προϊόντων μὲ τὰς ἀντιστοίχους ἀποσβέσεις, αἵτινες μὴ δυνάμεναι νὰ εἰσπραχθῶσι ὀλοσχερῶς ἐκ τοῦ τιμήματος ὀδηγοῦν εἰς ζημίαις. Ἐν προκειμένῳ ἐνδείκνυται ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν στοιχείων τοῦ ἀργοῦντος παγίου ἐνεργητικῶς.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων χρηματικῆς ἐξυγιάνσεως μόνον ἡ δευτέρα προκαλεῖ θέματα παθητικῆς χρηματοδοτήσεως.

Τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας διακρίσεις τῆς χρηματοδοτήσεως συνοψίζομεν εἰς τὸ ἐπόμενον σχεδιάγραμμα (σελ. 254).

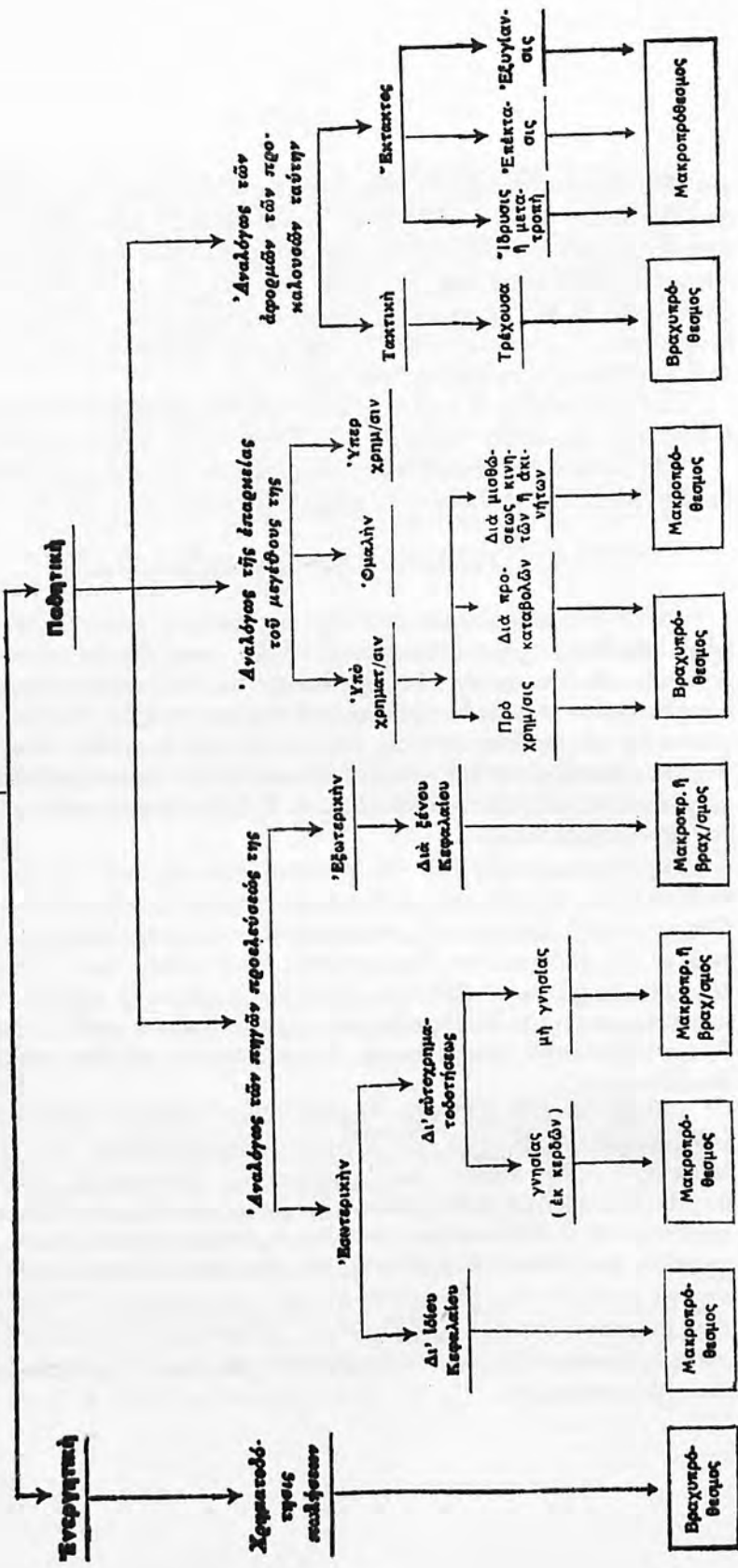
III.— Ἀναγκαῖον μέγεθος χρηματοδοτήσεως

1. Ἡ εἰς κεφάλαιον ἀνάγκη τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπολογίζεται βάσει σχεδίου χρηματοδοτήσεως, ὅπερ, κατ' ἀρχήν, συντάσσεται πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο περιλαμβάνονται αἱ εἰς κεφάλαιον ἀνάγκαι ταύτης δι' ἐπενδύσεις τόσον εἰς πάγια ὅσον καὶ εἰς κυκλοφοριακὰ στοιχεῖα. Καὶ ἐνῶ αἱ ἀνάγκαι κεφαλαίου διὰ πάγια δύνανται νὰ ὑπολογισθοῦν σχετικῶς εὐχερῶς, αἱ ἀνάγκαι κεφαλαίου διὰ κυκλοφοριακὰ προσδιορίζονται δυσχερέστερον.

Πράγματι, δυνάμεθα δι' ὑπολογισμοῦ τῆς πιθανῆς ζωῆς τῶν καθ' ἕκαστα παγίων νὰ καθορίσωμεν κατὰ προσέγγισιν τὸ μέγεθος καὶ τὴν διάρκειαν τῆς δεσμεύσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ μέσῳ ταύτης τὰς ἐνδεχομένας ὑποχρεώσεις ἐπιστροφῆς του. Ἀντιθέτως, τὰς εἰς κεφάλαιον ἀνάγκας διὰ κυκλοφοριακὰ στοιχεῖα μόνον κατὰ προσέγγισιν δυνάμεθα νὰ προβλέψωμεν, καθ' ὅσον ἀστάθμητοι ἐξωγενεῖς παράγοντες ἀνατρέπουν συνήθως κάθε βᾶσιν ὑπολογισμοῦ.

Οὕτω, ἢ ἐξέλιξις τῶν τιμῶν, τῶν ἐσόδων, τῆς διαρκείας κυκλοφορίας, ἢ ἀλλαγὴ τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἢ τῶν πηγῶν καὶ προθεσμιῶν δανεισμοῦ, ἀποτελοῦν μεγέθη μεταβλητὰ τοῦ σχεδίου τῆς βραχυπροθέσμου ἰδίως χρηματοδοτήσεως. Εὐνόητον ὡς ἐκ τούτου τυγχάνει ὅτι αἱ βᾶσει μακροχρονίων συμβάσεων ἐργαζόμεναι ἐπιχειρήσεις εὐχερέστερον δύνανται νὰ προβοῦν εἰς τὸν λογισμὸν τῶν εἰς κεφάλαια ἀναγκῶν των, ἐνῶ αἱ παράγουσαι δι' ἄγνωστον καταναλωτικὸν κοινὸν τυγχάνουν λιαν εὐπαθεῖς εἰς τὰς ἐπιδράσεις ἐκ τῆς ἀνεπίξεως τῆς οἰκονοικῆς συγκυρίας.

ΒΑΣΙΚΑ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΩΣ

2. Διὰ τοῦ κατωτέρω παραδείγματος¹ τίθεται ἀδρομερῶς τὸ πρόβλημα τοῦ λογισμοῦ τοῦ ἀναγκαιοῦντος κεφαλαίου, δεδομένου ὅτι διὰ τὴν ἐξέυρεσιν καὶ τὸν ὑπολογισμὸν ἐνδὲς ἐκάστου τῶν παρατιθεμένων στοιχείων καθίσταται ἀναγκαία ἡ κατάρτισις πλειόνων δευτερευόντων σχεδίων.

Οὕτω ἔστωσαν τὰ ἀκόλουθα :

Γήπεδα	Δρχ.	1 000 000	
Κτίρια	»	5 000.000	
Ἐξοπλισμὸς ἐν γένει	»	<u>1.600 000</u>	
Σύνολον παγίας περιουσίας			7.600 000

Δέσμευσις κεφαλαίου

Διάρκεια παραγωγῆς	ἡμέραι	15
Διάρκεια ἀποθηκεύσεως	»	30
Πιστώσεις χορηγούμεναι εἰς πελάτας	»	45
Σύνολον χρονικῆς δεσμεύσεως	»	<u>90</u>

Ἡμερησία δαπάνη

Διὰ πρώτας ὕλας	Δρχ.	100 000
Διὰ βοηθητικὰς ὕλας	»	20.000
Δι' ἡμερομίσθια	»	30 000
Δι' ἐν γένει δαπάνας	»	<u>10.000</u>
Σύνολον ἡμερησίων δαπανῶν	»	160.000

Ἡμερησία δαπάνη × χρονικὴν δέσμευσιν κεφαλαίου = ἀνάγκη κεφαλαίου δι' ἐπένδυσιν εἰς κυκλοφοριακὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα, ἦτοι :

$$160.000 \times 90 = 14\,400.000$$

+ ἀνάγκη κεφαλαίου διὰ παγίαν περιουσίαν 7 600.000

Συνολικὴ ἀνάγκη κεφαλαίου 22.000.000

3. Τὸ μέγεθος τοῦ ἀναγκαιοῦντος ἐκάστοτε κεφαλαίου εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἐξαρτᾶται² ἐν γένει :

- Ἐκ τοῦ τρόπου καὶ χρόνου ἐφοδιασμοῦ τῶν πρώτων ὑλῶν καὶ ἐν γένει ὑλικῶν.
- Ἐκ τῆς μορφῆς καὶ διαρκείας τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας.
- Ἐκ τῶν ἐν γένει συνθηκῶν διαθέσεως τοῦ προϊόντος.

1. Βλέπε *Beckmann L.*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 17.

2 Βλέπε *G. Fischer*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 207 ἐπ. *N. Polak*, *La circulation du capital dans l'entreprise etc.*, Paris 1935, σελ. 141 ἐπ. *N. Vaes*, *La technique du financement des entreprises etc.*, Paris 1946, σελ. 43 ἐπ. *K. Mellerowicz*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 56. *Ph. Simon*, *Le financement des entreprises*, Paris 1960, σελ. 9 ἐπ.

— Ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ ὑφισταμένου ἀνταγωνισμοῦ.

4. Ὁ τρόπος καὶ ὁ χρόνος ἐφοδιασμοῦ πρώτων ὑλῶν καὶ ἐν γένει ὑλικῶν ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὰς βιομηχανίας ἐν τῇ ἀσείῳ πρῶτων ὑλῶν. Ὁ ἐφοδιασμὸς οὗτος δυνατὸν νὰ διενεργῆται κανονικῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, δυνατὸν ὁμοίως νὰ λαμβάνῃ χώραν ἐντὸς ὠρισμένης ἐποχῆς. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἢ εἰς κεφάλαιον ἀνάγκη δὲν εἶναι τόσον αἰσθητή, καθόσον προΐουσης τῆς ρευστοποιήσεως τοῦ ἐτοίμου προϊόντος ἀνανεοῦνται καὶ τὰ εἰς πρώτας ὕλας ἀποθέματα. Τοῦτο ὁμοίως δὲν συμβαίνει ὁσάκις αἱ πρώται ὕλαι εἶναι ἐποχικοῦ χαρακτῆρος, ὁπότε αἱ μετασχηματίζουσαι ταύτας ἐπιχειρήσεις εἶναι ὑποχρεωμέναι ὅπως προβαίνουν εἰς ριζικὰς προμηθείας, καθ' ὠρισμένην ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Αἱ προμήθειαι αὗται, ὡς εἶναι εὐνόητον, συνεπάγονται τὴν δέσμευσιν σημαντικῶν κεφαλαίων, ἅτινα κατὰ μέγα ποσοστὸν ἐξευρίσκονται διὰ δανεισμοῦ. Τὰ ἐν λόγῳ κεφάλαια δέον νὰ εἶναι ἔτι μεγαλύτερα εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ φύσις τῆς συντελουμένης παραγωγῆς καθιστᾷ ἀπαραίτητον τὴν διατήρησιν μονίμων ἀποθεμάτων πρώτων ὑλῶν εἰς μεγάλας ποσότητας, διὰ λόγους τεχνικοῦς, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ἐξευγενισμοῦ τούτων. Αἱ καπνοβιομηχανίαι, φέρ' εἰπεῖν, ἐφοδιάζονται μὲν πρώτας ὕλας καθ' ὠρισμένην ἐποχὴν τοῦ ἔτους, διατηροῦν δὲ ἱκανὰ ἀποθέματα ἐπὶ μακρὸν διὰ λόγους ζυμώσεως αὐτῶν. Ἐπίσης αἱ βαμβακουργίαι, αἱ κονσερβοποιίαι, αἱ βιομηχανίαι ζαχαρέως κλπ. ἐμφανίζουσι παρομοίαν ἐποχικότητα κατὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν πρώτων ὑλῶν τῶν.

5. Ἄν καὶ δύναται μετὰ τινος ἀκριβείας, πλὴν περιπτώσεων συγκυριακῶν μεταβολῶν, νὰ ὑπολογισθῇ ἐκ τῶν προτέρων τὸ ἀναγκαιῶν μέγεθος κεφαλαίων εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, ἐν τούτοις παρατηρεῖται ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς ἐπιχειρήσεώς τινος ὡς ἐποχικῆς ἀπὸ ἀπόψεως ἐφοδιασμοῦ δὲν θέτει πάντοτε καὶ τὰ αὐτὰ προβλήματα ὡς πρὸς τοὺς τρόπους καὶ τὰς μεθόδους χρηματοδοτήσεώς τῆς. Πράγματι, ἐνῶ ἡ σακχαροβιομηχανία εἶναι ὑποχρεωμένη ὅπως τὸ σύνολον τῶν πρώτων ὑλῶν τῆς ἀγορᾶς ἢ μίαν ὠρισμένην ἐποχὴν τοῦ ἔτους, προβαίνει δὲ εἰς ἄμεσον καὶ ταχυτάτην ἐπεξεργασίαν αὐτῶν πρὸς ἀποφυγὴν ζυμώσεως τῶν τεύτλων—ἢτις ὡς ἀποτέλεσμα θὰ εἶχε τὴν μείωσιν τοῦ περιεχομένου τούτων εἰς σάκχαρον—ἢ βαμβακουργία ναὶ μὲν παρου-

σιάζει εποχικότητα εἰς τὸν τομέα τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῆς πρώτης ὕλης, ἐν τούτοις ὁμως δὲν ἀντιμετωπίζει καὶ τὴν ἄμεσον ἐπεξεργασίαν ταύτης, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ εἰς κεφάλαιον ἀνάγκαι τῆς καθίστανται μικρότεραι λόγῳ μὴ ταυτοχρόνου καταβολῆς καὶ τοῦ συνόλου τῶν ἡμερομισθίων καὶ ἐν γένει τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν. Ἀλλὰ πέραν τοῦ μεγέθους τῶν προμηθευομένων πρώτων ὑλῶν ὁ τρόπος τῆς χρηματοδοτήσεως ποικίλλει μεταξὺ ἐποχικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς ἢ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν προμηθευτῶν. Οὕτω γὰρ μὲν ἡ βιομηχανία σακχάρους καὶ ἡ βαμβακουργία δεόν νὰ συγκροτοῦν ὀλοσχερῶς τὰ ἀποθέματά των κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς, ἐν τούτοις ἡ πρώτη ἔχει προμηθευτὰς πλῆθος μικρῶν καλλιεργητῶν, οἵτινες λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν τῶν συνθηκῶν ἀδυνατοῦν νὰ παράσχουν προθεσίαν ἐξοφλήσεως, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ δευτέρα προβαίνει εἰς τὴν προμήθειαν τοῦ βάμβακος ἀπὸ τοὺς ἐν γένει ἐνδιαμέσους (χονδρεμπόρους), κατὰ κανόνα οἰκονομικῶς ἰσχυροῦς, οἵτινες εἶναι εἰς θέσιν νὰ χορηγοῦν ἀναλόγους πιστώσεις. Ἐπίσης μειωμένη τυχὸν προσφορὰ τῆς πρώτης ὕλης, λόγῳ καταστροφῆς ἢ μειώσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, συνεπάγεται καὶ τὴν μεταβολὴν οὐ μόνον τῆς τιμῆς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν συνήθων τρόπων ἐξοφλήσεως ταύτης.

Ἡ ἀνωτέρω περίπτωσις, τελείως ἐνδεικτικῶς χαρακτηρῶς, σκοπὸν ἔχει νὰ τονίσῃ ὅτι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐποχικότητος εἰς τὸν τομέα τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων οὐδόλως συνεπάγεται τὴν αὐτὴν ἀνάγκην κεφαλαίου, ὡς καὶ τοὺς αὐτοὺς τρόπους χρηματοδοτήσεως.

6. Κατὰ κανόνα, καὶ ἐφόσον δὲν ἐμφανίζεται ἐποχικότης εἰς τὸν τομέα τοῦ ἐφοδιασμοῦ, ἢ εἰς κεφάλαιον ἀνάγκη τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ προμηθείας ποικίλλει ἀναλόγως τῆς ἡμερησίας ἀνάγκης καταναλώσεώς των εἰς πρώτας καὶ βοηθητικὰς ὕλας, ὡς καὶ τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τούτων, ἤτοι τοῦ χρονικοῦ διαστήματος μεταξὺ ἐκδηλώσεως τῆς ἀνάγκης καὶ παραλαβῆς τῶν ὑλῶν. Δηλαδή ὅσον μεγαλύτερος εἶναι ὁ χρόνος μεταξὺ παραγγελίας ὑλῶν καὶ ἐνάρξεως τῆς παραδόσεως τούτων τόσον μεγαλύτερον δεόν νὰ εἶναι τὸ ἀπόθεμα καὶ ἄρα τὸ ἀναγκαίου κεφάλαιον διὰ τὴν συγκρότησίν του.

Ἐὰν φέρ' εἰπεῖν :

Ἡ ἡμερησία κατανάλωσις ὑλῶν ἀνέρχεται εἰς

2 τόννους

Ὁ δὲ ἀπαιτούμενος χρόνος προμηθείας των ἀνέρχεται εἰς 5 ἡμέρας
Τὸ ἀναγκαιὸν ἐλάχιστον ἀπόθεμα ἀναβιβάζεται εἰς 10 τόννους

Ἐνῶ ἐάν :

Ἡ ἡμερησία κατανάλωσις ὑλῶν ἀνέρχεται εἰς 2 τόννους
Ὁ δὲ ἀπαιτούμενος χρόνος προμηθείας των εἶναι 20 ἡμέραι
Τὸ ἀναγκαιὸν ἐλάχιστον ἀπόθεμα ἀναβιβάζεται εἰς 40 τόννους

Τὸ ἀναγκαιὸν τοῦτο ἐλάχιστον ἀπόθεμα καλεῖται καὶ « σι-
δηροῦν ἀπόθεμα »¹, ἔχει δὲ χαρακτηῖρα παγίου περιο-
σιακοῦ στοιχείου παρὰ τὸ ὅτι συγκροτεῖται ἀπὸ κυκλοφοριακὰ
στοιχεῖα. Τὸ σιδηροῦν τοῦτο ἀπόθεμα, διὰ λόγους μελζονος ἀσφα-
λείας, συνήθως προσαυξάνεται διὰ μιᾶς ἐπὶ πλέον ποσότητος ὡς
« περιθωρίου ἀσφαλείας ».

7. Ἐσχάτως, ἡ εἰδικὴ βιβλιογραφία² ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ὀρθολογικοῦ
μεγέθους τῶν ἐκάστοτε ἐφοδιαζομένων ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν γένει ὑλῶν συνεχῶς
πλουτίζεται. Τοῦτο εὐκόλως ἐξηγεῖται, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν σύγχρονον διοίκησιν
τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ ὀλον ἐντεινομένου διεθνοῦς ἀνταγωνι-
σμοῦ ἐπιβάλλεται συνεχῆς ἐπαγρύπνησις διὰ μεγαλυτέραν συμπίεσιν καὶ ἐξυγίανσιν
τοῦ κόστους. Ἡ ἀνευ διακοπῶν καὶ καθυστερήσεων ἀπρόσκοπτος συνέχισις τῆς διαδι-
κασίας τῆς παραγωγῆς καὶ διαθέσεως μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν μικροτέρων ἀποθεμάτων
ὑλῶν καὶ ἐν γένει ὑλικῶν, ὡς καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς τῆς ἐπιχειρήσεως μὲ τὰς ἐκάστοτε
ἀπαραιτήτους ποσότητας ἐκ τούτων ἀποτελοῦν ἀποφασιστικὰ μέσα μειώσεως τοῦ
κόστους καὶ λυσιτελοῦς ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος τῆς χρηματοδοτήσεως.

1. Τὸ σιδηροῦν ἀπόθεμα πρέπει νὰ διαπιστοῦται δι' ἕκαστον εἶδος ὕλης κεχωρι-
σμένως. Τὸ ἄθροισμα δὲ τῶν ἐπὶ μέρος σιδηρῶν ἀποθεμάτων εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνο
τῆς ἀποθήκης ὅπερ θεωρητικῶς ἀκίνητοποιεῖται.

Ἡ ἐπιχειρήσις πέραν τῶν σιδηρῶν ἀποθεμάτων δέον νὰ προσδιορίζη καὶ τὸ μέ-
γεθος τῶν ἀρίστων αὐτῆς ἀποθεμάτων, ἅτινα ἐπηρεάζονται ἐκάστοτε ἐκ παραγόν-
των φύσεως ἐνδο- καὶ ἐξω- ἐπιχειρηματικῆς. Πᾶν ἀπόθεμα ὅπερ ὑπερβαίνει τὸ ἄρι-
στον καλεῖται κερδοσκοπικόν, τὸ δὲ ὕψος τούτου οὐδόλως σχετίζεται μὲ τὰς
ἀνάγκας τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ προσδιορίζεται ἀναλόγως τῆς προοπτικῆς αὐξήσεως τῆς
τιμῆς τούτου, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὸ κόστος χρήματος, τὰ ἐξοδα ἀποθηκεύσεως,
ἀσφαλείας, καὶ τοὺς ἐν γένει ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἀγορᾶς συναφεῖς κινδύνους.

2. L. Pack, Optimale Bestellmengen und optimale Losgrosse, Wiesbaden
1964. F. Haussmann, Operations Research in Production and Inventory Control,
N. York, Londres 1962, σελ. 13 ἐπ. B. P. Dzielinski, C. T. Baker, A. S. Manne,
Simulation tests of lot size programming, Management Science 1963, σελ. 229-
258. K. Mellerowicz, Betriebswirtschaftslehre der Industrie, τόμος I, 3η ἐκδοσις
1958, σελ. 224 ἐπ., 381 ἐπ. L. Orth, Die Eignung der Losgroszenformel als
Instrument der Produktionsplanung ZfhF. 1961, σελ. 738. M. E. Salvesson, A
Problem in optimal Machine Loading, Management Science τ. II 1956, σελ.
232-260. A. Vazsonyi, Economic Lot size Formulae in Manufacturing Opera-
tions Research 1957, σ. 28-44. Α. Παπαδημητρίου, Περί ἀποθεμάτων, Ἀθήναι 1966.

Διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ μεγέθους τῶν ἐκάστοτε παραγγελιῶν συµμεταβάλλονται κατὰ τρόπον ἀντίστροφον δύο κατηγορίαι ἐξόδων: ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ κατὰ μονάδα κόστος τῆς παραγγελίας μειοῦται, ἐφ' ὅσον αὐξάνει ἡ ποσότης ταύτης καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπέρχεται μία διόγκωσις τῶν ἐν γένει χρηματοοικονομικῶν ἐξόδων καὶ ἐξόδων τῆς ἀποθηκείσεως ὡςάκις τὸ μέγεθος τῶν ἐκάστοτε προμηθευομένων ποσοτήτων εἶναι ἀνώτερον τοῦ κανονικοῦ καὶ ἀπαραιτήτου. Οὕτω θὰ ἐνόμιζε τις ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι προτιμητέον εἶναι νὰ γίνωνται αἱ παραγγελίαι εἰς μικρὰς ποσότητας εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀποφεύγωνται τὰ ἐξόδα ἐκεῖνα ἅτινα εἶναι συνάρτησις καὶ μεταβάλλονται αὐξητικῶς ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθος ταύτης.

Ἐξ ἄλλου ὁμως τὸ μεγαλύτερον μέγεθος τῶν παραγγελιῶν συνεπάγεται τὴν κατὰ μονάδα μικροτέραν ἐπιβάρυνσιν μὲ σταθερὰ ἐξόδα, λόγῳ τῆς διευρυνομένης βάσεως ἐπιμερισμοῦ τούτων.

Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ ἐν ὄψει τῆς προσπάθειας ἐπιτεύξεως ὅσον τὸ δυνατόν μικροτέρου κόστους—ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι αἱ τιμαὶ ἐφοδιασμοῦ παραμένουν σταθεραὶ—αἱ ἐπιχειρήσεις ἀναζητοῦν ὅπως προσδιορίσουν τὸ ἀριστον μέγεθος τῶν ἐκάστοτε παραγγελιῶν, ὅπερ εἰς τὴν πρᾶξιν ἐπεκράτησε νὰ λέγεται καὶ μέγεθος «παρτίδος». Εἰς τὸν προσδιορισμὸν τούτων προβαίνουν, ἐφ' ὅσον βεβαίως τὰ προμηθευόμενα εἶδη εἶναι ἀνεξάρτητα ἐποχικῶν ἐπιδράσεων καὶ δύνανται ὑπὸ τὰς αὐτὰς τιμὰς καὶ εἰς τὰς αὐτὰς ποσότητας νὰ ἀποκτῶνται ἀπροσκόπιτως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους.

8. Διὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῆς ἀρίστης πρὸς παραγγελίαν ποσότητος ἐφαρμόζεται ὁ ἀκόλουθος ἀλγεβρικός τύπος¹:

$$x = \sqrt{\frac{2 \cdot U \cdot K_{fp}}{K_{vp} \cdot (i+j)}}$$

Ἐνθα:

x = ἡ πρὸς παραγγελίαν ποσότης (ἡ μονὰς ποσότητος δυνατόν νὰ ἐκφράζεται εἰς τεμάχια, χιλιόγραμμα, μ³ κ.ο.κ.).

K_{vp} = ἡ τιμὴ παραγγελησομένης μονάδος. Συνήθως τὸ K_{vp} θεωρεῖται ὡς μέγεθος σταθερόν, ὅπερ σημαίνει ὅτι δὲν μεταβάλλεται ἡ τιμὴ τῆς ἀγορᾶς.

K_{fp} = τὸ σταθερόν κόστος τῆς παραγγελίας (ἀνευ τῶν ἐξόδων τῆς ἀποθηκείσεως).

i = τὸ ἐτήσιον ἐπιτόκιον τοῦ μέσου κεφαλαίου τοῦ ἐπενδυθέντος εἰς ἀποθέματα.

j = τὸ ἐπὶ πλεόν ποσοστὸν μὲ τὸ ὅποσον ἐπιβαρύνεται ἐκάστη παραγγελία δι' ἐξόδα ἐτησίας ἀποθηκείσεως.

U = ἡ κατ' ἔτος πωλουμένη ποσότης τοῦ περὶ οὗ πρόκειται εἶδους.

Ἐπίσης πλὴν τῆς ἀρίστης πρὸς παραγγελίαν ποσότητος δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν καὶ τὴν ἀρίστην διάρκειαν ἀποθηκείσεως « t » ἢ τὴν ἀρίστην συχνότητα τῶν παραγγελιῶν « m » διὰ τῶν ἀκολουθῶν ἀλγεβρικῶν τύπων:

$$t = \frac{x}{U} = \sqrt{\frac{U \cdot K_{vp} (i+j)}{2 K_{fp}}}$$

καὶ:

$$m = \frac{U}{x} = \sqrt{\frac{2 K_{fp}}{U \cdot K_{vp} \cdot (i+j)}}$$

1. Βλέπε *E. Gutemberg*, *Sortenproblem und Losgrosse*, *Handwörterbuch der Betriebswirtschaft*, τ. III, Stuttgart 1960, σελ. 4897 ἔκ.

Ούτω εάν υποθέσωμεν ότι :

τὸ K/p = (ἤτοι : τὸ σταθερὸν κόστος παραγγελίας) εἶναι 120

τὸ U = (ἤτοι : ἡ κατ' ἔτος πωλουμένη ποσότης τοῦ συγκεκριμένου εἴδους) ἀνέρχεται εἰς 600

τὸ K_{np} = (ἤτοι : ἡ τιμὴ ἐκάστης ἀγοραζομένης μονάδος) εἶναι 48

τὸ $(i+j)$ = (ἤτοι : τὸ ἐπιτόκιον + τὰ ἔξοδα ἀποθηκείσεως) εἰς 30 %

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἔχωμεν :

$$x = \sqrt{\frac{2 \cdot 600 \cdot 120}{48 \cdot 0,30}} = 100$$

$$t = \sqrt{\frac{2 \cdot 120}{48 \cdot 0,30 \cdot 600}} = 1/2 \text{ ἔτος ἢ } 180 \text{ ἡμ.}$$

καί :

$$n = \sqrt{\frac{48 \cdot 0,3 \cdot 600}{2 \cdot 120}} = 2 \text{ παραγγελίαι κατ' ἔτος.}$$

9. Διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀρίστου μεγέθους ἐκάστης παραγγελίας δέον νὰ συνεξετάζεται ἐκάστοτε καὶ τὸ κόστος ἀποθηκείσεως τὸ ὁποῖον συνεπάγεται αὐτή.

Τὰ ἐν γένει ἔξοδα ἀποθηκείσεως δυνάμεθα νὰ τὰ κατατάξωμεν εἰς τὰς ἀκολουθους κατηγορίας :

α) Τὰ σταθερὰ κατὰ παραγγελίαν ἔξοδα ἀποθηκείσεως, ἅτινα εἶναι ἀσχετα πρὸς τὴν παραγγελιομένην ποσότητα καὶ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποθηκείσεως.

β) Τὰ ἔξοδα ἀποθηκείσεως, ἅτινα ἐξαρτῶνται μὲν ἐκ τῆς παραγγελίας, εἶναι ὅμως ἀνεξάρτητα τῆς διάρκειας ἀποθηκείσεως ὡς, φέρ' ἐπιτείν, τὰ ἔξοδα εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἀποθήκην.

γ) Τὰ ἔξοδα ἀποθηκείσεως, ἅτινα εἶναι μὲν ἀνεξάρτητα τῆς παραγγελίας, σχετίζονται ὅμως μὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποθηκείσεως καὶ τέλος

δ) Τὰ ἔξοδα ἀποθηκείσεως, ἅτινα ἐξαρτῶνται τόσο ἐκ τῆς ἀποθηκευομένης ποσότητος ὅσον καὶ ἐκ τῆς διάρκειας τῆς παραμονῆς τῶν εἰδῶν εἰς τὴν ἀποθήκην, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἶναι τὰ ἀφορῶντα τὴν συντήρησιν τῶν εἰσαχθέντων εἰδῶν. Ἡ ἀπώλεια βάρους ἢ ὄγκου, ἢ φθορὰ καὶ ἡ ἐν γένει φύρα λόγῳ ἀποθηκείσεως περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἐν λόγῳ κατηγορίαν.

10. Ἄπαντες οἱ ἀνωτέρω ὑπολογισμοὶ ἐβασίζοντο εἰς τὸ γεγονός ὅτι αἱ τιμαὶ ἐφοδιασμοῦ παραμένουν σταθεραὶ κατὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Ἐάν ὅμως αὐταὶ ἐμφανίζουν μεταβολάς, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐνδείκνυται νὰ προσδιορίσωμεν τὰς ἀρίστας πρὸς παραγγελίαν ποσότητας ἀριστοποιούντες κατ' ἀρχὴν τὴν διάρκειαν τῆς ἀποθηκείσεως τῶν ἀγοραζομένων εἰδῶν. Οὔτω, ἐάν υποθέσωμεν ὅτι μία δεδομένη τρέχουσα τιμὴ « K_{np} » αὐξάνει μετὰ « t » χρονικὰς μονάδας κατὰ ποσοστὸν « a » καὶ δεδομένου ὅτι $x = t \cdot U$ θὰ δυνάμεθα, ἐάν τὸ « t » εἶναι καθωρισμένον, νὰ προσδιορίσωμεν εὐκόλως τὴν ἀντίστοιχον τιμὴν « x ». Ὅρίζοντες τὸ κόστος μιᾶς παραγελιομένης παρτίδος μὲ $K(t)$, παρατηροῦμεν ὅτι τοῦτο προσλαμβάνει τὸ μικρότερον αὐτοῦ μέγεθος ὅταν τὸ $\frac{K(t)}{t}$ ἐλαχιστοποιηταί. Δηλαδή ὅταν τὸ ὀριακὸν κόστος ἐν σχέσει πρὸς τὸν χρόνον ἰσοῦται μὲ τὸ κόστος κατὰ μονάδα χρόνου.

Τὸ ἐν λόγῳ κριτήριον δηλοῖ ὅτι καθίσταται ἀποδοτικὴ ἡ αὐξησης τῆς παραγγελίας μέχρις ὅτου ἡ συνολικὴ αὐξησης τοῦ κόστους τῆς ἐν λόγῳ παραγγελίας (ὀριακὸν κόστος) ἰσοῦται πρὸς τὸ κόστος κατὰ μονάδα χρόνου (μέσον κόστος). Μόλις ὅμως τὸ ὀριακὸν κόστος ὑπερβῆ τὸ μέσον κόστος εἶναι προτιμότερον νὰ ἀρνηθῶμεν ν' αὐξήσωμεν τὴν ποσότητα τῆς ἐν λόγῳ παραγγελίας καὶ νὰ προβῶμεν εἰς νέαν παραγγελίαν μετὰ πάροδον «*l*» μονάδων χρόνου.

11. Ἡ μορφή καὶ ἡ διάρκεια τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας.—Τὸ μέγεθος τοῦ ἀναγκαιοῦντος κεφαλαίου ἐξαρτᾶται ἐπίσης τόσον ἐκ τῆς μορφῆς τῆς παραγωγῆς (μηχανοποίητος παραγωγή—χειροποίητος παραγωγή—κατὰ μάζας ἢ ἐξατομικευμένη παραγωγή κ.ο.κ.), καθ' ὅσον ἀπαιτοῦνται ἐκάστοτε καὶ διάφοροι ἐπενδύσεις, ὅσον καὶ ἐκ τῆς διάρκειας τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας.

Ἡ διάρκεια τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναγκαιοῦντος ἐκάστοτε κεφαλαίου, ἄρα δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῆς χρηματοδοτήσεως. Τὸ μῆκος τῆς διαρκείας ταύτης ποικίλλει ἀναλόγως :

— Τῶν ἐφαρμοζομένων ἐκάστοτε μεθόδων τεχνικῆς.

— Τοῦ χρόνου τῆς ἀποθηκεύσεως τοῦ ἐπιβαλλομένου ἐκ τῆς παραγωγῆς.

— Τῶν ἐποχικῶν ἐπιδράσεων.

12. α) Ὡς πρὸς τὰς μεθόδους τεχνικῆς παρατηρήτεον ὅτι αὗται διάφορον ἐκάστοτε ἀσκοῦν ἐπίδρασιν ἀναλόγως τοῦ ἂν πρόκειται περὶ :

— Ἐπιχειρήσεων ἐντάσεως δαπανῶν πρώτων ὑλῶν.

— Ἐπιχειρήσεων ἐντάσεως δαπανῶν ἐργασίας.

Εἰς τὰς πρώτας ἡ τεχνικὴ προσπάθεια τείνει εἰς τὸν περιορισμὸν τοῦ χρόνου τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς πρώτης ὑλης, ὡς καὶ τὴν ἀποφυγὴν σπατάλης κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν ἢ κατεργασίαν ταύτης.

Ὁ περιορισμὸς οὗτος τῆς διαρκείας τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας δύναται νὰ ἐπέλθῃ μέχρις ὠρισμένου βεβαίως σημείου, πέραν τοῦ ὁποίου αὐτὴ αὐτὴ ἢ φύσις τῆς παραγωγῆς δὲν ἐπιτρέπει τὴν περαιτέρω χρονικὴν σμίκρυνσιν. Οὕτω, ἐν τῇ Βυρσοδεψίᾳ, φέρ' εἰπεῖν, διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν μέχρι τοῦδε χρησιμοποιουμένων δεψικῶν ὑλῶν διὰ τελειοποιημένων χημικῶν οὐσιῶν, ἐπετεύχθη μὲν οὐσιαστικὸς χρονικὸς περιορισμὸς τῆς βιομηχανοποιήσεως τῶν δερμάτων, τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ ἐκμηδένισις τοῦ χρόνου τῆς παραγωγικῆς τῶν διαδικασίας.

Ὁ περιορισμὸς τῆς διάρκειας τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας ὀδηγεῖ εἰς ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἀνανεώσεως τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας, ἐφόσον δὲ συνεπείᾳ τῆς συντμήσεως τῆς διάρκειας τοῦ τεχνοπαραγωγικοῦ κυκλώματος βελτιοῦται ἡ ρευστότης τῆς ἐπιχειρήσεως ἐλαττοῦται καὶ ἡ ἀντίστοιχος ἀνάγκη κεφαλαίου.

Εἰς τὰς δευτέρας αἱ τεχνικαὶ βελτιώσεις ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας διὰ τῆς μηχανικῆς τοιαύτης ἢ εἰς τὴν ὀρθολογικωτέραν χρησιμοποίησιν τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων. Πρὸ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου, ὁ ἐργοδότης ἠδύνατο ἐξαντλητικῶς καὶ ἀνεξέλεγκτως νὰ ἀπασχολῇ τὸν ἐργαζόμενον ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἐπὶ τῷ σκοπῷ μείωσεως τοῦ παραγωγικοῦ κυκλώματος, σήμερον ὁμοῦς τοιαύτη εὐχέρεια δὲν ὑφίσταται, καθ' ὅσον ὁ χρόνος τῆς κανονικῆς ἐργασίας καθορίζεται καὶ κατοχυροῦται ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας ἐκάστης χώρας. Οὕτω, ὁ ἐργοδότης περιορίζεται εἰς μέτρα καθαρῶς ὀργανωτικὰ διὰ τὸν περιορισμὸν τοῦ παραγωγικοῦ τοῦ κυκλώματος, μεταξὺ δὲ αὐτῶν προέχουσιν θέσιν κατέχει ἡ φροντίς τῆς ἐξευρέσεως τοῦ καταλληλοτέρου συστήματος ἀμοιβῆς ἐργασίας, ὅπερ οὐσιωδῶς ἐπηρεάζει τὴν διάρκειαν τῆς παραγωγῆς.

13.—β) Ὡς πρὸς τὸν χρόνον ἀποθηκεύσεως τὸν ἐπιβαλλόμενον ἐκ τῆς παραγωγῆς, παρατηρητέον ὅτι καὶ οὗτος ἐπιδρῶ ὁμοίως ἐπὶ τῆς διάρκειας τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, καθ' ὅσον τελικῶς προστίθεται εἰς τὸν καθ' αὐτὸ κύριον χρόνον τῆς παραγωγῆς. Πολλάκις μάλιστα ὁ χρόνος τῆς ἀποθηκεύσεως εἶναι σημαντικώτερος καὶ τοῦ χρόνου τῆς παραγωγῆς. Ἡ περίπτωσις αὕτη συναντᾶται ἐκεῖ ὅπου προηγεῖται ἢ ἔπεται τῆς ἐπεξεργασίας ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς ὕλης ἢ τοῦ παραχθέντος προϊόντος. Ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν ζυθοποιίαν ἀπαιτεῖται ἢ ἐπὶ μακρὸν ἀποθήκευσις τοῦ παραχθέντος προϊόντος διὰ λόγους καλυτέρας ζυμώσεως, τοῦτ' αὐτὸ δὲ συμβαίνει εἰς τὴν οἴνοποιίαν¹, ἢ τὴν παραγωγὴν ὠρισμένων γαλακτοκομικῶν προϊόντων κ.ο.κ. Ἡ τοιαύτη ἀποθήκευσις μὲ τὴν πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοῦσαν δέσμευσιν κεφαλαίων δύναται ν' ἀναληφθῇ ὑπὸ τῶν χονδρεμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες ἀναλαμβάνουσαι τὸ συμπληρωματικὸν τοῦτο τμῆμα τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας ἀνακουφίζουν τὰς παραγωγικὰς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὰς ἀντιστοίχους ἀνάγκας χρηματοδοτήσεως τοῦ ἐν λόγῳ τομέως.

1. Ἐκτὸς ἐὰν ἐξευρεθῶσι μέθοδοι «τεχνητῆς παλαιώσεως» τούτων.

Ἡ χρηματοδότησις αὐτῆ μέσφ τοῦ χονδρεμπορίου εἶναι μία ἐκ τῶν βασικῶν λειτουργιῶν τούτου, πολλάκις δὲ ἀποτελεῖ οὐσιαστικὴν αἰτίαν δικαιολογοῦσαν τὴν ὑπαρξίν του.

14.—γ) Τέλος, ὁ χρόνος τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ὑφίσταται πολλάκις εἴτε τὴν ἀμεσον ἐποχικὴν ἐπίδρασιν, ἣτις ἐμποδίζει τὴν συνεχῆ παραγωγὴν (π.χ. ἡ οἰκοδομικὴ βιομηχανία κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας χαλαροῦται ἢ καὶ διακόπτεται), εἴτε τὴν ἔμμεσον τοιαύτην, ὅσάκις εἰς τινὰ ἐποχὴν τοῦ ἔτους ὑφίστανται αἱ προϋποθέσεις ἐπιταχύνσεως τοῦ ρυθμοῦ ταύτης λόγφ ἀθρόας προσφορᾶς ἐργασίας καὶ κατὰ συνέπειαν εὐθνηοῦ ἡμερομισθίου (π.χ. εἰς Ἑλβετίαν κατὰ τὴν νεκρὰν περίοδον τοῦ τουρισμοῦ). Ἄλλαι πάλιν τῶν ὁποίων τὰ ἔτοιμα προϊόντα δὲν ἐπιδέχονται ἀποθεματοποίησιν, ὀφείλουν νὰ προσαρμόζουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν διάρκειαν τῆς παραγωγῆς των πρὸς ἐποχικὴν ζήτησιν (π.χ. παγοποιεῖα κλπ.).

15. *Αἱ ἐν γένει συνθῆκαι διαθέσεως τοῦ προϊόντος.*—Ἐπίσης αἱ ἀνάγκαι εἰς κεφάλαιον ποικίλλουν ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς διαθέσεως τοῦ προϊόντος, αἵτινες φυσικὸν εἶναι νὰ μεταβάλλωνται ἀναλόγως:

- Τῆς φύσεως τοῦ παραγομένου προϊόντος.
- Τῶν ἐφαρμοζομένων μεθόδων διαθέσεως καὶ παρεχομένων πιστώσεων.
- Τῆς ἐκ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς ἐπιβαλλομένης ἀποθεματοποιήσεως.
- Τῶν ἐποχικῶν ἐπιδράσεων.

Πράγματι, ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ παραγομένου προϊόντος ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ταχύτης διαθέσεώς του. Οὕτω ἡ διάθεσις τοῦ προϊόντος ἐπὶ τοσοῦτον καθίσταται μικροτέρα ὅσον τὸ παραγόμενον προϊόν ἐξειδικεύεται κατὰ ποιότητα καὶ ποικιλίαν, διότι, ὡς τυγχάνει εὐνόητον, περιορίζεται ὁ κύκλος τῶν καταναλωτῶν. Ὁ βάμβαξ, φέρ' εἰπεῖν, ἢ ὁ ἀκατέργαστος σίδηρος διατίθενται εὐκολώτερον παρὰ τὸ βιομηχανοποιηθὲν νῆμα ἢ τὸ ἐπεξεργασμένον μέταλλον. Γενικῶς, δύναται νὰ λεχθῆ δι' ὅσον μεγαλύτερα τυγχάνει ἡ πιθανότης μεταγενεστέρως χρησιμοποίησεως προϊόντος τινὸς τόσον ἀσθενέστερος εἶναι ὁ κίνδυνος τῆς μὴ ταχείας διαθέσεώς του.

Ἄλλα καὶ αἱ ἐφαρμοζόμεναι ἐκάστοτε μέθοδοι διαθέσεως τοῦ προϊόντος ἢ οἱ καθιερούμενοι τρόποι πληρωμῆς τῆς ἀξίας αὐτοῦ ἐπιταχύνουν ἢ ἐπιβραδύνουν τὸν ρυθμὸν τῆς καταναλώσεώς του ἐν τῇ ἀγορᾷ, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάγκην μεγαλυτέρων ἢ μικροτέρων κεφαλαίων.

Οὕτω εἰς τὴν ἀπ' εὐθείας ἢ ἄμεσον πώλησιν ἀπαιτοῦνται μεγαλύτερα κεφάλαια, διότι ἐν προκειμένῳ ἢ παράγουσα ἐπιχειρήσις χρηματοδοτεῖ τὸ σύνολον τῶν πωλήσεων¹, ἐνῶ εἰς τὴν ἄμεσον πώλησιν, ἔνθα τὸ χονδρικὸν καὶ λιανικὸν ἐμπόριον ἀναλαμβάνουν τὰ ἔξοδα ὀργανώσεως τῶν πωλήσεων, ὡς καὶ μέρος τοῦλάχιστον τῶν παρεχομένων πιστώσεων, αἱ ἀνάγκαι εἰς κεφάλαια περιορίζονται. Ἐπίσης, προκειμένου περὶ ἐξαγωγικῶν ἐπιχειρήσεων εἰδῶν μηχανικοῦ ἐν γένει ἐξοπλισμοῦ, ἅτινα δὲν δύνανται συνήθως νὰ πωληθοῦν ἢ νὰ ἐξαχθοῦν εἰμὴ μόνον διὰ τῆς παροχῆς διευκολύνσεων πληρωμῆς, αἱ παρεχόμεναι πιστώσεις καὶ ποσοτικῶς εἶναι μεγαλύτεραι, ἀλλὰ καὶ χρονικῶς ἐπιμηκέστεραι, γεγονότα ἅτινα ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀνάγκην μεγαλυτέρου κεφαλαίου.

Τὸ ἀναγκαιοῦν διὰ τὰς πωλήσεις κεφάλαιον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν. Καὶ ἐνταῦθα, ὅπως εἰς τὸν τομέα τῆς παραγωγῆς, δημιουργεῖται ἐν «σιδηροῦν ἀπόθεμα χρεωστῶν», ἧτοι ἐν ποσὸν χορηγουμένων πρὸς τοὺς πελάτας πιστώσεων, αἵτινες παραμένουν ἀρευστοποιήτοι λόγῳ τῆς συνεχοῦς ἀνανεώσεώς των. Ὁ κατάλληλος χειρισμὸς τῶν πιστώσεων ἐξυπηρετεῖ καὶ ἐξασφαλίζει κατὰ τρόπον εὐρυθμὸν τὰς πωλήσεις, ἢ διάρκειαν δὲ καὶ τὸ μέγεθος τούτων κυμαίνεται ἀναλόγως τῆς ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ δημιουργουμένης ἐν τῇ ἀγορᾷ καταστάσεως. Ἄλλὰ τὸ «σιδηροῦν τοῦτο ἀπόθεμα» προσαυξάνει ἔτι περαιτέρω ὅταν λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ διατιθεμένου προϊόντος αἱ παράγουσαι τοῦτο ἐπιχειρήσεις ἀναγκάζονται ὅπως χορηγοῦν πέραν τῶν συνήθων πιστώσεων πωλήσεως καὶ δάνεια πρὸς τοὺς ἐνδιαμέσους πρὸς κατασκευὴν τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἐπιτυχή διάθεσιν του ἐγκαταστάσεων. Αἱ ζυθοποιῖαι, φέρ' εἰπεῖν, ἢ αἱ βιομηχανίαι γάλακτος χορηγοῦν τοιαῦτα δάνεια εἰς τοὺς ἐν γένει πωλητὰς διὰ τὸν ἐξωραϊσμὸν τῶν πρᾶτηρίων των, ἢ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀπα-

1. Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως ταύτην συνήθως παρεμβάλλεται μία ἐταιρεία χρηματοδοτήσεως (Τράπεζα προεξοφλοῦσα τὰς εἰς χεῖρας της συναλλαγματικὰς).

ραιτήτων ψυκτικῶν χώρων διὰ τὴν ἀρτίαν συντήρησιν τῶν πωλουμένων ειδῶν¹.

Ἐὰν ἡ κατάσταση εἰς τὴν ἀγορὰν ἐφοδιασμοῦ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς προμηθείας τῶν ἐν γένει ὑλῶν καὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ καταλληλοτέρου χρονικοῦ σημείου παραγγελίας αὐτῶν, ἡ ἀγορὰ καταναλώσεως καθορίζει τὸ ὕψος τοῦ ἀποθέματος εἰς ἔτοιμα προϊόντα. Ἡ δυναμικότης παραγωγῆς, ἡ παραγομένη ποσότης ὡς καὶ ἡ ποσότης διαθέσεως ἀποτελοῦν μεγέθη ἀλληλοεξαρτώμενα.

Τὸ ἐκάστοτε μέγεθος τοῦ εἰς ἔτοιμα προϊόντα ἀποθέματος ἐπιδρᾷ ἐπίσης ἐπὶ τοῦ ἐκάστοτε δεσμευομένου κεφαλαίου.

Ἐπίσης αὕτη αὕτη ἡ ἐποχικὴ ἐπίδρασις ἐπηρεάζει τὸν χρόνον διαθέσεως τοῦ προϊόντος, συνεπαγομένη ἄλλοτε μὲν ἐπιτάχυνσιν τούτου, ἄλλοτε δὲ ἀναστολὴν τῆς περαιτέρω κυκλοφορίας τοῦ προϊόντος, μέχρι τῆς ἐπελεύσεως τῆς καταλλήλου ἐποχῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ διαφορίζει τὸν χρόνον μεταξὺ παραγωγῆς καὶ διαθέσεως τοῦ εἴδους καὶ δημιουργεῖ τὴν ἀνάγκην τῆς διατηρήσεως ἠϋξημένων ἀποθεμάτων ἐτιμῶν προϊόντων, ἅτινα φυσικὸν εἶναι ν' ἀπαιτοῦν τὴν δέσμευσιν μεγάλων κεφαλαίων. Οὐσιώδη προϋπόθεσιν εὐδοώσεως τῆς πολιτικῆς τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν παραγωγικῶν ἐπιχειρήσεων ἀποτελεῖ ἡ ρυθμικὴ διαμόρφωσις τῆς διαδικασίας καταναλώσεως. Διότι δὲν εἶναι ἀρκετὸν μόνον νὰ ἐπιτυγχάνεται ὁμαλὸς ρυθμὸς ἐν τῇ παραγωγικῇ διαδικασίᾳ, ἀλλ' ἐπιβάλλεται καὶ κανονικὸς ρυθμὸς ἐναλλαγῆς μεταξὺ προϊόντος καὶ χρήματος. Ὁ συνδυασμὸς ὁμοῦ τοῦ ὁμαλοῦ ρυθμοῦ τῆς παραγωγῆς πρὸς τὸν κανονικὸν ρυθμὸν τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων προσκόπτει εἰς τὰς ἐποχικὰς ἐπιδράσεις τόσον ἐπὶ τῆς παραγωγῆς ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς διαθέσεως τοῦ προϊόντος.

16. Ὁ ὑφιστάμενος ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀνταγωνισμὸς.—Τέλος, τὸ μέγεθος τοῦ ἀναγκαιοῦντος κεφαλαίου ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ.

Πράγματι, αἱ ἐπιχειρήσεις προκειμένου νὰ ἐξασφαλισθοῦν καὶ νὰ κατοχυρώσουν τὴν θέσιν των ἐν τῇ ἀγορᾷ πολλάκις συνασπί-

1. Ἀπὸ στατιστικὰ στοιχεῖα τοῦ ἔτους 1963 ἐν Γερμανίᾳ, ἀναφερόμενα εἰς 28 βιομηχανίας ζύθου, αἱ χορηγήσεις πρὸς τοὺς πελάτας των διὰ δάνεια ἐξοπλισμοῦ ἀνῆλθον κατὰ μέσον ὄρον εἰς 12% (ἢ 43 ἑκατ. μάρκα) τοῦ συνολικοῦ λογιστικοῦ των κεφαλαίου, ἢ 24% τοῦ συνολικοῦ ἰδίου των κεφαλαίου, αἱ δὲ πιστώσεις πωλήσεων ἐκάλυψαν τὸ 9,3% (ἢ 33 ἑκατ. μάρκα) τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου αὐτῶν. Βλέπε *Mel-Jerowicz*, op. cit., σ. 58, 59.

ζονται μετ' ἄλλων ὁμοειδῶν ἢ μὴ ἐπιχειρήσεων ἢ συμμετέχουν εἰς τὸ κεφάλαιόν των δι' ἀγορᾶς μετοχῶν πρὸς ἄσκησιν ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ἐλέγχου ἢ καὶ ἐπιρροῆς.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ὅμως ταύτας, ὡς τυγχάνει εὐλογον, ἢ ἀνάγκη των εἰς κεφάλαια καθίσταται μεγαλύτερα.

IV.— Ἀγοραὶ χρηματοδοτήσεως.

1. Ἐν γένει χρηματαγορὰ ἢ ἀγορὰ πίστεως περιλαμβάνει δύο μερικώτερον τμήματα: ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀγορὰν χρήματος, ἔνθα ἐξισορροπεῖται ἡ προσφορὰ καὶ ζήτησις τοῦ βραχυπροθέσμου κεφαλαίου¹, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἀγορὰν κεφαλαίου, εἰς τὴν γίνεται διαπραγματεύσεις μακροπροθέσμου κεφαλαίου, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν δανεισμοῦ, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν συμμετοχῶν.

Τὰ δύο ταῦτα τμήματα τῆς ἐν γένει χρηματαγορᾶς ἢ ἀγορᾶς πίστεως ἀλληλεξαρτῶνται, δεδομένου ὅτι αἰχμαὶ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐμφανιζόμεναι εἰς τινὰς ἐκ τούτων καὶ μὴ δυνάμεναι νὰ ἱκανοποιηθῶσι ἀναζητοῦν τὴν ἐξισορρόπησίν των εἰς τὴν ἑτέραν τῶν ἀγορῶν.

Αἱ ἀμοιβαῖαι αὗται ἀλληλεπιδράσεις μεταξὺ τῶν δύο ἀγορῶν δυνατὸν νὰ προέρχωνται καὶ ἐξ ἑτέρων παραγόντων, ὡς αἱ νομισματικαὶ συνθήκαι μιᾶς χώρας ἢ αἱ ἀξομειώσεις τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ εἰς ἑκατέραν τῶν ἀγορῶν προσφερομένου κεφαλαίου. Οὕτω, ἡ μείωσις τῆς ἀποδοτικότητος τῶν μετοχῶν, συνδυαζομένη μὲ νομισματικὴν σταθερότητα καὶ ἱκανοποιητικὸν ἐπιτόκιον τραπεζικῶν καταθέσεων, δύναται νὰ προκαλέσῃ τὴν διοχέτευσιν τοῦ προσφερομένου κεφαλαίου ἐκ τῆς μακροπροθέσμου ἀγορᾶς (ἢ ἀγορᾶς κεφαλαίου) εἰς τὴν βραχυπρόθεσμον ἀγορὰν (ἢ ἀγορὰν χρήματος). Τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ συμβῇ καὶ ἐν περιπτώσει νομισματικῆς ἀσταθείας ἢ ἑτέρων δυσμενῶν ἐπιδράσεων φύσεως κοινωνικῆς ἢ καὶ πολιτικῆς.

Ἡ ἀγορὰ χρήματος χρησιμεύει κυρίως διὰ τὴν χρηματοδότησιν τῆς καθ' αὐτὸ παραγωγικῆς λειτουργίας τῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τῆς ἐν γένει ἐμπορικῆς των κυκλοφορίας², σπανιώτατα δὲ τῶν

1. Καὶ ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς χρήματος δύνανται νὰ διαμορφοῦνται μερικώτεροι ἀγοραὶ ἀναλόγως τοῦ κριτηρίου τοῦ χρόνου (ἐνός μηνός, 6 μηνῶν κλπ.).

2. Βλέπε *Hoffmann*, *Wirtschaftslehre*, Leipzig, σελ. 420 ἐπ. *Gerstenberg*, *Financial Organisation and Management*, σελ. 168 ἐπ. *Fischer*, *Allgemeine Betriebswirtschaftslehre*, σελ. 221 ἐπ. *P. Andrews*, *Manufacturing Business*, σελ. 236 ἐπ.

ἐπενδύσεων των, ἐνῶ ἡ ἀγορὰ κεφαλαίου προσφέρεται διὰ τὴν χρηματοδότησιν τῶν ἐν γένει ἐπενδύσεων.

2. Ἀμφότεραι αἱ ἀγοραὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως διαιροῦνται εἰς κλειστὰς καὶ ἀνοικτάς¹.

Κλεισταὶ ἀγοραὶ χρήματος ἢ κεφαλαίου εἶναι τὸ τμήμα ἐκείνων τῶν ἀγορῶν ἐνθα τοπικῶς καθίσταται δυνατὴ ἡ ἄμεσος ἐξίσωσις μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως εἴτε βραχυπροθέσμων εἴτε μακροπροθέσμων πιστώσεων. Ὁργανα τῶν κλειστῶν ἀγορῶν εἶναι συνήθως αἱ Τράπεζαι, ἐν περιπτώσει δὲ μακροπροθέσμου κεφαλαίου αἱ ἐν γένει ἐταιρεῖαι χρηματοδοτήσεως. Ἀνοικταὶ ἀγοραὶ χρήματος καὶ κεφαλαίου εἶναι ἐκεῖναι αἵτινες ἐξέρχονται τῶν περιορισμένων τοπικῶν ὁρίων, βασικὸν² δὲ ὄργανον τούτων

1. Βλέπε Beckmann L., Die Betriebswirtschaftliche Finanzierung, München 1956, σελ. 83 ἐπ.

2. Ἐν τούτοις πλὴν καὶ αὐτῆς τῆς διεθνούς χρηματιστηριακῆς πίστεως ὀφειλομένον ἄναφέρωμεν καὶ τοὺς κυριωτέρους συγχρόνους διεθνεῖς πιστοδοτικοὺς ὄργανισμοὺς, οἵτινες εἶναι:

α) Ἡ Διεθνὴς Τράπεζα Ἀνασυγκροτήσεως καὶ β) ὁ Διεθνὴς Ὁργανισμὸς Χρηματοδοτήσεως. Ἡ Διεθνὴς Τράπεζα Ἀνασυγκροτήσεως (International Bank Reconstruction and Development) ἔχει ὡς ἀποστολὴν τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν χωρῶν αἵτινες ὑπέστησαν καταστροφὰς ἐκ τοῦ τελευταίου πολέμου. Διὰ τὴν δανειοδότησιν χωρᾶς τινὸς ἢ ἐν λόγῳ τράπεζα δύναται ἄπαιτῆσιν τὴν ἐφαρμογὴν ὀρισμένης δημοσιονομικῆς ἢ βιομηχανικῆς πολιτικῆς. Κατὰ τὸν δανεισμόν ἐφαρμόζονται ἰδιωτικοοικονομικὰ κριτήρια, καταβάλλονται δὲ ὑπ' αὐτῆς προσπάθειαι ἐνισχύσεως ἰδιωτικῶν κυρίως ἐπιχειρήσεων πρὸς δημιουργίαν νέων ἐπενδύσεων. Διὰ τὴν χορήγησιν ὑπ' αὐτῆς πιστώσεων ἀπαιτεῖται ἡ παροχὴ ἐγγυήσεως ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως τῆς χρηματοδοτουμένης ἐπιχειρήσεως. Ἡ Διεθνὴς Τράπεζα Ἀνασυγκροτήσεως ἔθεσεν ὡς ἀρχὴν τὸν δανεισμόν χωρῶν αἵτινες ἔχουν ἐξοφλήσει τὰς πρὸς ἐξωτερικὸν παλαιὰς ὀφειλάς των. Διὰ καταρτισθείσης συμφωνίας τῶν κρατῶν-μελῶν τῆς Διεθνούς Τραπεζῆς Ἀνασυγκροτήσεως καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτῆς, εἰς ἣν συγκαταλέγεται καὶ ἡ Ἑλλάς—καὶ βάσει τῆς ἀποφάσεως τῆς 9ης Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Ο.Η.Ε. ἰδρύθη ὁ Διεθνὴς Ὁργανισμὸς Χρηματοδοτήσεως, σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ ἐνθάρρυνσις τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἰδιωτικῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων τῶν ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένων χωρῶν-μελῶν τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου. Ὁ ὄργανισμὸς οὗτος ἀποβλέπει εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς Διεθνούς Τραπεζῆς Ἀνασυγκροτήσεως. Ἡ λειτουργία τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου ἤρχισε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1956 καὶ περιελάμβανε 56 κράτη-μέλη. Τὸ κεφάλαιον τοῦ ὄργανισμοῦ ὀρίσθη εἰς 100.000.000.000 δολλ. καὶ εἶναι διηρημένον εἰς 100.000 μετοχὰς ὀνομαστικῆς ἀξίας 1.000 δολλαρίων ἐκάστην. Ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἔχει καλυφθῆ ὑπὸ τῶν 56 κρατῶν-μελῶν, ἡ δὲ Ἑλλάς συμμετεχεῖ δι' ἐγγραφῆς τῆς εἰς 277 μετοχὰς ἀξίας 277.000 δολλαρίων.

Ὁ μεγαλύτερος μέτοχος τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου εἶναι αἱ Η.Π.Α. μὲ 85.168 μετοχῶν, ἀξίας 85.168.000 δολλαρίων. Ὁ ὄργανισμὸς οὗτος, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 6 τοῦ Ἰδρυτικοῦ του, ἔχει ἰδίαν ὄντοτητα καὶ κεφαλαιακὴν ἀυτοτέλειαν διάφορον τῆς Διε-

είναι τὸ χρηματιστήριον, εἰς ὃ διενεργοῦνται πράξεις, εἴτε βραχυπροθέσμου φύσεως (μέσῳ προεξοφλήσεων ἢ ἀγορᾶς συναλλάγματος κλπ.), εἴτε μακροπροθέσμου, ὡς αἱ ἐν γένει κεφαλαιακαὶ συμμετοχαὶ (ἀγοραπωλησίαι ἐπὶ μετοχῶν), ἢ οἱ δανεισμοὶ (ἀγοραπωλησίαι ἐπὶ πάσης φύσεως ὁμολογιῶν).

3. Ἐξ ἐτέρας ἀπόψεως, καὶ δὴ ἀναλόγως τοῦ μεσολαβοῦντος εἰς αὐτὰς ὄργανου, αἱ ἀγοραὶ χρήματος καὶ κεφαλαίου δύνανται νὰ διακρίνωνται εἰς ὀργανωμένους καὶ ἀνοργανώτους.

Ἡ ὀργανωμένη ἀγορὰ χρήματος περιλαμβάνει, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ τμήμα τῆς χρηματιστηριακῆς ἀγορᾶς, ἐνθὰ κυρίως διενεργοῦνται αἱ πράξεις βραχυπροθέσμου δανεισμοῦ ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἀφ' ἐτέρου τὸ τμήμα τῆς τραπεζικῆς ἀγορᾶς ἐνθὰ διαπραγματεύονται αἱ πάσης φύσεως βραχυπρόθεσμοι πιστώσεις¹.

Τὸ Χρηματιστήριον εἶναι μία ἐπὶ τούτῳ ὀργανωμένη ἀγορὰ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως κεφαλαίων ὑπὸ ὄρους ἐγγυωμένους τὴν μέγιστην δυνατὴν ἀσφάλειαν καὶ ἀρίστην ἀποδοτικότητα, ὑπὸ καθεστῶς πλήρους ἀνταγωνισμοῦ καὶ δημοσιότητος. Τὸ Χρηματιστήριον προσφέρει δυνατότητας τόσον ἀρχικῆς χρηματοδοτήσεως ἐπενδύσεων ἐπιχειρήσεων (μέσῳ τῆς ἐκδόσεως τίτλων) ὅσον καὶ ἐπιγενομένης τοιαύτης διὰ τῆς ρευστοποιήσεως τῶν εἰς χεῖρας τῶν ἐπιχειρήσεων πάσης φύσεως χρηματιστηριακῶν τίτλων².

Ἡ ἀνοργανώτος ἀγορὰ χρήματος περιλαμβάνει τὰς ἐξωχρηματιστηριακῶς καὶ ἐξωτραπεζικῶς ἀναπτυσσομένας πάσης φύσεως πιστωτικὰς σχέσεις μεταξὺ ἰδιωτῶν. Αἱ πιστώσεις τῆς κατηγορίας ταύτης, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τρόπου χορηγήσεων τῶν, τυγχάνουν τελείως διάφοροι τῶν προηγουμένων.

Τὸ Χρηματιστήριον, ὡς ὀργανωμένος τομεὺς τῆς κεφαλαια-

θνοῦς Τραπεζῆς Ἀνασυγκροτήσεως Ἡ ἔδρα τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου εὐρίσκεται εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐκάστοτε ἐδρεῖται καὶ ἡ Τράπεζα Ἀνασυγκροτήσεως. Βλέπε ἀναλυτικῶς ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω *Ε. Τσοουτρέλλη*, Ἡ Βιομηχανικὴ Πίστις, Ἀθῆναι 1957, σ. 34 ἐπ.

1. Ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῶν χορηγουμένων πιστώσεων διακρίνονται αἱ κάτωθι κατηγορίαι τῆς ἀγορᾶς χρήματος τῶν Τραπεζῶν:

- Ἡ προεξοφλητικὴ πίστις.
- Ἡ πίστις ἐπὶ τρεχομένων λογαριασμῶν.
- Ἡ πίστις βάσει συναλλαγματικῶν τρίτων.
- Ἡ πίστις βάσει συναλλαγματικῆς ἰδίας ἀποδοχῆς.
- Ἡ πίστις βάσει ἐνεχύρου κ ο κ.

2. Ἀναλυτικῶς, βλ. *Δ. Γεωργανόπουλον*, Τὸ Χρηματιστήριον Ἀθηνῶν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Χρηματαγορά, Ἀθῆναι 1960, σελ. 7 ἐπ.

γορᾶς, καὶ ἡ ἀνοργάνωτος ἐξωχρηματιστηριακὴ ἀγορὰ τελοῦν ἐν ἀμοιβαίᾳ ἐξαρτήσῃ μεταξύ των. Ἡ τελευταία δὲν ἔχει ἐνιαίαν συγκρότησιν καὶ στερεῖται δημοσιότητος. Αὕτη δημιουργεῖ τὰ διαθήσιμά της κυρίως ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας βάσει ὑψηλοτόκων καὶ συνήθως ὑπεράνω τῶν νομίμων ἐπιτοκίων, βραχυπροθέσμων δανείων, τοποθετεῖ δὲ ταῦτα κατὰ κανόνα μακροπροθέσμως καὶ δὴ ὁσάκις δύναται νὰ ἐπιτύχῃ παράτασιν τούτων.

Τέλος, εἰς τὴν ὀργανωμένην ἀγορὰν κεφαλαίου διενεργεῖται ἡ κυκλοφορία μακροπροθέσμου κεφαλαίου μέσῳ τραπεζῶν καὶ χρηματιστηρίων βάσει συμβάσεων ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ὑποθηκῶν ἢ ἐκδόσεως καὶ κυκλοφορίας τίτλων σταθεροῦ ἢ μεταβλητοῦ εἰσοδήματος¹, εἰς δὲ τὴν ἀνοργάνωτον, ἥτις τελεῖ ἐκτὸς τῶν τραπεζῶν καὶ τοῦ χρηματιστηρίου, συντελοῦνται αἱ συναλλαγαὶ μεταξύ ἰδιωτῶν, εἴτε κατόπιν ἀγγελιῶν, εἴτε τῇ βοηθείᾳ μεσολαβούντων προσώπων.

4. Αἱ συνήθεις πηγαὶ τῆς ἐν γένει «ἀγορᾶς κεφαλαίου» εἶναι :

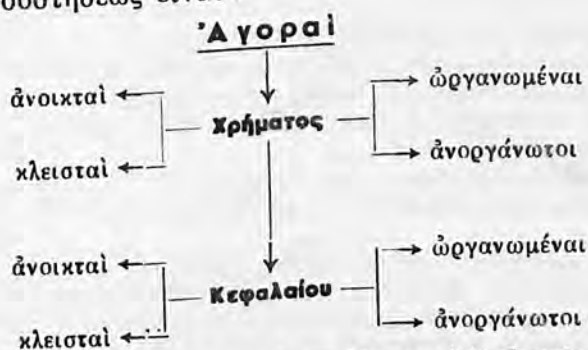
— Τὰ κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων.

— Ἡ ἐν γένει κοινωνικὴ ἀποταμίευσις.

— Ἡ ἐκ τῆς ἀγορᾶς χρήματος διοχέτευσις πλεοναζόντων χρηματικῶν μέσων.

Συνήθως πᾶσα ἐπιχείρησις ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν κυρίως μὲ τὴν κλειστὴν χρηματαγορὰν, συνδεομένη μετὰ τινος Τραπεζῆς.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω τὸ σχῆμα τῆς ταξινομήσεως τῶν ἀγορῶν χρηματοδοτήσεως εἶναι :

1. Οἷτω ἡ ὄργανωμένη ἀγορὰ κεφαλαίων δύναται νὰ ὑποδιαιρηθῇ : εἰς ἀγορὰν τίτλων σταθεροῦ τόκου (ὁμολογιῶν) καὶ εἰς ἀγορὰν τίτλων μεταβλητοῦ εἰσοδήματος (μετοχῶν). Ἡ ἀγορὰ τίτλων σταθεροῦ τόκου δυνατόν παρὸν νὰ ὑποδιαιρηθῇ εἰς ἀγορὰν κρατικῶν ὁμολογιῶν καὶ εἰς ἀγορὰν ἰδιωτικῶν ὁμολογιῶν (βιομηχανικῶν, τραπεζικῶν, ὑποθηκικῶν), ἢ δὲ ἀγορὰ τίτλων μεταβλητοῦ εἰσοδήματος δυνατόν νὰ ἀναφέρεται εἰς μετοχὰς βιομηχανικῶν, τραπεζῶν, μεταφορῶν κ.ο.κ.

Σύντομος έπισκόπησις τής συγχρόνου καταστάσεως τής Έλληνικής Χρηματαγοράς

5. Η κατά τὰ τελευταία έτη παρατηρηθεΐσα μείωσις τών έπιτοκίων καταθέσεων έν συνδυασμῶ πρὸς τήν έκδοσιν χρηματιστηριακῶν τίτλων (μετοχῶν - ὁμολογιῶν) πείθουν ὅτι καθίσταται δυνατή ή διεύρυνσις τής ελληνικῆς άγοράς κεφαλαίου. Έπίσης ή παρατηρουμένη πρόοδος εἰς τὰς ιδιωτικὰς παρὰ τραπεζαῖς καταθέσεις άποτελεῖ ένδειξιν ὅτι ύφίστανται ἤδη αί συνθήκαι τής εὐχεροῦς διοχετεύσεως μεγάλου τμήματος τής άποταμιεύσεως έκ τής άγοράς χρήματος πρὸς τήν άγοράν κεφαλαίων. Πέραν ὁμως τής τραπεζικῆς άγοράς δύναται ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας ν' άξιοποιηθῆ καὶ τεθῆ εἰς κίνησιν ὁ μηχανισμὸς τής χρηματιστηριακῆς κεφαλαιαγοράς ὥστε νά επέλθῃ στροφή τής κοινωνικῆς άποταμιεύσεως πρὸς τοὺς έν γένει χρηματιστηριακοὺς τίτλους. Βεβαίως πρὸς τήν κατεύθυνσιν ταύτην οὐσιωδῶς θὰ συνέβαλλον ὠρισμένα προϋποθέσεις καὶ δῆ: α) ή εἰσαγωγή νέων ειδῶν χρηματιστηριακῶν τίτλων (προνομιούχων μετοχῶν ἢ μετατρεψίμων ὁμολογιῶν εἰς μετοχὰς)¹, β) ή συμπλήρωσις τής νομοθεσίας περὶ άνωνύμων εταιρειῶν², γ) ή βελτίωσις τής άποδοτικότητος τών χρηματιστηριακῶν τίτλων (ιδίᾳ έν συγκρίσει πρὸς τὰς άποδόσεις τών προθεσμιακῶν ἢ καταθέσεων ταμειυτηρίου).

1, 2. Διὰ τοῦ εσχάτως έκδοθέντος Ν. Δ. 4237/1962 έτροποποιήθη ὁ παρ' ἡμῖν βασικός νόμος 2190/1920 περὶ 'Ανωνύμων 'Εταιρειῶν, κυρίως ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα τής μειοψηφίας, τήν αὐξησιν τοῦ κεφαλαίου τών Α.Ε. διὰ τής έκδόσεως μετατρεψίμων εἰς μετοχὰς ὁμολογιῶν, ὡς καὶ τήν προσθήκην νέας κατηγορίας προνομιούχων μετοχῶν. Καὶ ὅσον άφορᾷ μὲν τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς τής μειοψηφίας εἰς τήν διοίκησιν, τοῦτο Ικανοποιεῖται έν μέρει καὶ ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις κατοχυρούσας τὸ επαγγελματικὸν άπόρρητον.

³ Ὅσον άφορᾷ δὲ τήν έκδοσιν μετατρεψίμων εἰς μεταχὰς ὁμολογιῶν, τοῦτο έπιτρέπεται ἀλλὰ διὰ ποσὸν μὴ ὑπερβαῖνον τὸ ἡμισυ τοῦ καταβληθένου κεφαλαίου.

Τέλος, διὰ τοῦ άρθρου 1 τοῦ ὡς ἄνω ν.δ. προβλέπεται ή έκδοσις προνομιούχων μετοχῶν άνευ ψήφου (έπί τραπεζικῶν έπιχειρήσεων καὶ διὰ ποσὸν μὴ ὑπερβαῖνον τὸ 1/4 τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου), ὡς ἀντάλλαγμα δὲ χορηγεῖται εἰς ταύτας ὠρισμένος τόκος καὶ έν άνυπαρξία ἢ άνεπαρκεία έτι κερδῶν. Οὕτω εἰς τὰ διὰ τοῦ άρθρου 3 παρ. 1 τοῦ ν. 2190 (διατύπωσις άρθρ. 1 ν. 5294/31) προβλεπόμενα προνόμια: τής ἀναλήψεως τοῦ κατά τὸ άρθρον 45 (τοῦ ν. 2190/1920) πρώτου μερίσματος, τής ἀναδρομικῆς καταβολῆς μερίσματος διὰ τὸς χρήσεις καθ' ἃς δὲν έχορηγήθη τοιοῦτον λόγω έλλείψεως κερδῶν καὶ τής προνομιακῆς ἀναλήψεως έκ τοῦ προϋόντος τής έκκαθάρισεως τοῦ καταβληθέντος ὑπὸ τῶν προνομιούχων μετοχῶν κεφαλαίου, προστίθεται πλέον καὶ τὸ άνωτέρω προνόμιον.

Παρά την συμβολήν του χρηματιστηρίου αξιῶν εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν παραγωγικῶν δανείων καὶ τῶν ὁμολογιακῶν δανείων τῆς Δ.Ε.Η. καὶ τοῦ Ο.Τ.Ε., ἐν τούτοις, δι' οὓς λόγους ἐξεθέσαμεν, ἡ κεφαλαιαγορὰ αὕτη δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβάλῃ οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἐκδοσὶν νέων χρηματιστηριακῶν τίτλων.

6. Ἄλλ' ἡ στενότης τῆς ἑλληνικῆς κεφαλαιαγορᾶς πέραν τῶν ὡς ἄνω ὀργανικῶν αἰτίων θὰ ἠδύνατο ἐν τινι μέτρῳ ν' ἀποδοθῆ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν συγχρόνων ὀργάνων (φορέων) χρηματοδοτήσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχουν αἱ ἀλλαχοῦ λίαν διαδεδομέναι ἐταιρεῖαι ἐπενδύσεων.

Οὕτω ἐν τῇ οὐσίᾳ ἡ Ἑλληνικὴ Χρηματαγορὰ ἀποτελεῖται σήμερον ἀπὸ τὴν τραπεζικὴν ἀγορὰν χρήματος καὶ κεφαλαίου¹, αἵτινες κινοῦνται ἐντὸς τοῦ πλαισίου ὠρισμένων κανόνων ἐλέγχου τῆς πίστεως².

1. Ἡ τραπεζικὴ ἀγορὰ κεφαλαίου τυγχάνει παρ' ἡμῖν λίαν περιορισμένη, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ Τράπεζαι ἀσολοῦνται μὲ βραχυπροθέτους, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δανεισμούς. Μακροπρόθετος χρηματοδότησις βιομηχανικῶν ἐπενδύσεων συντελέσθη μόνον μεταπολεμικῶς κυρίως διὰ τῶν κεφαλαίων τῆς ἀμερικανικῆς βοήθειας. Ὁ Ὀργανισμὸς Χρηματοδοτήσεως Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως (Ο.Χ.Ο.Α.) ἐδημιούργησε μὲν τὰς προϋποθέσεις ὑποτυπώδους κεφαλαιαγορᾶς διὰ τὴν χρηματοδότησιν τῶν ἐπενδύσεων εἰς βιομηχανίας, ἐν τούτοις λόγω τῶν περιορισμένων ὑπ' αὐτοῦ μέσων ἡ συμβολὴ τούτου διὰ τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν δὲν κατέστη οὐσιώδης. Προσπάθεια πρὸς τὴν κατεύθυνσιν βελτιώσεως τῆς κεφαλαιαγορᾶς διὰ συμμετοχῆς εἰς τὸ κεφάλαιον λειτουργουσῶν ἢ νεοϊδρυθέντων ἐπιχειρήσεων κατέβαλε ὁ Ὀργανισμὸς Βιομηχανικῆς Ἀναπτύξεως (Ο.Β.Α.) καὶ σήμερον ἡ Ε.Τ.Β.Α. περὶ ὧν κατωτέρω.

2. Ὁ ἐλεγχος τῆς πίστεως ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον νομοθετικῆς ρυθμίσεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1945, ὅτε τὸ πρῶτον ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν. Ἀρχικῶς τὸ καθεστῶς τοῦ ἐλέγχου πίστεως ἐρρυθμίζετο διὰ τοῦ Α.Ν. 675/45 «περὶ ἐλέγχου πίστεως», ὅστις καθιεργήθη σχεδὸν ἀμέσως διὰ τοῦ Α.Ν. 685/45, ἀργότερον δὲ καὶ οὗτος καθιεργήθη διὰ τοῦ Ν.Δ. 588/48 «περὶ ἐλέγχου τῆς πίστεως», ὅστις ἰσχύει μέχρι σήμερον.

Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 2 τοῦ ἀνωτέρω Ν.Δ. καθορίζεται ὅτι ἡ ἀσκησις τῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς ὡς καὶ ἡ ἐποπτεία αὐτῆς ἀνατίθενται εἰς τὴν Νομισματικὴν Ἐπιτροπὴν, ἔχουσαν κυρίως τὰς κατωτέρω ἀρμοδιότητας :

α) Τὸν καθορισμὸν ὄριου κατὰ παραγωγικοὺς κλάδους χρηματοδοτήσεως, ὡς ἐπίσης τῶν ὄρων καὶ προϋποθέσεων χορηγητέων πιστώσεων. β) Τὸν καθορισμὸν τόκου, προμηθειῶν καὶ ἐξόδων χορηγουμένων πιστώσεων. γ) Τὸν καθορισμὸν ποσοστοῦ ταμειακῶν διαθεσίμων, ἅτινα δέον νὰ τηρῶσιν αἱ Τράπεζαι ἔναντι τῶν ἀμέσων αὐτῶν ὑποχρεώσεων (ρευστότης). δ) Τὸν καθορισμὸν κανόνων διὰ τὸν ἐλεγχὸν χορηγήσεων καὶ ἐκτελέσεως πιστώσεων. ε) Τὴν ἐπιβολὴν κυρώσεων ἐν περιπτώσει παραβάσεως ἀποφάσεών της.

Ὁ ἐλεγχος πιστώσεως, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 3 τοῦ ἀνωτέρω Ν.Δ., ἐνεργεῖται ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος δι' ὑπαλλήλων αὐτῆς, ἀναφέρεται δὲ κυρίως εἰς

Οἱ κανόνες οὗτοι ἐλέγχου τῆς πίστεως καθιεροῦνται διὰ γενικῶν ἢ ἐιδικῶν ἀποφάσεων τῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς, αἵτινες μεταβάλλονται ἐκάστοτε ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον ἢ ἐπιεικέστερον ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας, τῶν παρὰ τραπεζαῖς συσσωρευομένων καταθέσεων καὶ τῶν ἐν γένει ἀναγκῶν τῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιτροπὴ ἀπλῶς ἐξετάζει ἐὰν ἡ χρηματοδότησις συντελῆται ἐντὸς τῶν πλαισίων καὶ κανόνων τῆς ἀσκουμένης ἐκάστοτε νομισματικῆς καὶ πιστωτικῆς πολιτικῆς¹, τὸν δὲ κίνδυνον ἐκ τοῦ δανεισμοῦ φέρει ἀποκλειστικῶς ἡ μεσολαβοῦσα τράπεζα.

7. Βάσει τοῦ ἰσχύοντος καθεστῶτος ἡ τραπεζικὴ ἐν γένει χρηματοδότησις πρὸς τὰς βιομηχανίας διενεργεῖται παρ' ἡμῖν:

α) *Εἴτε διὰ προεξοφλήσεως ἐμπορικῶν γραμματίων*, ἅτινα ὁμως δεόν νὰ προκύπτουν ἐκ πραγματικῶν συναλλαγῶν².

β) *Εἴτε διὰ προκαταβολῶν ἐπὶ φορτωτικῶν ἐγγράφων*, ἐν περιπτώσει προπωλήσεως ἐμπορευμάτων, εἴτε διὰ χορηγήσεως εἰς τοὺς δικαιούχους ἐνεργῶν πιστώσεων ἐξωτερικοῦ, τμημάτων ἢ καὶ ὁλοκλήρου³ τῆς ἀξίας τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἀνοίγεισης πιστώσεως ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν παραδόσεως τῶν φορτωτικῶν ἐγγράφων.

τὸν τρόπον, χρόνον διαθέσεως καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πιστώσεων παρὰ τῶν λαβόντων ταύτας φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων.

1. Ἐν περιπτώσει παραβάσεως διατάξεώς τινος περὶ χρηματοδότησεως, ἡ Ν Ε δύναται νὰ κηρύξη τὴν χρηματοδότησιν ληξιπρόθεσμον καὶ νὰ στερήσῃ τὰς παραβάτιδας ἐπιχειρήσεις πάσης περαιτέρω χρηματοδοτήσεως, ἀκόμη καὶ προεξοφλήσεως γραμματίων δι' ὠρισμένον ἢ ἀόριστον χρόνον.

²Ἐπίσης ἀποκλείονται χρηματοδοτήσεως ἄνω τῶν 50.000 αἰ ἐπιχειρήσεις αἵτινες δὲν εἶναι ἐνήμεροι εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των πρὸς τὸ Δημόσιον ἐκ φόρων καὶ πρὸς τὸ Ι.Κ.Α. ἐξ εἰσφορῶν. Τὰ πιστοποιητικὰ φορολογικῆς ἐνημερότητος εἶναι 3μηνου ἰσχύος, τὰ δὲ τοιαῦτα ἀσφαλιστικῆς ἐνημερότητος 2μηνου διαρκείας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως των. Τοῦ ἀνωτέρω κανόνος ἐξαιροῦνται αἱ χρηματοδοτήσεις πρὸς διευκόλυσιν ἐξαγωγῆς ἑλληνικῶν προϊόντων.

2. Ἡ Νομισματικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπισύρει ὅλους ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῶν τραπεζῶν διὰ τὴν διαπίστωσιν τοῦ γεγονότος τούτου, δι' ὃ αἱ προεξοφλούμεναι συναλλαγματικαὶ ἢ γραμματια δεόν νὰ συνοδεύονται ὑπὸ ἀντιστοίχου εἰς ἀξίαν τιμολογίου χονδρικῆς πωλήσεως πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν τὴν ἐκδώσαν ἢ ἀποδεχθεῖσαν τοὺς τίτλους τούτους ἢ πρὸς τὸν τελευταῖον ὀπισθογράφον.

3. Μέχρι τοῦ ἔτους 1959 τὸ ποσοστὸν τῆς τοιαύτης χρηματοδοτήσεως ἀνήρχετο εἰς 85% ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῆς ἀνοίγεισης ὑπὲρ τοῦ ἐξαγωγῆς πιστώσεως. Ἀπὸ τοῦ 1959 ἤρθη κατ' οὐσίαν πᾶς περιορισμός, αἱ δὲ ἐμπορικαὶ τράπεζαι δύνανται νὰ χρηματοδοτοῦν τὰς ἐξαγωγικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς ὁσονδήποτε κατὰ τὴν κρίσιν των μέγεθος μέχρι τοῦ 100% τῆς ἀξίας τῆς ἐξαγωγῆς καὶ διὰ χρονικὸν διάστημα μέχρι 9 μηνῶν. Ἐπίσης διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῶν ἐγκαταστάσεων τῶν ἐξαγωγικῶν ἐπιχειρήσεων (βιομηχανικῶν, ἐμπορικῶν κλπ) παρέχεται ἡ εὐχέρεια χορηγήσεως μακροτέρας διάρκειας δανείων. Καὶ ἐνταῦθα τὰ ἐπιτόκια χρηματοδοτήσεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1958 ἐμειώθησαν ἀπὸ 8%—6%.

γ) *Εἴτε διὰ τρεχουμένου ἀνοικτοῦ λογαριασμοῦ ἐπὶ προσωπικῆ ἀσφαλείᾳ, μὲ πρόσθετον ἀσφάλειαν προσημειώσεως ἢ ὑποθήκης ἐπὶ ἀκινήτου ἢ συναλλαγματικῶν εὐκολίας ἢ τέλος ἐμπορικοῦ χαρτοφυλακίου ἀντιστοίχου, πρὸς τὸ δάνειον, λήξεως¹.*

δ) *Εἴτε διὰ χορηγήσεως συνήθως μεσοπροθέμων βιομηχανικῶν δανείων διαρκείας μέχρι 6 μηνῶν, ὑπὸ προϋποθέσεις ὀριζόμενας ὑπὸ τῶν τραπεζῶν, καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἀποφάσεις τῆς Ν.Ε. Διὰ τὰς χορηγήσεις πέραν τῶν 6 καὶ μέχρι 18 μηνῶν ἀπηρτεῖτο² εἰδικὴ ἐγκρισις τῆς Ὑποεπιτροπῆς πιστώσεων.*

ε) *Εἴτε διὰ τῆς δανειοδοτήσεως τῶν δι' εἰσαγωγῆς κεφαλαίου ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ³ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κεφαλαίου κινήσεως τῶν ἢ πρὸς δημιουργίαν νέων ἐπενδύσεων.*

1. Διὰ τῶν ὑπ' ἀριθρ. 1105/13.7.59 καὶ 1146/18.4.60 ἀποφάσεων τῆς Ν.Ε. παρεσχέθη ἡ δυνατότης εἰς τὰς ἐμπορικὰς τραπεζὰς ὅπως χρηματοδοτοῦν τὰς ἐπιχειρήσεις δι' ἀνοικτοῦ τρεχουμένου λογαριασμοῦ, δυναμένου ν' ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ 10% τοῦ ἐτησίου κύκλου πωλήσεών των.

2. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθρ. 1149/3.5.60 Ἀποφ. κατηργήθησαν οἱ ὑφιστάμενοι περιορισμοὶ ὡς πρὸς τὰς χορηγήσεις ἐναντι ἐξαμηνίων γραμματίων καὶ μετεβλήθη οὐσιωδῶς τὸ καθεστῶς μακροπροθέσου χρηματοδοτήσεως τῶν βιομηχανικῶν διὰ τῆς καταργήσεως τῆς εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας προεγκρίσεως τῶν δανείων ὑπὸ τῆς Ὑποεπιτροπῆς Πιστώσεως, ὡς καὶ διὰ τῆς διευρύνσεως τῆς διαρκείας τῶν δανείων ἀπὸ 5 εἰς 10 ἔτη.

3. Σχετικῶς ἐξεδόθησαν οἱ νόμοι 2687/53 «Περὶ ἐπενδύσεως καὶ προστασίας κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ» καὶ 4171/61, δι' οὗ παρέχονται φορολογικαὶ τινες διευκολύνσεις εἰς ἐπιχειρήσεις αἵτινες πραγματοποιοῦν μεγάλας ἐπενδύσεις.

Τὸ Ν.Δ. 2687/53 προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρθρ. 112 τοῦ Συντάγματός μας εἶναι ἐπιηξημένης τυπικῆς ἰσχύος. Διὰ τοῦ νομοθετικοῦ τούτου διατάγματος προστατευόνται αἱ μακροπρόθεσμοι τοποθετήσεις κεφαλαίων τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑπὸ μορφῆν : α) συναλλάγματος, μηχανημάτων κλπ., β) πλοίων μὲ ἑλληνικὴν σημαίαν, γ) βραχυπρόθεσμων καταθέσεων κεφαλαίων εἰς συνάλλαγμα εἰς ἑλληνικὰς τραπεζὰς καὶ δ) πιστώσεων πρὸς ἐπιχειρήσεις.

Βασικῶς διὰ τοῦ ἀνωτέρω Ν.Δ. ἐξασφαλίζεται ἡ ἰδιοκτησία τῶν οὕτω πως εἰσαχθέντων περιουσιακῶν στοιχείων ἐναντι πάσης ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως ἢ ἐπιτάξεως. Πρόκειται περὶ προσθέτου προστασίας πέραν τῆς διὰ τοῦ ἀρθρου 17 τοῦ Συντάγματος καθιερουμένης. Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ Ν.Δ. προβλέπεται ὅτι οἱ ἄπαξ διὰ τῆς πράξεως τῆς Διοικήσεως καθορισθέντες ὅροι ἀποκλείεται νὰ μεταβληθοῦν βραδύτερον μονομερῶς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐπίσης ἡ ἐπανεξαγωγή τῶν οὕτω εἰσαχθέντων κεφαλαίων δύναται νὰ ἐξικινήται μέχρι ποσοστοῦ 10% ἑτησίως, τῶν δὲ κερδῶν μέχρι ποσοστοῦ 12%.

Τέλος διὰ τοῦ Ν.Δ. 2687/53 παρέχονται φορολογικαὶ τινες διευκολύνσεις, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι :

α) Ἡ καθιέρωσις, διὰ μίαν 10ετίαν, τῆς ἰσχυοῦσης κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐγκριτικῆς πράξεως φορολογίας καθαρῶν προσόδων καὶ τυχόν ἀλλαγῆς ταύτης μόνον ἐν περιπτώσει μειώσεως τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν.

β) Ἡ μείωσις ἢ ἀπαλλαγὴ ἐπὶ διάστημα μὴ ὑπερβαῖνον τὴν 10ετίαν ἐκ τῶν δασμῶν, εἰσφορῶν ἢ ἄλλων φόρων καὶ τελῶν ἐπὶ εἰσαγομένων μηχανημάτων, ἐξαρτημάτων, ἀνταλλακτικῶν καὶ ἐργαλείων.

γ) Ἡ ἀπαγόρευσις ἐπιβολῆς ἀναδρομικῆς φορολογίας.

δ) Ἡ μείωσις ἐκ φόρων καὶ τελῶν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν συμβολαίων διὰ τὴν ἐγγραφὴν ὑποθήκης ἢ σῦστασιν ἐνεχύρου πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν εἰσαγομένων κεφα-

ς) *Είτε* διά της συμμετοχής των τραπεζών εις τὸ νεοκτιδόμενον δμολογιακὸν δάνειον ἢ μετοχικὸν κεφάλαιον βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, τοῦτο δὲ ἐφ' ὅσον τὸ κεφάλαιον τῶν τραπεζῶν ἀνέρχεται τοῦλάχιστον εἰς 20 ἑκατ. δραχμῶν¹.

η) *Είτε* διά της παροχῆς ἑγγυητικοῦ κεφαλαίου ὑπὸ τὴν μορφήν ἑγγυητικῶν ἐπιστολῶν².

¹ Ἡ χρηματοδότησις τοῦ εἴδους τούτου ἐπετράπη κατόπιν τῶν ὑπ' ἀριθ. 1139/1/26.2.60 καὶ 1150/1/13.5.60 ἀποφάσεων τῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς.

θ) *Είτε* τέλος, διά τοῦ καθορισμοῦ εὐνοϊκῶν ἑλικτικῶν καὶ πιστωτικῶν διευκολύνσεων πρὸς τὰς βξαγωγικὰς ἐπιχειρήσεις³.

λαίων κ.ο.κ. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1954 μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1960 (μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐπαναπατρισθέντων πλοίων) εἰσέρρευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς τὰ κατωτέρω πάσης φύσεως ἰδιωτικὰ κεφάλαια :

	Εἰσροή	Ἐκροή	(Εἰς ἑκατ. δολλάρια) Πιστωτικὸν ὑπόλοιπον
Κεφάλαια Ν. Δ. 2687/53	33,0	5,8	27,2
Καταθέσεις Ν. Δ. 2687/53	50,8	35,1	15,7
Λοιπὰ ἰδιωτ. Κεφάλαια (ἀνευ προστασίας) . . .	191,3	23,2	168,1
Ἐμπορικαὶ πιστώσεις ἀλλοδαπῆς			101,7

Αἱ δοθεῖσαι ἑγκρίσεις δι' εἰσαγωγὴν κεφαλαίων τῆς πρώτης κατηγορίας ἀνέρχονται εἰς 90 ἑκ. \$, ἅτινα ὅμως εἰσρέουν τμηματικῶς σὺν τῇ προόδῳ τῶν ἐκτελουμένων ἔργων. Βλέπε σχετικῶς «Ὁδηγὸς Ἐπενδύσεων ἐν Ἑλλάδι» τοῦ ΟΒΑ.

1. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δυνάμει τοῦ Ν. 5076/1931 ἀπαγορεύεται εἰς τὰς Τραπεζὰς, πλὴν ὠρισμένων ἐξαιρέσεων, ὅπως χορηγήσουσιν δάνεια ἢ πιστώσεις πάσης φύσεως εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον, διὰ ποσὸν ἀνώτερον τοῦ 1/5 τοῦ κεφαλαίου (μετοχικοῦ καὶ ἀποθεματικοῦ) των. Τὸ ὄριον τοῦτο δύναται κατ' ἐξαιρέσειν ν' αὐξηθῇ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐμπορίου καὶ μετὰ σύμφωνον γνώμην τῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς.

2 Καὶ διὰ τὴν ὑπὸ τῶν τραπεζῶν χορήγησιν ἑγγυητικῶν ἐπιστολῶν ὑφίστανται ὠρισμένοι περιορισμοί, οἵτινες καθορίζονται διὰ τῆς 975/2/12.7.56 ἀποφάσεως τῆς Ν.Ε. Οὕτω ἀπαγορεύεται ἡ χορήγησις ἑγγυητικῆς ἐπιστολῆς ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ προσώπου διὰ ποσὸν ὑπερβαῖνον τὸ 1/5 τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου καὶ ἀποθεματικοῦ τῆς Τραπεζῆς. Ἐπίσης ἀπαγορεύεται ἡ ἐκδοσις ἑγγυητικῶν ἐπιστολῶν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ἐξωτερραπεζικῶν δανεισμῶν κ.ο.κ.

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 58633/43.54 Ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν ὀρίζονται αἱ τράπεζαι τῶν ὁποίων αἱ ἑγγυητικαὶ ἐπιστολαὶ γίνονται δεκταὶ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἢ Ν.Π.Δ.Δ.

3. Αἱ ἐξ α γ ω γ ι κ α ἰ ἐ π ι χ ε ι ρ ῆ σ ε ι ς, ὡς ἀντιμετωπίζουσαι ἀσυγκρίτως μεγαλύτερους κινδύνους ἐκείνων ὧν ἡ δραστηριότης περιορίζεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, εἰς πλείστας χώρας, πλὴν τῶν ἀνωτέρω πιστωτικῶν διευκολύνσεων, τυγχάνουσι καὶ εἰδικῆς ἐκ μέρους τοῦ κράτους ἐξασφαλίσεως ἐναντι πάσης φύσεως κινδύνων μὴ καλυπτομένων ὑπὸ τῶν συνήθων ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἀναφερομένων εἰς ζημίαις ἐκ καταστροφῶν, πολιτικῶν ἢ συναλλαγματικῶν ἀνωμαλιῶν, πολέμων ἢ χρεωστασίου τῆς ὀφειλέτιδος χώρας. Εἰς τὴν Ἱταλίαν, φέρ' εἰπεῖν, προ-

Τὸ μέτρον τοῦτο ὀδηγεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς ἔμμεσον χρηματοδότησιν τῶν ἐξαγωγικῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν εὐθυγράμμισιν τῶν παρ' ἡμῖν ὄρων χρηματοδοτήσεως πρὸς τοὺς ἰσχύοντας εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ δὴ εἰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

Λεπτομερεῖας ἐπὶ τοῦ τρόπου ἐφαρμογῆς τοῦ μέτρον τούτου, τόσον διὰ χορηγήσεις, πρὸς τὰς ἐν γένει βιομηχανίας, μακροπροθέσμων δανείων διὰ παγίας ἐγκαταστάσεις, ὅσον καὶ διὰ μεσοπροθέσμους δανεισμοὺς πρὸς κάλυψιν ἀναγκῶν κεφαλαίου κινήσεως αὐτῶν, καθορίζει ἡ ὑπ' ἀριθ. 1236/21.3.62 ἀπόφασις τῆς Νομισματικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ τραπεζικὴ χρηματοδότησις τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου διεργεῖται ἐπίσης ἐντὸς ὁρίων τὰ ὅποια διευρύνονται μὲν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὁμαλῆς κυκλοφορίας τῶν ἐν γένει προϊόντων ἐν τῇ ἀγορᾷ, χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ ὀδηγῆ εἰς ὑπέρμετρον αὐξήσιν τῶν ἐπὶ πιστώσει πωλήσεων, ἢ τὴν διόγκωσιν τῶν εἰσαγωγῶν εἰδῶν μὴ ἀπολύτως ἀναγκαίων διὰ τὴν κατανάλωσιν καὶ δὴ ὁσάκις ὁμοειδῆ τούτων παράγονται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ.

8. Καὶ τὸ καθεστῶς τῆς χρηματοδοτήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου μετεβλήθη ἐπὶ τὰ βελτίω ἀπὸ τοῦ ἔτους 1959 δι' αὐξήσεως τῆς πρὸς αὐτὸ συνολικῆς χρηματοδοτήσεως κατὰ 46 % περίπου. Ἡ αὐξήσις αὕτη, συνδυασθεῖσα καὶ πρὸς τὴν ἐπελθούσαν διέυρυνσιν τῶν δυνατοτήτων χρηματοδοτήσεως τούτου ἐκ μέρους τῆς βιομηχανίας, κατόπιν τῆς καταργήσεως τῶν περιορισμῶν ὡς πρὸς τὴν χρηματοδότησιν ἐναντι βμῶν γραμματίων, προσέδωκεν εἰς τοῦτο μεγαλύτεραν εὐχέρειαν διὰ τὴν ὁμαλὴν κυκλοφορίαν τῶν ἐν γένει ἀγαθῶν.

Εἰδικώτερον, ὡς πρὸς τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον καὶ ἐφ' ὅσον τὰ εἰσαγόμενα εἶδη περιλαμβάνονται εἰς τοὺς οἰκείους πίνακας, τοὺς ἐκδιδομένους ἐκάστοτε δι' ἀποφάσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου, παρέχεται εἰδικὴ χρηματοδότησις, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς ὠρισμένον ποσοστὸν ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν. Ἡ διάρκεια τῆς χρηματοδοτήσεως ταύτης ὀρίζεται ὁμοίως διὰ σχετικῶν ἀποφάσεων.

V. Ὅργανα χρηματοδοτήσεως

1. Ὡς ἤδη ἐτονίσθη, ἡ χρηματοοικονομικὴ λειτουργία τῶν ἐπιχειρήσεων προσλαμβάνει καθημερινῶς μεγαλυτέραν ὀλοὴν σημασίαν, λόγῳ τῶν συνεχῶς αὐξανομένων εἰς κεφάλαια ἀναγκῶν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὰς τοιαύτας εἰς κεφάλαια ἀνάγκας τῶν ἐπιχειρήσεων ἱκανοποιῦν τὰ διάφορα ὅργανα χρηματοδοτήσεως (πάσης φύσεως ἐταιρεῖαι χρηματοδοτήσεως).

βλέπεται ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ παρὰ τὴν εἰδικῶν κρατικῶν ἐγγυήσεων διὰ κινδύνου; τῆς ὡς ἄνω κατηγορίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ χρηματοδότησις ὑπὸ εἰδικούς εὐνοϊκοὺς ὄρους δι' ὠρισμένα εἶδη πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἐκ μέρους ἐτέρων ἐξαγωγικῶν χωρῶν. Παρόμοια συστήματα πιστοδοτήσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῶν πιστώσεων τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου ἐλήφθησαν καὶ εἰς ἐτέρας χώρας, ὡς τὴν Γαλλίαν, Μ. Βρετανίαν, Βέλγιον, Νορβηγίαν, Σουηδίαν κλπ.

Ὡς *εταιρεία χρηματοδοτήσεως* ἐν γένει νοοῦνται αἱ ἐπιχειρήσεις ἐκείναι αἵτινες συγκεντρώνουν τὸ κεφάλαιόν των δι' ἐκδόσεως μετοχῶν ἢ καὶ δι' ἄλλου τρόπου μακροπροθέσμου δανεισμοῦ, εἶτα δὲ προβαίνουν εἰς τὴν ἐπένδυσιν τούτου, εἴτε δι' ἀγορᾶς μετοχῶν ἐτέρων ἐπιχειρήσεων (συμμετοχαὶ εἰς τὸ κεφάλαιον), εἴτε διὰ τῆς χορηγήσεως πρὸς ταύτας πιστώσεων. Αἱ ἐν λόγῳ *εταιρεία* δὲν διαθέτουν συνήθως ἰδίαν παραγωγικὴν λειτουργίαν, ἀλλὰ συμμετέχουν εἰς τὴν παραγωγικὴν δραστηριότητα ἐτέρων ἐπιχειρήσεων μέσῳ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀσκουμένης χρηματοδοτήσεως. Ἐν ἄλλοις λόγοις, αἱ *εταιρεία* αὗται ἀνταλλάσσουν ἢ ὑποκαθιστοῦν τὰς ἰδίας αὐτῶν μετοχὰς διὰ μετοχῶν ἐτέρων παραγωγικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐξ οὗ καὶ συνήθως ὀνομάζονται *εταιρεία ὑποκαταστάσεως μετοχῶν ἢ ἀνταλλαγῆς κεφαλαίων* (Effektensubstitutions Gesellschaften).

2. Ἀναλόγως τῆς ὑπὸ τῶν *εταιρειῶν « χρηματοδοτήσεως »* ἀσκουμένης ἐκάστοτε χρηματοδοτικῆς διαχειρίσεως τοῦ οὕτω πως ἐξευρεθέντος κεφαλαίου των, αὗται διακρίνονται εἰς διαφόρους κατηγορίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεραι εἶναι :

- Αἱ *ἐμπορικαὶ ἢ τράπεζαι καταθέσεων* (Banques d'affaires)¹.
- Αἱ *εταιρεία χαρτοφυλακίου* (Holding Companies), καὶ
- Αἱ *εταιρεία ἐπενδύσεων* (Investment trusts, Sociétés de placement).

α) Αἱ *ἐμπορικαὶ τράπεζαι*² (Banques d'affaires).

1. Εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χρηματαγορὰς αἱ ἐμπορικαὶ τράπεζαι (Banques d'affaires) συνήθως ὀνομάζονται « Investment Banks ». Ὁ Dewing, εἰς Financial Policy of Corporations, Vol. II, σελ. 1031, προβαίνει εἰς διάκρισιν μετοξὺ « Commercial Banks » καὶ « Investment Banks ». Κατ' αὐτόν, αἱ πρῶται παρέχουν βραχυπροθέσμους πιστώσεις, ἐνῶ αἱ δευτέραι διενεργοῦν μακροπροθέσμους δανεισμούς.

2. Πλὴν τῶν Τραπεζῶν ὡς ὀργάνων χρηματοδοτήσεως, παρ' ἡμῖν, καὶ δὴ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἐλειτούργησαν διάφοροι χρηματοδοτικοὶ ὀργανισμοί, οἵτινες ἀπέβλεπον εἰς τὴν ταχύτεραν ἀνόρθωσιν τῆς μεταπολεμικῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας.

Ὁὔτω, κατ' ἀρχὴν, ὡς πρῶτον μορφήν πιστωτικοῦ ὀργανισμοῦ λειτουργήσαντος διὰ κεφαλαίων τῆς Ἀμερικανικῆς βοήθειας δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν Δανείων (Κ.Ε.Δ.). Αἱ αἰτήσεις δανειοδοτήσεως ὑπεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Κ.Ε.Δ. μέσῳ τῶν ἐμπορικῶν τραπεζῶν, μεθ' ὧν αὗται συνειργάζοντο. Ὁ χρόνος ἐξοφλήσεως τῶν ἐν λόγῳ δανείων, αἵτινά ἦσαν ἐξησφαλισμένα μὲ ρήτραν δολλαρίου καὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων τῶν δανειοδοτηθειῶν ἐπιχειρήσεων, ἐκυμαίετο μεταξύ 20—30 ἐτῶν, τὸ

3. Ός έμπορικά τράπεζαι νοούνται έκείναι αίτινες, είτε δι' αναλήψεως μετοχών είτε διά χορηγήσεως πιστώσεων, χρηματοδοτούν τας έν γένει επιχειρήσεις ού μόνον διά την άπόκτησιν μερίσματος ή τόκου, άλλα και διά την κάρπωσιν τυχόν επί πλέον διαφοράς έκ της άνατιμήσεως τών εις χείρας των τίτλων.

δέ έπιτόκιον δανεισμού άνήρχετο εις 5—8%. 'Η 'Επιτροπή αύτη συντόμως άπέτυχε του σκοπού της, μη δυνηθείσα ν' άνεπακριθῆ εις την σοβαρότητα του ύπ' αύτης άναληφθέντος έργου, τόσοσ διότι κατά τας χρηματοδοτήσεις της παρεξέκλινε τών αύστηρών τραπεζικών κριτηρίων όσον και διότι λόγω έλλιπούς τεχνικοοικονομικής όργανώσεως της έστερείτο προγράμματος άρμονικής και συμμετρου άναπτύξεως άπάντων τών κλάδων της Οικονομίας μας.

Τήν άνωτέρω κατάστασιν έπεδείνωσε και ή έν έτει 1953 έπελθοῦσα νομισματική άναπροσαρμογή, δι' ης ή τιμή του δολλαρίου έδιπλασιάσθη εις σημειον ώστε αί άντιοικονομικώς χρηματοδοτηθείσαι επιχειρήσεις νά εύρεθοῦν πρό άδυναμίας όπως άνταποκριθῶσι εις την πληρωμήν τών ληξιπροθέσμων τοκοχρεωλυσιών των.

Διά την συνέχισιν της διαχειρίσεως τών μακροπροθέσμων δανείων της Κ.Ε.Δ., έπῆλθεν ή πλήρης άναδιοργάνωσις ταύτης, μετονομασθείσης ταυτοχρόνως εις Ο.Χ.Ο.Α.

Τό πιστωτικόν τουτο ίδρυμα, όπερ έλειτούργει ύπό μορφήν Νομικού Προσώπου 'Ιδιωτικού Δικαίου, συνειστήθη βάσει της από 29 'Ιουλίου 1954 συμφωνίας μεταξύ 'Ελληνικής Κυβερνήσεως, της έν 'Ελλάδι 'Αποστολής Προγραμμάτων ΗΠΑ και της Τραπεζής 'Ελλάδος, κυρωθείσης διά του Ν.Δ. 2970/1954. Σκοπός του όργανισμου τουτου ή διευκόλυνσις της κανονικής εισπράξεως τών όφειλῶν της καταργηθείσης Κ.Ε.Δ., ως και ή άποτελεσματικότερα χρησιμοποίησις τών έπιστρεφομένων, ύπό μορφήν τοκοχρεωλυσιών, κεφαλαίων.

'Η άρχική συμφωνία περί συστάσεως του Ο Χ Ο Α. συμπληρώθη : α) Διά της από 12.7.55 συμφωνίας μεταξύ του 'Υπουργείου Συντονισμού και της 'Αμερικανικής 'Αποστολής, δι' ης έλήφθησαν μέτρα προς πληρετέραν έξασφάλισιν τών χορηγηθέντων πρό του Ο.Χ.Ο.Α. δανείων και β) Διά της από 9.12.55 συμφωνίας μεταξύ του 'Υπουργου Συντονισμού, του Διοικητου Τραπεζής 'Ελλάδος και της 'Αμερικανικής 'Αποστολής, συμφώνως τη όποια τó έργον του Ο Χ Ο Α. έπεξετείνεται και πέραν της διαχειρίσεως κεφαλαίων της Βοηθείας, δηλαδή έδίδετο εις αυτόν τó δικαίωμα άντιλήξεως κεφαλαίων έκ της 'Ελληνικής 'Αγοράς δι' εκδόσεως δανείων, άποδοχής καταθέσεων επί προθεσμία, ως και του δανεισμού έκ ξένων όργανισμών. Κατόπιν της τούτης διευρύνσεως του άντικειμένου δράσεως του Ο Χ Ο Α. άπετέλει πλέον 'Οργανισμός άσκήσεως μακροπροθέσμου βιομηχανικής πίστεως.—'Αναλυτικώς επί τών άνωτέρω βλέπε Ε. Τσουτρελλή, 'Η Βιομηχανική Πίστις, 'Αθήναι 1957, σελ. 21 έπ.. Μετέρω βλέπε Ο. Β. Α. διεμορφώθη έν τη χώρα μας νέον όργανον μακροπροθέσμου την ίδρυσιν του Ο. Β. Α. διεμορφώθη έν τη χώρα μας νέον όργανον μακροπροθέσμου την ίδρυσιν του Ο. Β. Α. απέβλεπεν εις την ίδρυσιν νέων επιχειρή-βιομηχανικής χρηματοδοτήσεως. 'Ο Ο. Β. Α. απέβλεπεν εις την ίδρυσιν νέων επιχειρήσεων ή την αναδιοργάνωσιν ήδη λειτουργουσών, ή και την συνεργασίαν μετά επιχειρήσεων έξωτερικού όσάκις δέν έξεδηλούτο ένδιαφέρον έν τῷ έσωτερικῷ. Ούτω έκ τών άνωτέρω προκύπτει ότι ο Ο. Β. Α. άνέπτυσε επιχειρηματικάς πρωτοβουλίας, συμμετέ-άνωτέρω προκύπτει ότι ο Ο. Β. Α. άνέπτυσε επιχειρηματικάς πρωτοβουλίας, συμμετέ-Ο. Χ. Ο. Α. συνίστατο κυρίως εις την δαυειοδότησιν ύπό εθνικούς όρους έργων βασικης σημασίας. Τό μετοχικόν κεφάλαιον του Ο. Β. Α., άνερχόμενον εις 40 έκ. δολάρια, έκαλύφθη κατά 45% ύπό του 'Ελληνικού Δημοσίου, κατά 24% ύπό της 'Εθνικής Τραπεζής, 'Ελλάδος, κατά 20% ύπό του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, κατά

Αἱ ἐμπορικαὶ τράπεζαι, εἰς ἃς περιπτώσεις συμμετέχουν κεφαλαιακῶς ἢ παρέχουν μακροπροθέσμου διαρκείας πιστώσεις εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ προκειμένου νὰ περιορίσουν τὸν σχετικὸν ἐξ αὐτῶν κίνδυνον, φροντίζουν νὰ ὑπείσέρχωνται εἰς τὴν διοίκησιν τούτων ὥστε νὰ παρακολουθοῦν καὶ ἐλέγχουν τὴν ἐν γένει δραστηριότητα.

Τὰ πρὸς χρηματοδότησιν κεφάλαια τῶν ἐν λόγῳ τραπεζῶν τὰ προοριζόμενα δι' ἐπενδύσεις εἰς ἑτέρας ἐπιχειρήσεις δέον νὰ προέρχωνται ἐξ ἰδίων μέσων¹ ἢ ἐκ μακροπροθέσμων δανεισμῶν, δεδο-

10% ὑπὸ τῶν Τραπεζῶν Ἐμπορικῆς, Ἴονικῆς καὶ Λαϊκῆς καὶ κατὰ 1% ἀπὸ διαφόρου ἰδιώτας.

Διὰ τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἀνωτέρω ὀργανισμῶν χρηματοδοτήσεως ἰδρύθη ἐσχάτως ἡ Ἑλληνικὴ Τράπεζα Βιομηχανικῆς Ἀναπτύξεως (Ε.Τ.Β.Α.), ἣτις ἀποτελεῖ ἓνα κεντρικὸν φορέα βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, κρατικοῦ χαρακτῆρος.

Τὰ κεφάλαια τῆς Ε.Τ.Β.Α. συνεκροτήθησαν τόσον ἐκ τῶν κεφαλαίων τῶν λειτουργούντων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ συγχωνευθέντων εἰς ταύτην Ὄργανισμῶν Χρηματοδοτήσεως (Ο.Χ.Ο.Α.—Ο.Β.Α.) ὅσον καὶ ἐκ ποσῶν τὰ ὅποια θὰ διέθετε τὸ Κράτος ἢ ἡ Τράπεζα θὰ εἴλκυεν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ Ε.Τ.Β.Α. προβαίνει εἰς δανειοδοτήσεις χρησίμους καὶ παραγωγικὰς διὰ τὴν Οἰκονομίαν τῆς Χώρας μας μὲ εὐρύτερον πνεῦμα, ἀπομακρυνομένη τῶν συνήθων κριτηρίων τῶν ἐμπορικῶν τραπεζῶν, αἵτινες ἀποβλέπουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ δανείου καὶ τὴν ἀποδοτικότητα τῆν ἀναμενομένην ἐκ μέρους τοῦ δανειζομένου. Εἶναι εἰσέτι πρόωρον νὰ ἀποφανθῇ τις ἐπὶ τῆς ἐπιτυχίας ἢ μὴ τῆς ἐν λόγῳ Τραπεζῆς εἰς τὸν τομεὰ τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως· ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον δέον νὰ τονισθῇ εἶναι ὅτι συνεκροτήθη ἐν ὄργανον τὸ ὅποιον δύναται νὰ συντονίσῃ τὴν βιομηχανικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους καὶ νὰ ἀσκήσῃ πειθαρχημένην χρηματοδότησιν πρὸς τοὺς κλάδους ἐκείνους οἵτινες παρέχουν τὰ ἐχέγγυα τῆς βιωσιμότητος, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀποφευχθῇ ἡ ἐκ νέου ἀδυναμία εἰσπράξεως (πάγωμα) τῶν ἐν γένει χορηγήσεων καὶ ἡ δημιουργία νέων ἐπισημασμένων ἀπαιτήσεων.

1. Τὸ μέγεθος τῶν ἰδίων κεφαλαίων τῶν τραπεζῶν εἰς πλείστας χώρας ὀρίζεται νομοθετικῶς, ὅπως ἐπίσης καθορίζεται καὶ ἡ σέσις τούτων πρὸς τὸ ξένον αὐτῶν κεφάλαιον (ἦτοι τὰς ἐκ καταθέσεως ὑποχρεώσεις των). Οὕτω χῶραι μὲ ὑψηλὴν τραπεζικὴν παράδοσιν καὶ ὀργάνωσιν, ὡς ἡ Ἑλβετία, Γερμανία, Νορβηγία κλπ., καθιέρωσαν ἐλάχιστον ποσοστὸν ἰδίου κεφαλαίου τῶν τραπεζῶν μετοξὺ 5 καὶ 10% ἐπὶ τῶν συνολικῶν παρ' αὐταῖς καταθέσεων. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑφίσταται νομοθετικὸν ρυθμὸν οἱ τράπεζαι τηροῦν οἰκιοθελῶς ποσοστὰ ἀνάλογα. Εἰς Η.Π.Α., φέρ' εἰπεῖν, ἡ σχέση μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου τῶν τραπεζῶν ἀνέρχεται εἰς 10%, εἰς Καναδᾶν 8%, εἰς Ὀλλανδίας 15%, εἰς Αὐστρίαν 13%, εἰς Γαλλίαν 9%. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ σχέση αὕτη καὶ μὲν εἶναι χαμηλοτέρα, ἐν τούτοις ὅμως λαμβάνεται πρόνοια ὅπως αἱ τραπεζικαὶ ἐργασίαι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ παρουσιάξουν ἡδυσμένον βαθμὸν ρευστότητος καὶ ἀσφαλείας. Ἐν Ἑλλάδι ὁ Νόμος τοῦ 1931 καθώριζε μόνον τὸ ἐλάχιστον ὄριον τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου τῶν τραπεζῶν (15 ἐκ. δραχμῶν), οὐχὶ δὲ καὶ τὴν σχέσιν μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου. Σήμερον δὲ μὲ τὸν συνεχῶς αὐξανόμενον ρυθμὸν καταθέσεων ἡ σχέση μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου εἰς τὰς ἑλληνικὰς

μένου ότι ο χρόνος της επανεισπράξεώς των, μολονότι εκ των προτέρων είναι γνωστός, εν τούτοις πολλάκις παρατείνεται συνεπεία της οικονομικής καταστάσεως της χρηματοδοτηθείσης επιχειρήσεως.

Ενίοτε αι εν λόγω τράπεζαι αρχικώς μεν και υπό μορφήν προχρηματοδοτήσεως πιστοδοτούν τὰς επιχειρήσεις, εν συνεχεία δὲ και εις κατάλληλον χρόνον μετατρέπουν τὰς απαιτήσεις των εις κεφαλαιακὰς συμμετοχὰς (ανάληψις μετοχῶν), μέρος τῶν ὁποίων διατηροῦν διὰ τὴν ἀσκησιν ἐλέγχου, τὸ δὲ ὑπόλοιπον πωλοῦν εις τὸ κοινόν, χρηματιστηριακῶς¹.

Διὰ τῶν ἐμπορικῶν Τραπεζῶν διευκολύνεται ἡ ἀνάπτυξις ὄλων ἐκείνων τῶν επιχειρηματικῶν ἐπιδιώξεων, αἵτινες θὰ παρέμεινον ἀπραγματοποίητοι λόγω ἐλλείψεως τῶν ἀπαραιτήτων κεφαλαίων και οὕτω πως ἐπέρχεται μία ἐξισορροπημένη και σύμμετρος πρόοδος εις τὸν τομέα ἰδίᾳ τῆς βιομηχανίας.

4. Πέραν τούτου αι ἐμπορικαὶ τράπεζαι οὐσιωδῶς συμβάλουν και ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἀναλήψεως τῶν κινδύνων, οὓς δὲν θὰ ἦσαν εις θέσιν νὰ ἐπωμισθοῦν αι ἐπὶ μέρους επιχειρήσεις. Πράγματι, αι Τράπεζαι αὗται μετριάζουν τοὺς ἀναφρομένους εις κάθε παραγωγικὴν ἢ κερδοσκοπικὴν προσπάθειαν κινδύνους, οὐ μόνον λόγω τῆς ὑπ' αὐτῶν διατιθεμένης ὀργανώσεως (πλήρες σύστημα ἐμπορικῶν πληροφοριῶν, χρησιμοποίησις καταλλήλων τεχνικῶν ἢ οικονομικῶν συμβούλων), ἀλλὰ και λόγω τῆς δυνατότητος κατανομῆς τοῦ κινδύνου εις μεγαλύτερον ἀριθμὸν επιχειρήσεων εις ἃς συνήθως συμμετέχουν.

κὰς τραπεζὰς εἶναι περίπου 5 % . Ὡς ἐκ τούτου ἵνα δυνηθοῦν αι ἑλληνικαὶ τράπεζαι νὰ συμβάλλουν εις τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας διὰ τῆς παροχῆς μακροπροθέσμων δι' ἐπενδύσεις κεφαλαίων ἐνδείκνυται ὅπως προβῶσιν εις τὴν αὔξησιν τοῦ μετοχικοῦ των κεφαλαίου. Τὸ πιστωτικὸν κλίμα ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας τυγχάνει εὐνοϊκόν, ἡ δὲ προσφυγὴ των εις τὴν λαϊκὴν ἀποταμίευσιν νομιζομεν ὅτι θὰ εὐρη ἀπήχησιν. Τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα παρέχει ὁ Δ Γαλάνης, εις ἄρθρον του ἐν τῇ «Ναυτεμπορικῇ» τῆς 2.1.62 με τίτλον «Μετοχικὸν Κεφάλαιον Τραπεζῶν και Κεφαλαιαγορά».

1. Οὕτω πως συνοψίζει ὁ R. Aron, εις τὸ ἔργον του *La Banque de Paris et des Pays Bas, Paris 1959*, τὴν ἐν γένει δραστηριότητα τῶν ἐμπορικῶν τραπεζῶν. Οὗτος φρονεῖ ὅτι αι τράπεζαι αὗται ὡς ἀποστολὴν ἔχουν :

α) Τὴν τοποθέτησιν (placement) κεφαλαίων μέσφ συνήθως ἐφ' ἀπαξ ἀγορᾶς τίτλων ἄλλων επιχειρήσεων και ἐν συνεχείᾳ τὴν τμηματικὴν πώλησιν τούτων, β) τὴν ἱδρυσιν νέων ἢ τὴν ἀναδιοργάνωσιν ἤδη λειτουργουσῶν επιχειρήσεων, και γ) τὴν παρέμβασιν εις περιόδους χρηματοοικονομικῆς στενότητος - διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας εις ἤδη κλονισθείσας επιχειρήσεις.

Ὅσάκις πρόκειται περὶ χρηματοδοτήσεων μεγάλης ἐκτάσεως, ἔνθα τὸ κεφάλαιον μιᾶς μόνον Τραπεζῆς τυγχάνει ἀνεπαρκὲς καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως μὴ ἀναλαμβάνηται ὀλοσχερῶς ὁ κίνδυνος ὑπὸ ταύτης, συνήθως συνευνοῦνται περισσότεραι Τράπεζαι (ἢ, γενικώτερον, χρηματοδοτοῦσαι ἐπιχειρήσεις), σχηματίζουσαι μίαν *κοινοπραξίαν* (Konsortium) χρηματοδοτήσεως. Τὸ *Konsortium* ἀποτελεῖ σύνηθες ὄργανον χρηματοδοτήσεως ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκονομίᾳ, λόγῳ τῆς ὀλοῦν ἀΰξανομένης εἰς κεφάλαια ἀνάγκης τῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τῶν προσθέτων κινδύνων οὓς συνεπάγεται ἡ ἀναπόφευκτος πλέον μεγάλη ἐξειδίκευσις τούτων, συντελεῖ δὲ εἰς τὴν ἐξασφάλισιν πηγῶν κεφαλαίου καὶ πέραν τῆς τοπικῆς χρηματαγορᾶς.

β) *Αἱ ἐταιρεῖαι χαρτοφυλακίου* (Holding Companies).

5. Ὡς ἤδη ἐτονίσθη ἐν σελίδι 92 ὡς ἐταιρεῖαι χαρτοφυλακίου νοοῦνται ἐκεῖναι ὧν τὸ ἐνεργητικὸν ἀπαρτίζεται ἀπὸ μετοχᾶς διαφόρων ἐπιχειρήσεων καὶ δὴ εἰς ἀριθμὸν τοιοῦτον ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐξασφαλίσουν ἔλεγχον ἐπ' αὐτῶν. Πρόκειται περὶ ἀνωνύμων ἐταιρειῶν χρηματοδοτήσεως, αἵτινες ἐλέγχουν εὐρύτερον ἢ περιορισμένον ἀριθμὸν ἐπιχειρήσεων, εἴτε κατὰ τρόπον *ἄ μ ε σ ο ν* (πλειοψηφικὴ συνήθως¹ συμμετοχὴ εἰς τὸ κεφάλαιόν των), εἴτε κατὰ τρόπον *ἔ μ μ ε σ ο ν* (πλειοψηφικὴ συμμετοχὴ εἰς τὸ κεφάλαιον μιᾶς ἐπιχειρήσεως ἥτις ἐλέγχει ἐτέρας).

Ἐνταῦθα, αἱ ἐλεγχόμεναι ὑπὸ τοῦ Holding ἐπιχειρήσεις, παρὰ τὸ ὅτι ἐν τῇ οὐσίᾳ συνιστοῦν ἐνιαῖον τι τεχνικοοικονομικὸν συγκρότημα, ἐν τούτοις διατηροῦν τὴν τυπικὴν (νομικὴν) τῶν ὑπόστασιν καὶ αὐτοτέλειαν πρὸς ἐξασφάλισιν ὄρισμένων πλεονεκτημάτων φύσεως *φορολογικῆς, ὀργανωτικῆς ἢ τέλους χρηματοληπτικῆς*².

Πράγματι, ἄλλοτε μὲν καθίσταται προτιμότερα μία κεχωρισμένη φορολογία κερδῶν, ἄλλοτε πάλιν λόγοι ὀργανωτικοὶ ἢ καὶ χρηματοδοτήσεως ἐπιβάλλουν τὴν διατήρησιν τῆς τοιαύτης τυπικῆς αὐθυπαρξίας.

1. Λέγομεν συνήθως, διότι πολλάκις λόγῳ τοῦ κατεσπαρμένου τῶν μετοχῶν εἰς χεῖρας πλειόνων μικρῶν μετόχων δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡγεσία ἐπὶ ἐπιχειρήσεώς τινος καὶ διὰ κεφαλαίου μικροτέρου τοῦ ἡμίσεος τοῦ συνόλου τῶν μετοχῶν.

2. Ἐπὶ τῆς καταρτίσεως τῶν ἰσολογισμῶν τῶν Holdings καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῶν Ἐνοποιημένων Ἰσολογισμῶν, βλέπε *Δ. Παπαδημητρίου*, Ἐνοποιημένοι Ἰσολογισμοί, Ἀθῆναι 1960.

6. Ἡ πολιτικὴ διοικήσεως τοῦ Holding δυνατὸν ν' ἀκολουθῆ ἢ συγκεντρωτικὸν σύστημα ἐπὶ τῶν θυγατέρων (Filiales) ἐπιχειρήσεων—καθορίζουσα παραγωγικοὺς τομείς δράσεως μιᾶς ἐκάστης ἐξ αὐτῶν ἢ τιμὰς πωλήσεως τῶν προϊόντων τῶν ἢ πρόγραμμα χρηματοδοτήσεώς των κ.ο.κ.—ἢ νὰ ἐφαρμόξῃ σύστημα ἀποκεντρωτικόν, βάσει τοῦ ὁποίου νὰ παραχωρῇ πλήρη ἐλευθερίαν δράσεως εἰς ταύτας, ἐντὸς βεβαίως τῶν καθορισθέντων ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης διοικήσεως πλαισίων.

Σχεδὸν ὁμως πάντοτε εἰς τὸν τομέα τῆς χρηματοδοτήσεως τὸ Holding ἀσκεῖ συγκεντρωτικὴν πολιτικὴν, οὐ μόνον διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν χρηματοοικονομικὴν κατάστασιν τῶν ὑποτελῶν ἐπιχειρήσεων, ὥστε ν' ἀποφεύγωνται ἀναταραχαὶ εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ διάρθρωσιν τοῦ κεφαλαίου τούτων, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ διευκολύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ ἀπόψεως εὐνοϊκωτέρων ὄρων ἐξευρέσεως τοῦ ἀναγκαιοῦντος αὐταῖς κεφαλαίου.

Πέραν τῆς ἀνωτέρω περιπτώσεως τοῦ ἀμιγῶς « Holding » ὡς καθ' αὐτὸ ἐταιρείας χρηματοδοτήσεως (καλουμένου ἐν Ἀμερικῇ « Pure Holding Companies ») ὑπάρχει καὶ τὸ μικτὸν καλούμενον (Mixed or operating Holding Companies), καθ' ὃ ἡ ἐπιχείρησις ἢ ἀσκοῦσα τὴν κεφαλαιακὴν ἡγεσίαν, συνήθως βιομηχανικὴ ἢ ἐμπορικὴ, ἔχει ἰδίαν παραγωγικοτεχνικὴν ἐκμετάλλευσιν¹, ἀσκεῖ δὲ ἔλεγχον τόσον ἐπὶ τοῦ παραγωγικοῦ προγράμματος ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ἐν γένει ἐμπορικῆς δραστηριότητος τῶν ἐξηρημένων ἐξ αὐτῆς ἐπιχειρήσεων.

γ) Αἱ ἐταιρεῖαι ἐπενδύσεων (Investment trusts).

7. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐταιρειῶν ἐπενδύσεων εἶναι σχετικῶς πρόσφατος καὶ στενῶς συνδέεται μὲ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ θεσμοῦ τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν καὶ τῶν χρηματογορῶν.

Αἱ ἐταιρεῖαι αὗται, μορφῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας, σκοπὸν ἔχουν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν συγκέντρωσιν κεφαλαίων ἐξ ἐνὸς πλήθους ἀποταμιευτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπένδυσιν τούτων εἰς μετοχὰς ἢ ὁμολογίας διαφόρων ἐπιχειρήσεων, ἐπὶ τῶν σκοπῶν ἀποκτήσεως ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρας ἀποδοτικότητος, τὸν περιορισμὸν τοῦ ἐκ τῆς ἐπενδύσεως κινδύνου, ὡς καὶ τὴν ἄσκησιν σχετικῆς ἐπὶ τῶν ἐλεγχομένων ἐπιχειρήσεων ἐπιρροῆς².

1. Βλέπε A. S. Dewing, εἰς The financial Policy of Corporations (Vol. II, σελ. 974).

2. Εἰς πλείστας χώρας, ὡς εἰς Η.Π.Α., Ἀγγλίαν καὶ ἀλλαχοῦ, πέραν τοῦ κατα-

Ἐναλόγως τοῦ ἐκάστοτε τρόπου συντονισμοῦ μεταξύ διαθεσίμων μέσων καὶ τῶν πραγματοποιουμένων ἐπενδύσεων αἱ ἑταιρεῖαι αὗται εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς χώρας ἐμφανίζονται ὑπὸ διαφόρους τύπους καὶ ὀνομασίας, ἐπικρατέστεροι τῶν ὁποίων εἶναι :

γα) Αἱ «Closed-end Investment Trusts καὶ αἱ Open-end Investment Trusts».

8. Εἰς τὰς «Closed-end» ἑταιρείας ἐπενδύσεων συγκεντροῦνται κεφάλαια διὰ κλήσεως τῶν ἀποταμιευτῶν, ὅπως καταθέσωσι ταῦτα εἰς τὴν ἑταιρείαν διὰ μακρὸν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χρονικὸν διάστημα, ἐνῶ εἰς τὰς «Open-end» ἑταιρείας ἐπενδύσεων συγκεντροῦνται κεφάλαια διὰ καταθέσεως ὁμοίως ἐκ μέρους ἐνὸς πλήθους ἀποταμιευτῶν, οἵτινες ὁμως δύνανται ν' ἀναλάβωσι ταῦτα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν.

Θὰ ἠδύναντο αἱ δύο ἀνωτέρω κατηγορίαι τῶν ἑταιρειῶν ἐπενδύσεων νὰ παραλληλισθῶσι πρὸς τὰς τραπεζὰς καταθέσεων ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ὄψεως, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνῶ αἱ τραπεζαὶ ἐπωμίζονται τοὺς ἐκ τῶν ἐπενδύσεων κινδύνους εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν αἱ τυχὸν ζημίαι ἢ τὰ προκύπτοντα ἐκ τῶν τοποθετήσεων κέρδη περιέρχονται εἰς τοὺς ἐν λόγῳ κεφαλαιοδότας.

γβ) Αἱ «Fixed Investment Trusts», αἱ «Semifixed» καὶ αἱ «Management».

9. Ἐνταῦθα τὸ κριτήριον βασίζεται ἐπὶ τοῦ διαφόρου τρόπου ἐπενδύσεως τῶν συγκεντροθέντων κεφαλαίων.

Οὕτω εἰς τὰ «Fixed Investment Trusts» προκαθορίζονται ἐπακριβῶς ἡ κατηγορία ἢ ἡ συγκεκριμένη ἐπιχειρήσις εἰς ἣν θὰ ἐπενδυθοῦν τὰ συγκεντρούμενα κεφάλαια, μόνον δὲ ὑπὸ ἐξαιρετι-

βεβλημένου μετοχικοῦ κεφαλαίου τῶν ἐν λόγῳ ἑταιρειῶν συναντῶνται καὶ αἱ μετοχαὶ ἐπὶ παρακαταθήκῃ ἢ ἐπὶ ἀποθέματι (βλ. *Hoffmann A.*, *Wirtschaftslehre der Unternehmung*, Leipzig 1932, σελ. 404 ἐπ.). Αἱ μετοχαὶ αὗται ἐκδίδονται μὲν κατόπιν ἀποφάσεως τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν μετόχων, πλὴν ὁμως δὲν τίθενται ἀμέσως εἰς κυκλοφορίαν, ἀλλὰ παραδίδονται εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς ἑταιρείας, τὸ ὁποῖον διαθέτει ταύτας μέσῳ τοῦ Χρηματιστηρίου καὶ ὁσάκις κρίνει τοῦτο σκόπιμον, ἰδίᾳ δὲ προκειμένου ν' ἀποφύγῃ τὴν ξένην χρηματοδότησιν ἐὰν συμπέσῃ αὕτη νὰ εἶναι ἀσύμφορος.

Τὸ εἶδος τῶν μετοχῶν τούτων χρησιμοποιεῖται συχνότατα καὶ εἰς τὰς ἑταιρείας ἐπενδύσεων, αἵτινες διατηροῦν τὰς μετοχὰς των ἐν ἀποθέματι, θέτουν δὲ εἰς κυκλοφορίαν ταύτας μόνον ὁσάκις ἐπιθυμοῦν νὰ ἐξεύρουν μέσα διὰ νὰ ἀποκτήσουν μετοχὰς ἄλλων ἐπιχειρήσεων μὲ ἠύξημένον βιθμὸν ἀσφαλείας, ρευστότητος καὶ ἀτοδοτικότητος.

κὰς συνθήκας δύναται νὰ μεταβάλληται ὁ προκαθορισθεὶς τομεὺς ἐπενδύσεως τῶν μετοχῶν. Ἐπὶ παραδείγματι, καθορίζεται ὅτι ἕκαστον πιστοποιητικὸν καταθέσεως εἰς τὴν ἑταιρείαν ἐπενδύσεως ἀντιστοιχεῖ πρὸς μίαν μετοχὴν τῆς ἑταιρείας Α, δύο μετοχὰς τῆς ἑταιρείας Β, κ.ο.κ.

Εἰς τὰ «Semifixed Investment Trusts» δύνανται ἐλευθέρως νὰ ἐπέλθουν μεταβολαὶ εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν εἰς τὸ πιστοποιητικὸν καταθέσεως κεφαλαίου ἀντιστοιχουσῶν μετοχῶν ἢ ἐν γένει τίτλων, πάντως ὁμοῦς ὁρίζονται ἐκ τῶν προτέρων αἱ ἐνδεχόμεναι κατηγορίαι τίτλων αἵτινες περιλαμβάνονται εἰς τοῦτο.

Τέλος, εἰς τὰ «Management Investment Trusts», ἐλευθέρως καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν διοικούντων ταῦτα, ἐναλλάσσονται οἱ περιλαμβανόμενοι εἰς τὰ πιστοποιητικὰ τίτλοι, βάσει ὁμοῦς ποσοστῶν προκαθορισθέντων¹.

Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, ὁρίζεται ὅτι τὰ κατατιθέμενα κεφάλαια θὰ ἐπενδύωνται εἰς μετοχὰς οἰκοδομικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ 3%, εἰς μετοχὰς σιδηροδρομικῶν κατὰ 4% κ.ο.κ., ἀλλὰ ἡ ἐκλογὴ ἀφίεται ἐλευθέρᾳ εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Investment Trust.

10. Ἡ συγκέντρωσις τῶν κεφαλαίων εἰς τὰς ἑταιρείας ἐπενδύσεων κυρίως διενεργεῖται, εἴτε διὰ περιοδικῶν ἐκδόσεων (εἰς τὸ closed-end), εἴτε διὰ συνεχῶν ἐκδόσεων (εἰς τὸ open-end) ἑνὸς ἢ περισσοτέρων τύπων μετοχῶν ἢ πιστοποιητικῶν συμμετοχῆς.

Ὁ ἀγορᾶζων πιστοποιητικὰ συμμετοχῆς ἢ μετοχὰς ἐκ τοῦ Investment Trust δύναται εὐχερῶς νὰ ρευστοποιήσῃ ταύτας, τόσον διὰ τῆς πωλήσεώς των εἰς τὸ Χρηματιστήριον ὅσον καὶ διὰ τῆς εἰσπράξεως τοῦ ἀντιτίμου των ἐκ τοῦ Trust. Μέρος τοῦ κεφαλαίου τῆς ἑταιρείας ἐπενδύσεως δύναται νὰ ἐξευρεθῇ—ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐπιτρέπεται ἐκ τοῦ συμφωνητικοῦ—καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως ὁμολογιῶν ἢ τῆς προσφυγῆς εἰς ἑτέρου εἴδους δανεισμοῦς.

11. γγ) Τέλος, αἱ ἑταιρεῖαι ἐπενδύσεων διακρίνονται: εἰς ἐκεῖνας αἵτινες συγκεντρώνουν τὰ κεφάλαιά των δι' ἐκδόσεως κοινῶν μετοχῶν καὶ ἐκεῖνας αἵτινες ἐξευρίσκουν τὰ κεφάλαιά των δι' ἐκδόσεως περισσοτέρων τύπων μετοχῶν (κοινῶν, προνομιοῦχων κλπ.) ἢ πιστοποιητικῶν συμμετοχῆς εἰς τὸ χαρτοφυλάκιον τῆς

1 Συνήθως καθορίζονται ἀνώτατα ποσοστὰ ἐπενδύσεως εἰς τίτλους τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως ἢ τοῦ αὐτοῦ κλάδου ἢ ἐπιχειρήσεων αἵτινες ὄρουσιν εἰς ὠρισμένην ἀγοράν. Τὰ ἀνώτατα ταῦτα ποσοστὰ ἐπενδύσεων εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τίτλον εἰς πλείους περιπτώσεις ρυθμίζονται καὶ νομοθετικῶς

Ἐταιρείας¹. Εἰς τὰς πρώτας τὰ κέρδη διανέμονται ἕξ ἴσου εἰς ἅπαντας τοὺς συμμετέχοντας, εἰς τὰς δευτέρας δύνανται νὰ καθορίζωνται ὑπὲρ τῶν κατόχων προνομιούχων τίτλων ἠϋξημένα δικαιώματα κατὰ τὴν παροχὴν τοῦ μερίσματος.

Ἡ ἐπελθοῦσα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνάπτυξις τῶν ἐταιρειῶν ἐπενδύσεων εἰς τὰς πλέον οἰκονομικῶς ὀργανωμένας χώρας, ὡς καὶ ἡ θετικὴ συμβολὴ αὐτῶν, τόσον εἰς τὸν τομέα τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος ὅσον καὶ τῆς συγκεντρώσεως τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως, ἐξώθησαν τὰς νομοθεσίας πλείστων χωρῶν² ὅπως θεσπίσουν κανόνας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐνθαρρύνσεως τῆς ὅλης προσπαθείας τῶν ἐν λόγῳ ἐταιρειῶν.

1. Ἡ τιμὴ ἐκδόσεως τῶν ἐν λόγῳ πιστοποιητικῶν συμμετοχῆς, εἴτε εἰς ὀλόκληρον, εἴτε εἰς ὠρισμένης κατηγορίας χαρτοφυλάκιον τίτλων τῆς ἐταιρείας ἐπενδύσεων, καθορίζεται δι' ἀποφάσεως ταύτης. Τὰ διὰ τῆς πωλήσεως τῶν πιστοποιητικῶν συγκεντρούμενα χρηματικά μέσα ἐπενδύονται εἰς μετοχὰς ἢ ὁμολογίας ἄλλων ἐταιρειῶν. Ἐκ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἡ πραγματικὴ (ἑσωτερικὴ) ἀξία τοῦ ἐν λόγῳ πιστοποιητικοῦ ἀφίσταται ἐπὶ πλέον ἢ ἐπὶ ἔλαττον τῆς ὀνομαστικῆς ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῆς χρηματιστηριακῆς τιμῆς τῶν τίτλων τῶν ἀντιστοιχούντων εἰς τὰ πιστοποιητικά. Αἱ ἐπακολουθοῦσαι νέαι ἐκδόσεις πιστοποιητικῶν πρὸς ἐπέκτασιν τῆς δραστηριότητος τῆς ἐταιρείας ἐπενδύσεων διενεργοῦνται εἰς τιμὰς ἀναλόγους πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῶν προγενεστέρως ἐκδοθέντων καὶ ἤδη κυκλοφορούντων πιστοποιητικῶν.

Πρὸς τὰ ἀνωτέρω πιστοποιητικά συμμετοχῆς ὁμοιάζουν αἱ ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ Ἀθηνῶν θεσπισθεῖσαι «Ἐπιλογαί» A & B, βάσει τῶν ἀποίων διὰ μιᾶς πράξεως γίνεται ἐπένδυσις εἰς πλείονας χρηματιστηριακὰς ἀξίας.

2. Εἰς Η. Π. Α. τὸ πρῶτον ἐλήφθη νομοθετικὴ μέριμνα διὰ τοῦ Investment Company Act τοῦ 1940. Βάσει τοῦ νόμου τούτου αἱ ἐν γένει ἐταιρεῖαι ἐπενδύσεων ἵνα ὀρῶσι νομίμως δεόν νὰ καταχωροῦν τὴν σχετικὴν Ἱδρυτικὴν τῶν πράξιν εἰς εἰδικὸν μητρώον τηρούμενον παρὰ τῆς Security and Exchange Commission, ὥστε νὰ καθίστανται γνωστὰ εἰς τὸ εὐρὺ κοινόν: ὁ τύπος τῆς ἐταιρείας ἐπενδύσεων, οἱ τρόποι ἐκδόσεως τῶν διαφόρων εἰδῶν μετοχῶν, τὰ τιθέμενα ὄρια ἐπὶ τῆς ἀποκτήσεως μετοχῶν ἄλλων ἐπιχειρήσεων, τὰ ὀνόματα τῶν διαχειριστῶν κ.ο.κ. Ἐν Εὐρώπῃ, τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ νόμου τῆς 2.11.45 ἐρρυθμίσθησαν θέματα ἀναγόμενα εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἐταιρειῶν ἐπενδύσεων. Ὁ νόμος οὗτος κυρίως προέβλεψε τὴν ρύθμισιν τῆς λειτουργίας ἐνὸς εἰδικοῦ κρατικοῦ Investment Trust συσταθέντος διὰ τὸ Κράτος ἀπὸ ἐπιχειρήσεις πρὸς ἐξόφλησιν ἐκτάκτου αὐτῶν φορολογίας.

Τὸ ἔτος 1957 ἡ νομοθετικὴ μέριμνα τοῦ τρόπου δράσεως τῶν ἐταιρειῶν ἐπενδύσεων ἐπεξετάθη καὶ εἰς Γερμανίαν. Τέλος ὁ Βέλγος νομοθέτης τὸ ἔτος 1958 εἰσήγαγε τὸν θεσμὸν τῆς ἐταιρείας ἐπενδύσεων καὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην. Ἀξιόλογον ἔρευναν ἐπὶ τῆς σχετικῆς νομοθεσίας βλέπε *Jean Marie Didier*, «Les rapports de droit au sein des fonds communs de placement» δημοσιευθεῖσαν εἰς «Revue de la Banque» 1957.

Τὰ ξένα μέσα προκύπτουν, ἐν γένει, ἀπὸ δανεισμόν, προερχόμενον κυρίως :

— Ἐκ τραπεζῶν (Δάνεια συνήθως ἡγγυημένα, τρεχούμενοι λογαριασμοί, συν/καί, ἐγγυήσεις).

— Ἐκ προμηθευτῶν (κυρίως ἐμπορευματικαὶ πιστώσεις).

— Ἐκ πελατῶν (κυρίως προπληρωμαί).

— Ἐξ ἰδιωτῶν (φιλικοὶ δανεισμοί, εἴτε ὁμολογιακὰ δάνεια).

Ἡ ἐξέυρεσις καὶ χρησιμοποίησις τοῦ καταλληλοτέρου ἐκάστοτε μέσου χρηματοδοτήσεως ἀποτελεῖ θέμα ἀναγόμενον εἰς τὴν *τεχνικὴν τῆς χρηματοδοτήσεως*. Ἄν καὶ δὲν προτιθέμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερεῖς ἀναλύσεις ἐπὶ τῆς τεχνικῆς ταύτης, ἥτις εἰς πολλὰ σημεῖα ἄπτεται τοῦ τε Ἐμπορικοῦ Δικαίου καὶ τῆς Λογιστικῆς, ἐν τούτοις διὰ λόγους συστηματικῆς διερευνήσεως τοῦ προβλήματος τῆς χρηματοδοτήσεως ἀναφέρομεν τὰ κυριώτερα μέσα χρηματοδοτήσεως καὶ τὰς πηγὰς τούτων :

2. Οὕτω τὰ ἴδια μέσα χρηματοδοτήσεως προέρχονται :

I. Δι' αὐξήσεως τοῦ ἰδίου κεφαλαίου, ἥτις εἰς τὰς ἀνωνύμους ἐταιρείας—δεδομένου ὅτι εἰς τὰς προσωπικὰς ἐταιρείας συντελεῖται διὰ συμπληρωματικῆς καταθέσεως ἐκ μέρους τῶν ἐταίρων—δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ :

— Δι' ἐγγραφῆς εἰς νέας μετοχάς.

— Δι' ἐγγραφῆς εἰς warrants.

— Διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν πιστωτῶν εἰς μετόχους.

— Δι' ἐνσωματώσεως ὑπαρχόντων ἀποθεματικῶν εἰς τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον.

3. α) Ἡ ἔκδοσις νέων μετοχῶν δημιουργεῖ τεχνικὰ προβλήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τῶν ἀξίαν, εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ τρόπου ἐξοφλήσεως τούτων (μετρητοῖς - εἰς εἶδος, ἄμεσος ἢ κατὰ δόσεις ἐξοφλήσις), τῆς μορφῆς καὶ τοῦ τρόπου μεταβίβασεως (εἰς τὸν κομιστὴν ἢ ὀνομαστικῶς¹), τῶν παρεχομένων ὑπ'

1. Διὰ τοῦ ἐσχάτως ἐκδοθέντος Ν.Δ. 4287/62 ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις δεσμευμένων ὀνομαστικῶν μετοχῶν, τῶν ὁποίων ἡ μεταβίβασις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐγκρισιν τῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας. Τὴν ἐγκρισιν ταύτην παρέχουν ἢ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ἢ ἡ γενικὴ συνέλευσις.

¹ Ἡ κατάργησις τοῦ Ν. 1644/51 περὶ ὀνομαστικοποιήσεως ἀπασῶν τῶν μετοχῶν

αυτών δικαιωμάτων¹ (κοινάς, προνομιούχους, ἄρτιον, ὑπὲρ τὸ ἄρτιον).

τῶν Α. Ε. ἐπῆλθε, διότι ἀφ' ἐνὸς ἐπεβραδύνοντο αἱ χρηματιστηριακαὶ συναλλαγαί, ἀφ' ἑτέρου διότι παρατηρήθη μεγάλη ἀπροθυμία τῶν ἀποταμιευτῶν ὅπως ἐπενδύσουν τὰ κεφάλαια εἰς ὀνομαστικούς τίτλους.

Πράγματι, οἱ ὀνομαστικοὶ τίτλοι, οὐ μόνον παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ, οὐδόλως εὐνοοῦν τὰς ἐπενδύσεις εἰς μετοχὰς ἑταιρειῶν.

Πρὸς θεραπείαν κυρίως τοῦ ἐν λόγῳ μειονεκτήματος εἰς ἃς χώρας κυκλοφοροῦν εἰσέτι ὀνομαστικαὶ μετοχαὶ ἐπενοήθησαν τὰ πιστοποιητικὰ κατὰ τὴν ἐπιστολήν (certificati di deposito). Ταῦτα ἀποτελοῦν πιστωτικούς τίτλους ἐκδιδομένους εἰς τὸν κομιστὴν συνήθως ἀπὸ τραπεζικῶν ἰδρύματων (εὐρεία χρῆσις τούτων γίνεται ὑπὸ τῶν ἀμερικανικῶν, ἐλβετικῶν, βελγικῶν, ἀγγλικῶν καὶ ὀλλανδικῶν τραπεζῶν) καὶ κατὰ κανόνα ἔναντι ὀνομαστικῶν μετοχῶν εὐρισκομένων εἰς χεῖρας αὐτῶν. Τὰ ἐν λόγῳ πιστοποιητικὰ δίδουν δικαίωμα ἀπολήψεως τῶν ἀντιστοιχῶν μερισμάτων τῶν χορηγουμένων ὑπὸ τῆς Α. Ε. εἰς ἣν αἱ μετοχαὶ ἀνήκουν, τῆς ἀναλήψεως τοῦ εἰς αὐτὰς ἀναγραφομένου κεφαλαίου ἢ καὶ τῆς χορηγήσεως τοῦ πρωτοτύπου τίτλου ὁσάκις ἤθελε ζητηθῆ ὑπὸ τοῦ κομιστοῦ τοῦ πιστοποιητικοῦ. Στεροῦνται ὁμοῦ δικαιώματος ψήφου, ὅπερ ἀσκεῖται ἀπὸ τὰς τραπεζὰς εἰς ἃς εἶναι αὐταὶ κατατεθειμένοι. Οἱ σκοπιότητος, δι' οὓς τὰ ἐν λόγῳ πιστοποιητικὰ ἐκδίδονται εἶναι διάφοροι. Καὶ ἐνῶ συνήθως διὰ τοῦ τρόπου τούτου διευκολύνεται ἡ καθοδήγησις τῶν ἀποταμιευτῶν ὅπως ἐπενδύσουν τὰ κεφάλαιά των εἰς μετοχὰς ἑταιρειῶν τῶν ὁποίων τὴν οικονομικὴν σταθερότητα καὶ ἀπόδοσιν ἐμμέσως ὑποδεικνύουν αἱ τράπεζαι αἱ κυκλοφοροῦσαι τὰ ἐν λόγῳ πιστοποιητικὰ, εἰς ἄλλας πάλιν περιπτώσεις διὰ τοῦ τρόπου τούτου τῆς ἐκδόσεως κατακεραματίζεται ἡ ἀξία τῆς μετοχῆς (συνήθως μεγάλη) καὶ οὕτω καθίσταται δυνατὴ ἡ προσφυγὴ καὶ εἰς τὰς μικρὰς ἀποταμιεύσεις.

Εἰς τὴν πραγματικότητα τὰ κίνητρα τῆς εὐρείας διαδόσεως τῶν τοιούτων πιστοποιητικῶν δέον ν' ἀναζητηθοῦν εἰς τὴν τάσιν τῶν ἀποταμιευτῶν ὅπως ἐπενδύουν τὰς ἀποταμιεύσεις των εἰς τίτλους εἰς τὸν κομιστὴν.

1. Εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν Χρηματαγορὰν κυκλοφοροῦν τρεῖς βασικαὶ κατηγορίαι προνομιούχων μετοχῶν: α) αἱ «preferred stocks» (προτιμήσεως), β) αἱ «guaranteed stocks» (αἱ ἐξησφαλισμένα ἢ ἡγγυημένα) καὶ γ) αἱ «class A common stocks». Αἱ preferred stocks ἄλλοτε παρέχουν κερδομερίων, ἄλλοτε συνδυαστικῶς: δικαίωμα προτεραιότητος καταβολῆς προκαθορισμένου μερίσματος, δικαίωμα προτεραιότητος κατὰ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ κεφαλαίου, δικαίωμα διατηρήσεως τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων μὲ ἐκεῖνα ἄτινα δυνατόν νὰ χορηγηθοῦν μελλοντικῶς εἰς προνομιούχους μετόχους, ὡς καὶ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὰς καταστατικὰς συνελεύσεις τῆς Α. Ε.. Πολλάκις οἱ κάτοχοι προνομιούχων μετοχῶν τῆς ἐν λόγῳ κατηγορίας στεροῦνται δικαιώματος ψήφου (no voting stocks) ἢ ἔχουν δικαίωμα ψήφου μόνον εἰς δεδομένας περιπτώσεις καὶ ὑπὸ ὄρισμένης συνθήκας (stocks with contingent voting power). Οὕτω δυνατόν τὸ δικαίωμα ψήφου νὰ χορηγῆται, φέρ' εἰπεῖν, ὅταν τὰ κέρδη πείπουν κάτω ἐνὸς ὄρισμένου ποσοστοῦ κ.ο.κ Παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Ν Δ. 4237/62 δύναται νὰ ἐκδοθῶν μετοχαὶ προνομιούχοι καὶ ἄνευ δικαιώματος ψήφου, ὁπότε πλὴν τῶν ἀνωτέρω προνομίων ἐπιτρέπεται ὁ καθορισμὸς ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δικαιώματος ἀναλήψεως τόκου, ἔστω καὶ ἐν ἀνταρξίᾳ κερδῶν. Αἱ guaranteed stocks εἶναι ἐκεῖναι καθ' ἃς τὸ συμφωνηθὲν ὕψος ἐτησίως χορηγουμένου μερίσματος καὶ διὰ μίαν ὄρισμένην χρονικὴν περιόδον ἐξασφαλίζεται ὑπὸ ἐτέρας προϋπαρχούσης καὶ οἰ-

4. β) Τα «warrants» είναι λίαν διαδεδομένα εις την αμερικανικήν χρηματαγοράν. Ταῦτα ἀποτελοῦν τίτλους οἵτινες παρέχουν εις τοὺς κατόχους των τὸ δικαίωμα ὅπως βάσει τιμῆς ἐκ τῶν προτέρων καθορισθείσης ζητήσουν ἐντὸς ὠρισμένου χρονικοῦ διαστήματος τὴν ἔκδοσιν καὶ παράδοσιν εις τούτους μετοχῶν τῆς ἐταιρείας. Φυσικά, ἡ ἔκδοσις τῶν warrants εἶναι δυνατὴ μόνον ἐφ' ὅσον ἐλήφθη ἀπόφασις ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Α.Ε. περὶ ἐλευθέρως ἐκδόσεως νέων μετοχῶν.

Τὰ warrants εἶναι τίτλοι ἐλευθέρως διαπραγματευόμενοι, ἡ δὲ ἀξία των μεταβάλλεται ἀναλόγως τῆς τρεχούσης τιμῆς τῶν μετοχῶν εις τὰς ὁποίας ταῦτα παρέχουν τὸ δικαίωμα ἀποκτήσεως. Οὕτω τὰ warrants δίδουν εις τὸν κάτοχον αὐτῶν τὴν δυνατότητα ὅπως συμμετάσχη μελλοντικῶς εις τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως ἀποκτῶν μετοχὰς ἐκ ταύτης τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ τρέχουσα τιμὴ τούτων ὑπερβῆ τὴν τιμὴν ἐγγραφῆς. Πρόκειται δηλαδὴ ἐνταῦθα περὶ ἐνὸς προνομίου, ὅπερ ὁμως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εὐδοξείας τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς συνεπειᾶς ταύτης ἀνατιμήσεως τῶν μετοχῶν τῆς ἐν τῇ χρηματαγορᾷ¹.

5. Τὰ warrants δυνατὸν νὰ ἐκδίδωνται καὶ παραχωροῦνται εἴτε δωρεὰν εις τοὺς ἀρχικῶς ἐγγραφομένους εις τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον τῆς Α.Ε.—ὅποτε τὸ μὲν καθιστοῦν πλέον ἐλκυστικὴν τὴν παροῦσαν ἐγγραφὴν, τὸ δὲ διευκολύνουν τὰς ἐν συνεχείᾳ νέας ἐκδόσεις μετοχῶν, δεδομένου ὅτι παρέχουν εις τοὺς κατόχους τούτων τὴν εὐχέρειαν ἀνταλλαγῆς των μὲ νέας μετοχὰς εις τιμὰς προκαθορισθείσας—εἴτε ἐπὶ π λ η ρ ω μ ῆ ἐνὸς ὠρισμένου ποσοῦ, ὅποτε ἐγγράφονται εις ταῦτα ἐκεῖνοι οἵτινες προβλέπουν ἀνατίμη-

νομικῶς ἰσχυροτέρας ἐπιχειρήσεως. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν μετοχῶν συναντᾶται εις τὴν πρᾶξιν εις ἀνωνύμους ἐταιρείας, αἵτινες ἀποτελοῦν μέλη εὐρυτέρου ἐπιχειρηματικοῦ συνασπισμοῦ, ὅποτε εἴτε ἡ ἰθύνουσα εἴτε ἕτερα ἐπιχειρητοὶ ἐγγυῶνται ὑπὲρ τῶν ἐξηρητημένων (filiales) τὴν ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα χορήγησιν τοῦ συμφωνηθέντος μερισματος.—Τέλος αἱ «class A common stocks» διαφέρουν τῶν κοινῶν μετοχῶν (αἵτινες φέρονται μὲ τὴν ὀνομασίαν class B common stocks), καθ' ὅσον παρέχουν πρόσθετά τινα δικαιώματα, καθοριζόμενα ἐκάστοτε.

Παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Ν.Δ. 3746/57 ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐνισχύσεως τῆς ἑλληνικῆς ἀγορᾶς κεφαλαίου ἐπιτρέπεται ὅπως πρὸς χρηματοδότησιν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐκδίδωνται μετοχαὶ ἢ ὁμολογίαι παρέχουσαι ὠρισμένα πλεονεκτήματα εις τοὺς κομιστὰς αὐτῶν κατ' ἐξαιρέσιν τῆς καιμένης νομοθεσίας.

1. Βλέπε σχετικῶς *Marcel Goblet, Les techniques de financement par actions et obligations aux Etats Unis d'Amérique, Paris 1959, σελ. 165.*

σιν τῶν μετοχῶν. Οὕτω ἔναντι ἐνὸς μικροῦ ποσοῦ ὅπερ καταβάλλουν ἀποκτοῦν τὸ δικαίωμα ὅπως ἀνταλλάξουν ταῦτα μὲ μετοχὰς ἐν ἣ περιπτώσει ἐπέλθη ἀνατίμησις τούτων ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ, ἄνω τῆς προκαθορισθείσης τιμῆς.

Τὰ warrants δυνατὸν ἐπίσης νὰ ἐκδίδονται καὶ χορηγοῦνται πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἐπιδιώκουν ὅπως διατηροῦν καὶ ἐξασφαλίσουν τὴν κυρίαρχον θέσιν των ἐν τῇ διοικήσει τῆς ἐπιχειρήσεως, χωρὶς νὰ δεσμεύουν πρὸς τοῦτο μεγάλα κεφάλαια διὰ τὴν διατήρησιν μονίμου πλειοψηφίας ἐπὶ τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου. Πράγματι, μέσῳ τῶν warrants καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀπόκτησις τῶν ἀπαιτουμένων ἐκάστοτε μετοχῶν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀπαιτουμένης πλειοψηφίας.

Ἡ ἐπὶ μακρὸν ὄμως χρόνον διατήρησις ἐν κυκλοφορίᾳ τῶν ἐν λόγῳ warrants δυνατὸν νὰ βλάβῃ τὴν χρηματοοικονομικὴν κατάστασιν τῆς ἐπιχειρήσεως, δεδομένου ὅτι ἡ ἐκ μέρους ταύτης ἀπόκτησις νέων κεφαλαίων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῶν διαθέσεων τῶν κατόχων τῶν τοιούτων παραστατικῶν τίτλων.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἑλευθέρα καὶ ἀπεριόριστος ἔκδοσις warrants δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἐπικίνδυνον μείωσιν τῆς ἀξίας τῶν ἤδη κυκλοφορουσῶν μετοχῶν, εἰδικὴ νομοθεσία εἰς Η.Π.Α. προβλέπει τὰ τῆς δημοσιότητος καὶ κυκλοφορίας τῶν ἐν λόγῳ τίτλων, εἰς τρόπον ὥστε οἱ μέτοχοι νὰ ἐνημεροῦνται ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ των, ὡς καὶ τῶν πιθανῶν ἐπιπτώσεων καὶ ἐπιδράσεων τῆς τοιαύτης κυκλοφορίας ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν μετοχῶν των.

6. γ) Ἐπίσης ἡ μετατροπὴ τῶν ὀφειλῶν εἰς Μετοχικὸν Κεφάλαιον, ἣτις ἀποτελεῖ ἰδιάζουσαν μορφήν αὐξήσεως τοῦ κεφαλαίου, δεόν νὰ ἐξετάζηται ἐν ὄψει τῆς ἐκάστοτε χρηματοοικονομικῆς καταστάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως (βαθμὸς πίεσεως ἐκ ξένου δανεισμοῦ, ἀποφυγὴ ἐκκαθαρίσεως ἢ καὶ πτωχεύσεως) καὶ τῆς προβλεπομένης ἀποδοτικότητος τοῦ ἰδίου αὐτῆς κεφαλαίου, δεδομένου ὅτι ὁσάκις ἀναμένονται ἠϋξημένα μελλοντικὰ κέρδη, θὰ ἔδει ν' ἀποφεύγεται ἡ τοιαύτη μετατροπὴ.

7. Τέλος, ἡ αὐξήσις τοῦ ὀνομαστικοῦ (μετοχικοῦ) κεφαλαίου δύναται νὰ ἐπέλθῃ καὶ δι' ἐνσωματώσεως τῶν ἀποθεματικῶν εἰς τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον ἢ διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν ἀποθεματικῶν εἰς νέας μετοχὰς χορηγουμένας εἰς τοὺς παλαιοὺς μετόχους. Βεβαίως, ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τυπικῆς αὐξήσεως ἢ μᾶλλον περὶ ἀναπροσαρμογῆς τοῦ ὀνομαστικοῦ πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ πρα-

γματικοῦ κεφαλαίου, δεδομένου ὅτι ἡ οὐσιαστικὴ αὐξήσις ἐπέρχεται κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συγκροτήσεως τῶν ἀποθεματικῶν, ἐν τούτοις ἡ τυπικὴ αὐξήσις τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου συνεπάγεται καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς πιστωτικῆς ἐπιφανείας τῆς ἐπιχειρήσεως, δεδομένου ὅτι τὰ ἐνσωματούμενα εἰς τοῦτο ποσά, ἰδίᾳ τῶν προαιρετικῶν ἀποθεματικῶν, δεσμεύονται καὶ δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰμὴ μόνον διὰ τὴν κάλυψιν γενικῶν ζημιῶν.

II. Ἡ αὐτοχρηματοδότησις. Περὶ ταύτης ἡσχολήθημεν ἐν τοῖς προηγουμένοις¹. Ἦδη τονίζομεν ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ σὺνήθεσ μέσον χρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ δὲ μέγεθός της ἐπιηρεάζεται τόσον ἐκ τῆς ἀσκουμένης ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως πολιτικῆς κερδῶν καὶ μερισμάτων ὅσον καὶ ἐκ τοῦ ἐκάστοτε θεσπιζομένου ποσοστοῦ φορολογίας ἀδιανεμήτων κερδῶν, ὡς καὶ συντελεστῶν φορολογικῶν ἀποσβέσεων.

8. Ἐξ ἄλλου τὰ ξένα μέσα χρηματοδοτήσεως προέρχονται

- Ἐκ τῶν τραπεζῶν.
- Ἐκ τῶν προμηθευτῶν.
- Ἐκ τῶν πελατῶν.
- Ἐξ ἰδιωτῶν.

α) Ἐκ τῶν ἐν γένει τραπεζῶν. Συνηθέστερα τούτων εἶναι :

- Τὰ ἐκ τραπεζῶν δάνεια, κατὰ κανόνα, ἡγγυημένα.
- Οἱ τρεχοῦμενοι τοκοφόροι λογαριασμοί.
- Αἱ προεξοφλήσεις συναλλαγματικῶν.
- Αἱ ἐγγυήσεις (ἐγγυητικαὶ ἐπιστολαί).

Τὰ ὑπὸ τῶν τραπεζῶν χορηγούμενα δάνεια εἶναι συνήθως ἡγγυημένα εἴτε δι' ἐμπραγμάτου ἀσφαλείας (ἐνέχυρα - ὑποθήκαι)² εἴτε δι' ἐγγυήσεως παρεχομένης ὑπὸ τρίτων φερεγγύων προσώπων.

Αἱ ὑπὸ τῶν τραπεζῶν ἡγγυημένα δανειοδοτήσεις διενεργοῦνται³ :

— Ἐπὶ ἐνεχρῶν ἐμπορικῶν συναλλαγματικῶν συνήθως μεζονος λήξεως τῆς ἐπιτρεπομένης προεξοφλήσεως. Ἐνταῦθα δὲν διενεργεῖται προεξόφλησις ἀλλ' ἀπλῶς παραχωρεῖται τὸ χαρτοφυλάκιον τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ὑπὸ τῆς τραπεζῆς χορηγούμενου δανείου.

1. Βλέπε σελ. 232.

2. Τῆς ὑποθήκης προτιμᾶται συνήθως ἡ προσημείωσις, ἰδίᾳ ἐπὶ βραχυπροθέσμων δανεισμῶν, λόγῳ μικροτέρου κόστους ἐναντι τῆς πρώτης.

3. Βλέπε ἀναλυτικῶς *Ε. Τσουτρελλῆ*, Τεχνικὴ καὶ Οἰκονομικὴ τῶν Τραπεζικῶν Ἔργασιων, Ἀθῆναι 1961, σελ. 119 ἐπ.

κεφάλαια, ἀλλ' ἀπλῶς ὑποβοηθεῖ τὴν ταχύτεραν ρευστοποίησιν τῶν ὑπ' αὐτῆς χορηγηθεισῶν πρὸς τοὺς πελάτας τῆς ἐμπορευματικῶν πιστώσεων. Δηλαδή, ἡ προεξόφλησις συναλλαγματικῶν, ἐν τῇ οὐσίᾳ, ἀποτελεῖ μεταβίβασιν εἰς τὴν τράπεζαν, ἔναντι ὠρισμένων οἰκονομικῶν θυσιῶν, τοῦ δικαιώματος εἰσπράξεως παραχωρηθείσης ἤδη ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως πιστώσεως.

— Διὰ παροχῆς ἑγγυήσεως (ἑγγυητικοὶ ἐπιστολαὶ) πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἐν γένει συναλλαγῶν τῶν πελατῶν τῆς ἢ πρὸς ἀποφυγὴν δεσμεύσεως ὑπὸ τούτων αὐτοῦσιου χρήματος, τὸ ὁποῖον εἴτε στεροῦνται εἴτε δύνανται μὲν νὰ ἐξεύρουν ἀλλὰ ὑπὸ ὄρους χρηματοδοτήσεως ἐπαχθεστέρους τῆς τραπεζικῆς πίστεως. Αἱ ὑπὸ τῶν τραπεζῶν παρεχόμεναι ἑγγυήσεις δημιουργοῦν εἰς βᾶρος τῶν ἀνεκκλήτους εὐθύνας πληρωμῆς, δι' ὃ δὲ σάκας προβαίνουν εἰς τοιαύτας πράξεις φροντίζουσι νὰ ἐξασφαλίζονται ἔναντι τοῦ πελάτου τῶν :

- Εἴτε διὰ δεσμεύσεως ὑφισταμένης καταθέσεώς του.
- Εἴτε διὰ δεσμεύσεως τμήματος τῆς προεξοφλητικῆς του πιστώσεως.
- Εἴτε δι' ἐνεχύρου.

9. β) Τὰ ἐκ τῶν προμηθευτῶν προκύπτοντα μέσα χρηματοδοτήσεως ἐντοπίζονται συνήθως εἰς τὰς ἐν γένει λαμβανομένας ἐμπορευματικὰς πιστώσεις.

Αἱ πιστώσεις αὗται, κατὰ κανόνα ἀκάλυπτοι βραχυπρόθεσμοι, παρέχονται ὑπὸ τῶν ἐν γένει προμηθευτῶν διὰ τὴν προώθησιν καὶ ἐπιτάχυνσιν τῆς διαθέσεως τῶν ὑπ' αὐτῶν πωλουμένων εἰδῶν. Ἡ χρηματοδοτουμένη οὕτω πῶς ἐπιχειρήσεις δύναται ν' αὐξήσῃ τὸν κύκλον ἐργασιῶν τῆς χωρὶς νὰ δεσμεύῃ μεγαλύτερον κεφάλαιον. Ἐὰν μάλιστα αὕτη ἐπιτύχῃ νὰ θέτῃ εἰς κυκλοφορίαν τὰ εἶδη τῆς διὰ τῆς παροχῆς πρὸς τοὺς πελάτας τῆς πιστώσεων μικροτέρων τῶν ληφθεισῶν τόσον χρονικῶς ὅσον καὶ ποσοτικῶς, τότε ἀσφαλῶς βελτιώνει αἰσθητικῶς τὴν χρηματοοικονομικὴν κατάστασιν, ὡς καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ρευστότητός τῆς.

10. γ) Τὰ ἐκ πελατῶν μέσα χρηματοδοτήσεως ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ τὰς προκαταβολὰς τούτων ἔναντι μελλοντικῶν παραλαβῶν τῶν. Εἰς περιόδους ἀνεπαροχῆς δι' ἀγαθῶν ἐφοδιασμοῦ τῆς ἀγορᾶς, αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις προβαίνουν εἰς προ-

τως εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ μέσον ὄρον αἱ ἀνάγκαι χρηματοδοτήσεως τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων καλύπτονται κατὰ 31,7% ἀπὸ ἴδια καὶ κατὰ 68,3% ἀπὸ ξένα κεφάλαια. Δεδομένου δὲ ὅτι τὸ 31,7% ἀντιστοιχεῖ εἰς 3.709 ἑκατ. δραχμῶν ἔτος 1959 ἐπὶ 421 βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων βλ. ἔρευναν Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχανῶν) καὶ ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὰ ἀποθεματοποιηθέντα κέρδη τῶν ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεων ἀνῆλθον εἰς 92,5% ἑκατ., προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὰς ἑλληνικὰς βιομηχανίας ὁ βαθμὸς αὐτοχρηματοδοτήσεως ἀνέρχεται μόλις εἰς 2,4%, ἡ δὲ ἐκ τῆς αὐτοχρηματοδοτήσεως κάλυψις τῶν ἀναγκῶν τῶν εἰς συνολικὰ κεφάλαια (ἀνελθόντων τὸ ἔτος 1959 εἰς 11.718 ἑκατ.) εἰς ποσοστὸν 0,7%.

αγοράς, προκαταβάλλουσαι εἴτε μέρος εἴτε καὶ ὅλον τὸ τίμημα τῶν παραγγελιομένων ποσοτήτων, ἵνα ἀπ' ἑνὸς μὲν προτιμηθῶσι κατὰ τὴν σειρὰν τῶν παραδόσεων, ἀπ' ἑτέρου δὲ τύχωσιν εὐνοϊκωτέρων ὄρων πληρωμῆς.

11. δ) Τέλος, μέσα χρηματοδοτήσεως δύνανται νὰ προκύψουν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ιδιωτῶν:

— Εἴτε μέσῳ φιλικῶν καὶ δὴ συνήθως ἀμοιβαίων δανεισμῶν.

— Εἴτε μέσῳ ἐκδόσεως ὁμολογιακοῦ δανείου.

Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν αἱ ἐπιχειρήσεις, ἐφ' ὅσον ἐξαντλήσουν τὰ περιθώρια ἢ ἀποκλεισθῶν τοῦ τραπεζικοῦ δανεισμοῦ, καταφεύγουν πρὸς ιδιῶτας (ἄτομα ἢ χρηματομεσιτικά γραφεῖα) διὰ νὰ ἐξεύρουν τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐταῖς χρηματικά μέσα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται εἰς περιόδους περιορισμοῦ τῶν τραπεζικῶν πιστώσεων, ἔχει δὲ ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τοῦ χρηματοοικονομικοῦ κόστους λόγῳ παροχῆς ὑπὸ τούτων προσθέτων ἀσφαλειῶν καὶ ἠϋξημένων ἐπιτοκίων.

Πέραν ὁμως τοῦ μέσου τούτου χρηματοδοτήσεως, εἰς τὴν προᾶξιν καὶ δὴ μεταξὺ ἐμπορευομένων, σὺνηθες εἶναι τὸ φαινόμενον τῆς ἀμοιβαίας πιστωτικῆς των διευκολύνσεως δι' ἀνταλλαγῆς ὑπογραφῶν πρὸς ἀπόκτησιν τίτλου τραπεζικῶς προεξοφλησίμου. Οἱ πιστωτικοὶ τίτλοι τοῦ εἶδους τούτου, μὴ προκύπτοντες ἐκ πραγματικῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, καλοῦνται *συναλλαγματικὰ ἢ γραμμὰ τὰ εὐκολία*.

Παρομοίους τίτλους πρὸς ἐξεύρεσιν ἀναγκαιοῦντων χρηματικῶν μέσων συναντῶμεν καὶ μεταξὺ ἐπιχειρήσεων ἐξηρημένων, ἔνθα ἡ μήτηρ ἐπιχειρήσις δύνανται ν' ἀνταλλάσῃ ἀμοιβαίως μὲ τὰς θυγατέρας αὐτῆς συναλλαγματικὰς εὐκολίας ἐπὶ τῷ σκοπῷ τραπεζικῆς χρηματοδοτήσεώς της.

12. Ἡ ἐκδοσις ὁμολογιῶν προϋποθέτει ἀπαραίτητως τὴν μορφήν τῆς Ἄνωνύμου Ἑταιρείας. Αἱ ἐκδιδόμενοι εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε μέσῳ Τραπεζῶν ὁμολογίαι διοχετεύονται εἰς τὴν ἀγοράν.

Ὡς προκειμένου περὶ μετοχῶν (αὔξεις κεφαλαίου ἄνωνύμων ἑταιρειῶν) οὕτω καὶ ἐπὶ ὁμολογιῶν γεννῶνται πλεῖστα προβλήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς ἐκδόσεως τούτων (ὡς ἐπὶ παραδείγματι: ὁ καθορισμὸς τῆς τιμῆς ἐκδόσεως τούτων, ἥτοι εἰς τὸ ἄρτιον, ὑπὸ τὸ ἄρτιον, ὑπὲρ τὸ ἄρτιον), τὰ τυχόν παρεχόμενα πλεονεκτήματα (ρῆτραι τιμαριθμικαὶ¹ συναλλάγματος, ἢ χρυσοῦ,

1. Σχετικῶς προέβλεψε παρ' ἡμῖν τὸ Ν. Δ. 8746/57.

ἢ φορολογικαὶ ἀπαλλαγαί, χορήγησις ποσοστοῦ ἐκ τῶν κερδῶν πλὴν τόκου—obligations participantes—κ.ο.κ.), ἢ διάρκεια τοῦ δανείου, τὸ ἐνδεχόμενον τῆς μετατροπῆς των εἰς μετοχὰς (μετατρέψιμοι ὁμολογιαί¹) κ.ο.κ.

VII. Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς χρηματοδοτήσεως

Ἡ χρηματοδότησις τῆς ἐπιχειρήσεως δέον νὰ διενεργῆται βάσει ὀρθολογικῶν ἀρχῶν². Ἄν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦτο συνήθως ἐντοπίζεται εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκλογὴν μεταξὺ μακροπροθέσμου καὶ βραχυπροθέσμου, ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς, ἰδίας καὶ ξένης χρηματοδοτήσεως, ἐν τούτοις εἰς τὴν θεωρίαν διευπλώθησαν καὶ ἕτεραι βασικαὶ ἀρχαί, κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

• Ἀρχὴ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀπαραιτήτου μεγέθους τοῦ κεφαλαίου.

1. Ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοῦ μεγέθους τοῦ ἀναγκαιούντος κεφαλαίου ἀποτελεῖ πρόβλημα λίαν δυσχερές, δεδομένου ὅτι κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς ὑπαισέρονται πλεῖστοι ἀστάθμητοι παράγοντες, ἀναγόμενοι κυρίως εἰς τὰς συνθήκας τῆς ἀγορᾶς, αἵτινες ἀνατρέπουν οἰανδήποτε πρόβλεψιν. Μία πρόσκαιρος, φέρ' εἰπεῖν, ἀζητησία τῶν παραγομένων ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως εἰδῶν ἢ μία αὔξησις τῆς πρὸς τοὺς πελάτας πιστοδοτήσεως πρὸς ἀπόκτησιν νέων ἀγορῶν, ἢ εἰς περιορισμὸς τῶν τραπεζικῶν προεξοφλήσεων κ.ο.κ., ἀποτελοῦν γεγονότα ἀνατρέποντα κάθε προὑπολογισμὸν τῶν ἀναγκαιούντων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν κεφαλαίων.

1. Συνήθως συναντῶνται εἰς ἐποχὰς ἀσυμφόρους ἐκδόσεως νέων μετοχῶν λόγῳ ἐλλείψεως κερδῶν καὶ κατὰ συνέπειαν χορηγήσεως μερίσματος. Οὕτω, κατ' ἀρχάς, ὁ κάτοχος τοῦ τίτλου θεωρεῖται ὡς δανειστῆς καὶ λαμβάνει τὸν σχετικὸν τόκον, μετὰ δὲ ὠρισμένον χρόνον καὶ ἐφ' ὅσον τὸ διανερόμενον μερίσμα ὑπερβῆ τὸν χορηγούμενον τόκον, οὗτος μετατρέπεται εἰς μέτοχον.

Δύναται ὁμοίως αἱ ὁμολογιαὶ νὰ εἶναι μετατρέψιμοι καὶ εἰς μετοχὰς ἑτέρων ἐπιχειρήσεων συμμετεχουσῶν συνήθως εἰς τὸ Holding. Περίπτωσιν μετατρέψιμων ὁμολογιῶν ἔχομεν καὶ ὅταν τὸ σχετικὸν δικαίωμα τῆς μετατροπῆς διατυπώται εἰς ἰδιαίτερον πιστοποιητικόν, ὅπερ αὐτοτελῶς ἀποτελεῖ ἀντικείμενον διαπραγματεύσεως εἰς τὸ Χρηματιστήριον. Ἡ περίπτωσις αὕτη φέρεται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ὁμολογιαί «Warrants». Βλέπε σχετικῶς *Visentini*, *Le obbligazioni convertibili in Azioni* εἰς «*Rassegna della associazione bancaria*», Σεπτέμβριος 1947.

2. Βλέπε *Mellerowicz K.*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 65 ἐπ. *Vaes U.*, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 59 ἐπ. *Defossé G.*, *La gestion financière des entreprises*, Paris 1948, σελ. 57. *Sellien H.*, *Finanzierung und Finanzplanung*, Wiesbaden, σ. 51 ἐπ. *Depallens G.*, *Théorie et pratique de la gestion financière de l'entreprise*, Paris 1960, σ. 257 ἐπ.

Τοὺς ἀνωτέρω ἀσταθμήτους, κατ' ἀρχήν, παράγοντας προσπαθεῖ ἡ χρηματο-οικονομικὴ λειτουργία τῆς ἐπιχειρήσεως νὰ περιορίσῃ εἰς τὸ ἐλάχιστον μέσῳ πλήρους συστήματος ἀναλύσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, ἐπακριβῶν, ὅσον τὸ δυνατόν, μετρήσεων τῆς προβλεπομένης ζητήσεως καὶ βάσει τούτων ἀναλυτικοῦ λογισμοῦ τοῦ εἰς ἕκαστον τομέα δράσεως ἀναγκαιοῦντος κεφαλαίου.

2. Οὕτω διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ ἀναγκαιοῦντος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν συνολικοῦ κεφαλαίου βασικῶς ἀπαιτεῖται :

α) Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ δι' ἐπενδύσεις εἰς πάγια (ἀκίνητοποιήσεις) ἀπαραιτήτου κεφαλαίου καὶ

β) Ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ἐν γένει ἀκίνητοποιήσεων κεφαλαίου, ὅπερ ἐπεκράτησε νὰ καλῆται κεφάλαιον κινήσεως.

Ἀμφότεραι αἱ ὡς ἄνω κατηγορίαι κεφαλαίων δέον νὰ εὐρίσκωνται εἰς ὀρθὴν ἀναλογίαν καὶ ἁρμονικὴν σχέσιν, ὥστε κάθε τμῆμα ἀπασχολουμένου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν κεφαλαίου νὰ καθίσταται παραγωγικόν. Οὕτω προκειμένου περὶ χρηματοδοτήσεως δι' ἐπέκτασιν τῶν παγίων δέον νὰ καθορίζηται παραλλήλως καὶ ἡ πρόσθετος ἀνάγκη δημιουργίας κεφαλαίου κινήσεως, καθόσον αὐξανομένης τῆς παραγωγικῆς δυναμικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως αὐξάνουν καὶ αἱ ἀνάγκαι αὐτῆς εἰς κυκλοφοριακὰ μέσα.

Εἰς τὴν πρᾶξιν δυστυχῶς παραμελεῖται τοῦτο, ἡ δὲ προσοχὴ τῶν χρηματοδοτουμένων στρέφεται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν χρηματοδότησιν τῶν εἰς πάγια ἐπενδύσεων. Δὲν ἀποδίδεται ἴσως ἡ δέουσα σημασία εἰς τὸ ὅτι διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς δὲν ἀρκοῦν μόνον αἱ ἐγκαταστάσεις, ἀλλ' ἀπαιτοῦνται καὶ ἠύξημένοι πρῶται ὕλαι, ἐργατικαὶ χεῖρες, ὡς καὶ ἠύξημένοι πωλήσεις, αἵτινες ὁμως πάλιν διὰ νὰ πραγματοποιηθῶν προϋποθέτουν τὴν παροχὴν περισσοτέρων πιστώσεων πρὸς πελάτας.

3. Ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω δύο κατηγοριῶν κεφαλαίων ποικίλλει μεγάλως ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω, εἰς τὰς ἐν γένει ἐμπορικὰς ἢ τραπεζικὰς ἐπιχειρήσεις τὸ κεφάλαιον κινήσεως καταλαμβάνει μεγαλύτερον μέρος τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου, ἐνῶ εἰς τὰς ἐν γένει μετασηματιζούσας ἢ πρωτογενοῦς παραγωγῆς (ἐξορυκτικὰς, συλλεκτικὰς κλπ.) τὸ εἰς

πάγια ἐπενδεδυμένον (ἀκίνητοποιημένον) κεφάλαιον αἰσθητῶς ὑπερέχει ἔναντι τοῦ πρώτου.

Ἄλλ' ἐκτός τῆς στατικῆς διαρθρώσεως τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου, πλείσται ὅσαι μεταβολαὶ καὶ διακυμάνσεις ἐμφανίζονται εἰς τὰ ἀρχικῶς καθορισθέντα μεγέθη ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν τούτου, συνεπεία τῶν καθ' ἡμέραν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως διενεργουμένων πράξεων.

Μειώσεις τοῦ ἀκίνητοποιηθέντος κεφαλαίου συνεπεία χροῆσεως ἢ φθορᾶς τῶν παγίων, ἴσαι πρὸς τὰ ποσὰ τῶν ἐκάστοτε ἀποσβέσεων, ἀυξάνουσαν ἀντιστοίχως τὰ ποσὰ τοῦ κεφαλαίου κινήσεως.

Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει ὁσάκις ἐκποιεῖται μέρος τοῦ μὴ παραγωγικῶς χρησιμοποιουμένου παγίου ἐνεργητικοῦ κ.ο.κ.

Κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀπαραιτήτου ἐκάστοτε κεφαλαίου κινήσεως βασικῶς ἐπιδροῦν: ἡ διάρκεια τοῦ παραγωγικοῦ κυκλώματος, ὁ ἀπαραίτητος χρόνος ἀποθηκεύσεως, ὁ ρυθμὸς τῆς διαθέσεως, ὡς καὶ αἱ ἐπικρατοῦσαι συνθήκαι τῆς πίστεως¹ τόσον κατὰ τὴν προμήθειαν ὅσον καὶ κατὰ τὴν πώλησιν. Ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἡσχολήθημεν ἤδη ἀνωτέρω.

1. Ἡ διάρκεια τῶν λαμβανομένων καὶ παραχωρουμένων πρὸς τοὺς πελάτας πιστώσεων ἐπιδρᾷ μεγάλως ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου κινήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις πληρῶνῃ τοῖς μετρητοῖς ἅπαντα τὰ ὑπ' αὐτῆς προμηθεύμενα εἶδη, πωλῆ δὲ τὰ προϊόντα τῆς ἀποκλειστικῶς τοῖς μετρητοῖς, τὸ κεφάλαιον κινήσεως αὐτῆς δέον νὰ εἶναι εἰς μέγεθος τοιοῦτον ὥστε νὰ δύναται νὰ καλύπτῃ ἀπάσας τὰς δαπάνας τῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ κυκλώματός της. Τὸ ἐν λόγῳ κεφάλαιον κινήσεως καλεῖται «κάνονικόν».

Κάθε λήψις πιστώσεως ἐπιτρέπει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὴν μείωσιν τοῦ κανονικοῦ κεφαλαίου κινήσεώς της, κάθε δὲ παραχώρησις πιστώσεως ὀδηγεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τούτου. Οὕτω ἐξάγεται ὁ κατωτέρω κανὼν, βάσει τοῦ ὁποίου προσδιορίζεται τὸ κεφάλαιον κινήσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ παραγωγικοῦ κυκλώματος καὶ κατὰ τὸν ὅποιον ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις πωλῆ τὰ προϊόντα της τοῖς μετρητοῖς καὶ λαμβάνῃ πιστώσεις ἀπὸ τοὺς προμηθευτάς της, τὸ ποσοστὸν μείωσεως τοῦ κεφαλαίου κινήσεώς της θὰ ἐξευρεθῆ διὰ πολλαπλασιασμοῦ τῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ ποσοῦ τῆς δαπάνης δι' ὃ λαμβάνεται πίστωσις καὶ τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν τῶν διενεργουμένων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κυκλώματος ἐπὶ τὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς διάρκειας τῆς λαμβανομένης πιστώσεως καὶ τῆς διάρκειας τοῦ κυκλώματος τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἔστω, φέρ' εἰπεῖν, ἐπιχείρησις τῆς ὁποίας ἡ διάρκεια τοῦ κυκλώματος τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνέρχεται εἰς 1 μῆνα καὶ οἱ αἱ δαπάναι αἱ ἀπαιτούμεναι διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ὡς ἄνω κυκλώματος ἀναβιβάζονται εἰς δρχ. 800.000, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ $\frac{3}{4}$ χρησιμεύουν διὰ τὴν ἀγορὰν πρώτων ὑλών, τὸ $\frac{1}{4}$ διὰ τὴν πληρωμὴν ἡμερομισθίων καὶ τὸ ἕτερον $\frac{1}{4}$ διὰ τὰ λοιπὰ παραγωγικὰ ἔξοδα Ἐὰν ἡ ἐν λόγῳ ἐπιχείρησις λαμβάνῃ μηνιαίαν πίστωσιν δι' ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω δαπάνας αὐτῆς ἢ μείωσις τοῦ κεφαλαίου κινήσεώς της θὰ ἀνέλθῃ εἰς $\frac{1}{4} \cdot \frac{1}{1} = \frac{1}{4}$, δηλαδὴ οὐδὲν ἔχει ἀνάγκην κεφαλαίου

4. Ουσιώδης ὅμως παράγων σχετιζόμενος μὲ τὰ ἀνωτέρω καὶ καθορίζων τὸ μέγεθος τοῦ ἀναγκαιούντος κεφαλαίου κινήσεως εἶναι καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ κόστους παραγωγῆς, ὡς καὶ ἡ μετ' αὐτῆς συνήθως συνδεομένη μεταβολὴ τῶν τιμῶν εἰς τὴν ἀγοράν.

Οὕτω, ἐὰν διὰ τὴν αὔξησιν των πωλήσεων εἶδους τινὸς τὸ κατὰ μονάδα κόστος τούτου (παραγωγῆς ἢ διαθέσεως) καθίσταται αὐξὼν, ἢ ἐπιχειρήσεις, κατ' ἀρχὴν, θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι εἶναι ἠναγκασμένη ὅπως διαθέτῃ ἠϋξημένα κεφάλαια κινήσεως, ἵνα ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τε παραγωγῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας τῶν προϊόντων της. Τὸ ἐν λόγῳ ὅμως μειονέκτημα, ἰδίᾳ εἰς ἀγαθὰ ἀνελαστικῆς ζητήσεως, εἶναι τελείως φαινομενικόν, δεδομένου ὅτι εἰς παρομοίας περιπτώσεις αἱ μεσολαβοῦσαι ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις, μὴ ἀντιμετωπίζουσαι περίπτωσιν ζημίας λόγῳ πτώσεως τῶν τιμῶν καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καρπωθῶσι τὴν διαφορὰν—λόγῳ ἀνατιμήσεως τῶν εἰδῶν συνεπεῖα παραγωγῆς των δι' ἠϋξημένου κόστους—προαγοράζουσι ἱκανὰς ποσότητας πρὸς δημιουργίαν ἀποθεμάτων, ἅτινα μελλοντικῶς θ' ἀξιοποιήσουσι ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ καὶ τόπῳ. Τοιοῦτοτρόπως, ἢ παράγουσα ἐπιχειρήσεις οὐδὲ ὅπως πιέζεται διὰ τὴν χορήγησιν πιστώσεων κυκλοφορίας τῶν προϊόντων της, ἢ τὴν δημιουργίαν ἀποθεμάτων διὰ τὴν διατήρησιν σταθερῶν βαθμῶν παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως, καὶ ὡς ἐκ τούτου συμπτύσσει χρονικῶς τὸ ἐν γένει ποριστικόν της κύ-

κινήσεως. Ἐὰν λαμβάνῃ πιστώσεις 15θήμερους μόνον κατὰ τὴν ἀγοράν πρώτων ὑλῶν ἢ μειώσεις τοῦ κεφαλαίου κινήσεώς της θὰ ἀνέλθῃ εἰς $\frac{2}{4} \cdot \frac{1}{2} = \frac{2}{8}$. Δηλαδή ἀντὶ τῶν 800.000 δρχ. ἀπαιτεῖται κεφάλαιον κινήσεως $800.000 - (800.000 \cdot \frac{2}{8}) = 600.000$. Ἐὰν πάλιν πέραν τῆς 15θήμερου προμηθευτικῆς πιστώσεως ἐπὶ τῶν πρώτων ὑλῶν λαμβάνῃ 15θήμερους πιστώσεις καὶ διὰ τὰς λοιπὰς παραγωγικὰς δαπάνας πληρώνη καὶ τὰ ἐν γένει ἔξοδα ἐργασίας ἀνά 15θήμερον, τὸ κανονικόν κεφάλαιον κινήσεως θὰ κατέλθῃ εἰς δρχ. 400.000. Ἦτοι :

$$[(\frac{2}{4} \cdot \frac{1}{2}) + (\frac{1}{4} \cdot \frac{1}{2}) + (\frac{1}{4} \cdot \frac{1}{2})] \cdot 800.000 = 400.000.$$

Τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς θὰ συμβῇ ἐὰν ἡ ἐπιχειρήσις πληρώνη τὰς ἐν γένει δαπάνους της τοῖς μετρητοῖς, πωλῇ δὲ τὰ παρ' αὐτῆς παραγόμενα προϊόντα ἐπὶ πιστώσει. Τέλος, ἐὰν ἡ ἐπιχειρήσις λαμβάνῃ πιστώσεις ἐκ τῶν προμηθευτῶν της, χορηγῇ δὲ ἀντιστοίχως πιστωτικὰς διευκολύνσεις πρὸς τοὺς πελάτας της—ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν συνηθεστέραν περίπτωσιν—ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ κανονικοῦ κεφαλαίου κινήσεως θὰ γίνῃ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν λαμβανομένων καὶ χορηγουμένων πιστώσεων.

Οὕτω, ἐὰν αἱ λαμβανόμεναι πιστώσεις ἐπιτρέπουσι τὴν μείωσιν τοῦ κεφαλαίου κινήσεως κατὰ $\frac{1}{2}$, αἱ δὲ χορηγούμεναι ὀδηγοῦν εἰς αὔξησιν τούτου κατὰ $\frac{1}{4}$, τὸ κανονικόν μέγεθος τοῦ κεφαλαίου κινήσεως ἀνέρχεται εἰς : $800.000 - 800.000 (\frac{1}{2} - \frac{1}{4}) = 600.000$. Πρβλ. *U. Vaes, La Technique du financement des entreprises, Paris 1946, σελ. 58 ἐτ.*

κλωμα, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάγκην μικροτέρου κεφαλαίου κινήσεως.

Ἀντιθέτως, ἐὰν ἐπὶ αὐξανομένης παραγωγῆς καὶ πωλήσεων, τὸ κατὰ μονάδα προϊόντος κόστος καθίσταται φθίνον, ἢ εἰς κεφάλαιον κινήσεως ἀνάγκη ἀντιστρόφως καθίσταται μεγαλυτέρα, δεδομένου ὅτι οἱ ἐν γένει ἐνδιάμεσοι εἶναι λίαν ἐπιφυλακτικοὶ εἰς τὰς ἀγοράς των πρὸς δημιουργίαν ἀποθεμάτων, ἀπαιτητικοὶ δὲ καὶ πιεστικοὶ διὰ τὴν ἀπόκτησιν πάσης δυνατῆς πιστωτικῆς διευκολύνσεως διὰ τὴν προμήθειαν τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως παραγομένων εἰδῶν.

5. Τὸ δι' ἐπενδύσεις εἰς πάγια προοριζόμενον κεφάλαιον εὐχερέστερον δύναται νὰ ὑπολογισθῇ, ἐφ' ὅσον προηγουμένως καθορισθῇ τὸ ἐκάστοτε ἐνδεδειγμένον, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ ἐν γένει ἀνταγωνισμοῦ, μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως. Τοῦτο δέον νὰ καλύπτῃ :

α) Τὰ ἔξοδα ἀρχικῆς ἐγκαταστάσεως καὶ ἀπαραιτήτων ἐρευνῶν¹, διενεργουμένων τόσον κατὰ τὴν ἰδρυσιν ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ δρᾶσιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Διὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τῶν πρώτων ἀπαραίτητον εἶναι ὅπως ἡ χρηματοοικονομικὴ λειτουργία τῆς ἐπιχειρήσεως στενωῶς συνεργάζεται μετὰ τῆς τεχνικῆς τοιαύτης. Διὰ τὴν ἐκτίμησιν δὲ τῶν ἐξόδων ἐρευνῶν τὸ πρόβλημα ἐμφανίζει μεγαλυτέρας δυσχερείας, δεδομένου ὅτι καὶ αἱ θυσίαι αὗται οὐ μόνον εἶναι, πολλάκις, ἀβεβαίας ἀποδόσεως (μεταλλευ-

1. Εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ προοδευτικαὶ ἐπιχειρήσεις συνεχῶς φροντίζουν διὰ τὴν ἐμφάνισιν νέων εἰδῶν ἢ τὴν διενέργειαν πειραματικῶν ἐρευνῶν, πρὸς βελτίωσιν ἢ τελειοποίησιν τῶν ἤδη κυκλοφορούντων προϊόντων των. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἀπαιτοῦνται πολλάκις τεράστια κεφάλαια, ἅτινα ἐξευρίσκονται διὰ τῆς συγκροτήσεως ἀποθεματικῶν κατὰ τὰς κερδοφόρους χρήσεις. Αἱ φαρμακευτικαὶ βιομηχανίαι ἢ αἱ βιομηχανίαι ἀρωμάτων καὶ ἐν γένει καλλυντικῶν ἀναλίσκουν τεράστια ποσὰ διὰ τοιαύτας πειραματικὰς ἐρεῦνας. Πολλάκις, πρὸς ἐπιτυχεστέραν ἀντιμετώπισιν τῆς ἐν λόγῳ ἀνάγκης, ἐπιχειρήσεις τοῦ αὐτοῦ κλάδου ἰδρύνουν εἰδικὰ πειραματικὰς ἐταιρείας, ἅς χρηματοδοτοῦν εἴτε ἐφ' ἅπαξ, εἴτε περιοδικῶς, μὲ ἀποκλειστικὸν ἀντικείμενον τὴν διενέργειαν ἐρευνῶν πρὸς ὄφελός των. Τοιαῦται πειραματικαὶ ἐρευναὶ ἦσαν γνωσταὶ παλαιότερον εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν, ἐνθα μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συνεταιρισμῶν ἐκτελοῦνται πρότυποι καλλιέργειαι, ἐξευγενισμὸς σπόρων κ.ο.κ. Πρὸς τὸ ὡς ἄνω εἶδος χρηματοδοτήσεως ὁμοιάζει καὶ ἡ διάθεσις κεφαλαίου διὰ τὴν προμήθειαν διπλώματος εὐρεσιτεχνίας ἢ ἀδείας ἐκμεταλλεύσεως ὠρισημένης πλουτοπαραγωγικῆς πηγῆς. Θὰ ἰδύναται ν' ἀπαριθμηθῇ καὶ ἑτέρας περιπτώσεις ἐκτάκτου χρηματοδοτήσεως, ὡς ἡ συμμετοχὴ εἰς διεθνεῖς ἐκθέσεις, ἢ ἄσκησις μεγάλου προγράμματος διαφημιστικῆς ἐξορμήσεως κ.ο.κ., αἵτινες ὁμοιάζουν πρὸς τὰς ἀνωτέρω.

τικαὶ ἐπιχειρήσεις), ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος τούτων τυγχάνει ἐκ τῶν προτέρων ἄγνωστον.

β) Τὰ ἀπαραίτητα ποσὰ διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν ἐν γένει «σιδηρῶν ἀποθεμάτων» πρώτων βοηθητικῶν ἢ δυναμικῶν ὑλῶν, ὡς καὶ ἡμικατεργασμένων ἢ ἐτοιμῶν προϊόντων, ἄτινα, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, συνιστοῦν μέρος τοῦ παγίου ἐνεργητικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐξευρίσκονται ἐπίσης μέσῳ τοῦ ἀκίνητοποιουμένου κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ μιᾶς ὀριζήσεως μάζης κυκλοφορουσῶν ἀξιῶν διὰ τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς τε παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις ἐξευρίσκεται διὰ μακροχρονίου κεφαλαίου.

Τὸ μέγεθος δὲ ἐκάστου «σιδηροῦ ἀποθέματος» τῶν ἐν γένει ὑλῶν, ὡς ἤδη ἐτονίσθη (σελ. 257), θὰ ἐξευρεθῆ ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν μέσον χρόνον ὅστις ἀπαιτεῖται διὰ τὸν ὀμαλὸν ἐφοδιασμὸν ὡς καὶ τὴν ἡμερησίαν ἀνάλωσιν τούτων. Ἐὰν καὶ ἐνταῦθα ὑπεισέρχονται πλείστοι ἀστάθμητοι παράγοντες, οἵτινες δύνανται ν' ἀνατρέψουν τοὺς ὑπολογισμοὺς (π.χ. ἀπαγορεύσεις εἰσαγωγῶν, καθυστερήσεις εἰς τὴν ἄφιξιν φορτίων λόγω ἀνωτέρας βίας, ἀδυναμία ἐγκαίρου παραδόσεως ἐκ μέρους τοῦ προμηθευτοῦ κ.ο.κ.), ἐν τούτοις αἱ ἐπιχειρήσεις δύνανται νὰ προσδιορίζουν τὰ οὕτω ἀπαραίτητα ἀποθέματά των μετὰ τινος περιθωρίου ἀσφαλείας, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀπρόσκοπον λειτουργίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των.

γ) Τὰ ἀναγκαῖα ποσὰ διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ ἀπαραίτητου μηχανικοῦ καὶ ἐν γένει ἐργαλείου ἐξοπλισμοῦ, ὅστις ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ προγραμματισθέντος κύκλου ἐργασιῶν βάσει ἀναλύσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἄριστον μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅπερ εἶναι ἐκεῖνο εἰς ὃ οἱ παραγωγικοὶ συντελεσταὶ συνδυάζονται κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται τὸ εὐνοϊκώτερον κόστος. Καὶ ἐνταῦθα ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἀνωτέρω ἀνάγκης τυγχάνει μᾶλλον εὐχερῆς καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐπακριβοῦς προγράμματος τῶν εἰς πάγια ἐπενδύσεων, ὡς καὶ τῆς ἐπαληθεύσεως τῶν εἰς τοῦτο περιληφθεισῶν τιμῶν προμηθείας των. Τὰ ἐν λόγω προγράμματα ἐπενδύσεως διὰ λόγους χρηματοδοτήσεώς των τυγχάνουν λίαν ἐλαστικά, ἐν τῇ πράξει δὲ ἐκτελοῦνται σταδιακῶς καὶ ἀναλόγως τῆς προόδου τῶν πωλήσεων τῆς ἐπιχειρήσεως¹.

1. Ἐπειδὴ κατὰ κανόνα αἱ ἐπιχειρήσεις δὲν διαθέτουν ἐπαρκῆ κεφάλαια διὰ τὴν πραγματοποίησιν ἀπασῶν τῶν ἐπιθυμητῶν ἐπενδύσεων, διὰ τὸν λόγον τοῦτον θέ-

• Ἀρχὴ τῆς χρηματοοικονομικῆς ἀντιστοιχίας.

6. Διὰ νὰ ὑφίσταται χρηματοοικονομικὴ ἰσορροπία ἐν τῇ ἐπιχειρήσει δὲν εἶναι ἀρκετὸν μόνον ὅπως τὰ συγκεντρούμενα κεφάλαια ἰσοῦνται πρὸς τὸ συνολικὸν ποσὸν τῶν ἀναγκῶν ἐκάστης κατηγορίας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἡ διάρκεια δι' ἣν τὰ κεφάλαια τίθενται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ν' ἀντιστοιχῇ πρὸς τὴν διάρκειαν τῶν προβλεπομένων χρησιμοποιήσεων.

Δηλαδή διὰ λόγους ρευστότητος ἐπιβάλλεται ὅπως τὰ ἐν γένει μέσα χρηματοδοτήσεως χρησιμοποιοῦνται κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε τὸ μὲν νὰ ἐνισχύουν τὴν χρηματοοικονομικὴν θέσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸ δὲ νὰ συμπύπτῃ χρονικῶς ἢ λήξις τῆς ὑποχρεώσεως μὲ τὸν χρόνον τῆς ρευστοποιήσεως τῆς ἀντιστοίχου ἐπενδύσεως. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ὅπερ ἐπεκράτησε νὰ καλῆται «*χρυσοῦς τραπεζικὸς κανὼν*», ἀποτελεῖ βασικὴν ἀρχὴν πάσης ὀρθῆς χρηματοδοτήσεως. Διὰ τὴν ἐξεύρεσιν ὁμοῦ τοῦ βαθμοῦ τῆς ρευστότητος, ἤτοι τῆς σχέσεως μεταξὺ κατεχομένων καὶ ἀναγκαιούντων, ἀπαιτεῖται ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ τακτοποιήσις τῶν στοιχείων τοῦ ἰσολογισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνακατάταξις τῶν μὲν ἐνεργητικῶν κατὰ βαθμὸν ρευστοποιήσεως, τῶν δὲ παθητικῶν κατὰ χρόνον λήξεως.

7. Κατὰ τὴν τακτοποίησιν λαμβάνεται μέριμνα ὅπως :

— Τὸ μὴ καταβληθὲν κεφάλαιον ἀφαιρεθῇ ἐκ τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου.

— Τὰ ἀφανῆ ἀποθεματικά προστεθοῦν εἰς τὸ ἴδιον κεφάλαιον.

— Αἱ δοθεῖσαι προκαταβολαὶ ἀφαιρῶνται ἐκ τῶν βραχυπροθέσμων ὑποχρεώσεων.

— Τὰ ὀριακὰ κονδύλια, ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος των, τακτοποιῶνται καταλλήλως. Οὕτω, ἐνεργητικὰ ὀριακὰ κονδύλια, ὡς πληρωμαὶ τῆς παρουσίας χρήσεως καὶ δαπάναι τῆς ἐπομένης (προκαταβληθέντα, φέρ' εἰπεῖν, ἀσφάλιστρα κλπ.), δεόν νὰ μειώνουν τὰς βραχυπροθέσμους ὑποχρεώσεις, ἢ καί, ἀντιθέτως, εἰσπράξεις τῆς ἐπομένης χρήσεως, ἔσοδα τῆς παρουσίας, δεόν νὰ προσαυξάνουν τὰς βραχυπροθέσμους ἀπαιτήσεις κ.ο.κ.

τουν μίαν σειρὰν προτεραιότητος ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐπείγοντος τούτων. Συνήθως προηγοῦνται αἱ ἐπενδύσεις αἱ ἐξαλείφουσαι τὰ ἐμπόδια μιᾶς κανονικῆς παραγωγῆς. εἶτα δὲ ἔπονται ἐκεῖναι αἰτίνες ἀποβλέπουσιν εἰς τὸν ἐκσυγχρονισμόν καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν προϊόντων, τέλος δὲ πραγματοποιοῦνται ἐκεῖναι αἰτίνες ἀποσκοποῦσιν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς παραγωγικῆς ἰκανότητος πρὸς διασφάλισιν ἀποκτηθειῶν νέων ἀγορῶν.

Ἐπίσης κατὰ τὴν ἀνακατάταξιν τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ γίνεται προσπάθεια ταξινομήσεως τούτων τὸ μὲν κατὰ βαθμὸν ρευστοποιήσεως (ταχύτερον ἢ βραδύτερον ρευστοποιήσιμα), τὸ δὲ κατὰ χρόνον λήξεως (βραχυπρόθεσμα - μακροπρόθεσμα).

Ὁ βαθμὸς ὅμως ρευστοποιήσεως περιουσιακοῦ τινος στοιχείου δέον νὰ ἐξευρίσκειται ἐν ὄψει ἀβιάστου καὶ φυσιολογικῆς κυκλοφορίας τούτου, ὡς ἀπορρέει αὕτη ἐκ τοῦ ἐκάστοτε ρυθμοῦ τῶν συναλλαγῶν.

Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι τόσον αἱ ἐξωτερικαὶ συνθῆκαι τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ ἐν γένει κατάστασις τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας (ἐποχικὴ διακύμανσις) ὅσον καὶ ὁ διάφορος ἐντοπισμὸς τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπηρεάζουν τὸν χρόνον ρευστοποιήσεως τῶν περιουσιακῶν στοιχείων. Οὕτω ἔστωσαν αἱ κάτωθι περιπτώσεις:

<i>Ἐπιχειρήσεις Α'</i>		<i>Ἐπιχειρήσεις Β'</i>	
Πάγια	150	Πάγια	100
Ἐμπορεύματα	80	Ἐμπορεύματα	100
Χρεῶσαι	50	Χρεῶσαι	50
Διαθέσιμα	20	Διαθέσιμα	50
	<u>300</u>		<u>300</u>

Ἐνῶ ἡ ἐπιχείρησις Β' ἐξεταζομένη στατικῶς φαίνεται ὅτι ἔχει περιουσιακὴν διάρθρωσιν ρευστοτέραν τῆς Α', ἐν τούτοις ἐνδέχεται εἰς τὴν πραγματικότητα νὰ μὴ ἀληθεύσῃ τοῦτο, διότι ἡ ζήτησις, φέρ' εἰπεῖν, τῶν ἐμπορευμάτων τῆς Β' εἶναι μικρότερα τῶν τῆς Α', ἢ διότι αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῆς εἶναι ἐπισφαλέστεραι, ἢ τέλος διότι τὸ πάγιον ἐνεργητικὸν τῆς εἶναι διαφόρου χρόνου ρευστοποιήσεως (ἀποσβέσεων).

Πρὸς ἐξεύρεσιν ἄρα τοῦ πραγματικοῦ βαθμοῦ ρευστοποιήσεως ἐκάστου στοιχείου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ συγκρίσεως τῶν ἀνωτέρω δύο ἐπιχειρήσεων, θὰ ἔδει ν' ἀγνοήσωμεν τὸν ἐξωτερικὸν¹ (δηλ. τὸν

1. Τοῦτο ἐπιβάλλεται ἔτι πλέον, δοθέντος ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις, ἵνα διευρύνωσι τὴν πιστωτικὴν τῶν ἐπιφάνειαν, προβαίνουν πολλάκις εἰς τὸν κολούμενον «ἐξω-ραϊσμόν τοῦ ἰσολογισμοῦ» (εἰς τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν προᾶξιν φέρεται μὲ τὴν ὀνομασίαν Window dressing), ὅστις ἀνήκει εἰς τὴν γενικωτέραν ἔννοιαν τῆς πολιτικῆς τοῦ ἰσολογισμοῦ.

Οἱ εἰδικότεροι λόγοι τῆς τοιαύτης ἐντέχνου ἐμφανίσεως βελτιωμένης ρευστότητος καὶ ἀποδοτικότητος τῶν ἰσολογισμῶν εἶναι ἡ προπροσκευὴ τοῦ κοινού διὰ τὴν εὐμενῆ ὑποδοχὴν ἐκδόσεως ἐνὸς ὁμολογιακοῦ δανείου, εἴτε αὐξήσεως τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου. Πολλάκις μάλιστα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐν λόγῳ σκοποῦ αἱ ἐπιχειρήσεις

ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ ἐμφανιζόμενον) βαθμὸν ρευστοποιήσεως καὶ νὰ στηριχθῶμεν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν (ἢ πραγματικὸν) τοιοῦτον, ὅστις προκύπτει ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν ἐσωλογιστικῶν δεδομένων. Διὰ τῆς ἀναλύσεως ταύτης καθορίζεται ὁ πραγματικὸς χρόνος μετατροπῆς εἰς χρῆμα ἐκάστου περιουσιακοῦ στοιχείου. Οὕτω δὲν πρέπει ν' ἀρχοῦμεθα εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ (ἢ ἐξωτερικὴν) ἐξαγωγήν τοῦ βαθμοῦ τῆς ρευστότητος, ἀλλὰ νὰ προβαίνωμεν ἐσωλογιστικῶς εἰς τὴν ἔρευναν ἐκάστου κονδυλίου τοῦ ἐνεργητικοῦ.

• **Ἀρχὴ τῆς προσαρμογῆς τοῦ εἴδους τῆς χρηματοδοτήσεως πρὸς τὸν κίνδυνον τῆς ἐπενδύσεως.**

8. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀπαιτήσεως ταύτης περὶ ἐπαρκοῦς καλύψεως τοῦ κινδύνου—γεγονὸς ὅπερ ἐξασφαλίζει τόσον τὴν ἐπιχειρήσιν ὅσον καὶ τὸν δανειστήν—ἐνδείκνυται ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν ἰδία ν χρηματοδότησιν προκειμένου περὶ ἐπισηφάων ἐπενδύσεων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἶναι ἡ διεξαγωγὴ πειραματικῶν ἐρευνῶν ἀβεβαίας ἀποδόσεως ἢ ἡ δοκιμαστικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἐπιχειρήσεως κ.ο.κ. Ἡ χρησιμοποίησις ξένου κεφαλαίου εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας αὐξάνει τὴν κρίσιμον εὐαισθησίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, καθ' ὅσον τόκοι καὶ χρεωλύσια—ἀποτελοῦντα σταθερὰς πληρωμὰς—ἀποβαίνουν βάρη δυσβάστακτα ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῶν ἐρευνῶν ἢ κάμψεως τῆς ἀπασχολήσεως.

Διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ καταλληλοτέρου εἴδους χρηματοδοτήσεως ἐπιβάλλεται τὸ μὲν ἀνάλυσις, τὸ δὲ συγκριτικὴ ἔρευνα τοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ δὴ οὐ μόνον ἀπὸ ἀπόψεως ποσοτικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποιοτικῆς¹.

9. Ἡ ποσοτικὴ ἔρευνα τῶν στοιχείων τοῦ ἰσολογισμοῦ ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν ἐξαγωγήν σχέσεων ἢ ἀριθμοδεικτῶν μεταξύ :

- α) Παγίας καὶ κυκλοφορούσης περιουσίας (βαθμὸς παγιοποιήσεως περιουσίας)·
- β) Ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου (βαθμὸς δανειακῆς ἐπιβαρύνσεως)·
- γ) Παγίας περιουσίας καὶ Ἰδίου κεφαλαίου (βαθμὸς καλύψεως παγίων)·

ὁδηγοῦνται εἰς τὴν ἐμφάνισιν εἰκονικῶν κερδῶν, τὴν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν τούτων, ὡς καὶ τὴν διανομὴν μερισμάτων. Πάντα ὁμῶς ταῦτα ἀποτελοῦν ἐν προκειμένῳ ἀναγκασίαν πρόσθετον χρηματοοικονομικὴν ἐπιβάρυνσιν διὰ τὴν προλείανσιν καὶ δημιουργίαν κλίματος ἐπιτυχῶς εἰς ἔκτασιν καὶ ὑπὸ εὐνοϊκούς ὄρους χρηματοδοτήσεως.

1. Εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ παρόντος ἔργου, ἦτοι τὴν «Στατικὴν καὶ Δυναμικὴν Ἐρευναν τῆς Περιουσίας» προβαίνομεν, εἰς τὴν ἀναλυτικὴν ἔρευναν τῆς περιουσίας καὶ τῆς κυκλοφορίας ταύτης, ἐξ ἧς γίνονται πλήρως κατανοητοὶ οἱ παρατιθέμενοι δείκται.

10. Ἡ σχέσηις μεταξύ : $\frac{\text{Παγίας περιουσίας}}{\text{Κυκλοφορούσης περιουσίας}}$

δεικνύει κατά πόσον υφίσταται ἄρμονία μεταξύ παγίων καὶ κυκλοφοριακῶν στοιχείων, ὡς καὶ ἂν τὰ ἐν γένει κυκλοφοριακὰ καθιστοῦν δυνατὴν—τοῦλάχιστον ἀπὸ ἀπόψεως χρηματοδοτήσεως—τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῶν παγίων ἀνευ ἀνάγκης προσφυγῆς εἰς ξένην χρηματοδότησιν. Ἐνταῦθα δηλαδὴ ἐξετάζεται κατὰ πόσον υφίσταται ἐπαρκὲς κεφάλαιον κινήσεως διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ἐν γένει παγίων.

Ἡ σχέσηις μεταξύ : $\frac{\text{Ἰδίου κεφαλαίου}}{\text{Ξένου κεφαλαίου}}$

δεικνύει μὲ πόσας μονάδας ἰδίου κεφαλαίου καλύπτεται ἐκάστη μονὰς ξένου κεφαλαίου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθορισθῇ ὁβαθμὸς ἀσφαλείας, ὡς καὶ ἡ ἱκανότης ἐπιστροφῆς τῶν δανεισθέντων ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ποσῶν.

Τέλος, ἡ σχέσηις μεταξύ : $\frac{\text{Παγίας περιουσίας}}{\text{Ἰδίου κεφαλαίου}}$

ἐμφαίνει τὸν βαθμὸν καθ' ὃν ἡ παγία περιουσία καλύπτεται ἐκ τοῦ ἰδίου κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐάν τὸ ἰδίον κεφάλαιον εἶναι ἀνώτερον τῆς παγίας περιουσίας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐπιχείρησις διαθέτει ἠύξημένον βαθμὸν ρευστότητος, δεδομένου ὅτι καὶ μέρος τοῦ κυκλοφορούντος ἐνεργητικοῦ τῆς καλύπτεται ἐξ ἰδίων αὐτῆς χρηματικῶν μέσων.

11. Πέραν τῆς ποσοτικῆς ἐρεύνης υφίσταται καὶ ἡ ποιοτικὴ ἐρευνα τῶν στοιχείων τοῦ ἰσολογισμοῦ. Αὕτη, κυρίως, ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν :

- Τοῦ βαθμοῦ τῆς περιστροφῆς τῶν ἀποθεμάτων.
- Τοῦ βαθμοῦ τῆς περιστροφῆς τῶν χορηγουμένων πιστώσεων.
- Τοῦ βαθμοῦ τῆς παγιοποιήσεως τῶν χρεῶν.
- Τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ συνολικοῦ καὶ ἰδίου κεφαλαίου (earning power).

α) Διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ δείκτου περιστροφῆς ἀποθεμάτων, ἦτοι :

$$\frac{\text{Κύκλος ἐργασιῶν}}{\text{Μέσος ὄρος ἀποθεμάτων}}$$

ἀπαιτεῖται ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τοῦ πραγματοποιουμένου ἐκ μιᾶς ἐκάστης κατηγορίας ἐκ τούτων, ἀφαιρουμένου τοῦ κατὰ τὴν πώλησιν πραγματοποιηθέντος κέρδους¹, καὶ ἡ σύγκρισις τούτου μὲ τὸ κόστος τῶν καθ' ἕκαστα ἀποθεμάτων.

Ἐν λόγῳ δείκτης θὰ πρέπει νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν ἀντίστοιχον παρομοίων ἐπιχειρήσεων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν οὗτος τυγχάνῃ ἱκανοποιητικὸς.

β) Ὁ δείκτης περιστροφῆς τῶν χορηγουμένων πιστώσεων,

$$\frac{\text{Κύκλος ἐργασιῶν}}{\text{Χορηγούμεναι πιστώσεις}}$$

δεικνύει τὸν χρόνον καθ' ὃν ἀνανεοῦνται αἱ χορηγούμεναι πιστώσεις ἢ ἐν ἄλλοις λό-

1. Ὁρθότερον θὰ πρέπει νὰ ἐξευρεθῇ ἡ παρούσα ἀξία τῶν πωλήσεων δι' ἑσωτερικῆς ὑφαιρέσεως.

γοις ότι κάθε μονάδα χορηγούμενης πιστώσεως αντιστοιχεί προς τόσας μονάδες κύκλου εργασιών. Ο εν λόγω δείκτης, συνδυαζόμενος προς τὰς αντίστοιχως λαμβανόμενες πιστώσεις, είναι ύψιστης σημασίας διὰ τὴν ἀσκήσιν ὀρθῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς πωλήσεων ἐκ μέρους τῆς ἐπιχειρήσεως.

γ) Ὁ δείκτης παγιοποιήσεως τῶν χρεῶν ὑποδηλοῖ τὴν σχέσιν μεταξύ μακροπροθέσμου καὶ βραχυπροθέσμου ξένου κεφαλαίου.

Ἄν καὶ ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται ἐν τῇ πράξει ὡς ὁμαλὴ ἡ σχέσις 1 : 1, ἐν τούτοις ὁσάκις ὁ δείκτης οὗτος εἶναι ἀνώτερος τῆς μονάδος, τούτο σημαίνει ὅτι ἡ ἐπιχείρησις εὐρίσκεται περισσότερον ἀσφαλῆς ἐναντι τῶν ὀφειλῶν τῆς.

δ) Τέλος, ὁ βαθμὸς τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ συνολικοῦ καὶ τοῦ ἰδίου κεφαλαίου παρέχει πληροφορίας περὶ τῆς κερδοφόρου ἰκανότητος τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὗτος συγκρινόμενος πρὸς τοὺς ἀντιστοίχους δείκτας παρομοίων ἐπιχειρήσεων καθιστᾷ γνωστὸν κατὰ πόσον ἡ ἐπιχείρησις κέκτηται ἀξίας ὑπερπροσόδου (goodwill) ἐν σχέσει πρὸς ἑτέρας.

12. Ἡ συγκριτικὴ ἀνάλυσις τῶν ἰσολογισμῶν διενεργεῖται εἴτε διὰ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν δεδομένων δύο ἢ περισσοτέρων χρήσεων τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως (σύγκρισις κάθετος) εἴτε διὰ τῆς συσχέτισεως τῶν δεδομένων τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὰ δεδομένα ἑτέρων ἐπιχειρήσεων (σύγκρισις ὀριζόντιος). Ἡ σύγκρισις αὕτη, ἣτις παρέχει πολυαριθμούς χρησίμους πληροφορίας τόσον ὡς πρὸς τὴν διάρθρωσιν τῆς περιουσίας ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν συγκρότησιν τοῦ κεφαλαίου, χρησιμεύει κυρίως τὸ μὲν διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, τὸ δὲ διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς χρηματοοικονομικῆς ἰσορροπίας ταύτης, ἣτις δυνατόν νὰ διακυβεύεται :

- εἴτε λόγῳ ὑπεραποθεματοποιήσεων ἐμπορευμάτων,
- εἴτε λόγῳ ὑπερμέτρων χορηγήσεων πιστώσεων,
- εἴτε λόγῳ ἀνεπαρκείας ἰδίων κεφαλαίων,
- εἴτε λόγῳ μειωμένης ἀποδοτικότητος κ.ο.κ.

13. Γενικῶς, ἡ διάρθρωσις τῆς χρηματοοικονομικῆς καταστάσεως θεωρεῖται καλῶς θεμελιωμένη ὅταν τὸ πάγιον ἐνεργητικὸν μετὰ τῶν σιδηρῶν ἀποθεμάτων καλύπτονται ἐξ ὀλοκλήρου δι' ἰδίων μέσων¹. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐκλογὴν μεταξύ ἰδίας καὶ ξένης

1. Ἡ ἀπαίτησις ἐπαρκῶς ἰδίου κεφαλαίου εἶναι ἰδιαιτέρας σημασίας διὰ τὰς μέσας καὶ μικρὰς ἐπιχειρήσεις, διότι τὸ ἐπαρκὲς ἰδίον κεφάλαιον ἀποτελεῖ οὐσιώδη προϋπόθεσιν διὰ τὴν τραπεζικὴν δανεισμόν. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ σχέσις ἰδίου καὶ ξένου 50:50 θεωρεῖται ἀνεπαρκῆς καὶ ἀπαιτεῖται μεγαλυτέρα ἀναλογία τοῦ ἰδίου ἐναντι τοῦ ξένου κεφαλαίου.

¹ Ἐν Ἑλλάδι, ἐκ σχετικῆς ἐρεῦνης τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχανῶν (Ἡ Ἑλληνικὴ Βιομηχανία, 1965), ἀναφερομένης εἰς τὰ ἔτη 1962, 1963, 1964 ἐπὶ 700 περίπου βασικῶν βιομηχανιῶν νομικῆς μορφῆς Α.Ε. καὶ Ε.Π.Ε. προέκυψεν ὅτι ἡ σχέ-

χρηματοδοτήσεως πρέπει να έρευνᾶται προσεκτικῶς ἡ διανουμένη φάσις τῆς οικονομικῆς συγκυρίας, δεδομένου ὅτι αὕτη ἐπιδροᾷ ἀποφασιστικῶς τόσον ἐπὶ τῆς δυνατότητος τοποθετήσεως μετοχῶν ἢ ὁμολογιῶν εἰς τὴν ἀγορὰν κεφαλαίου ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ ἀπασχολουμένου ἰδίου κεφαλαίου.

Οὕτω, ἐν περιπτώσει μειωμένης ἀποδοτικότητος τοῦ ἰδίου κεφαλαίου καὶ ὑψηλοῦ τόκου τοῦ ξένου, θὰ προκριθῆ ἡ ἴδια χρηματοδότησις, ἐνῶ ἐπὶ ὑψηλῆς ἀποδοτικότητος τοῦ ἰδίου καὶ χαμηλοῦ τόκου τοῦ ξένου κεφαλαίου προτιμητέα καθίσταται ἡ ξένη χρηματοδότησις.

Ἄλλὰ πέραν τῆς ἐκλογῆς μεταξὺ ἰδίας καὶ ξένης χρηματοδότησεως ἡ ἐιδικὴ ἔρευνα τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ εἰς ἃ πρόκειται νὰ ἐπενδυσθῆ τὸ κεφάλαιον χρησιμεύει καὶ διὰ τὴν πρόκρισιν μεταξὺ βραχυπροθέσμου καὶ μακροπροθέσμου δανεισμοῦ—πρόβλημα ὅπως ἰδιαιτέρας σημασίας—δεδομένου ὅτι ἕκαστος ἐκ τῶν τρόπων τούτων συνεπάγεται καὶ διαφόρους κοστολογικὰς ἐπιβαρύνσεις διὰ τὴν ἐπιχείρησιν.

• **Ἡ ἀρχὴ τῆς ἁρμονικῆς σχέσεως μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου.**

14. Κατὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς ἐπιχειρήσεως τὸ ἴδιον κεφάλαιον καλύπτει, κατὰ κανόνα, τὸ σύνολον τῶν εἰς κεφάλαια ἀναγκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Εὐθύς ὅμως μετὰ τὴν ἴδρυσιν, ἡ ἐπιχείρησις αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ὅπως προσφύγῃ καὶ εἰς τὸ ξένον κεφάλαιον, εἴτε διότι ἐκ τῶν πραγματοποιουμένων πωλήσεων δὲν δύνανται νὰ καλυφθοῦν αἱ ἀνάγκαι τῶν νέων προμηθειῶν, εἴτε διότι ἐμφανίζονται ἰδιαιτέρως εὐνοϊκαὶ εὐκαιρίαι ἀγορῶν, εἴτε τέλος διότι τὸ εἶδος τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι τοιοῦτον (τραπεζικαὶ ἢ καὶ ἀσφαλιστικαὶ), ὥστε δὲν δύναται νὰ νοηθῆ ἀνάπτυξις τῆς δραστηριότητός των ἄνευ χρησιμοποίησεως—καὶ δὴ εἰς μεγάλην ἔκτασιν—ξένου κεφαλαίου.

Συνάγεται, ὅθεν, ὅτι ὑπὸ τὴν σύγχρονον ὀργάνωσιν τῆς Οἰκονομίας μας, κατὰ κανόνα τυγχάνει ἀπαραίτητος ἡ συνδρομὴ τοῦτε ἰδίου καὶ τοῦ ξένου κεφαλαίου κατὰ τὴν χρηματοδότησιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ὅ,τι δὲ ἐτονίσθη διὰ τὸ ἴδιον κεφάλαιον, τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸ ξένον, καθ' ὅσον εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ ἐπιχειρή-

σις τοῦ παγίου ἐνεργητικοῦ (κατόπιν ἀφαιρέσεως τῶν ἀποσβέσεων) καὶ ἰδίου κεφαλαίου διὰ τὸ σύνολον τῶν ἀνωτέρω ἐπιχειρήσεων ὅλων τῶν κλάδων βιομηχανίας εἶναι :

1962	1	: 0,82	ἴδιον κεφάλαιον
1963	1	: 0,75	»
1964	1	: 0,70	»

σεις είναι αδύνατον νὰ στηρίζονται μονοπλεύρως καὶ ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς ξένης χρηματοδότησεως. Ἡ ξένη χρηματοδότησις, ὡς ἀλλαγῶν ἀνεπτυχθῆ, προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν ἰδίου κεφαλαίου, δοθέντος ὅτι τοῦτο ἀναλαμβάνει πρωτίστως τὸν ἐπιχειρηματικὸν κίνδυνον καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ξένου κεφαλαίου.

Ἀμείλικτον ὁμως τίθεται τὸ ἐρώτημα τῆς ἀρίστης σχέσεως μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν κεφαλαίου. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τόσον ἡ ἐπιστήμη ὅσον καὶ ἡ πρᾶξις προσεπάθησαν νὰ καθορίσουν ὠρισμένους κανόνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι¹:

15. α) Ὁ κανὼν τῆς ἰσότητος² μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου.

Ὁ κανὼν οὗτος καθιερώνει, οὐχὶ τὴν ἀπόλυτον ἰσότητα, ἀλλὰ ἀπλῶς τὴν τάσιν πρὸς ἐξίσωσιν τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν κεφαλαίου, μὲ ὄριον πρὸς τὰ κάτω μὲν τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τοῦ

1. Βλέπε Sellien H., Finanzierung und Finanzplanung, ἐνθ' ἄνωγ., σ. 51 ἐπ.

2. Τὴν σχέσιν 1 : 1 θεωρεῖ ἀρμονικὴν—ἐμμέσως—καὶ ὁ Ἑλλην νομοθέτης, ὅστις προκειμένου περὶ ὑποχρεωτικῶς κοστολογουμένων βιομηχανικῶν ἢ βιοτεχνικῶν προϊόντων δέχεται ἐπιβάρυνσιν τοῦ κόστους τούτων μὲ τόκους συνομολογουμένων ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως δανείων, μέχρι τοῦ ἰσοποσοῦ τῶν ἰδίων αὐτῆς κεφαλαίων. Βλέπε Ἄγορ. διάταξιν 128/51 ἀρθρ. 4. Ἐπίσης διὰ τοῦ Ν.Δ. 4237/62 (ἀρθρ. 5) ὀρίζεται ὅτι αἱ Ἀνώνομοι Ἐταιρεῖαι δύνανται νὰ προσφύγουν εἰς σύναψιν ὁμολογιακοῦ δανείου διὰ δημοσίας ἐγγραφῆς, ἐφ' ὅσον ἔχουν κεφάλαιον τοῦλάχιστον 10.000.000 δρχ. καὶ διὰ ποσὸν οὐχὶ ἀνώτερον τοῦ καταβεβλημένου κεφαλαίου. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω δύο περιπτώσεων ἐμμέσως συνάγεται ὅτι ὁ Ἑλλην νομοθέτης θεωρεῖ ὡς ἀρμονικὴν τὴν σχέσιν 1 : 1.

Ἐν τούτοις, ἐκ στατιστικῶν στοιχείων τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχανῶν (Ἡ Ἑλληνικὴ Βιομηχανία, 1965), ἡ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1960 ἐξέλιξις τῆς σχέσεως ἰδίων πρὸς ξένα κεφάλαια (εἰς ποσοστὰ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν) ἐπὶ 711 βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐμφανίζεται ὡς ἀκόλουθως :

Ἔτος	Ἀριθμὸς ἐπιχειρήσεων	Κεφάλαια		
		Ἰδία	Ξένα	Σύνολον
1960	447	30,5 %	69,5 %	100,0 %
1961	461	29,8 %	70,2 %	100,0 %
1962	547	32,2 %	67,8 %	100,0 %
1963	638	32,6 %	67,4 %	100,0 %
1964	711	32,7 %	67,3 %	100,0 %

Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω πίνακος ἐμφαίνεται ἡ μεγάλη συμμετοχὴ τοῦ ξένου κεφαλαίου εἰς τὸ συνολικὸν κεφάλαιον τῶν ἑλληνικῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀνάγκη ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος τῆς ρευστότητος ὑπὸ τὴν πιεστικωτέραν του μορφήν.

ξένου κεφαλαίου, πρὸς τὰ ἄνω δὲ τὴν περίπου ἰσότητα μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου. Εἰς τὸν κανόνα τοῦτον ὑπάρχουν ἀσφαλῶς ἐξαιρέσεις, ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, ἐπὶ ξένης χρηματοδοτήσεως δι' ἐκδόσεως μακροχρόνιου (πολλάκις μέχρι 99 ἐτῶν) ὁμολογιακοῦ δανείου, ἣτις, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέρας φροντίδας κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς ρευστότητος, οἷονεὶ προσλαμβάνει τὸν χαρακτήρα τῆς ἰδίας χρηματοδοτήσεως, ὅπως ἐπίσης ἐπὶ ὑποθηκικῶν τραπεζῶν ἢ ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων ζωῆς, αἵτινες λόγῳ τῆς φύσεώς των λειτουργοῦν μὲ ἀσήμαντον ἴδιον κεφάλαιον, βασιζόμεναι κυρίως εἰς τὴν ἔκτασιν τοῦ ξένου τοιούτου.

Αἱ ἐξαιρέσεις ὅμως αὗται οὐδόλως ἀνατρέπουν τὴν ὡς ἄνω τεθεισαν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος, πολλῶ δὲ μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ ἄνω-τέρω κανὼν, ὡς ἐτονίσθη, δὲν τυγχάνει ἀνελαστικὸς καὶ ἀκαμπτos, ἀλλὰ δέον νὰ προσαρμόζηται πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας λειτουργίας καὶ δράσεως καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων, δεδομένου ὅτι καὶ μεταξὺ τούτων ἄλλαι μὲν πωλοῦν ἀποκλειστικῶς τοῖς μετρητοῖς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχουν ἀνάγκην μικροτέρου ξένου κεφαλαίου, ἄλλαι δὲ ἐπεκτείνονται εἰς πωλήσεις ἐπὶ πιστώσει, ὁπότε χρησιμοποιοῦν εἰς εὐρύτεραν κλίμακα ξένον κεφάλαιον, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀμεσώτερον ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ξένης χρηματοδοτήσεως.

Οὕτω ὀδηγοῦμεθα εἰς τὸν ἐκ τῆς συνθέσεως τῆς περιουσίας καθορισμὸν τῆς ὑγιοῦς σχέσεως μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου καὶ προαγόμεθα εἰς τὸν ἀκόλουθον κανόνα :

16. β) Ὁ κανὼν τῆς ἰσότητος τοῦ ἡμίσεος τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας πρὸς τὸ βραχυπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον.

Ὁ κανὼν οὗτος, καλούμενος 1:2, ἰδιαιτέρως ἐξαίρεται ἐν τῇ ἀμερικανικῇ ἐπιστήμῃ καὶ πράξει, ἐφαρμόζεται δὲ ὅλως ἰδιαιτέ-ρως κατὰ τὰς ὑπὸ τῶν τραπεζῶν πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις χρηματοδοτήσεις. Καὶ ἐνταῦθα ὅμως ἄς μὴ νομισθῇ ὅτι πρόκειται περὶ ἀλανθάστου « συνταγῆς » ἀπολύτου σταθερότητος καὶ ἀκαμψίας.

17. γ) Ὁ κανὼν τῆς διπλῆς ἰσότητος :

Παγία περιουσία = Ἴδιον κεφάλαιον
Κυκλοφοροῦσα περιουσία = Ξένον κεφάλαιον

Ἡ βασικὴ σκέψις ἐνταῦθα εἶναι ὅτι τὸ ξένον κεφάλαιον πρέπει πάντοτε νὰ ἐξυπηρετῆται ἐκ τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας, διὰ νὰ μὴ τίθεται ἐν κινδύνῳ ὁ ἀπαραίτητος δι' αὐτὴν ταύτην τὴν

λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς καὶ τὰ συναφῆ πρὸς τοῦτον πάγια στοιχεῖα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄποψις αὕτη ἐμφανίζει ἀδυναμίας τινὰς καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναται νὰ εἶναι γενικῆς ἰσχύος.

Ἄλλωστε, οὐδὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι διὰ τῆς διαφυλάξεως ἀπλῶς καὶ μόνον τῆς παγίας περιουσίας δύναται νὰ ἐπιζῆση μία ἐπιχείρησις. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τινὲς εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς παγίας περιουσίας ἐντάσσουν καὶ τὰ « σιδηρᾶ ἀποθέματα », δι' ὧν ἐξασφαλίζεται ἡ βᾶσις τῆς λειτουργίας καὶ δράσεως μιᾶς ἐπιχειρήσεως.

18. δ) Ὁ κανὼν τῶν φυσιολογικῶν ὁρίων μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου.

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἀνωτέρω προαγόμεθα εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Schmidt (« Die organische Tageswertbilanz ») διατυπωθέντα, γνωστὸν ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ, κανόνα τῶν φυσιολογικῶν ὁρίων μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου.

Κατὰ τὸν Schmidt, ἅπαντα τὰ πραγματικὰ (ὕλικὰ) στοιχεῖα τῆς περιουσίας (πάγια, ὕλαι, προϊόντα, μετοχαὶ ἄλλων ἐπιχειρήσεων κλπ.) δέον νὰ ἀποκτῶνται ἐξ ἰδίας χρηματοδοτήσεως, ἐνῶ τὰ χρηματικὰ ἢ ὀνομαστικὰ τοιαῦτα (ταμείον· ἀπαιτήσεις) διὰ τῆς ἀναλήψεως χρεῶν, δηλαδὴ διὰ ξένης χρηματοδοτήσεως.

Ἡ ἀξία τῶν πραγματικῶν στοιχείων τῆς περιουσίας μεταβάλλεται ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, ἐνῶ ἡ ἀξία τῶν χρηματικῶν - ὀνομαστικῶν στοιχείων τῆς περιουσίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ἐκάστοτε νομισματικῶν συνθηκῶν.

Ὅθεν, ἐν περιπτώσει ἀνόδου τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν προκαλεῖται αὐξήσις τῆς ἀξίας τῶν πραγματικῶν ἀγαθῶν, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς εἰσροὴ νέου ἰδίου κεφαλαίου, ἐν περιπτώσει δὲ πτώσεως τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν προκαλεῖται μείωσις τῆς περιουσίας, ἥτις ἀντιστοίχως σημαίνει σχετικὴν αὐξήσιν τοῦ ξένου κεφαλαίου. Ἡ τελευταία αὕτη περίπτωσις ἐξηγεῖ καὶ χαρακτηρίζει τὸν κίνδυνον ὅστις ἀπορρέει ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως ξένου κεφαλαίου διὰ τὴν ἀπόκτησιν πραγματικῶν ἀγαθῶν.

Ἴδου διατί ὁ ἐπιχειρηματίας εἰς περιόδους ἀνατιμήσεων δέον νὰ ἐργάζεται μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ξένον κεφάλαιον, ἐνῶ εἰς περιόδους ὑποτιμήσεων μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν περιορισμένον τοιοῦτον.

19. Ἀπαντες οἱ ἀνωτέρω διατυπωθέντες κανόνες σχέσεως μεταξὺ ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου κυριαρχοῦνται ἐκ τῆς βασικῆς σκέψεως τῆς ἐξασφαλίσεως ὑπὲρ τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ ἀναγκαιοῦντος αὐτῆ β α θ μ ο ὕ ρ ε υ σ τ ό τ η τ ο ς. Ἡ ἀρίστη ὁμως σχέσις μεταξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν κεφαλαίου δὲν πρέπει νὰ καθορίζηται μόνον ἐν ὄψει τῆς ἐξασφαλίσεως καὶ τῆς ρευστότητος, ἀλλὰ ἐν συνδυασμῶ μετὰ τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ συνολικῶς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἀπασχολουμένου κεφαλαίου, περὶ ἧς κατωτέρω.

● Ἀρχὴ τῆς ἀρίστης ἀποδοτικότητος τοῦ ἰδίου καὶ ὀριακῆς ἀποδοτικότητος τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου.

20. Βάσει τῆς ἀρχῆς ταύτης, ὅσον μικροτέρα εἶναι ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἰδίου κεφαλαίου εἰς τὸ συνολικὸν κεφάλαιον—καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν πραγματοποίησεως ἴσων κερδῶν—τόσον ὑψηλότερα εἶναι ἡ ἀποδοτικότης τοῦ ἰδίου κεφαλαίου.

Οὕτω ὑψηλὴ ἀποδοτικότης τοῦ ἰδίου κεφαλαίου, κατὰ κανόνα, συντρέχει μόνον μὲ τὴν ὑψηλὴν συμμετοχὴν τοῦ ξένου κεφαλαίου.

Καίτοι δὲ ἡ ὑψηλὴ συμμετοχὴ ξένου κεφαλαίου συνεπάγεται ὑψηλοὺς τόκους καὶ λοιπὰς συμπαρομαρτούσας ἐπιβαρύνσεις, ἐν τούτοις, ὡς ἤδη ἐτονίσθη ἀλλαχοῦ, διὰ λόγους φορολογικούς, ἡ ὑπὸ εὐνοϊκοὺς ὄρους χρησιμοποίησις τοῦ ξένου κεφαλαίου ἀποτελεῖ τὸ σύνδρομον τῆς ἀξιοποιήσεως καὶ αὐξήσεως τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ ἰδίου κεφαλαίου.

Τέλος, οὐσιώδης προϋπόθεσις ὀρθῆς χρηματοδοτήσεως καὶ διὴ προκειμένου περὶ νέων ἐπενδύσεων εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς «ὀριακῆς ἀποδοτικότητος τοῦ κεφαλαίου», καθ' ἣν δέον νὰ ἐρευνᾶται ἡ ἀποδοτικότης ἐκάστου νέου στρώματος ἐπενδεδυμένου κεφαλαίου. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ὀριακὴ ἀποδοτικότης εἶναι ὑψηλότερα τοῦ μέσου ὄρου, ἐπόμενον εἶναι ὅτι αὕτη βελτιώνει τὴν κερδοφόρον ἰκανότητα τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐὰν ὁμως αὕτη τυγχάνῃ κατωτέρα τοῦ μέσου ὄρου φυσικὸν εἶναι νὰ καθιστᾷ τὴν θέσιν τῆς ἐπιχειρήσεως δυσμενεστέραν.

Ὅπως λοιπὸν τὸ ὀριακὸν κόστος ἀποτελεῖ οὐσιῶδες κριτήριον εἰς τὸν τομέα τῆς παραγωγῆς, οὕτω καὶ ἡ ὀριακὴ ἀποδοτικότης ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸν παράγοντα εἰς τὴν σφαῖραν τῆς χρηματοδοτήσεως.

21. Βάσει τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν ἀρχῶν θὰ ἔδει νὰ ρυθμίζωνται τὰ θέματα τῆς χρηματοδοτήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων.

Αί κλασσικαὶ ὁμως αὐταὶ ἀρχαὶ εἰς τὴν προᾶξιν δὲν ἐμφανίζουσι ἀπεριόριστον δυνατότητα ἐφαρμογῆς, ἰδίᾳ ὅσας ἐν τῇ ἀγορᾷ ὑπάρχει στενότης ἐξευρέσεως κεφαλαίων. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην πολλάκις παρατηρεῖται προσωρινὴ ἀπομάκρυνσις ἐκ τῶν ὡς ἄνω κανόνων, ἥτις ὁμως δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ ἐπὶ μακρόν, καθ' ὅσον ἡ ἐπιχειρήσις θᾶπτον ἢ βράδιον θὰ εὐρεθῇ πρὸ ἀδιεξόδου¹.

Αἱ ὀρθολογικαὶ ἀρχαὶ χρηματοδοτήσεως, αἱ ὅποιαὶ κατ' οὐσίαν ἐξασφαλίζουν ἀποδοτικότητα, ρευστότητα καὶ σταθερότητα, παρέχουσι ἐπίσης τὴν δυνατότητα τῆς ἐπιλογῆς τοῦ μέσου τῆς χρηματοδοτήσεως. Πλήθος ὁμως παραγόντων ἐπιδρᾷ ἐκάστοτε κατὰ διάφορον βαθμόν. Οἱ παράγοντες οὗτοι ἀλληλοσυγκρούονται, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται λίαν δυσχερὴς ἡ ἐκλογή τοῦ μέσου τῆς χρηματοδοτήσεως.

Οὕτω τὸ ὕψος τοῦ ἀναγκαίου κεφαλαίου, ἡ ἀρχὴ τῆς καλύψεως τῶν κινδύνων, αἱ ἔξωθεν ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς διευθύνσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, αἱ νομοθετικαὶ καὶ εἰδικώτερον αἱ φορολογικαὶ σταθμίσεις, ἐπηρεάζουσι τὰς ἀποφάσεις τῆς χρηματοδοτήσεως, ἥτις, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἐκτιμήσεις τῶν ἀνωτέρω παραγόντων καὶ τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ, ὁδηγεῖται εἰς τὴν τελικὴν διάρθρωσιν τῶν σχέσεων καὶ τὴν ὀρθὴν συγκρότησιν τοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ ἐπιχειρήσει.

1. 'Εάν, φέρ' εἰπεῖν, ἡ χρηματοδότησις τῆς ἐπεκτάσεως τῶν παγίων διενεργῆται συνεχῶς διὰ βραχυπροθέσμου δανεισμοῦ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΣΤΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α'

ΣΤΑΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

Η ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

§ 1.—'Εννοια τῆς περιουσίας.

1. *Περιουσία* καλεῖται τὸ σύνολον τῶν συγκεκριμένων ἀγαθῶν, εἰς τὰ ὅποια ἐπενδύεται τὸ κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐννοίας τῆς περιουσίας καὶ τοῦ διαχωρισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου ἀπασχόλησε τὰ μέγιστα τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην καὶ ἤγαγεν εἰς τὴν διατύπωσιν πλείστων ἀπόψεων, ἰσχυρῶς διῆσταμένων.

Οὕτω, ἀρχικῶς ἡ ἔκτασις τῆς ἐννοίας τῆς περιουσίας ἦτο λίαν περιορισμένη. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν διδαγμάτων τῆς Φιλελευθέρου Σχολῆς ἐθεωρήθησαν ὡς ἀγαθὰ μόνον τὰ ὑλικά τοιαῦτα, ἡ δὲ περιουσία περιελάμβανε μόνον σύνολον ὑλικῶν ἀγαθῶν. Ἀργότερον, σὺν τῇ βαθμιαίᾳ ἐξελίξει τῆς Οἰκονομίας, ἡ ἐννοια τῆς περιουσίας διευρυνθεῖσα περιέλαβε τὸ σύνολον τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ὑλικῶν τε καὶ ἀϋλων, τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν οἰκονομικῆς τινος μονάδος.

Τὴν ἄποψιν ταύτην υἰοθέτησε καὶ ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων, ὀδηγουμένη ἐκ τῆς σκέψεως ὅτι, ἐφ' ὅσον ὡς βάσις τῆς περιουσίας θεωροῦνται τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ—δι' ὧν ἡ ποριστικὴ οἰκονομικὴ μονὰς ἐπιδιώκει τὴν ἐπίτευξιν χρηματικοῦ πλεονάσματος—ἐκ τούτων δὲ τὰ ἄϋλα, ἰδιαιτέρως, συμβάλλουν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς προσόδου, εὐνόητον εἶναι ὅτι καὶ ταῦτα δὲν δύνανται ν' ἀποκλεισθῶσι τῆς ἐννοίας τῆς περιουσίας.

Κατὰ ταῦτα, ἡ ἔννοια τῆς *περιουσίας*, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων, *συμπίπτει* μὲ τὸ *ἐνεργητικὸν* τῆς ἐπιχειρήσεως, περιλαμβάνει δὲ τὸ σύνολον τῶν ὑλικῶν καὶ ἀϋλῶν ἀγαθῶν, ἅτινα εὐρίσκονται ἐν δεδομένῃ στιγμῇ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς.

2. Ἡ *περιουσία* τῆς ἐπιχειρήσεως ἐνέχει ἐν ἑαυτῇ τὸ στοιχεῖον τῆς συνεχοῦς *μεταβολῆς* καὶ μάλιστα τῆς *διηνεκοῦς κινήσεως* καὶ *διαρκοῦς μεταμορφώσεως*.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Οἰκονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων δὲν συγκεντρῶται μόνον εἰς τὴν *στατικὴν* σύνθεσιν τῆς *περιουσίας*, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὴν *παρακολούθησιν* τῶν συνεχῶν μεταβολῶν αὐτῆς¹.

§ 2.—Διάκρισις μεταξὺ *περιουσίας* καὶ *κεφαλαίου*.

Ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐτονίσθη², *κεφάλαιον* εἶναι ἡ ἀφρημένη ἀγοραστικὴ δύναμις, ἣν διαθέτει ἡ ἐπιχείρησις, *περιουσία*³ δὲ ἡ ἐκάστοτε εἰς συγκεκριμένα ἀγαθὰ ἐκδήλωσις τῆς ἀφρημένης ταύτης ἀγοραστικῆς δυνάμεως. Τούτου ἕνεκα, τὴν μὲν *περιουσίαν* χαρακτηρίζουν ἰδίαι αἱ *ποιοτικαὶ* μεταμορφώσεις, τὸ δὲ *κεφάλαιον* ἰδίαι αἱ *ποσοτικαὶ* αὐξομειώσεις.

Πάντως, ὡς γίνεται δεκτὸν εἰς τὴν *Λογιστικὴν* (καὶ δὴ εἰς τὴν διγραφικὴν μέθοδον), τὸ μέγεθος τῆς *περιουσίας* (ἐνεργητικοῦ) ἐξι-στυται πάντοτε καὶ διαρκῶς πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ *κεφαλαίου* (συνολικοῦ παθητικοῦ ἢ συνολικοῦ κεφαλαίου).

1. Ὅρα κατωτέρω ἀνάλυσιν τῶν προβλημάτων τῆς κυκλοφορίας τῆς *περιουσίας*.

2. Ἐνθ' ἄνωγ., σελ. 189.

3. Οἱ Γάλλοι προκειμένου ν' ἀποδώσουν τὸν ὄρον «*περιουσία*» χρησιμοποιοῦν, πλὴν τῆς λέξεως «*patrimoine*», καὶ τὰς λέξεις «*capitaux*» (*fixes circulants · disponibles*). Οἱ Ἴταλοι πάλιν ἀποδίδουν τὸν ὄρον «*περιουσία*» διὰ τῶν λέξεων *patrimonio, sostanza*, χρησιμοποιοῦν ὁμοῦ παραλλήλως καὶ τὰς λέξεις *capitali (fissi · circolanti · disponibili)*. Τέλος οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Ἀμερικανοί, ἐνῶ συνήθως ἀποδίδουν τὸν ὄρον τῆς *περιουσίας* διὰ τῆς λέξεως «*assets*», ἐν τούτοις πολλάκις χρησιμοποιοῦν καὶ τὴν λέξιν *capital (working capital κλπ.)*. Παρ' ἡμῖν ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς Σ. Ζυρμόπουλος ἐχρησιμοποίησε τὸν ὄρον «*κεφάλαια*» (ὑπονοῶν τὴν *περιουσίαν* ἢ τὰ ἐνεργητικὰ στοιχεῖα) καὶ «*κεφάλαιον*» (ὑπονοῶν τὸ ἴδιον τῆς ἐπιχειρήσεως *κεφάλαιον*). Ταυτοχρόνως ὁμοῦ διὰ τοῦ ὄρου *capital (capital · propre, capital · credit, ἢ capitale proprio, capitale di credito)* ἐννοοῦν καὶ τὸ ἴδιον καὶ τὸ ξένον *κεφάλαιον* τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω ὁ ὄρος *capital (ἢ capitale)* καταλήγει νὰ ἔχη διεθνῶς, σχεδόν, διπλὴν ἔννοιαν.

Ἡ τοιαύτη ὁμως λογιστικὴ ἐξίσωσις εἶναι πολλάκις—καὶ δὴ ἐκόντων ἢ ἀκόντων τῶν διοικούντων τὰς ἐπιχειρήσεις—*τεχνητῆ*, ὡς θὰ ἐξηγηθῆ ἀμέσως κατωτέρω.

Ἐκ τῆς τοιαύτης ὁμως *τεχνητῆς λογιστικῆς* ἐξισώσεως προκύπτουν καὶ αἱ περιπτώσεις τῆς οὕτω καλουμένης *ὑπερκεφαλαιώσεως* καὶ *ὑποκεφαλαιώσεως*.

§ 3.—Περιπτώσεις τεχνητῆς λογιστικῆς ἐμφανίσεως τοῦ μεγέθους τῆς περιουσίας καὶ τοῦ ἰδίου κεφαλαίου.

1. Κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἰσολογισμῶν τῶν ἐταιρικῶν, ἰδίᾳ, ἐπιχειρήσεων δὲν εἶναι σπάνιον νὰ εὐρισκώμεθα πρὸ μιᾶς *τεχνητῆς* (λογιστικῆς) ὑπὲρ - ἢ ὑπὸ - ἐκτιμήσεως ἢ (λογιστικῆς) μεγεθύνσεως ἢ σμικρύνσεως τῶν τε ἐνεργητικῶν καὶ τῶν παθητικῶν¹ στοιχείων.

2. Καὶ ἐὰν μὲν εὐρισκώμεθα πρὸ ἐνὸς ἰσολογισμοῦ ἐμφανίζοντος *τεχνητῶς* μεγέθυνσιν τῶν ἐνεργητικῶν ἢ σμίκρυνσιν τῶν παθητικῶν ἢ καὶ συνδυασμὸν ἀμφοτέρων—ὁπότε τὸ ἐν τῷ ἰσολογισμῷ ἀναγραφόμενον ἴδιον κεφάλαιον² ἐμφανίζεται μεγαλύτερον τοῦ πραγματικοῦ—τότε ὁμιλοῦμεν περὶ λογιστικῆς *μεγεθύνσεως* τοῦ ἰδίου κεφαλαίου. Ἐὰν δὲ ἀντιθέτως εὐρισκώμεθα πρὸ ἐνὸς ἰσολογισμοῦ δεικνύοντος *τεχνητῶς* σμίκρυνσιν τῶν ἐνεργητικῶν ἢ μεγέθυνσιν τῶν παθητικῶν ἢ συνδυασμὸν ἀμφοτέρων—ὁπότε τὸ ἐν τῷ ἰσολογισμῷ ἴδιον κεφάλαιον ἐμφανίζεται μικρότερον τοῦ πραγματικοῦ—τότε ὁμιλοῦμεν περὶ λογιστικῆς *σμικρύνσεως* τοῦ ἰδίου κεφαλαίου.

Εἰδικώτερον :

3. Α) Ἡ *λογιστικὴ μεγέθυνσις* τοῦ ἰδίου κεφαλαίου (*overcapitalisation—Surcapitalisation—sopracapitalizzazione*) δύναται νὰ ὀφείληται εἴτε εἰς πρόθεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως—ὁπότε ὁμιλοῦμεν περὶ *ἐκουσίας* λογιστικῆς μεγεθύνσεως τοῦ ἰδίου κεφαλαίου—εἴτε καὶ εἰς λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς βουλήσεώς της—ὁπότε ἔχομεν τὴν *ἀκουσίαν* λογιστικὴν μεγέθυνσιν τοῦ ἰδίου κεφαλαίου³.

1. Τῶν κυρίως ἢ πραγματικῶς παθητικῶν στοιχείων, δηλαδὴ τῶν πρὸς τρίτους ὑποχρεώσεων.

2. Ἦτοι ἢ ἐν τῷ ἰσολογισμῷ ἐμφανιζομένη καθαρὰ περιουσία = ἐταιρικὸν κεφάλαιον + ἀποθεματικά.

3. Βλ. καὶ *Hoffmann*, *Wirtschaftslehre d. Kaufmännischen Unternehmung*, Leipzig 1932. *G. Fischer*, op. cit., σελ. 93·94.

Ἐκουσίαν λογιστικὴν μεγέθυνσιν τοῦ ἰδίου κεφαλαίου θὰ ἔχωμεν:

— Ὅσάκις ἡ ἐπιχειρήσις προβαίνει εἰς ὑπερεκτίμησιν τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ της (*Sopravalutazione di attività*).

— Ὅσάκις διενεργεῖ ἀποσβέσεις μικροτέρας τῶν πραγματικῶν, ὁπότε πάλιν τελικῶς καταλήγομεν εἰς ὑπερεκτίμησιν τοῦ ἐνεργητικοῦ.

— Ὅσάκις ἐμφανίζει ὑποχρεώσεις μικροτέρας τῶν πραγματικῶν.

— Τέλος δέ, ὁσάκις αὐξάνει τὸ ὀνομαστικόν της κεφάλαιον δι' ἐκδόσεως νέων μετοχῶν, αἵτινες παραχωροῦνται ἔναντι ὑπερεκτιμωμένων εἰσφορῶν εἰς εἶδος. Ἐνταῦθα εἰδικώτερον πρόκειται περὶ τῆς λεγομένης ἀραιώσεως ἢ κυριολεκτικώτερον ὑδατώσεως (*watering*)¹ τοῦ ἰδίου κεφαλαίου (*Kapitalverwässerung*—*annacquamento del capitale*)².

Λόγοι ἄγοντες εἰς τὴν ἐκουσίαν μεγέθυνσιν τοῦ ἰδίου κεφαλαίου εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ τόνωσις τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κοινοῦ πρὸς αὐξήσιν τῆς πιστοληπτικῆς ἰκανότητος τῆς ἐπιχειρήσεως.

β) Ἡ σκόπιμος μείωσις τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς ἀποτροπὴν κερδοσκοπικῶν παιγνίων εἰς βάρος ταύτης.

γ) Ἡ ἐκ μέρους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου προσπάθεια ἀνανεώσεως τῆς θητείας του.

Ἐκουσίαν λογιστικὴν μεγέθυνσιν τοῦ ἰδίου κεφαλαίου θὰ ἔχωμεν ὅταν τὰ αἷτια ταύτης εἶναι ἀνεξάρτητα τῆς βουλήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Τοῦτο συμβαίνει ὁσάκις δυσμενεῖς ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος (τῆς ἀγορᾶς) μειώνουν τὴν λειτουργικὴν ἀξίαν τῶν ἐνεργητικῶν, λόγῳ περιορισμοῦ τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐπὶ παραδείγματι, εἰάν ἔχω μεταλλεῖον τι τοῦ ὁποίου τὰ κοιτάσματα ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξαντλοῦνται, ἢ μίαν ἐπιχείρησιν τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα δὲν ζητοῦνται λόγῳ ἀλλαγῆς τοῦ συρμοῦ, ἐπόμενον εἶναι ὅτι καὶ ἡ λειτουργικὴ ἀξία τοῦ ἐνεργητικοῦ των

1. Τὸ μέτρον τοῦτο τῆς *watering*, ἐφαρμοζόμενον κυρίως ἐν Ἀμερικῇ, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐκεῖ ἰσχυροῦσης νομοθεσίας, ἣτις ἀφήνει ἀπόλυτον ἐλευθερίαν κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς περιουσίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

2. Βλ. καὶ *Vicenzo Masi*, *Analisi di bilancio delle imprese*, Bologna 1953, σελ. 34.

συνεχῶς θὰ μειοῦται λόγφ περιορισμοῦ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀπασχολήσεώς των.

Ἐὰν ὁμοῦ αἱ ἐν λόγφ ἐπιχειρήσεις συνεχίζουσιν νὰ ἐμφανίζουσιν τὰ ἐνεργητικά των στοιχεῖα εἰς τὴν αὐτὴν ὡς καὶ πρότερον ἀξίαν —παρὰ τὴν πράγματι ἐπελθοῦσαν ὑποτίμησιν των—καὶ δὲν προβαίνουν εἰς ἀντίστοιχον μείωσιν τοῦ ἐμφανιζομένου ἰδίου κεφαλαίου των, τότε εὐρισκόμεθα πρὸ ἀκουσίας μεγεθύνσεως τοῦ κεφαλαίου, διότι οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι ἔξωτερικοὶ καὶ ἐντελῶς ἄσχετοι πρὸς τὴν βούλησιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

4. Β) *Λογιστικὴ σμίκρυνσις* τοῦ ἰδίου κεφαλαίου (Undercapitalisation, Sotto capitalizzazione) εἶναι ἡ περιπτώσις ἐκείνη καθ' ἣν τὸ ἐν τῷ ἰσολογισμῷ ἰδίον κεφάλαιον ἐμφανίζεται μικρότερον τοῦ πράγματι ἀπασχολουμένου τοιούτου.

Καὶ αὕτη δύναται νὰ εἶναι εἴτε *ἐκουσία*, εἴτε *ἀκουσία*.

Ἐκουσίαν λογιστικὴν σμίκρυνσιν τοῦ ἰδίου κεφαλαίου θὰ ἔχωμεν εἰς τὰς ἀντιθέτους περιπτώσεις τῆς ἐκουσίας λογιστικῆς μεγεθύνσεως τοῦ ἰδίου κεφαλαίου, ἦτοι:

α) Ὅσακίς ἡ ἐπιχειρήσις ὑποτιμᾷ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τὰ ἐνεργητικά της στοιχεῖα.

β) Ὅσακίς διενεργεῖ ἀποσβέσεις εἰς ποσοστὸν μεγαλύτερον τοῦ πραγματικοῦ.

γ) Ὅσακίς ἐμφανίζει ὑποχρεώσεις μεγαλύτερας τῶν ὑφισταμένων.

δ) Ὅσακίς αὐξάνει τὸ κεφάλαιόν της δι' ἐκδόσεως νέων μετοχῶν αἵτινες παραχωροῦνται ἔναντι ὑποεκτιμωμένων εἰσφορῶν εἰς εἶδος.

Ἀκουσίαν σμίκρυνσιν τοῦ ἰδίου κεφαλαίου ἐπίσης ἔχομεν:

α) Εἴτε ὁσακίς αὐξάνει ἡ λειτουργικὴ ἀξία τῆς ἐπιχειρήσεως, λόγφ ἐντάσεως τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως ταύτης—συνεπεία εἴτε τῆς καλῆς ὀργανώσεως καὶ εὐδοκίμου δράσεως, εἴτε εὐμενοῦς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος ἢ τῆς ἀγορᾶς—τῆς οὕτω ἐπερχομένης αὐξήσεως τῶν ἐνεργητικῶν μὴ ἀναγραφομένης ἐν τῷ ἰσολογισμῷ.

β) Εἴτε ὁσακίς ἐκ τοῦ νόμου ὀρίζεται ἀποτίμησις ἐνεργητικῶν στοιχείων—ἰδίᾳ τῶν ἐμπορευμάτων—εἰς τὴν χαμηλοτέραν τιμὴν μεταξὺ κτήσεως καὶ τρεχούσης καὶ ἐφ' ὅσον ἡ τρέχουσα εἶναι μεγαλύτερα τῆς τιμῆς κτήσεως.

§ 4.— Διακρίσεις τῶν περιουσιακῶν στοιχείων.

Τὰ περιουσιακὰ στοιχεία, ἀναλόγως τῆς ἀπόψεως ἀφ' ἧς ἐξετάζονται, διακρίνονται εἰς τὰς ἐξῆς κατηγορίας, βάσει τῶν κάτωθι κριτηρίων :

1.— Ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος τούτων (ἀμέσου ἢ ἐμμέσου), ὅπως ἀποφέρουν πορισμὸν :

α) Εἰς ἀμέσως ποριστικά.

β) Εἰς ἐμμέσως ποριστικά.

Καὶ ἀμέσως μὲν ποριστικά εἶναι ἐκεῖνα ἅτινα ἀποφέρουν πρόσοδον καὶ συμμετέχουν ἐνεργῶς εἰς τὴν ποριστικὴν διαδικασίαν τῆς ἐπιχειρήσεως (π.χ. ἐμπορεύματα ἔτοιμα πρὸς πώλησιν), ἐμμέσως δὲ ποριστικά εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια συμβάλλουν ἐμμέσως εἰς τὴν ποριστικὴν διαδικασίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ χαρακτηρισμὸς περιουσιακοῦ τινος στοιχείου ὡς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ποριστικοῦ ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω, εἰς μὲν τὴν τραπεζικὴν ἢ ἀσφαλιστικὴν ἐπιχείρησιν τὰ ἐπιπλα ἀποτελοῦν ἐμμέσως ποριστικὴν περιουσίαν, ἀντιθέτως ὁμως εἰς ξενοδοχειακὴν ἐπιχείρησιν ταῦτα συνιστοῦν ἄμεσον ποριστικὴν περιουσίαν.

II.— Ἀναλόγως τῆς ὑποστάσεώς των :

α) Εἰς ὕλικὰ (ἐνσώματα), ἥτοι τὰ ἔχοντα ὕλικὴν ὑπόστασιν, καὶ

β) Εἰς ἀϋλα (ἢ ἀσώματα), ἥτοι τὰ ἔχοντα ἀϋλον ὑπόστασιν, ὡς π.χ. τὸ σῆμα τῆς ἐπιχειρήσεως, τὰ διπλώματα εὐρεσιτεχνίας, ἡ ἐπωνυμία κλπ.

Ἰδιαιτέρας μελέτης ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, χρῆζον τὰ ἀϋλα περιουσιακὰ στοιχεία¹, ἅτινα καὶ διακρίνομεν βάσει τῶν κάτωθι κριτηρίων :

— Τῆς ἱκανότητός των ν' ἀποτελοῦν ἀντικείμενον συναλλαγῆς, εἴτε αὐτοτελοῦς εἴτε ἐξηρητημένης μεθ' ὅλης τῆς ἐπιχειρήσεως.

Κατὰ κανόνα τὰ ἀϋλα δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἀντικείμενον αὐτοτελοῦς συναλλαγῆς, καθ' ὅσον ταῦτα προκύπτουν μᾶλλον ἐκ τῆς συνολικῆς δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Σπανίως ὁμως εἶναι δυνατὴ ἡ συναλλαγή τούτων, ὡς μεμονωμένων στοιχείων

1. Τὰ ἀϋλα καὶ ἀπὸ φορολογικῆς ἀπόψεως τυγχάνουν ἰδίας μεταχειρίσεως. Οὕτω κατὰ τὸ ἀρθρ. 32 τοῦ Ν. Δ. 3323/55 τὰ ἐξ ἐκχωρήσεως ἀϋλων προερχόμενα κέρδη φορολογοῦνται εἰς τρεῖς διαχειριστικὰς χρήσεις.

ένεργητικοῦ (ὅπως ἐπὶ ἐπωνυμίας, διπλωμάτων εύρεσιτεχνίας, σημάτων κλπ.), ἀλλὰ καὶ τότε ὁμως μὲ κίνδυνον κλονισμοῦ τῆς ὅλης ὑποστάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

— *Τῆς δυνατότητος ἀποτιμήσεώς των, εἴτε αὐτοτελῶς εἴτε ἐν συναρτήσῃ, μεθ' ὅλης τῆς ἐπιχειρήσεως.*

Ἐφ' ὅσον τὰ ἄϋλα περιουσιακὰ στοιχεῖα, κατὰ κανόνα, δύνανται ν' ἀποτιμηθοῦν μόνον ἐν συνδυασμῶ μετὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἔπεται ὅτι ὁ καθορισμὸς τῆς ἀξίας τούτων εἶναι συνάρτησις τῆς ἀξίας τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως.

— *Τῆς ἐξαρτήσεώς των ἐκ τῆς προσόδου.*

Ἐνταῦθα διακρίνομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἀνεξάρτητα ἐκ τῆς προσόδου ἄϋλα περιουσιακὰ στοιχεῖα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς ὅλης προσόδου τοιαῦτα.

Εἰς τὰ πρῶτα περιλαμβάνονται τὰ ἐν γένει δικαιώματα, ἅτινα μεταβιβάζονται αὐτοτελῶς. Τὰ δικαιώματα ταῦτα εἶναι ἀνεξάρτητα τῆς προσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως (π.χ. λήξασαι ἢ μὴ ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιχειρήσεως συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τόκων των).

Εἰς τὰ δεύτερα ὑπάγονται ἅπαντα τὰ ἄϋλα περιουσιακὰ στοιχεῖα, ὧν ἡ ἀξία ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως.

Χαρακτηριστικὴ περίπτωσις αὐτοῦ περιουσιακοῦ στοιχείου τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ἡ «ἀξία ὑπερπροσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως»¹, γνωστὴ διεθνῶς ὑπὸ τὸν ὄρον «*Goodwill*»² ἢ «*Fonds de commerce*», ἐν τῇ πράξει δὲ ὡς «φήμη καὶ πελατεία τῆς ἐπιχειρήσεως».

1. Βλέπε ἀναλυτικῶς περὶ ταύτης, *Μ. Γεωργιάδης*, Ἡ ἀξία ὑπερπροσόδου τῆς Ἐπιχειρήσεως, Ἀθῆναι 1946.

2. Εἰδικώτερον ἡ ἀγγλικὴ οἰκονομικὴ φιλολογία θεωρεῖ ὡς *Goodwill* τὴν ἐκ παραδόσεως κἀλὴν σχέσιν μιᾶς ἐπιχειρήσεως πρὸς τοὺς πελάτας τῆς. Ἡ ἀμερικανικὴ ἀντίληψις στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνολικῆς προσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐτι δὲ εἰδικώτερον τὸ *Goodwill* κατὰ τοὺς Ἀμερικανοὺς εἶναι ἀξία ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς συνολικῆς προσόδου, ἀλλὰ προσδιορίζεται διὰ τῆς κεφαλαιοποιήσεως τοῦ τμήματος ἐκεῖνου τῆς προσόδου ὅπερ ἡ ἐπιχείρησις ἀποδίδει ἐπὶ πλεόν μιᾶς ὁμοειδοῦς τοιαύτης καὶ ὅπερ συνήθως καλοῦν ὑπερπρόσοδον ἢ ὑπερκέρδος. Εἶναι ἄλλοις λόγοις τὸ *Goodwill* ἢ ἐπὶ ἀνατοκισμῶ παροῦσα ἀξία τῆς ὑποτιθεμένης ἢ πιθανῆς μελλοντικῆς ὑπερπροσόδου.

Διὰ τὰ κατανοητῆ πληρέστερον ἢ ἀνωτέρω ἀντίληψις παραθέτομεν διαφόρους ὁρισμοὺς τῆς ἐννοίας τοῦ *Goodwill* ὑπὸ τῶν ἐπιφανεστέρων ἐκπροσώπων τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς ἰδιωτικοοικονομικῆς ἐπιστήμης. Οὕτω ὁ *Hatfield*, *Accounting*, N. York 1927, σελ. 112, χαρακτηρίζει τὸ *Goodwill* «ὡς τυπικὸν εἶδος τῶν αὐτῶν ἐνεργητικῶν στοιχείων τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀντιπροσωπεύει δὲ τοῦτο—κατ' αὐτὸν—μόνον τὴν ἀξίαν τῶν ἐπιχειρηματικῶν σχέσεων, ἤτοι μόνον τὴν ἀξίαν τῆς πιθανότητος, ὅτι οἱ παρόντες πελάται θὰ ἐξακολουθήσουν ν' ἀγοράζουν ἀπὸ μίαν ἐπιχείρησιν παρὰ τὰς ἐνεργ.

γείας τῶν ἀνταγωνιστῶν». Ὁ *Canning*, *The economics of accountancy*, N. York, σελ. 42, καθορίζει τὸ Goodwill ὡς τὸ σύνολον τῶν μὴ ἐμφανιζομένων ἐν τῷ ἐνεργητικῷ στοιχείῳ ἄτινα δημιουργοῦν κέρδη, ὡς καὶ τῶν διαφορῶν τῶν προερχομένων ἐκ τῆς ἐμφανίσεως ὠρισμένων ὑλικῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ εἰς κατωτέραν ἀξίαν».

Νομίζομεν ὅμως ὅτι ὁ ἀνωτέρω ὀρισμὸς θὰ ἠδύνατο νὰ δοθῆ καὶ θὰ ἦτο μᾶλλον ἐπιτυχῆς εἰς ἣν περίπτωσιν προεπιθέμεθα νὰ καθορίσωμεν τὴν ἔννοιαν τῶν λανθάνοντων ἀποθεματικῶν καὶ οὐχὶ τὴν τοῦ Goodwill. Διότι τὸ Goodwill ἀποτελεῖ μὲν πηγὴν λανθάνοντων ἀποθεματικῶν, πᾶν λανθάνον ὅμως ἀποθεματικόν δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἀποτελεῖ καὶ Goodwill.

Ὁ *Kester* εἰς τὸ *Accounting Theory and Practice*, New York 1918, φρονεῖ ὅτι τὸ Goodwill περιλαμβάνει οἰονδήποτε πλεονέκτημα συνδεδεμένον μὲ τὸ ὄνομα, τὴν προσωπικότητα, τὴν φήμην, τὸ δικαίωμα μισθώσεως κλπ. τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τέλος ὁ *Leake* εἰς τὸ *Financial Handbook*, P. Montgomery, New York, σελ. 548, συμπεριλαμβάνει εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ Goodwill τὸ καλὸν ὄνομα, τὰς ἐμπορικὰς σχέσεις, τὴν συνῆθειαν ἀγορᾶς ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς καὶ τὸν τόπον ταύτης.

Πρὸς τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν τοῦ Goodwill ἀντίληψιν, ἰδιαιτέρως δὲ πρὸς τὴν ἀγγλικὴν, πλησιάζει ἡ γαλλικὴ τοιαύτη, χρησιμοποιοῦσα ἀντιστοίχως τὸν ὄρον *fonds de commerce*.

Ὅτις οἱ *Thaller - Percerou* εἰς τὸ *Traité Élémentaire etc.* Paris 1931, τ. I σελ. 67, φρονοῦν ὅτι τὸ *fonds de commerce* περιλαμβάνει ὡς κυριώτερον στοιχεῖον τὴν πελατεῖαν.

Οἱ *Lyon - Caen et Renault* εἰς *Traité de Droit Commercial* 3, 245, τονίζουν, ὅτι ἀπὸ τὰ κύρια στοιχεῖα τοῦ *fonds de commerce* εἶναι ὡσαύτως ἡ πελατεία. Καὶ ὅτι ἄνευ τοῦ *achalandage* δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῆ πρᾶξις κωλήσεως ἐνὸς *f. d. c.*

Ὁ *Gaston Cendrier* εἰς *Fonds de Commerce*, 1935, σελ. 9, καθορίζει ὡς στοιχεῖον τοῦ *f. d. c.* τὴν πελατεῖαν, δικαίωμα μισθώσεως, ὄνομα, δίπλωμα εὐρεσιτεχνίας, *stock* ἐμπορευμάτων. Εἰς τὰ τελευταῖα μάλιστα ἀποδίδει ἰδιαιτέραν σημασίαν.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γαλλικὴ νομολογία (Ἀπόφ. 3 Μαρτίου 1904 Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Παρισίων) περιγράφει τὸ *f. d. c.* ὡς δυνάμενον νὰ περιλάβῃ τὰ μὲν ἢ τὰ δὲ τῶν κάτωθι στοιχείων: πελατεῖαν, ὄνομα, δικαίωμα μισθώσεως, παραγγελίας πρὸς παραλαβὴν ἢ ἐκτέλεσιν, διαφόρους συμφωνίας, σήματα ἢ προνόμια, διπλώματα ἢ ἀδείας, σχέδια ἢ πρότυπα τέχνης, πιστώσεις, χρέη, ἀκίνητα, ὑλικὰς ἀξίας, ἐμπορεύματα κλπ. τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς κατευθύνσεις τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς ἐπιστήμης, τεινούσας πρὸς διεύρυνσιν τῆς ἐννοίας τοῦ Goodwill, ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη, χρησιμοποιοῦσα καὶ αὐτὴ τὸν ὄρον Goodwill, κατατείνει μᾶλλον πρὸς στενωτέραν ἔννοιαν τούτου. Ἀλλὰ μὲ τὴν αὐτὴν περίπου ἔννοιαν, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ὑπὸ τῶν Γερμανῶν χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ ὄροι *Unternehmenwert*, *Firmenwert* ἢ *Geschäftswert*.

Κατὰ τὴν γερμανικὴν ἀντίληψιν τὸ Goodwill δὲν εἶναι οὔτε ἡ πελατεία, οὔτε ἡ ὑπερπρόσοδος (*Überrendite*), βλ. *Grossman*, *Neue Forschungsergebnisse zur theoretischen und praktischen Handhabung des Goodwill*. *Zeitschrift für Betriebswirtschaft*, 1933 σελ. 450, ἀλλὰ μία αὔλος ἀξία ἐξαρτωμένη ἀπὸ πρόσθετον πρόσσοδον, ἥτις δημιουργεῖται ἐξ ἐργασίας καὶ ὀργανώσεως.

Ὁ ὄρος πρόσθετος πρόσσοδος ἐξ ἐργασίας καὶ ὀργανώσεως δὲν συμπίπτει μὲ τὸν

III.—² *Αναλόγως τοῦ—κατ' εἶδος ἐπιχειρήσεως—
λειτουργικοῦ προορισμοῦ των¹.*

α) Εἰς πάγια.

β) Εἰς κυκλοφοροῦντα.

γ) Εἰς διαθέσιμα.

Πάγια (ἢ ἀκίνητοποιηθέντα), συνήθως, θεωροῦνται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα βραδύτατα κυκλοφοροῦν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐντὸς μακροῦ χρόνου ρευστοποιοῦνται. Τὰ ἐν λόγῳ περιουσιακὰ στοιχεῖα, ὡς ἐκ τοῦ λειτουργικοῦ προορισμοῦ των, παραμένουν διαρκέστερον ἐν τῇ ἐπιχειρήσει. Ταῦτα, τόσον διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου ὅσον καὶ διὰ τῆς λειτουργίας των, ὑφίστανται φθοράν². Τὰ πάγια καθιστοῦν τὴν λειτουργίαν τῆς παραγωγῆς ἀποδοτικωτέραν, ἐξ οὗ καὶ ἡ σημασία των διὰ τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν παγίων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἤρχισε τὸν 18^{ον} καὶ 19^{ον} αἰῶνα μὲ τὴν μηχανοποίησιν τῆς παραγωγῆς, ἐντείνεται δὲ ἔτι περισσότερο σήμερον μὲ τὴν αὐτοματοποίησιν ταύτης.

Τὰ ἐν γένει *πάγια* δύνανται περαιτέρω νὰ διακριθῶν

Εἰς *ὕλικα* (κτίρια, μηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις κλπ.) καὶ *ἄυλα* (ἄδεια ἐκμεταλλεύσεως, διπλώματα εὐρεσιτεχνίας κλπ.).

Εἰς *φύσεως τεχνικοπαραγωγικῆς* (μηχανήματα, μέσα μεταφορᾶς κλπ.) καὶ *φύσεως χρηματοοικονομικῆς* (συμμετοχαὶ εἰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις).

Εἰς *ἀναγκαῖα* (ἀπαραίτητα) καὶ *μη ἀναγκαῖα* διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν.

ὄρον ἡμῶν «ὑπερπρόσδοος», καθ' ὅσον εἰς τὴν ἡμετέραν ἔννοιαν τῆς ὑπερπροσόδου περιλαμβάνονται καὶ αἱ ἐκ τῆς συγκυρίας (conjuncture) μεταβολαὶ ταύτης.

Ῥητέον ἐνταῦθα δι, ἐάν εἰς τὸ Goodwill προσεθεῖ ἡ ἀξία ἢ προερχομένη ἐκ προσόδου, συνεπεῖα συγκυριακῶν μεταβολῶν, ὡς καὶ ἡ ἀξία ἢ προκύπτουσα ἀνεξαρτήτως τῆς προσόδου, λαμβάνεται τὸ σύνολον τῶν αὐτῶν ἀξιῶν, ὅπερ εἰδικώτερον ὑποδηλοῖ ὁ γερμανικὸς ὄρος Geschäftswert.

1. Οἱ *Dickinson*, *Accounting*, *Finney*, *Principles of accounting*, *Gregory*, *Accounting reports*, *Gilman*, *Principles of accounting*, *Guthmann*, *The analysis of financial statements*, *Bell*, *Accounting principles*, βάσει τοῦ κριτηρίου τοῦ προορισμοῦ των καὶ τῆς ἐν γένει λειτουργίας των ἐν τῇ ἐπιχειρήσει, διακρίνουν τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα (assets) εἰς *fixed*, *working*, *current* and *deferred*. Ἐνῶ ὁ *Paton*, *Accounting*, διακρίνει ταῦτα μόνον εἰς *fixed* καὶ *current*.

2. Ἡ ἀξία τῆς φθορᾶς ταύτης, ὑπολογιζομένη καταλλήλως, ἐνσωματοῦται εἰς τὸ κόστος τῶν παραγομένων προϊόντων ἢ ὑπηρεσιῶν καὶ συνιστᾷ μέρος τούτου. Συνεπῶς εἰς τὴν τιμὴν πωλήσεως τῶν προϊόντων περιλαμβάνεται καὶ τμῆμα τι τῆς ἀξίας τῶν παγίων στοιχείων.

Ἡ τελευταία διάκρισις εἶναι σημαντικὴ διὰ τὸν λογισμὸν τοῦ κόστους, διότι, συμφώνως πρὸς τὰς βασικὰς ἀρχὰς κοστολογήσεως, διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν κοστολογητέων τόκων καὶ κινδύνων δέον νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν μόνον ἡ ἀναγκαιοῦσα εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν παγία περιουσία.

Κυκλοφοροῦντα, κατὰ κανόνα, λογίζονται τὰ περιουσιακὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα λειτουργικῶς προορίζονται διὰ συνεχεῖς μετασηματισμούς, τεχνικούς ἢ συναλλακτικούς. Π.χ. αἱ πρῶται ὕλαι, τὰ προϊόντα κ.ο.κ.

Σημειωθῆτω ὅτι πολλὰ ἐκ τῶν ἀνωτέρω στοιχείων, ἀναλόγως τοῦ συγκεκριμένου ἐκάστοτε προορισμοῦ τῶν ἢ τοῦ τρόπου χρησιμοποίησέως τῶν, ὄτε μὲν ἀποτελοῦν πάγια, ὄτε δὲ κυκλοφοροῦντα. Ἐπὶ παραδείγματι, τὰ ἐπιπλα εἰς τὴν ξενοδοχειακὴν ἐπιχείρησιν ἀποτελοῦν πάγια περιουσιακὰ στοιχεῖα, ἐνῶ ἀντιθέτως τὰ αὐτὰ εἶδη εἰς τὴν βιομηχανίαν ἐπίπλων ἀποτελοῦν κυκλοφοροῦντα περιουσιακὰ στοιχεῖα. Ἐπίσης τὰ ἀκίνητα, ἂν καὶ κατὰ φύσιν πάγια στοιχεῖα, ἐν τούτοις διὰ τὴν οἰκοδομικὴν ἐπιχείρησιν ταῦτα συνιστοῦν, ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως, κυκλοφοριακὰ στοιχεῖα τῆς περιουσίας τῶν, λόγῳ τοῦ ταχυτάτου ρυθμοῦ τῆς μετατροπῆς τῶν (διὰ τῆς πωλήσεως) εἰς χρῆμα.

Συνοψίζοντες τ' ἀνωτέρω παρατηροῦμεν ὅτι ἂν καὶ ἡ κρατοῦσα γνώμη δέχεται ὅτι ἡ διάκρισις μεταξὺ κυκλοφορούσης καὶ παγίας περιουσίας στηρίζεται ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ταχύτητος τῆς κυκλοφορίας (περιστροφῆς) τῆς, ἐν τούτοις τὸ κριτήριον τοῦτο δὲν τυγχάνει ἀπολύτως ἀσφαλές, διότι εἶναι δυνατόν κυκλοφοροῦντα κατ' ἀρχὴν περιουσιακὰ στοιχεῖα, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἀποθέματα οἴνων ἢ δερμάτων ὑπὸ ἐπεξεργασίαν κ.ο.κ., νὰ ἔχωσι διάρκειαν κυκλοφορίας (ἢ ἐπενδύσεως) μακράν.

Ὡς ἐκ τούτου, συμμεριζόμεθα μᾶλλον τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ βασικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω δύο κατηγοριῶν θὰ ἰδύνατο νὰ συνοψισθῇ εἰς τὸ ὅτι: ἡ μὲν κυκλοφοροῦσα περιουσία εἶναι ἐκεῖνη εἰς ἣν ἡ μεταμόρφωσις ἐκ τινος καταστάσεως εἰς ἐτέραν ἀρχίζει ἀμέσως καὶ ἐν τῷ συνόλω τῆς, ἡ δὲ παγία εἰσέρχεται εἰς τὴν κυκλοφορίαν ἐμμέσως καὶ τμηματικῶς, καὶ δὴ κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἐκάστοτε ἀποσβέσεων¹.

Ἐξ ἄλλου, ἐν τῇ ἐπιχειρήσει παρατηρεῖται, πολλάκις, ὅτι φύσει κυκλοφοροῦντα περιουσιακὰ τινα στοιχεῖα (ὡς π.χ. ἐμπορεύματα,

1. Βλέπε καὶ Polak, La circulation du capital dans l'entreprise κλπ., Paris 1935, σελ. 46.

πρώται ύλαι κλπ.) λειτουργικῶς ἀποτελοῦν ἀκίνητοποιημένον (πάγιον) ἐνεργητικόν, ἐκ τοῦ λόγου ὅτι διατηροῦνται ὑποχρεωτικῶς ἐν εἴδει ἀποθέματος, ὄπερ, τελικῶς, δὲν κατέρχεται κάτω ὄρισμένου ὄριου. Ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, τὸ ἐλάχιστον ἢ σιδηροῦν ἀπόθεμα (stock outil - stock critique—minimum stock basis—Eiserne Bestand) πρώτων ὑλῶν, ἡμικατεργασμένων ἢ ἐτοιμῶν προϊόντων τῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τὰ ἐλάχιστα ρευστὰ διαθέσιμα τῶν Τραπεζῶν¹ κ.ο.κ.

Ἐν τῇ πράξει καὶ πρὸς εὐχερεστέραν διάκρισιν ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται *πάγιον* μὲν περιουσιακὸν στοιχεῖον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ χρονικὸν διάστημα μείζον τοῦ ἔτους ἵνα κατὰ λειτουργικὸν προορισμὸν μετατραπῇ εἰς χρῆμα, *κυκλοφοροῦν* δὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατὰ λειτουργικὸν προορισμὸν ρευστοποιεῖται, μίαν ἢ καὶ περισοτέρας φορᾶς, ἐντὸς τοῦ ἔτους.

Τέλος, *διαθέσιμα* ἀποτελοῦν πάντα τὰ χρηματικὰ μέσα πληρωμῆς (χρῆμα, καταθέσεις ὄψεως, κ.ο.κ.)².

Παράγοντες ἐπιδρῶντες ἐπὶ τοῦ ποσοστοῦ συμμετοχῆς τῶν παγίων καὶ κυκλοφορούντων περιουσιακῶν στοιχείων ἐν τῇ συνθέσει τῆς περιουσίας.

α) Τὸ εἶδος τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἡ φύσις τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας ἐπηρεάζουν καί, τελικῶς, καθορίζουν τὸ ἐκάστοτε ποσοστὸν συμμετοχῆς τῶν παγίων ἢ τῶν κυκλοφορούντων στοιχείων εἰς τὴν ὅλην διάρθρωσιν τῆς περιουσίας.

1. Καὶ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον (ἀπόφαισις 707/1951) φρονεῖ ὅτι καὶ τὰ χρεώγραφα τῆς ἐπιχειρήσεως ἀποτελοῦν πάγιον καὶ οὐχὶ κυκλοφοριακὸν στοιχεῖον τοῦ ἐνεργητικοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ ἀπόκτησις των ἐγένετο ἐπὶ σκοπῷ τοποθετήσεως τοῦ κεφαλαίου ἢ πρὸς πραγματοποιήσιν κέρδους ἐκ τῆς τυχόν ἀνατιμήσεώς των. Συνεπῶς ἡ πραγματοποιηθεῖσα ἢ ἐν τῇ ἀπογραφῇ περιληφθεῖσα αὐτόματος ὑπερτίμησις τούτων ὑπόκειται εἰς τὴν φορολογίαν τοῦ ἀρθρ 4 Κ.Φ.Κ.Π.

2. Ἀπὸ στενῆς λογιστικῆς καὶ νομικῆς ἀπόψεως προτείνονται καὶ αἱ κάτωθι διακρίσεις τῶν περιουσιακῶν στοιχείων, καὶ δὴ ἀναλόγως τῆς χρονικῆς των ἐμφανίσεως: α) εἰς ὑφιστάμενα ἢ ὑπάρχοντα, β) εἰς μελλοντικά, ἅτινα πάλιν ὑποδιαιροῦνται εἰς: μελλοντικά ἀσφαλοῦς πραγματοποιήσεως (ἤτοι τόκοι εἰσπρακτέοι μὴπω ληξάντων δανείων, ἐνοίκια ἐπομένης χρήσεως κ.ο.κ.) καὶ εἰς μελλοντικά πιθανῆς πραγματοποιήσεως (ἤτοι, ἀπαιτήσεις κατὰ τριτεγγυητοῦ, ἀγορὰ ἀγαθοῦ ὑπὸ αἵρεσιν, προσδοκώμενα κέρδη ἐξ ὑπερτιμήσεως ἐμπορευμάτων μὴ ἐκποιηθέντων εἰσέτι κ.ο.κ.).

Ἀναλόγως τοῦ νομικοῦ τοῦ χαρακτηρος: α) Εἰς ἴδια καὶ ξένα. β) Εἰς ἐλεύθερα καὶ δεσμευμένα. Ἡ διάκρισις αὕτη ἀναφέρεται, κυρίως, εἰς τὰ ἴδια περιουσιακὰ στοιχεία. Ἐπὶ τῶν πρώτων ἡ ἐπιχείρησις διατηρεῖ πλήρη κυριότητα, κατοχὴν καὶ ἐλευθέραν διάθεσιν, ἐνῶ ἐπὶ τῶν δευτέρων διατηρεῖ μὲν κυριότητα, οὐχὶ ὁμως καὶ ἐλευθέραν διάθεσιν. Π.χ. δεσμευμένα ἐμπορεύματα, ἐνεχυρασθέντα πρὸς ἐξασφάλισιν δανείου, δεσμευθεῖσαι καταθέσεις κλπ.

Εἰς τὰς ἐμπορικὰς, φέρ' εἰπεῖν, ἐπιχειρήσεις ἢ συμμετοχὴ τῶν παγίων εἰς τὴν συνολικὴν διάρθρωσιν τῆς περιουσίας εἶναι μικρά. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰς βιομηχανίας, εἰς ἃς συνήθως ὑπερτεροῦν τὰ πάγια, τὸ ποσοστὸν τούτων ποικίλλει¹ ἀπὸ βιομηχανίας εἰς βιομηχανίαν.

Οὕτω ὁ Bliss² ἀναφέρει ὅτι εἰς τὰς βιομηχανίας τὰ ποσοστὰ τῶν παγίων κυμαίνονται ἀπὸ 13,6% μέχρι 78,4%.

Οἱ ἐπὶ μέρους βιομηχανικοὶ κλάδοι παρουσιάζουν καὶ διάφορον διάρθρωσιν περιουσίας. Ἡ ἐκάστοτε διάρθρωσις τῆς περιουσίας ἐμφανίζεται μέσφ τῶν δημοσιευομένων ἰσολογισμῶν. Διακρίνομεν :

- Βιομηχανίας ἐντάσεως παγίας περιουσίας.
- Βιομηχανίας ἐντάσεως κυκλοφορούσης περιουσίας.

Καὶ δὴ :

- Ἐντάσεως προμηθειῶν καὶ ἀποθεμάτων.
- Ἐντάσεως ἀπαιτήσεων.

Ἡ ἐκάστοτε διάρθρωσις τῆς περιουσίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεθόδου τῆς παραγωγῆς καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀγορᾶς. Ἡ διαδικασία καὶ αἱ ἐκάστοτε μέθοδοι τῆς παραγωγῆς καθορίζουν τὴν ἔκτασιν τῶν παγίων, αἱ δὲ συνθῆκαι τῆς ἀγορᾶς τὸ ὕψος τῶν προμηθειῶν, ἀποθεμάτων καὶ ἀπαιτήσεων.

Ἐκ τῶν στοιχείων τῆς βιομηχανικῆς ἀπογραφῆς τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας (1958) δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν μίαν εἰκόνα τῆς διάρθρωσεως τῆς περιουσίας εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς Ἑλληνικῆς Βιομηχανίας. Οὕτω ἔχομεν :

1. Ὁ Schmalz παρατηρεῖ ὅτι ἐν Γερμανίᾳ ἡ σύνθεσις τῆς περιουσίας κατὰ κλάδους βιομηχανιῶν ἔχει περίπου ὡς κάτωθι :

Μεταλλευτικαὶ	πάγια	64,3%	κυκλοφοροῦντα	35,7%
Χημικαὶ	»	41,7%	»	58,3%
Κλωστοῦφαντουργικαὶ	»	38,5%	»	61,5%
Εἰδῶν διατροφῆς	»	31,1%	»	64,9%

Ἐξ ἄλλου εἰς τὰς ἐμπορικὰς παρατηρεῖται συνήθως ἡ ἐξῆς σύνθεσις περιουσίας : πάγια 4,5%, κυκλοφοροῦντα 95,5%.

Σχετικὸς συντελεστὸς περὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν παγίων καὶ κυκλοφορούντων κατὰ τὴν συνολικὴν σύνθεσιν τῆς περιουσίας εἰς κατηγορίας τιὰς ἐπιχειρήσεων, βλ. καὶ R. Mané, op. cit., σελ. 221.

2. Bliss, Financial and operating ratios in management, New York, The Ronald Press, 1923, σελ. 165.

Βιομηχανίας ἀπολύτου ἐντάσεως παγίας περιουσίας.

Ἦτοι μὲ συμμετοχὴν παγίων ἄνω τοῦ 50% τῆς συνολικῆς περιουσίας :

1. Ἡλεκτρικῆς Ἐνεργείας	79,5%
2. Μεταλλεία	72,4%
3. Σιδήρου καὶ χάλυβος	58,5%
4. Ζυθοποιίας καὶ βιομηχανίας βύνης	51,4%

Βιομηχανίας σχετικῆς ἐντάσεως παγίας περιουσίας.

1. Ἐπεξεργασίας χάρτου	48,5%
2. Χημικὴ Βιομηχανία	46,8%
3. Κεραμεικὴ καὶ Ὑαλουργία	41,0%
4. Κλωστοῦφαντουργία	37,6%
5. Κατασκευῆς ὀχημάτων	42,9%

κ.λ.π.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω κλάδους ἡ διαδικασία τῆς παραγωγῆς προϋποθέτει ὑψηλὸν ποσοστὸν παγίας περιουσίας, λόγφ ἀνάγκης τεραστίων οἰκοδομικῶν καὶ μηχανολογικῶν ἐγκαταστάσεων.

Βιομηχανίας ἐντάσεως προμηθειῶν καὶ ἀποθεμάτων. Τοιαῦται εἶναι :

1. Ἡ κατεργασία δερμάτων καὶ κατασκευὴ δερματίνων εἰδῶν	46,4%
2. Τὰ ἐλαιουργεῖα καὶ ἡ βιομηχανία μαρ- γαρινῶν	43,3%
3. Ἡ βιομηχανία ξύλου	37,8%

κ.ο.κ.

Εἰς ὠρισμένους βιομηχανικοὺς κλάδους αἱ προμήθειαι καὶ ἡ δημιουργία ἀποθεμάτων ἀσκοῦν ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς περιουσίας. Τοιαῦται βιομηχαναὶ εἶναι συνήθως αἱ ἐπεξεργαζόμεναι φυσικὰ προϊόντα, π.χ. ἐλαιώδεις σπόρους, δέρματα, ξυλείαν, καπνὰ, λαχανικά, φρούτα κ.ο.κ., ὧν ἡ διενέργεια

μεγάλων προμηθειῶν καὶ ἡ συγκρότησις ἱκανῶν ἀποθεμάτων καθίσταται ἀναγκαία, εἴτε διότι αἱ πρῶται ὕλαι ἀπαιτοῦν μακρὰν ἀποθήκυσιν πρὸ τῆς ἐπεξεργασίας, εἴτε διότι λόγῳ τοῦ ἐποχικοῦ των χαρακτήρος ὁ παραγωγὸς - βιομηχανὸς ὀφείλει νὰ διατηρῇ μεγάλα ἀποθέματα ἵνα ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διαρκoῦς ζήτησεως, εἴτε διότι ἡ διαδικασία τῆς παραγωγῆς διαρκεῖ ἐπὶ μακρὸν (ναυπηγήσεις).

Βιομηχανίας ἐντάσεως ἀπαιτήσεων.

Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀπολύτου εἰς οὐδένα βιομηχανικὸν κλάδον συναντῶμεν τοιαύτην ὑπεροχὴν τῶν ἀπαιτήσεων κατὰ τὴν σύνθεσιν καὶ διάρθρωσιν τῆς περιουσίας, γεγονός ὃπερ συναντᾶται εἰς τὰς τραπεζικὰς ἐπιχειρήσεις.

β) Ἡ ταχύτης περιστροφῆς τῆς κυκλοφοροῦσης περιουσίας κεῖ ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ μεγέθους ταύτης. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν δὲ ὅτι ὁ συνολικὸς κύκλος ἐργασιῶν¹ παραμένει ἀμετάβλητος, κάθε αὐξήσις τῆς ταχύτητος ἐπιτρέπει τὴν μείωσιν τῆς κυκλοφοροῦσης περιουσίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν παγίαν :

Διὰ τοῦ κάτωθι² πίνακος ἐπεξηγοῦνται τὰ ἀνωτέρω :

Κύκλος ἐργασιῶν εἰς ἑκατομμ.	Παγία περιουσία εἰς ἑκατ.	Διάρκεια περιστροφῆς κυκλοφοροῦσης περιουσίας	Ἀναγκαία κυκλοφοροῦσα περιουσία ³ εἰς ἑκατομμ.	Συνολικὴ περιουσία εἰς ἑκατ.	Ποσοτὸν εἰς % περιουσίας	
					Παγίας	Κυκλοφοροῦσης
1.200	400	6 μῆνες	600	1000	40	60
1.200	400	4 »	400	800	50	50
1.200	400	3 »	300	700	57	43
1.200	400	2 »	200	600	67	33
1.200	400	1 μὴν	100	500	80	20

Ἐάν, ἐξ ἄλλου, αὐξάνῃ ποσοτικῶς ἡ κυκλοφοροῦσα περιουσία καὶ ταυτόχρονως ἐντείνεται ὁ ρυθμὸς τῆς περιστροφῆς τῆς, παρατηρεῖται ἀντίστοιχος αὐξήσις τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρή-

1. Περὶ κύκλου ἐργασιῶν (= τζίρου) ὄρα λεπτομερῶς κατωτέρω.
 2. Βλέπε *Pauwels, Analyse de l'Exploitation*, σελ. 289.
 3. Ἡ, ὡς εἴθισται ἐν τῇ πράξει νὰ λέγεται, «κεφάλαιον κινήσεως» (*fonds de roulement*).

σεως, ὡς καὶ εἰς ποσοστὸν μείωσις τῆς συμμετοχῆς τῆς παγίας περιουσίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν κυκλοφοροῦσαν. Π.χ.¹.

Κύκλος ἐργασιῶν	Παγία περιουσία εἰς χιλ.	Διάρκεια περιστροφῆς κυκλοφορούσης	Κυκλοφοροῦσα περιουσία εἰς χιλ.	Συνολικὴ περιουσία εἰς χιλ.	Ποσοστὸν εἰς % περιουσίας	
					Παγίας	Κυκλοφορούσης
1.200 000	400	6 μῆνες	600	1000	40	60
1.527.272	400	5 1/2 »	700	1100	36,4	63,6
1.920.000	400	5 »	800	1200	33,3	66,7
2.400.000	400	4 1/2 »	900	1300	30,8	69,2
3.000.000	400	4 »	1000	1400	28,6	71,4

γ) Ἡ διανομὴ φάσις τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου².

Οὕτω, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὑφέσεως (*dépression*) εὐρισκόμεθα πρὸ μείωσεως τῆς συνολικῆς περιουσίας, ἥτοι τῆς τε κυκλοφορούσης καὶ τῆς παγίας, τῆς τελευταίας καλυπτούσης τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς συνολικῆς περιουσίας. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνανήψεως (*reprise*) αὐξάνει τὸ ποσοστὸν τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας ἐν σχέσει πρὸς τὸ ποσοστὸν τῆς παγίας τοιαύτης.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐντάσεως (*tension*) ἀποκορυφῶνται ἡ ἔναντι τοῦ ποσοστοῦ τῆς παγίας περιουσίας ὑπεροχὴ τοῦ ποσοστοῦ τῆς κυκλοφορούσης τοιαύτης. Τέλος, κατὰ τὴν φάσιν τῆς κρίσεως (*crise*), ἐν τῇ συνθέσει τῆς συνολικῆς περιουσίας παρουσιάζεται ἀπότομος ἐλάττωσις τοῦ ποσοστοῦ τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας ἔναντι τοῦ ποσοστοῦ τῆς παγίας τοιαύτης.

Βαθμὸς παγοποιήσεως τῆς περιουσίας.

Ἡ σχέσηις μεταξὺ παγίας περιουσίας καὶ τοῦ συνόλου τοῦ ἐνεργητικοῦ μᾶς δίδει τὸν βαθμὸν παγοποιήσεως τῆς περιουσίας.

$$\frac{\text{Παγία περιουσία}}{\text{Σύνολον ἐνεργητικοῦ}}$$

ὅπως ἐπίσης ἡ σχέσηις μεταξὺ :

$$\frac{\text{Κυκλοφορούσης περιουσίας}}{\text{Σύνολον ἐνεργητικοῦ}}$$

μᾶς παρέχει τὸν δείκτην τοῦ κυκλοφοριακοῦ ἐνεργητικοῦ.

1, 2. Βλέπε *Pauwels*, op. cit., σελ. 240 - 242.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω τύπων δύνανται νὰ προκύψουν τρεῖς περιπτώσεις :

- α) Τὸ Πάγιον $<$ Κυκλοφοριακοῦ.
- β) Τὸ $\Pi = K$.
- γ) Τὸ $\Pi > K$.

Ἐκ τῆς διαφόρου περιουσιακῆς διαρθρώσεως ἐξάγονται χρήσιμα πορίσματα, ἀφορῶντα :

- Τὴν διάφορον σύνθεσιν καὶ ἐλαστικότητα τοῦ κόστους.
- Τὸν διάφορον τρόπον χρηματοδοτήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.
- Τὴν διάφορον ἄσκησιν τιμολογικῆς πολιτικῆς¹.
- Τὴν διάφορον ὀργάνωσιν καὶ ἐγκατάστασιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

α) Οὕτω, αἱ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως παγίας περιουσίας παρουσιάζουν μεγάλην ἀναλογία ἀναλογίαν σταθερῶν ἐξόδων καὶ ὡς ἐκ τούτου καθίστανται εὐπαθέστεραι καὶ ἀνελαστικώτεραι εἰς περιόδους οἰκονομικῶν κρίσεων. Ἐπίσης εἰς ταύτας ἡ μείωσις τῆς παραγωγῆς δὲν συνεπάγεται καὶ ἀνάλογον μείωσιν τοῦ κόστους, καθ' ὅσον τὰ σταθερὰ ἐξοδά των δὲν μειοῦνται ἀναλόγως.

β) Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον χρηματοδοτήσεως, ὡς καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐτονίσθη, αἱ μὲν ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως παγίας περιουσίας (ἤτοι τοῦ τύπου $\Pi > K$) ἔχουν ἀνάγκην μακροπροθέσμου ξένου κεφαλαίου, ἐνῶ αἱ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως κυκλοφορούσης περιουσίας (ἤτοι τοῦ τύπου $\Pi < K$) δανερίζονται συνήθως βραχυπροθέσμως².

γ) Ἐπὶ τῆς ἀσκουμένης ἐκάστοτε τιμολογικῆς πολιτικῆς παρατηρητέον ὅτι ἡ διάφορος σύνθεσις τῆς περιουσίας ἀσχεῖ ἐκάστοτε καὶ διάφορον ἐπίδρασιν. Οὕτω αἱ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως παγίας περιουσίας—καὶ ὡς ἐκ τούτου σταθερῶν ἐξόδων—ἐπιδιώκουν τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς των, ἵνα διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιμερίσωσι τὰ σταθερὰ των ἐξοδα ἐπὶ μεγαλύτερου ὄγκου παραγωγῆς καὶ ἐπιτύχωσι μείωσιν τοῦ κόστους των. Ἄρα ἡ ἐπιδιώξις τοῦ μείζονος κέρδους των ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐντάσεως τοῦ ὄγκου τῆς παραγωγῆς των. Ἀντιθέτως, αἱ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως κυκλοφορούσης περιουσίας, αἵτινες διακρίνονται διὰ τὴν συμμετοχὴν

1. *M. Γεωργιάδου*, Ἡ πολιτικὴ τιμῶν εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, Ἀθήναι, 1947.

2. Ὁ διάφορος τρόπος δανεισμοῦ, ὡς προελέχθη, ἐπιβαρύνει καὶ τὸ κόστος παραγωγῆς κατὰ διάφορον τρόπον.

τῶν μεταβλητῶν ἐξόδων των εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ κόστους, ἐπιδιώκουν τὴν αὔξησιν τοῦ κέρδους των, εἴτε διὰ τῆς μειώσεως τῆς παραγωγῆς, εἴτε διὰ τῆς αὔξεσός των τιμῶν. Τὸ τελευταῖον, βεβαίως, ἐξετάζεται πάντοτε ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν ἐλαστικότητα ζήτησεως τοῦ προϊόντος.

δ) Τέλος, ἡ διάφορος σύνθεσις τῆς περιουσίας ἀσκεῖ ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν ἀρχῶν ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς καὶ τοῦ τόπου τῆς ἐγκαταστάσεως ταύτης. Ἐπιχειρήσεις, φέρ' εἰπεῖν, ἐντάσεως παγίας περιουσίας δυσχερῶς, ἂν μὴ καὶ οὐδόλως, δύναται νὰ μετακινήθῃ, ἐκ τοῦ λόγου τῆς ἀκίνητοποιήσεως μεγάλου μέρους τοῦ ἐνεργητικοῦ της, ἐνῶ ἡ μετακίνησις τῶν ἐπιχειρήσεων ἐντάσεως κυκλοφορούσης περιουσίας εἶναι εὐχερύτερα καὶ δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ εὐκολώτερον ὅσάκις μεταβάλλονται αἱ ὀρθολογικαὶ προϋποθέσεις τῆς ἀρχικῆς ἐγκαταστάσεώς των, χωρὶς τοῦτο νὰ συνεπάγεται οἰονδήποτε κλονισμόν τῆς ἀσφαλείας των.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

§ 1.— Ἡ κυκλοφορία τῆς περιουσίας καὶ ὁ ὄγκος αὐτῆς.

1. Ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἡ περιουσία τῆς ἐπιχειρήσεως ὑφίσταται συνεχεῖς μεταβολὰς καὶ μεταμορφώσεις. Οὕτω, π.χ. αἱ πρῶται ὕλαι εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὑπὸ ὠρισμένην μορφήν καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑφιστάμεναι ἐπεξεργασίαν ἢ κατεργασίαν μετασηματίζονται εἰς ἔτοιμα προϊόντα. Τὸ κύκλωμα τοῦτο τοῦ μετασηματισμοῦ παρατηρεῖται οὐ μόνον εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις (πρώτη ὕλη—ἔτοιμον προϊόν), ἀλλ' ἐμφανίζεται γενικώτερον καὶ εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ δὴ ἀπὸ τῶν ἐμπορικῶν καὶ τραπεζικῶν μέχρι καὶ τῶν παρεχουσῶν πάσης φύσεως ὑπηρεσίας. Εἰδικώτερον, τὸ κύκλωμα τοῦ μετασηματισμοῦ εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἐκδηλοῦται διὰ τῆς προμηθείας τῶν ἐμπορευμάτων, ἧτις σημαίνει, κατὰ κανόνα¹, μετατροπὴν τῶν διαθέσιμων εἰς κυκλοφοροῦντα, καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ τῆς πωλήσεως τούτων (καὶ ἐπανεσπράξεως τοῦ καταβληθέντος κόστους), ἧτις συνιστᾷ, συνήθως², μετατροπὴν τῶν κυκλοφορούντων εἰς διαθέσιμα.

Εἰς τὰς τραπεζικὰς ἐπιχειρήσεις τὸ κύκλωμα τοῦ μετασηματισμοῦ ἀρχεται διὰ τῆς—ἐπὶ μικρῶ ἐπιτοκίῳ—προσκτήσεως τῶν διαθέσιμων τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως, τερματίζεται δὲ διὰ τῆς—ἐπὶ μείζονι ἐπιτοκίῳ—διοχετεύσεως τούτων εἰς τὴν ἀγοράν.

1. Ἦτοι ἐν περιπτώσει ἀγορᾶς τοῖς μετρητοῖς.

2. Ἐν περιπτώσει πωλήσεως τοῖς μετρητοῖς.

Αί τοιαῦται μεταβολαὶ καὶ μεταμορφώσεις τῆς περιουσίας ἐκ-
τινος καταστάσεως εἰς ἑτέραν εἶναι ἐκείναι αἵτινες προσδίδουν
ζωὴν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Ὅπως εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὄργανισμὸν
παρατηρεῖται μία συνεχῆς ἐναλλαγὴ τῶν βιολογικῶν κυττάρων,
ἐναλλαγὴ εἰς ἣν ὀφείλεται αὐτὴ αὕτη ἢ ἀνθρωπίνη ζωὴ, οὕτω καὶ
εἰς τὴν ποριστικὴν οἰκονομικὴν μονάδα ἐμφανίζεται ἡ αὐτὴ συνε-
χῆς ἐναλλαγὴ τῆς περιουσίας τῆς.

2. Τὸ ὡς ἄνω κύκλωμα μετασχηματισμοῦ ἀφορᾷ τὴν συνο-
λικὴν περιουσίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἶναι ἐν τούτοις καταφανὲς
ὅτι καὶ τὰ ἐπὶ μέρους περιουσιακὰ στοιχεῖα (πρῶται ὕλαι, ἐμπο-
ρεύματα, μηχανήματα κ.ο.κ.) ἔχουν ἴδιον κύκλωμα μεταμορφώ-
σεως διαφόρου ταχύτητος κυκλοφορίας.

Πρὶν ἢ ὅμως ἀναπτύξωμεν τὰ περὶ ταχύτητος κυκλοφορίας τῶν
περιουσιακῶν στοιχείων, κρίνομεν σκόπιμον νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ
τοῦ ὄγκου τῆς κυκλοφορίας.

Ὁ ὄγκος τῆς πραγματοποιουμένης κυκλοφορίας δύναται νὰ
ὑπολογισθῇ, εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κόστους αὐτῆς, εἴτε ἐπὶ τῇ βάσει
τῆς τρεχούσης ἐν τῇ ἀγορᾷ τιμῆς τῶν κυκλοφορούντων εἰδῶν.

Ἐρωτᾶται ὅμως, ποῖαν ἐκ τῶν δύο τιμῶν θὰ πρέπει νὰ χρησι-
μοποιήσωμεν προκειμένου νὰ ἐξεύρωμεν τὸν ὄγκον κυκλοφορίας;
Τινὲς ὑποστηρίζουν ὅτι θὰ πρέπει ὁ ὄγκος κυκλοφορίας νὰ προσ-
μετρηθῇ βάσει τοῦ κόστους τῆς. Ἄλλοι πάλιν προ-
τείνουν τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ ὄγκου κυκλοφορίας βάσει τῆς
τιμῆς πωλήσεως (τρεχούσης τιμῆς).

Ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω ἀπόψεων παρατηροῦμεν ὅτι ἡ δευτέρα
ὁδηγεῖ εἰς τὴν εὐχερεστέραν καὶ ἀκριβεστέραν ἐξεύρεσιν τοῦ ὄγκου
κυκλοφορίας, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι, πολλάκις, συσκοτίζει τὴν πρα-
γματικότητα, ἰδίᾳ ὅσάκις ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐμφανίζονται ἀπότομοι
ἀνοδοὶ τῶν τιμῶν τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων.

§ 2. — Συνολικὴ καὶ μερική ταχύτης κυκλοφορίας

ἢ περιστροφῆς τῆς περιουσίας.

1. Ἐὰν συγκρίνωμεν τὸν καθαρὸν ὄγκον τῆς κυκλοφορίας ἢ
τὸν συνολικὸν καθαρὸν κύκλον ἐργασιῶν (net sales) πρὸς τό, εἰς
κυκλοφοροῦντα περιουσιακὰ στοιχεῖα, ἐπενδεδυμένον κεφάλαιον
(ἢ «κεφάλαιον κινήσεως» ὡς συνήθως λέγεται) ἐξάγομεν τὸν δεί-

κτην τῆς γενικῆς κυκλοφοριακῆς ταχύτητος τῆς ἐπιχειρήσεως¹.
 Ἦτοι :

$$\text{Γενικὴ κυκλοφοριακὴ ταχύτης} = \frac{\text{Συνολικὸς καθαρὸς κύκλος ἐργασιῶν}}{\text{Κεφάλαιον κινήσεως}}$$

Πλὴν ὁμως τοῦ ὡς ἄνω γενικοῦ δείκτου τῆς κυκλοφοριακῆς ταχύτητος εἶναι δυνατόν ν' ἀναζητήσωμεν καὶ μερικωτέρους δείκτας, εἴτε κατὰ κλάδους ἐπιχειρήσεων, εἴτε κατὰ μεμονωμένα περιουσιακὰ στοιχεῖα.

2. Διὰ νὰ ἐξεύρωμεν τὴν διάρκειαν κυκλοφορίας μεμονωμένου τινὸς περιουσιακοῦ στοιχείου συγκρίνομεν τὸν μέσον ὄρον τῶν (ὑπολοίπων ἢ) ἀποθεμάτων κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς χρήσεως πρὸς τὸν καθαρὸν κύκλον ἐργασιῶν τὸν πραγματοποιηθέντα ἐκ τοῦ εἴδους τούτου. Ἦτοι :

1. Βάσει τῆς γενομένης κατὰ τὸ ἔτος 1958 ὑπὸ τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας Ἑλλάδος βιομηχανικῆς ἐρεθῆς ἐπὶ 870 βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἡ μέση κυκλοφοριακὴ ταχύτης τῶν κεφαλαίων τῶν κάτωθι κατηγοριῶν βιομηχανιῶν ἔχει ὡς ἑξῆς :

ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗ	
	Ὅλοκ. κεφαλαίου	Κυκλοφοροῦν-τος κεφαλαίου
1. Βιομηχανία Τροφίμων	2,5	4,0
2. > Ποτῶν	1,0	1,6
3. > Καπνοῦ	1,0	1,2
4. Κλωστοῦφαντουργικαί	0,8	1,1
5. Βιομηχανία εἰδῶν ἐνδυμασίας	1,8	3,0
6. > Ξύλου Φελλοῦ	1,1	1,6
7. Ἐπιπλαποιία	1,4	2,3
8. Βιομηχανία χάρτου	0,9	1,4
9. Ἐκτεπώσεις	0,8	1,4
10. Δέρματος	0,9	1,3
11. Ἐλαστικοῦ	1,4	1,7
12. Χημικαί	1,4	1,7
13. Βιομηχανίαί Πετρελαίου Ἐνθρακος	0,8	1,3
14. > μὴ Μεταλλ. Ὀρυκτῶν	0,8	1,3
15. Βασικαί Μεταλλουργ. Βιομηχανίαί	0,9	1,4
16. Κατασκευὴ Μεταλλουργ. Προϊόντων	1,2	2,2
17. Βιομηχανίαί Κατασκευῆς Μηχανῶν	0,9	1,4
18. > > Μεταφορ. Μέσων	0,9	1,4
19. Διάφοροι Βιομηχανίαί	0,6	0,8
	0,5	1,2
	1,05	1,63

$$\text{Διάρκεια} = \frac{\text{Μέσος ὄρος ἀποθεμάτων εἵδους τινὸς (κατ' ἀξίαν)}}{\text{Κύκλος ἐργασιῶν ἐξ εἵδους τινὸς}}$$

καὶ ἄρα :

$$\text{Ταχύτης} = \frac{\text{Κύκλος ἐργασιῶν ἐξ εἵδους τινὸς}}{\text{Μέσος ὄρος ἀποθεμάτων εἵδους τινὸς (κατ' ἀξίαν)}}$$

Παράδειγμα ἐξευρέσεως τῆς μέσης διαρκείας κυκλοφορίας τῶν ἀποθεμάτων¹ :

Λογαριασμός « Ἐμπορεύματα »

Ἀρχικὸν (στόκ) ἀπόθεμα ²	2000	Πωληθέντα ἔμπορεύματα	7000
Ἀξία εἰσαχθέντων ἐμ/των	5000	Τελικὸν (στόκ) ἀπόθεμα ³	500
Κέρδος	500		
	<u>7500</u>		<u>7500</u>

Ὁ μέσος ὄρος τῶν ἀποθεμάτων ἐξευρίσκειται διὰ συγκρίσεων τῶν κατὰ τὸ ἀνοίγμα καὶ κλείσιμον τοῦ λογαριασμοῦ ὑπολοίπων.

Ἦτοι :

$$\frac{2000 + 500}{2} = 1250$$

Τὸ σύνολον τοῦ καθαροῦ κύκλου ἐργασιῶν εἶναι : 7000—500= = 6500.

Ἄρα ἡ εἰς ἡμέρας διάρκεια κυκλοφορίας τοῦ εἵδους θὰ εἶναι :

$$\frac{1250 \cdot 365}{6500} = 70 \text{ περίπου ἡμέραι.}$$

Ἡ δὲ ταχύτης κυκλοφορίας ἔσεται : $\frac{6500}{1250} = 5,2$, δηλαδή τὸ μέσον ἀπόθεμα ἐκυκλοφόρησε 5,2 φορές ἐντὸς τοῦ ἔτους.

Δέον νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ὁ μέσος ὄρος τῶν ἀποθεμάτων μεταξὺ τοῦ ἀνοίγματος καὶ τοῦ κλεισίματος τῆς χρήσεως λαμβάνεται ἐφ' ὅσον τὰ ἀποθέματα δὲν παρουσιάζουν μεγάλας ποσοτικὰς μεταβολὰς.

1. Βλέπε *M. Pauwels*, op. cit., σελ. 138 ἐπ.

2. Ἡ ἀρχικὴ ἀπογραφή.

3. Ἡ τελικὴ ἀπογραφή.

Εἰς περίπτωσιν ὁμοῦ σοβαρῶν μεταβολῶν τούτων θὰ πρέπει νὰ ἐξάγεται ὁ μέσος ὄρος κατὰ μῆνα ἢ ἀκόμη καὶ κατὰ μικρότερα χρονικὰ διαστήματα.

Εἰς περιπτώσεις μεγάλων διακυμάνσεων τῶν τιμῶν καθίσταται ἀσφαλεστέρα ἡ ἐξεύρεσις τῆς διαρκείας τοῦ ἀποθέματος διὰ τῆς συγκρίσεως τοῦ μέσου ὄρου τῶν ἀποθεμάτων εἰς ποσότητας πρὸς τὰς πωληθείσας ποσότητας τοῦ ἐν λόγῳ εἵδους. Ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν ὅτι εἰς ἐπιχειρήσεις τινάς, ἐποχικοῦ ἰδία χαρακτήρος, διὰ τῆς ὥς ἄνω ἐρεύνης ἐπιζητεῖται κυρίως ἡ διαγραφή τῆς τάσεως καὶ οὐχὶ ἡ ἐξεύρεσις τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου κυκλοφορίας, διότι, ὡς τυγχάνει εὐνόητον, ἡ σύγκρισις τῶν ἀποθεμάτων μεταξὺ ἀνοίγματος καὶ κλεισίματος καθίσταται ἄνευ σημασίας, ἐὰν τὸ ἐν ἐκ τῶν ὡς ἄνω σημείων συμπέσῃ εἰς περίοδον δυσμενοῦς ἢ εὐμενοῦς ἐποχικῆς ἐπιδράσεως.

3. Ἡ διάρκεια τῆς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει παραμονῆς ἐμπορεύματός τινος δύναται νὰ ὑπολογισθῇ εὐχερέστερον εἰς τὸ χονδρεμπόριον, ἔνθα τὰ ἐμπορεύματα εἰσάγονται καὶ ἐξάγονται εἰς μεγάλας ποσότητας. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸ λιανεμπόριον δύναται νὰ μετρηθῇ ἡ διάρκεια παραμονῆς ἐμπορεύματός τινος, ἐφ' ὅσον αἱ πωλήσεις ἐξατομικεύονται, ὡς ἐπὶ παραδείγματι εἰς ἀδαμαντοπωλεῖον ἢ εἰς ἐπιπλοποιεῖον κ.ο.κ.

Γενικῶς παρατηροῦμεν ὅτι, ὅταν ἡ ἐπιχείρησις ἀσχολῆται μὲ μεγάλην ποικιλίαν εἰδῶν (εἶδη νεωτερισμοῦ κλπ.), ἐπιβάλλεται ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ ἐνιαίου δείκτου τῆς μέσης διαρκείας καὶ ὁ προσδιορισμὸς ἰδιαιτέρου δείκτου δι' ἐκάστην ὁμάδα ἀγαθῶν¹.

Ὁ τοιοῦτος καθορισμὸς ἰδιαιτέρων δεικτῶν κυκλοφορίας ἐκάστου εἵδους τυγχάνει πολῦτιμος διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις, διότι διαφωτίζει ταύτας τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ἀνεφοδιασμοῦ καὶ συνθέσεως τῶν ἀποθεμάτων των ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κοστολογήσεως καὶ τιμολογικῆς πολιτικῆς.

Ἡ ἐξακριβωσις τῆς διαρκείας τῆς παραμονῆς ἐμπορεύματός τινος ἀποτελεῖ, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἀσφαλὲς μέσον ἀσκήσεως ἐνσυνειδήτου τιμολογικῆς πολιτικῆς. Εἶναι γνωστὸν ἄλλωστε ὅτι ἡ παράτασις παραμονῆς εἵδους τινὸς ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως συνε-

1. Ὁ *J. Schär*, *Handelsbetriebslehre*, εἰς *Pauwels*, σελ. 140, ἀναφέρει περίπτωσιν, καθ' ἣν ἡ ἐνιαία μέση διάρκεια ὑπελογίσθη εἰς 25 ἡμέρας, κατόπιν ὁμοῦ κατανομῆς τῶν ἀποθεμάτων εἰς κατηγορία· πρόέκυψεν ὅτι τὰ διάφορα εἶδη ἐκυκλοφόρουν μὲ τοὺς ἀκόλουθους ἰδιαιτέρους δείκτας: 3, 4, 13, 18, 69, 74, 117 καὶ 135 ἡμέρας.

Κ Ο Σ Τ Ο Σ

Δέν ὑφίσταται μία ἔννοια κόστους σαφῶς καθωρισμένη ἀλλά ὑπάρχουν διάφοροι τύποι κόστους. Κυρίως τὸ κόστος ἐξετάζεται ὡς παράγων καθορισμοῦ τῆς ἐπιχειρηματικῆς πολιτικῆς καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ τὴν λήψιν ἐπιχειρηματικῶν ἀποφάσεων. Ὑφίσταται ἓν διάφορον κόστος δι' ἑνὸς ἀποσκοπῶν.

Ὁ JOED DEMS λέγει ὅτι ὁ ὅρος κόστος ἔχει πολλὰ σημασίας εἰς περίπτωσιν διαφόρων χρήσεων. Βασικῶς δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τοῦτο ὡς τὸ σύνολον τῶν θυσιῶν διὰ τὴν πραγματοποίησιν ἀγαθοῦ τινος ἐνταῦθα ὅμως ἔχομεν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱστορικοῦ κόστους ὅπερ δύναται μὲν νὰ ἀποτελῇ μίαν πραγματικότητα τοῦ παρελθόντος ἐν τούτοις ἵνα αἱ ληφθησάμεναι ἐπιχειρηματικαὶ ἀποφάσεις εἶναι ἐπιτυχεῖς δέον νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ἀκριβὴς ἐπανάληψις τούτου, πρᾶγμα ἀμφίβολον εἰς τὴν πραγματικότητα. Εἰς περιόδους μάλιστα νομισματικῆς διακυμάνσεως ἢ ἀνεπάρκειας τοῦ ἱστορικοῦ κόστους καθίσταται πλέον ἐμφανὴς δι' ὅ καὶ ὁδήγησε εἰς τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῶν στοιχείων τούτου βάσει τιμαριθμικῶν δεικτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς μεθόδου ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ ὅπως διατυπωθῇ μέθοδος κοστολογήσεως βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως, ἥτοι τὸ λεγόμενον κόστος ἀντικατάστασεως.

Αἱ ἀνωτέρω ἀπόψεις στηρίζονται εἰς τὰς πραγματοποιηθείσας ἀναλώσεις ἐν τούτοις διετυπώθη καὶ ἡ ἔννοια τοῦ κόστους εὐκαιρίας (διαζευκτικῶς ἀπωλεσθείσης) βάσει τοῦ ὀρίου. Ὡς κόστος δέν θεωρεῖται ἡ ἀξία τῶν ἀναλωθέντων συντελεστῶν - ἥτις καὶ δέν ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν - ἀλλὰ

ἡ ἀξία τοῦ ἀγαθοῦ τό ὅποσον θά παρήγετο εἴαν οἱ ἀναλωθέν-
τες παραγωγικοί συντελεσταί εἶχον στραφῆ εἰς τήν παραγωγήν
τοῦ ἄλλου ἀγαθοῦ. Πράγματι οἱ παράγωγοι συντελεσταί ἐμ-
φανίζουσι διαζευκτικῶς εὐκαιρίας χρησιμότητος.

Ὡστε κατὰ τοὺς οἰκονομολόγους ὑποστηρικτῶς τῆς ἀπόψε-
ως τοῦ κόστους εὐκαιρίας ἐκεῖνο τό ὅποσον θυσιάζεται στήν
πραγματικότητα δέν εἶναι αὐτοί οὗτοι οἱ συντελεσταί τῆς
παραγωγῆς ἀλλά ἡ δυνατότης μιᾶς ἄλλης χρησιμοποίησώς των,
ἣτις καί ἀπόλλυται πρό πολλῶν διαζευκτικῶν εὐκαιριῶν εὐρί-
σκειται ἡ διοίκησις τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τήν λήψιν τῶν ἀ-
ποφάσεων τῆς. Ἡ ἐπιχειρήσις διὰ τῶν διατιθεμένων ὑπ' αὐτῆς
χρηματικῶν μέσων ἢ λαμβανομένων πιστώσεων ἀποικτᾶ παραγω-
γικούς συντελεστᾶς οἱ ὅποιοι ὅσον δέν ἀναλίσκονται ἀποτε-
λοῦν ἀξίας.

Διὰ τῆς ἀναλύσεως των αἱ ἐν λόγῳ ἀξίαι μετατρέπονται
εἰς ἔξοδα ἢ εὐπαθεῖς ἀξίας διότι πράγματι ὅσον διαρκεῖ ἡ
παραγωγή ἡ ἀξία τῶν ὑπεισερχομένων συντελεστῶν παραγωγῆς
τελεῖ ὑπό αἴρεσιν ἐξαρτωμένη τελικῶς ἐκ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκ
βάσεως τοῦ κυκλώματος τῆς παραγωγῆς καί τῶν συναλλαγῶν.

Παράγοντες προσδιορισμοῦ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ
κόστους

- α) Ὁ βαθμός τῆς ἀπασχολήσεως τῆς οἰκονομικῆς μονάδος
- β) Τό μέγεθος τῆς οἰκονομικῆς μονάδος.
- γ) Ἡ τιμή τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν
- δ) Ἡ ποιότης τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν.
- ε) Τά χαρακτηριστικά τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας
- στ) Τό πρόγραμμα τῆς παραγωγῆς.
- ζ) Ὁ βαθμός τῆς πραγματοποίησεως τῆς ἀρχῆς τῆς παραγωγι-
κότητος.

α) 'Ο βαθμός τῆς ἀπασχολήσεως ἐκάστης δεδομένης παραγωγῆς πραγματοποιεῖται κατὰ τόν πλέον ἄριστον τρόπον ὑπό ἓνα ὄρισμένον συνδυασμὸν παραγωγῆς δηλ. οἱ παραγωγικοὶ συντελεσταὶ δεόν διακάθε ὕψος παραγωγῆς νά συνδυάζωνται κατὰ καθορισμένας ἀναλογίας. Δεδομένου δέ ὅτι διάφοροι λόγοι προξενοῦν διακυμάνσεις εἰς τὴν παραγωγήν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων, στό νά ἐπιτυγχάνεται τό ἐλάχιστον κόστος θά ἔπρεπε νά ἀναπροσαρμόζωνται ἐκάστοτε αἱ ἀναλογίαι τῶν ὑπό τῆς ἐπιχειρήσεως κατεχομένων παραγωγικῶν συντελεστῶν. Τοῦτο ὅμως βραχυχρονίως δέν καθίσταται δυνατόν διότι συντελεσταὶ τινες ὡς ὁ Μηχανικὸς ἔξοπλισμὸς ἢ ἔμμεσος ἐργασία κ.λ.π. δέν δύνανται νά ἀναπροσαρμόζωνται ἀνά πᾶσαν στιγμήν ἐπί κάμψεως ἢ ἀυξήσεως τῆς ζήτησεως.

Συνάφες μέ τό θέμα τῆς σχέσεως κόστους καί βαθμοῦ ἀπασχολήσεως τοῦ κόστους.

Τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν διαπίστωσιν ὅτι εἰς περίπτωσιν περιστελλῆς τῆς δραστηριότητος ὄρισμένα ἔξοδα τά ὅποια κανονικῶς εἶναι μεταβλητά συμπεριφέρονται ὡς σταθερά.

Τό φαινόμενον τοῦτο διαπιστοῦται καί μακροχρονίως ἔτε μία ἐπέκτασις τῆς δραστηριότητος συνεπάγεται τὴν ἀνάληψιν νέων σταθερῶν ἐξόδων, τά ὅποια παραμένουν καί μετὰ τὴν περικοπὴν τῆς δραστηριότητος διαμειωμένου οὔτω ἑνός νέου ἐπιπέδου σταθερῶν ἐξόδων.

Βραχυχρονίως τό φαινόμενον τῆς διατηρήσεως τοῦ κόστους ὀφείλεται εἰς παράγοντας νομικοῦς, οἰκονομικοῦς, κοινωνικοῦς καί ψυχολογικοῦς οἵτινες καθιστοῦν δυσχερῆ ἢ ἀντιοικονομικὴν τὴν ἀναλογικὴν προσαρμογὴν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἰς τὰς νέας συνθήκας τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀπασχολήσεως.

Μέγεθος οίκονομ. μονάδος

β) Ὁ παράγων οὗτος μακροχρονίως ἔχει τὴν ἰδίαν σημασίαν τὴν ὁποίαν βραχυχρονίως ἔχει ὁ βαθμὸς τῆς ἀπασχολήσεως. Ὅσον ἢ ἐπιχειρήσεις ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦ ἀρίστου συνδυασμοῦ τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν τοποθετεῖται εἰς νέον σημεῖον ἀρίστου συνδυασμοῦ, ἀναπροσαρμόζουσα τὸ μέγεθος τῆς. Ἡ προσαρμογὴ αὕτη δύναται νὰ γίνη κατὰ δύο τρόπους.

Εἴτε ὑπὸ μορφήν ἐπεκτάσεως τῶν ἐγκαταστάσεων διὰ τῆς ὁποίας παραμένουν αἱ αὐταὶ ἀναλογίαι τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν.

Εἴτε ὑπὸ μορφήν ριζικῆς, ἀναδιοργανώσεως τῆς τε παραγωγικῆς διαδικασίας καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων συνεπαγομένης διάφορον συνδυασμὸν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ συνάρτησις τοῦ κόστους εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐθύγραμμος κατὰ δέ τὴν δευτέραν μεταβάλλει ριζικῶς τὴν μορφήν τῆς καμπύλης τοῦ κόστους.

Τιμὴ τῶν παραγωγ. συντελεστῶν.

γ) Αἱ τιμαὶ μεταβάλλονται ἀνά πᾶσαν στιγμὴν συνεπεῖα τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως, τὸ θέμα τοῦτο εἶναι ἐξω-επιχειρηματικόν - ἐξωεπιμεταλλευτικόν - καὶ ἐκφεύγει τῆς ἀρμοδιότητος καὶ τοῦ ἐπηρεασμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως. Πλὴν τῶν περιπτώσεων ὅπου μεμονωμένη ἐπιχειρήσεις ἢ ὁ συνασπισμὸς ἐπιχειρήσεων δύναται νὰ ἐπηρεάσουν τὰς τιμὰς προσφορᾶς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Ποιότης παραγωγ. συντελεστῶν.

δ) Καὶ αὕτη βασικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ

κόστους. Πρώται ύλαι άνωτέρας ποιότητος, προσωπικόν μέ ύψηλόν βαθμόν έπαγγελματικης καταρτίσεως κ.λ.π. οδηγούν εις ύψηλότερον βαθμίν παραγωγικότητος όστις θέτει τήν έπιχειρήσιν εις πλεονεκτικωτέραν θέσιν έναντι τών άνταγωνιστριών της. Άλλ'ή ποιότης τών παραγωγικών συντελεστών δέν ειναί σταθερά ύφίσταται δέ διακυμάνσεις όρειλομένες: εις τυχαϊα γεγονότα έξ ών έπηρεάζεται ή ποιότης μιας πρώτης ύλης (ιδία φυτικης). ή εις τήν όρθολογικήν πολιτικήν βάσιν της όποιας προσπαθούν αί προμηθεύουσαι έπιχειρήσεις όπως συνεχώς βελτιώνουν τήν ποιότητα τών προσφερομένων ύλών των.

Χαρακτηριστική παραγωγ. διαδικασία

ε) 'Η τεχνολογική πρόοδος άποτελεϊ τό άύτιον τό όποϊον οδηγεί εις τάς μεταβολάς της παραγωγικης διαδικασίας. 'Η τεχνολογική μεταβολή εις τήν παραγωγικήν διαδικασία δύναται νά προέλθη είτε συνεπεία μεταβολής του μεγέθους της έπιχειρήσεως, είτε συνεπεία της τεχνολογικης προόδου. 'Η έπιχειρήσεις δέον συνεχώς νά έκσυγχρονίζεταί καί νά καινοτομή ένα έπιβιώση. Τό πρόβλημα όμως τουτο έχει ιδιάζουσα σημασίαν από κοστωλογικης άπόψεως διότι συνδέεται μέ τήν οϊκονομικήν άπαξίωσιν του ύπάρχοντος έξοπλισμού καί μέ τάς δαπάνας της άνανεώσεως του δηλ. μέ τό πρόβλημα τών άποσβέσεων, άύτινες θά πρέπη νά ένσωματωθούν εις τό κόστος της τρεχούσης παραγωγής ως καί μέ τό πρόβλημα της προβλέψεως της διαμορφώσεως παραγωγής του μελλοντικοϋ κόστους.

Πρόγραμμα παραγωγής

στ) 'Η μελέτη της συμπεριφορας του κόστους αναλόγως του βαθμού της άπασχολήσεως ειναί έλλιπής έφ' όσον δέν λη-

φθῆ ὑπ' ὄψιν ὁ παράγων τοῦ πλήθους τῶν πρὸς παραγωγὴν μονάδων. Διότι, μία παραγωγή 1000 μον. ἐπιτυγχάνεται ἐντὸς π. χ. 10 μηνῶν μὲ κόστος κατώτερον ἐκείνου τὸ ὄμοιον προκύπτει διὰ μίαν παραγωγὴν 100 μον. ἐντὸς μηνός καίτοι ὁ βαθμός τῆς ἀπασχολήσεως εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις εἶναι ὁ αὐτός. Αἱ σύγχρονοι περί κόστους ἔρευναι ἐπέτρεψαν νὰ καθορισθοῦν ὠρισμένοι σχέσεις ἐξαρτήσεως μεταξύ προγράμματος παραγωγῆς, βαθμοῦ ἀπασχολήσεως καὶ κόστους.

Παλαιότερον ἠγνοεῖτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ προγράμματος παραγωγῆς, περιορίζοντο μόνο εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀπασχολήσεως ὅστις ἀποτελεῖ μίαν μόνον περίπτωσιν τοῦ προβλήματος. Ὁ πρῶτος ὅρος ἀποτελεῖ ἓν μέτρον ροῆς τῆς παραγωγῆς (δηλ. εἶναι ἔκφρασις ταυτόσημος μὲ τὴν παραγωγικὴν δραστηριότητα) ὁ δεῦτερος ὅρος ἐκφράζει τὸ πλήθος τῶν πρὸς παραγωγὴν μονάδων. Ὁ δεῦτερος οὗτος ὅρος προσδίδει μίαν νέαν διάστασιν εἰς τὴν συνάρτησιν τοῦ κόστους. Ἄρα τὸ ὀριακὸν κόστος εἶναι συνάρτησις αὐξουσα μὲν ὡς πρὸς τὸν βαθμὸν ἀπασχολήσεως καὶ φθίνουσα ὡς πρὸς τὸν ἀναμενόμενον ὄγκον παραγωγῆς. Συνεπῶς αἱ μεταβολαὶ τοῦ βαθμοῦ δραστηριότητος διὰ δεδομένον καὶ σταθερὸν ὄγκον παραγωγῆς ὀδηγοῦν εἰς προοδευτικὰς ἀυξήσεις τοῦ συνολικοῦ κόστους, ἐνῶ αἱ ἀυξήσεις τοῦ ὄγκου τῶν πρὸς παραγωγὴν ποσοτήτων, τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως παραμένοντος σταθεροῦ ὀδηγοῦν εἰς ὀριακὸν κόστος φθίνον. Συνεπῶς καὶ τὸ Μέσον κόστος εἶναι φθίνον. Εἰς τοῦτο συντελοῦν 2 παράγοντες:

- 1) Τὸ ὅτι τὰ ἀρχικὰ ἔξοδα ρυθμίσεως μηχανημάτων κατανέμονται εἰς μεγαλύτερον ἀριθμὸν παραγομένων μονάδων.
- 2) Τὸ ὅτι παρατηρεῖται ἀυξήσις τῆς παραγωγικότητος τῆς ἀμέσει ἐργασίας, ἐφ' ὅσον ἐπαναλαμβάνεται τὸ αὐτὸν εἶδος παραγωγῆς.

Ένταῦθα συναντῶμεν τὴν λεγομένην καμπύλην μαθητείας.

Τὸ πρόγραμμα βιομηχανοποιήσεως δέν πρέπει νά συγχέεται μέ τὸ πρόγραμμα παραγωγῆς.

Τὸ πρῶτον σημαίνει κατανιμὴν τῶν πρὸς παραγωγὴν ποσοτήτων τῆς σειρᾶς ὁμοειδοῦς παραγωγῆς.

Τὸ δεῦτερον ἦτοι τὸ πρόγραμμα παραγωγῆς σημαίνει τὸ σύνολον τῶν πρὸς παραγωγὴν ποσοτήτων. Τὸ κόστος δέν ἐπηρεάζεται μόνον ἀπὸ τὴν ποσότητα ἣτις θά παραχθῇ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ πρόγραμμα βάσει τοῦ ὁποῦ θά παραχθῇ ἢ ἐν λόγῳ ποσότης δηλ. ἐάν μέ τὰς αὐτάς ἐγκαταστάσεις πρόκειται νά παραγάγωμεν τὰ προϊόντα Α καὶ Β εἰς ὠρισμένης ποσότητος ἐντός ὠρισμένου χρόνου. Ἐρωτᾶται πῶς δέον νά κατασκευασθῶν αὗται ὥστε νά ἐπιτευχθῇ τὸ μικρότερον κόστος παραγωγῆς, ἀποθηκεύσεως, χρηματοοικονομικόν χωρὶς νά παρακωλύεται ἡ κάλυψις τῶν ἀναγκῶν τῆς ζητήσεως.

Διὰ τῶν ἐπιχειρήσιακῶν ἐρευνῶν καθορίζεται ὁ ἄριστος συνδυασμὸς βάσει τοῦ ὁποῦ ἐλαχιστοποιεῖται τὸ Συνολικόν κόστος.

Βαθμὸς πραγματοποιήσεως τῆς ἀρχῆς παραγωγικότητος.

Ζ) Ὀλιγώτερον δαπανηρὸς τρόπος πραγματοποιήσεως μιᾶς δοθείσης παραγωγῆς δέν εἶναι γνωστός, δέν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀκολουθητέαν πολιτικὴν καὶ ἐνίοτε δέν δύναται νά ἐπιτευχθῇ κατὰ τρόπον ἠθελημένον.

Οὕτω εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἐκλογὴ μεταξύ διαφόρων δυνατοτήτων λειτουργίας αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς παραγωγικότητος.

ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΩΝ ΚΟΣΤΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Αἱ μέθοδοι καί αἱ διαδικασίαι τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ κόστους συνιστοῦν τήν κοστολόγησιν ὑπό εὐρεῖαν ἔννοιαν.

Αἱ βασικαί μέθοδοι κοστολογήσεως ἀπὲ ἀπόψεως περιεχομένου τοῦ ὑπολογισμοῦ κόστους εἶναι:

1. Ἡ μέθοδος τοῦ πλήρους κόστους
2. Ἡ μέθοδος τοῦ μεταβλητοῦ κόστους ἢ τοῦ ἀμέσου κόστους.

Ἀμφότεραι αἱ μέθοδοι ἐφαρμόζονται τόσον ἐπί ἱστορικοῦ (ἀπολογιστικοῦ) ὅσον καί ἐπί προϋπολογιστικοῦ κόστους.

ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΛΗΡΟΥΣ ΚΟΣΤΟΥΣ

Ἐνταῦθα λαμβάνεται τό σύνολον τῶν δαπανῶν αἱ ὁποῖαι ἀπητήθησαν ἢ θά ἀκαιτηθοῦν διά τήν παραγωγήν προϊόντος τινός ἢ ὑπηρεσίας. Δεδομένου ὅτι ἅπασαι αἱ δαπάναι τῆς οἰκονομικῆς μονάδος πραγματοποιοῦνται πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς, ἡ μέθοδος τοῦ πλήρους κόστους τείνει κατ' ἀρχήν νά ἐνσωματώσῃ εἰς τοῦτο ὅλας τὰς δαπάνας τῆς οἰκονομικῆς μονάδος αἵτινες ἀντιστοιχοῦν εἰς εἰσροάς (input) διά τήν ἐπίτευξιν μιᾶς δεδομένης παραγωγῆς.

Λέγομεν κατ' ἀρχήν διότι ὑφίστανται δαπάναι μὴ κοστολογησέμεναι ἢ ἕτεροι αἵτινες θεωρητικῶς ἀμφισβητοῦνται εἴαν καί κατὰ πόσον εἶναι ὀρθόν νά κοστολογηθοῦν.

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

Βασικῆς σημασίας εἶναι ἐνταῦθα α) ἡ διάκρισις τῶν κοστολογησέμων δαπανῶν εἰς ἀμέσους καί ἐμμέσους β) ἡ λειτουργικῆ διαίρεσις τῆς οἰκονομικῆς μονάδος ὡς καί ἡ ὑποδιαίρεσις ἐκάστης λειτουργίας ταύτης εἰς θέσεις ἢ κέντρα κόστους. Ὡς κέντρον κόστους θεωρεῖται μία μερικῆ δραστη-

ριότης τῆς οἰκονομικῆς μονάδος. Μία μερική δραστηριότης τῆς οἰκονομικῆς μονάδος. Μία μερική δραστηριότης ὅμως δυνατὸν γὰ εἶναι εἴτε κυρία εἴτε βοηθητική. Ἡ βοηθητική δέ(ν) ὑφίσταται χάριν τῆς κυρίας. Αἱ πάσης φύσεως δαπάναι καταλογίζονται εἰς τὰ διάφορα κέντρα κόστους εἴτε (ἀμέσως) ἀπ' εὐθείας ἐφ' ὅσον εἶναι ἄμεσοι ἢ κατόπιν καταλογῆς καὶ μερισμοῦ ἐφ' ὅσον εἶναι ἔμμεσοι.

ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΥΣ ΚΟΣΤΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

- α) Ὁ καταλογισμὸς τῶν ἐμμέσων ἐξόδων
- β) Ἡ διακρίσις τῶν ἐξόδων εἰς κοστολογήσιμα καὶ μὴ
- γ) Ἡ σχέσις κόστους καὶ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως.

α) Ὁ καταλογισμὸς τῶν ἐμμέσων ἐξόδων: Διὰ τοῦ ὅρου καταλογισμὸς νοεῖται ἢ εἰς τοὺς φορεῖς τοῦ κόστους ἐνσωμάτωσις τῶν ἐξόδων ἅτινα συνεκενρώθησαν εἰς μίαν θέσιν. Καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀμέσους δαπάνας οὐδεμία δυσχέρεια ὑφίσταται ὡς πρὸς τὰς ἐμμέσους ὅμως ἐμφανίζονται προβλήματα τόσον εἰς τὴν θεωρίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν πράξιν. Ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ὁ καταλογισμὸς μιᾶς ἐμμέσου δαπάνης εἰς πλείονας φορεῖς θά πραγματοποιηθῇ διὰ μερισμοῦ ταύτης εἰς μέρη ἀνάλογα βάσει ἑνὸς κριτηρίου. Ὑπάρχουν ὅμως περιπτώσεις πού περισσότερα κριτήρια φαίνονται ὀρθολογικά. Ὅποτε ἐρωτᾶται ποῖον ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ ἐπιλεγῇ.

Οἷαδῆποτε κατανομή δαπανῶν ἔχει χαρακτῆρα αὐθαίρετον καὶ ὑποκειμενικόν συνεπῶς τὸ πλήρες κόστος δέν εἶναι καὶ τὸ ἀκριβές κόστος ἐκάστου προϊόντος.

Πέραν ὅμως τούτου ὑπάρχουν καὶ δαπάναι τῶν ὁποίων ἀμφισβητεῖται τὸ κοστολογήσιμον, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ γεγονός ὅτι αἱ σταθεραὶ δαπάναι παραμένουν ἀμετάβλητοι μέχρι ὀρισμένου βαθμοῦ ἀπασχολήσεως πέραν τοῦ ὁποίου καὶ μεταβάλλονται.

Συνοψίζοντας παρατηρούμεν ὅτι τὰ κύρια χαρακτηριστικά τῆς μεθόδου τῆς πλήρους κοστολογήσεως εἶναι:

- α) ὅτι ὁδηγεῖ εἰς ὑπολογισμούς πλήρους ἀλλ' ὄχι ἀκριβοῦς
- β) ὅτι κατὰ τὰς κατανομάς τῶν ἐμμέσων δαπανῶν δέν ὑπάρχουν κριτήρια ἀδιαμφισβητήτου θεωρητικῆς ἀξίας.
- γ) ὅτι τό λογιστικόν ὄργανον καθίσταται δυσκίνητον λόγῳ τῶν ἀλλεπαλλήλων κατανομῶν.
- δ) ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη τονίζει ἰδιαιτέρως τό Μέσον κόστος ἢ δέ γνῶσις τοῦ διαφορετικοῦ κόστους ἀπαιτεῖ συμπληρωματικᾶς ἀναλύσεις καί μελέτας.
- ε) κατὰ τούς ὑποστηρικτάς τῆς εἶναι ἡ μόνη μέθοδος ἡ ὁδηγοῦσα μέ ὀρθόν ὑπολογισμόν ἀποτελεσμάτων διότι ἐπιτρέπει τήν ἀντιπαραβολήν τῶν ἐσόδων ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων μέ τὰς διά τήν παραγωγήν τῶν διάτεθέντων ἀπαιτηθεῖσας δαπάνας.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΒΛΗΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ

Ἐπικρίσεις αἱ ὅποια στρέφονται κατὰ τῆς μεθόδου τοῦ πλήρους κόστους.

Συνίστανται: α) Εἰς τόν ὑπολογισμόν ἑνός πλασματικοῦ κόστους λόγῳ τῶν ἀλλεπαλλήλων κατανομῶν τῶν ἐμμέσων ἐξόδων βάσει κριτηρίων ἐν πολλοῖς αὐθαιρέτων.

β) Ἡ μέθοδος τοῦ πλήρους κόστους στηρίζεται εἰς τόν ὑπολογισμόν ἑνός μέσου κόστους κατὰ μονάδα ὅπερ δέν δύναται ν' ἀποτελέσῃ κριτήριον διά τήν λήψιν ἀποφάσεων ἐπιχειρηματίου.

Ἡ Ν.Α.Ο.Α. ἀποκαλοῦσα τό μεταβλητόν κόστος καί ὡς ἄμεσον κόστος ὀρίζει τοῦτο ὡς ἡ ὑποδιαίρεσις τῶν ἐξόδων εἰς ἔξοδα σταθερά καί εἰς ἔξοδα μεταβαλλόμενα ἀναλογι-

κῶς μέ τόν ὄγκον τῆς παραγωγῆς. Μόνον τά ἀναλογικά ἔξοδα πλέον τά μεταβλητά βάρη βιομηχανοποιήσεως χρησιμοποιοῦνται διά τήν ἀποτίμησιν τῆς ἀπογραφῆς καί τόν ὑπολογισμόν τοῦ κόστους τῶν πωληθέντων εἰδῶν. Τά σταθερά ἔξοδα μεταφέρονται ἀμέσως εἰς τόν λογ/σμόν τῶν ἀποτελεσμάτων. Ὑπό τῶν Ἄγγλων συγγραφέων συνήθως χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος ὀριοκοστολόγησις καίτοι καί ὁ ὅρος οὔτος δέν εἶναι ἀκριβῆς ὅπως ἐπίσης δέν εἶναι ἀκριβῆς καί ὁ ὅρος ἄμεσος κοστολόγησις.

Παρατηρήσεις ἐπί τῆς μεταβλητῆς κοστολόγησεως.

1) Ἡ μεταβλητή κοστολόγησις δέν πρέπει νά συγχέεται μέ τό ὀριακόν κόστος. Πράγματι τό ὀριακόν κόστος ἐκφράζει τās δαπάνας αἵτινες ἀπαιτοῦνται διά νά κατασκευασθῇ μία ἐπί πλέον μονάς. Αἱ δαπάναι ὅμως αὗται δέν εἶναι κατ'ἀνάγκην πάντοτε μεταβληταί. Διότι ἐάν διά τās ἐπί πλέον μονάδας καθίσταται ἐπιβεβλημένη μία μεταβολή τῆς ὑπαρχούσης στατικής διαθρώσεως ἢ μία ἀναπροσαρμογή τῆς ὑπαρχούσης δομῆς. Τό ὀριακόν κόστος θά περιλάβῃ καί τά ἐπί πλέον σταθερά ἔξοδα τά ὁποῖα δημιουργοῦνται ἐκ τοῦ λόγου τούτου πράγμα τό ὁποῖον ἄγνοεῖ ἡ μεταβλητή κοστολόγησις.

2) Τά ἀποτελέσματα χρήσεως πού προκύπτουν κατὰ τήν μεταβλητήν κοστολόγησιν εἶναι γενικῶς διάφορα ἀπό ἐκεῖνα τά ὁποῖα προκύπτουν ἐάν ἡ κοστολόγησις πραγματοποιηθῇ βάσει τῆς μεθόδου τοῦ πλήρους κόστους. Καί τοῦτο διότι ὑπάρχει διαφορά κατὰ τήν ἀποτίμησιν, τῶν ἀποθεμάτων. Ἡ ἀποτίμησις τῶν ἀποθεμάτων κατὰ τήν ἀπογραφὴν βάσει τῆς μεθόδου τοῦ πλήρους κόστους περιέχει καί τμήμα τῶν σταθερῶν ἐξόδων τά ὁποῖα οὔτω μεταφέρονται εἰς βάρος τῆς ἐπομένης χρήσεως. Οὔτω διά μέν τῆς ἀπογραφῆς ἐνάρξεως μεταφέρονται εἰς τήν νέαν χρήσιν σταθερά ἔξοδα πραγματοποιηθέντα κατὰ τό παρελ-

θόν διά δέ τῆς ἀπογραφῆς λήξεως ὠρισμένα ἔξοδα πραγματοποιηθέντα ἐντός τῆς χρήσεως ἐπιρρίπτονται εἰς τό μέλλον.

Κατά τήν ἀντίληψιν τῆς μεταβλητῆς κοστολογήσεως τοῦτο δέν εἶναι ὀρθόν διότι τά σταθερά ἔξοδα παρουσιάζονται συνήθως ἀναλλογικότητα ὡς πρός τόν χρόνον συνδέονται μέ μίαν ὠρισμένην χρονικήν περίοδον. Εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἔξοδα περιόδου καί πρέπει νά βαρύνουν ἐξ ὀλοκλήρου τήν περίοδον εἰς ἣν ἀναφέρονται (ἐνοίκια, ἀσφάλιστρα, μισθοί). Κατά τούς ὑποστηρικτάς τῆς μεταβλητῆς κοστολογίας τά μή μεταβλητά ἔξοδα δέν θεωροῦνται ὡς κόστος παραγωγῆς, ἀλλά ὡς κόστος τῆς ἱκανότητος πρός παραγωγήν.

Ἐκτός τούτου ἡ κοστολόγησις τῶν σταθερῶν ἐξόδων κατ' αὐτούς καί συνεπῶς ἡ μεταφορά τούτων εἰς τό μέλλον ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νά ἐπηρεάζωνται αἱ μέλλουσαι χρήσεις ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως τοῦ παρελθόντος διότι ὅσον μικρότερος εἶναι ὁ βαθμός ἀπασχολήσεως τόσον μεγαλύτερα εἶναι τά εἰς ἐκάστην μονάδα προϊόντος ἐνσωματωμένα σταθερα ἔξοδα καί συνεπῶς τόσον μεγαλύτερον εἶναι τό μεταφερόμενον εἰς τὰς μελλούσας χρήσεις διά τῆς ἀπογραφῆς τμήμα τούτων.

3) Μακροχρονίως αἱ δύο μέθοδοι δίδουν τελικῶς τά αὐτά ἀποτελέσματα. Δηλ. ἂν ἀθροισθοῦν τά μερικά ἀποτελέσματα τά ὅποια προέκυψαν εἰς τὰς βραχυχρονίους περιόδους (χρήσεως) κατά τήν μίαν ἢ κατά τήν ἄλλην μέθοδον θά προκύψουν ἀθροίσματα ἴσα.

Συνεπῶς ἡ διαφορά μεταξύ πλήρους καί μεταβλητῆς κοστολογήσεως εἶναι κατ' οὐσίαν διαφορά κατανομῆς τοῦ ὀλικοῦ ἀποτελέσματος τό ὅποϊον προκύπτει καθ' ὅλην τήν ζωὴν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὰς ὑποπεριόδους αἱ ὅποϊαι συνθέτουν τήν ζωὴν ταύτης.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ ΚΟΣΤΟΛΟΓΗΣΕΩΣ
ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

- α) 'Απλοποιεῖ τὴν λογιστικὴν ἐργασίαν.
- β) Διευκολύνει τὴν λήψιν ὀρθολογικῶν ἀποφάσεων συνεπῶς διευκολύνει τὴν ἄσκησιν ἐπιχειρηματικῆς πολιτικῆς. Καί ἡ μὲν ἀπλοποίησης τῆς λογιστικῆς ἐργασίας ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ εἰς τὸ ἐλάχιστον περιορισμοῦ τῆς κατανομῆς τῶν ἐμμέσων ἐξόδων εἰς τὰ κέντρα κόστους, ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν λήψιν ὀρθολογικῶν ἀποφάσεων τοῦτο εἶναι ἀληθές διότι ὑποβοηθεῖται ἡ σύνταξις τῶν προϋπολογισμῶν, ἐπομένως ἡ ἄσκησις διοικήσεως καὶ διαχειρήσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεθόδων τῶν προϋπολογιστικῶν ἐλέγχων.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ

α) Ἡ μέθοδος βασίζεται εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐξόδων εἰς σταθερά καὶ μεταβλητά ἀλλὰ ἡ διάκρισις αὕτη ἥτις θεωρεῖται μία ἀπλῆ ὑπόθεσις δέν δύναται νά γίνῃ δεκτὴ καθ' ὅσον ἡ αὐτὴ ἐπιχείρησις χρησιμοποιοῦσα τὰ αὐτὰ παραγωγικά μέσα καὶ τὰς αὐτὰς μεθόδους παραγωγῆς θά διαμορφώσῃ ριζικῶς διάφορον ὕψος σταθερῶν ἐξόδων εἰς βαθμὸν ἀπασχολήσεως 20 % ἢ Β.Α. 80 %. Ἡ τεχνικὴ τῆς μεταβλητῆς κοστολογήσεως ἐπιρρίπτουσα τὸ βάρος τῆς εἰς τὰ μεταβλητά ἔξοδα καὶ χειριζομένη τὰ σταθερά ὡς ἔξοδα περιόδου κινδυνεύει νά μὴν ἐπιστῇ τὴν προσοχὴν τῶν ὑπευθύνων εἰς τὰς μεταβολὰς τούτων τῶν σταθερῶν ἐξόδων εἰς τὰς περιπτώσεις μίᾳ αὔξεσις τῆς δραστηριότητος συνεπάγεται μίᾳ αὔξεισι τῶν σταθερῶν ἐξόδων. Καί ὁ χαρακτηρισμὸς ὅλων τῶν σταθερῶν ἐξόδων ὡς ἐξόδων χρονιαῖς (περιόδου) δέν νομιζομεν ὅτι εὐσταθεῖ πλήρως καθ' ὅσον ὡς ἔξοδα περιόδου δέν πρέπει νά

νουῦνται μόνο ἐκεῖνα ἄτινα παραμένουν εἰς περίπτωσιν ἀργίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐπίσης β) ἑτέρα ἀντίρρησης εἶναι ὅτι αἱ κοστολογικαὶ συγκρίσεις μεταξύ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων καθίστανται ἄνευ νοήματος δεδομένου ὅτι τὸ κόστος αὐτῶν ἀποτελεῖται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ μεταβλητὰ ἔξοδα. Οὕτω εἰάν μίᾳ ἐπιχειρήσει διαθέτει ἐξελεγμένα μηχανικὰ μέσα καὶ ἡ ἑτέρα βασίζεται εἰς τὴν χειρονακτικὴν ἐργασίαν. Ἡ πρώτη θὰ διαμορφώσῃ πολὺ μικρὸν κόστος ἐνῶ ἡ δευτέρα ὑψηλὸν σταθερὸν κόστος. Βεβαίως καὶ ἐπὶ πλήρους κοστολογήσεως ἐφ' ὅσον κατὰ διάφορον τρόπον κατανέμονται αἱ ἄμεσοι δαπάναι τὸ κόστος δέν καθίσταται συγκρίσιμον ἔστω καὶ μεταξύ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μεταβλητῆς κοστολογήσεως ὑφίστανται δυσχερεῖαι αἵτινες ἀντιμετωπίζονται διὰ καταλλήλου τεχνικῆς.

Κατὰ συνέπειαν καὶ αὕτη ἐμφανίζει μειονεκτήματα καὶ δύναται ὡς ἐκ τούτου νὰ λεχθῆ ὅτι ὑπερέχει τῆς μεθόδου πλήρους κόστους.

Ὡς πρὸς τὰς συγκρίσεις ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ διαμορφωμένου ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος κόστους ἡ μέθοδος τῆς μεταβλητῆς κοστολογήσεως ἀναμφισβητήτως πλεονεκτεῖ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ δομὴ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος παραμένει ἀμετάβλητος διότι δέν ὑπάρχει ἡ ἐπίδρασις τῆς διακυμάνσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀπάσχολήσεως ἐπὶ τοῦ διαμορφωμένου κατὰ μονάδα κόστους. Ἐάν ὅμως ἡ δομὴ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος μεταβληθῆ (ἀντικατάστασις ἐργατῶν διὰ μηχανημάτων), κατὰ τρόπον ὥστε ν' ἄλλοιοῦνται ἡ σύνθεσις τοῦ κόστους ἀπὸ ἀπόψεως σταθερῶν καὶ μεταβλητῶν ἐξόδων δέν δύναται νὰ γίνῃ οὔαδῆποτε σύγκρισις.

Ἡ μεταβλητὴ κοστολόγησις ὀδηγεῖ εἰς ὑπὸ διατίμησιν τῶν ἀποθεμάτων ἐν τῇ ἀπογραφῇ ἂν καὶ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δὲν ἀποδίδεται ἰδιαιτέρα σημασία δεδομένου ὅτι τὸ Μεταβλητόν κόστος ἐφαρμόζεται κατὰ τρόπον πάγιον.

Βεβαίως κατ' ἀρχὴν οὐδεμίαν μέθοδος ἀποτιμήσεως εἶναι ἄψογος καθ' ὅσον ἐκάστη τούτων ἀποτελεῖ συμβατικότητα καὶ κανόνα βάσει τοῦ ὁποῦ ἐπιχειρεῖται ἡ κατανομή τοῦ συνολικοῦ μακροχρονίου ἀποτελέσματος τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς μικρότερας λογιστικὰς περιόδους.

Ἄρα ὁ εἰδικὸς ἐπὶ τῶν ἀποτιμήσεων προσπαθεῖ νὰ κατατείνῃ ὀρθολογικῶς τὸ συνολικὸν ἀποτέλεσμα κατὰ τρόπον ἀποδίδοντα εἰς ἐκάστην χρῆσιν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πράγματι ἀναλογεῖ εἰς ταύτην.

Ἐναντι τῆς ἀποτιμήσεως βάσει τοῦ πλήρους κόστους ἡ μέθοδος τοῦ μεταβλητοῦ πλεονεκτεῖ α) διότι εἰς περιόδους οἰκονομικῆς δυσπραγίας ὅτε ἡ δραστηριότης τῆς ἐπιχειρήσεως περιστέλλεται, τὸ κόστος διαμορφοῦται εἰς ὑψηλότερα ἐπίπεδα λόγῳ ἐπιπτώσεως τῶν σταθερῶν ἐξόδων ἐπὶ μικρότερας παραγωγῆς ἡ δὲ ἀπογραφὴ ἐμφανίζεται μὲ μεγαλυτέραν ἀξίαν εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ ἀντίθετο συμβαίνει στὴν πραγματικότητα.

β) Διότι διευκολύνει τὴν λήψιν ἀποφάσεων ἐν σχέσει μὲ τὴν πολιτικὴν ἀποθεματικὴν τῆς ἐπιχειρήσεως. Πράγματι τὸ σύνθημα πρόβλημα ποῦ τίθεται ἐν προκειμένῳ στὴν διοίκησιν εἶναι ἐὰν ἐνδείκνυται ἡ μετατροπὴ τῶν διαθεσίμων τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς ἀποθέματα ἢ ἀντιστρόφως ἐὰν πρέπη. νὰ ρευστοποιήσῃ τὰ διάφορα ἀποθέματα ἐφ' ὅσον ἡ ἀπογραφὴ ἔχει ἀποτιμηθῆ βάσει μετὰ κόστους ἡ ἀξία ἀντιστοιχεῖ βραχυχρονίως εἰς τὰς πληρωμὰς αἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν παραγω-

γήν (ὑπό αὐστηρῶς ταμιακὴν ἔννοιαν).

Τὸ ἐπιχείρημα τὸ ὅποιον προβάλλεται περισσότερον κατὰ τῆς μεταβλητῆς κοστολογήσεως εἶναι ὅτι δυσχεραίνει τὴν ἄσκησιν ἐμπορικῆς πολιτικῆς καθ' ὅσον οἱ ἀρμόδιοι ἐπὶ τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων ἔχουν τὴν τάσιν νὰ μειώνουν τὰς τιμὰς προκειμένου νὰ ἀυξήσουν τὸν κίνδυνον τῶν ἐργασιῶν (παρὰ) προβλέποντες τὴν διαμόρφωσιν τῶν σταθερῶν ἐξόδων καὶ περιοριζομένων ἀποκλειστικῶς στὰ μεταβλητά.

πάγεται καὶ τὴν ἐπιπρόσθετον ἐπιβάρυνσιν τοῦ κόστους αὐτοῦ μὲ διάφορα ἔξοδα (ἀσφάλιστρα, τόκους, ἀποθήκευτρα κ.ο.κ.). Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω λόγου κινουμένη ἢ ἐπιχείρησις, ἐνίοτε, ὀδηγεῖται εἰς τὴν ἐπὶ ζημίᾳ ἐκποίησησιν εἵδους τινὸς βραδείας κυκλοφορίας, ἐφ' ὅσον τὸ ἐκ τῆς ρευστοποιήσεως τούτου ποσὸν ἀναμένεται νὰ ἐπενδυθῆ εἰς εἶδη ταχυτέρας καταναλώσεως.

Οὕτω, ἔμπορεύματα ἀζήτητα ἀξίας 100.000 δραχ. πωλούμενα μὲ κέρδος 20% ἀποφέρουν ἔσοδον 120.000, πωλούμενα δὲ μὲ ζημίαν 25% ἀποδίδουν ἔσοδον 75.000 δραχ. καὶ διαφορὰν ἀποτελεσμάτων :

$$\text{Διαφυγὸν κέρδος } 20.000 + \text{ζημία } 25.000 = 45.000.$$

Ἐὰν ὁμως ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ ἐκ τῆς ρευστοποιήσεως ποσὸν τῶν 75.000 δραχ. ἐπενδυθῆ εἰς ἔμπορεύματα μὲ συντελεστὴν κέρδους 30% καὶ ταχύτητα περιστροφῆς 2,5 θὰ ἔχωμεν :

$$75.000 \times 30\% = 22.500 \times 2,5 = 56.250.$$

Ἐκαστον εἶδος ἐπιχειρήσεως ἔχει καὶ ἴδιαν ταχύτητα κυκλοφορίας τῶν ἀποθεμάτων του.

Τὸ Harvard (Bureau of Business Research), ὅπως καὶ τὸ Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, δίδει ἐνδεικτικῶς τοὺς κάτωθι δείκτας ταχύτητος κυκλοφορίας διὰ τὰ ἑξῆς εἶδη :

Ἀποικιακὰ	9,3	
Εἶδη αὐτοκινήτων	4,5	
Grands magasins μὲ κύκλον ἐργασιῶν ἀνώτερον τοῦ 1 ἐκ. \$	3,6	
Grands magasins μὲ κύκλον ἐργασιῶν κατώτερον τοῦ 1 ἐκ. \$	2,3	
Ἵποδήματα	1,9	
Κοσμήματα	0,9	κ.ο.κ.

4. Πλὴν τῶν ἔμπορευσίμων, δυνάμεθα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ ἐξαγάγωμεν δείκτην μέσης διαρκείας ἀλλὰ καὶ κυκλοφορικῆς ταχύτητος τῶν παρεχομένων πρὸς τοὺς πελάτας πιστώσεων.

Λογαριασμός « Χρεῶσται »

— Απαιτήσεις εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς χρήσεως	500	— Εἰσπραχθεῖσαι ἀπαιτήσεις	4.500
— Νεαὶ ἀπαιτήσεις μας (ἐκ πωλήσεών μας)	5.000	— Ἐπισηφαλεῖς ἀπαιτήσεις	300
		— Ἀσφαλεῖς ἀπαιτήσεις εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως	700
	<u>5.500</u>		<u>5.500</u>

Ὁ μέσος ὄρος τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου ὑπολοίπου ἔσεται :

$$\frac{500 + 700}{2} = 600$$

Ἐὰν ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν ἀπαιτήσεων ἀφαιρέσωμεν τὸ κατὰ τὸ κλείσιμον τοῦ λογαριασμοῦ ὑπόλοιπον τούτου, ἦτοι :

$$5.500 - 700 = 4.800$$

τοῦτο δὲ διαιρέσωμεν διὰ τοῦ μέσου ὄρου τῶν ὑπολοίπων, ἔχομεν τὸν δείκτην τῆς κυκλοφοριακῆς ταχύτητος τῶν παρεχομένων πιστώσεων. Ἦτοι :

$$\text{ταχύτης} = \frac{4800}{600} = 8$$

καὶ ἄρα :

$$\text{Διάρκεια} = \frac{600 \times 365}{4800} = 45 \text{ ἡμέραι.}$$

Ἡ σημασία τοῦ δείκτου τούτου εἶναι πρόδηλος, καθ' ὅσον ἐπιτρέπει τὸν ἔλεγχον τῆς ἀσκουμένης ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως πιστοδοτικῆς πολιτικῆς, δηλαδὴ τὴν ἐπιλογὴν τῆς πελατείας, τὸν καθορισμὸν τῶν ποσῶν καὶ τοῦ χρόνου τῶν πιστώσεων κ.ο.κ.

Ὡς μέσα ἐπιταχύνσεως τῆς ταχύτητος ρευστοποιήσεως τῶν χορηγηθεισῶν πιστώσεων προτείνονται :

α) Ἡ προεξόφλησις τῶν γραμματίων.

β) Ἡ παραχώρησις ἐκπτώσεων εἰς τοὺς καταβάλλοντας πρὸ τῆς λήξεως ἢ ἀγοράζοντας τοῖς μετρητοῖς κ.ο.κ.

Τὰ ὡς ἄνω μέσα ἐπιταχύνσεως, ὡς εἶναι φυσικόν, συνεπάγονται διὰ τὴν ἐπιχείρησιν προσθέτους ἐπιβαρύνσεις.

5. Τέλος καὶ ἡ ταχύτης κυκλοφορίας τῶν διαθεσίμων τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξευρίσκεται διὰ τῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ μέσου ὄρου τῶν ὑπολοίπων τῶν λογαριασμῶν Ταμείου, Καταθέσεων, Ταμειυτηρίου καὶ τοῦ συνόλου τῶν πληρωμῶν, ἐντὸς χρονικοῦ τινος διαστήματος.

Ἡ διάρκεια κυκλοφορίας τῶν ἀποθεμάτων, ἀπαιτήσεων κλπ ἐξευρίσκεται καὶ εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. καθ' ὃν καὶ εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἐν τούτοις, ἐπὶ βιομηχανίας, ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διαρκείας τῆς κυκλοφορίας ἀσκοῦν :

α) Ἡ αἰσθητὴ συμμετοχὴ τῆς παγίας περιουσίας εἰς τὴν ὄλην περιουσιακὴν διάρθρωσιν.

β) Ἡ ποικιλία τῶν ἀποθεμάτων.

6. Ὁ δείκτης τῆς ταχύτητος κυκλοφορίας, συσχετιζόμενος πρὸς τὸ ποσοστὸν τῶν ἀποτελεσμάτων, μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἀποδοτικότητος¹ τῆς ἐπιχειρήσεως δι' ἑτέρου τρόπου. Ἦτοι :

$$\frac{\text{Κέρδος}}{\text{Κύκλος ἐργασιῶν}} = \frac{100.000}{1.000.000} = 10 \%$$

« Ποσοστὸν ἀποτελέσματος ».

$$\frac{\text{Κύκλος ἐργασιῶν}}{\text{Ἐπενδεδυμένον εἰς κυκλοφορικὰ κεφάλαιον}} = \frac{10.000.000}{5.000.000} = 2$$

« Δείκτης ταχύτητος κυκλοφορίας ».

« Ποσοστὸν ἀποτελεσμάτων » × « Δείκτην ταχύτητος » = Ἐποδοτικότης, ἧτοι : $10 \% \times 2 = 20 \%$.

7. Ἡ ταχύτης κυκλοφορίας εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι μεγαλυτέρα παρὰ εἰς τὰς βιομηχανικὰς, καὶ τοῦτο, διότι εἰς τὰς τελευταίας ὁ ρυθμὸς κυκλοφορίας τῆς εἰς ὑψηλόν, κατὰ κανόνα, ποσοστὸν συμμετεχούσης παγίας περιουσίας εἶναι βραδύτατος.

Ἡ αὐξομειώσεις τῆς ταχύτητος κυκλοφορίας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ὀφείλεται εἰς τὰ ἑξῆς κύρια αἷτια :

— Εἰς τὰς οἰκονομικὰς διακυμάνσεις.

1. Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀποδοτικότητος βλ. κατωτέρω.

— Εἰς τὴν ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως πολιτικῆν παραγωγῆς καὶ πωλήσεων.

— Εἰς τὴν ἐνδεχομένην ἐπέκτασιν τῶν ἐγκαταστάσεων.

α) *Ἡ ἐπίδρασις τοῦ οικονομικοῦ κύκλου.*

Εἰς περίοδον οικονομικῆς ἀνθήσεως αἱ ἐν γένει ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως παγίας περιουσίας αὐξάνουν ὑπερμέτρως τὸν κύκλον ἐργασιῶν των, ἄνευ αἰσθητῆς αὐξήσεως τῶν κυκλοφορούντων περιουσιακῶν στοιχείων. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει εἰς περίοδον κρίσεως¹.

β) *Ἡ πολιτικὴ παραγωγῆς καὶ πωλήσεων.*

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἀνώτατος κύκλος ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι συνάρτησις τῆς ἐντάσεως τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ ταύτης καὶ δὲν δύναται ν' ἀνέλθῃ πέραν ὠρισμένου ὁρίου. Ἐπίσης ἡ αὐξήσις τῆς ταχύτητος κυκλοφορίας στενωῶς συνδέεται μετὰ τῶν σταθερῶν καὶ μεταβλητῶν ἐξόδων τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἄρα ὁ κύκλος ἐργασιῶν δύναται διὰ τῆς καταλλήλου πολιτικῆς πωλήσεων νὰ ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου, ἔνθα ἡ μείωσις τῶν σταθερῶν ἐξόδων συνεπείᾳ ἠϋξημένης παραγωγῆς συμψηφίζεται μετὰ τὴν αὐξήσιν τῶν μεταβλητῶν τοιούτων.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου τὸ κέρδος τὸ ἐπιτυγχανόμενον συνεπείᾳ τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς κυκλοφορίας καλύπτεται ἀπὸ τὴν ζημίαν τὴν προκαλουμένην συνεπείᾳ τῶν ἐπαχθῶν ὄρων παραγωγῆς.

γ) *Ἡ ἐπέκτασις τῶν ἐγκαταστάσεων.*

Αἱ ἐπεκτάσεις τῶν ἐγκαταστάσεων συνεπάγονται τὴν μείωσιν τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας καὶ τὴν αὐξήσιν τῆς παγίας. Ἡ αὐξήσις αὕτη τῆς παγίας περιουσίας κατ' ἀρχὰς μὲν περιορίζει τὴν ταχύτητα τῆς κυκλοφορίας, ἐν συνεχείᾳ ὁμως, διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς παραγωγῆς, ἐπέρχεται αὐξήσις ταύτης.

Τὴν ἔντασιν χρησιμοποίησεως τῶν ἐγκαταστάσεων μετροῦμεν δι' εἰδικῶν δεικτῶν *ταχύτητος κυκλοφορίας τοῦ παγίου ἐνεργητικοῦ.*

Οὗτοι ἐξευρίσκονται διὰ τῆς συγκρίσεως τοῦ συνολικοῦ κύκλου ἐργασιῶν πρὸς τὸ ποσὸν τῆς παγίας περιουσίας =

$$\frac{\text{Κύκλος ἐργασιῶν}}{\text{παγία περιουσία}}$$

1. Ὁ W. Prion, εἰς τὸ ἔργον του Die Lehre von Wirtschaftsbetriebs, II, Band, σελ. 101, λέγει ὅτι ἡ βαρεῖα γερμανικὴ βιομηχανία κατὰ τὴν περίοδον τῆς οικονομικῆς ἐντάσεως (1928—1929) παρουσίασε ταχύτητα κυκλοφορίας 0,82, ἐνῶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς κρίσεως (1930—1931) 0,47.

Ἐὰν ἡ σχέσις αὐτῆ εἶναι, φέρ' εἰπεῖν, 7:1, τοῦτο ὑποδηλοῖ ὅτι πώλησις ἀγαθοῦ ἀντὶ 7 δραχ. ἐπετεύχθη μὲ ἀκίνητοποιηθέντα μέσα 1 δραχμῆς. Συγκρίνοντας τὴν σχέσιν ταύτην πρὸς προγενεστέρως κτηθείσαν, φέρ' εἰπεῖν, 5:1, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ρυθμὸς τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἐγκαταστάσεων ἐνετάθη.

Ἡ σχέσις μεταξὺ κύκλου ἐργασιῶν καὶ παγίας περιουσίας χρησιμεύει οὐ μόνον διὰ συγκρίσεις μεταξὺ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων (*ὁριζοντία σύγκρισις*), ἀλλὰ καὶ διὰ συγκρίσεις ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιχειρήσει καὶ κατὰ διάφορα χρονικὰ σημεῖα (*κάθετος σύγκρισις*).

§ 3.—Αἱ δύο ἀπόψεις τῆς κυκλοφορίας (ἐξοδα - ἔσοδα).

Γενικά.

1. Ἡ κυκλοφορία τῆς περιουσίας, ὡς ἤδη ἐλέχθη, οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰμὴ εἰς συνεχῆς μετασχηματισμὸς αὐτῆς. Κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ μετασχηματισμοῦ τούτου, ἡ χρησιμοποίησις, θυσία καὶ ἀνάλωσις δοθέντων περιουσιακῶν στοιχείων ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐπιτεύξεως, ἀποδόσεως καὶ παραγωγῆς ἐτέρων τοιούτων.

Αἱ πάσης φύσεως θυσίαι προσλαμβάνουν ἰδιαιτέρον χαρακτῆρα, ἀναλόγως τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τὰ ὅποια ἀφοροῦν. Οὕτω, π.χ., ἡ ἀφορῶσα τὰ πάγια περιουσιακὰ στοιχεῖα ἀνάλωσις εἶναι ἡ ἀπόσβεσις, αἱ ἀναλώσεις πρῶτων καὶ βοηθητικῶν ὑλῶν συνιστοῦν τὰ ἐξοδα ὕλης καί, τέλος, αἱ χρησιμοποίησις ἐργασίας καὶ ὑπηρεσιῶν πάσης φύσεως συνιστοῦν τὰ ἐξοδα ἐργασίας¹.

2. Ἐξ ἄλλου, αἱ ἀντίστοιχοι πρὸς τὰς θυσίας ἀποδόσεις, ἤτοι τὰ ἀνιστοιχῶς παραγόμενα προϊόντα (καὶ αἱ παρεχόμεναι ὑπηρεσίαι), συνιστοῦν τὰ ἐν γένει ἔσοδα².

Ἄλλοις λόγοις, ἡ ὅλη κυκλοφορία τῆς περιουσίας ἐρευνᾶται ἀπὸ δύο ἀντιθέτων ἀπόψεων. Γίνεται δὲ συμβατικῶς δεκτὸν ὅτι ἡ μὲν ἀποψις τῶν ἐξόδων, ὡς ἀναλώσεων καὶ θυσιῶν, ἀποτελεῖ τὸ ἀρνητικὸν σκέλος τῆς κυκλοφορίας, ἡ δὲ ἀποψις τῶν ἐσόδων, ὡς ἀποδόσεων καὶ ἐπιτεύξεων, συνιστᾷ τὸ θετικὸν σκέλος ταύτης.

1. Ἐφ' ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν ἀναλώσεων θὰ ἐπανέλθωμεν κατωτέρω, εἰς τὰ περὶ «κόστους καὶ κοστολογήσεως».

2. Τονίζεται ἀπὸ τοῦδε ὅτι ἀπὸ ἰδιωτικοοικονομικῆς ἀπόψεως τὸ μὲν ἔσοδον δὲν εἶναι πάντοτε πληρωμή, τὸ δὲ ἔσοδον δὲν εἶναι πάντοτε εἰσπράξις. Δηλαδή, δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἔσοδον ἄνευ πληρωμῆς (ὕπολογιστικά ἐξοδα, π.χ. τὸ τεκμαρτὸν ἐνοίκιον, αἱ ἀποσβέσεις κλπ.), ὅπως ἐπίσης δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἔσοδον ἄνευ εἰσπράξεως (ὕπολογιστικά ἔσοδα, π.χ. παραχθέντα καὶ μὴπω πωληθέντα προϊόντα ἢ ὑπηρεσίαι).

Ἔννοια καὶ κατηγορίαι τῶν ἐξόδων.

3. Ὑπὸ τὸν ὄρον ἐξόδον (*Spesa, frais, expense, Aufwand*) νοεῖται οὐχὶ πᾶσα ἀνάλωσις ἀξιών καὶ δικαιωμάτων, ἀλλὰ μόνον ἡ ὀμολογία καὶ κανονικοῦ μεγέθους ἡθελημένης τοιαύτης, ἔναντι—κατὰ κανόνα—ἀντιπαροχῆς καὶ ἀνταλλάγματος.

4. Τὰ ἐξοδα ἐν γένει διακρίνονται :

1. — *Ἀναλόγως τῆς ἀμέσου ἢ μὴ κοστολογικῆς συσχετίσεώς των πρὸς ὠρισμένον ἀντικείμενον*¹

(ἤτοι : βοηθητικὴν ὑπηρεσίαν, τμήμα παραγωγῆς, προϊόν ἢ τέλος ὀλόκληρον λειτουργίαν) :

α) Εἰς ἄμεσα ἢ καὶ εἰδικά (*frais directs, direct expenses, spese dirette*).

β) Εἰς ἔμμεσα ἢ καὶ γενικά (*frais indirects, indirect ἢ general ἢ overhead expenses, spese indirette*).

Ἄμεσα ἐξοδα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατευθύνονται ἀπ' εὐθείας πρὸς ὠρισμένα (κοστολογητέα) ἀντικείμενα (δηλαδή, τμήματα ἢ θέσεις κόστους, ἢ προϊόντα, ἢ ὁμάδας προϊόντων² κτλ.). Παράδειγμα ἄμεσων ἐξόδων εἶναι τὰ ἄμεσα ἡμερομίσθια, ἢ ἀξία τῶν πρώτων ὑλῶν³ κλπ.

Ἐμμεσα δὲ ἐξοδα εἶναι ἐκεῖνα ἅτινα δὲν κατευθύνονται ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς ὠρισμένα κοστολογητέα ἀντικείμενα, ἀλλὰ ἀναφέρονται εἰς πλείονα τοιαῦτα⁴.

Διασαφηνίζεται ὅτι εἶναι δυνατὸν ἄμεσα, ὡς πρὸς ὠρισμένον ἀντικείμενον κοστολογήσεως, ἐξοδα νὰ εἶναι ἔμμεσα ὡς πρὸς ἕτερα τοιαῦτα. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐξοδα ἄμεσα ὡς πρὸς ὠρισμένον τμήμα (βοηθητικὴν ὑπηρεσίαν ἢ παραγωγικὸν ἐργαστήριον)

1. Εἰδικώτερον, πρὸς ὠρισμένον κοστολογητέον ἀντικείμενον.

2. Περὶ θέσεων, φορέων κλπ. κόστους, ὄρα κατωτέρω περὶ κόστους καὶ κοστολογήσεως.

3. Αἱ πρῶται ὕλαι εἶναι ἄμεσα ἐξοδα, καθ' ὅσον συνιστοῦν ἀντικείμενα ἢ ὕλας κτηθείσας ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ προσωρισμένως νὰ ἐνσωματωθοῦν ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ παραγόμενα προϊόντα. Ὅρα συναφῶς καὶ ὀρισμὸν πρώτων ὑλῶν τοῦ Γαλλικοῦ Λογιστικοῦ Σχεδίου.

4. Φορολογικῶς ὡς γενικά ἐξοδα νοοῦνται ἐκεῖνα ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὴν κίνησιν καὶ λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως (Συμβ. Ἐπιμ. 408, 409/1941). Τὸ Ἐλεγκτ. Συνέδρ (1484/1942, 1140/1944) χαρακτηρίζει ὡς γενικά ἐξοδα : ἐπᾶσαν δαπάνην παραγωγικὴν τοῦ κέρδους ἐξυληρετοῦσαν τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῆς ἐπιχειρήσεως.

δυνατόν νά εἶναι ἔμμεσα ὡς πρὸς τοὺς φορεῖς (προϊόντα). Ἐπίσης, συνήθως, τὰ ἄμεσα—δι' ὠρισμένον βοηθητικὸν τμήμα—ἐξοδα δυνατόν νά εἶναι ἔμμεσα ὡς πρὸς τὰ παραγωγικὰ τμήματα. Ἐπὶ παραδείγματι, τὰ ἐξοδα τοῦ τμήματος ἐπισκευῶν εἶναι ἄμεσα μὲν ὡς πρὸς τοῦτο, ἔμμεσα δὲ ὡς πρὸς τὰ διάφορα παραγωγικὰ ἔργαστήρια.

II.—Ἀναλόγως τῶν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει βασικῶν λειτουργιῶν τὰς ὁποίας ἐξυπηρετοῦν¹:

α) Εἰς ἐξοδα ἀγορῶν ἢ γενικώτερον ἐφοδιασμοῦ. Ἦτοι ἐκεῖνα ἅτινα προκαλοῦνται κατὰ τὴν ἀπόκτησιν, ἰδίᾳ, τῶν πρώτων ὑλῶν.

β) Εἰς ἐξοδα τῆς παραγωγικῆς λειτουργίας καὶ ἐν γένει μετασχηματισμοῦ. Ἦτοι ἐκεῖνα ἅτινα διενεργοῦνται χάριν τῶν παραγωγικῶν μετασχηματισμῶν.

γ) Εἰς ἐξοδα τῆς ἐμπορικῆς λειτουργίας. Ἦτοι τὰ προκαλούμενα κατὰ τὴν ἐμπορικὴν δραστηριότητα καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν διάθεσιν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ προϊόντων².

1. Ὅρα συναφῶς τὰς ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ λογιστικοῦ σχεδίου προτεινομένης διακρίσεις.

2. Τὸ συνολικὸν κόστος διαθέσεως δύναται ν' ἀναλυθῇ εἰς τρεῖς βανικὰς κατηγορίας ἐξόδων. Ἦτοι:

α) Εἰς ἐξοδα διαρκῆ, ἀποβλέποντα εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐμπορικῆς λειτουργίας τῶν ἐπιχειρήσεων.

β) Εἰς ἐξοδα ἀποβλέποντα εἰς τὴν μελλοντικὴν διεύρυσιν τῆς καταναλώσεως καὶ τὴν σταθεροποίησιν τῶν προτιμῆσεων τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ.

γ) Εἰς ἐξοδα ἀποσκοποῦντα εἰς τὴν ἀσφάλισιν ἢ ἀντισφάλισιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἔναντι τῶν πάσης φύσεως κινδύνων τῆς ἐμπορικῆς λειτουργίας.

Ἡ πρώτη κατηγορία τῶν ἐξόδων, ἦτοι τὰ διαρκῆ ἐξοδα ἐμπορικῆς ὀργανώσεως, εἶναι ἐκεῖνη ἣτις ὑπερέχει εἰς ποσοστὸν κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ συνολικοῦ ἐμπορικοῦ κόστους. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην εἰδικώτερον περιλαμβάνονται:

αα) Τὰ ἐξοδα προσωπικοῦ.

αβ) Τὰ ἐξοδα χρήματος.

αγ) Τὰ ἐξοδα λόγῳ φορολογικῶν καὶ λοιπῶν ἐπιβαρύνσεων.

Ἡ δευτέρα κατηγορία τῶν ἐξόδων, ἦτοι τὰ ἐξοδα τὰ ἀποβλέποντα εἰς τὴν μελλοντικὴν διεύρυσιν τῆς ἀγορᾶς, περιλαμβάνει εἰδικώτερον:

αα) Τὰ ἐξοδα δημοσιότητας (ἦτοι διαφημίσεως, διαφωτίσεως, προπαγάνδας).

αβ) Τὰ ἐξοδα ἐμπορικῶν ἐκθέσεων.

Τέλος, εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν ἐξόδων, ἦτοι τὰ ἐξοδα ἀσφαλίσεως καὶ ἀντισφαλίσεως, περιλαμβάνονται εἰδικώτερον αἱ πάσης φύσεως ἀσφάλειαι ἔναντι διαφόρων κινδύνων ἀναγομένων εἰς τὴν ἐμπορικὴν λειτουργίαν.

Λεπτομερῶς περὶ τῆς ἀναλύσεως τοῦ κόστους διαθέσεως βλ. *Μ. Γεωργιάδου*, Τὸ κόστος διαθέσεως, Ἀθήναι 1957.

δ) Εἰς ἔξοδα *χρηματοοικονομικά*. Ἦτοι τὰ ἔξοδα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ἐξέυρξιν καὶ χρησιμοποίησιν τῶν ἀναγκαιούτων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν κεφαλαίων.

ε) Εἰς ἔξοδα *διοικητικά*. Ἦτοι ἐκεῖνα ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐπιχειρήσεως¹.

στ) Εἰς ἔξοδα τῶν *συμπληρωματικῶν* λειτουργιῶν. Ἦτοι ἔξοδα προκαλούμενα ἐπ' εὐκαιρίᾳ συμπληρωματικῶν καὶ δευτερευουσῶν δραστηριοτήτων.

Τὰ διάφορα εἶδη ἐξόδων², ἀγορῶν, παραγωγικά, ἐμπορικά, χρηματοοικονομικά, διοικητικά κλπ. δύνανται νὰ εἶναι εἴτε *ἄμεσα* ἢ *εἰδικὰ* (*spese speciali*), εἴτε *ἔμμεσα* ἢ *γενικά* (*spese generali*)³.

1. Τὸ κόστος *διοικήσεως* ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του ἐμφανίζει πάντοτε χαρακτηριστὴν ἐμμέσου κόστους, προστιθεμένου κατόπιν μερισμοῦ εἰς τὸ παραγωγικὸν ἢ ἐμπορικὸν ἢ χρηματοοικονομικὸν κόστος.

2. Βάσει στατιστικῶν στοιχείων τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων (Ἡ Ἑλληνικὴ Βιομηχανία, 1965), ἐπὶ 711 βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων τὸ ἔτος 1964, τὰ ἐν γένει ἔξοδα τῶν ὡς ἄνω ἐπιχειρήσεων ἐνεφάνιζον τὴν ἀκόλουθον ἑκατοστιαίαν σύνθεσιν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐξόδων. Ἦτοι :

Τὰ ἔξοδα χρηματοδοτήσεως ἐκάλυπτον	τὸ	18,70 %	τοῦ συνόλου τῶν ἐξόδων
» » διαθέσεως	»	τὸ 16,90 %	» »
» » διοικήσεως κλπ.	»	τὸ 43,70 %	» »
αἱ δὲ ἀποσβέσεις	»	τὸ 20,70 %	» »
		<u>100,00 %</u>	

3. Ἐν τῇ βιομηχανικῇ λογιστικῇ ἰδιαιτέρως ἐρευνῶνται αἱ κάτωθι τρεῖς κατηγορίαι ἐμμέσων ἢ γενικῶν ἐξόδων :

Γενικά ἐμπορικά ἔξοδα (Γ. Ε. Ε.).

Εἰς ταῦτα ἐνδεικτικῶς περιλαμβάνονται :

- Τὰ ἐνοίκια, οἱ φόροι, αἱ ἀσφάλειαι τοῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος.
- Οἱ μισθοὶ ὑπαλλήλων τοῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος, ὡς καὶ τὰ ἐν γένει ἔξοδα καὶ ὀδοπορικά τῶν *placiers*.
- Τὰ ἔξοδα συντηρήσεως καὶ ἀποσβέσεως τοῦ ὑλικοῦ τοῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος.

— Τὰ ἔξοδα συντηρήσεως καὶ ἀποσβέσεως τῶν μεταφορικῶν μέσων τῶν προωρισμένων διὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς κ.τ.τ.

Γενικά βιομηχανικά ἔξοδα (Γ. Β. Ε.).

Ὁμοίως ἐνδεικτικῶς ἐναυθὰ περιλαμβάνονται :

- Τὰ ἐνοίκια, οἱ φόροι, αἱ ἀσφάλειαι τοῦ ἐργοστασίου.
- Οἱ μισθοὶ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ἐργοστασίου.
- Τὰ ἔξοδα συντηρήσεως καὶ αἱ ἀποσβέσεις τῶν μηχανημάτων καὶ ἐγκαταστάσεων τοῦ ἐργοστασίου.
- Τὰ ἔξοδα συντηρήσεως καὶ ἀποσβέσεως τῶν μεταφορικῶν μέσων τοῦ ἐργοστασίου κ.τ.τ.

Γενικά διοικητικά ἔξοδα (Γ. Δ. Ε.).

Ἐνδεικτικῶς πάλιν ἀναφέρονται : Οἱ μισθοὶ τῆς γενικῆς διοικήσεως καὶ τοῦ

Τὰ γενικά έξοδα ύφίστανται τόσον ένα συσσωρευτικόν ἢ ἀθροιστικόν (overhead accumulation) ὅσον καὶ ένα μεριστικόν ἢ ἀναλυτικόν (overhead distribution) χειρισμόν. Ἰδιαιτέρας σημασίας εἶναι ἡ ἀναλυτικὴ διαδικασία τῶν γενικῶν βιομηχανικῶν έξόδων.

Ἡ τοιαύτη διαδικασία ἀφορᾷ ἰδιαίτατα τὴν τεχνικὴν τῆς Βιομηχανικῆς Λογιστικῆς¹. Ἐν τούτοις συνιστᾷ συγχρόνως τὴν οὐσίαν τῶν μεθόδων κοστολογήσεως, δι' ἃ καὶ θίγομεν ἐνταῦθα τὸ θέμα περιοριζόμενοι εἰς τὴν καθαρῶς ἰδιωτικοοικονομικὴν ἄποψίν του.

Ὁ ἀναλυτικὸς² χειρισμὸς τῶν γενικῶν βιομηχανικῶν έξόδων περιλαμβάνει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν καταμερισμὸν τῶν Γ.Β.Ε., ἥτοι τὴν διαίρεσίν των κατὰ τμήματα, ἢ θέσεις, ἢ κέντρα κόστους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν καταλογισμὸν εἰς τοὺς φορεῖς ἢ τὰ καθ' ἕκαστον ἀντικείμενα κοστολογήσεως.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ καταμερισμοῦ συντάσσεται τὸ λεγόμενον φύλλον μερισμοῦ (feuille de répartition).

Ἐξ ἄλλου, ὁ καταλογισμὸς τῶν Γ.Β.Ε. εἰς τοὺς φορεῖς ἀποτελεῖ τὴν μεταφορὰν, τρόπον τινά, τῶν έξόδων ἀπὸ τὰς θέσεις ἢ τμήματα κόστους πρὸς τοὺς φορεῖς ἢ ἀντικείμενα κόστους καὶ διενεργεῖται εἴτε ἀμέσως (δηλαδή, ἀπ' εὐθείας ἕκ τινος τμήματος εἰς

προσωπικοῦ γραμματείας, μελετῶν, γενικοῦ λογιστηρίου κ.τ.τ.

1. Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας εἰς τὸν τομέα τῆς Βιομηχανικῆς Λογιστικῆς καὶ Κοστολογήσεως παραλλήλως πρὸς τὴν προσπάθειαν τοῦ ἀκριβεστέρου καταμερισμοῦ καὶ ἐπιμερισμοῦ τῶν σταθερῶν έξόδων διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ πλήρους κόστους προϊόντος τινός (full costing) διευτυπώθη καὶ ἡ μέθοδος τῆς ἀμεσοποίησεως τῶν έξόδων καὶ τοῦ κόστους (direct costing). Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην εἰς τὸ κόστος παραγωγῆς τῶν προϊόντων περιλαμβάνονται μόνον τὰ μεταβλητὰ έξοδα τὰ ἀνατοσ φερόμενα εἰς ταῦτα, τὰ δὲ σταθερὰ έξοδα παραγωγῆς, διοικήσεως καὶ πωλήσεων θεωροῦνται ὡς έξοδα χρονικά, ἥτοι ἀναγόμενα εἰς ὠρισμένην περίοδον καὶ ὡς τοιαῦτα καλύπτονται ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπὸ κρίσιν περιόδου. Ἡ μέθοδος τοῦ Direct Costing ὡς δικαιολογίαν ἔχει ὅτι ὁ μέχρι σήμερον λογισμὸς τοῦ κόστους διὰ τοῦ ἐπιμερισμοῦ τῶν γενικῶν έξόδων μεταξὺ παραγομένων προϊόντων εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν οικονομικὴν θεωρίαν τῆς βιομηχανικῆς πράξεως, δεδομένου ὅτι ἡ τιμὴ προσφορᾶς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ὡς ἀφετηρίαν εἶχε τὸ πλήρες κόστος, πολλάκις δὲ ὁ τρόπος κατανομῆς καὶ ἐπιμερισμοῦ τῶν σταθερῶν έξόδων, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἦτο ὀρθολογικός, ἀπετέλει ἐμπόδιον διὰ τὴν μεγιστοποίησιν τοῦ κέρδους τῶν ἐπιχειρήσεων. Οἴτω εἰς τὰς Η.Π.Α. κατ' ἀρχὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς ἄλλας εὐρωπαϊκὰς χώρας ἤρχισε ἐφαρμοζομένη³ ἡ νέα μέθοδος τοῦ Direct Costing εἰς πλείστας μεγάλας βιομηχανίας. Ἀναλυτικῶς περὶ τῆς μεθόδου τοῦ Direct Costing βλέπε Gerard de Bodt, Direct Costing, Paris 1964. J. V. D. Tzé, Profit Planning through Volume - Cost Analysis, New York 1960. Cl. Nickerson εἰς Cost Accounting, New York 1954.

2. Ἐπὶ τοῦ ἀναλυτικοῦ χειρισμοῦ τῶν έξόδων διαθέσεως βλ. Μ. Γεωργιάδη, Κόστος διαθέσεως, Ἀθῆναι 1957, σελ. 41 - 70.

τὸν φορέα), εἴτε ἐμμέσως (δηλαδή, ἐξ ἑνὸς τμήματος πρὸς πολλοὺς φορεῖς) βάσει τοῦ φύλλου καταλογισμοῦ (feuille d'imputation).

Τὰ γενικὰ βιομηχανικὰ ἔξοδα δέον νὰ καταλογίζωνται ὀρθολογικῶς ἢ βάσει συντελεστῶν ἐξευρισκομένων πρὸ ἢ μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τῶν ἐξόδων. Ὁ καταλογισμὸς τῶν γενικῶν ἐξόδων εἰς τὰ ἀντικείμενα κοστολογήσεως γίνεται βάσει διαφόρων μεθόδων, ὧν παραθέτομεν ἀναλυτικὸν πίνακα εἰς τὰς σελίδας 350 καὶ 351.

III.—Ἀναλόγως τῆς ἀναγωγῆς των ἢ μὴ εἰς ὠρισμένην κοστολογικὴν περιόδον :

- α) Εἰς ἀναλωθέντα καὶ
- β) Εἰς μήπω ἀναλωθέντα.

Κοστολογήσιμα εἶναι μόνον τὰ ἀναλωθέντα ἔξοδα, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα (ὀφείλωνται, ἦτοι) δὲν κατέληξαν εἰσέτι εἰς πληρωμὴν. Ἐξ ἄλλου, τυχὸν προπληρωθέντα ἔξοδα δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ἀναλωθέντα καὶ συνεπῶς οὔτε καὶ κοστολογήσιμα, ἐφ' ὅσον δὲν ἀνάγονται εἰς τὴν ὑπὸ κρίσιν κοστολογικὴν περιόδον. Π.χ. προπληρωμὴ ἐνοικίου, ἡ φωτισμοῦ, ἡ ὑδρεύσεως κ.ο.κ.

1. Ἐρωτᾶται ὁμως : ποῖον μέγεθος παραγωγῆς θὰ πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸν ὀρθολογικὸν ἐπιμερισμὸν τῶν γενικῶν ἐξόδων ; Τὸ ἐπιτυγχανόμενον ἐκάστοτε πραγματικὸν ἢ τὸ ἀνώτατον (θεωρητικὸν) μέγεθος ; Ἐχομεν τὴν γνώμην ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιβαρύνωμεν τὴν ἐκάστοτε πραγματοποιουμένην παραγωγὴν μὲ τὸ σύνολον τῶν ἀναλωθέντων γενικῶν ἐξόδων, εἰμὴ μόνον ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιχείρησις ἐπιτυγχάνει τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς παραγωγικὴν ἀπασχόλησιν. Εἰς πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν θὰ πρέπει νὰ ἐπιβαρύνεται αὕτη δι' ἐνὸς ποσοστοῦ ἀναλόγου πρὸς τὴν πραγματοποιηθεῖσαν παραγωγὴν. Οὕτω, ἐπιχειρήσις μὲ πλείονα μηχανικὰ συγκροτήματα, ἐξ ὧν μέρος μόνον τελεῖ ἐν λειτουργίᾳ, ἢ καὶ μὲ ἐν μηχανήμα ὑποαπασχολούμενον λόγῳ ἐλλείψεως παραγγελιῶν, δὲν θὰ ἠδύνατο—ἐφ' ὅσον ἀπέβλεπεν εἰς τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τοῦ κόστους—νὰ ἐπιβαρύνῃ τὴν ἐπιτυγχανομένην παραγωγὴν τῆς μὲ ἔξοδα ἀντιστοιχοῦντα εἰς τὸ ἐν ἀργίᾳ τελοῦν τμήμα τῶν μηχανικῶν ἐγκαταστάσεών της. Καὶ διὰ τὰ εἰρηθὰ σαφέστεροι : Ἐάν συγκρότημα μηχανημάτων ἀξίας 20 000.000 ἔχη :

Σταθερὰ ἔξοδα

α) Ἀποσβέσεις	Δρχ.	2.000.000
β) Τόκους ἐπενδεδυμένου κεφαλαίου	»	1.200.000
γ) Ἔτερα σταθερὰ ἔξοδα	»	800.000
	Ἡτοι σύνολον	4.000.000

καὶ

Μεταβλητὰ ἔξοδα

α) Κινητηρίου δυνάμεως καθ' ὄραν	Δρχ.	4.200
β) Ἐργατικῶν	»	5.000
γ) Διάφορα	»	1.000
		10.200

καὶ ἐκ τῶν 8.100, φέρ' εἰπεῖν, ὧρῶν θεωρητικῆς ἐτήσιας ἐργασίας ἀπασχολήθη μό-

IV.— *Αναλόγως του εάν προορίζονται ή μή να καταλήξωσιν εις πληρωμήν :*

α) *Εις καταβληθέντα ή καταβλητέα και*

β) *Εις ύπολογιστικά (frais suppletives—kalkulatorische Aufwände),* άτινα παρὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν προορίζονται νὰ κατα-

νον 2.700 ὥρας ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐάν ἠκολουθεῖτο ἡ μέθοδος τῆς ἐπιβαρύνσεως τῆς πραγματοποιηθείσης παραγωγῆς (ἔστω μὲ 8 τεμάχια καθ' ὥραν) μὲ δλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν ἐξόδων, τὸ συνολικὸν κόστος θὰ ἀνήρχετο εἰς :

	Δρχ. 4.000.000
Σταθερὰ ἔξοδα	> 27.540.000
Μεταβλητὰ ἔξοδα (10.200 × 2.700)	> 31.540.000

καὶ τὸ κατὰ μονάδα κόστος εἰς : $\frac{31.540.000}{2.700 \times 8} = 1460$

Ἐνῶν ἐάν προβῶμεν εἰς ὀρθολογικὸν ἐπιμερισμὸν τῶν γενικῶν ἐξόδων ἐπιβαρύνοντες τὴν πραγματοποιηθείσαν παραγωγὴν μόνον μὲ τὸ ἀνάλογον ποσοστὸν τούτων τότε τὸ συνολικὸν κόστος θὰ ἀνήρχετο εἰς :

Σταθερὰ ἔξοδα :	$4.000.000 \times \frac{2.700}{8.100} = 1.333.330$
Μεταβλητὰ ἔξοδα :	$10.200 \times 2.700 = 27.540.000$
	28.873.330

καὶ τὸ κατὰ μονάδα κόστος εἰς : $\frac{28.873.330}{2.700 \times 8} = 1336$

Ἦτοι ἀναλυτικώτερον :

		Δαπάναι μὴ παραγωγικαὶ	Δαπάναι παραγωγικαὶ	Σύνολον
I. Σταθερὰ ἔξοδα	ῥΩραι ἐργασίας	$\frac{4.000.000}{8.100} \times 2.700 = -$	1.333.330	} = 4.000.000
	ῥΩραι ἀδρανείας	$\frac{4.000.000}{8.100} \times 5.400 = 2.666.670$	-	
			27.540.000	} = 27.540.000
II. Μεταβλητὰ ἔξοδα 10.200×2.700		2.666.670	28.873.330	

Διὰ τοῦ ὡς ἄνω τρόπου ἐπιτυγχάνεται μεγαλύτερα ἀκρίβεια κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ κόστους κυρίως εἰς περιόδους μειώσεως τῆς παραγωγῆς λόγω τεχνικῆς ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας, ὅποτε ὁ ἐπιχειρηματίας ἔχει ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ μετὰ τῆς μεγαλύτερας δυνατῆς ἀκρίβειας τὸ κόστος τῶν προϊόντων, εἰς τὸν ὅσον ὥστε νὰ ἡμπορῇ νὰ ρυθμίσῃ καὶ τὸ σημεῖον μέχρι τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ὑποχωρήσῃ κατὰ τὸν ἀνταγωνισμόν. Ἀντιθέτως, κατὰ τὴν συνήθη μέθοδον, ὅσῳκις μειοῦται ἡ παραγωγή, τὸ κόστος αὐξάνει, διότι τὰ συνολικὰ ἔξοδα καταμερίζονται εἰς μικρότερον ἀριθμὸν προϊόντων.

Ἐπίσης, ὁ ὡς ἄνω ὀρθολογικὸς τρόπος καταδεικνύει ἐκάστοτε πόσον στοιχίζει ἡ ἀργία. Τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο ἀποτελεῖ σπουδαῖον κριτήριον καὶ ὀδηγὸν διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς σκοπιμότητος ἢ μὴ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς παραγωγῆς. Τέλος ἡ μέθοδος αὕτη ἐπιτρέπει τὴν σύγκρισιν τοῦ κόστους τῆς μηχανικῆς ἐργασίας, κατὰ διαφόρους περιόδους, κατὰ προϊόντα καὶ κατὰ στάδια παραγωγικῆς διαδικασίας.

Ἐπὶ τοῦ τρόπου κατανομῆς τῶν γενικῶν ἐξόδων βλ. καὶ *L. de Minico, D. Amedeo, Saggi di Economia delle aziende, Milano 1912, σελ. 16.*

βληθούν, ἐν τούτοις ἐπιβαρύνουν τὸ κόστος τοῦ δοθέντος ἀντικειμένου. Π.χ. αἱ ἀποσβέσεις, τὸ τεκμαρτὸν ἐνοίκιον τοῦ ἰδιοκατοικουμένου ἀκινήτου τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁ τόκος τοῦ ἰδίου κεφαλαίου κ.ο.κ.¹.

*V. — Ἀναλόγως τοῦ ὀμαλοῦ ἢ μὴ τῆς ἐκτάσεως
τῶν ἀναλώσεων καὶ θυσιῶν :*

α) Εἰς τὰ ἀπλῶς (ἢ κανονικὰ ἢ ὀμαλὰ) ἔξοδα.

β) Εἰς τὰ (οὕτω καλούμενα) ἀνώμαλα ἢ οὐδέτερα ἔξοδα (Neutrale Aufwände), ἑξομοιούμενα πρὸς τὰς ζημίας. Ταῦτα, κατὰ Scmalenbach, εἶναι κατὰ κανόνα ἑξωεκμεταλλευτικά, ἔκτακτα καὶ ἔκτος τῆς ὑπὸ κρίσιν κοστολογικῆς περιόδου.

Ἐνίοτε, λόγῳ τῆς ἀνωμάλου διαμορφώσεώς του ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως, ἔξοδόν τι δὲν δύναται νὰ ἐνσωματωθῇ εἰς τὸ κόστος τοῦ προϊόντος, παρὰ μόνον μέχρι τοῦ μεγέθους ἐκείνου καθ' ὃ τοῦτο θεωρεῖται κανονικὸν καὶ ὀμαλόν. Π.χ. μία ἀπομείωσις (φύρα) πέραν τῆς συνήθους καὶ ὀμαλῆς ἐν τῷ κλάδῳ, ἢ ἔξοδα πειραματισμῶν, ἐρευνῶν ἢ δοκιμῶν πέραν ἐνὸς κανονικοῦ ποσοῦ, ἢ πρόσθετοι τόκοι λόγῳ ὑπερημερίας γραμματίων κλπ.², δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσουν ἔξοδα κοστολογήσιμα (δηλονότι στοιχεῖα τοῦ κόστους), καθ' ὅσον ταῦτα πραγματοποιιοῦνται καθ' ὑπέρβασιν τοῦ ὀμαλοῦ³.

1. Φορολογικῶς ἐκπίπτουν ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τὰ δεδουλευμένα ἔξοδα ἀνεξαρτήτως ἐὰν κατεβλήθησαν, ἐφ' ὅσον εἶναι ὀριστικά καὶ ἐκκαθαρισμένα. Βλ. καὶ ἀπόφ. Ἐλεγκτ. Συν. 313/1945.

2. Καὶ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον διὰ τῆς ἀποφάσεώς του 587/1949 ἀποφαίνεται ὅτι διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ καθαροῦ κέρδους ἐκπίπτουν τὰ ἔξοδα τὰ ἀσφαλίζοντα τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰς ταῦτα δὲν περιλαμβάνονται αἱ συνεπεῖαι καταδίκης καταβληθεῖσαι χρηματικαὶ ποιναί, τὰ δικαστικά ἔξοδα κλπ.

3. Τὸ πρόβλημα τοῦ κοστολογησίου ἢ μὴ τῶν ἐξόδων ἐμφανίζεται συχνότατα ἐν τῇ πράξει, καὶ δὴ εἰς τὸς ὑπὸ τοῦ κράτους διενεργουμένας κοστολογήσεις, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς καθιερώσεως διατιμῆσεως ἢ τῆς ἀσκήσεως ἐλέγχου διὰ τὴν τυχόν ὑπαρξιν ὑπερβολικοῦ κέρδους εἰς τὰς ὑπὸ τῶν πωλητῶν πραγματοποιουμένας ἐκάστοτε τιμὰς.

Τὸ Συμβούλιον Κόστους τοῦ Ἐμπορίου, ἐφαρμόζον τὸ ἄρθρ. 30 τῆς Ἀγορανομικῆς διατάξεως 128/51, δυνάμει τοῦ ὁποίου καθορίζεται ὅτι « .. κατὰ τὴν κοστολόγησιν ἀναγνωρίζονται τὰ ἀπαραίτητα ἔξοδα ... », παγίως ἀποφαίνεται ὅτι δὲν ἀναγνωρίζονται ὡς στοιχεῖα τοῦ κόστους: α) Οἱ τόκοι ὑπερημερίας γραμματίων καὶ ἐν γένει δανειῶν. β) Αἱ ἀπομειώσεις (φύρα) πέραν τῶν τεχνικῶς παραδεγεμένων ὀρίων. γ) Αἱ πρόσθετοι φορολογικαὶ ἐπιβαρύνσεις λόγῳ μὴ ἐμπροσθέντος δηλώσεως φόρων παραγωγῆς. δ) Τὰ ἔξοδα πειραματισμῶν, ἐρευνῶν, δοκιμῶν, πέραν τοῦ ἐν τῷ κλάδῳ συνήθους ποσοστοῦ. ε) Αἱ ἀποδόσεις τῶν πρώτων ὀλῶν αἱ κατὰ

VI.— *Ἀναλόγως τῆς ἐπιδράσεως τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως
ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν ἐξόδων*

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐξόδων ἀναλόγως τῆς ἐπιδράσεως τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἀναπτύξωμεν κατ' ἀρχὴν τὴν ἔννοιαν καὶ τὰς διακρίσεις τούτου :

Βαθμὸς Ἀπασχολήσεως

1. Ἀνωτέρω (σελ. 65 ἐπ.) καθωρίσαμεν τὴν ἔννοιαν τῆς τεχνικοοικονομικῆς ἰκανότητος ἢ *δυναμικότητος* (capacité, Kapazität) ἐπιχειρήσεώς τινος. Ἡ δυναμικότης αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκάστοτε ἐκ τοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως διατιθεμένου μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ.

Τὴν ἀνωτάτην ταύτην ἢ θεωρητικὴν ἰκανότητα, αἱ ἐπιχειρήσεις δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχουν, τόσον διὰ λόγους *τεχνικούς*, ὡς ἡ ἀνάγκη διακοπῆς ἕνεκα βλαβῶν ἢ συντηρήσεως τῶν μηχανῶν, ἢ ἡ ἐπιβράδυνσις τοῦ ρυθμοῦ πρὸς ἀποφυγὴν ἐργατικῶν ἀτυχημάτων, κ.ο.κ., ὅσον καὶ διὰ λόγους *οἰκονομικούς*, ὡς ἡ ἐπαχθεστέρα διαμόρφωσις τοῦ κόστους ἐπὶ ἐντατικῆς χρησιμοποίησεως τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, συνεπείᾳ δυσαναλόγων ἐπιβαρύνσεων τῆς παραγωγῆς, διὰ προσθέτου ἐργατικῆς ἀποζημιώσεως λόγῳ ὑπερωριῶν, δι' ἠϋξημένων ἀποσβέσεων ἢ ἐξόδων συντηρήσεως λόγῳ ὑπερβολικῶν μηχανικῶν φθορῶν, ἢ διὰ μεγαλυτέρου ποσοστοῦ κακοτέχνων προϊόντων λόγῳ τῆς ἐντάσεως τοῦ ρυθμοῦ ἐργασίας.

Πέραν ὁμως τῶν ἀνωτέρω αἰτίων, φύσεως ἐνδοεπιχειρηματικῆς, καὶ λόγοι ἐξωεπιχειρηματικοὶ—ὡς αἱ ἐπικρατοῦσαι ἐκάστοτε εἰς τὴν ἀγορὰν συνθῆκαι—ἀποτρέπουν συνήθως τὴν χρησιμοποίησιν τῆς πλήρους δυναμικότητος.

Οὕτω, ἐκ τῶν πραγμάτων προκύπτει ὅτι ἡ χρησιμοποιουμένη ἐκάστοτε δυναμικότης ἢ *βαθμὸς ἀπασχολήσεως* τῆς ἐπιχειρήσεως (degré d'activité—Beschäftigungsgrad) ἀποτελεῖ μόνον ἓν τμῆμα τῆς ἀνωτάτης ἢ *θεωρητικῆς δυναμικότητος*. Ἦτοι :

Βαθμὸς ἀπασχολήσεως =

$$= \frac{\text{Πραγματοποιουμένη ἐκάστοτε δραστηριότης}}{\text{Θεωρητικῶς δυναμένη νὰ ἐπιτευχθῇ τοιαύτη.}}$$

τεραι τῶν ἀναγνωριζομένων ὑπὸ τῆς ἐπισήμου ἀρχῆς. στ) Τὰ δικαστικά ἐξοδα διὰ παραβάσεις νομίμων διατάξεων. η) Τὰ ἐξοδα διὰ φιλανθρωπικούς καὶ κοινωνικῆς φύσεως σκοποῦς. θ) Ὁ φόρος ἐπιτεθεύματος ἢ ἕτεροι φόροι εἰσοδήματος.

2. Ὁ βαθμὸς ἀπασχολήσεως διακρίνεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς *τεχνικόν*, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς *συναλλακτικόν*.

Ὁ *τεχνικὸς* μετρεῖται εἴτε εἰς μονάδας παραγωγῆς, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ προϊόντος τυποποιημένου (π.χ. σιγαρέττα, πάγος, ἄλευρα κ.τ.τ.), εἴτε εἰς μονάδας ἐπεξεργασθείσης πρώτης ὕλης, καταβληθείσης ἐργασίας, ἀναλωθέντων καυσίμων κ.ο.κ., ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ παραγωγῆς μὴ ὁμοιομόρφου, καὶ δὴ προκειμένου περὶ ἀγαθῶν παραγομένων εἰς μεγάλην ποικιλίαν (π.χ. φαρμακευτικὰ εἶδη, εἶδη ζαχαροπλαστικῆς κ.ο.κ.).

Ὁ *συναλλακτικὸς* βαθμὸς ἀπασχολήσεως ἐξευρίσκεται διὰ τῆς συγκρίσεως τοῦ ἐπιτυγχανομένου ἐκάστοτε κύκλου ἐργασιῶν πρὸς τὸν προβλεπόμενον ἢ κανονικὸν ἢ συνήθη τοιοῦτον. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν αἱ μηνιαῖαι εἰσπράξεις Τραπεζῆς τινός, ὑπὸ σταθερὸν τιμάριθμον, εἶναι 20 ἑκατομμ. ἔναντι τῶν συνήθων 40 ἑκατομμυρίων, λέγομεν ὅτι ὁ βαθμὸς ἀπασχολήσεως τῆς ἐν λόγω ἐπιχειρήσεως κατῆλθεν εἰς τὰ 50%. Ἡ τυχὸν ὑπὸ διάφορα ἐπίπεδα τιμῶν σύγκρισις τοῦ κύκλου ἐργασιῶν δὲν ἀποτελεῖ ἀσφαλὲς κριτήριον ἐξευρέσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀπασχολήσεως. Οὕτω, ξενοδοχειακὴ ἐπιχείρησις, διαθέτουσα 200 κλίνας μὲ ἡμερησίαν τιμὴν κλίνης δραχ. 50, δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ ἀνώτατον ὄριον ἡμερησίων εἰσπράξεων 10.000 δραχμῶν. Ἐὰν ἡ ὑξήσις τῆν τιμὴν τῆς κλίνης εἰς δραχ. 100 ἡμερησίως καὶ μειωθῇ ἡ ἀπασχολήσις τῆς εἰς 150 μόνον κλίνας, αἱ μὲν εἰσπράξεις τῆς θὰ ἐμφανίσουν αὐξήσιν κατὰ 5.000 δραχ., ἡ συναλλακτικὴ τῆς ὁμως δραστηριότης εἰς τὴν πραγματικότητα θὰ ἔχῃ μειωθῇ κατὰ 25% (ἦτοι ἀπὸ 200 εἰς 150 κλίνας). Τοῦτου ἕνεκα ἀσφαλέστερος τρόπος ἐξευρέσεως τοῦ συναλλακτικοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς ἐκάστοτε διατιθεμένης ποσότητος ἀγαθῶν ἢ τῆς συγκρίσεως τῶν παρεχομένων ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν ἐκάστοτε θεωρητικὴν ἰκανότητα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐτεροι κατηγορίαι τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως εἶναι:

Ὁ *ἀνώτατος* (maximum) ἢ θεωρητικὸς, ὁσάκις ἡ ἐπιχείρησις κατεξαντλῇ ὀλόκληρον τὴν παραγωγικὴν ἢ συναλλακτικὴν τῆς ἰκανότητα, δηλαδὴ ἐπιτυχάνῃ συντελεστὴν 100%.

Ὁ *κανονικὸς* (activité normale), ὅστις ἀποτελεῖ ποσοστὸν τῆς ἀνωτάτης ἀπασχολήσεως, εἶναι δὲ ὁ συνήθως ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως πραγματοποιούμενος.

Ὁ *ἄριστος* (optimal), ὅστις εἶναι ἐκεῖνος καθ' ὃν ἡ ἐπιχείρησις πραγματοποιεῖ τὸ εὐνοϊκώτερον αὐτῆς κόστος. Εἰς τὸν βαθμὸν

τοῦτον ἐπιτυγχάνεται ὁ οικονομικώτερος συνδυασμὸς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ὡς ἄνω ἀρίστου βαθμοῦ ἀπασχολήσεως τείνουν, ὡς εὐνόητον, αἱ προσπάθειαι τῆς ἐπιχειρήσεως.

3. Οὕτω, βάσει τοῦ ἀνωτέρω κριτηρίου τὰ ἔξοδα διακρίνονται :

— Εἰς σταθερὰ (fixes, ἢ fissi, fixed) καὶ

— Εἰς μεταβλητὰ (variables, mobili).

Σταθερὰ ἔξοδα¹ εἶναι ἐκεῖνα ὧν τὸ μέγεθος παραμένει κατὰ κανόνα σταθερὸν—εἰς τὰς διαδοχικὰς κοστολογικὰς περιόδους—ἀσχέτως τῆς μεταβολῆς τῆς παραγωγικῆς ἢ συναλλακτικῆς δραστηριότητος τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὰ σταθερὰ ἔξοδα, ἔχοντα κατ' ἐξοχὴν *χρονικὸν*² χαρακτῆρα, συμπίπτουν συνήθως μὲ τὰ γενικὰ ἔξοδα διοικήσεως (Γ.Ε.Δ.).

Τονίζομεν ὅμως ὅτι τὰ κατὰ κανόνα σταθερὰ ἔξοδα, πέραν ὀρισμένου σημείου αὐξήσεως τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως, ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τούτου. Οὕτω, π.χ. ἐὰν ἡ παραγωγικὴ δραστηριότης αὐξηθῇ ὑπερμέτρως, τότε θὰ ἀπαιτηθῇ ἐπέκτασις τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ὡς ἐκ τούτου αὐξήσις τῶν ἐνοικίων, πρόσληψις νέων ὑπαλλήλων καὶ κατὰ συνέπειαν αὐξήσις μισθῶν κ.τ.τ. Ὡς ἐκ τούτου τὰ ἔξοδα ταῦτα θὰ ἔδει νὰ ἀποκαλοῦνται ὀρθότερον *ἡμισταθερὰ* (frais semi-fixes, semi-fixed).

Μεταβλητὰ ἔξοδα εἶναι, ἀντιθέτως, ἐκεῖνα ἅτινα μεταβάλλονται κατὰ κατὰ κανόνα, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως³.

1. Ὁ *Lang*, εἰς τὸ *Cost Accountant Handbook*, ἔκδ. Ronald, N York 1945, σελ. 99, λέγει ὅτι «σταθερὰ ἔξοδα εἶναι ὅλα ἐκεῖνα ἅτινα εἶναι συνάρτησις τοῦ χρόνου καὶ ἅτινα πραγματοποιοῦνται, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἀπασχόλησις εἶναι ἰση πρὸς τὸ μηδέν».

2. Οἱ Γερμανοὶ (ἰδίᾳ ὁ M. R. Lehmann) διακρίνουν ἔξοδα σταθερὰ :

α) Ἀπὸ ἀπόψεως χρονικῆς (fixe Kosten). Ταῦτα εἶναι ἄσχετα πρὸς τὴν ἀπασχόλησιν. Π.χ. αἱ ἀποσβέσεις τῶν κτιρίων.

β) Ἀπὸ ἀπόψεως μονάδος παραγωγῆς (konstante Costen), κατὰ κανόνα, τὰ ἡμερομισθία.

γ) Ἀπὸ ἀπόψεως ὀρισμένης παραγγελίας (feste Kosten). Ὅρα καὶ *I. Χρυσόκρη*, Τεχνικὴ Κοστολογήσεως, Ἀθήναι 1958.

β. Τὰ μεταβλητὰ ἔξοδα εἶναι περισσότερο ἐξατομικευμένα καὶ προσδιορίσιμα προκειμένου περὶ κόστους παραγωγῆς παρὰ περὶ κόστους διαθέσεως. Οὕτω, τὸ κόστος τῆς πρώτης ὕλης τῆς ἐνσωματωμένης εἰς ἐκάστην μονάδα προϊόντος ἀποτελεῖ ἔξοδον ἀναλογικὸν καλῶς κοθωρισμένον, ἐνῶ τὰ ἀναλογικὰ ἔξοδα τὰ περιλαμβανόμενα

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΒΙΩΜΗΧΑΝΙΚΩΝ¹ (Γ. Β. Ε.)

Μέθοδοι καταλογισμού βάσει :

1. Άξιας της άμεσου έργασίας

$$\frac{\text{Γ. Β. Ε.}}{\text{Άμεσα ήμερομισθία}} = \frac{\text{Ποσοτόν τοίς } \frac{\%}{\text{ο}} \text{ γενικῶν βιομ. έξοδων ἀναλογούντων εἰς ἑκάστην νομισματικὴν μονάδα ἄμεσων ή-μερομισθίων.}}$$
2. Ὁρῶν άμεσου έργασίας.

$$\frac{\text{Γ. Β. Ε.}}{\text{ὠραι άμίσου έργασίας}} = \frac{\text{Ποσοτόν Γ. Β. Ε. καθ' ὠραν}}{\text{άμεσου έργασίας.}}$$
3. Ὁρῶν λειτουργίας μηχανῶν

$$\frac{\text{Γ. Β. Ε.}}{\text{ὠραι λειτουργίας μηχανῶν}} = \frac{\text{Ποσοτόν Γ. Β. Ε. καθ' ὠραν}}{\text{λειτουργίας μηχανῶν.}}$$
4. Μονάδων παραγομένων προϊόντων

$$\frac{\text{Γ. Β. Ε.}}{\text{μονάδες παραγωγής}} = \frac{\text{Ποσοτόν Γ. Β. Ε. κατά μονάδα παραγομένου προϊόντος.}}$$
5. Κόστους πρώτων ύλών

$$\frac{\text{Γ. Β. Ε.}}{\text{κόστος πρώτων ύλών}} = \frac{\text{Ποσοτόν τοίς } \frac{\%}{\text{ο}} \text{ Γ. Β. Ε. ἀνάλογον εἰς ἑκάστην νομισματικὴν μονάδα δαπάνης α' ύλῶν.}}$$
6. Ἀρχικοῦ κόστους²

$$\frac{\text{Γ. Β. Ε.}}{\text{ἀρχικῶν κόστους}} = \frac{\text{Ποσοτόν τοίς } \frac{\%}{\text{ο}} \text{ Γ. Β. Ε. ἀνάλογον εἰς ἑκάστην νομισματικὴν μονάδα συνολικῶν ὁμέσων δαπανῶν.}}$$
7. Ἀγοραίας τιμῆς τοῦ προϊόντος

$$\frac{\text{Γόχουσα τιμὴ προϊόντος Α}}{\text{Συνολικὴ τρέχουσα τιμὴ ὅλων τῶν προϊόντων (τῆς ἐπιχειρήσεως)}} = \frac{\text{Ποσοτόν τοίς } \frac{\%}{\text{ο}} \text{ γενικῶν έξοδων καταλογιζομένων εἰς τὸ προϊόν Α.}}$$
8. Συμπληρωματικῶν συντελεστῶν

$$\frac{\text{Πραγματοποιθέντα Γ. Β. Ε. — Μερισθέντα Γ. Β. Ε.}}{\text{ὠραι, μονάδες, ἢ ἀξία προϊόντος}} = \frac{\text{Συμπληρωματικὸς συντελεστῆς}}$$
9. Συνολικῶν συντελεστῶν

$$\frac{\text{Συντελεστῆς Γ. Β. Ε. ἐγκαταστάσεων}}{\text{Σύνολον ὠρῶν λειτουργίας, ἢ μονάδων παραγωγῆς, ἢ ἀξίας παραγωγῆς}} = \frac{\text{Συνολικὸς συντελεστῆς}}$$
10. Συντελεστοῦ κατά τμήμα

$$\frac{\text{Άμεσα ὡς πρὸς τὸ τμήμα Γ. Β. Ε. + Έμμεσα καὶ διή επιμερισθέντα ὡς πρὸς τὸ τμήμα Γ. Β. Ε.}}{\text{ὠραι ἢ μονάδες παραγωγῆς τμήματος ἢ ἀξία παραγωγῆς τμήματος}} = \frac{\text{Συντελεστῆς κατά τμήμα}}$$

Πότε ἐνδείκνυται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἑναντι μεθόδου

Ἐοάκις ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ τὸν κύριον παραγωγικὸν συντελεστὴν καὶ ἐφ' ὧσον δὲν ὀφίστανται σημαντικὰ διαφορῆήμερομισθίων Ἐοάκις ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ τὸν κύριον παραγωγικὸν συντελεστὴν καὶ ἐφ' ὧσον ὀφίστανται σημαντικὰ διαφορὰ καταβαλλομένων ἡμερομισθίων ἀποκλείουσι τὴν χρῆσιν μοπολήριον τῆς προηγουμένης μεθόδου.

Ἐοάκις ἡ μηχανικὴ ἐργασία ἀποτελεῖ τὸν κύριον παραγωγικὸν συντελεστὴν καὶ δὲν ὀφίστανται ὁμοιόμορφος σχέσις μεταξύ ὠρῶν μηχανικῆς καὶ ἀνθρώπινης ἐργασίας.

Ἐοάκις συναντᾶται κοζική παραγωγὴ ἐνὸς προϊόντος ἢ ὀλίγων προϊόντων μεγάλης ὁμοιομορφίας, ἥτις ἐπιτρέπει τὴν συσχέτισην κατὰ βάρος ἢ συντελεστοῦ (point system).

Λίαν εὐχρηστος μέθοδος διὰ τὸν ἐπιμερισμὸν τῶν Γ. Β. Ε. βάσει κόστους ὕλης. Ἐπισης ἐκεῖ ἐνθα γίνεται εἰδικὴ ἢ εἰς εἰδικὰ τμήματα ἐπεξεργασία πρώτων ὕλων.

Ἐοάκις ἡ δαπάνη πρώτων ὕλων καὶ ἡ δαπάνη ἡμερομισθίων ὄμοιο ἀκολουθοῦν ὁμοιόμορφον διαμόρφωσιν. Χρησιμοποιεῖται εἰς εἰδικὰ περίπτωσις.

Ἐοάκις ὀφίστανται συμπαράγωγα προϊόντα.

Ἐοάκις ἐχρησιμοποιεῖται πρότυπος συντελεστῆς καὶ ἡρεῖται ὁ καθορισμὸς τῶν παραγωγικῶν Γ. Β. Ε. Ἐπισης διὰ τὴν ἀξιολόγησιν τοῦ κόστους καθ' ὀρισμένην περίοδον ἀνευ τροποποιήσεως τῶν κυρίων συντελεστῶν.

Ἐοάκις τὸ προϊόν παράγεται κατὰ συνεχῆ παραγωγή, ἢ παράγεται διάφορα προϊόντα σχετιζόμενα πρὸς ἄλληλα λόγω ὁμοιομορφίας ἀναγκασιούτας χρόνου ἢ ποσοποβίας παραγωγῆς καθ' ἕκαστον στάδιον παραγωγικῆς διαδικασίας.

Ἐοάκις παράγονται διάφορα προϊόντα καὶ ὅπου ὁπάρχουν διαφορὰ κατὰ τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν.

*Οσάκις χρησιμοποιούνται συντελεστά κατά τμήμα και επιθυμούν να προσδιορίσουν εκδόως το κατά μονάδα κόστος. *Η έκεί ένθα αί άμεσα δαπάναι ημερομισθίων ως κχωρισμένον στοιχείον είναι αλιγώτερον εξακριβώσιμοι.

*Οσάκις οί συντελεσταί κατά τμήμα δέν είναι άκριβείς. Διηλοή προκειμένου περί τμημάτων με άνομοιογάνες κόστους.

*Οσάκις είναι άναγκαίοι οί συντελεσταί κατά κέντρον κόστους και επιθυμούν να έχωσιν εδκόλον καθορισμόν του κόστους κατά μονάδα. *Η έκεί ένθα τα άμεσα ημερομισθία ως κχωρισμένον στοιχείον είναι αλιγώτερον εξακριβώσιμα.

*Οσάκις επιθυμούν ν' απαλειψώμεν από το κατά μονάδα κόστος η από την άξίαν της άπογραφής σταθεράς επιβαρόνους άφο. ρώσας υπερβάλλουσας παραγωγικήν ικανότητα. *Η έκεί ένθα επιθυμούν να εξισώσωμεν την κατά μονάδα επίπτωσιν των Γ.Β.Ε., έντός περιόδου έτών τιμών (πιθανώτατα έντός του οικονομικού κύκλου). *Η έκεί ένθα θέλωμεν να συσχετίσωμεν την επίπτωσιν των γενικών έξόδων με την εφαρμογήν πηθέδου standard cost.

*Ένταυθα συνδύζονται τα πλεονεκτήματα των ως άνω μεθόδων κανονικών συντελεστών με τα άντίστοιχα των άριαίων συντελεστών κέντρον κόστους.

Κόστος άμέσων ημερομισθ. τμήματος + Γ.Β.Ε. τμήματος = Όριαίος συντελεστής κόστους τμήματος
 ώραι ή μονάδες παραγωγής τμήματος ή άξία παραγωγής τμήματος

*Άμεσα ως προς το κέντρον κόστους Γ.Β.Ε. + έμμεσα και δι' έπιμερισθέντα ως προς το κέντρον κόστους Γ.Β.Ε. = Συντελεστής κέντρον κόστους
 ώραι, ή μονάδες, ή άξία παραγωγής του κέντρον κόστους

*Άμεσα ημερομισθία του κέντρον κόστους + άμεσα και έμμεσα Γ.Β.Ε. του κέντρον κόστους = Όριαίος συντελεστής κέντρον κόστους
 ώραι, ή μονάδες, ή άξία παραγωγής κέντρον κόστους

Προϋπολογισθέντα Γ.Β.Ε. βάσει κανονικής άπασχολήσως κανονική παραγωγή εις ώρας, άξίαν, ή μον. παραγωγής = Κανονικός συντελεστής

Κανονικά Γ.Β.Ε. = Συντελεστής κατά νομισματική μονάδα standard άμέσων ημερομισθίων
 άξία standards άμέσων ημερομισθίων

Κανονικά Γ.Β.Ε. = Συντελεστής κατά standards ώρας άμέσων εργασίας
 ώραι άμέσων εργασίας

Κανονικά Γ.Β.Ε. = Συντελεστής κατά standards ώρας λειτουργίας μηχανών
 standards ώραι λειτουργίας μηχανών

Πρότυπα (standards) άμεσα ημερομισθία + άμεσα και έμμεσα κατά τμήμα Γ.Β.Ε. κανονικού μεγέθους = Συντελεστής καθ' ώραν προτύπου (standard) παραγωγικής εργασίας
 πρότυποι (standards) παραγωγικοί ώραι

11. Όριαίου συντελεστού κόστους κατά μήνα

12. Συντελεστού δι' έκαστον κέντρον κόστους

13. Όριαίου συντελεστού κέντρον κόστους

14. Κανονικών συντελεστών
 Ειδικότερον:

α) Βάσει προτύπων (Standards) άμέσων ημερομισθίων.

β) Βάσει προτύπων (Standards) ώρων άμέσων εργασίας.

γ) Βάσει προτύπων (Standards) ώρων λειτουργίας μηχανών.

15. Προτύπων (Standards) παραγωγικών ώρων

1. Βλ. *Production Handbook*, New York 1947, σελ. 1944 έ.π.
2. *Άρχικόν κόστος (Prime cost) σημαίνει ένταυθα το άθροισμα κόστους πρώτων ύλων + κόστους άιμέ σου έργασίας.
3. * Ιστορικώς.
4. Λογιστικώς.

Ταῦτα ὑποδιαιροῦνται :

- *Εἰς ἀναλογικά* (frais proportionnels).
- *Εἰς αὐξοντα* (frais progressifs).
- *Εἰς φθίνοντα* (frais dégressifs).
- *Εἰς παλίνδρομα* (frais régressifs).

1) Ἐπιβεβαιωτικὰ εἶναι ἐκεῖνα ὧν τὸ συνολικὸν μέγεθος μεταβάλλεται εὐθέως, ἀναλόγως πρὸς τὸν βαθμὸν ἀπασχολήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Τοιαῦτα ἔξοδα εἶναι συνήθως τὰ τῶν πρώτων ὑλῶν, ἡμερομισθίων, κινητηρίου δυνάμεως, ὑδρεύσεως κλπ. Π.χ. διὰ τὴν παραγωγὴν 136 κιλῶν ἄρτου ἀπαιτοῦνται 100 κιλὰ ἀλεύρου, διὰ τὴν παραγωγὴν 272 κιλῶν ἄρτου θὰ ἀπαιτηθοῦν 200 κιλὰ ἀλεύρου κ.ο.κ.

Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι ἀπολύτως ἀναλογικὰ ἔξοδα δὲν ὑφίστανται, εἴτε ἐκ λόγων καθαρῶς τεχνικῶν, εἴτε καὶ ἐκ λόγων οἰκονομικῶν. Οὕτω, ἐπὶ μεγαλυτέρων ποσοτήτων πρώτων ὑλῶν ὑφισταμένων ἐπεξεργασίαν ἐμφανίζονται, ἀναλογικῶς, ὀλιγότερα ἀπομειώσεις (φύραι).

2) *Αὐξοντα* ἢ *προοδευτικὰ* εἶναι ἐκεῖνα τῶν ὁποίων τὸ συνολικὸν μέγεθος αὐξάνει μὲ συντελεστὴν μείζονα τοῦ τῆς αὐξήσεως τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως. Π.χ. αἱ ἀποσβέσεις καὶ ἐν γένει φθοραὶ καθίστανται συνήθως αὐξουσαι σὺν τῇ ἐντάσει τῆς παραγωγῆς. Ἐπίσης ἡ ὑπερέντασις τοῦ ρυθμοῦ τῆς παραγωγῆς συνεπάγεται τὴν αὐξήσιν τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἐλαττωματικῶν ἢ ἀκαταλήλων προϊόντων κλπ.

μενα εἰς τὸ κόστος διαθέσεως ἀποδεικνύονται in concreto οὐχὶ ἀναλόγως ἀλλὰ δυσαναλόγως μεταβαλλόμενα.

Νεώτεροι ἔρευναι—βλ. *Fabrizi C.* εἰς *Struttura e costi della distribuzione*, Milano 1955. *Lezioni per analisti di mercato raccolte dal dott. Luigi Piegaccioni*, σελ. 370 ἐπ.—ὠδήγησαν εἰς τὴν περαιτέρω διάκρισιν τῶν τοιούτων μεταβλητῶν ἐξόδων ἐν σχέσει πρὸς τὴν αἰτίαν τοῦ μεταβλητοῦ τούτων.

Οὕτω, ὑπάρχουν ἔξοδα μεταβλητά, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται λόγῳ μεταβολῆς τῶν ποσοτήτων, καὶ ἕτερα, ἅτινα μεταβάλλονται λόγῳ ἀλλαγῆς τῆς ἀξίας τούτων.

Ἐπιβεβαιωτικὰ εἶναι ἐκεῖνα ὧν τὸ συνολικὸν μέγεθος αὐξάνει μὲ συντελεστὴν μείζονα τοῦ τῆς αὐξήσεως τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως. Π.χ. αἱ ἀποσβέσεις καὶ ἐν γένει φθοραὶ καθίστανται συνήθως αὐξουσαι σὺν τῇ ἐντάσει τῆς παραγωγῆς. Ἐπίσης ἡ ὑπερέντασις τοῦ ρυθμοῦ τῆς παραγωγῆς συνεπάγεται τὴν αὐξήσιν τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἐλαττωματικῶν ἢ ἀκαταλήλων προϊόντων κλπ.

Ἐπὶ παραδείγματι, τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς (χιλιομετρικὸς τόννος) ἢ οἱ δασμοὶ οἱ ἐπιβαλλόμενοι ἐπὶ τῆς φυσικῆς ποσότητος (βάρους ἢ τεμαχίου κλπ.) ἢ ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας ἢ ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν πωλουμένων τεμαχίων κ.ο.κ., εἶναι ἔξοδα μεταβλητά οὐδεμίαν ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν τιμὴν τῶν ἐμπορευμάτων, ἐνῶ αἱ προμήθειαι, αἱ μεσιτεῖαι, ὁ Φ.Κ.Ε., οἱ δασμοὶ ad valorem, τὰ τραπεζικὰ ἔξοδα κ.ο.κ. εἶναι ἔξοδα μεταβλητά, τὰ ὁποῖα σχετίζονται πρὸς τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς ἢ τὴν τιμὴν τῆς πωλήσεως. Πλείονα βλέπε εἰς μελέτην μας. *Τὸ Κόστος Διαθέσεως*, Ἀθήναι 1957, σελ. 29.

*Αρα, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἐπιβαρύνεται μὲ ἐργα-
τικὰ κατὰ μονάδα :

Ἐπὶ παραγωγῆς	100 μονάδων	Δρχ.	5,60
»	»	150	»
»	»	180	»

Δηλαδή, τὰ ἔξοδα ἡμερομισθίων ἐν προκειμένῳ καθίστανται
παλίνδρομα, ἀναλόγως τοῦ ἐκάστοτε βαθμοῦ ἀπασχολήσεως.

4. Διὰ τοῦ κατωτέρω¹ πίνακος καταδεικνύεται ἡ ἐπίδρασις
τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς σχέσεως
μεταξὺ σταθερῶν καὶ μεταβλητῶν ἐξόδων. Πρὸς τοῦτο θεωροῦ-
μεν ὡς βέβαιον ὅτι τὰ ἔξοδα τῶν πρώτων ὑλῶν εἶναι ἀνάλογα,
ὅτι ἡ ἀνωτάτη ἀπασχόλησις τῆς ἐπιχειρήσεως δύναται νὰ φθάσῃ
τὰς 5.000 μονάδας ἐτησίως, ὅτι ἡ τιμὴ πωλήσεως τῶν 270 εἶναι
σταθερά, ὅτι τὰ ἀναλογικὰ κατὰ μονάδα ἔξοδα εἶναι 168 καὶ ὅτι
τὰ σταθερὰ εἶναι 240.000. Βάσει τῶν ἀνωτέρω τὰ συνολικὰ καὶ
κατὰ μονάδα ἔξοδα, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ ποσοστὰ κερδῶν, διαμορ-
φοῦνται διαφοροτρόπως.

*Ἐννοια καὶ κατηγορίαι τῶν ἐσόδων.

5. Ὑπὸ τὸν ὄρον *ἔσοδον* (produit - Ertrag - ricavo) νοεῖται
πᾶσα ἀπόκτησις ἀξιών καὶ δικαιωμάτων, ἐν γένει ἠθελημένη καὶ
—κατὰ κανόνα—ἐναντι παροχῆς καὶ ἀνταλλάγματος.

Ἐν τῇ πράξει συγγέονται τὰ ἔσοδα μὲ τὰς πάσης φύσεως
(χρηματικὰς) εἰσπράξεις τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἀποψις αὕτη στενῶς
ἐρμηνεύει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐσόδου, καὶ δὴ μόνον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς
τῆς χρηματικῆς πραγματοποιήσεώς του. Ἐν τούτοις ὁμως δὲν θὰ
πρέπει νὰ λησμονῆται —ὡς ἄλλωστε καὶ ἀνωτέρω ἐτονίσθη—ὅτι
ἔσοδον, ὑπὸ τὴν τεχνικὴν τοῦ ὄρου ἔννοιαν, ἐν τῇ Οἰκονομικῇ τῶν
Ἐπιχειρήσεων, ἀποτελοῦν τὰ πάσης φύσεως παραγόμενα προϊ-
όντα καὶ αἱ παρεχόμεναι ὑπηρεσίαι.

Τούτου ἕνεκα νομίζομεν ὅτι εἶναι σκόπιμον νὰ διακρίνωμεν
τὸν ὄρον *ἔσοδα* (οἰκονομικὰ ἔσοδα) ἀπὸ τὸν ὄρον *εἰσπράξεις* (χρη-
ματικὰ ἔσοδα). Πράγματι, ἐν τῇ παραγωγικῇ διαδικασίᾳ ἀναλί-
σκονται οἱ συντελεσταὶ παραγωγῆς (πάσης φύσεως ἔξοδα) καὶ
ἀποκτιῶνται ἀντίστοιχα προϊόντα καὶ ὑπηρεσίαι. Τὰ ἐν λόγῳ
προϊόντα καὶ ὑπηρεσίαι συνιστοῦν τὸ *οἰκονομικὸν ἔσοδον*, ὅπερ ἐν
συνεχείᾳ ρευστοποιούμενον μετατρέπεται εἰς *χρηματικὸν ἔσοδον*.

1. Pauwels, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 115.

Παράγωγη		Συνολικά έξοδα			Άποτέλεσμα		Έξοδα κατά μονάδα			
Ποσότης	Τιμή πώλησης	Έντασις παραγωγής (παράγωγος) (αριθμός άνω)	Σταθερά	Μεταβλητά		Κέρδη ή Ζημιά	Ποσοστό επί τοις %	Σταθερά	Μεταβλητά	Σύνολον
				Άναλογικά	Προσθευτικά					
0	0	0%	240 000	0	240 000	— 240 000	—	—	—	—
500	135.000	10%	240.000	84.000	324.000	— 180.000	—	480	168	648
1000	270.000	20%	240.000	168.000	408.000	— 138.000	—	240	168	408
1500	405.000	30%	240.000	252.000	492.000	— 87.000	—	160	168	328
2000	540.000	40%	240.000	336.000	576.000	— 36.000	—	120	168	288
2500	675.000	50%	240.000	420.000	660.000	+ 15.000	2,2 %	96	168	264
3000	810.000	60%	240.000	504.000	744.000	+ 66.000	8,1 %	80	168	248
3500	945.000	70%	240.000	588.000	828.000	+ 117.000	12,4 %	68,6	168	236,6
4000	1.080.000	80%	240.000	672.000	912.000	+ 168.000	15,5 %	60	168	228
4500	1.215.000	90%	240.000	756.000	996.000	+ 219.000	18 %	53,3	168	221,3
5000	1.350.000	100%	240.000	840.000	1.080.000	+ 270.000	20,1 %	48	168	216
5500	1.485.000	110%	240.000	924.000	1.234.000	+ 251.000	16,9 %	43,6	180,7	214,3
6000	1.620.000	120%	240.000	1.008.000	1.388.000	+ 232.000	14,3 %	48	191,3	231,3

→

Ἡ πρώτη φάσις τοῦ ἐσόδου ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τοῦ χρηματικοῦ ἐσόδου, ὅπερ δὲν θὰ ἠδύνατο κανονικῶς ν' ἀποκτηθῆ ἄνευ ταύτης.

Τὸ οἰκονομικὸν ἔσοδον ἐπιτυχάνεται εὐθύς ὡς συντελεσθῆ ἢ συνάρθρωσις τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης τὸ οἰκονομικὸν ἔσοδον παριστᾷ τὴν ὑλικὴν ἔκφρασιν τοῦ κόστους.

Ἡ μορφή αὕτη τοῦ ἐσόδου, παριστῶσα τὸν μετασχηματισμὸν τῶν ὑλῶν καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας εἰς ἀγαθὰ καὶ χρησιμότητας, ἀνταποκρίνεται μὲν πρὸς τὸ παραγωγικὸν κύκλωμα τῆς ἐπιχειρήσεως, οὐχὶ ὅμως καὶ πρὸς τὸ ποριστικὸν κύκλωμα, ἐφ' ὅσον δὲν συμπληροῦται διὰ τῆς πωλήσεως καὶ τῆς μετατροπῆς τοῦ κόστους εἰς εἰσπράξεις, ἤτοι εἰς ἔσοδον χρηματικόν.

Οὕτω ἡ ἔννοια τοῦ χρηματικοῦ ἐσόδου, δεσπίζουσα κατὰ τὴν ἔρευναν τοῦ φαινομένου τοῦ ἐσόδου, παραπλανᾷ καὶ παρασύρει τὴν πρᾶξιν εἰς τὴν ἀνωτέρω περιγραφείσαν σύγχυσιν.

Τὸ χρηματικὸν ἔσοδον παριστᾷ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τὴν εἰς αὐτὴν χρηματικὴν εἰσροήν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ κόστος ἐπιστρέφει εἰς ταύτην ὑπὸ τὴν ρευστὴν μορφήν του, ἀφοῦ προηγουμένως διήνησε πλήρως τὸν κύκλον τῶν ἐπενδύσεων. Οὕτω, τὸ χρηματικὸν ἔσοδον τὸ προκύπτει ἐκ τῶν πωλήσεων εἶναι ἡ περιληπτικὴ μορφή τῆς ἐπιχειρηματικῆς ἀνταλλαγῆς καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ δύο παραγόντων: ἀπὸ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἐσόδου — ὅπερ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας — καὶ ἀπὸ τὴν ἐνεργὸν ζήτησιν τῶν προϊόντων καὶ ὑπηρεσιῶν ἐκ μέρους τῆς καταναλώσεως.

6. Αἱ διακρίσεις τῶν ἐσόδων αἱ συνηθέστερον ἀπαντῶμεναι εἶναι:

1. — *Ἀναλόγως τῆς ὀργανικῆς συναρτήσεώς των πρὸς τὴν φύσιν τῆς δραστηριότητος τῆς ἐπιχειρήσεως:*

Εἰς ὀργανικά, ἐὰν τὰ ἔσοδα ἀπορρέουν ἐκ τῆς ὀργανικῆς δραστηριότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ εἰς ἀνόργανα, ἐφ' ὅσον προκύπτουν ἐκ πηγῶν ἐκτάκτων καὶ ἀνεξαρτήτων πρὸς τοὺς καθ'αυτὸ σκοποὺς ταύτης. Ἐπὶ παραδείγματι, ποσὸν εἰσπραχθὲν ἐκ τῆς ἐκποιήσεως ἀκινήτου ἢ τῆς πωλήσεως πεπαλαιωμένων μηχανημάτων ἀποτελεῖ ἀνόργανον ἔσοδον, ἐνῶ ποσὸν εἰσπραχθὲν ἐκ τῆς

πωλήσεως αγαθῶν, ἢ ἐκ τῆς παροχῆς ὑπηρεσιῶν κ.ο.κ., συνιστᾷ ὀργανικὸν ἔσοδον¹.

II.—'Αναλόγως τῆς ἀναγωγῆς των ἢ μὴ εἰς ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον (καθορισμοῦ ἐσόδων):

- α) Εἰς ἔσοδα κτηθέντα.
- β) Εἰς ἔσοδα μήπω κτηθέντα.

Κτηθένια ἔσοδα εἶναι τόσον τὰ εἰσπραχθέντα ὅσον καὶ τὰ εἰσπραχθησόμενα. Ἐξ ἄλλου, τυχὸν προεἰσπραχθέντα ἔσοδα (φέρε' εἶπεῖν ἐνοίκια, τόκοι κ.ο.κ.) δὲν θεωροῦνται ὡς ἀποκτηθέντα καὶ ἄρα δὲν ἀνάγονται εἰς τὴν ὑπὸ κρίσιν περίοδον.

III.—'Αναλόγως τοῦ ἐὰν προσρῖζωνται ἢ μὴ γὰ καταλήξωσιν εἰς εἰσπραξίν:

- α) Εἰς ἔσοδα εἰσπρακτέα.
- β) Εἰς ἔσοδα ὑπολογιστικά.

Εἰς τὴν τελευταίαν κατηγορίαν περιλαμβάνονται αἱ ἐσωτερικαὶ παροχαὶ ἀπὸ παραγωγικῆς τινος φάσεως εἰς ἑτέραν τοιαύτην ἢ ἀπὸ δοθέντα κλάδου ἐκμεταλλεύσεως εἰς ἕτερον τοιοῦτον. Ἐπὶ παραδείγματι, εἰς μίαν γεωργοκτηνοτροφικὴν ἐπιχείρησιν, ἢ ἀξία τῆς κόπρου τῆς κτηνοτροφικῆς ἐκμεταλλεύσεως, τῆς χρησιμοποιοῦμένης ὡς λίπασμα διὰ τὴν γεωργικὴν καλλιέργειαν, ἀποτελεῖ ἔσοδον μὲν ὑπολογιστικὸν διὰ τὴν κτηνοτροφικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἔξοδον δὲ ὑπολογιστικὸν διὰ τὴν γεωργικὴν τοιαύτην.

IV.—'Αναλόγως τοῦ ὁμαλοῦ ἢ μὴ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἀποκτωμένου ἐσόδου:

- α) Εἰς ἔσοδα ὁμαλὰ ἢ κανονικά.
- β) Εἰς ἔσοδα ἀνώμαλα ἢ σὺδέτερα.

Τὰ πρῶτα πραγματοποιοῦνται, συνήθως, ὑπὸ ὁμαλᾶς (κανονικᾶς) συνθήκας λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ παρουσιάζουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συχνότητα καὶ ρυθμικότητα ἐν τῇ ἐπαναλήψει

1. Διαστελλεται ἡ ἔννοια τοῦ ὀργανικοῦ οἰκονομικοῦ ἐσόδου ἐκ τῆς ἔννοιας τοῦ κύκλου ἐργασιῶν (chiffre d' affaires). Ὡς κύκλος ἐργασιῶν νοεῖται τὸ ἔσοδον τὸ προκύπτον μόνον ἐκ τῆς πωλήσεως αγαθῶν ἢ τῆς παροχῆς ὑπηρεσιῶν (ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεως παροχῆς ὑπηρεσιῶν). Περί τῆς φορολογίας τοῦ κύκλου ἐργασιῶν παρ' ἡμῖν βλ. Ν. Τότση, Ἡ φορολογία τοῦ κύκλου ἐργασιῶν, Ἀθήνα 1962.

των¹, ἐνῶ τὰ δεύτερα εἶναι μᾶλλον ἀπρόβλεπτα καὶ δημιουργοῦνται, εἴτε συνεπείᾳ εὐμενοῦς ἐπιδράσεως τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου, εἴτε ἐξ ἄλλων αἰτίων ἅτινα εὐμενῶς ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ἀπότομος καὶ πέραν τοῦ συνήθους ἄνοδος τῆς θερμοκρασίας—γενονὸς ἀπρόβλεπτον καὶ ἀστάθμητον διὰ τὴν ζυθοποιίαν—δημιουργεῖ πρόσθετόν τινα κατανάλωσιν ζύθου.

Πολλάκις, τὸ εὐμενὲς ἔκτακτον περιστατικόν, τὸ δημιουργῆσαν ἔσοδα ἄνω τοῦ ὀμαλοῦ ἢ κανονικοῦ ἐπιπέδου, εἶναι δυνατὸν συχνὰ νὰ ἐπανεμφανίζηται καὶ οὕτω πως νὰ δημιουργῆ μονιμωτέραν κατάστασιν ὑπὲρ τῆς εὐνοουμένης ἐπιχειρήσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ οὕτω πως ἀρχικῶς ἐμφανισθὲν ὡς ἀνώμαλον (ἢ οὐδέτερον ἢ συγκυριακόν) ἔσοdon μετατρέπεται εἰς ὀμαλὸν ἢ κανονικόν. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ διατήρησις ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐπὶ μακρὸν τῆς ἀπαγορεύσεως εἰσαγωγῆς προϊόντος τινὸς διὰ λόγους, φέρ' εἰπεῖν, συναλλαγματικούς, μετατρέπει τὸ ἀρχικῶς ἐμφανισθὲν ὡς ἀνώμαλον ἔσοdon τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἔσωτερικοῦ τῶν ἀσχολουμένων εἰς ἀντίστοιχα προϊόντα εἰς ὀμαλὸν τοιοῦτον.

1. Ἐσοδὸν τι παρουσιάζον κανονικότητα, περιοδικότητα καὶ ἀπορρέον ἐξ ὠρισμένης πηγῆς, φέρεται συνήθως φοροτεχνικῶς ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν *πρόσοδος*.

Ἡ πρόσοδος ἀναφέρεται εἴτε εἰς τὸ σύνολον τῆς ἐπιχειρήσεως, εἴτε καὶ εἰς ὠρισμένον στοιχεῖον τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ πρόσοδος ἐξ ἐκμεταλλεύσεως ἀκινήτων, μηχανημάτων κλπ.

Ἡ πρόσοδος ἐξ ὠρισμένης πηγῆς ἐφ' ὅσον μειωθῆ μετὸ ἀντίστοιχον κόστος ὄπερ δημιουργεῖται ἐκ ταύτης δίδει τὴν ἔννοιαν τῆς καθαροῦς πρόσοδος. Ἐὰν πωληθῆ ὀλόκληρον τὸ παραχθὲν ἔργον, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ πρόσοδος τῆς ἐκμεταλλεύσεως συμπίπτει μετὸ ἔσοdon τὸ προκύπτον ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν τσιμέντων. Ἐὰν ἀντιθέτως δὲν καταστῆ δυνατόν νὰ πωληθῆ ὀλόκληρον τὸ παραχθὲν ἔργον, τότε ἡ πρόσοδος ἐπηρεάζεται καὶ ἐκ τοῦ ἀποθέματος. Διὰ τοῦτο δέον νὰ γίνεται διάκρισις μεταξὺ πραγματοποιηθείσης καὶ μὴ πραγματοποιηθείσης προσόδου.

Ἐὰν τὰ ἔσοδα καὶ αἱ πρόσοδοι μειωθοῦν κατὰ τὴν δημιουργηθεῖσαν δαπάνην, δηλαδὴ κατὰ τὴν συνολικὴν ἀνάλωσιν ἀξίας χρήματος καὶ ἐν γένει ἀγαθῶν ἅτινα ἦσαν ἀπαραίτητα κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον πρὸς πραγματοποιήσιν των, ἔχομεν τὴν ἔννοιαν τοῦ κέρδους. Δαπάνη καὶ ἀπόδοσις ὅμως δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συμπίπτουν χρονικῶς· Διότι εἶναι δυνατόν ἀποθέματα τῆς προηγουμένης περιόδου πωλούμενα μεταγενεστέρως νὰ ἀπικονίζωνται ὡς κέρδος τῆς τρεχούσης περιόδου. Τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως καθορίζεται καὶ ἐν ὄψει τῶν ὑπαρχόντων ἀποθεμάτων.

§ 4.-- Τὸ νεκρὸν (ἢ ἀδρανὲς ἢ οὐδέτερον) σημείον* κυκλοφορίας
(*point mort, point critique, break even point, il punto morto delle aziende, punto d'indifferenza, Kritischer Punkt*).

Γενικά.

1. Νεκρὸν σημείον τῆς κυκλοφορίας εἶναι τὸ ποσὸν ἐκεῖνο τῶν συναλλαγῶν (κύκλου ἐργασιῶν) διὰ τοῦ ὅπ. ου ἡ ἐπιχείρησις καλύπτει ἐπακριβῶς τόσον τὰ σταθερὰ ὅσον καὶ τὰ μεταβλητὰ αὐτῆς ἔξοδα καὶ δὲν ἀποκομίζει οὔτε κέρδη, ἀλλ' οὔτε καὶ ζημίας. Ἡ, ἐν ἄλλοις λόγοις, ἀποτελεῖ τὸ σημείον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ ἐπιχείρησις ἀρχίζει νὰ ἐπιτυγχάνῃ κέρδη. Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος (σελ. 355) διαφαίνεται ὅτι τὸ νεκρὸν σημείον κυκλοφορίας τῆς ἐπιχειρήσεως εὐρίσκεται μεταξὺ 2000 - 2500 πωλουμένων μονάδων προϊόντων.

2. Τὸ νεκρὸν σημείον δυνάμεθα νὰ τὸ προσδιορίσωμεν διὰ τῆς κάτωθι ἐξισώσεως¹:

Ἐὰν ὀρίσωμεν $C =$ τὰ σταθερὰ γενικά ἔξοδα ἐν συνόλῳ, $\mu =$ τὰ μεταβλητὰ κατὰ μονάδα προϊόντος, $\tau =$ τὴν τιμὴν πωλήσεως τῆς μονάδος προϊόντος καὶ $\chi =$ τὸ ποσὸν ἢ τὸν ἀριθμὸν τῶν μονάδων προϊόντος, θὰ ἔχωμεν:

$$C + \mu \cdot \chi = \tau \cdot \chi \quad (\text{ὑποτιθεμένου ὅτι } \tau > \mu)$$

$$\text{ἢ καὶ } \chi = \frac{C}{\tau - \mu}$$

Παράδειγμα: $C = 240.000$, $\mu = 168$, $\tau = 270$.

ὁθεν, $\chi = \frac{240.000}{270 - 168} = 2353$ μονάδες προϊόντος.

Ἐπίσης θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξευρεθῇ καὶ δι' ἑτέρου τύπου ὡς ἀκολούθως:

* Βλ. καὶ *C Muttelet*, Le point mort des Entreprises, Rev. « Experta » N° 58 - 59 62/1929. *M. Pauwels*, Analyse de l' Exploitation, Bruxelles 1944. *F. Scheppler et Vebre*, Étude sur le point mort, Revue « Experta » 42/1928. *V. Masi*, Analisi di Bilancio delle Imprese, Bologna 1953, σελ. 201 ἐπ. *De Louvet*, Analyse et discussion de Bilans, 350. *Greco*, Il punto morto delle aziende. *P. Donzallaz*, Méthode d' analyse des Entreprises, Lausanne 1955, σελ. 141 ἐπ. *G. Campion*, Traité des Entreprises privées, Paris 1945, σελ. 301 ἐπ. *M. Τσιμάραν*, Τὸ οὐδέτερον ἢ ἀδρανὲς σημείον τῆς κυκλοφορίας, Ἀθήναι 1932.

1. *M. Pauwels*, op. cit., σελ. 115 ἐπ.

$$\begin{aligned} \text{Ἀντίτιμον μονάδων συνιστωσῶν τὸ νεκρὸν σημεῖον} &= \\ &= \frac{\text{Σταθερὰ Γεν. ἔξοδα} \times \text{ἀντίτιμον πωλήσεων}}{\text{Καθαρὸν κέρδος} + \text{Σταθερὰ Γενικὰ ἔξοδα}} \end{aligned}$$

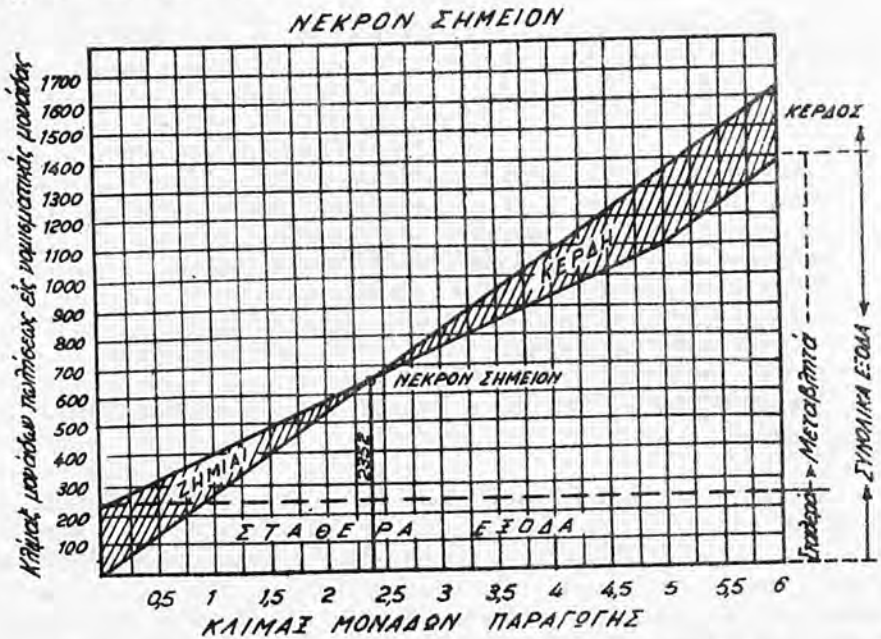
Παράδειγμα :

Ἐὰν τὸ ἀντίτιμον τῶν πωλήσεων ἐπιχειρήσεως Α εἶναι 1.350.000, τὰ σταθερὰ ἔξοδα ἐν συνόλῳ εἶναι 240.000, τὰ μεταβλητὰ ἐν συνόλῳ 840.000, τὸ δὲ καθαρὸν κέρδος αὐτῆς 270.000, τὸ ἀντίτιμον τῶν μονάδων τοῦ νεκροῦ σημείου κυκλοφορίας ἔσεται :

$$\frac{240.000 \times 1.350.000}{270.000 + 240.000} = 635.300 \text{ περίπου.}$$

Εἰς τοῦτο δέ, κατὰ τὸν ἀνωτέρω πίνακα, ἀντιστοιχεῖ ὡς νεκρὸν σημεῖον ὁ ἀριθμὸς μονάδων 2.000 — 2.500.

Διὰ παρεμβολῆς δὲ προσδιορίζεται ἐπακριβῶς τὸ νεκρὸν σημεῖον εἰς 2.352 μονάδας.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω διάγραμμα προσδιορίζεται διὰ γραφικῆς χαράξεως τὸ νεκρὸν σημεῖον κυκλοφορίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

3. Κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τὸ νεκρὸν σημεῖον ἀποτελεῖ τὸ ὄριον εἰς τὸ ὑποῖον ἡ ἐπιχείρησις δὲν ἔχει οὔτε κέρδη, ἀλλ' οὔτε καὶ ζημίας. Ὄταν αἱ πωλήσεις πίπτουν κάτω τοῦ καθορισθέντος νεκροῦ σημείου, ἐμφανίζεται ζημία, ἣτις ὀλονεν αὐξάνει μὲ τὴν μείωσιν τοῦ κύκλου ἐργασιῶν. Ὄταν, ἀντιθέτως, αἱ πωλήσεις ὑπερβαίνουν τὸ νεκρὸν σημεῖον, τότε ἡ ἐπιχείρησις παρουσιάζει κέρδη συνεχῶς αὐξανόμενα μέχρι τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀρίστης ἀπασχολήσεως. Τὰ κέρδη ταῦτα, συνήθως, μειοῦνται ὀλίγον κατ' ὀλίγον μέχρι τῆς τελικῆς ἐκμηδενίσεώς των, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιχείρησις διέρχεται τὸ σημεῖον τῆς ἀρίστης ἀπασχολήσεως καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴν ὑπεραπασχόλησιν (δηλαδὴ τὸ maximum).

Τὸ σημεῖον τῆς ἐκμηδενίσεως τῶν κερδῶν λόγῳ ὑπεραπασχολήσεως ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον *νεὸν νεκρὸν σημεῖον*.

Ἡ σημασία τοῦ δευτέρου τούτου νεκροῦ σημείου εἶναι προφανής, διότι ὑποδεικνύει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὅτι ἐὰν δὲν μεταβάλη τὴν *στατικήν* τῆς συγκρότησιν, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτὴν ν' αὐξήσῃ τὴν ἀπασχόλησίν τῆς πέραν ὠρισμένου ὄριου.

4. Τίθεται ἤδη τὸ ἐρώτημα: Ἐὰν βάσει τοῦ ὡς ἄνω πίνακος (σελ. 355) ἡ ἐπιχείρησις ἐπιθυμῇ νὰ πραγματοποιήσῃ κέρδος 18%, ἥτοι δεχ. 219.000, ποῖον ἀντίτιμον πωλήσεων ὀφείλει αὕτη νὰ ἐξασφαλίσῃ;

$$\begin{aligned} \text{Ἀντίτιμον πωλήσεων} &= \text{Σύνολον σταθερῶν ἐξόδων} + \text{σύνολον} \\ &\quad \text{μεταβλητῶν ἐξόδων} + \text{ἐπιθυμητὸν κέρδος} \\ &= 240.000 + 756.000 + 219.000 = 1.215.000 \\ \text{ἥτοι: } &4.500 \text{ μονάδας μὲ τιμὴν μονάδος } 270. \end{aligned}$$

Ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις ἀρκῆται νὰ ἐπιτύχῃ ἐξυπηρέτησιν τοῦ κεφαλαίου τῆς πρὸς 10%, ἥτοι νὰ πραγματοποιῇ κέρδη ἐπὶ τοῦ ἐπενδυθέντος κεφαλαίου, τῶν 996.000, μόνον 99.600, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔχει περιθώριον κέρδους: $219.000 - 99.600 = 119.400$. Τὸ κέρδος τοῦτο δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς ἄσκησιν ἀναλόγου τιμολογικῆς πολιτικῆς ὡς ἐξῆς:

α) Εἴτε διὰ τὴν παροχὴν ἐκπτώσεων πρὸς διάδοσιν τοῦ προϊόντος.

β) Εἴτε διὰ τὴν ἐφαρμογὴν διαφορικῶν τιμῶν πωλήσεως εἰς ὠρισμένας ἀγοράς, ἢ πρὸς ὠρισμένους πελάτας, ἢ κατ' ὠρισμένας ἐποχάς.

Τὸ νεκρὸν σημεῖον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις παροχῆς ὑπηρεσιῶν (Τραπεζας κλπ.)¹.

5. Καὶ ἐνταῦθα, τὸ νεκρὸν σημεῖον στηρίζεται εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐξόδων εἰς σταθερὰ καὶ ἀναλογικά.

Εἰς μίαν Τράπεζαν, φέρ' εἰπεῖν, τὸ νεκρὸν σημεῖον ἐπιτρέπει νὰ προσδιορίσωμεν τόσον τὴν συνολικὴν ἀποδοτικότητα ὅσον καὶ τὴν κατὰ τμήματα ἢ ὑπηρεσίας τοιαύτην. Τοιοῦτοτρόπως, βάσει τοῦ ἀνωτέρω στοιχείου δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ ἀνάπτυξις τῶν πλέον ἀποδοτικῶν κλάδων αὐτῆς, ὡς καὶ ἡ περιστολὴ ἢ καὶ κατάργησις τῶν ὀλιγώτερον ἀποδοτικῶν τοιούτων.

Ἐνταῦθα τὸ νεκρὸν σημεῖον ὑπολογίζεται εἰς χρονικὰς μονάδας, καθορίζεται δὲ ἡ ἀκριβὴς χρονολογία καθ' ἣν τὰ σταθερὰ μόνον² ἐξοδα καλύπτονται διὰ τοῦ ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς πραγματοποιημένου κύκλου ἐργασιῶν καὶ ἄρχονται πλέον τὰ κέρδη ταύτης.

6. Ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ λογαριασμὸς Κερδῶν καὶ Ζημιῶν Τραπεζῆς τινὸς ἐμφανίζει :

	K	Z.	
Ἐξοδα σταθερὰ	70	Τόκοι (πιστωτ. 81—χρεωστ. 46)	35
Κέρδη πρὸς ξέισωσιν	39	Προμήθειαι (πιστ. 57—χρεωστ. 22)	35
		Ἄλλα (πιστωτικοὶ— χρεωστικοὶ)	39
	<u>109</u>		<u>109</u>

Τὸ νεκρὸν σημεῖον θὰ εὔρεθῇ δι' ἀπλῆς μεθόδου τῶν τριῶν, κατὰ τὴν ἀκόλουθον σχέσιν :

Διὰ νὰ καλυφθοῦν σταθερὰ ἐξοδα 70 καὶ κέρδος 39 ἀπαιτοῦνται 360 ἡμέραι. Διὰ νὰ καλυφθοῦν μόνον σταθερὰ ἐξοδα 70 πόσαι ἡμέραι ἀπαιτοῦνται :

$$X = \frac{360 \times 70}{109} \text{ 231 περίπου ἡμέραι.}$$

Ἦτοι, ἐὰν ἡ χρῆσις ἄρχεται τὴν 1ην Ἰανουαρίου, μόνον τὴν 21ην Αὐγούστου ἢ Τράπεζα θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ καλύψῃ τὰ σταθερὰ ἐξοδά της. Ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης ἀρχίζει ἡ περίοδος τῶν κερδῶν.

1. Βλ. Donzallaz, op. cit., σελ. 143.

2. Μόνον σταθερὰ, διότι τὰ λοιπὰ ἀναλογικά ἐξοδα ἔχουν ἀφαιρεθῆ ἐκ τῶν κονδυλίων τῶν ἐσόδων, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸν ἀνωτέρω λογ/σμὸν Κ.Ζ.

Ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ νεκροῦ σημείου.

7. Γενικῶς, τὸ νεκρὸν σημεῖον μετατίθεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεταβολῆς τῶν τιμῶν πωλήσεως τῶν ἀγαθῶν ἢ παρεχομένων ὑπηρεσιῶν. Ὄταν αἱ τιμαὶ πωλήσεως πίπτουν, τὸ νεκρὸν σημεῖον μετακινεῖται ἐπὶ τῆς κλίμακος τῶν πωλήσεων πρὸς τὰ ἄνω. Εἰς περίοδον μάλιστα συνεχοῦς ὑποτιμῆσεως καθίσταται λίαν δυσχερῆς ὁ προσδιορισμὸς τοῦ νεκροῦ σημείου, λόγῳ τῆς συνεχοῦς μετακινήσεως τούτου πρὸς τὰ ἄνω. Τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν.

*Παράδειγμα*¹: Εἰς τὸν προηγούμενον πίνακα ἐστηρίχθημεν εἰς τιμὴν πωλήσεως 270 κατὰ μονάδα καὶ εἰς ἀντίστοιχα μεταβλητὰ ἔξοδα 168. Ἐὰν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χρήσεως ἡ τιμὴ πωλήσεως μειωθῇ εἰς 230 καὶ τὰ μεταβλητὰ ἔξοδα εἰς 154, τότε τὸ νεκρὸν σημεῖον θὰ εἶναι:

$$240.000 + 154\chi = 230\chi$$

δηλαδή, 3160 μονάδες περίπου.

Ἐὰν μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν παραγγελίας 2000 μονάδων ἐκ τῆς ὡς ἄνω ποσότητος ἡ τιμὴ μειωθῇ εἰς 200 καὶ τὰ μεταβλητὰ ἔξοδα εἶναι τὴν στιγμὴν ταύτην 145, ἡ προοπτικὴ τῶν πωλήσεων χειροτερεῖται ἔτι περισσότερον. Καὶ ἤδη ἐρωτᾶται: ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας δυνάμεθα ν' ἀποδεχθῶμεν νέας παραγγελίας διὰ 1.000, φέροντες εἰπεῖν, νέας μονάδας τοῦ αὐτοῦ προϊόντος;

Διὰ τὴν πρώτην παραγγελίαν θὰ εἰσπραχθῶσι $2000 \times 230 = 460.000$

Τὰ ἔξοδα παραγωγῆς ταύτης θὰ εἶναι:

Σταθερὰ ἔξοδα	240.000	
Μεταβλητὰ »	308.000	548.000

Ἐπομένως θὰ προκύψῃ ζημία $548.000 - 460.000 = 88.000$

Ἐὰν ἀποδεχθῶμεν καὶ τὴν δευτέραν παραγγελίαν ἡ κατάσταση τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ ἐμφανίζηται ὡς ἀκολούθως:

Εἰσπράξεις $460.000 + 200.000 = 660.000.$

Ἐξοδα παραγωγῆς:

Σταθερὰ	240.000	
Μεταβλητὰ (1 ^{ης} μερίδος παραγγελίας)	308.000	
Μεταβλητὰ (2 ^{ας} μερίδος παραγγελίας)	145.000	693.000

1. Βλ. *Pauwels*, op. cit., σελ. 117.

Ἐπομένως ἡ συνολικὴ ζημία περιορίσθη εἰς 33.000 (693.000—660.000).

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἄνω συνάγομεν ὅτι ἡ γενικὴ κατάστασις τῆς ἐπιχειρήσεως ἐβελτιώθη, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὰ προϊόντα ταύτης ἐπωλήθησαν εἰς τιμὴν κατωτέραν τοῦ κόστους¹.

8. Τὸ νέον νεκρὸν σημεῖον ἐμφανίζεται ὡς ἀκολούθως:

Μετὰ τὴν 1^{ην} ληφθεῖσαν παραγγελίαν ἡ ζημία ἀνέρχεται εἰς 88.000. Ἐὰν τὴν ζημίαν ταύτην τὴν θεωρήσωμεν ὡς μέρος τῶν πρὸς κάλυψιν σταθερῶν ἐξόδων, ἡ ἐξίσωσις μας θὰ εἶναι:

$$\begin{aligned} 88.000 + 145 \chi &= 200 \chi \\ \chi &= 1600. \end{aligned}$$

Ἄρα τὸ νέον νεκρὸν σημεῖον ἀντιστοιχεῖ εἰς ἀντίτιμον

$$1.600 + 2.000 = 3.600 \text{ μονάδων προϊόντος.}$$

Ὡς ἐκ τούτου κάθε νέα παραγγελία θὰ εἶναι συμφέρουσα καὶ θὰ πρέπει νὰ ἐκτελεσθῇ, ἐφ' ὅσον ἡ τιμὴ πωλήσεως τοῦ προϊόντος εἶναι μεγαλύτερα τῶν μεταβλητῶν ἐξόδων, διότι διὰ κάθε πωλουμένης μονάδος ἐπανακτᾶται καὶ μέρος τῶν σταθερῶν ἐξόδων.

9. Εἰς τὸν προεκτεθέντα πίνακα (σελ. 355) ἐμφανίζεται ὅτι τὸ μεγαλύτερον περιθώριον κερδῶν πραγματοποιεῖται μὲ βαθμὸν ἀπασχολήσεως maximum (100%).

Εἶναι ὁμως γεγονός ὅτι τὸ maximum τῆς ἀποδοτικότητος δὲν εὑρίσκεται πάντοτε εἰς τὸ maximum τῆς ἀπασχολήσεως—ἔστω καὶ ἂν τὰ σταθερὰ ἐξοδα παραμένουν ἀμετάβλητα, ἐκ δὲ τῶν μεταβλητῶν οὐδὲν ἐμφανίζει προοδευτικὴν αὔξησιν—διότι, ὡς εἶναι φυσικόν, εἰς τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου ἀντιστοιχοῦν καὶ διάφοροι τιμαί.

Εἰς περίοδον οἰκονομικῆς ἐντάσεως παρατηρεῖται συνήθως ἄνοδος τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως, αὔξεις τῶν μεταβλητῶν ἐξόδων, ὡς καὶ τῶν τιμῶν πωλήσεως. Ἡ ἄνοδος τῶν τιμῶν πωλήσεως δύναται νὰ συμψηφίσῃ τὰ ἐπιπρόσθετα προοδευτικὰ ἐξοδα τὰ δημιουργούμενα, εἴτε συνεπεία ἐντάσεως τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως καὶ πέραν τοῦ 100%, εἴτε λόγῳ αὔξεως τῶν ἐπιβαρύνσεων, ἃς συνεπάγεται ἡ ἐπένδυσις νέου κεφαλαίου εἰς ἐγκαταστάσεις πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἠϋξημένης ζητήσεως.

2. Ὁπερ, διὰ παραγωγήν 3.000 μονάδων, ἀνέρχεται εἰς $145 + 80 = 225$.

Ὡς ἐκ τούτου τὰ περιθώρια κερδῶν συνεχῶς μειοῦνται μέχρι σημείου πλήρους ἀπασχολήσεως τῶν νέων ἐπενδύσεων.

Κάθε ἐπέκτασις τῶν ἐγκαταστάσεων συνεπάγεται μετακίνησιν τοῦ νεκροῦ σημείου, ὡς καὶ προσωρινὴν περιστολὴν τῶν κερδῶν.

Ὅσον τὰ σταθερὰ ἔξοδα εἶναι μεγαλύτερα τῶν μεταβλητῶν ἐπὶ τοσοῦτον καθίσταται ἀναγκαία ἡ ἀνάπτυξις τῶν πωλήσεων. Συνεπῶς αἱ ἐπιχειρήσεις ἐντάσεως παγίας περιουσίας παρουσιάζουν μικρὰν ἐλαστικότητα εἰς περιόδους χαλαρώσεως τοῦ ρυθμοῦ τῆς παραγωγῆς των.

10. Ἄν καὶ ἡ ἔντασις τῆς παραγωγῆς ἐπιδρᾷ, συνήθως, εὐνοϊκῶς ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ κόστους, ἐν τούτοις, ἡ αὔξησις τῶν πωλήσεων δὲν συνεπάγεται ἀναγκαιῶς καὶ τὴν πτώσιν τῶν κατὰ μονάδα προϊόντος ἔξόδων πωλήσεως.

Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις τὰ ἔξοδα πωλήσεως μειοῦνται ὁμαλῶς ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιχειρήσις μετατρέπεται ἀπὸ χονδρικοῦ εἰς λιανικὸν ἐμπόριον. Ἄλλοτε πάλιν αὐξάνουν ἀρχικῶς ἵνα ἐν συνεχείᾳ μειωθῶν.

Ἡ αὔξησις τῶν πωλήσεων προαπαιτεῖ εὐρείας διαφημίσεις καὶ ἐν γένει δημοσιότητα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς διεισδύσεως εἰς τὴν ἀγοράν.

Ἡ δυσμενὴς διαμόρφωσις τῶν ἔξόδων πωλήσεως ἐνλίτε ἔξουδετερώνει τὴν εὐνοϊκὴν ἐπὶ τοῦ κόστους ἐπίδρασιν τῆς μείωσεως τῶν ἔξόδων παραγωγῆς.

11. Ἡ ἔντασις τοῦ ρυθμοῦ καὶ ἡ αὔξησις τοῦ ὄγκου τῶν πωλήσεων ἐπιτυγχάνεται κατὰ κανόνα εἴτε διὰ τῆς γενικῆς μείωσεως τῆς τιμῆς ὅλων τῶν πωλήσεων, εἴτε διὰ τοῦ διαφορισμοῦ τῶν τιμῶν πωλήσεως.

Ὄντω ἐὰν ἐπιχειρήσις τις, ἐργαζομένη μὲ βαθμὸν ἀπασχολήσεως 80% καὶ ἔχουσα παραγωγὴν 4.000 μονάδων προϊόντος, καλύπτῃ οὐ μόνον τὰ ἔξοδά της (σταθερὰ καὶ μεταβλητά), ἀλλὰ ἐπιτυγχάνει καὶ ἀξιόλογον κέρδος, δύναται διὰ τῆς προωθήσεως τῆς παραγωγῆς της ἔτι περαιτέρω — ὥστε νὰ κατεξαντλή τὴν παραγωγικὴν της ἰκανότητα (δηλ. σὺν 20%)— νὰ βελτιώσῃ τὴν συνολικὴν ἀποδοτικότητά της, ἀρκεῖ βεβαίως τὸ ἔσοδον τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνει ἐκ τῶν πωλουμένων προσθέτων μονάδων παραγωγῆς—εἰς τιμὰς κάτω τοῦ κόστους—νὰ καλύπτῃ τοῦλάχιστον τὰ μεταβλητά της ἔξοδα.

Δηλαδή, ἀντὶ ἡ ἐπιχειρήσις νὰ καταμερίζῃ τὰ σταθερὰ της ἔξοδα ὁμοιομερῶς ἐφ' ὅλης τῆς παραγωγῆς της, θὰ ἠδύνατο νὰ

διαφοροποιῆ τὴν κατανομὴν διὰ τῆς ἐπιρρίψεως τούτων εἰς ποσο-
στὸν παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως μέχρι 80 %, νὰ ἐπιβαρύνῃ δὲ
τὸν ἄνω τοῦ 80 % βαθμὸν ἀπασχολήσεως διὰ τῶν μεταβλητῶν
ἐξόδων, ἐπιτυγχανομένου οὕτω *διαφορικοῦ κόστους*¹.

Συνεπῶς ἐὰν ἡ ἐπιχειρήσις κατορθώσῃ νὰ διαθέσῃ εἰς τὴν
ἀγορὰν 500 μονάδας προϊόντος εἰς τιμὴν 240 καὶ 500 εἰς τιμὴν
220, τὸ κέρδος ἐπὶ τῶν πωλήσεών της θὰ εἶναι :

$$500(240 - 168) + 500(220 - 172) = 60.000$$

Ὁ διαφορισμὸς τῶν τιμῶν πωλήσεως ἐνδείκνυται, ὡσάκις ἡ
ἐπιχείρησις δὲν δύναται ν' αὐξήσῃ τὰς πωλήσεις της εἰς συνήθεις
ἀγορὰς τοποθετήσεως τῶν προϊόντων της, δι' ὃ καὶ καταφεύγει
εἰς τὴν μέθοδον τῆς μειώσεως τῶν τιμῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως
διεισδύσῃ εἰς νέας ἀγορὰς² ἢ διευρύνῃ τὴν τοποθέτησιν τῶν
προϊόντων της εἰς τὰς ἤδη ὑφισταμένας.

12. Αἱ καλῶς ὀργανωμένοι ἐπιχειρήσεις δυνατόν νὰ προβαί-
νουν εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ γραφικὴν ἀναπαράστασιν τοῦ
νεκροῦ σημείου τόσοσιν κατὰ προϊόν, ὡσάκις παρά-
γουν πλεονα τοῦ ἐνὸς βασικὰ προϊόντα, ὅσον καὶ κατὰ περι-
χὰς, ἰδίᾳ ὅταν τὸ αὐτὸ προϊόν παράγεται εἰς διαφόρους ἐκμε-
ταλλεύσεις τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως τοπικῶς διεσπαρμένας καὶ ἐξυ-
πηρετούσας καθωρισμένας ἀγορὰς. Οὐχὶ σπανίως, ἰδιαιτέρως δὲ
εἰς Η. Π. Α., αἱ ἐπιχειρήσεις καταρτίζουν νεκρὰ σημεῖα ὄχι μόνον
κατὰ κεχωρισμένας παραγωγικὰς ἐγκαταστάσεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ
ὁμοιογενῆ παραγωγικὰ τμήματα. Διὰ τοῦ τελευταίου
ἀφ' ἐνὸς μὲν προσδιορίζεται καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπεικονίζεται ἡ ἐπί-
πτωσις τῶν σταθερῶν ἐξόδων ἐπὶ τοῦ κόστους ὡς καὶ ἡ ἐλαστι-
κότης τούτων ἐν σχέσει μὲ τὴν μεταβολὴν τοῦ ὄγκου τῆς παρα-
γωγῆς. Οὕτω, ἐὰν ὑποθέσωμεν ὅτι :

	Σταθερὰ ἐξοδα	Μεταβλητὰ στοιχεῖα (καθ' ὄραν ἐργασίας)
Αἱ ἀποσβέσεις (σταθερὰ ἐξοδα) ἀνέρχονται εἰς	2000	
Ἡ κινητήριος δύναμις (ἡμισταθερὰ ἐξοδα) ἀνέρχονται εἰς	1000	+ 0,20
Ἡ ἐλοπτεία ἐργασίας (ἡμισταθερὰ ἐξοδα)	500	+ 0,10
	<u>3500</u>	<u>0,30</u>

1. Βλ. κατωτέρω, εἰς κεφάλαιον περὶ κόστους.

2. « Dumping κατακτήσεως νέων ἀγορῶν ». Ὅρα *Ι. Τουρνάκη*, Ἐξωτερικὴ
Ἐμπορικὴ Πολιτικὴ, ἐνθ' ἄνωτ.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, μὲ ἀνώτατον βαθμὸν ἀπασχολήσεως (100%), ὅστις ἰσοδυναμεῖ μὲ ὄγκον παραγωγῆς, φέρ' εἰπεῖν, 10.000 μονάδων, τὸ πρότυπον (standard) ποσοστὸν βιομηχανικῶν ἐξόδων καθ' ὥραν ἐργασίας, ἔσεται :

$$\frac{3500 + (0,30 \times 10.000)}{10.000} = 0,65.$$

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΕΙΔΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

Α'. — ΑΙ ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ

(*Amortissement, Ammortamento, Depreciation, Abschreibung*)

§ 1. — Έννοια καὶ σκοπὸς τῶν ἀποσβέσεων.

1. Ὡς ἤδη ἐλέχθη ἐν τοῖς προηγουμένοις, τὰ πάντα ἐνεργητικὰ στοιχεῖα, εἴτε πρόκειται περὶ ὑλικῶν (ὡς αἱ ἐγκαταστάσεις, τὰ μηχανήματα κλπ.)¹, εἴτε πρόκειται περὶ ἀύλων (ὡς τὰ σήματα, προνόμια, διπλώματα εὐρεσιτεχνίας, ἀξία ὑπερπροσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως)², ὑπόκεινται ἐν γένει διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου εἰς

1. Ἐκτὸς τοῦ ἐδάφους ὡς οἰκοδομησίμων γηπέδων καὶ οὐχὶ ὡς γηπέδων ἐκμεταλλεύσεως, π.χ. ὄρυχείων ἐφ' ὧν χωρεῖ ἀπόσβεσις, καλουμένη εἰδικώτερον ὑπὸ τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν *depletion*. (Ἀποφάσεις Ἑλεγκτ. Συν. 44/1956, 151/1953, 1426/1942).

2. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀποσβέσεως τῶν ἀύλων περιουσιακῶν στοιχείων καὶ δὴ τῆς «ἀξίας ὑπερπροσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως» (*Goodwill*) δὲν παρατηρεῖται ὁμοφωνία μεταξὺ τῶν συγγραφέων. Μερὶς τούτων καὶ δὴ ἐκ τῶν γνωστοτέρων οἱ: *Couchmann*, *The balance sheet*, σελ. 138, *Finney*, *Principles of accounting*, τ. II, Κεφ. 41, σελ. 12, *Kester*, *Accounting theory and Practice*, 2α ἔκδ., τ. II, σελ. 363, *Montgomery*, *Auditing theory and Practice*, 3η ἔκδ., τ. I, σελ. 195, *Villard*, *De la fraude dans les bilans*, Paris 1932, σελ. 63, ἀντιτίθεται κατὰ πάσης ἀποσβέσεως ταύτης. Ἐτέρα δέ, ἥς κυριώτερος ἐκπρόσωπος ὁ *Hatfield*, *Accounting*, New York 1927, σελ. 123, ἀποδέχεται τὴν ἀπόσβεσιν τῆς «ἀξίας ὑπερπροσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως». Παρατηρεῖται ὁμοῦ καὶ μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀπόψεως ταύτης διαφωνία ὡς πρὸς τὸ πότε (δηλαδὴ ὑπὸ ποίας προϋποθέσεως) δέον νὰ λαμβάνη χώραν αὕτη. Εἰδικώτερον σημειοῦμεν ὅτι ἔνιοι ἐξ αὐτῶν υἰοθετοῦν τὴν ἀπόσβεσιν τῆς Α.Υ.Ε. μόνον εἰς περιόδους μεγάλων κερδῶν, ἕτεροι δὲ ἀποφαινοῦνται ὅτι αὕτη δέον νὰ διενεργῆται καὶ εἰς περιόδους μικροτέρας ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν (τῶν μεγάλων κερδῶν) ἐρωτᾶται: Τί θὰ ἀποσβεσθῆ; Προϋποθέσις τῆς ἀποσβέσεως εἶναι ἡ μείωσις τῆς ἀξίας παγίου τινὸς στοιχείου διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου. Ἀλλὰ τί ἐμειώθη ἐν προκειμένῳ; Ἡ συνολικὴ Α.Υ.Ε. ἀσφαλῶς ὄχι, καθ' ἣν στιγμήν μάλιστα ἀποδίδει μείζονας καρπούς! Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ὑπάρχουν οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι ἐνδείκνυται ἀπόσβεσις τῆς Α.Υ.Ε., ὅταν τὰ κέρδη εἶναι μικρότερα τῶν κανονικῶν, ὅποτε φυσικῶς ἐπέρχεται καὶ

α) Φυσικοί (physical depreciation), και δή:

αα) Λειτουργίας και χρήσεως (amortissement d'usure)¹.

αβ) Ἀπλής παρόδου τοῦ χρόνου². Ὡς ἐπὶ παραδείγματι, ἡ παλαιώσεις μηχανῶν τελουσῶν ἐν ἀργία, ἢ τὸ γῆρας μὴ χρησιμοποιουμένου ἐμπύχου ὑποστατικοῦ ἐν τῇ Ἀγροτικῇ Οἰκονομίᾳ. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οἱ Ἀγγλοσάξωνες ὁμιλοῦν περὶ «wear and tear».

β) Μὴ φυσικοὶ ἢ οἰκονομικοὶ (non physical depreciation), και δή:

βα) Κοινωνικοοικονομικοί, ὡς ἡ ἐν γένει τεχνολογικὴ ἀπαρχαίωσις τῶν παγίων (obsolescence), λόγῳ νέων ἐφευρέσεων ἢ τελειοποιήσεως κυρίως ἐπὶ τῶν μηχανῶν.

ββ) Ἰδιωτικοοικονομικοὶ (inadequacy), ὡς ἡ οἰκονομικὴ ἀκαταλληλότης τῶν παγίων λόγῳ μεταβολῆς τῶν διαστάσεων τῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεων τούτων ἢ ἡ μερικὴ ἀνανέωσις τῶν παγίων, ἐξ ἧς διασπᾶται ἢ μέχρι τοῦδε παραγωγικὴ ἀρμονία και καθίσταται ἀσύμφορος ἡ λειτουργία τῶν τυχόν μὴ ἀνανεωθέντων.

Τὸ πλῆθος τῶν ἀνωτέρω προσδιοριστικῶν αἰτίων τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας τῶν παγίων στοιχείων ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς διαρκείας τῶν ἀποσβέσεων. Οὕτω δὲ ὁ ὑπολογισμὸς τῆς ζωῆς ἐνὸς παγίου περιουσιακοῦ στοιχείου δὲν δύναται νὰ ἐξευρεθῇ ἐπακριβῶς³, καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἐκ διαφόρων προσδιοριστικῶν παραγόντων, ἐν

1. Ἐξ ὧν προκαλεῖται κανονικὴ φθορὰ ἐφ' ὅσον τὰ ἀποσβέσιμα στοιχεῖα χρησιμοποιοῦνται κανονικῶς και ἐξαιρετικὴ φθορὰ ἐφ' ὅσον ταῦτα χρησιμοποιοῦνται ἐντατικῶς.

2. Τὴν μείωσιν τῆς ἀξίας λόγῳ ἀπλής παρόδου τοῦ χρόνου ἀναγνωρίζει και ὁ Ἑλλην νομοθέτης, ὅστις ἐν ἀρθρῳ 9 τῆς ἀγορανομικῆς διατάξεως 128/1951 «περὶ κοστολογήσεως βιομηχανικῶν κλπ. προϊόντων» ὁρίζει ὅτι «... ἐπὶ τῶν μερικῶς ἢ ὀλικῶς ἀδρανουσῶν ἐγκαταστάσεων δύναται ν' ἀναγνωρισθῇ μέρος μόνον τῶν νομίμως καθοριζομένων ποσοστῶν ἀποσβέσεων και ἐφ' ὅσον ἡ ἀδράνεια ὀφείλεται εἰς λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεως τοῦ βιομηχάνου».

3. Ὑπὸ καθεστῶς παρεμβατικῆς τοῦ κράτους πολιτικῆς ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ὁ ἐπιφορτισμένος ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν φορολογικῶν νόμων συντελεστῆς ἀποσβέσεων ἀποτελεῖ μέσον ἐνθαρρύνσεως ἢ ἀποθαρρύνσεως κλάδου τινὸς δραστηριότητος τῆς Οἰκονομίας. Οὕτω, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως ὑψηλῶν συντελεστῶν ἀποσβέσεων εἰς ὠρισμένης κατηγορίας ἐπιχειρήσεων παρέχεται ἡ εὐχέρεια μειώσεως τῆς φορολογητέας ὕλης τούτων και, κατὰ συνέπειαν, δημιουργίας προσθέτου οἰκονομικῆς ἰσχύος. Ὑπὸ τὸ ὅτι ἄνω πνεῦμα και ὁ Ἑλλην νομοθέτης καθορίζει ἐκάστοτε τὰ ἀνώτατα ὄρια συντελεστῶν ἀποσβέσεων κατὰ κλάδους ἐπιχειρήσεων.

¹Ο Léo Chardonnet, Technique Comptable approfondie, Paris 1949, σελ. 19,

πολλοὶς ἀσταθμῆτων (φθοραὶ ἀπρόβλεπτοι κλπ.). Τούτου ἕνεκα

παρατηρεῖ ὅτι ἡ διάρκεια τῶν ἀποσβέσεων θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀκόλουθος :

Διὰ τὰ ἐξοδα ἐγκαταστάσεως	ἡ ἀπόσβεις νὰ διενεργηθῶν τὸ ταχύτερον
Διὰ τὰς οἰκοδομὰς	ἐντὸς 20-30 ἐτῶν, ἤτοι κατὰ ποσοστὸν 2-5 %
Διὰ τὰ ἔργα τέχνης	» 10 » » » 10 %
Διὰ τὰ ὑλικά ἐργοστασίου	» 6-10 » » » 10-15 %
Διὰ τὰ ἐργαλεῖα	» 3 » » » 33,33 %
Διὰ τὰ ὑλικά γραφείου	» 6-7 » » » 10-15 %
Διὰ τὰ μεταφορικά μέσα	» 3-5 » » » 20-33,33 %
Διὰ τὸ ἔμψυχον ὑποστατικόν	» 6-7 » » » 15 %
Διὰ τὰ ἐπιπλά	» 6-10 » » » 10-15 %
Διὰ τὰ ἀθλα (διπλώματα ἐδρεσιτεχνίας, σήματα κλπ.) ἀναλόγως τῆς διάρκειας παρα- χωρήσεως.	

Τὰ ὡς ἄνω ποσοστὰ τῶν ἀποσβέσεων τῶν παγίων στοιχείων ἀναφέρονται εἰς ὑπόθεσιν κανονικῆς ἐργασίας (μὲ μίαν βάρδιαν), ἀντιστοιχοῦσαν δηλονότι εἰς 2000—2500 ὥρας ἐτήσιας ἐργασίας.

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ Ἕλληνας νομοθέτης, ἐν τῇ καθορισμῶ τῶν συντελεστῶν ἀποσβέσεως, οὐδόλως ποιεῖται διάκρισιν τούτων, ἀναλόγως τῶν καθ' ἡμέραν ἄρων λειτουργίας τῶν ἀποσβεσίμων στοιχείων, ἰδιαίτατα δὲ τῶν μηχανημάτων. Ἄλλαχού—φρονούμεν δὲ ὀρθότατα—καθορίζονται τρεῖς διάφοροι συντελεσταί, ἀναλόγως τῆς 8ώρου, 16ώρου, 24ώρου ἀπασχολήσεως τῶν μηχανῶν. Ἐπιστημονικῶς, ἡ ὠφέλιμος ζωὴ τούτων μετρεῖται εἰς ὥρας λειτουργίας. Τὸ κενὸν τοῦτο, δικαιολογούμενον ἰσως κατὰ τὸ παρελθόν, εἶναι ἤδη τελείως ἀδίκαιον μείωμεν ἐπίσης ὅτι ἐν τῇ Ἀμερικῇ ἐκδίδονται κατ' ἔτος εἰδικοὶ κρατικοὶ πίνακες συντελεστῶν ἀποσβέσεων διατεταγμένοι κατὰ βιομηχανίας. Ὅρα εἰδικῶς *Paton, Accountant's Handbook*, καὶ *Th. Lang, Cost Accountant's Handbook*, New York, 1947.

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν τῶν Η.Π.Α. ὑπολογίζει τὸν μέσον ὄρον ζωῆς χρήσεως καὶ τὸ ποσοστὸν τῶν ἀποσβέσεων τῶν διαφόρων περιουσιακῶν στοιχείων τῶν κατὰ κλάδους ἐπιχειρήσεων. Ἐνδεικτικῶς παραθέτομεν στοιχεῖα τινὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς διαφόρους κατηγορίας ἐπιχειρήσεων.

α) Εἰς τὰς γεωργικὰς, ἡ μὲν ζωὴ τῶν κτιρίων ὑπολογίζεται εἰς 50 ἔτη, τῶν δὲ μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τοῦ ἐν γένει τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ εἰς 15 ἔτη κατὰ μέσον ὄρον.

β) Εἰς τὰς βιομηχανικὰς ὑπάρχει πλήρης διαφορισμὸς ποσοστῶν. Οὕτω : 1) Εἰς τὴν ζυθοποιΐαν, ἡ μὲν ζωὴ τῶν κτιρίων εἶναι 50 ἔτη, τῶν μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ 20 ἔτη τῶν βαρελίων 10 ἔτη, τῶν κιβωτίων καὶ φιαλῶν 4 ἔτη. 2) Εἰς τὰς χημικὰς βιομηχανίας αἱ ἐγκαταστάσεις καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς πρὸς πα-
ραγωγὴν ὀξέων ἀποσβέννυνται ἐντὸς 15 ἐτῶν, ἀλκαλικῶν παραγῶγων ἐντὸς 22 ἐτῶν, βαφῶν ἀνιλίνης ἐντὸς 20 ἐτῶν, φαρμακευτικῶν ἐντὸς 20 ἐτῶν, σάπωνος ἐντὸς 20 ἐτῶν 3) Εἰς τὰς γαλακτοκομικὰς ἡ ζωὴ τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ κυμαίνεται μεταξὺ 14—20 ἐτῶν 4) Εἰς τὰς ὑαλοουργίας ἡ ζωὴ χρήσεως τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν κυμαίνεται μεταξὺ 17—20 ἐτῶν. 5) Εἰς τὰς ξυλοουργικὰς, μεταξὺ 10—20 κ.ο.κ.

γ) Εἰς τὰς Παρολτὶς Ὑπηρεσιῶν, καὶ ἐπὶ τὰ ξενοδοχεῖα, ἡ ζωὴ τῶν ἐπιπλῶν, ἔξαρτημάτων καὶ τοῦ ἐν γένει ἐξοπλισμοῦ τῶν ὑπολογίζεται περίπου εἰς 12 ἔτη. Δε-
πτομερσεστάτην ἀνάλυσιν ἐφ' ὧν τῶν κατηγοριῶν ἐπιχειρήσεων βλ. Δελτίον «F» Ὑπουργεῖου Οἰκονομικῶν Η.Π.Α.

μόνον κατὰ προσέγγισιν¹ δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὴν διάρκειαν λειτουργίας παγίου τινὸς στοιχείου ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ ἔδει νὰ συντελεσθῇ ἡ ἀπόσβεσις. Ἐν γένει τὸ ὕψος τῶν περιοδικῶν ἀποσβέσεων καθορίζεται: Ἐκ τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ τῆς ἀποσβέσεως (ἢ ἀποσβεστέας ἀξίας), ὅπερ συντίθεται ἐκ τῆς ἀξίας κτήσεως καὶ τῶν ἐν γένει προσαυξήσεων μείον τὴν ὑπολειμματικὴν τοῦ ἀξίαν, καὶ ἐκ τῆς χρονικῶς καθωρισμένης δυνατότητος χρησιμοποίησώς του, ἣτις καθορίζει καὶ τὸν περιοδικῶς ἐκπεστέον συντελεστήν.

3. Ὁ σκοπὸς τῶν ἀποσβέσεων εἶναι κυρίως ἰδιωτικοοικονομικός. Ἡ ἐπιχείρησις ὀφείλει διὰ τῆς ἐνσωματώσεως τῆς ἀποσβέσεως εἰς τὸ κόστος νὰ ἐπανακτήσῃ τὸ ἀναλωθὲν κεφάλαιον. Πράγματι, διὰ τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων τῆς ἢ ἐπιχείρησις ἐπαναφέρει ἐντὸς τοῦ κυκλοφοροῦντος ἐνεργητικοῦ τῆς τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ἀναλωθέντος κεφαλαίου τῆς μέσα. Τοῦτο συνιστᾷ τὴν ἀρχὴν τῆς διατηρησεως τοῦ κεφαλαίου, ἣτις ἔχει ὡς προϋπόθεσιν τὴν σταθερότητα τοῦ νομίσματος. Ἀντιθέτως, ἐφ' ὅσον εὐρισκόμεθα εἰς περιόδους νομισματικῆς ὑποτιμῆσεως—ἄς σημειωθῇ δὲ ὅτι ἡ τοιαύτη τάσις ὑποτιμῆσεως ἀπετέλεσε σύνηθες καὶ συνεχῆς φαινόμενον τῆς συγχρόνου οἰκονομίας—τότε προκύπτει ἡ ἀνάγκη ἐφαρμογῆς τῶν ἀποσβέσεων οὐχὶ πλέον ἐπὶ τῆς ἀξίας κτήσεως τῶν παγίων στοιχείων, ἀλλὰ ἐπὶ μιᾶς ἀναπροσηρμοσμένης ἐν γένει ἀξίας ἣ, ὡς ὑπὸ τινων ὑποστηρίζεται, ἐπὶ τῆς ἀξίας ἀντικαταστάσεως τούτων².

1. Ἐξαιρετικῶς ὁμως εἰς τὰς περιπτώσεις χρονικοῦ περιορισμοῦ τῆς χρήσεως τῶν παγίων συνεπεία συμβάσεως, ὡς εἶναι, ἐπὶ παραδείγματι, ὠρισμένης προθεσμίας ἐγκαταστάσεις καὶ οἰκοδομήσεις ἐπὶ ἀλλοτρῶν ἐδαφῶν, προνόμια παραχωρηθέντα δι' ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα, ἡ διάρκεια τῶν ἀποσβέσεων εἶναι a priori ἐπακριβῶς καθωρισμένη.

2. Βλ. συναφῶς *L. Chardonnet*, *Technique Comptable approfondie*, Paris 1946, σελ. 86 ἐπ. Ἡ φορολογικὴ ἡμῶν νομοθεσία, μὴ παρέχουσα τὴν τοιαύτην εὐχέρειαν, ρύθμιστικῶς πλήττει τὸ κεφάλαιον, καθ' ὅσον τὰ ἐκπιπόμενα εἰς τοιαύτας περιόδους ἔξοδα ἀποσβέσεων τυγχάνουν πολὺ κατώτερα τῆς πραγματικῆς ἀξίας φθορᾶς τῶν παγίων στοιχείων. Μερικὴν ἐξαιρέσιν τοῦ ὡς ἄνω κανόνος—περὶ ὑπολογισμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ἀποσβεστέων στοιχείων βάσει τῆς τιμῆς κτήσεως—ἀπετέλεσεν ὁ Ν. 357/43, καθ' ὃν προκειμένου περὶ ἐπιχειρήσεων αἵτινες ὑπέστησαν ζημίας ἐκ βομβαρδισμοῦ ἢ ἄλλου πολεμικοῦ γεγονότος ἐπελθόντος ἀπὸ 1.4.41 καὶ ἐφεξῆς (ἀρθρ. 3 ν. 357/43) ἐφαρμοστέα τυγχάνει ὡς πρὸς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν κατὰ τὸν Κ.Φ.Κ.Π. ἐκπτώσεων ζημιῶν ἢ διὰτάξις τῆς § 2, ἐδ. 1 τοῦ ἀρθροῦ 3 τοῦ ν. 357, ἥτοι ὡς ζημία θεωρεῖται ἡ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ζημιολόγου γεγονότος πραγματικὴ ἀξία τοῦ κατα-

Οὕτω οικονομικῶς ἢ ἀπόσβεσις δὲν εἶναι μόνον διαπίστωσις ἀλλὰ εἶναι ἀκόμη καὶ ἐπανόρθωσις τῆς ἀναλώσεως τὴν ὁποίαν ὑφίστανται τὰ πάγια στοιχεῖα.

4. Ἐν τῇ λογιστικῇ περιορίζονται συνήθως εἰς μόνην τὴν διαπίστωσιν τῆς ὑπαξιώσεως τῶν παγίων στοιχείων καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης προκύπτει ὁ δεύτερος κατ' ἐξοχὴν, λογιστικῆς φύσεως, σκοπὸς τῶν ἀποσβέσεων¹.

Ὁ λογιστικὸς σκοπὸς τῶν ἀποσβέσεων συνίσταται εἰς τὸν ὀρθὸν καὶ ἀκριβῆ ὑπολογισμὸν τοῦ μεγέθους τούτων, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυγχάνονται :

α) Ἡ ἐπακριβὴς ἀπεικόνισις τοῦ μεγέθους τῆς περιουσίας—καὶ δὴ τῆς παγίας τοιαύτης—εἰς τοὺς ἰσολογισμοὺς τῶν ἐπιχειρήσεων.

β) Ἡ ἐμφάνισις ὀρθῶν ἀποτελεσμάτων εἰς τοὺς ἀντιστοίχους λογαριασμοὺς κερδοζημιῶν τῶν ἐπιχειρήσεων.

γ) Ἡ ἐξασφάλισις ἀντικειμενικοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ, κατὰ φορεῖς, κόστους τῶν ἐπιχειρήσεων.

§ 2.—Κατηγορίαι ἀποσβέσεων.

1. Κατ' ἀρχὴν ὀφείλομεν νὰ ἀποχωρίσωμεν τὴν ἀπόσβεσιν περιουσίας (ἐνεργητικοῦ) ἀπὸ τὴν ἀπόσβεσιν κεφαλαίου (ἰδίου ἢ ξένου). Ἡ ἀπόσβεσις κεφαλαίου (amortissement financier) δύναται νὰ εἶναι ἀπόσβεσις εἴτε ξένου κεφαλαίου (π.χ. δανείου δι' ὀμολογιῶν) εἴτε ἰδίου κεφαλαίου (π.χ. ἀπόσβεσις μετοχικοῦ κεφαλαίου ἀνωνύμων ἐταιρειῶν²). Ἐνταῦθα περιορίζομεθα εἰς τὴν ἀπόσβεσιν τῶν ἐνεργητικῶν καὶ μόνον στοιχείων καὶ εἰδικώτερον τῶν (ἐνσωμάτων ἢ ἀσωμάτων) παγίων τοιούτων.

Ἡ ἀπόσβεσις τῆς παγίας περιουσίας—εἰς τὴν ὡς ἀνωτέρω περιορίζομεθα—ἐμφανίζεται ὑπὸ τὸς ἐξῆς κατηγορίας ἀναλόγως

στραφέντος περιουσιακοῦ στοιχείου καὶ οὐχὶ ἢ ἐκ τῶν λογιστικῶν βιβλίων προκύπτουσα τοιαύτη. Βλ. καὶ ἐλ' ὀρθ. 668/68 ἀλέφαισι τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας (τ. Β'), ὅπερ ὁμως δέχεται τὴν τιμὴν ἀντικαταστάσεως μερινῶς, ὑπολογίζον ταύτην κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ζημιολογίου γεγονότος καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς πραγματοποίησης τῆς ἀντικαταστάσεως.

1. Βλ. *Ι. Χρυσοκέρη*, Αἱ ἀποσβέσεις τῆς παγίας περιουσίας καὶ ἡ τεχνικὴ τῆς λογιστικῆς τῶν ἐμφανίσεως, Ἀθήναι 1958, σελ. 7.

2. Ἡ «ἀπόσβεσις κεφαλαίου» εἶναι ἀπόσβεσις χρέους καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐντάσσεται εἰς τὴν νομικὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου.

της απόψεως ἀφ' ἧς ἐρευνᾶται. Φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐν τῇ Οἰκονομικῇ τῶν Ἐπιχειρήσεων ἐνδιαφερόμεθα πρωτίστως διὰ τὴν Ἰδιοοικονομικὴν ἄποψιν, καθ' ἣν ἡ ἀπόσβεσις εἶναι ἐν γένει τὸ ἰδανικὸν τμήμα τῆς ἀξίας τῶν παγίων περιουσιακῶν στοιχείων τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν παραγωγὴν ἐνσωματοῦται εἰς τὸ κόστος τῶν προϊόντων. Καίτοι δὲ ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἡ σπουδαιότερα διὰ τὴν οἰκονομικὴν τῶν ἐπιχειρήσεων ἄποψις εἶναι ἡ κοστολογικὴ τοιαύτη, ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ ἀγνοήσωμεν καὶ τὰς εἰδικωτέρας λογιστικὰς καὶ φορολογικὰς ἀπόψεις, αἵτινες διαρκῶς εἴτε συμπλέκονται εἴτε παραλληλίζονται πρὸς τὴν κοστολογικὴν τοιαύτην.

2. Ὅθεν διακρίνομεν τὰς ἀποσβέσεις τῆς παγίας περιουσίας εἰς:

- α) Λογιστικὰς.
- β) Φορολογικὰς.
- γ) Κοστολογικὰς.

Λογιστικῶς¹ ἀπόσβεσις εἶναι ἡ διὰ λογιστικῆς ἐγγραφῆς ἀναγνώρισις τῆς βεβαίας καὶ ἐπελθούσης ἤδη ἐλαττώσεως τῆς ἀξίας τοῦ παγίου ἐνεργητικοῦ (κτίσεως ἢ ἀναποσβέστου ὑπολοίπου). Κατὰ τὰς ἀπόψεις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν (Ἔγκ. 129/Π/17200/19.8.1955), « ἀπόσβεσις εἶναι ἡ διὰ λογιστικῶν ἐγγραφῶν διατύπωσις τῆς μειώσεως τῆς ἀξίας ἐνεργητικοῦ τινος στοιχείου, ἣτις ἐπέρχεται λόγῳ τῆς ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς χρήσεως φθορᾶς »².

1. Ὁ Γ. Χρυσοκέρης, ἐνθ' ἂν, σ. 5, ὁρθῶς παρατηρεῖ ὅτι ὁ ἀνωτέρω ὁρισμὸς δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὸς, δοθέντος : α) Ὅτι διεθνῶς ἀνεγνωρίσθη (Γ' Διεθνὲς Συνέδριον Λογιστικῆς) ὅτι ἡ ἀπόσβεσις ἀφορᾷ τὰ πάγια καὶ μόνον ἐνεργητικά. β) Ὅτι ἡ ἀπόσβεσις ἀφορᾷ μόνον συντετελεσμένα γεγονότα (ἐνῶ ἐπὶ ἐπισηφῶν ἀπαιτήσεων ὑφίσταται ἀπλῶς πρόβλεψις πιθανῶν γεγονότων). γ) Ὅτι ἡ διεθνὴς ἐπιστημονικὴ λογιστικὴ ὁρολογία ἐπὶ ἐπισηφῶν ἀπαιτήσεων δημιουργεῖ λογαριασμοὺς προβλέψεων (provisions pour dépréciations de créances douteuses ἢ reserve for bad debts accounts). Εἰς ταῦτα προσθέτομεν καὶ ἡμεῖς τὴν παρατήρησιν ὅτι ὁ ἀνωτέρω ὁρισμὸς τοῦ Ὑπ. Οἰκονομικῶν ἀντιφάσκει καθ' ἑαυτὸν, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὀμιλεῖ περὶ μειώσεως τῆς ἀξίας ἐνεργητικοῦ τινος (ἄρα οἰουδήποτε) στοιχείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσθέτει ὅτι ἡ μείωσις τῆς ἀξίας ἐπέρχεται λόγῳ τῆς ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς χρήσεως φθορᾶς. Καὶ ἐρωτᾶται : ἡ μείωσις τῆς ἀξίας τῶν ἀπαιτήσεων (λόγῳ ἀφαιρεγγυότητος) ἐπέρχεται ἐκ τοῦ χρόνου ἢ ἐκ τῆς λόγῳ χρήσεως φθορᾶς (;) (!)

2. Κατὰ τὸν Στρ. Κ. Παπαϊωάννου, Σύστημα Λογιστικῆς, τ. Ι, σ. 198, « ἀπόσβεσις λογαριασμοῦ εἶναι ἡ τμηματικὴ ἐλάττωσις τοῦ υπολοίπου τούτου ». Κατὰ τὸ Γαλλικὸν Λογιστικὸν Σχέδιον τοῦ 1942, « ἀπόσβεσις εἶναι ἡ λογιστικὴ διαπίστωσις τῆς ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς ἀξίας (ἀξίας κόστους) τῶν παγίων ἐνεργητικῶν στοιχείων ἐπελ-

Τὰ κυριώτερα θέματα τῶν λογιστικῶν ἀποσβέσεων εἶναι¹:

α) Τὰ συστήματα τοῦ μαθηματικοῦ ὑπολογισμοῦ των.

β) Ἡ ἐπακριβής ἀπογραφή τῶν παγίων στοιχείων, ἡ ὁποία συνιστᾷ βασικὴν προϋπόθεσιν διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἀποσβέσεων.

γ) Τὸ ἀχέδιον λογαριασμῶν τῆς παγίας περιουσίας ἀφ' ἐνὸς καὶ τὸ ἀντίστοιχον τῶν λογαριασμῶν ἀποσβέσεων ἀφ' ἐτέρου (καὶ ἐφαρμογὴ ἀρχῆς ἐξειδικεύσεως τῶν ἀποσβέσεων).

δ) Ὁ καθορισμὸς τῶν κλειδῶν ἐπιμερισμοῦ τῶν ἀποσβέσεων εἰς τὰς θέσεις καὶ τοὺς φορεῖς κόστους (εἰδικῶς ἐν τῇ βιομηχανικῇ λογιστικῇ).

ε) Ἡ ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἐκάστοτε νομοθετουμένων ἀναπροσαρμογῶν.

Φορολογικῶς ἡ ἀπόσβεσις εἶναι ἀπλῆ παραλλαγή τῶν λογιστικῶν ἀποσβέσεων. Καὶ δὴ φορολογικὴ ἀπόσβεσις εἶναι μέγεθος μείζον ἢ ἔλασσον τῶν λογιστικῶν ἀποσβέσεων, ὅπωςδῆποτε ὅμως ἀναγνωριζόμενον ὑπὸ τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας ὡς ἐκπεστέον ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τῆς ἐπιχειρήσεως.

Αἱ φορολογικαὶ ἀποσβέσεις εἶναι μείζονες τῶν λογιστικῶν, ὅταν ἐνῶ ἡ ἐπιχείρησις δύναται νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ ἐκάστοτε προβλεπόμενα ἀνώτατα ὄρια συντελεστῶν ἀποσβέσεων ἐφαρμόξῃ ἐλάσσονα τοιαῦτα². Ἀντιθέτως, ὅταν ἡ ἐπιχείρησις δι' οἴσουσδήποτε λόγους ἐπιχειρηματικῆς πολιτικῆς ἐφαρμόξῃ μείζονα συντελεστὰς ἀποσβέσεων, τότε αἱ λογιστικαὶ ἀποσβέσεις εἶναι ἀνώτεροι τῶν

θούσης μείωσως, αἵτινα μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἀναγκαστικῶς ὑποτιμῶνται». Κατὰ τὸν *Μ. Τσιμάραν*, εἰς *Κόστος · Κοσιολόγησις*, Ἀθήναι 1949, σ. 43—45, ἀπόσβεσις εἶναι «ἡ συνεχῆς μείωσις τῆς ἀξίας τῶν παγίων περιουσιακῶν στοιχείων καὶ ἡ ἐνσωμάτωσις αὐτῆς εἰς τὸ κόστος». Ὁ *Α. Νέζος*, ἐν Γεν. Ἀρχαῖ Λογιστικῆς, περὶ ἡ ἐνσωμάτωσις αὐτῆς εἰς τὸ κόστος». Ὁ *Α. Νέζος*, ἐν Γεν. Ἀρχαῖ Λογιστικῆς, περὶ ἡ λαμβάνει εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου «ἀπόσβεσις» οὐ μόνον τὴν λογιστικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν νομικὴν ἄποψιν (ἀπαιτήσεων ὑποχρεώσεων καὶ μετοχικοῦ κεφαλαίου Α.Ε.).

1. Βλ. *Ι. Χρυσοκέρη*, ἐνθ' ἀνωτέρω.

2. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐπιχείρησις κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἰσολογισμοῦ ἐνήργησεν ἀποσβέσεις κατωτέρας τῶν ἀνωτάτων νομίμων ὀρίων ἢ ἀκόμη παρέλειπε παντελῶς τὴν διενέργειαν ἀποσβέσεων δὲν δύναται ἐκ τῶν ὑπέρωρων νὰ ἀξιοῖ τὴν ἀναγνώρισιν τοιοῦτων πρὸς συμψηφισμὸν ἐξακριβωθέντων φορολογητέων κερδῶν ἴσων πρὸς τὰς μὴ διενεργηθείσας ἀποσβέσεις (Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον 2372/1940). Ἀντίθετος ἢ ὑπ' ἀριθ. 2234/1965 Ἀπόφασις Σ.τ.Ε. καθ' ἣν ὑποστηρίζεται ὅτι αἱ ἀποσβέσεις δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ προβληθῶσι διὰ τοῦ ἰσολογισμοῦ, ἀλλὰ δύνανται νὰ προβάλλωνται καὶ διὰ τῆς δηλώσεως καὶ τῆς ἐνοστάσεως.

φορολογικῶν τοιούτων. Φυσικὰ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ αἱ ἐπὶ πλέον τῆς κειμένης φορολογικῆς νομοθεσίας λογιστικαὶ ἀποσβέσεις δὲν ἐκπίπτουναι¹ προκειμένου νὰ καθορισθοῦν τὰ φορολογητέα ἀποτελέσματα².

Οἱ ἐπὶ φορολογικῶν ἀποσβέσεων ἐπικρατοῦντες βασικοὶ³ φοροτεχνικοὶ κανόνες εἶναι :

α) Προϋπόθεσις διενεργείας φορολογικῆς ἀποσβέσεως εἶναι ἡ κυριότης τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπὶ τοῦ ἀποσβεστέου στοιχείου⁴, ὡς καὶ ἡ εὐθύνη ταύτης διὰ τὴν ἀνανέωσιν αὐτοῦ⁵.

β) Πρέπει τὸ πάγιον στοιχεῖον νὰ ὑπόκειται εἰς φθοράν.

γ) Βάσις ὑπολογισμοῦ τῶν ἀποσβέσεων εἶναι, κατὰ κανόνα, ἡ τιμὴ κτήσεως⁶ ἢ ἡ ἀναπροσαρμογὴ τοῦ ἀποσβεστέου στοιχείου, ἣτις συνιστᾷ καὶ τὸ ἀνώτατον ὄριον συνολικῆς ἀποσβέσεως.

δ) Οἱ καθοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου συντελεστὰ ἀποσβέσεων εἶναι τὰ ἀνώτατα ἐτήσια ὄρια αὐτῶν.

1. Βλ. σχετικῶς Ἐγκυκλίους Ἐπιχειρήσεως Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν ὑπ' ἀριθ. 174/1946, 126/1947, 134/1948, 176/1949, 175/1951, 211/1952, 129/1955.

2. Ὡς γνωστὸν δὲ τὰ φορολογητέα ἀποτελέσματα σχεδὸν οὐδέποτε συμπίπτουν ἀπολύτως μὲ τὰ λογιστικὰ τοιαῦτα.

3. Εἰδικώτερον ὄρα τὰ εἰδικὰ συγγράμματα τῶν Ν. Τότση καὶ Δ. Γιωργιλῆ.

4. Οὕτω εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν εἰσέφεροτο ὑπὸ ἐταίρου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἡ χρῆσις μιᾶς οἰκοδομῆς οὔτε ὁ ἐταῖρος ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ἐπιχείρησις, ὡς στερομένη κυριότητος ἐπὶ ταύτης, ἠδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ ἀπόσβειν τῆς ἀξίας φθορᾶς τῆς. Τὸ τοιοῦτον ἐδημιούργει τὸ ἀτοπον ὅτι ἐφορολογεῖτο μὲν ὁ ἐταῖρος διὰ τὸ ἐκ ταύτης ἀποκομιζόμενον εἰσόδημα, δὲν εἶχε δὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκπέσῃ ἐκ αὐτοῦ τὴν ἀξίαν φθορῶν τῆς (ἀπόσβειν) τοιοῦτοτρόπως ἐμμέσως ἐφορολογεῖτο τὸ κεφάλαιον καὶ οὐχὶ τὸ εἰσόδημα, ὡς ἐπιβάλλει ὁ νόμος. Τὸ κενὸν τοῦτο ἐθεράπευσεν ἡ ὑπ' ἀριθ. Θ. 6377/1958 διαταγὴ τοῦ Ἐπιχειρήσεως Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, δι' ἣς παρεσχέθη, ὀρθῶς, τὸ δικαίωμα εἰς τὸν εἰσενεγκόντα τὴν χρῆσιν κύριον τῆς οἰκοδομῆς, ὅπως διὰ τῆς ὑποβαλλομένης κατ' ἔτος δηλώσεως εἰσοδήματος ἐνεργήσῃ τὴν διὰ τῶν πινάκων συντελεστῶν ἀποσβέσεων προβλεπομένην ἀπόσβειν.

5. Ἐν τῇ πράξει ὑφίστανται ἐξαιρετικαὶ περιπτώσεις ἀποχωρισμοῦ τῆς κυριότητος ἐκ τῆς εὐθύνης ἀνανεώσεως (οἰκονομικῆς ἰδιοκτησίας).

6. Κατὰ τὸ ἄρθρ. 1 § 2 τοῦ κατ' ἐξουσιοδότησιν τοῦ ν.δ. 3323/1955 ἐκδοθέντος Β.Δ. τῆς 11/31.12.57 «περὶ καθορισμοῦ ἀνωτάτων ὀρίων συντελεστῶν ἀποσβέσεων», ὁρίζεται ὅτι: «τὰ κατὰ τὸ παρὸν διάταγμα ποσὰ ἐκπτώσεων ὑπολογίζονται ἐπὶ τῆς εἰς δραχμὰς ἀξίας τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τὸν χρόνον τῆς κτήσεως αὐτῶν». Αἱ κατὰ τὰς ἐκτεθείσας διατάξεις ἀποσβέσεις φθορᾶς συναφῶν τῇ ἐπιχειρήσει πάσης φύσεως ἐγκαταστάσεων ἢ μηχανημάτων κλπ. δέον νὰ ὑπολογίζωνται ἐπὶ τῆς ἀξίας ἣν ἔχουσι τὰ ἀποσβεστέα περιουσιακὰ στοιχεῖα ὅταν τὸ πρῶτον περιέρχωνται εἰς τὸν ἐλάχιστον φορῆα τῆς ἐπιχειρήσεως, λογιστικῶς ὡς τοιαύτης (κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 22 τοῦ Κ.Φ.Σ. διαλαμβανόμενα) τῆς τιμῆς εἰς ἣν ἀναλαμβάνει ὁ νέος φορεὺς ἐπιχειρήσεως (ἀπόφ. Σ.τ.Ε. 2424/1965).

ε) Ὡς χρονικὸν σημεῖον ἐνάρξεως τῶν φορολογικῶν ἀποσβέσεων θεωρεῖται ἄλλοτε μὲν τὸ σημεῖον ἐνάρξεως τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἀποσβεστέων στοιχείων, ἄλλοτε δὲ ἡ στιγμή τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ἀσχέτως τῆς χρησιμοποίησεώς του.

3. Αἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμεναι φορολογικαὶ ἀποσβέσεις διακρίνονται εἰς τακτικὰς καὶ προσθέτους.

Ὡς πρόσθετοι ἀποσβέσεις ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῆς ἰσχυοῦσης νομοθεσίας :

α) Ἐπὶ πλεόν τῶν τακτικῶν, 2,50 % διὰ τὰ κτίσματα κλπ. καὶ 6 % διὰ τὰ λοιπὰ πάγια, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῶν ἀπὸ 22.10.1947 καὶ ἐφεξῆς ἐνεργηθειῶν δαπανῶν δι' ἀνέγερσιν κτιρίων ἢ ἐγκαταστάσεων μηχανημάτων κλπ. (Α.Ν. 942/49 τροποποιηθεὶς διὰ τοῦ Ν.Δ. 2901/54 ἄρθρον 2).

β) Αἱ ἐπὶ ἐπαρχιακῶν μόνον βιομηχανιῶν ἰσχύουσαι τοιαῦται (ἄρθρ. 18 τοῦ Α.Ν. 942 τροποποιηθέντος διὰ τοῦ Ν.Δ. 2901/54 ἄρθρ. 2), αἰτίνες καταλήγουν εἰς διπλασιασμὸν τοῦ ἀθροίσματος τῶν τακτικῶν καὶ τῶν ὡς ἄνω προσθέτων ἀποσβέσεων.

γ) Αἱ ὑπὸ τοῦ Ν.Δ. 3765/1957 καθοριζόμεναι, βάσει τοῦ ὁποίου ἐν ἄρθρῳ 9 ὀρίζεται : « Ἡ προκύπτουσα ὑπεραξία ἐκ τῆς πωλήσεως μηχανημάτων ἢ βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων δὲν ὑπόκειται εἰς φόρον εἰσοδήματος ἐφ' ὅσον ἤθελε χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς πρόσθετος ἀπόσβεσις ἐτέρων μηχανημάτων καὶ ἐν γένει βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῆς.

Καὶ ἐρωτᾶται : αἱ ἀνωτέρω πρόσθετοι ἀποσβέσεις, αἰτίνες ἐθεσπίσθησαν διὰ καθαρῶς φορολογικοῦς λόγους, ἔχουν σχέσιν μὲ τὰς κοστολογικὰς ἀποσβέσεις περὶ ὧν κατωτέρω καὶ περὶ ὧν προβλέπει ἡ ὑπ' ἀριθ. 128/52 Ἀγ. Διάταξις ;

Νομίζομεν ὅτι ὅπως καὶ αἱ τακτικαὶ οὕτω καὶ αὐταὶ—δι' οὓς λόγους ἀναλυτικῶς ἀναπτύσσομεν—οὐδόλως δυνανταὶ νὰ περιληφθῶσιν εἰς τὸ κόστος, ὅπερ δέον νὰ ἐπιβαρύνεται μόνον μὲ τὴν ἀξίαν τῆς πραγματικῆς φθορᾶς ἢν ὑπέστη ὁ ἐν γένει πάγιος ἐξοπλισμὸς λόγῳ χρήσεως ἢ παρόδου τοῦ χρόνου, ἔστω καὶ ἂν δὲν ὑφίσταται παρ' ἡμῖν σχετικὴ διάταξις νόμου—ὡς τοῦτο ἰσχύει εἰς ἄλλας χώρας — ὀρίζουσα περὶ τούτου.

4. Κοστολογικῶς. Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ παγίως ἐπεκράτησεν ἡ ἄποψις ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀπόσβεσις θεωρεῖται ὡς κανονικὸν ἐξόδον καί, ὡς τοιοῦτον, συστατικὸν στοιχείον τοῦ κόστους. Καθ' ὃν τρόπον ἡ ἀξία τῶν ἐν γένει ὑλῶν καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας

ἀποτελοῦν ἀναντιρρήτως στοιχεῖα τοῦ κόστους, ὡς ἐκφράζοντα τὸ μὲν τὴν ὑλικὴν συμβολὴν εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, τὸ δὲ τὴν συμβολὴν τοῦ ἐμψύχου παράγοντος εἰς τὴν παραγωγὴν, οὕτω καὶ ἡ ἀπόσβεσις, ὡς ἀξία φθορᾶς τῶν παγίων, συνιστᾷ τὴν κατ' ἐκτίμησιν ἀξίαν τῶν παρεχομένων ὑπηρεσιῶν ἐκ μέρους τῶν ἀψύχων ἀκίνητοποιημένων στοιχείων, εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς. Ἄπασαι αἱ ἀνωτέρω κατηγορίαι ἐξόδων ἀποτελοῦν ἀναλώσεις ἀξιῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἦδύνατο νὰ συντελεσθῇ ἡ παραγωγή.

Ἡ ἀπόσβεσις, ὡς τυπικὴ μορφή τῆς κυκλοφορίας τῆς περιουσίας, ἀποτελεῖ βραδὺν ἀλλὰ συνεχῆ μετασχηματισμὸν τῆς παγίας περιουσίας, ἀρχικῶς μὲν εἰς κυκλοφοροῦσαν—διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς ἀξίας φθορᾶς τῶν ἐγκαταστάσεων εἰς τὸ ἐτήσιον κόστος τῶν προϊόντων—ἐν συνεχείᾳ δὲ εἰς διαθέσιμον περιουσίαν διὰ τῆς πωλήσεως τοῦ προϊόντος καὶ τῆς εἰσπράξεως τοῦ τιμήματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιλαμβάνεται καὶ τμῆμα τῆς ἀξίας φθορᾶς τῶν παγίων.

Τὸ ἐὰν ἐπωλήθῃ τὸ προϊόν ἢ παραμένῃ εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐν εἶδει ἀποθέματος οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κονδυλίου τῶν ἀποσβέσεων, διότι ἡ φθορὰ τῶν παγίων ἐπῆλθε διὰ τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, ἡ δὲ ἀξία ταύτης ἤδη ἔχει ἐνσωματωθῆ εἰς τὸ κόστος τοῦ παραχθέντος προϊόντος. Οἰοσδήποτε ἕτερος χειρισμὸς τοῦ κονδυλίου τῶν ἀποσβέσεων θὰ ἦτο ξένος πρὸς τὸν ὀρθολογικὸν λογισμὸν τοῦ κόστους καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ παγίως κρατοῦντα¹.

Αἱ κοστολογικαὶ ἀποσβέσεις εἶναι τελείως διάφοροι τῶν φορολογικῶν ἀποσβέσεων. Οὕτω ἐνῶ ἡ κοστολογικὴ (ἀγορανομικὴ) ἀπόσβεσις ἀποτελεῖ προσθετικὸν στοιχεῖον τοῦ κόστους, ἡ φορολογικὴ (λογιστικὴ) ἀπόσβεσις συνιστᾷ ἀφαιρετικὸν στοιχεῖον τῶν

1. Παρὰ ταῦτα τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 192/44 καὶ 503/1956 ἀποφάσεών του καὶ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 85/1956 καὶ 39/1956 ὁμοίως, ἀποφαίνονται ὅτι αἱ ἀποσβέσεις δὲν ἀποτελοῦν στοιχεῖον τοῦ κόστους τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἀναγνωρίζουν ἐπιβάρυνσιν τῶν μενόντων κατὰ τὴν ἀπογραφὴν προϊόντων μὲ τὸ ἀνάλογον ποσοστὸν τῶν ἀποσβέσεων.

¹Επὶ τοῦ θέματος τούτου βλ. σχετικὸν ἄρθρον μας εἰς «Φορολογικὴν Ἐπιθεώρησιν», Σεπτέμβριος 1955, ὡς καὶ σχετικὰ ἄρθρα εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιθεώρησιν τῶν: II. Πούγγουρα, Μάιος 1956, Γ. Δήμου, Ἰούνιος 1956, καὶ II Γραικοῦ, Αὐγουστος 1956. Ἀντιθέτως, τὸ Ὑπ. Οἰκ/κῶν (Π. 21440/54) δέχεται τὴν ἀπόψιν ὅτι αἱ βιομηχανικαὶ ἀποσβέσεις ἀποτελοῦν στοιχεῖον κόστους κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τῶν μενόντων εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως.

κερδῶν πρὸς περιορισμὸν τῆς φορολογητέας ὕλης. Ἀπόδειξιν τοῦτου ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις αἰτινες δὲν πραγματοποιοῦν κέρδος δὲν προβαίνουν εἰς φορολογικὰς (λογιστικὰς) ἀποσβέσεις, ἐνῶ οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὸ κόστος αὐτῶν δὲν ἐπεβαρύνθη μὲ τὴν ἀξίαν φθορᾶς τοῦ παγίου ἐνεργητικοῦ (ἀγορανομικῆ ἀπόσβεσις) κατὰ τὴν διανυθεῖσαν μὴ κερδοφόρον χρῆσιν.

Ἐὰν ὑποστηριχθῇ ἡ ἄποψις ὅτι αἱ φορολογικαὶ ἀποσβέσεις δεσμεύουν καὶ ἀγορανομικῶς (δηλαδὴ ἀποτελοῦν στοιχεῖον κόστους), ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ νομοθέτης, ὁσάκις ἀναπροσαρμόζει εἴτε τοὺς συντελεστὰς τῶν ἀποσβέσεων εἴτε τὴν ἀξίαν τοῦ παγίου ἐνεργητικοῦ, ἐμμέσως ἐξωθεί εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν τιμῶν καὶ τορπιλλίζει τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος. Τοῦτο εἶναι βεβαίως ἀπαράδεκτον, διότι σαφῆς πρόθεσις τοῦ νομοθέτου ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ φορολογικὴ καὶ μόνον ἀνακούφισις τῶν ἐπιχειρήσεων δια τοῦ περιορισμοῦ τῆς φορολογητέας ὕλης, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ διατάραξις τοῦ σταθεροῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν. Ἐπίσης τοῦτο καταδεικνύεται κατὰ μείζονα λόγον καὶ ἐκ τῶν ἠϋξημένων ποσοστῶν ἀποσβέσεων τῆς Ἐπαρχιακῆς Βιομηχανίας, τὴν ὅποian ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ περιβάλλῃ μὲ μεγαλυτέραν φορολογικὴν ἀπαλλαγὴν. Ἄλλοίμονον ἔὰν αἱ ἐπαρχιακαὶ ἐπιχειρήσεις προσέθετον εἰς τὸ κόστος των διπλάσιον ποσὸν ἀποσβέσεως ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ βαρῦνον τὰς ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις τοῦ κέντρου. Ἡ ἀποτυχία των θὰ ἦτο ἐξησφαλισμένη λόγῳ ἑλλείψεως ἀνταγωνιστικότητος. Ἄρα σαφῶς καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων καθοριζόμενοι κύπτει ὅτι οἱ διὰ τῶν ἐκάστοτε διαταγμάτων καθοριζόμενοι συντελεσταὶ ἀποσβέσεων δὲν δεσμεύουν κοστολογικῶς, ἀλλὰ ἀπλῶς διαγράφουν τὰ ἐκάστοτε περιθώρια ἀπαλλαγῆς ἐκ τῆς φορολογίας τῶν κερδῶν.

Ἄλλωστε φορολογικῶς, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν, αἱ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις δὲν ἀποτιμοῦν τὰ μένοντα προϊόντα των, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἀποσβέσεων, ἀλλὰ ἀπλῶς ἀφαιροῦν ἐκ τῶν κερδῶν των τὰς ἀποσβέσεις, χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνουν τὸ κόστος τῶν προϊόντων των μὲ τὸ ἀντίστοιχον ποσὸν τούτων, ὡς πράττουν προκειμένου περὶ τῶν λοιπῶν στοιχείων τοῦ κόστους.

Εἰς τὰς προηγμένας χώρας¹ ἔχουν ὀρισθῆ συντελεσταὶ ἀπο-

1. Εἰς ταύτας, καὶ ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ, γίνεται σαφῆς διάκρισις μεταξὺ κοστολογικῶν καὶ λογιστικῶν ἀποσβέσεων (kalkulatorische und buchhalterische Ab-

σβέσεων κοστολογικοί, οι οποίοι να ανταποκρίνονται προς την πραγματικήν φθοράν του παγίου ενεργητικού και ούχι την διὰ λόγους στροχῆς φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν καθοριζομένην ἐκάστοτε διὰ διαταγμάτων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν σμίχρουνσιν τῆς πιθανῆς ζωῆς τῶν παγίων.

Τὸ κόστος, ἀγορανομικῶς, δέον νὰ θεμελιούται βάσει τῆς δικαίας ἐκάστοτε τιμῆς, τῆς καλυπτούσης, δηλονότι, τὰς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν παραγωγὴν θυσίας.

Οὕτω ἀγορανομικῶς, ἀνεξαρτήτως ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις διενήργησεν ἢ ὄχι φορολογικὰς ἀποσβέσεις, διότι, ὡς ἐλέχθη, αὗται ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς πορείας τῶν κερδῶν τῆς χρήσεως, θὰ ἔδει νὰ ὑπολογίζεται εἰς τὸ κόστος τῆς ἢ κοστολογικῆ ἀπόσβεσις, ὡς ἀπαραίτητος θυσία διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς παραγωγῆς.

schreibungen).

*Ενδιαφέρουσαι εἶναι οἱ λογιστικὸι ἔγγραφοὶ τῶν κοστολογικῶν ἀποσβέσεων ἐν αὐν βουασμῶ πρὸς τὰς λογιστικὰς τοιαύτας.

*Ο Ι. Χρυσοκέρης, ἐνθ. ἀν., παραθέτει τὸ κάτωθι ὑπόδειγμα ἔγγραφῶν :

Λογιστικαὶ ἀποσβέσεις	Εἰς πάγια	125.000	125.000
Κέρδη καὶ Ζημίαι	Εἰς λογιστικὰς ἀποσβέσεις	125.000	125.000
Παραγωγή	Εἰς κοστολογικὰς ἀποσβέσεις	108.000	108.000
Κοστολογικαὶ ἀποσβέσεις	Εἰς Κέρδη καὶ Ζημίαι	108.000	108.000

*Ὅθεν ὁ λογαριασμός Κέρδη καὶ Ζημίαι ἐμφανίζεται ὡς κάτωθι :

Κέρδη καὶ Ζημίαι

Εἰς λογιστικὰς ἀποσβέσεις	125.000	* Ἀπὸ κοστολογικὰς ἀποσβέσεις	108.000
---------------------------	---------	-------------------------------	---------

* Ἡ δὲ καρτέλλα παρακολουθήσεως ἐκάστου παγίου στοιχείου δύναται νὰ περιλάβῃ τρία εἶδη ἀποσβέσεων μὲ τρία ἀντίστοιχα ἀναπόβεστα ὑπόλοιπα, ἤτοι :

* Καρτέλλα διὰ τριῶν εἰδῶν ἀποσβέσεων :

Χρέωσις	Πιστώσις	Φορολογ. ἀπόσβεσις	* Ἀναπόσβ. ὑπόλοιπον	Λογιστικὴ ἀπόσβεσις	* Ἀναπόσβ. ὑπόλοιπον	Κοστολογ. ἀπόσβεσις	* Ἀναπόσβ. ὑπόλοιπον

1. — Κοινωνικοοικονομική άποψις περί κόστους.

1. Ἡ κοινωνικοοικονομική άποψις περί κόστους εἶναι τελείως διάφορος τῆς ἐπιχειρηματικῆς άπόψεως.

Τὸ κόστος ἐξεταζόμενον ἀπὸ άπόψεως ἐπιχειρήσεως βασίζεται ἐπὶ δεδομένων ἅτινα εἶναι ἐκ τῶν προτέρων γνωστά καὶ ἐν πολλοῖς ἀμετάβλητα, ἐνῶ ἡ κοινωνικοοικονομική άποψις τοῦ κόστους ἐμπλέκει ἅπαντα τὰ δεδομένα τῆς οἰκονομίας χώρας τινός, ἅτινα δέον νὰ συνεξετάζη οὐ μόνον στατικῶς ἀλλὰ καὶ ἐν ὄψει τῶν μεταβολῶν ἃς ὑφίστανται ἐν τῇ διαδρομῇ τοῦ χρόνου.

Τὸ ὄριον μέχρι τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ὑποβιβασθῇ τὸ κόστος εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς μεμονωμένης ἐπιχειρήσεως ἀποτελεῖ θέμα, κατ' ἀρχήν, τεχνικόν. Ἀντιθέτως, τὸ πρόβλημα τῆς μειώσεως τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ κόστους εἶναι θέμα προκρίσεως τῶν χρησιμοποιουμένων παραγωγικῶν συντελεστῶν, ὡς καὶ τοῦ προσήκοντος οἰκονομικοῦ συνδυασμοῦ τούτων.

Διότι, αὐτὴ αὕτη ἡ μείωσις τοῦ κόστους, ἐφ' ὅσον ἀποτελεῖ πρᾶξιν οἰκονομικὴν ἔχει ἴδιον κόστος, συνιστάμενον εἰς τὰς μετατοπίσεις εἰς ἃς δέον νὰ προβῶμεν εἰς τοὺς πάσης φύσεως δεσμευμένους παραγωγικοὺς συντελεστάς, ὡς καὶ εἰς τὴν ἄρνησιν ἐκτελέσεως πράξεων αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ συντελεσθοῦν ἐὰν ἐχρησιμοποιοῦντο ἄλλως πως οἱ παραγωγικοὶ συντελεσταί.

Πράγματι, ἐὰν θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἐπιτύχωμεν μίαν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ἢ τῆς ἐργασίας τῶν μηχανῶν, ἐνδείκνυται ὅπως μετατρέψωμεν ἢ ἀνανεώσωμεν τὰς ἐγκαταστάσεις, γεγονός ὃπερ συνεπάγεται ἐπένδυσιν ἐνὸς μέρους τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως, ἣτις ἀφαιρεῖται ἀπὸ ἐτέρας ἐπενδύσεις ἵνα λάβῃ νέον προσανατολισμόν. Ἐπίσης, δέον ὅπως μετατοπισθοῦν ἐργάται ἀπὸ δεδομένης ἀπασχολήσεως ἢ ἀπὸ ἐκείνας ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθοῦν. Ἄρα τὸ κοινωνικοοικονομικὸν πρόβλημα τοῦ κόστους καταλήγει νὰ εἶναι πρόβλημα δημιουργίας νέας ἀποταμιεύσεως, ὡς καὶ ὀρθολογικῆς κατανομῆς ταύτης εἰς τὰς ἐνδεδειγμένας ἐπενδύσεις. Ἐὰν πάλιν ἠθέλαμεν νὰ ἐπιτύχωμεν μίαν ὀλιγώτερον δαπανηρὰν παραγωγικὴν διαδικασίαν διὰ τῆς δεσμεύσεως μικροτέρας ποσότητος παραγωγικῶν συντελεστῶν εἰς κάθε παραγομένην μονάδα προϊόντος, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἀνέκυπτε θέμα ἀζητησίας, δεδομένου ὅτι αἱ ἀμοιβαὶ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς εἶναι αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς τιμαὶ αἵτινες συνιστοῦν τὸ εἰσόδημα πολυαρίθμων κατη-

γοριῶν ἀτόμων, ἐπιδρῶν δὲ ἐπὶ τῆς ζητήσεως καὶ τῶν τιμῶν τῶν ἐν γένει ἀγαθῶν.

2. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐνῶ εἴθισται τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους νὰ θεωρῆται ὡς ἐν γεγονὸς τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, ἡ ὀρθὴ ἀντιμετώπισις τοῦ ὁποίου δημιουργεῖ τὰς κερδοφόρους προϋποθέσεις τῆς ἐπιχειρήσεως, τοῦτο εἰς τὴν πραγματικότητα—καὶ τὴν Οἰκονομίαν λαμβανομένην ἐν τῷ συνόλῳ τῆς—συνιστᾷ γεγονὸς ἀναγόμενον εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς διανομῆς τοῦ εισοδήματος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, μεταξὺ τῶν συντελεστῶν οἷτινες συντρέχουν διὰ τὴν δημιουργίαν του.

Ὀλιγώτερον παράδοξος θὰ φανῆ ἡ σκέψις αὕτη ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς μίαν συναλλακτικὴν οἰκονομίαν, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐλευθέραν, παραγωγή καὶ κατανάλωσις εἶναι τόσον στενῶς συνδεδεμένοι μεταξὺ τῶν ὥστε τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ εισοδήματος ἀναδιανέμεται κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν ἣτις τὸ δημιουργεῖ. Μόνον δὲ εἰς μίαν Οἰκονομίαν δεσμευμένην ἢ κατευθυνομένην ἐξ ἑνὸς κεντρικοῦ ὀργάνου θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ τις διανομὴν εισοδήματος ἐντελῶς ξένην ἀπὸ τὴν ἐν λόγῳ παραγωγικὴν διαδικασίαν.

Οὕτω καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι :

α) Κόστος ὑψηλὸν εἰς ἀριθμὸν ἀπόλυτον σημαίνει εισοδήματα ὑψηλὰ καὶ κόστος χαμηλὸν εισοδήματα χαμηλά.

β) Ἐὰν ἐξ ἐπόψεως στατικῆς καὶ ἀπηλλαγμένης πάσης σκέψεως περὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης δὲν ἐνδιαφέρει ὁ ἀνισος ἢ μὴ τρόπος κατανομῆς τοῦ πραγματικοῦ κοινωνικοῦ εισοδήματος, ἐξ ἐπόψεως δυναμικῆς ὁ τρόπος τῆς παρούσης διανομῆς τοῦ εισοδήματος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῆς μελλούσης δημιουργίας τούτου.

3. Πάντα τὰ ἀνωτέρω ὀδηγοῦν εἰς τὴν σκέψιν ὅτι τὸ κέντρον τοῦ προβλήματος δέον ν' ἀναζητῆται ἐπὶ τοῦ μεγέθους καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν ἐσόδων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ μεγέθους καὶ τῶν μεταβολῶν τοῦ κόστους. Τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει ὅτι ἡ παραγωγή ἐν τῷ συνόλῳ τῆς δὲν ἔχει ἴδιον κόστος, ἀλλὰ ὅτι εἶναι δύσκολον καὶ σχεδὸν ἀδύνατον νὰ ὑπολογίσωμεν καὶ ἀριθμητικῶς ἐκφράσωμεν τοῦτο. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἀποφύγωμεν νὰ θίξωμεν θέματα ἀναγόμενα εἰς τὸν ψυχικὸν ἢ πνευματικὸν παράγοντα τῶν ἐργαζομένων—ὡς εἶναι ἡ κόπωσις ἐκ τῆς σωματικῆς ἢ πνευματι-

κῆς ἐργασίας, ἡ ἀγωνία τοῦ κινδύνου, ἡ ἀβεβαιότης τοῦ μέλλοντος κλπ.—καὶ περιορισθῶμεν εἰς δεδομένα πλέον συγκεκριμένα καὶ ὑλικά, τὸ κόστος παραγωγῆς, ἐξ ἐπόψεως κοινωνικοῦ συνόλου, θὰ συνίστατο εἰς τὴν ἐξασθένεισιν τῶν φυσικῶν καὶ μὴ ἀνανεουμένων πηγῶν, εἰς τὴν πηλίωσιν καὶ φθορὰν τῶν ἐγκαταστάσεων, εἰς τὴν φθορὰν τῶν ἀνθρωπίνων ὀργανισμῶν κ.ο.κ.

Τὰ ὡς ἄνω ἀθροιζόμενα συνιστοῦν τὸ τελικὸν κόστος ἐντὸς τῆς συνολικῆς Οἰκονομίας. Πᾶν ἕτερον μεμονωμένον ἢ ἐνδιάμεσον κόστος ἀπαλείφεται ἢ ἀλληλοσυνμηφίζεται, διότι, ὡς ἐτονίσθη, τὸ μερίδιον μὲ τὸ ὁποῖον ἕκαστος παραγωγικὸς συντελεστὴς ἀμβέβεται ἀποτελεῖ μὲν εἰσόδημα δι' ἐκείνον ὅστις τὸ λαμβάνει, κόστος δὲ δι' ὄλους τοὺς ἑτέρους οἵτινες τὸ καταβάλλουν. Πράγματι, ἐὰν δ' ἕκαστον ἐπιχειρηματίαν ἀποτελοῦν κόστος αἱ τιμαὶ τὰς ὁποίας οὗτος πληρώνει εἰς τοὺς ἐν γένει φορεῖς τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, δι' ἕκαστον ἐκ τῶν φορέων τούτων ἀποτελεῖ κόστος τὸ μερίδιον τοῦ κέρδους τὸ ὁποῖον καρποῦται ὁ ἐπιχειρηματίας. Ὡς ἐκ τούτου, τὸ οὐσιῶδες, ἐνταῦθα, πρόβλημα εἶναι αἱ συνθήκαι ἐξ ὧν ἐξαρτᾶται τὸ ἔσοδον τῆς παραγωγῆς μιᾶς κοινωνίας καὶ ἐὰν αἱ μεταβολαὶ τούτου δύνανται νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τοῦ διαφόρου μεγέθους μὲ τὸ ὁποῖον τὸ εἰσόδημα κατανέμεται μεταξὺ ἐκείνων οἵτινες τὸ δημιουργοῦν. Ἐπὶ τοῦ πρώτου θέματος δυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν ὅτι τὸ ἔσοδον τῆς παραγωγῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ συνολικοῦ μεγέθους ταύτης ἐντὸς καθορισθέντος χρόνου, ὅπερ μέγεθος φυσικὸν εἶναι νὰ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος τῶν φυσικῶν ὑλικῶν πόρων οὓς διαθέτει ἡ συνολικὴ Οἰκονομία, ὡς καὶ τῶν ἐν γένει ἰκανοτήτων τοῦ πληθυσμοῦ ταύτης. Οὕτω, ἐὰν θὰ ἠθέλαμεν νὰ συγκρίνωμεν τὸ μέγεθος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ Η.Π.Α. καὶ Ἑλλάδος δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὸ γεγονὸς τῆς διαφόρου στάθμης τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πόρων ἐκάστης χώρας.

4. Δυσχερεστέρα ὁμως καθίσταται ἡ ἔρευνα τοῦ δ ε υ τ ε ρ ο υ θέματος, ἥτις καὶ ἐνδιαφέρει περισσότερο. Διότι, ἐὰν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐλειτούργει κατὰ τρόπον ἰδανικὸν ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς, τὰ μερίδια τῶν ἀμοιβῶν ἐκάστου ἐπὶ μέρους συντελεστοῦ παραγωγῆς θὰ καθορίζοντο αὐτομάτως ἐκ τῆς ἀξίσεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τὸ δὲ πρόβλημα τοῦ κόστους ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικοῦ συνόλου εὐχερέστερον θ' ἀντιμετωπίζετο. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁμως δὲν ὑφίστανται αἱ προϋποθέσεις αἵτινες θεωρητικῶς προδιαγράφονται εἰς τὸ σύστημα τοῦ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.

Εἰς τὰ σύγχρονα οἰκονομικά συστήματα ἡ πραγματικὴ ἀγορὰ δὲν εἶναι οὔτε καθεστῶς ἀπολύτου ἐλευθερίας, οὔτε καθεστῶς ἀπολύτου δεσμεύσεως ἢ κατευθύνσεως ἐκ μέρους ἐνὸς κεντρικοῦ ὀργάνου. Ἡ διανομὴ τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος εἰς τὰς κατ' ἰδίαν τάξεις δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰς εἰσφορὰς ἐκάστου φορέως συντελεστοῦ παραγωγῆς, ἀλλὰ καθορίζεται ἐκ τῆς θέσεως καὶ ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἀσκοῦν τὰ μεγάλα ὀργανωμένα συγκροτήματα ὀρισμένων συντελεστῶν καὶ εἰς ἃ ὑποχρεωτικῶς ὑποτάσσονται καὶ προσαρμόζονται τὰ ἀσθενέστερα οἰκονομικά συμφέροντα.

5. Πράγματι, ἡ διανομὴ τοῦ κόστους τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς συνθετικῶς λαμβανομένη ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τριῶν μεγάλων ὁμάδων συμφερόντων. Ἦτοι: α) τῆς ὁμάδος τῶν ἐπιχειρηματιῶν, β) τῆς ὁμάδος τῶν ἐργαζομένων καὶ γ) τοῦ Κράτους.

Ὅταν οἱ ἐπιχειρηματῆαι λέγουν ὅτι τὸ κόστος τῶν εἶναι ὑψηλόν, ὑπονοοῦν ὅτι εἶναι ὑψηλὰ τὰ μερίδια τοῦ κοινωνικοῦ εἰσοδήματος τὰ ὁποῖα λαμβάνουν οἱ ἐργαζόμενοι ὑπὸ μορφήν ἡμερομισθίων καὶ τὸ κράτος ὑπὸ μορφήν φόρων καὶ εἰσφορῶν. Ὅταν οἱ ἐργαζόμενοι παραπονοῦνται ὅτι τὰ ἡμερομισθία τῶν εἶναι χαμηλὰ καὶ ὑψηλὸν τὸ κόστος ζωῆς ἐξυπακούουν ὅτι ἡ φορολογία εἶναι δυσβάστακτος ἢ τὰ κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων ἐξωγκωμένα. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸ Κράτος. Ἡ ἐπὶ συνολικῶς ἀμεταβλήτου κοινωνικοῦ εἰσοδήματος μείωσις τοῦ κόστους μιᾶς ἐκ τῶν ἀνωτέρω τάξεων δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰμὴ μόνον διὰ τῆς μείωσης τοῦ μεριδίου τῆς ἐτέρας. Ἄν ὅμως τὸ φαινόμενον τοῦτο, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, στατικῶς ἐξεταζόμενον δὲν ἐμφανίσῃ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, ἐν τούτοις, δυναμικῶς ἐρευνώμενον ἐπίδραξ ἐπὶ τοῦ μελλοντικοῦ εἰσοδήματος.

6. Βασικὸν σύγχρονον αἶτημα πάσης Οἰκονομίας εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς μείωσης τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου συνήθως προτείνονται ἐναλλάξ ἢ καὶ ταυτοχρόνως: εἴτε ἡ αὔξεις τῆς παραγωγῆς, εἴτε ἡ μείωσις τῶν βαρῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, εἴτε ἡ ἐνθάρρυνσις τῆς ἀποταμιεύσεως διὰ τὸν περιορισμὸν τοῦ κόστους τοῦ χρήματος, εἴτε ἡ ὀρθολογικωτέρα ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς κ.ο.κ.

Ἀναλόγως τῆς υἱοθετουμένης ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Κράτους πολιτικῆς χαράσσονται αἱ ὁδοὶ πρὸς ἐπίτευξιν ἐνὸς ἢ περισσοτέρων σκοπῶν. Ἡ ἐπιστημονικὴ ὅμως ἔρευνα καθῆκον ἔχει νὰ καθορίσῃ τὰ ὄρια ἐντὸς τῶν ὁποίων δύναται νὰ πραγματοποιοῦνται οἱ ἐκάστοτε τιθέμενοι σκοποί.

7. Ἐκ τῆς διερευνήσεως τοῦ συνολικοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος προκύπτει ὅτι τὸ μεγαλύτερον ἀλλὰ βασικὸν στοιχεῖον τοῦ κόστους συνολικῆς παραγωγῆς ἀποτελοῦν αἱ πρὸς τὸ κράτος πάσης φύσεως εἰσφοραί. Δὲν προτιθέμεθα ἐνταῦθα νὰ ὑπεισέλθωμεν εἰς θέματα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν συμβολὴν τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἀλλ' ἀποδεχόμεθα τὴν ἄποψιν ὅτι αὗται εἶναι συντελεσταὶ παραγωγῆς καὶ ὅτι οἱ φόροι ἀποτελοῦν τὸ μερίδιον τοῦ Κράτους εἰς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα διὰ τὴν ἐν λόγῳ συμβολὴν του.

Πάντως οἱ ἐν γένει φόροι δύνανται κατὰ δύο τρόπους νὰ προκαλέσουν τὴν μείωσιν ἢ νὰ ἐμποδίσουν τὴν αὔξησιν τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ παρεμποδίσουν τὴν μείωσιν τοῦ κόστους καὶ δῆ: εἴτε διὰ τῆς μειώσεως τοῦ μεριδίου τοῦ εἰσοδήματος τὸ ὁποῖον θὰ προωρῖζετο δι' ἀποταμίευσιν, δι' ἐπενδύσεις, δι' ἀποθεματικά ἢ δι' ἀποσβέσεις—καὶ τοῦτο εἶναι ἀποκλειστικὸν ἔργον τῆς ἀμέσου φορολογίας—εἴτε διὰ παρεμποδίσεως τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν—ὅπερ ἀποτελεῖ ἔργον τῆς ἐμμέσου φορολογίας.

Ἡ φορολογία ἐπὶ τῶν ἐσόδων ἐπεκτεινομένη εἰς ὅλας τὰς συναλλαγὰς αἵτινες συνιστοῦν τὰς ἀλληλοδιαδόχους φάσεις τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας θὰ ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν διακοπὴν τῆς ἐν λόγῳ διαδικασίας, ἐνῶ εἰς ἐτέρας περιπτώσεις θὰ ἐξώθει τὰς ἐπιχειρήσεις ὅπως προβοῦν εἰς συγκεντρώσεις καθέτους, εἴτε πρᾶγματικὰς, εἴτε καὶ εἰκονικὰς, μὴ ἐπιβαλλομένας ἐκ τῆς τεχνικῆς ἢ καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ ἐκ λόγων καὶ μόνον καθαρῶς φορολογικῶν.

8. Ἀλλὰ μήπως ἡ μείωσις ἢ ἡ ἀπάλειψις οἰασθήποτε φορολογίας δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀσφαλὲς μέσον ὀδηγοῦν εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους; Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν ἄποψιν ὅτι αἱ Δημόσιαι Ὑπηρεσίαι εἶναι συντελεσταὶ παραγωγῆς, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνωμεν τὰς διαταραχὰς τὰς ὁποίας θὰ συνεπήγετο ἡ μείωσις τῆς φορολογίας τόσον ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας τῶν ἀτόμων ὅσον καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων. Διότι, μία τοιαύτη μείωσις—ἐφ' ὅσον βεβαίως αἱ προϋπολογιζόμεναι ὑπὸ τοῦ Κράτους δαπάναι εἶναι καὶ αἱ ἀπολύτως ἀπαραίτητοι—θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα ἢ τὴν αὔξησιν ἐτέρου στοιχείου τοῦ κόστους ἢ τὴν χειροτέρευσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους παρεχομένης ὑπηρεσίας. Ἡ φορολογία ὑπὲρ τῶν ἐργαζομένων ἢ αἱ εἰσφοραὶ ὑπὲρ τῶν ἀνέργων ὀδηγοῦν εἰς τὴν μετατροπὴν τοῦ φύσει μεταβλητοῦ ἐξόδου τῶν ἐπι-

χειρήσεων εἰς σταθερὸν ἢ γενικὸν ἔξοδον. Ἴδου διατὶ ἡ κατάργησις ἢ ἡ μείωσις μιᾶς τοιαύτης ἐπιβαρύνσεως θ' ἀπετέλει μίαν ἀπατηλὴν μείωσιν τοῦ κόστους τῆς συνολικῆς παραγωγῆς, καθ' ὅσον ἀπλῶς θὰ μετέθετεν ἕκ τινος κατηγορίας συμφερόντων εἰς ἑτέραν τὰ ἐν λόγῳ βάρη ἢ θὰ ὑποκαθίστα ἐν εἶδος δημοσίου πόρου δι' ἑτέρου.

Τοῦτο, βεβαίως, δὲν σημαίνει ὅτι ἡ μείωσις τῶν εἰσφορῶν ἢ ἄλλων παρομοίων βαρῶν δὲν θὰ συνεπήγετο μίαν μείωσιν τοῦ κόστους τῆς συνολικῆς παραγωγῆς, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀνακούφισις αὕτη δὲν θὰ ἦτο πραγματικὴ οὔτε διαρκῆς ἐὰν δὲν συνωδεύετο ἀπὸ μίαν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος τόσον τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν ὅσον καὶ αὐτῶν τούτων τῶν ἐπιχειρήσεων.

9. Ἐκτὸς τῶν φόρων, οἵτινες θεωροῦνται ὡς σταθερὸν κόστος ἐκάστης μεμονωμένης ἐπιχειρήσεως, ὑπάρχουν καὶ οἱ πάσης φύσεως καταβαλλόμενοι ὑπὸ ταύτης τόκοι.

Αἱ ἐπιχειρήσεις, ἀναλόγως τῆς περιουσιακῆς των διαρθρώσεως καὶ τῆς διαρκείας τοῦ παραγωγικοῦ των κυκλώματος, διαφοροτρόπως ἐπιβαρύνονται μὲ τόκους κεφαλαίων μακροπροθέσμως ἐπενδυομένων καὶ τόκους κεφαλαίων κινήσεως.

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὀρθὸν ὅτι, ἐὰν αἱ ἐπιχειρήσεις ἀποκτοῦν χρῆμα μὲ μειωμένον ἐπιτόκιον, τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς των θὰ συμπίεσθῃ καὶ τὸ περιθώριον τοῦ κέρδους των θὰ διευρυνθῇ. Τὸ συμπέρασμα ὁμως τοῦτο, ὅπερ ἐνδεχομένως ἰσχύει διὰ τὴν μεμονωμένην ἐπιχείρησιν, δὲν δύναται νὰ γενικευθῇ καὶ δὴ ὡσάκις τὸ πρόβλημα τῆς μείωσεως τοῦ κόστους τοῦ χρήματος ἐξετάζεται ἀπὸ ἀπόψεως συνόλου ἐπιχειρήσεων.

Ἐὰν ὁ ἐπιχειρηματικὸς λογισμὸς καταλήγῃ εἰς τὸ ὅτι τὸ μικρότερον ἐπιτόκιον δανεισμοῦ συνεπάγεται καὶ μικρότερον διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κόστος—διότι ὑποθέτει ὅτι ἅπαντες οἱ λοιποὶ συντελεσταὶ τοῦ προβλήματος παραμένουν ἀμετάβλητοι—ὁ κοινωνικοοικονομικὸς λογισμὸς δὲν καταλήγει εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, διότι ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἡ μεταβολὴ τῆς τιμῆς τοῦ χρήματος θὰ μεταβάλῃ καὶ τὸ μέγεθος πλείστων ὄσων παραγόντων.

10. Πράγματι, ἐὰν γίνῃ ἀποδεκτὸν ὅτι ἡ ζήτησις νέων κεφαλαίων ἐκ μέρους τῶν ἐπιχειρηματιῶν καθορίζεται ἐκ τοῦ ἀναμενομένου ἐκ τῆς ἐπενδύσεώς των κέρδους καὶ ὅτι τὸ καταβληθισόμενον ὑπὸ τούτων ἐπιτόκιον εἶναι συνάρτησις τοῦ προβλεπομένου κέρδους, θὰ πρέπει νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι ἡ πτώσις τοῦ ἐπιτοκίου

κάτω ἐνὸς ὄρισμένου σημείου ἐξωθεῖ τοὺς ἐπιχειρηματίας πρὸς νέας ἐπενδύσεις, αἵτινες αὐξάνουν τὴν ζήτησιν τῶν πρώτων ὑλῶν, τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ λοιποῦ ἐργαλειακοῦ ἐξοπλισμοῦ. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας ἡ πτώσις τοῦ ἐπιτοκίου δὲν ὀδηγεῖ εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους τῆς συνολικῆς παραγωγῆς, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐξωθεῖ ἀρχικῶς εἰς τὴν αὐξησιν τούτου λόγῳ αὐξήσεως τῶν τιμῶν τῶν ζητουμένων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἡ τοιαύτη αὐξησις θὰ ἐπέδρα καὶ ἐπὶ τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν εὐρυτέρας καταναλώσεως.

Ὅμοίως τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν θὰ ἔτινε νὰ χειροτερεύσῃ λόγῳ τῶν ἠϋξημένων εισαγωγῶν πρώτων ὑλῶν καὶ μειωμένων ἐξαγωγῶν προϊόντων λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν τούτων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν.

Ἐὰν πάλιν ἡ μείωσις τοῦ ἐπιτοκίου προκαλέσῃ μεγαλυτέρας αἰτήσεις καὶ παραχωρήσεις πιστώσεων καὶ ἀποτελέσῃ τὴν ἀφορμὴν τοῦ περιορισμοῦ τῶν καταθέσεων παρὰ τραπεζαῖς, εἶναι πιθανὸν ἡ σχέσις μεταξὺ παραχωρουμένων δανείων καὶ ὑπαρχούσης ἀποταμιεύσεως νὰ ἔθτεν εἰς κίνδυνον τὴν ὅλην νομισματικὴν σταθερότητα. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἐπεβάλλετο νὰ αὐξήσωμεν καὶ πάλιν τὰ ἐπιτόκια τραπεζικῆς χρηματοδοτήσεως.

11. Ἐὰν ἀκόμη ἐκκινήσωμεν ἐκ τῆς ὑποθέσεως ἢ τῆς παρατηρήσεως ὅτι ὑπάρχει διάστασις μεταξὺ ἐπιτοκίου δανεισμοῦ καὶ ποσοστοῦ τοῦ προβλεπομένου κέρδους, θὰ ἔδει νὰ ἐρευνῶμεν ἐκάστοτε ποῦ ὀφείλεται αὕτη. Πράγματι, ἡ διάστασις αὕτη δυνατὸν νὰ ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν διαθεσίμων χρηματικῶν μέσων, ἢτις ἐξωθεῖ τὰ πιστωτικὰ Ἴδρύματα νὰ ζητοῦν ὑψηλὰ ἐπιτόκια, ὅπως ἐπίσης ἢ διάστασις αὕτη νὰ εἶναι ὁποτέλεσμα τῆς μειωμένης πίστεως τῶν ἐπιχειρηματιῶν ἢ τέλος νὰ ἀποτελῇ συνέπειαν ἀμφοτέρων τῶν παραγόντων οἵτινες ἀλληλοεξαρτῶνται.

Τοιοιουτρόπως, ἐὰν εἰς μίαν χώραν δὲν ἑναρμονίζεται ἡ σχέσις μεταξὺ τραπεζικῶν δανείων καὶ διαθεσίμων τραπεζῶν, τυχὸν μείωσις τοῦ ἐπιτοκίου δανεισμοῦ θὰ ὠδήγει εἰς διασάλευσιν τῆς σταθερότητος τοῦ χρήματος.

12. Ἄλλὰ καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν παραμερίσωμεν τοὺς νομισματικούς κινδύνους οὓς συνεπάγεται μία ἀδικαιολόγητος ἐκ τῶν πραγμάτων μείωσις τοῦ ἐπιτοκίου, ἐρωτᾶται: μήπως ἢ πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις παραχώρησις εὐθηνοῦ χρήματος θὰ ἐξώθει ταύτας πρὸς νέας παραγωγικὰς ἐπενδύσεις;

Εἰς μίαν περίοδον καθ' ἣν εἶναι ἀβέβαιον ἐὰν αἱ ἐγκαταστάσεις τῶν βιομηχανικῶν ἰδίᾳ ἐπιχειρήσεων εἶναι ἐκεῖναι αἵτινες θὰ ὑποβοηθήσουν μίαν εὐρύτεραν πολιτικοοικονομικὴν ἔνωσιν περισσοτέρων κρατῶν ἢ πρέπει νὰ προετοιμάζονται διὰ νέους σκληροὺς ἀγῶνας εἰς τὴν διεθνή ἀγορᾶν, εἶναι φυσικὸν ὅτι τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις πνεῦμα νὰ εἶναι μᾶλλον ἐπιφυλακτικὸν καὶ ὅτι δὲν θὰ εἶδει νὰ ἐξωθηται εἰς ἐπενδύσεις ἀμφιβόλους ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι τὸ χρῆμα εἶναι εὐθηνόν.

Φόροι καὶ τόκοι δὲν ἐπηρεάζουν τὴν καθ' αὐτὸ καὶ γνησίαν παραγωγικὴν διαδικασίαν. Ἡ μείωσις τοῦ ἐπιτοκίου δύναται μὲν νὰ ἐξωθῆ εἰς νέας ἐπενδύσεις, ἀλλὰ δὲν ἐξασφαλίζει ὅτι αὗται θὰ εἶναι πράγματι παραγωγικαί. Ἡ ἀποψις ὅτι κάθε νέα ἐπένδυσις αὐξάνει ἀφ' ἑαυτῆς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα αὐξάνουσα τὴν ἀπασχόλησιν τῶν ἐργαζομένων λόγῳ τῆς αὐξήσεως τῆς ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν καταναλώσεως εἶναι καθαρῶς θεωρητικὴ, βασιζομένη εἰς ὠρισμένας προϋποθέσεις. Διότι ἡ αὐξήσις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν οἰωνδήποτε νέων ἐπενδύσεων, ἀλλὰ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας τῶν ἐν γένει ἐπιχειρήσεων.

13. Ὅταν ὁμιλῆ τις περὶ ὀρθολογισμοῦ τῆς παραγωγῆς, περὶ συγκεντρώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, περὶ ἐκμηχανίσεως διαφόρων πράξεων κ.ο.κ., ἐπὶ τῷ σκοπῷ αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας, δὲν πράττει ἄλλο τι παρὰ νὰ ἐκφράξῃ διαφοροτρόπως τὸ αὐτὸ οἰκονομικὸν γεγονός ἐπὶ μίαν διάφορον σύνθεσιν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἵνα ἐπιτύχῃ μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν καὶ μικρότερον κόστος. Ἀλλὰ ὅλαι αἱ μετατροπαὶ τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας δὲν συντελοῦνται ἄνευ ἀντιθέσεων, διότι ἡ μείωσις τοῦ κόστους καταλήγει τελικῶς εἰς μίαν διάφορον κατανομὴν τοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν φορέων τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς. Ὀλόκληρος ἡ βιομηχανικὴ ἱστορία δὲν εἶναι τι ἄλλο παρὰ εἰς ἐσωτερικὸς καὶ ἐξωτερικὸς ἀνταγωνισμὸς προκληθεὶς λόγῳ τῶν ἀνακαλύψεων καὶ προόδων τῆς τεχνικῆς, τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἀγορῶν, τοῦ διεθνοῦς ἀνταγωνισμοῦ κ.ο.κ.

Δὲν θὰ πρέπει νὰ λησμονηθοῦν αἱ μακραὶ ἀντιδράσεις αἵτινες ἀπασχόλησαν τὸν βιομηχανικὸν κόσμον ἐξ ἀφορμῆς τῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας, ἥτις ἀρχικῶς μὲν ἠϋξήθη ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐπιτευχθῆ μείζον προῖον παραγωγῆς, εἴτα δὲ ἤρχισε περιοριζομένη κατόπιν ἀσκηθείας πιέσεως ἐπὶ τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ὡς καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν τεχνικῶν μέσων.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται ὅτι καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν μεμονωμένων ἐπιχειρήσεων τὸ πρόβλημα τῆς μείωσης τοῦ κόστους εἶναι πρόβλημα τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας μόνον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τὴν τεχνικὴν — δηλαδή μόνον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴν τῆς διαδικασίας, ἣτις καλύτερον θὰ ὠδήγει εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσωμεν μίαν αὐξήσιν τῆς ποσότητος τοῦ προϊόντος ἢ ἕνα ἐπιτυχέστερον συνδυασμὸν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς—ἐν τελευταίᾳ ὁμως ἀναλύσει καὶ γενικῶς ἐξεταζόμενον τοῦτο καταλήγει νὰ εἶναι πρόβλημα διανομῆς, διότι ἡ διαδικασία ἢ ἐκλεγείσα δὲν θὰ ἦτο διαρκῆς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της ἐὰν τὰ οἰκονομικὰ ὀφέλη τὰ ὁποῖα θὰ συνεπήγετο αὕτη δὲν κατενέμοντο δικαίως μεταξὺ τῶν πάσης φύσεως συνεργαζομένων ἐν τῇ ἐπιχειρήσει. Ἐν ἄλλοις λόγοις, θὰ ἔδει ἡ κατανομὴ τοῦ ἐπιτυγχανομένου προϊόντος νὰ διενεργῆται κατὰ τρόπον διασφαλίζοντα τὴν περαιτέρω αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς καὶ οὐχὶ τὴν διακοπὴν ἢ τὴν χαλάρωσιν τῆς οἰκονομικῆς προόδου.

14. Εἰς τὰς συμβάσεις τὰς καθοριζούσας τὸ ὕψος τῶν ἡμερομισθίων ἐργοδότηται καὶ ἐργάται δέον νὰ συμπεριφέρονται ὡς δύο συνεταιῖροι, οἵτινες ἀμφοτέροι προσφέρουν ἐπὶ μιᾶς κοινῆς ὑποθέσεως ἐπὶ τῷ σκοπῷ διανομῆς τῶν προσδοκωμένων καρπῶν. Καὶ ἂν μὲν εἰς τὴν πρᾶξιν—καὶ δὴ εἰς τὰ ὀρθολογικῶς ὀργανωμένα κεφαλαιοκρατικὰ συστήματα—ἡ τάξις τῶν ἐπιχειρηματιῶν ἀπεδείχθη πλέον ἔτοιμος ὅπως υἱοθετήσῃ τὴν ἄποψιν ὅτι τὰ ὑψηλὰ ἡμερομισθία ὀδηγοῦν εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐργασίας καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ μείωσιν τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς, ἡ τάξις τῶν ἐργαζομένων δυσκόλως κατενόησε ὅτι εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἡ ἔμμονὴ ταύτης εἰς αὐξήσεις τοῦ ἐπιπέδου τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων ἄνω τῶν ὁρίων τῶν ἐπιτρεπομένων λόγῳ αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἔμπόδιον εἰς τὴν περαιτέρω αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τελικῶς νὰ ἀποβῇ εἰς βλάβος τῶν ἐργαζομένων.

Ἐπειδὴ δὲ εἶναι μεγάλος ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων οἵτινες συμμετέχουν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ὡς καὶ εἰς τὴν διανομὴν τούτου, πολυάριθμοι εἶναι αἱ εἰδικαὶ μορφαὶ εἰς τὰς ὁποίας δύναται νὰ καταλήξῃ τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους, λαμβανόμενον πάντοτε ὡς πρόβλημα κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Θὰ ἔδει ἐπίσης νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ ἐντὸς μεμονωμένης κοινωνίας μείωσις τοῦ εἰσοδήματος καὶ ἡ συνεπείᾳ ταύτης μείωσις τοῦ κόστους καθορίζουν καὶ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν εὐρίσκεται ἡ κοινωνία αὕτη ἐν

σχέσει μὲ ἄλλας χώρας καὶ ἐξ αὐτοῦ προκύπτει τὸ διάφορον εἰσόδημα ὡς καὶ ἡ διάφορος κατανομή τούτου. Τὰ προβλήματα τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν, γνωστὰ εἰς τὴν θεωρίαν ὑπὸ τὰς ὀνομασίας: τοῦ συγκριτικοῦ κόστους, ἢ τῶν ὄρων ἐμπορίου (terms of trade) κ.ο.κ., ἀποτελοῦν τὰς τελικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βασικοῦ γεγονότος τῆς διαφόρου κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν.

Τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα ἐνεφανίσθησαν ὅταν ἤρχισε νὰ γίνεται λόγος περὶ τελωνειακῶν ἐνώσεων καὶ ἐνοποιήσεως τῶν ἀγορῶν μεταξὺ διαφόρων χωρῶν ἦσαν: τὸ διάφορον φορολογικὸν σύστημα εἰς μίαν ἐκάστην ἐξ αὐτῶν, τὸ διάφορον ὕψος τῆς ἀναπτύξεως, τῆς παραγωγικότητος, τῆς ἐξειδικεύσεως καὶ συγκεντρώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ ὁ διαφορισμὸς τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, δηλαδὴ ἐν τῇ οὐσίᾳ ἡ διάφορος κατανομή τοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ Κράτους, ἐπιχειρηματιῶν καὶ ἐργαζομένων, ἢ τις ἔδει ριζικῶς νὰ ἀλλάσῃ εἰς τυχὸν ἐνοποιηθησομένην ἀγοράν.

Ἄλλὰ καὶ ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν τὸ πρόβλημα παραμένει τὸ αὐτό. Αἱ ἐξαγωγικαὶ παραγωγικαὶ ἐπιχειρήσεις παραπονοῦνται ὅτι δυσχεραίνεται ἡ διείσδυσις τῶν εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἀγορὰς λόγῳ τῶν πάσης φύσεως φορολογιῶν διὰ τῶν ὁποίων ἐπιβαρύνεται τὸ παραγόμενον προϊόν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ εἰς τὰς ἀλληλοδιαδόχους φάσεις μετασχηματισμοῦ του, ὅπως ἐπίσης ὅτι ἡ συνεχῶς μεταβαλλομένη ἐμπορικὴ καὶ νομισματικὴ πολιτικὴ τῶν διαφόρων χωρῶν προξενοῦν συνεχῆ ἀνισορροπίαν μεταξὺ τῆς ἀξίας τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος καὶ τῶν συναλλαγμάτων τῶν ἄλλων χωρῶν. Αἱ τοιαῦται ἀνισορροπίαι ἀπαγορεύουν ἢ ἀποτρέπουν τὸ ρεῦμα τῶν εἰσαγωγῶν - ἐξαγωγῶν καὶ καθιστοῦν ἐπαχθὴ τὴν παραγωγὴν. Πέραν ὅμως τούτων καὶ ὁ εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἐμφανιζόμενος βραδὺς πληθωρισμὸς ἐπηρεάζει δυσαναλόγως τὸ κόστος καὶ τὸ εἰσόδημα καὶ ἐπιβραδύνει τὴν αὕξησιν τούτου.

15. Τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα σκοπὸν εἶχον ὅπως ἐπισημάνουν τὰς δυσχερείας ἃς ἐμφανίζει, ὡς καὶ τὸ πολυσύνθετον καὶ πολύπλοκον τοῦ προβλήματος τοῦ κόστους παραγωγῆς καὶ τῶν μεταβολῶν τούτου ἀπὸ ἀπόψεως συνολικῆς οἰκονομίας. Βεβαίως, ἐνταῦθα, δὲν πρόκειται νὰ ἐπιμείνωμεν περισσώτερον, καθ' ὅσον ἡ ὑπὸ τὸ πρῶτον τοῦτο διερεύνησις ἀνήκει εἰς ἑτέρους κλάδους τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης. Ἀπλῶς ἐθίξαμεν τὰ ἀνωτέρω ἵνα καταδείξωμεν τὰς πτυχὰς ἃς ἐμφανίζει τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους ἀπὸ πλευρᾶς γενικωτέρας, πρὶν ἢ ἐντοπίσωμεν τοῦτο ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅπερ καὶ ἐνδιαφέρει κατὰ κύριον λόγον τὸν κλάδον μας.

11.—*Επιχειρηματική άποψις του κόστους*.

1. Το πρόβλημα του κόστους, ως πλέγμα τος πάσης φύσεως έξόδων, αποτελεί έν τών συνθετωτέρων προβλημάτων της κυκλοφορίας της επιχειρήσεως.

Το πλέγμα τουτο τών ποικιλομόρφων έξόδων της επιχειρήσεως δέον νά συνερευνάται όμοϋ μετά τών αντίστοιχων—συνήθως όμοιομόρφων—έσόδων ταύτης. Ποσοτικώς, τά έσοδα ταϋτα δέον, έν τη ζωή της επιχειρήσεως, νά υπερβαίνουν—κατά κανόνα—τά αντίστοιχα έξοδα, ήτοι τόν αντίστοιχόν κόστος.

Προβλήματα κόστους δέν έμφανίζονται μόνον εις τās επιχειρήσεις, αλλά και εις πᾶσαν έν γένει οικονομικήν μονάδα, άνεξαρτήτως φορέως και περιεχομένου δράσεως¹.

* *Ειδική βιβλιογραφία*.—Έκ της ελληνικής βιβλιογραφίας συνιστώμεν τās αξιολόγους επί του κόστους έρεϋνας τών καθηγητῶν Μ. Τσιμάρα, Κόστος, Κοστολόγησις, Βιομηχανική Λογιστική, 'Αθήναι 1949, και Δ. Παπαδημητρίου, Τό πρότυπον κόστος (Standard cost), 'Αθήναι 1959, ώς και Ι. Χρυσοκέρη, Βιομηχανική Λογιστική, 'Αθήναι 1956, και Εισαγωγή εις την τεχνικήν της Κοστολογήσεως, 'Αθήναι 1957 του ίδιου: 'Ο βιομηχανικός λογισμός 'Αθήναι. Βλ. επίσης και 'Ανδριόλα Β., Τό κόστος τών βιομηχανικῶν προϊόντων, 'Αθήναι 1940.

Έκ της ξένης πλουσίας βιβλιογραφίας ιδιαιτέρως συνιστώμεν τά εξής έργα: Bourquin M., *Traité de Comptabilité industrielle* (etc.), Paris 1947. Blocker, *Cost Accounting*, 2^a έκδ. 1948. Chardonnet L., *Traité théorique et pratique de comptabilité industrielle* (etc.), Paris 1948. Gamman A., *Basic standard costs*, N. York 1932. Danty - Lafrance J., *Le prix de revient conforme au plan comptable général de 1947*. Foucher, Paris 1948. Harrison H., *Standart cost*, N. York 1930. Devine Carl Thomas, *Cost accounting and analysis*, New York 1950. D' Ippolito T., *I costi di produzione nelle aziende industriali*, Milano 1946. D' Ippolito T., *I methodi « standard » di determinazione dei costi di prodotto*. In « *Amministrazione ed organizzazione aziendale* », Milano V. I. σελ. 155 - 184. Kearsley H.E., *Standard Costs*, London 1933. Lawrence W., *Cost accounting*, 3^η έκδ., N. York 1948. Lang Theod. *Cost accountant's Handbook*, New York 1947. Martin J., *Les notions fondamentales de la Gomptabilité analytique d' exploitation*, Paris 1948. Marrani P., *I costi nel industria*, Padova 1935. Mellerowicz K., *Kosten und Kostenrechnung*, Berlin - Leipzig 1933. Paris Gustave, *Le prix de revient dans l' industrie*, 2^a έκδ. Neuchâtel et Paris 1946. Schmalenbach E., *Der Kostenrahmen*. Leipzig 1926. Schmidt F., *Kalkulation und Preis Politik*, Berlin - Wien 1920. Thorens R., *Prix de revient et decompte d'exploitation*, Neuchâtel 1954.

1. Οϋτω εις έν κρατικόν νοσοκομείον πρέπει νά προσδιορίζηται ή κατά κλίνην άσθενούς επιβάρυνσις, εις τόν στρατόν τά συνολικά έξοδα διατροφής, ένδύσεως κλπ. ένός όπλίτου κ.ο.κ.

Ἡ οἰκονομικὴ ὁμως μονάς, εἰς ἣν ἰδιαιτέραν σημασίαν ἐμφανίζει τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους, καὶ ἡ— ὅσον τοῦτο καθίσταται δυνατὸν— ἀκριβῆς γνῶσις τούτου, εἶναι ἡ ἐπιχείρησις. Αὕτη, ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς ὅπως αὐξήσῃ τὰ κέρδη τῆς συνεχῶς, μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐξακριβώσιν ἀλλὰ καὶ τὴν συμπίεσιν τοῦ συναφοῦς κόστους τῆς¹.

Ὡς κόστος, ἀπὸ ἀπόψεως Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων, νοοῦμεν τὸ κατὰ ὠρισμένην στιγμήν σύνολον τῶν ὀμαλῶν (τακτικῶν)² καὶ βάσει ὠρισμένων ἀρχῶν ἀποτιμῆσεως³ ἐξόδων, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς δοθὲν ἀντικείμενον (εἰδικώτερον δὲ ἀντικείμενον κοστολογήσεως, ἦτοι: προϊόν, λειτουργίαν, ὑπηρεσίαν κλπ.). Ὑπάρχει καὶ τὸ «κόστος ἀπολεσθεΐσης εὐκαιρίας» ἢ «κόστος μετατοπίσεως» ἢ «διαζευκτικὸν κόστος» (Opportunity cost, ἢ alternative Kosten).

Ἐν προκειμένῳ τὸ κόστος ἐνὸς ἀγαθοῦ ἰσοῦται πρὸς τὴν διαφυγοῦσαν χρησιμότητα ἐτέρου ἀγαθοῦ, ὅπερ ἐστερήθημεν συνεπείᾳ τῆς ἐπελθούσης θυσίας διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἢ παραγωγὴν του. Δηλαδή, ἐν ἄλλοις λόγοις, ἐὰν ἔχωμεν εἰς τὴν διάθεσίν μας ἐν χρηματικὸν ποσὸν X, τὸ ὁποῖον ἐπενδύομεν εἰς τὸ ἀγαθὸν A, ἡ ἐπένδυσις αὕτη μᾶς στερεῖ τῆς δυνατότητος ὅπως ἐπωφεληθῶμεν μιᾶς μεταγενεστέρως εὐκαιρίας, ἐξ ἧς θὰ ἐπιτυγχάνωμεν εὐνοϊκῶ·

1. Κατὰ τοὺς Ἀμερικανοὺς συγγραφεῖς, βλ. *Production Handbook*, σελ. 1417, καὶ *Cost accountant's Handbook*, σελ. 217, ἐνθα συνοψίζονται αἱ σύγχρονοι περὶ κόστους ἀντιλήψεις, τὸ κόστος παριστᾷ τὸ *συνολικὸν ποσὸν τῶν ἐξόδων* ἅτινα συντρέχουν ἐν τῇ ἀποκτήσει, παραγωγῇ ἢ διαθέσει ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν. Κατὰ τὸν ἐκ τῶν διασημοτέρων ἐκπροσώπων τῆς γερμανικῆς ἰδιωτικοοικονομικῆς ἐπιστήμης *M. R. Lehmann*, *Industrie Kalkulation*, 1947, κόστος εἶναι τὰ *πλήρη καὶ τακτικά* ἔξοδα (εἴτε καταβληθέντα, εἴτε καταβλητέα, εἴτε ὑπολογιστικά) ἐκμεταλλεύσεως, λογιζόμενα ἐπὶ τῇ βάσει θεμελιωδῶν τιμῶν ἀρχῶν ἀποτιμῆσεως. Τέλος κατὰ τὸ Γαλλικὸν Λογιστικὸν Σχέδιον (βλ. εἰς *Martin A.*, *Comptabilité analytique d'exploitation*, Paris 1948), κόστος εἶναι τὰ ἔξοδα τὰ ἀναφερόμενα εἴτε εἰς δοθὲν ἀντικείμενον ὑπηρεσίαν, ἢ πρᾶξιν, εἴτε εἰς σύνολον ἀντικειμένων, ὑπηρεσιῶν ἢ πράξεων κατὰ ὠρισμένην στιγμήν καὶ καθ' ὠρισμένην φάσιν. Παρ' ἡμῖν ὁ *M. Τοιμάρας*, εἰς τὸ Κόστος, Κοστολόγησις, Βιομηχανικὴ Λογιστικὴ, σελ. 11, θεωρεῖ τὸ κόστος «ὡς τὸ σύνολον τῶν πάσης φύσεως καὶ μορφῆς οἰκονομικῶν θυσιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται ὅπως ἐν προϊόν ἢ ὑπηρεσίᾳ παραχθῇ καὶ προσλάβῃ ὠρισμένην μορφήν ἢ ἰδιότητα, ὡς καὶ θέσιν εἰς τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον».

2. Τὰ ἔκτακτα ἢ συμπτωματικὰ (οὐδέτερα) ἔξοδα δὲν συνιστοῦν κόστος, ἀλλὰ φέρονται ἀπ' εὐθείας εἰς χρέωσιν τοῦ Λογαριασμοῦ τῶν Ἀποτελεσμάτων.

3. Διότι ἡ λογιστικὴ (φορολογικὴ) ἀποτιμῆσις δὲν συμπίπτει μὲ τὴν κοστολογικὴν τοιαύτην. Οὕτω εἶναι δυνατὸν ἡ ἀνάλωσις ἀξίας ἄλλως ν' ἀποτιμᾶται ἐν τῇ λογιστικῇ καὶ ἄλλως ἐν τῇ κοστολογίᾳ.

τέραν τῆς πρώτης τοποθέτησιν διὰ τῆς ἀποκτήσεως ἑνὸς ἐτέρου ἀγαθοῦ Β. Ἄρα κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην τὸ κόστος τοῦ ἀγαθοῦ Α δὲν ἰσοῦται πρὸς τὸ καταβληθὲν ποσὸν διὰ τὴν ἀπόκτησίν του, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρηματικὸν ποσὸν εἰς ὃ ἀνέρχεται ἡ ἀπολεσθεῖσα χρησιμότης ἐκ τῆς μὴ ἀποκτήσεως τοῦ ἀγαθοῦ Β. Δηλαδή, ἐν προκειμένῳ ἐπιχειρεῖται ἡ ὑποκειμενοποίησις τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόστους.

Ἡ ἀνωτέρω ἄποψις τοῦ κόστους ἀπολεσθεΐσης εὐκαίριας ἢ μετατοπίσεως ὡς πηγὴν προελεύσεως ἔχει τὴν θεωρίαν περὶ ὀριακῆς χρησιμότητος τῆς Αὐστριακῆς Σχολῆς.

§ 2.—Βασικαὶ διακρίσεις τοῦ κόστους.

Τὸ κόστος διακρίνεται βάσει τῶν κάτωθι κριτηρίων:

α) Ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν ἀναλωθέντων εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν στοιχείων: Εἰς κόστος κατ' εἶδος (Kosten arten, par nature).

β) Ἀναλόγως τῶν περιοχῶν δραστηριότητος εἰς ἃς διεπιστώθη ἡ ἀνάλωσις ἢ ἡ θυσία: Εἰς κόστος κατὰ θέσεις (Kostenstellen, par sections).

γ) Ἀναλόγως τῶν κοστολογουμένων ἀντικειμένων (προϊόντα ἢ ὑπηρεσίαι) δι' ἃ ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀνάλωσις: Εἰς φορεῖς κόστους (Kostenträger, cost bearers, par porteurs).

δ) Ἀναλόγως τῆς μεθόδου κοστολογήσεως: Εἰς κόστος διὰ διαιρέσεως (Divisionskalkulation, par division) καὶ κόστος διὰ προσανξήσεως (Zuschlagskalkulation, par majoration).

ε) Ἀναλόγως τῆς ἐπιδράσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀπασχολήσεως τὸ συνολικὸν κόστος διακρίνεται:

εα) Εἰς πραγματικὸν (réel), ὡσάκις ἀναφέρεται εἰς τὴν πραγματικὴν ἀπασχόλησιν.

εβ) Εἰς κανονικὸν (normal), ὡσάκις ἀναφέρεται εἰς τὴν ὀμαλὴν ἀπασχόλησιν.

εγ) Εἰς ἄριστον (optimal), ὡσάκις ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρίστην ἀπασχόλησιν.

Συναφῶς γίνεται λόγος καὶ περὶ διαφορικοῦ (Differentialkosten) καὶ ὀριακοῦ (Grenzkosten) κόστους¹.

1. Περί τούτων βλ. κατωτέρω.

στ) Ἀναλόγως τοῦ χρόνου προσδιορισμοῦ του :
 Εἰς ἱστορικὸν ἢ ἀπολογιστικὸν (historical cost, réel, nachkalkulierte Selbstkosten) καὶ εἰς κατὰ προκαθορισμὸν ἢ προϋπολογιστικὸν (predetermined cost), ὅπερ ἄλλιν ἀναλόγως τοῦ συστήματος προσδιορισμοῦ του καταιτάσσεται εἰς κόστος κατὰ προεκτίμησιν (estimated cost, prix de revient estimatif, vorkalkulierte Selbstkosten) καὶ εἰς κόστος πρότυπον (standard cost).

Α'.—ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΤ' ΕΙΔΟΣ

Τὰ εἶδη κόστους δυνατὸν νὰ εἶναι εἴτε πρωτογενῆ εἴτε δευτερογενῆ. Ἐὰν τὸ ἀναλισκόμενον ἀγαθὸν προέρχεται ἐξ ἀγορᾶς, τότε πρόκειται περὶ πρωτογενοῦς ἢ ἀμιγοῦς κόστους, ἐνῶ ἐὰν τὸ ἀναλωθὲν ἀγαθὸν ἰδιοπαράγεται ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως (ὡς π.χ. ὁ ἀτμός, ἡ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια κλπ.) γίνεται λόγος περὶ δευτερογενοῦς ἢ παραγώγου εἴδους κόστους.

Ἐν συνεχείᾳ καὶ ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος τῆς θυσίας, δυνατὸν ἢ ἀνάλωσις ὑλικῶν ἢ αὐλῶν στοιχείων νὰ εἶναι εἴτε ἄμεσος ἢ βραχύχρονος εἴτε ἔμμεσος ἢ μακρόχρονος (χρησις ὑλικῶν ἀγαθῶν), εἴτε τέλος ἀναγκαστικῆ, λόγῳ, φέρ' εἰπεῖν, καταστροφῆς ἢ πέραν τοῦ κανονικοῦ θυσίας στοιχείου τινός.

Γενικῶς τὰ συνιστῶντα τὸ κόστος στοιχεῖα βασικῶς ταξινομοῦνται εἰς τὰς κατωτέρω¹ ὁμάδας² :

1. Βλ. *Mellerowicz K.*, Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, σ. 52.
 2. Τὰ σύγχρονα λογιστικὰ σχέδια διακρίνουν τὸ κατ' εἶδος κόστος ὡς ἐξῆς :

Γαλλικὸν Λογιστ. Σχέδιον Τάξις 5 = δαπάναι κατ' εἶδος	Γερμανικὸν Λογ. Σχέδιον Τάξεις 3, 4	Ἑλβετικὸν Λογ. Σχέδιον Τάξεις 3, 4
60. Ἀγοραί.	3. Πρῶται, βοηθητικαὶ ὑλαί.	3. Δαπάναι ἐκμεταλλ. συναρτίς μὲ ὑλικά καὶ ἐμπορεύματα.
61. Ἐξοδα προσωπικοῦ.	4. Δαπάναι κατ' εἶδος.	4. Ἔτερ. δαπάν. ἐκμεταλλεύσεως
62. Φόροι καὶ τέλη.	40. Παραγωγικά ἡμερομίσθια.	40. Δαπάναι προσωπικοῦ.
63. Ἐξοδα ἐπὶ ἀγαθῶν κινήτων καὶ ἀκινήτων.	41. Βοηθητικὰ ἡμερομίσθια.	41. Τόκοι κεφαλαίου. Ἐκμεταλλεύσεως.
64. Ἐξοδα μεταφορᾶς καὶ μετακινήσεως.	42. Μισθοί.	42. Συντήρησις, ἐπισκευαὶ καὶ ἀντικατ. ἐγκαταστάσεων.
65. Ἐξοδα ἐξωτερ. παροχῶν.	43. Κοινωνικά βάρη.	43. Ἀποσβέσεις.
66. Ἐξοδα γεν. διαχειρίσεως.	44. Βοηθητ. καὶ ἐκμετ. ὄλαι.	44. Ἀσφάλιστρα, φόροι.
67. Ἐξοδα χρηματοοικονομικὰ	45. Ἡλεκτρ. ρεῦμα, ὕδωρ, φωταέριον.	45. Ρεῦμα, ὕδωρ, φωταέριον.
68. Ποσοδοτήσεις τῆς χρήσεως εἰς λογαριασμούς ἀποσβέσεων καὶ προβλέψεων.	46. Δαπάναι ἀποσβέσεως καὶ συντηρήσεως.	46. Ἐξοδα γραφείου καὶ διοικήσεως.
	47. Φόροι καὶ ἀσφάλιστρα.	47. Διαφημίσεις, δημοσιεύσεις
	48. Διάφοροι δαπάναι.	48. Διάφοροι δαπάναι ἐκμεταλλεύσεως.
	49. Εἰδικὰ ἐξοδα ἐκ παραγγελιῶν.	

Εἰς τὰ ἐλεύθερα λογιστικὰ σχέδια τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν συνήθως λειτουργοῦν ὀ

Όμας Ι.—Έξοδα κεφαλαίου

Ἡ ὁμας αὕτη εἰδικώτερον περιλαμβάνει :

1) *Τοὺς τόκους ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου.*

Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ δὲν ὑπάρχει σύμπτωσης ἀπόψεως ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ κόστους μὲ τοὺς τόκους τοῦ χρησιμοποιομένου κεφαλαίου. Οὕτω ὑποστηρίζεται :

α) Ὅτι οἱ τόκοι δὲν δύνανται νὰ κοστολογουῦνται, ἀλλ' ὅτι ἀπ' εὐθείας πρέπει νὰ φέρωνται εἰς μείωσιν τῶν ἀποτελεσμάτων¹.

β) Ὅτι μόνον οἱ καταβαλλόμενοι εἰς τρίτους τόκοι δύνανται νὰ ἐνσωματωθῶν εἰς τὸ κόστος.

γ) Ὅτι ἅπαντες οἱ τόκοι (ἰδίου καὶ ξένου κεφαλαίου) πρέπει νὰ ἐπιβαρύνουν τὸ κόστος.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς πρώτης² ἀπόψεως ἰσχυρίζονται ὅτι ἐν περιπτώσει ἐπιβραδύνσεως πωλήσεως τῶν ἐμπορευμάτων θὰ ἐδημιουργεῖτο μία προϋοῦσα ἐπιβάρυνσις τοῦ κόστους λόγῳ προσθήκης τόκων καὶ ὅτι δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν τὰ ἀποθέματα τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων νὰ περιλαμβάνουν βάρη ἀναγόμενα εἰς προγενεστέρας χρήσεις. Ἐπίσης ὑποστηρίζουν ὅτι ἐπειδὴ τὰ ἔξοδα ἐκ τόκων ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ τρόπου χρηματοδοτήσεως καὶ τῆς πιστωτικῆς ἐπιφανείας ἐκάστης ἐπιχειρήσεως εὐλογον εἶναι ὅτι ταῦτα ποικίλλουν

λογαριασμοί :

*Υλικά (= Πρῶται ὕλαι), Direct Materials	(1)	} } }
*Άμεσα ἐργατικά (παραγωγικά ἐργατικά), Direct labor	(2)	
Γ.Β.Ε. (Γενικά Βιομηχανικά *Έξοδα), Factory overhead	(3)	
*Έξοδα πωλήσεων, Selling expenses	(4)	
*Έξοδα διοικήσεως, Administration expenses	(5)	

Οἱ ὑπὸ στοιχεῖα (1+2) λογαριασμοὶ συνιστοῦν τὸ ἀρχικὸν κόστος (Prime cost).

Οἱ ὑπὸ στοιχεῖα (2+3) λογαριασμοὶ συνιστοῦν τὸ κόστος μετατροπῆς (Conversion cost).

Οἱ ὑπὸ στοιχεῖα (1+2+3) λογαριασμοὶ συνιστοῦν τὸ κόστος παραγωγῆς (Production cost).

Οἱ ὑπὸ στοιχεῖα (1+2+3+4+5) λογαριασμοὶ συνιστοῦν τὸ κόστος τοῦ παράγειν καὶ πωλεῖν, ἥτοι τὸ πῆλρες κόστος (Cost to make and sell).

Βλ. σχετικῶς εἰς *Ι. Χρυσοκέρην*, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Τεχνικὴν Κοστολογίσεως, Ἀθήναι 1957, σελ. 9.

1. Τὴν ἀποψιν ταύτην ἀκολουθεῖ παρ' ἡμῖν καὶ ἡ φορολογικὴ νομοθεσία (*Υπ. Οἶκ. Π. 21440/1954). Ἐπίσης φορολογικῶς δὲν ἀναγνωρίζεται παρ' ἡμῖν ὡς ἀφαιρετικὸν ἀτοχεῖον τῶν ἐσόδων ὁ τόκος τοῦ ἰδίου κεφαλαίου, ὅπως δὲν ἀναγνωρίζεται ἢ ἀμοιβή τῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιχειρηματίου (*Εγκ. Ὑπ. Οἶκ. 129/56 καὶ Ἀπόφ. Ἐλεγκτ. Συν. 372/1927).

2. *Berny R.*, La comptabilité industrielle. Prix de revient, Organisation, 3e édition, Bruxelles σελ. 120. *Paris G.*, Le prix de revient dans l'industrie, 2e έκδ. Neuchâtel et Paris 1946, σελ. 16.

μεγάλως μεταξύ επιχειρήσεων, γεγονός δ'περ άποτρέπει τās συγκρίσεις κόστους μεταξύ τούτων.

Οί ύποστηρίζοντες τήν δευτέρα άποψιν ισχυρίζονται ότι τὸ κόστος δέον νά περιλαμβάνη πραγματικά και ούχι ύποθετικά στοιχεία, τυχόν δέ ένσωμάτωσις εις τὸ κόστος τῶν ύπολογιστικῶν και ούχι μόνον τῶν πράγματι καταβληθέντων τόκων θά ώδήγει εις μίαν συνεχῆ προσαύξησιν τῆς άξίας τῶν άποθεμάτων τῶν έτοιμῶν προϊόντων, με άποτελεσμα τήν συνεχῆ νοθείαν τοῦ ένεργητικοῦ τῆς έπιχειρήσεως. Ὁ τόκος τοῦ ιδίου κεφαλαίου, κατά τοῦς άνωτέρω, άποτελεῖ μίαν μορφήν κέρδους, έξαρτάται δέ εκ τῶν συνολικῶν κερδῶν τῆς έπιχειρήσεως και δέν εἶναι δυνατὸν νά καθορισθῆ εκ τῶν προτέρων.

Τέλος, οί όπαδοί τῆς τρίτης άπόψεως, ύποστηρίζοντες ότι τὸ πραγματικὸν κόστος προϊόντος τινὸς δέον νά περιλαμβάνη άπαντα τὰ άπαραίτητα στοιχεία άτινα συνέβαλον εις τήν πραγματοποίησιν τούτου, άποδέχονται ότι πάντες οί τόκοι ιδίου¹ και ξένου κεφαλαίου δέον νά προστίθενται εις τὸ κόστος.

Ἡ άποψις αὕτη, ήτις εἶναι ή επικρατεστέρα εν τῇ έπιστήμῃ², άποτελεῖ συνέπειαν τῆς αὐτοτελείας τῆς έπιχειρήσεως εναντι τοῦ

1. Τὸ μέγεθος τοῦ ιδίου κεφαλαίου (κατά τὸ Γαλλικὸν Λογιστικὸν Σχέδιον) περιλαμβάνει τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον, τὰ άποθεματικά και διαφοράς εκδόσεως μετοχῶν, εις τιμὴν υπέρ τὸ άριτον, τὸ κατά τὸ τέλος τῆς χρήσεως πιστωτικὸν υπόλοιπον εις νέον τοῦ λογαριασμοῦ Κερδῶν και Ζημιῶν. Ὁ *Paris G.*, ενθ' άν., σελ. 17, ύποστηρίζει ότι διά τὸν καθορισμὸν τοῦ μεγέθους τοῦ ιδίου κεφαλαίου δέον νά λαμβάνονται υπ' όψιν οὐ μόνον τὰ φανερά αλλά και τὰ άφανῆ άποθεματικά. Κατά τήν ήμετέραν νομοθεσίαν (Άγορανομική Διάταξις 128/1951 άρθρ. 4) και όσον άφορᾷ μόνον τοῦς τόκους τοῦ ξένου κεφαλαίου προκειμένου περι βιοτεχνικῶν και βιομηχανικῶν κοστολογήσεων «... άναγνωρίζονται εις τὸ κόστος τόκοι διά δάνεια συνομολογούμενα και μέχρι τοῦ ίσοπόσου τοῦ καταβληθέντος ιδίου κεφαλαίου τῆς έπιχειρήσεως». Ἐν προκειμένῳ, ὡς ίδια κεφάλαια θά πρέπει νά νοοῦνται: Ἐπί μὲν έπιχειρήσεως μορφῆς άνωνύμου εταιρεία: α) Τὸ καταβληθέν μετοχικὸν κεφάλαιον. β) Τὸ τυχόν πιστωτικὸν υπόλοιπον τοῦ λογαριασμοῦ «Διαφορᾷ εκ άναπροσαρμογῆς». γ) Τὸ τακτικὸν άποθεματικόν. Ἐπί άτομικῶν δέ έπιχειρήσεων ή προσωπικῶν εταιρειῶν ὁ λογαριασμὸς «κεφάλαιον» ή «εταιρικὸν κεφάλαιον» καταβληθέν, ὡς ταῦτα έξάγονται εκ τοῦ ίσολογισμοῦ τῆς ληξιάσης χρήσεως. Ἐκ τῶν άνωτέρω συνάγεται ότι προκειμένου περι έπισημῶν (κρατικῶν) κοστολογήσεων δέν ύπολογίζεται ὁ συνολικὸς τόκος τοῦ ξένου κεφαλαίου, αλλά μόνον ὁ τόκος ὁ αντίστοιχῶν πρὸς μέγεθος ξένου κεφαλαίου ίσον πρὸς τὸ ίδιον. Πρόθεσις τοῦ νομοθέτου διά τῆς ὡς άνω διατάξεως υπήρξεν ή παρότρυνσις τῶν βιομηχανικῶν έπιχειρήσεων ὅπως χρησιμοποιῶσι περισσότερα ίδια κεφάλαια κατά τήν επέκτασιν τῆς παραγωγῆς των

2. Ἡ γνώμη αὕτη ύποστηρίζεται υπό τῶν *Lehmann, Mellerowicz, Schmidt, Martin*, τοῦ Γαλλικοῦ Λογιστικοῦ Σχεδίου (1947) και τῆς National Association of Accountants (N.A.C.A).

ἐπιχειρηματίου - κεφαλαιούχου. Διότι, ὅπως οἱ τρίτοι χρηματοδο-
ται δικαιούνται τόκου διὰ τὸ ὑπ' αὐτῶν προσφερθῆν εἰς τὴν ἐπι-
χείρησιν κεφάλαιον, οὕτω ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ διὰ τὸν ἐπιχει-
ρηματίαν - κεφαλαιούχον.

Ὁ τόκος, ὡς ἀμοιβὴ τοῦ συντελεστοῦ «κεφάλαιον», δέον νὰ
ἐνσωματοῦται εἰς τὸ κόστος ὅπως καὶ αἱ ἀμοιβαὶ τῶν λοιπῶν συν-
τελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἵνα ἀφ' ἐνὸς μὲν τοῦτο ἐπακριβῶς προσ-
διορίζεται, ἀφ' ἑτέρου δὲ καθορίζονται αἱ ἐπιβαρύνσεις ἐξ ἐνὸς
ἐκάστου τῶν χρησιμοποιουμένων συντελεστῶν, εἰς τρόπον ὅστε
τελικῶς νὰ ἐκλέγεται ἡ ὀρθολογικωτέρα μέθοδος παραγωγικῆς
διαδικασίας. Πράγματι, τόσον τὸ ποσοτικὸν μέγεθος ὅσον καὶ ἡ
χρονικὴ διάρκεια τοῦ ἀπασχολουμένου ἐν τῇ παραγωγῇ κεφαλαίου
προσδιορίζονται ἐκ τοῦ ἐκάστοτε ὕψους τοῦ τόκου. Πέραν ὅμως
τούτου ἡ αὐξήσις τῆς ἀμοιβῆς ἐνὸς συντελεστοῦ παραγωγῆς ὑπερ-
άνω ὠρισμένου ὕψους ὀδηγεῖ εἰς τὴν ὑποκατάστασιν¹ τοῦ συντε-
λεστοῦ τούτου δι' ἑτέρου. Οὕτω, αὐξανομένης ὑπερμέτρως τῆς
ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ κεφαλαίου χρησιμο-
ποιοῦνται ἐν τῇ παραγωγῇ μηχανήματα—ἤτοι μεγαλυτέρα συμμε-
τοχὴ κεφαλαίου,—ὅπως καὶ ἀντιθέτως, κ.ο.κ.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ὀρθο-
τέρα τυγχάνει ἡ τρίτη ἄποψις, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ κό-
στος δὲν δύναται νὰ ἐπιβαρύνηται μὲ πάντας τοὺς τόκους ξένου ἢ
ἰδίου κεφαλαίου, ἀλλὰ μόνον μὲ τοὺς τόκους τοῦ ἀναγκασι-
οῦντος εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν κεφαλαίου (Betriebsnotwendiges
Kapital), ἤτοι τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἐπενδυσθέντος εἰς στοιχεῖα τῆς
ἐκμεταλλεύσεως.

Ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ μόνον ὑπολογίζεται τόκος βά-
σει ὠρισμένου ἐπιτοκίου, ἀνεξαρτήτως τρόπου ἢ χρόνου χρηματο-
δοτήσεως καὶ συναφῶν πρὸς ταύτην ἐπιβαρύνσεων τῆς ἐπιχειρή-
σεως². Κατὰ συνέπειαν, διὰ τὸν λογισμὸν τοῦ τόκου τοῦ ἐπιβαρύν-
οντος τὸ κόστος δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν τὰ στοιχεῖα τοῦ
ἐνεργητικοῦ ἅτινα διατίθενται εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν διὰ τὴν πα-

1. Περὶ ὑποκαταστάσεως τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς βλ. R. G. D. Allen,
Mathematical analysis for economists, 1938, σελ. 340 καὶ ἐφεξῆς. Ἐπίσης Lerner
Kahn, Notes on the elasticity of substitution, Review of Economics Studies 1938.

2. Δηλαδή δὲν ἐνδιαφέρει τὸ ποσὸν τῶν τόκων τὸ ὅποιον ἐπλήρωσεν ἡ ἐπιχεί-
ρησις διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ κεφαλαίου τῆς, ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὅπολον ἀντιστοιχεῖ εἰς
τὸ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν ἐπενδυσθέν κεφάλαιον βάσει ἐπιτοκίου, συνήθως μακροπρο-
θέσμων τοποθετήσεων.

ραγωγὴν τῶν ἐν γένει ἔργων καὶ οὐχὶ τὸ σκέλος τοῦ παθητικοῦ¹.
Τὸ ὡς ἄνω διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀναγκαῖον κεφάλαιον ἀποτελεῖται:

- α) Ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ἀκίνητοποιήσεων² τῆς ἐκμεταλλεύσεως.
- β) Ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ἀποθεμάτων πρώτων καὶ βοηθητικῶν ὑλῶν.
- γ) Ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ὑπὸ κατεργασίαν προϊόντων.
- δ) Ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ἀποθεμάτων τῶν ἡμιτελῶν προϊόντων.
- ε) Ἐκ τῆς ἀξίας τῶν ἀποθεμάτων τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων.

2) *Τὰς ἀποσβέσεις καὶ ἔξοδα συντηρήσεως.*

Ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν ἤδη τὰ περὶ ἀποσβέσεων. Τὸ κατὰ κοστολογικὴν περίοδον ποσὸν τούτων εἶναι ἐκ τῶν ἀναμφισβητήτων στοιχείων τοῦ κόστους.

Ἐπίσης τὰ ἔξοδα συντηρήσεως πρὸς διατήρησιν τοῦ παραγωγικοῦ ἐξοπλισμοῦ ἀποτελοῦν στοιχεῖον τοῦ κόστους παραγωγῆς.

Ὅφειλομεν ὅμως νὰ διακρίνωμεν τὰ ἔξοδα συντηρήσεως ἀπὸ τὰς προσθήκας τὰς ἀποβλεπούσας εἰς τὴν ἐπέκτασιν ἢ βελτίωσιν τῶν ὑπαρχουσῶν ἐγκαταστάσεων. Αἱ τελευταῖαι, ὡς ἐπαυξάνουσαι τὴν ἀξίαν τοῦ ἐνεργητικοῦ, δὲν ἐπιβαρύνουν ἐν τῷ συνόλῳ τῶν τὸ κόστος, ἀλλὰ μόνον καθ' ὃ ποσοστὸν αὐταὶ ὑφίστανται μείωσιν τῆς ἀξίας τῶν, εἴτε λόγῳ λειτουργίας, εἴτε διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου.

3) *Τὰ ἀσφάλιστα τῶν μὴ ἀσφαλισίμων κινδύνων.*

Οἱ κίνδυνοι τῶν ἐπιχειρήσεων ἄλλοι μὲν μαθηματικῶς σταθμίζονται καὶ καλύπτονται, εἴτε διὰ τῆς ἀσφαλίσεως, εἴτε δι' αὐτασφαλίσεως—ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ προϋποθέσεις τῆς ὁμαδικῆς ἢ συλλογικῆς ἀσφαλίσεως—ἄλλοι δέ, ὡς μαθηματικῶς ἀστάθμητοι, δὲν ἀναλαμβάνονται ὑπὸ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων³,

1. Ὡς ἐκ τούτου, νομίζομεν, ὅτι κακῶς τὸ Γαλλικὸν Λογιστικὸν Σχέδιον (1947) ὑπολογίζει τόκον ἐπὶ τοῦ ξένου καὶ ἰδίου κεφαλαίου τοῦ ἀπεικονιζομένου εἰς τὸ Παθητικόν, διότι μόνον τὸ Ἐνεργητικὸν ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ βάσιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκτίμησις τοῦ Ἐνεργητικοῦ δέον νὰ διενεργῆται βάσει τῆς πραγματικῆς ἀξίας αὐτοῦ καὶ οὐχὶ τῆς λογιστικῆς τοιαύτης, ὡς προέτεινον οἱ ἐμπνευσταὶ τοῦ σχεδίου τοῦ 1942.

2. Τοῦτο ἐξευρίσκειται δι' ἀφαιρέσεως τῶν ἀποσβέσεων.

3. Ὅφειλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ ἀσφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἐπεκτείνουσαι ὁλοκρῆν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀσφαλιζομένων ὑπ' αὐτῶν ἀντικειμένων, συνεχῶς μεταφέρουν τοὺς κινδύνους ἐκ τῆς κατηγορίας τῶν ἀσταθμῶν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν σταθμητῶν. Οὕτω, ἡ ἐφαρμοσθεῖσα ἤδη assurance - crédit (ἀσφάλις ἐμπορι-

ἀλλὰ ἀντιμετωπίζονται ποικιλοτρόπως ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἐπιχειρήσεων.

Θεωρητικῶς, ὡς ἤδη ἐλέχθη, θὰ ἡδυνάμεθα καὶ διὰ τοὺς ἐν λόγῳ κινδύνους νὰ προβῶμεν εἰς αὐτασφάλισιν ἐπιβαρύνοντες ἀντιστοιχῶς τὸ κόστος παραγωγῆς. Τὸ τοιοῦτον ὅμως θὰ ὠδήγει εἰς αὐθαιρεσίαν, καθ' ὅσον ἡ τοιαύτη ἐπιβαρύνσις, μὴ δυναμένη μαθηματικῶς νὰ ὑπολογισθῇ, θὰ ἀπέβαινε τελείως ἀνεξέλεγκτος.

Τούτου ἔνεκα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κρατεῖ ἀμφισβήτησις ἐὰν τὸ ποσὸν τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τοὺς μὴ ἀσφαλισίμους κινδύνους δύναται ν' ἀποτελέσῃ στοιχεῖον τοῦ κόστους, ἢ ἀντιθέτως περιλαμβάνεται εἰς τὸ πραγματοποιούμενον ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀποτελεσμα (κέρδος).

4) Τὸ τεκμαρτὸν ἐνοίκιον.

Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἰδιοκατοικουμένου ἀκινήτου ἡ ἀντιστοιχὸν ἐνοίκιον (τεκμαρτὸν) δεῖον νὰ ἐπιβαρύνῃ τὸ κόστος¹.

Ὁμὰς II. — Ἐξοδα ἐργασίας²

Ἡ ὁμὰς αὕτη εἰδικώτερον περιλαμβάνει :

1) *Τὰ ἡμερομίσθια καὶ τὰς συναφεῖς ἐπιβαρύνσεις καὶ ἀσφαλιστικὰς εἰσφορὰς.*

Ἐνταῦθα περιλαμβάνονται τὰ πάσης φύσεως ἄμεσα καὶ ἐμ-

κῶν πιστώσεων) ἐξασφαλίζει τὴν εἰσπραξίν τῶν παρεχομένων πιστώσεων ἐκ κινδύων οἵτινες μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὡς ἄνω ἀσφαλίσεως ἐθεωροῦντο ἀσάθμητοι.

1. Τοῦτο ὑπολογίζεται βάσει τῶν παρεμφερῶν ἐνοικίων τῶν καταβαλλομένων ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ. Πάντως εἰς περιπτώσιν καθ' ἣν ἤθελεν ὑπολογισθῇ τὸ τεκμαρτὸν ἐνοίκιον ὡς στοιχεῖον τοῦ κόστους συγκεκριμένης κοστολόγησεως, τὰ ποσὰ τῶν ἀντιστοιχῶν ἀποσβέσεων ὅσον καὶ τοῦ τόκου τοῦ ἐπενδυσθέντος κεφαλαίου δὲν θὰ ἡδύνατο πλέον νὰ ἐπιβαρύνωσι τὸ κόστος, καθ' ὅσον ταῦτα ἤδη περιέχονται εἰς τὸ ποσὸν τοῦ τεκμαρτοῦ ἐνοικίου. Τὸ τεκμαρτὸν ἐνοίκιον ἀναγνωρίζεται—ὀρθῶς—ὡς στοιχεῖον τοῦ κόστους κατὰ τὴν ἐπίσημον κοστολόγησιν τοῦ ἄρτου πρὸς καθορισμὸν τῆς διατιμῆσεώς του. Ἀντιθέτως, ἡ ἀγορ. διάταξις 128/51 δὲν προβλέπει τὸ τεκμαρτὸν ἐνοίκιον ὡς στοιχεῖον τοῦ κόστους, προκειμένου περὶ βιομηχανικῶν κλπ. κοστολόγησεων.

Φορολογικῶς, παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἄρθρ. 35 § 1 ἐδ. α' Ν.Δ. 3323/55 ὀρίζεται ὅτι ἐπιτρέπεται ἔκπτωσης ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ τὸ τεκμαρτὸν ἐνοίκιον τῶν χρησιμοποιουμένων ὑπὸ ταύτης ἰδιοκτητῶν ἀκινήτων, ἐφ' ὅσον τοῦτο συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἐξ οἰκοδομῶν εἰσόδημα ('Υπ. Οἰκ. Ἐγκ. 129/1955). Δὲν ἀναγνωρίζεται ὅμως ἔκπτωσης ἐκ τῶν κερδῶν διὰ τὸ τεκμαρτὸν ἐνοίκιον ἰδιοχρησιμοποιουμένου βιομηχανοστασίου (ἄρθρ. 18 § 4 τοῦ Ν.Δ. 3323/55). Βλ. καὶ *N. Τότση*, Ἡ φορολογία τοῦ εἰσοδήματος, Ἀθῆναι 1957, σελ. 179.

2. Τὸ κόστος ἐργασίας τυγχάνει διάφορον ἀπὸ βιομηχανίας εἰς βιομηχανίαν. Τοῦτο εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλύτερον, ὅσον παρατείνεται χρονικῶς ἡ διάρκεια τῆς

μεσα, ὡς πρὸς ὠρισμένον κοστολογητέον ἀντικείμενον, ἡμερομίσθια μετὰ τῶν νομίμων κρατήσεων τῶν βαρυνουσῶν τὴν ἐπιχείρη-

ἐργασίας ἢ ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν διημέρωσιν τοῦ κόστους ὑπερέχουσιν θέσιν ἔναντι τῶν ἐξόδων ὕλης κατέχουν τὰ ἐξοδα ἐργασίας. Οὕτω ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ἀρχικῆς παραγωγῆς, ἐνθα δὲν ὑφίσταται περίπτωσις ἀποκλήσεως πρώτων ὑλῶν, τὸ κόστος ἐργασίας παρουσιάζει συνήθως ὑπεροχὴν. Ὅσον αὐξάνει ἡ ἀξία τῆς πρώτης ὕλης, ἐπὶ τοσοῦτον καθίσταται τοῦτο ἀναλογικῶς μικρότερον, π.χ. ἐπεξεργασία ἀδαμάντων καὶ ἐν γένει πολυτίμων λίθων.

Συνήθως, ἡ ἔρευνα ἢ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἐξεύρεσιν ἐκάστου εἶδους κόστους ἀναφέρεται εἰς τὴν τελικὴν φάσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ προϊόντος. Ἐν τούτοις ὁμως ἀπὸ κοινωνικοοικονομικῆς ἀπόψεως καὶ προκειμένου νὰ προσδιορίσωμεν τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ συνολικὸν κόστος ἐνὸς εἶδους ἐξόδου (φέρ' εἰπεῖν τῆς ἐργασίας) θὰ ἔδει νὰ ἀνατρέξωμεν καὶ εἰς προγενεστέρως προετοιμασίας τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν. Οὕτω, ἐπὶ παραδειγματι, προκειμένου νὰ ἐξεύρωμεν τὸ κόστος ἐργασίας κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἄρτου, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀρκεοθῶμεν μόνον εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ κόστους τῆς τελικῆς φάσεως παραγωγῆς του, ἀλλὰ νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ τὸ κόστος ἐργασίας τοῦ ἀλεύρου, ἔτι δὲ περαιτέρω καὶ τὸ κόστος ἐργασίας διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ μύλου κ.ο.κ. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον καθίσταται δυσχερές, ἂν μὴ καὶ ἀδύνατον, δι' ὃ συνήθως ἐρευνᾶται κατὰ προσέγγισιν.

Παρ' ἡμῖν, βάσει τῆς γενομένης ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας κατὰ τὸ ἔτος 1958 βιομηχανικῆς ἐρεύνης διὰ τὴν ἐξακριβώσιν τῆς καταστάσεως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1957 προέκυψαν τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα ἐπὶ τῆς ποσοστιαίας ἀναλογίας τῶν ἐπὶ μέρους συντελεστῶν τοῦ κόστους παραγωγῆς. (Βλ. Δελτίον Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων: Ἡ Ἑλληνικὴ Βιομηχανία κατὰ τὸ 1958).

**Ποσοστιαία ἀναλογία συντελεστῶν κόστους εἰς τὴν βιομηχανίαν
κατὰ τὸ ἔτος 1957 (52 κλάδων)**

1. Πρώται ὄλαι	47,8 %
2. Ἐργατικά (μισθολ-ἡμερομίσθια)	18,4 %
3. Γενικά ἐπιχειρηματικά ἐξοδα	7,2 %
4. Καύσιμα καὶ ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια	6,7 %
5. Ἀποσβῆσεις	5,0 %
6. Τόκοι	4,0 %
7. Εἰσφορὰι ἐργοδότη εἰς Ἀσφαλιστικά Ταμεία	2,9 %
8. Ἀνταλλακτικά	2,1 %
9. Ὑλικά συσκευασίας	1,4 %
10. Πληρωμαὶ δι' ἐργασίαν τρίτων (φασόν)	0,8 %
11. Ἐνοίκια	0,4 %
12. Κέρδη	3,3 %
	<u>100,0 %</u>

Εἰς τοὺς ἀκόλουθους βιομηχανικοὺς κλάδους τὸ κόστος ἐργασίας ἀποτελεῖ ἐν ἑκ τῶν οὐσιωδῶν αὐτῶν στοιχείων κατὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ συνολικοῦ κόστους αὐτῶν. Οὕτω:

1. Εἰς τὴν κεραμεικὴν βιομηχανίαν ἀνέρχεται εἰς	32 %
2. Εἰς τὴν ὀαλοουργίαν	27 %
3. Εἰς τὰ χυτήρια σιδήρου καὶ χάλυβος	26 %
κ. ο. κ.	

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀνωτέρω κλάδους παραθέτομεν ἑτέρους εἰς οὓς παρα-

σιν (διὰ τὰ διάφορα ἀσφαλιστικά ταμεία, τὰ δῶρα, τὰς ἀδείας κ.ο.κ.). Τὰ ἐν γένει ἡμερομίσθια ἀποτελοῦν ἀναμφισβήτητον στοιχείον τοῦ κόστους.

2) *Τοὺς μισθοὺς καὶ τὰς συναφεῖς ἐπιβαρύνσεις καὶ ἀσφαλιστικὰς εἰσφοράς.*

Ὅμοίως ἀναμφισβήτητον στοιχείον τοῦ κόστους ἀποτελοῦν οἱ πάσης φύσεως μισθοί, μετὰ τῶν σχετικῶν νομίμων κρατήσεων, ὡς καὶ τῶν συναφῶν ἐπιβαρύνσεων (δῶρα, ἀδειαι κλπ.).

3) *Τὸν μισθὸν διὰ τὴν ἐκτελεστικὴν ἢ διοικητικὴν ἐργασίαν τοῦ ἐπιχειρηματίου.*

Τόσον ἐν τῇ Οἰκονομικῇ τῶν Ἐπιχειρήσεων ὅσον καὶ ἐν τῇ πράξει ἐπεκράτησε νὰ θεωρῆται ὡς στοιχείον τοῦ κόστους ὁ μισθὸς διὰ τὴν *προσωπικῶς* παρεχομένην τεχνικὴν ἢ διοικητικὴν ἐργασίαν τοῦ ἐπιχειρηματίου¹ (Unternehmerlohn).

Ὅμας III.—Ἐξοδα ὕλης.

1) *Ἐξοδα πρώτων ὑλῶν, βοηθητικῶν ὑλῶν καὶ καυσίμων.*

Ταῦτα ἀποτελοῦν ἀναμφισβήτητα στοιχεῖα τοῦ κόστους, συνιστοῦν δὲ τὰς πάσης φύσεως ὑλικὰς ἀναλώσεις ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς παραγωγῆς². Εἰς τὴν ἀξίαν τῶν πρώτων ὑλῶν περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἐν γένει εἰδικὰ αὐτῶν ἐξοδα, τὰ ἀναλισκόμενα μέχρι τῆς χρησιμοποίησέως των, ἥτοι: δασμοί, μεταφορικά, ἀσφάλιστρα, ἀποθήκευτρα γενικῶν ἀποθηκῶν, κ.τ.τ. Συνήθως εἰς τὴν πρᾶξιν αἱ ἀναλώσεις τῶν πρώτων ὑλῶν ἀποτιμῶνται βάσει τῶν πραγμα-

τηρεῖται μικρὰ σχετικῶς συμμετοχὴ τοῦ κόστους ἐργασίας. Οὕτω :

1. Εἰς τὴν βιομηχανίαν ἐπεξεργασίας καπνοῦ ἀνέρχεται εἰς . . .	4 %
2. Εἰς τὴν βιομηχανίαν γάλακτος . . .	6 %
3. Εἰς τὴν ζυθοποιίαν καὶ βυνοποιίαν . . .	11 %

1. Ἐπὶ τοῦ θέματος ἡσχολήθημεν ἐν τοῖς προηγουμένοις. Βλ. σ. 142 ἐπ.

2. Σχεδὸν εἰς ὅλους τοὺς βιομηχανικοὺς κλάδους κυριαρχεῖ τὸ κόστος ὕλης καὶ δὴ ἀπολύτως εἰς τοὺς κάτωθι ἐνδεικτικῶς ἀναφερομένους, ἥτοι :

1. Τὴν βιομηχανίαν ἐπεξεργασίας γάλακτος κατὰ	76 %
2. Τὴν βιομηχανίαν ζαχαρώσεως	63 %
3. Τὴν βιομηχανίαν ἐπεξεργασίας δερμάτων	61 %
4. Τὴν βιομηχανίαν ξύλου	57 %
5. Τὴν κλωστοῦφαντουργίαν	54 %
6. Τὴν χαρτοποιίαν	54 %
7. Τὴν χημικὴν βιομηχανίαν	52 %
8. Τὴν βιομηχανίαν ἐλαστικῶν	50 %
9. Τὴν καπνοβιομηχανίαν	52 %

κ. ο. κ.

τικῶν τιμῶν κτήσεως. Ἐπὶ μεταβαλλομένων τιμῶν χρησιμοποιοῦνται ἢ αἱ μέσαι τιμαὶ εἰσαγωγῶν, ἢ αἱ χρονικαὶ τιμαὶ ἢ τέλος σταθεραὶ τιμαὶ ὑπολογισμῶν (ὑπολογιστικαὶ τιμαὶ).

Ἐὰν κατὰ τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν πραγματοποιοῦνται ὑποπροϊόντα ἢ ὑπολείμματα πρώτων ἢ βοηθητικῶν ὑλῶν, ἅτινα ὁμως ὑφίστανται ἐν τῇ ἐπιχειρήσει περαιτέρω ἐπεξεργασίαν ἢ κατεργασίαν, ἡ ἀξία τούτων ἀφαιρεῖται ἐκ τοῦ κόστους ὕλης.

Ἡ ἀξία τῶν ἐν λόγῳ ὑποπροϊόντων ἢ ὑπολειμμάτων ἀποτιμᾶται συνήθως:

α) Εἴτε βάσει τοῦ κόστους παραγωγῆς των.

β) Εἴτε βάσει τῆς *τρεχούσης ἐν τῇ ἀγορᾷ τιμῆς των* μειωμένης κατὰ τὰ εἰδικὰ ἔξοδα πωλήσεως¹.

γ) Εἴτε, τέλος, βάσει τῆς *ἀρχῆς τῆς ἰσοτιμίας*.

Ἡ βάσει τοῦ κόστους παραγωγῆς ἀποτίμησις περιπλέκει καὶ καθιστᾷ ὀλιγώτερον ἀκριβῆ τὴν κατὰ κλάδους ἢ λειτουργίας κοστολόγησιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν εἰς γεωργοκτηνοτροφικὴν ἐπιχείρησιν ὑπολογισθῇ εἰς τὸ κόστος ἡ παραγομένη καὶ περαιτέρω χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν κτηνοτροφίαν κριθή, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὅσάκις τὸ κόστος ταύτης εἶναι ἀνώτερον τῆς τρεχούσης τιμῆς, ὁ κλάδος τῆς γεωργίας θὰ ἐμφανίζῃ ὑπολογιστικὸν ἔσοδον μεγαλύτερον εἰς βάρος τοῦ κλάδου τῆς κτηνοτροφίας. Τὸ ἀντίθετον θὰ συμβῇ ὅσάκις τὸ κόστος τῆς κριθῆς εἶναι κατώτερον τῆς τρεχούσης τιμῆς.

Ἡ βάσει τῆς τρεχούσης τιμῆς—καὶ ἐφ' ὅσον σχηματίζεται τοιαύτη ἐν τῇ ἀγορᾷ—ἀποτίμησις τῶν ὑποπροϊόντων καὶ ὑπολειμμάτων παρέχει ἀσφαλέστερον μέτρον τῆς ἀποδοτικότητος ἐκάστου κλάδου λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως. Τέλος, δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἡ μέθοδος τῆς *ἰσοτιμίας*², ἐφ' ὅσον διαμορφοῦται ἐν τῇ ἀγορᾷ τρέχουσα τιμή.

1. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἡ κρατούσα προκειμένου περὶ τῶν κρατικῶν κοστολογήσεων.

2. Κατὰ τὴν ὡς ἄνω ἀρχὴν ἡ τιμὴ ὑποπροϊόντος τινὸς καθορίζεται εἴτε βάσει τῆς «θρεπτικῆς ἀξίας», ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ προϊόντος διατροφῆς, ἢ τῆς «λιπαντικῆς ἀξίας», ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ λιπασματος ἢ τῆς θερμοαντικῆς αὐτοῦ ἰκανότητος. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν ἡ Δημοτικὴ Ἐκμετάλλευσις Φωταερίου ἐπιθυμῇ ν' ἀποτιμήσῃ τὸ κατὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ φωταερίου ἀπομένον κῶκ καὶ δὲν ὑφίσταται τρέχουσα τιμὴ τούτου, βάσει τῆς ἀνωτέρω ἀρχῆς θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν τρέχουσαν τιμὴν τοῦ ἀνθρακίτου ἢ τῶν γαιανθράκων καὶ θὰ ἐξέυρῃ ἐμμέσως τὴν τιμὴν τοῦ κῶκ διὰ τῆς ἀνσγωγῆς εἰς θερμίδας.

Ὅμας IV.—Ἐξοδα ἐξ ὑπηρεσιῶν τρίτων.

1) Ἐξοδα λόγῳ παρεχομένων ὑπηρεσιῶν, ὑπὸ κρατικῶν καὶ ἐν γένει δημοσίων ἀρχῶν.

Ἐνταῦθα ὑπάγονται :

α) Οἱ φόροι καὶ αἱ ἐν γένει ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου εἰσφοραί, ἐφ' ὅσον ρητῶς ἐν τῷ νόμῳ ἀναφέρεται ὅτι ἐπιπίπτουν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς (π.χ. φόρος βύνης κλπ.) καὶ δὲν ἐπιβαρύνουν τὰ κέρδη ἢ τὸ κεφάλαιον¹. β) Οἱ δασμοί, οἵτινες ἀναμφισβητήτως ἀποτελοῦν στοιχείον τοῦ κόστους. γ) Τὰ ἐν γένει τέλη (δικαστικά κλπ.), ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν ἀναφέρονται εἰς παραβάσεις νομίμων διατάξεων.

2) Ἐξοδα μεταφορῶν καὶ ἐπικοινωνίας.

Εἰδικώτερον περιλαμβάνονται ἐνταῦθα :

α) Τὰ ἐν γένει κόμιστρα τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν.

β) Οἱ ναῦλοι καὶ τὰ ἐξοδα κινήσεως τοῦ μετακινουμένου προσωπικοῦ.

γ) Τὰ τηλεγραφικά, ταχυδρομικά, τηλεφωνικά κ.ο.κ.

3) Ἐξοδα ἐκ παρεχομένων πάσης φύσεως ὑπηρεσιῶν (προσώπων ἢ πραγμάτων).

Τοιαῦτα ἐξοδα ἐνδεικτικῶς εἶναι :

α) Τοῦ φωτισμοῦ.

β) Τῆς ὑδρεύσεως.

γ) Τῆς κινητηρίου δυνάμεως.

δ) Ἐνδεχομένως τὰ ψνκτικά.

ε) Τῆς ἀσφαλίσεως (βάσει ἐπισήμων συμβολαίων μετ' ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων) ἢ ἀντασφαλίσεως, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ κινδύνων σταθμητῶν.

στ) Τὰ ἐνοίκια.

ζ) Αἱ προμήθειαι, μεσιτεῖαι, ἐκπτώσεις².

1. Ὡς ἐκ τούτου ὁ φόρος ἐπιτηδεύματος ἢ ἕτερος φόρος εἰσοδήματος δὲν ὑπολογίζονται εἰς τὸ κόστος.

2. Τὸ κατὰ πόσον αἱ χορηγούμεναι ἐκπτώσεις συνιστοῦν ἢ μὴ στοιχείον τοῦ κόστους ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς εἰδικῆς ἀποστολῆς τῆν ὁποίαν αὐταὶ ἐκπληροῦν ἐκάστοτε. Πρωτίστως δεόν νὰ τονισθῇ ἡ διαφορὰ μεταξὺ «allowances ἢ bonifications», εἰς ἃς περιλαμβάνονται αἱ λόγῳ ἀγορῶν ἢ πωλήσεων ἑσωτιμολογικαὶ ἢ ἐξωτιμολογικαὶ ἐκπτώσεις, καὶ «discounts ἢ escomptes - kassacsonto», εἰς ἃς περι-

Ἡ θέσις εἶναι συνέπεια τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, συνιστᾷ δὲ ὀργανωτικὴν συνένωσιν ὁμοειδῶν ἔργων. Συνεπῶς δύναται ν' ἀποτελῆ θέσιν μία λειτουργικὴ ἐνότης ἐργασίας, εἰς τομεὺς δραστηριότητος ἢ ἐν ἐπίπεδον εὐθύνης καὶ ἐλέγχου ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, τέλος δὲ καὶ μία ἀπλῶς τοπικὴ μονὰς ἐργασίας. Κατὰ τὴν κοστολόγησιν εἰς ἐκάστην ἐκ τῶν ἀνωτέρω διαρθρώσεων ἀντιστοιχεῖ καὶ μία ὁμώνυμος περιοχὴ κόστους.

Ἡ δημιουργία τῶν θέσεων κυριαρχεῖται ἀπὸ τὰς ἐξῆς ἀπόψεις :

α) Φυσιολογικῶς ὁ σχηματισμὸς τῶν θέσεων παρακολουθεῖ τὴν πορείαν τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, ἀρχίζει ἀπὸ τῆς θέσεως « ἐφοδιασμὸς » (προμήθειαι) καὶ προωθεῖται πρὸς τὰς θέσεις « παραγωγή », « διοικήσεις », « διάθεσις », προβλέπει ἰδιαιτέρως γενικὰς θέσεις ὡς καὶ δυνατότητα ὑποδιακρίσεως τῶν προορηθεισῶν θέσεων.

β) Ἡ δημιουργία τῶν θέσεων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς οἰκονομικότητος τῶν διαφόρων λειτουργικῶν ἐπιπέδων τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐνταῦθα προεξάρχει

λαμβάνονται αἱ πάσης φύσεως ταμειακαὶ ἐκπτώσεις ἢ ταμειακὰ προεξοφλήματα, λόγῳ, ἐν γένει, ταχύτερου διακανονισμοῦ.

Αἱ ἐπὶ ἀγορῶν ἢ πωλήσεων ἐκπτώσεις ὑποδιακρίνονται ὡς ἐξῆς :

α) *Remise*. Αὕτη εἶναι ἐκπτώσις τιμολογικῆς χορηγούμενη ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς πωλήσεως.

β) *Rabais*. Αὕτη εἶναι συνήθως ἐξωτιμολογικὴ ἐκπτώσις χορηγούμενη λόγῳ διαφορῶν περὶ τὴν ποιότητα.

γ) *Ristourne*. Αὕτη εἶναι πάντοτε ἐξωτιμολογικὴ ἐκπτώσις ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν μετὰ τοῦ αὐτοῦ προσώπου καὶ δι' ὠρισμένην περίοδον γενομένων συναλλαγῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκπτώσεων, αἱ μὲν ταμειακαὶ συνιστοῦν (χρηματοοικονομικόν) κόστος, αἱ δὲ ἐπὶ ἀγορῶν καὶ πωλήσεων τοιαῦται κατ' ἀρχὴν συνιστοῦν ἀφαιρετικὰ στοιχεῖα τῶν ἐσόδων (μειώσεις πωλήσεων), πλὴν συγκεκριμένων τινῶν περιπτώσεων καθ' ἃς ἔξομοιοῦνται πρὸς τὰ μέσα διαφημίσεως. Ἐνταῦθα, ἐφ' ὅσον τὸ μέγεθος καὶ ἡ διάρκεια τούτων ἀνταποκρίνονται πρὸς λογικὰ ὄρια διαφημίσεων θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐμπορικὸν κόστος, ὡς ἀκριβῶς καὶ αἱ διαφημίσεις. Φορολογικῶς ἐφ' ὅσον αἱ ἐκπτώσεις εἶναι ἐξωτιμολογικαὶ δὲν ἀναγνωρίζονται ὡς στοιχεῖον ἐκπεστέον ἐκ τῶν ἀκαθαρσίτων ἐσόδων (Ἔπ. Οἶκον. Α. 159/1954). Ἀντιθέτως, τὸ Συμβούλιον Ἐμπρατείας δέχεται ὅτι ἡ ἐκπτώσις δέον νὰ ἀφαιρῆται ἐκ τῶν ἐσόδων ἀνεξαρτήτως χρόνου καὶ τρόπου παροχῆς τῆς ἀρκεῖ νὰ μὴ ὑπάρχῃ καταστρατήγησις τοῦ νόμου πρὸς ἀποφυγὴν φορολογίας (Ἄποφ. 860, 861/1957). Πλ. σχετικῶς ὑπ' ἀριθ. 779/1956 καὶ 5402/1952 ἀποφάσεις ἐκδικαστικῶν ἐπιτροπῶν ἐνοστάσεων Ἐφ. Ἀθηνᾶς καὶ Πειραιῶς. Πλ. εἰς σχετικὸν ἄρθρον μας εἰς περιοδικὸν «Σπουδαί», Αἱ ἐκπτώσεις ἀποτελοῦν στοιχεῖον κόστους; τεῖχος Α' 1951—52.

δ καθορισμὸς τῆς εὐθύνης, ἐν γένει δὲ κυριαρχοῦν προσωπικὰ κριτήρια.

γ) Τὸ ἀποφασιστικὸν ὅμως κριτήριον τῆς δημιουργίας καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν θέσεων εἶναι ἡ ἐξασφάλις τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ κόστους ἐκάστης θέσεως. Ἐνταῦθα αἱ θέσεις ἀποτελοῦν μέσον καθοδηγήσεως τῶν ἐμμέσων ἐξόδων πρὸς τοὺς φορεῖς κόστους.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω καὶ βάσει τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς βιβλιογραφίας αἱ θέσεις κόστους δύνανται νὰ ταξινομηθῶσιν ὡς ἑξῆς¹:

1. Ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν παρεχομένων ὑπηρεσιῶν:

Εἰς θέσεις: Ἐφοδιασμοῦ - Παραγωγῆς - Διοικήσεως - Διαθέσεως. Τὸ εἰς μίαν ἐκάστην ἐκ τούτων ἀντιστοιχοῦν κόστος καλεῖται:

- Κόστος διοικήσεως (Verwaltung Kosten).
- Κόστος ἐφοδιασμοῦ (Beschaffung Kosten).
- Κόστος παραγωγῆς (Herstellung Kosten).
- Κόστος διαθέσεως (Vertrieb Kosten)².

2. Ἀναλόγως τῆς ἐπιδράσεως τῶν θέσεων κόστους κατὰ τὴν κατανομήν τῶν ἐμμέσων ἐξόδων:

- Εἰς θέσεις βοηθητικὰς.
- Εἰς θέσεις προσωρινὰς.
- Εἰς θέσεις ὀριστικὰς.

Ἐπισημαίνεται ὅτι αἱ θέσεις εἶναι ἐκεῖναι ὧν τὰ ἔξοδα βαρύνουν ἀπ' εὐθείας τὸ κόστος τῶν ἔργων (προϊόντων).

Ἐπισημαίνεται γενικὰ ἔξοδα, κοινὰ εἰς περισσοτέρας ὀριστικὰς θέσεις (ἀποσβέσεις, τόκοι, θέρμανσις). ἀντὶ νὰ κατανεμηθῶσιν ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς ὀριστικὰς θέσεις συναθροίζονται εἰς μίαν προσωρινὴν θέσιν, ἐξ ἧς ἐν συνεχείᾳ κατανέμονται εἰς τὰς ὀριστικὰς τριαύτας.

1. Βλ. καὶ *Mellerowicz K.*, Betriebswirtschaftslehre der Industrie, Freiburg 1957, σ. 174 ἐπ. *R. Thorens*, Prix de revient et décompte d'Exploitation, Neuchâtel 1954, σελ. 86 ἐπ., *I. Χρυσόκορη*, Εἰσαγωγή εἰς τὴν τεχνικὴν τῆς κοστολογήσεως, Ἀθήναι 1957, σελ. 67 ἐπ.

2. Ἀναλυτικῶς περὶ τοῦ κόστους διαθέσεως βλ. εἰδικὴν μελέτην μας: Τὸ Κόστος Διαθέσεως, Ἀθήναι 1958.

Τέλος, αἱ *βοηθητικαὶ* θέσεις ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι δὲν συμβάλλουν εἰς τὴν παραγωγὴν προϊόντων προοριζομένων νὰ πωληθῶσιν εἰς τρίτους, ἀλλὰ εἰς τὴν παραγωγὴν ἔργων χρησιμοποιοιμένων ἐντὸς αὐτῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ καλουμένων ἐνδοεκμεταλλευτικῶν παροχῶν (*prestations internes*), ὡς π.χ. ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, ἀτμός, ἐπισκευαὶ κλπ.

Διὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τοῦ κόστους δέον ὅπως μί ἐν γένει θυσίαι καταλογίζονται ἐπὶ τῶν ἐν γένει ἔργων ἀναλόγως πρὸς τὰ αἷτια τὰ ὁποῖα προεκάλεσαν ταύτας. Ἐνταῦθα ὀμιλοῦμεν περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογικότητος. Καὶ ἂν μὲν ὠρισμένη θυσία δύναται ἀπ' εὐθείας νὰ καταλογισθῆ εἰς ὠρισμένον φορέα, ἢ ὠρισμένην θέσιν, τότε ὁ καταλογισμὸς λέγεται ἄμεσος, τὸ δὲ ἀντίστοιχον κόστος ὀνομάζεται εἰδικὸν κόστος φορέως ἢ εἰδικὸν κόστος θέσεως, ἐὰν ὁμοῦς ὁ εὐθύς καταλογισμὸς τοῦ κόστους, τόσον ὡς πρὸς τοὺς φορεῖς ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὰς θέσεις εἶναι ἀνέφικτος τότε γίνεται λόγος περὶ γενικοῦ κόστους φορέως ἢ θέσεως, ὅπερ ἐπιμερίζεται ἐπὶ τῶν ἐν γένει θέσεων κόστους βάσει κλειδῶς ἢ συντελεστοῦ δυσχερείας, ὡς ἐπεκράτησε νὰ λέγεται.

Πλήθος κλειδῶν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ διὰ τὸν καταλογισμὸν τοῦ γενικοῦ κόστους¹ ἀναλόγως τοῦ εἴδους τούτου. δηλαδὴ ἐὰν πρόκειται περὶ γενικοῦ κόστους παραγωγῆς, διοικήσεως, ἐφοδιασμοῦ, διαθέσεως, χρηματοοικονομικοῦ κ.ο.κ. Οὕτω: ἄλλοτε μὲν δύναται νὰ λαμβάνεται ὡς βᾶσις ὁ χρόνος (ἤτοι ὥραι ἐργασίας μηχανῶν, ἐργατῶν), ἄλλοτε δὲ ὁ χῶρος (ἤτοι μονάδες ἐπιφανείας, μήκους κλπ. προκειμένου περὶ καταλογισμοῦ φέρ' εἰπεῖν τοῦ γενικοῦ κόστους τῶν ἐνοικίων, ἢ τοῦ φωτισμοῦ ἢ τῆς θερμάνσεως κλπ.), ἄλλοτε πάλιν ὁ ὄγκος ἢ τὸ βᾶρος ἐὰν πρόκειται περὶ γενικοῦ κόστους μεταφορῶν ἢ ἀποθηκεύσεως. Αἱ ἀνωτέρω κλειδὲς εἶναι ποσοτικοῦ χαρακτῆρος. Δυνάμεθα ὁμοῦς νὰ σχηματίσωμεν κλειδας βασιζομένας ἐπὶ ἀξίας, ὡς τοῦ κύκλου ἐργασιῶν, προκειμένου νὰ καταλογίσωμεν τὸ γενικὸν κόστος τῶν πωλήσεων (π.χ. διαφημίσεις κύρους ἢ τόκοι διὰ τὴν πιστοδότησιν τῶν πωλήσεων, κατὰ περιοχὰς πωλήσεων, κατὰ τρόπον ἢ μέθοδον πωλήσεως κ.ο.κ.), ἢ κατ' ἀξίαν προμηθείας ἢ ἀποκτήσεως ἐὰν προτιθέμεθα νὰ καταλογίσωμεν γενικὸν κόστος προσκλήσεως (γενικὸν κόστος δι' ἀνοίγματα πιστώσεων δι' εἰσαγωγὴν κλπ.).

1. Βλ. καὶ σελ. 350 καταλογισμὸς Γ.Β.Ε.

Ὁ ἀναλυτικὸς τρόπος λογισμοῦ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν καὶ ἢ σχετικὴ ἀπεικόνισις ἀνήκουν εἰς τὴν Βιομηχανικὴν Λογιστικὴν.

Ἡ ἐφηρμοσμένη ἄποψις τῆς διακρίσεως τῶν θέσεων εἰς τὰς ἐκμεταλλεύσεις ἐμφανίζεται εἰς τὰ νομοθετημένα λογιστικὰ σχέδια. Ἐκ τούτων παραθέτομεν ἐνδεικτικῶς τὸ Γαλλικὸν τοῦ 1947, ὅπερ ἀκολουθεῖ τὴν κατωτέρω ἐν ὑποσημειώσει ταξινόμησιν¹.

Γ'.—ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΤΑ ΦΟΡΕΙΣ

Φορεῖς κόστους εἶναι, ἐν γένει, τὰ προϊόντα ἢ αἱ παρεχόμεναι ὑπηρεσίαι χάριν τῶν ὁποίων δημιουργοῦνται τὰ ἐξόδα.

Οἱ φορεῖς κόστους διακρίνονται κυρίως εἰς :

α) Προϊόντα ἢ ὑπηρεσίας δημιουργουμένας πρὸς ἰδιόχρησιν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ προϊόντα ἢ ὑπηρεσίας προοριζόμενας πρὸς πώλησιν.

β) Προϊόντα καὶ ὑπηρεσίας τῆς κυρίως ἐκμεταλλεύσεως ἢ βοηθητικῆς τινος ἐκμεταλλεύσεως.

γ) Προϊόντα παραγωγῆς κατὰ μεμονωμένας παραγγελίας καὶ προϊόντα συνεχοῦς μαζικῆς παραγωγῆς.

Ἐκαστος φορεὺς κόστους εἶναι συγχρόνως καὶ φορεὺς ἐσόδου, πραγματικοῦ μὲν ἐφ' ὅσον πωλεῖται, ὑπολογιστικοῦ δὲ ἐφ' ὅσον ἰδιοκαταναλίσκεται.

Ἐνδεικτικῶς καὶ πάλιν ἀναφέρομεν τὸ Γερμανικὸν Λογιστικὸν Σχέδιον, ὅπερ διακρίνει τοὺς ἐξῆς φορεῖς κόστους: ἡμιτεχνήματα—ἔτοιμα προϊόντα—ἰδιοκατασκευασθέντα πάγια ἢ τμήματα τούτων κ.ο.κ.

Δ'.—ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΤΑ ΜΕΘΟΔΟΝ ΚΟΣΤΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

Ἀναλόγως τῆς ἀκολουθουμένης μεθόδου κοστολογήσεως τὸ κατὰ μονάδα κόστος προσδιορίζεται, εἴτε διὰ διαιρέσεως (Divisionskalkulation, prix de revient par division), εἴτε διὰ πρ ο σ α υ ξ ῆ σ ε ω ς (Zuschlagskalkulation, prix de revient par majoration).

Τὸ κόστος διὰ διαιρέσεως ἐξευρίσκεται ἐὰν τὸ συνολικὸν κόστος ἐπιχειρήσεως ὠρισμένης χρονικῆς περιόδου διαιρέσωμεν διὰ τοῦ

1. α) Κύριαι θέσεις	(ἐφοδιασμοῦ · παραγωγῆς · διαθέσεως ἐξωεπιχειρηματικῶν δραστηριοτήτων),
β) Βοηθητικαὶ θέσεις	(ἀτμοῦ · συντηρήσεως · ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας · ἐξόδων οἰκοδομῶν).
γ) Συμπληρωματικαὶ θέσεις	(χρηματοοικονομικοῦ · διοικήσεως).

ἀριθμοῦ τῶν παραχθεισῶν μονάδων, ἐντὸς τῆς περιόδου ταύτης.

Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐν λόγῳ μεθόδου ἀπαιτεῖται νὰ ὑφίσταται ἄμεσος καὶ ἀναλογικὴ σχέσις μεταξὺ δημιουργηθέντων ἐξόδων καὶ ὄγκου παραχθεισῶν μονάδων ἐντὸς ὀρισμένης περιόδου χρόνου. Τούτου ἕνεκα ἡ μέθοδος αὕτη ἐφαρμόζεται μόνον ὁσάκις παράγεται ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἐν ὁμοειδῆς προϊόν, ὅπερ πωλεῖται κατὰ τρόπον ὁμοιόμορφον, καὶ ὁσάκις δὲν ὑφίστανται προϊόντα ἡμιτελῆ (ὑπὸ κατεργασίαν) κατὰ τὸ τέλος τῆς χρήσεως. Ἐπίσης διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀνωτέρω μεθόδου πρέπει τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς χρήσεως ἀποθέματα πρώτων ὑλῶν καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων νὰ παραμένουν ἀμετάβλητα.

Τὸ κόστος διὰ προσαυξήσεως—ὅπερ ἐφαρμόζεται εἰς τὸ πλεῖστον τῶν ἐπιχειρήσεων αἵτινες παράγουν ποικίλα προϊόντα—προσδιορίζεται ἐὰν τὰ μὲν ἄμεσα ἔξοδα συγκεντρωθοῦν ἀπ' ἐὺ θ ε ῖ α ς εἰς τοὺς διαφόρους φορεῖς κόστους, τὰ δὲ ἔμμεσα ἔξοδα ἐπιβαρύνουν τὸ συνολικὸν ἄμεσον κόστος τῶν προϊόντων, εἴτε βάσει ἐνὸς ὀρισμένου συντελεστοῦ προσαυξήσεως, εἴτε βάσει ἐνὸς ὀρισμένου ποσοῦ.

Παράδειγμα :

*Ἐστω ὅτι τὸ ἄμεσον κόστος ἐργατικῶν ἀνέρχεται εἰς	Δρχ.	500.—
καὶ τὸ ἄμεσον κόστος πρώτων καὶ βοηθητικῶν ὑλῶν εἰς	»	800.—
Τὸ συνολικὸν ἄμεσον κόστος θὰ εἶναι		1,300.—
Τοῦτο προσαυξάνεται διὰ γενικὰ παραγωγικὰ ἔξοδα βάσει ἐνὸς συντελεστοῦ, φέρ' εἰπεῖν, 50 % , πρὸς σχηματισμὸν τοῦ συνολικοῦ παραγωγικοῦ κόστους. *Ἦτοι :		650.—
Συνολικὸν παραγωγικὸν κόστος		1,950.—
Τοῦτο πάλιν προσαυξάνεται :		
Μὲ συντελεστήν, φέρ' εἰπεῖν, 5 % , διὰ γενικὰ ἔξοδα Διοικήσεως. *Ἦτοι :	»	97.50
Μὲ συντελεστήν, φέρ' εἰπεῖν, 10 % , διὰ γενικὰ ἔξοδα Διαθέσεως. *Ἦτοι :	»	195.—
Συνολικὸν κόστος παραγωγῆς		2 242.50
*Ἐὰν ἐντὸς τῆς ὑπὸ κοστολόγησιν περιόδου παρήχθησαν 1.000 τεμάχια, τὸ κατὰ τεμάχιον κόστος ἀνέρχεται εἰς	»	2,242

*Ἡ μέθοδος αὕτη κοστολογήσεως εὐρέως ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ παραγωγῆς β ἄ σ ε ι ε ἰ δ ι κ ῶ ν π α ρ α γ γ ε λ ι ῶ ν¹.

1. Βλ. *Rapin et Poly, Comptabilité Analytique d'Exploitation.*

• Πότε ένδεικνυται ή εφαρμογή έκάστης τών έν λόγω μεθόδων.

Ἡ έκάστοτε εφαρμοζομένη μέθοδος βιομηχανικῆς κοστολογήσεως έξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὰς ιδιομορφίας τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς.

Αἱ ιδιομορφίαι τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς καθορίζονται τόσον ἐκ τῆς ιδιοτυπίας έκάστου κλάδου τῆς ἐκμεταλλεύσεως¹ ὅσον καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς συνολικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Οὕτω :

α) Ἐπὶ μαζικῆς παραγωγῆς (Massenfertigung), ἥτις δυνατὸν νὰ εἶναι ἐν ὄσ μόνον προϊόντος, δύο ἢ πλείονων προϊόντων, ἢ τέλος διαδοχικῶς μεταβαλλομένη ένδεικνυται ή κοστολόγησις διὰ διαιρέσεως.

β) Ἐπὶ πολυειδοῦς παραγωγῆς (Sortenfertigung).

Ἐνταῦθα εἴτε ταυτοχρόνως εἴτε διαδοχικῶς παράγονται προϊόντα διαφέροντα μεταξύ τῶν κατ' εἶδος, μέγεθος ἢ καὶ ποιότητα. Βεβαίως, έξυπακούεται ὅτι μεταξύ τῶν παραγομένων προϊόντων ὑπάρχει μία στενὴ σχέσηις εἴτε διότι ἐκκινοῦν ἐκ τῆς αὐτῆς πρώτης ὕλης, εἴτε διότι ἀκολουθοῦν τὴν αὐτὴν πορείαν ἐν τῇ παραγωγικῇ διαδικασίᾳ.

Ἡ ένδεικνυομένη ἐν προκειμένῳ μέθοδος κοστολογήσεως εἶναι ή διὰ διαιρέσεως, ἢ μετ' ἀριθμῶν δυσχερείας (ισοδυναμίας) ἢ τέλος καὶ ή κατὰ θέσεις τοιαύτη.

γ) Ἐπὶ παραγωγῆς κατὰ σειρὰς (Serienfertigung).

Ἡ κατὰ σειρὰς παραγωγή διαφέρει τῆς πολυειδοῦς, διότι ένταῦθα ή παραγωγή εἶναι χρονικῶς περιορισμένη, εὐθύς δὲ ὡς περαιωθῆ μία σειρά προϊόντων αντικαθίσταται δι' ἑτέρας. Ἐνδεικνυομένη μέθοδος κοστολογήσεως ἐν προκειμένῳ εἶναι ή τῆς προσανξήσεως.

δ) Ἐπὶ έξατομικευμένης παραγωγῆς (Einzelfertigung), ἥτις έξαρτᾶται ἐκ τῆς έκάστοτε λαμβανομένης πρὸς ἐκτέλεσιν παραγωγελίας, ένδεικνυται ή κοστολόγησις διὰ προσανξήσεως.

ε) Ἐπὶ παραγωγῆς κατὰ «παρτίδας» ἢ κατὰ «φορτίον πρώτης ὕλης» (Partie und Chargenproduction), ένθα ὁ διαφορισμὸς τῶν παραγομένων προϊόντων ὀφείλεται εἰς τὴν ποιοτικὴν κατὰ κανόνα

1. Ἀναλυτικῶς περὶ τῶν ἀνωτέρω βλ. Γ. Χρυσοκέρη, Ὁ Βιομηχανικὸς Λογισμὸς, Ἀθῆναι 1962, σελ. 227 ἐπ., ὅστις ἀκολουθεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ K. Mellerowicz, αξιολόγησιν τῶν βιομηχανικῶν ἀπὸ ἀπόψεως ιδιομορφικῶν παραγωγῆς.

άνομοιομορφίαν τῶν ἐπεξεργαζομένων πρώτων ὑλῶν (ιδίᾳ ἐπὶ γεωργικῶν), ἐφαρμόζεται εἴτε ἡ κοστολόγησις διὰ διαιρέσεως, εἴτε διὰ προσαυξήσεως, εἴτε τέλος δι' ἀριθμῶν ἰσοδυναμίας ἢ δυσχερείας.

στ) Ἐπὶ συζυγῶς παραγωγῆς (Kuppelproduktion), ἥτις ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἔχει τὴν ἐκ τῆς αὐτῆς διαδικασίας ἐπιτευξιν διαφόρων προϊόντων, ἐνδείκνυται ἡ ἀφαιρετικὴ μέθοδος ἢ ὁμοίως δι' ἀριθμῶν ἰσοδυναμίας.

Ε'.—ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΤΑ ΒΑΘΜΟΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ

Ἄνωτέρω ἠρουνήθη ἡ ἔννοια τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως ὡς καὶ ἡ ἀντίστοιχος πρὸς τοῦτον συμπεριφορὰ τῶν καθ' ἕκαστον ἐξόδων.

Ἐνταῦθα ἀναλύεται ἡ ἐπίδρασις τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ κόστους. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης διακρίνομεν :

α) Τὸ *πραγματικὸν κόστος*, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἐκάσποτε πραγματικὴν ἀπασχόλησιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

β) Τὸ *κανονικὸν κόστος*, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν ὁμαλὸν βαθμὸν ἀπασχολήσεως. Τὸ κανονικὸν κόστος μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰς συνεχεῖς διακυμάνσεις τοῦ κόστους καὶ συγχρόνως χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν προϋπολογισμὸν αὐτοῦ. Ὁ προσδιορισμὸς βεβαίως τοῦ ὁμαλοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως δὲν εἶναι εὐχερής. Αἱ δυσχερεῖαι προέρχονται ἀπὸ παράγοντας τόσον οἰκονομικῆς ὅσον καὶ τεχνολογικῆς φύσεως.

γ) Τὸ *ἄριστον κόστος*, ὅπερ ἐμφανίζεται εἰς τὴν ζώνην τῆς ἀρίστης ἀπασχολήσεως. Τὸ ἄριστον κόστος εἶναι τὸ εὐνοϊκώτερον ἢ ἐλάχιστον κόστος. Ἐπειδὴ ὁ ἄριστος βαθμὸς ἀπασχολήσεως διαμορφοῦται ἀσυμμέτρως εἰς τὰ καθ' ἕκαστον τμήματα ἢ θέσεις κόστους, διὰ τοῦτο τὸ συνολικὸν ἄριστον κόστος δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ὁ ἀρμονικὸς συνδυασμὸς τῶν κατὰ θέσεις «ἀρίστων»

ΣΙ'.—ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΤΑ ΧΡΟΝΟΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ

Ἀναλόγως τοῦ χρόνου προσδιορισμοῦ του τὸ κόστος διακρίνεται :

α) Εἰς *ἱστορικὸν* (actual or historical cost) καὶ

β) Εἰς *κατὰ προκαθορισμὸν* (predetermined cost).

Τὸ *ἱστορικὸν κόστος*—ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν συνηθέστερον τρόπον ὑπολογισμοῦ, τοῦλάχιστον παρ' ἡμῖν—ὑπολογίζεται ἐκ τῶν ὑστέρων. Εἶναι κόστος ἀπολογιστικὸν (Nachkalkulation).

Τὸ κατὰ προκαθορισμὸν κόστος ὑπολογίζεται ἐκ τῶν προτέρων. Εἶναι κόστος προϋπολογιστικὸν (Vorkalkulation).

Τὸ κατὰ προκαθορισμὸν κόστος ὑποδιακρίνεται :

βα) Εἰς κόστος κατὰ προεκτίμησιν (estimated cost).

ββ) Εἰς κόστος πρότυπον (standard cost).

Τὸ μὲν κατὰ προεκτίμησιν κόστος συνιστᾷ μέσον τινὰ ὄρον τῶν ἐκ τοῦ παρελθόντος παρατηρήσεων, τὸ δὲ πρότυπον κόστος—ὡς θὰ ἀναπτύξωμεν ἀναλυτικῶς κατωτέρω—ἀποτελεῖ τὸ πόρισμα ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, ἀναφερομένων τόσον εἰς τὴν ποσότητα ὅσον καὶ εἰς τὰς τιμὰς τῶν ἐν γένει ὑλῶν, ἐργατικῶν καὶ γενικῶν ἐξόδων, ἅτινα ἐνσωματοῦνται εἰς ὠρισμένον ἀντικείμενον κοστολογήσεως.

Τόσον τὸ ἱστορικὸν ὅσον καὶ τὸ κατὰ προκαθορισμὸν (κατὰ προεκτίμησιν ἢ πρότυπον) δυνατὸν πάλιν νὰ ἐμφανίζωνται εἴτε ὡς κόστος ἐξατομικευμένου ἀντικειμένου κοστολογήσεως ἢ συγκεκριμένης παραγγελίας (job order cost), εἴτε ὡς κόστος συνεχοῦς κατὰ μάζας παραγωγῆς (process cost).

Ἡ σύγχρονος ἐξέλιξις ἐμφανίζει ἰδιαιτέραν τάσιν¹ καθιερώσεως τοῦ συστήματος τοῦ προτύπου κόστους².

Ἡ τεχνικὴ τοῦ προτύπου κόστους, ἀναπτυχθεῖσα τὸ πρῶτον εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, συνίσταται εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀνάλυσιν τῆς παραγωγῆς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προκαθορίζωνται μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλύτεραν ἀκρίβειαν :

α) Αἱ ποσότητες πρώτων καὶ βοηθητικῶν ὑλῶν, αἵτινες ἀπαιτοῦνται δι' ἐκάστην ποιότητα, εἶδος, μέγεθος, ποικιλίαν, τοῦ προϊόντος.

1. Ἐν Ἀμερικῇ, κατὰ τὸ N. A. C. A. Bulletin, vol. 21, ἐπὶ 325 βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων αἱ 168 ἐφαρμόζουσι συστήματα τοῦ προτύπου κόστους ἢ συστήματα παρεμφερῆ πρὸς τοῦτο.

2. Εἰδικὴν βιβλιογραφίαν ἐπὶ τοῦ «Standard Cost» βλ. Camman A., Basic Standard Cost, New York 1932. Harrison H., Standard Cost, New York 1930. Henrici S., Standard Cost for Manufacturing, New York 1947. Kaffer K., Standard Kostenrechnung, Zürich 1955. Kearsley, Standard Cost, London 1933. D'Ippolito T., I metodi «Standard» di determinazione dei costi di prodotto. In «Amministrazione ed organizzazione aziendale», Milano τόμ. I, σελ. 155—184. Lang Th., Cost Accountant's Handbook, New York 1956. Martin A., Standards et Budget d'Exploitation, Paris 1953. Δ. Παπαδημητρίου, Τὸ πρότυπον κόστος (Standard Cost), Ἀθήναι 1959, ἐνθα οὗτος προβαίνει εἰς εὐρυτάτην ἀνάλυσιν τῆς ἐννοίας καὶ τῆς λογιστικῆς ἀπεικονίσεως τούτου.

β) Αί ἀποδόσεις τῶν πρώτων ὑλῶν, αἵτινες δέον νὰ ἐπιτευχθῶν κατὰ τὴν τεχνικὴν διαδικασίαν. Τοῦτο βεβαίως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ εἴδους τῆς πρώτης ὑλης, τῆς ποιότητος αὐτῆς, τοῦ τόπου προελεύσεώς της, ὡς καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπεξεργασίας της κλπ.

γ) Τὰ ποσοστὰ τῶν ἀναποφεύκτων ἀπολειῶν, φυρῶν κ.ο.κ.

δ) Ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς ὥρων ἐργασίας διὰ κάθε στάδιον ἢ τμήμα ἐπεξεργασίας.

ε) Ἡ χρονικὴ ἀπασχόλησις ἐκάστου μηχανήματος κ.ο.κ.

Ὁ καθορισμὸς τῶν ὡς ἄνω «standards» διενεργεῖται ἐν ὄψει τῶν συγκεκριμένων συνθηκῶν λειτουργίας ἐκάστης ἐπιχειρήσεως. Μετὰ ταῦτα ἐμφανίζεται τὸ πρόβλημα τῆς ἀποτιμήσεως τῶν εἰς τὸ κόστος συμμετεχόντων στοιχείων. Ἡ τοιαύτη ἀποτίμησις παρουσιάζει πλείστας δυσχερείας, καθ' ὅσον, ὡς γνωστόν, αἱ τιμαὶ ὑφίστανται διακυμάνσεις. Συνήθως δὲ καὶ πρὸς ἐπίτευξιν μεγαλυτέρας ἀκριβείας λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ μέσαι στατιστικαὶ τιμαί, ἐν συνδυασμῷ πάντοτε καὶ πρὸς τὴν προβλεπομένην ἐξέλιξιν τόσον τοῦ γενικοῦ ὅσον καὶ τῶν εἰδικῶν τιμαριθμῶν. Αἱ ἐκάστοτε παρουσιαζόμεναι ἀποκλίσεις (βλ. πίνακα κατωτέρω) ἐκ τοῦ λόγου τούτου—ἀναπόφευκτοι ἄλλωστε—ἐρευνῶνται καὶ αἰτιολογοῦνται καταλλήλως, ἀποτελοῦν δὲ τὴν βάσιν νέας ἀναπροσαρμογῆς, ὡς καὶ νέας προγνώσεως.

Πρὸς τοῦτο συντάσσονται *εἰδικαὶ ἐκθέσεις κόστους*¹ (cost reports), εἰς τὰς ὁποίας γίνεται σύγκρισις τοῦ *ἱστορικοῦ* πρὸς τὸ *standard cost* καὶ ἐρευνῶνται τὰ αἷτια τῶν ἀποκλίσεων τοῦ πρα-

1. Εἰδικώτερον αἱ ἐν λόγῳ ἐκθέσεις κόστους διακρίνονται :

α) *Εἰς ἐκθέσεις κόστους πρώτων ὑλῶν*. Αὗται ἐμφανίζουν τυχὸν διαφορὰς εἰς τὰς τιμὰς πρώτων ὑλῶν, ὀφειλομένας : εἰς τυχὸν διαφορὰς εἰς τὴν τιμὴν ἀγορᾶς, εἰς τυχὸν ἀκατάλληλον πολιτικὴν ἀγορῶν (λόγῳ σφάλματος εἰς τὰς ἀγοραζομένας ποσότητας, ἢ ποιότητας, ἢ τύπον τούτων), εἰς τυχὸν ἀλλαγὴν τῆς πολιτικῆς ἀγορῶν κ.ο.κ. *Εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πρώτων ὑλῶν*, καὶ δὴ : εἰς τυχὸν μεταβολὴν τύπου προϊόντος, μηχανήματος ἢ ἐργαλείων, εἰς τυχὸν μεταβολὰς εἰς τὰς μεθόδους ἐργασίας, εἰς τυχὸν σπατάλην πρώτων ὑλῶν κατὰ τὴν κατεργασίαν τούτων ἢ ἀπωλείας κατὰ τὴν ἀποθήκευσιν κ.ο.κ.

β) *Εἰς ἐκθέσεις κόστους ἐργασίας*. Αὗται ἀποκαλύπτουν διαφορὰς εἰς τὰ καταβαλλόμενα ἡμερομισθία, ὀφειλομένας : εἰς τυχὸν μεταβολὴν τῶν ἡμερομισθίων ἢ τοῦ συστήματος ἀποζημιώσεως τῶν ἐργαζομένων κ.τ.τ. *Εἰς τὸν χρόνον ἢ τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐργασίας*, ὀφειλομένας : εἰς τὸν τρόπον ἐπιλογῆς τῶν ἐργατῶν, εἰς τὴν ποσότητα τῆς

‘Αποκλίσεις έμφανιζόμεναι μεταξύ πραγματοποιηθέντων και προϋπολογισθέντων εξόδων¹.

1. ‘Απόκλισις έμφανιζόμενη εις τὰ έξοδα πρώτων ύλών :

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Τύπος πρώτης ύλης	Πρότυπον (Standard) μονάδος πρώτης ύλης	Πραγματοποιηθέν κόστος μονάδος πρώτης ύλης	Πρότυπο (Standard) ποσότης πρώτης ύλης προϋπολογισθείσα εις τὸ πρῶτον	Πραγματι ἀναλωθείσα ποσότης πρώτης ύλης δια τὴν κατασκευὴν τοῦ προϊόντος	Πρότυπος (Standard) ποσότης ἐπι πρῶτον (Standard) τιμὴν πρώτης ύλης	‘Αναλωθείσα ποσότης πρώτων ύλών ἐπι τὴν πρῶτον (Standard) τιμὴν	‘Αναλωθείσα ποσότης πρώτων ύλών ἐπι τὴν πραγματοποιηθεῖσαν τιμὴν	Συνολικὴ (6)-(8)	Εἰς τὴν χρησιμοπ. α. ὅλης (6)-(7)	Εἰς τὴν τιμὴν (7)-(8)
N ^ο 1	1.00	0 85	500	520	500	520	442	+ 58	- 20	+ 78
N ^ο 2	7 00	7 70	200	205	1400	1435	1578 50	- 178 50	- 35	- 143 50
N ^ο 3	2 00	2 20	1080	1080	2160	2160	2376	- 216	0	- 216
					4060	4115	4396 50	386 50	- 55	- 281 50

2. ‘Απόκλισις έμφανιζόμενη εις τὰ ήμερομίσθια.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
‘Εργασία	Πρότυπον ήμερομίσθιον	‘Απολογιστικόν ήμερομίσθιον	Πρότυποι (Standard) ήραι έργασίας περιλαμβανόμεναι εις τὸ πρῶτον	‘Απολογιστικά (πραγματικά) ήραι	Πρότυποι (Standard) ήραι ἐπι πρῶτον (Standard) ήρομίσθιον	‘Απολογιστικά (πραγματικά) ήραι ἐπι πρῶτον (Standard) ήρομίσθιον	‘Απολογιστικά (πραγματικά) ήραι ἐπι πρῶτον (Standard) ήρομίσθιον	Συνολικὴ (6)-(8)	Εἰς χρόνον (6)-(7)	Εἰς τιμὴν (7)-(8)
1	0 50	0 50	500	525	250	262 50	262 50	- 12 50	- 12 50	0
2	0 60	0 65	1500	1540	900	924	1001	- 101	- 24	- 77
3	0 75	0 80	240	230	180	172 50	184	- 4	+ 7 50	- 11 50
4	0 95	0 90	560	560	532	532	504	+ 28	0	+ 28
					1862	1891	1951 50	- 85 50	- 29	- 60 50

1. Βλ. Production Handbook, New York 1917, σελ. 1475.

* — ‘Αρνητικὴ απόκλισις, + = Θετικὴ απόκλισις.

γματικοῦ ἀπὸ τοῦ προτύπου κόστους. Ἡ νεωτέρα τάσις εἰς τὰς ἐν λόγῳ ἐκθέσεις εἶναι νὰ δίδεται μεγαλύτερα σημασία εἰς τὰ τεχνικὰ καὶ ποσοτικὰ κοστολογικὰ στοιχεῖα παρὰ εἰς τὰ εἰς νομισματικὰς μονάδας μεγέθη. Δηλαδή γίνεται ἀνάλυσις τοῦ κόστους κατὰ ποσότητα καὶ εἶδος ἐκάστου κοστολογικοῦ στοιχείου καὶ ἀποφεύγεται ἢ εἰς νομισματικὰς μονάδας ἔκφρασις τούτων.

Σημασία τῆς γνώσεως τοῦ κόστους καὶ σκοποὶ τῆς κοστολογήσεως¹.

Ἡ γνώσις τοῦ κόστους ἐπιτρέπει :

1.—Τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀκριβοῦς, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀποτελέσματος τῆς ἐπιχειρήσεως.

Εἶναι γεγονός ὅτι, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐξεύρωμεν τὸ ἀκριβὲς ἀποτέλεσμα (κέρδος ἢ ζημίαν) τῆς ἐπιχειρήσεως, ὀφείλομεν προηγουμένως νὰ προσδιορίσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβέστερον τὸ κόστος τοῦ πωληθέντος προϊόντος ἢ τῆς προσφερθείσης ὑπηρεσίας.

Θὰ πρέπει ὁμως νὰ τονίσωμεν ὅτι ἡ ἀκριβὴς γνώσις τοῦ κόστους εἶναι θέμα *λίαν δυσχερές*², ἂν μὴ ἀδύνατον.

ἀπασχολουμένης ἐργασίας. *Εἰς τὰς συνθήκας παραγωγῆς τῆς ἐργασίας*, εἰς τὴν ἐπιλογὴν τοῦ προσωπικοῦ ὡς καὶ τοῦ ἐν γένει μηχανικοῦ καὶ ἐργαλειακοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως κ.ο.κ.

γ) *Εἰς ἐκθέσεις κόστους ἐξόδων κατασκευῆς*. Αὗται ὁμοίως ἀποκαλύπτουν διαφορὰς προκυπτούσας : εἰς τὴν *χρησιμοποίησιν ἀκαταλλήλου ποιότητος ὑλικῶν ἢ ἐργασίας*, ἢ τὴν μὴ ἐπίτευξιν προσφόρων ἀγορῶν, ἢ τὴν σπατάλην ὑλικῶν, ἢ τὴν διατήρησιν ὑπεραριθμῶν ἐργατῶν, ἢ τὴν ἐμφάνισιν ἐκτάκτων καθυστερήσεων λόγῳ μηχανικῶν βλαβῶν, ἢ λόγῳ ἀκαταλλήλου τεχνικῆς καθοδηγήσεως τοῦ ἐργατικοῦ προσωπικοῦ, ἢ τῆς χρησιμοποίησεως μηχανημάτων ὑπερβαλλούσης παραγωγικῆς ἱκανότητος κ.ο.κ.

1. Βλ. καὶ *A. Ceccharrelì, Economia Aziendale, Firenze 1946, σελ. 164. L. de Minico-D. Amodeo, op. cit. σελ. 7. Campion, op. cit. σελ. 217., T. d'Ippolito, I costi di produzione nelle aziende industriali, Milano 1946, σελ. 13 ἐπ. M. Τσιμάραν, Σημασία, σκοπὸς καὶ προβλήματα κοστολογήσεως, Ἀθήναι 1958.*

2. Τὰ αἰτία τῶν δυσχερειῶν τοῦ ἀκριβοῦς προσδιορισμοῦ τοῦ κόστους εἶναι :

α) Αἱ ὑφιστάμεναι ἀμφισβητήσεις ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῶν στοιχείων ἐκείνων ἅτινα τελικῶς θὰ περιληφθοῦν εἰς τὸ κόστος. β) Αἱ ὑπάρχουσαι διαφωναίαι ὡς πρὸς τὸ ἂν τὸ κόστος δέον νὰ προσδιορισθῇ κατὰ κλιμάκια παραγωγῆς (διαφορικὸν κόστος—Differential Kosten), ἢ ὡς μέσον κόστος. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐμφανίζει ἰδιαιτέραν σημασίαν κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἄσκησιν τῆς τιμολογικῆς τῆς πολιτικῆς (περὶ ἧς κατωτέρω) γ) Αἱ ἐπικρατούσαι ἀντιρρήσεις ὡς πρὸς τὸν συνυπολογισμὸν τῶν ἐξόδων ἀργίας τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὸ κόστος τῆς ἐκάστης πραγματοποιημένης παραγωγῆς. δ) Αἱ ὑφιστάμεναι διάφοροι ἀπόψεις ὡς πρὸς τὸν ἀκριβῆ μερισμὸν τῶν γενικῶν ἐξόδων κατὰ τμήματα καὶ φορεῖς κόστους. ε) Ἡ ἀδυναμία τοῦ

Τούτου ἔνεκα μόνον κατὰ προσέγγισιν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὸ κόστος. Πάντως ἢ ὅσον τὸ δυνατὸν ἀκριβεστέρα γνῶσιν τοῦ κόστους ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν αἰτίων τῶν καθ' ἕκαστον ἀποτελεσμάτων (κερδῶν ἢ ζημιῶν κατὰ διαφόρους κλάδους ἐκμεταλλεύσεως) καὶ συνιστᾷ μέσον προσανατολισμοῦ τῆς διοικήσεως πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἐνδεικνυομένας βελτιώσεις καὶ τελειοποιήσεις μεθόδων δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

*11.—Τὴν ἐφαρμογὴν καταλλήλου πολιτικῆς τιμῶν δόσκις¹
αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως².*

Ἐν προκειμένῳ τίθεται τὸ πρόβλημα : Ἡ ἄσκησις ὀρθῆς πολιτικῆς τιμῶν δέον νὰ στηρίζεται ἐπὶ τοῦ μέσου ἢ τοῦ διαφορικοῦ κόστους ;

Πρὶν ἢ ὁμως ἀναπτύξωμεν τὰς κρατούσας ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου γνώμας—ἐπὶ τῶν ὁποίων ἄλλωστε ὑφίσταται μεγάλη διάστασις—κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἐκθέσωμεν τὰ δύο ταῦτα συστήματα λογισμοῦ τοῦ κόστους, ἦτοι : α) τὸ σύστημα λογισμοῦ τοῦ μέσου κόστους καὶ β) τὸ σύστημα λογισμοῦ τοῦ κατὰ κλιμάκια παραγωγῆς (ἢ διαφορικοῦ) κόστους.

ἀκριβοῦς προσδιορισμοῦ πολλῶν ἐκ τῶν ἐξόδων, καὶ δὴ τῶν ὑπολογιστικῶν τοιούτων. Τὰ ἐν λόγῳ ἐξοδα κατὰ κανόνα ὑπολογίζονται κατὰ προσέγγισιν. Αἱ ἀπορβέσεις, φέρειπεῖν, ὑπολογίζονται κατὰ προσέγγισιν, καθ' ὅσον δὲν καθίσταται δυνατὸς ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς ἀξίας φθορᾶς τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ἐκάστοτε πάγιόν τι περιουσιακὸν στοιχεῖον. ζ) Το αὐθαίρετον ἐν πολλοῖς τῆς ἐκλογῆς τῶν καταλλήλων μεθόδων ἀποτιμῆσεως τῶν στοιχείων τοῦ κόστους.

1. Ἐνταῦθα περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην καθ' ἣν ἡ ἐπιχειρήσις μὲ βάσιν τὸ ἐν αὐτῇ διαμορφούμενον κόστος δύναται ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐκάστοτε ἐνδεικνυομένην πολιτικὴν τιμῶν ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως διεισδύσῃ εἰς τὴν ἀγοράν. Εἶναι ὁμως γνωστὸν ὅτι πλειστάκις, καὶ δὴ ἐπὶ καταστάσεως μονοπωλίου ἢ ἐπὶ καθεστῶτος κρατικῶν διατιμῆσεων, ἢ ἐπὶ καθιερώσεως ἐκ μέρους τοῦ κράτους τιμῶν ἀσφαλείας κ.ο.κ., ἡ ἐπιχειρήσις στερεῖται τοῦ ὡς ἄνω μέσου πρὸς ἄσκησιν τῆς καταλλήλου πολιτικῆς τιμῶν. Τονίζεται ἐπίσης ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις, ὅπου ὑφίστανται αἱ πρὸς τοῦτο προϋποθέσεις μέσῳ τῆς ἐξακριβώσεως τοῦ κόστους τῆς, δύναται ἀπλῶς νὰ προσδιορίσῃ τὰς ἐκάστοτε τιμὰς προσφορᾶς τῶν εἰδῶν τῆς καὶ οὐχὶ τιμὰς πωλήσεως, καθ' ὅσον αὗται διαμορφοῦνται μόνον ἐν τῇ ἀγορᾷ διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Κατὰ συνέπειαν, ἐνταῦθα, τὸ πρόβλημα συνίσταται εἰς τὸ πῶς ἡ ἐπιχειρήσις διὰ τῆς γνώσεως τοῦ κόστους τῆς θὰ δύναται νὰ προσδιορίσῃ ὀρθολογικώτερον τὰς τιμὰς προσφορᾶς τῶν εἰδῶν τῆς, εἰς τρόπον ὥστε αἱ τελευταῖαι, ἐπιδρῶσαι εὐμενῶς ἐπὶ τοῦ ἐκάστοτε βαθμοῦ ἀπασχολήσεώς των, νὰ ὀδηγοῦν εἰς τὴν συμπίεσιν τοῦ κόστους αὐτῆς, καὶ μέσῳ ταύτης εἰς τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω ἀναθεώρησιν τῶν τιμῶν προσφορᾶς, πρὸς περαιτέρω ἔντασιν τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεώς τῆς.

2. Πλεῖονα βλ. *F. Schmidt*, *Kalkulation und Preispolitik*, Berlin · Wien 1930.
M. Γεωργιάδης, Ἡ πολιτικὴ τιμῶν εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, Ἀθῆναι 1947.

α) Σύστημα λογισμού του μέσου κόστους :

Παραγομένη ποσότης	Συνολικόν κόστος	Μέσον κόστος
1000 τεμ.	10.000	10
2000 »	25.000	12,5
3000 »	39.000	13

β) Σύστημα λογισμού του κατά κλιμάκια παραγωγής (ή διαφορικού) κόστους.

Ὡς διαφορικόν κόστος νοεῖται τὸ ἀφορῶν περιοριστικῶς πρόσθετόν τι κλιμάκιον παραγωγῆς, δηλαδή :

Σύνολον προσθέτων ἐξόδων νέου κλιμακίου παραγωγῆς
Πρόσθετοι μονάδες παραγωγῆς

Οὕτω :

Κλιμάκια παραγομένων ποσοτήτων	*Ανακεφαλαιώσεις παραγομένων ποσοτήτων	*Ανακεφ. συνολικοῦ κόστους	Μέσον κόστος τεμαχ.	Διαφορὰ κόστους κλιμακίου	Διαφορικόν κόστος (προσθ. μονάδων παραγωγῆς)
1000 τεμ.	1000 τεμ.	10 000	10		
1000 »	2000 »	25 000	12,5	25000 - 10000 = 15000	15
1000 »	3000 »	39.000	13	39000 - 25000 = 14000	14 ¹

Πολιτικὴ τιμῶν στηριζομένη ἐπὶ τοῦ πρώτου συστήματος δὲν καθιστᾷ δυνατὴν τὴν ἐξακριβωσιν τοῦ κόστους τοῦ ἐκάστοτε προσθέτου κλιμακίου παραγωγῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου στερεῖ τὴν διοικήσιν τῆς ἐπιχειρήσεως πληροφοριῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κόστους κατὰ βαθμίδας παραγωγικῆς ἐντάσεως. Ἀντιθέτως, πολιτικὴ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ συστήματος διαφορικοῦ κόστους ὁδηγεῖ εἰς ἀσφαλεστέραν πολιτικὴν τιμῶν, καθ' ὅσον παρακολουθοῦνται αἱ ἐκάστοτε διαθέσεις καὶ ἀντιδράσεις τῆς καταναλώσεως, ἐκ τῆς καθιερώσεως τιμῶν προσφορᾶς βασιζομένων ἐπὶ τοῦ εἰς τὰ πρόσθετα κλιμάκια παραγωγῆς διαμορφουμένου κόστους.

1. Τὸ κόστος τὸ πραγματοποιούμενον κατὰ τὸ ἐκάστοτε τελευταῖον κλιμάκιον παραγωγῆς καλεῖται ὄρικόν (Grenzkosten). Δηλαδή: ἐὰν 1000 τεμ. κοστίζουν 1000 δρχ. καὶ 1500 κοστίζουν 2000 δρχ., ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ὄρικόν κόστος τῶν 500 τεμαχίων εἶναι 1000. Τὸ ὄρικόν μετατρέπεται εἰς διαφορικόν (Differentialkosten) ἐφ' ὅσον προστίθενται περαιτέρω νέα κλιμάκια παραγωγῆς.

Τὸ σύστημα τοῦ μέσου κόστους, ὡς ἀπλοῦν καὶ ἐμπειρικόν, οὐδὲν τὸ ἰδιαίτερον ἐμφανίζει κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν του. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει ἐπὶ τοῦ συστήματος τοῦ διαφορικοῦ κόστους¹.

Πρὸς τοῦτο ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἐπιχειρήσεις ἐπιδιώκουσα αὐξήσιν τοῦ κύκλου ἐργασιῶν της προβαίνει εἰς ἐπέκτασιν τῆς παραγωγῆς της, τὸ δὲ κόστος ταύτης, ἐπὶ ἀρίστης μὲν ἀπασχολήσεως εἶναι 10 κατὰ μονάδα, ἐπὶ ὑπερβάσεως δὲ τοῦ ὡς ἄνω σημείου τὸ διαφορικὸν αὐτῆς κόστος ἀνέρχεται εἰς 15.

Ἐρωτᾶται: Ἡ ἐπιχειρήσις θὰ πρέπει νὰ στηρίζῃ τὴν τιμὴν προσφορᾶς τῶν εἰδῶν της εἰς τὸ ἐπὶ ἀρίστης ἀπασχολήσεως διαμορφούμενον κόστος (τῶν 10) ἢ εἰς τὸ καθ' ὑπέρβασιν τοῦ ὡς ἄνω ἀρίστου βαθμοῦ καὶ ἐν ταυτῷ διαφορικοῦ (τῶν 15)²; Ἐπὶ πλεόν δέ, ποῖαι αἱ ὑπὸ ἑκατέραν τιμὴν προσφορᾶς συνέπειαι τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων της.

α) Ἐπὶ αὐξανόμενον κόστους ὁ Schmalenbach ὑποστηρίζει ὅτι ὁλόκληρος ἡ παραγομένη ποσότης θὰ ἔδει ν' ἀποτιμᾶται βάσει τοῦ ὀρικοῦ κόστους. Οὕτω:

	Ἐπὶ παραγωγῆς	Τὸ συνολικὸν κόστος εἶναι	Τὰ κατὰ μονάδα μέσον κόστος εἶναι
Ἀρίστη ἀπασχολήσις	200 τεμ.	800	4
Ἐπεραιωμένη ἀπασχολήσις	250 τεμ.	1075	4,30
Ἐπὶ ὑπερβάσεως ἐκ τῆς ἀρίστης ἀπασχολήσεως	50 τεμ.	275	(ὀρικόν) 5,50

Ὁ Schmalenbach ἐν προκειμένῳ ἀποφαίνεται ὅτι ὁλόκληρος ἡ παραγομένη ποσότης θὰ ἔδει νὰ πωληθῇ εἰς τὴν τιμὴν τῶν 5,50 κατὰ τεμάχιον. Οὗτος ἰσχυρίζεται ὅτι, ἐὰν ὁλόκληρος ἡ παραγωγή ἤθελε πωληθῇ βάσει τοῦ μέσου κόστους (τῶν 4,30), τὰ ἐπὶ ὑπερβάσει τῆς ἀρίστης ἀπασχολήσεως 50 τεμάχια—ἅτινα πράγματι ἐστοίχισαν 5,50—θὰ περιήρχοντο εἰς καταναλωτὰς οἵτινες θὰ προσέφερον διὰ τὴν ὡς ἄνω παραχθεῖσαν ποσότητα τιμὴν μικροτέραν τοῦ ἀναλωθέντος κόστους. Ἡ πρᾶξις αὕτη—ἐξεταζομένη ἀπὸ εὐρύτερας κοινωνικοοικονομικῆς ἀπόψεως—θὰ συνεπήγετο σπατάλην ὕλης καὶ ἐργασίας εἰς βάρος τῆς Κοινωνικῆς Οἰκονομίας.

1. Κατὰ τὰς νεωτέρας ἀντιλήψεις (Mellerowicz, Schmidt), ἡ πολιτικὴ τιμῶν τῆς ἐπιχειρήσεως δεῖν νὰ στηρίζεται εἰς τὸ διαφορικὸν κόστος.

2. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τὴν τιμὴν τῶν 15.

Ἐνῶ ἀντιθέτως, ἐὰν ὀλόκληρος ἡ παραχθεῖσα ποσότης προσεφέρετο εἰς τὴν τιμὴν τῶν 5,50 (ἦτοι τοῦ ὀρικοῦ κόστους), ἐνδεχομένως θὰ ἐπῆρχετο ἐλάττωσις τῆς ζητήσεως καὶ αὐτομάτως ἡ ἐπιχειρήσις ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τῆς ὑπεραπασχολήσεως θὰ περιήρχετο πάλιν εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀρίστης ἀπασχολήσεως (δηλαδὴ τοῦ εὐνοϊκωτέρου κόστους).

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ὁ τρόπος οὗτος συνεπάγεται κινδύνους διὰ τὴν ἐπιχείρησιν, καθ' ὅσον ἡ πελατεία ταύτης δύναται νὰ μετατοπισθῇ καὶ ἐξοικειωθῇ πρὸς εὐθηνότερους προμηθευτὰς ἢ νὰ ἐθισθῇ πρὸς ὑποκατάστατα προϊόντα, ὅποτε ἡ πτώσις τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως δυνατὸν νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ φθάσῃ καὶ κάτω τοῦ ἀρίστου, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αὔξησιν τοῦ κόστους.

β) Ἐπὶ ἐλαττουμένου κόστους ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀποκλείει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐπὶ αὐξανόμενου κόστους ἀρχῶν, καθ' ὅσον τοῦτο θὰ ὠδήγει εἰς παράδοξα ἀποτελέσματα¹. Πρὸς κατάδειξιν δὲ τούτων παραθέτομεν τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα ἐπιχειρήσεως ἐντάσεως σταθερῶν ἐξόδων (ἔστω 2400) καὶ λίαν χαμηλῶν μεταβλητῶν τοιούτων (ἔστω 100 κατὰ 100.000 τεμάχια):

Ποσότης παραγωγῆς	Συνολικὸν κόστος	Μέσον κόστος κατὰ χιλιάδα τεμαχίων
τεμ. 100.000	2.500	12
» 200.000	2.600	13

Τὸ 2ον κλιμάκιον τῶν 100.000 στοιχίζει 100 ἀρα ἔχει κόστος ὀρικοῦν 1 δρχ.

Στηριζόμενός τις εἰς τὰς αὐτὰς—ὡς ἐπὶ αὐξανόμενου κόστους—ἀρχὰς θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ὀλόκληρος ἡ παραχθεῖσα ποσότης θὰ ἔδει νὰ προσφερθῇ πρὸς δρχ. 1, ὅσον τὸ ὀρικόν μας κόστος. Τοῦτο ὅμως τυγχάνει ἀπαραδέκτον, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἐπιχείρησις θὰ ἐπεβάρυνε μὲ σταθερὰ ἐξόδα

1. Θὰ ἦτο δυνατόν ἐν τούτοις καὶ εἰς περίπτωσιν ἐλαττουμένου κόστους ν' ἀσκηθῇ τιμολογικὴ πολιτικὴ στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ὀρικοῦ κόστους ὑπὸ τὰς ἐξῆς προϋποθέσεις:

- Ἐὰν ἡ κατὰ κλιμάκια μείωσις τοῦ κόστους δὲν παρουσιάζε τοιαύτας διαφορὰς ὡς ἀνωτέρω, ἀλλ' ἔβαινε κατὰ τρόπον ὁμαλόν, π.χ. 25, 23, 20 κ.ο.κ.
- Ἐὰν ἡ ἐπιχειρήσις, μέχρι τοῦδε ὑποαπασχολουμένη, κατορθώσῃ διὰ τῆς τοιαύτης τιμολογήσεως νὰ ἐντείνῃ τὴν ζήτησιν τῶν προϊόντων τῆς καὶ οὕτω νὰ ἐπιτύχῃ πλήρη ἀξιοποίησιν τῆς παραγωγικῆς δυναμικότητός τῆς. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιτυγχάνεται, συνήθως, τόσο μείωσις τοῦ κόστους τῶν προσθέτων τεμαχίων ὅσον καὶ τοῦ μέσου κόστους τῆς συνολικῆς παραγωγῆς τῆς.

μόνον τὸ πρῶτον κλιμάκιον τῶν 100.000 τεμ. Καὶ ἐρωτᾶται: διατί τὰ σταθερὰ ἔξοδα θὰ πρέπει νὰ ἐπιπέσουν μόνον ἐπὶ τοῦ πρώτου κλιμακίου;

Φρονοῦμεν ὅτι ἐπὶ μειώσεως τοῦ κόστους λόγῳ αὐξήσεως τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως θὰ ἔδει νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ κατανομή τῶν σταθερῶν ἔξόδων ἐπὶ μεγαλυτέρας ποσότητος παραγωγῆς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προσφέρει τις εἰς τὴν κατανάλωσιν τὸ σύνολον τῆς παραγωγῆς του, εἰς τιμὴν καλύπτουσαν τὸ μέσον αὐτοῦ κόστος. Εἰς ἣν περίπτωσιν δὲν δύναται ν' ἀπορροφηθῇ ὑπὸ τῆς καταναλώσεως ἡ συνολικὴ παραγωγή, θὰ παρέμενε τμῆμα αὐτῆς ἀζήτητον. Συνέπεια τούτου θὰ ἦτο ἡ αὐξήσις τοῦ μέσου κόστους (λόγῳ ἀκριβῶς τῆς κατανομῆς τῶν σταθερῶν ἔξόδων ἐπὶ μικροτέρας ποσότητος παραγωγῆς) καὶ ἐν συνεχείᾳ νέα μείωσις τῆς παραγωγικῆς ἐντάσεως λόγῳ τῆς τοιαύτης αὐξήσεως τοῦ κατὰ μονάδα κόστους. Τοιοῦτοτρόπως ἐπέρχεται αὐτομάτως ἡ ἐξισορρόπησις μεταξὺ τῆς προσφερομένης ποσότητος καὶ τῆς ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς καταναλώσεως ζητουμένης τοιαύτης.

Ἐπάρχουν οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι μόνον ἡ πρόσθετος ποσότης παραγωγῆς δέον νὰ πωλῆται βάσει τοῦ ὀρικοῦ κόστους. Ἄν καὶ θεωρητικῶς ἡ τοιαύτη ἐκδοχή, εἰς τὸ πλαίσιον τῆς τιμορρυθμιστικῆς πολιτικῆς τῆς στηριζομένης ἐπὶ τοῦ διαφορικοῦ κόστους, εἶναι καὶ ἡ ὀρθιότερα—ὡς περισσότερον ἀσφαλῆς—ἐν τῇ πράξει ὀδηγεῖ εἰς διάθεσιν τοῦ αὐτοῦ προϊόντος ἐν τῇ ἀγορᾷ μὲ διαδοχικῶς διαφόρους τιμὰς, χωρὶς τοῦτο νὰ δικαιολογῆται ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον ἡ πρόσθετος παραγωγή προσφέρεται εἰς τιμὴν καλύπτουσαν τὸ αὐξὸν ὀρικὸν κόστος (λόγῳ ὑπερβάσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀρίστης ἀπασχολήσεως), ἡ δὲ ζήτησις τοῦ προϊόντος δὲν δύναται ν' ἀπορροφήσῃ τὴν πρόσθετον ταύτην παραγωγὴν, τότε ἡ ζημία τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ περιορίζεται εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς πελατείας τῆς ἱκανοποιουμένης ἐκ τῆς προσθέτου ταύτης παραγωγῆς, τῆς καθ' ὑπέρβασιν τῆς ἀρίστης ἀπασχολήσεως δημιουργηθείσης.

III.—Τὴν ἄσκησιν ἐλέγχου ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς σκοπιμότητος τῶν χρησιμοποιοῦμένων μεθόδων καὶ μέσων.

Διὰ τοῦ κόστους ἐπίσης ἐξακριβοῦται ὁ βαθμὸς τῆς οἰκονομικότητος (δηλαδή, τῆς ἐντατικωτέρας ἐφαρμογῆς τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς) ἐκάστης ἐνεργείας ἐν τῇ ἐπιχειρήσει. Οὕτω, συγκρίνοντες τὸ

κόστος τὸ ἐπιτυγχανόμενον κατόπιν ἐφαρμογῆς νέας τινὸς μεθόδου παραγωγικῆς διαδικασίας καὶ τοῦ προϋπάρχοντος τοιούτου συμπεραίνομεν ἂν καὶ κατὰ πόσον ἢ πρόκρισις τῆς μεθόδου τυγχάνη οἰκονομικῶς σκόπιμος.

Ὁ κατωτέρω πίναξ ἐμφανίζει τὴν σύγκρισιν τοῦ κόστους τοῦ ἐπιτυγχανομένου διὰ διαφόρων μεθόδων παραγωγῆς τοῦ αὐτοῦ τελικοῦ προϊόντος (ἐν προκειμένῳ ὑποδημάτων) καὶ ἐξ αὐτοῦ προκύπτει ὅτι ἡ χειροποίητος παραγωγή πλεονεκτεῖ τῆς μηχανικῆς ἐπὶ ὄγκου παραγωγῆς 100 μονάδων.

Μηχανικὴ παραγωγή				Χειροποίητος παραγωγή			
Ἐπιμηνισίας παραγωγῆς	50 ζευγῶν	100 ζευγῶν	150 ζευγῶν	Ἐπιμηνισίας παραγωγῆς	50 ζευγῶν	100 ζευγῶν	150 ζευγῶν
Ἡμερομίσθια	5000	10000	15000	Ἡμερομίσθια	8000	13000	25000
Πρῶται ὄλαι	10000	20000	30000	Πρῶται ὄλαι	10000	20000	30000
Δαπάναι διάφοροι, ἦτοι : ἀποσβέσεις, τόκοι, ἀσφάλιστρα	4500	6000	7500	Δαπάναι διάφοροι, ἦτοι : ἀποσβέσεις, τόκοι, ἀσφάλιστρα	2000	2500	3000
Συνολικόν κόστος	19500	36000	52500	Συνολικόν κόστος	20000	35500	58000
Κόστος κατὰ μονάδα	390	360	350	Κόστος κατὰ μονάδα	400	355	387

IV.— Τὴν ἀναζήτησιν τοῦ μεγέθους τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται ὁ εὐνοϊκώτερος συνδυασμὸς τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων.

Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι τὰ παραγωγικὰ ἐξοδα ἀγαθοῦ τινος ποικίλλουν ἀπὸ ἐπιχειρήσεως εἰς ἐπιχείρησιν. Λόγοι οἱ ὅποιοι ἐδηγοῦν εἰς τὴν τοιαύτην διαφοροποίησιν τοῦ κόστους εἶναι :

- α) Ἡ ποικίλλουσα γονιμότης τοῦ ἐδάφους, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ γεωργικῶν ἐπιχειρήσεων.
- β) Ἡ διάφορος ὀργάνωσις τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας τῶν ἐπιχειρήσεων.

γ) Ἡ διάφορος διαμόρφωσις τῶν τιμῶν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν καὶ ἐξόδων μεταφορᾶς ἐν τῇ ἀγορᾷ.

Ἄνεξαρτήτως ὁμως τῶν ὡς ἄνω γενικῶν αἰτίων τῆς διαφοροποιήσεως τοῦ κόστους ἀπὸ ἐπιχειρήσεως εἰς ἐπιχείρησιν, ἐνίοτε παρατηρεῖται διαφοροποιήσις τοῦ κόστους καὶ ἐνὶ τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως, ὀφειλομένη εἰς τὸν ἐκάστοτε ὄγκον τῆς παραγωγῆς.

Πράγματι, παρατηροῦμεν ὅτι ἕκαστον ἐπὶ μέρους παραγωγικὸν ἐξοδὸν (ἡμερομίσθια, καύσιμα, πρῶται ὕλαι, ἀποσβέσεις κλπ.) διαμορφοῦται κατὰ διάφορον τρόπον, ὅσάκις ἀξομιοῦται ἢ παραγωγικῇ δραστηριότητι.

Οὕτω, τὸ κόστος ἐτοιμοῦ τινὸς προϊόντος δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ εἰς ἐκάστην βαθμίδα παραγωγικῆς κλίμακος.

Ἔργον ὡς ἐκ τούτου τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι νὰ ἐξευρίσκη τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς παραγωγικῆς ἢ συναλλακτικῆς ἀπασχολήσεως τῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιτυγχάνει αὕτη τὸ εὐνοϊκώτερον (μικρότερον) κόστος.

Τὸ σημεῖον τοῦτο καλεῖται: « ἄριστον σημεῖον ἀπασχολήσεως » (optimale Beschäftigungsgrad).

Διὰ τοῦ κατωτέρω πίνακος καταδεικνύονται αἱ ἐπιδράσεις τοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν ἐπὶ μέρους ἐξόδων ὅσον καὶ τοῦ συνολικοῦ κόστους:

Ἐπί ποσότητος παραγωγῆς	Ἡμερομίσθια		Πρῶται ὕλαι		Ἀποσβέσεις		Κινητ. δόναμις		Συνολικὸν κατὰ μονάδα κόστος
	Συνολικόν	Κατὰ μονάδα	Συνολικόν	Κατὰ μονάδα	Συνολικόν	Κατὰ μονάδα	Συνολικόν	Κατὰ μονάδα	
200	20 000	100	50.000	250	10.000	50	12 000	60	460
300	39 000	130	69 000	230	16 500	55	15 000	50	465
400	44 000	110	80.000	200	18.000	45	24 000	60	415
500	60 000	120	120.000	220	20.000	40	35.000	70	450

Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω πίνακος προκύπτει ὅτι τὸ εὐνοϊκώτερον σημεῖον ἐκάστου ἐπὶ μέρους ἐξόδου διαμορφοῦται ἐπὶ διαφόρου μεγέθους παραγωγῆς (βαθμοῦ ἀπασχολήσεως) καὶ ὅτι τὸ συνολικῶς εὐνοϊκώτερον διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κόστος (ἦτοι τῶν δρχ. 415) ἐπιτυγχάνεται ἐπὶ παραγωγῆς 400 μονάδων.

Διὰ νὰ γίνῃ ἔτι σαφεστέρα ἢ ἐπίδρασις ἦν ὑφίσταται τῶν ἐπὶ μέρους ἐξόδων ὅσον καὶ τὸ κατὰ μονάδα κόστος προϊόντος τινὸς

ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀπασχολήσεως, παραθέτομεν καὶ ἕτερον πίνακα, εἰς ὃν γίνονται παρατηρήσεις ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ δοθέντος (στατικῶς) μεγέθους παραγωγικῆς ἰκανότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ ἐπεκτάσεως (δυναμικῶς) τῶν παραγωγικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς.

Ἐνταῦθα προϋποτίθεται ὅτι: α) Τὰ ἀναλογικὰ ἔξοδα εἶναι 10. β) Τὰ σταθερὰ ἔξοδα ἀνέρχονται εἰς 100. γ) Ἡ μέγιστη τεχνικὴ ἀπόδοσις τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεως εἶναι 10 τεμάχια.

	Ἄρχικὴ παραγωγικὴ ἰκανότης						Ἐπέκτασις παραγωγικῆς ἰκανότητος					
	1	2	4	6	8	10	11	12	14	16	18	20
α) Παραχθεὶς ἀριθ. τεμαχίων												
β) Ἀναλογικὰ ἔξοδα	10	20	40	60	80	100	110	120	140	160	180	200
γ) Σταθερὰ ἔξοδα	100	100	100	100	100	100	200	200	200	200	200	200
δ) Συνολικὸν κόστος	110	120	140	160	180	200	310	320	340	360	380	400
ε) Μέσον κόστος κατὰ τεμάχ.	110	60	35	26,6	22,5	20	28,2	26,9	24,3	22,5	21,1	20
ς) Ὅρικὸν κόστος	110	10	10	10	10	10	110	10	10	10	10	10

Ἡ σειρά (α) ὑποδηλοῖ τὸν ἐκάστοτε παραγόμενον ἀριθμὸν τεμαχίων, ἐφ' ὧν κατανέμεται τὸ κόστος.

Ἡ σειρά (β) δεικνύει τὸ ἀναλογικὸν κατὰ τεμάχιον κόστος.

Ἡ σειρά (γ) ἐμφανίζει τὰ σταθερὰ ἔξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως, ἢ παραγωγικὴ ἰκανότης τῆς ὁποίας ἐξαντλεῖται ἐπὶ παραγωγῆς 10 τεμαχίων.

Εἰς τὴν σειρὰν (δ) συγκεντροῦται τὸ συνολικὸν κόστος.

Εἰς τὴν σειρὰν (ε) εἰκονίζεται τὸ μέσον κατὰ τεμάχιον κόστος.

Ἐνῶ μέχρι στιγμῆς ἐγένετο ἀπλῆ τις παρακολούθησις τοῦ κόστους, ἐπεκτεινομένου ἐπὶ διαφόρων βαθμῶν ἀπασχολήσεως, διὰ τῆς σειρᾶς (ς) ἐξευρίσκειται τὸ κριτήριον ὑπολογισμοῦ τοῦ κόστους, βάσει τῆς διαφόρου ἐκάστοτε παραγωγικῆς ἐντάσεως.

Αὕτη ἐμφανίζει τὸ ὀρικὸν κόστος, προϋποτιθεμένου ὅτι αἱ σταθεραὶ δαπάναι ἐπιβαρύνουν τὴν παραγωγὴν τοῦ πρώτου τεμαχίου.

Ἐπίσης ἐκ τῆς σειρᾶς (ε) ἐξάγεται ὅτι τὸ μέσον κατὰ τεμάχιον κόστος ἐπὶ παραγωγῆς 10 τεμαχίων κατέρχεται ἀπὸ 110 εἰς 20, εἶτα δὲ αὐξανομένης τῆς παραγωγικῆς ἐντάσεως παρατηρεῖται μία ὑψωτικὴ τάσις τοῦ παραγωγικοῦ τιμήματος—λόγῳ ἐπεκτάσεως τῶν ἐγκαταστάσεων—ἣτις παύει νὰ ὑφίσταται προωθουμένης τῆς παραγωγῆς μέχρι 20 τεμαχίων.

Ἐπομένως διὰ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος εὐκόλως δύναται ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ διαγνώσῃ τις τὸ σημεῖον ἐνθα ἡ παραγωγὴ ἐπιτυγχάνεται ὑπὸ τὸ εὐνοϊκώτερον αὐτῆς κόστος, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐξακριβώσῃ ἐὰν ἡ προώθησις αὐτῆς πέραν τῶν 10 ἢ 20 τεμαχίων ἐν ὄψει τῶν δημιουργουμένων ἐκάστοτε σταθερῶν δαπανῶν εἶναι ἐπωφελῆς διὰ τὴν ἐπιχείρησιν.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω παρατηρήσεών μας καταφαίνεται σαφῶς ἡ σημασία ὑπολογισμοῦ τοῦ κόστους βάσει τοῦ ἐκάστοτε βαθμοῦ τῆς ἀπασχολήσεως.

Ἐξάγεται δὲ ἐξ αὐτῶν τὸ συμπέρασμα ὅτι :

α) Οἰαδήποτε πραγματοποιουμένη παραγωγὴ πέραν τοῦ 1 τεμαχίου εἶναι ἐπωφελῆς διὰ τὴν λειτουργοῦσαν ἐπιχείρησιν, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιτυγχανομένη διὰ τῆς ἀγορᾶς τιμὴ καλύπτει τὰ ἀναλογικὰ αὐτῆς ἔξοδα.

β) Τότε μόνον ἐνδείκνυται ἡ ἐπέκτασις τῆς παραγωγῆς ἀπὸ 10 εἰς 20 τεμάχια κατόπιν τεχνικῆς διευρύνσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐφ' ὅσον ἡ κατάστασις τῆς ἀγορᾶς¹ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ παρέχεται ἡ βεβαιότης τῆς ἀπασχολήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως μὲ ἐντασιν 20 τεμαχίων.

Ἐπιπλέον πολιτικὴ τιμῶν καὶ ἐπενδύσεων² καθίσταται δυνατὴ μόνον βάσει τοῦ ἀνωτέρω ὑπολογισμοῦ, δι' οὗ εὐρίσκεται, ἀλλὰ καὶ ἐλέγχεται, τὸ κόστος ἐκάστου τεμαχίου ἐπὶ ἐναλλασσομένων βαθμῶν παραγωγικῆς δραστηριότητος.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς καθαρῶς ἐπιχειρηματικῆς πλευρᾶς, περὶ ἧς ἤδη ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ἡ ἄγνοια τοῦ σημείου τῆς εὐνοϊκωτέρας ἀπασχολήσεως, ἐφ' ὅσον ἐπεκτείνεται εἰς ὀλόκληρον κατη-

1. Ἡ κατάστασις αὕτη διαγιγνώσκεται διὰ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἀγορᾶς (Marktanalyse).

2. Ὅρα καὶ σχετικὸν ἄρθρον ἡμῶν εἰς «Οἰκονομικὰ Χρονικά», τ. 1, Ἀθῆναι 1945, ἀριθ. 9—10.

γορίαν επιχειρήσεων τοῦ αὐτοῦ ἢ καὶ διαφόρου κλάδου, εἶναι καὶ κοινωρικῶς ἄκρως ἐπικίνδυνος, καθ' ὅσον ὀδηγεῖ εἰς ἀντιοικονομικὴν παραγωγὴν, λόγῳ ἀσκόπων θυσιῶν, μὲ ἀποτελεσματὴν τὴν αὐξήσιν τῶν τιμῶν καὶ τὸν ἐκ τοῦ λόγου τούτου περιορισμὸν τῶν ὑπὸ τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ ἱκανοποιουμένων ἀναγκῶν.

Γ'. — Η ΡΕΥΣΤΟΤΗΣ *

Ορισμὸς καὶ ἔννοια τῆς ρευστότητος.

Ρευστότης (liquidité, liquidity, Liquidität) γενικῶς καλεῖται ἡ ἱκανότης οἰκονομικῆς τινος μονάδος ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ὑποχρεώσεις της, τόσον χρονικῶς ὅσον καὶ ποσοτικῶς.

Ἐξετάζοντες τὴν συναλλακτικὴν πλευρὰν ἐκάστης ἐπιχειρήσεως καὶ ὑπὸ ὁμαλὰς νομισματικὰς συνθήκας διαπιστοῦμεν κυκλικὴν τινα διαδρομὴν τῶν ἀξιῶν αὐτῆς, μὲ ἀφετηρίαν καὶ τέλος τὸ χρῆμα.

Ἡ κανονικὴ διαδρομὴ τοῦ κύκλου τούτου ἢ, ἀκριβέστερον, ἡ πρόνοια τῆς διασφαλίσεως ταύτης ἄνευ διαταραχῶν καὶ διακοπῶν μᾶς ἐμφανίζει τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς ρευστότητος ὑπὸ τὴν εὐρείαν τοῦ ὄρου ἔννοιαν.

Ὑπὸ τὴν στενὴν ὁμως αὐτῆς ἔννοιαν, ἡ ρευστότης εἶναι ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν ὑποχρεώσεων ἐπιχειρήσεώς τινος πρὸς τὰ ἀντιστοίχως κατεχόμενα μέσα πληρωμῆς, εἴτε στατικῶς, εἴτε δυναμικῶς.

Κέντρον συνελπῶς τῆς τοιαύτης στενωτέρας ἔννοιας τῆς ρευστότητος εἶναι ἡ σκέψις κατὰ πόσον ἡ ἐπιχείρησις εἶναι ἢ ἔσεται εἰς θέσιν νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς δοθείσας ὑποχρεώσεις πληρωμῆς, ἐν δοθέντι χρόνῳ.

* *Εἰδικὴ βιβλιογραφία* : Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς : *Χαριτάκη Γ.*, Ρευστὰ διαθέσιμα τραπεζῶν καὶ νομοθεσία, Ἀθῆναι 1930. *Παρασκευοπούλου Ι.*, Ἐννοια καὶ πολιτικὴ τῆς ρευστότητος τῶν τραπεζῶν, εἰς Ἐπιθεώρησιν Κοινωνικῆς καὶ Δημ. Οἰκονομίας, τεύχ. Β', Ἀθῆναι 1939. *Κυρκιλίτση Ἀνδρ.*, Ἡ Νομοθετικὴ ρύθμισις τῶν τραπεζῶν ἐν Εὐρώπῃ, Ἀθῆναι 1936. *Γαλάνη Θ.*, Ρευστότης τραπεζῶν καταθέσεων, Ἀθῆναι 1949. *Γεωργιάδου Μ.*, Τὸ πρόβλημα τῆς ρευστότητος εἰς τὰς τραπεζικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, Ἀθῆναι 1950. Ἐκ τῆς ξένης : *Somary F.*, Bankpolitik (2α ἔκδοσις), Tübingen 1930. *Stucken Rudolf*, Liquidität der Banken, Berlin 1940. *Zentner Gustav*, Das Liquiditätsproblem in der industriellen Unternehmung, Berlin · Wien 1932. *Lehmann* εἰς Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, Leipzig 1928, *Easton* εἰς History and Principles of Banks and Banking. *Leaf*, Banking, 1926. *Thomas*, Banking and Exchange 1930. *Minty*, English Banking Methods, 1926.

Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ προβλήματος τῆς ρευστότητος θὰ ἔδει νὰ υπενθυμίσωμεν ὅτι αἱ σύγχρονοι ἐπιχειρήσεις διαθέτουν κατὰ κανόνα τόσον ἴδια ὅσον καὶ ξένα κεφάλαια.

Τὰ ξένα κεφάλαια συνιστοῦν ὑποχρεώσεις τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τρίτους, αἵτινες καθίστανται ληκταὶ κατὰ διαφόρους χρονικὰς στιγμὰς. Τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας καλεῖται ἡ ἐπιχείρησις νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐκ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν της εὐρισκομένων περιουσιακῶν στοιχείων. Τὰ περιουσιακά, συνεπῶς, στοιχεῖα δέον νὰ συγκροτηθῶσι βάσει ὀρισμένης δυνατότητος ρευστοποιήσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀνταποκριθῶσι, *χρονικῶς*, εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ « ρευστότης » ἀποτελεῖ φαινόμενον δημιουργηθὲν ἐνὶὸς τοῦ πλαισίου τῆς συγχρόνου πιστωτικῆς οἰκονομίας.

Κατὰ τὴν περίοδον τόσον τῆς φυσικῆς ὅσον καὶ τῆς χρηματικῆς οἰκονομίας, τὸ πρόβλημα τοῦτο ἦτο ἄγνωστον, καθ' ὅσον οὐδεὶς δανεισμὸς ὑπῆρχεν, ἔλλείψει τοῦ θεσμοῦ τῆς πίστεως.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἐνέχει οὐσιαστικὴν σημασίαν, διότι ἐξ αὐτῆς συνάγεται ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ρευστότητος θὰ καθίσταται ὁλονὲν θεμελιωδέστερον, ἐν τῷ μέτρῳ τῆς ἀναπτύξεως τῆς πιστωτικῆς οἰκονομίας.

Ἐπειδὴ ἐξ ἄλλου αἱ πιστωτικαὶ συναλλαγαὶ χαρακτηρίζονται ἐκ δύο στοιχείων, ἦτοι τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ χρόνου, ἔπεται ὅτι καὶ ἡ ρευστότης ἐξαρτᾶται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν παραγόντων τούτων. Ἐκ τούτου συνάγεται τὸ ἄτοπον τῶν ἰσχυρισμῶν πλείστων συγγραφέων, οἵτινες ὡς ρευστότητα ἐννοοῦν, ἀποκλειστικῶς, τὴν σχέσιν μεταξὺ τῶν ὀφειλῶν τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὰ ἐν δεδομένη στιγμῇ ὑπάρχοντα μέσα αὐτῆς. Διότι ἡ παραγνώρισις τοῦ χρονικοῦ παράγοντος ὀδηγεῖ εἰς μονόπλευρον καὶ ἀτελῆ καθορισμὸν τῆς ἐννοίας ταύτης.

Ἐπίσης ἡ ἐξάρτησις τῆς ρευστότητος ἐκ τοῦ ἀπολύτου μεγέθους τῶν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἀπασχολουμένων κεφαλαίων εἶναι ἐξ ἴσου ἄστοχος. Τοῦτο ἄλλωστε καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπαρξις ρευστότητος εἰς ἐπιχείρησιν μὲ μικρὰ κεφάλαια (ἀπαξ αὕτη ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ληξιπροθέσμους ὑποχρεώσεις της), ἐνῶ, ἀντιθέτως, εἶναι δυνατὴ ἡ ἔλλειψις ρευστότητος εἰς ἐπιχειρήσεις χρησιμοποιοῦσας κεφάλαια πολλαπλάσια¹.

1. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀποθεματικῶν ἐπενδεδυμένων εἰς ἀξίας δυσκόλως ρευστοποιησίμους.

‘Ορθότερα, καθ’ ἡμᾶς, ἀντίληψις περὶ ρευστότητος ἀπομένει ἡ ἑξομοιοῦσα ταύτην πρὸς οἶονει πλοῦτον, συνιστάμενον εἰς τὴν κατοχὴν *χρονοκεφαλαίου* (*χρονοποσῶν*).

Πράγματι, ἡ ρευστότης ἐπιχειρήσεώς τινος συνιστᾷ μίαν σχέσιν¹, προσλαμβάνουσαν, μαθηματικῶς, τὴν μορφήν κλάσματος, εἰς ὃ ἀριθμητὴς μὲν τίθεται τ’ ἀναγκαιοῦντα μέσα πληρωμῆς, καὶ μάλιστα ὡς χρονοποσά, παρονομαστῆς δὲ κατεχόμενα μέσα πληρωμῆς, καὶ δὴ πάλιν ὡς χρονοποσά²:

1. **Ἡ ἀριθμοδείκτην* (Ratios, Betriebskoeffizient, coefficient, quotas) ἀναγομένον εἰς τὴν συναλλακτικὴν σφαιρᾶν.

*Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀριθμοδείκτου τῆς ρευστότητος. Πολλάκις, ἢ ὡς ἄνω μνημονευθεῖσα σχέσις δυνατὸν νὰ ἐμφανίζεται καὶ ἀντεστραμμένη, χωρὶς νὰ ἐπέρχεται οὐσιαστικὴ μεταβολὴ ταύτης, ἀλλ’ ἀπλῆ μεταβολὴ τῆς ἀριθμητικῆς αὐτῆς ἐκφράσεως. Ὁ ὀρθὸς ἢ ἀντεστραμμένος τύπος υἱοθετεῖται ἐκάστοτε ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἀνευ ἐπιγνώσεως—ίσως—τῆς ἀντιστροφῆς, ἀρκεῖ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀριθμοδείκτου νὰ εἶναι, κατὰ τὴν γνώμη των, ὅσον τὸ δυνατὸν πλέον νοητόν. Οὕτω, ἡ ρευστότης ἀπαντᾶται ἄλλοτε ὡς σχέσις :

**Αναγκαιοῦντα μέσα*

Κατεχόμενα μέσα

καὶ ἄλλοτε (Lehmann):

Κατεχόμενα μέσα

**Αναγκαιοῦντα μέσα*

Βεβαίως εἰς ἐκάστην τῶν περιπτώσεων διάφορος τυγχάνει ἡ ἔννοια τοῦ ἀριθμοδείκτου. Περὶ τοῦ τοιούτου χειρισμοῦ τῶν ἀριθμοδεικτῶν βλ. εἰς *M. Pauwels*, op. cit., σελ. 65, *J. Bliss*, Financial and Operating Ratios in Management, N York 1928, *G. Campion*, op. cit., σελ. 78.

2. Ὁ *Lehmann*, Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, Leipzig 1928, σελ. 178 ἐπ., εἰσήγαγε διὰ τὴν προσμέτρησιν τῆς χρονικῆς ταύτης χρησιμοποίησεως τῶν κεφαλαίων (Nutzungsdauer) τὴν ἰδιόρρυθμον μονάδα τοῦ h. m. j. (ἑκατὸν μάρκα, ἔτος), εἰδὸς τι τοκαρίθμου—εἰλημμένου ἐπὶ ἑκατὸν νομισματικῶν μονάδων—παριστᾶντος τὴν ἔννοιαν τοῦ «*χρονο - κεφαλαίου*» ἢ «*χρονοποσοῦ*». Διὰ νὰ καταστή ἔτι σαφεστέρα ἡ ἔννοια αὕτη, ἃς θεωρήσωμεν τράπεζάν τινα, πραγματοποιοῦσαν ἐργασίας ἐνεργητικᾶς (παροχὴν πιστώσεων) καὶ παθητικᾶς (συγκέντρωσιν καταθέσεων) ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐπιτοκίῳ. Ἡ ἐν λόγῳ τράπεζα θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκομίση κέρδη ἢ νὰ ὑποστῇ ζημίας ἀναλόγως τοῦ ὄγκου τῶν χρεωστικῶν ἢ πιστωτικῶν αὐτῆς τοκαρίθμων, δηλαδὴ ἀναλόγως τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἐπὶ μέρος χρονικῶν κινήσεων τῶν διαφόρων μεγεθῶν κεφαλαίου. Ἐὰν ἤδη θεωρήσωμεν τὰς συναλλαγὰς αὐτῆς ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν ὡς ἀτόκως γενομένας, τὸ ἀποτέλεσμα παριστᾷ μίαν διαφοράν, οὐχὶ βεβαίως εἰς χρηματικὸν κέρδος, ἀλλὰ (εἰς h. m. j.), εἰς μονάδας τοῦτέστι «*χρονοποσῶν*».

$$\rho = \frac{\text{*Αναγκαιοῦντα μέσα πληρωμῆς (ὡς χρονοποσά)}}{\text{Κατεχόμενα μέσα πληρωμῆς (ὡς χρονοποσά)}}$$

Ὡς ἀναγκαιοῦν μὲν χρονοποσὸν νοεῖται τὸ γινόμενον τῶν ἐπὶ μέρους ὑποχρεώσεων ἐπὶ τὸν χρόνον λήξεως αὐτῶν. Ὡς κατεχόμενον δὲ θεωρεῖται τὸ γινόμενον τῶν ἐπὶ μέρους ποσῶν τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐπὶ τὸν χρόνον τῆς πιθανολογουμένης ρευστοποιήσεώς των.

Ὁ πιθανολογούμενος χρόνος ρευστοποιήσεως τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐξαρτᾶται, βεβαίως, ἐκ τοῦ εἴδους ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Ἐπίσης δέον νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ φυσιολογικὴ διάρκεια ρευστοποιήσεως, ὡς ἀπορρέει αὕτη ἐκ τῶν συναλλαγῶν. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς, ἀντιλαμβάνεται τις ὁποῖαν ἐπίδρασιν ἀσκοῦν ἐπὶ τῆς ρευστοποιήσεως¹ τῶν περιουσιακῶν στοιχείων αἱ ἐν γένει συνθῆκαι τῆς ἀγορᾶς. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι ἡ ρευστότης δὲν συνιστᾷ ἀποκλειστικῶς πρόβλημα κυκλοφορίας, ἀλλὰ, τρόπον τινά, εὐρίσκεται εἰς τὸ ὁρόσημον μεταξὺ προβλημάτων κυκλοφορίας, ὡς καὶ προβλημάτων ἀναγομένων εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους.

Ἐὰν ἐκκινήσωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ συντελεστὴς (ἀριθμὸ-δείκτης) $\rho = 1$ δέον ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν περίπτωσιν ὅπου τὰ διαθέσιμα ἢ κατεχόμενα (κατὰ χρόνον καὶ ποσόν) καλύπτουν, ἐπακριβῶς, τ' ἀναγκαιοῦντα ἢ ὀφειλόμενα (κατὰ χρόνον ἐπίσης καὶ ποσόν), ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ $\rho > 1$ θὰ σημαίνη ὅτι ἡ ἐπιχείρησις στερεῖται ρευστότητος καὶ τὸ $\rho < 1$ ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἔχει ὑπερεπαρκῆ ρευστότητα.

Οὕτω, ἐὰν ἐπιχείρησις τις ὀφείλῃ 1.000.000 μετὰ 6 μῆνας, ἔχῃ δὲ ἀντιστοίχως ἔμπορεύματα ἴσης ἀξίας ρευστοποιούμενα κανονικῶς ἐντὸς τριμήνου, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἀριθμοδείκτης ρευστότητός της δεικνύει 0,5 (δηλ. ἡὔξημένην ρευστότητα ἐφ' ὅσον εἶναι $\rho < 1$), καὶ τοῦτο, διότι ἐντὸς τοῦ ἑξαμήνου δύναται νὰ προβῇ δις εἰς τὴν ρευστοποίησιν τῶν ἔμπορευμάτων της. Ἦτοι :

$$\frac{1.000.000 \times 1}{1.000.000 \times 1} = 0,5.$$

Ἀντιθέτως, ἐὰν ἐπιχείρησις ὀφείλῃ μετὰ τρίμηνον 1.000.000, ἔχῃ δὲ περιουσιακὰ στοιχεῖα ρευστοποιούμενα κανονικῶς μετὰ πά-

1. Πολλάκις, ὅμως, διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς τοιαύτης δυνατότητος ρευστοποιήσεως τῆς περιουσίας χρησιμοποιεῖται ἡ ἔκφρασις «ρευστότης περιουσίας». Ἡ τοιαύτη ἔκφρασις νομίζομεν ὅτι τυγχάνει ἀνεπιτυχῆς, διότι ἡ ρευστότης—ἐν τῇ οικονομικῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ—ὡς ἐτονίσθη καὶ ἀνωτέρω, προϋποθέτει σύγκρισιν ὑποχρεώσεων πρὸς τὰ ἐκάστοτε μέσα πληρωμῆς.

ροδον εξαμήνου, ή προκύπτουσα σχέσις (ἀριθμοδείκτης) ἔσεται :

$$\frac{1\ 000\ 000}{1\ 000.000 \times 0,5} = 2,$$

ἤτοι ή ἐπιχειρήσις θὰ στερεῖται ρευστότητος.

Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ή ἐπιχειρήσις ἠθέλεν ἐπιτύχει ἀναβολὴν ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν της (ἀνανώσειν συναλλαγματικῶν, παράτασιν προθεσμίας ἐξοφλήσεως χρεῶν κλπ.). Δηλαδή, ἐὰν τὸ ὥς ἄνω τρίμηνον χρέος παραταθῆ ἐπὶ ἓν εἰσέτι τρίμηνον, ή ρευστότης τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ βελτιωθῆ, διότι θὰ συμπέσῃ ή ρευστοποίησις τοῦ ἐνεργητικοῦ μὲ τὴν λήξιν τοῦ χρέους.

Ὁ ἀριθμοδείκτης ρευστότητος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔσεται :

$$\frac{1.000\ 000 \times 1}{1.000.000 \times 1} = 1.$$

Δηλαδή ή ἐπιχειρήσις κέκτηται ἀκριβῶς τὴν ἀπαιτουμένην ἐν δεδομένη στιγμῇ ρευστότητα.

Ἐν γένει πρόδηλον εἶναι ὅτι ή ρευστότης ἐπιχειρήσεως τινος αὐξάνει διττῶς :

α) Διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν κατεχομένων μέσων ἢ διὰ τῆς ἐπιταχύνσεως τοῦ συναλλακτικοῦ κυκλώματος¹ (ρυθμοῦ ρευστοποίησης) τῶν ἐν γένει περιουσιακῶν στοιχείων, καὶ

β) Διὰ τῆς ποσοτικῆς μειώσεως τοῦ ξένου κεφαλαίου (ὀφειλῶν) ἢ ἐπιβραδύνσεως τῶν λήξεων τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῆς.

Κατηγορίαι ρευστότητος.

Ἡ ρευστότης δύναται νὰ ἐξετασθῆ ἀπὸ δύο, ἀλληλοσυμπληρουμένων, ἀπόψεων :

α) Τῆς χρηματο-συναλλακτικῆς ἀπόψεως τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ

β) Τῆς παραγωγικο-τεχνικῆς ἀπόψεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ὡς ἐκ τούτου αὕτη διακρίνεται :

α) *Εἰς τὴν χρηματο-συναλλακτικὴν καὶ τὴν παραγωγικο-τεχνικὴν.*

Ἡ χρηματο-συναλλακτικὴ ρευστότης ἀφορᾷ τὰς δυνατότητας τῆς ἐπιχειρήσεως ὅπως ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἐκάστοτε ληξιπρο-

1. Ὅπερ φυσικὰ ὑφίσταται ἐν μέρει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐκάστοτε παραγωγικοῦ κυκλώματος.

θέσμους ὀφειλάς της (ξένον κεφάλαιον). Ἀντιθέτως, ἡ παραγωγικο-τεχνικὴ ρευστότης συνίσταται εἰς τὴν ἐξασφάλισιν δυνατότητος συνεχοῦς καὶ ἀπροσκόπτου διαδρομῆς τοῦ παραγωγικοῦ κυκλώματος τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Βεβαίως, ἀμφότεραι αἱ ὡς ἄνω κατηγορίαι συνιστῶσι τὴν συνολικὴν ἔννοιαν τῆς ρευστότητος τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐν τούτοις ὁμως, ἀναλόγως τοῦ κλάδου εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ ἐπιχείρησις (τραπεζικὴ ἢ ἐμποροβιομηχανικὴ), κατὰ διάφορον μέτρον ἐπιδρᾷ ἐκάστη τῶν ὡς ἄνω δύο κατηγοριῶν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς συνολικῆς ρευστότητος.

Αἱ ὡς ἄνω κατηγορίαι ρευστότητος, ἀντιστοιχοῦσαι εἰς διαφόρους λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐπηρεάζονται ἀπὸ ἐντελῶς διαφορῶν παράγοντας.

Οὕτω, ἡ ἔλλειψις χρηματο-συναλλακτικῆς ρευστότητος δύναται νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα ἀπτόχου χρηματοδοτήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἡ βελτίωσις τοῦ συντελεστοῦ τῆς τοιαύτης ρευστότητος δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς αὐξήσεως¹ τοῦ ἰδίου κεφαλαίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς παρατάσεως² τῆς διαρκείας δεσμεύσεως τοῦ ἐν τῇ ἐπιχειρῆσει ξένου κεφαλαίου.

Ἐντελῶς διάφοροι εἶναι αἱ μέθοδοι θεραπείας, ἐν περιπτώσει ἔλλειψεως παραγωγικο-τεχνικῆς ρευστότητος. Ὁ προσδιορισμὸς ἔλλειψεως παραγωγικο-τεχνικῆς ρευστότητος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὀρθοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ ἀκριβοῦς μεγέθους αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ὀρθοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ χρόνου δεσμεύσεως τοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ παραγωγικῇ διαδικασίᾳ.

β) *Εἰς στατικὴν καὶ δυναμικὴν.*

Καὶ ἡ μὲν στατικὴ ἢ «ἐξωτερικὴ» ρευστότης προκύπτει ἐκ τῆς διακρίσεως καὶ κατατάξεως τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς διακρίσεως καὶ κατατάξεως τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ ἄνευ οὐδεμιᾶς περαιτέρω συστηματικῆς ἐρεύνης τοῦ πραγματικοῦ χρόνου ρευστοποιήσεως ἢ λήξεως αὐτῶν, ἡ δὲ δυναμικὴ ἢ «ἐσωτερικὴ» ρευστότης ἐξευρίσκειται ἐκ τῶν ἐξωλογιστικῶν δεδομένων τῆς ἐπιχειρήσεως, δι' ὧν καθορίζεται ἐπα-

1. Αὕτη λαμβάνει χώραν κατὰ διαφόρους τρόπους. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν: α) τὴν κάλυψιν τραπεζικῆς πιστώσεως δι' αὐξήσεως τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου, β) τὴν μετατροπὴν ὁμολογιακοῦ δανείου εἰς μετοχικὸν κεφάλαιον, γ) τὴν εἰσοδοχὴν τοῦ δανειστοῦ ὁμορροῦθμου ἑταιρείας ὡς ἑτερορροῦθμου ἑταίρου κ.ο.κ.

2. Οὕτω ὑποχρεώσεις ἐκ συναλλαγματικῶν προσλαμβάνουν τὴν μορφήν ἐνυποθήκου ἢ ὁμολογιακοῦ δανείου. Ἐπίσης δι' ἀνανεώσεως (novation) συναλλαγματικῶν καὶ ἐν γένει παρατάσεως τοῦ χρόνου ἐξοφλήσεως τῶν ὀφειλῶν μας.

κριβῶς ἡ κυκλοφοριακὴ ταχύτης ἐκάστου περιουσιακοῦ στοιχείου, ὡς καὶ ὁ χρόνος λήξεως τῶν ὑποχρεώσεων.

Οὕτω ἐπὶ τοῦ κάτωθι ἰσολογισμοῦ :

Ἐμπορεύματα	2.000 000	Ἐποχρεώσεις βμήνου	
Χρεῶσαι	5.000.000	λήξεως	3 000.000
Γραμμάτια Εἰσπρακτέα	3.000 000	» 3μήνου »	3.000.000
Διαθέσιμα	2 000.000	» 0-3μήνου »	2.000 000
	12.000.000		8 000.000

Ὁ μὲν συντελεστὴς τῆς *στατικῆς*¹ ρευστότητος, ὅστις ἀφορᾷ τυχὸν ἄμεσον ρευστοποιήσιν τῆς ἐπιχειρήσεως λόγω διαλύσεως αὐτῆς εἶναι :

$$\frac{8.000.000}{12.000.000} = 0,66$$

Ὁ δὲ συντελεστὴς τῆς *δυναμικῆς*² ρευστότητος, ὅστις ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα, προσδιορίζεται, ἐφ' ὅσον ἐρευνηθῇ οὐχὶ μόνον ἀριθμητικῶς ἀλλὰ καὶ ποιοτικῶς ἕκαστον περιουσια-

1. Αὕτη ἀνελεῖ τὰ δεδομένα τῆς ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ μόνον κατ' ὄγκον καὶ οὐχὶ κατὰ κίνησιν.

2. Ἐντὶ τοῦ ὅρου «δυναμικὴ ρευστότης» ὁ *Paul Donzalluz*, *Méthode d'analyse des Entreprises*, Lausanne, σελ. 72 ἐπ., χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρον *σταθμικὴ ρευστότης* (liquidité pondérée). Ταύτην ἐξευρισκομεν ἐάν συσχετίσωμεν τὴν «ἀξίαν πραγματοποιήσεως» τῆς περιουσίας πρὸς τὸ ξένον κεφάλαιον. Ἡ ἀξία πάλιν πραγματοποιήσεως τῆς περιουσίας ἐξευρίσκειται, ἐάν ἕκαστον στοιχεῖον τῆς κυκλοφορούσης περιουσίας τεθῇ ἐν σχέσει πρὸς τὸν συντελεστὴν ταχύτητος ρευστοποιήσεώς του. Οὕτω :

	Ὄνομ. ἀξία	Συντελεστὴς ρευστοποιήσεως	Ἀξία πραγματοποιήσεως
Ταμεῖον	30.000	100 %	30 000
Καταθέσεις ὄψεως	30.000	100 %	30 000
Χρεῶσαι	60.000	80 %	48.000
Τίτλοι	30.000	85 %	25.500
Πρῶται ὄλαι	100 000	25 %	25 000
Ἡμικατεργασμένα προϊόντα	20.000	47,5 %	9.500
Ἐτοιμα προϊόντα	50 000	50 %	25 000
	320.000		193.000

Ἐάν τὸ ξένον βραχυπρόθεσμον κεφάλαιον εἶναι 130.000, ἡ σταθμικὴ ρευστότης εἶναι :

$$\frac{130.000}{193.000} = 0,67$$

κόν δεδομένον (ἤτοι ἐπισφαλεῖς τυχόν ἀπαιτήσεις, ἐποχικὴ ἀζητησία προϊόντων κλπ.). Δηλαδή εἰς τὸν ἄνωτέρω ἰσολογισμόν θὰ ἐρευνηθῆ ἡ ταχύτης κυκλοφορίας ἐκάστου περιουσιακοῦ στοιχείου. Οὕτω :

	Μέση ταχύτης περιστροφῆς ἐντὸς τοῦ ἔτους	
Ἐμπορεύματα	2.000.000 × 5 = 10 000.000 :	4 = 2 500.000
Χρεῶσαι	5.000.000 × 2 = 10.000.000 :	4 = 2 500.000
Γραμμ. Εἰσ/τέα	3.000.000 (προεξοφλοῦνται)	= 3.000 000
Διαθέσιμα		= 2 000.000
		10 000.000

Ἐὰν συγκρίνωμεν τὸ ὡς ἄνω ποσὸν μὲ τὰς ἐντὸς τοῦ τριμήνου ὑποχρεώσεις ἔχομεν συντελεστὴν τριμήνου ρευστότητος.

$$\frac{5.000.000^1}{10.000.000} = 0,5$$

Ἄρα ἡ ἐπιχείρησις ἔχει ὑπερπλεονάζουσαν ρευστότητα διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἐντὸς τοῦ τριμήνου ὀφειλῶν της.

γ) *Εἰς ἄρμεσον ἢ ταμειακὴν, εἰς κυκλοφοριακὴν καὶ εἰς γενικὴν ρευστότητα.*

Ἡ ταμειακὴ ρευστότης (ρ_r), ἤτοι ἡ ἰκανότης ἐξοφλήσεως τῶν ληξιπροθέσμων ὑποχρεώσεων διὰ μετρητῶν ἐξευρίσκεται διὰ συσχέτισεως τῶν ληκτικῶν ὑποχρεώσεων πρὸς τὰ διαθέσιμα.

$$\rho_r = \frac{\text{Ληκταὶ ὑποχρεώσεις}}{\text{Διαθέσιμα}}$$

Ταύτην δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν καὶ ρευστότητα ὄψεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν προθεσμιακὴν, δι' ἧς κυρίως ἐκδηλοῦται ἡ κυκλοφοριακὴ καὶ ἡ γενικὴ ρευστότης.

Ἡ κυκλοφοριακὴ ρευστότης (ρ_*) ἐξευρίσκεται διὰ συσχέτισεως τοῦ κυκλοφοριακοῦ ἐνεργητικοῦ² πρὸς τὸ βραχυπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον, ἤτοι :

$$\rho_* = \frac{\text{Βραχυπρόθεσμον ξένον κεφάλαιον}}{\text{Κυκλοφοριακὸν ἐνεργητικὸν}}$$

1. Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν περιλαμβάνονται αἱ ὑποχρεώσεις ἑξαμήνου λήξεως.
2. Τὸ ἐν λόγῳ ἐνεργητικόν, κανονικῶς, δεόν νὰ ὑπερκαλύπτῃ τὰς βραχυπροθέσμους ὑποχρεώσεις. Οἱ Βορειοαμερικανοὶ μάλιστα analysts ὑποστηρίζουν ὅτι φυσιο-λογικὴ σχέσις ὑπάρχει, ὡσάκις τὰ κυκλοφοριακὰ μέσα εἶναι διπλάσια τῶν βραχυπροθέσμων ὑποχρεώσεων.

Ἡ κατηγορία αὕτη τῆς ρευστότητος ἔχει οὐσιαστικὴν σημασίαν διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, διότι ἔλλειψις τυχὸν αὐτῆς σημαίνει ἀνελαστικότητα τῆς περιουσίας, ὀφειλομένην κυρίως εἰς ὑπερμέτρους ἐπενδύσεις¹ τοῦ κεφαλαίου, εἰς πάγια στοιχεῖα τοῦ ἐνεργητικοῦ (over-investments).

Ἡ ὡς ἄνω κυκλοφοριακὴ ρευστότης σχετίζεται μὲ τὸν ὑψίστης σημασίας ἀριθμοδεικτὴν τοῦ Working² capital ratio.

Τέλος, ἡ γενικὴ ρευστότης, ἣτις προκύπτει ἐκ τῆς συνολικῆς συγκρίσεως τοῦ ὅλου παθητικοῦ πρὸς ὀλόκληρον τὸ σκέλος τοῦ ἐνεργητικοῦ.

Ἰδιόζουσα σημασία τοῦ προβλήματος τῆς ρευστότητος
εἰς τὰς τραπεζάς

Εἰς τὰς τραπεζικὰς ἐπιχειρήσεις τὸ πρόβλημα τῆς ρευστότητος ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν ὀξυτέραν του μορφῆν, λόγῳ τοῦ ὅτι:

1) Ἡ προθεσμία λήξεως τῶν ὑποχρεώσεων πληρωμῶν των δὲν δύναται, κατὰ κανόνα, νὰ ὑπολογισθῇ ἐκ τῶν προτέρων.

2) Ὁ ὄγκος τῶν καθ' ἡμέραν ὑποχρεώσεων τυγχάνει ἄγνωστος, αἱ δὲ ληξιπρόθεσμοι ὀφειλαὶ δὲν δύνανται—ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον—νὰ τύχωσιν ἀναστολῆς. Πέραν ὅμως τῶν ὡς ἄνω παρατηρήσεων, ἰδιωτικοοικονομικοῦ χαρακτῆρος, τὸ πρόβλημα τῆς τραπεζικῆς ρευστότητος προσλαμβάνει καὶ οὐσιώδη κοινωνικοοικονομικὴν σημασίαν, ὀφειλομένην εἰς τὸ γεγονὸς τῆς εὐρυτάτης συμπράξεως τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων εἰς τὴν ἐν γένει οἰκονομικὴν ζωὴν³. Οὕτω ἔλλειψις ρευστότητος τῶν τραπεζῶν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἄμεσον παῦσιν τῶν πληρωμῶν των, τὸν κλονισμόν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ οἰκονομικῶν μονάδων καὶ τὴν ἀπωτέραν ἐκ τοῦ λόγου τούτου δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐν γένει οἰκονομικῶν διακυμάνσεων.

Εἰς τὴν τραπεζικὴν πρᾶξιν, τὸ ἀναγκαίου ἐκάστοτε διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὑποχρεώσεων ποσὸν ἐξευρίσκεται ἐκ τῆς πείρας, βάσει παρατηρήσεων ἐπὶ περισσοτέρων χρονικῶν περιόδων.

1. Ἡ περίπτωσις αὕτη εἶναι συνήθης εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν, προκαλοῦσα στενότητα τοῦ κυκλοφοριακοῦ κεφαλαίου. Ὁ Lehmann χαρακτηρίζει ταύτην ὡς «constitutive illiquidität». Ἐπίσης στατιστικαὶ παρατηρήσεις ἀποδεικνύουν ὅτι ὑπάρχει στενὴ συνάρτησις μεταξὺ ὑπερ-παγιοποιήσεως καὶ πτωχεύσεως.

2. Βλ. G. Campion, op. cit., τ. II, σελ. 87.

3. Καθ' ὅσον ὁ διάφορος τρόπος τῶν τοποθετήσεων ἐκ μέρους τῆς τραπεζῆς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦτο πάλιν ἐπὶ τοῦ σκέλους τῶν καταθέσεων τῶν τραπεζῶν.

Ἐπειδὴ ὁμως, ὡς ἄνωτέρω ἐτονίσθη, ὁ βαθμὸς τῆς τραπεζικῆς ρευστότητος ἐνδιαφέρει καὶ τὸ κοινωνικὸν σύνολον, ὅπερ ἐμπιστεύεται εἰς τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα τὴν διαχείρισιν τῶν κεφαλαίων του, νομοθεσίαι πλείστων χωρῶν περιλαμβάνουν εἰδικὰς διατάξεις, κατοχυρούσας τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῆς ρευστότητος τῶν τραπεζῶν.

Πλὴν ὁμως τῶν ἄνωτέρω, καὶ μαθηματικῶς, διὰ τοῦ νόμου τῶν πιθανοτήτων, θὰ ἦτο δυνατόν, ἐν δεδομένη στιγμῇ, νὰ προσδιορισθοῦν τὰ ὄρια τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοστοῦ διαθεσίμων, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι θὰ ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν προτέρων ὡς δεδομένον ὅτι εἶναι ἐξ ἴσου πιθαναὶ τόσον αἱ καταθέσεις ὅσον καὶ αἱ ἀναλήψεις, ὅτι δὲν ὑφίστανται μονομερεῖς ἐποχικαὶ ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ σκέλους τῶν ἀναλήψεων ἢ καταθέσεων καί, τέλος, ὅτι οὐδὲν ἕτερον ἐξωοικονομικὸν γεγονός θὰ ἦσκει ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῶν.

Οἰκοθεν νοεῖται ὅτι μία τοιαύτη ἔρευνα θὰ προϋπέθετε τὸ ἐφικτὸν τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν καταθέσεων καὶ ἀναλήψεων κατὰ ποσά, εἶδος καὶ συχνότητα κινήσεως. Τούτων τεθέντων παρατηροῦμεν ὅτι ὅσον αὐξάνει τὸ μετὰ τῆς τραπεζῆς συναλλασσόμενον κοινὸν (ἄριθμὸς προσώπων) ἐπὶ τοσοῦτον καθίσταται ἀπίθανον, ἂν μὴ ἀδύνατον, νὰ ὑπάρξῃ περίπτωσις μονοπλεύρου¹ ἐμφανίσεως, εἴτε καταθετῶν, εἴτε ἀναληπτῶν, ἐντὸς ὠρισμένης χρονικῆς περιόδου (φέρ' εἰπεῖν ἡμέρας), ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως, ὡς ἤδη ἐτονίσαμεν, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ἐξελίσσεται ὁμαλῶς καὶ ὅτι

1. Διὰ τοῦ κατωτέρω πίνακος, βλ. *Marcel Boll, La chance etc., Paris 1936*, σελ. 59, 62, 63, παρατηροῦμεν ὅτι αἱ πιθανότητες ἰσοκατανομῆς μεταξὺ καταθέσεων (κατ' ἀριθμὸν περιπτώσεων καὶ ποσῶν) μειοῦνται ἐφ' ὅσον αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς καταθέσεων καὶ ἀναλήψεων. Οὕτω :

Ἀριθμὸς περιπτώσεων	Πιθανότητες ἰσοκατανομῆς μεταξὺ καταθέσεων καὶ ἀναλήψεων	Ἀπόλυτος τιμὴ τῆς διαμέσου ἀποκλίσεως (écart median)	Σχετικὴ τιμὴ τῆς διαμέσου ἀποκλίσεως (écart median)
10	24,610 %	0,567	5,67 %
20	17,619 %	1,008	5,04 %
100	7,959 %	2,872	2,87 %
1.000	2,523 %	10,165	1,02 %
10.000	0,798 %	33,225	0,33 %
100.000	0,252 %	106,145	0,11 %

Οὕτω ἐάν—*a priori*—θεωρήσωμεν ὡς δεδομένον ὅτι εἶναι ἐξ ἴσου πιθαναί, τόσον αἱ ἀναλήψεις ὅσον καὶ αἱ καταθέσεις, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι αὐξανόμενου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μετὰ τῆς Τραπεζῆς συναλλασσομένων καθίσταται μικρότερον τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὑποχρεώσεών της ποσὸν διαθεσίμων.

οὐδὲν φαινόμενον κοινωνικὸν ἢ οἰκονομικὸν θὰ ἠδύνατο νὰ κλονίσῃ ἀποτόμως τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κοινοῦ.

Δυσχέρειαι περὶ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ βαθμοῦ ρευστότητος ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ ἰσολογισμοῦ.

Πλὴν τῶν ὡς ἄνω ἐκτεθεισῶν οὐσιαστικῶν δυσχερειῶν, αἵτινες ἀφοροῦν τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τοῦ βαθμοῦ τῆς ρευστότητος, ὑπάρχουν καὶ «τυπικαὶ» δυσχέρειαι, αἵτινες καθιστοῦν προβληματικὴν τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ ἀκριβοῦς συντελεστοῦ τῆς ρευστότητος. Οὕτω, πλὴν τῶν ἄλλων, τὰ ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ προκύπτοντα στοιχεῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς συντάξεως καὶ οὐχὶ τῆς δημοσιεύσεως τούτου. Εὐνόητον ὅμως εἶναι ὅτι ἡ κατάστασις δύναιται νὰ τροποποιηθῇ, τελείως, κατὰ τὸ μεσοδιάστημα.

Ἐπίσης τυγχάνει γνωστὸν ὅτι οἱ λογαριασμοὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ περιέχουν στοιχεῖα τῶν ὁποίων ὁ βαθμὸς ρευστοποιήσεως εἶναι τελείως διάφορος. Οὕτω εἰς τὸν λογαριασμὸν «Χρεώγραφα» περιλαμβάνονται τίτλοι οἵτινες εἶναι ἀμέσου ρευστοποιήσεως, ἕτεροι δὲ δυσχεροῦς ἢ καὶ δυσχερεστάτης ρευστοποιήσεως. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τοὺς χρεώστας κ.ο.κ.

Ἐξ ἑτέρου καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ παθητικοῦ ἐμφανίζεται ἡ ἰδία ἀνεπάρκεια στοιχείων εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς λήξεις καὶ τὴν ἀνάλυσιν τῶν βραχυπροθέσμων ὀφειλῶν.

Τέλος, ὑπάρχουν αἱ λεγόμεναι «ἐσωτερικαὶ δαπάναι» τῆς ἐπιχειρήσεως (πληρωμὴ ἐργατικῶν κλπ.), αἵτινες ἐπηρεάζουν σημαντικῶς τὸν βαθμὸν ρευστότητος ταύτης καὶ ἐν τούτοις οὐδαμοῦ ἐν τῷ ἰσολογισμῷ ἐμφανίζονται ἢ προβλέπονται.

ΤΜΗΜΑ Γ'

ΑΠΟΤΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

ΑΠΟΤΙΜΗΣΙΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΠΟΤΙΜΗΣΕΩΣ*

§ 1.—Γενικά περί αποτιμήσεως¹ (*Bewertung - Valuation*).

1. Εἰς τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων ὀλίγα προβλήματα ἐνέχουν τοιαύτην σπουδαιότητα ὅσην τὸ τῆς ἀποτιμήσεως τῶν διαφόρων στοιχείων τῆς περιουσίας, καὶ δὴ μεμονωμένως ἢ συνολικῶς.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀποτιμήσεως ἀνακύπτει, ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τακτικὰ χρονικὰ διαστήματα (σύνταξις ἰσολογισμοῦ), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις (π.χ. πώλησις τῆς ἐπιχειρήσεως ὡς αὐτοτελοῦς ἐν ἐνεργείᾳ οἰκονομικῆς μονάδος, εἴσοδος καὶ ἔξοδος

* *Εἰδικὴ βιβλιογραφία.*—*M. Τσιμάρα*, Ἀποτιμητικὴ, ἐν Λογιστικῇ, τ. II, Ἀθῆναι 1946. *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ ἀναγωγὴ τῶν ἰσολογισμῶν εἰς νέας δραχμάς (1944), Ἀθῆναι 1945. *N Τότση*, Ἡ φορολογία τοῦ Εἰσοδήματος, τ. II, Ἀθῆναι 1957. *Alfieri Vit.*, Osservazioni intorno alle stime, Rivista Italiana di Ragioneria, Σ/βριος 1925. *Finney*, Principles of accounting, Intermediate, N. York 1946. *Kester*, Advanced Accounting, N. York 1933. *Canning*, The economics of accountancy 1929. *Dumarchey*, La comptabilité moderne, Paris 1925. *Chardonnat-Léo*, Traité théorique et pratique de technique comptable approfondie, Paris 1949. *Schmalenbach E.*, Dynamische Bilanz, Leipzig 1926. *Zappa*, Le valutazioni di bilancio. *W. Paton*, Accountant's Handbook, N. York 1943.

1. Εἰς τὴν ἰταλικὴν οἰκονομικὴν φιλολογίαν χρησιμοποιοῦνται οἱ ὄροι «*stima*» ὡς ὁσάκις πρόκειται περὶ ὑποκειμενικῆς ἀποτιμήσεως καὶ «*valutazione*» ὡς ὁσάκις πρόκειται περὶ ἀντικειμενικῆς τοιαύτης (ἤτοι ὡς ὁσάκις προκύπτει ἐκ συναλλαγῆς). Οὕτω, ἢ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν συντελουμένη ἐκτιμῆσις τῶν περιουσιακῶν στοιχείων καλεῖται *stima*, ἐνῶ ἡ ἐπιτυχανομένη κατὰ τὴν πώλησιν τιμὴ περιουσιακοῦ τινος στοιχείου καλεῖται *valutazione*.

Ἐπίσης Γερμανοὶ τινες συγγραφεῖς (βλ. *M. R. Lehmann*, σελ. 19, Industrie Kalkulation) χρησιμοποιοῦν ἀντὶ τοῦ ὄρου *Bewertung* τὸν ὄρον *Bepreisung*.

συνεταίρου, διάλυσις ἐπιχειρήσεως, ἐνσωμάτωσις μεμονωμένης ἐπιχειρήσεως εἰς τινὰ ἐπιχειρηματικὸν συνασπισμὸν κ.τ.τ.).

2. Ὁ τρόπος τῆς ἀποτιμήσεως, γενικῶς, ἐπηρεάζεται καὶ ποικίλλει :

— Ἀναλόγως τοῦ εἶδους τῶν περιουσιακῶν στοιχείων.

— Ἀναλόγως τοῦ εἶδους καὶ τῆς μορφῆς τῆς ἐπιχειρήσεως.

— Ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ εἰς ὃν αὕτη ἀποβλέπει.

α) Ἀναλόγως τοῦ εἶδους τῶν περιουσιακῶν στοιχείων παρατηρητέον ὅτι διάφορος τυγχάνει ἡ ἀποτίμησις προκειμένου περὶ ὑλικῶν περιουσιακῶν στοιχείων καὶ διάφορος προκειμένου περὶ ἀψύλων. Ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὑλικῶν διακριτέον, ἐὰν τυγχάνωσι πάγια ἢ κυκλοφοριακά, ἢ ἐὰν τὸ δεδομένον ἀντικείμενον ἀνήκη εἰς κατηγορίαν περιουσιακῶν στοιχείων ὧν ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἀξίας δύναται νὰ γίνῃ μεμονωμένως ἢ κατὰ συγκροτήματα, π.χ. ἐγκαταστάσεις μηχανημάτων, συλλογαὶ γραμματοσήμων κ.ο.κ.

β) Ἀναλόγως τοῦ εἶδους καὶ τῆς μορφῆς τῆς ἐπιχειρήσεως παρατηρητέον ὅτι ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὸ εἶδος, εἰς τινὰς κατηγορίας ἐπιχειρήσεων ἀπαιτοῦνται καὶ πρόσθετοι εἰδικοί (συνήθως τεχνικαὶ) γνώσεις διὰ τὴν ἀποτίμησιν τῶν περιουσιακῶν τῶν στοιχείων. Οὕτω εἰς ἐπιχειρήσιν ναυτικῶν μεταφορῶν, διὰ τὴν ἀποτίμησιν ἐνὸς πλοίου ἀπαιτοῦνται, πλὴν τῶν οἰκονομικῶν, καὶ εἰδικοί τεχνικαὶ γνώσεις. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει εἰς μίαν ἀγροτικὴν ἐπιχείρησιν κ.ο.κ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μορφήν—ἰδίᾳ δὲ προκειμένου περὶ ἀνωνύμων ἐταιρειῶν—ἐξεταστέον ἐὰν καθορίζεται νόμος καὶ ὑποχρεωτικῶς ὁ τρόπος τῆς ἀποτιμήσεως τῶν πάσης φύσεως περιουσιακῶν στοιχείων ἢ ἀφίεται εἰς τὴν ἐπιχείρησιν πλήρης ἐλευθερία διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐνδεικνυομένης ἐκάστοτε μεθόδου ἀποτιμήσεως.

γ) Τέλος, ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκει ἡ ἀποτίμησις δυνατὸν οὗτος ἐκάστοτε νὰ ποικίλλῃ. Οὕτω ἐὰν ἡ ἀποτίμησις διενεργῆται ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς διαλύσεως, συγχωνεύσεως, μεταβιβάσεως, μετατροπῆς ἢ ἐξευρέσεως τῆς πιστοληπτικῆς ἰκανότητος τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ ἀποχωρήσεως συνεταίρου ἢ εἰσόδου νέου, αὕτη ὑποχρεωτικῶς προσανατολίζεται πρὸς τὴν τρέχουσαν τιμὴν τῶν ἐπὶ μέρος περιουσιακῶν στοιχείων. Ἀντιθέτως, ἐὰν ἡ ἀποτίμησις διενεργῆται πρὸς ἐξακρίβωσιν, εἴτε τῆς περιουσιακῆς καταστάσεως, εἴτε τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τὴν

διάρκειαν τῆς λειτουργίας της, τότε αὕτη προσανατολίζεται πρὸς ἕτερα κριτήρια, ὡς, λόγου χάριν, τὴν μέλλουσαν ἀπόδοσιν τῶν ἢ τὴν τιμὴν ἀναπαραγωγῆς τῶν κ.ο.κ.

§ 2.—Μέθοδοι ἀποτιμήσεως.

Κατ' ἀρχὴν τονίζεται ὅτι ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῆς ἀξίας στοιχείου τινὸς συντελεῖται μόνον ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐμφανισθῆ ἔν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐπέλθῃ ἐξισορρόπησις ἐφ' ὠρισμένου ἐπιπέδου τιμῆς μεταξὺ προσφορᾶς καὶ ζητήσεως. Τούτου μὴ δυναμένου νὰ πραγματοποιηθῆ πάντοτε διὰ διαφόρους λόγους (π.χ. ἀποθέματα, πάγια) ἅπασαι αἱ κατωτέρω ἐκτεθησόμεναι μέθοδοι ἔχουν δόσιν τινὰ αὐθαιρεσίας¹ καὶ κατ' ἀκολουθίαν μόνον κατὰ προσέγγισιν δύνανται νὰ προσδιορίσουν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀποτιμωμένου στοιχείου.

Βασικῶς διακρίνομεν :

Τὰς ἐφαρμοζόμενας μεθόδους προκειμένου περὶ ἀποτιμήσεως ὑλικῶν περιουσιακῶν στοιχείων καὶ τὰς μεθόδους τὰς χρησιμοποιούμενας προκειμένου περὶ ὑπολογισμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ἀθλῶν στοιχείων, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων φέρεται ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν « ἀξία ὑπερπροσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως—*Goodwill* ».

1.—ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΠΟΤΙΜΗΣΕΩΣ ΥΛΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς κτήσεως (prix de revient, cost value, stima sui costi).

1. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην λαμβάνεται ὡς βᾶσις ἡ ἀρχικὴ τιμὴ τοῦ ὑλικοῦ περιουσιακοῦ στοιχείου (π.χ. τοῦ ἐμπορευματοσ), ἣτις προσαυξάνεται μὲ τὰ διάφορα ἔξοδα τὰ πραγματοποιούμενα κατὰ τὴν κτῆσιν τούτου, ὡς μεταφορικά, ἀσφάλιστρα, ἀποθήκευτρα κλπ. Ἐὰν διὰ τῆς ἐν λόγῳ μεθόδου πρόκειται νὰ ἀποτιμήσωμεν πάγια περιουσιακὰ στοιχεῖα, τότε τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν τιμὴν προσαυξάνομεν μὲ τὰ ἐν γένει ἔξοδα τοποθετήσεως τούτων, καὶ λοιπὰ συμπρομαρτοῦντα ἔξοδα, τοὺς φόρους κ.ο.κ. Ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς κτήσεως φέρεται ὑπὸ τὰς ἐξῆς κυριωτέρας παραλλαγάς² :

1. Διὰ νὰ τονίσουν δὲ τὴν δόσιν αὐθαιρεσίας τῶν μεθόδων ἀποτιμήσεως οἱ Ἴταλοι χαρακτηριστικῶς ἀποκαλοῦν τὰς τοιοῦτου εἶδους ἀποτιμήσεις *pseudostime*. Βλ. *F. della Penna*, *I Fondamenti della ragioneria*, ἔκδ. 1949, σελ. 135.

2. Βλ. ἀναλυτικῶς περὶ τούτων εἰς *Production Handbook*, σελ. 1428 ἐπ., καὶ *Μ. Τσιμάρα*, ἐν Ἀρχαῖ Γεν. Λογιστικῆς, τ. II, ἐνθα διεξοδικῶς ἀναπτύσσονται ἀπὸ λογιστικο-ιδιωτικοοικονομικῆς πλευρᾶς αἱ ἐν γένει μέθοδοι ἀποτιμήσεως.

α) Ὡς μέθοδος τῆς σειρᾶς ἐξαντλήσεως (First-in, first-out method ἢ FIFO, par épuisement des stocks). Κατ' αὐτὴν τὸ πρῶτον εἰσαχθὲν θεωρεῖται ὅτι ἐξήχθη καὶ πρῶτον.

β) Ὡς μέθοδος τῆς μέσης τιμῆς (Average method). Κατ' αὐτὴν ἐξευρίσκεται εἰς μέσος ὄρος, καὶ δῆ:

βα) Ἀπλοῦς μέσος ὄρος (simple average).

ββ) Σταθμικὸς μέσος ὄρος (weighted average, moyenne ponderée).

γ) Ὡς μέθοδος τῆς τελευταίας τιμῆς ἀγορᾶς (Last-in, first-out ἢ replacement cost method ἢ LIFO). Κατ' αὐτὴν ὡς τιμὴ κτήσεως ὀλοκλήρου τοῦ ἀποθέματος λογίζεται ἡ ἐκάστοτε πραγματοποιημένη τιμὴ τῆς τελευταίας ἀγορᾶς. ἼΙ ἐν λόγῳ παραλλαγῆ τῆς τιμῆς κτήσεως πλησιάζει πρὸς τὴν μέθοδον τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως.

δ) Ὡς μέθοδος τοῦ βασικοῦ ἢ σιδηροῦ ἀποθέματος (Normal or base stock method). Κατ' αὐτὴν θεωρεῖται ὅτι τὸ ἐλάχιστον ἢ σιδηροῦν ἀπόθεμα τῆς ἐπιχειρήσεως—ὄπερ ναὶ μὲν ἀπαρτίζεται ἐκ κυκλοφοριακῶν στοιχείων (ἤτοι πρῶτων ἢ βοηθητικῶν ὑλῶν, ἢ ἐμπορευμάτων), ἐν τούτοις, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, λόγῳ τοῦ λειτουργικοῦ προορισμοῦ του, ἐξομοιοῦται πρὸς τὸ πάγιον ἐνεργητικὸν—θὰ πρέπει ν' ἀποτιμᾶται, ἐν ὄψει τῆς μακροχρονίου χρήσεώς του, εἰς κανονικὰς τιμάς. Αἱ ἄνω τοῦ ἐν λόγῳ ἀποθέματος ποσότητες ἐλευθέρως δύνανται ν' ἀποτιμῶνται βάσει οἰασοδῆποτε ἐκ τῶν παραλλαγῶν τῆς μεθόδου τῆς τιμῆς κτήσεως.

ε) Ὡς μέθοδος μέσου ποσοστοῦ μικτοῦ κέρδους. Κατ' αὐτὴν αἱ πωλήσεις, μειούμεναι κατὰ τὸ μέσον ποσοστὸν μικτοῦ κέρδους, δίδουν τὸ κόστος τῶν πωληθέντων, τοῦτο δὲ ἀφαιρούμενον ἀπὸ τὸ ἄθροισμα τῆς ἀρχικῆς ἀπογραφῆς καὶ τῶν ἀγορῶν τῆς χρήσεως δίδει τὴν τελικὴν ἀπογραφὴν.

2. Ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς κτήσεως δύναται νὰ ἐφαρμόζεται μόνον ἐφ' ὅσον διανύομεν περίοδον σχετικῆς νομισματικῆς σταθερότητος. Τοῦτο δὲ διότι ἐπὶ μεταβολῶν τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος ἡ τιμὴ κτήσεως ἀφίσταται τῆς πραγματικότητος¹ καὶ χρήζει ἀναπροσαρμογῆς ἀναλόγου πρὸς τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, ὡς μέτρου μετρήσεως τῶν ἀξιῶν.

¹Εξ ἄλλου, ἡ ἐν λόγῳ μέθοδος παρουσιάζει μειονεκτήματα,

1. Πλὴν ἴσως τῆς LIFO, ἥτις ἐν μέρει πλησιάζει πρὸς αὐτὴν.

καθ' ὅσον ἀγνοεῖ τὴν ἐκάστοτε πραγματικότητα¹, ἦτοι τὰς διαμορφουμένας ἐν τῇ ἀγορᾷ τιμὰς.

Ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως (replacement cost basis, prix de remplacement, Marktzeitwert, stima sui prezzi di mercato o correnti).

3. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς « ἀρχῆς τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως », ὡς βάσεως ὑπολογισμοῦ κατὰ τὴν ἀποτίμησιν τῶν στοιχείων τῆς περιουσίας (καὶ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπιχειρήσεως), δὲν ἀποτελεῖ τι τὸ νέον. Ἦδη, μετὰ τὸν Α΄ Παγκόσμιον πόλεμον καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν εἰς πλείστας χώρας ἐπελθουσῶν νομισματικῶν μεταβολῶν, πλείστοι ἐκ τῶν θεμελιωτῶν τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων, ὡς οἱ καθηγηταὶ Schmidt² καὶ Clark, ἀπέδειξαν ὅτι ὁ οἰκονομικὸς λογισμὸς, ὁ στηριζόμενος ἐπὶ τῆς μεθόδου « τῆς τιμῆς κτήσεως » (χρῆμα - πρᾶγμα - χρῆμα), ὀδηγεῖ, εἰς περιόδους μεταβολῶν τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα ἐπὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ εἰς ἀντιοικονομικὰς ἐνεργείας τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Οἱ αἰτῶι συγγραφεῖς ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἀνάγκη τοῦ τοιούτου ὑπολογισμοῦ δὲν ἐμφανίζεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς περιόδους συνεχοῦς τιμαριθμικῆς ἀνυψώσεως λόγῳ νομισματικοῦ πληθωρισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν σταθεροῦ τιμαρίθμου, καὶ δῆ, ὡσάκις μεμονωμένον ἀγαθὸν ὑποστῆ τιμολογικὴν μεταβολὴν (ὑποτίμησιν - ἀνατίμησιν).

4. Ἡ βραθεῖα πλάνη τῆς « τιμῆς κτήσεως » ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι διαβλέπει μεμονωμένας κερδοσκοπικὰς πράξεις, τελείως αὐτοτελεῖς, καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἐπιχειρήσιν ὡς οἰκονομικὴν μονάδα μὲ διάρκειαν καὶ ἀλληλουχίαν ἐνεργειῶν, ὁ ρ γ α ν ι κ ῶ ς ἐ ξ η ρ τ η μ ἔ ν η ν ἐ κ τ ῆ ς ἀ γ ο ρ ᾶ ς, ἐκ τῆς ὁποίας ἀνεφοδιάζεται τὰ ἀγαθὰ εἰς νέας τιμὰς.

Ἡ μέθοδος τῆς « τιμῆς κτήσεως », ὡς γνωστόν, ὀδηγεῖται εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς συγκρίνουσα εἰς ἐκάστην συναλλαγὴν τὴν πραγματοποιοῦμένην τιμὴν πωλήσεως πρὸς τὸ ἀπαιτηθὲν κόστος

1. Οὕτω, εἴαν ἡγόρασα ἐμπόρευμά τι πρὸς 10 δρχ. κατὰ κιλὸν καὶ τὸ ἐπώλησα πρὸς 15, καὶ σήμερον ἐν τῇ ἀγορᾷ τὸ ἐν λόγῳ ἐμπόρευμα τιμᾶται πρὸς 17, ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς κτήσεως θὰ ἐμφανίσῃ κέρδος $15 - 10 = 5$, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ ἐπιχείρησις καταβάλλουσα δρχ. 17 διὰ τὴν ἐπαναπόκτησιν τοῦ εἴδους ἐπραγματοποίησε ζημίαν δρχ. 2 κατὰ κιλόν.

2. Schmidt, Die organische Tageswertbilanz, Leipzig 1929.

κτήσεως ἢ παραγωγῆς ἀγαθοῦ τινος. Ἐὰν ὁμοίως, κατὰ τὴν στιγμήν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἐσόδου (πώλησις ἀγαθοῦ), ἐπῆλθε μεταβολή, καὶ δὴ ὑπερτίμησις, εἰς τοὺς συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς, οἱ ὑπολογισμοὶ τῆς θεωρίας ταύτης κατ' οὐδὲν ἐπιρραζίζονται, ἀντιθέτως μάλιστα ὑποστηρίζεται ὅτι ὑπάρχει κέρδος, ὅπερ δημοσιονομικῶς μὲν γεννᾷ φορολογικὴν ὑποχρέωσιν¹, ἰδιωτικοοικονομικῶς δὲ παρέχει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὴν εὐχέρειαν τῆς συγκροτήσεως ἀποθεματικῶν καὶ διανομῆς μερισμάτων.

5. Ἀντιθέτως, ἡ μέθοδος «τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως» θεωρεῖ ὡς κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως τὸ προκύπτον χρηματικὸν πλεόνασμα, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἀπαιτηθσομένης διὰ τὸν ἐπιανεφοδιασμόν τοῦ ἀγαθοῦ, κατὰ τὴν στιγμήν τῆς πωλήσεώς του, θυσίας.

Λογιστικῶς, αἱ ὡς ἄνω ἀρχαὶ θὰ ἠδύναντο ν' ἀπεικονισθῶσιν ὡς κάτωθι:

Ἐστω ἐπιχείρησις Α, διαθέτουσα, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χρήσεως, 10.000 κιλά προϊόντος Β πρὸς δρχ. 200 κατὰ κιλόν. Ὁ ἀρχικὸς ἰσολογισμὸς τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης ἔσεται:

Ἐνεργητικὸν	Α		Παθητικὸν
Ἐμπορεύματα	2 000.000	Κεφάλαιον	2.000.000
10.000 × 200			
	<u>2 000.000</u>		<u>2 000.000</u>

1. Ἀπὸ φορολογικῆς ὁμοίως πλευρᾶς, θὰ ἦτο ἰσὺς δυνατόν νὰ μετριάσθῃ τὸ μειονέκτημα τοῦτο εἰς ἰδιαίτερον λογαριασμόν παθητικοῦ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν π.χ. «Πρόβλεψις δι' ἀνανέωσιν ἀρχικῶν ἀποθεμάτων». Ἡ διαφορά αὕτη θὰ ἐκπίπτει δι' ὄρισμένον χρονικὸν διάστημα ἐκ τοῦ φορολογητέου κέρδους, καὶ μόνον μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ ἀνανέωσιν τῶν ἀναλωθέντων ἀποθεμάτων (ἐντὸς ὄρισμένου πάντοτε χρονικοῦ διαστήματος), καὶ ἐφ' ὅσον ἤθελεν ἀπομείνει πιστωτικὸν ὑπόλοιπον, τὸ ὑπόλοιπον τοῦτο θὰ ἀποτελῇ πραγματικὸν κέρδος καὶ θὰ ὑπόκειται εἰς τὴν φορολογίαν τῶν καθαρῶν προσόδων. Οἰκοθεν νοεῖται ὅτι ἐν περιπτώσει μεταβιβάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ λήξεως τῶν ἐργασιῶν ταύτης, καθ' ὁλονδήποτε τρόπον, αἱ ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἰσολογισμοῦ προβλέψεις «δι' ἀνανέωσιν τοῦ ἀρχικοῦ ἀποθέματος» θὰ μεταφέρονται εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ θ' ἀποτελοῦν μέρος τοῦ φορολογητέου κέρδους.

Ἰδιόρρυθμον τεχνικὴν λύσιν, ἀλλὰ καὶ πλησιάζουσαν τὴν ἀνωτέρω ἀπὸ φορολογικῆς πλευρᾶς, υἰοθέτησε καὶ ὁ Γάλλος νομοθέτης, κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τοῦ ἀπὸ 31.1.1941 Ν. Διατάγματος, ἀργότερον δὲ διὰ τῶν Διαταγμάτων τῆς 9.12.1948 καὶ τῆς 17.3.1949. Τὰ Διατάγματα ταῦτα ἐπιτρέπουν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ν' ἀφαιροῦν ἐκ τῶν κερδῶν ἓν ποσὸν ὡς «προικοδοτήσιν» δι' ἀνεφοδιασμόν. Τὸ ἀνώτατον ὄριον τῆς προικοδοτήσεως, ὑπολογιζόμενον βάσει τῆς ἀξίας τῶν ἀποθεμάτων κατὰ τὸ κλεί-

Ἡ ὡς ἄνω ἐπιχείρησις διενεργεῖ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χρήσεως διαφόρους πράξεις καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως διαθέτει: 5.000 κιλά προϊόντος καὶ 2.000.000 δραχ. Κατὰ ταῦτα, ὁ ὑπολογισμὸς τῆς βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς « τιμῆς κτήσεως », δεικνύει:

Ἐνεργητικόν		Α	Παθητικόν	
Ἐμπορεύματα	1 000 000	Κεφάλαιον	2.000.000	
5.000 × 200		Κέρδος	1.000.000	
Ταμείον	2 000 000			
	<u>3.000 000</u>			<u>3.000.000</u>

Ἐὰν ὁμως, κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τοῦ ἰσολογισμοῦ, ἡ τιμὴ τοῦ προϊόντος Β ἦτο εἰς τὴν ἀγορὰν δραχ. 300, τότε ὁ ὑπολογισμὸς πρὸς ἐξέυρεσιν τῶν ἀποτελεσμάτων, κατὰ τὴν μέθοδον τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως, ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Τιμὴ ἀντικαταστάσεως πωληθέντων	Ἔσοδα ἐκ πωλήσεων
Ἐκπίπτουνται τ' ἀναγκαιοῦντα ποσὰ διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν πωληθέντων, δηλ. 5.000 κιλά πρὸς 300 δραχ. (ὅση εἶναι ἡ τρέχουσα τιμὴ κατὰ τὴν ἡμέραν συντάξεως τοῦ ἰσολογισμοῦ)	Κιλά 5 000 = 2.000.000
5.000 × 300 = 1 500 000	— 1.500 000
Κέρδος	<u>500.000</u>

Οὕτω παρατηροῦμεν δι, ἐνῶ ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς κτήσεως ὑπολογίζει ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ἐπραγματοποίησε κέρδος 1.000.000, ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως προσδιορίζει κέρδος μόνον 500.000. Ἀντιλαμβάνεται τις ὅθεν ὅτι ἐὰν ἡ ὡς ἄνω ἐπιχείρησις, στηριζομένη εἰς τὴν πρώτην μέθοδον, προβῇ εἰς τὴν διανομὴν τῶν δ ἢ θ ε ν πραγματοποιηθέντων κερδῶν (δηλ. τοῦ 1.000.000), θὰ ὀδηγηθῇ εἰς τὴν ἀνάλωσιν τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς κεφαλαίου καὶ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ συνεχίσῃ λειτουργοῦσα μὲ τὴν αὐτὴν παραγωγικὴν ἱκανότητα. Ἐὰν μάλιστα ἐπαναληφθῇ τὸ κύκλωμα τοῦτο περιοριστέρας φορᾶς καὶ ἐπὶ συνεχοῦς ἀνατιμήσεως τοῦ εἴδους, ἡ ἐπι-

σιμον καὶ ἀνοίγμα τῆς κεκλεισμένης λογιστικῆς χρήσεως κατὰ τὸ ἔτος 1948, ποικίλει, ἀναλόγως τοῦ ἐὰν πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεως κατασκευῆς ἢ περὶ ἐπιχειρήσεως μετασχηματισμοῦ (βιομηχανικῆς) ἢ ἐμπορικῆς.

χείρησις θ' αντιμετώπιση ἀσφαλῶς τὴν πλήρη αὐτῆς ἐκμηδένισιν, διότι ἀντὶ κερδῶν θὰ διανέμη τὸ κεφάλαιόν της¹!

6. Παραλλαγὴν τῆς μεθόδου τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως ἀποτελεῖ ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς ἀναπαραγωγῆς (Reproduktionskostenwert). Αὕτη ἀποκτᾷ ἰδιαιτέραν σημασίαν ἐπὶ ἀποτιμῆσεως βιομηχανικῶν προϊόντων. Καὶ ἐνῶ ἡ μέθοδος τῆς «τιμῆς ἀντικαταστάσεως» στηρίζεται εἰς τὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ τιμὰς τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων (ἀγαθῶν καταναλώσεως), ἡ μέθοδος «τῆς τιμῆς ἀναπαραγωγῆς» στηρίζεται εἰς τὰς τῇ ἀγορᾷ τιμὰς τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς (ἀγαθῶν κόστους).

7. Ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως πλεονεκτεῖ, καθ' ὅσον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς της διαφυλάσσεται ἀκέραιον τὸ κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως, ἰδίᾳ εἰς περιόδους νομισματικῆς ὑποτιμῆσεως, καὶ ἐπιτυγχάνεται ἀκριβέστερον ὁ προσδιορισμὸς τῶν κερδῶν αὐτῆς.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ὡς ἄνω μέθοδος μειονεκτεῖ, καθ' ὅσον δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ παρὰ μόνον ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἀγορὰ κανονικῶς ἀνεφοδιαζομένη², εἰς ἣν αἱ τιμαὶ ὁμαλῶς ἐξισορροποῦνται, ἢ τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον αὐταὶ καθορίζονται ὑπὸ τοῦ κράτους διὰ διατιμῆσεων. Ἐπίσης μειονεκτεῖ, καθ' ὅσον τὰ μέσφ ταύτης καθοριζόμενα ἀποτελέσματα δὲν διαχωρίζονται εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίστάται δυνατὴ ἡ γνῶσις, ἐὰν ἡ προέλευσις τῶν ὀφείλεται εἰς ὀργανικὰ ἢ ἀνόργανα (ἐξωεπιχειρηματικῆς φύσεως) αἷτια. Τέλος δέ, διότι παρέχει τὴν δυνατότητα εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὅπως (ἰδίᾳ ἐπὶ μονοπωλίου) ἐπεμβαίη³ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ καταλλήλως

1. Ὁ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως λογισμὸς δὲν ἀφορᾷ μόνον αὐτὸ τοῦτο τὸ σιενῶς ἐννοούμενον ἐπιχειρηματικὸν συμφέρον, ἀλλ' εἶναι κατ' ἐξοχὴν κοινωνικοῦ χαρακτήρος, διότι ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ παράσχη τὴν εὐχέρειαν εἰς ἐκάστην μεμονωμένην ἐπιχείρησιν, ὅπως διατηρῇ ἀκεραίαν τὴν ἀγοραστικὴν αὐτῆς ἰκανότητα καί, διὰ τοῦ τρόπου τούτου, πραγματοποιῇ τὸν αὐτὸν τοῦλάχιστον βαθμὸν παραγωγικῆς ἢ συναλλακτικῆς ἀπασχολήσεως. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου διασφαλίζονται ἱκανὰ ἀποθέματα ἀγαθῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ κατοχυροῦνται σταθερὸν ἐπίπεδον τιμῶν, πρὸς ὄφελος τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ. Εὐστόχως λοιπὸν παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Schmidt ὅτι ὁ ἔθνικὸς πλοῦτος μιᾶς χώρας δὲν συνίσταται, οὔτε μετρεῖται εἰς χρῆμα, ἀλλὰ εἰς πραγματικὰ ἀγαθὰ. Κατ' ἀντιστοιχίαν, εἰς περιόδους μεταβολῶν τοῦ γενικοῦ ἢ τοῦ ἐιδικοῦ τιμαριθμοῦ, ἡ περιουσιακὴ θέσις τῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς κυττάρων τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, δὲν δύναται νὰ μετρηθῇ παρὰ μόνον εἰς συγκεκριμέναν ἀξίαν.

2, 3. Διότι προκειμένου περὶ ἐπιχειρήσεως ἀσχολουμένης μὲ ἐποχικὰ εἶδη (γεωργικὰ - κτηνοτροφικὰ), τὸ συναλλακτικὸν αὐτῆς κύκλωμα πρᾶγμα - χρῆμα - πρᾶ-

ρυθμίζη τὴν τρέχουσαν τιμὴν εἰδους τινός, (εἴτε ὑποτιμητικῶς, εἴτε ἀνατιμητικῶς), προκειμένου νὰ ἐπιτύχη ἐκάστοτε τὴν ἐπιδιωκομένην, μέσφ τοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς, ἐμφάνισιν τῶν κυκλοφοριακῶν περιουσιακῶν τῆς στοιχείων.

Ἡ μέθοδος τῆς κεφαλαιοποιήσεως τοῦ ἀναμενομένου κέρδους (Ertragswert, valeur de rendement).

8. Ἐνταῦθα ἡ ἀποτίμησις περιουσιακοῦ τινος στοιχείου διενεργεῖται διὰ τῆς κεφαλαιοποιήσεως τῆς ἐκ τούτου προσδοκωμένης ἐτησίας προσόδου, βάσει τοῦ μέσου ἐπιτοκίου τῆς ἀγορᾶς. Ἡ μέθοδος αὕτη στηρίζεται εἰς ὑποκειμενικά ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κριτήρια, καθ' ὅσον ἡ ἀναμενομένη πρόσοδος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προβλεπομένης χρησιμοποίησεως τοῦ στοιχείου ἐκ μέρους τοῦ ἀποτιμῶντος τοῦτο. Ἐπὶ παραδείγματι, ἐπὶ ἀγορᾶς ἀκινήτου, ἡ τιμὴ τούτου, βάσει τῆς ὡς ἄνω μεθόδου, θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς προσδοκωμένης ἐξ αὐτοῦ προσόδου. Ἀλλὰ ἡ πρόσοδος αὕτη ποικίλλει ἀναλόγως τῆς προβλεπομένης χρησιμοποίησεώς του. Ἄρα εἶναι θέμα καθαρῶς ὑποκειμενικόν.

Ἐπίσης, προκειμένου περὶ ἀγορᾶς ὁλοκλήρου ἐπιχειρήσεως ἐφαρμόζεται συνήθως ἡ ὡς ἄνω μέθοδος, ἡ δὲ τιμὴ τῆς καθορίζεται βάσει τοῦ ἀναμενομένου ἐκ ταύτης κέρδους.

Ἡ μέθοδος τῆς χαμηλοτέρας τιμῆς μεταξὺ κτήσεως καὶ τρεχούσης (Cost or Market whichever is lower).

9. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην, κέρδη δημιουργούμενα ἐξ ἀνατιμῆσεως τῶν εἰδῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν ἔχουν πραγματοποιηθῆ, ἀντιθέτως δὲ ζημίαι δυνάμεναι νὰ προκύψουν ἐξ ἐπελθούσης ὑποτιμῆσεως λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ μειοῦσι τὰ κέρδη. Οὕτω ἡ ἐπιχείρησις ἐφαρμόζουσα τὴν μέθοδον ταύτην ὁδηγεῖται εἰς τὴν διανομὴν ἀπολύ-

γμα δὲν εἶναι συνεχές, ἀλλὰ διακόπτεται χρονικῶς, καθ' ὅσον τὸ παλούμενον εἶδος ἀντικαθίσταται, κανονικῶς, μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς νέας συγκομιδῆς. Κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν δύο συγκομιδῶν περίοδον, ἡ βαθμιαία ἐξάντλησις τῶν τυχόν μὴ ἐπαρκῶν διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀγορᾶς ἀποθεμάτων ὁδηγεῖ εἰς ἀνατίμησιν τούτων. Ἡ ἀνατίμησις αὕτη, κατὰ κανόνά, εἶναι φύσεως παροδικῆς, ἐφ' ὅσον ἡ νέα ἐσοδεία προβλέπεται ἱκανοποιητικῆ. Πολλάκις ὁμως, ἡ ἐν λόγφ ἀνατίμησις, δυνατὸν νὰ μὴ ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν φυσιολογικὴν ἐξάντλησιν τῶν ἀποθεμάτων τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ νὰ προέρχεται, κατὰ σημαντικὸν μέρος, καὶ ἐκ τῆς ἀποκρύψεως τῶν εἰδῶν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἡ ἠϋξημένη αὕτη τιμὴ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς βάσις διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως.

τως εξησφαλισμένων και ούχι μήπω πραγματοποιθέντων κερδῶν¹.

II.—ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΠΟΤΙΜΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΥΛΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
ΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

1. Ὡς γνωστόν, τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα διακρίνονται εἰς ὄλικά, ὧν ἡ ἀποτίμησις τυγχάνει σχετικῶς εὐχερεστέρα, καὶ εἰς ἄλλα, ἅτινα δυσκόλως ἀποτιμῶνται.

Ἡ ἀποτίμησις τῆς «ἀξίας ὑπερπροσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως» (ΑΥΕ) ἀποτελεῖ τυπικὸν παράδειγμα ἀποτιμήσεως αὐτῶν περιουσιακῶν στοιχείων².

2. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀποτίμησις τῆς συνολικῆς ἀξίας τῆς ἐπιχειρήσεως, συμπεριλαμβάνουσα καὶ τὴν ἀποτίμησιν τῆς Α.Υ.Ε., φυσικὸν εἶναι νὰ συναντᾷ ἀναλόγους δυσχερείας³.

Ἡ Α.Υ.Ε. δὲν παριστᾷ εἰμὴ μόνον τμῆμα τῆς συνολικῆς ἀξίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὡς πρὸς τὴν ἀποτίμησιν τῆς Α.Υ.Ε. δυνάμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν δύο κατευθύνσεις⁴:

Κατὰ τὴν πρώτην, ἣτις ἀποκαλεῖται καὶ ἄμεσος⁵ μέθοδος, προηγεῖται ὁ καθορισμὸς τῆς Α.Υ.Ε. καὶ ἔπεται ὁ προσδιορισμὸς τῆς συνολικῆς ἀξίας τῆς ἐπιχειρήσεως. Κατ' αὐτὴν ἐπιζητεῖται ὁ

1. Ὡς κατωτέρω ἐκτίθεται, τὴν μέθοδον ταύτην ἀκολουθοῦν παρ' ἡμῖν τόσον ὁ ν. 2190/1920 (ἄρθρ. 43 § 2) περὶ ἀνώνυμων ἐταιρειῶν ὅσον καὶ ὁ Κῶδιξ Φορολογικῶν Στοιχείων (ἄρθρ. 22).

2. Εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τῶν μεθόδων ἀποτιμήσεως τῆς Α.Υ.Ε. χρησιμοποιοῦμεν πρὸ παντὸς τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν καὶ τὴν γαλλικὴν βιβλιογραφίαν. Βλέπε *Bertrand Fain, Les fonds de Commerce*, Paris 1939. Ἐπίσης *Abdel Kerim, La clientèle commerciale où les éléments incorporels du fonds de Commerce*, Lausanne 1932. *Theodoro d'Ippolito, La valutazione delle aziende in avviamento*, Milano 1946. *Minico - Amodeo*, ἐνθ' ἀν., σελ. 77. *Alfieri V., La valutazione dell' avviamento*, in *Rivista italiana di ragioneria*, Roma 1923. Εὐρυτέραν ἀνάλυσιν ἐπὶ τῶν μεθόδων ἀποτιμήσεως τῆς Α.Υ.Ε. βλέπε εἰς τὴν ἡμετέραν μελέτην «*Ἡ ἀξία ὑπερπροσόδου τῆς ἐπιχειρήσεως*», Ἀθῆναι 1946.

3. Ὁ Ἰταλικὸς Ἀστικὸς Κῶδιξ, ἄρθρ. 2427, καθορίζει τὸν τρόπον ἀποτιμήσεως τῆς «ἀξίας ὑπερπροσόδου» μόνον ἐν περιπτώσει ἀγορᾶς. Οὕτω διαγράφει δι. «*L' avviamento può essere iscritto nell' attivo del bilancio soltanto quando è stata pagata una somma a tale titolo nell' acquisto dell' azienda alla quale si riferisce, e per un importo non superiore al prezzo pagato.*

Ἦν τι ἀλλοῦ, ὁ Κῶδιξ καθορίζει τὸν τρόπον ἀποτιμήσεως τῆς Α.Υ.Ε. ὡς ἀποτιμῆσιν τῆς ἀξίας τῆς ἀγορᾶς, ἀποτιμῆσιν τῆς ἀξίας τῆς ἀγορᾶς καὶ ἀποτιμῆσιν τῆς ἀξίας τῆς ἀγορᾶς.

4. Βλέπε καὶ *T. D' Ippolito*, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 14 ἐπ.

5. Τὴν μέθοδον ταύτην ἀκολουθεῖ καὶ ὁ *Müller*. Ὡσαύτως ἐν Ἀμερικῇ γίνεται χρῆσις τῆς ἀνωτέρω μεθόδου.

ἄμεσος καθορισμὸς τῆς Α.Υ.Ε. ὡς ἄλλου στοιχείου, στηριζομένου εἰς πρόσθετόν τι κέρδος τῆς ἀποτιμωμένης ἐπιχειρήσεως ἔναντι ἑτέρας ὁμοειδοῦς.

Διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ προσθέτου τούτου κέρδους ἐξευρίσκομεν τὴν μέσῃν ἀξίαν τῶν ὑλικῶν στοιχείων καὶ ἐπομένως καὶ τοῦ μέσου ἀπασχολουμένου κεφαλαίου. Ὑπολογίζομεν τὸν τόκον ὅστις ἀντιπροσωπεύει τὴν δικαίαν ἀμοιβὴν τοῦ τοιούτου κεφαλαίου, τὸν ὅποιον ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τὸ μέλλον¹ ἐτήσιον συνολικὸν κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐὰν ὑπάρχῃ ὑπερκέρδος, *superbenefice*, *sorga lucro*, ἢ κεφαλαιοποίησις (προεξόφλησις) τούτου ἀντιπροσωπεύει τὴν Α.Υ.Ε.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἔμμεσον μέθοδον καθορίζομεν τὴν συνολικὴν ἀξίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀφαιροῦμεν δὲ ἐκ ταύτης τὸ ποσὸν ὅπερ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν ἀξίαν τῶν ὑλικῶν στοιχείων.

* Ἄς λάβωμεν τὴν ἰσότητα :

Συνολικὴ ἀξία ἐπιχειρήσεως = Ἀξία Ὑλικῶν Στοιχείων + Α.Υ.Ε.
ἢ ἀντιστοιχῶς διὰ συμβόλων :

$$\Sigma.Α.Ε. = Α.Υ.Σ. + Α.Υ.Σ. \quad \text{καὶ}$$

$$Α.Υ.Ε. = \Sigma.Α.Ε. - Α.Υ.Σ.$$

Εἰδικώτερον, κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, ὑπολογίζεται διὰ πραγματογνωμοσύνης ἡ ἀξία τῶν ὑλικῶν στοιχείων καὶ συγκρίνεται πρὸς τὴν συνολικὴν ἀξίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, λαμβανομένην διὰ τῆς κεφαλαιοποιήσεως τῶν κερδῶν τῆς. Ἡ διαφορὰ τῆς ἀξίας κεφαλαιοποιήσεως καὶ τῆς ἀξίας τῶν ὑλικῶν στοιχείων ἀποτελεῖ τὴν Α.Υ.Ε.

ΑΙ ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ἈΜΕΣΟΙ ΚΑΙ ἘΜΜΕΣΟΙ ΜΕΘΟΔΟΙ

α) Ἀμεσοὶ μέθοδοι.

1) Μέθοδος τοῦ *Manfred Berliner*.

Ἡ οὐσία τῆς μεθόδου ταύτης συνοψίζεται εἰς τὰ κάτωθι : Ἀφαιρεῖται ἐκ τοῦ μέσου κέρδους ὁ τόκος τῶν ἀπασχολουμένων κεφαλαίων, ὡς καὶ ποσὸν ἀντιστοιχοῦν εἰς τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιχειρηματίου. Πολλαπλασιάζεται τὸ ὑπόλοιπον ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν ἄτινα θὰ ἐχρειάζετο ὁ ἀγοραστὴς διὰ νὰ καταστήσῃ ἐξ ἴσου προσοδοφόρον τὴν ἐπιχείρησιν.

Τὸ εὐρεθὲν οὕτω γινόμενον εἶναι ἡ Α.Υ.Ε.

1. Ὁ καθορισμὸς τῆς μελλούσης προσόδου ἐν γένει στηρίζεται εἰς τὴν πείραν τοῦ παρελθόντος. Πάντως δὲν εἶναι ἀνεπίτευκτος. Εἰδικώτερον ὄρα ἐν τοῖς κατωτέρω.

2) *Μέθοδος τοῦ Rétail.*

Κατ' αὐτόν, κεφαλαιοποιεῖται τὸ καθαρὸν κέρδος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐπισημοῦ προεξοφλητικοῦ ἐπιτοκίου τῆς Κεντρικῆς Τραπεζῆς. Τὸ εὐρεθὲν πρὸς ἀντιμετρεῖται ἐξ ἡμισείας μεταξὺ ἀγοραστοῦ καὶ πωλητοῦ. Ἐάν, ἐπὶ παραδείγματι, ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ διάρκεια εἶναι 9 ἔτη, τὸ ἐπιτόκιον προεξοφλήσεως 0,05, τὸ δὲ «καθαρὸν κέρδος» — ὡς τοιοῦτον δὲ ἔννοεῖ ὁ Rétail τὸ μέσον κέρδος μείον τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιχειρηματίου—30.000, τότε ἡ Α.Υ.Ε. θὰ εἶναι τὸ ἕμισυ τῆς ἀρχικῆς ἀξίας ράντας ὄρου 30.000 δρχ., διαρκείας 9 ἐτῶν καὶ ἐπιτοκίου 5%, ἦτοι :

$$A.Y.E. = \frac{30.000}{2} a \frac{(0,05)}{9} = \frac{30.000 \cdot 7,108}{2} = 106.620$$

Ἐάν ἡ διάρκεια τῆς ἐπιχειρήσεως ἦτο ἀπροσδιόριστος, τότε ἡ

$$A.Y.E. = \frac{1}{2} 30.000 a \frac{(0,05)}{\infty} = \frac{1}{2} \cdot \frac{30.000}{0,05} = 300.000$$

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ὁ Rétail φρονεῖ ὅτι εἰς τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου.

3) *Μέθοδος τοῦ Leake.*

Αἱ παρατηρήσεις τοῦ Leake συνοψίζονται εἰς τὰ κάτωθι :

α) Κατὰ γενικὸν κανόνα, ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καθιστᾷ πρόσκαιρον τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀπόλαυσιν τῶν ὑπερκερδῶν, καθ' ὅσον οὗτος τείνει νὰ ὑποβιβάσῃ τὸ ἀναμενόμενον κέρδος μέχρι τοῦ ἐπιπέδου τοῦ κανονικοῦ τόκου τῶν ἀπασχολημένων κεφαλαίων.

β) Ἡ παροῦσα ἀξία τῶν ἐκ τῆς ἡμέρας ὑπολογισμοῦ ἀπομακρυσμένων ὄρων μιᾶς ράντας—ὡς ἄλλωστε εἶναι γνωστὸν ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τῆς ἐπ' ἀνατοκισμῶν προεξοφλήσεως—βαίνει ὀλονὲν ἐλαττωμένη, καὶ δὴ ὅσον μεγαλύτερον εἶναι τὸ ἐπιτόκιον.

Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι σπουδαιότατη καὶ δικαιολογεῖ τὸν περιορισμὸν τῶν περιόδων, ἐπ' ὧν δέον νὰ στηρίζωνται οἱ ὑπολογισμοί.

γ) Εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ἡ ἐκχωρηθεῖσα πελατεία εἶναι προωρισμένη νὰ ἐξαφανισθῇ ταχέως. Τοῦτο δὲν σημαίνει βεβαίως ὅτι ὁ νέος κάτοχος δὲν θὰ ἔχῃ πελατείαν, ἀλλ' ὅτι ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς παλαιούς πελάτας θὰ ἀντικαταστήσουν νέοι, προσελκυσόμενοι ἐκ τῶν προσωπικῶν ἰκανοτήτων τοῦ νέου κατόχου, καὶ ὅτι θὰ εἶναι ἐξ ἴσου ἀπαραίτητος μία συνεχῆ προσπάθεια πρὸς διατήρησιν τῆς παλαιᾶς πελατείας. Ἴδου διατὶ ὁ Leake προτείνει νὰ θεωρηθοῦν τὰ ἐξ ἀρχικῆς πελατείας προερχόμενα κέρδη ὡς ἐλαττούμενα μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου.

Ἡ ἐλάττωσις αὕτη τῆς παλαιᾶς πελατείας ἐνισχύει ἀκόμη περισσότερο τὴν γνώμην τοῦ Leake, ὅτι θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν περιωρισμένους ἀριθμὸς ὄρων διὰ τὴν ἐπ' ἀνατοκισμῶν προεξόφλησιν.

Μαθηματικῶς ἡ μέθοδος τοῦ Leake—ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μὲς ἀριθμητικὸν παράδειγμα—συνοψίζεται εἰς τοὺς κάτωθι τύπους (1) καὶ (2):

Ἔστω συνολικὸν κέρδος		45.000
— Ἀμοιβὴ ἐργασίας ἐπιχειρηματίου	15.000	
— Τόκος κεφαλαίου	23.000	38.000
Ἐπεὶ ὑπερέκδος		7.000

Ἐὰν ληφθῇ περίοδος 10 ἐτῶν καὶ ἐπιτόκιον 10%, ἡ Α.Υ.Ε. θὰ εἶναι :

$$A. Y. E. = 7.000 \alpha \frac{(0,10)}{10} = 43.000 \quad (1)$$

Ἐὰν δὲ τὰ ὑπερέκδη θεωρηθοῦν μειούμενα κατὰ λόγον 500 δραχ. ἑτησίως καὶ ληφθῇ περίοδος 5 ἐτῶν :

$$A. Y. E. = \left(7.000 - \frac{500}{0,10} - 500 \cdot 5 \right) \alpha \frac{(0,10)}{5} + \frac{500 \cdot 5}{0,10} = 23.000 \quad (2)$$

Ἡ μέθοδος αὕτη θεωρεῖται ἡ τελειότερα τῶν ἀναφερθεισῶν προηγουμένων διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους :

1. Διότι λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ τόκος τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου.
2. Διότι λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀμοιβὴ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιχειρηματίου.
3. Διότι ὁ ἀγοραστὴς δὲν πληρώνει εἰμὴ τὴν παροῦσαν ἀξίαν τῶν ὑπερεκρδῶν (ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ τρέχοντος ἐπιτοκίου).
4. Διότι δύναται νὰ γίνῃ χρησιμοποίησις ἄλλου ἐπιτοκίου διὰ τόκον τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου καὶ ἄλλου διὰ τὴν κεφαλαιοποίησιν τῶν ὑπερεκρδῶν.
5. Διότι διὰ τῆς ἐλευθέρως μεταβολῆς τοῦ ἐπιτοκίου κεφαλαιοποιήσεως τῶν ὑπερεκρδῶν δύναται τις νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου, τοῦ ἀντιστοιχοῦντος ἐκάστοτε πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἐπιχειρήσεως.
6. Διότι ἐπιτρέπει νὰ λαμβάνῃ τις ὑπ' ὄψιν τὸν βαθμὸν σταθερότητος τῆς πελατείας (προεξόφλησις διηνεκοῦς ἢ προσκαίρου ράντας, σταθερᾶς ἢ μεταβλητῆς).

β) Ἐμμεσοὶ μέθοδοι.

Κυριωτέρα ἐκ τῶν μεθόδων τούτων εἶναι ἡ τοῦ καθηγητοῦ Schmalenbach.

Ἡ μέθοδος αὕτη συνίσταται εἰς τὸν λογισμὸν τῆς ἀξίας ἀντικαταστάσεως τῶν ὑλικῶν στοιχείων τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὴν κεφαλαιοποίησιν τοῦ μέσου κέρδους τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ὡς μέσον κέρδος θεωρεῖται τὸ εἰς τὸ μέλλον πιθανῶς ἐπιτευχθισόμενον. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο τούτων ποσῶν ἐξευρίσκεται ἡ Α.Υ.Ε.

Ὁ καθηγητὴς *Schmalenbach* θεωρεῖ τὸ μέλλον κέρδος ὡς ὄρον ράντας σταθερᾶς διηνεκοῦς.

Ἐστω ἡ ἀξία ἀντικαταστάσεως τῶν ἐνσωμάτων 8.000.000—
Τὸ δὲ προβλεπόμενον κέρδος 1.000.000—

Ἡ ἀρχικὴ ἀξία πρὸς 10% τῆς διηνεκοῦς ράντας ὄρου 1.000 000

$$\text{ἔσεται } \frac{A}{i} = \frac{1.000\ 000}{0,10} = 10\ 000.000$$

ὅπου Α — ἐτήσιος ὄρος ἢ ἐτήσια κέρδη
i — ἐπιτόκιον.

Ἡ ἀρχικὴ αὕτη ἀξία ὑπερβαίνει κατὰ 2.000.000 τὴν ἀξίαν τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἐνσωμάτων. Ἡ διαφορὰ αὕτη, κατὰ τὸν *Schmalenbach*, εἶναι καρπὸς τῆς καλῆς ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Δεδομένου ὅμως ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς θὰ εἴκναι νὰ μειώσῃ τὸ οὕτω προερχόμενον ὑπερκέρδος, ὁ ἀνωτέρω ὑποστηρίζει ὅτι θὰ πρέπει νὰ λαμβάνεται τὸ ἥμισυ τῆς ἐξευρεθείσης διαφορᾶς (ἦτοι 1.000 000) διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς Α.Υ.Ε.

Οὕτω ἡ συνολικὴ ἀξία τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ ἰσοῦται μὲ τὴν ἀξίαν ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐνσωμάτου ἐνεργητικοῦ σὺν τῇ Α.Υ.Ε, ἦτοι θὰ ἰσοῦται :

$$\mu\epsilon\ 8.000\ 000 + 1.000\ 000 = 9.000\ 000.$$

Ἡ θὰ προκύπτῃ ὡς μέσος ἀριθμητικὸς ὄρος τῆς ἀξίας ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐνσωμάτου ἐνεργητικοῦ καὶ τῆς ἀρχικῆς ἀξίας τῆς ὡς ἄνω διηνεκοῦς ράντας, διὰ δύο, ἦτοι :

$$\frac{8.000.000 + 10.000.000}{2} = 9.000.000.$$

Ἐνταῦθα παρατηρητέον ὅτι ἡ ἀξία ἀντικαταστάσεως τῶν ἐνσωμάτων δυνατὸν νὰ διαφέρῃ τῆς ἀντιστοίχου λογιστικῆς ἀξίας των (ἦτοι τῆς λογιστικῆς ἀπεικονιζομένης).

Ἐπομένως, ἐὰν μία ἐπιχείρησις ἐμφανίσῃ εἰς τὸν ἰσολογισμὸν τῆς τὰ ἐνσώματα στοιχεῖα εἰς λογιστικὴν ἀξίαν ἐλάσσονα τῆς ἀντικαταστάσεως, θὰ προβαίῃ βεβαίως εἰς ἀποσβέσεις, ἐπὶ τοῦ λογιστικοῦ τούτου μεγέθους, ἄρα εἰς μικροτέρας ἀποσβέσεις, καὶ θὰ ἐμφανίσῃ κέρδος μείζον τοῦ πραγματικοῦ.

Συνεπῶς, πρέπει, κατὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ μέσου κέρδους, νὰ ἐλαττώσωμεν τοῦτο κατὰ τὸ ἀντίστοιχον ποσὸν τῶν ἐπὶ ἐλαττον ἐτησίων ἀποσβέσεων.

Οὕτω: ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ἀξία τῶν στοιχείων κατὰ τὰς λογιστικὰς ἐγγραφὰς καὶ ἡ « τιμὴ ἀντικαταστάσεως » τούτων ἔχουν ὡς κάτωθι:

	Ἀξία ἐν τοῖς βιβλίοις	Τιμὴ ἀντικαταστάσεως
Γήπεδα	300.000	500.000
Οἰκοδομαὶ	600.000	1.600.000
Μηχανήματα	500.000	2.000.000
Ἐμπορεύματα	3 500 000	3.500.000
Ἄετρα στοιχεῖα	400.000	400.000
	<u>5.300.000</u>	<u>8.000.000</u>

Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὸ μέσον ποσοστὸν ἀποσβέσεως τῶν μὲν οἰκοδομῶν εἶναι 3%, τῶν δὲ ἐργαλείων 10%, ὀφείλομεν νὰ προβλέψωμεν καὶ τὰς ἐξῆς συμπληρωματικὰς ἀποσβέσεις:

Οἰκοδομαὶ	3%	ἐπὶ	1.000.000 =	30.000
Μηχανήματα	10%	ἐπὶ	1.500.000 =	<u>150 000</u>
				180.000

Τὸ δὲ πρὸς κεφαλαιοποίησιν κέρδος θ' ἀνέρχεται εἰς:

$$1.000.000 - 180.000 = 820.000$$

Καὶ ἡ ἀξία τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ εἶναι:

$$\frac{8.200.000 + 8.000.000}{2} = 8.100.000$$

ἢ καὶ ἄλλως:

$$820.000 \cdot \frac{(0,10)}{\infty} = \frac{820.000}{0,10} = 8.200.000$$

$$\frac{8.200.000 - 8.000.000}{2} = 100.000$$

$$100.000 + 8.000.000 = 8.100.000$$

Ἡ ὑφ' ἡμῶν προτεινομένη μέθοδος ἀποτιμῆσεως

Ἐπειδὴ κοινόν, ἴσως, μειονέκτημα τῶν ὡς ἄνω μεθόδων εἶναι ὁ αὐθαίρετος τρόπος καθορισμοῦ τῆς διαρκείας τῆς ράντας τῆς προεξοφλοῦσης τόσον τὰ κέρδη ὅσον καὶ τὰς ἀποσβέσεις, ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι θὰ ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ μέ-

σ η ς ζ ω η ς, τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ νὰ ὑποδείξωμεν τὸν τρόπον τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀνωτέρω μέσης ζωῆς, ἐφ' ἧς καὶ μόνον θὰ ἔδει νὰ στηριχθῆ ὅσον ὁ χρόνος τῆς κεφαλαιοποιήσεως τῶν κερδῶν ὅσον, ἀντιστοιχῶς, καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀποσβέσεως, ἰδίᾳ τῆς Α.Υ.Ε.

Βεβαίως ἡ μέθοδός μας προαπαιτεῖ τὰς κατωτέρω ἐπεξηγήσεις :

1) Ὡς μέσην ζωὴν, κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν ἀναλογιστῶν, θὰ θεωρήσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, τὸν ὁποῖον θὰ ζήσωσι πᾶσαι αἱ (l_x) ἐπιχειρήσεις, αἱ ἔχουσαι τὴν αὐτὴν ἡλικίαν μὲ τὴν ἐρευνωμένην, καταταναεμόμενον ἐξ ἴσου εἰς τὰς (l_x) ἐπιχειρήσεις.

1. Ἡ ὀλλανδικὴ Ἐπιθεώρησις «De Elecktriker» (Ἰούνιος 1949) ἐδημοσίευσεν ἑνδιαφέρουσαν ἐρευναν ἐπὶ τῆς θνησιμότητος τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ λιανικοῦ ἐμπορίου εἰς τὰς Η.Π.Α. καὶ τὰς Κάτω Χώρας.

Εἰς Η.Π.Α. τὰ 83% τῶν νέων παντοπωλείων τῶν ἱδρυθέντων μεταξὺ 1918 καὶ 1929 διελύθησαν μετὰ πάροδον ὀλίγων μηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1932 ἕως τὸ 1940 εἰς Κάτω Χώρας, τὰ 40% τῶν παντοπωλείων ἐπίσης ἔκλεισαν. Εἰς τὸ Βέλγιον ἡ μέση θνησιμότης τῶν ἐπιχειρήσεων διατροφῆς εἶναι 10%. Εἰς τὴν τελευταίαν μάλιστα χώραν αἱ στατιστικαὶ ἀπέδειξαν ὅτι τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἱδρύσεως εἶναι καὶ τὰ πλέον ἐπικίνδυνα. Ὑποστηρίζουν δὲ ὅτι ἐπὶ τριῶν ἐπιχειρήσεων συνήθως κλείει ἡ μία κατὰ τὸ ἴσον ἔτος λειτουργίας τῆς.

Ἐπίσης αἱ στατιστικαὶ τονίζουν τὰ αἷτια τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν εἰς τὴν διάλυσιν μιᾶς ἐπιχειρήσεως λιανικοῦ ἐμπορίου, ὡς καὶ τὸ ποσοστὸν ἐπιδράσεως ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Ταῦτα διακρίνονται εἰς ἑσωτερικὰ καὶ ἑξωτερικὰ.

I. Τὰ ἑσωτερικὰ αἷτια ἀνέχονται εἰς 79 %

*Ἦτοι :	α) Ἡ ἔλλειψις κεφαλαίου	ἐπιδρᾶ	κατὰ 37,2 %
	β) Ἡ ἀνικανότης	»	» 31,4 %
	γ) Ἡ ἔλλειψις πείρας	»	» 4,9 %
	δ) Αἱ ὑπερβολικαὶ χορηγήσεις πιστώσεων ἐπιδρῶν	»	» 2,1 %
	ε) Ὁ δόλος	ἐπιδρᾶ	» 1,7 %
	στ) Ἡ ἀμέλεια	»	» 0,9 %
	ζ) Οἱ προσωπικοὶ παραλογισμοὶ	ἐπιδρῶν	» 0,5 %
	η) Ἡ κερδοσκοπία	ἐπιδρᾶ	» 0,5 %

II. Τὰ ἑξωτερικὰ αἷτια ἀνέχονται εἰς 21 %

*Ἦτοι :	α) Ἡ ἀνωτέρα βία	ἐπιδρᾶ	κατὰ 15,6 %
	β) Ὁ ἀνταγωνισμὸς	»	» 3,9 %
	γ) Αἱ πτωχεύσεις χρεωστῶν	ἐπιδρῶν	» 1,5 %

*Ἐν Ἰταλίᾳ προκειμένου περὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν παρατηρεῖται ὅτι ἡ πιθανὴ ζωὴ τούτων κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ἱδρύσεώς των ὑπολογίζεται εἰς 7 περίπου ἔτη. Βλ. *Giulio Carpodaglio*, Storia di un investimento di capitale, Milano 1949, σελ. 59 ἐπ.

*Ἐπίσης βλ. καὶ Δελτίον (1947—1952) τῆς «Camera di Commercio, Industria e Agricoltura di Roma (Ufficio Statistica)». Εἰς Andamento dei protesti cam- biari e dei fallimenti in provincia di Roma e nelle regioni d' Italia. Εἰς τοῦτο ἐμφαίνονται αἱ κατ' ἔτος καὶ κατὰ περιοχὰς πτωχεύσεις ἐπιχειρήσεων, τόσοσιν τῶν ἀπο-

Ὁ μαθηματικὸς τύπος ὁ δίδων τὴν μέσην ζωὴν εἶναι :

$$\frac{1}{2} + \frac{l_{x+1} + l_{x+2} + \dots + l_w}{l_x}$$

2) Ἐφ' ὅσον εἰσάγομεν τὴν ἔννοιαν τῆς μέσης ζωῆς τῶν ἐπιχειρήσεων, θὰ πρέπει νὰ καθορίσωμεν τὰ χρονικὰ σημεῖα τῆς ἐνάρξεως καὶ τοῦ τέρατος τῆς ζωῆς τούτων, κατὰ τὰ κρατοῦντα καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων (γεννήσεως - θανάτου).

Καὶ ὡς ἔναρξις μὲν δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ ἰδρύσις πάσης νέας ἐπιχειρήσεως, ὡς θάνατος δὲ ἡ διάλυσις πάσης τοιαύτης. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἰδρύσεως καθορίζεται καὶ ἡ ἡλικία τῆς ἐπιχειρήσεως.

Οὕτω θὰ δυνάμεθα, θέτοντες ὑπὸ παρατήρησιν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἐπιχειρήσεων ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κλάδου, νὰ προβῶμεν εἰς τὴν κατασκευὴν πινάκων διδόντων τὰ l_x, l_{x+1}, \dots, l_w τῶν ἐπιχειρήσεων.

3) Μετὰ τὴν κατασκευὴν τῶν πινάκων τῶν διδόντων τὸν κατὰ ἡλικίας ἀριθμὸν ζωσῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι εὐχερῆς ἢ εὐρεσις τῆς μέσης ζωῆς δοθείσης ἐπιχειρήσεως, μὲ ὠρισμένην ἡλικίαν, βάσει τοῦ προαναφερθέντος τύπου τῆς μέσης ζωῆς.

§ 3.—Κανόνες ἀποτιμήσεως.

Ἡ ἀποτίμησις διενεργεῖται βάσει διαφόρων κανόνων οἵτινες πηγάζουν :

α) Ἐκ τῆς θεωρίας.

β) Ἐκ τῆς πράξεως.

μικῶν ὅσον καὶ τῶν ἐταιρικῶν. Οὕτω, γνωστοῦ ὄντος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατὰ περιοχὴν καὶ κατὰ κατηγορίαν ἐπιχειρήσεων, δυνάμεθα νὰ ἐξεύρωμεν τὴν θνησιμότητα τούτων. Τὸ ὡς ἄνω Δελτίον ἐμφανίζει τὰς κάτωθι πτωχεύσεις καθ' ἄλλην τὴν Ἰταλίαν μετεξῆ 1947—1952 :

	Ἀτομικαὶ	Ἐταιρεῖαι
1947	818	72
1948	668	186
1949	1051	195
1950	1507	276
1951	2624	101

Καὶ παρ' ἡμῖν βάσει στοιχείων παρεχομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους πρωτοδικείων ἤρχισε νὰ καταρτίζεται στατιστικὴ πτωχεύσεων ἐπιχειρήσεων, τόσον κατὰ περιοχὰς ὅσον καὶ κατ' εἶδος καὶ κατὰ νομικὴν μορφήν.

Κατὰ ταῦτα διακρίνομεν τὴν *θεωρητικὴν* ἢ *ἐπιστημονικὴν* καὶ τὴν *ἐφηρμοσμένην* ἀποτιμητικὴν.

Ἡ *θεωρητικὴ* ἀποτιμητικὴ στηρίζεται εἰς διαφόρους, ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ ἐξενεχθείσας, θεωρίας, τῶν ὁποίων αἱ πηγαὶ ἀνευρίσκονται εἰς τὰ ἐπίπεδα τῆς Οἰκονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς Λογιστικῆς. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐφηρμοσμένη ἀποτιμητικὴ ἐδράζεται ἐπὶ τῆς κειμένης ἐκάστοτε καὶ ἐκασταχοῦ οἰκονομικῆς, ἐν γένει, νομοθεσίας, καὶ δὴ :

- α) Τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου
- β) Τοῦ Ἀγορανομικοῦ Δικαίου
- γ) Τοῦ Φορολογικοῦ Δικαίου.

Οἴκοθεν προκύπτει ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποτιμητικὴ διαρκῶς διαναίγει ὁδοὺς καὶ ἐπιδραῖ ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς κειμένης νομοθεσίας.

Ι.—Η ΑΠΟΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΝ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ

Αὕτη ἐρείδεται ἐπὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ ἐξενεχθεισῶν θεωριῶν, δι' ὃ καὶ κρίνομεν σκόλιμον ὅπως ἀναπτύξωμεν ἐνταῦθα τὰς κυριωτέρας ἐκ τούτων :

α) *Θεωρία τοῦ στατικοῦ ἰσολογισμοῦ* (Nicklisch. Schär).

Κατ' αὐτήν, ὁ ἰσολογισμὸς ἀποτελεῖ μίαν, καθ' ὠρισμένην στιγμὴν, εἰκόνα τῆς περιουσίας καὶ ἀντιστοίχως τοῦ παθητικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἀποτίμησις τῶν στοιχείων τοῦ ἰσολογισμοῦ κατὰ τὴν ὡς ἄνω θεωρίαν γίνεται εἰς τὴν *τιμὴν κτήσεως* τούτων, ὅπως ἐπίσης καὶ αἱ ἀποσβέσεις ὑπολογίζονται ἐπὶ τῆς τιμῆς κτήσεως τῶν ἀκινήτων. Ὁ στατικὸς ἰσολογισμὸς (statische Bilanz) ἀποβλέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν προσδιορισμὸν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν μεταβολῶν τῶν στοιχείων τοῦ ἰσολογισμοῦ, ὑπολογιζομένων βάσει τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας τούτων. Δευτερευόντως καὶ διὰ τῆς συγκρίσεως δύο διαδοχικῶν ἰσολογισμῶν διὰ τοῦ στατικοῦ ἰσολογισμοῦ ἐπιδιώκεται ἡ ἐξεύρεσις τοῦ ἀποτελέσματος. Εἰς πλείστας φορολογικὰς νομοθεσίας συναντῶμεν τὴν υἱοθέτησιν τῶν ἀρχῶν τοῦ στατικοῦ ἰσολογισμοῦ.

β) *Θεωρία τοῦ δυναμικοῦ Ἰσολογισμοῦ* (dynamische Bilanz) τοῦ E. Schmalenbach¹.

Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ θεωρίαν, βάσει τοῦ στατικοῦ ἰσολογισμοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀποτίμησιν τῆς συνολικῆς

1. Εἰς E. Schmalenbach, Dynamische Bilanz, 10η ἔκδ., Bremen 1948.

ἀξίας τῆς ἐπιχειρήσεως, δεδομένου ὅτι κατ' αὐτὸν προσδιορίζεται ἡ ἀξία ἑνὸς ἐκάστου περιουσιακοῦ στοιχείου λαμβανομένου κερωρισμένου. Τοῦτο ὅμως, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ δυναμικοῦ ἰσολογισμοῦ (*dynamische Bilanz*), δὲν εἶναι ὀρθόν, καθ' ὅσον ἡ συνολικὴ περιουσία τελοῦσα ἐν λειτουργίᾳ εἶναι τελείως διάφορος τῆς ἀξίας τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων τῶν ἀπαρτιζόντων ταύτην. Ἡ τεχνικῶς ὀργανωμένη ὁλότης τῶν περιουσιακῶν στοιχείων προσδίδει κερδοφόρον ἱκανότητα—τὴν λεγομένην λειτουργικὴν ἀξίαν—ἣτις ὡς τοιαύτη λαμβάνεται καὶ ἐκτιμᾶται αὐτοτελῶς καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ἀξίας τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων ἅτινα ἀπαρτίζουν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ὁλότητα. Οὕτω ὁ Schmalenbach ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀξία τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι συνάρτησις τῶν κερδῶν ἅτινα ἐπιτυγχάνει, δηλαδὴ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀποδοτικότητός της. Ἐπιχειρήσεις ἀνευ πωλήσεων—λέγει—οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει, ἀλλ' ἀποτελεῖ σωρὸν λίθων καὶ σιδήρων. Τούτων ἕνεκα διὰ τῆς Λογιστικῆς θὰ ἔδει νὰ ἐπιδιώκεται πρωτίστως ὁ προσδιορισμὸς καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν κερδῶν. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ δυναμικοῦ ἰσολογισμοῦ, δὲν ὑφίσταται περίπτωσις περιοδικῆς ἀποτιμῆσεως τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ, διότι ταῦτα τυγχάνουν προσωρινὰ καὶ ἀποτελοῦν ἐκκρεμῆ κονδύλια, ἅτινα τελικῶς ἐνσωματοῦνται εἰς τὸν Λογαριασμὸν τῶν Ἀποτελεσμάτων. Ἄρα, κατ' αὐτόν, πρῶτεύουσαν θέσιν κατέχει ὁ λογαριασμὸς Κερδοζημιῶν, παράρτημα τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ὁ ἐτήσιος Ἴσολογισμὸς.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν ἀνωτέρω ὁ Schmalenbach ὑπογραμμίζει τὸ γεγονός ὅτι χρονικῶς αἱ πάσης φύσεως ἀναλώσεις (δαπάναι) δὲν συμπίπτουν πάντοτε μὲ τὰς ἀντιστοίχους χρηματικὰς καταβολὰς, τὰ ἐν γένει οἰκονομικὰ ἐπιτεύγματα ἢ ἔσοδα μὲ τὰς χρηματικὰς εἰσπράξεις, ἀλλὰ καὶ αἱ εἰσπράξεις μὲ τὰς πάσης φύσεως πληρωμάς. Πολλάκις μάλιστα ἡ ἔλλειψις τῆς τοιαύτης χρονικῆς ἀντιστοιχίας δύναται νὰ ἐκτείνεται καὶ πέραν τῶν χρονικῶν ὁρίων τῆς μιᾶς ἢ καὶ περισσοτέρων λογιστικῶν χρήσεων. Τὸ γεγονός καὶ μόνον τοῦτο, παρατηρεῖ ὁ Schmalenbach, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἰσολογισμὸς περιέχει προσωρινὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν δὲν δύναται νὰ κριθῆ τὸ ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως. Πράγματι, ἐξετάζοντες τὰ κονδύλια ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ ἑνὸς ἰσολογισμοῦ ἐπισημαίνομεν τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀνωτέρω τριπλοῦ ἑτεροχρονισμοῦ. Οὕτω εἰς μὲν τὸ ἐνεργητικὸν ἐμφανίζονται:

- α) Πληρωμαὶ αἵτινες εἰς τὸ μέλλον θὰ μετατραποῦν εἰς εἰσπράξεις (χορήγησις δανείου, ὅπερ θὰ εἰσπραχθῆ μελλοντικῶς).

- β) Πληρωμαί αιτινες εις τὸ μέλλον θὰ μετατραποῦν εἰς κόστος (π.χ. ἀγορασθεῖσαι καὶ μὴπω ἀναλωθεῖσαι πρῶται ὕλαι).
- γ) Ἔσοδα οἰκονομικὰ μὴ μετατραπέντα εἰσέτι εἰς εἰσπράξεις (π.χ. ἀποθέματα προϊόντων).
- δ) Ἔσοδα οἰκονομικὰ, ἅτινα μελλοντικῶς θὰ μετατραπῶσι εἰς κόστος (π.χ. ἰδιοκατασκευαὶ αιτινες μελλοντικῶς θὰ ἀποσβεσθῶσι).
- ε) Διαθέσιμα χρηματικὰ μέσα.

Εἰς δὲ τὸ παθητικὸν ἐμφανίζονται :

- α) Εἰσπράξεις χρηματικαί, αιτινες μελλοντικῶς θὰ μετατραποῦν εἰς ἔσοδα (π.χ. προεἰσπραχθέντα ἐνοίκια, προκαταβολαὶ πελατῶν ἔναντι παραγγελιῶν κ.ο.κ.).
- β) Εἰσπράξεις χρηματικαί, αιτινες μελλοντικῶς θὰ μετατραποῦν εἰς πληρωμὰς (π.χ. σύναψις χρηματικοῦ δανείου).
- γ) Κόστος ὄπερ μελλοντικῶς θὰ μετατραπῆ εἰς πληρωμὰς (ὀφειλόμενα ἡμερομίσθια ἢ ἐν γένει ὀφειλόμενα δαπάναι) κ.ο.κ.

Διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ἀποτελέσματος ἐν περιπτώσει σταθερότητος τιμῶν ὁ Schmalenbach χρησιμοποιεῖ τὴν τιμὴν κτήσεως διὰ τὴν ἀποτίμησιν τῶν στοιχείων τοῦ κόστους καὶ τὴν τιμὴν πωλήσεως διὰ τὴν ἀποτίμησιν τῶν ἐν γένει ἐσόδων. Ὅσάκις ὑφίσταται ἐν τῇ ἀγορᾷ διακύμανσις τιμῶν τῶν ἀγαθῶν ὁ Schmalenbach ὑποδεικνύει τὴν χρησιμοποίησιν τῶν λεγομένων χρονικῶν τιμῶν, αιτινες, κατ' αὐτόν, εἶναι δύο εἰδῶν: χρονικαὶ τιμαὶ ὀλοκλήρου τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ χρονικαὶ τιμαὶ μεμονωμένων στοιχείων τῆς ἐπιχειρήσεως, ἅτινα εἶναι συνδεδεμένα μετὰ ταύτης. Καὶ ἂν μὲν τὰ μετὰ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος κατ' ἰδίαν στοιχεῖα δὲν ἔχουν αὐτοτελῆ ἀξίαν, τότε αἱ χρονικαὶ αὗται τιμαὶ ἔχουν πλασματικὸν χαρακτήρα, ἐνῶ ἐὰν πρόκειται περὶ μὴ συνδεδεμένων μετὰ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος στοιχείων αἱ καθ' ἕκαστον αὗται τιμαὶ καλοῦνται γνήσια.

Ἀμφότεραι αἱ ὡς ἄνω πλασματικαὶ καὶ γνήσια τιμαὶ δύνανται νὰ ἀναφέρονται εἰς τὸν χρόνον ἐπανακτίσεως ἢ ἀναπαραγωγῆς ἢ εἰς τὸν χρόνον ἐκποιήσεως.

Ἐν περιπτώσει μεταβολῶν τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος ὁ Schmalenbach προβλέπει τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῆς ἀξίας τῶν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ βάσει τοῦ ὕψους τοῦ τιμαριθμοῦ κατὰ τὰς ὑπὸ κρίσιν περιόδους.

γ) *Θεωρία τοῦ ὀργανικοῦ Ἱσολογισμοῦ (organische Bilanz)* τοῦ F. Schmidt¹.

Κατ' αὐτήν, ὡς ἤδη ἐτονίσθη—κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀποτιμήσεως βάσει τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως—τὸ κέρδος ἀποτελεῖ τὴν ἐν δεδομένῃ στιγμῇ διαφορὰν μεταξὺ τιμῆς πωλήσεως καὶ τιμῆς ἐπανακτήσεως ἀγαθοῦ τινος. Οὐσιαστικῶς, λοιπόν, ἐφ' ὅσον συγκρίνονται κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἡ τιμὴ πωλήσεως καὶ ἡ τιμὴ ἐφοδιασμοῦ τοῦ αὐτοῦ εἶδους, εὐρισκόμεθα πρὸ ἀντιπαραθέσεως ποσοτήτων καὶ οὐχὶ τιμῶν. Δεδομένου δὲ ὅτι κατὰ τὸν λογισμὸν ποσοτήτων τὸ οἰκονομικὸν κύκλωμα ἀκολουθεῖ τὴν γνωστὴν πορείαν: πρᾶγμα-χρῆμα-πρᾶγμα, ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ἡ ἐπιχείρησις τότε μόνον ἀποκομίζει κέρδη ὅταν διὰ τῶν ὑπ' αὐτῆς πωλουμένων ποσοτήτων ἀγαθῶν δύναται νὰ ἐπαναποκτήσῃ ἀγαθὰ περισσότερα.

Κατὰ τὸν Schmidt, ἡ ἐπιχείρησις δρᾷ ἐν τῇ ἀγορᾷ μεθ' ἧς εὐρίσκειται ὀργανικῶς συνδεδεμένη. Ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐφοδιάζεται τοὺς ἐν γένει συντελεστὰς τῆς παραγωγῆς, ἐκ δὲ τῆς κοινωνικῆς ζήτησεως κατευθύνεται ὀλόκληρος ἡ παραγωγικὴ καὶ συναλλακτικὴ αὐτῆς δραστηριότης. Ἴδου διατί, λέγει ὁ Schmidt, θὰ ἔδει νὰ προσανατολιζέται πρὸς τὰς τρεχούσας τιμὰς.

Διὰ τῆς θεωρίας του ὁ Schmidt ὑποστηρίζει ὅτι διὰ τῆς διανομῆς πραγματικῶν καὶ οὐχὶ ὀνομαστικῶν κερδῶν διατηρεῖται ἡ ἀκεραιότης τῆς παραγωγικῆς δυναμικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις τελικῶς διαφυλάττει καὶ τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ κοινωνικῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως.

Ὁ Schmidt ἐπίσης τονίζει καὶ τὸν παράγοντα τῆς τεχνικῆς προόδου, ὅστις ὠθεῖ συνεχῶς εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ βάσει τοῦ ὁποίου αἱ ἀπαιτηθῆσόμενα διὰ τὴν ἀναπαραγωγὴν ἀναλώσεις τείνουν εἰς συνεχῆ μείωσιν.

Τούτων ἔνεκα ὑποστηρίζει ὅτι ἡ τιμὴ ἀναπαραγωγῆς δέον νὰ ὑπολογίζεται ἐκ τοῦ λόγου τούτου μὲ κόστος μειωμένον.

Περαιτέρω ὁ Schmidt παρατηρεῖ ὅτι ὁ ὑπ' αὐτοῦ προτεινόμενος λογισμὸς ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διατήρησιν βαθμοῦ ρευστότητος ἀμεταβλήτου εἰς τὴν ἐπιχείρησιν. Πράγματι, ἐν ἡ περιπτώσει μειοῦνται αἱ τιμαὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἡ ἀποτίμησις γίνεται βάσει τῆς τιμῆς κτήσεως συσσωρεύονται εἰς τὴν ἐπιχείρησιν χρηματικὰ μέσα πλείονα τῶν ἀναγκασιούτων διὰ τὴν ἐπαναπόκτησιν τῶν ἐν

1. Εἰς F. Schmidt, Die Organische Tageswertbilanz, Leipzig 1939.

γένει ἀναλωθέντων στοιχείων τοῦ κόστους. Τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς συμβαίνει εἰς περιόδους ἀνατιμήσεων. Ἀποκλεισμένων οὕτω τῶν μεταβολῶν τοῦ ὕψους τῆς ρευστότητος διατηρεῖται καὶ ἡ ἀπαραιτήτος ἰσορροπία μεταξὺ ταμείου καὶ ἀπαιτήσεων ἀφ' ἑνὸς καὶ ὑποχρεώσεων ἐν γένει ἀφ' ἑτέρου, ὅποτε καὶ ἐν περιπτώσει ὑποτιμήσεως τοῦ νομίσματος οὐδεὶς κίνδυνος διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ὑφίσταται, δεδομένου ὅτι ἡ προκαλουμένη ἐκ τοῦ χρηματικοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς ζημίας καλύπτεται ἐκ τοῦ κέρδους τοῦ πραγματοποιουμένου ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου σκέλους τοῦ χρηματοοικονομικοῦ τῆς παθητικοῦ.

δ) *Θεωρία τοῦ ὀνομαστικοῦ Ἰσολογισμοῦ* (W. Rieger).

Κατ' αὐτὴν ὁ ἰσολογισμὸς σκοπὸν ἔχει νὰ προσδιορίσῃ τὴν εἰς χρηματικὰς μονάδας ἐπελθούσαν μεταβολὴν τῆς περιουσίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ ὀνομαστικὸς ἰσολογισμὸς (Nominale Bilanz) θεωρεῖ ὅτι τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα δὲν ἔχουν ἄλλην, πλὴν τῆς ἐν τῷ ἰσολογισμῷ, ἀξίαν, ἐκπεφρασμένην εἰς χρῆμα καὶ ὅτι ὁ κίνδυνος διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ἄρχεται ἀπὸ τῆς μετατροπῆς τοῦ χρήματος εἰς πάσης φύσεως περιουσιακὰ στοιχεῖα. Παρὰ ταῦτα, διὰ τῆς ἀνωτέρω θεωρίας ὑποστηρίζεται ὅτι μόνον κατὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξευρίσκειται τὸ προκῆψαν ἀποτέλεσμα διὰ τῆς συγκρίσεως μεταξὺ τῆς ἀρχικῆς εἰσφορᾶς χρήματος καὶ τοῦ τελικῶς ἀποκομισθέντος τοιούτου καὶ ὅτι ὁ ἐκάστοτε συντασσόμενος, βάσει τῆς τιμῆς κτήσεως, ἰσολογισμὸς ἀποτελεῖ μίαν ἐνδιάμεσον κατάστασιν τῆς μήπω ληξάσης ἐπιχειρηματικῆς ζωῆς. Ἡ αὐτὴ θεωρία ὑποστηρίζει ὅτι ἐν περιπτώσει νομισματικῆς ὑποτιμήσεως δέον νὰ συντάσσεται νέος ἰσολογισμὸς, ὅστις καὶ ν' ἀποτελῇ τὴν βᾶσιν τῶν περαιτέρω ὑπολογισμῶν.

II.—Η ΑΠΟΤΜΗΤΙΚΗ ΕΝ ΤΗ ΠΡΑΞΕΙ

Ἀποτιμήσεις βάσει τῶν κανόνων τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Φορολογικοῦ Δικαίου.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 43 §1 ἐδάφ. α' τοῦ Ν. 2190/1920 περὶ Α.Ε. καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἡμετέρας φορολογικῆς νομοθεσίας καὶ προκειμένου νὰ διασφαλισθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀληθείας τοῦ ἰσολογισμοῦ καθορίζονται ὠρισμένοι κανόνες ἀποτιμήσεως. Οὗτοι συνοψίζονται ὡς ἀκολούθως¹:

1. Βλ. ἀναλυτικῶς εἰς *Ι. Χρυσοκέρη*. Ἡ Λογιστικὴ ἐμπορικῶν Ἐταιρειῶν, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 157 ἐπ.

Κανόνες Ἐμπορικοῦ Δικαίου

Τὰ ἐν γένει π ά γ ι α δὲν δύ-
νανται ν' ἀναγράφονται εἰς τιμὴν
ἀνωτέραν τῆς ἀποκτήσεως ἢ κατα-
σκευῆς των, ἠΰξημένην διὰ τῶν
δαπανῶν βελτιώσεως καὶ μειωμέ-
νην διὰ τῶν κατὰ τὸ παρὸν ἄρθρον
ἀποσβέσεων.

Τὰ ἐν γένει κ υ κ λ ο φ ο-
ρ ι α κ ά, ἤτοι τὰ χρεώγραφα καὶ τὰ
ἐμπορεύματα, δὲν δύναται ν' ἀνα-
γράφονται εἰς τιμὴν μεγαλυτέραν
τῆς τιμῆς τῆς ἀποκτήσεως, ἢ τῆς
κατασκευῆς αὐτῶν, πλὴν ἐὰν ἡ τιμὴ
αὕτη εἶναι ἀνωτέρα τῆς τρεχούσης
κατὰ τὸ κλεισίμον τοῦ ἰσολογισμοῦ
τιμῆς π ά ν τ ω ν τῶν χρεωγρά-
φων καὶ τῶν ἐμπορευμάτων, ὑπο-
λογιζομένων σ υ ν ο λ ι κ ῶ ς, ὅποτε
ταῦτα δὲν δύναται ν' ἀναγράφων-
ται εἰς τιμὴν μεγαλυτέραν τῆς ἐν
λόγῳ τρεχούσης συνολικῆς τιμῆς
(ἄρθρον 43 § 1 ἐδάφ. α' τοῦ Ν.
2190/1920).

Κανόνες φορολογικοῦ δικαίου

Τὰ π ά γ ι α κατὰ τὸ ἄρθρ. 22
§ 7 τοῦ Κ.Φ.Σ. ἀναγράφονται μὲ
τὴν τιμὴν κτήσεως προσηυξημένην
κατὰ τὰς δαπάνας βελτιώσεως καὶ
μειωμένην κατὰ τὰς νομίμους ἀπο-
σβέσεις.

Τὰ ἄ ὕ λ α π ά γ ι α ἀποσβέν-
νυνται μόνον ἐφ' ὅσον ἐκτήθησαν
ἐξ ἀγορᾶς ἢ εἰσφορᾶς (προκειμένου
περὶ ἐταιρειῶν).

Τὰ ἔξοδα ἐγκαταστάσεως¹ εἶναι
ἀποσβέσιμα (ἄρθρ 35 Ν.Δ. 3323/
1955).

Κατὰ τὸ ἄρθρ. 22 τοῦ Κ.Φ.Σ.
«Τὰ ἐμπορεύσιμα περιουσιακὰ στοι-
χεῖα ἀποτιμῶνται εἰς τὴν ἀπογραφὴν
ἕκαστον τούτων δ ι α κ ε κ ρ ι-
μ έ ν ω ς, μὲ τὴν τιμὴν κτήσεως
ἐφ' ὅσον αὕτη εἶναι μικροτέρα τῆς
τρεχούσης ἢ μὲ τὴν τρέχουσαν τι-
μὴν ἐφ' ὅσον αὕτη εἶναι μικροτέρα
τῆς τιμῆς κτήσεως. Ὡς τιμὴ κτή-
σεως τῶν ἐμπορευμάτων λογίζεται
ἡ τιμὴ ἀγορᾶς πλέον τῶν ἐξόδων
ἀποκτήσεώς των, μείον τὰς ἐκπτώ-
σεις, ὡς τρέχουσα δὲ τιμὴ νοεῖται
ἐκείνη εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἐπιχειρη-
ματίας δύναται ν' ἀγοράσῃ τὸ ἐμπο-
ρεύσιμον στοιχεῖον κατὰ τὴν ἡμέ-
ραν τῆς ἀπογραφῆς. Ὡς πρὸς τὸν
ὑπολογισμὸν τῆς τιμῆς κτήσεως δύ-
νεται ν' ἀκολουθῆται οἰαδήποτε
παραλλαγὴ ταύτης, ἀρκεῖ αὕτη νὰ
ἐφαρμόζεται παγίως.

1. Ἦτοι: ἔξοδα ἰδρύσεως, ἔξοδα πρώτης ἐγκαταστάσεως, ἔξοδα αὐξήσεως κεφαλαίου, ἐκδόσεως ὁμολογιῶν, ἔξοδα κτήσεως ἀκινήτων, διαφορὰ ἐξοφλήσεως ὁμολογιῶν.

Διὰ τὰ ἐν γένει χρεώγραφα ἰσχύει ἀκριβῶς ἡ αὐτή, ὡς ἐν τῷ φορολογικῷ δικαίῳ, ἀποτίμησις βάσει τοῦ ἀρθρ. 43 § 1 ἔδ. α' τοῦ Ν. 2190/1920. Ὁμολογίαι τοῦ Ἑλλ. Δημοσίου, Ἑλληνικῶν Ν.Π.Δ. Δ. ἢ τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ ὁμολογίαι ἑλληνικῶν Α.Ε., ἡσφαλισμένοι ἐμπραγμάτως, δὲν δύνανται ν' ἀναγράφονται εἰς τιμὴν μεγαλυτέραν τῆς τιμῆς ἀποκτισεῶς των.

Αἱ ἀπαιτήσεις αἱ μὲν ἀνεπίδεκτοι εἰσπράξεως (ἀρθ. 43 § 2 Ν. 2190) ἀναγράφονται ἐν τῷ ἰσολογισμῷ καὶ θεωροῦνται ὡς ἀποσβεσμένοι, αἱ δὲ ἐπισημασθεῖς κατὰ τὴν πιθανὴν ἀξίαν αὐτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τοῦ ἰσολογισμοῦ

Κατὰ τὸ ἀρθρ. 22 § 8 τοῦ Κ.Φ.Σ.: Ἡ τράπεζα ὑπολογίζουσα τὴν ἀξίαν τῶν μετοχῶν καὶ ὁμολογιῶν τοῦ χαρτοφυλακίου τῆς μὲ τὴν τιμὴν κτήσεως ἢ ἀποτιμῆσεώς των εἰς τὴν προηγουμένην ἀπογραφὴν καὶ μὲ τὸν μέσον ὄρον τῆς τρεχούσης τιμῆς κατὰ τὸ τελευταῖον πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀπογραφῆς δεκαπενθήμερον ὑποχρεοῦται νὰ ἀπογράψῃ ταύτας εἰς τὴν συνολικῶς δι' ὅλας ὁμοῦ τὰς μετοχὰς καὶ ὁμολογίας χαμηλοτέραν ἀξίαν.

Ἡ τράπεζα δικαιούται, ἐντὸς τῆς ἀναγραφείσης εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῆς, νὰ αὐξομειώσῃ τὴν τιμὴν κτήσεως ἐκάστης μετοχῆς ἢ ὁμολογίας, πλὴν τῶν ὁμολογιῶν τοῦ Ἑλλ. Δημοσίου, τῶν ἡμεδαπῶν Ν.Π.Δ. Δ. ἢ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἡμεδαπῶν Α.Ε. τῶν ἐμπραγμάτως ἡσφαλισμένων αἵτινες ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δύνανται ν' ἀναγράφονται εἰς τιμὴν μεγαλυτέραν τῆς κτήσεώς των.

Κατὰ τὸ ἀρθρ. 35 § 1 τοῦ Ν. Δ. 3323/55 ἐκπίπτουν ἐκ τῶν ἀκαθάριστων ἐσόδων αἱ δι' ὀριστικῆς ἔγγραφῆς ἀποσβέσεις ἐπισημασθῶν ἀπαιτήσεων.

Κατὰ τὸ ἀρθρ. 22 τοῦ Κ.Φ.Σ. § 9 ἔδαφ. α', αἱ εἰς ξένον συνάλλαγμα ἀπαιτήσεις καὶ ὑποχρεώσεις ἀναγράφονται εἰς τὴν ἀπογραφὴν εἰς δραχμὰς μὲ τὸ ποσὸν τὸ προκύπτον ἐκ τῆς μετατροπῆς τοῦ ξένου νομίσματος ἐπὶ τῇ ἐπισήμῳ τιμῇ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀπογραφῆς.

Ἀποτιμήσεις βάσει τῶν κανόνων τοῦ Ἀγορανομικοῦ Δικαίου.

Μετὰ τὴν διὰ τοῦ ἀρθροῦ 2 τοῦ Α.Ν. 782/1948 ἀντικατάστασιν τοῦ ἀρθροῦ 2 τοῦ Ν. Δ/τος 136/1946 «περὶ ἀγορανομικοῦ κώδικος» τὰ ἀντικείμενα, αἱ παροχαὶ καὶ τὰ εἶδη βιοτικῶν ἀναγκῶν κατατάσσονται εἰς δύο βασικὰς κατηγορίας: ¹.

α) Εἰς ἀντικείμενα, παροχὰς καὶ εἶδη οὐσιώδη διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Λαοῦ καὶ

β) Εἰς ἀντικείμενα, παροχὰς καὶ εἶδη ἐποουσιώδη διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Λαοῦ.

Ἐπὶ τῶν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐποουσιῶδων περιλαμβανομένων ἐν γένει εἰδῶν (εἶδη πολυτελείας) οὐδεὶς κανὼν ἀποτιμήσεως ἰσχύει βάσει τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀγορανομικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ αἱ τιμαὶ τούτων διαμορφοῦνται ἐλευθέρως εἰς τὴν ἀγορὰν ἀναλόγως τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως.

Τὰ οὐσιώδη ἀντικείμενα, αἱ παροχαὶ καὶ τὰ εἶδη—βάσει ἐκδιδομένων ἀγορανομικῶν διατάξεων—κατατάσσονται πάλιν εἰς δύο κατηγορίας:

αα) Εἰς ἀντικείμενα, παροχὰς καὶ εἶδη ἐν ἐπαρκείᾳ εὑρισκόμενα ἐν τῇ ἀγορᾷ.

αβ) Εἰς ἀντικείμενα, παροχὰς καὶ εἶδη ἐν ἀνεπαρκείᾳ εὑρισκόμενα ἐν τῇ ἀγορᾷ ².

1. Ἡ κατάταξις εἰδους τινὸς εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν διενεργεῖται δι' ἀγορανομικῆς διατάξεως.

2. Ἐχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἡ διάκρισις τῶν εἰδῶν εἰς οὐσιώδη ἐν ἐπαρκείᾳ καὶ ἐν ἀνεπαρκείᾳ τυχάνει ἀνεπιτυχῆς καὶ ἐνδείκνυται ἡ κατάργησις τῆς, τόσον διότι ὑπὸ καθυστάτῳ ἐλευθερίας εἰσαγωγῶν—ὡς σήμερον—δὲν νοεῖται ἀνεπάρκεια εἰδους τινὸς ἐν τῇ ἀγορᾷ. Ὅσον καὶ διότι ἡ δημιουργία τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν ἀντιστρατεύεται εἰς κανόνες ψυχολογικούς, κοστολογικούς καὶ νομικούς. Καὶ ναὶ μὲν πρόθεσις τοῦ νομοθέτου ὑπῆρξεν ἡ ὑπαγωγή τῶν διαφόρων εἰδῶν ὑπὸ ἐπιεικέστερον ἢ ἀσπιρότερον ἔλεγχον, τοῦτο ὅμως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῆ δι' ἑτέρας κατατάξεως καὶ οὐχὶ τῆς ἰσχυούσης. Διότι, ψυχολογικῶς, εὐθὺς ὡς ἐν εἶδος μετασπαρῆ εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐν ἀνεπαρκείᾳ ἀναγνωρίζεται πανηγυρικῶς ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἢ σπάνις τοῦ εἰδους τούτου, γεγονός ὅπερ ἐρεθίζει τὴν κερδοσκοπίαν ἐπ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ κοστολογικῶς ἡ κατάταξις εἰδῶν τινῶν τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως (ἰδίᾳ βιομηχανικῆς) εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐν ἐπαρκείᾳ—δι' ἣ ἰσχύουν οἱ κανόνες τοῦ ὑπερβολικοῦ κέρδους—καὶ ἑτέρων εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐν ἀνεπαρκείᾳ—δι' ἣ ἰσχύουν οἱ κανόνες διατιμῆσεως ἢ κοστολογήσεως—ὀδηγεῖ μοιραίως εἰς τὴν νοθείαν τοῦ κόστους τῶν διατιμωμένων εἰδῶν καὶ τὸ ἀνέφικτον τῆς ἐξευρέσεως τῆς τυχόν ὑπάρξεως ὑπερβολικοῦ κέρδους, διὰ τὰ τελούντα ἐν καταστάσει «ἐπαρκείας». Τοῦτο δὲ διότι ἐν περιπτώσει παραγωγῆς ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως πλειόνων εἰδῶν ὑπαγομένων εἰς διαφόρους

Ἐπὶ τῶν πρώτων ἰσχύει τὸ ἄρθρον 30 τοῦ Ν.Δ. 136/48 ὡς τοῦτο ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Α. Ν. 782/48, βάσει τοῦ ὁποίου αἱ τιμαὶ τῶν εἰδῶν τούτων ἐλέγχονται διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς τυχόν ὑπάρξεως ὑπερβολικοῦ κέρδους¹. Ἐπὶ τῶν δευτέρων ἐφαρμόζονται αὐστηρότατοι κανόνες ἀποτιμήσεως, εἴτε διὰ τῆς ὑπαγωγῆς τῶν εἰδῶν τούτων εἰς δελτίον ἀνωτάτων τιμῶν (διατίμησις), εἴτε διὰ τοῦ καθορισμοῦ ἀνωτάτου ποσοστοῦ κέρδους, εἴτε διὰ τῆς ὑπαγωγῆς τῶν εἰδῶν τούτων εἰς τὴν ὑποχρεωτικὴν κοστολόγησιν. Οἱ κανόνες ἀποτιμήσεως τῶν στοιχείων τοῦ κόστους εἰς περίπτωσιν ὑποχρεωτικῆς κοστολογήσεως περιλαμβάνονται εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 128/51 Ἀγορανομικὴν Διάταξιν.

Βασικὴν καινοτομίαν, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγεν ὁ Α. Ν. 782 (ἄρθρον 3) καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ βάσει τούτου ἐκδοθεῖσα ὑπ' ἀριθ. 128/51

ἀγορανομικὰς κατατάξεις, καθίσταται ἀδύνατος ὁ καταμερισμὸς τῶν γενικῶν ἐξόδων διοικήσεως, παραγωγῆς καὶ διαχειρίσεως ἐπὶ μιᾶς ἐκάστης κατηγορίας τούτων.

Τέλος, καὶ νομικῶς νομιζομεν διὸ δὲν εὐσταθεῖ ἡ ἀνωτέρω διάκρισις, διότι ναὶ μὲν ἐν περιπτώσει παραβιάσεως τοῦ δελτίου ἀνωτάτων τιμῶν ἢ τοῦ ἐπιτρεπομένου ποσοστοῦ κέρδους, ἢ τῆς καθορισθείσης διὰ κοστολογήσεως τιμῆς, διὰ τὰ τελοῦντα εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀνεπαρκείας οὐσιώδη εἶδη, δύναται ἀμέσως νὰ θεμελιωθῇ τὸ ἀγορανομικὸν ἀδίκημα, προκειμένου ὁμως περὶ τῶν «οὐσιωδῶν ἐπαρκεία», δι' ἃ δὲν καθορίζονται ἐκ τῶν προτέρων ποσοστὰ ἐπιτρεπομένων κερδῶν, ἀλλὰ ἐκ τῶν ὑστέρων μόνον ἀναζητεῖται ἡ εἰς ἐκάστην συγκεκριμένην περίπτωσιν ὑπαρξίς τυχόν ὑπερβολικοῦ κέρδους κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστοῦ, δὲν δύναται νὰ θεμελιωθῇ ἀδίκημα ἀγορανομικόν, ὅπερ εὐρύτερον ὑπάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ποινικῶν ἀδικημάτων. Τοῦτο δὲ διότι διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἀδίκημα ποινικόν πρέπει νὰ διαγράφωνται σαφῶς ἐκ τῶν προτέρων τὰ ἀντικειμενικὰ τούτου στοιχεῖα. Ἐνταῦθα ὁμως, ἐκ τῶν ὑστέρων θεμελιούται τὸ ἀδίκημα καὶ ἐξαρτᾶται ἡ ἀντικειμενικὴ ὑπόστασις τούτου ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ δικαστοῦ. Ἄλλὰ τὸ τοιοῦτον ἄγει εἰς παραβίαιιν θεμελιώδους ἀρχῆς τοῦ Ποινικοῦ ὡς καὶ τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, καθ' ἣν: «Οὐδεμία ποινὴ ἐπιβάλλεται κλπ.». Δηλαδή, ἐφ' ὅσον δὲν καθορίζονται ἐκ τῶν προτέρων τὰ ἐπιτρεπομένα ποσοστὰ κέρδους ὁ πωλῶν ἔμπορος δὲν γνωρίζει, κατὰ τὴν στιγμήν τῆς πράξεως, ἐὰν διαπράττῃ ἢ ὄχι ἀδίκημα καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν παραβιάζει διάταξιν τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.

1. Ὁ ἔλεγχος τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ ὑπερβολικοῦ κέρδους γίνεται τελικῶς ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου κατόπιν προηγουμένης γνωματεύσεως τῆς οἰκείας ἀγορανομικῆς ἐπιτροπῆς ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τοῦ Εἰσαγγελέως πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ δικαστήριον. Τὸ δικαστήριον, κατὰ τὸ ἄρθρ. 30 § 1 τοῦ Κώδικος, διὰ τὸν σχηματισμὸν κρίσεως λαμβάνει ὑπ' ὄψιν: «Τὸ τίμημα τῆς ἀγορᾶς, τὸς εἰδικὰς δαπάνας, τὸς ἀποσβέσεις τῶν ἐπαγγελματικῶν ἐγκαταστάσεων, τὸς τόκους τοῦ κεφαλαίου, τὴν ἀμοιβὴν τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν τῆς ἀγορᾶς κλπ.». Κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ τιμὴ ἀντικαταστάσεως. Τὸ ἄρθρον τοῦτο τροποποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Α. Ν. 782/48 (ἄρθρ. 3) κατέστησεν ὑποχρεωτικὴν καὶ οὐχὶ δυναμικὴν τὴν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου λήσιν ὑπ' ὄψιν τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως.

Ἄγορ. Διάταξις, εἶναι ἡ ἀναγνώρισις, ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως ὡς ἀρχῆς ἀποτιμήσεως τῶν στοιχείων τοῦ κόστους, προκειμένου περὶ οὐσιωδῶν ἐν ἐπαρκείᾳ εἰδῶν κατὰ τὴν δίδωξιν δι' ὑπερβολικὸν κέρδος, ὡς καὶ ἐπὶ εἰδῶν ὑποκειμένων εἰς κοστολόγησιν βάσει τῆς ὑπ' ἀριθ. 128/51 ἀγορανομικῆς διατάξεως¹. Ἐρμηνεῖα ἐπὶ τοῦ τρόπου ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως ἐδόθη διὰ τῆς ἀπὸ 3/5/1949 Ἐγκυκλίου τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου (τέως Ἐφοδιασμοῦ), βάσει τῆς ὁποίας :

α) Ἡ ἀντικατάστασις δὲν πρέπει νὰ περιορίζηται μόνον εἰς τὴν τιμολογικὴν ἀξίαν τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλὰ δέον ν' ἀναγνωρίζηται καὶ εἰς ἄς περιπτώσεις μεταβάλλονται οἱ ἐπὶ μέρος συντελεστοὶ τοῦ κόστους, ἦτοι: δασμοί, μεταφορικά, ἀποσβέσεις, ἡμερομισθία, ἡ ἀκόμη καὶ ἡ σχέσις τοῦ συναλλάγματος πρὸς τὸ ἐθνικὸν νόμισμα².

β) Ἐπὶ βιομηχανικῶν ἢ βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων ὡς τιμὴ ἀντικαταστάσεως λογίζεται ἡ καλουμένη τιμὴ ἀναπαραγωγῆς (Reproduktionskostenwert), ἡ ὁποία, ἐπεκτεινομένη ἐπὶ τῶν πρώτων ὑλῶν, καυσίμων, ἡμερομισθίων κλπ., περιλαμβάνει, ἐνίοτε, συμψηφισμὸν ὑπερτιμήσεων ὡς πρὸς ὠρισμένα παραγωγικὰ ἔξοδα, ὑποτιμήσεων δὲ ὡς πρὸς ἕτερα. Ἡ προκύπτουσα, τελικῶς, τιμὴ ἀναπαραγωγῆς συνιστᾷ τὴν ἀναγνωριστέαν τιμὴν ἀντικαταστάσεως.

Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ ἐξακρίβωσις τῶν τοιούτων μεταβολῶν εἶναι ζήτημα πραγματικὸν καὶ δέον νὰ στηρίζεται, κατὰ τὸ δυνατόν, ἐπὶ ἐπισήμων ἀντικείμενικῶν δεδομένων (χρηματιστηριακαὶ τιμαί, διατιμήσεις, συλλογικαὶ συμβάσεις κτλ.) καὶ νὰ μὴ παραγνωρίζη τὰς ἐκάστοτε ὑφισταμένας πραγματικὰς συνθήκας τῆς ἀγορᾶς.

1. Ἐγεννήθη τὸ ζήτημα ἐὰν ἡ τιμὴ ἀντικαταστάσεως δύναται νὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ εἰς τὰ οὐσιώδη ἐν ἀνεπαρκείᾳ εἶδη, εἰς ἃ ὁ ἔλεγχος τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν τιμῶν ἐξικνεῖται εἰς τὸν καθορισμὸν ἀνωτάτου ποσοστοῦ ἔμπορικοῦ, βιομηχανικοῦ καὶ βιοτεχνικοῦ κέρδους. Μέχρι τοῦδε τὰ ποσοστὰ ταῦτα τῶν κερδῶν (ἀγορανομικὴ διάταξις 36/1954) ὑπελογίζοντο ἐπὶ τῆς τιμῆς κτήσεως τοῦ εἶδους, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. ὁμωσ 53/959 Ἄγορ. Διατάξεως ἀνεγνωρισθῆ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως καὶ εἰς τὰ εἶδη τῆς ὡς ἄνω κατηγορίας.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου τὸ Νομικὸν Συμβούλιον τοῦ Κράτους, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 438/59 γνωμοδοτήσεώς του, ἀπεφάνθη ὅτι βάσει τῆς κειμένης ἀγορανομικῆς νομοθεσίας ἡ τιμὴ ἀντικαταστάσεως ἐφαρμόζεται εἰς ἃς περιπτώσεις δὲν ἔχει καθορισθῆ ἀνωτάτη τιμὴ ἢ ἀνώτατον ποσοστὸν κέρδους.

2. Συνεπὲς πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην, τὸ Συμβούλιον Κόστους τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου ἀνεγνώρισεν ἄλλοτε τὴν διαφορὰν τιμῆς ἀποθετικῶν συναλλάγματος μεταξὺ δολλαρίου καὶ λίρας στερλίνας.

9. Ειδικώτερον θά πρέπει νά παρακολουθοῦνται: α) ἐάν ὑφίσταται διὰ τὴν ἐπιχειρήσιν ἡ δυνατότης ἐφοδιασμοῦ καὶ β) νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ πραγματικὸς χρόνος ρευστοποιήσεως τοῦ ἐσόδου (διὰ τοῦ ὁποίου ἐξασφαλίζεται ὁ ἰσόποσος ἀνεφοδιασμός).

α) *Δυνατότης ἀνεφοδιασμοῦ.* Θεμελιώδης, πράγματι, τυγχάνει ἐν προκειμένῳ ἡ ὑπαρξίς ὀργανωμένης ἀγορᾶς τῶν ἐν γένει προϊόντων, εἰς τὴν ὁποίαν νά διαμορφοῦται, συνεπεία ἐπαρκῶν συναλλαγῶν, μία τρέχουσα τιμὴ, θεωρουμένη ὡς τιμὴ ἀντικαταστάσεως, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀποκτίσεως τοῦ ἐσόδου (δηλαδὴ πωλήσεως τῶν προϊόντων, ὧν ἐπιζητεῖται ἡ ἀναπαραγωγή). Ἐλλείπει τοπικῆς ἀγορᾶς, λαμβάνεται ἡ συνήθης ἢ ἡ πλησιεστέρα ἀγορὰ¹.

β) *Χρόνος πραγματοποιήσεως τοῦ ἐσόδου.* Δευτέρα βασικὴ προϋπόθεσις ἐφαρμογῆς τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως εἶναι ἡ ἐξακριβωσις τοῦ πραγματικοῦ χρόνου καθ' ὃν τὸ ἔσοδον ρευστοποιεῖται ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως, ὥστε νά δύναται αὕτη ν' ἀνανεώσῃ τὰ ἀποθέματά της, εἴτε εἰς πρώτας ὕλας, εἴτε εἰς ἡμικατεργασμένα προϊόντα, εἴτε εἰς ἔτοιμα προϊόντα.

Καὶ ὑπὸ ὁμαλᾶς μὲν συνθήκας τῆς ἀγορᾶς, ὁ πωλῶν π.χ. τὴν 1.1.54 καὶ λαμβάνων τρίμηνον ἐμπορικὸν γραμμάτιον λογίζεται πραγματοποιήσας τὸ ἔσοδον, τὸ μὲν διότι ὁ ἀνεφοδιασμὸς δύναται νά πραγματοποιηθῆ ὑπὸ ἀναλόγους πιστωτικὰς συνθήκας, τὸ δὲ καὶ κυρίως, διότι διὰ τῆς προεξοφλήσεως δύναται νά ρευστοποιήσῃ τὸ τίμημα πωλήσεως καὶ νά προβῆ εἰς ἰσόποσον ἀνεφοδιασμόν.

Ὑπὸ ἀνωμάλου ὁμοῦ συνθήκας (περιορισμοῦ τῶν προεξοφλήσεων καὶ στενότητος τῆς πιστωτικῆς ἀγορᾶς), ὁ χρόνος ἐκδόσεως τοῦ τιμολογίου δὲν προϋποθέτει κατ' ἀνάγκην καὶ σύγχρονον ρευστοποίησιν τοῦ ἐσόδου, ὥστε νά δύναται νά λεχθῆ ὅτι ἐξησφαλίσθη ἡ χρονικῶς ἀντιστοιχοῦσα τιμὴ ἀντικαταστάσεως τῶν πωληθέντων προϊόντων. Τὸ γεγονός τοῦτο θέον νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν, ὡσάκις αὗται πρόκειται ν' ἀποφασίσουν περὶ τυχόν ὑπάρξεως ὑπερβολικοῦ κέρδους εἰς συγκεκριμένην οἰκονομικὴν πρᾶξιν.

1. Εἰς τὴν περίπτωσιν πρώτων ὑλῶν, ἐντόνου ἐποχικῆς προσφορᾶς, π.χ. ὀπῶραι διὰ τὴν κονσερβοποιίαν, γάλα διὰ τὰ γαλακτομικὰ εἶδη κ. ἄ., ὡς τιμὴ ἀντικαταστάσεως θέον νά θεωρηθῆ ἢ μεταγενεστέρως τῆς τιμῆς πωλήσεως διαμορφωθσομένη τοιαύτη καὶ οὐχὶ περιπτωσιακαὶ ἐνδιόμεσοι τιμαί, μὴ συνιστῶσαι σταθερὰν καὶ ἐπαρκῆ προσφορὰν θεμελιούσαν τρέχουσαν τιμὴν ἀνεφοδιασμοῦ. Κατὰ τὸ Treasury Department of Tax τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, πρόκειται περὶ τῆς «ὑπὸ ὁμαλᾶς συνθήκας ἐπικρατούσης τιμῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιχειρήσις δύναται νά προμηθευθῆ τὸ ἀγαθὸν ἐκ τῆς συνήθους ἢ πλησιεστέρας ἀγορᾶς καὶ εἰς τὴν συνήθη δι' αὐτὴν ποσότητα».

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΔΡΑΣΕΩΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΣ
ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ Α'

Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

I. ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ (Marketing)

Ἐπὶ τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς πολιτικῆς κατακτῆσεως τῆς ἀγορᾶς ἀσχολούμεθα διεξοδικῶς εἰς ἰδιαίτερον ἔργον ἡμῶν ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον¹, εἰς ὃ καὶ παραπέμπομεν διὰ τὴν λεπτομερῆ ἀνάπτυξιν τῶν καθ' ἕκαστα θεμάτων.

II. ΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ * (Public Relations)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

§ 1.—Γενικά.

1. Ἡ ἐπιχείρησις, δρῶσα ἐντὸς τοῦ εὐρυτέρου κοινωνικοοικονομικοῦ περιβάλλοντος, ὀφείλει ν' ἀναπτύσῃ σχέσεις φιλικὰς οὐ μόνον μετὰ τῶν πελατῶν τῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ παντὸς προσώπου τὸ ὅποῖον ἀμέσως ἢ ἐμμέσως συμβάλλει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ποριστικοῦ σκοποῦ τῆς.

Αἱ ἐξειλιγμέναί σχέσεις μετὰ τοῦ κοινοῦ πρωτίτως ἐξυπηρετοῦν τοὺς, ἐπιδιωκομένους διὰ τῆς τεχνικῆς τῆς κατα-

1. Βλέπε *Μ. Γεωργιάδου*, "Ἐρευνα καὶ πολιτικὴ κατακτῆσεως τῆς Ἀγορᾶς (Marketing)", Ἀθῆναι 1965.

* Βλέπε ἀναλυτικῶς περὶ τούτων εἰς *Nystrom Paul*, *Marketing Handbook*, New York 1949, σελ. 533 ἑπ.

κτήσεως τῆς ἀγορᾶς (Marketing), σκοπούς, χωρὶς βεβαίως τοῦτο νὰ σημαίνει ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὸν τομέα τοῦ Marketing προδικάζει καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς εἰς τὸ πεδῖον τῶν δημοσίων σχέσεων.

Τὸ κοινὸν σχηματίζει βεβαίως κακὴν ἐντύπωσιν διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ὅταν ἀντιληφθῇ ὅτι αὕτη πωλεῖ τὰ προϊόντα τῆς εἰς ἀδικαιολογήτως ὑψηλὰς τιμὰς ἢ ὅτι εὐρίσκειται εἰς δυσμενῆ οικονομικὴν κατάστασιν ἢ πρὸ ἀδυναμίας ἐπιτεύξεως τεθέντος ὑπ' αὐτῆς σκοποῦ κ.ο.κ. Ἐξ ἴσου ὁμως κακὴν ἐντύπωσιν θὰ σχηματίσῃ τὸ κοινόν, ἐὰν πληροφορηθῇ ὅτι ἡ πολιτικὴ καὶ ἐν γένει ἡ συμπεριφορὰ τῆς ἐπιχειρήσεως ἔναντι τῶν εἰς αὐτὴν ἐργαζομένων δὲν εἶναι ἡ ἀρμόζουσα, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἐπιχείρησις ἐπέτυχε τόσον ἀπὸ ἀπόψεως ποιότητος παραγωγῆς ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κόστους καὶ τιμῶν. Ἡ παραγωγή ἐνὸς καλοῦ προϊόντος ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως οὐσιώδη, ἀλλ' οὐχὶ τὸν μοναδικὸν παράγοντα διὰ τὴν δημιουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν εὐνοϊκῶν δημοσίων σχέσεων.

Ἡ καλλιέργεια ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπιτυχῶν σχέσεων μετὰ τοῦ κοινοῦ ἀποτελεῖ μίαν ἰδιαιτέραν τεχνικήν. Βάσει ταύτης ἐπιδιώκεται ἡ δημιουργία ἀτμοσφαιρας συμπαθείας καὶ ἐμπιστοσύνης καὶ εὐκρινεῶς συνεργασίας, τόσον μετὰ τῶν συνεργατῶν τῆς ὅσον καὶ μετὰ τῶν μετ' αὐτῆς συναλλασσομένων.

Ἐσχάτως παρετηρήθη μία τεραστία ἀνάπτυξις εἰς τὸν τομέα τοῦτον, ὅστις ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐπιστέγασμα ὅλων τῶν προσπαθειῶν μιᾶς πεφωτισμένης διοικήσεως, ἐν τούτοις ὁμως πλεῖστοι ἐπιχειρήσεις—ἰδιαιτάτα παρ' ἡμῖν—δὲν κατενόησαν εἰσέτι τὴν σοβαρότητα τοῦ ἐν λόγῳ προβλήματος, οὔτε τὸ γεγονός ὅτι μακροχρονίως τὸ συμφέρον τῆς ἐπιχειρήσεως δέον νὰ συνεξετάζεται καὶ νὰ ταυτίζεται μὲ τὸ συμφέρον τοῦ μετ' αὐτῆς συνεργαζομένου καὶ συναλλασσομένου κοινοῦ.

2. Κατὰ τὴν διατύπωσιν ἐνὸς προγράμματος ἀποτελεσματικῆς ἀναπτύξεως δημοσίων σχέσεων δέον:

1) Νὰ καθορίζωνται αἱ κατηγορίαι ἢ ὁμάδες τοῦ κοινοῦ τῶν ὁποίων τὴν γνώμην ἐνδιαφέρεται νὰ κατακτήσῃ ἡ ἐπιχείρησις.

1. Ἡ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας Γραφείου Δημοσίων Σχέσεων εἰς τὸς βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις μόλις ἐσχάτως κατενόηθη παρ' ἡμῖν. Οὕτω τὸ Ὑπουργεῖον Βιομηχανίας, διὰ σχετικῆς ἐγκυκλίου του πρὸς ἅπαντα τὰ Ἐμπορικὰ καὶ Βιομηχανικὰ Ἐπιμελητήρια καὶ τοὺς Συνδέσμους Βιομηχάνων τῆς χώρας, ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων «Γραφείων Δημοσίων Σχέσεων»

2) Νὰ σταθμίζηται ἡ στάσις ἐκάστης τῶν ἀνωτέρω ὁμάδων εἴτε πρὸς ὠρισμένην εἴτε πρὸς ἀπάσας τὰς λειτουργικὰς φάσεις τῆς ἐπιχειρήσεως.

3) Νὰ ἐκλέγωνται τὰ καταλληλότερα πρόσωπα καὶ τὰ προσφορώτερα μέσα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐδραίωσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν τοιούτων σχέσεων.

§ 2.—Κατηγορίαι προσώπων μεθ' ὧν ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάπτυξις δημοσίων σχέσεων.

1. Ἐξ ἐπόψεως ἀρχῶν κατακτήσεως τῆς ἀγορᾶς (Marketing) αἱ ἐπιχειρήσεις ἐνδείκνυται ὅπως βασικῶς διατηροῦν φιλικὰς σχέσεις μετὰ τὰς ἀκολούθους κατηγορίας ἢ ὁμάδας προσώπων :

- α) Τοὺς πελάτας των.
- β) Τοὺς προμηθευτάς των.
- γ) Τοὺς μετόχους των.
- δ) Τοὺς πιστωτάς των.
- ε) Τοὺς ὑπαλλήλους των.
- ς) Τὰς διοικητικὰς ἀρχάς.
- ζ) Τὸν τύπον, τὸ ραδιόφωνον κλπ.

2. *Οἱ πελάται.* Τὸ γεγονός ὅτι ἀριθμὸς τις ἀτόμων ἀγοράζει τὰ προϊόντα μιᾶς ἐπιχειρήσεως τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι καὶ τὰ πρόσωπα ταῦτα διάκεινται φιλικῶς πρὸς αὐτήν, διότι εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ εἶναι δυσηρεστημένα ἀπὸ τὴν στάσιν ἐτέρων ἐπιχειρήσεων ἢ νὰ ἀντιπαθοῦν ταύτην ὀλιγώτερον ἐκείνων. Ἐὰν τοιοῦτόν τι συμβαίη εὐλογον εἶναι ὅτι ἡ πελατεία αὕτη εὐκόλως θὰ μετακινήθῃ εὐθὺς ὡς ἐμφανισθῇ εἰς τὴν ἀγορὰν νέος ἀνταγωνιστὴς μετὰ περισσότερον ἐλκυστικὴν πολιτικὴν ἐξυπηρειήσεως.

Οὕτω, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διαγνώσεως τῆς ἐν γένει στάσεως τῶν πελατῶν των ἔναντι τῶν προσφερομένων εἰδῶν, ὡς καὶ τῆς ἐγκαίρου ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ προτιμήσεων τούτων, αἱ ἐπιχειρήσεις δέον νὰ προβαίνουν, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, εἰς συνεχεῖς ἐρεῦνας τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς (Marketing Research).

Πολλάκις, καὶ δὴ εἰς περιόδους ἀνατιμήσεως τῶν εἰδῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐνδεδειγμένη πολιτικὴ μέθοδος τῆς ὁποίας ἀποκτᾶται ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ κοινοῦ εἶναι ἡ παροχὴ ἀναλύσεων καὶ ἐπεξηγήσεων τόσον ἐπὶ τοῦ τρόπου διαμορφώσεως τοῦ κόστους καὶ τῆς τιμῆς πωλήσεως ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ ὕψους τοῦ ἀποκομιζομένου ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ποσοστοῦ κέρδους.

Πλείσται ἀμερικανικαὶ ἐπιχειρήσεις χρησιμοποιοῦν συστηματικῶς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς διαφημίσεως, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως παρουσιάσουν εἰς τοὺς πελάτας τῶν τὴν συμμετοχὴν τῶν διαφόρων φορέων παραγωγικῶν συντελεστῶν (μισθοί, πρῶται ὕλαι, κόστος λειτουργίας, φόροι κλπ.) εἰς τὰς ὑπὸ τούτων καταβαλλομένας, ἐνίοτε, ὑψηλὰς τιμὰς.

Πέραν ὅμως τῶν ἀνωτέρω, διὰ τὴν δημιουργίαν καὶ διατήρησιν φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν πελατῶν ἀπαιτεῖται καὶ ἡ κατάλληλος ἐκπαίδευσις, ἰδίᾳ τῶν εἰς τὰ τμήματα συναλλαγῶν χρησιμοποιουμένων ὑπαλλήλων. Ἡ ἀπογοῆς ἐμφάνισις καὶ συμπεριφορὰ τούτων, ἢ πλήρης ἐνημέρωσις τῶν ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων, προτερημάτων ἢ ἐνδεχομένως ἀδυνάτων σημείων τῶν πωλουμένων προϊόντων, ὡς καὶ ἡ εἰς αὐτοὺς μετάδοσις τῆς τακτικῆς καὶ γενικῆς πολιτικῆς τῆς ἐπιχειρήσεως ἀποτελοῦν συνήθως θέματα ἀναπτύξεως εἰς μικρὰς ἢ μεγαλυτέρας ομάδας συζητήσεων, διενεργουμένας ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἀνωτέρων στελεχῶν. Οὕτω ἐλιδιώκεται νὰ καταστή πῖστις εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ὅτι τὸ μέλλον τούτων εἶναι συνυφασμένον καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν οὗτοι θὰ ἀσκήσουν καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιτυχίας τὸν ὁποῖον θὰ ἔχουν εἰς τὰς μετὰ τῶν πελατῶν τῶν ἀναπτυσσομένας σχέσεις τῶν.

Τέλος, ἐνίοτε, δὲν κρίνεται ἄσκοπον ὅπως διὰ τὴν τόνωσιν καὶ ἀνάπτυξιν φιλικῶν μετὰ τῶν πελατῶν αἰσθημάτων παρέχονται εἰς τούτους κατατοπιστικαὶ πληροφορίαι ἐπὶ τῶν τρεχουσῶν ἐργασιῶν, ὡς καὶ τῶν μελλοντικῶν σχεδίων τῆς ἐπιχειρήσεως.

5. *Οἱ προμηθευταί.* Ὅσον θεωρεῖται ἀπαραίτητον νὰ ὑφίστανται φιλικαὶ σχέσεις μετὰ τὴν ἐπιχειρήσεως καὶ τῶν πελατῶν αὐτῆς, ἄλλο τόσον ἐνδείκνυται ὅπως καλλιεργοῦνται φιλικοὶ δεσμοὶ μετὰ τὴν ἐπιχειρήσεως καὶ τῶν προμηθευτῶν τῆς. Φίλοι προμηθευταὶ δύνανται νὰ βοηθήσουν ποικιλοτρόπως τὴν ἐπιχείρησιν, εἴτε διὰ τῆς τακτικῆς καὶ ἐγκαίρου παραδόσεως, εἴτε διὰ τῆς παροχῆς εὐκολιῶν πληρωμῆς, εἴτε διὰ τῆς παροχῆς πληροφοριῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀγορᾶς πρώτων ὑλῶν ἢ καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων κ.ο.κ.

Ἡ συμπεριφορὰ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐναντι τῶν προμηθευτῶν τῆς πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν θὰ ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ αὕτη ἐκ μέρους τῶν πελατῶν τῆς. Πρέπει νὰ δίδῃ τὴν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς προμηθευτὰς τῆς ὅπως ἐπιδεικνύουν καὶ διαφημίζουσιν τὰ ἐμπορεύματά των. Πρέπει νὰ ἐκτελῇ ἐπακριβῶς τὰς μετ' αὐτῶν συναφθείσας συμφωνίας καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὰ μικροπαράπονα καὶ

τὰς ἀδικαιολογήτους ἐπιστροφὰς ἐμπορευμάτων δι' ἀσημάντους λόγους.

Ἄς μὴ λησμονῆται ὅτι οἱ προμηθευταὶ οὐσιωδῶς συμβάλλουν εἰς τὴν ἐδραίωσιν τῆς θέσεως τῆς ἐπιχειρήσεως ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ὅτι ἡ γνώμη τούτων—ἥτις εἶναι ἀπόρροια τῶν ἀναπτυσσομένων μετ' αὐτῆς σχέσεων—ἀποβαίνει πολλάκις μοιραία διὰ τὴν ἐξύψωσιν τῆς φήμης τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς δημιουργίας εὐμενοῦς ὑπὲρ αὐτῆς κοινῆς γνώμης.

4. Οἱ μέτοχοι. Γενικῶς, ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι αἱ ἀνώνυμοι εἰταιρεῖαι, ὡς νομικὰ πρόσωπα, ἀποτελοῦν οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς ἀψύχους καὶ ἀπροσώπους, διοικουμένους βάσει μιᾶς σχολαστικῆς ἱεραρχίας, καθοριζομένης ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τοῦ καταστατικοῦ. Τὸ τοιοῦτον θεωρεῖται ὡς μειονέκτημα κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν εἰταιρειῶν κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ θεραπευθῆ διὰ τῆς δημιουργίας καταλλήλων σχέσεων μεταξὺ διοικήσεως καὶ μετόχων. Οὕτω κατατοπίζονται οἱ μέτοχοι σχετικῶς μὲ τὰ προϊόντα, τὸ πρόγραμμα δράσεως καὶ τὴν ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως πολιτικὴν.

Παρ' ὅλον ὅτι, κατ' ἀρχὴν, οἱ μέτοχοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς εἰταιρείας, ἐν τούτοις ἐπιθυμοῦν νὰ γνωρίζουν τόσον τὰ βραχυχρόνια ὅσον καὶ τὰ μακροχρόνια προγράμματα τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τῆς ὁποίας τὸ κεφάλαιον συμμετέχουν. Πλεῖσται εἰταιρεῖαι εἰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς γνωστοποιοῦν εἰς τοὺς μετόχους τῶν τὰς ἐν γένει προσπάθειάς τῶν διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν παραγομένων προϊόντων τῶν, τὰ ἐπιτεύγματά τῶν ἐκ πειραματικῶν ἐρευνῶν ἀποβλεπουσῶν εἰς τὴν παραγωγὴν νέων εἰδῶν, τὰ ἀποτελέσματα ἐκ διενεργηθείσης μελέτης καὶ ἀναλύσεως τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς, τὴν δραστηκότητα τῶν χρησιμοποιοηθεῖσῶν μεθόδων διαφημίσεως καὶ πλεῖστα ἕτερα θέματα, ἅτινα φυσικὸν εἶναι νὰ ἐνδιαφέρουν τοὺς μετόχους.

Κυριώτεροι τρόποι μεταδόσεως πληροφοριῶν εἰς τοὺς μετόχους εἶναι :

α) Αἱ ἐτήσιαι ἐκθέσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πρὸς τὴν τακτικὴν γενικὴν συνέλευσιν.

β) Αἱ ἀνεπίσημοι προσωριναὶ ἀναφοραί.

γ) Αἱ προσωπικαὶ ἐπιστολαὶ ὡς καὶ

δ) Αἱ προσωπικαὶ συνεντεύξεις εἰς περίπτωσιν εἰταιρειῶν μὲ περιορισμένον ἀριθμὸν μετόχων.

Αἱ ἐτήσια ἐκθέσεις εὐρύτατα χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ἐπιχειρήσεων οὐ μόνον ὡς μέσον παροχῆς πληροφοριῶν πρὸς τοὺς μετόχους, ἀλλὰ καὶ ὡς τρόποι ἀναπτύξεως εὐμενοῦς διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κλίματος καὶ τονώσεως τῶν δημοσίων σχέσεων τῆς μετὰ τῶν ὑπαλλήλων τῆς, προμηθευτῶν, πελατῶν, δανειστῶν καὶ ἄλλων. Αἱ ἐκθέσεις αὗται δεόν νὰ εἶναι συντεταγμέναι κατὰ τρόπον σαφῆ καὶ ἀληθῆ, νὰ πλαισιοῦνται δὲ μὲ ἀναλυτικὰ στατιστικὰ στοιχεῖα ἐπιτρέποντα συγκρίσεις ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ἐν γένει δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς καὶ τῆς θέσεώς τῆς ἐν τῷ κλάδῳ εἰς ὃν αὕτη ἀνήκει.

5. Οἱ πιστωταί. Οἱ πιστωταί, πλὴν τῶν συγκεντρουμένων παρ' αὐτῶν πληροφοριῶν ὡσάκις πρόκειται νὰ προβοῦν εἰς δανεισμόν, πρέπει νὰ γνωρίζουν τὴν ἐν γένει οἰκονομικὴν κατάστασιν καὶ τὴν πορείαν τῶν ὑπὸ τῆς ὀφειλετρίας ἐπιχειρήσεως διενεργουμένων ἐργασιῶν. Τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἔρχεται νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ἀρμόδιον τμῆμα «Δημοσίων Σχέσεων» τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅπερ ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῶν ἀναπτύξεως φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν δανειστῶν, πλὴν τῶν ἄλλων, πληροφορεῖ τοὺτους ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀντιμετωπιζομένων προβλημάτων, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν παρουσιαζομένων δυσχερειῶν εἰς τὴν ἐπίλυσίν των. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πιστωτής, ἀντλῶν ἀληθεῖς πληροφορίας ἀπ' εὐθείας παρὰ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ οὐχὶ μέσῳ τῶν τρίτων ἢ τῶν ἀνταγωνιστῶν—οἵτινες πολλάκις κακοβούλως παραποιοῦν τὴν ἀλήθειαν—ἐκτιμᾷ τὴν ὀφειλέτριαν ἐπιχείρησιν διὰ τὴν εἰλικρίνειάν τῆς, συμφερίζεται τὰς ἀνησυχίας τῆς καὶ οὐχὶ σπανίως συμμετέχει ἀποτελεσματικῶς (ἰδίᾳ ὡσάκις πρόκειται περὶ Τραπεζῶν) εἰς ἐξεύρεσιν ἐπιτυχοῦς λύσεως.

6. Οἱ ὑπάλληλοι. Ἡ ἀνάπτυξις ἐγκαρδίων σχέσεων μετὰ τῶν ὑπαλλήλων καὶ ἐν γένει τῶν ἐργαζομένων εὐνοεῖ—πλὴν τῶν ἄλλων—καὶ τὴν καλλιέργειαν εὐρυτέρων δημοσίων σχέσεων τῆς ἐπιχειρήσεως, διότι τὸ κοινὸν ἐνδιαφέρεται νὰ γνωρίζῃ τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰν τῆς ἐπιχειρήσεως ἔναντι τῶν εἰς αὐτὴν ἐργαζομένων.

Ὅπως οἱ εὐμενῶς διατεθειμένοι ἔναντι τῆς διοικήσεώς των καὶ καλῶς κατατοπισμένοι ἐπὶ τῆς ἀκολουθουμένης ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως πολιτικῆς ὑπάλληλοι ἀποτελοῦν φορεῖς καλῶν δημοσίων σχέσεων, οὕτω καὶ οἱ ἀπληροφόρητοι ἐπὶ τῶν προθέσεων καὶ τῆς τακτικῆς ταύτης ἀποβαίνουν ἀρνητικοὶ παράγοντες εἰς τὴν ἀνάπτυξιν εὐνοϊκῆς κοινῆς γνώμης.

Ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ προσοχὴν δεόν ν' ἀποδώσῃ ἡ διοίκησις τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν ἐμπέδωσιν καὶ ἀνάπτυξιν ἐγκαρδίων σχέσεων μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ὑπαλληλικοῦ τῆς προσωπικοῦ, τοῦ ἀσχολουμένου ἰδίως μὲ τὰς πωλήσεις. Οἱ ὑπάλληλοι ἐπὶ τῶν πωλήσεων δεόν νὰ εἶναι πλήρως κατατοπισμένοι ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ πωλουμένου προϊόντος καὶ νὰ ἐκλέγωνται μετὰ μεγάλης προσοχῆς, διότι ἀποτελοῦν τὴν προμετωπίδα τῆς ἐπιχειρήσεως.

7. Αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί. Ἡ διεθνῶς παρατηρουμένη αὔξουσα παρέμβασις τοῦ κράτους εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ οικονομικοῦ βίου ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην τῆς στενῆς ἐπαφῆς τῶν ἐπιχειρήσεων μὲ τὰς πάσης φύσεως διοικητικὰς ἀρχάς. Οὕτω παρατηρεῖται σήμερον ὅτι τὸ κράτος προβαίνει εἰς ἀγορὰς καὶ πωλήσεις διαφόρων ἀγαθῶν, ἐμφανίζεται δὲ συχνὰ καὶ ὡς ἀνταγωνιστὴς πλείστων ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐξ ἄλλου, τὰ λαμβανόμενα ἐκάστοτε διοικητικὰ μέτρα εὐλογον εἶναι νὰ ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς οικονομικῆς δράσεως. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ὅπως ἀναπτύσσουν σχέσεις δημοσίας καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς διοικητικὰς ἀρχάς.

Οὐχὶ σπανίως αἱ ἐπιχειρήσεις παραπονοῦνται διὰ τὴν μὴ σύμπτωσιν τῶν ἀπόψεων τῶν μὲ τὰς ἀπόψεις τῶν κρατικῶν λειτουργῶν καὶ ὅτι οἱ τελευταῖοι ἀποτελοῦν τροχοπέδην εἰς τὴν ἀπρόσκοπτον καὶ ὁμαλὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τῶν. Ἐὰν τοῦτο πράγματι συμβαίνει καὶ δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀκαταλληλότητα τῶν τοποθετημένων εἰς νευραλγικὰς θέσεις κρατικῶν ὑπαλλήλων, ἀσφαλῶς θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἐπιχειρήσεων νὰ ἐμφανίζον καὶ ἀναπτύσσον τὰ προβλήματα τῶν κατὰ τρόπον πειστικὸν καὶ νὰ τὰ ἐντάσσουν ἐντὸς τῆς κειμένης ἐκάστοτε νομοθεσίας.

8 Ὁ τύπος. Τέλος αἱ μεγάλα ἐπιχειρήσεις πρέπει νὰ διατηροῦν ἐγκαρδίους σχέσεις μὲ τὰ ἀνώτερα στελέχη τῶν ἐφημερίδων ἢ τοῦ ραδιοφώνου. Τοὺς ἀρμοδίους ἐπὶ τῶν θεμάτων τῶν ἐπιχειρήσεων συντάκτας δεόν νὰ προσκαλοῦν κατὰ καιροὺς καὶ νὰ ἀναπτύσσουν εἰς αὐτοὺς καταλλήλως, ὑπὸ τύπον συνεντεύξεως, τὰ ἀπασχολοῦντα ταύτας προβλήματα, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἐν καιρῷ τῷ δεόντι προσδώσουν εἰς ταῦτα ἀνάλογον δημοσιότητα.

III. ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΤΟΛΜΗΜΑΤΑ

(Risiko und Wagnis)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

ΕΝΝΟΙΑ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

§ 1.—Γενικά.

Κίνδυνοι επιχειρηματικοί είναι τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τῆς ἐπιχειρήσεως ἀβέβαια γεγονότα, ἅτινα πλήττουν δυσμενῶς εἴτε αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν, εἴτε τὴν ἀποτελεσματικότητα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ ἐπιχείρησις ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἰδρύσεως μέχρι τῆς διαλύσεώς της ἀντιμετωπίζει πολυαριθμούς καὶ ποικίλους κινδύνους, προκαλουμένους ἕξ αἰτίων ἐνδογενῶν καὶ αἰτίων ἐξωγενῶν¹. Καὶ ἐνδογενεῖς μὲν εἶναι οἱ προκύπτοντες ἕξ αὐτῆς ταύτης τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας καὶ τῆς ἐν γένει συνεργασίας τῶν ἐργαζομένων ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀτόμων, ἐξωγενεῖς δὲ οἱ ἀπορρέοντες ἐκ τῆς δυσμενοῦς ἐπιδράσεως τοῦ φυσικοῦ, πολιτικοῦ, νομικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ περιβάλλοντος.

Πλὴν τῶν κινδύνων ἡ ἐπιχειρηματικὴ ζωὴ γνωρίζει καὶ ἀρρήκτως εὐρίσκεται συνδεδεμένη μὲ τὰ διάφορα τολμήματα, ἅτινα ἀποτελοῦν ἐνσυνειδήτους ριψοκινδύνους πράξεις ἐκ μέρους τοῦ κερδοσκόπου ἐπιχειρηματίου.

Ἐν καὶ σαφῆς διαχωρισμὸς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ

1. Βλ. *M. Nicklisch*, εἰς *Wirtschaftliche Betriebslehre*, 6η ἔκδ., Stuttgart 1922. Ἐπίσης ὁ *Oberparleiter* εἰς *Functionen und Risikenlehre des Warenhandels*, Berlin 1930, διακρίνει, καὶ δὴ, διὰ τὸ ἐμπόριον, τέσσαρα βασικά αἴτια προκαλοῦντα κινδύνους. Ἦτοι : α) τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον, β) τὸ φυσικὸν περιβάλλον, γ) τὰς διαφορὰς οἰκονομικὰς μονάδας, δ) αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον (ἀγαθόν). Πλεῖονα βλ. *Théo Keller*, *La répartition non judiciaire des risques élément déperditeur* εἰς *Causes de déperditions dans l'entreprise et l'exploitation*, Neuchâtel 1947. Ἐκδοσις τῆς Association Suisse des Experts-Comptables.

κινδύνων καὶ τολμημάτων, ἐν τούτοις ἐπεκράτησαν¹ νὰ θεωροῦνται κίνδυνοι τὰ δυσμενῶς μὲν πλήττοντα τὴν ἐπιχείρησιν γεγονότα, ἅτινα ὁμας εἶναι δυνατόν νὰ σταθμισθῶσι καὶ ἐπομένως νὰ ὑπολογισθῶσι καὶ μετατραπῶσιν εἰς κόστος², ἐνῶ ἀντιθέτως χαρακτηρίζονται ὡς τολμήματα τὰ μὴ δυνάμενα νὰ σταθμισθῶσιν, καὶ ὡς ἐκ τούτου, ν' ἀσφαλισθῶσιν, γεγονότα. Αἱ ἐκ τῶν τολμημάτων δυσμενεῖς συνέπειαι δὲν συνιστοῦν διὰ τὴν ἐπιχείρησιν κόστος ἀλλὰ μεταφέρονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ ἀποτελέσματα (ζημίας). Αἱ ἐπιχειρήσεις ἐσχάτως, διὰ λόγους προνοίας καὶ ἐφ' ὅσον αἱ συνθηκαὶ τῆς ἀγορᾶς ἐπιτρέπουσιν ἀνάλογον ἐπιβάρυνσιν τῶν τιμῶν προσφορᾶς, ἐνεργοῦν τρόπον τινὰ εἰδός τι αὐτὰσφαλίσεως τῶν τολμημάτων τῶν, τὴν δὲ κατ' ἐκτίμησιν ὑπολογισθεῖσαν ἐπιβάρυνσιν προσθέτουσιν εἰς τὸ κόστος τῶν.

Οἱ κίνδυνοι καὶ τὰ τολμήματα προκαλοῦνται ἐν γένει ἐκ τῆς πλημμελοῦς ὀργανώσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐπιμελῆς ὡς ἐκ τούτου διερεῦνησις τῶν συνθηκῶν δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτρέψῃ κατὰ μέγα μέρος τὰς δυσμενεῖς συνεπειὰς τὰς προκαλουμένας ἐκ τούτων.

Τὰ σημαντικώτερα αἷτια τὰ προκαλοῦντα τὰς ἐκ τῶν κινδύνων ἀπωλείας ὀφείλονται εἰς τὰς κατωτέρω κατηγορίας παραγόντων³.

1) *Τὴν κοινότητα ἐκμεταλλεύσεως*, ἐν ἣ δυνατὸν νὰ συναντῶμεν ἔλλειψιν πνεύματος συνεργασίας μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων, ἀνεπιτυγῆ ἐπιλογὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τοῦ προσωπικοῦ, ἀπουσίαν στοιχειωδῶν προϋποθέσεων παροχῆς ἐργασίας ὑπὸ ὑγιεινοῦς ὄρους κ.ο.κ.

2) *Τὰ ἐν γένει ὑλικά*, ἐξ ὧν δυνατόν νὰ προκύπτῃ ὑπερβολικὴ ἀνάλωσις ὑλικῶν ἢ ἄσκοπος χρησιμοποίησις τούτων, πλημμελῆς μέθοδος προμηθείας καὶ ἀτελής ἔλεγχος τῶν ἀγοραζομένων εἰδῶν κ.ο.κ.

3) *Τὴν παραγωγὴν*, καὶ δὴ τὴν ἀνεπαρκῆ προετοιμασίαν καὶ κατανομὴν ἐργασίας, τὴν ἀντιοικονομικὴν κατασκευὴν, τὴν δημοσιουργίαν παραγωγικῆς δυναμικότητος ἀνωτέρας τῆς ἀναγκαίουσης ἢ ἔντονον πτώσιν τοῦ παραγωγικοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως κ.ο.κ.

4) *Τὴν διοίκησιν*, καὶ δὴ τὴν δαπανηρὰν ὀργάνωσιν τῆς ὅλης ἐπιχειρήσεως, τὴν ἀνεπαρκῆ λογιστικὴν παρακολούθησιν καὶ ἐν

1. Βλ. *G. Fischer*, Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, Heidelberg 1957, σελ. 411 ἐπ.

2. Ἐἴτε δι' ἀσφαλίσεως εἴτε δι' αὐτὰσφαλίσεως.

3. Βλ. *G. Fischer*, ἐνθ' ἀν., σελ. 412.

γένει ἔλλειψιν ὀρθοῦ λογισμοῦ, ἐσφαλμένην τοποθέτησιν κεφαλαίου κλπ.

5) *Τὴν διάθεσιν*, καὶ δὴ τὴν ἔλλειψιν ἀξιοπίστου στατιστικῆς καὶ ἄγνοιαν τῆς κερδοφόρου ἰκανότητος ἐκάστου προϊόντος, τὴν ἐσφαλμένην πολιτικὴν τιμῶν, τὴν ἀνεπαρκῆ ὀργάνωσιν διαθέσεως καὶ ἔρευναν τῆς ἀγορᾶς, τὴν ἄσκοπον ἢ ἀνεπαρκῆ διαφήμισιν, τὴν ἀντιοικονομικὴν διατήρησιν ἀποθέματος καὶ ἐν γένει διαμόρφωσιν λίαν ὑψηλοῦ κόστους διαθέσεως.

Ἐπίσης, συνήθη τ ο λ μ ῆ μ α τ α προκαλοῦντα ζημίας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

— Τολμήματα λόγῳ ἐγγυήσεως ἢ ἀποζημιώσεως τοῦ πελάτου συνεπεῖα ἀναλαμβανομένης εὐθύνης ἀργίας λειτουργίας, ἐπὶ τινα χρόνον, τοῦ πωλουμένου εἴδους (συνήθως ἐπὶ μηχανημάτων).

— Τολμήματα λόγῳ ἐσφαλμένης ἢ ἐσκεμμένης ἐκτιμῆσεως τῶν ἀκριβῶν ἀποσβέσεων.

— Τολμήματα λόγῳ ἐκτελέσεως ὑπερβολικῶν δαπανῶν εἰς ἀποτυχούσας ἐρεῦνας.

— Τολμήματα λόγῳ διατηρήσεως ὑπερβολικῶν ἀποθεμάτων, ἅτινα σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ὑπέστησαν φθοράν, παλαιώσιν ἢ ἐτέθησαν ἐκτὸς μόδας.

— Τολμήματα λόγῳ διαθέσεως εἰδῶν μὲ ζημίαν ἢ ἄνευ ἐπαρκῶν ἐγγυήσεων κ.ο.κ.

§ 2.—Κατηγορίαι κινδύνων.

— Βασικῶς, ὡς ἀνωτέρω ἐτονίσθη, οἱ ἐν γένει κίνδυνοι, ἀναλόγως τῆς π η γ ῆ ς π ρ ο ε λ ε ὑ σ ε ὡ ς τ ω ν, διεκρίθησαν εἰς *ἐνδογενεῖς*, ἢ ἐσωεπιχειρηματικούς, καὶ *ἐξωγενεῖς*, ἢ ἐξωεπιχειρηματικούς.

— Περαιτέρω, καὶ ἀναλόγως τῶν βασικῶν λειτουργιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως¹, δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν τοὺς κινδύνους εἰς τὰς κάτωθι κατηγορίας :

α) *Εἰς κινδύνους χρηματοοικονομικῆς λειτουργίας*. Οὗτοι εἶναι ἀπόρροια ἐλλείψεως χρηματοοικονομικῶν μέσων, ἐμφανίζονται δὲ εἰδικώτερον, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφήν ἀνεπαρκείας συνολικοῦ κεφαλαίου, ἢ κεφαλαίου κινήσεως, εἴτε ὡς δυσχέρεια ταμειακῆς ρευστότητος μονιμωτέρας φύσεως.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ εἴδους τούτου τοῦ κινδύνου ἐπιβάλλ-

1. Βλ. Brunerie G., Organisation et réorganisation des Entreprises, Paris 1947.

λεται είτε ἡ αὔξησις τοῦ κεφαλαίου, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀνεπαρκείας τοῦ συνολικοῦ ἢ τοῦ κεφαλαίου κινήσεως, εἴτε ἡ ἄσκησις καταλλήλου πολιτικῆς ταμειακῆς ρευστότητος, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται στενότης διαθεσίμων μέσων.

β) *Εἰς κινδύνους τεχνικῆς λειτουργίας.* Οὗτοι ἐμφανίζονται εἴτε ὡς ἀνεπάρκεια ἀποδόσεως ὑφισταμένων μέσων παραγωγῆς, εἴτε ὡς ἔλλειψις μέσων παραγωγῆς. Ἡ πρώτη ἐκδηλοῦται ὡσάκις παρουσιάζονται ὑπερβολικαὶ φύραι, σπατάλαι ὑλῶν, ἠῦξημένος ἀριθμὸς κακοτέχνων προϊόντων, ἢ μείωσις τῆς ἀποδόσεως τῶν μηχανικῶν μέσων καὶ ἐν γένει ἐγκαταστάσεων ἢ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως (λόγῳ κακῆς χρησιμοποίησεως, ἀσυστηματοποίητου κατανομῆς, ἀσκόπου μετακινήσεως τούτου ἢ τέλος μὴ ἐφαρμογῆς τοῦ ἐνδεδειγμένου συστήματος ἀποζημιώσεως). Ἡ δευτέρα παρουσιάζεται ὡσάκις ἀναπτύσσονται αἱ ἐργασίαι τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅποτε αὕτη ὀφείλει ἢ νὰ προβῆ εἰς ἐπέκτασιν τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς ἢ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τῶν ἤδη ὑφισταμένων.

γ) *Εἰς κινδύνους ἐμπορικῆς λειτουργίας.* Οὗτοι κατὰ κανόνα διακρίνονται εἰς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς. Καὶ ἐσωτερικοὶ μὲν εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν μέσων ἢ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς ἀποδοτικότητος, ἐξωτερικοὶ δὲ οἱ κίνδυνοι οἵτινες προκύπτουν ἐκ τῆς μείωσεως τῆς καταναλώσεως, ὀφειλομένης εἴτε εἰς γενικωτέραν οἰκονομικὴν κρίσιν, εἴτε εἰς εἰδικωτέρας συνθήκας τῆς ἐπιχειρήσεως.

δ) Τέλος, εἰς κινδύνους ἀναγομένους εἰς τὴν διοικητικὴν λειτουργίαν, εἴτε δὲ καὶ εἰς τὴν λογιστικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Οἱ κίνδυνοι οὗτοι, προερχόμενοι ἐκ τῆς διοικήσεως, ἐγκεφάλου τρόπον τινὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ λεχθῆ ὅτι ἀποτελοῦν καὶ τοὺς σοβαρωτέρους, καθ' ὅσον αἱ συνέπειαι τούτων ἐπεκτείνονται αὐτομάτως ἐφ' ὅλων τῶν λειτουργιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὅπως ἰδιαιτέρας ἐπίσης σημασίας εἶναι καὶ οἱ κίνδυνοι τῆς κακῆς λογιστικῆς ὀργανώσεως, ἔνεκα τῆς ὁποίας παρέχονται εἰς τὴν Διοίκησιν ἀνεπαρκεῖς ἢ πρόσκαιροι πληροφοροῖαι ἐπὶ τῆς ἐν γένει πορείας τῆς ἐπιχειρήσεως.

— Ἀναλόγως τοῦ φορέως τοῦ κινδύνου δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τούτους εἰς κινδύνους ἐργασίας, κινδύνους περιουσίας, κινδύνους κεφαλαίου.

— Ἀναλόγως τῆς δυνατότητος ἀνιχνεύσεως τούτων εἰς κινδύνους φανερούς, π.χ. ζημίαι προκληθεῖσα ἐξ ὑποτιμῆ-

σεως ἐμπορευμάτων, καὶ κινδύνους λανθάνοντας, ὅσάκις δὲν καθίσταται εὐχερῆς ἢ ἄμεσος διάγνωσίς των, π.χ. ὑπεξαίρεσις ἐμπορευμάτων ἢ πρώτων ὑλῶν διαπιστουμένη κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἀπογραφῆς.

— Τέλος, ἀναλόγως τῶν φάσεων τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως οἱ κίνδυνοι διακίνονται: εἰς κινδύνους ἐκμεταλλεύσεως καὶ κινδύνους συναλλαγῶν.

Ἰδιάζοντες κίνδυνοι ἐκμεταλλεύσεως εἶναι: ὁ κίνδυνος ἰδρύσεως καὶ ὁ κίνδυνος παραγωγῆς.

Εἰς τὸν κίνδυνον ἰδρύσεως περιλαμβάνονται εἰδικώτερον: ὁ κίνδυνος τῆς ἐξευρέσεως τοῦ ἀναγκαιοῦντος κατὰ τὴν ἰδρυσιν κεφαλαίου, ὁ κίνδυνος ἐκ τῆς μὴ καταλλήλου ἐκλογῆς τῆς νομικῆς μορφῆς καὶ ὁ κίνδυνος ἐκ τῆς μὴ ὀρθολογικῆς ἐγκαταστάσεως.

Εἰς τὸν κίνδυνον παραγωγῆς, πλὴν ἐκείνων οἵτινες ἀναφέρονται εἰς ζημίαν καὶ φθορὰς τοῦ ὑλικοῦ ἐξοπλισμοῦ, εἰδικώτερον περιέχονται οἱ κίνδυνοι ἐργασίας καὶ οἱ κίνδυνοι χρηματοδοτήσεως.

Οἱ κίνδυνοι ἐργασίας δυνατὸν νὰ προέρχωνται ἐκ τῆς μὴ ὀρθῆς ἐκλογῆς ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων, ἢ ἐκ τῆς ἐλλείψεως εἰδικοῦ ἐργατικοῦ προσωπικοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἢ ἐκ τῆς ἐπελεύσεως ἐργατικῶν ἀτυχημάτων.

Οἱ κίνδυνοι χρηματοδοτήσεως τῆς παραγωγῆς προκύπτουν ὅσάκις δυσχεραίνεται ἢ καὶ πολλάκις διακόπτεται τὸ παραγωγικὸν κύκλωμα λόγῳ ἐπαχθοῦς προμηθείας ἢ καὶ ἀδυναμίας ἐξευρέσεως τοῦ ἀναγκαιοῦντος εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν κεφαλαίου κινήσεως.

Χαρακτηριστικοὶ κίνδυνοι συναλλαγῶν εἶναι: ὁ κίνδυνος προμηθείας καὶ ὁ κίνδυνος διαθέσεως.

Ὁ κίνδυνος προμηθείας ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ἀγορὰν πρώτων, βοηθητικῶν ἢ δυναμικῶν, ὑλῶν ἢ καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων. Ἐνταῦθα ὁ κίνδυνος συνίσταται εἰς τὴν μὴ ἐκλογὴν τῆς καταλλήλου ἀγορᾶς προμηθείας, ἢ τὴν ἀγορὰν εἰς κατάλληλον χρόνον, ἢ τὴν ποσοτικῶς ἄστοχον καὶ ποιοτικῶς ἀκατάλληλον προμήθειαν εἰδῶν, ἢ τέλος τὴν δαπανηρὰν μεταφορὰν τούτων.

Ὁ κίνδυνος διαθέσεως κυρίως προκύπτει ἐκ τῆς μὴ ἐπιτεύξεως ἱκανοποιητικῆς τιμῆς διαθέσεως, ἢ μὴ πραγματοποιήσεως ἐνὸς ἐλαχίστου κύκλου ἐργασιῶν, ἢ τέλος ἐκ τῆς ἀπωλείας μέρους τῶν χορηγηθεισῶν κατὰ τὴν πώλησιν πιστώσεων. Ἐπὶ πωλήσεων διενεργουμένων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀνακύπτουν καὶ πρόσθετοι κίνδυνοι λόγῳ μεταβολῆς τῆς τιμῆς τοῦ συναλλάγματος.

§ 3.— Ἡ πολιτικὴ τῶν κινδύνων (*Risikopolitik*).

Ἡ πολιτικὴ κατὰ τῶν κινδύνων ἀποβλέπει εἰς τὴν λήψιν τῶν ἀπαραιτήτων μέτρων (φύσεως τεχνικῆς ἢ διοικητικῆς) διὰ τὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον *πρόληψιν*, *περιορισμὸν* καὶ *ἐξασφάλισιν* τῆς ἐπιχειρήσεως ἔναντι τῶν ἐκ τούτων δυσμενῶν συνεπειῶν¹.

Ἡ *πρόληψις* ἢ ἀποτροπὴ τοῦ κινδύνου οὐνίσταται εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τοῦ κινδύνου ἅμα τῇ γενέσει του.

Ὁ *περιορισμὸς* τοῦ κινδύνου ἐπιδιώκει τὴν σμίκρυνσιν τῶν δυσμενῶν ἐκ τῶν κινδύνων συνεπειῶν, δεδομένου ὅτι ἡ τελεία ἀποτροπὴ ἢ ἀποσόβησις τούτων καθίσταται συνήθως ἐκ τῶν πραγμάτων δυσχερῆς, ἂν μὴ καὶ ἀδύνατος. Ἡ σμίκρυνσις αὕτη ἐπέρχεται συνήθως διὰ τῆς *κατατμήσεως* τῶν κινδύνων, δι' ἧς ὁ κίνδυνος κατανέμεται κατὰ τόπον, χρόνον, πρόσωπα καὶ πράγματα. Ἐπὶ παραδείγματι, δύναται τοπικῶς νὰ κατανεμηθῇ ὁ κίνδυνος διὰ καταλλήλου διαχωρισμοῦ τόσον τῶν τμημάτων τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὅσον καὶ τῶν περιοχῶν τῆς ἀγορᾶς ἢ χρονικῶς δύναται νὰ σμικρυνθῇ ὁ κίνδυνος ὡσάκις ἢ ἐπιχειρήσεις ἀναμένει τὸ εὐνοϊκώτερον χρονικὸν σημεῖον προμηθείας ἢ πωλήσεως. Ἐπίσης ἢ προσωπικὴ κατάτμησις τοῦ κινδύνου ἐπέρχεται ὡσάκις ἢ ἐπιχειρήσεις ἀποφεύγει τὴν εἰς περιωρισμένον ἀριθμὸν προσώπων χορήγησιν μεγάλων πιστώσεων καὶ κατανέμει ταύτας εἰς πολυαριθμούς μικροτέρους ὀφειλέτας.

Τέλος ἡ *ἐξασφάλισις* ἔναντι τοῦ κινδύνου ἐπέρχεται διὰ τῆς ἀσφαλίσεως τούτου.

Ἐνταῦθα ὁ κίνδυνος μετατοπίζεται, διὰ δὲ τῆς καταβολῆς πρὸς τὴν ἀσφαλιστικὴν ἐπιχείρησιν ὠρισμένου ἀσφαλίστρου μετατρέπεται εἰς σταθερὸν συντελεστὴν κόστους. Ἀσφαλίσεις εἶναι δυνατὰ δι' ὅλας τὰς περιπτώσεις κινδύνου, ἐφ' ὅσον ἀφοροῦν οἰονδήποτε περιουσιακὸν στοιχεῖον. Βεβαίως, τὸ καταβαλλόμενον ἀσφαλίστρον ἀποβαίνει εἰς βᾶρος τῆς ἐπιχειρηματικῆς προσόδου, πλὴν ὁμως ἢ ἔναντι τούτου παρεχομένη ὑπηρεσία οὐνίσταται εἰς τὴν ἀπρόσκοπτον συνέχισιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ποριστικῆς δρα-

1. Ὁ *Lyssowski*, βλ. *G. Fischer*, ἔνθ' ἄνωτ. σελ. 425. εἰς εἰδικὴν πραγματείαν του μετ' ἵτλον «Διάρθρωσις καὶ πολιτικὴ κινδύνων» εἰς τὴν Ἑλβετικὴν ἐπιθεώρησιν «Ἐπιχειρήσεις» (Τεύχος 3, 1917, Τεύχος 1 καὶ 2, 1918) διακρίνει τὰ κάτωθι τρία βασικά μέτρα τῆς πολιτικῆς τῶν κινδύνων: α) Μέτρα τὰ ὅποια ἀποσοβοῦν ἐντελῶς τὴν ἔλευσιν τοῦ κινδύνου. β) Μέτρα τὰ ὅποια σμικρύνουν τὸς συνεπείας ἐκ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ κινδύνου καὶ γ) Μέτρα τὰ ὅποια δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν πρόληψιν ἀλλὰ μόνον τὴν ἐξασφάλισιν ἔναντι τοῦ ἐπελθόντος κινδύνου.

στηριότητα της επιχειρήσεως, τόσον πρὸς ὄφελος τῶν φορέων ταύτης ὅσον καὶ πρὸς τὸ γενικώτερον συμφέρον ὁλοκλήρου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ τολμήματα, ἅτινα, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐτονίσθη, τυγχάνουν συνυφασμένα μὲ τὴν ὄλην κερδοσκοπικὴν δρασιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ταῦτα παραμένουν ἀνασφάλιστα, ὡς μὴ δυνάμενα νὰ σταθμισθῶσι. Συνεπῶς τὸν κίνδυνον τούτων ἐπωμίζεται κατὰ ἓνα οἰονδήποτε τρόπον ἡ ἐπιχείρησις.

Ὁ συνετὸς ἐπιχειρηματίας περιορίζει ἢ καὶ ἀποφεύγει τὰ τολμήματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν κερδοσκοπὸν, ὅστις, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του ὅπως ἐπιτύχῃ ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερα κέρδη, κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν μανίαν ἐπικινδύνων τολμημάτων. Δέον ἐπ' εὐκαιρία νὰ τονισθῇ ὅτι ἐπιχειρήσεις ὧν τὸ κεφάλαιον σχηματίζεται διὰ πολυαριθμῶν ἐπὶ μέρους εἰσφορῶν (Ἀνώνυμοι Ἐταιρεῖαι) ἢ ἀπασχολοῦσαι πολυπληθῆς προσωπικόν, πρέπει νὰ ἀποφεύγουν τοιαῦτα ἐπικίνδυνα τολμήματα, διότι ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας οὐ μόνον πλήττονται οἱ μέτοχοι, συνήθως μικροκεφαλαιοῦχοι ἐπιδιώκοντες μίαν σταθερὰν ἰποδοτικότητα μεγαλυτέραν τοῦ ἐπιτοκίου ἐκτοκισμοῦ, ἀλλὰ τίθενται ἐν κινδύνῳ, λόγῳ ἀδυναμίας περαιτέρω ἀπασχολήσεως, καὶ οἱ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἐργαζόμενοι, οἵτινες οὐδὲν ἄλλως ἐπιτρέπεται νὰ παραμελοῦνται, ὅσάκις ὁ ἐπιχειρηματίας προτίθεται νὰ ἀναλάβῃ τὴν διενέργειαν ἐπικινδύνου τολμήματος. Ἴδου διατί ἡ διενέργεια κερδοσκοπίας ἐνδείκνυται ἰδίᾳ εἰς ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις ἀπασχολούσας ὀλιγάριθμον προσωπικόν, ἔνθα διακυβεύονται μόνον τὰ ἴδια τοῦ ἐπιχειρηματίου κεφάλαια.

Πρέπει, τέλος, νὰ τονισθῇ ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις προκειμένου ν' ἀναλάβουν τὴν ἐκτέλεσιν ἐνὸς τολμήματος καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχουν τρόπον τινὰ ἓνα καταμερισμὸν τοῦ κινδύνου καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητός των, συνήθως προβαίνουν εἰς συνεργασίας μετ' ἄλλων ἐπιχειρήσεων (ὑπὸ μορφήν καρτέλ ἢ ἄλλου συνασπισμοῦ), ἢ ἰδρύουν αὐτοτελῆ νέαν ἐπιχείρησιν ἀναλαμβάνουσαν ἀποκλειστικῶς τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς τοιαύτης παρακεκινδυνευμένης πράξεως.

ΤΜΗΜΑ Β΄

Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

Η ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΣΥΝΘΗΚΑΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ *

§ 1.— Έννοια, σκοπός, χρησιμότης.

1. Ο προγραμματισμός (planning, planification) αποτελεί την συστηματικήν εφαρμογήν της πρώτης κατά Fayol¹ αρμοδιότητος της διοικητικής λειτουργίας, ήτοι της προβλέψεως.

Ἡ ἐπιχείρησις πρέπει νὰ προγραμματίζη τὴν ἐν γένει δραστηριότητά της κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μὴ αἰφνιδιαζήται ἐκ τῶν γεγονότων, ἀλλὰ ἐγκαίρως καὶ καταλλήλως ν' ἀντιμετωπίζη ἀπάσας τὰς συνεπεία τῆς δράσεώς της ἐμφανιζομένης ἀνάγκας.

Ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς ἀγορᾶς ἡ διάρκεια προβλέψεως ποικίλλει ἐκάστοτε χρονικῶς. Συνήθης² διάρκεια προβλέψεως εἶναι ἡ ἐτησία.

* *Εἰδικὴ βιβλιογραφία* : *Cave S. R.*, Budgetary control, Standard Costing and Factory Administration, New York 1955. *Court H. P.*, Budgetary Control, New York - London 1952. *Heckert J. B.*, Business Budgeting and Control, New York 1955. *Loeb P.*, Le Budget de l'Entreprise, Paris 1956. *Thibert R. B.*, La Gestion Prévisionnelle et Contrôlée de l'Entreprise, Paris 1955. *Wiliquet S.*, Le Contrôle Budgetaire dans une Grande Entreprise Industrielle, Bruxelles 1954. *Rossi N.*, Le provisioni di Impresa, Milano 1950. *Δ. Παπαδημητρίου*, βλ. Προγραμματισμὸν παραγωγῆς εἰς Πρότυπον Κόστος (Standard Cost), Ἀθῆναι 1959.

1. Ὡς γνωστὸν αἱ ἀρμοδιότητες τῆς διοικητικῆς λειτουργίας κατὰ Fayol εἶναι : Ἡ πρόβλεψις, ἡ ὀργάνωσις, ἡ διεύθυνσις, ὁ ἔλεγχος, ὁ συντονισμὸς.

2. Κατ' ἀρχήν, θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι δὲν ὑφίσταται ἐνιαία χρονικὴ διάρ-

2. Διὰ τοῦ προγραμματισμοῦ ἐν γένει ἐπιδιώκεται:

α) Ἡ κατάστροφαις τῶν προβλέψεων.

β) Ἡ σύγκρισις τῶν προβλέψεων πρὸς τὰς ἐκάστοτε πραγματοποιήσεις.

γ) Ἡ ἀναζήτησις τῶν αἰτίων τῶν προκαλούντων τὰς τυχὸν ἀποκλίσεις μεταξὺ προβλέψεων καὶ πραγματοποιήσεων, καὶ

δ) Ἡ ἀναθεώρησις τῶν ἀρχικῶν προβλέψεων βάσει τῆς κτηθείσης πείρας.

Ἡ κατάστροφαις τῶν προβλέψεων στηρίζεται ἐπὶ τῆς στατιστικῆς ἀναλύσεως καὶ μελέτης τῶν πορισμάτων τοῦ παρελθόντος.

Ἡ ἀνάλυσις αὕτη ἐπιτρέπει νὰ προβῶμεν εἰς ἐκτιμήσεις ἐπὶ τῆς δραστηριότητος τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ τὸ προσεγὲς μέλλον.

Ἡ σύγκρισις τῶν προβλέψεων πρὸς τὰς ἐκάστοτε πραγματοποιήσεις ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξαγωγήν εἰδικῶν « δεικτῶν », βάσει τῶν ὁποίων καθορίζονται ποσοτικῶς αἱ τυχὸν ἀποκλίσεις.

Ἡ ἀναζήτησις τῶν αἰτίων τῶν προκαλούντων τὰς τυχὸν ἀποκλίσεις μεταξὺ προβλέψεων καὶ πραγματοποιήσεων χρήζει ἰδιαιτέρας προσοχῆς.

καὶ προῦπολογισμοῦ, δι' ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐπιχειρήσεων. Διότι εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ἡ διενεργουμένη πρόβλεψις ἰσχύει δι' ὠριωμένην χρονικὴν διάρκειαν.

Ἡ διάρκεια αὕτη ἐξαρτᾶται, εἰς μὲν τὰς ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς καὶ ἐμπορίου, ἐκ τῆς διαδικασίας τῆς παραγωγῆς, ἐκ τοῦ ἀναγκαίου χρόνου τῆς ἀγορᾶς καὶ διαθέσεως τῶν προϊόντων, εἰς δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ποροχῆς ὑπηρεσιῶν, ἐκ τῆς διαδικασίας τῆς προετοιμασίας καὶ προσφορᾶς τῆς ὑπηρεσίας.

*Ἐτερον καθοριστικὸν στοιχεῖον εἶναι καὶ ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος διὰ τὴν ἐπαπόκτησιν τοῦ ἀναλωθέντος κεφαλαίου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δικαιολογεῖ τὴν ἀνάγκην τῆς συνεχοῦς παρακολουθήσεως τῆς καταστάσεως ἐν τῇ ἀγορᾷ (παρακολούθησις οἰκονομικῆς συγκυρίας). Ὑφίστανται, ἐπὶ παραδείγματι, ἐποχικαὶ ἐπιχειρήσεις αἵτινες ἀπασχολοῦνται κατὰ μίαν, δύο ἢ καὶ τρεῖς ἐποχὰς τοῦ ἔτους (π.χ. ξενοδοχειακαί). Εἰς ταύτας, δύο τουλάχιστον προῦπολογισμοὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους εἶναι ἀπαραίτητοι.

*Ἐξ ἄλλου ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς διάρκειας τῆς προῦπολογιστικῆς περιόδου ἀσκεῖ ὁ ἔρπος, ὡς καὶ αἱ μέθοδοι τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὅταν, γέμῃ εἰπεῖν, ἡ ἐπιχείρησις χρησιμοποιῇ ἴδια κεφάλαια δύναται νὰ προβῇ εἰς, προβλέψεις μεγαλυτέρας προθεσμίας, ἐνῶ, ἀντιθέτως, δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐὰν τὰ κεφάλαια αὐτῆς προέρχωνται ἐκ βραχυπροθέσμου δανεισμοῦ.

*Ἐπίσης ἄλλο στοιχεῖον τὸ ὅποιον ἐπίδραξ ἐπὶ τῆς διάρκειας τῶν προβλέψεων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ προῦπολογισμοῦ εἶναι καὶ αὕτη ἡ ζωὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐπιχειρήσεως. Π.χ. νέα ἢ νεοοργανούμενα ἐπιχειρήσεις δυσκόλως δύναται νὰ προβοῦν εἰς μακρὰς διάρκειας προβλέψεις. Ἐπίσης ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις καταρτίζουσι συνήθως προῦπολογισμοὺς ἑβδομαδιαίους ἢ 15θήμερους.

Οὐ μόνον αἱ ἀρνητικαί, ἀλλὰ καὶ αἱ θετικαί ἀποκλίσεις δέον νὰ προσελκύουν τὴν προσοχὴν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τέλος, ἡ ἀναθεώρησις τῶν προβλέψεων διενεργεῖται ἐπὶ τῷ σκοπῷ διορθώσεως τῶν διακριβωθέντων σφαλμάτων καὶ ἀναπροσαρμογῆς τῶν ἀρχικῶν προβλέψεων βάσει τῶν νέων πραγματικῶν γεγονότων.

Ἡ χρησιμότης τοῦ προγραμματισμοῦ ἐκδηλοῦται πρὸς δύο ἐπίπεδα :

α) Πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν κατάρτισιν¹ προγραμμάτων (budgeting).

β) Πρὸς τὸν ἔλεγχον τῆς ὅλης δράσεως τῶν ἐπιχειρήσεων (budgetary control).

3. Διὰ τῆς καταρτίσεως τῶν προγραμμάτων ἐπιτυγχάνεται :

α) Ἡ προαγωγή τῆς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει συνεργασίας καὶ ἐν γένει ὁ συντονισμὸς τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως. Ἡ τοιαύτη συνεργασία καὶ ὁ συντονισμὸς ἀποβλέπουν εἰς τὴν προσαρμογὴν τῶν καθ' ἕκαστον λειτουργικῶν δράσεων πρὸς τὴν συνολικὴν ἐπιχειρηματικὴν δρᾶσιν.

β) Ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωσις. Αὕτη ἐξασφαλίζεται διὰ τοῦ

1. Προϋποθέσεις διὰ τὴν κατάρτισιν τῶν προϋπολογισμῶν θεωροῦνται ἐν γένει : α) Ἡ ὑπαρξίς καλῶς ὀργανωμένης ἐμπορικῆς λειτουργίας. β) Ἡ καθιέρωσις σαφούς ἐμπορικῆς τακτικῆς. γ) Ἡ συγκέντρωσις ἐπακριβῶν πληροφοριῶν. δ) Ἡ τήρησις πλήρους συστήματος γενικῆς λογιστικῆς, ὡς καὶ ἰδιαιτέρας ἀναλυτικῆς λογιστικῆς κόστους. ε) Ἡ κατάρτισις συνεχῶν ἐκθέσεων καταγραφῆς ἀποθηκῶν, πρώτων ὑλῶν, ἐργασιῶν ὑπὸ ἐκτέλεσιν, ἐτοιμῶν προϊόντων κ.ο.κ.

Τονίζεται ἰδιαιτέρως ἡ σχέσις μεταξὺ καταρτίσεως προϋπολογισμοῦ καὶ λογιστικῆς. Ἐάν διὰ κάλλε ἐπιχείρησιν ἐνδείκνυται ἡ τήρησις καταλλήλου συστήματος λογιστικῆς, διὰ τὴν καταρτίζουσαν προϋπολογισμὸν ἐπιχείρησιν ἡ ὑπαρξίς ὀρθολογικοῦ συστήματος λογιστικῆς ἀποτελεῖ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Δύο εἶναι τὰ κύρια σημεῖα τῆς στενῆς σχέσεως μεταξὺ λογιστικῆς καὶ καταρτίσεως προϋπολογισμοῦ : α) Ἡ σύγκρισις προϋπολογιστικῶν καὶ πραγματικῶν δαπανῶν καὶ β) Ἡ τήρησις λογιστικῆς προτύπου (standard) κόστους. Ἐφ' ὅσον μία ἐκ τῶν θεμελιωδῶν προϋποθέσεων διὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι ἡ ἰκανότης ἐλέγχου τῆς πραγματικῆς ἐκτελέσεως τῶν ἤδη ὑπολογισθέντων, ἀπαραίτητον τυγχάνει ὅπως καθίσταται δυνατὴ ἡ σύγκρισις μεταξὺ προγραμματισθέντων καὶ ἐπιτευχθέντων. Τοῦτο καθίσταται δυνατόν ἐφ' ὅσον οἱ λεπτομερεῖς λογαριασμοὶ οἱ περιλαμβανόμενοι εἰς τὸ λογιστικὸν σχέδιον εὐρίσκονται κατατεταγμένοι βάσει τῆς οργανωτικῆς ἐξουσίας καὶ εὐθύνης καὶ ὅτι οἱ προϋπολογισμοὶ συντάσσονται συμφῶνως πρὸς τὸ λογιστικὸν σχέδιον. Ἐπίσης ἡ λογιστικὴ τοῦ προτύπου κόστους ὑποβοηθεῖ τὰ μέγιστα τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, χωρὶς βεβαίως νὰ καλύπτῃ ἀπολύτως τὴν ἔκτασιν τῆς ἐννοίας τούτου.

καθορισμοῦ τῶν ὀρίων δραστηριότητος ἐκάστης λειτουργικῆς θέσεως, ἣτις συνήθως εἶναι καὶ θέσις εὐθύνης.

γ) Ὁ περιορισμὸς τοῦ κόστους καὶ ἡ αὐξήσις τῆς ἀποδοτικότητος.

δ) Ὁ προσδιορισμὸς τῶν κατὰ λειτουργίας σκοπῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐκάστη λειτουργικὴ θέσις καθορίζει τοὺς ἰδίους αὐτῆς σκοπούς. Ἡ θέσις ἐφοδιασμοῦ καὶ ἀγορῶν πρέπει νὰ καθορίσῃ τὰς ποσότητας καὶ ποιότητας τῶν ὧν ἔχει ἀνάγκην πρώτων καὶ βοηθητικῶν ὑλῶν. Ἡ λειτουργικὴ θέσις παραγωγῆς δέον νὰ καθορίσῃ τὰς ἐφαρμοσθησομένας τεχνικὰς μεθόδους ἢ τυχὸν βελτιώσεις τούτων, ὡς καὶ τὰς ποσότητας, αἵτινες θὰ παραχθῶσι, δηλαδή, τὴν παραγωγικὴν ἀπασχόλησιν. Ἡ λειτουργικὴ θέσις διάθεσις πρέπει νὰ προσδιορίσῃ τὰ εἶδη καὶ τὰς ποιότητας τῶν πωληθησομένων προϊόντων, τὰς ζῶνας διαθέσεώς των, ὡς καὶ τὰς τιμὰς προσφορᾶς των κ.ο.κ.

4. Ἡ χρησιμότης ὁμῶς τοῦ προγραμματισμοῦ δὲν ἐξαντλεῖται εἰς τὴν κατάρτισιν μόνον προγραμμάτων. Τὸ σπουδαιότερον ἐπίτευγμα τῆς καταρτίσεως τῶν προγραμμάτων εἶναι ὁ βάσει τοῦ προγραμματισμοῦ ἔλεγχος (Budgetary control-contrôle budgétaire).

Ἐν προκειμένῳ κυρίως ἐλέγχονται οὐχὶ τὰ σταθερά, ἀλλὰ τὰ μεταβλητὰ ἔξοδα. Πρέπει νὰ δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν ταχύτατα τὰς σχέσεις ἐπὶ τῶν μεταβλητῶν στοιχείων τοῦ κόστους, ὡς π.χ. ἐπὶ τῶν ἐργατικῶν, τῆς παραγωγῆς, τοῦ ἐφοδιασμοῦ, τῆς προβλεπομένης χρησιμοποίησεως ὑλικῶν κ.ο.κ. Αἱ σχέσεις αὗται δέον νὰ ὑποβάλλωνται τὸ ταχύτερον εἰς ἐκείνους οἵτινες λόγῳ ἀρμοδιότητος δύνανται νὰ δράσουν ἀμέσως ἐπ' αὐτῶν. Ἔργον τούτων εἶναι νὰ ἐπιτύχουν τὴν σύμπτωσιν τῶν πραγματικῶν μεταβλητῶν ἐξόδων πρὸς τὰ προβλεφθέντα τοιαῦτα.

Τὰ κυριώτερα ἐν τῇ πράξει ἐλεγχόμενα στοιχεῖα εἶναι τὰ ἔξοδα ἐργασίας καὶ τὰ γενικὰ ἔξοδα.

§ 2.—Κατηγορίαι προγραμμάτων.

1. Τὸ γενικὸν οἰκονομικὸν πρόγραμμα πάσης ἐπιχειρήσεως περιλαμβάνει δύο κατηγορίας τμηματικῶν προγραμμάτων: τὰ βασικά καὶ τὰ δευτερεύοντα.

● **Πρόγραμμα πωλήσεων**

2. Ὁ καταρτιζών τὸ πρόγραμμα ἐτησίων πωλήσεων εὐρίσκεται ἀντιμέτωπος τῶν κάτωθι εἰδικωτέρων προβλημάτων :

α) Τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων διὰ τὴν ἐπωφελεῖ αὐξήσιν τῶν πωλήσεων κατὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν περίοδον.

β) Τῆς ἀναζητήσεως τοῦ κανονικοῦ ποσοστοῦ ἐξόδων πωλήσεως, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐκάστοτε ὄγκον αὐτῶν.

γ) Τῆς ἐρεύνης τῆς ἐνεσιώσης ἐν τῇ ἀγορᾷ καταστάσεως τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ὡς καὶ τῆς ἐνδεχομένης ἐπιδράσεως τούτου ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὁ γενικὸς προϋπολογισμὸς τῶν πωλήσεων καταρτίζεται ἐπὶ τῇ βίσει τῶν μερικῶν καὶ κατὰ κατηγορίας προϋπολογισμῶν πωλήσεων, λαμβανομένων πάντοτε ὑπ' ὄψιν τῶν ἐξ αὐτῶν ἐπιτευχθέντων προγενεστέρων ἀποτελεσμάτων. Κατ' ἀρχὴν διὰ τῆς παρατηρήσεως ἐπὶ τοῦ παρελθόντος δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν, κατὰ προσέγγισιν, τὸ σύννηθες ἢ κανονικὸν μέγεθος τῶν πωλήσεων. Πέραν δὲ τούτων δὲν θὰ πρέπει ν' ἀγνοηθοῦν οἱ ἐξωτερικοὶ παράγοντες οἵτινες ἐπιδροῦν ἐπὶ τοῦ ἐκάστοτε ὄγκου αὐτῶν.

Οἱ παράγοντες οὗτοι εἶναι αἱ οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις ὑπὸ τὴν μορφήν μακροχρονίου, κυκλικῆς ἢ ἐποχικῆς ἐπιδράσεως.

● **Πρόγραμμα χρηματοδοτήσεως¹.**

3. Τὸ πρόγραμμα τῆς χρηματοδοτήσεως, ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς συνόλου ἐπὶ μέρους σχεδίων, σκοπὸν ἔχει νὰ καθορίσῃ ἀπὸ ποσοτικῆς καὶ χρονικῆς ἀπόψεως τὰς εἰς κεφάλαια πιθανὰς ἀνάγκας τῆς ἐπιχειρήσεως, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ὀμαλῆς ἐκτελέσεως τοῦ προγράμματος τῆς τε παραγωγῆς καὶ τῶν ἐπενδύσεων.

Λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἐν λόγῳ προγράμματος προβαίνομεν κατωτέρω εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπὶ μέρους σχεδίων ἅτινα ἀπαρτίζουν τοῦτο.

1. Dr *H. Sellien* : Finanzierung und Finanzplanung, Wiesbaden 1958. *Mellerowicz* : Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, Berlin 1959. *Beckmann L.* : Die Betriebswirtschaftliche Finanzierung, Berlin 1959. *Edey H.* : Business Budgets and Accounts, London 1959. *Financial Handbook* : N. Y. 1950, III Edition, σελ. 669—707.

4. Προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐπιτυχῆ κατάρτισιν τοῦ προγράμματος χρηματοδοτήσεως εἶναι :

α) Ἡ ὀρθὴ διάταξις τῶν σχεδίων. Βασικὸν εἶναι τὸ σχέδιον πωλήσεων, ἔπονται δὲ τὰ σχέδια παραγωγικῆς δυναμικότητος καὶ ἐπενδύσεων.

Τὰ ὄρια μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω σχεδίων εἶναι ρευστά. Οὕτω τὸ σχέδιον παραγωγικῆς δυναμικότητος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν ἀναγκῶν ἐπενδύσεων, ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποθεμάτων.

β) Ἡ κατὰ ἐκμεταλλεύσεις σύνταξις τῶν σχεδίων. Αἱ ἀποκεντρωμέναι καθ' ἕκαστον ἐκμεταλλεύσεις ὑποβάλλουν τὰ σχέδιά των εἰς τὰς ἱεραρχικῶς ἀνωτέρας θέσεις.

γ) Ἡ ὀρθὴ ἐκτίμησις τῶν δεδομένων ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου, ὡς πρὸς τὸν συντονισμόν τῶν καθ' ἕκαστα σχεδίων. Ἐνταῦθα, ὡς σπουδαιότερα προϋπὸθεσις ἑνὸς ἐπιτυχοῦς σχεδίου θεωρεῖται ἡ ὑπαρξις ἱκανοῦ διευθυντοῦ τῆς χρηματοοικονομικῆς λειτουργίας.

● **Κατηγορίαι σχεδίων χρηματοδοτήσεως.**

Τὰ καθ' ἕκαστον σχέδια χρηματοδοτήσεως, κατὰ κανόνα, ταξινομοῦνται βάσει τῶν ἀκολουθῶν κριτηρίων :

α) Τῆς περιόδου ἢ μὴ καταρτίσεώς των, εἰς τακτικά καὶ ἔκτακτα.

β) Τοῦ ὑπ' αὐτῶν καλυπτομένου χρονικοῦ διαστήματος, εἰς μακροχρόνια καὶ βραχυχρόνια.

γ) Τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, εἰς γενικά (ἢ συνολικά) καὶ μερικά (ἢ εἰδικά).

1. Τακτικὸν καὶ ἔκτακτον σχέδιον χρηματοδοτήσεως.

1. Τὸ τακτικὸν σχέδιον χρηματοδοτήσεως σκοπὸν ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐν γένει εἰσπράξεις καὶ πληρωμὰς τὰς δημιουργουμένας ἐκ τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως, περιλαμβανομένων καὶ τῶν πρὸς τοῦτο τακτικῶν καὶ ἀναγκαίων ἐπενδύσεων, καὶ δὴ ἀνανεώσεων, ἐνῶ τὸ ἔκτακτον σχέδιον ἀντιμετωπίζει περιπτώσεις ἐφ' ἅπαξ χρηματοδοτήσεως, ἐμφανιζομένας λόγῳ ἰδρύσεως, ἐλεγκτάσεως, ἐξυγιάνσεως, μετατροπῆς, συγχωνεύσεως κ.ο.κ.

Τὸ τακτικὸν σχέδιον χρηματοδοτήσεως περιλαμβάνει : ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰς εἰσπράξεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς πληρωμὰς τὰς δημιουργουμένας ἐκ τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως,

περιλαμβανομένων και τῶν τακτικῶν και ἀναγκαίων ἐπενδύσεων και δὴ ἀνανεώσεων. Ἐξ ἄλλου, τὸ ἔκτακτον σχέδιον χρηματοδοτήσεως ἀντιμετωπίζει τὰς ἐκτάκτους αὐξήσεις τῆς περιουσίας και ἰδιαιτέρως τῆς παγίας τοιαύτης, ὡς και τὰς περιπτώσεις τῆς ἐφ' ἅπαξ χρηματοδοτήσεως λόγῳ ἰδρύσεως, ἐπεκτάσεως, ἐξυγιάνσεως, μετατροπῆς, συγχωνεύσεως κ.τ.λ.

2. Τινὲς ἰδιαίτεροι διαχωρίζουν τὸ τακτικὸν σχέδιον:

— Εἰς σχέδιον ἀναφερόμενον εἰς τὰς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως (ἐφοδιασμός - παραγωγή - πωλήσεις) και

— Εἰς σχέδιον τρεχοῦσῶν ἐπενδύσεων.

Ἐπι δε και αὐτὸ τὸ τακτικὸν σχέδιον τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως ὑποδιακρίνεται, κατ' αὐτούς:

— Εἰς σχέδιον εἰσπράξεων και πληρωμῶν.

— Εἰς σχέδιον εἰσπράξεων και πληρωμῶν ἐκ πιστωτικῶν συναλλαγῶν, τοῦ ἀθροίσματος τῶν δύο τούτων παριστάνοντος τὸ σχέδιον τῶν ἐν συνόλῳ διαθεσίμων μέσων πληρωμῆς.

3. Εἰδικώτερον:

α) Τὸ σχέδιον εἰσπράξεων και πληρωμῶν ἐκ τῆς τακτικῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος. Τοῦτο καθορίζει τὰς ἐκ τῆς δραστηριότητος τῆς παραγωγῆς και διαθέσεως προκυπούσας εἰσροὰς και ἐκροὰς χρήματος, και οὕτω διχάζεται εἰς σχέδιον πληρωμῶν και σχέδιον εἰσπράξεων.

Τὸ σχέδιον πληρωμῶν συνδέεται στενῶτατα, τόσο ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου ὅσον και ἀπὸ ἀπόψεως μεγέθους, μὲ τὰ ποσὰ πληρωμῶν. Εἶναι ὁμοίως δυσχερὴς ἢ προσαρμογὴ τῶν κονδυλίων πληρωμῶν πρὸς τὰς ἀντιστοίχους εἰσπράξεις. Τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν κονδυλίων πληρωμῶν, ὡς συμβαίνει π.χ. ἐπὶ ἀγορῶν ἀποθεμάτων ἢ ἐργασιῶν συντηρήσεως αἵτινες δὲν δύνανται νὰ προγραμματισθῶσιν ὡς πρὸς τὸν ἀκριβῆ χρόνον τῆς ἐκτελέσεώς των, δὲν εἶναι δεκτικὰ ἐπακριβοῦς χρονικῆς τοποθετήσεως και ποσοτικοῦ προσδιορισμοῦ. Ἐλάχιστα κονδύλια τοῦ ἐν λόγῳ σχεδίου δύνανται νὰ προγραμματισθῶσιν ἀπὸ τῶν δύο ἀνωτέρω ἀπόψεων και οὕτω τὸ σημαντικώτερον μῆμα τῶν πληρωμῶν και ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν και ὡς πρὸς τὴν προθεσμίαν πραγματοποιήσεως ἐκφεύγει πάσης προβλέψεως.

1. Βλέπε Mellerowicz : ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 34 ἐπ.

Τὸ σχέδιον εἰσπράξεων στηρίζεται κυρίως εἰς τὴν ἐκ τῶν πωλήσεων προϊόντων καὶ ἐν γένει παροχῶν ὑπηρεσιῶν εἰσροὴν χρήματος. Ἔτερα κονδύλια εἰσπράξεων εἶναι τὰ προερχόμενα ἐξ ἐνοικίων, μερισμάτων, τόκων κ.τ.λ. Πρὸς ἀντιμετώπισιν ὑψηλοτέρων πληρωμῶν δυνάμεθα ἐν τέλει νὰ δημιουργήσωμεν συμπληρωματικὰς εἰσπράξεις διὰ τῆς ἐκποιήσεως πλεοναζόντων ἐνεργητικῶν στοιχείων, ὡς, ἐπὶ παραδείγματι, ἀποθεμάτων, ἀξιογράφων κ.ο.κ.

Καίτοι ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τὸ ἐκ τῆς παραγωγῆς καὶ διαθέσεως σχέδιον εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν ἐλάχιστα συμβάλλει εἰς τὴν ἐξίσωσιν τῶν ἀντιθέτων ρευμάτων τῶν κινήσεων τοῦ χρήματος, ἐν τούτοις ἐπιτρέπει τὴν ἀπάμβλυσιν καὶ τὸν περιορισμὸν τῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἐκ ταύτης ἀποκλίσεων. Τὰ ὀπωσδήποτε ὅμως ἀκάλυπτα ἐλλείμματα ἢ πλεονάσματα τούτου καλεῖται νὰ ἐξισώσῃ τὸ ἐκ πιστωτικῶν συναλλαγῶν σχέδιον εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν.

β) *Σχέδιον εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν ἐκ πιστωτικῶν συναλλαγῶν.* Τοῦτο περιλαμβάνει τὴν ἐκ τῆς προγραμματισθείσης λήψεως καὶ ἐξοφλήσεως πιστώσεων κίνησιν τῶν πιστωτικῶν συναλλαγῶν.

Παραλλήλως περιλαμβάνει τὸν προγραμματισμὸν τῶν ὑποσχέσεων λήψεως καὶ παροχῆς πιστώσεων, ὡς καὶ τὰς μεταβολὰς τούτων, κατὰ τρόπον ὥστε διὰ συγκρίσεως τῶν (πρὸς λήψιν) ἀξιουμένων πρὸς τὰς ὑπεσχημένας (πρὸς χορήγησιν) πιστώσεις τεθῶσιν αἱ βάσεις διὰ τὴν περαιτέρω πιστωτικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν διασφάλισιν τῆς ρευστότητος.

Ἄλλὰ καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν προσφέρει μίαν αὐτόματον κάλυψιν τῶν εἰς μέσα πληρωμῆς ἀνοιγμάτων, καὶ ἐπομένως δὲν ἐξασφαλίζει ἄριστον βαθμὸν ρευστότητος, καθ' ὅσον οὗτος προϋποθέτει τὴν σύμπτωσιν τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀποθεμάτων ταμείου καὶ τῶν νέων εἰσροῶν χρηματικῶν μέσων πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις πληρωμῶν. Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ ἀπόψεως ἀποδοτικότητος προκρίνεται ἀντὶ τῆς ἀντιοικονομικῆς διατηρήσεως ἀποθέματος μέσων πληρωμῆς ἢ ὑπαρξίς διαθέσιμων πιστώσεων.

Ἡ ἰδιομορφία τοῦ, ἐκ πιστωτικῶν συναλλαγῶν, σχεδίου εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι τὰ ἐν τούτῳ σημαντικὰ κονδύλια εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν εἶναι ἐπιδεκτικὰ κατευθύνσεως, μέρος δὲ τῶν πληρωμῶν (π.χ. πληρωμὴ καθυστερημένων πιστώσεων) ἔτι πλέον εἶναι καὶ ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένοι. Πρέπει δὲ ἀκόμη νὰ τονιοθῇ ὅτι τὸ σχέδιον τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν συνδετικὸν κρίκον μεταξὺ τοῦ ἐκ τῆς παραγωγῆς καὶ δια-

θέσεως σχεδίου εισπράξεων και πληρωμῶν και τοῦ, εὐθύς ἀμέσως κατωτέρω ἀναπτυσσομένου, σχεδίου τῶν ἐν συνόλῳ διαθεσίμων μέσων πληρωμῆς, ἥτοι: μεταξὺ τῶν ἐν συνόλῳ ἀναμενομένων εισπράξεων και πληρωμῶν και τῶν διαθεσίμων ἀποθεμάτων μέσων πληρωμῆς, ὡς και τῶν μεταβολῶν ἀμφοτέρων.

Ἐν τέλει, τὸ σχέδιον εισπράξεων και πληρωμῶν ἐκ πιστωτικῶν συναλλαγῶν, ἀποβλέπον εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἀρίστης ρευστότητος, παρακολουθεῖ τὰς καθ' ἕκαστον πιστωτικὰς συναλλαγὰς και προσδιορίζει τὰς αὐξήσεις και μειώσεις τῶν ὑποχρεώσεων. Ἐὰν αἱ εισπράξεις και αἱ πληρωμαὶ αἱ προερχόμεναι ἐκ πιστωτικῶν συναλλαγῶν περιλαμβάνοντο εἰς τὸ ἐκ παραγωγῆς και διαθέσεως σχέδιον πληρωμῶν και εισπράξεων, τότε θὰ ἐνεφανίζοντο μόνον τὰ ὑπόλοιπα τῶν πιστωτικῶν συναλλαγῶν, οὐχὶ δὲ κεχωρισμένως και αἱ κινήσεις τούτων, αἵτινες δέον νὰ παρακολουθῶνται και ἐλέγχωνται ἰδιαίτερως.

γ) *Σχέδιον τῶν ἐν συνόλῳ μέσων πληρωμῆς.* Εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο συσχετίζονται τὰ δύο προηγούμενα σχέδια. Δι' αὐτοῦ καθορίζονται συνεχῶς τὰ ὑφιστάμενα μέσα πληρωμῆς, αἱ κινήσεις, ὡς και τὰ ἀποθέματα τούτων. Συνεπῶς τὸ ἐν λόγῳ σχέδιον εἶναι ἡ βάση διὰ τὴν ἔγκαιρον λήψιν ἀποφάσεων ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν νέων μέσων πληρωμῆς ἢ τὴν τοποθέτησιν τῶν διαθεσίμων ἀποθεμάτων μέσων πληρωμῆς.

4. Τὸ ἔκτακτον σχέδιον χρηματοδοτήσεως περιλαμβάνει, ἐν γένει, τὸ σχέδιον τῶν ἐκτάκτων ἐπενδύσεων.

Ἡ αὐξήσις τῆς περιουσίας, ἐν προκειμένῳ, συνίσταται εἰς ἐκτάκτους κτιριακὰς ἐγκαταστάσεις, προκαλούσας ἀνάγκην μεγαλύτερας χρησιμοποίησεως μηχανῶν, αἵτινες ὀδηγοῦν, συνήθως, εἰς μείζονα χρησιμοποίησιν ὑλῶν και ἐργασίας, ἀσχέτως τοῦ ἂν τὴν μείζονα παραγωγὴν θὰ ἀκολουθήσουν μεγαλύτεραι πωλήσεις.

Αἱ ἀνάγκαι αὗται τῆς ἐκτάκτου χρηματοδοτήσεως ἀντιμετωπίζονται συνήθως δι' ἐσωτερικῆς και ἐξωτερικῆς χρηματοδοτήσεως.

Ἡ ἔκτακτος χρηματοοικονομικὴ ἐνίσχυσις ἐξ ἐσωτερικῆς χρηματοδοτήσεως δυνατὸν νὰ προέρχεται:

α) Ἐξ ὠρισμένου τμήματος τοῦ προϊόντος τῶν πωλήσεων ὅπερ προορίζεται ἀποκλειστικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

β) Ἐξ ἰσοπόσων τῶν ἀποσβέσεων και ἀποθεματικῶν.

γ) Ἐκ τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους προκυπτόντων κερδῶν μέχρι τῆς διανομῆς των.

δ) Ἐκ τοῦ ὑπολοίπου εἰς νέον τῶν ἀδιανεμήτων κερδῶν.

Ἡ ἐξωτερικὴ ἔκτακτος χρηματοοικονομικὴ ἐνίσχυσις συνίσταται εἰς μεγαλυτέραν λήψιν πιστώσεων ἐκ τῶν προμηθευτῶν καὶ πάσης ἐτέρας φύσεως πιστωτῶν.

II. Μακροχρόνια καὶ βραχυχρόνια σχέδια χρηματοδοτήσεως

1. α) *Μακροχρόνια*¹.—Τὸ μακροχρόνιον ἢ μακροπρόθεσμον σχέδιον χρηματοδοτήσεως προτάσσεται τοῦ βραχυπρόθεσμου, τοῦτο δὲ διότι τὸ πρόβλημα τῆς μακροχρονίου σχεδιάσεως τίθεται ἤδη ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἰδρύσεως τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ὁμως τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ δὴ τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας προστίθεται καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ βραχυχρονίου προγραμματισμοῦ.

Διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ μακροχρονίου σχεδίου χρηματοδοτήσεως μιᾶς ἐπιχειρήσεως, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται, φέρ' εἰπεῖν, ἐπὶ τριῶν ἐτῶν, πρῶτιστον καθήκον εἶναι νὰ καθορισθῇ τὸ χρονικὸν σημεῖον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὑπολογίζομεν ὅτι θὰ ἀρχίζουσιν αἱ εἰσπράξεις ἐκ τῆς παραγωγῆς καὶ διαθέσεως. Τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον συνιστᾷ τὴν κλειδὰ καθορισμοῦ τῆς εἰς ἴδιον κεφάλαιον ἀνάγκης. Οὕτω, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ χρονικὸν τοῦτο σημεῖον τίθεται μετὰ τὸ δεύτερον ἔτος πρέπει εἰς τὸ σχέδιον χρηματοδοτήσεως νὰ προβλεφθοῦν τὰ κονδύλια τ' ἀντιστοιχοῦντα διὰ τὰς κάτωθι δαπάνας:

<i>Ἀνάγκαι 1ου ἔτους</i>	<i>Ἀνάγκαι 2ου ἔτους</i>	<i>Ἀνάγκαι 3ου ἔτους</i>
— Ἐγκαταστάσεως	— Ἐγκαταστάσεως	— Ἐνεργειακῶν δυνάμεων
— Διοικήσεως	— Διοικήσεως	— Πρώτων ὑλῶν
— Ἰδρύσεως ὀργανώσεως	— Διαφημίσεων	— Μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων
— Φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων	— Φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων	— Διοικήσεως
— Ἀπροβλέπτων ἐπιβαρύνσεων	— Ἀπροβλέπτων ἐπιβαρύνσεων	— Διαφημίσεως
		— Φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων

Τὰ κονδύλια τοῦ 2^{ου} ἔτους περιλαμβάνουν τὴν διαφήμισιν ὡς νέον στοιχεῖον. Πρόκειται περὶ τῆς διαφημίσεως ἀρχικῆς ἐμφανίσεως, ἣτις διενεργεῖται εἰς τὴν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς παραγωγῆς

1. Βλέπε *Sellen* ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 109 ἐπ. καὶ *Financial Handbook*, New York 1950, third edition, σελ. 697.

χρονικήν περίοδον. Εἰς τὸ 3^{ον} ἔτος, ἀρχομένης ἤδη τῆς λειτουργίας τῆς παραγωγῆς, ἡ εἰκὼν τῶν προβλεπομένων κονδυλίων μεταβάλλεται ὡς ἀνωτέρω. Οὐσιῶδες ὁμως εἶναι ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἀρχίζει καὶ ἡ εἰσροὴ χρηματικῶν μέσων ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν προϊόντων.

Οὕτω, ἐνῶ κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς ἐπιχειρήσεως βασιζόμεθα μόνον ἐπὶ ἰδίου κεφαλαίου, ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν συναλλαγῶν δημιουργεῖται ἡ δυνατότης προσελκύσεως καὶ ξένου κεφαλαίου.

Ἐὰν ἡ ἔκτασις τῶν πωλήσεων ἀπαιτῇ τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικῆς δυναμικότητος διὰ τῆς δημιουργίας νέων ἐγκαταστάσεων, τότε δεόν νὰ συνεξετάζεται καὶ τὸ θέμα τῆς συνεπείᾳ ταύτης προκληθησομένης μεταβολῆς εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κόστους, ὅπερ φυσικὸν εἶναι νὰ ἐπηρεάζεται δυσμενῶς ἐπὶ μὴ πλήρους χρησιμοποίησεως τῆς, ἐκ τῶν ἐπεκτάσεων, ἠϋξημένης δυναμικότητος. Ὁ κίνδυνος οὗτος ἐκτροπῆς ἀπὸ τὴν κατιοῦσαν πορείαν τῆς καμπύλης τοῦ κόστους εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον μεγαλύτερος ὅσον ὁ προγραμματισμὸς ἐκτείνεται ἐπὶ μεγαλύτερου ἀριθμοῦ ἐτῶν.

2. Ὁ μακροπρόθεσμος προγραμματισμὸς δύναται νὰ ἐπεκτείνεται, συνήθως, πρὸς κάλυψιν 5ετοῦς, ἔτι δὲ καὶ 10ετοῦς σχεδίου. Αἱ περιπτώσεις ὁμως αὗται τῶν πέραν τῆς 3ετίας προγραμματισμῶν ἀναφέρονται κατ' ἐξοχὴν εἰς ἤδη λειτουργούσας, καὶ δὴ ἀπὸ μακροῦ χρόνου, ἐπιχειρήσεις, αἵτινες διαθέτουσι, ἐκ τῶν λογιστηρίων των καὶ τῶν ιηρηθέντων πάσης φύσεως στατιστικῶν στοιχείων, τὰς βάσεις διὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς οἵτινες τυγχάνουν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν θεμελίωσιν τοιαύτης ἐκτάσεως μακροχρονίων σχεδίων. Ἀσφαλῶς, ἐὰν αἱ ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεις δρῶσι κατὰ τρόπον μονοπωλιακὸν ἢ οἰοῖναι μονοπωλιακόν, αἱ προβλέψεις εἶναι ἀνετώτεραι καὶ οἱ συναφεῖς ὑπολογισμοὶ ἀκριβέστεροι, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν βεβαίως ὅτι θὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ἐκάστοτε βαθμὸς ἐλαστικότητος τῆς ζητήσεως τῶν προϊόντων των. Πρὸς εὐχερῆ δὲ κατανόησιν τῶν λεπτομερειῶν τῆς τεχνικῆς καταρτίσεως ἑνὸς 10ετοῦς σχεδίου χρηματοδοτήσεως προβαίνομεν εἰς τὴν κατωτέρω ὑποδειγματικὴν ἀνάπτυξιν τούτου¹.

1. Εἰλημμένην ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ *Sellien H.*, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 125 ἐπ.

*Εστω ὁ κάτωθι ἰσολογισμὸς (εἰς χιλιάδας δραχμῶν):

Ἐνεργητικὸν		Παθητικὸν	
Πάγια		Μετοχικὸν κεφάλαιον 30.000	
- Κτίρια Διοικήσεως	3 000	*Αποθεματικά	
- Βιομηχανοστάσιον	39.000	- Τακτικὸν	3 000
- Μηχανήματα	18 000	- Ἐκτακτα	9.000
- Ἔργαλεία, ἐξοπλισμὸς Ἐκμεταλλεύσεως καὶ Γραφείου	6 000	- Λόγῳ ἀναπροσαρμογῆς	21 000
Κυκλοφοριακά		*Υποχρεώσεις	
- Προῶται, βοηθητικαὶ καὶ ὕλαι ἐκμεταλλεύσεως	7.500	- Προκαταβολαὶ πελατῶν	3.000
- Ἡμιτεχνήματα	1.500	- Προμηθευταὶ	10 500
- Ἔτοιμα προϊόντα, ἔμπο ρεύματα	6 000	- Γραμμάτια πληρωτέα	1.500
- Πελάται	7 500	- Τράπεζαι	12.000
- Γραμμάτια εἰσπρακτέα	900		
- Καταθέσεις παρὰ Τραπε- ζαῖς	300		
- Ταμείον	300		
	<u>90 000</u>		<u>90 000</u>

3. Ἐν σχέσει μὲ τὴν προοπτικὴν χρηματοδοτήσεως ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ἰσολογισμοῦ προκύπτουν τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ παγία περιουσία συνολικῶς ἀνέρχεται εἰς 66 ἑκατ. δραχ., ἡ δὲ κυκλοφοροῦσα εἰς 24 ἑκατ. Ἐναντι τούτων τὸ μὲν μετοχικὸν κεφάλαιον ἀνέρχεται εἰς 30 ἑκατ. δραχ., τὰ δὲ ἐν γένει ἀποθεματικά εἰς 33 ἑκατ. Αἱ ὑποχρεώσεις, ἥτοι τὸ ξένον κεφάλαιον, ἀναβιβάζονται περίπου εἰς 27 ἑκατ. δραχ.

Ἐπειδὴ τόσον ἡ Τράπεζα ὅσον καὶ οἱ προμηθευταὶ πιέζουν διὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν βραχυπροθέσμων ὑποχρεώσεων καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐπιχειρήσις προτίθεται κατὰ τὴν παροῦσαν χρῆσιν νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς ἐγκαταστάσεις της, γεγονὸς ὅπερ θ' ἀπαιτήσῃ ποσὸν περίπου 27 ἑκατ. δραχ., προτείνεται καὶ ἐπιδιώκεται ὑπὸ ταύτης, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ μετατροπὴ τῶν βραχυπροθέσμων ὑποχρεώσεων της εἰς μακροπροθέσμους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποφασίζεται ὅπως ἡ χρηματοδότησις τῶν νέων ἐπενδύσεων της διενεργηθῇ δι' (ἔστω καὶ μὴ γνησίας) αὐτοχρηματοδοτήσεως καὶ διὰ νέου δανεισμοῦ. Ὑποτί-

θεται επίσης ότι ή τρέχουσα χρηματοδότησις τής εκμεταλλεύσεως κατά τὰ επόμενα έτη δέν θά παρουσιάση δυσχερείας, δεδομένου ότι αί εισπράξεις και πληρωμαί πιθανώς θά εξισούνται. Ός εκ τούτου, διά τόν μακροπρόθεσμον προγραμματισμόν μόνον τὰ πέραν τών τρεχουσών αναγκών εισρέοντα χρηματικά ποσά δέον νά λαμβάνωνται ύπ' όψιν, και ταύτα προφανώς είναι τὰ ποσά έξ άποσβέσεων και τὰ πρός κεφαλαιοποίησιν κέρδη.

4. Κατά τόν καταρτισμόν ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου χρηματοδοτήσεως μιās ήδη ύφισταμένης επιχειρήσεως πρέπει νά τεθοῦν ώρισμένοι προϋποθέσεις, αίτινες και τελικώς νά επαληθεύσουν. Άλλως δέν δύναται νά γίνη ή προοπτική τής χρηματοδοτήσεως.

Φυσικά, ώρισμένοι προβλέψεις, αναφερόμεναι, φέρ' είπειν, εις τήν μελλοντικήν έκτασιν και τόν ρυθμόν τών πωλήσεων, δέν δύνανται νά πραγματοποιηθοῦν είμη μόνον κατόπιν έπισταμένης έρεύνης των συνθηκών τής μελλούσης αγοράς, και πάλιν υπό ώρισμένας επιφυλάξεις διά τήν άκριβή επαλήθευσιν τών μελλοντικών προβλέψεων. Είς έτέρους πάλιν τομείς αί προβλέψεις και οί ύπολογισμοί καθίστανται εύχερέστεροι, όπως επί παραδείγματι εν πρόκειται νά προεκτιμήσωμεν τας επιβαρύνσεις άς θά ύφίσταται προοδευτικώς τδ κόστος παραγωγής εκ τής παλαιώσεως του μηχανικού μας έξοπλισμού και του συνεπεία ταύτης έντεινομένου περιορισμού του πρός άυτοχρηματοδότησιν άπομένουτος περιθωρίου κερδών.

5. Είς τὰ μακροχρόνια σχέδια χρηματοδοτήσεως επιβάλλεται ή συνεχής παρακολούθησις τής άκριβοῦς εκτελέσεως τών προβλέψεων, ως και ή εκάστοτε διορθωσις τών κονδυλίων, βάσει τών εκ του παρελθόντος έτους προκυπόντων άποτελεσμάτων. Πρέπει επίσης νά επισημαίνωνται και ύπολογίζωνται αί διά τὰ επόμενα έτη έκτακτοι πληρωμαί, αίτινες και ν' αντιπαραβάλλωνται πρός τας εκτάκτους εισπράξεις. Επειδή δέ συνήθως ή προκύπτουσα διαφορά είναι άρνητική, δέον όπως καλυφθῆ αυτη διά νέου κεφαλαίου, ή, αν τουτο δέν καθίσταται δυνατόν, δέον νά μειωθοῦν αί πληρωμαί.

Η μείωσις όμως τών πληρωμών επί τῷ σκοπῷ έναρμονίσεως τούτων πρός τός εκάστοτε εισπράξεις και ούτω έπίλυσις του προβλήματος τής χρηματοδοτήσεως δέν καθίσταται πάντοτε έφικτή άνευ διαταραχής του όλου προγράμματος τής παραγωγής και τών πωλήσεων. Όσάκις παρίσταται ανάγκη τοιούτων περικοπών, δέν

ἀρκοῦσι τὰ ἡμίμετρα. Μὲ τὸ νὰ περικύψωμεν, φέρ' εἰπεῖν, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν πληρωμῶν διὰ διαφημίσεις—ἤτις ἀποτελεῖ καὶ τὴν πλεόν πρόχειρον λύσιν—εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιφέρωμεν μίαν τυπικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ σκέλους τῶν εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ οὐσιαστικὴν, δεδομένου ὅτι θὰ ἐτίθετο ἀμέσως εἰς κίνδυνον τὸ σχέδιον τῶν πωλήσεων καὶ δι' αὐτοῦ ἐπομένως καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἀποδοτικότητος. Δι' ὃ καὶ ἐνδείκνυται εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἢ σύναψις δανείου, φέρ' εἰπεῖν ἐνυποθήκου ἕκ 18 ἑκατ., ἔστω ἀπὸ ἀσφαλιστικὴν τινα ἐπιχείρησιν, εἰσπρακτέου εἰς 3 ἰσοπόσους δόσεις καὶ ἐπιστρεπτέου δι' ἐτησίων δόσεων 3 ἑκατ., ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τοῦ 5^{ου} ἔτους.

6. Ἡ κατάρτισις 10ετοῦς προγράμματος χρηματοδοτήσεως θὰ ἐνεφάνιζε τὴν ἀκόλουθον εἰκόνα :

« Κατὰ τὸ π ρ ῶ τ ο ν ἔτος ἡ ἐπιχείρησις θὰ εἰσπράξῃ ἕκ τοῦ δανείου ποσὸν 6 ἑκατ. Ἐπὶ πλεόν ὑπολογίζεται ὅτι ἕκ τῆς αὐτοχρηματοδοτήσεως θὰ σχηματισθῇ ποσὸν 3 ἑκατ. καὶ ὅτι τὰ ἕξ ἀποσβέσεων εἰσρέοντα ποσὰ θὰ ἀνέλθουν εἰς 4,5 ἑκατ. Οὕτω ἡ συνολικὴ εἰσροὴ χρήματος συμποσοῦται κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους εἰς 13,5 ἑκατ.

Παραλλήλως αἱ ἔκροαί χρήματος κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἀναλύονται ὡς ἑξῆς: ἐπιστροφή ἔναντι τοῦ πρὸς τὴν τράπεζαν χρέους δρχ. 10,5 ἑκατ., ὥστε νὰ παραμείνῃ ὑπόλοιπον χρέους πρὸς ταύτην μόνον 1,5 ἑκατ., ὡς καὶ μείωσις τοῦ πρὸς τοὺς προμηθευτὰς χρέους κατὰ 3 ἑκατ. δρχ., ἦτοι αἱ συνολικαὶ πληρωμαὶ θὰ ἀνέλθουν εἰς 13,5 ἑκατ.

Κατὰ τὸ δ ε ῦ τ ε ρ ο ν ἔτος θὰ εἰσρεύσουν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν: ἕκ τοῦ δανείου ποσὸν 6 ἑκατ., ἕξ αὐτοχρηματοδοτήσεως ποσὸν 3 ἑκατ. καὶ ἕξ ἀποσβέσεων δρχ. 4,5 ἑκατ. Οὕτω καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἔτους ὑπάρχει εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ποσὸν ἕκ δρχ. 13,5 ἑκατ.

Ἀντιστοίχως, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον προβλέπονται αἱ ἀκόλουθοι πληρωμαί, ἦτοι: ἐξόφλησις τοῦ τραπεζικοῦ χρέους ἕκ δρχ. 1,5 ἑκατ., ποσὸν δὲ ἕκ 12 ἑκατ. διατίθεται πρὸς χρηματοδότησιν τῆς ἐπεκτάσεως τῶν παγίων.

Κατὰ τὸ τ ρ ῖ τ ο ν ἔτος θὰ ὑπάρξουν πάλιν εἰσροαὶ μὲν χρήματος κατὰ τὴν αὐτὴν σύνθεσιν ὡς καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, ἔκροαὶ δὲ ἀνερχόμεναι εἰς 7,5 ἑκατ. διὰ τὴν ὑπόλοιπον χρηματοδότησιν τῶν ὑπὸ ἀνέγερσιν κτιρίων, ὡς καὶ 6 ἑκατ. διὰ τὴν προ-

μήθειαν νέων μηχανημάτων. Οὕτω καὶ πάλιν ἐξισοῦται τὸ σκέλος τῶν εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν.

Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος δὲν προβλέπονται πλέον εἰσπράξεις ἐκ δανείου, λόγῳ ὀλοσχεροῦς λήψεως τούτου ἢ ἐκ τῆς αὐτοχρηματοδοτίας ὡς λόγῳ τῶν συντελεσθεισῶν κτιριακῶν ἐπεκτάσεων, αἵτινες φυσικὸν εἶναι ὅτι, ἐφ' ὅσον εὐθὺς ἀμέσως δὲν ἀξιοποιηθῶσι πλήρως, θὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν χειροτέρευσιν τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως.

Βεβαίως μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ κύκλου ἐργασιῶν καὶ τὴν εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν τούτου ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως οὐ μόνον θ' ἀποκατασταθῆ καὶ πάλιν ἢ ἀρχικῶς μειωθείσα ἀποδοτικότης, λόγῳ καὶ πάλιν μειώσεως τοῦ κόστους, συνεπεῖα καλυτέρας ἀξιοποιήσεως τῆς ὑπαρχούσης δυναμικότητος, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω αὔξεις ταύτης δέον ν' ἀναμένεται. Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν περίοδον δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπολογίζωμεν ἐπὶ τοῦ κονδυλίου τούτου.

Ἐπίσης αἱ εἰσπράξεις ἐξ ἀποσβέσεων θὰ εἶναι μικρότεροι ἐκ τῶν προηγουμένων ἐτῶν (ἔστω κατὰ $\frac{1}{3}$). Τοῦτο δὲν ὀφείλεται βεβαίως εἰς τὴν μειωθείσαν ἀναπόσβεστον ἀξίαν τῶν παγίων, πολὺ μάλιστα περισσότερον, δοθέντος ὅτι ἐδημιουργήθησαν καὶ νέαι ἐγκαταστάσεις, αἵτινες συνεπάγονται ἠϋξημένας ἀποσβέσεις, ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν μείωσιν τοῦ ὄγκου τῶν πωλήσεών τῆς, ἐφ' ὅσον ἡ πραγματοποιηθεῖσα ἐπέκτασις ἀσφαλῶς ἐπεβλήθη ἐκ λόγων ἠϋξημένης ζητήσεως. Ἡ ἐξήγησις τοῦ μειωμένου ποσοῦ τῶν εἰσπραττομένων ἀποσβέσεων ὀφείλεται εἰς ἀνάγκην μειώσεως τῶν τιμῶν προσφορᾶς τῶν παραγομένων εἰδῶν πρὸς αὔξησιν τοῦ κύκλου ἐργασιῶν καὶ οὕτω ἀξιοποίησιν τῶν νέων ἐγκαταστάσεων. Συνέπεια τοῦ γεγονότος τούτου εἶναι ἡ εἰσπραξις μικροτέρας τιμῆς κατὰ τεμάχιον πωλουμένου προϊόντος, καὶ ἄρα ὁ περιορισμὸς τοῦ μέχρι τοῦδε παραμένοντος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἐνισχύοντος τὴν αὐτοχρηματοδότησιν κέρδους. Οὕτω, κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τὰ ἐξ εἰσπράξεων διαθέσιμα περιορίζονται μόνον εἰς 3 ἑκατ., προερχόμενα ἐξ ἀποσβέσεων.

Ἐκ παραλλήλου προβλέπεται ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ἀντίστοιχος ἐκροὴ χρήματος ἐκ δρχ. 1,5 ἑκατ. δρχ. διὰ μηχανήματα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐπεκτάσεων καὶ 1,5 ἑκατ. δρχ. πρὸς αὔξησιν τῶν ἀποθεμάτων πρώτων καὶ βοηθητικῶν ὑλῶν συνεπεῖα τῆς ἐπεκταθείσης παραγωγῆς.

Κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος, συνεπεία τῆς ἐκ νέου αὐξήσεως τοῦ κύκλου ἐργασιῶν, αὐξάνουν κατὰ 1,5 ἑκατ. δραχ. τὰ εισπραττόμενα ποσὰ ἐξ ἀποσβέσεων, οὕτως ὥστε αἱ διαθέσιμοι εισπράξεις ἀνέρονται καὶ πάλιν εἰς 4,5 ἑκατ. δραχ.

Διὰ πληρωμὰς προβλέπεται ἡ καταβολὴ τῆς πρώτης δόσεως τοῦ δανείου ἐκ 3 ἑκατ. δραχ. καὶ 1,5 ἑκατ. διὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀποθέματος τῶν ἐτοιμῶν προϊόντων.

Κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος ἡ εἰκὼν ἀπὸ πλευρᾶς εἰσροῆς χρήματος παραμένει ἀμετάβλητος ἔναντι τοῦ προηγουμένου ἔτους. Τὸ σκέλος τῶν πληρωμῶν περιλαμβάνει τὴν δευτέραν δόσιν ἐξοφλήσεως τοῦ δανείου, ὡς καὶ ποσὸν 1,5 ἑκατ. πρὸς ἀνανέωσιν ὠρισμένων μηχανημάτων, ἅτινα ναὶ μὲν ἔχουσι ἀποσβεσθῆ ὀλοσχερῶς (ἐμφανιζόμενα εἰς τὸν ἰσολογισμόν μὲ 1 δραχμῆν), ἐν τούτοις δὲν ἐτέθησαν εἰσέτι εἰς παντελῆ ἀδράνειαν.

Ἐπειδὴ αἱ πωλήσεις κατὰ τὸ ἑβδομὸν ἔτος προβλέπεται ὅτι θὰ εἶναι τόσον μεγάλα ὥστε ν' ἀξιοποιηθοῦν αἱ πραγματοποιηθεῖσαι ἐλεκτάσεις, ἀποτολμᾶται ἡ ἐκ νέου αὐξήσις τῆς τιμῆς τῶν προσωρινῶς ὑποτιμηθέντων προϊόντων. Ἐξ αὐτοχρηματοδοτήσεως θὰ ὑπάρξουν διαθέσιμα περίπου 0,6 ἑκατ. καὶ δι' ἀποσβέσεις περίπου δραχ. 5,4 ἑκατ. Ἐν συνόλῳ δυνάμεθα νὰ ὑπολογίζωμεν κατὰ τὸ ἑβδομὸν ἔτος ἐπὶ εισπράξεων περίπου 6 ἑκατ.

Ἐναντι τούτων αἱ πληρωμαὶ θὰ συνίστανται εἰς τὴν καταβολὴν τῆς τρίτης δόσεως τοῦ δανείου, ὡς καὶ εἰς τὴν καταβολὴν ἐτέρων 3 ἑκατ. δραχ. διὰ συνέχισιν τῆς ἀνανεώσεως τῶν μηχανημάτων, τὰ ὁποῖα, ὡς ἤδη διεπιστώθη ἐκ τοῦ προηγουμένου ἔτους, χρήζουν ἀνακαινίσεως.

Κατὰ τὸ ὄγδον ἔτος ἡ εἰσροὴ χρήματος προβλέπεται ἡ αὐτὴ ὡς καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον.

Διὰ πληρωμὰς προβλέπεται ποσὸν μόνον 3 ἑκ. διὰ τὴν καταβολὴν τῆς τετάρτης δόσεως τοῦ δανείου. Οὕτω κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προκύπτει χρηματικὸν περίσσευμα ἐκ δραχ. 3 ἑκατ., τὸ ὁποῖον καὶ μεταφέρεται εἰς τὸ 9^{ον} ἔτος.

Κατὰ τὸ ἕνατον ἔτος ἡ εἰσροὴ χρήματος ὑπολογίζεται εἰς 1,5 ἑκατ. ἐξ αὐτοχρηματοδοτήσεως καὶ εἰς 6 ἑκατ. ἐξ ἀποσβέσεων. Οὕτω μὲ τὸ περίσσευμα τῶν 3 ἑκατ. ἐκ τοῦ προηγουμένου ἔτους τὰ συνολικῶς διαθέσιμα ποσὰ ὑπολογίζονται εἰς 10,5 ἑκατ. δραχ.

Ἐναντι τοῦ ποσοῦ τούτου ἀναγράφονται πληρωμαὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους καὶ δὴ 3 ἑκατ. διὰ τὴν καταβολὴν τῆς 5^{ης} δόσεως

του δανείου και 7,5 εκατ. διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ἤδη ἀποσβεσθέντος βιομηχανοστασίου.

Κατὰ τὸ δέκατον ἔτος ἡ εἰσροὴ χρήματος ἀνέρχεται εἰς 9 ἑκατ. περίπου καὶ δὴ ἐξ αὐτοχρηματοδοτήσεως ποσὸν 1,5 ἑκατ., ἐξ ἀποσβέσεων ποσὸν 6 ἑκατ. καὶ ἐξ ἀναλήψεως νέας τραπεζικῆς πιστώσεως ποσοῦ 1,5 ἑκατ. δραχ. Εἰς τὸ σκέλος τῶν πληρωμῶν περιλαμβάνονται: ποσὸν 3 ἑκατ. πρὸς ἐξόφλησιν τῆς τελευταίας δόσεως τοῦ δανείου καὶ ποσὸν 6 ἑκατ. πρὸς συνέχισιν τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ βιομηχανοστασίου.

Οὕτω κατὰ τὸ δέκατον ἔτος εἰσπράξεις καὶ πληρωμαὶ ἐξισοῦνται ».

7. Ἡ σημασία ἐνὸς μακροχρόνιου σχεδίου εἶναι πρόδηλος, ἔστω καὶ ἂν μετὰ πάροδον ὠρισμένου χρόνου ἤθελε διαπιστωθῆ ὅτι κονδύλιά τινα ἐκ τούτου δὲν ἐπαληθεύουν ἀπολύτως. Διὰ τῶν ἐτησίων διορθώσεων τῶν ἐσφαλμένων ἐκτιμήσεων προσαρμόζεται τὸ ἐν λόγῳ σχέδιον πρὸς τὴν ἐκάστοτε πραγματικότητα. Οὐδέποτε ὁμως ἡ ἀξία ἐνὸς τοιούτου σχεδίου δύναται νὰ τεθῆ ἐν ἀμφιβόλῳ.

10ετὲς σχέδιον χρηματοδοτήσεως (εἰς ἑκατ.)

Εἰσροαὶ χρήματος
(κατ' ἔτος)

	1ον	2ον	3ον	4ον	5ον	6ον	7ον	8ον	9ον	10ον
Δάνειον	6	6	6	—	—	—	—	—	—	—
Αὐτοχρηματοδότησις . .	3	3	3	—	—	—	0,6	0,6	1,5	1,5
'Αποσβέσεις	4,5	4,5	4,5	3	4,5	4,5	5,4	5,4	6	6
Τραπεζικὴ πίστωσις . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,5
Σύνολον	13,5	13,5	13,5	3	4,5	4,5	6	6	7,5	9
Μεταφορὰ τοῦ περισσεύματος ἐκ τοῦ 8ου εἰς τὸ 9ον ἔτος								—3 + 3		
								3		10,5

Ἐκροαὶ χρήματος

Τράπεζα	10,5	1,5	—	—	—	—	—	—	—	—
Προμηθευταὶ	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Δάνειον (ἐπιστροφή) . .	—	—	—	—	3	3	3	3	3	3
'Ανέγερσις κτιρίων	—	12	7,5	—	—	—	—	—	7,5	6
'Αγορὰ μηχανημάτων . .	—	—	6	1,5	—	1,5	3	—	—	—
» προϊόντων	—	—	—	—	1,5	—	—	—	—	—
» πρώτων ὑλῶν,	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» βοηθ. ὑλῶν κλπ.	—	—	—	1,5	—	—	—	—	—	—
Σύνολον	13,5	13,5	13,5	3	4,5	4,5	6	3	10,5	9

Καὶ τὸ ἐτήσιον σχέδιον χρηματοδοτήσεως πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται ὡς μακροπρόθεσμον, διακρίνεται δὲ τοῦ προηγουμένου— ὅπερ εἶναι ἐπιμηκεστέρας διαρκείας—κατὰ τὸ ὅτι δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν εἰς τὰ δεδομένα τοῦ προηγουμένου ἔτους καὶ νὰ προβῶμεν εἰς ἐκτιμήσεις μὲ πιθανότητα ἐγγίζουσιν τὰ ὄρια τῆς βεβαιότητος.

Τὸ σχέδιον τοῦτο, ἂν καὶ καλύπτει βραχυτέρον χρονικὸν διάστημα, θὰ πρέπει καὶ πάλιν διαρκῶς νὰ παρακολουθῆται, νὰ διορθοῦται δέ, ἐφ' ὅσον διαπιστωθῆ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν πρώτων μηνῶν ὅτι αἱ προβλέψεις τούτου δὲν ἐπαληθεύουν.

Πρὸς κατάρτισιν τοῦ ἐτησίου σχεδίου, κατ' ἀρχήν, ἡ Διοίκησης τῆς Ἐπιχειρήσεως θέτει καὶ πάλιν τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς, μεταβιβάζει δὲ τὰς ἀποφάσεις τῆς εἰς τὰ ἐπιμέρους τμήματα καὶ ὑπηρεσίας πρὸς καθορισμὸν ὑπὸ τούτων τῶν ἀντιστοιχῶν χρηματικῶν ἀναγκῶν των. Δύναται, φέρ' εἰπεῖν, ν' ἀποφασισθῆ ὑπὸ τῆς Διοικήσεως ὅπως κατὰ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔτος συμπληρωθῶν τὰ πάγια μὲ σκοπὸν αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς κατὰ 25%, ἢ ὅπως αὐξηθῶν αἱ πωλήσεις, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀξιοποιήσεως τῆς παραγωγικῆς δυναμικότητος, ἀπὸ 80 εἰς 90%, ἢ ἐνδεχομένως ὅπως γίνῃ προσπάθεια διατηρήσεως πάσης θυσίας τοῦ ὑφισταμένου ἐπιπέδου παραγωγῆς πωλήσεων παρὰ τὸν ὀξύτατον ἀνταγωνισμὸν κ.ο.κ.

Τὸ ἐτήσιον σχέδιον χρηματοδοτήσεως διαιρεῖται, ὡς γνωστὸν, εἰς τακτικὸν καὶ ἔκτακτον, ὡς ἤδη δὲ ἐτονίσθη, εἰς τὸ τακτικὸν σχέδιον περιλαμβάνονται τὰ χρηματικὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἐκ τῆς τρεχούσης δραστηριότητος, ἐνῶ εἰς τὸ ἔκτακτον ἐμφανίζονται αἱ ἐν γένει πληρωμαὶ δι' ἐπενδύσεις, ὡς καὶ αἱ πάσης φύσεως μὴ ὀργανικαὶ εἰσπράξεις.

8. β) *Βραχυχρόνια*.— Τὰ βραχυχρόνια ἢ βραχυπρόθεσμα σχέδια χρηματοδοτήσεως σκοπὸν ἔχουν νὰ παράσχουν μίαν εἰκόνα ἐπὶ τῶν πιθανῶν ἔκκρεμῶν ὑποχρεώσεων πληρωμῶν καὶ εἰσπράξεων κατὰ τοὺς προσεχεῖς μῆνας, ὥστε νὰ γίνῃ πρόβλεψις ὀρθῆς καὶ ἐγκαίρου χρηματοδοτήσεως.

Ὁ καταρτισμὸς βραχυπρόθεσμων σχεδίων καθίσταται ἰδιαιτέρως χρήσιμος εἰς χρηματοοικονομικῶς δυσμενεῖς περιόδους, διότι μέσθ τούτων ἐπισημαίνονται τὰ κονδύλια ἐκεῖνα τῶν δαπανῶν ἅτινα ἐνδείκνυται νὰ περιορισθῶσιν. Οὕτω, εἶναι δυνατὸν ἐγκαίρως, διὰ ν' ἀναφέρωμεν περιπτώσεις τινάς, ν' ἀναβληθῆ ἢ ἄμεσος πληρωμὴ ὑποχρεώσεων μέχρις ἐξαντλήσεως ὄλων τῶν δυνατῶν

προθεσμιῶν ἐξοφλήσεώς των, ἢ ν' ἀναβληθῆ ὁ χρόνος παραλαβῆς παραγγελθέντων ἐμπορευμάτων δι' εὐθετώτερον χρόνον, ἢ νὰ ζητηθῶν ἀπὸ τοὺς προμηθευτὰς νέαι προθεσμίαι ἐξοφλήσεως κ.ο.κ. Ἀκόμη καὶ ἐπὶ ἀναλήψεως ὑποχρεώσεων διὰ συναλλαγματικῶν τὸ βραχύχρονον σχέδιον χρηματοδοτήσεως συνιστᾷ ἀπαραίτητον ὁδηγὸν διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ χρόνου λήξεώς των, ὡς καὶ τὴν διαπραγμάτευσιν τυχόν ἀνανεώσεων ἢ παρατάσεων των.

9. Τὰ βραχυπρόθεσμα σχέδια χρηματοδοτήσεως ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐν γένει εἰς κυκλοφορικὰ μέσα χρηματικῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ οὐχὶ εἰς τὴν δημιουργίαν παγίων στοιχείων, ἅτινα, ὡς ἤδη ἐτονίσθη, ἀπαιτοῦν μακροπρόθεσμον χρηματοδότησιν.

Διὰ τὴν κατάρτισιν ἑνὸς βραχυπρόθεσμου σχεδίου ἀπαιτεῖται ἡ ἀκόλουθος προεργασία¹:

α) Ἡ συγκέντρωσις ἀπασῶν τῶν ἀνατεθεισῶν καὶ μὴ εἰσέτι ἐκτελεσθεισῶν παραγγελιῶν εἰς τοὺς προμηθευτὰς μας. Ἡ ἐργασία αὕτη δύναται νὰ διενεργηθῆ βάσει τῶν καρτελλῶν παραγγελιῶν τοῦ τμήματος προμηθειῶν.

β) Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν ὀφειλομένων ποσῶν διὰ παραγγελίας ἤδη ἐκτελεσθείσας.

γ) Ὁ καθορισμὸς τῶν κατὰ τοὺς ἐπομένους τρεῖς μῆνας πιθανῶν δαπανῶν, παραγωγῆς καὶ ἐν γένει λειτουργίας².

δ) Ἡ κατανομὴ τῶν ἀνωτέρω ποσῶν ἐντὸς τοῦ ὑπὸ κρίσιν τριμήνου ἀναλόγως τῆς προθεσμίας πληρωμῆς των.

III. — Γενικὰ καὶ εἰδικὰ σχέδια χρηματοδοτήσεως

1. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω διακρίσεων, ἰδιαίτερας σημασίας διὰ τὴν τεχνικὴν πλέον τῆς παρακολούθησεως καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν σχεδίων εἶναι καὶ ἡ διάκρισις τῶν σχεδίων εἰς γενικὰ (συνολικὰ) καὶ μερικὰ (εἰδικὰ). Οὕτω μερικὰ σχέδια εἶναι:

- α) Τὸ σχέδιον εἰσπράξεων, ὑποδιαιρούμενον συνήθως:
- αα) Εἰς σχέδιον εἰσπράξεων ἐκ χρεωστῶν.

1. Βλ. Sellien, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 142 ἐπ.

2. Αἱ δαπάναι αὗται δύνανται νὰ καθορίζωνται εὐχερέστερον βάσει τῶν δεδομένων τοῦ παρελθόντος, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπιχειρήσις γνωρίζει ἐκ παλαιῶν κοστολογήσεων τὴν ποσοστιαίαν συμμετοχὴν ἐκάστου ἐξόδου κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ συνολικοῦ κόστους τοῦ προϊόντος τῆς.

- αβ) Εἰς σχέδιον εἰσπράξεων ἐκ γραμματίων εἰσπρακτέων
- αγ) Εἰς » » ἐκ τόκων, ἐνοικίων.
- αδ) Εἰς » διαφόρων τακτικῶν εἰσπράξεων.
- αε) Εἰς » διαφόρων ἐκτάκτων εἰσπράξεων.

β) Τὸ σχέδιον πληρωμῶν, ὑποδιακρινόμενον συνήθως

βα) Εἰς σχέδιον πληρωμῶν πρὸς προμηθευτάς.

ββ) Εἰς » » διὰ γραμμάτια πληρωτέα.

βγ) Εἰς » διαφόρων τακτικῶν πληρωμῶν, ὑποδιακριόμενον πολλάκις :

βγα) Εἰς σχέδιον μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων.

βγβ) Εἰς » κοινωνικῶν ἐπιβαρύνσεων.

βγγ) Εἰς » ἐτέρων δαπανῶν προσωπικοῦ.

βγδ) Εἰς » φόρων.

βγε) Εἰς » τόκων, ἀσφαλίστρον κ.ο.κ.

βδ) Εἰς σχέδιον διαφόρων ἐκτάκτων πληρωμῶν.

Τὰ ἀνωτέρω ἐπὶ μέρους σχέδια εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν ἀθροιζόμενα ἐμφανίζουσι τὰ τελικὰ πλεονάσματα ἢ ἐλλείμματα τοῦ γενικοῦ (ἢ συνολικοῦ) σχεδίου χρηματοδοτήσεως.

2. Συμπερασματικῶς, ἐπὶ τῶν ἐν γένει σχεδίων χρηματοδοτήσεως σημειοῦμεν ὅτι πέραν τῶν ἀναπτυχθεισῶν ἀνωτέρω διακρίσεων, μεγίστην σπουδαιότητα ἔχουσι :

α) Ἡ ἔνταξις τῶν σχεδίων τούτων εἰς τὸ συνολικὸν σχέδιον χρηματοδοτήσεως¹.

β) Ἡ τεχνικὴ τῆς ἐκτελέσεως τῶν σχεδίων τούτων.

Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν ταύτην ἀρκούμεθα νὰ τονίσωμεν τὰς δύο βασικὰς μεθόδους ὑφ' ἃς δύναται νὰ παρακολουθῆται ὁ ἐν γένει σχεδιασμὸς τῆς χρηματοδοτήσεως².

Αὗται εἶναι :

βα) Ἡ ἄνευ συνδέσεως πρὸς τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὴν λογιστικὴν μέθοδος, καθ' ἣν χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀριθμοὶ τοῦ παρελθόντος διὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ μέλλοντος καὶ

ββ) Ἡ διὰ συνδέσεως πρὸς τοὺς λογαριασμοὺς μέθοδος, καθ' ἣν μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν υπάρξεως λογιστικοῦ σχεδίου

1. Ἐνταῦθα δεόν νὰ σημειωθῆ ὅτι τὸ σχέδιον χρηματοδοτήσεως ἄλλοτε ἀποτελεῖ τὴν ἀφαιρετήριαν ὅλων τῶν ἄλλων σχεδίων, ἄλλοτε δὲ τὴν κατάληξιν τούτων.

2. Βλέπε *I. Χρυσοκέρη*, Βιομηχανικὸς Λογισμὸς, σελ. 140.

γίνεται συσχετίσις τῶν ἀριθμῶν τῶν σχεδίων μὲ τοὺς ἀπολογιστικούς ἀριθμούς, καὶ δὴ μόνον εἰς ὠρισμένας τάξεις λογαριασμῶν (δαπάναι - πληρωμαί, πρόσοδοι - εἰσπράξεις), ἐκ τῆς συσχέτισεως δὲ ταύτης παρακολουθεῖται ἡ ἐν γένει σχεδίασις τῆς χρηματοδοτήσεως.

• Πρόγραμμα παραγωγῆς.

3. Τὸ πρόγραμμα ἢ ὁ προϋπολογισμὸς ποσοτικῆς παραγωγῆς ἐπιτρέπει τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἀναγκαιούντων ἀποθεμάτων πρώτων ὑλῶν καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐλαττοῦνται οἱ κίνδυνοι οἱ προερχόμενοι ἐκ τῆς φθορᾶς, ἀλλοιώσεως ἢ καὶ ἀζητησίας τούτων. Ἐξ ἄλλου, ὁ προϋπολογισμὸς οὗτος καθιστᾷ δυνατὸν καὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ μεγέθους τῶν πρὸς ἐπένδυσιν εἰς πρώτας ὑλας ἢ ἔτοιμα προϊόντα ἀναγκαιούντων κεφαλαίων. Ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς προϋπολογισμοῦ παραγωγῆς εἶναι ἐξ ἴσου ἀναγκαία διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν εὐνοϊκωτέρων τιμῶν καὶ καλυτέρων ποιότητων, κατὰς τὰς ἐκάστοτε πραγματοποιουμένους ἀγοράς. Πράγματι, διὰ τοῦ ἐν λόγῳ προϋπολογισμοῦ δύνανται νὰ προβλεφθῶσι αἱ ἀγοραὶ κατὰ ἐποχάς, ὡς καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ ἀπαραίτητα χρηματικὰ μέσα διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν εἰδῶν ἐκείνων ὧν προβλέπεται ἠϋξημένη ἢ ζήτησις.

Ὁ προϋπολογισμὸς παραγωγῆς συγκροτεῖται εὐχερέστερον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις μονοπαραγωγῆς, καὶ ἐφ' ὅσον τὸ παραγόμενον προϊόν εἶναι τυποποιημένον. Ἀντιθέτως, ἐὰν παρουσιάζεται μεγάλη ποικιλία παραγομένων εἰδῶν, ἢ κατάρτισις τούτου καθίσταται δυσχερεστέρα.

Ἐτι δυσχερεσιέρα καθίσταται διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ἢ κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡσάκις αὕτη παράγει προϊόντα, ἀφ' ἐνὸς μὲν μεγάλης ποικιλίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατόπιν παραγγελίας. Ἐν προκειμένῳ ὁ προϋπολογισμὸς παραγωγῆς καθίσταται σχεδὸν ἀδύνατος.

Ὅπως ἐπὶ προϋπολογισμοῦ πωλήσεων, οὕτω καὶ ἐπὶ προϋπολογισμοῦ παραγωγῆς, ἡ χρονικὴ διάρκεια ἣτις λαμβάνεται ὡς βᾶσις διὰ τὴν πρόβλεψιν κυμαίνεται καὶ ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τοῦ προϊόντος. Ὁ προϋπολογισμὸς παραγωγῆς ἀποβλέπει ἐν γένει εἰς τὸ νὰ προετοιμάσῃ τὰς ἀναγκαιούσας ποσότητας ἀγαθῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐπιχείρησις νὰ ἀνταποκριθῇ κατὰ τόπον καὶ χρόνον εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν πωλήσεών της. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χρήσεως ἡ ἐπιχείρησις κατέχει 500 μονάδας ἀγαθῶν, ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ διατηρήσῃ 100

κατὰ τὸ τέλος ταύτης καὶ ὅτι αἱ πωλήσεις τῆς ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀνέλθουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προϋπολογιστικῆς περιόδου εἰς 1000 μονάδας. Ἡ ἐπιχείρησις θὰ πρέπει νὰ προβλέψη μίαν παραγωγὴν 600 μονάδων. Τὸ ἐρώτημα ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ πῶς θὰ ἐξευρεθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μονάδων, ὅστις δεόν νὰ διατηρηθῆται ἐν εἴδει ἀποθέματος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χρήσεως, ἐν ὄψει τῶν ἐξόδων ἀποθηκεύσεως, τῶν κινδύνων ἐκ φυρῶν, τῆς πτωτικῆς τάσεως τῶν τιμῶν κλπ.

Ἐν τούτοις συχνὰ συμβαίνει ἡ ἐπιχείρησις νὰ δύναται νὰ ἱκανοποιῇ τὴν πελατείαν τῆς ἐναποθηκεύουσα ἡμιτελῆ καὶ οὐχὶ ἔτοιμα προϊόντα, τὰ ὁποῖα μετατρέπονται εἰς ἔτοιμα ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Π.χ. εἰς τὴν πιλοποιῖαν, γαντοποιῖαν κλπ., διατηροῦνται πηλῆματα ἢ δέρματα δυνάμενα ἀμέσως νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἀναλόγως τῶν μεταβολῶν τοῦ συρμοῦ ἢ τῶν διακυμάνσεων τῆς ζητήσεως. Ἀντιθέτως, εἰς ἐπιχειρήσεις ἐργαζομένας ἐπὶ παραγγελία δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ βασισθῶμεν ἐπὶ τῆς πείρας τῶν προηγουμένων ἐτῶν.

Εἰς ἐπιχειρήσεις ἐποχικοῦ χαρακτῆρος πωλήσεων ἀντιμετωπίζεται καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ ἐπιβεβλημένου ὄγκου παραγωγῆς κατὰ τὴν νεκρὰν περίοδον. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου δυνάμεθα νὰ προδιαγράψωμεν τὰς ἀπαραιτήτους εἰς ἐργατικὰς χεῖρας ἀνάγκας καὶ ν' ἀποφύγωμεν τὰς κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐντάσεως ὑπερρωρίας, αἵτινες φυσικῶ τῷ λόγῳ συνεπάγονται ἠϋξημένους συντελεστὰς ἀποζημιώσεως τῆς ἐργασίας.

Ἐν γένει παρατηροῦμεν ὅτι καθίσταται ἀδύνατος ἡ διαγραφή γενικοῦ κανόνος ἐφαρμογῆς, διότι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἐξ εἰδικῶν περιπτώσεων. Πάντως ἡ μέθοδος τῆς συνεχοῦς παραγωγῆς πλεονεκτεῖ, διότι κατ' αὐτὴν αἱ ἐπιβαρύνσεις ἐναποθηκεύσεως δὲν ὑπερβαίνουν ἐκεῖνας ἃς συνεπάγεται ἡ ἀκίνητοποίησις ἐπιχειρήσεώς τινος, καὶ μάλιστα ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεως μεγάλης ἐκτάσεως. Οὕτω, ἡ μέθοδος αὕτη θὰ ἔδει νὰ προτιμᾶται, ἐκτὸς βεβαίως εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκεῖνας καθ' ἃς παράγονται προϊόντα ὑποκείμενα εἰς φθορὰς ἢ ἀλλοιώσεις, εἰς ἐπιδράσεις ἐκ τοῦ συρμοῦ, ἢ, τέλος, ἐὰν ἐκτίθενται εἰς μεγάλας διακυμάνσεις τιμῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα εἶναι δυνατὸν ν' ἀντιπαρῆλθωμεν τὰς ἐν λόγῳ δυσχερείας, παράγοντες κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νεκρᾶς περιόδου εἶδη ἡμιτελῆ, τὰ ὁποῖα θὰ δύνανται νὰ τελειοποιουῦνται ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, καὶ περιορίζοντες τὴν παραγωγικὴν δρᾶσιν μᾶς κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς περιόδου εἰς ἀγαθὰ, ἅτινα, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των ὑφίστανται ἀμεσώτερον τὰς ἐπιδράσεις τοῦ συρμοῦ.

Β'.—ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τὰ δευτερεύοντα προγράμματα περιλαμβάνουν :

● **Τὸ πρόγραμμα ἀνεφοδισμοῦ (διὰ πρώτων κλπ. ὑλῶν).**

4. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἀπόβλεπει εἰς τὸ νὰ προσδιορίσῃ τὰς ἀπαραιτήτους εἰς ποσότητας ὕλας, συμφώνως πρὸς τὸ ἐκάστοτε πρόγραμμα παραγωγῆς.

Ἡ πρόβλεψις αὕτη δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον ἐφ' ὅσον ἡ παραγωγή εἶναι τυποποιημένη (*standardisée*). Διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑλῶν καθορίζεται τὸ πρόγραμμα τῶν ἀγορῶν, τοῦ κόστους παραγωγῆς, καὶ ἀποφεύγονται αἱ ἄσκοποι ἐπενδύσεις καὶ οἱ συνεπεῖα τούτων ἐπαχθεῖς δανεισμοί. Ἐν τῇ πράξει δι' ἑνὸς τοιούτου προγράμματος ἐπιδιώκεται ἡ καθιέρωσις ἀνωτάτων καὶ κατωτάτων ὁρίων ποσοτήτων δι' ἐκάστην κατηγορίαν προϊόντων.

Ὁ τελικὸς σκοπὸς ἑνὸς τοιούτου προγράμματος συνίσταται εἰς τὴν καθιέρωσιν ἀρμονικῆς σχέσεως μεταξὺ ἀποθεμάτων ἐτοιμῶν καὶ ἡμιτελῶν προϊόντων. Ἡ σχέσις αὕτη ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀνωτάτην δυνατὴν μείωσιν τῶν ἐπενδύσεων παγιοποιήσεων ἢ ἀκίνητοποιήσεων, καὶ ὑποδεικνύει τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ ἀποθέματος τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει τὴν πλέον ἐπιωφελεῖ ἐπένδυσιν.

● **Τὸ πρόγραμμα ἡμερομισθίων.**

5. Τὸ πρόγραμμα ἡμερομισθίων προαπαιτεῖ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς κατηγορίας τῶν μηχανῶν, τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ εἶδους τῶν ἐργατῶν, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπαραιτήτων ὡρῶν ἐργασίας καὶ τὸ κόστος αὐτῶν. Αἱ προβλέψεις αὗται εἶναι εὐχερέστεραι, ἐὰν ἡ προϋπολογιστικὴ περίοδος δὲν ὑφίσταται τὰς ἐποχικὰς ἐπιδράσεις ἢ ἐὰν ἐπιχειρήσις δὲν εὐρίσκεται μὲ ἠϋξημένα ἀποθέματα προϊόντων. Ὁ προϋπολογισμὸς ἐργατικῶν χειρῶν συνδέεται ἀμεσώτατα καὶ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸν παραγωγῆς.

● **Τὸ πρόγραμμα ἐξόδων διαθέσεως.**

6. Τὸ πρόγραμμα ἐξόδων διαθέσεως ἀποτελεῖ συνάρτησιν τῶν ἐκάστοτε πωλήσεων. Τὰ ἔξοδα διαθέσεως κατὰ κύριον λόγον ἀποτελοῦνται :

- α) Ἀπὸ τὰ ἔξοδα δημοσιότητος.
- β) Ἀπὸ τὰ ἐν γένει ἔξοδα πωλήσεων.

Τὰ ἔξοδα δημοσιότητος δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὰ τυποποιήσεως (*standardisation*), ἐνῶ ἀντιθέτως εἶναι δυνατὸς ὁ προσδιορισμὸς

καὶ ἡ καθιέρωσις συντελεστῶν standards διὰ τὰ λοιπὰ ἔξοδα διαθέσεως τῶν προϊόντων. Ἔργον συνεπῶς τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι νὰ προσδιορίσῃ κατὰ τρόπον ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβῆ τὰ ἔξοδα πωλήσεως, ἐπὶ ὠρισμένων ποσῶν πωλήσεων (π.χ. ἐπὶ πωλήσεων 1.000.000 δραχ. ποῖα ἔξοδα διαθέσεως κατὰ μέσον ὄρον ἀπαιτοῦνται). Θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τὰ ἔξοδα διαθέσεως ὑφίστανται καὶ τὰς ἀντιστοίχους ἐπιδράσεις τῆς ἐν γένει οἰκονομικῆς ζωῆς.

● **Τὸ πρόγραμμα διοικήσεως.**

Τοῦτο ἀφορᾷ τὸν προγραμματισμὸν τῆς συνολικῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως, ὡς καὶ τοῦ κόστους ταύτης.

● **Τὸ πρόγραμμα πειραμάτων καὶ ἐρευνῶν.**

Ἐσχάτως ἀποδίδεται ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τὴν κατάρτισιν προγράμματος πειραματικῶν ἐρευνῶν. Τοῦτο συναντᾶται ἰδίως εἰς τὰς μεταλλευτικὰς ἐπιχειρήσεις, ὠρισμένως χημικὰς βιομηχανίας κ.τ.τ.

Τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα βασικὰ καὶ δευτερεύοντα τμηματικὰ προγράμματα συσχετίζονται ὡς πρὸς μὲν τὴν δημιουργίαν ἐσόδων - ἐξόδων ἐντὸς τοῦ προγράμματος κερδοζημιῶν, ὡς πρὸς δὲ τὴν δημιουργίαν περιουσίας καὶ ὑποχρεώσεων ἐντὸς τοῦ προγράμματος Ἴσολογισμοῦ.

Τὸ πρόγραμμα κερδοζημιῶν ἀποτελεῖ ἀφειρητὴν τοῦ ὅλου προγραμματισμοῦ, θεωρεῖται δὲ ἐν γένει τὸ πρωτογενὲς πρόγραμμα, ἐξ οὗ προκύπτουν ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω τμηματικὰ δευτερογενῆ προγράμματα.

Τὸ πρόγραμμα ἰσολογισμοῦ, ἀντιθέτως πρὸς τὸ πρόγραμμα κερδοζημιῶν, ἀποτελεῖ τὴν συνέπειαν τῶν ἄλλων προγραμμάτων καὶ προκύπτει κυρίως ἐκ τῶν προγραμμάτων ἐπενδύσεων, ἀποθηκεύσεων, πωλήσεων καὶ ταμείου.

§ 3.— **Ἀναθεώρησις προγραμμάτων.**

Ἐπειδὴ τὰ προγράμματα βασίζονται πάντοτε ἐπὶ ὠρισμένων δεδομένων, ἅτινα ὅμως ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τεχνικοοικονομικῶν καὶ πολιτικοοικονομικῶν αἰτίων, πρόδηλος ἀνακύπτει ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως καὶ προσαρμογῆς τούτων πρὸς τὰς προκυψάσας ἤδη τεχνικὸς καὶ πολιτικοοικονομικὰς συνθήκας.

Ἡ ἀναθεώρησις ὁμῶς τῶν προγραμμάτων ἐμφανίζει πλεῖστα μειονεκτήματα. Δι' ὃ καὶ ἐν τῇ πράξει ἀντὶ ταύτης ἐδημιουργήθη ἡ τάσις τῆς ἐκ τῶν προτέρων προβλέψεως καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀναθεωρήσεως διὰ τῶν λεγομένων προγραμμάτων *εὐκάμπτου προσαρμογῆς* (*budgets adaptables - flexible budgets*). Ταῦτα περιλαμβάνουν προβλέψεις κατὰ διαφόρους βαθμοὺς ἀπασχολήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως μὲ βάσιν τὸν *κανονικὸν* (*normal*) *βαθμὸν* ἀπασχολήσεως.

§ 4.— Ἡ ὀργάνωσις τοῦ προγραμματισμοῦ.

Ἡ ὀργάνωσις τοῦ προγραμματισμοῦ ποικίλλει εἰς τὰς διαφοροὺς ἐπιχειρήσεις. Ἡ εὐθύνη καὶ ἐξουσία διὰ τὸ σχέδιον τοῦ προγράμματος δέον νὰ ἀνατίθενται εἰς πρόσωπον κατάλληλον λόγῳ θέσεως. Ὡς τοιοῦτον δὲ πρόσωπον θεωρεῖται ὁ διευθυντῆς Διοικητικοῦ, ὅστις καὶ ἀσκεῖ συνήθως λειτούργημα συντονιστικόν. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ προγράμματος ἢ προϋπολογισμοῦ—συνήθως καλούμενος καὶ πρόεδρος προϋπολογισμοῦ—πρὸς κατάρτισιν τοῦ γενικοῦ προγράμματος συνεργάζεται στενῶς μετὰ τῶν προϊσταμένων τῶν ἀρμοδίων διευθύνσεων, κυρίως δὲ μετὰ τοῦ διευθυντοῦ πωλήσεων, τοῦ τεχνικοῦ διευθυντοῦ, τοῦ διευθυντοῦ ἀγορῶν, τοῦ χρηματικοῦ διαχειριστοῦ καὶ τοῦ διευθυντοῦ λογιστηρίου.

Τὰ εἰδικώτερα καθήκοντα τοῦ προέδρου τοῦ προγράμματος συνοψίζονται εἰς τὰ ἀκόλουθα :

α) Δέχεται περιοδικοὺς ὑπολογισμοὺς ἐκ τῶν κατὰ διευθύνσεις προϊσταμένων.

β) Διαβιβάζει ἀρμοδίως τοὺς ὑπολογισμοὺς τούτους μὲ τὰς ἀναγκαίας παρατηρήσεις.

γ) Παρέχει εἰς ἐκείνους οἵτινες τελικῶς ἐγκρίνουν τὸν προϋπολογισμὸν τὰς ἀπαραιτήτους πληροφορίας αἵτινες θὰ βοηθήσουν τὸν ἔλεγχον τῶν ὑπολογισμῶν.

δ) Συνιστᾷ οἰασδήποτε μεταβολὰς ἢ ἀναθεωρήσεις εἰς τὴν διαδικασίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ τὰς ὁποίας θεωρεῖ ἀναγκαίας.

Ἐὰν ὁ προϋπολογισμὸς καλύπτῃ δραστηριότητας ὅλων τῶν κλάδων καὶ τμημάτων τῆς ἐπιχειρήσεως ἐνδείκνυται ὅπως παρέχονται ἐγγραφοὶ ὁδηγίαι πρὸς ἅπαντα τὰ ὑπεύθυνα μέρη. Συνήθως συντάσσεται ἐν *ἐγχειρίδιον* ἐπὶ τῆς διαδικασίας καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΤΗΣ, ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΣ

Γενικά περί της αποτελεσματικότητος τῶν ἐπιχειρήσεων.

Εἰς τὴν Οἰκονομικὴν τῶν Ἐπιχειρήσεων ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχουν τόσον ὁ καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν ἐπιχειρήσεων ὅσον καὶ ἡ ἐξεύρεσις τῶν διαφορῶν κανόνων (βάσεων) μετρήσεως ταύτης.

Ἡ ἐννοία τῆς ἀποτελεσματικότητος τυγχάνει σύνθετος, συνδεδεμένη μὲ τὸ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἐπιτυγχανόμενον ἐν γένει ἀποτέλεσμα. Τὸ ἐν γένει δὲ ἀποτέλεσμα νοεῖται οὐ μόνον ὡς *χρηματικὸν* (λογιστικὴ ἀποψις τοῦ ἀποτελέσματος), ἀλλὰ καὶ εὐρύτερον ὡς *οἰκονομικὸν* (διὰ τῆς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ἐφαρμογῆς τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς), ἔτι δὲ καὶ ὡς *τεχνικοπαραγωγικὸν* (ποσοτικὸν καὶ ποιοτικὸν ἐπίτευγμα).

Τούτου ἕνεκα, ὁμιλοῦντες περὶ τῆς «ἀποτελεσματικότητος τῶν ἐπιχειρήσεων», ὀφείλομεν νὰ συσχετίζωμεν ταύτην πρὸς τὴν ἀποψιν τοῦ ἐρευνητέου ἀποτελέσματος. Καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἀποτελεσματικότης ἐρευνητῆται ὡς πρὸς τὰ ποσοτικὰ ἢ ποιοτικὰ τεχνικὰ ἐπιτεύγματα καλεῖται *παραγωγικότης*, ἐὰν αὕτη ἐκφράξῃ τὸν βαθμὸν ἐπιτεύξεως τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς καλεῖται *οἰκονομικότης*, τέλος δέ, ἐὰν ἐκδηλοῦται εἰς τὸ ἐκάστοτε ἐπιτυγχανόμενον κέρδος, συνιστᾷ τὴν *ἀποδοτικότητα*.

Οὕτω ἡ κατανόησις τοῦ θέματος τῆς ἀποτελεσματικότητος προϋποθέτει τόσον τὴν λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τοῦ ἀνωτέρω τριπτύχου ἐννοιολογικῶν ἀπόψεων ὅσον καὶ τὸν καθορισμὸν τῶν ἀντιστοιχούντων εἰς ἐκάστην τῶν ὡς ἄνω ἐννοιῶν κανόνων μετρήσεως.

I. - Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΣ *

(Productivité - Produttività - Produktivität - Productivity)

1. Ὡς παραγωγικότης νοεῖται ἡ σχέση μετὰ τῆς ἐπιτευχθείσης παραγωγῆς καὶ τῶν χρησιμοποιηθέντων μέσων παραγωγῆς. Ἡ παραγωγικότης, ἐν τῇ τεχνικῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ, ἐκφράζεται εἰς ποσοτικὰς μονάδας βάρους, ὄγκου, χρόνου, ἐνεργείας κ.ο.κ.¹, αὐξάνει δὲ τόσον διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει παρεχομένης ἐργασίας ὅσον καὶ διὰ τῆς συστηματικωτέρας χρησιμοποίησεως τοῦ ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντος μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ.

Ἄν καὶ ὁ ἐκάστοτε βαθμὸς παραγωγικότητος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δράσεως ἀμφοτέρων τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς (ἐργασίας - κεφαλαίου), ἐν τούτοις συνηθέστατα συνδέεται μόνον μὲ τὸν παράγοντα τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας² καὶ μετρεῖται καθ' ὄραν ἐργαζομένου ἀτόμου (output per man hour), ἐκφράζεται δὲ διὰ τοῦ τύπου:

Παραχθεῖσαι ποσότητες

Ἀριθμὸς ὥρων ἀνθρωπίνης ἐργασίας

Ἐπίσης ἡ παραγωγικότης δυνατὸν νὰ συνδέεται καὶ μὲ τὴν μηχανικὴν ἐργασίαν, ὅποτε αὐξάνει ἐφ' ὅσον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου καὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις λειτουργίας τῶν μηχανῶν ηὐξήθη ποσοτικῶς ἢ ποιοτικῶς ἢ παραγωγικῇ ἀπόδοσις των.

Τοῦτο βεβαίως σημαίνει ὅτι ἐπετεύχθη ἐντατικωτέρα χρησιμοποίησις τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ ἐμειώθη εἰς τὸ ἐλάχιστον ὁ μὴ παραγωγικὸς χρόνος διὰ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ χρόνου προετοι-

* *Εἰδικὴ βιβλιογραφία:* Jean Fourastié, Productivité, prix et salaires, Paris 1957. Deurinck, Mesure de la productivité, Organisation scientifique, Bruxelles 1948. O.E.C.E., Terminologie de la productivité, 1951. Davis H., Productivity Accounting, Philadelphia 1955. Δ. Παπαδημητρίου, Εἰς Πρότυπον Κόστος, Ἀθῆναι 1958, σελ. 43-65. Zignolli V., La produttività e la nuova tecnica della produzione, Milano 1955. Brambilla F., La produttività de lavoro, Torino, XIII riunione della Soc. Italiana di Economia.

1. Ἡ παραγωγικότης ἐν τῇ συγχρόνῳ αὐτῆς ἐννοίᾳ ἐκφράζεται πάντοτε εἰς φυσικὰς μονάδας καὶ οὐχὶ εἰς μονάδας ἀξίας. Ἡ τοιαύτη ἐκφρασις τῆς παραγωγικότητος ἐπιτρέπει συγκρίσεις μόνον μετὰ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων.

2. Ἄν καὶ δυνάμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ παραγωγικότητος τοῦ κεφαλαίου, τῶν ἐπενδύσεων, τῶν πρώτων ὑλῶν κ.ο.κ., συγκρίνοντες τὴν ἐπιτευχθείσαν παραγωγὴν πρὸς ἐν ἑκάστον τῶν ἐν λόγῳ στοιχείων, ἐν τούτοις ἡ πλέον ἐν χεῖρσι ἐννοία εἶναι ἡ παραγωγικότης τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας.

μασίας καὶ ἐκκινήσεως τῶν μηχανῶν, τῆς ἀργίας λόγῳ συντηρήσεως, ἐπισκευῶν τούτων, ὡς καὶ τοῦ μὴ παραγωγικοῦ χρόνου τοῦ ὀφειλομένου εἰς πάσης φύσεως κωλυσιεργίας τοῦ προσωπικοῦ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αὕτη ἐκφράζεται διὰ τοῦ τύπου:

$$\frac{\text{Παραχθεῖσαι ποσότητες}}{\text{Ἀριθμὸς ὥρῶν μηχανικῆς ἐργασίας}}$$

Τέλος, ἡ παραγωγικότης δύναται νὰ ἐκφράζεται διὰ τῶν κάτωθι σχέσεων:

$$\begin{array}{l} \frac{\text{Παραχθεῖσαι ποσότητες}}{\text{Πράγματι ἐπενδυθὲν κεφάλαιον}} \\ \eta \frac{\text{Παραχθεῖσαι ποσότητες}}{\text{Ἀναλωθεῖσα ἐνέργεια}} \\ \eta \frac{\text{Παραχθεῖσαι ποσότητες}}{\text{Ἀναλωθεῖσαι πρῶται ὕλαι}} \\ \eta \frac{\text{Ὑπάρχουσα παραγωγικὴ ἰκανότης}}{\text{Χρησιμοποιηθεῖσα παραγωγικὴ ἰκανότης}} \\ \eta \frac{\text{Σύνολον ὥρῶν διαθέσιμον ἐργασίας}}{\text{Σύνολον ὥρῶν χρησιμοποιηθείσης ἐργασίας}} \end{array}$$

2. Ἡ ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει ὁμῶς χρησιμοποιήσις κεφαλαίου ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν πάσης φύσεως μηχανικῶν ἐπενδύσεων βελτιώνει καὶ προσαυξάνει τὴν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας. Οὕτω, ἐπὶ ἴσου ἀριθμοῦ ἀπασχολουμένων, ὅσον περισσότερον κεφάλαιον ἐπενδύεται ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει τόσον μεγαλύτερα καθίσταται ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας. Εἶναι σφάλμα ὡς ἐκ τούτου νὰ συγκρίνεται ἡ παραγωγικότης ἐργασίας μεταξὺ ἐργατῶν διαφόρων χωρῶν ἢ διαφόρων—ἔστω καὶ ὁμοειδῶν—ἐπιχειρήσεων ἢ τέλος καὶ τῆς αὐτῆς ἀκόμη ἐπιχειρήσεως (μεταξὺ διαφόρων χρονικῶν περιόδων), ἐφ' ὅσον δὲν ὑφίσταται ἡ αὐτὴ ἐπένδυσις κεφαλαίου κατὰ ἐργαζόμενον ἄτομον.

Πλὴν τῆς χρησιμοποιήσεως νέου κεφαλαίου ἡ παραγωγικότης¹ αὐξάνει διὰ τῆς ὀρθολογικωτέρας ὀργανώσεως τόσον τοῦ ὑλικοῦ

1. Ἐν καὶ ὑπὸ τινῶν συγγραφέων ὁ ὅρος παραγωγικότης χρησιμοποιεῖται, ὑπὸ διττὴν ἔννοιαν, ἤτοι τόσον τεχνικὴν ὅσον καὶ οἰκονομικὴν, ἐν

δσον και του ανθρώπινου παράγοντος της έκμεταλλεύσεως.

Η παραγωγικότης αποτελεί προϋπόθεσιν της οικονομικότητος των επιχειρήσεων, ή αύξησις δὲ ταύτης ὀδηγεῖ τόσο εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους ὅσον και τῶν τιμῶν προσφορᾶς τῶν παραγομένων ἀγαθῶν. Τοιοῦτοτρόπως τὸ πρόβλημα τῆς παραγωγικότητος τῶν επιχειρήσεων ἐξέρχεται τῶν στενῶν πλαισίων τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς οικονομικῆς μονάδος και προσλαμβάνει γενικώτερον ἐνδιαφέρον¹, καθ' ὅσον ἡ ἐπιτυχῆς ἀντιμετώπισις τούτου ἐμμέσως βελτιώνει τὴν ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου και ἐπιλύει ἐν τῶν σπουδαιότερων συγχρόνων φλεγόντων κοινωνικῶν ζητημάτων, ἤτοι τὸ τῆς αὐξήσεως τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος τῶν ἐργαζομένων².

3. Ἀλλὰ ἡ τεχνικὴ πρόοδος και ἡ διὰ ταύτης αὐξησις τῆς παραγωγικότητος δὲν ἐξελίσσονται ὁμοιομόρφως οὔτε μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν, ἀλλ' οὔτε και μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους κλάδων παραγωγῆς τῆς αὐτῆς χώρας. Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι αἱ πραγματικαὶ τιμαὶ³ τῶν πάσης φύσεως ἀγαθῶν τῶν παραγομένων ὑπὸ

τούτοις νομιζομεν ὅτι ἡ παραγωγικότης, ὡς συνδεδεμένη μὲ τὸ ποσοτικὸν και ποιοτικὸν ὑποτέλεσμα, μᾶλλον *συνιστᾷ ἔννοιαν τεχνικὴν*. Ὁ ὅρος οικονομικὴ παραγωγικότης ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ταυτίζεται μὲ τὴν οικονομικότητα, ἡ ἔννοια τῆς ὁποίας ἐκτίθεται ἀμέσως κατωτέρω.

1. Ἡ παρ' ἡμῖν ε' Ἐπιτροπὴ Ἑρεῦνης και Ὁργανώσεως Οἰκονομικοῦ Προγράμματος τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ εἰς μακροσκελῆ ἔκθεσιν τῆς ἐπρότεινε ἐσχάτως τὴν λήψιν πλείστων *φορολογικῶν και δασμολογικῶν* μέτρων πρὸς αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος τῶν ἐλληνικῶν επιχειρήσεων. Μετοξὺ τούτων κυριώτερα εἶναι: α) Ἡ φορολογικὴ εὐνοησις τῶν εἰς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις διατιθεμένων κερδῶν διὰ τῆς πλήρους ἀπαλλαγῆς ἐκ τοῦ φόρου εἰσοδήματος τοῦ τμήματος τῶν καθαρῶν κερδῶν ἐκάστης ἐπιχειρήσεως, ὅπερ ἀποδεδειγμένως διετέθη διὰ τὴν χρηματοδότησιν νέων ἐπενδύσεων. β) Ἡ δασμολογικὴ ἀτέλεια τῶν εἰσαγομένων καινουργῶν μηχανημάτων. γ) Ἡ ἐπιταχυομένη ἀπόσβεσις. δ) Ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν δημιουργίας μεγάλων παραγωγικῶν μονάδων κατ' ὕλησιν τοῦ φόρου μεταβιβάσεως και τελῶν χρητοσῆ μου εἰς περίπτωσιν συγχωνεύσεως τῶν επιχειρήσεων κ. ἄ.

2. Ἴδου διατὶ τὸ θέμα τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος ἀπασχόλησε οὐ μόνον τὰς κυβερνήσεις τῶν ἐπὶ μέρους χωρῶν, ἀλλὰ και εὐρυτέρους Ὁργανισμοὺς διεθνοῦς χαρακτῆρος. Οὕτω, ὁ Ὁργανισμὸς Εὐρωπαϊκῆς Συνεργασίας (Ο.Ε.Ο.Σ.) ἱδρυσε τὸν Μάϊον τοῦ 1953 ἐντὸς τῶν πλαισίων του τὸ Εὐρωπαϊκὸν Κέντρον Παραγωγικότητος. Τὸ Κέντρον τοῦτο ἔχει ὡς ἀποστολὴν νὰ παροτρύνῃ τὰς χώρας εὐρωπαϊκῆς συνεργασίας εἰς αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος των, πρὸς βελτίωσιν τῶν ὄρων τῆς διαβιώσεως τῶν λαῶν των. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ ἐν λόγω Κέντρου ἀνάλογος διαφωτίσεις και καταβάλλεται προσπάθεια στενῆς συνεργασίας μεταξὺ ἐργαζομένων και ἐργοδοτῶν.

3. Ἦτοι ὁ ἀριθμὸς ὥρων ἐργασίας (χειρῶνακτος) ὅστις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἐν λόγω ἀγαθῶν.

συνθήκας μειωμένης παραγωγικότητας διατηρούνται εις επίπεδα ύψηλα και εις τὰς χώρας ἀκόμη ἐκείνας ἔνθα ὁ βαθμὸς τῆς τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εὐρίσκεται εις λίαν ὑψηλὸν σημεῖον.

Ὁ κατωτέρω πίναξ¹ δεικνύει τὰς πραγματικὰς τιμὰς τῶν παραγομένων ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν ὑπὸ διαφόρους συνθήκας παραγωγικότητας, εις τὰς ἀκολουθούσας χώρας :

Χ Ω Ρ Α Ι	Ὁρομίσθιον χειρῶνακτος	Τιμὴ κερ. ζαχαρῶς	Τιμὴ κανταρίου σίτου	Τιμὴ ρ.χ.β. ἤλεκτρι. σμῦθ	Τιμὴ συσκευῆς ραδιοφώνου	Τιμὴ εἰσιτηρίου κιν. κινηματογράφ.	Τιμὴ κοπῆς κόμης
Καναδάς (Ὀττάβα)	1 \$	0,3	6	0,02	35	0,6	0,8
Η.Π.Α. (Ουάσιγκτων)	1,15 \$	0,2	8	0,04	20	0,6	1
Σουηδία (Στοκχόλμη)	28 c	0,35	11	0,04	70	0,9	0,9
Βέλγιον (Βρυξέλλαι)	20 fr.	0,7	21	0,15	100	0,6	0,9
Ἄγγλια (Λονδῖνον)	2,5 sh.	0,4	22	0,2	110	0,75	0,8
Ἑλβετία (Βέρνη)	2,7 fr.S.	0,4	24	0,15	70	0,65	1
Γαλλία (Παρίσι)	110 fr.	1	24	0,2	90	0,8	1,1
Ἰταλία (Ρώμη)	200 lir.	1,3	36	0,12	125	0,65	1
Ἰσπανία (Βαρκελώνη)	4 pt	2,2	90	0,3	260	1,2	1

— Τὰ ὁρομίσθια ἀναφέρονται εις μέσον μὴ εἰδικευμένον χειρῶνακτα βιομηχανίας (ἔτος 1950).

4. Τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα, παρὰ τὸν ἐνδεικτικὸν χαρακτήρα των, ἀρκοῦν νὰ καταδείξουν ὅτι ἡ πραγματικὴ τιμὴ τῶν τριτογενῶν ἀγαθῶν (κοπὴ κόμης, εἰσιτήριο κινηματογράφου) εις τὰς διαφόρους χώρας εὐρίσκεται περίπου εις τὰ αὐτὰ ἐπίπεδα. Ἀντιθέτως, εἶδη παραγόμενα ὑπὸ συνθήκας ἠϋξημένης παραγωγικότητος εις διαφόρους χώρας ἐμφανίζουν τεραστίαν διαφορὰν τιμῆς. Οὕτω, ἡ τιμὴ τοῦ σίτου καὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἶναι 15 φορὰς μεγαλυτέρα εις Ἰσπανίαν παρὰ εις τὸν Καναδᾶν, ἐνῶ ἡ κοπὴ τῆς κόμης εἶναι μόνις 1,25 φορὸς ἀνωτέρα.

Πλὴν ὁμως τῆς μεταξὺ διαφόρων χωρῶν (ὀριζοντίου) συγκρίσεως τῆς ἐπιτευχθείσης παραγωγικότητος μέσῳ τῶν πραγματικῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν, δύναται νὰ διενεργηθῇ καὶ σύγκρισις ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ (χρονικὴ - κάθετος) πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ

1. Βλ. J. Fourastié, La Productivité, Paris 1957, σελ. 26.

βαθμοῦ βελτιώσεως τῆς παραγωγικότητος μεταξύ τῶν διαφόρων παραχθέντων εἰδῶν¹.

Τὰ μέσα καὶ αἱ μέθοδοι αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἀνάγονται κυρίως εἰς τὸν τομέα τῆς τεχνικῆς καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

II. - Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΤΗΣ

(*Économicité, Wirtschaftlichkeit, Ökonomität*)

1. Ἡ οἰκονομικότης δεικνύει τὸν βαθμὸν τῆς ἐκπληρώσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὀρισμένου ἔργου.

Λόγοι ὑπάρξεως ἐπιβάλλουν εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν ὅπως ἀναζητῆ διαρκῶς οἰκονομικωτέρας μεθόδους δράσεως, ἐκ τούτων δὲ νὰ ἐπιλέγῃ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν. Τοῦτο ἄλλωστε ὑποδηλοῖ ἡ ἔννοια τῆς οἰκονομικότητος, ἣτις σημαίνει: *ὑπολογισμόν, σύγκρισιν καὶ τελικῶς ἐκλογὴν*.

Ἡ οἰκονομικότης δὲν ἀποτελεῖ ἔννοιαν ἀφηρημένην καὶ γενικήν, ἀλλὰ δέον νὰ κατευθύνεται πρὸς ὀρισμένον εἶδος δράσεως. (Π.χ. οἰκονομικότης τῆς παραγωγῆς, τῶν πωλήσεων, τῆς προμηθεΐας κ.ο.κ.).

Διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς οἰκονομικότητος ἀπαιτοῦνται: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐξεύρεσις τοῦ ἀρίστου μεγέθους, ὡς καὶ ἡ ἐνδεδειγμένη σύνθεσις τοῦ ἀναγκαιοῦντος κεφαλαίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπιτάχυνσις τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας διὰ τῆς ἐντάσεως τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐργασίας.

Ἡ οἰκονομικότης ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως ἀλλὰ δὲν προϋποθέτει ταύτην. Οὕτω, δύναται μία ἐπιχειρήσις νὰ εἶναι λίαν οἰκονομική, ἐν τούτοις ὅμως ἐλάχιστα ἀποδοτική, διότι, φέρ' εἰπεῖν, τὰ προϊόντα ταύτης ἐλάχιστα ζητοῦνται ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅπως ἐπίσης δύναται νὰ ἐργάζεται ἀντιοικονομικῶς

1. Οὕτω παρατηρεῖται (βλ. Fourastié, ἐνθ' ἄν. σελ. 25) ὅτι εἰς Η. Π. Α. καὶ Γαλλίαν ἡ πραγματικὴ τιμὴ τῶν δημητριακῶν ἐβελτιώθη κατὰ τὸ τετραπλάσιον ἐν σχέσει πρὸς τὴν τιμὴν τῶν γεωμῆλων, λόγῳ τεχνικῆς βελτιώσεως τῶν μεθόδων παραγωγῆς τῶν πρώτων. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἔτος 1830 ὁ ἐργαζόμενος δύναται νὰ ἀγοράζῃ σήμερον διὰ τοῦ αὐτοῦ ὄρομισθοῦ του 4—5 φορὰς περισσότερον σίτον, ἐνῶ ἀποκτᾷ τὴν αὐτὴν ποσότητα γεωμῆλων ὡς καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1840. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται σαφές ὅτι ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις καὶ τὸ ἐν γένει ἐπίπεδον διαβιώσεως ἐνὸς λαοῦ αὐξάνουν, μόνον ἐφ' ὅσον τὰ ἀγαθὰ παράγονται ὑπὸ συνεχῶς βελτιουμένας τεχνικὰς μεθόδους, ἣτοι ἐφ' ὅσον αὐξάνει ἡ παραγωγικότης.

καὶ ὅμως νὰ ἐπιτυχάνῃ ὑψηλὸν βαθμὸν ἀποδοτικότητος¹, λόγῳ εἰδικῆς θέσεώς της ἐν τῇ ἀγορᾷ (συμμετοχὴ της εἰς καρτέλ, μονοπωλιακὴ κατάστασις), νὰ πωλῇ τὴν παραγωγὴν της εἰς ὑψηλὰ τιμὰς ὥστε νὰ πραγματοποιηῇ ὑψηλὰ κέρδη.

α) Ἀνάλυσις τῆς οἰκονομικότητος.

2. Σκοπὸς τῆς ἀναλύσεως τῆς οἰκονομικότητος εἶναι ὁ καθορισμὸς τῶν συντελεστικῶν οἷτινες ἐπιδροῦν ἐπὶ ταύτης. Ἡ ἐν λόγῳ ἀνάλυσις εἶναι διττῆς φύσεως: τὸ μὲν ποσοτικὴ, τὸ δὲ ποιοτικὴ. Καὶ ἡ μὲν ποσοτικὴ διαχωρίζει τὸν βαθμὸν τῆς οἰκονομικότητος εἰς ἐπὶ μέρους στοιχεῖα, ἡ δὲ ποιοτικὴ ἐξετάζει τὰ ἐν λόγῳ στοιχεῖα ὡς πρὸς τὴν φύσιν των. Ἐν τῇ οὐσίᾳ ἡ ἀνάλυσις τῆς οἰκονομικότητος εἶναι ἡ μέτρησις τοῦ συντελεσθέντος ἔργου, ἥτοι ἡ σύλληψις τοῦ ἀποτελέσματος τῆς δραστηριότητος, ὡς καὶ ἡ ἐπισήμανσις τῶν παραγόντων ἐκείνων οἷτινες εὐνοοῦν ἢ παρεμποδίζουσι τὴν ἐπίτευξιν μείζονος ἔργου.

Εἰδικώτερον, θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ ὅτι ἀντικείμενα τῆς ἀναλύσεως τῆς οἰκονομικότητος εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἔλεγχος τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως ἀπὸ ἀπόψεως ἐξαντλητικῆς ἐφαρμογῆς τῆς οἰκονομικῆς ἀρχῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ὀρθὴ καὶ ἐνδεδειγμένη κατεύθυνσις τῆς ἐν γένει δραστηριότητος.

3. Ἡ ἀνάλυσις τῆς οἰκονομικότητος δύναται νὰ εἶναι ἓνας πρὸ ἢ μετὰ λογισμὸς, ἢ μία ἐφ' ἅπαξ ἢ περιοδικὴ ἀνάλυσις. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ πρὸ καὶ ἐφ' ἅπαξ ἀνάλυσις συμπίπτει, ὅπως ἐπίσης ἡ μετὰ καὶ περιοδικὴ τοιαύτη. Ἡ ἐφ' ἅπαξ ἀνάλυσις τῆς οἰκονομικότητος εἶναι παλαιότερα, χρησιμοποιεῖται δὲ καὶ σήμερον εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ περιοδικὴ ἀνάλυσις τῆς οἰκονομικότητος ἀποτελεῖ ὄργανον ἐλέγχου καὶ κατευθύνσεως πρὸς ὀρθολογικὴν λειτουργίαν. Ἡ λογιστικὴ ὑπηρεσία τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς ἣν διενεργεῖται ἡ ἐπεξεργασία στοιχείων προϋπολογιστικῶν καὶ ἀπολογιστικῶν, καὶ ἡ ὑπηρεσία στατιστικῆς, ἣν τροφοδοτεῖ μὲ ἠλεγμένα καὶ κατὰ κατηγορίας ταξινομημένα ἀριθμητικὰ δεδομένα ἀναφερόμενα εἰς τὰς πάσης φύσεως ἐπιχειρηματικὰ ἐκδηλώσεις, ἀποτελοῦν ὄργανα πολῦτιμα διὰ τὴν ἀνάλυσιν καὶ παρακολούθησιν τῶν μεταβολῶν τῆς οἰκονομικότητος.

1. Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀποδοτικότητος βλ. ἐν τοῖς ἀμέσως ἐπομένοις.

4. Ἡ ἀνάλυσις τῆς οἰκονομικότητος πραγματοποιεῖται εἰς δύο στάδια :

α) Κατ' ἀρχήν, ποσοτικῶς συλλαμβάνεται καὶ ἀποτιμᾶται τὸ πρὸς μέτρησιν ἀντικείμενον.

β) Ἐν συνεχείᾳ, διενεργεῖται ὑπολογισμὸς τῶν ποσοτικῶν μεγεθῶν συγκρίσεως, ἅτινα καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς κανόνες.

Ὡς κανόνες συγκρίσεως τῶν ἀριθμῶν τῆς οἰκονομικότητος λαμβάνονται κατὰ βάσιν :

— Εἴτε ὑπάρχοντες ἀριθμοὶ τοῦ παρελθόντος τῆς αὐτῆς ἢ ξένων ἐπιχειρήσεων.

— Εἴτε μέσοι ὄροι ὑπαρχόντων ἀριθμητικῶν δεδομένων τοῦ παρελθόντος, ὁμοίως τῆς αὐτῆς ἢ ξένων ἐπιχειρήσεων.

— Εἴτε, τέλος ἐπιστημονικῶς καὶ κατὰ τρόπον τελείως ἀντικειμενικὸν ὑπολογίζονται τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα τῆς συγκρίσεως, ἅτινα ἀποτελοῦν «κανόνας κριτήρια» διὰ τὴν οἰκονομικότητα.

Οἱ λογισμοὶ τῆς οἰκονομικότητος ἀναφέρονται εἰς χρονικὰς συγκρίσεις ὡς καὶ συγκρίσεις μεταξὺ ὑπάρχοντος καὶ δέοντος, στοιχείων λαμβανομένων εἴτε ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπιχειρήσεως, εἴτε ἐκ διαφόρων ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων.

5. Διὰ τὴν χρονικὴν σύγκρισιν ἀντιπαρατίθενται ἀριθμοὶ ἀναφερόμενοι εἰς ὑπάρχοντα δεδομένα τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ διαφόρους χρονικὰς στιγμὰς. Οὕτω, παρακολουθεῖται ἡ ἐπελθοῦσα ἐξέλιξις ἢ ἡ τυχὸν ὀπισθοδρόμησις. Ἡ χρονικὴ σύγκρισις δὲν δεικνύει τὴν οἰκονομικότητα, ἀλλὰ μόνον τὴν μεταβολὴν τοῦ βαθμοῦ τῆς οἰκονομικότητος.

Ἐὰν κατὰ τὴν χρονικὴν σύγκρισιν ἀντιπαρατίθενται ὑπάρχοντα ἀριθμητικὰ δεδομένα διαφόρων χρονικῶν περιόδων κατὰ τὴν σύγκρισιν μεταξὺ ὑπάρχοντος καὶ δέοντος γίνεται ἀντιπαραβολὴ τῶν ἐκάστοτε ἐπιτευγμάτων πρὸς τὰ δέοντα ἐπιτεύγματα.

Οὕτω, ἐνῶ ἡ χρονικὴ σύγκρισις χρησιμεύει διὰ τὴν ἐξελικτικὴν παρακολούθησιν, ἡ σύγκρισις μεταξὺ πραγματοποιήσεων καὶ δεόντων ἐπιτευγμάτων ἀποβλέπει εἰς τὴν διερεύνησιν τῶν αἰτίων. Τὰ δέοντα ἐπιτεύγματα εἶναι τὰ ἐπιδιωκτέα, τυχὸν δὲ ἀπόκλισις ἐκ τούτων δέον νὰ δικαιολογηθῆται ἀπὸ ἀπόψεως αἰτίων ἅτινα προεκάλεσαν ταύτην. Τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὴν ἀπόκλισιν δυνατὸν ν' ἀναφέρονται: εἰς τὰς

τιμάς, εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀπασχολήσεως, εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ὑλικοῦ, εἰς τὸν χρόνον τῆς ἀνθρωπίνης ἢ μηχανικῆς ἐργασίας κ.ο.κ. Ὄταν ἀνιχνευθοῦν τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὴν μεταβολὴν τῆς οἰκονομικότητος, ἀναζητεῖται καὶ ἡ εὐθύνη ἀπὸ τὸ ὄργανον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀπειτέλεσε τὴν ἀφορμὴν τῆς ἀποκλίσεως. Ἡ διαπίστωσις τῆς εὐθύνης προαπαιτεῖ μίαν ἀπεικόνισιν τῆς κατὰ τομεῖς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ἤτοι: ἐφοδιασμοῦ, ἀποθηκεύσεως, προετοιμασίας τῆς ἐργασίας κατὰ στάδια ἢ τμήματα, διαθέσεως, διαχειρίσεως κλπ.

6. Κατὰ τὴν σύγκρισιν μεταξύ ἐπιχειρήσεων συγκρίνονται τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα τῆς μιᾶς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὰ δεδομένα μιᾶς ἐτέρας ὁμοειδοῦς. Ἐνῶ ἡ ἐπιχείρησις διὰ τῆς χρονικῆς συγκρίσεως ἢ τῆς συγκρίσεως μεταξύ ὑπάρχοντος καὶ δέοντος προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρη τὴν εἰς ἑαυτὴν διαμορφουμένην οἰκονομικότητα, διὰ τῆς συγκρίσεως μεταξύ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων θέτει εἰς ἀναμέτρησιν τὴν ἰδίαν τῆς οἰκονομικότητα πρὸς ἐκείνην τῶν ἀνταγωνιστριῶν τῆς. Προϋπόθεσις βεβαίως εἶναι ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις εἶναι συγκρίσιμοι κατὰ μέγεθος, πρόγραμμα παραγωγῆς, διάρθρωσιν κεφαλαίου, ἀλλὰ νὰ ὑπάρχη καὶ ὁμοιόμορφος τήρησις λογαριασμῶν. Ἴδου διατὶ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τοιαύτας συγκρίσεις εἶναι ἡ ὑ π α ρ ξ ι ς ἐ ν ι α ῖ ο υ λ ο γ ι σ τ ι κ ο ῦ σ χ ε δ ῖ ο υ .

β) Μέτρησις τῆς οἰκονομικότητος.

Ἡ οἰκονομικότης μετρεῖται διὰ συντελεστῶν ἢ ἀριθμοδεικτῶν, καλουμένων καὶ *συντελεστῶν ἢ ἀριθμοδεικτῶν ἐκμεταλλεύσεως ἢ οἰκονομικότητος* (*ratios ἢ coefficients d'économicité*)¹.

Οἱ συντελεσταὶ ἢ ἀριθμοδείκται οἰκονομικότητος ἀποτελοῦν σχέσιν μεταξύ ὠρισμένων στοιχείων, καὶ δὴ, ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ ἀποτελέσματος (ἐπιτεύγματος), ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς θυσίας (ἀναλώσεως). Ἦτοι:

$$\frac{\text{Ἀποτέλεσμα}}{\text{Θυσία}} \quad \eta \quad \frac{\text{Ἐπίτευγμα}}{\text{Ἀνάλωσις}}$$

Ἡ σχέσηις τῶν στοιχείων τούτων, συνήθως, ἐκφράζεται διὰ ποσοστοῦ ἐπὶ τοῖς %^ο, καθ' ὅσον οὕτω καθίσταται σαφεστέρα.

1. Βλ. καὶ *G. Campion*, *Traité des Entreprises privées*, Paris 1948, σελ. 78 ἔπ. *P. Donzallaz*, *Méthode d'analyse des Entreprises*, Lausanne 1947, σελ. 99. *Pauwels*, *Analyse de l'exploitation*, σελ. 51 ἔπ. *Vicenzo Masi*, *Analisi di Bilancio delle Imprese*, Bologna 1953, σελ. 129 ἔπ.

Εἰς πᾶσαν οικονομικὴν μονάδα, καὶ δὴ τὴν ἐπιχείρησιν, προκειμένου νὰ διαπιστώσωμεν τὸ ἐπιτυχὲς ἢ μὴ τῆς λειτουργίας της, δυνάμεθα νὰ διατυπώσωμεν ποικιλίαν σχέσεων (δεικτῶν) ἀναφερομένων εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἐκδηλώσεις τῆς δράσεώς της.

Οἱ δεῖκται οικονομικότητος συνήθως ἐξάγονται, εἴτε ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ἰσολογισμοῦ, εἴτε ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους ἀναλυτικῶν λογαριασμῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἢ χρησιμοποίησις δὲ τούτων εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἀσφαλεστέρα ἐφ' ὅσον ἢ ἐκτίμησις τῶν οικονομικῶν δεδομένων διενεργεῖται βάσει ὁμοιομόρφων καὶ παγίων κανόνων.

γ) Πρότυπα μεγέθη τῆς οικονομικότητος.

7. Οἱ πάσης φύσεως μεμονωμένοι δεῖκται οικονομικότητος ἀποκτοῦν σημασίαν τότε μόνον ἐφ' ὅσον θὰ ἠδύναντο νὰ συγκριθοῦν πρὸς τοὺς (θεωρητικούς) *ιδανικούς δείκτας*, δηλαδή ἐκείνους οἵτινες θὰ ἐπετυγχάνοντο διὰ τῆς ἀπολύτου ἐφαρμογῆς τῆς οικονομικῆς ἀρχῆς. Ἐπειδὴ ὁμως τοιαύτη θεωρητικὴ (ιδανικὴ) οικονομικότης δὲν θὰ ἦτο δυτατὸν νὰ προσδιορισθῇ, λόγῳ τῶν συνεχῶς μεταβαλλομένων ὄρων καὶ συνθηκῶν ἐπιτεύξεως τῆς οικονομικῆς ἀρχῆς, διὰ τοῦτο ὡς μέγεθος συγκρίσεως λαμβάνεται ἐκάστοτε εἰς δείκτης, σχεδὸν αὐθαίρετος, ὅστις ἐξάγεται εἴτε ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐκμετάλλευσιν (*ἔσωτερικοὶ δείκται*), βάσει συνήθως ἀποτελεσμάτων προηγούμενων χρήσεων, εἴτε ἐξ ἄλλης τινὸς ὁμοειδοῦς ἐκμεταλλεύσεως (*ἔξωτερικοὶ δείκται*), κατὰ κανόνα *τυπικῆς* (ὑποδειγματικῆς).

Διὰ τῆς συσχέτισεως δεδομένων ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων (*ὀριζοντία σύγκρισις*) καὶ κατὰ ἀλληλοδιαδόχα χρονικὰ διαστήματα ἐξάγονται οἱ λεγόμενοι *τυπικοὶ ἢ πρότυποι δείκται* (*ratios standards, quozienti standards*) *οικονομικότητος*, οἵτινες ἀναφέρονται εἰς ὠρισμένον τομέα δράσεως ἢ καὶ εἰς ὠρισμένην ἐκδήλωσιν *τυπικῆς ἐπιχειρήσεως*¹ ὠρισμένου κλάδου².

1. Ὡς *τυπικὴν* ἐπιχείρησιν κλάδου τινὸς δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἐπιχείρησιν δεδομένων διαστάσεων, ἧτις συχνότερον ἀπαντᾷται μεταξὺ τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν κλάδων τούτου. Βεβαίως ὁ καθορισμὸς τῆς τυπικῆς ἐπιχειρήσεως κλάδου τινὸς εἶναι πρόβλημα δυσχερέστατον, καθ' ὅσον, ὡς γνωστόν, ἐξαρτᾷται ἐκ τῶν συγκεκριμένων ἐκάστοτε τοπικῶν καὶ χρονικῶν συνθηκῶν.

2. Ὡς λόγου χάριν, δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ πρότυπος δείκτης ρευστότητος τῆς τυπικῆς ἐλληνικῆς τραπεζῆς εἶναι, φέρον εἰπεῖν, 12%, κ.ο.κ.

δ) *Εἶδη οικονομικότητας.*

Κατ' ἀρχὴν διακρίνομεν δύο βασικὰς κατηγορίας οικονομικότητας¹:

α) Τὴν *συνολικὴν* οικονομικότητα καὶ

β) Τὴν *μερικὴν* οικονομικότητα.

Ἡ *συνολικὴ* οικονομικότης ἢ οικονομικότης τῆς παραγωγῆς λαμβανομένης ἐν τῷ συνόλῳ τῆς δύναται νὰ προσδιορίζεται, ὡς ἂν ἢ δραστηριότης τῆς ἐκμεταλλεύσεως εἶναι ὁμοίομορφος καὶ ὡς ἐκ τούτου δεκτικὴ συγκρίσεων.

Ἡ *μερικὴ* οικονομικότης νοεῖται κατὰ δύο τρόπους: ἢ ἀφορᾷ κατηγορίας τινὰς προϊόντων προερχομένων ἐκ τῆς διαιρέσεως τῆς συνολικῆς παραγωγῆς, ἢ δυνατὸν ν' ἀναφέρεται εἰς ὠρισμένον *στάδιον* ἢ *τμήμα* παραγωγικῆς διαδικασίας ἢ εἰς ὠρισμένην φάσιν λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὡς ἐκ τούτου διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς οικονομικότητος θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς συγκρίσεις μεταξῦ: εἴτε μόνον τῶν θυσιῶν ἢ μόνον τῶν ἐπιτεύξεων πρὸς πρότυπά τινα μεγέθη, εἴτε αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀποτελέσματος πρὸς πρότυπὸν τινα δείκτην ἀποτελεσμάτων.

Ἡ πρώτη καλεῖται καὶ *οικονομικότης μιᾶς φάσεως* ἢ *μονόπλευρος* (*unifacial*), καθ' ὅσον προβαίνει εἰς συγκρίσεις μονόπλευρους εἴτε τοῦ σκέλους τῶν ἐπιτεύξεων, εἴτε τοῦ σκέλους τῶν θυσιῶν. Ἡ δευτέρα καλεῖται καὶ *οικονομικότης δύο φάσεων* ἢ *δίπλευρος* (*bifaciale*), καθ' ὅσον γίνονται συγκρίσεις ἀποτελεσμάτων καὶ οὐχὶ ἐπὶ μέρος μόνον θυσιῶν ἢ μόνον ἐπιτεύξεων. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ σύγκρισις ἀποτελεσμάτων ἐμμέσως ἀποτελεῖ σύγκρισιν *συνθετικὴν* τῶν τε θυσιῶν καὶ τῶν ἐπιτεύξεων.

Ἡ *μονόπλευρος* οικονομικότης προσδιορίζεται εὐκολώτερον παρὰ ἡ *δίπλευρος*, διότι ἡ σύγκρισις ἀφορᾷ μόνον ἓν μέγεθος, εἴτε μόνον τὰς ἐπιτεύξεις, εἴτε μόνον τὰς θυσίας. Ἴδου ὠρισμέναι μορφαὶ *μονόπλευρον* οικονομικότητος:

$$\text{Οικονομικότης θυσιῶν} = \frac{\text{Πραγματοποιηθὲν μέγεθος θυσιῶν}}{\text{Πρότυπον μέγεθος θυσιῶν}}$$

$$\text{Οικονομικότης ἐπιτεύξεων} = \frac{\text{Πραγματοποιηθὲν μέγεθος ἐπιτεύξεων}}{\text{Πρότυπον μέγεθος ἐπιτεύξεων}}$$

1. Βλ. ἀναλυτικῶς: E. Gsell, Rentabilité et économicité εις Causes de déperditions dans l'entreprise et l'exploitation, σελ. 17 ἐπ., Neuchâtel 1947.

Ἡ μέτρησις τῆς οικονομικότητος τῶν θυσιῶν ἐνέχει μεγαλυτέραν σπουδαιότητα, καθ' ὅσον αὕτη ἐμφανίζεται εἰς πᾶσαν ἐν γένει οἰκονομικὴν μονάδα, ἀνεξαρτήτως φορέως καὶ περιεχομένου δράσεως.

Ἡ *δίπλευρος* οικονομικότης προσδιορίζεται διὰ τῆς συγκρίσεως τοῦ *πραγματοποιηθέντος* μεγέθους ἀποτελέσματος πρὸς τὸ *πρότυπον* μεγέθους ἀποτελέσματος, ἦτοι :

$$\text{Οἰκονομικότης ἀποτε-} \quad \frac{\text{Πραγματοποιηθὲν μέγεθος ἀποτελέσματος}}{\text{Πρότυπον μέγεθος ἀποτελέσματος}}$$

λίσματος

ε) Τρόποι αὐξήσεως τῆς οικονομικότητος.

Διὰ τὴν αὐξήσιν τῆς οικονομικότητος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἐπιβάλλεται ἡ συνεχὴς ἐφαρμογὴ καὶ βελτίωσις τῶν μεθόδων τῆς *ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως*, τόσον εἰς τὸν τομέα τῆς *παραγωγῆς* ὅσον καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς *διοικήσεως* καὶ *διαθέσεως* τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ *ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις* (*Rationalisierung, rationalization*) μέχρι σήμερον ἐθεωρεῖτο πρόβλημα κυρίως *τεχνικόν*, αἱ δὲ μέθοδοι βελτιώσεως ταύτης ἀνεφέροντο μᾶλλον εἰς τὸν ὑλικὸν παράγοντα τῆς παραγωγῆς. Ἐσχάτως ὁμως ἡ ἀποψὶς αὕτη ὑπεχώρησε, ἡ δὲ σύγχρονος ἀντίληψις ἀποδέχεται τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ αὐξήσις τῆς οικονομικότητος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις δὲν δύναται νὰ ἐπέλθῃ εἰ μὴ μόνον διὰ τῆς δημιουργίας εὐνοϊκοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κλίματος καὶ καταλλήλων ἀνθρωπίνων σχέσεων. Ἴδου διατί ἡ ἔρευνα ἐνετοπίσθη σήμερον εἰς τὸν *ἀνθρώπινον παράγοντα*, αἱ δὲ προσπάθειαι κατατείνουν εἰς τὴν ἐξύψωσιν τῶν *ἀνθρωπίνων σχέσεων* ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως.

Κριτήριον ἐπιτυχοῦς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως ἀποτελεῖ τὸ *κόστος*. Διὰ τῆς ἀναλύσεως τούτου ἐπισημαίνονται οἱ τομεῖς τῆς τυχόν ἀντιοικονομικῆς δράσεως τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐντοπίζεται ἡ προσπάθεια τῆς ὀρθολογικοποιήσεως τούτων.

Ἄλλ', ὡς ἤδη ἐλέχθη, αἱ ἀρχαὶ τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως δὲν πρέπει νὰ περιορίζωνται μόνον εἰς τὸ πεδίον τῆς *παραγωγῆς* ἀλλὰ δεόν νὰ ἐπεκτείνωνται καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς *κυκλοφορίας* τῶν ἀγαθῶν, διότι ἐνῶ, ὡς εἶναι γνωστόν, εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ κόστους παραγωγῆς διεθνῶς συντελέσθη μέχρι σήμερον μεγάλη πρόοδος, εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ κόστους διαθέσεως (ἐμπορικοῦ κόστους) παρατηρεῖται ἀξιοσημείωτος, θὰ ἔλεγέ τις,

καθυστερήσεις¹. Ἐκ στατιστικῶν στοιχείων προκύπτει ὅτι τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τὸ μὲν κόστος διαθέσεως ἐμφανίζει συνεχῆ αὐξήσιν, τὸ δὲ κόστος παραγωγῆς ἀντιθέτως παρουσιάζει σταθερὰν μείωσιν².

Πλεῖσται ὅσαι ἐξηγήσεις θὰ ἠδύναντο νὰ δοθῶσιν εἰς τὸ φαινόμενον τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ κόστους, ἐν τούτοις νομίζομεν ὅτι βασικῶς ἐπέδρασαν τὰ κατωτέρω αἷτια :

Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ προηγουμένου αἰῶνος ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή εἰδῶν καταναλώσεως διενηργεῖτο ἀπὸ ἐπιχειρήσεις μέσης ἐκτάσεως, ἐγκατεστημένας κατὰ τὸ πλεῖστον πλησίον τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ ἐργαζομένας, κατὰ κανόνα, ἐπὶ παραγγελίᾳ. Σήμερον ὁμως, συνεπείᾳ τῆς ἀποτόμου αὐξήσεως τοῦ ὄγκου παραγωγῆς καὶ τῆς συστηματικῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως, αἱ βιομηχαναὶ ἀπομακρύνονται ἐκ τῶν κέντρων καταναλώσεως καὶ ἀναζητοῦν τόπους εὐνοϊκωτέρας ἐγκαταστάσεως. Τὸ τοιοῦτον ὁμως, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς μείωσιν τοῦ παραγωγικοῦ κόστους, ἐν τούτοις ἐπιβαρύνει τὸ κόστος διαθέσεως τοῦ προϊόντος, καθ' ὅσον προσαυξάνει τοὺς κινδύνους καὶ τὰ βάρη τὰ ὅποια ἐπωμίζονται αἱ ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸν γεωργικὸν τομέα τὸ ἐμπόριον, ἀναλαμβάνον τήν, βάσει τῶν πλέον τελειοποιημένων μεθόδων, συγκέντρωσιν, συντήρησιν, συσκευασίαν καὶ διάθεσιν τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, προσηύξησεν αἰσθητῶς τὸ κόστος του³. Πέραν ὁμως τούτων, αἱ

1. Ὁ *Hilgert*, εἰς τὸ *Cost Account for sales*, σελ. 101, παρατηρεῖ ὅτι μέχρι τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος μικρὰ ἐδόθη προσοχὴ εἰς τὸ κόστος διαθέσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἀνεπτύχθη ἡ ἀναλυτικὴ ἔρευνα τῶν δαπανῶν πωλήσεως, ὡς τοῦτο παρετηρήθη προκειμένου περὶ δαπανῶν παραγωγῆς. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηροῦν οἱ *C. Harisson*, εἰς τὸ *Cost accounting to aid production*, σελ. 152, καὶ *Catelln* εἰς τὸ *Efficient Business management*, σελ. 56, London 1948.

2. Ἐν Ἀμερικῇ, βλ. *Converse*, *The Elements of Marketing*, 1946, κατὰ τὸ ἔτος 1870 τὸ κόστος διαθέσεως ἐπὶ προϊόντος πωλήσεως 100 νομισματικῶν μονάδων ἀνῆρχετο κατὰ μέσον ὄρον εἰς 9,9, τὸ 1900 εἰς 16,4, τὸ δὲ 1930 εἰς 20,4. Κατὰ τὰς ἀντιστοίχους χρονικὰς περιόδους τὸ παραγωγικὸν κόστος (γεωργικὸν καὶ βιομηχανικόν) παρουσίαζε κάμψιν ἀπὸ 69 εἰς 60,1 καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς 52,8 μονάδας.

3. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν—βλ. Ἄντ. *Μπερνάρη*, δακτυλογραφημένην ἔκδοσιν Ἀγροτικῆς Τραπέζης Ἑλλάδος 1955, εἰς *Κλ. Μπανταλούκα*, Ἡ χρονία ὑποαπαρχασχολήσιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, Ἀθῆναι 1956, σελ. 16—ὅτι ἡ τελικὴ τιμὴ πωλήσεως τῶν σαφυλῶν εἰς τὴν ἀγορὰν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 1955 ἀνελύετο ὡς ἑξῆς : ἡ τιμὴ παραγωγῆς ἐκάλυπτε τὰ 50 % ταύτης, τὰ ἔξοδα συσκευασίας περιῆεν τὸ 1,5 %, οἱ μεριτεῖαι καὶ τὰ μεταφορικὰ περιῆεν τὸ 7 %, ἡ δὲ συμμετοχὴ τοῦ χον-

αὔξουσαι ἀπαιτήσεις τῆς πελατείας—ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀρτιωτέραν ἐμφάνισιν, τὴν βάσει τῶν κανόνων τῆς ὑγιεινῆς συντήρησιν καὶ συσκευασίαν τῶν εἰδῶν, τὴν τάσιν ταύτης ὅπως ἐκλέγη τὸ ἐπιθυμητὸν εἶδος ἐξ εὐρείας ποικιλίας ἢ παραλλαγῆς προσφερομένων εἰδῶν καὶ τέλος ὅπως προβαίη εἰς ἀγορὰς ἐκ τῶν πλέον συγχρονισμένων καταστημάτων—ἐνισχύουν τὴν τάσιν αὐξήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ κόστους λόγῳ τῆς ἀνάγκης διατηρήσεως καταστημάτων πολυτελῶν, τῆς δεσμεύσεως μεγάλων κεφαλαίων διὰ τὴν συγκρότησιν ἀποθεμάτων κ.ο.κ. Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι ὁ καταναλωτῆς ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως σήμερον τὸ μεγαλύτερον ἐμπόδιον διὰ τὴν ὀρθολογικοποίησιν τῆς τε παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐπέδρασεν ἐπίσης ἀποφασιστικῶς ἐπὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐμπορικοῦ κόστους εἶναι ἡ κατὰ μέσον ὄρον μείωσις τῶν κατὰ ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν διενεργουμένων πωλήσεων, λόγῳ τῆς πληθώρας τούτων. Ἐκ στατιστικῶν στοιχείων προκύπτει ὅτι εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐν κατάστημα λιανικῆς πωλήσεως ἀντιστοιχεῖ σήμερον εἰς 60 περίπου ἄτομα, ἐν δὲ κατάστημα χονδρικῆς πωλήσεως εἰς 15 περίπου καταστήματα λιανικῆς.

Τέλος, ἰδιαιτέρας σημασίας τυγχάνει τὸ γεγονός ὅτι μεταπολεμικῶς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν καταναλωτικῶν μαζῶν τοῦ πληθυσμοῦ προβαίνει εἰς προμηθείας ἀγαθῶν κατὰ μικρὰς ποσότητας. Τὸ τοιοῦτον συνεπάγεται, ἰδίᾳ εἰς τὴν τάξιν τῶν λιανοπωλητῶν, κατακερματισμὸν τῶν πωλήσεων εἰς πολυαριθμούς ἐπὶ μέρους πράξεις, αἵτινες φυσικὸν εἶναι νὰ δημιουργοῦν προσθέτους ἐπιβαρύνσεις ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης διατηρήσεως ἠϋξημένου ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ.

Εἰς τὸν τομέα τῆς παραγωγῆς ἡ ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις κυρίως ἐκδηλοῦται διὰ τῆς κανονικοποιήσεως (Normung-Normalisierung) καὶ τῆς τυποποιήσεως (Typisierung-Standardization) τῶν προϊόντων. Ἄν καὶ ἀμφότεραι συγκλίνουν εἰς τὴν ἐνοποίησιν, ἐν τούτοις ἡ μὲν κανονικοποιήσις ἀφορᾷ περιοριστικῶς τὰ μέρη προϊόντος τινός, ἡ δὲ τυποποίησις ἀναφέρεται εἰς ὁλόκληρον τὸ προϊόν.

Ἡ κοινωνικοοικονομικὴ σημασία τῆς τε κανονικοποιήσεως καὶ τῆς τυποποιήσεως ἔγκειται, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, εἰς τὴν μείωσιν τοῦ κόστους καὶ τῶν τιμῶν προσφορᾶς τῶν προϊόντων καὶ διὰ

δρικοῦ καὶ λιανικοῦ ἐμπορίου ἀνήρχετο εἰς 41,5% ἐπὶ τῆς τιμῆς. Παρομοίᾳ, ἂν μὴ χειροτέρα, ἐμφανίζεται ἡ κατάστασις καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν γεωργικῶν εἰδῶν.

ταύτης εἰς τὴν ἔμμεσον αὐξήσιν τῆς ἀγοραστικῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ζητήσεως ἐκ μέρους τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ.

Ἀπὸ ἰδιωτικοοικονομικῆς ἀπόψεως διὰ τῆς κανονικοποιήσεως καὶ τυποποιήσεως αὐξάνεται ἀναμφιβόλως ἡ οἰκονομικότης τῶν ἐπιχειρήσεων, καθ' ὅσον, πλὴν τῶν ἄλλων, καὶ δὴ τῆς δυνατοῦτος πληθοπαραγωγικῆς κατασκευῆς «σειρᾶς» ἢ «πλήθους» ὁμοίων προϊόντων, ἐπέρχεται περιορισμὸς τῶν ποικιλιῶν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀποθεμάτων.

Τοῦτο συνεπάγεται τὴν μικροτέραν ἀνάγκην δεσμεύσεως κεφαλαίων πρὸς σχηματισμὸν τῶν ἀναγκαίων ἀποθεμάτων, περιορισμὸν τῶν κινδύνων οὓς συνεπάγεται τόσον ἡ μεγάλη ποικιλία ὅσον καὶ ἡ εὐρυτάτη ἔκτασις τούτων, ἀποτελεσματικώτερον ἔλεγχον τῶν κινουμένων ἐν τῇ ἀποθήκῃ εἰδῶν κ.ο.κ. Πάντα ταῦτα ὀδηγοῦν εἰς μικροτέρας ἐπιβαρύνσεις τοῦ κόστους καὶ ὡς ἐκ τούτου βελτιώνουν τὴν οἰκονομικότητα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Παραλλήλως ὁμως πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα πλεονεκτήματα, ἡ τυποποιήσις συνεπάγεται καὶ κινδύνους, διότι διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν τύπων εἶναι δυνατὸν νὰ περιορισθῇ καὶ ἡ ζήτησις τῶν ἐνοποιηθέντων προϊόντων ἐκ μέρους τοῦ καταναλωτοῦ, ἐφ' ὅσον οὗτος δὲν εὐρίσκει τὴν ἐπιθυμητὴν ποικιλίαν. Τὸ τοιοῦτον βεβαίως θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀναμενομένων ἐπὶ τοῦ κόστους πλεονεκτημάτων.

III. — Η ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

(Rentabilité, Redditibilitá, Rentabilität)

Ἡ ἀποδοτικότητα τοῦ κεφαλαίου ἀποτελεῖ τὴν σχέσιν μεταξὺ κέρδους καὶ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐκφράζεται δὲ ἐν γένει εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τοῖς ἑκατόν.

Στοιχεῖα συγκρίσεως, ὡς ἐκ τούτου, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ κέρδος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ κεφάλαιον. Πρὸς κατανόησιν τῆς ἐννοίας καὶ τῶν κατηγοριῶν τῆς ἀποδοτικότητος, ἀναγκαῖον τυγχάνει ὅπως ἐρευνηθῶσιν αἱ ἐννοιαὶ τῶν ὡς ἄνω στοιχείων συγκρίσεως.

Στοιχεῖα τῆς ἀποδοτικότητος

A'. — ΤΑ ΚΕΡΔΗ

1. — Τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως

Πᾶσα θετικὴ μεταβολή¹ τῆς ἀξίας τῆς συνολικῆς περιουσίας

1. Ἡτοι ὑπὸ συνθήκας σταθερᾶς ἀξίας τοῦ νομίσματος.

καλείται κέρδος¹. Τοῦτο, κατ' ἀρχήν, προκύπτει ἐκ τοῦ τυχόν πλεονάσματος μετὰ τὴν ἐκ τῶν ἐσόδων ἀφαίρεσιν τῶν πραγματοποιηθέντων ἐν γένει ἐξόδων².

Προκειμένου ὁμως νὰ προσδιορίσωμεν τὸ μέγεθος τῆς ἐπὶ πλέον ταύτης διαφορᾶς, θὰ πρέπει προηγουμένως νὰ ἐξεύρωμεν τὸ ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβὲς ὕψος τῶν ἐξόδων, ἤτοι τοῦ κόστους

1. Τὸ κέρδος προκύπτει, κατὰ κανόνα, ἐκ τῆς ἐκάστοτε μεταβολῆς τῶν οικονομικῶν δεδομένων καὶ μεγεθῶν, καὶ κατὰ συνέπειαν τῶν τιμῶν. Εἶναι ὡς ἐκ τούτου προϊόν τῆς δυναμικῆς οικονομίας.

Ἡ ἔρσηνα, ὡς ἐκ τούτου, τοῦ προβλήματος τοῦ κέρδους ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν γενεσιουργικῶν αὐτοῦ αἰτιῶν θέσιν ἔχει ἐν τῇ Κοινωνικῇ Οἰκονομικῇ. Ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐπιχειρήσεων ἀπλῶς προβαίνει εἰς τὸν προσδιορισμόν, τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὴν κατάταξιν τῶν διαφορῶν κατηγοριῶν τούτου.

Παραθέτοντες ἐπιτροχάδην—καθ' ὅσον ἡ ἀναλυτικὴ ἔρσηνα τούτων ἀνήκει ὡς ἐλέγχθη εἰς τὴν Κοινωνικὴν Οἰκονομικὴν—τὰ δικαιολογητικὰ αἰτία τῆς προελεύσεως τοῦ κέρδους, παρατηροῦμεν δεῖ ταῦτα εἶναι ποικίλα. Οὕτω, κατ' ἄλλους μὲν τὸ κέρδος θεωρεῖται ὡς ἰδιόμορφος ἀνταμοιβὴ τοῦ ἐπιχειρηματίου διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταβαλλομένην ἰθύνουσαν ἐργασίαν. Κατ' ἄλλους, τὸ κέρδος ἀποτελεῖ ἀντάλλαγμα τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου κεφαλαιούχου ἀναλαμβανομένων κινδύνων. Ὁ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιτευχθεὶς διαχωρισμὸς μετὰ τὸ ἐπιχειρηματίου καὶ κεφαλαιούχου ὠδήγησε εἰς τὴν ἀκριβῆ διάκρισιν μετὰ τὸ κέρδος ὡς ἀντισταθμίματος τῶν κινδύνων καὶ κέρδους ὡς ἀνταμοιβῆς τοῦ ἐπιχειρηματίου, λόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταβαλλομένης ὀργανωτικῆς καὶ ἰθύνουσης ἐργασίας. Μὲ τὴν ἐπικρατήσασαν ἀντίληψιν περὶ δυναμικῆς οικονομίας, ἡ θεωρία περὶ κέρδους ἐξελισσεται παραλλήλως πρὸς τὴν ἔννοιαν τῶν κινδύνων. Κινδύνων οὐ μόνον στατικῶν, ἤτοι ἐμφανιζομένων εἰς ὄρισμένον οικονομικὸν περιβάλλον, εἰς δεδομένην στιγμήν, ἀλλὰ καὶ δυναμικῶν, ἤτοι προερχομένων ἀπὸ τὰς συνεχεῖς μεταβολὰς τοῦ οικονομικοῦ περιβάλλοντος. Καὶ ἐὰν μὲν αἱ σταθμηταὶ πιθανότητες τῶν κινδύνων ἀναφέρονται εἰς τὸν κεφαλαιούχον καὶ ἀντισταθμίζονται διὰ τοῦ τόκου, οἱ ἀστάθμητοι ἀποτελοῦν τὴν δυναμικὴν ἀβεβαιότητα, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἐπήγαγε τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἐφ' ὅσον οὗτος θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ ταύτας πρὸς ὄφελος τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ νὰ μειώσῃ τὰ ἐκ τῆς ἐπελεύσεως των βλαβερὰ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ἀποτελέσματα. Βλ. ἀναλυτικῶς *A. Siders*, Αἱ περὶ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους θεωρίαι, εἰς Ἱστορίαν Οἰκονομικῶν Θεωριῶν, Ἀθήναι 1948, καὶ *J. H. Knight*, Risk, Uncertainty and Profit, New York. Οὐχ ἦτον, νομιζομεν δεῖ ἡ ἔννοια τοῦ κινδύνου δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ, διὰ τὴν δημιουργεῖται τὸ κέρδος, ἀλλὰ ἰσως θὰ ἐδικαιολόγη εἰς ποῖον θὰ ἔδει νὰ περιέλθῃ τὸ κέρδος. Βλ. καὶ *Murat*, *op. cit.*, σελ. 166. Ὡς ἐκ τούτου, περισσότερον ἡ οικονομικὴ περὶ κέρδους θεωρία θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῆ εἰς τὴν δικαιολογίαν τοῦ κέρδους ὡς ἰδιαιτέρας ἀμοιβῆς τῆς ἐπιχειρηματικῆς (ἰθύνουσης) ἐργασίας ἐκλαμβανομένης ὡς αὐτοτελοῦς παραγωγικοῦ συντελεστοῦ.

2. Φορολογικῶς ὡς κέρδος θεωρεῖται, κατ' ἀρχήν, ἡ διαφορὰ μετὰ τοῦ συνόλου τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων καὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐξόδων τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκάστης διαχειριστικῆς χρήσεως. (Βλ. Ἀποφ. Συμβ. τῆς Ἐπιτρ. 601/1941, ὁμοίως ἀποφ. Ἐλεγ. Συν. 215/1927) Εἶναι ἀδιάφορον δὲ ἂν ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι πλασματικὴ, ὀφειλομένη δηλονότι εἰς νομισματικὴν ὑποτίμησιν, καθ' ὅσον ὁ φορολογικὸς νόμος δὲν ἐξε-

τῆς ἐπιχειρήσεως κατὰ κατηγορίαν προϊόντος, ἔτι δὲ πλέον, ὅπως ἐφαρμόζωμεν τὴν αὐτὴν μέθοδον ἀποτιμήσεως κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀξίας τῶν περιουσιακῶν στοιχείων. Διότι, ἐὰν δὲν καθίσταται δυνατὴ ἡ, ὅσον τὸ δυνατόν, ἀκριβῆς ἐξεύρεσις τοῦ κόστους, ἢ ἐὰν ἐναλλάσσωμεν ἐκάστοτε ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως¹ τὰς μεθόδους ἀποτιμήσεως, καθίσταται πρόδηλον ὅτι τὰ προκύπτοντα κέρδη θὰ ἀφίστανται τῆς πραγματικότητος.

Εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια (περὶ κόστους καὶ ἀποτιμήσεως) ἀνεπτύχθησαν διεξοδικῶς αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ μέθοδοι κοστολογήσεως καὶ γενικώτερον ἀποτιμήσεως.

Ἄν καὶ διὰ λόγους τεχνικῆς λογισμοῦ τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως προσδιορίζεται κατὰ περιόδους, ἐν τούτοις εἰς τὴν πραγματικότητα τοῦτο δὲν γνωρίζει χρονικὰς διακοπὰς ἀλλὰ προκύπτει ἐκ τῆς συνεχοῦς κυκλοφορίας τῶν περιουσιακῶν στοιχείων κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Εἰς τὴν τοιαύτην ἀέναον κίνησιν τῶν ἀξιῶν δὲν ὑπάρχει σταθμὸς, ὥστε νὰ δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀναλώσεις ἀξιῶν καὶ ἐπιτεύγματα ἔργων συνήθως δὲν συμπλῖτουν μεταξύ των καὶ ἀφίστανται τοῦ χρόνου τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ χρηματικοῦ ἐσόδου. Τούτου ἕνεκα γεννᾶται τὸ πρόβλημα τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ποσῶν ἐκείνων ἅτινα νὰ μὲν καταβάλλονται ἢ εἰσπράττονται εἰς τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδον ἀλλὰ ἢ ἐπίδρασις των ἐκτείνεται εἰς ἐπομένην τοιαύτην. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τούτου, ἣτις γεννᾷ πλείστας δυσχερείας ἀποτιμήσεως, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἀκριβείας τοῦ *βραχυπροθέσμου λογισμοῦ*. Ἐνεκα τῶν ὡς ἄνω δυσχερειῶν τὸ κατὰ περιόδους ὑπολογιζόμενον κέρδος ἀποτελεῖ ἀπλῶς μίαν τομὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κέρδους καὶ παριστᾷ μόνον κατὰ προσέγγισιν τὴν λογιστικὴν ἀξίαν τούτου. Συμπερασματικῶς, ὅθεν, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ ἀκριβῶς ἐπιτευχθὲν συνολικὸν κέρδος διαπιστοῦται μόνον κατὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ὁπότε καὶ μόνον συγκρίνεται ἢ ἀρχικῆ μετὰ τὴν τελικὴν ἀξίαν τῆς περιουσίας.

τάζει τὴν φύσιν καὶ προέλευσιν τοῦ κέρδους. Τοῦτο δὲ διότι ὁ παρ' ἡμῖν φορολογικὸς νόμος, ὡς μὴ ἀναγνωρίζων τὴν ἀρχὴν τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως, προβαίνει εἰς σύγκρισιν βάσει τοῦ εἰς δραχμὰς ἀρχικοῦ καὶ τελικοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως. (Υπ. Οἰκ. Γ. 90/1951. Ἐγκ. 212/1953). Βλ. πλείονα εἰς *Ν. Τότσην*, Ἡ φορολογία τοῦ εἰσοδήματος, Ἀθῆναι 1957, σελ. 10 ἐπ.

1. Οὐχὶ σπανίως, ἡ φορολογικὴ ἢ ἡ ἀγορανομικὴ νομοθεσία ἐπιβάλλει τὴν ἐφαρμογὴν μεθόδων ἀποτιμήσεως ἀφισταμένων, πολλακίς, τῆς ἐκάστοτε πραγματικότητος. Τούτου ἕνεκα εὐλόγον τυγχάνει ὅτι ἀκουσίως δημιουργοῦνται ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως συμβατικὰ κέρδη.

Κατηγορίαι κερδών.

Τὰ κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων, γενικῶς, διακρίνονται :

α) Εἰς *πραγματικά* ἢ *γνήσια*.

β) Εἰς *πλασματικά* ἢ *εἰκονικά*.

Καὶ *πραγματικά*¹ μὲν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὑποδηλοῦν οὐσιαστικὰς αὐξήσεις τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως, *πλασματικά* δὲ ἢ *εἰκονικά* ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δεικνύουν *ἀριθμητικὰς* καὶ οὐχὶ *οὐσιαστικὰς* αὐξήσεις τούτου, καὶ ἀποτελοῦν μόνον ἀριθμητικὴν διόγκωσιν. Τὰ οὕτω καλούμενα κέρδη ὀφείλονται, εἴτε εἰς ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, εἴτε εἰς ἀλλαγὴν τῶν ἐκάστοτε χρησιμοποιουμένων μεθόδων ἀποτιμήσεως, εἴτε τέλος εἰς τυχὸν λογιστικὰς νοθείας (ὑπερεκτιμήσεις στοιχείων ἐνεργητικοῦ ἢ ὑπερεκτιμήσεις στοιχείων παθητικοῦ).

Τὰ *πραγματικά* ἢ *γνήσια* κέρδη ὑποδιακρίνονται :

α) Εἰς *ὀργανικά* καὶ

β) Εἰς *ἀνόργανα*.

Τὰ πρῶτα ἀναφέρονται εἰς τὴν κυρίαν δρᾶσιν τῆς ἐπιχειρήσεως τὴν σχετιζομένην πρὸς τὸν (κύριον) σκοπὸν αὐτῆς. (Π.χ. εἶμαι ἔμπορος ὑφασμάτων καὶ κερδίζω ἐκ τῆς πωλήσεως τούτων Ἀ ποσὸν κατ' ἔτος. Τοῦτο ἀποτελεῖ κέρδος ὀργανικὸν διὰ τὴν ἐπιχείρησίν μου).

Τὰ δευτέρω προκύπτουν ἐξ οἴασθῆποτε ἄλλης δράσεως μὴ σχετιζομένης πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν αὐτῆς (π.χ. ἐὰν κατὰ καιροὺς ἢ ἐπιχειρήσεις διενεργῇ πράξεις χρηματιστηριακὰς ἐξ ὧν ὠφελῆται ποσὸν τι, τὸ ἐν λόγῳ ποσὸν δὲν ἀποτελεῖ ὀργανικὸν κέρδος—καθ' ὅσον δὲν προέρχεται ἐκ δράσεως σχετιζομένης πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν αὐτῆς—ἀλλ' ἀνόργανον).

Ἐπίσης διὰ μίαν βιομηχανίαν τὸ κέρδος τὸ προερχόμενον ἐκ μιᾶς ἐκτάκτου μεσιτείας δὲν εἶναι ὀργανικὸν ἀλλ' ἀνόργανον. Ὅμοίως τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκ τῆς κληρώσεως ἐνὸς λαχείου ἢ μιᾶς λαχειοφόρου ὁμολογίας εἶναι ἐπίσης ἀνόργανον κ.ο.κ.

1. Ὑπάρχει ὁμως διαφορὰ μεταξὺ *πραγματικῶν* καὶ *πραγματοποιηθέντων* κερδῶν. *Πραγματοποιηθέντα* κέρδη εἶναι ὅλα τὰ *πραγματικῶς* ἐπιτευχθέντα ἐκ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν κέρδη. Ταῦτα πάλιν ἀντιδιαστελλονται ἐκ τῶν μὴ *πραγματοποιηθέντων*, ἅτινα προκύπτουν ἐξ ἀποτιμήσεως τῶν ἀποθεμάτων ἢ τῶν παγίων. Τὰ τελευταῖα ταῦτα κέρδη οὐδόλως ἐπιτρέπεται νὰ διανέμονται, καθ' ὅσον πρόκειται ἀπλῶς περὶ πιθανολογουμένων καὶ μόνον κερδῶν. Ἡ διάκρισις μεταξὺ *πραγματοποιηθέντων* καὶ μὴ κερδῶν εἶναι κυρίως λογιστικῆς φύσεως.

Ἐξ ἄλλου τὰ ὄργανικά κέρδη μᾶς ἐπιχειρήσεως πάλιν ὑποδιακρίνονται :

α) Εἰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτιον τακτικά καὶ

β) Εἰς ἔκτακτα ἢ συγκυριακά.

Τὰ πρῶτα προέρχονται ἐκ τῆς συνήθους καὶ κανονικῆς δράσεως τῆς οἰκονομικῆς μονάδος, δύνανται δὲ ἐν τινὶ μέτρῳ καὶ νὰ προβλεφθῶσι. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην θὰ ἠδύναντο ἀσφαλῶς νὰ περιληφθῶσι, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας σταθερότητος ἢ ἐμφανίζουσι, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ διαφορικά κέρδη (ἦτοι τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ κόστους μεταξὺ τῆς ὀρικῆς καὶ τῆς ὑπὸ κρίσιν ἐπιχειρήσεως), ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ μονοπωλιακά κέρδη (ἦτοι τὰ ὀφειλόμενα εἰς τὸ γεγονός δι' ἐπιχειρήσεως τις ἐργάζεται ἐν τῇ ἀγορᾷ ἄνευ ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ).

Τὰ δεύτερα ὀφείλονται εἰς ἔκτακτα ἐξωτερικά αἷτια, αἵτινα ἐπιδρῶσιν εὐμενῶς ἐπὶ τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ὑπὸ τῆς ἐπιχειρήσεως πρόβλεψις τῶν ὡς ἄνω αἰτίων τῶν προκαλούντων τὰ εἰρημένα κέρδη τυγχάνει ἄκρως δυσχερῆς, διότι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ παραγόντων τελείως ἀσταθμῆτων, οἵτινες διαφοροτρόπως ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς κλίμακος τῶν κερδῶν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὁ λογισμὸς τοῦ κέρδους.

Ἄν καὶ διὰ λόγους τεχνικῆς λογισμοῦ τὸ κέρδος ὑπολογίζεται κατὰ ὠρισμένας χρονικὰς περιόδους (χρήσεις), εἰς τὴν πραγματικότητα τοῦτο προκύπτει ἐν τῇ συνεχεῖ ῥοῇ ἐκ τῆς κυκλοφορίας τῶν περιουσιακῶν στοιχείων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς ἕνα ἕκαστον τμήμα αὐτῆς. Οὕτω, κέρδος δύναται νὰ προκύπτῃ εἴτε λόγῳ δανεισμοῦ ὑπὸ εὐνοϊκοῦς ὄρους, εἴτε λόγῳ ἐφοδιασμοῦ εἰς συμφερούσας τιμὰς, εἴτε λόγῳ παραγωγῆς ὑπὸ ὀρθολογικὰς προϋποθέσεις, εἴτε λόγῳ πωλήσεως εἰς τιμὰς καλυπτούσας τὸ κόστος κ.ο.κ.

Αἱ διάφοροι αὗται σφαῖραι ἐξ ὧν εἶναι δυνατόν νὰ προκύψῃ κέρδος συμψηφίζονται μεταξὺ τῶν, μόνον δὲ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ὅλης κυκλοφορίας παριστᾷ τὸ κέρδος ἢ τὴν ζημίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πλεῖστα τῶν τμηματικῶν τούτων κερδῶν δὲν πραγματοποιοῦνται εἶναι δύσκολον νὰ ὑπολογισθῇ τὸ πραγματικῶς ἐπιτευχθὲν ὕψος κέρδους. Εἰς τὴν τοιαύτην ἀδιάκοπον κυκλοφορίαν τῶν περιουσιακῶν στοιχείων καὶ κίνησιν τῶν ἀξιῶν δὲν ὑπάρχει σταθμὸς. Ὑπάρχουν μόνον μεταβολαὶ καὶ διακυμάνσεις τοῦ κέρδους ἐξαετώμεναι ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς διαρ-

κείας χρήσεως τῶν περιουσιακῶν στοιχείων. Ἐνεκα τῶν δυσχερειῶν τούτων, ὡς ἐτονίσθη, τὸ κατὰ περιόδους ὑπολογιζόμενον κέρδος ἀποτελεῖ μίαν τομὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν πορείαν τοῦ κέρδους καὶ παριστᾷ μόνον τὸ κατὰ προσέγγισιν λογιστικὸν μέγεθος τούτου. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου καθίσταται δυσχερὴς ἡ σύγκρισις τῶν κατὰ περιόδους ὑπολογιζομένων κερδῶν, διότι συνηθέστατα ἔξοδα καὶ ἔσοδα ἀνάγονται εἰς ἑτέρας περιόδους. Κατ' ἀκολουθίαν, θὰ ἔπρεπε ὅλα τὰ ἔσοδα νὰ ὑπολογίζωνται κατὰ τὸν χρόνον τῆς γενέσεως τοῦ ἐξόδου. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς συνοψίζεται τὸ ὄλον πρόβλημα τοῦ χρονικοῦ περιορισμοῦ τοῦ κέρδους, ἦτοι τὴν τακτοποιήσιν τῶν μεταβητικῶν καὶ προσδοκωμένων κονδυλίων.

Μεταβατικὰ κονδύλια θεωροῦνται τὰ ποσὰ ἐκεῖνα ἅτινα ναὶ μὲν πραγματοποιοῦνται κατὰ τὴν τρέχουσαν περίοδον, ἐν τούτοις ὁμως εἴτε μερικῶς εἴτε καὶ συνολικῶς ἐκτείνονται καὶ θίγουν τὴν ἐπομένην. Οὕτω προσπληρωνόμενα ἀσφάλιστρα ἢ ἐνοίκια κ.ο.κ. ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μεταβατικῶν κονδυλίων.

Προσδοκώμενα δὲ κονδύλια εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦνται κατὰ τὴν ἐπομένην λογιστικὴν χρήσιν, οἰκονομικῶς ὁμως ἐπηρεάζουν εἴτε ἐν μέρει εἴτε καὶ ὀλικῶς τὴν τρέχουσαν περίοδον. Οὕτω, ἀμοιβαὶ πάσης φύσεως ὧν ἡ καταβολὴ καθυστερεῖ καὶ διενεργεῖται μεταγενεστέρως ἀνήκουν εἰς τὴν ἐν λόγῳ κατηγορίαν.

Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τούτου ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἀκριβείας τοῦ ἐπιμερισμοῦ, ὡς καὶ τοῦ βραχυπροθέσμου λογισμοῦ τῶν ἀποτελεσμάτων. Σήμερον ὑπάρχει τάσις περιορισμοῦ τῶν ἐν λόγῳ ὀρικῶν κονδυλίων κατὰ τὸ τέλος τῆς χρήσεως, ὡς καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τῶν μηνιαίων ἢ τριμηνιαίων ἀπολογισμῶν, διότι τὸ ἐκ τῶν λογιστικῶν βιβλίων προκῦπτον κέρδος δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀκριβὲς κριτήριον διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀποδοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως. Μὲ τὴν βροῦθειαν ὁμως τῶν ὀλον ἐπιστημονικῶς συμπληρουμένων μεθόδων ἀποτιμῆσεως δύναται νὰ ἀποκαλυφθῇ τὸ ἐκάστοτε ὕψος κέρδους, ἀναλόγως βεβαίως πρὸς τὴν ἐκάστοτε υἱοθετουμένην πολιτικὴν κερδῶν. Τούτου ἔνεκα θὰ ἔδει νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ ἐμφανιζόμενον ἐκάστοτε κέρδος οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὸ πραγματικὸν κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως. Φυσικά, αἱ ἐκάστοτε μέθοδοι ἀποτιμῆσεως κατατείνουν εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν προσέγγισιν μεταξὺ ἐμφανιζομένου καὶ πραγματικοῦ κέρδους, τοῦτο ὁμως δὲν δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπολύτως λόγῳ τῆς ἐνίοτε ὑποκειμενικότητος τῆς ἀποτιμῆσεως.

Τὸ λογιστικὸν κέρδος. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς λογιστικῆς καὶ εἰδικώτερον ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ « Κερδῶν καὶ Ζημιῶν », εἰς ὃν συγκεντρῶνται τὰ ἐπὶ μέρους κονδύλια τῶν λογαριασμῶν τῶν ἀποτελεσμάτων. Ἡ προκύπτουσα διαφορὰ ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ σκέλους τῆς χρεώσεως καὶ πιστώσεως τοῦ ἐν λόγῳ λογαριασμοῦ ἀπεικονίζει τὸ θετικὸν ἢ ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα τῆς λογιστικῆς περιόδου. Τὸ κέρδος ἢ ἡ ζημία μεταφέρεται τελικῶς εἴτε εἰς τὸν λογαριασμὸν τῆς « Καθαρᾶς θέσεως » εἰς τὰς ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις, εἴτε τοὺς ἀτομικοὺς λογαριασμοὺς κεφαλαίου εἰς τὰς προσωπικῆς μορφῆς ἐταιρείας. Εἰς τὰς ἐταιρείας κεφαλαίου τὸ κέρδος ἢ ἡ ζημία, ἐφ' ὅσον δὲν ἀναλαμβάνεται ἢ ἀποθεματοποιεῖται ἢ ἐφ' ὅσον δὲν καλύπτεται ὑπὸ τῶν μετοχῶν, παραμένει καὶ ἀπεικονίζεται εἰς τὸν λογαριασμὸν « Κερδῶν καὶ Ζημιῶν ».

II.—Τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου

Ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ κέρδους τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ πρέπει νὰ διαχωρίζεται ἡ ἔννοια τοῦ κέρδους τοῦ ἐπιχειρηματίου.

Ἐνῶ τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως προκύπτει ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν ἐσόδων αὐτῆς ἐκπεσθοῦν ἅπαντα τὰ ἐξοδά της, ἐξ ὧν θὰ πρέπει νὰ ἐλλείπη παντελῶς τὸ στοιχεῖον τοῦ τόκου τόσον τοῦ ἰδίου ὅσον καὶ τοῦ ξένου κεφαλαίου (ἢ τοι ἐντελῶς ἄτοκον κόστος)¹, τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου προκύπτει ἐὰν ἐκ τῶν ἐσόδων ἐκπεσθοῦν ἅπαντα τὰ ἐξοδα τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς ἃ θὰ πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ τόσον ὁ τόκος τοῦ ἰδίου ὅσον καὶ ὁ τόκος τοῦ ξένου κεφαλαίου (ἢ τοι ἐντελῶς ἔντοκον κόστος).

Τὰ ἐν τῇ πράξει καὶ διὰ τῶν ἰσολογισμῶν ἐμφανιζόμενα κέρδη δὲν εἶναι οὔτε κέρδη ἐπιχειρήσεως, οὔτε κέρδη ἐπιχειρηματίου, διότι ταῦτα προκύπτουν διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν τόκων ἐξυπηρετήσεως μόνον τοῦ ξένου κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως.

1. Διότι τὴν ἐπιχείρησιν—λαμβανομένην ὡς αὐτοτελῆ ποριστικὴν οἰκονομικὴν μονάδα—ἐνδιαφέρει ἡ γνῶσις τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου της καὶ ἀνεξαρτήτως πηγῶν προελεύσεως τούτου. Τὸ θέμα δὲ τῆς διακρίσεως τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου εἰς ἴδιον καὶ ξένον εἶναι μᾶλλον νομικόν, καὶ ἐνδιαφέρει ἴδια ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ ποῖος καὶ κατὰ ποῖον ποσοστὸν θὰ καρπωθῇ τὰ κέρδη ἵτινα θεμελιούνη τὴν πραγματοποιηθεῖσαν ἀποδοτικότητα.

Ὡς ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις διεξοδικῶς ἀνεπτύχθη, τὸ κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι ἡ συνολικὴ ἀγοραστικὴ δύναμις τὴν ὁποίαν αὐτὴ διαθέτει διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς.

Ἐναλόγως τῆς ἐπιζητουμένης ἐκάστοτε κατηγορίας ἀποδοτικότητος ἐξακριβούται εἴτε τὸ *συνολικὸν* εἴτε τὸ *ἴδιον* κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως.

Περαιτέρω δυνατὸν νὰ ὑπολογίζεται ἡ ἀποδοτικότης εἴτε βάσει τοῦ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει *χρησιμοποιουμένου* κεφαλαίου, εἴτε βάσει τοῦ *ἀναγκαιοῦντος* τοιούτου. Τέλος, διακρίνομεν τὴν ἀποδοτικότητα τὴν εὐρισκομένην βάσει τοῦ *λογιστικῶς ἐμφανιζομένου κεφαλαίου* καὶ τὴν ἀποδοτικότητα τὴν προσδιοριζομένην βάσει τοῦ *πράγματι ὑφισταμένου* τοιούτου.

Εἶδη ἀποδοτικότητος τοῦ κεφαλαίου¹.

Διακρίνομεν τὰς κάτωθι κατηγορίας ἀποδοτικότητος:

α) Τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως (συνολικοῦ κεφαλαίου).

β) Τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἐπιχειρηματίου (ἰδίου κεφαλαίου).

Τόσον ἡ ἀποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως ὅσον καὶ ἡ ἀποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἐπιχειρηματίου δυνατὸν πάλιν νὰ εἶναι εἴτε *ἐξωτερικῆ*, εἴτε *ἐσωτερικῆ*.

α) Ἐποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως

Αὕτη δεικνύει τὸ τί ἀπέδωκεν ἡ ἐπιχείρησις ὡς αὐτοτελῆς ποριστικὴ οἰκονομικὴ μονάς. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀποδοτικότητος χρησιμεύει διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς κερδοφόρου ἱκανότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ δὴ διὰ συγκρίσεως τόσον μεταξὺ ἐπιχειρήσεων τοῦ αὐτοῦ κλάδου ὅσον καὶ μεταξὺ ἐπιχειρήσεων ἀνηκουσῶν εἰς διαφόρους κλάδους.

1. Ὅταν ὁμιλοῦμεν γενικῶς περὶ τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ κεφαλαίου ἐννοοῦμεν τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ *πράγματι ἀπασχολουμένου* ἐν τῇ ἐπιχειρήσει τοιούτου. Θὰ ἠδυνάμεθα ὁμως νὰ ἐξεύρωμεν καὶ τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ *ἀναγκαιοῦντος* κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐφ' ὅσον τὸ ἀπασχολούμενον εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ἀναγκαιοῦντος, θὰ πρέπει τοῦτο ν' ἀποχωρισθῇ. Ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ ἐννοία τοῦ ἀναγκαιοῦντος κεφαλαίου δύναται νὰ νοηθῇ, εἴτε βάσει τῆς ὑπερχοίσεως ἀπασχολήσεως, εἴτε ἐν ὄψει κανονικοῦ βαθμοῦ ἀπασχολήσεως τῆς ἐκμεταλλείσεως κ.ο.κ.

Τέλος, ἡ τοιαύτη ἀποδοτικότητα συντελεῖ καὶ εἰς ἐρεῦνας διενεργουμένας ἐπὶ τῷ σκοπῷ δανεισμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως ἢ δασμολογικῆς προστασίας ταύτης κ.τ.τ.

Ἡ ἀποδοτικότητα τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξευρίσκεται διὰ συγκρίσεως τοῦ κέρδους τῆς ἐπιχειρήσεως (ὑπολογιζομένου βάσει ἐντελῶς ἀτόκου κόστους) πρὸς τὸ ὑπ' αὐτῆς διατιθέμενον κεφάλαιον. Ἦτοι:

$$\frac{\text{Ἀποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως} = \text{Κέρδος ἐπιχειρήσεως (βάσει ἐντελῶς ἀτόκου κόστους)}}{\text{Διατιθέμενον συνολικὸν κεφάλαιον}}$$

β) Ἀποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἐπιχειρηματίου

Αὕτη ἐξευρίσκεται διὰ τῆς συγκρίσεως τοῦ κέρδους τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὸ διατιθέμενον ἴδιον κεφάλαιον. Ἐνταῦθα τὸ κέρδος ὑπολογίζεται βάσει πλήρως ἐντόκου κόστους. Ἦτοι:

$$\frac{\text{Ἀποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἐπιχειρηματίου} = \text{Κέρδος ἐπιχειρήσεως (βάσει πλήρως ἐντόκου κόστους)}}{\text{Διατεθὲν ἴδιον κεφάλαιον}}$$

Τὸ μέγεθος τῆς τοιαύτης ἀποδοτικότητος ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου χρηματοδοτήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω, ἐὰν δύο ἐπιχειρήσεις μὲ τὰ αὐτὰ συνολικὰ κεφάλαια (ἔστω 100.000) ἀποδίδουν τὸ αὐτὸ κέρδος (ἔστω 10.000), εὐλογον εἶναι ὅτι θὰ ἐμφανίζον διάφορον ἀποδοτικότητα κεφαλαίου (ἴδιου) τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἐὰν ἡ σύνθεσις τοῦ κεφαλαίου (ἴδιον - ξένον) μιᾶς ἐκάστης εἶναι διάφορος.

$$\text{Δηλαδή, ἐὰν ἡ A ἔχη} \left\{ \begin{array}{l} \text{ἴδιον κεφάλαιον} \quad 60.000 \\ \text{ξένον} \quad \text{»} \quad 40.000 \end{array} \right. \quad \underline{\quad \quad} \quad 100.000$$

$$\text{καὶ ἡ B ἔχη} \left\{ \begin{array}{l} \text{ἴδιον κεφάλαιον} \quad 30.000 \\ \text{ξένον} \quad \text{»} \quad 70.000 \end{array} \right. \quad \underline{\quad \quad} \quad 100.000$$

$$\text{Ἡ ἀποδοτικότης τῆς A} = \frac{10.000}{60.000} = 16,66\% \text{ καὶ}$$

$$\text{τῆς B} = \frac{10.000}{30.000} = 33,33\% .$$

Τέλος, *ἀποδοτικότητα ἐξωτερική* μὲν εἶναι ἡ προκύπτουσα ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν *λογιστικῶς* εἰκονιζομένων κερδῶν πρὸς τὸ ἀντιστοίχως *λογιστικῶς* πάλιν εἰκονιζόμενον κεφάλαιον, *ἀποδοτικότητα ἐσωτερική* δὲ εἶναι ἡ προκύπτουσα ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν πράγματι ἐπιτευχθέντων κερδῶν πρὸς τὸ πράγματι διατεθὲν κεφάλαιον¹. Εὐλογον τυγχάνει ὅτι οἱ ἔξω τῆς ἐπιχειρήσεως τρίτοι μόνον τὴν *ἐξωτερικὴν* ἀποδοτικότητα εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωσιν, ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐκάστοτε ἰσολογισμῶν.

Παράγοντες ἐπιδρῶντες ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ μεγέθους τῆς ἀποδοτικότητος.

Εἰς τὸν ἐπόμενον πίνακα² ἐμφανίζονται αἱ μεταβολαὶ τῆς ἀποδοτικότητος ὅταν μεταβάλλωνται :

- α) Τὸ κεφάλαιον.
- β) Τὸ κόστος.
- γ) Ὁ κύκλος ἐργασιῶν.
- δ) Τὸ ποσοστὸν κέρδους.

Ἐρευνῶντες τὸν κατωτέρω πίνακα παρατηροῦμεν τὰ ἀκόλουθα :

Εἰς τὴν περίπτωσιν (1) ἡ μείωσις τοῦ κόστους προεκάλεσε *δυσανάλογον αὐξησιν τῆς ἀποδοτικότητος*.

1. Ἡ ἐξωτερικὴ ἀποδοτικότης τυγχάνει ἑλλιπής, διότι κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν ταύτης δὲν καθίσταται δυνατὸς ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ὑπαρχόντων λανθανόντων ἀποθεματικῶν, αἵτινα, ὡς εὐνόητον, ἐπηρεάζουν τόσον τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀπασχολουμένου κεφαλαίου ὅσον καὶ τὸ μέγεθος τῶν πραγματοποιηθέντων κερδῶν. Καὶ ναὶ μὲν, ὡς αἰεὶ πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεων μορφῆς ἀνωνύμου ἐταιρείας, ὧν αἱ μετοχαὶ εἶναι εἰσηγμένα εἰς τὸ χρηματιστήριον, τὸ πρᾶγμα καθίσταται εὐχερέστερον, καθ' ὅσον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ ἐπὶ πλέον διαφορὰ μεταξὺ τρεχούσης καὶ λογιστικῆς τιμῆς τῶν τίτλων δικαιολογεῖται ἐκ τῆς ὑπάρξεως λανθανόντων ἀποθεματικῶν, τοῦτο ὁμῶς δὲν εἶναι ἀπόλυτον, διότι πᾶσα χρηματιστηριακὴ ὑπερτίμησις τῶν μετοχῶν δὲν ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς ἀφανῆ ἀποθεματικά, ἀλλὰ δύναται νὰ προέρχεται καὶ ἐξ ἑτέρων παραγόντων, ὡς εἶναι : ἡ πρόβλεψις εὐμενοῦς ἐξελίξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ ἐπιτυχὴς πολιτικὴ μερισμάτων κ.ο.κ. Παρὰ ταῦτα καὶ ἑλλείψει ἑτέρου μέσου ἀνιχνεύσεως τῶν ἀφανῶν ἀποθεματικῶν ἐκ μόνου τοῦ ἰσολογισμοῦ, ἐπεκράτησε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἑνδειξις ὑπάρξεως τούτων ἡ ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ ὑπερτίμησις τῶν μετοχῶν.

2. Πρβλ. *W. Prion, Die Lehre vom Wirtschaftsbetrieb*, I, II, σ. 5, Berlin 1935.

Εἰς τὴν περίπτωσηιν (2) ἡ μείωσις τοῦ κεφαλαίου συνεβάδισε μὲ ἀύξισιν τῆς κυκλοφοριακῆς ταχύτητος. Ὁ κύκλος ἐργασιῶν παρέμεινεν ὁ αὐτός, ἡ ἀποδοτικότητα δὲ ὅμως τελικῶς ἠύξθη.

	Κεφάλαιον	Κύκλος ἐργασιῶν	Ταχύτης κυκλοφορίας	Ἀνάλυσις κύκλου ἐργασιῶν		Κέρδος		Ἀποδοτικότης εἰς ποσοστὸν τοῖς % ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου
				Κόστος	Κέρβος	Εἰς ποσοστὸν τοῖς % ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν	Εἰς ποσοστὸν τοῖς % τοῦ κόστους	
1	50	50	1	40	10	20	25	20
	50	50	1	30	20 +	40 +	66 ² / ₃ +	40 +
	50	50	1	20	30 +	60 +	150 +	60 +
2	50	50	1	40	10	20	25	20
	40 —	50	1,2 +	40	10	20	25	25 +
	30 —	50	1,6 +	40	10	20	25	33 ¹ / ₃ +
3	50	50	1	40	10	20	25	20
	100 +	50	0,5 —	40	10	20	25	10 —
	150 +	50	0,33 —	40	10	20	25	6,66 —
4	50	50	1	40	10	20	25	20
	50	40 —	0,8 —	30	10	25 +	33,33 +	20
	50	30 —	0,6 —	20	10	33,33 +	50 +	20
5	50	50	1	40	10	20	25	20
	50	100 +	2 +	80 +	20 +	20	25	40 +
	50	150 +	3 +	120 +	30 +	20	25	60 +
6	50	50 +	1	40	10	20	25	20
	50	100 +	2 +	90 +	10	10 —	11 —	20
	50	150 +	3 +	140 +	10	6,66 —	7 —	20
7	50	50	1	40	10	20	25	20
	50	100 +	2 +	84 +	16 +	16 —	20	32 +
	50	150 +	3 +	127 +	23 +	13 —	18	46 +
8	50	50	1	40	10	20	25	20
	50	100 +	2 +	87 +	13 +	13 —	15 —	26 +
	50	150 +	3 +	130 +	20 +	13 —	15 —	40 +
9	50	50	1	40	10	20	25	20
	60 +	100 +	1,6 +	87 +	13 +	13 —	15 —	22 +
	75 +	150 +	2 +	130 +	20 +	13 —	15	27 +

Εἰς τὴν περίπτωσιν (3) ἡ αὐξήσις τοῦ κεφαλαίου, μὴ συμβαδίσασα μὲ ἀνάλογον αὐξήσιν τοῦ κύκλου ἐργασιῶν, ἐπέφερε μείωσιν τῆς ἀποδοτικότητος.

Εἰς τὴν περίπτωσιν (4) ἡ μείωσις τοῦ κύκλου ἐργασιῶν, συμβαδίσασα ἐνταῦθα μετ' ἀναλόγου μειώσεως τοῦ κόστους, ὠδήγησε εἰς διατήρησιν σταθεροῦ ἐπιπέδου ἀποδοτικότητος.

Εἰς τὴν περίπτωσιν (5) μόνον ἡ ἔντασις τῆς κυκλοφοριακῆς ταχύτητος ὠδήγησεν εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ κύκλου ἐργασιῶν, καθ' ὅσον τὸ κεφάλαιον παρέμεινε σταθερόν. Ἡ ἀποδοτικότης ὡς ἐκ τούτου ἠύξθη.

Εἰς τὴν περίπτωσιν (6) ἡ αὐξήσις τοῦ κόστους ἀναιρεῖ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν αὐξήσιν τοῦ κύκλου ἐργασιῶν καὶ τελικῶς ἡ ἀποδοτικότης παραμένει σταθερά.

Εἰς τὰς περιπτώσεις (7, 8) ἡ κατὰ διάφορον τρόπον αὐξοῦσα διαμόρφωσις τοῦ κόστους ἀναιρεῖ ἐν μέρει τὴν ἔντασιν τοῦ κύκλου ἐργασιῶν καὶ τελικῶς ἐπιδρᾷ εὐμενῶς ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος.

Εἰς τὴν περίπτωσιν (9) ἡ ἔντασις τῆς ταχύτητος κυκλοφορίας ἐξουδετερώνει τὴν αὐξήσιν τοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ κόστους καὶ τελικῶς αὐξάνει τὴν ἀποδοτικότητα.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΟΣ *

Τῇ βοήθειᾳ τῶν ἀριθμῶν τοῦ κατωτέρω ἰσολογισμοῦ θὰ καθορίσωμεν τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ ποσοστὰ τῆς ἀποδοτικότητος. Εἶναι προφανές ὅτι μόνον ὁ ἰσολογισμὸς δὲν ἐπιτρέπει τὸν ὑπολογισμὸν ἀκριβῶν μέσων δρῶν. Κυρίως προτιθέμεθα νὰ καταδειξώμεν τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐξάγονται τὰ ἀνωτέρω ποσοστὰ χρησιμοποιοῦντες δεδομένα τιθέμενα εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς ἐρευνητοῦ.

* Πρὸς πλήρη ἀποσαφήνισιν τῶν ἐκτεθέντων παρατίθεται ἐνδιαφέρουσα πρακτικὴ ἐφαρμογὴ ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν κέρδους καὶ ἀποδοτικότητος ληφθεῖσα ἐκ τῆς *Analyse de l'Exploitation* τοῦ *M. Pauwels*, Bruxelles 1947, σελ. 78 ἐπ.

A.—ΔΕΔΟΜΕΝΑ

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (εις στρογγύλους αριθμούς)

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

	Τέλος προηγου- μένης χρήσεως	Τέλος παρούσης χρήσεως
Κτίρια	6.450 000	6.370.000
Μηχανήματα	1.910 000	1.900.000
*Εξοδα πρώτης εγκαταστάσεως	360.000	300.000
Διαφορά εκ τής εκδόσεως όμολογιών	375.000	350.000
Πρωται και βοηθητικαι ύλαι	895.000	1 050.000
*Υπό κατεργασίαν	275 000	300.000
*Ετοιμα προϊόντα	610 000	800 000
Χρεώσται	925 000	1.200.000
Γραμμάτια εισπρακτέα	250.000	200.000
*Όμολογίαι Δημοσίου	152 000	160.000
Συμμετοχαι (εις άλλας επιχειρήσεις)	1.830.000	1 800.000
Μέτοχοι	2.000 000	2.000.000
Ταμείον	195.000	90.000
Τράπεζα	820.000*	1.100.000
Δρχ.	<u>17.047 000</u>	<u>17 620.000</u>

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικόν Κεφάλαιον	10 000 000	10 000.000
*Αποθεματικά	766.900	800.000
Δάνειον δι' Όμολογιών 6 % (εκδοθείσαι την 1ην Μαρτίου παρελθόν- τος έτους, πρώτη απόσβεσις τούτων την 1ην Μαρτίου του τρέχοντος έτους)	5.000.000	4.935.000
Πιστωται	425.000	665.000
Γραμμάτια πληρωτέα	193.100	330.000
Κέρδη και ζημίαι	662.000	890.000
Δρχ.	<u>17 047.000</u>	<u>17.620.000</u>

Κέρδη και Ζημίες

	Τέλος προηγούμενης χρήσεως	Τέλος παρούσης χρήσεως		Τέλος προηγούμενης χρήσεως	Τέλος παρούσης χρήσεως
Τόκοι Καθαρόν κέρδος	228 550	321.750	Κέρδος έκμεταλλεύσεως	820 300	1 115.000
	662 000	890.000	Πρόσοδοι ἔξ ὀμολογιῶν Δημοσίου	4.950	5.150
			Μερίσματα ἔκ συμμετοχῶν	65.300	91.600
	<u>890 550</u>	<u>1.211.750</u>		<u>890.550</u>	<u>1.211.750</u>

ΔΙΑΘΕΣΙΣ ΚΕΡΔΩΝ

Ἀποθεματικὸν 5 % ἐπὶ καθαρῶν κερδῶν	33 100	44.500
5 % ἐπὶ τοῦ καταβεβλημένου κεφαλαίου	400 000	400.000
	<u>433 100</u>	<u>444.500</u>
Ὑπόλοιπον	228 900	445.500
20 % ποσοστὰ διοικητικῶν συμβούλων	45.780	89.100
80 % 2ον μέρος	<u>183 120</u>	<u>356.400</u>

Β'.—ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (παρούσης χρήσεως)

1.—Μέσων ἰδίων κεφάλαιων

Καταβεβλημένον Μετοχικὸν Κεφάλαιον	8.000.000
Ἀποθεματικά	800.000
Μέρισμα προηγούμενης χρήσεως καταβληθὲν τὴν 1ην Ἀπριλίου $\left(\frac{3}{12} \text{ τοῦ } 583.120\right)$	145.780
Κέρδος τέλους χρήσεως (κατὰ τὸ ἡμῖσις διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ μέρους ὄρου)	<u>445 000</u>
	<u>9.390.780</u>
Μείον διαφορά ἔξ ἐκδόσεως ὀμολογιῶν ¹	<u>350.000</u>
	<u>9 040.780</u>

1. Ἐκπίπτουσι τὴν διαφορὰν τῆς ἐκδόσεως ὀμολογιῶν, διότι, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ κονδύλιον διορθώσεως τοῦ πιστωτικοῦ (ξένου) κεφαλαίου, πρέπει νὰ ἐκπεσθῇ ἔκ τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου, καθὼς οἱ ὀμολογιούχοι ἔχουσι ἀπαιτησὶν πρὸς τὴν ὀνομαστικὴν ἀξίαν τῶν ὀμολογιῶν.

	2.—Μέσον ξένον (πιστωτικόν) κεφάλαιον
Όμολογίαι	4.935 000
Όμολογίαι άποσβεσθεΐσαι την 1ην Μαρτίου	
($\frac{2}{12}$ τοῦ 65.000)	10 833
Πιστωταί (μέσος ὄρος μεταξύ ἀρχῆς καὶ τέλους χρήσεως)	545.000
Γραμματία πληρωτέα (μέσος ὄρος μεταξύ ἀρχῆς καὶ τέ- λους χρήσεως)	261 550
	<u>5.752 383</u>

3 — Μέσον κεφάλαιον ἐπιχειρήσεως

$$9.040.780 + 5.752.383 = \underline{\underline{14.793.163}}$$

Γ.—ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ

Διορθωθὲν συνολικὸν κέρδος :	
Καθαρὸν κέρδος	890 000
Χρηματοοικονομικὰ βάρη (τόκοι)	321.750
6% ἐπὶ τοῦ μέσου βραχυπροθέσμου κεφαλαίου (545.000 + 261.550 = 806.550)	48 393
	<u>1.260 143</u>

Δ.—ΠΟΣΟΣΤΟΝ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

1. Τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου : $\frac{1.260\ 143 \times 100}{14.793.163} = 8,51\%$

2. Τοῦ ἰδίου κεφαλαίου : $\frac{890.000 \times 100}{9.040.780} = 9,84\%$

3. Τοῦ ἀναγκαιοῦντος εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν κεφαλαίου.

Διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ ἀναγκαιοῦντος εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν κεφαλαίου πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμεν ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ τὰς ἀξίας ἐκείνας αἰτινες δὲν ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ ν' ἀποκλείσωμεν ἐκ τῆς συνολικῆς προσόδου τὰ ἀνόργανα κέρδη.

Μέσον κεφάλαιον ἐκμεταλλεύσεως.

Σύνολον ἐνεργητικοῦ	17.620.000
Μείον : Διαφορὰ ἐκ τῆς ἐκδόσεως ὁμολογιῶν, κρα- τικαὶ ὁμολογίαι, συμμετοχαί, μέτοχοι	4.310.000
Κεφάλαιον τέλους χρήσεως	13.310.000
Συνολικὸν ἐνεργητικὸν (προηγούμενου ἔτους)	17.047.000
Μείον αἱ αὐτοὶ λογαριασμοὶ (Διαφ. ἐκδ. κλπ.)	4.342.000
Κεφάλαιον κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χρήσεως	12.705.000

Μέσος ὄρος κεφαλαίου : 13.007.500

Διορθωθέντα κέρδη ἐκμεταλλεύσεως

Κέρδη ἐκμεταλλεύσεως συμφώνως τῇ λογιστικῇ	1.115.000
Τόκος πιστωτικοῦ (ξένου) βραχυπροθέσμου κεφαλαίου	48.393
	<u>1.163.393</u>

*Ποσοτὸν ἀποδοτικότητος τοῦ μέσου κεφαλαίου ἐκμε-
ταλλεύσεως*

$$\frac{1.163.393 \times 100}{13.007.500} = 8,95\%$$

**Ε'.—ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΙΣΕΩΣ ΤΩΝ
ΠΟΣΟΣΤΩΝ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΟΣ**

Ἡ σύγκρισις τῶν τριῶν ὡς ἄνω ποσοστῶν δεικνύει :

1. Ὅτι τὸ κέρδος ἐκ τῆς ξένης χρηματοδοτήσεως εἶναι ἱκανο-
ποιητικὸν (σύγκρισις ποσοστῶν 9,84% καὶ 8,51%).

2. Ὅτι αἱ ἐκτὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοποθετήσεις μειώνουν
τὴν ἀποδοτικότητά (σύγκρισις τῶν ποσοστῶν 8,95% καὶ 8,51%).
Τὸ μειονέκτημα δυνατὸν νὰ εἶναι μόνον φαινομενικόν, καθ' ὅσον
αἱ συμμετοχαὶ πιθανὸν ν' ἀποτελοῦν τὴν αἰτίαν τῆς ἠϋξημένης
ἀποδοτικότητος τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

ΣΤ'.—ΠΟΣΟΣΤΟΝ ΚΑΘΑΡΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ

Ποσὸν καθαρῶν κέρδους.

Καθαρὸν κέρδος			890.000
Μεῖον:			
Τόκος μέσου ἰδίου κεφαλαίου (5% ἐπὶ 9.040.780)	452.039		
Ποσοστὰ διοικητῶν	87.100	539.139	
		<u>350.861</u>	

° *Ποσοστὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἴδιον κεφάλαιον*

$$\frac{350.861 \times 100}{14.793.163} = 2,37\%$$

Ποσοστὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέσον κεφάλαιον τῆς ἐπιχειρήσεως

$$\frac{350.861 \times 100}{9.040.780} = 3,88\%$$

• **Κριτικὴ τῆς ἀποδοτικότητος.**

Ὁ καθηγητὴς Arndt ὑποστηρίζει ὅτι ἡ συσχέτισις κέρδους καὶ χρησιμοποιηθέντος κεφαλαίου εἶναι ἀτυχῆς καὶ ὀδηγεῖ εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα. Τοῦτο ἀποδεικνύεται εὐχερῶς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως δὲν ἀπορρέει μόνον ἀπὸ τὸ χρησιμοποιηθὲν κεφάλαιον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀπασχοληθεῖσαν ἐργασίαν, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐπιτυχῶν ἐπιχειρηματικῶν κερδοσκοπικῶν συνδυασμῶν ἐν ᾧ τῶν ἐκάστοτε διαμορφουμένων τιμῶν ἢ τῶν σχετικῶν προβλέψεων ἐπ' αὐτῶν. Δὲν ὑπάρχει, βεβαίως, ἀμφιβολία ὅτι τὸ κεφάλαιον ἀποτελεῖ σπουδαῖον παραγωγικὸν συντελεστὴν αὐξάνοντα τὴν ἀπόδοσιν τῆς παρεχομένης ἐργασίας, ἀλλ' εἶναι ἐντελῶς ἐκτὸς πραγματικότητος τὸ νὰ ἀποδίδεται καὶ νὰ συσχετίζεται τὸ ἐκάστοτε πραγματοποιούμενον κέρδος ἀποκλειστικῶς πρὸς τὸ χρησιμοποιούμενον κεφάλαιον. Διότι τὸ ἐκάστοτε ἐπιχειρηματικὸν κέρδος οὐδεμίαν ἢ ἐλαχίστην μόνον σχέσιν ἔχει μὲ τὸ μέγεθος τοῦ ἐν τῇ ἐπιχειρήσει τοποθετημένου κεφαλαίου, καθ' ὅσον τοῦτο προκύπτει καὶ ἐκ διαφόρων ἄλλων αἰτίων (ἐργασίας, τύχης, κλπ. κλπ.).

Φυσικά, υποστηρίζει ὁ ὡς ἄνω συγγραφεύς, δύναται τις ἀριθμητικῶς νὰ συσχετίσῃ τὸ κέρδος πρὸς τὸ κεφάλαιον καὶ νὰ ἐξεύρῃ ἓνα οἰονδήποτε ἀριθμοδείκτην. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον οὐδεμίαν παρουσιάζει λογικὴν συνοχήν. Θὰ ἦτο κάτι παρόμοιον μὲ μίαν σύγκρισιν τοῦ κέρδους πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑαλοπινάκων ἢ μελανοδοχείων τῆς ἐπιχειρήσεως!, ἥτις σύγκρισις θὰ ὠδήγει εἰς τὴν ἀναλογίαν τοῦ κέρδους ἐπὶ ἐκάστου ὑαλοπίνακος, κλπ. Ἄλλωστε, ἐὰν ἤθελέ τις νὰ λάβῃ ὡς μέτρον συγκρίσεως τὸν ἓνα μόνον ἐκ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, διατί ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ἐκληφθῇ ὡς τοιοῦτος τὸ κεφάλαιον καὶ οὐχὶ ἡ ἐργασία, τῆς ὁποίας ἡ σημασία εἶναι ἐξ ἴσου τῆς αὐτῆς ἂν μὴ ἀνωτέρας σπουδαιότητος; Δηλαδή, διατί ὁ ἐπιχειρηματίας νὰ μὴ ἐρωτᾷ: Πόσα ἐκέρδισα κατὰ ἐργατικὴν κεφαλὴν;

Παρὰ τὰς ἀνωτέρω σημαντικὰς παρατηρήσεις τοῦ Arndt¹, οἱ περισσότεροι καὶ ἐπιφανέστεροι ἰδιωτικοοικονομολόγοι² ἐξακολούθουν νὰ στηρίζουν τὴν ἀποδοτικότητα μόνον ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως.

1. Arndt, Rentabilität, Kritik der Lehre vom Unternehmergeinn, Berlin 1935.

2. Βλ. W. Prion, op. cit., σελ. 5. G. Fischer, op. cit., σελ. 262, καὶ ἄλλους.

- *Αποθεματικά ψευδή 212.
 *Αποκλίσεις κόστους 412.
 *Αποσβέσεις, αίτια προκαλούντα τὰς—370.
 — , ἔννοια τῶν—368.
 — , ἐπιταχυνομένη 235.
 — , κατηγορίαι τῶν—373.
 — , κοστολογικαί 377.
 — , λογιστικαί 374.
 — , σκοπὸς τῶν—368, 372.
 — , φορολογικαί 375.
 — — πρόσθετοι 377.
 — — τακτικαί 377.
 *Αποτελεσματικότης τῶν ἐπιχειρήσεων 504 ἐπ.
 *Αποτίμησις ἀύλων, βάσει ἀμέσων μεθόδων 445 ἐπ.
 — — βάσει ἐμμέσων μεθόδων 447.
 — — περιουσιακῶν στοιχείων 444.
 — βάσει τῆς μεθόδου τῆς τιμῆς ἀντι-
 καταστάσεως 439.
 — — τῆς μεθόδου τῆς τιμῆς κτή-
 σεως 437.
 — — τῆς μεθόδου κεφαλαιοποιή-
 σεως τοῦ ἀναμενομένου κέρ-
 δου 443.
 — — τῆς μεθόδου σειρᾶς ἔξαν-
 τλήσεως 438.
 — — τῆς μεθόδου τῆς τελευταίας
 τιμῆς ἀγορᾶς 439.
 — — κανόνων ἐμπορ. δικαίου 456.
 — — κανόνων ἀγορανομικοῦ δι-
 καίου 459.
 — — κανόνων φορολογικοῦ δι-
 καίου 456.
 — — μεθόδου τῆς χαμηλοτέρας
 τιμῆς μεταξύ κτήσεως καὶ
 τρεχούσης 443.
 — , γενικὰ περὶ τῆς—435.
 — , κανόνες τῆς—451.
 — , μέθοδοι τῆς—437.
 — ὄλικῶν περιουσιακῶν στοιχείων 437.
 *Αποτιμητικὴ 452.
 — ἐν τῇ θεωρίᾳ 452.
 — ἐν τῇ πράξει 456 ἐπ.
 *Αριθμοδείκται 114.
 *Ἄριστον σημεῖον ἀπασχολήσεως 421.

- *Αραιώσεις κεφαλαίου 316
 *Ασφαλιστικαὶ ἐπιχειρήσεις 50.
 — — , ἔννοια τῶν — 50.
 — — , κατηγορίαι τῶν—51.
 *Ασφάλιστρα 398.
 Αὐτοχρηματοδότησις 190, 232, 290.
 — — γνησία 232.
 — — μὴ γνησία 233, 234.

■

- Βαθμὸς ἀπασχολήσεως 65, 347.
 — — , διακρίσεις τοῦ—348.
 — — συναλλακτικὸς 348.
 — — τεχνικὸς 348.
 — δανειακῆς ἐπιβαρύνσεως 302.
 — καλύψεως παγίων 302.
 — παγιοποιήσεως περιουσίας 302, 327.
 — — χρεῶν 303.
 — περιστροφῆς ἀποθεμάτων 303.
 — ρευστοποιήσεως 301.
 — χορηγούμενων πιστώσεων 303.
 Βιομηχανίαι ἐντάσεως ἀπαιτήσεων 326.
 — ἐντάσεως κυκλοφορούσης περιουσίας 324.
 — — παγίας περιουσίας 324.
 — — προμηθειῶν καὶ ἀποθεμάτων 325.
 Βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις διακρίσεις τῶν—45.
 — — ἐντάσεως ἀπαιτήσεων 47.
 — — — κόστους ἐργασίας 47.
 — — — ὕλης 47.
 — — — κεφαλαίου 47.
 — — — παγίων 47.
 — — — προμηθειῶν 47.
 — — ἐργοστασιακαὶ 46.
 — — ἐξευγενισμοῦ 46.
 — — οἰκιακαὶ 45.
 — — μαζικῆς παραγωγῆς.
 — — μονοπαραγωγῆς 47.
 — — χειροτεχνικαὶ 45.
 — — παραγωγῆς ἑξατομικευμένης 48.
 — — — κατὰ σειρᾶς 48.
 — — — κατὰ παρτίδας 48.
 — — τελικῆς ἐπεξεργασίας 47.
 Βιοτεχνικὴ ἐπιχειρήσις 44.
 — — , ἀγροικὴ 44.
 — — , ἀστικὴ 44.
 — — , διακρίσεις — 44.

Βιοτεχνική ἐπιχειρήσις ἐργοστασιακή 44.
 — — — — — , μηχανεργαστηριακή 44.
 Βραχυπρόθεσμος λογισμὸς 520

Γ

Goodwill 319.
 Guaranteed stocks 287¹.
 Γουόρεντς (warrants) 288.
 Γουώτερινγκ (watering) 316.
 Γραμμάτια εὐκολίας 293.

Δ

Δημόσιαι σχέσεις 465 ἐπ.
 — — — — — , περιεχόμενον τῶν—467 ἐπ.
 Διάρκεια κυκλοφορίας 333.
 Διεθνῆς Τράπεζα 267².
 — — — — — ἀνασυγκροτήσεως 267².
 — — — — — ὀργανισμὸς χρηματοδοτήσεως 267².
 Διευθύνων σύμβουλος 140¹.
 Διοικήσις ἐπιχειρήσεων 118.
 Δυναμικότης ἐκμεταλλεύσεως 65.
 — — — — — παραγωγῆς προϊόντος 65.

Ε

*Εκθέσεις κόστους 412¹.
 *Εκλογή προσωπικοῦ 150.
 *Εκμετάλλευσις 4⁵, 34, 35.
 *Εκπτώσεις, 159.
 — — — — — αἰ — — — — — ὡς στοιχείον κόστους 403².
 *Ελαστικότης κόστους 328.
 *Ελεγχος ἐπαγγελματικῆς καταλληλότητος 150, 153.
 *Ελληνική χρηματαγορά 270 ἐπ.
 *Ἐμπορικαὶ ἐπιχειρήσεις
 — — — — — ἔννοια τῶν—48.
 — — — — — , κατηγορίαι τῶν—49.
 *Ἐμπορικαὶ πληροφορίες 214.
 — — — — — , Ἀγγλικὸν σύστημα 214.
 — — — — — , Γερμανικὸν σύστημα 215.
 — — — — — , μέθοδοι συγκεντρώσεως — 214
 — — — — — , ὀργανωμένα γραφεῖα 214.
 *Ἐμπορικαὶ Τράπεζαι 276.

*Ἐμπροσθηματικαὶ πιστώσεις 292.
 *Ἐνέγγυοι πιστώσεις 222 ἐπ.
 *Ἐξοδα ἀγορῶν 341.
 — — — — — ἄμεσα 340.
 — — — — — ἀναλογικά 352.
 — — — — — ἀναλωθέντα 344.
 — — — — — ἀνώμαλα 346.
 — — — — — ἀρχικῆς ἐγκαταστάσεως 298.
 — — — — — αὐξοντα 352.
 — — — — — βοήθητικῶν ὑλῶν 401.
 — — — — — γενικά 340.
 — — — — — — — — — — — , καταλογισμὸς τῶν — 343.
 — — — — — — — — — — — , καταμερισμὸς τῶν — 343.
 — — — — — — — — — — — , χειρισμὸς τῶν — 343.
 — — — — — ἔμμεσα 340.
 — — — — — εἰδικὰ 340.
 — — — — — ἔμπορικά 341.
 — — — — — ἔννοια τῶν — 340.
 — — — — — ἐξ ὑπηρεσιῶν τρίτων 403.
 — — — — — ἐπικοινωνίας 403.
 — — — — — ἐργασίας 399.
 — — — — — ἐφοδιασμοῦ 341.
 — — — — — ἤμισταθερὰ 349.
 — — — — — , κατηγορίαι τῶν—340 ἐπ.
 — — — — — κανονικά 346.
 — — — — — καταβληθέντα 345.
 — — — — — κεφαλαίου 395 ἐπ.
 — — — — — μεταβλητὰ 349.
 — — — — — μεταφορῶν 403.
 — — — — — μήπω ἀναλωθέντα 344.
 — — — — — ὀμαλὰ 346.
 — — — — — οὐδέτερα 346.
 — — — — — παλίνδρομα 353.
 — — — — — πρώτων ὑλῶν 401.
 — — — — — σταθερὰ 349.
 — — — — — συντηρήσεως 398.
 — — — — — ὕλης 401.
 — — — — — ὑπολογιστικά 345.
 — — — — — φθίνοντα 353.
 — — — — — χρηματοοικονομικά 342.
 *Ἐξυγίανσις ἐπιχειρήσεως 251.
 *Ἐξωραϊσμὸς ἰσολογισμοῦ 301¹.
 *Ἐπιχειρήσις, ἀπόψεις ἐξ ὧν ἐρευνᾶται ἡ—34.
 — — — — — ἀρχικῆς παραγωγῆς 40.
 — — — — — ἀσφαλιστικαί, κατηγορίαι τῶν —
 — — — — — ἀτομικῆ 55, 56. [50 ἐπ.
 — — — — — βιομηχανικῆ 42.
 — — — — — — — — — — — , διακρίσεις 45 ἐπ.

- *Επιχειρήσεις βιοτεχνική, διακρίσεις 42** ἐπ. 44.
 — δευτερογενούς παραγωγής 41.
 — δημοσία 72 ἐπ. 75.
 — , διοίκησις — τῶν 118.
 — , δυναμικότης οἰκονομική τῆς—65.
 — , — τεχνική τῆς — 65.
 — , δυσχέρεια καθορισμοῦ ἔννοιας τῆς—27.
 — ἐμπορική, διακρίσεις 49.
 — — ἔννοια 48.
 — ἑταιρική 55, 57.
 — θυγάτηρ 93.
 — , κατηγοροῦμαι τῶν — — 40.
 — , λειτουργία τῆς — 98 ἐπ.
 — μεγάλη 67.
 — , μέγεθος τῆς — 63.
 — μεταφορική 53.
 — μικρά 66.
 — μικρά ἐν ὄψει τῆς Ε.Ο.Κ. 69.
 — μικτή 74.
 — μήτηρ 93.
 — , μορφή τῆς — 54.
 — ὄρια μεγέθους τῆς — 68 ἐπ.
 — ὄρισμός τῆς — 33.
 — παροχῆς ὑπηρεσιῶν 54.
 — παραγωγική 41.
 — , πλαίσια ἀναπτύξεως τῆς—26.
 — , συνασπισμός τῶν — 78.
 — — ἀφανής 87.
 — — , κατηγορία 80.
 — — μειονεκτήματα 86.
 — — πλεονεκτήματα 84.
 — — φανερός 87.
 — συνεταιριστική 60.
 — στοιχεῖα, ἔννοια τῆς — 31 ἐπ.
 — τόπος ἐγκαταστάσεως τῆς — 123.
 — τραπεζική 52.
- *Επαγγελματική ἐκπαίδευσις 159** ἐπ.
 — μόρφωσις 120.
- *Ἐπέκτασις ἐπιχειρήσεως 250,**
***Ἐπιχειρηματίας 38**
- *Ἔργασια, ἀνάλοισις τῆς — 151..**
 — , ἀμοιβή τῆς — 160.
 — — εἰς εἶδος 160.
 — , ἀμοιβή κατ' ἀπόδοσιν 167.
 — , — βάσει παγίων συντελεστῶν 167
 — — εἰς χρῆμα 160.
 — , — κατὰ χρόνον 165.
- *Ἔργασια, διάρχεια τῆς — 146.**
 — , — τῆς ἔργασίας εἰς χώρας τῆς Ε.Ο.Κ. 147^α
 — διοικητική 141.
 — , ἐγκύκλιος τῆς—158.
 — ἐκτελεστική 141.
 — — ἀνειδίκευτος 141.
 — — ἐξειδικευμένη 141.
 — — εἰδική 141.
 — , ἔννοια τῆς — 138.
 — , ὄρισμός τῆς — 138.
 — ἰθύνουσα ἢ ἡγετική 140.
 — , κανονισμός τῆς — 158.
 — , καταγγεῖλια συμβάσεως τῆς — 188.
 — , κατασταλτικὴ πρόνοια τῆς — 185.
 — , ἡ—ὡς κοινωνικὸν λειτουργήμα 189.
 — , μελέτη ὄρων τῆς — 168.
 — , — κινήσεων τῆς — 163.
 — , μέσα ρυθμίσεως τῆς — 158.
 — , μελεταί χρόνου τῆς — 163.
 — , μέτρησις χρόνου τῆς — 163.
 — , ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις τῆς—146 ἐπ.
 — πνευματικὴ 140.
 — , προληπτικὴ πρόνοια ἐκ τῆς — 185.
 — , πρόγραμμα τῆς — 158.
 — , προστασία τῆς — 182 ἐπ.
 — , προστασία ἀποδοχῶν ἐκ τῆς — 184.
 — , ρυθμός τῆς — 148, 153.
 — , συμβούλια — 179.
 — , συνθῆκαι παροχῆς ἔργασίας εἰς Βέλγιον 144.
 — — — — εἰς Γαλλίαν 143.
 — — — — εἰς Δυτικὴν Γερμανίαν 144.
 — — — — εἰς Ἑλλάδα 145.
 — — — — εἰς χώρας Ε.Ο.Κ. 143.
 — — — — εἰς Ἰταλίαν 145.
 — , συστήματι ἀμοιβῆς τῆς — 165.
 — σωματικὴ 140.
 — , τεχνολογικὴ παρατήρησις τῆς — 151.
 — , φυσιολογία τῆς — 146.
 — , ψυχολογία τῆς — 146.
- *Ἔργατικαὶ σχέσεις 120.**
***Ἔργατικὸν Δίκαιον, βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ—182** ἐπ.
***Ἔσοδα ἀνόργανα 356.**
 — ἀνώμαλα 357.

- *Εσοδα εισπρακτέα 357.
 - , έννοια τών—854.
 - κανονικά 357.
 - κτηθέντα 357.
 - μήπω κτηθέντα 357.
 - οικονομικά 354.
 - ούδέτερα 357.
 - όμαλά 357.
 - όργανικά 356.
 - ύπολογιστικά 357.
 - χρηματικά 354.
 - *Εσοκεμεταλλευτικόν πρόβλημα έγκαταστά-
σεως 133.
 - *Εταιρείαι άνωνυμοί 59.
 - άφανείς 59.
 - έπενδύσεων 271, 276, 281.
 - — , διακρίσεις τών—281 έπ.
 - — κεφαλαίου 91.
 - έτερόρρυθμοί 58.
 - κεφαλαίου 55.
 - όμόρρυθμος 58.
 - περιωρισμένης εύθύνης 59.
 - προσωπικάί 55.
 - , φορολογικόν καθεστώς τών—61 έπ.
 - χαρτοφυλακίου 92, 276, 280.
 - χρηματοδοτήσεως 267.
- Ε.Τ.Β.Α. 271¹, 278.

Η

- *Ηγετική έργασία.140.
- *Ημερομίσθιον 160.
- , ώς στοιχείον κόστους 399.

- Θέσεις κόστους 404 έπ.
- Θεωρία δυναμικού ίσολογισμού 452.
- όνομαστικού ίσολογισμού 456.
- όργανικού ίσολογισμού 455.
- στατικού ίσολογισμού 452.
- Θυγάτηρ έπιχειρήσεις 98.

Ι

- Ίδιωτική οικονομική 4.
- Ίδιωτικοί υπάλληλοι 141¹.
- *Ίδρυσις έπιχειρήσεως 248.
- *Ίδρυτικοί τίτλοι 196².

- Investment trusts 281 έπ.
- — closed - end 282.
- — management 282.
- — open - end 282.
- — semifixed 282.
- — fixed 282.

Κ

- Καθαρά περιουσία 190².
- Καθαρά πρόσδοδος 858¹
- Κανονισμός έκμεταλλεύσεως 159.
- Κανονικοποιήσις 109, 517.
- Κανών χρυσοῦς τραπεζικός 300.
- Καρτέλ άναγκαστικά 89.
- διεθνή 88.
- έξισώσεως κερδών 90.
- έθνικά 88.
- έλεύθερα 89.
- , έννοια τοῦ—88.
- ζητήσεως 90.
- καθορισμοῦ ζωνών 90.
- — τιμών 90.
- , κατηγορίαι τών — 88.
- όρθολογικής όργανώσεως 90.
- όρων διαθέσεως 90.
- προσφορᾶς 90.
- Κεντρική Έπιτροπή Δανείων 276.
- Κέρδος οικονομικόν 22.
- άνόργανον 521.
- γνήσιον 521.
- εικονικόν 521.
- έκτακτον 522.
- έπιχειρήσεως 518, 524.
- έπιχειρηματίου 524.
- , κατηγορίαι τοῦ—521.
- , λογιζομός τοῦ—522.
- όργανικόν 521.
- πλσσματικόν 521.
- συγκυριακόν 522.
- τακτικόν 522.
- Κεφάλαιον, άπαραίτητον μέγεθος τοῦ—294 έπ.
- άποθεματικόν 201 έπ.
- , άραίωσις τοῦ — 247, 816.
- αύτογενές 190.
- βραχυπρόθεσμον 192.
- διαρκές 192.

Κεφάλαιον, έννοια του—188.

- , ή σημασία του—187 έπ.
- ίδιον 190, 219
- ίδρυτικόν 193.
- κινήσεως 192, 295.
- — κανονικόν 296 '.
- μακροπρόθεσμων 191.
- μετοχικόν 196 έπ.
- ξένον 190, 191, 212 έπ.
- — άκάλυπτον 217.
- — βραχυπρόθεσμον 217, 219.
- — έγγυητικόν 216.
- — έμπορευματικόν 216.
- — καταναλωτικόν 216.
- — κεκαλυμμένον 217.
- — μακροπρόθεσμον 217, 218.
- — μεσοπρόθεσμον 217.
- — παραγωγικόν 216.
- — χρηματικόν 216.
- , όρισμός του— 189.
- , συμπύκνωσις του— 247.

Κίνδυνοι, αίτια των— 473.

- διαθέσεως 476.
- διοικήσεως 475.
- , έξασφάλις των — 477.
- έμπορικοί 475.
- επιχειρηματικοί 473 έπ.
- εργασίας 475.
- ιδρύσεως 476
- , κατάτμησις των — 477.
- , κατηγορίαι των — 474.
- κεφαλαίου 475.
- λανθάνοντες 476.
- παραγωγής 476.
- περιουσίας 475.
- , περιορισμός των — 477.
- , πολιτική των — 477.
- , πρόληψις των — 477.
- προμηθείας 476.
- συναλλαγών 476.
- τεχνικοί 475.
- φανεροί 475.
- χρηματοοικονομικοί 474.

Κονσέρν άνόργανα 91.

- , έννοια των — 50.
- όργανικά 91.

Κοινωνική οικονομία 3.

Κοινωνικός μισθός 179.

- Κόστος άπολογιστικόν 394, 410.**
- άπολεσθείσης εύκαιρίας 392.
 - άριστον 393, 410.
 - , βασικαί διακρίσεις του — 393.
 - διά διαιρέσεως 407 έπ.
 - διά προσυξήσεως
 - διαθέσεως 405.
 - διαζευκτικόν 392.
 - διοικήσεως 405.
 - διαφορικόν 393, 416.
 - , έκθέσεις του — 412 '.
 - , επιχειρηματικόν, άποψις του — 391.
 - έφοδιασμού 405.
 - ιστορικόν 394, 410
 - κανονικόν 393, 410.
 - κατά θέσεις 393, 404.
 - κατά προεκτίμησιν 411.
 - κατά φορείς 393, 407.
 - , κοινωνικοοικονομική άποψις του — 381 έπ.
 - μέσον 416.
 - μετατοπίσεως 392.
 - όριακόν 393, 416 '.
 - , όρισμός του — 392.
 - κατ' είδος 393, 394.
 - παραγωγής 405.
 - πρότυπον 411 έπ.
 - προϋπολογιστικόν 411.
 - , σημασία γνώσεως του — 414.

Κυκλοφορία, άπόψεις της — 339

- , νεκρόν σημείον της — 359 έπ.
- , περιουσίας 330.
- — , ταχύτης 331.

Κυκλοφορούσα περιουσία, ταχύτης περιστροφής της — 326.

- Corners 95.

A

Leasing 246.

- Λειτουργία διαθέσεως της επιχειρήσεως 111.
- διοικητικο λογιστική της — 112.
- έφοδιασμού της επιχειρήσεως 101.
- τεχνικοπαραγωγική 107.
- χρηματοοικονομική 99.
- Λειτουργική αξία ένεργητικού 316.

Λογισμὸς βραχυπρόθεσμος 52.
Λογιστικὴ ὑπηρεσία τῆς ἐπιχειρήσεως 113.

Μ

Μέθοδος ἀποτιμήσεως, ἀύλων 444.
— — βάσει τῆς τιμῆς ἀναπαραγωγῆς 442.
— — βάσει τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως 439.
— — βάσει κεφαλαιοποιήσεως τοῦ ἀναμενομένου κέρδους 443.
— — βάσει τῆς τιμῆς κτήσεως 437.
— — βάσει τῆς χαμηλοτέρας τιμῆς μεταξὺ κτήσεως καὶ τρεχούσης 443.
— — Berliner M, 445.
— — Leake 446.
— — Retail 446.
— — Schmalenbach 447.
Μελέτη κινήσεων 110.
— χρόνου 110.
Μέρισμα κατὰ προτεραιότητα 199.
— συσσωρευτικὸν 200.
Μεταφορικαὶ ἐπιχειρήσεις 53.
Μετοχὴ ἀνώνυμος 197.
— , ἐγγραφὴ εἰς — 286.
— εἰς διαταγὴν 198.
— , ἔννοια τῆς — 196.
— ἐπὶ ἀποθέματι
— ἐσωτερικὴ ἀξία τῆς — 196¹.
— κοινὴ 198.
— πολλαπλῶν ψήφων 200.
— προνομιούχος 198 ἔπ.
— ὀνομαστικὴ 197.
— , ἀξία τῆς — 196¹.
μισθὸς ἀναλογικὸς 176.
— εἰς εἶδος 160.
— εἰς χρῆμα 160.
— κοινωνικὸς 179.
— , — ὡς στοιχεῖον κόστους 401.
— τιμαριθμικὸς 175.

Ν

Νεκρὸν σημεῖον, ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ—363 ἔπ.
— — κυκλοφορίας 359 ἔπ.
— — , Τραπεζῶν 362.
Νομισματικὴ Ἐπιτροπὴ 272 ἔπ.

Ο

Ο. Β. Α. 271¹, 277.
Οἰκονομικὴ ἀρχὴ 22.
— ἐκμεταλλεύσεων 36.
— τῶν ἐπιχειρήσεων 4.
— — — , γενικὸν μέρος ταύτης 9.
— — — , διαίρεσις τῆς ἐπιστήμης 7 ἔπ.
Οἰκονομικὴ τῶν ἐπιχειρήσεων, εἰδικὸν μέρος ταύτης 9.
— — — , ἔννοια 3.
— — — , θεωρητικαὶ βάσεις 5.
— — — , ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς 15.
— — — , μέθοδοι ἐρεύνης 5, 7.
— — — , περιεχόμενον τῆς 9.
— — — , χαρακτὴρ ἐπιστήμης 5.
— — — , ὡς κανονιστικὴ ἐπιστήμη 6.
— — — , ὡς ἐμπειρικὴ ἐπιστήμη 5.
— — — , ὡς ἐμπειρικὴ πραγματικὴ ἐπιστήμη 6.
— — — , ὡς αἰτιοκρατικὴ ἐπιστήμη 5.
Οἰκονομικὸς ἡγέτης 39.
Οἰκονομικὸν κέρδος 22.
Οἰκονομικὴ μονάς 3.
— — δημοσίαι 22.
— — ἐντάσεως ἐξόδων, πρῶτων ὑλῶν 24.
— — ἐντάσεως ἐξόδων ἐργασίας 24.
— — ἐντάσεως ἐξόδων κεφαλαίου 24.
— — ἐντάσεως κυκλοφορούσης περιουσίας 23.
— — ἐντάσεως παγίας περιουσίας 23.
— — , ἔννοια 21.
— — ἐξισωτικὴ 25.
— — ἰδιωτικὴ 22.
— — καταναλωτικὴ 25.
— — κατηγορίαι — 22.
— — κτητικὴ
— — μεγάλῃ 24.

- Οικονομική μονάς μεσαία 24.
 — — μικτή 28.
 — — μικτής συνθέσεως περιου-
 σίας 28.
 — — μικρή 24.
 — — παραγωγική 25.
 — — ποριστική 25.
 Οικονομικότης 509 έπ.
 — , ανάλυσις τής — 510.
 — , αξησις τής — 515.
 — , εΐδη τής — 514.
 — , μέτρησις τής — 512.
 — , πρότυπον μέγεθος τής — 518.
 *Ομολογίαί κοινάί 224.
 — μετατρέψιμοι 225, 270.
 — παρέχουσαι δικαίωμα συμμετοχής εις
 τὰ κέρδη 225.
 — προνομιοϋχοι 224.
 *Ομολογιακόν δάνειον 224.
 *Οργάνωσις παγίων τών επιχειρήσεων 107 ¹.
 — παραγωγικής διαδικασίας 109.
 *Οριακή άποδοτικότητα 809.
 *Οριακόν κόσμωσ 809.
 O.X.O.A. 271 ¹, 277.

Π

- Παγίων οργάνωσις 107.
 Παραγωγική διαδικασία, οργάνωσις τής—109.
 Παραγωγικότης, έννοια τής — 505.
 Περιουσία, διάκρισις μεταξύ περιουσίας και
 κεφαλαίου 814.
 — , έννοια τής — 818.
 — , κυκλοφορία τής — 330.
 — , δγκωσ κυκλοφορίας τής — 330.
 Περιουσιακά στοιχεία, άμέσως ποριστικά 818.
 — — άναγκαΐα διά τήν έκμετάλ-
 λειν 801.
 — — άϋλα 818.
 — — δεσμευμένα 328 ².
 — — διαθέσιμα 821.
 — — έλεύθερα 328.
 — — έμμέσως ποριστικά 818.
 — — ίδια 328.
 — — κυκλοφορούντα 821, 322.
 — — μελλοντικά 328 ².
 — — μή άναγκαΐα διά τήν έκμε-
 τάλλειν 321.

- Περιουσιακά στοιχεία πάγια 821.
 — — ύλικά 818.
 — — ύφιστάμενα 328 ².
 Πίσιτις, έννοια τής — 212.
 — προεξοφλητική 221.
 Πίστωσις ένέγγυωσ 222 έπ.
 Πιστώσις άγοράσ χρήματοσ 219.
 — έμπορικαί 220.
 — έμπορευματικαί 220.
 — προμηθευτών 219.
 — τραπεζικαί 220.
 Πιστωτικαί συναλλαγαι 225.
 — — δανειακαί 215.
 — — έμπορευματικαί 215.
 — — , χαρακτηριστικά τών
 — 213.
 Πιστοποιητικά καταθέσεων μετοχών 287.
 Pools 95.
 Preferred stocks 287 ¹.
 Πρόγραμμα άνεφοδιασμοϋ 501.
 — διοικήσεωσ 502,
 — έξόδων διαθέσεωσ 501.
 — ήμερομισθίων 501.
 — κατηγοριαί τών — 482.
 — παραγωγής 499.
 — πειραμάτων και έρευνών 502.
 — πωλήσεων 483.
 — χρηματοδοτήσεωσ 483.
 — — βραχυχρόνιον 488, 496.
 — — γενικόν 497.
 — — έκτακτον 487.
 — — μακροχρόνιον 488.
 — — μερικόν 497.
 — — τακτικόν 484.
 Προγράμματα, άναθεώρησις τών — 502.
 — βασικά 483.
 — δευτερεύοντα 501.
 Προγραμματισμόσ, έννοια τοϋ — 479.
 — , οργάνωσις ποσ — 508.
 — , σκοπόσ τοϋ — 479.
 — , τής επιχειρήσεωσ 479 έπ.
 — , χρησιμότησ τοϋ — 479, 481.
 Προεξοφλητική πίστις 221.
 Πρόσοδοσ 858 ¹.
 — καθαρά 858 ¹.
 Προστασία τής εργασίας 182 έπ.
 Προϋπολογιστικόσ έλεγγωσ 113.
 Προχρηματοδοτήσις 248.

Πώλησις άμεσος 264,
— έμμεσος 264.

P

Ρευστότης γενική 432.
— δυναμική 429.
— δυσχέρειαι προσδιορισμού τής—434.
— , έννοια τής — 424.
— κυκλοφοριακή 432.
— όρισμός τής — 424.
— παραγωγικοτεχνική 428.
— σταθμική 430.
— στατική 429.
— χρηματοσυναλλακτική 428.
Rings 95.

S

Σιδηρούν άπόθεμα 258, 299, 323.
Συμφωνία κυρίων 95.
Συναλλακτική άγορά 26.
Συναλλαγματικά εύκολίας 221¹, 293.
Συνεταιρισμοί 56.
Σύστημα συνεχούς ροής 110.
Stok's, class A common — 287¹.
Stok's guaranteed 287¹.
Stok's preferred 287¹.

T

Ταχύτης κυκλοφορίας τής περιουσίας 331.
— κυκλοφορίας πιστώσεων 336.
— περιστροφής κυκλοφορούσης περιου-
σίας 326.
Τεκμαρτόν έννοικιον 399.
Tests βωβά 154.
— γενικά 155.
— γραπτά 154.
— δι' ειδικων συσκευων 154.
— , δυσκολίαι των — 156.
— ειδικά 155.
— έργασίας 153.
— , μέθοδος των κατατομών 155.
— παραδείγματα τρόπου διεξαγωγής
των — 157.
— προφορικά 154.
— συγκριτικής άπαντήσεως 154.
Τεχνικοοικονομική λειτουργία τής έπιχειρή-
σεως 107.

Τιμαριθμικός μισθός 175.
Τολμήματα 474.
Τόπος έγκαταστάσεως, από άπόψεως έσωτε-
ρικής 183.
— — βιομηχανικων έπιχειρήσεων 180.
— — γεωργικων έπιχειρήσεων 180.
— — έμπορικων έπιχειρήσεων 181.
— — μεταλλευτικων έπιχειρήσεων 180.
— — , εις κατ' ιδίαν κλάδους 129.
— — , έξωτερικώς 124.
— — έπιχειρήσεων 123 έπ.
— — — παροχής υπηρεσιων 132.

Τράπεζαι Δημόσιαι 53.
— Διεθνεις 53.
— Έθνικαι 53.
— έκδοτικαι 52.
— ιδιωτικαι 53.
— καταθέσεων 52, 276.
— κινητης πίστεως 53.
— όμολογιακαι 52.
— προεξοφλητικαι 53.
— τοπικαι 53.
— ύποθηκικαι 53.

Τραπεζικόν άπόρρητον 214.
Τραπεζικαι έπιχειρήσεις 52.
— πληροφορίαί 214.
Τρεχούμενος λογαριασμός 220.
Trust 96.

— μειονεκτήματα 97.
— πλεονεκτήματα 96.
Τυποποίησις 109, 517.

Υ

*Υδάτωσις κεφαλαίου 316.
*Υπερκεφαλαίωσις 315.
*Υπερχρηματοδότησις 247.
*Υπηρεσία Στατιστικής τής έπιχειρήσεως 113.
*Υποκεφαλαίωσις 315.
*Υποχρηματοδότησις 242.

Φήμη και πελατεία 319.
Φύσις, ή — ως τόπος έγκαταστάσεως 123.

X

Χόλντινκ (Holding Companies) 280.
Χρηματαγορά 226.
— *Ελληνική 270 έπ.

Χρηματοδότησις, ἀγορά τῆς — 266.
 — , ἀναγκαῖον μέγεθος τῆς—253 ἐπ.
 — , ἀρχαί τῆς — 294 ἐπ.
 — γεφυρωτική 243.
 — διὰ μισθώσεως κινητῶν ἢ πα-
 γίων 243.
 — διὰ προχρηματοδοτήσεως 243.
 — ἐξ ἀποσβέσεων 234.
 — ἔκτακτος 247, 248.
 — ἐξ ἐκποιήσεως περιουσιακῶν
 στοιχείων 234.
 — ἑλληνικῆς βιομηχανίας 272 ἐπ.
 — , ἔννοια τῆς — 229.
 — ἐνδιάμεσος 243.
 — ἐνεργητική 230.
 — ἐξωτερική 232, 238 ἐπ.
 — ἐκ προκαταβολῶν 292.
 — ἐσωτερική 232.
 — ἐκ φορολογικῶν διευκολύν-
 σεων 235 ἐπ.
 — ἰδίᾳ 190
 — , κανῶν ἰσότητος ἰδίου καὶ ξέ-
 νου κεφαλαίου 306.

Χρηματοδότησις, μέσα τῆς — 285.
 — μέσω προκαταβολῶν 243.
 — , ὁ κανὼν 1 : 2 307.
 — , ὁ κανὼν τῆς διπλῆς ἰσότητος 307
 — , ὁ κανὼν τῶν φυσιολογικῶν
 ὀρίων 308.
 — ὁμαλή 241.
 — , ὄργανα τῆς — 275.
 — παθητική 229, 231.
 — τακτική 247, 248.
 Χρηματοοικονομική ἀντιστοιχία 300.
 — — λειτουργία ἐπιχειρήσεως 99.
 Χρυσοῦς Τραπεζικὸς κανὼν 300.

Ψ

Ψυχολογία ἐργασίας 151.
 Ψυχοτεχνική ἐργασίας 150.

Ω

Ὠρομίσθιον 160.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

A	C	G
'Αγαλόπουλος 37.	Couchmann Ch. 219, 368.	Γαλάνης Δ. 279.
'Αγγελόπουλος "Αγγ. 75.	Court H. P. 478.	Γαλάνης Θ. 424.
Aftalion 81.	Corbin C. 229.	Γαμμαν Α. 391.
Alfieri V. 435, 444.	D	Γεωργακόπουλος Δ. 268.
'Αναστασιάδης Η. 54.	Δαμασκηνίδου Α. 130.	Γεωργιάδης Μ. 31, 35, 319,
'Ανδριόλας Β. 391.	Danty - Lafrance J. 391.	328, 341, 343, 415, 424.
Anderson R. 66.	Davis H. 505.	Γεωργιλήs Δ. 204.
Andrews P. 219, 266.	De Bodt G. 343.	Gerstenberg W. 219, 229,
Argenziano R. 91, 229.	De Gall A. 181.	Gilman 321. [266.
B	Degand J. 229.	Γραικός Π. 378.
Bariola P. 4.	De Goblis 211.	Grange M. 229.
Batardon L. 55, 202.	De Gregorio 211.	Greco 359.
Baudin L. 28.	De Latre 39, 160.	Gregory 321.
Baumgarten F. 154.	De Louvet 359.	Grillo 202.
Beckmann L. 189, 229, 231,	De Minico L. 202, 345.	Grossmann 369.
241, 245, 255, 267, 483.	Della Penna Fr. 437.	Goblet M. 229, 288.
Bekker 29.	Depallens G. 229, 294.	Gutenberg E. 259.
Bell 321.	Despax M. 29.	Guthmann 321.
Benson B. 153.	Dewing A. 276, 281.	H
Berny R. 395.	Defossé Gaston 199, 229, 240.	Hagest R. 229.
Biscayart J. 50.	Δήμου Γρ. 378.	Hatfield 319, 368.
Bliss 324.	Didier J. 284.	Hausmann F. 258.
Boll M. 433.	Dicksee 202.	Haussermann E. 38.
Bonneville J. 229.	Dickinson 321.	Harrison H. 391, 411.
Bourquin M. 391.	D' Ippolito T. 391, 411, 444.	Heckert J. 478.
Bowen H. 38.	Donzallaz P. 225, 359, 362,	Hoffman A. 4, 202, 219, 266.
Brambilla F. 505.	Durand P. 31. [512.	Hoover Edgar 124. [315.
Brunerie G. 474.	E	Huber M. 155.
C	Easton 424.	J
Camman A. 411.	Edey H. 483.	Jacques L. 173.
Campion 31, 54, 359, 414, 512	F	James E. 28.
Canning 320, 435.	Fabrizi C. 352.	Jeanneney J. 50.
Castellino G. 229.	Fain B. 444.	K
Cave S. R. 478.	Ferrara F. 28, 29.	Käffer K. 411.
Ceccherelli A. 414.	Finney 321, 368, 435.	Καλιτσούνακης Δ. 97.
Cendrier Gaston 320.	Fischer G. 5, 9, 91, 219, 225,	Καραβίδας Ι. 72.
Chardonnet L. 391, 435.	229, 473.	Κασιμάτης Γρ. 183.
Charpentier 369.	Forster K. H. 229.	Κασκαρέλης Ν. 80.
Clark C. 40.	Fourastié M. 161, 505.	Kearsey H. E. 411.
Clement M. 38.	Franceschelli F. 38.	Keller Théo 472.
	Φωτίδης Ν. 31, 38, 80, 201, 203.	Kester 320, 368, 435.

Κούλης Ι. 74.
Κουτσογιάννης Ι. 51.
Κυρκιλίτης Α. 424.

L

Lalau Ph. 173.
Lang Th. 349, 371, 411.
Landauer 173.
Lawrence W. 424.
Leaf 424.

Leake 320.
Lebreton J. 56.
Le Coutre W. 189.
Lehmann 424, 435.
Leitner F. 189, 229.
Léo Chardonnet 370.
Libelman B. 153.
Λιτζερόπουλος 31.
Lolly P 38.
Lücke W. 229.
Lyon - Caen et Renault, 320.

M

Malissen M. 229.
Mané R. 40, 83, 175, 179, 324.
Marano 202.
Marrani P. 391.
Martin J. 391.
Mazzantini Mario 52.
Mazi Vincenzo 247, 316, 512.
Mautin R. 229.
Mellerowicz K. 41, 65, 90,
124, 133, 191, 240, 258,
294, 483.

Minty 424.
Μιχαηλίδης · Νουάρος 37.
Montgomery 368.
Moisson M. 229.
Μπαλής 31, 37.
Μπανταλούκας Κλ. 151, 157.
Murat A. 31, 80.
Muttelet C. 359.

N

Νέζης Γ. 140.
Νέζος Α. 201, 375.
Nicklish M. 189, 472.
Nickerson Cl. 343.

Νικολόπουλος Π. 44.
Nystrom P. 465.

O

Οικονόμου Χ. 31.
Opida P. 229.
Orth L. 258.

P

Pack L. 258.
Παπαδημητρίου Δ. 258, 280,
391, 411, 478.
Παπαϊωάννου *Αγγ. 44.
Παπαϊωάννου Στρ. 374.
Παρασκευόπουλος Ι. 229,
Ραϊσή F. 229. [429.
Palumbo 202.
Pareto 28.
Paris G. 395.
Paton W. 321, 435.
Πάτρας Ν. 30.
Pauwels M. 31, 202, 327, 359,
Penglau Ch. 229. [512.
Perroux F. 28, 161.
Polak N. 229, 255, 322
Πούγγουρας Π. 378.
Prion W. 189, 338.

Q

Quesnot 202.

R

Rapin et Paly 408.
Rava T. 29.
Relond L. 237.
Riera A. 202, 229.
Rocchi 202.
Rotondi Mario 28.
Rössle K. 189.

S

Schär J. 334.
Schmaltz K. 240.
Schmalenbach E. 391, 435,
452.
Schmidt F. 391, 415, 439.
Sellien H. 229, 294, 483, 488.
Seteni A. 229.

Simon Ph. 229, 255.
Σημίτης Γ. 29, 31.
Solier et Drabs 157.
Sombatt W. 26.

Somary F. 424.
Σπανδανόπουλος Ι. 201.
Σπηλιωτόπουλος Ε. 72, 74,
Stucken K. 424. [77.
Συρμόπουλος Σ. 314.

T

Thaller - Percerou 320.
Thomas 424.
Thorens R. 391, 405.
Tondory H. - Gsell E. 252
Τότσης Ν. 204, 205, 357.
Τουρνάκης Ι. 97, 366.
Thoussaint P. 234.
Τρίμης Γ. 37.
Tsé J. 343.
Τσίγκρης Δ. 85, 92
Τσιμάρας Μ. 30, 391.
Τσουτρέλλης Ε. 59, 229,
268, 277, 290.

V

Vaes U. 94 229, 255, 294.
Valley J. 229.
Villard 368.
Visentini 294.

W

Walther A. 189.

X

Χαριτάκης Γ. 28, 424.
Χρυσοκέρης Ι. 62, 201, 205,
349, 374, 391, 395, 409,
456.

Z

Zappa Gino 28, 74, 229, 435.
Zappas Ι. 184.
Zentner G. 424.
Zignalli V. 148, 505.
Ζολώτας Ξεν. 168.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

	Σελίς
<i>Πρόλογος</i>	V
<i>Βιβλιογραφία</i>	VII
§ 1.— Έννοια τῆς Οικονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων	3
§ 2.— Θεωρητικαὶ βάσεις, χαρακτῆρ καὶ μέθοδοι ἐρεῦνης τῆς Οικονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων	5
§ 3.— Διαίρεσις τῆς Οικονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων	7
§ 4.— Περιεχόμενον τῆς Γενικῆς Οικονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων	9
§ 5.— Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς Οικονομικῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων	15

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Α) οἰκονομικαὶ μονάδες ἐν γένει καὶ εἰδικώτερον αἱ ἐπιχειρήσεις

I. Αἱ οἰκονομικαὶ μονάδες

§ 1.— Έννοια τῶν οἰκονομικῶν μονάδων	21
§ 2.— Κατηγορίαι τῶν οἰκονομικῶν μονάδων	22

II. Αἱ ἐπιχειρήσεις

§ 1.— Κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων διμορφώθη ἡ ἐπιχείρησις	26
§ 2.— Δυσχέρειαι περὶ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως	27
§ 3.— Στοιχεῖα καὶ ὀρισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς ἐπιχειρήσεως	31
§ 4.— Αἱ δύο ἀπόψεις ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξετάζεται ἡ ἐπιχείρησις	34
§ 5.— Ὁ ἐπιχειρηματίας	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

§ 1.— Ἀναλόγως τοῦ ἀντικειμένου τῆς δράσεώς των	40
I. Εἰς ἐπιχειρήσεις ἀρχικῆς παραγωγῆς	40

	Σελίς
II. Είς παραγωγικάς επιχειρήσεις	41
— Διάκρισις μεταξύ Βιομηχανίας και Βιοτεχνίας	42
— Διακρίσεις Βιομηχανικῶν Ἐπιχειρήσεων	45
III. Είς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις	48
— Κατηγορίαι ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων	49
— Κατηγορίαι ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων	50
IV. Είς ἀσφαλιστικάς ἐπιχειρήσεις	52
V. Είς τραπεζικάς ἐπιχειρήσεις	53
VI. Είς τὰς μεταφορικάς ἐπιχειρήσεις	54
VII. Είς τὰς ἐπιχειρήσεις παροχῆς ὑπηρεσιῶν	54
§ 2.— Ἀναλόγως τῆς νομικῆς τῶν μορφῆς	63
§ 3.— Ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν	72
§ 4.— Δημόσιαι καὶ μικταὶ ἐπιχειρήσεις	75
— Ἡ κρατικὴ ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότης ἀλλάχου καὶ παρ' ἡμῖν	

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

§ 1.— Γενικά	78
§ 2.— Ἱστορικὴ ἐξέλιξις	78
§ 3.— Κατηγορίαι συνασπισμῶν ἀναλόγως τῆς παραγωγικῆς διατάξεως τῶν ἐπιχειρήσεων	80
§ 4.— Προϋποθέσεις τοῦ ἐπιτυχοῦς συνασπισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων	80
§ 5.— Πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα ἐκ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν Ἐπιχειρήσεων	84
§ 6.— Ἀντιμετώπισις τῶν ἐκ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων μειονεκτημάτων	86
§ 7.— Κυριώτεροι τύποι προκύπτοντες ἐκ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν Ἐπιχειρήσεων	87
1. Τὸ Καρτέλ	90
2. Τὸ κονοέρ	95
3. Αἱ συμφωνίαι Κυρίων	95
4. Τὰ Rings καὶ Corners	95
5. Τὰ Pools	96
6. Τὸ Trust	96

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἡ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

§ 1.— Γενικά περὶ λειτουργιῶν	98
§ 2.— Ἡ χρηματοοικονομικὴ λειτουργία	99
§ 3.— Ἡ λειτουργία τοῦ ἐφοδιασμοῦ	101
§ 4.— Ἡ τεχνικοπαραγωγικὴ λειτουργία	107
§ 5.— Ἡ λειτουργία τῆς διαθέσεως	111
§ 6.— Ἡ διοικητικὸ-λογιστικὴ λειτουργία	112

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΣΥΝΤΕΛΕΙΤΗΣ ΦΥΣΙΣ

	Σελίς
§ 1.— Γενικά	123
§ 2.—'Ο τόπος ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς	124
§ 3.—'Ο τόπος ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ ἀπόψεως ἐσωτερικῆς	133

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο ΣΥΝΤΕΛΕΙΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑ

I. Ἐννοια καὶ κατηγορίαι τῆς ἐργασίας

§ 1.— Γενικά	138
§ 2.—'Ορισμός	138
§ 3.— Κατηγορίαι ἐργασίας	140
§ 4.— Συνθήκαι ἐργασίας καὶ ἀμοιβὴ αὐτῆς εἰς τὰς κυριωτέρας χώρας τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀγορᾶς	143

II. Ὀρθολογικὴ δργάνωσις τῆς ἐργασίας

§ 1.— Γενικά	146
§ 2.— Τρόποι ἐπιτεύξεως τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας	146
1. Διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως προσφορωτέρων ὄρων διεξαγωγῆς τῆς ἐργασίας	146
2. Διὰ τῆς καταλλήλου ἐκλογῆς καὶ ἐξειδικεύσεως τοῦ προσωπικοῦ	150
3. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προσφορωτέρου συστήματος ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας	160
— Γενικά περὶ μισθοῦ	160
— Σύγχρονοι ἀντιλήψεις ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας	161
— Κατηγορίαι συστημάτων ἀμοιβῆς ἐργασίας	165
4. Διὰ τῆς δημιουργίας προϋποθέσεων ἀρμονικῆς συνεργασίας μεταξὺ ἐργαζομένων καὶ ἐργοδοτῶν (Human relations)	179
5. Προστασία τῆς ἐργασίας	182

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΣΥΝΤΕΛΕΙΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

§ 1.—'Η σημασία τοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ συγχρόνῃ Οἰκονομίᾳ	187
§ 2.—'Ἐννοια καὶ κατηγορίαι τοῦ κεφαλαίου	188
— Ἐννοια κεφαλαίου	188
— Κατηγορίαι κεφαλαίου	190
§ 3.—'Τὸ ἴδιον κεφάλαιον καὶ οἱ τρόποι συγχροτήσεώς του	192
Α. Τὸ ἰδρυτικὸν κεφάλαιον	193
Β. Τὸ ἀποθεματικὸν κεφάλαιον	201
Διακρίσεις τῶν ἀποθεματικῶν	206

	Σελίς
§ 4.— Τὸ ξένον ἢ πιστωτικὸν κεφάλαιον καὶ αἱ διακρίσεις αὐτοῦ	212
.. Α. Προϋπὸθεσις ἐμφανίσεως τοῦ ξένου κεφαλαίου, ἢ πίστις	212
.. Β. Ἐννοια καὶ κατηγορίαι τοῦ ξένου κεφαλαίου	216
§ 5.— Ἡ θεωρία τῆς χρηματοδοτήσεως	229
I. Ἐννοια χρηματοδοτήσεως	229
II. Διακρίσεις χρηματοδοτήσεως	231
III. Ἀναγκαῖον μέγεθος χρηματοδοτήσεως	253
IV. Ἀγοραὶ χρηματοδοτήσεως	266
V. Ὄργανα χρηματοδοτήσεως	275
VI. Μέσα χρηματοδοτήσεως	285
VII. Βασικαὶ ἀρχαὶ χρηματοδοτήσεως	294

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΣΤΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α'.—ΣΤΑΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

Η ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

§ 1.— Ἐννοια τῆς περιουσίας	313
§ 2.— Διακρίσεις μεταξὺ περιουσίας καὶ κεφαλαίου	314
§ 3.— Περίπτωσις τεχνητῆς λογιστικῆς ἐμφανίσεως τοῦ μεγέθους τῆς περιουσίας καὶ τοῦ ἰδίου κεφαλαίου	315
§ 4.— Διακρίσεις τῶν περιουσιακῶν στοιχείων	318

ΤΜΗΜΑ Β'.—ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

§ 1.— Ἡ κυκλοφορία τῆς περιουσίας καὶ ὁ ὄγκος αὐτῆς	330
§ 2.— Συνολικὴ καὶ μερικὴ ταχύτης τῆς κυκλοφορίας τῆς περιουσίας	331
§ 3.— Αἱ δύο ἀπόψεις τῆς κυκλοφορίας (ἐξόδα - ἔσοδα)	339
— Ἐννοια καὶ κατηγορίαι ἐξόδων	340
— Ἐννοια καὶ κατηγορίαι ἐσόδων	354
§ 4.— Τὸ νεκρὸν σημεῖον κυκλοφορίας	359

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Α. ΑΙ ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ

§ 1.— Ἐννοια καὶ σκοπὸς τῶν ἀποσβέσεων	368
§ 2.— Κατηγορίαι ἀποσβέσεων	373

Β. ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ

I. Κοινωνικοοικονομικὴ ἄποψις τοῦ κόστους	381
II. Ἐπιχειρηματικὴ ἄποψις τοῦ κόστους	391

	Σελίς
§ 1.— Βασικαί διακρίσεις τοῦ κόστους	393
— Κόστος κατ' εἶδος	394
— Κόστος κατὰ θέσεις	404
— Κόστος κατὰ φορεῖς	407
— Κόστος κατὰ μέθοδον κοστολογήσεως	407
— Κόστος κατὰ βαθμὸν ἀπασχολήσεως	410
— Κόστος κατὰ χρόνον προσδιορισμοῦ	410
§ 2.— Σημασία τῆς γνώσεως τοῦ κόστους καὶ σκοποὶ τῆς κοστολογήσεως	414

Γ. Η ΡΕΥΣΤΟΤΗΣ

— Ὅρισμός καὶ ἔννοια τῆς ρευστότητος	424
— Κατηγορίαι ρευστότητος	428
— Ἰδιάζουσα σημασία τοῦ προβλήματος τῆς ρευστότητος εἰς τὰς Τραπεζάς	432

ΤΜΗΜΑ Γ'.—ΑΠΟΤΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ

ΑΠΟΤΙΜΗΣΙΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΠΟΤΙΜΗΣΕΩΣ

§ 1.— Γενικά περὶ ἀποτιμῆσεως	435
§ 2.— Μέθοδοι ἀποτιμῆσεως	437
I. Μέθοδοι ἀποτιμῆσεως ὑλικῶν περιουσιακῶν στοιχείων	437
— Ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς κτήσεως	437
— Ἡ μέθοδος τῆς τιμῆς ἀνεικαταστάσεως	439
— Ἡ μέθοδος τῆς κεφαλαιοποιήσεως τοῦ ἀναμενομένου κέρδους	443
— Ἡ μέθοδος τῆς χαμηλοτέρας τιμῆς μεταξὺ κτήσεως καὶ τρεχούσης	443
II. Μέθοδοι ἀποτιμῆσεως τῶν ἀύλων περιουσιακῶν στοιχείων	444
— ἄμεσοι μέθοδοι	445
— ἔμμεσοι μέθοδοι	447
— Ἡ ὑφ' ἡμῶν προτεινομένη μέθοδος ἀποτιμῆσεως	449
§ 1.— Κανόνες ἀποτιμῆσεως	451
I. Ἡ ἀποτιμητικὴ ἐν τῇ θεωρίᾳ	452
— Θεωρία τοῦ στατικοῦ ἰσολογισμοῦ	452
— Θεωρία τοῦ δυναμικοῦ ἰσολογισμοῦ	452
— Θεωρία τοῦ ὀργανικοῦ ἰσολογισμοῦ	455
— Θεωρία τοῦ ὀνομαστικοῦ ἰσολογισμοῦ	456
II. Ἡ ἀποτιμητικὴ ἐν τῇ πράξει	456
— Ἀποτιμήσεις βάσει τῶν κανόνων τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ φορολογικοῦ δικαίου	456
— Ἀποτίμησις βάσει τῶν κανόνων τοῦ Ἀγορανομικοῦ Δικαίου	459

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΤΜΗΜΑ Α'.—Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ

ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

I. Ἐρευνα καὶ πολιτικὴ κατακτῆσεως τῆς ἀγορᾶς	465
II. Αἱ δημόσιαι σχέσεις	465

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ		
Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΙΧΣΕΩΝ		Σελίς
§ 1.— Γενικά		465
§ 2.— Κατηγορίαι προσώπων μεθ' ὧν ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάπτυξις δημοσίων σχέσεων		467

III. Οἱ ἐπιχειρηματικοὶ κίνδυνοι καὶ τὰ τολμήματα

§ 1.— Γενικά	472
§ 2.— Κατηγορίαι κινδύνων	474
§ 3.— Πολιτικὴ τῶν κινδύνων	477

ΤΜΗΜΑ Β'.—Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ		
Η ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΣΥΝΘΗΚΑΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ		
§ 1.— Ἐννοια, σκοπός, χρησιμότης	478	
§ 2.— Κατηγορίαι προγραμμάτων	482	
Α'. Βασικά προγράμματα	483	
● Πρόγραμμα πωλώσεων	483	
● Πρόγραμμα χρηματοδοτήσεως	483	
Κατηγορίαι σχεδίων χρηματοδοτήσεως	484	
I. Τακτικὸν καὶ ἑκτακτὸν σχέδιον	484	
II. Μακροχρόνια καὶ βραχυχρόνια σχέδια	488	
III. Γενικά καὶ εἰδικὰ σχέδια	497	
● Πρόγραμμα παραγωγῆς	499	
Β'. Δευτερεύοντα προγράμματα	501	
● Πρόγραμμα ἀνεφοδιασμοῦ	501	
● Πρόγραμμα ἡμερομισθίων	501	
● Πρόγραμμα ἐξόδων διαθέσεως	501	
● Πρόγραμμα πειραμάτων καὶ ἐρευνῶν	502	
§ 3.— Ἡ ἀναθεώρησις τῶν προγραμμάτων	502	
§ 4.— Ἡ ὀργάνωσις τοῦ προγραμματισμοῦ	503	

ΤΜΗΜΑ Γ'.—Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΟΝΟΝ		
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΤΗΣ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΣ		
I. Παραγωγικότης	505	
II. Οικονομικότης	509	
α) Ἀνάλυσις τῆς οἰκονομικότητος	510	
β) Μέτρησις τῆς οἰκονομικότητος	512	
γ) Πρότυπα μεγέθη τῆς οἰκονομικότητος	513	
δ) Εἶδη οἰκονομικότητος	514	
ε) Τρόποι αὐξήσεως τῆς οἰκονομικότητος	515	
III. Ἀποδοικότης	518	

	Σελίς
A'. Τὰ κέρδη	518
α) Τὸ κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως	518
— Κατηγορίαι κερδῶν	521
— Ὁ λογισμὸς τοῦ κέρδους	522
β) Τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου	524
B'. Τὸ κεφάλαιον	525
● Εἶδη ἀποδοτικότητος τοῦ κεφαλαίου	525
● Παράγοντες ἐπιδρῶντες ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ μεγέθους τῆς ἀποδοτικότητος	527
● Παράδειγμα ὑπολογισμοῦ ἀποδοτικότητος	529
● Κριτικὴ τῆς ἀποδοτικότητος	534
● Ἀλφαβητικὸς πίναξ ὄρων	537
● Ἀλφαβητικὸς πίναξ ὀνομάτων συγγραφέων	547

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

1. 'Η 'Αξία 'Υπερπροσόδου τῆς 'Επιχειρήσεως (*Goodwill—Fonds de Commerce*), 'Αθήναι 1946, σελ. 66, σχ. 8ον (διατριβή ἐπὶ διδακτορικῶ).
2. 'Η πολιτικὴ τῶν τιμῶν εἰς τὰς Βιομηχανικὰς 'Επιχειρήσεις, 'Αθήναι 1947, σελ. 64, σχ. 8ον.
3. Τὸ πρόβλημα τῆς ρευστότητος εἰς τὰς Τραπεζικὰς καὶ Βιομηχανικὰς 'Επιχειρήσεις, 'Αθήναι 1950, σελ. 96 σχ. 8ον.
4. 'Η Θεωρία τῆς τιμῆς ἀντικαταστάσεως, 'Αθήναι 1952, σελ. 14.
5. *La rilevazione del costo nelle imprese industriali e commerciali (Tesi di laurea)*, Roma 1953 (ἀνέκδοτος).
6. 'Η Οἰκονομικὴ τῶν 'Επιχειρήσεων, 'Αθήναι 1954, σελ. 304, σχ. 8ον, Τ. 1 (Γενικὸν μέρος). "Ἐκδοσις Α'.
7. 'Η 'Ανάλυσις τῆς 'Εμμεταλλεύσεως ὑπὸ *Marsel Pauwels*. 'Απόδοσις εἰς τὴν 'Ελληνικὴν ὑπὸ *Μαρίου Ε. Γεωργιάδου*, 'Αθήναι 1955, σελ. 272, σχ. 8ον.
8. Τὸ Κόστος Διαθέσεως (*Distribution cost*), 'Αθήναι 1957, σελ. 80, σχ. 8ον.
9. Περὶ τῶν 'Εμπορικῶν 'Εταιρειῶν ὑπὸ *Léon Batardon*. Μετάφρασις καὶ ἀπόδοσις εἰς τὴν 'Ελληνικὴν ὑπὸ *Μαρίου Ε. Γεωργιάδου*, 'Αθήναι 1958, (Τεῦχος I, II, III, IV), σελ. 640 σχ. 8ον.
10. Εἰσαγωγή εἰς τὰς μεθόδους ἐρεῦνης τῆς ἀγορᾶς (*Marketing Research*), σελ. 88, σχ. 8ον, 'Αθήναι 1958.
11. 'Η Οἰκονομικὴ τῶν 'Επιχειρήσεων, 'Αθήναι 1960, σελ. 456. "Ἐκδοσις Β' (ἐπηξηγμένη).
12. 'Η τεχνικὴ τῆς κατακτήσεως τῆς ἀγορᾶς (*Marketing*), σελ. 240, σχ. 8ον, 'Αθήναι 1961.
13. 'Η Χρηματοδότησις τῶν 'Επιχειρήσεων, σελ. 150, σχ. 8ον, 'Αθήναι 1963.
14. "Ἐρευνα καὶ πολιτικὴ κατακτήσεως τῆς ἀγορᾶς (*Marketing*) "Ἐκδοσις Β'. (Ἐπηξηγμένη), σελ. 300 σχ. 8ον, 'Αθήναι 1965.